

శర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకులవి :
! ప్రథమ ముద్రణము 1950

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 3434/1950

అడేపల్లి కులాంభోధి
ది ౩

శశినే, రసచేతనే,

గ్రంథప్రణయినే, దత్తా

లక్ష్మణ స్వామినే కృతిః.

ప్రకాశకుని విజ్ఞప్తి

కథాసరిత్సాగరము తెలుగు చేయించి ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు అందచేతామని సంకల్పము కలిగి, శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రిగారిని కోరినాను. ఇదివరలో అనువాదమొనరి ఉన్నదిగదా, అని వారన్నారు. అది ఇంచుమించుగా యాభై సంవత్సరములనాటి దనీ, జనసామాన్యానికి సులభసాధ్యము కాదనీ, తమ సవినయభాను వాదము కావలె ననీ చెప్పగా వారంగీకరించినారు.

కథాసరిత్సాగరములో మొదటి అయిదులంబకములకూ పద్యానువాదమున్నది. సంపూర్ణముగా పద్యరూపములో దీనిని ఎవరూ ఆంధ్రీకరించలేదు.

సంస్కృత ప్రాకృతాది వివిధభాషా వేత్తలయిన శివ శంకర శాస్త్రి గారూ, వారికుమారులు కృత్తివాస తీర్థులుగారూ, సంస్కృత మాతృకను తేటతెలుగులోకి అనువదించినారు. కొన్ని లంబకములు శాస్త్రి గారూ, కొన్ని లంబకములు వారికుమారులూ తెల్పించినారు. శాస్త్రి గారు గ్రంథ మంతా సంస్కరించి, పద్యములు చేర్చినారు.

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రిగారికి మా గ్రంథాలయము మీద ఆదినంచీ అభిమానము. వారు మా సరస్వతీ గ్రంథ మండలికి కొన్ని సంవత్సరములు గౌరవసంపాదకులుగా ఉండేవారు. నాకోరిక మన్నించి ఈ గ్రంథము అభిమానాతిశయముచేత ప్రకటనార్థము మాకిచ్చినారు.

నిర్దిర్శములు ఉపసదులలో పడుతవి. ఉపసదులు సదులలో చేరుతేవీ. సదులు సముద్రాంతర్గతము లవుతవి. అలాగే కథానకములు, ఉపకథలు, ఖండకథలు, పరికథలు, కలిసి, కథాసరిత్సాగర మయినవి.

ఈ కథాసందోహము ఆరు సంపుటములుగా వెలువడుతుంది.

సంస్కృతములో గాన చేసిన భట్టు పద్యములములో రచించిన కథా సరితాగరము అనే మహాగ్రంథానికి అది అనువాదము.

సంస్కృతమునకును, అంతరాజు కాశ్మీరము పరిపాలన చేసే రోజుల్లో నామదేవి భక్తి, ఆచరి అధ్యనములో ఉండేవాడు. అనంత భూపతి శ్రీ. శ. ౧౦౩౨ - ౧౦౪౦ వరకూ రాజ్యము చేసినాడు. ఆయన భార్య పూర్వసతీ చేసి వింధర రాజకన్య; కలశభూపతితల్లి; కాశ్మీరక వార్షికులకు మిత్రామహి. ఆమె సాహిత్యములో బాగా అభినివేశము కలది. అమోనోదాస్యు సోమదేవుడు కథా సరితాగరము రచించి నాడు. దీనికి మహాగ్రంథము గుణాధ్య విరచితమైన బృహత్కథ.

శ్రీ. శ. ౧౦౨౦ - ౧౦౪౦ వరకూ రాజ్యము చేసిన అవంతి వర్మ అధ్యనకిది క్షేమంబ్రుడు. ఆయన బృహత్కథను అనుసరించి, సంగ్రహించి సంస్కృతములో రచించిన బృహత్కథామంజరి చాలా సంక్షిప్తముగా ఉన్నదనీ, నాతిరుచిర మనీ, సూర్యమతీదేవి సోమదేవుని ప్రార్థించి కథా సరితాగరము చేయించింది.

పై శాచీభూపతి బృహత్కథాకి ర్త అయిన గుణాధ్యుడు ఎప్పటివాడు? శ్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్ది ప్రాంతములో నేసాళదేశీయుడైన బుధ స్వామి పై శాచీబృహత్కథను అనుసరించి బృహత్కథా శ్లోకసంగ్రహము అనే గ్రంథము కావ్యసూపముగా చేసినాడు. అందులో ౨౨ నర్గలూ, ౨౫౦౦౦ శ్లోకములూ ఉన్నవి. గ్రంథము యథామాతృకముగా అనువదించినా ఉంది. ఇప్పుడు లభ్యమయ్యే గ్రంథములో ౪౫౨౪ శ్లోకాలు మాత్రము కనిపిడతవి. కథ ప్రద్యోత మహారాజు మరణంతో ప్రారంభ

మవుతుంది. అందులో వంచతంత్ర భేదాభివేదములు లేవు. ఏమీ అతీక్రమించకుండా కవి సరవాహనదత్తచరిత్ర రచించినా డట. అందులో మదనమంచుకను రాజపుత్రికను చేసినాడు.

ఈకథను బుధస్వామి సేపాళదేశముతో ముడిపెట్టినాడు. ౨౦ సర్గలకు పదులు ప్రస్తుతము ఆచరణగాలు మాత్రమే ఉన్నవి. పైశాచీ మాతృకలో సరవాహనదత్తుని వ్యాపారాలే ఉన్నవట. ౨౦ భాగాలుగా శ్లోకనాదకవముతో ఉపకథలు లేవు. కాశ్మీరపాశుల వద్దప్రకీ, ఇందులో అనుక్రమణికకూ కొంత భేదము ఉన్నది. పైశాచీగ్రంథమును బుధస్వామి సముఖాన ఉంచుకొని సంస్కృతీకరించినట్లు తోస్తుంది.

గోవర్ధనాచార్యుడు, యశస్తిలక చంపూకర్త సోమదేవనూరి, ధనంజయుడు, త్రివిక్రమధట్టు, బృహత్కథను పొగడినాడు. క్రీ. శ. ౧౭౫౧ సంవత్సరములో కాంబోజియా దేశములో ఒకానొక శాసనములో గుణాధ్యుని నామధేయనూ, ఆయనకు ప్రాకృతభాషమీది విరక్తి లిఖించి ఉన్నది.

క్రీ. శ. ౭ శతాబ్ది పూర్వార్థములో రాజ్యము చేసిన గాంగవంశ ప్రభువు అవినీత మహారాజు కుమారుడు దుర్జినితుడు బృహత్కథను సంస్కృతీకరించినట్లు శాసనమువల్ల తెలుస్తుంది. జైనాచార్యుడయిన పూజ్యపాదునికి దుర్జినితుడు శిష్యుడట.

“కువలయానంద” పరికరప్రకరణములో — “చిత్రార్థాం స బృహత్కథా మచకథం” అని కనబడుతుంది. “అతిద్విర్భజివోహ ద్వాన్యసేన యశోపహరితం హస్తకై ర్మోచ్యేత గుణాధ్యుః స ఏవ జన్మాంతరావన్నః”

“శ్రీ రామాయణ భారత బృహత్కథానాం కవీన్ సమస్కర్షా” అని గోవర్ధనాచార్యుని ఆర్యాసప్తశతీలోనూ; “రామాయణాది చ విభావ్య బృహత్కథాం చ” అని ధనంజయుని దశరూపకములోనూ;

“వత్సా! ఇట్లేమేర నునకాకాక దానినా ధనుషేక గుణాశ్లేష్మ
 నీకు సేవకునియోనను” అని శ్రీవిక్రముని వసుయంతికథా చంపువుతోనూ;
 “భూతభావామయాం ప్రావస రద్యుత్థాం బృహత్కథాం” అని
 శ్రీ. శ. అష్టమశతాబ్దం ఆచార్యుడండి విరచిత కావ్యాదర్శముతోనూ;
 “బృహత్కథాం భేదిత శాలిభంజితోపేతైః” అని శ్రీ. శ. సప్తమ
 శతాబ్దం సుబంధుని రచిత వాసవదత్తతోనూ;

“సముచిత కింకర్యా కృతగౌరీవసాధనా మరలి లేన నోకవ్య విస్మయాయ బృహత్కథాః!” “బృహత్కథానుకలేన-” అని శ్రీ. శ. సప్తమ
 శతాబ్దం, పశ్చిమ బృహదాణుని హస్తచరిత, కాదంబరీగంధాలలోనూ;
 “వజ్రోత్కర్ష ప్రదుమహితరం వత్సరాజోఽత్ర జహే; ప్రాప్నోత్యస్త్రీ
 గుడయన కథాకోనిద్రామ వృద్ధాన్;” అని శ్రీ. పూ. ప్రథమశతాబ్దిలో
 కాశ్మీరీన కవిగ్రుని మేఘమూశములోనూ కనబడుతున్నవి.

శ్రీ. పూ. చిత్తమ శతాబ్దిలో ఉన్న భాసకవి బృహత్కథను అనుసరించి
 ప్రతిష్ఠామోగంధరాయణము, నర్మవృత్త వాసవదత్త మొదలయిన నాటకాలు
 రచించినాడు. బృహత్కథలోని గోముఖుడు యోగంధరాయణుడుగానూ,
 మదనమంచుక వసంతసేనగానూ, భానుని రచనలలో మారిపోయినారు.
 మైసూరునాథుని సంగతులను బట్టి, ఇతర చరిత్రాంశములను బట్టి
 గుణాధ్యుని శ్రీ. పూ. 1200 మొదలు 1300 సంవత్సరప్రాంతాలలో
 వర్ణించినాడని పురాతత్వవేత్తలు నిర్ధారణ చేసినారు.

3

మహామహేశ్వరుడయిన జయద్రథుడు తన హరచరిత చింతామణిలో,
 12 ప్రకాశములో శబ్దశాస్త్రావతార ఘట్టములో గుణాధ్యునికథ లిఖించి
 నాడు. శ్రీమేఘదూ సోమదేవుడూ గుణాధ్యుని చరిత్ర వ్రాసినారు.
 వానవాసాలల్ల గుణాధ్యునిని దైవమానుష జన్మగా కనిపిస్తుంది.
 ఆయనతల్లి బ్రాహ్మణకన్య, తండ్రి నాగవ్రభువు శాతవాహనవ్రభువుల
 రాజులని అయిన సత్త్రిసాన (సుప్రతిష్ఠిత) పురములో ఆయన జననము.

అప్పటిరాజు శాతకర్ణి కావచ్చు. కథావీరలంబకములో రాజు జలక్రీడా
చృత్రితములో సంస్కృత వ్యాకరణ ప్రశంసామలనుబట్టి రాజు పోలుస్తా
ఉండవలె. విమర్శకు ఈవిషయము నిలవదు. కథలో హొన్ని విషయాలు
రాజు శతముగా లేవు. గ్రంథాంతరంగ పరీక్షవల్ల గుణాధ్యక్షుడు ఉజ్జయిగి
కురవాసి అని తెలుతుంది.

గుణాధ్యక్షుడు కాశ్మీరకుడా, నేపాలీయుడా, ఆంధ్రుడా? నేపాలీయుడు
వారు ఆయాన తమ దేశీయు డన్నారు. అది అసంగతము. డాక్టర్
Winter Nitz మతప్రకారము గుణాధ్యక్షుడు కాశ్మీరకుడు. కానీ ఈ
కారణాలు కనవడవు. ఇక ఆంధ్రవాదము మిగిలింది.

పాటలీ పుత్ర ప్రభువు సందుడూ, సుప్రతిష్ఠిత (ప్రతిష్ఠాన) ప్రభువు
సాతచాహనుడూ నమకాలికులు. గుణాధ్యక్షునికీ సాతవాహన ఆంధ్ర
రాజుకూ చాలా సంబంధము ఉండడము స్పష్టము. కాబట్టి గుణాధ్యక్షుడు
ఆంధ్రుడు కావడానికి ఎక్కువవీలు కనబడుతున్నది.

బృహత్కథా విధానము రామాయణ మహాభారతముల ధోరణిని
పోలి ఉన్న దట. బృహత్కథా బీజాలు క్రీ. పూ. చాలా శతాబ్దాలు
వెనుకకు వెళ్ళుతవి. వివిధకథలను సంగ్రహించి, ప్రణాళిక వర్పించి,
వైశాచీభాషలో రచించినాడు గుణాధ్యక్షుడు.

బృహత్కథ గద్యాత్మకమా, పద్యాత్మకమా? వచనరూపములోనే
రచన జరిగిందని ప్రాస్పిచేశ పండితుడు Lacote అన్నాడు. అయితే,
ఇన్ని లక్షల గ్రంథము చేసినాడు అని కథావీరలంబకములో ఉన్న మాట
లకు గతి యేమిటి? సంస్కృతభాషలో గ్రంథము అంటే 3-9 అక్షరాల
పద్యసముదాయము. ఒక వేళ దానిని వచనానికీకూడా అన్వయించ
వచ్చు. నేమో.

గద్య మయినా పద్య మయినా బృహత్కథ అదినంచీ ఆదరమే
పొందింది. కవులు, లాక్షణికులు, (వ్యంగ్యముగా) కవిత్రియములో
వాల్మీకి వ్యాస, గుణాధ్యక్షులను ప్రశంసించారు.

గుణాధ్యనిప్రభావము చాలామంది గ్రంథకర్తలమీద పడ్డది. ముఖ్యముగా వంశాధ్యక్ష, కిష్కణపండిత ప్రభృతులమీద ప్రస్ఫుటము. పైశాచీభాష సాక్షాత్తభాషలలోనే.

౪

పైశాచీమాతృక కానీ, అందులో భాగాలు కానీ, ఇప్పుడు లభ్యము కావడము లేదు. శ్రీ. శ. శొమ్మిదవ శబ్దావళివరకూ పైశాచీగ్రంథమున్నట్టు బుధస్వామివల్ల తెలుస్తుంది. శ్రీ.మేంద్రుడు కాని, సోమ దేవుడు కాని, పైశాచీమాతృక చూచారా అని నందేహము. ఈకవులిద్దరికీ లభించినది గుణాధ్యక్షకృతి కాదని సాశ్చాత్యవిజ్ఞుల మతము. పైశాచీమాతృకను ఆధారము చేసుకొని, మూలములో ఉన్న కొన్ని విషయాలు తీసివేసి, కొన్ని నూతనాంశాలు చేర్చినగ్రంథమది అనవచ్చు. అయితే అది పైశాచీలో ఉన్నదా, ఆనాటి కాశ్మీరీభాషలో ఉన్నదా? కథావీరలంబకములో ఉన్న చివరూ లన్నీ యథార్థము అనడానికి వీలులేదు. శ్రీ.మేంద్ర సోమదేవులు బుధస్వామిగ్రంథమునో, కాశ్మీరీ అనువాదమునో చూచినా రని భావించవచ్చు.

శ్రీ.మేంద్రుడు ఉత్తమగ్రంథాలను సంగ్రహించి రామాయణమంజరి, భారతమంజరి, బృహత్కథామంజరి రచించినాడు. ఆయనకు కళాదృష్టి కన్న ధర్మదృష్టి ఎక్కువ కావడముచేత రచనలో స్వారస్యము తక్కువ. శ్రీ.మేంద్రుడు అనుసరించిన కాశ్మీరకసాతములో పంచతంత్రము, బేతాళ వంచవిశతి మొదలయినవి ఉన్నవి. గుణాధ్యనికృతిలో అవి లేవట.

౫

కథాసరిత్సాగరములో ౧౮ లంబకములు, ౧౨౪ తరంగములు, ౨౨,౦౦౦ శ్లోకములూ ఉన్నవని Arthur Macdonell మహాశయుని లెక్క. ౩౧, ౫౦౦ అని మరికొందరి గణన. కవి విశేష భాగము ఆనుష్టుప్ చందస్సులో గ్రంథము నడిపినాడు. అక్కడక్కడ

ఇతర సంస్కృతవృత్తాలుకూడా తగులుతూ ఉంటవి. పుస్తకమంతా పురాణధోరణిలో కావ్యము లేకుండా, సుభ్రీతిలో నాగిపోయింది. ఇందులో ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థ లంబకాలు ఒకశ్రేణిలో ఉంటవి. వంచమ అష్టమ లంబకాలకూ కథాగమనానికి సందర్భశుద్ధి తక్కువ. ఆరవ లంబకము ధోరణి చూస్తే, తగినంత ప్రాతిపదిక లేకుండా నూతన కథా ప్రారంభ మయినట్టు కనిపిస్తుంది. ఏడు తొమ్మిది పదకొండు లంబకాలకు కూర్చులిగువు తక్కువ. అవి వివాహాలతో మాత్రము సమూహి చెందుతవి. ౧౨, ౧౩ లంబకాలు సుసంగతము లయినప్పటికీ ౧౪-౧౫, ౧౭-౧౮ లంబకాల తర్వాత ఉండడము ఉచితము. ౧౬ లంబకాన్ని పీఠజంచవల్లి. పూర్వభాగము ఆరవలంబకానికి పీఠిక అవుతుంది. ఉత్తర భాగము సరిగ్గా అతకదు.

సోమదేవుడు ఆరవ లంబకమునుంచీ ఉపకథలు చేర్చి, నాయకుని వీర కృత్యములు వివరించి స్వారస్యము నమకూర్చినాడు. అవాంతరకథలలో సామాన్యజనుల విశ్వాసాలు ద్యోతకమవుతవి. కాశ్మీర దేశములో ఉండే కొన్ని మూఢవిశ్వాసాలు కవి ఇందులో కూర్చినాడు. బౌద్ధుల జాతక కథాంశములు, మాంత్రికులచేష్టలు, పిట్టకథలు, మొదల లయినవి కూడా చాలా చేరినవి. గ్రంథానికి ఏకవాక్యత సమకూర్చడానికి కవి కష్టించినాడు. సోమదేవుడు గాణాపత్యునివలె కనబడతాడు. విశేషముగా గణపతిస్తుతి చేసినాడు. శివస్తుతికూడా వెంటవెంటనే ఉంటుంది. గ్రంథములో చాలాచోట్ల వింధ్యవాసినీదేవి ఆరాధన కనిపిస్తుంది. ఆకాలపువారికి కొండ దేవతమీద దండిగా భక్తి ఉండాలి.

మానవచరిత్రలు దుఃఖభూయిష్టము లనీ, దివ్యుల చరిత్రలు సుఖ మయము లనీ, అందుచేత వైచిత్రికి తావు తక్కువ అనీ, ఈ గ్రంథ ములో దివ్యమానుష కథలు కవి వర్ణించినాడు. కథాపీఠములోనే ఈ ప్రతిష్ఠ ఉండడముచేత చదువరులకు సంభావనా విరహము కలగదు.

సంఘావృత్తేన చాటనికథలూ, ఘట్టములూ అనేకము కథాసరిత్సాగరములో కనిపించును. రాజచరిత్రలే కాకుండా, బ్రహ్మ తత్త్వియైశ్వర్య కథలూ, కర్మకారుల కష్టసుఖ వృత్తాంతములూ, వాణిక్యత్రుల వ్యాపారవిశేషాలూ, సముద్రయానకథల నాహనకృత్యాలూ, ద్వీపాంతర వాసుల స్థితిగతులూ, విచిత్ర చరిత్రలూ వివిధా ఇందులో పొందుపరచి కవి రాజవత్స నూర్యమతీదేవికి సమ్మోదము సమకూర్చినాడు.

౬

ఇందులో కథలను పోలినకథలను సంస్కృతములో కొందరు రచించినారు. దక్షిణాంధమున మహిళాపురమును క్రీ. శ. ఆరవ శతాబ్దిలో పరిపాలించిన అమరేశ క్తి ప్రభుకుమారులకు విష్ణుశర్మ పంచతంత్రము చెప్పినాడు. ధివళచంద్రప్రభువు ఆసతిప్రకారము నారాయణుడు 'హితోపదేశము' చేసినాడు. కొద్దిమార్పులతో అది పంచతంత్రమువలెనే ఉంటుంది.

విక్రమార్కుడు నాయకుడుగా 'జేతాళ పంచవింశతి' వల్లభదాను వ్రాసినాడని కొందరూ, జంభదత్తుడు చేసినాడని కొందరూ అన్నారు. "విక్రమార్కు చరిత్రము" సందికేశ్వరుడు (సందికేశ్వరయోగి) రచించినది.

"శుకనప్తి" క్రీ. శ. ఏకాదశ శతాబ్దికి పూర్వమే ఉన్నట్టు ఊహ. ఈ కథాసరిత్సాగర పఠనమువల్ల వినోదమే కాకుండా వివిధవిషయజ్ఞానముకూడా కలుగుతుంది.

ఇతి శివమ్!

సాహిత్య సమితి
రామమండ్రవరము
విజయవాడ, ౧౯౪౩

శివశంకర శాస్త్రి

విషయానుక్రమణిక

1. స్మృతి	ఉపశాసన పాపానందము	21
2. ప్రకా. విజ్ఞప్తి	ఉపశాసన సమమునూర్తి	22
3. వీతిక	వరరుచి వాస్తవములు చేయుట	24
	ఇంద్రదత్తుని పర కామప్రవేశము	25
తరంగము: ౧ [కథావీరలంబకము]	యోగనందుడు శకటాలని చికటి	
1. స్వామింగ కథ	2 నూతిలో నెట్టిందుట	26
2. దక్షయజ్ఞము	3 యోగనందుని సామ్రాజ్యము	27
పుష్పవంతాదుల శాపవృత్తాంతము	4 తరంగము : ౨	
ప్రముఖులు	5 శకటాలకు మంత్రానుగట	28
తరంగము : ౨	వరరుచి యింగితజ్ఞానము	29
వరరుచి కాణభూతిని చూచుట	6 శుక్లముత్తేష్టము నివృత్తుట	29
కాణభూతి వృత్తాంతము	7 యోగనందుడు వరరుచిని సంహరింప	
వరరుచి కాణభూతికిబృహత్కథచెప్పట	8 శకటాలని కోరుట	30
వరరుచి జననము	9 రాక్షసుడు-గంగాదేవి	31
వ్యాడీ, ఇంద్రదత్తుడు, కలిసికొనుట	10 మంత్ర శివశర్మకథ	32
వ్యాడీ ఇంద్రదత్తుల వృత్తాంతము	11 వరరుచి హింజ్యగుప్తుని శాపముతీర్చుట	34
వర్షోపాధ్యాయుల కథ	12 చాణక్యుడు యోగనందుని సంహ	
వ్యాడీ, ఇంద్రదత్తుడు వరరుచిని వర్షో	రించుట	36
ధ్యాయుని వద్దకు కొనిపోవుట	13 వరరుచి నివృత్తి పొందుట	37
వ్యాడీంద్రదత్త కాల్యాణముల విద్యా	తరంగము : ౩	
భ్యాసము	14 గుణాధ్యుని కథ	39
తరంగము : ౩	ఎలక నెట్టి కథ	40
పాటలీ పుత్రకథ	15 సామవేది మూఢునికథ	42
బ్రహ్మదత్తుని కథ	16 జీవిత్యోద్యాని కథ	43
పాటలీ పుత్రకుల గాంధర్వము	17 సాతవాహనుని పూర్వవృత్తాంతము	44
తరంగము : ౪	అతనిని రాణి ఆదరించుట	46
వరరుచి ఉపశాసన దర్శించుట	18 శర్మవర్మ సాతవాహనుని సంస్కృత	
పాటలీ కథ	20 విద్వాంసుని చేయుట	47

కదా పీఠ లంబకము

తరంగము ౧

క్రియ దిశతు వ శృంభో
శ్శాస్త్రమః కంఠో మనోభవ
అంకస్థ పార్వతీ దృష్టి
పాదైః ఓవ విశేషితైః !

సంధ్యాసృత్యోత్సవే తారా,
కశో జ్యోత్సాయ విఘ్నశ్చ
నీత్యారశీకరై రవ్యాః
కల్పయన్నిక పాతు భు !

మనసిజాని శోక్కిచే అగు మాడ్కి-వోచు
నేని యంకస్థ పార్వతీదృష్టిపాశ
వలయితం ఒయి, అమహేశ్వరుని నీల
గళము చూపునుగాక మంగళము మనకు !

సాంధ్యసృత్యోత్సవమున హస్తమ్మతోడ
విమ్మి తారల, నీత్యారశీకరముల
నన్యతారల గల్పించు నట్లుతోచు
శ్రీగళేశుడు మనల రక్షించుగాక !

కథావతరణము

కిన్నర గంధర్వ విద్యాధరులకు నివాసమైన హిమవత్పర్వతానికి
ఉత్తరశిఖరము కైలాసగిరి. ప్రమథగణాలు, సిద్ధవిద్యాధరులూ నేవలు
చేస్తూఉండగా, సమస్తచరాచరప్రపంచాలకు ప్రభువైనమహేశ్వరుడు
అంబికాదేవితో ఆశిఖరముమీద నివాసము చేస్తూ ఉంటాడు. ప్రాణ

ప్రియ అయిన శ్రీభవానీ చేతి ఒకనాడు ఏకాంతప్రదేశాన ఈశ్వరుణ్ణి స్తుతి నాక్కాబితో ప్రవర్షుని చేరుకున్నది. శశిశేఖరుడు ఆమెను అంకతల మున కూర్చోబట్టుకొని, “కిం తే ప్రియం కరోమి? నీకు ఇష్టమైనది ఏది చెప్పును?” అన్నాడు. అన్నదు పార్వతి, “నాథా, నాకు మనో హర మైన అశ్వుతకథచెప్పండి” అన్నది. అందుకు పరమేశ్వరుడు “ప్రేయశ్చ, కిం తెలియఁ భూతభవిష్యద్వర్తమానములు ఏమున్నవి?” అన్నాడు. అలా అన్నప్పటికీ పార్వతి పరమశివుని నిర్బంధపెట్టింది. మానవతులమున్ను ప్రియానురాగాన్ని ఎరీక్ష చెయ్యవలె ననేకోరికతో ఉండడము సహజమే. మహేశ్వరుడు ఆమె హృదయానికి ఉల్లాసము కలిగించి, తనప్రభావాన్ని ప్రకటించే ఈచిన్నకథ చెప్పినాడు.

జ్వాలాలింగ కథ

పూర్వము నాదర్యవార్ధము బ్రహ్మవిష్ణువులు బయలుదేరి భూ లోకసంచారము చేస్తూ, హిమవత్పర్వతమూలము చేరి, అక్కడజ్వాలాలింగాన్ని చూచినారు. దానిఅంత తెలుసుకోడానికి ఒకరుపైకి, ఒకరు కిందికి వెళ్ళినారు. ఎంతదూరము పోయినప్పటికీ అంతము అగపడలేదు. ఇద్దరూ తిరిగి వచ్చి తపస్సు చేసి నన్ను మెప్పించారు. నేను వాళ్ళకు ప్రత్యక్షమై, “వరములు కోరుకోండి” అన్నాను. తనకు నేను పుత్రుడు కా నుజ్జవలెనని బ్రహ్మ అడిగినాడు. తాను సర్వోత్కృష్టుడు కావలె నని అడిగి యీవరమువల్ల బ్రహ్మకు లోకములో పూజలు లేకుండా పోయినవి! “స్వామీ, మీకునేను శుత్రూష చేస్తూ ఉండేలాగ వరము దయచెయ్యండి” అనికోరడముచేత విష్ణువు నాశరీరములో అర్ధ భాగముగా జన్మించినాడు. ఆనారాయణుడవు నీవే. పూర్వజన్మలో నీవు నాభార్యవు.

శంకరుడు ఈ ప్రకారము చెప్పగానే, “వెనక జన్మలో మీరు నేను ఎలా భార్య నయినాను?” అని వార్వతి ప్రశ్నించింది. మహేశ్వరుడు కథ మొదలు పెట్టినాడు.

దక్షయజ్ఞ కథ

దేవీ, పూర్వము దక్షప్రజాపతికి సీతోపాటు చాలామంది కొమార్తెలు పుట్టినారు. నేను నీవాణి గ్రహించాను. ఒకనాఁది నీ తండ్రి యజ్ఞము చేస్తూ, అల్లుళ్ళను అందరినీ ఆహ్వానించి నన్ను మాత్రము పిలవలేదు. అప్పుడు నీవు “మీ అల్లుడుగారిని పిలవలేదేమి?” అని సీతండ్రిని అడిగావు. “సీభర్త కపాలమాలిక కంఠహారంగా ధరిస్తాడు. అటువంటివాణ్ణి యజ్ఞంలోకి ఎలా ఆహ్వానించను?” అన్నాడు దక్షుడు. ప్రియూ, ఆయన అన్నమాటలు నీచెవులకు శూలాయమానము లయి నవి. “నాతండ్రి పాపాత్ముడు! ఇటువంటివాడికి జన్మించిన యీ పాడు శరీరము నా కెంచుకు!” అని నీవు కోపముతో ఆ దేహము త్యజించావు. కొంచెము జ్ఞాపకము చేసుకో. నేను హిమాలయానికి తపస్సుకోసము వచ్చాను. హిమవంతునికి నేను అతిథిని. నాశుశ్రూష చేయ్యడానికి ఆయన నన్ను నియమించినాడు. తారకాసురుని సంహరించ గల కుమారుడు నాకు కలగడముకోసము దేవతలు మన్మథుని ప్రేరేపించారు. ఆ సౌంద్యవల్ల మదనుడక్కడికి వచ్చాడు. నీవు నానన్నీధానములో ఉన్న పుడు తరుణము చూచుకొని నామీదికి పుష్పబాణము విడిచాడు. నేను మూడోకన్ను తెరిచేసరికి పంచభాణుడు భస్మీభూతు డైనాడు. తరువాత నీవు కఠోరతపస్సుచేసి నన్ను ప్రసన్నుని చేసుకొన్నావు. పూర్వజన్మలో నీవు నా ప్రేయసివి. ఇంతకన్న ఏమి చెప్పచున్నావు?

మహేశ్వరుడు ఇలా అనేసరికి పార్వతీదేవికి అలక వచ్చింది. “ఎందుకీలా వంచన చేస్తారు? వేడుకొన్నప్పటికీ చక్కనికథ చెప్పకే!

సూర్యునియఁ బట్టియూ అర్చానక్రమే. గంగమ్మను నిత్తిమీద ఎక్కిం
చుకొని సంభాషించెడి మీరు ప్రశ్నలము చేయడం వాకు తెలియదా?"
అని బెదిరించిరి. శివుని ఆమె అలఁ తీర్చి దివ్యకథ చెప్పడానికి అంగీక
రింపాడు. ఆమె ప్రసన్నురాలైంది. లోపలికి ఎవరిని అనుగు పెట్టినీయ
నట్లే. వార్తచేసి సందీక్షకునికి ఆజ్ఞయిచ్చింది. సందీక్షకుడు ద్వార
మును కాపలా కాస్తూ ఉండినా ఈశ్వరుడు ఈకథ చెప్పడము
మొనరిలు పెట్టివారు:

పుష్పదంతముల శాప వృత్తాంతము

దేవి! దేవతలు వికారభోగులు. వారిచరిత్రలు సుఖాంతాలు.
మూలపురు కుభవాజనులు. అందువల్ల దేవసూరసచరిత్ర సుఖదుఃఖ
మితిమై మరొకరిముగా ఉంటుంది. విద్యాభయబంధ విను అని శివు
డన్నాడు.

ఇంతలో పుష్పకుండు డనే ఈశ్వరశృతుడు ద్వారము దగ్గరకు
వచ్చినాడు. శివారాధనమిత్తయు అతడు ఇంటిలోకి వెళ్లవలసి ఉన్నది.
ద్వారదేళిములో ఉన్నసందీక్షకుడు అతన్ని ఆటంకపరిచినాడు. నిష్కార
ణముగా నున్న అడ్డుకొంటా వేమి అని, పుష్పదంతము యోగమాయ
పల్లె అప్పిత్తుడై శివనర్సిధానము చేరి మహేశ్వరుడు చెప్పతున్న
విద్యాభయవిచిత్రచరిత్రలు విన్నాడు. తరువాత తనభార్య జయదగ్గరికి
వెళ్లి ఆకథ లన్ని పూస గుచ్చినట్లు ఆమెకు చెప్పినాడు. ధనముగాని
కమాన్యము గాని స్త్రీల దగ్గర వాగడు. ఆడవాళ్లనోళ్లలో సుప్రసింగ
నానను అనేమాట నిజము. కుతూహలముతో తాను ఆకర్షించిన
ఆర్కుతికథలను జయ పార్వతీదేవికి చెప్పింది. మహేశ్వరుడుతనకు
అపూర్వము లైన కథలు చెప్పితానని పురాణములు, శ్రుతపూర్వములు
అయినవే చెప్పినాడేమా అనుకొని తరువాత భర్తతో, "స్వామీ!

మీరు నాకు చెప్పినకథలు జయకుకూడా తెలుసు” అన్నది. మహాశ్వము యోగవృద్ధుని సన్నిధి నుండి అమ్మవారితో “దేవీ! నీకు నేను కథలు చెప్పేసమయములో బుద్ధులకు దనే నాభక్తుడు యోగశక్తివల్ల లోపల ప్రవేశించి అదృశ్యుడై ఉండి విద్యాధుని చరిత్రలు విని వెళ్లి తనభార్యకు చెప్పినాడు” అన్నది. ఈవాక్కులు విని పార్వతి కోపోద్దీపితురాలై పుష్పదంతుని పిలిపించి నీవు మనుష్యజన్మ ఎత్తవలసిందని శాప మిచ్చింది. పుష్పదంతుని సమీప మని అక్కడ ఉన్నప్రమథుడు మాల్వవంతుడు అమ్మవారిని వేసుకొన్నాడు. అమ్మవారు ఆగ్రహించి నీవుకూడా మరుష్యుడవై పుట్ట మని మాల్వవంతుని శపించింది. ఆతరువాత పుష్పవంతుడు తనభార్య జయతోను, మాల్వవంతునితోను కలిసేనన్ని మొర పెట్టుకొన్నాడు. అప్పటికి అమ్మవారి హృదయము కరిగింది. అప్పుడు సార్వభౌమ శాపవిమోచనము ఈ విధముగా అనుగ్రహించింది: “పుష్పదంతా! కుబేరునిశాపముచేత సుప్రతీకుడు అనేయక్షుడు విశాచరూపము ధరించి వింధ్యారణ్యములో కాణభూతి అనేపేరుతో ఉన్నాడు. నీవు ఆపిశాచరూపము ఎప్పుడు చూస్తావో అప్పుడు పూర్వజన్మగర్భణ కలుగుతుంది. వాడికి ఈ కథ చెప్పు. వెంటనే నీకు శాపవిమోచనము అవుతుంది. మాల్వవంతుడు కాణభూతివల్ల ఈకథని ఈ కాణభూతి శాపవిముక్తుడౌతాడు. ఈకథ లోకములో ప్రచటిస్తే మాల్వవంతుని శాపము తొలగిపోతుంది.”

సార్వభౌమ ఈశ్వరముగా అనుగ్రహించినమీదట పుష్పదంతుడు, మాల్వవంతుడు అదృశ్యులైనారు.

ప్రమథులు

కాలము గడిచింది. ఒకనాడు గౌరీదేవి శంకరుని చూచి “దేవా! నీను శపించిన ఆప్రమథులు ఇద్దరూ ఎక్కడ జన్మించినారు?” అని

జాతి-అధిగించి. “ప్రియా! భూలోకిములో కాశాంబి అనేనగరమున్నది. పుష్పదంతుడు అక్కడ వరకుచినామముతో ఉన్నాడు. మాల్య సంతుడు సుప్రతీష్ఠితము అనేనగరములో గుణాధ్యక్షుడనేవేరుతో ఉన్నాడు. ఇది సంత” అని చంద్రశేఖరుడు చెప్పినాడు. తనభక్తులకు రాజమిచ్చి కష్టపెట్టినందుకు విచారపడుతున్న వాస్తవీదేవిని ఈశ్వరుడు కైలాసనానవులలోను, కల్పలతా నికుంజాలలోను సుఖగోష్ఠిలో తేల్చుచూ కాలము గడపినాడు.

తరంగము : ౨

వరకుచి కాణభూతిని చూచుట

వరకుచి, కాత్యాయనుడు అనేనామాంతరాలతో పుష్పదంతుడు భూలోకిములో మానవజన్మి ఎత్తినాడు. ఆముస సందరాజువద్ద మహా ముత్రిగా ఉన్న కాలములో గొప్పసంపత్తు సంభవించింది. వరకుచి వింధ్య నాశిదేవి దర్శనార్థము వింధ్యాటవికి వెళ్లినాడు. తనమ్ము చేసి అమ్మ వారిని ప్రసన్నురాలినిగ చేసుకొన్నాడు. దేవి అతనిస్వప్నములో ప్రత్యక్షమై వింధ్యారణ్యములో ఉన్న కాణభూతిని దర్శించ మని ఆజ్ఞ ఇచ్చింది. వరకుచి మహారణ్యము ప్రవేశించి పెద్దమర్రిచెట్టుకింద పిశాచగణ పరివేష్టితుడై కొలువు దీర్చిఉన్న మహోన్నతశరీరుని కాణభూతిని చూచినాడు. కాణభూతి వెంటనే లేచి ఎదురువెళ్లి వరకుచిపాదములకు ప్రణామముచేసి ఆయనను సుఖాసీనుని చేసినాడు. వరకుచి “కాణభూత ! నీ ఉపదేశి ఉత్తమముగా ఉన్నది. నీకీపిశాచత్వము ఎందుకు వచ్చింది?” అని ప్రశ్నించినాడు. ఆచట్లనిమాటలకు సంతోషించి కాణభూతి ఇలా చెప్పినాడు :

కాణభూతి వృత్తాంతము

మహానుభావా! న్యాయముగా నాకు పూర్వజన్మ జ్ఞానము లేదు. అయితే ఒకసారి ఉజ్జయినిలో రుద్రభూమిలో ఈశ్వరునివల్ల విన్న మాటలు చెబుతాను. పార్వతి మహేశ్వరునితో, “నాథా! కపాల మాణి, స్మశానసంచయము మీకు ఎందుకు ఇంపుగా ఉంటవి?” అన్నది.

ప్రళయకాలములో ప్రపంచము జలమయము అయింది. ఆసమయంలో నాలోడ చీరి రక్తచిందువులు కిందికి రాలిపోయాయి. అని నీటిలోపడి అండ మైనవి. ఆ అండము రెండుభాగాలు చేశాను. పురుషుడు పూర్తి నాడు. సృష్టినిమిత్తము ప్రకృతిని సృజించాను. వా రుభయులూ ఇతర ప్రజాపతులను ప్రజలను సృష్టించారు. అందువల్ల ఆపురుషుని పితామహుడన్నారు. అతడు చరాచరప్రకృతిని కల్పించి గర్వించినాడు. వెంటనే అతనిశిరస్సు ఖండించినాను. తరువాత నాహృదయము వెన్నవలె కరిగింది. జాలిగుండెతో కపాలము ధరించి స్మశాన వాసినై మహావ్రతము లో మగ్నుడను అయినాను. దేవీ, ఆ అండభాగాలు రెండూ భూమ్యా కాశాలు. అందువల్ల భువనము ఈ కపాలరూపాన నాహస్తములో ఉన్నది. అని మహేశ్వరుడు చెప్పినాడు.

పార్వతీపరమేశ్వరులు ఇంకేమి ప్రసంగిస్తారో విందామని కుతూహలాయత్నచిత్తుడను అయినాను. “పుష్పదంతుడు మన నన్నిధికి ఎప్పుడు వస్తాడు?” అని పార్వతి అడిగింది. “కుబేరసేవకు డైనవీడు స్థూలశిరుడనే రాక్షసునితో చెలిమి చేసినాడు. ఈసంగతి తెలిసి కుబేరుడు కోపోదీప్తుడై, ‘వింధ్యాటవిలోపిశాచమై పుట్టు’ అని శపించినాడు. వాని సోదరుడు దీర్ఘజంఘుడు వెల్లికుబేరునిపాదాలమీద పడి శాపాఃము కోసము ప్రార్థించినాడు. “శాపవశాన భూలోకములో పుష్ప

చూడు, మూల్యవంతుడూ మాచగజన్మ ఎత్తినాడీ. బ్రహ్మవంతునివల్ల మాచగజన్మ కలిగి, మూల్యవంతునికి నీడు చెప్పినతర్వాత ముగ్గురికీ మళ్ళీ బ్రహ్మత్వము వచ్చింది అని కుబేరుడు అనుగ్రహించినాడు. పున్నదంతా “కి నీవుకూడా శాపమోక్షము అలాగే విధించావు. జ్ఞాపకముచేసుకో” అని శివుడు చెప్పినవాక్కులు విని చాలా సంతోషించి ఇక్కడికి వచ్చి నాడు. బ్రహ్మవంతుని దర్శనము అయితే గాని నా శాపవిముక్తి కాదు.

వరరుచి కాణభూతికి బృహత్కథ చెప్పట

ఈచూటలు విశేషానికి వరరుచి నిద్ర మేలుకొన్న ట్టు యి పూర్వజన్మ న్యూతి కలిగి, “ఆబ్రహ్మవంతుడను నేనే. ఆబృహత్కథ చెపుతాను విన” అని ఏడుగురుల వదిమితి కలిగిన ఏడుభాగాలు చెప్పినాడు. కాణభూతి ఆశ్చర్యము పొంది, “మహానుభావా, నీవు నాక్షాత్ గురుని అవతారానివి! కాకిపోతే ఇటువంటి మహాకథలు ఎవరు చెప్పగలరు? నీ అనుగ్రహముచేత నా శాపము క్షీణించినట్టే తోస్తున్నది. నాకు చెప్పడానికి మీకు అధ్యంతరము లేకపోతే వుట్టినది మొదలు నేటివరకు నీయాప స్మృతాంతమూ తెలిపి నన్ను కృతార్థుని చెయ్యాలి!” అని వేడుకొన్నాడు. వరరుచి తనచరిత్ర సరిస్తరముగా ఇలా చెప్పడము ప్రారంభించినాడు:

వరరుచి జననము

కాశాంబీకగంగములో ఒకబ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. అగ్నిశిఖు డినీ, సోమకత్తు డినీ, ఆయనకు కుండుపేర్లు. ఆయనభార్య వసుదత్త. వెనక జన్మలో ఆమె మునికన్య; శాపవిశాన మానవజన్మ ఎత్తింది. నేను వారి పుత్రుడను. నాకైశవములోకే మాతండ్రి పరిమనదించినాడు. మా తల్లి చాలా కష్టపడి నన్ను పెంచింది.

వ్యాధి, ఇంద్రదత్తుడు,

వరరుచిని కలిసికొనుట

ఒకరోజున ఎవరో ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు చాలా దూరప్రయాణము చేసి మాంయంతికి వచ్చి మద్దెలచప్పుడు చేసారు. అశ్వము మీద మా అమ్మ మానాయనగారిని తలచుకొని “అమ్మాయీ, మీతిండ్రిగారి క్షేణితుకు చంకును అనేకటుడు ఈరోజు సృష్టియైచేస్తాడు” అన్నది. “అమ్మా, చన్ను వెళ్ళ నిస్తానా? చూచి వస్తాను. ఆచాట సీకు విని పిస్తాను, ఆటసీకు చూపిస్తాను” అన్నాను. నామాటలువిని అబ్రాహ్మణు లిద్దరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. “నిజమే. మాకుర్రవాడు ఒకనాడింటేగే ధారణ చేస్తాడు” అని మాలమ్మ వాటితో అన్నది. చన్ను పరీక్షించా అని వాళ్ళు నాయెకట వేర ప్రతిశాఖ్య చదివినారు. విని ఆగ్రంథము చూవత్తూ వెంటనే అప్పగించాను. అతర్వాత వాళ్ళవెంట నాట్యానికి వెళ్ళి చూచి, ఎచ్చి, అది అంతా మాలమ్మయెదుట ఆడి పాడినాను. వా రిద్దరిలో ఒక ఆయన పేరు వ్యాధి. ఆయన నన్ను ప్రశంసకునిగా నిర్ణయించి, మాలమ్మగారికి ప్రణామము చేసి ఇలా చెప్పినాడు:

వ్యాధి, ఇంద్రదత్తుల చరిత్ర

అమ్మా, వేతనపురములో దేవస్వామి, కరంభకుడు అని ఇద్దరన్న దమ్ములు ఉండేవారు. ఒకరిని చూస్తే ఒకరికి ఎన్నో ప్రీతి. ఒకాయన కుమారుడు ఈ ఇంద్రదత్తుడు; రెండవతయన కుమారుడను నేను, న్యాయని. నేను పుట్టగానే మానాయన చనిపోయినాడు. ఆదుఃఖము భరించ లేక ఇంద్రదత్తునితండ్రి మహాప్రస్థానయాత్ర చేసినాడు. అచిచారుచేత మాళ్లులు దేహాలు చాలించారు. ధన మున్నప్పటికీ మాకు దిక్కు లేదు. విద్యనమి త్తము కుమారస్వామిని గురించి తెలుసు చెయ్యడానికి

. ముందుచేసాము. గానమునాకు స్వగ్నములో నాకాశ్శ్రీరించి “నంద
మహారాజు గానించే నాటకపుత్రములో వర్ణనచే విప్రు డున్నాడు.
అట్టిదే నాది. ఆయనవల్ల కొక సమస్తద్యలూ సంక్రమిస్తవి”
అని అనుకుంటున్నాడు. తర్వాత మేము నాటకపుత్రానికి వెళ్ళి వర్ణని
తోనము చాలా కనారణచేసాము. వర్ణ డచే బ్రాహ్మణుడై శే ఉన్నా
డు. ఆయన నర్తకిమూర్ఖుడు. అతడు నటించాడనుచు లేకు అని తెలిసింది.
చూడేమూర్ఖుడు. పాటలనెట్లు తెలిసి, తెలిసి, చివరకు నర్తకిని యింటికి
పోకున్నాము. అయితే ఎటు చూచినా ఎరికకన్నాలు, చీమలపు
ట్టలు, గోడలు బీటలు వేసినవి. ఇంటికప్పు సరిగా లేదు. కళావిహీన
మైన అయిందోకి వెళ్ళి చూస్తే వర్ణుడు ధ్యానస్థులో ఉన్నాడు.
ఆయన భాగ్య కలిపించింది. ఆమె చాలా చిక్కిపోయింది. చినుగుల పాత
చీర కట్టుకొని ఉన్నది. మూర్తీభవించిన దర్శిడ దేవత వలె తోచింది.
ఆమెనుమ్మలినీ కూచో మన్నది. మేము ఆమెకు సాష్టాంగదండప్రణా
మాలు చేశాము. చేసి మావృత్తాంతము, వర్ణుని మాధ్యమునుగురించి
ఆమెతో చెప్పినాము. ఆసాధ్య “నాయనలారా, మీరునాబిడ్డల లాంటి
నాళ్ళు. మీదగ్గర దాచడమెందుకు? నిజస్థితి చెపుతాను” అని ఈకథ
ప్రారంభించింది :

వర్ణపాథ్యాయుల కథ

ఈనగరములోనే శంకరస్వామి అనే విప్రుడు ఉండేవాడు. నాభర్ర,
ఉపవర్ణులూ క్రియకులూ గలు. నాభర్ర మూర్ఖుడు, దర్శినుడు. ఉప
వర్ణుడు బుద్ధిమంతుడు, ధనవంతుడు. వర్ణాకాలము వచ్చినప్పుడు ఈనగర
ములో స్త్రీలు బెల్లము పిండి కలిపి పిండివంట వికారూపము వచ్చే
లాగున చేసి, మూర్ఖబ్రాహ్మణికి దానము చేస్తారు. వివేకు లెవరూ
అదానము పట్టరు. అదానమువల్ల స్త్రీలకు శీతాకాలములో స్నాన

శ్రమ కాని, వేసంకాలములో తాపబాధ కాని కలగవు. మాతోడి కోడలు పక్షిణితోనహ ఆదానము నాభర్తకు ఇచ్చింది. అదిపట్టుకొని నాభర్త ఇంటికి వచ్చాడు. నాకు చాలా అసహ్యం వేసింది. నేను విను క్కున్నాను. తనవిద్యావిహీనతకు ఎంతో విచారించి నాభర్త కుమార స్వామిని పాదపద్మా లే శంక మని యెంచి వెళ్ళి తపస్సు చేసి స్వామిని మెప్పించినాడు. స్వామి ప్రసన్నుడై, మావారికి సమస్తవిద్యలూ అనుగ్రహించి “ఏకసంధాగ్రాహి అయినబ్రాహ్మణకుమారునికే ఈ విద్యలు చెప్పవచ్చు. ఇతరులకు చెప్పనద్దు” అని ఆదేశించినాడు. దేవ తాప్రసాదము పొంది స్వగృహానికి తిరిగి వచ్చి, సంతోషపూర్వకముగా నాతో విశేషా లన్ని చెప్పి, అప్పటినుంచీ నిరంతర ధ్యానములో ఉంటున్నాను. మీరు వెళ్లి శ్రుతధరుని (ఏకసంధాగ్రాహిని) ఎవనినైనా తీసుకు రండి. మీనర్వాభీష్టాలు సిద్ధిస్తవి.

హృదీ, ఇంద్రదత్తుడు వరరుచిని ఎర్హోపాధ్యాయుని వద్దకు

కొనిపోవుట

పక్షునిభర్తృపత్నీకి వందవరహా లిచ్చి అక్కడినుంచి మేము దేశము తిరిగి తిరిగి చివరకు మీయింటికి వచ్చివాము. ఏకసంధాగ్రాహి ఇప్పటికి మాకు లభించినాడు. ఇతనిని మాకు ఇస్తే మేమందరమూ వెళ్లి విద్యలు సాధిస్తాము అని వ్యాధి చెప్పినమూలకు ఆమె ఇలా అన్నది: “మీ మాటలలో నాకు సంపూర్ణ విశ్వాస మున్నది. వీడు పుట్టగానే అశరీర వాణి ఈసంగతులు సూచించింది. వీడు శ్రుతిధరు డవుతాడు. లోకములో వ్యాకరణశాస్త్రము ప్రతిష్ఠిస్తాడు. లోకములో ఏదేని వరమో (ఉత్తమమో) అది యావత్తూ వీనికి రుచిస్తుంది. కాబట్టి వరరుచి అని పేరు వస్తుంది. వీడు ఎదిగినప్పటినుంచీ ఆవర్హోపాధ్యాయులవారు ఎక్కడ

ఉన్నాడో చని కేనా కలగొచ్చినానే ఉన్నాడు. మీమాటలు వింటే చాలా చంపియగా ఉన్నది. పేన మీలేమ్మని లాంటివాడు. తీసుకు వెళ్ళింది."

కొరకన్న ఆంగోలించిండుకు వ్యాధిగ్రస్తత్తులు వాష్టవమును వినిపించి కదాల్చి మేలుకొని ఇష్టానోష్టానో కాలము గడిపినారు. నాగ వెంకాధికారిని కలవడానికి ఉపయోగము చేయించి మాతమ్మకు భాగ్యకూడా ఇచ్చి కన్ను తీరుకొని బయలుదేరుకుంటే ఆమె కన్నీళ్లు ఎలాగో అప్పుకొని అన్యథా ఉచ్చించి. వ్యాధిగ్రస్తత్తులు ఆమెకు శాంతి కలుగుతామని చెప్పినారు.

వ్యాధి, ఇంగ్లీషు త్రి కాల్యాదునుల విధ్యాభ్యాసము

ప్రియవారు చేరి చింతకు మేము వర్షోవావ్యాదులువారి యింటకి వెళ్ళినాము. గురువు కన్ను కాల్యమ్మను తో స్వీకరించినాడు. మర్నాడు ఆయన ఇష్టానోష్టానో కాలము పుట్టిగా మార్చిబెట్టుకొని మొదటి ప్రాంతము (బంకారము) ఉచ్చించినాడు. తరువాత ఆయనకు పడంగ నాలుగోసహ వేనా లగ్ని స్ఫురించింది. వెంటనే గురువు మాకు వేనా వ్యాధినిగా ప్రారంభించినాడు. బంనాని వివేకానికి కేసు, కెంజోమాని వివేకానికి వ్యాధి, మూడో వ్యాధిగానికి ఇంగ్లీషు తత్తులు వేదములు గ్రహించినాము. ఆపూర్వ మైవేదమోష విని విప్రులు వచ్చి చాలా కష్టాన్నిపడి వర్షోవావ్యాదులచాకి నాష్టాంగదండప్రణామాలు చేసి ప్రతీసమేతముగా పూజ చేసినారు. ఆదృశ్యము చూచి ఉపవర్షుడు తప్ప తక్కినవా రంతా ఆచరించిరి. ఈవిషయాలు విదమహారాజుకు తెలిసి, ఈమనిస్సారువారి వరప్రభావమువల్ల జరిగినట్లు గ్రహించి ప్రభువు మాగురువుగారికి నమస్తనంపడితూ నమకూర్చి ధన్యుడయినాడు.

తరంగము : 3

నరకుని చెప్పుతూ ఉంటే ఇంకా భూమి మీదాన్ని త్రొక్కుతుంటే పెంటు
న్నాడు. స్వాభ్యాసము మునుపటి కన్నా బలంగా ఉపాధ్యాయులవారితో
“స్వామీ, ఈ గ్రంథము లెక్కిస్తూ సమస్తమును నిలయము కావడానికి
కారణ మేమిటో” అని మేము అన్నాము. ఆయన ఇలా చెప్పినారు :

పాటలీపుత్ర కథ

నాయకలారా, గంగాదగ్గర లో కనఖలము అచేపుణ్యతీర్థమున్నది.
కాంచనవాతము అనే దేవుతాగిణియు ఉత్తరసర్వతప్తము శేషించి,
గంగానది కిందికి ప్రవహించేలాగున చేసింది. ఆతీర్థక్షేత్రములో
దక్షిణదేశబ్రాహ్మణుడు భార్యతోకూడా తపస్సు చేస్తున్నాడు. ఆయనకు
ముగ్గురుపుత్రులు పుట్టివారు. కొంతకాలానికి తల్లితండ్రులు చనిపోతే
ఆముగ్గురుకు బాదులూ విద్యాభ్యాసము పిమ్మట రాజగృహము అనే
నగరానికి వెళ్ళినారు. వాళ్లు నివ్యానంతు లయి, దిక్కు లేకపోవడము
చేత దక్షిణాన కుమారస్వామి దర్శనార్థము బయలుదేరి సమస్తరాజ
దించినపురియు చేరి, భోజనం ఉచితంగావ్వనియింట్లో దిగినారు. తనకు
పుత్రసంతానము లేకపోవడముచేత కుమారైలను ముగ్గురినీ ఆముగ్గురికీ
ఇచ్చి పివాపము చేసి, ధనముకూడా పోకిచ్చి, తపస్సు చేసుకోవడానికి
గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు. వాళ్ళు గూమగారియింట్లో సుఖముగా
ఉంటున్నారు. కొన్నాళ్ళకు కుమారులు వచ్చింది. అందరూ అల్లాడిపోయి
నారు. అభర్తలు భార్యలతోచెప్పడంకా దేశాంతరము వెళ్ళిపోయి
నారు. కఠినవృద్ధులయ్యారని ఒంధుప్రీతి ఉంటుందా? ఆ కుమారైలలో
పడిమిరిమె గర్భవతి. తననుకోడి ముక్కుడైన యజ్ఞదత్తునియింటికి

ముగ్గురు స్త్రీలూ చేరుకొని భర్తలను భ్యాసస్తూ కష్టముమీద కాలము గడుపుతున్నామి. నెలలు సోడితర్వాత గర్భవతి కుమారుని కన్నది. ఆపిల్లవానిని అక్కా చెల్లెళ్ళు ముగ్గురూ చాలాముద్దుగా పెంచుతున్నారు. ఒకనాడు మహేశ్వరుడు ఆకాశమార్గాన వృషభవాహనము మీద వెస్తూ ఉండగా, ఆయనబడిలో కూర్చున్న పార్వతీదేవి ఆ పిల్లవానిని చూచి, “వాడా, ఆకాశవాసు పెరిగి పెద్దవాడై రక్షిస్తాడని ఆముగ్గురుశిల్పిలూ ఇత పెట్టుకున్నారు. బాల్యములోనే ఆవిడ్డడు వాళ్ళను సంరక్షించేలాగున మీరు అనుగ్రహించాలి” అన్నది. వరదై నమహేశ్వరుడు, “దేవి, సీతోరికప్రకారము వీరిని అనుగ్రహిస్తాను. నెనకజన్మలో మీ భార్యతోకూడా శివారాధన చేసినాడు. అందుచేత మీ ఈజన్మలో మహేశ్వర్యము అనుభవిస్తాడు. వీనిభార్య పాటలి అనే పేరుతో మహేంద్రవర్మకు భార్యైగా పుట్టింది. ఈజన్మలో అదివీనికే భార్య అవుతుంది” అని నెల వచ్చినాడు. తర్వాత ఈశ్వరుడు ఆ ముగ్గురు శిల్పిలకూ స్వప్నములో కనిపించి “మీపిల్లవానికి పుత్రకుడు అనే పేరు పెట్టండి. సతదినమూ వీనితలగడకింద (దిండుకింద) లక్షవరహాలుంటవి. విడు స్రభువుకూడా అవుతాడు” అని అనుగ్రహించినాడు. శిల్పివారినతర్వాత ఆపతివ్రతలు పిల్లవాడు నిద్ర లేవగానే దిండుతీసి చూస్తే లక్ష సరహాలు కనబడినవి. చాలా ఆనందించారు. అచిరకాలములోనే సువర్ణరాశివల్ల పుత్రకుడు రాజ్యస్థాపన చేసినాడు. శివానుగ్రహముంటే సంపదల కేమి కొదవ? ఒకనాడు యజ్ఞదత్తుడు పుత్రకునితో “రాజా, సీతంబులు కరువుకాలములో చెప్పకుండా దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినారు. సీత బ్రాహ్మణులకు ఎప్పుడూ దానధర్మాలు చేస్తూ ఉంటే వాళ్ళు వీని ఇక్కడికికూడా రావచ్చును. దృష్టాంతమొకటి విను.

బ్రహ్మదత్తుని కథ

పూర్వము వారణాసిలో బ్రహ్మదత్తు డనేరాని ఊడేవాడు. ఆయన ఒక రాశి ఆకాశాన తళతళలాడే రెండుబంగారపుహంసలను చూచి నాడు. వాటిచుట్టూ వందలకొద్దీ రాజహంసలున్నవి వాటిని చూడ వలె నని రాజుకు కోరిక పుట్టింది. ఆయన ముగ్ధులతో పోలొచ్చి పరీక్షము తప్పించి అక్కడికి వచ్చే పక్షులను ఏమీ బాధించకూడదని కట్టడి చేసినాడు. త్వరలోనే ఆహంసలు సరిస్సుకు రావడము చూచి రాజు వాటిని మచ్చిక చేసి సువర్ణదేహము రావడానికి కారణము అడిగినాడు. హంసలు మనుష్యవాక్కులతో “రాజా, మేము వెనకజన్మలో కాకులము. బలి వేసే ఆహారముకోసము పోరాడి మృత్యుమైన శివాలయాన ద్రోణిలో (అరణిలో) పడి చనిపోయినాము. పుణ్యస్థలములో పోవడముచేత పూర్వజన్మ జ్ఞానముతో బంగారు హంసలమై పుట్టినాము” అని స్పష్టముగా చెప్పినవి. రాజు వాటిని చూస్తూ చాలా ఆనందించినాడు.

అదేప్రకారము నీవు దానధర్మాలు చేస్తూ ఉంటే నీతండ్రులు క్రమేణ లభిస్తారు.” యజ్ఞదత్తుడు చెప్పినమాటలు విని పుత్రకుడు బ్రాహ్మణ సమారాధన ప్రారంభించినాడు. భావించినట్టే బ్రాహ్మణులు అక్కడికి వచ్చి సమస్తము తెలుసుకొని, భార్యలూ కుమారుడూ లభించగా బహుసంతోషముతో కాలముగడిపారు. కొన్నాళ్ళకు వాళ్ళకు దుర్బుధి పుట్టింది. వాళ్ళే రాజ్యము చెయ్యాలని సంకల్పించి పుత్రకుని సంహరించడానికి ఎత్తు ఎత్తినారు. వింధ్యవాసినీడేని దర్శనార్థము పోదామని వంక పెట్టి పుత్రకునికూడా తీసుకుపోయినారు. అమ్మ వారిదర్శనము మొదల అతనినే చెయ్యమని గర్భగుడిలోకి ఖేళ్ళమన్నారు. నిశ్చయంగా అతడులోపలికి పోయినాడు. అదివరకే అక్కడ నియుక్తులయిన హంతకులు అతనిని చంపడానికి మీదికి పోయినారు. వింధ్య

అనుచునున్నులు కొంతదూరము సో—నే పుత్రకుడు ఆచార్యకోఁబ్బు, తొడుక్కొని, కల్ర, పాత్ర, టీకుని ఆకాశచూర్ణాన కీర్తనమునకును తోచి, ఇట్టి ఆకర్షణ అనేపట్లమున దిగినాడు. “నేనెప్పుడు మోసము చేస్తాను. కైపులు లోభులు. ఎవరెప్పుడో బిగితే బాగుంటుంది” అనుకుంటూ ఒకానొక వృద్ధస్త్రీని చూచి, ఆమెకు కొంతధన మిచ్చి ఆమెజ్జెగ్గువూములో రహస్యముగా ఉంచుచు, మొదలు పెట్టిరాదు. మునలమ్మకు ఇతనిమీద చాలా అభిరూపము కలిగింది. ఒకనాడామె “నామనా, నీకు తగిన యిల్లాలు లేదని నాకు చాలా విచారము కలుగుతున్నది. ఈనగర మేలేప్రభువును పాటలి అనేప్రతికి ఉన్నది. ఆమెను అతఃపురుషులో పైమేడలో భద్రంగా ఉంచారు” అనిచెప్పింది. వెంటనే పుత్రకుని మనస్సులోకి మన్మథుడు ప్రవేశించినాడు.

పాటలిపుత్రకుల సమ్మేళనము

పాటలిని ఆరాత్రివేళనే చూడడానికి సిశ్చయించుకొని పుత్రకుడు పావుకోఁబ్బు తొడుక్కొని ఆలంతఃపురానికి వెళ్ళి పెద్దకిటికీలోనుంచి లోపలికి ప్రవేశించి ఒంటరిగా నిద్రపోతున్న పాటలిని చూచినాడు. ఆమెను లేపడము ఎలాగా అని అతడు అలోచిస్తూ ఉండగా, గస్తీ తిరుగుతున్న యామికుడు హఠాత్తుగా ఈగీతిక పాడినాడు.

ఆలింగ్య మధురహుంకృతి,
మలసోన్నిషదీక్షణం రహః కాన్తామ్
యదోభేదయన్తి సుప్తాం
జన్మని యూనాం త దేవ ఫలమ్.

ఈపగూహనము చేసి యుతుండు, మధుర
హుంకృతిం, బ్రతు ఎలసోన్నిషన్నేత్ర,
నేకాంతమున లేపుట నిద్రనుండి
ఇహజన్మఫల మని యెంచుకోవలయు!

ఈనాళ్ళులు విని శత్రుహము పొంది అవయవాలు కంపిస్తూ ఉండగా చాత్రకుడు వాటనిని కొరకొనుచుకొన్నాడు. ఆమెకు మెఘకువ వచ్చి, చాత్రకుణ్ణు, స్నిగా పెంపేసుకొన్నది. శ్రమకనుముగా ఉభయలూ సంభాషణలోకి వరి, చివకు గాంధర్వవివాహము చేసుకొన్నారు. తెల్ల వారిబామున ప్రియురాలిని వీడ్కొని, పుత్రకుడు వృద్ధస్త్రీయింటకి వచ్చినాడు.

ఈవిధముగా పుత్రకుడు రాత్రిభృ వస్తూ పోతూ ఉన్నాడు. ఒక నాడు ఆమెశరీరమున సంభోగచిహ్నాలు గమనించి రక్షకస్త్రీలు భయ పడి రాజుగారికి విన్నవించినారు. రహస్యము కనిపెట్ట మని రాజు ఒక తెను వాటిభవనములో దాగి ఉండ మని చెప్పినాడు. ఆరాత్రిపుత్రకుడు వచ్చి నిద్రపోయేటప్పుడు అతని ఉత్తరీయముచెంగున ఆస్త్రీ లాక్షా రసముతోగుర్తువేసి, మర్నాడురాజుతోచెప్పింది. ఆగుర్తు చెప్పి చారుల చేతపట్టమంతావెతికిస్తే పుత్రకుడు దొరికినాడు. భటులు అతనిని పట్టు కొని వెళ్ళి ప్రభునమక్షములో ఉంచినారు. రాజుకు చాలాకోపము వచ్చింది. పుత్రకుడు పావుకోళ్ళు తొడుక్కొని వెంటనే పాటలిదగ్గరికి ఎగిరిపోయి “ప్రియా, మనరహస్యము బయట పడ్డది. లే, వెంటనే వెళ్ళు దాము” అని ఆమెను ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని ఆకాశాన దూరము ఎగిరిపోయి గంగాతీరాన దిగినాడు. అలానట చెందినభార్యకు తలపుచేత పాత్రలో ఉదయించిన అమృతాహారము పెట్టి శ్రమ పోగొట్టినాడు. తర్వాత ఆమెకోరికమీద చతురంగిబలసమేతముగా కర్రతో నగర చిత్రము గీసినాడు. అని నత్యమై నజీవమైనది. పుత్రకుడు మహాప్రభు వయి, మాయను లోపరచుకొని నుఖముగా రాజ్యము చేసినాడు. ఆదివ్య నగరమే ఇది. పాటలి పుత్రకులపేర పాటలీపుత్రము అని ప్రసిద్ధి చెంది, లక్ష్మీనరస్వతులకు నిలయ మయినది. కాణభూతీ, వర్షోపాధ్యాయుల వారివల్ల ఇది విని మేము చాలా ఆశ్చర్య పడ్డాము.

తరంగము : ౪

వరరుచి ఉపకోశను చూచుట

ఈ ప్రకారముగా వరరుచి కాణభూతికి అవాంతరకథ చెప్పి, ప్రకృత వృత్తాంతము ఇలా చెప్పడము ప్రారంభించినాడు :

నేను వ్యాఙ్గీంద్రదత్తులతో అక్కడనే నివసిస్తూ కాలక్రమేణ విద్యా పారంగతుడ నయినాను. ఒకనాడు మిత్రులతో కలిసి ఇంద్రోత్సవము చూడడానికి వెళ్ళినాను. అక్కడ ఉపవర్షునికొమార్తె ఉపకోశ మాకు కనబడ్డది. ఆమె చెలికత్తెలద్వారా నాసంగతి తెలుసుకొని అనురాగ రసము ఉట్టిపడే క్రీగంటతో సవిలాసముగా నన్ను చూచి, కష్టముమీద నిజ్యహానికి మరలింది. నామనస్సులో ఆమెరూపరేఖావిలాసాలు అంతయు కావడముచేత రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. ఆమె వదనమునూ, బింబాధరమునూ ధ్యానిస్తూ జాగరణయు చేసినాను. తెల్ల వారుజామున ఎలాగో కాస్త కుచుకు పట్టేసరికి స్వప్నము వచ్చింది. అందులో, శ్వేతవస్త్ర ధారిణి అయిన దేవత మెడలో మల్లెదండలు సువాసనలు వెదజల్లుతుండగా ప్రత్యక్షమై, కృపావీక్షణము నామీద ప్రసాదిస్తూ, చల్లని వాక్కుతో, “నాయనా, ఉపకోశ నీపూర్వజన్మలో ప్రేయసి. ఈగుణవతి నిన్ను తప్ప ఇంకెవరినీ వరించదు. సంశయించకు. నీరసనాగ్రవర్తిని సయిన సరస్వతీదేవిని నేను. భయపడకు. నీవిచారము పోగొట్టడానికి వచ్చాను” అని చెప్పి అంతర్ధాన మయినది.

తెల్లవారినతరవాత లేచి దేవి ఆనతిచ్చిన వాక్యాలు తలుచుకొంటూ నాప్రియురాలి భవనానికి ఎదురుగా ఉన్న తియ్యమామిడి గున్న కింద ఒంటరిగా కూర్చున్నాను. ఇంతలో ఉపకోశ చెలిమికత్తె నావద్దకు వచ్చి, ఆమె పొందుతున్న పరితాపమునుగురించి చెప్పింది. నాతాము వెంటనే ద్విగుణీకృతమయింది. “సఖీ, నీకు మాఅన్యోన్యానురాగ

విషయము తెలిసింది. భిక్షుదండ్రులు ఆమెను నా కిస్తారో ఇవ్వరో అని సంజేహము. రహస్యముగా ఉపకోశము కలుసుకోవడము యుక్తము కాదు. అట్టిప్రతి తర్వాత చేసేదేమి ఉంది. నేను నేర్పుతో ఆమెభిక్షుదండ్రులకు సచ్చజెప్పి మాకు 'ల్యాబు' చేయించాలి" అని తీరులుకోన్నాను. ఆమె ఉపకోశభిక్షు విప్రణముగా చెప్పింది. ఆమె భిక్షుతో చెప్పింది. ఉపకులు వర్ణాచార్యులవారితో చెప్పినారు తర్వాత పాపానిశ్చయమయింది. వ్యాధి కారణానికి వెళ్ళి, మాలమ్మగారిని శ్మశాని తీసుకువచ్చినాడు. వాకు పాపానిశ్చయమయింది. భార్యగర్భము సుఖముగా ఉంటూ, మాలమ్మగారికి ఉపచారాలు చేస్తున్నాము.

పాణిని చరిత్ర

వర్షం కాలమేగా శిష్యసమూహము పోయింది. అందులో పాణిని అనే మంటబుద్ధి ఉన్నాడు. ఉపచారాలు చెయ్యలేక ప్రాణము విడిగి పోయింది. పాణిని వర్షనిభార్య సంపాదించింది. వాడు హిమాలయానికి వెళ్ళి తపస్సుచేసి మహేశ్వరుని మెప్పించి శివానుగ్రహమువల్ల నూతనవ్యాకరణము లభించగా తిరిగి వచ్చి, నన్నే వాదానికి పిలిచి నాడు: ఏకురోజులు వాగ్వాదము జరిగింది. ఎంమిదోరోజు పాణిని ఓడి పోయినాడు. ఆసమయం ఆకాశమునుంచి మహేశ్వరుడు భయంకరముగా హుంకారము చేసినాడు. దానితో మామండ్రవ్యాకరణము ఈ లోకములో లేకుండా పోయింది! పాణిని జయించినాడు. మేము మంద బుద్ధుల నయినాము. నేను చాలా విచారపడి కుటుంబనిర్వహణానికి కావలసిన ద్రవ్యము హిరణ్యగుప్తు ఉనేవర్తకునికి నిర్ణయించి ఇచ్చి ఉపకోశకు తెలియజేసి, శివునిగురించి తపస్సు చేయడానికి హిమాలయానికి వెళ్ళినాను. ఉపకోశ నాశుభకాంక్షతో ప్రతిదినము గంగా న్నానము, ప్రతాలూ చేస్తూ ఇంట్లోనే ఉంటున్నా దట.

ఉపకోశ సాత్వివత్సము

వసంతమునువూరొ బడనాడు ఉపకోశ గంగానదికి పెద్ద తూటాటాటా
రాజపురోహితుడు, కొత్తలు, కుటుంబముల పునరాచారములు. ఆ
నాడు ఉపకోశ చాలానే నన్ను చెప్పింది. ఆమె ఇంటికి వుంటి
వస్తూ ఉండిగా కుటుంబముల అడ్డగించినాడు. ఉపకోశ సమయస్ఫూ
ర్తితో “భద్రా, నీ కులము యిప్పుడే నాకు అందిస్తున్నావు. నేను కుల
స్త్రీ. భద్రా, నీ కులము నాకు అందిస్తున్నావు. ఇప్పుడు ఎవరైనా మనసు
నా స్త్రీల వాళ్ళు! పొయ్యి వసంతోత్సవములో నున్నప్పుడు ఉండిగా
నీవు రాజపురోహితునిముఖముల నాకు అందిస్తావు” అని పంకేతము
వర్షాటా చేసింది. కొంచెము దూరము వాటికి రాజపురోహితుడు
ఆమెను అడ్డగిస్తే, రాత్రి నిద్రాయునును అనుకుని పంకేతము
వర్షాటా చేసింది. ఈమెకులకు గిడుగుపడి ఆమె నాగింతదూరము
పోతుంటే కొత్తలు వచ్చి అడ్డగించి నిలిచినాడు అతనికి మూడవజాము
వర్షాలు చేసి తప్పించుకొని యింటికి పోయి చాలా ఆందోళన పడ్డది.
ప్రేమితభర్తృకలు పాపాత్ముల కళ్ళకుదాట పడవముకంటే చురుకైన
డము చాలా నీలు. అని వివారపడి చురుకైన తెలను విలిచి కర్తవ్యము
చేయించింది. గ్రామ్యపురాణము కొంచెము ద్రవ్యము కావాలని
ఉపకోశ హరిద్యాసువునికి వార్త పంపితే వాడు వచ్చి రహస్యముగా
“చాలా రోజులనుంచి నీమీద నాకు మనసు! నాకోరిక తీర్చు. నీ భర్త
నావద్ద దాచిపెట్టి ఉన్నావావత్తా ఇచ్చేస్తాను” అని చెప్పినాడు. వానివద్ద
నేను ఉంచిన ధనానికి సాక్ష్యము లేకపోవడమువల్ల ఉపకోశ విచారపడి,
వచ్చినకోపము అనుకుని రాత్రి నాకుగోజాము పంకేతము వర్షాటా
చేసి వానిని పంపివేసింది.

పిమ్మట ఉపకోశ చురుకైన తెలతో చెప్పి కాటుక తెప్పించి నూనెలో
గంగించి. కన్నాని నూనె లింకు నువ్వనన ద్రవ్యములు కలిపి, ఆ

కామినిగూడ నాగలో పోయింది. తర్వాత నాలుగు కాలేజములు పోయింది, నాగలో పోయి బోవాణము పాఠశాల, వెలుపల గడియ వేసి ఉద్యమముగా పోయింది.

జిల్లా కేసుల పరిష్కారము

జిల్లా కేసులను పరిష్కరించు కమిషనరీయేను రాత్రి మొదటిభాగములో ఉన్న కోశములోకి వెళ్ళి వారు జరిగిన చూచి అమె, “నీవున్నా సముచేసి పట్టే తే తిన్న నీవు ముట్టకొను. లోలికి పెట్టి బాగా స్నానము చేసి రా” అని చెప్పింది. కమిషనరీయే నమ్మలేకపోయింది. ఆమె చెలిమి కట్టెలు వానిరీతినుకు పోనా చీకటిగా ఉన్న ప్రదేశాన్ని అతని వస్త్రాలం కారాలు తీసివేయించి, గోచీ యిన్ని కూచోబెట్టి కాటుకనూనె బాగా పెట్టింది అనువులు వేస్తూ శరీరము మర్దన చేశారు. ఇంతలో కెండవ భాగము అయింది; పురోహితుడు వెళ్ళివారు. ఆశ్రీలు “అయ్యో! మురుచిని విడిచిపెట్టెలు పురోహితులవారు దయచేసినారు. ఏమి గతి! నీవు ఇంకాలో బాగా ఉండు” అని చెప్పి, వానిని బోవాణములోకి పంపి గడియ వేసినారు. రాజపురోహితునికూడా అప్రకారముగానే చీకటికోణములోకి తీసుకుపోయి గోచీ పెట్టింది శరీరముంతా దట్టముగా కాటుక పెట్టింది కాఠిన్యము లేకుండేలాగున ఒళ్ళు పరపక మయ్యే లాగున నేర్చుకోవడపులువేస్తూ తల అంటినారు. మూడవభాగము ముఖో కొత్తాలు పడినాడు. అతని ఆగమనానికి భయపడినట్టు పడింది ఆశ్రీలు పురోహితుని భయపెట్టి ఆబోవాణములోకి పంపి గడియ వేసినారు. కొత్తాలునుకూడా నూనెగోచీచాతరాయనిచేసి ఒళ్ళు మర్దించి వస్త్రాదు బాగానే భయపెట్టి బోవాణములోకి పంపి గడియ వేసినారు. అందులో ఉన్న సంగతులూ ఒకరికి ఒకరు తెగులుతూ ఉన్న పుట్టికి వోరు విప్పకుండా కూర్చున్నారు. తర్వాత ఉపకోశ నీపము

వెలిగించి వర్తకుని తీసుకు వచ్చి “నాదర్త నీవద్ద ఉంచినధనము” తే అని అడిగింది. “ఇస్తా ను ఇదివరకే చెప్పినాను కాదా?” అన్నాడు శ్రేష్ఠి. ఉపకోశ బోహణమును సంబోధించి “దేవతలారా : హిరిణ్య గుప్తునిమాట విన్నారకదా?” అని దీపము అప్పిచేసి ఉపకోశ వర్తకుని చెలిమికత్తెలకు అప్పగించింది. వాళ్ళు అసిసికి గోళీ యిచ్చి అభ్యంగనము మొదలుపెట్టి కొంతసేపటికి “పోవోయి చెల్లెలవారిది” అని నెట్టివారు. వాడు వెళ్ళక సందేహిస్తూ ఉపగా మెకపట్టి పీఠిలోకి నెట్టివేసి తలుపు మూసినారు. గత్యంతనము చేక వర్తకుడు అగోచీతో ఆ కాటుకనూనె పట్టినశరీరముతో మధ్య మర్న ఉక్కలు వెంట బడుతూ ఉండగా ఎలాగో న్యగృహము చేరినాడు. నొకర్లు అతని ఒళ్ళు రుద్ది స్నానము చేయించినారు. స్నానవేళ హిరిణ్యగుప్తుడు ముఖముపై కెత్తి వాళ్ళకేసి చూడనైనా చూడలేదు. దుష్కార్యానికి ఫలితము దుస్సహము కదా!

ఇంట్లో పెద్దలకు ఈసంగతులు చెప్పకుండా ప్రాశస్త్యకాలమే ఉపకోశ చెలికత్తెలతో మహారాజుమందిరానికి వెళ్ళి ప్రభువుతో “దేవా, నా భర్త తనవద్ద దాచి పెట్టినధనమును హిరిణ్యగుప్తు డనేవర్తకుడు అపహరించినాడు” అని విన్నవించింది. రాజు వెంటనే వర్తకునికి వార్త పంపినాడు. అతడు రాగానే ప్రభువు ఈవిషయము అడిగితే “నాదగ్గర ఈమెధనము ఎంతచూత్రమూలేదు” అని అనత్యము చెప్పినాడు. ఉపకోశ “మహాప్రభూ సాక్షులున్నారు. నాభర్త దేశాంతరము వెళ్ళేటప్పుడు గృహదేవతలను ముగ్గురిని మందనములో పెట్టి వెళ్ళినారు. మాయెంట్లో జరిగే విషయం లన్నింటికీ ఆమంజూషలో ఉన్నయిలువేలువులే సాక్షులు. దేవర విచారించవచ్చును” అనివిన్నపము చేసింది. వెంటనే రాజు సేవకులను పంపి ఆబోహణము తెప్పించినాడు. ఉపకోశ ఆమందనముకేసి తిరిగి “దేవతలారా ఈవర్తకుడు మీకు వినబడే

లాగుల మొత్తం అంగీకరించినాడో చెప్పి మరల మునుటగా ఇంటికి వెళ్ళి
 వాడుకగా. గాబూడకపోయినా నిజము చెప్పిపోయినా మిమ్మల్ని
 అవునా నీవు చెయ్యవచ్చు అని అట్టిగా అన్నాడు. మునుటలో దా
 కి ముగ్గురు భూర్తలూ భయపడి స్వప్నవాక్కులతో “ఈమె చెప్పి
 పని సప్నము : చర్తకుడు భూర్త ఈమె భర్తకు ముచ్చటగా మాయెనుట
 అంగీకరించినాడు” అని దిగ్వింగా అన్నాడు. చర్తకుడు కలకల బోయి
 నాడు. కుతూహలము కలిగి భువన సమాధిము తెరిచును ఉడుకోశను
 కోరగాడు. మూత తెరిచేసరికి మూర్త్యుని లించిన అంధకారమువంటి
 ముగ్గురు భూర్తలు వెలువడికి వచ్చినారు. రాజు మొదట వారిని
 గుర్తించలేదు. కుతూహలంతటి, పురోహితకు, దండాధిపతి అని గ్రహిం
 చిన సభ్యులు చప్పుట్లు కొట్టి కోలాహలము చేసినారు. ఆశ్చర్యపడిరాజు
 యావచ్చుత్తాంతము చెప్పి మని ఉడుకోశను అడిగినాడు. జరిగిన
 సంగతు లన్ని ఆమె సనిస్తరముగా తెలిపింది. పతివ్రత అయిన ఆ కల
 కాంతను అందరూ ప్రశంసించారు. ప్రభువు ఆ భూర్తల సంపదలు శిక్ష
 కింద రాజుకోశానికి చేర్చించి వాళ్ళను దేశములోనుండి బయటికి వెళ్ళి
 గొట్టించినాడు. ఉడుకోశను రాజు భర్తసహోదరిగా భావస్తా నని చెప్పి
 భవాదులిచ్చి ప్రీతితో ఇంటికి పంపినాడు. సర్వోపవర్ణులు ఈపుత్రాంతము
 విని చాలా సంతోషించి ఉడుకోశను ఆదరించినాడు. సగరజనులు ఆశ్చ
 ర్యానందములు పొందినారు.

వరరుచి వార్తకములు చేయుట

నేను కీతాచలసానువులమీద ప్రీతపన్ను చేసి, ప్రమథినాథుని
 ఆరాధించినాను. పరమేశ్వరుడు పాణినీయశాస్త్రమునే నాకు ప్రసా
 దించినాడు. ఈశ్వరేచ్ఛచేతనూ, అనుగ్రహముచేతనూ వ్యాకరణ
 శాస్త్రము వూర్తిచేసినాను. పరమేశ్వరప్రసాదామృతము లభించడము

చేత ఏవిధ మైన శ్రమ లేకుండా ఇల్లు చేరి, పెద్దలకు మొక్కి, ఉపకోశ పాత్రాధ్యక్షుని అశ్రయము భరింపక నడచుచున్నాను. వర్షపాధ్యాయులు మాత్రమే వ్యాకరణము నాపల్లె బడిలోనే కు సారస్వతివాణి ఆచార్యుని వినిపించినారు.

ఇంద్రదత్తుని పరకాయప్రవేశము

వ్యాఖ్యేంద్రదత్తులు గురుదక్షిణ ఇస్తా మని విన్నవించగా ఉపాధ్యాయులు కోటివరహాలు అడిగినారు. గురువారి స్వీకరించి వాళ్ళు నాతో కలలా అన్నాడు. “నందమహారాజును గురునక్షిణకోశము యొందితము. ఇంకెక్కడా ఇంత సువర్ణము లభించదు. అతనికి తొంభై తొమ్మదికోట్లు ఉన్నవి కాదా! ఉపకోశను అతడు ధర్మపథాదరిగా పేర్కొన్నాడు. కాబట్టి నీవు అతనికి బావచురిదివి. నీవల్లనే నీవు కావలసిన ధనము లభిస్తుంది”

అంతట సహాధ్యాయులము ముగ్గురమూ అయోధ్యాపురములో కందకటకమునకు వెళ్ళినారు. అక్కడ మేము అడుగుపెట్టి పెట్టకముందే రాజు మృతినొందినాడు. రాజ్యములో కలిగిన కలకలమువల్ల మాకు విషాదము కలిగింది. యోగసిద్ధుడైన ఇంద్రదత్తుడు, “నేను ఈమృత రాజుదేహములో ప్రవేశిస్తాను. వరచుచి వచ్చి నన్ను ధనము కోరితే యావత్తూ ఇప్పిస్తాను. నేను తిరిగి వచ్చేవరకూ నాశరీరమును వ్యాధి కాపాడుతూ ఉండాలి” అని, యోగమార్గాన సందరాజుదేహములో ప్రవేశించినాడు. రాజుబతకడమువల్ల రాజ్యములో ఉత్సవము చేశారు జ్ఞ దేవాలయములో ఇంద్రదత్తునికాయము వ్యాధి కాపాడుతున్నాడు. నేను రాజాస్థానానికి వెళ్ళి యోగనందుని ఆశీర్వాదించి గురుదక్షిణ కోటివరహాలు కోరినాను.

మంత్రశోభాలు.కి రాజు అష్ట యిచ్చినాడు. మరణించినవాడు మళ్ళీ జన్మించడమూ, మరే యావకుడు రావడమూ, అశోకా మూర్త్యావకుడు, ఘృణా అంబువర్ణము ఇమ్మని అష్టాపిండడమూ మంత్రకి అనుమానకా అంబు లయినవి. ప్రజ్ఞావంతులు ప్రహించలేనిది ఏయింటుంది? కచాడికచాల నన్నింటికి వెంటనే దహనము చేయించ వలసింది దని రాజభటులకు మంత్ర అష్ట యిచ్చినాడు. బ్రాహ్మణునికి కోరినదానిలు ఇంకా ఇచ్చినావా ఇచ్చలేదా అని అడుగుతున్న ప్రభువుతో మంత్ర, “దేవా, పరివసము ఉత్సవములో మగ్గులయి ఉన్నారు. త్వలోనే ఈవిప్రునికి విత్తము ఇప్పిస్తాను” అని విన్నవించినాడు. ఇంతలో వ్యాధి చెచ్చి యోగవంతునితో “దేవారక్షించాలి, రక్షించాలి. మీ ఉత్సవసమయంలో సమాధిలో ఉన్న బ్రాహ్మణుని రాజభటులు బలాత్కారముగా తీసుకుపోయి దహించారు” అని మొర పెట్టినాడు. ఆవాక్కులు విచగానే యోగవంతునికి విచారమూ, అవస్థాంతరమూ కలిగినవి. నిజశరీరము దగ్ధము కావడముచేత ఇంద్రదత్తుడు నందరాజు శరీరములోనే స్థిరమయి పోయినాడు. మహాబుద్ధిమంతుడు శకటాలుడు నాకు నువర్ణ మిచ్చినాడు.

యోగవంతుడు శకటాలుని చీకటిమాటిలో పెట్టించుట

యోగవంతుడు ఏకాంతముగా వ్యాధితో “అన్నా, ఎందుకు నాకి సంతకము? వ్రావ్వాగా జచ్చి మెత్తినా, శూన్రుడ నయిపోయినానే!” అని ముఖించినాడు. వ్యాధి సమయోచితముగా మంచినూటలు చెప్పి దుఃఖోపశమము చేసి “సోదరా, శకటాలుడు నిన్ను కసిపెట్టినాడు. ఈమహామంత్ర తేలికగా నిన్ను రాజ్యభ్రష్టుని చేసి, పూర్వనందుని వ్రాతని చంద్రగుప్తుని ప్రభువును చేస్తాడు. కాబట్టి ముందే జాగరత్త పడి వరకుచివి ప్రధానామాత్యుని చేసుకో. అతనిశక్తివల్ల రాజ్యము నీకు

స్థి ముప్పుతుంది అని, గురుదక్షిణ తీసుకొని వెళ్ళిపోగానే యోగనందుడు నన్ను ప్రభావాయాత్మ్యుని చేసినాడు. నేను రాజుతో ఏకాంత ప్రదేశములో “నీకు బ్రాహ్మణ్యము పోనే పోయింది. శకటాలును అధికారముతో ఉన్నంత కాలము నీసంహారము అస్థిరమే. కాబట్టి యుద్ధచేత ఇతనిని పవలించుకో” అని బోధించినాను. నజీవు డైరీ బ్రాహ్మణుని దహనము చేయించిరా ఉన్న నేరము మోపి, శకటాలును అతనిపుత్రులను రాజు చీకటి నూపేలో ప్రవేశ పెట్టించినాడు ప్రతినినమూ వానికిముందు పిండి, నీళ్ళు మూత్రము నూతిలోకి దింపడానికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. “ఈపిండి ఒకనికి హాసహాసిగా నరిపోతుంది. మీలో ఎవరు నందునిమీద పగ సాధించగలరు? ఆ ఒకడే ఈపదార్థములు పుచ్చుకుంటే తక్కువ పాత్రము మానివేస్తాము,” అని శకటాలును కొడుకులతో అన్నాడు. “నాయనా, నీవే పురుగుడవు. నూకు శక్తి లేదు. నీవే ఆహారము తీసుకో” అని కొడుకులు వేడుకొన్నారు. శకటాలును ఆపిండి తిని నీళ్ళు తాగుతున్నాడు క్రమక్రమముగా అతని పుత్రులు మృతి చెందెనారు. పగ సాధించడము కోసము శకటాలును ఆసిలేదరాలనుధ్య ప్రాణాలు బిగబట్టిఉన్నాడు.

యోగనందుని సామాజ్యము

యోగనందుడు రాజ్యములో సుస్థిరు డయినాడు. వ్యాడి ఈలోగా గురుదక్షిణ యిచ్చి వచ్చి యోగనందుని ఆశీర్వాదించి తనస్సుకు వెళ్ళి పోతా నన్నాడు. రాజు గద్గదకంఠముతో, “అన్నా, నీవు వెళ్ళవద్దు. సారాజ్యములో నీ ముప్తము వచ్చినట్లు సుఖముగా ఉండు” అని వ్యాడిని వేడుకొన్నాడు “రాజ్యముగాని, దేహము గాని తుణభంగుకము. ఇవి అన్నీ ఎండమావులవంటివి. వీటికి ప్రాజ్ఞలు మోహపడగూడదు” అని బోధించి వ్యాడి తనస్సుకే వెళ్ళిపోయినాడు.

మయింది. రాజు అశ్వశ్రవణిని పిలిచి అని అడిగినాడు. “అహస్తము అయిదువేళ్ళు విడిచి, అంజునామి పకముగా ఉంటే లోక ములోవానికి అనాథ్య మొకటి లేదు అని నూించింది. నేను రెండు వేళ్ళు కలిపి చూసి, ఇద్దరు కలిస్తే చాలు. అయిదుగురు ఎందుకు? అని సమాధానము నూలించాను. అది చెప్పినాను. శకటాలునిముఖము చూస్తే, నన్ను బుద్ధిలో జయించలే దన్నట్టు కనిపించింది. రాజు చాలా చురుకోపించినాడు.

శుష్క-మత్స్యము నవ్వుట

ఒకనాడు యోగవంశుని పట్టపుదేవి మేడమీద నిలుచుని వీధిలో నెలచుండి ఆనామక దృష్టి లిపిన బ్రాహ్మణునివైపు చూచింది. యోగసు బుడు అదృశ్యము చూచి త్వరపడి బ్రాహ్మణునికి ఉరిశిక్ష విధించుటకు ఈర్ష్యానరుసిక వివేకము లోపిస్తుంది. తలారులు అతనిని విప్రస్థానానికి తీసుకుపోతుంటే బజారులో ఒక ఎండుచేప పకపక నవ్వింది. ఈవిషయము విన్నదిగా, ప్రభువు ఉరిశిక్ష ఆపుదల చేయించి, చేప నన్నిడానికి కాండ మేయిటి అని అడిగినాడు “తెలుసుకొని వచ్చి మీకు నిచరిస్తాను” అని నేను వెళ్ళి ఏకాంశజ దేశములో కూర్చుండి సరస్వతీదేవిని తలుచుకొన్నాను. దేవి ప్రత్యక్షమై “తండ్రీ, ఈరాత్రి ఎవరికీ కనబడ కుండా వెళ్ళి ఆతాడిచెట్టుమీద కూర్చో. చేప నవ్విసకారణము నీకు అక్కడి తెలుస్తుంది. అని కటాక్షించింది. నేను వెళ్ళి తాడిచెట్టుమీది కెక్కి కూర్చున్నాను. ఇంతలో భయంక రాకృతి గల రాక్షసి చిన్నపిల్ల వాళ్ళతో అక్కడికి వచ్చింది. తినడానికి ఏ మయినా పెట్టుఅని అడుగు తున్న ఆబాలకులతో రాక్షసి, “శాస్త్ర ఓషధి చెయ్యండి బాబూ రేపటి దాకా ఉదయము మీకు బ్రాహ్మణ మాంసము తెచ్చి పెట్టుతాను. ఈవేళ అతన్ని ఉరి తియ్యలేదు.” అన్నది “ఈవేళే ఆయనను ఎందుకు

ఇది విద్యుదేను? అన్నది భావము "అందుచేత నన్వయముచే" రాజు
 యొక్క రాజ్యము ఇంతటి అన్నది కాదు. అయితే ఎందుకే
 ఎన్ను. ఇప్పుడే అది అన్నది విజ్ఞులు. "ఈరాజ్యము ముఖా
 చాశ్రయము" అనే. అంతకుముందులో ముఖము చానామంది స్త్రీయే
 లతో ఉన్నాడు. వాస్తవంగా ముఖా ఉండగా, ఏమీ ఎక్కడ అమూ
 యకి ప్రాప్తానికి ఉండెడి ఎందుకో అది చేత నన్వయి" అన్నది
 కాదు. కొంతసేపటికి నేను చెప్పుచి వచ్చి చాతః కాలమే ప్రభువుకు
 ఈవిషయము తెలిపినాను. అంతకుముందులో ఉడవేనాలలో ఉన్ననుగ
 వాళ్ళను కనిపెట్టి రాజు నన్ను ఆదరించి బ్రాహ్మణులకి క్షేత్రమిచ్చి గాను.

యోగవందుడు వరుచిని సంహరించ మని
 శక్తిటాబునికి ఆన తిమ్మలు

యోగవందుల స్వరూపాలలో నేను విచారపడుతున్నాను. అట్టి
 తీలో చిత్రికాను పోషించు వచ్చి, రాజును రాణిని పటముమీద చిత్రించి
 నాను. అంతకు, చేస్తు తప్ప తక్కినవిధానములో ఆచిత్రాలు సజీవ
 ముగా ఉన్నట్లు కనిపెట్టెను. ప్రభువు చిత్రకారునికి బహుమాన మిచ్చి
 ఆపటమును శిష్యాగృహములో గోడకు వేలాడదీయించినాను. ఒకరోజు
 నేను ఆశిష్యాగృహములోకి వెళ్ళి దేని సర్వలక్షణ లక్షితగా ఉండడము
 గుర్తించి, ఒక్కపుట్టుమచ్చ ఉండవలసినవోట లేకపోవడము గమనించి,
 ఆమె మొలతాడునక్కన పుట్టుమచ్చ చిత్రించి వెళ్ళిపోయినాను. తర్వాత
 రాజు వచ్చి ఆమచ్చ చూచినాడట; చూచి ఎవరు వ్రాసినా రని అంతః
 పుర చాలకులను అడిగినాడట; నేను లిఖించినా నని వాళ్ళు చెప్పినారట
 "రహస్యప్రదేశాన ఉన్న ఈమచ్చ నాకు తప్ప మరెవ్వరికీ తెలియదు
 వరుచికి ఇది ఎలా తెలిసింది? రహస్యముగా ఇతడు అంతఃపుర
 ద్రోహము చేస్తున్నాడు! అందుచేతనే ఆమెన్లు స్త్రీ వేషధారు

అందుకు పురుషులను కనపెట్టినాడు. అని రాజు నిర్భయముగాను
కన్నులు నిలిపించి “అంతఃపురములోకి వెళ్ళి నా కుమారుని వెంటనే నుంహ
రచుటకు” అని ఆతనికి ఆజ్ఞ ఇచ్చి నా కుమారుని కంటామును నచ్చే నని
ఆతనికి చెప్పి ఇలా ఆలోచించినాడు :

“నవరచి మహాభావము కలవాడు. అతనిని సంహరించేకత్తి రాకు
నని ఆయన చుట్టు ఆవిడలోనుంచి విడిచిన బ్రాహ్మణోత్తమాడు.
కాస్త్ర ఆయుధము గుప్తముగా దాచి రక్షించుము ఆత్మకార్యము”

ఈరీతిగా భావించి శకటానుని దచ్చి రాజుకోవలెనూ తదా
క్షణానా తెలిపి “చిరం నీచి చంపిస్తాను. నీవు మాయొట్టిన దాని ఉండు”
అని నాటించి చెప్పి ఆకుకరమే చేయించినాడు. నేను అతనియింట న
రహస్యముగా ఉన్నాను. అతనినీతికి ఆనందించి “శకటాలా, మంత్ర
అంట నీవే నన్ను హింసించేబుద్ధి నీకు చుట్టలేదు. అయితే నన్ను
ఎవరూ చంపలేదు. నామిత్రుడు రాక్షసుడొక డున్నాడు. నేను తలుచు
కొంటే దచ్చి ఎవరైనా అయినా చేస్తాడు ఈరాజు ఎవరో తెలుసునా ?
కావున నామిత్రుడు ఇగ ప్రదత్తుడకేవిపుడు. అందుచేత ఇతనిని సంహ
రించరాదు” అని చెప్పినాను. అప్పుడు రాక్షసుని చూపించవని శక
టాలుడు నన్ను ప్రార్థించినాడు.

వరచుచి శకటాలునికి రాక్షసుని గంగాదేవిని చూపుట

నేను తలుచుకొగానే రాక్షసుడు దచ్చినాడు శకటాలునికి భయమూ
ఆశ్చర్యమూ కలిగినవి. రాక్షసుడు వెళ్ళిపోయిన అర్వాత ఆతను “నీకు
రాక్షసుడు ఎలా చలికా ఉయినాడో చెప్తు” అని అడిగినాడు నేను
ఇలా చెప్పినాను :

ఈరీతిగా పూర్వము గస్తీతిరిగేకొత్వాలు రాత్రి కొకడు
చొప్పున మరణించేవాడు. కొన్నాళ్ళకు రాజు నన్ను కొత్వాలుగా

నియోజించినాడు. నేను ఆరాత్రి బాగము చేస్తూఉండగా ఈరాత్రి నుంచి వచ్చి “నగరములో కల్లా సుందరమైనది చూడొచ్చు” అని నన్ను ప్రశ్నించినాడు నేను “ని” అనివాడా. ఎవరై ఎవనికి ప్రియురాలో ఆమె నానికి సుందరానో అని ప్రశ్నార్థక మిచ్చినాను. ఆ మాటలు నన్ను రిక్షించినవి! చాకసుమి నన్ను చూసి “జితోస్సి! నీ కొక్కనికే నేను ఓడిపోయినాను. నన్ను మెచ్చుకొన్నాను. చేతినుంచి నీవు నాన్నేహితుడవు. నీవు తమిళుకొక వ్వు పిల్లా వచ్చేస్తాను” అని చెప్పి అంతర్ధాన మయిరాడు. నేను బంటికి వెళ్ళినాను. నాలోనూ ఆ కథానాడు నాకు ఆపత్కాలములో జరిగినద అయినాడు.

తర్వాత కళటాబుడు గంగాదేవిని చూప మని నన్నుకొరినాడు. ఆమెను నేను ధ్యానించాను. గంగ దేవతాకారములో సాక్షాత్కరించింది. ఆమెను స్తుతించాను. దేవి సంతోషించి అంతర్ధాన మయింది.

ఒకనాడు నేను విచారముతో ఉన్నాను. మంత్రివచ్చి “నఖా, నర్మజ్ఞుడ వయినా ఎందుకు విచారముగా ఉన్నావు: ప్రభువులకు వివేకము చాలా దూర మని తెలియదా: ఏమిది ఆపవాదు త్వరలోనే తొలిగి పోతుంది. దృష్టాంతరము విను.

శి వ శ ర్మ క థ

పూర్వకాలములో ఇక్కడ ఆదిత్యవర్మ ప్రభువు. అతనికి శివశర్మఅనే మహామంత్రి ఉండేవాడు. ఒకప్పుడు అతని రాజులలో ఒకతె గర్భవతి అయింది. రాజు అంతఃపురపాలకులతో “మేము ఈమె వద్దకు వచ్చి రెండు సంవత్సరా లయింది ఈమెకు గర్భము ఎలా కలిగింది?” అని అడిగినాడు. “దేవా పోతుటిగలయినా ఇక్కడికి వచ్చేందుకు ఏలులేదు. శివశర్మమంత్రి మాత్రము నిరాక్షేపంగా వస్తూ పోతూ ఉంటాడు” అని వాళ్ళు విన్నవించారు. శివశర్మ అంతఃపురద్రోహము చేసినాడని

భావించి, రాజు అతనిని బహిరంగముగా చంపడము భావ్యము కా దని ఉపాయము చేసి తన సామంతు డయిన భోగవర్మవద్దకు మంత్రిని పంపి రహస్యముగా అతనిని తుద ముట్టించి వెలసిన దని శేఖ పంపినాడు. శివశర్మ వెళ్ళినయేడవనాడు ఆరాణి స్త్రీవేషధారి అయిన ఒకానొక పురుషునితో లేచి పోతుంటే రక్షకభటులు పట్టుకొన్నారు. మంత్రి నత్తముని వృథాగా చంపించానే అని ఆదిత్యవర్మ చాలా పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. ఇంతలో శివశర్మ భోగవర్మరాష్ట్రానికి వెళ్ళినాడు. రాజుశేఖ కూడా వచ్చింది. భోగవర్మ యేకాంతంగా శివశర్మకు ఆజాబు చూపించి అందులో ఉన్నమరణదండన తెలియ జేసినాడు. 'నన్ను వెంటనే సంహరించు ; సంహరించవా, ఆత్మహత్య చేసుకుంటాను" అన్నాడు శివశర్మ. భోగవర్మ ఆశ్చర్యపడి "ఏమి విప్రోత్తమా, ఇంత తొందర పడుతున్నావు! ఇందులో ఏదో మర్మమున్నది. చెప్పు! చెప్పకపోతే ఒట్టునుమా!" అన్నాడు. రాజు, నన్ను సంహరించినచోట పన్నెండు సంవత్సరాలు వర్షము కురవదు" అని శివవర్మ చెప్పినమీదట రాజు మంత్రిలతో ఆలోచన చేసినాడు. ఆదిత్యవర్మ దుర్మార్గుడు. మన దేశము నాశనము చేయడానికి ఈయెత్తు ఎత్తినాడు. ఈబ్రాహ్మణుని చంపించ వలెనంటే తనరాజ్యములో హంతకులు తేరా! కాబట్టి శివ శర్మను మనము వధించగూడదు ; ఆత్మహత్య చేసుకోనియ్యగూడదు" అని నిర్ణయించుకొని భోగవర్మ రక్షకభటులను కావలి పెట్టి శివశర్మను తన రాష్ట్రములోనుంచి దూరప్రదేశము పంపివేసినాడు. మహామంత్రి శివశర్మ తనబుద్ధిబలముచేత బతికి మళ్ళీ స్వస్థానానికి చేరుకొన్నాడు. రాజు అతనిని నిర్దోషిగా నిరూపించినాడు. ధర్మము ఎన్నటి కయినా జయించి వీరుతుంది. నీమీది అనవాదుకూడా పోతుంది. మాయొట్లో నిశ్చింతగా ఉండు.

వరరుచి హిరణ్యగుప్తుని శాపమువిమోచనము చేయుట

శకటాలునివాక్కులకు శాంతి పొంది అతనియింటిలోనే రహస్యముగా ఉంటున్నాను. ఒకరోజు యోగనందుని కుమారుడు హిరణ్యగుప్తుడు వేటకు వెళ్ళినాడు. గుర్రము అతన్నిదూరముగా తీసుకుపోయింది. పరివారజనము ఎక్కడో దిగబడిపోయినారు. సూర్యాస్తమానముకూడా అయింది. రాత్రిగడపడానికి రాజకుమారుడు చెట్టుమీది కెక్కినాడు. ఇంతలో సింహము తరుముకొని వస్తూంటే ఎలుగుబంటి త్వరత్వరగా వచ్చి ఆ చెట్టే ఎక్కింది. తననుచూచి భయముతో పలుకుతున్న రాజకుమారునితో ఎలుగుబంటి “నీవు నాన్నేహితుడవు నీకు భయములేదు” అని చెప్పింది. భయముతీరి రాజకుమారుడు నిద్రపోయినాడు. ఎలుగుబంటి మేలుకొనే ఉన్నది. సింహముఎలుగుబంటితో “నిద్రపోతున్న ఆమనిమీది కిందికి నెట్టు. తర్వాత నేను వెళ్ళిపోతాను” అన్నది. నేను మిత్రద్రోహము చెయ్యను అన్నది. ఎలుగుబంటి తర్వాత రాజకుమారుడు మేలుకొన్నాడు. ఎలుగుబంటి నిద్రపోయింది. సింహము అతనితో “మరిగీ, ఎలుగుగొడ్డును కిందికినెట్టు” అన్నది. రాజకుమారుడు సింహాన్ని మంచి చేసుకోడానికి ఎలుగును నెట్టినాడు. కాని ఎలుగుగొడ్డుకు మెలుకువ వచ్చి తొమ్మలుపట్టుకొని కిందపడక, “మిత్రద్రోహీ, నీకు పిచ్చి యెత్తుతుంది!” అని శాపముపెట్టి, “ఎవరైనా ఈవృత్తాంతముగ్రహించి చెప్పినప్పుడు నీకుశాపమోక్షము అవుతుంది.” అన్నది. మర్నాడు ఉదయము రాజకుమారుడు ఎలాగో రాజధానికి వచ్చినాడు. అతనికి పిచ్చి యెత్తింది. కుమారుని అవస్థచూచి యోగనందుడు చాలాచిచారపడి “ఈనమయములో వరరుచిఉంటే దీనిపేకువు గ్రహించి ప్రతిక్రియ చేసేనాడే. అతన్ని వృధాగా చంపించాను!” అన్నాడు. శకటాలుడు ఆమాటలువిని “వరరుచిని బయట పెట్టడానికి

ఇది చాలా మంచితరుణము! అతడు అభిమాని. ఇకరాజువద్దగిరి ఉండడు. నామీద విశ్వాసముతో ఉంటాడు” అనుకొని రాజువల్ల అభయము పొంది “దేవా, విచారించకండి. వరరుచి నడవుడే” అని చెప్పినాడు. తక్షణము నన్ను తీసుకు రమ్మని రాజుచెప్పగానే శకటాలుడువచ్చి తీసుకు వెళ్ళినాడు. రాజకుమారునిస్థితి చూచి, సరస్వతీదేవిని స్మరించి, ఆమెఅనుగ్రహము వల్ల జరిగిననంగతులు తెలుసుకొని, రాజుతో “వీడు మిత్రద్రోహము చేసినాడు” అని జరిగిననంగతులు చెప్పినాను. రాజకుమారుని శాపమోక్ష మయింది. అతడు మనశ్శాంతి పొంది నన్ను స్త్రీత్రము చేసినాడు. “నీ కీర్తనాంతము ఎలా తెలిసింది?” అని యోగనందుడు నన్నడిగినాడు. బుద్ధికుశలతడంటే ఊహవల్ల, కొన్నిలక్షణాల వల్ల హించవచ్చు. రాణి పుట్టుమచ్చనంగతి తెలిసినట్టే ఇదీ తెలిసింది” అని నేను చెప్పినాను. రాజుసిగ్గుపడి, పశ్చాత్తాపము పొందినాడు.

తర్వాత యోగనందుడు చేసిననత్కారాలు స్వీకరించకుండా అక్కడినుంచి వెళ్ళినాను. నామీదిఅపవాదు తొలిగిపోవడమే నాకుముఖ్యము. నేను స్వగృహము చేరగానే ఇంట్లోవార్యంతా రోదనము చెయ్యడము మొదలుపెట్టినారు. ఏమీతోచక దిగ్భ్రమ చెందినకాతో ఉపవర్ణాచార్యులు విచారముతో “యోగనందుడు నిన్ను చంపించినా డనేవార్త విని నీభార్య అగ్నిప్రవేశము చేసింది. నీతల్లి గుండె పగిలిచనిపోయింది” అన్నాడు. ఆదుఃఖవార్తలకు నేను చాలా కుంగిపోయినాను. వర్ణాచార్యులవారు వచ్చి “నాయనా, పమస్తమూ అనిత్యము. మాయావ్యభావము తెలిసికూడా ఎందుకుఇలా అజ్ఞానములో పడతావు?” అని మంచిమాటలు చెప్పినమీదట నేనుకొంతవరకు తెప్పరిల్లినాను. పిమ్మట నిరక్షిత పర్వనంగపరిత్యాగము చేసి ప్రశాంతికోసము తపోవనము ఆశ్రయించాను. కొంతకాలము గడిచిన మీదట ఒకనాడు అయోధ్యనుంచి బ్రాహ్మణుడు ఒకడు అక్కడికివచ్చినాడు. మేనయోగనందుని

వార్తలు అడిగాను. అతడు నన్ను ఆనవాలు పట్టి, విచారముతో ఇలా చెప్పినాడు :

చాణక్యుడు యోగనందుని సంహరించుట

మీరు వెల్గినతర్వాత నందునిగతి ఏమయినదో తెలిసిందా? శక టాటుడు అతనిని ఉపాయముగా నాశము చెయ్యవలెనని చూస్తున్నాడు. ఒకనాడు తోవలో నేలతప్పుతున్న చాణక్యుని చూచి “ఎందుకయ్యా నేల తప్పుతావు?” అని అడిగినాడు. “ఈదర్భ నాకాలికి తగిలింది; అందుచేత నిర్ములము చేస్తున్నాను” అన్నాడు చాణక్యుడు. ఆవిప్రుడు మహాశోషి, దృఢనిశ్చయుడూ అని యెంచి యోగనందుని సంహారానికి మంచిసాధన మవుతాడని భావించి నామధేయము తెలుసుకొని ‘విప్రోత్తమా, సందమహారాజుగారియింట నీకు శ్రయోదశీశ్రాద్ధము ఇప్పిస్తాను. చాలాదక్షిణ దొరకుతుంది. అగ్రభోజనము నీది” అని చెప్పి శకటాటుడు అతనిని తనయింటికి తీసుకు వెళ్ళి శ్రాద్ధమునాడు సందమహారాజుకు చాణక్యుని చూపించినాడు. రాజసమ్మతించినాడూ చాణక్యుడు వెళ్ళి శ్రాద్ధకర్తలో అగ్రస్థానములో కూర్చున్నాడు. సుబంధువనే మరొకబ్రాహ్మణుడు అక్కడ కూచోబోయినాడు. శక టాటుడు ఈనిషయము మహారాజుకు విన్నవించినాడు. “సుబంధువే అగ్రస్థానానికి అర్హుడు. ఇంకొకడు పనికిరాడు” అని రాజు నిర్ణయించి నాడు. శకటాటుడు చాణక్యుచివద్దకు భయపడుతూవచ్చి, రాజజ్ఞ తెలిపి, అందులో తనదోషము లేదని మనవి చేసినాడు. చాణక్యుడు కోపోద్దీప్తుడై జాట్టుముడిచిప్పి “ఈనందుని ఏడవరోజు చాటకుండా నాశపముచేసి, తర్వాతనే జాట్టు ముడివేసుకుంటాను” అని ప్రతిజ్ఞ చేసినాడే కాని రాజభయము వల్ల వెంటనే పలాయనము చేసినాడు. శకటాటుడు అతనిజాడలు కనిపెట్టి తెచ్చి, తనయింట్లోనే

రహస్యముగా దాచిపెట్టినాడు. ప్రయోగానికి కావలసిన సామగ్రిలు అన్నీ మంత్రి తెప్పించినాడు. చాణక్యడు యోగనందునిమీద ప్రయోగము చేసినాడు. దాహజ్వరముచేత యోగనందుడు ఏడవ నాడు మరణించినాడు మంత్రి రాజకుమారు డయిన హిరణ్యగుప్తు నిచంపించి, పూర్వనందుని కుమారు డయిన చంద్రగుప్తునకు రాజ్యాభిషేకము చేసి, చాణక్యని ప్రార్థించి మంత్రిగా ఏర్పాటు చేసినాడు. తనపుత్రుల మృతికి కారకు డయిన యోగనందుడు చనిపోవడముచేత పగ తీరి కృతార్థుడై శకటాలుడు, పుత్రశోకము పొంగి రాగా తపోవనానికి వెళ్ళినాడు.

వరరుచి దివ్యగతి పొందుట

కాణభూతీ, ఆవిప్రుడు చెప్పినమాటలవల్ల నమ స్తమూ అనిత్య మని స్పష్ట మయింది. చాలా విచారము కలిగి వింధ్యవాసినీజీవిని దర్శించడానికి వచ్చి. నిన్ను చూడగలిగినాను. నిన్ను చూచేటప్పటికి పూర్వ జన్మస్మరణా దివ్యజ్ఞానమూ కలిగినవి. మిత్రమా, నీకు బృహత్కథ చెప్పినాను. నాకాపము ఇప్పటికి తీరింది. ఇక దేహము చాలిస్తాను. మూడుభావలలో మాటాడ నని శపథము వట్టిన గుణాధ్యక్షుడు శిష్యుల మేతముగానీనన్నిధికి వస్తాడు. అంతవరకూ నీవిక్కడే ఉండు. అతడు మాల్యవంతు డనేప్రమథుడు. నాకోపము పార్వతీదేవిని ప్రార్థించి కావగ్రస్తుడై మనుష్యజన్మ యె త్తినవాడు. మహేశ్వరప్రోక్షమైనయీశధ అతనికి చెప్పా. మీ ఉభయులకూ కాపవిముక్తి అవుతుంది.

వరరుచి ఈవృత్తాంతము యాపత్తూ కాణభూతికి చెప్పి, దేహము చాలించడానికి బదరికావన. పుణ్యభూమికి వెళ్ళుతు గంగాతీరావ కాకాహరి అయిన మునిని చూచినాడు. అతని చేతికి దర్భ గుచ్చుకోవడమువల్ల రక్తము కారుచున్నది. అతనికి ఎంత అహంకార మున్నదో

పరీక్ష చేయ్యడానికి వరకుచి ఆరక్తమును శాకరసముగా మార్చివేసి నాడు. రక్తము శాకరసముగా మారిపోవడము గమనించి సిద్ధుడైనా నని ఆనని గర్వము పొందిరాడు. అప్పుడు వరకుచి మందహాసము చేసి అతనితో “ఆర్యా” పరీక్షార్థము నీరక్తాన్ని శాకరసము చేశాను. ఇప్పటికీ సీఅహంకారము పోలేదు. జ్ఞానమార్గానికి అహంకారము గొప్ప అటంకము కదా! జ్ఞానము లేకుండా ఎన్నివ్రతాలు చేసినా నిష్ఫలము. అహంకారము విడిచి పెట్టు” అని బోధించిరాడు. ఆయిచి వరకుచికి సమస్కరించి, స్తోత్రము చేసినాడు. తర్వాత వరకుచి బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళిరాడు. మానవదేహము త్యజించేకోరికతో కారీదేవిని దృఢభక్తితో ఆశ్రయించినాడు. పార్వతి ప్రత్యక్షమై అగ్ని ధారణ బోధించింది. ఆ అగ్నితో వరకుచి శరీరము దగ్ధము చేసి దివ్య గతి పొందినాడు.

కాణభూతి గుణాధ్యునికోసము వింధ్యారణ్యముతో ఎదురు చూస్తున్నాడు.

తరంగము : ౨

మూల్యవంతుడు పార్వతి శాపమువల్ల మనుష్యజన్మ యెత్తి గుణాధ్యుడు అనేపేరు పొంది, సాతవాహనరాజును నేవించి, ప్రభుసముక్షములో చేసిన ప్రతిజ్ఞవల్ల సంస్కృతము మొదలయిన మూడుభాషలు విడిచి పెట్టి విచారముతో వింధ్యవాసినిదేవిని దర్శించడానికి వచ్చినాడు. దేవిఆవతిప్రకారము కాణభూతిని చూచి, పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వచ్చేసరికి తాను విసర్జించిన మూడుభాషలకంటె విలక్షణ మైనవైశాచీ భాషలో కాణభూతికి తనపేరు చెప్పి “మిత్రమా, పుష్పదంతునివల్ల నీవు విన్నదివ్యక్తం నాకు చెప్పు. మన కుభయులకూ శాపవిమోచన ముత్తుతుంది” అన్నాడు. అనంతరం కాణభూతి మౌనమైంది. నమ

న్మరించి, “అలాగే చెపుతాను కాని నాకుతూహలము తీర్చాలి. జన్మముగలు నేటివరకూ నీవవిత్రచరిత్ర నాకు వినిపించాలి” అని వేడుకొన్నాడు. గుణాధ్యుడు ఇలా చెప్పినాడు.

గుణాధ్యుని చరిత్ర

ప్రతిష్ఠాన ప్రదేశములో సుప్రతిష్ఠిత మనే పట్నము ఉన్నది. అక్కడ నివసించే సోమశర్మకు వత్సమ, గుల్మకుడు అని యిద్దరు కొడుకులూ శ్రుతార్థ అనేకూతురూ కలిగినారు. కాలక్రమేణ ఆవిప్రుడూ ఆయనభార్యూ చనిపోయినారు. ఆ అన్నదమ్ములు చెల్లెలిని సంరక్షిస్తున్నారు. ఆమె హఠాత్తుగా గర్భవతి అయింది. పరపురుషులు ఎవరూ అక్కడ లేకపోవడముచేత వాళ్ళకు ఒకరిమీద ఒకరికి అనుమానము కలిగింది. ఆనెఱతి గ్రహించి శ్రుతార్థ “అన్నలారా, నాగరా జయిన వానుకితమ్మునికి కీర్తిసేను డనేకుమారు డున్నాడు. ఒకనాడు నేను స్నానానికి వెళుతూ ఉంటే అతడు నన్ను చూచి మోహించి, తన కులగోత్రాలు తెలిపి గాంధర్వవిధిని వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఈ గర్భమునాకు బ్రాహ్మణజాతివల్లనే కలిగింది” అని చెప్పింది. ఆమాటలకు అన్నదమ్ములు దృష్టాంతరము చూపించ మని చెల్లెలితో అన్నారు. ఆమె ఏకాంతములో నాగకుమారుని తలుచుకొన్నది. అతడు వచ్చి వత్సగుల్మకులను చూచి “మీచెల్లెలు అప్పరన. శాపమువల్ల మానవజన్మ ధరించింది. మీరుకూడా శాపము వల్ల ఈలోకములో పుట్టినారు. ఈమెకు కుమారుడు కలుగుతాడు. దానితో మీకు ముగ్గురికీ శాపమోక్షము లవుతుంది” అనిచెప్పి అంతర్ధాన మయినాడు. కొద్దిరోజులలో ఆమెకు పుత్రుడు పుట్టినాడు. ఆసమయములో ఆకాశవాణి “ఈబాలుడు

ప్రస్తుతుని అవతారము. గుణాధ్యక్షుడనేమేమిటో లోకములో ప్రసిద్ధుడవుతాడు” అని పలికింది.

తర్వాత కొంతకాలానికి నాతల్లి మేనమామలూ శాపవిముక్తులయి దేహాలు చాలించారు. బాలుడ నయినప్పటికీ నేనుదక్షిణాపథము వెళ్లి విద్యాభ్యాసము చేసి, క్రమక్రమముగా పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించి, చాలాసంవత్సరాలకు స్వదేశానికి శిష్యవమేతముగా వచ్చాను. సుప్రతిష్ఠితవగవము అపూర్వశోభంతో కనిపించింది. ఒకతావున సామగానము జరుగుతున్నది. ఒకచోట విప్రులు వేదార్థవాదము చేస్తున్నారు. చూడరులు ‘నిపుణునిచేతిలో నిధి ఉన్నది’ అని ద్యూతమును పొగడుతున్నారు. ఒకప్రదేశములో వైశ్యులు తమవ్యాపారదక్షతను ప్రశంసిస్తున్నారు. వారిలో ఒకడు తనచరిత్ర ఇలా చెప్పినాడు :

ఎలుకనెట్టి కథ

మూలధనము ఉండి దానివల్ల ధనము సంపాదించడము ఏమి గొప్ప? చేతిలో పైసా లేకుండా పూర్వము నేను ధనము సంపాదించినాను. నేను మా అమ్మకడుపులో ఉండగానే మాతండ్రి చనిపోయినాడు. దుర్మార్గులైన దాయాదులు మా ఆస్తి యావత్తూ హరించినారు. మాతాతగారి మిత్రుడైన కుమారదత్తుని ఇంట్లో మాలమ్మ నివాసము చేయడము ప్రారంభించింది. ఇంతలో నేను పుట్టినాను. ఆమె అప్తకష్టాలు పడి, నన్ను పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేసింది; వీధిబడిపంతులను ఆశ్రయించి నాకు వ్రాతపాఠాలు, లెక్కలూ నేర్పించింది. ఒకనాడు మాలమ్మ నాతో “నాయనా, నీవు కోమటిబిడ్డవు. వర్తకము చెయ్యడము మనధర్మము. ఈదేశములో విశాఖలుడు అనేవైశ్యశిఖామణి ఉన్నాడు. పేదవారైన గొప్పయింటి కోమటిబిడ్డలకు ఆయన వర్తకనిమిత్తము ధనసహాయము చేస్తాడట. నీవు వెళ్లి ఆయనను

మూలధనము అడుగు” అని చెప్పింది. నేను వెంటనే బయలుదేరి ఆయనవద్దకు వెళ్ళినాను. ఆనమయాన విశాఖలుడు ఒకానొక వైశ్య కుమారుని “అబ్బాయి, ఈ చచ్చిన యెలుకను చూడు తెలివి కల వాడు దీనినికూడా నరుకు చేసుకోగలడు. నీవు ఎందుకూ పనికి రావు! ఎన్నిసార్లు నీకు ధన మిచ్చాను! వడ్డీమాట అలా ఉంచి అసలే పాడు చేశావు!” అని మందలిస్తున్నాడు. ఆమాటలు విని నేను “ఆర్యా, ఈయెలుక నాకు మూలధనముగా ఇచ్చి, లెక్క వ్రాయించండి” అన్నాను. ఆయన నవ్వుతూ ఉంటే నేను ఎలుకను తీసుకు పోయినాను. ఒకానొకవర్తకుని పిల్లికోనము ఆయెలుకను రెండుదోసిల్ల సెనగలకు అమ్మినాను. ఆసెనగలు వేయించి మంచినీళ్లకుండ దగ్గర పెట్టుకొని గ్రామమువెలుపల మార్గముపక్కన చెట్టునీడలో కూర్చున్నాను. ఆమార్గాన దప్పిగొని వచ్చేకత్తెమోపులవాళ్లకు కాసిని కాసిని సెనగలు పెట్టి మంచిమాటలు చెపుతూ మంచినీళ్లు పోసినాను. ఒక్కొక్కరు రెండేసికరలచొప్పున నాదగ్గర పడవేసి వెళ్ళివారు. అవి బజారు పట్టుకుపోయి విక్రయించి, వచ్చినడబ్బుతో సెనగలు కొని వెనకటిరోజువలెనే మోపులవాళ్లకు పెట్టి, కత్తెపుల్లలు తీసుకొన్నాను. కొన్నాళ్లు ఇలాగే చేసి, చాలా పంటచెరుకు సంపాదించి, క్రమముగా కత్తెలమోపు లన్నీ నేనే కొని భద్రము చేసినాను. ఇంతలో వర్షము కురిసి, ఇతరప్రదేశాలనుండి కత్తెలు రావడము కష్ట మయింది. అప్పుడు నానరుకు చాలా లాభానికి విక్రయించి, ఆడబ్బుతో దుకాణము పెట్టి క్రమేణ ధనికుడను అయినాను. ఒకనాడు బంగారముతో ఎలుకను చేయించి విశాఖలునివద్దకు వెళ్లి “ఆర్యా, ఇదుగో మీ రిచ్చినమూల ధనము. వడ్డీకూడా కలిపినాను” అని చెప్పి యిచ్చినాను. ఆయన చాలా సంతోషించి తనకొమార్తెను నాకిచ్చి వివాహము చేసి, కూతురికి వినోదార్థము ఆబంగారుమూషికమును బహుమానము చేసినాడు.

నాకు ఎలుకసెట్టి అని పేరు రావడానికి ఇదే కారణము. చేతిలో ఏమీ లేకుండా ఇంకాధనము సంపాదించాను. ఈకథ విని అక్కడివర్తకులు ఆశ్చర్యపడ్డారు. ఆధార మేమీ లేకుండా చిత్తరువు వ్రాస్తే ఆశ్చర్యము కలగదా?

మందమతి అయిన సామవేది కథ

సామవేదము చెప్పకొన్న బ్రాహ్మణుడు ఒకచోట ఎరిమిదిమాడల బంగారము దానము పట్టినాడు. ధూర్తవిటు డొకడు ఆవిప్రుని వంచన చేతా మనుకొని “బ్రాహ్మణోత్తనూ, నీకు భోజనము ఎక్కడనైనా దొరుకుతుంది. కేవలవైదికుడవు. లోకయాత్ర అభ్యసిస్తే నీవు మంచి నేర్పరి వవుతావు” అన్నాడు. ఆవైదిబ్రాహ్మణుడు “నా కెవరు నేర్పుతారు!” అన్నాడు. “అదుగో వేశ్యయిల్లు. అందులో ఉన్న చతురికవద్దకు వెళ్లితే అది నేర్పుతుంది” అన్నాడు ఆవిటుడు. “అక్కడికి వెళ్లి నే నేమి చెయ్యాలి?” అన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. “బంగార మిచ్చి దాన్ని రంజింపజేయ్యి. సామవాక్యాలు ప్రయోగించు” అని ధూర్తవిటుడు చెప్పేసరికి సామవేదము నేర్చిన ఆవిప్రుడు వెంటనే చతురికయింటికి వెళ్లినాడు. వేశ్య ఆయనకు ఎదురు వచ్చి మర్యాద చేసింది. బ్రాహ్మణుడు కూర్చుని “ఈబంగారము పుచ్చుకొని నాకు లోకయాత్ర నేర్పు” అన్నాడు. అక్కడ ఉన్నవాళ్లంతా నవ్విన్నారు. ఆవైదిబ్రాహ్మణుడు చేతులు ఆపుచెవివలె పట్టి బిగ్గిరగా సామగానము ప్రారంభించినాడు. ఆచమత్కారము చూడడానికి విటులు మూగినారు. “ఈజంబుకము (నక్క) ఇక్కడి కెందుకు వచ్చింది? దీనికంతానికి ఒక్కఅర్థచంద్రము ఇచ్చి పంపివేయండి” అన్నారు కొందరు. అర్థచంద్రమంటే బాణ మనుకొని బ్రాహ్మణుడు భయపడి, తెలిసింది లోకయాత్ర అని కేకలు వేస్తూ, ప్రధమముల్లో

తనను అక్కడికి పంపించిన ధూర్తవిటునివద్దకు వచ్చి, జరిగినసంగతులు వివరించినాడు. “వెళ్ళి బ్రాహ్మణుడా, సామము అంటే వేదము కాదు, మంచిమాట లాడ మని నా అభిప్రాయము. వేశ్యానదనములో వేదము ఎందుకయ్యా!” అని, అతనిని చతుర్విద్యకు తీసుకుపోయి, “ఈర్ష్యవాత్సల్యము బంగారము గడ్డివలె విసిరి పడవెయ్యి” అని చెప్పినాడు. వేశ్య సప్తతూ అతనిబంగారము అతనికి ఇచ్చింది. అటు జీవుడా అని ఆ బ్రాహ్మణుడు సంతోషిస్తూ నిజగృహానికి వెళ్ళినాడు.

ఇటువంటి వినోదాలు చూస్తూ దేవేంద్రభవనమువంటి రాజమందిరానికి వెళ్ళినాను. ముందుగా శిష్యులచేత లోపలికి వార్త పంపినాను. శర్మవర్మ మొదలయిన పెద్దలు చుట్టూ ఉండగా, రత్నసింహాసనము మీద కూర్చుని ఉన్న సాతవాహనమహారాజును నందర్పించి, ఆశీర్వదించి, ఉచితాసనముమీద కూర్చున్నాను. రాజు నన్ను గౌరవించినాడు. శర్మవర్మాదులు నన్ను గురించి రాజుతో “దేవా, ఈయన జగత్ప్రసిద్ధి కలవాడు, సకలవిద్యావిశారదుడు గుణాధ్యక్షుడు అనేసార్థకనామము కలవాడయినాడు” అని స్తుతించినారు. ప్రభువు సంప్రీతుడై. నన్ను వెంటనే మంత్రిపదవిలో నియోగించినాడు. అప్పటినుంచీ చేను రాజకార్యాలు చక్కబెట్టుతూ, శిష్యులకు పాఠాలు చెప్తుతూ, వివాహము చేసుకొని, సుఖముగా కాలక్షేపము చేస్తున్నాను.

దేవీకృతి—ఉద్యాన చరిత్ర

ఒకనాడు సాయంకాలము వినోదార్థము గోదావరీతీరానికి వెళ్ళి, అక్కడ దేవీకృతి అనే ఉద్యానము చూచి, దానివైభవానికి ఆశ్చర్యపడి, అది ఎలా నిర్మాణమయినదో అని వనపాలకుని అడిగినాను. వాడు ఇలా చెప్పినాడు :

“స్వామీ, పెళ్లలుచెప్పకోగా విన్నాను. పూర్వము బడి బ్రాహ్మణులకుఁ బూజించువారు వేసి, మఠము పూని, ఈవిద్యోద్యాసము, అలయము నిర్మాణము చేయించాడు. ఈవిచిత్రం చూడడానికి వచ్చిన బ్రాహ్మణులు గుచ్చి గుచ్చి అజ్ఞాతే ఇలా చెప్పడట :

స్వర్ణావతారా భరుకచ్చము అనే దేశము నాజన్మస్థానము. నేను బిసివాడను, మైసూరులోనున్నాను. ఎవరూనాకు బిచ్చము పెట్టేవారు కాదు. చివరకు ప్రాణము విసికి, తీర్థయాత్రకు బయలుదేరి చాలా ప్రాంతాల్లో త్రాటు వేరించి, క్రమేణ వింధ్యచాసినీదేవిని కల్పించి, “జన నామాస్యము అమ్మనానికి మేకలు మొదల అయినవి బలి యిచ్చి నరాలు అందుతున్నారు. పరశ్రాముడ నయిన నన్నే బలి యిచ్చు కొంటాను” అని నిశ్చయించుకొని, కిరము నరుకుకొనడానికి కత్తి మెత్తినాను. నామీద అనుగ్రహము కలిగి దేవి ప్రత్యక్షమై “వత్సా, ఆత్మ హత్య ఎత్తు. కేపు సిద్ధుడనయినావు. నా సన్నిధానములోనే ఉండు” అని అనుగ్రహించింది. నాకు దేవత్వము ప్రాప్తించింది. ఆకలి కప్పికలు పోయినవి. తర్వాత కొన్నాళ్లకు అమ్మవారు, “వత్సా, త్రిష్టానమునకు పోయి, రమణీయమైన ఉద్యానము నిర్మించు” అని ఆన తిచ్చి దివ్యబీజమును ప్రసాదించింది. ఆగింజ యిక్కడ నాటిరాను. దానిమహిమవల్ల ఈ ఆరామము సిద్ధమయినది. దీనిని మీరు సంరక్షించవలె” అంటూ ఆయన అంతర్ధానమయినాడు. స్వామీ, దేవి మహత్త్వమువల్ల ఈకోట సృష్టిజరిగింది. ఉద్యానాలకునివల్ల ఈకథ విని సంతోషించినాను.

సాతవాహనుని పూర్వచరిత్ర

ఈచరిత్ర విసి కాణభూతి మహారాజుకు సాతవాహను డనేపేరు ఎందుకు వచ్చిందో చెప్ప మన్నాడు. గుణాధ్యుడు ఇలాచెప్పినాడు :

దీపకర్ణి అనేరాజుకు శక్తిమతి అనే భార్య ఉండేది. ఆమె అంతే రాజుకు చాలా ఇష్టము. ఒకరాత్రి పాము కనిపిస్తే ఆమె చనిపోయింది. సంతానము లేకపోయినా దీపకర్ణి బ్రహ్మచర్యవ్రతము అవలంబించినాడు. తన శవసంతనము రాజ్యానికి వచ్చేచాడు లేడే అని విచారిస్తూ ఉన్న రాజుకు ఒకరాత్రి స్వప్నములో కుమారేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి, “రాజన్, ఈలరణ్యములో సింహమునెక్కిఉన్న బాలుకు నీకుకనపడతాడు. వారిని ఇంటికి తెచ్చుకొని వాడేసేకు పుత్రప్రసాదుడు” అని అనుగ్రహించినాడు. రాజు ఆస్వప్నమును స్మరిస్తూ ఆనందిస్తూ ఉండేవాడు. కొన్నాళ్లకు దీపకర్ణి ఒకనాడు వేటకు వెళ్ళి, చాలా దూరము తిరిగి తిరిగి పద్మనరోవరముదగ్గర సింహముమీద కూర్చున్న బాలుని మధ్యాహ్నసమయములో చూచినాడు. వెంటనే స్వప్నము సంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చింది. ఇంతలో సింహము బాలుని దింపి సరోవరములో నీరు తాగడానికి వెళ్ళింది. దీపకర్ణి సింహముమీదికి బాణము విడిచినాడు. వెంటనే ఆసింహము మానవకారము ధరించింది. రాజు ఆశ్చర్యపడి ఏమిది అని అడిగితే అతడు “రాజా, నేను కుబేరమిత్రుడును; సాతుడు నానామము. పూర్వము, గంగానదిలో స్నానము చేస్తున్న మునికన్యకు చూచాను; ఆమెకూడా నన్ను చూచింది. మాయద్వారీ అనురాగము కలిగింది. గాంధర్వవిధిని వినాహము చేసుకొన్నాము. ఆసంగతి తెలిసి ఆమె బంధువులు “కుమారేశ్వరులై స్వేచ్ఛాచారు లయినమీరు సింహాలయి పుట్టాడి” అని శపించారు. ఆమెకు కుమారుడు పుట్టేవరకూ, నాకు సీబాణము తగితేవరకూ శాపావధి. మేము సింహదంపతులుగా పుట్టినాము. కాలక్రమేణ నా భార్య ఈబాలుని కని, చనిపోయింది. సింహాలవాలతో నేను వీనిని పెంచి పెద్ద చేశాను. సీబాణము తగలగానే నాశాప మోక్ష మయింది. వీడు సత్త్వసంపన్నుడు. వీనిని పుత్రునిగా స్వీకరించు. ఇలా అపుత్రుం

దని పూర్వమే ఆముసులు నిర్ణయించారు,” అని చెప్పి అంతర్ధానమైనాడు. కీర్తన అబ్రాహం ఇంటికి పిలుచుకొని పోయి, సాతాను నానికి వాహము వాహముచేత సాతవాహను కని చేరు పెట్టి కాలక్రమే పెట్టాభిషేకము చేసి తిరుగునోనము నూరి వెళ్ళిపోయినాడు. అప్పటినుంచీ సాతవాహనుడు వాహము చేస్తున్నాడు.

కాణభూతికి సూర్యుడు ఈవారతర కథ చెప్పి తరువాత వృత్తాంతము ప్రకటించినాడు :

రాణి సాతవాహనుని ఆదరించుట

సూర్యుడ కొంతకాలానికి సాతవాహనుడు సంతకాలములో ఆదేవి కృత్యోద్ధానానికి వెళ్ళి రాణి వాసముతో చాలసేపు వనివిహారము చేసి జలక్రీడాధ్యము సమస్తసోమములో ప్రవేశించినాడు. స్త్రీలు అతనిమీద వినోదముగా నీళ్లు చల్లుతున్నారని రాణి జలక్రీడలో అలిసిపోయి రాజు తనమీది నీళ్ళు చల్లుతుంటే తట్టుకోలేక, “దేవ, మోదకై ర్మాం పరితాడయ” అని సంస్కృతములో అన్నది. రాజు వెంటనే చాలా మోదకములు (లీచుకుములు) తెచ్చించినాడు రాణి సవ్యతూ ‘దేవ! నీటిలో మోదకా లెందుకు? మా ఉదకై : పరితాడయ: అంటే నీళ్ళతో కొట్టవద్దు (గట్టిగా చల్ల వద్దు) అని వేచుకొన్నాను. మాశబ్ద ఉదకశబ్దాలకు సంధి మీకు తెలియలేదు. సందర్భముకూడా మీరు గ్రహించలేదు” అన్నది. వ్యాకరణము చదువుకొన్న ఆరాణి మాటలకు పరివార జన మంతా నవ్వినారు. రాజు చాలా సిగ్గుపడి వెంటనే జలక్రీడ ఆపి నిరుత్సాహముతో బయలుదేరి రాజధానికి వెళ్ళినాడు. చింతాక్రాంతుడై భోజనము మాని ఎవరేమి అడిగినా సమాధానము చెప్పక పానుపుమీద పరుండి నాకు సంస్కృత పండిత్యమో, చావో ఏదో ఒకటి శరణ మని తలపోస్తూ బాధపడుతున్నాడు. ఆక

స్మికముగా రాజుకు కలిగిన ఈ అవస్థ చూచి పరివారము ఏమీ తోచక దిగులుపడి ఊరు కొన్నది.

శర్వవర్మ సాతవాహనుని సంస్కృత విద్వాంసుని చేయుట

నాకూ శర్వవర్మకూ ఆవార్త తెలిసింది. ఆరోజు గడిచింది. రాజుకు ఆరోగ్యము కలగలేదని విని, రాజహంసు డనే రాజభటుని పిలిచి ప్రభువుస్థితి ఎలా ఉన్నదని అడిగాను. వాడు ‘దేవరవారికి ఎన్నడూ ఇంతటి మనోవ్యధ కలగలేదు. విష్ణుశక్తికూతుడు చదువుకొన్నదాన ననే గర్వంతో ప్రభువువారిని ఏవోమాట అన్న దని తక్కినరాణులు సెల విచ్చారు’ అని వాడు విన్నవించినాడు. సంశయము కలిగి శర్వ వర్మతో ‘రాజుకు వ్యాధి అయితే వైద్యుల్ని పిలిపించేవారు. మనో వ్యాధికి కారణం కనపడదు. శత్రువులు లేరు. ప్రజలు అనురక్తులు. ఏ లోపమూ కనపడదు. ఈయనకు ఇంత మనోవ్యధ ఎందుకుకలిగిందో!’ అన్నాను. బుద్ధిమంతు డయిన శర్వవర్మ ఇలా అన్నాడు : ‘తెలిసింది. తనకు సంస్కృతము రానందుకు రాజు విచార పడుతున్నట్టు తోస్తుంది. తాను పండితుడు కావలె నని తరుచుగా అంటూ ఉండేవాడు. రాణి అన్నమాటలకు తనవిద్యలోపము గ్రహించుకొని ప్రభువు మంచము పట్టినాడు.’

ఇలా ఒకరితో ఒకరము కూడ బలుకుకొని ఆరాత్రిగడిసి, మర్నాడు ఉదయము రాచనగరికి వెళ్ళినాము. ఎవరూ లోపలికి వెళ్ళడానికి వీలు లే దని రాజాజ్ఞ అని తెలిసినా, ఉపాయము చేసి లోపలికి వెళ్ళినాము. మేను రాజుదగ్గరికి పోయి కూర్చుని “దేవా, ఎందుకు ఇలా వృధాగా బాధపడుతారు?” అని అడిగినాను. ఆయన ఏమీ మాటాడలేదు. తర్వాత శర్వవర్మ ఇలా అన్నాడు : “మీకు పాండిత్యము కావలె నని తరుచు అంటూ ఉండేవారు. రాత్రి నాకు స్వప్నము వచ్చింది. ఆకాశము

ఏమిటా? అని ఆలోచిస్తున్నాడు. నిరంతరము ప్రభువు మేలు కోరే సింహగుత్తు డనే రాజపుత్రుడు వచ్చి “దేవా, దేవర విచారగ్రస్తులై ఉండడముచేత నాకూ చాలా దుఃఖము కలిగి నగరమువెలుపలి చండికా దేవి ఆలయానికి వెళ్ళి, తమశ్రేయస్సు కోసమై నన్ను అమ్మవారికి బలి యిచ్చుకోడానికి శిరస్సు ఖండించుకో బోయినాను. అంతలో ఆకాశవాణి, “వత్సా, త్వరపడి సాహసించకు. నీప్రభువుగోరిక త్వరలోనే సిద్ధిస్తుంది” అని అనుగ్రహించింది. నేను ఈ విషయము తమకు విన్నవించడానికి వచ్చాను” అని నివేదించి, సెలవు తీసుకొని ఇద్దరుచారులను శర్వవర్మ వెంట పంపినాడు. శర్వవర్మ మానవ్రతము పూని, నాయుభక్షణము చేస్తూ, కుమారక్షేత్రము చేరి ఘోరతపస్సుచేసి న్వామిని సంప్రీతుని చేసినాడు. కుమారస్వామి కోరినవరములు అతని కిచ్చినాడు. శర్వవర్మ ప్రయత్న సాఫల్యాన్ని సింహగుత్తుని చారులు వచ్చి రాజుకు విన్నవించినారు. ప్రభువుకు ప్రమోదము, నాకు విచారమూ కలిగినవి.

తర్వాత శర్వవర్మ స్వామి వరప్రభావముచేత రాజును విద్యావంతుని చేసినాడు. ఈశ్వరానుగ్రహ ముంటే ఏవని కాదు? రాజుకు విద్యా లాభము కలిగినందుకు ప్రజలు ఉత్సవము చేశారు. వ్రతి యింటిమీదా జండాలు ఎత్తినారు. సాతవాహనుడు శర్వవర్మను గురువుగా పేర్కొని, నమస్కరించి, రాజోచితము లైన మణి కనక వస్తువాహనాదులు నమర్పించి, నర్మదాతీరాన ఉన్న భరుకచ్చవ్రదేశానికి ప్రభువును చేసినాడు. సింహగుత్తుని మహైశ్వర్యవంతుని చేసినాడు. విద్యాప్రాప్తాహకారకురాలయిన విష్ణుశక్తి కుమార్తెను పట్టపురాణిని చేసినాడు.

త ర ం గ ము : ౭

నేను మానం అవలంబించి రాజునన్నిధికి వెళ్ళినాను. అక్కడ ఒకానొక బ్రాహ్మణుడు తాను రచించిన శ్లోకముచదివినాడు. రాజు దాని

అర్జునుడు గుర్తొక్క శుభాంశులతో వెనంగివెనాడు. అది చూచి నంతోపిరివారు. కుమారస్వామి వినిచిచూచి ప్రశస్తి పడుచునాడో చెప్పినచి రాజు శరణువచ్చును నీవనుటాపట్టినచూచి అశ్రితాడు. అశ్రువులూ చెప్పినాడు :

శ్రీమద్భగవద్గీత : పంచమోధ్యాయము

శ్రీనాథుడే :- “మీ పూరి నిరాశాపడజ్జె బయలుదేరినాను. తీవ్రతకలుపుచు చూడకుచో మూర్ఖుడోనునాను. శేతులో బల్లెము పట్టుకొన్న మహాభావుడు కనిపిచి వత్సా, లే, నీ అభీష్టము నెరవేరుతుంది” అని అభయ మిచ్చినాడు. ఆమాటలకు నేను మూర్ఖుడేలి, అకలి దప్పికలు పోయి, శుభాంశులతోవెనాను. క్రమేణ కుమారస్వామి ఆలయానికి వెళ్ళి భక్తిపాదపత్నముతో నన్నుగూడెనో ప్రవేశించినాను. స్వామి నాకు జన్మనకు అనుగ్రహించినాడు నాచోటివెంట సరస్వతి నాశరీరములో ప్రవేశించింది. స్వామి ఆచార్యులతోనూ సృష్టముగా “సిద్ధోవర్ధనమామూయి” అని చాత్రము ఉచ్చరించినాడు. నేను ఊరుకో లేక మానవ చాపల్యముచేత ఊహించి రెండవనూత్రము పలికినాను. మణ్ముఖుడు (కుమారస్వామి) చన్నుచూచి, “ఓరీ, నీవు రెండవనూత్రము ఉచ్చరించకుండా ఊటే నీతాత్రము పాణిచీను వ్యాకరణశాస్త్రమును అణగ దొక్కివేసేదే. నీచాపలమువల్ల ఇది సర్వతంత్రమై ‘కాతంత్రము’ అనే పేరుపొందుతుంది. నావాహన మైన నెమలిపేరిట దీనికి ‘కాలాపము’ అనికూడా సంజ్ఞ ఉంటుంది” అని, నవీనమైన శబ్దశాస్త్రమును నాకు ఊహములో అనుగ్రహించి, “వత్సా, నీసభువు వెనకజన్మలో ఋషి ; భరద్వాజుని శిష్యుడు ; మహాతపస్వి. అప్పుడు కృష్ణుడు అనిపేరు. కృష్ణుడు ఒకానొక మునికస్యనుచూచి మోహించినాడు. ఆమెకూ మోహము కలిగింది. ఋషులు శపించారు. వా రిద్దరూ మానవ జన్మ యెత్తినారు. అతడే సాతవాహనుడు, ఆమునికస్యకే విష్ణుశక్తి కూతురు.

నిన్ను చూచినతర్వాత మిమ్ములనునానెందుగా గానము సకలవెద్యలూ
సలక్షమిస్తవి. పూర్వమును సంస్కారమువల్ల ముక్త్యాత్ములకు ఉత్తమా
ర్థాలు శ్రమ లేకుండా ఈజన్మలోలభిస్తవి" అని అంతర్ధాన మయినాడు.
గర్భగుడిలోనుంచి నేను ఇనకలకు వచ్చినతర్వాత ఆ ఊరి అర్చకులు
నాకు బియ్యము ఇచ్చినారు. నేను ప్రయాణములో వగుడుకొంటూ
ఉన్నా బియ్యము తరగనే లేదు :

ఈ వృత్తాంతము విన్నతరువాత రాజు మాధ్యాహ్నాక ప్లానము
కోసము సభ చాలించి లేచిరాడు. నేను మానవ్రతము అమలంబించడము
చేత రాజకార్యాలు ఏమీ చూడలేక, తల వంచి రాజవద్ద సెలవు తీసు
కొన్నాను. నేను రాజ్యము విడిచి వెళ్ళడము ఆననకు ఎంతమాత్రమూ
ఇష్టము లేకపోయినా పట్టణశిష్యులతో బయలుదేరి, శ్రవస్సు చేతామని
వింధ్యవాసిని దేవివద్దకు వచ్చినాను. అమ్మవారు నవ్వుములో కనబడి
నీవద్దకు వెళ్ళమని సెల విచ్చింది. నీకోసము ఈ ఘోరారణ్యములో
ప్రవేశించినాను. దైవవశాత్తు ఒకానొక పులిందుకు కనబడి నాకు బిడాడు
చూపించినాడు. దానివెంట ఇక్కడికి వచ్చేసరికి పిశాచులు కనబడినారు.
దూరమునుంచి వాళ్ళసంభాషణలు విని పైశాచీభాష గ్రహించాను.
ఈభాష రావడముచేత మానము విడిచినాను. నీవు ఉజ్జయినికి వెళ్ళినా
వని విని, నీవు వచ్చేవరకూ ఇక్కడనే నీ కోసము కనిపెట్టుకొని
ఉన్నాను. నిన్ను చూచి భూతభాషలో కుశలప్రశ్న వెయ్యగానే నాకు
పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగింది. ఇది నావృత్తాంతము.

గుణాధ్యుడు ముగించగానే కాణభూతి ఇలా అన్నాడు: "నీవు వచ్చి
నట్టు ఆరాత్రే నాకు ఎలా తెలిసిందో చెబుతాను. భూతివర్మ అనే
రాక్షసుడు నామిత్రుడు. అతనికి దివ్యదృష్టి ఉన్నది. ఉజ్జయినిలో
నాఉద్ధానవనానికి వెళ్ళి నా శాసాంతము ఎప్పుడని అతనిని అడిగాను.
వగటివేళ తనకు శక్తి లేదని, రాత్రిదాకా ఆగ మని భూతివర్మ

అప్పుడు, హరి కాకతే అక్కడ పరుగు లెత్తుచున్న పిశాచుల సంతోషమునకు కారణము అని ప్రస్తావనశాన అడిగాను. పూర్వము మహా గ్రహము ప్రకారము చెప్పిన విషయము నాకు చెప్పినాడు. సూర్యప్రభావము స్వల్పమునకు యక్ష రాక్షస పిశాచులకు శక్తి లేదు; రాత్రివేళ ఎక్కువ అయినచో, దేవతలకు పూజలు జరగని ప్రదేశాలలో బ్రాహ్మణులు ఉండిపోతే కారాలు ఏర్పడించనిచోటా, విధివిరుద్ధముగా భోజనములు చేసేవారులలో ఏదీ ప్రభావము మొదలు. మాంసము తినని వానిద్వారితో, ఉత్తరతి దగ్గరే, హనులజోలికీ శూరులజోలికీ వీళ్ళు కేళ్ళరు.

“ఇక విళ్ళు నీ శాపమోక్షానికి కారణభూతు డయిన గుణాధ్యుడు చెప్పినాడు.” అని భూతిచిర్మ చెపితే వచ్చినాను. పుష్పవంతుడు చిప్పిన కథ నీకు చెబుతాను. ఆయనకు పుష్పవంతు డనీ, నీకు చూట్టువంతు డనీ పేర్లు రావడానికి కారణము వినవలెనని కుతూహలము.

పుష్పవంతునికి ఆపేరు వచ్చిన కారణము :

కారణభూత కుతూహలము తీర్చడముకోసము గుణాధ్యుడు ఈ ప్రకారము చెప్పినాడు :

గుణాధీశమున బహుసువర్ణక మనే అగ్రహారములో గోవిందదత్తుడు అనే బ్రాహ్మణవిద్వాంసుడు ఉన్నాడు. అగ్నిదత్త అనే ఆయనభార్య మహాసాధ్వి. కాలక్రమేణ వారికి అయిదుగురు కుమారులు కలిగినారు. వారు మూర్ఖులు. అందఱాళ్ళ మని వాళ్ళకుగర్వము. ఒకనాడు వైశ్వానరు డనే అతిథి వారింటికి వచ్చి కుమారులకు నమస్కారము చేసినాడు. వాళ్ళు ప్రతి నమస్కారము చేయక నవ్వుడము మొదలు పెట్టినారు. వైశ్వానరునికి కోపము వచ్చి బయలుదేరాడు. గోవింద దత్తు అతనిని ఆసి ఒకమరుగునా “నీకుమారులు మూర్ఖులు, పతితులు. మీ ఇంట్లో భోజనము చేస్తే ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకోవలసి వస్తుంది.” అన్నాడు వైశ్వా

అందులోనున్నవారను ఇతఁ యెల్లఁచి ముప్పాఱిగఁ గాని నోపించెదత్తు
 పుష్కము చేసినాడు. అగ్నిదస్త్రమునా అల్పధన ముగా బ్రతివూలించి.
 చివరకు మైవ్యాంకుడు నాఁడె అతిధ్యము స్వీకరించినాడు. ఆయన పుత్రు
 లలో దేవదత్తు డనేనాడు అపఁతా చూచి నశ్చాత్రాశము పొంది,
 తన జీవితము స్ఫుర్తిమయ పెరిచి. విరక్తి చుట్ట బడఁచి వాఁడహానికి తపస్సు
 నిమిత్తము చేర్చినాడు. కొంతకాలము ఆయన అబఁదులు తిని, కొంత
 కాలము సూర్యము వీల్చి, చాలాచాలము మహేశ్వరుని గురించి తపస్సు
 చేసినాడు. అని ఉగ్రతపస్సున మెచ్చి మహేశ్వరుడు క్రత్యుత మైనాడు.
 ఈశ్వరునికి తాను అనుచున్నాడు. ఉండేలాగున అనుగ్రహించ వలసిన
 దని అతఁడు నిరూపించి వేసినాడు. “విద్యలు నేర్పుకొ. భూలోకములో
 భోగాలు ఉనుభవించు. తర్వాత నీ అభీష్టము నెరవేరుతుంది” అని ఈశ్వ
 రుడు వరము ప్రయచేసినాడు.

పిమ్మట అతడు బయలుదేరి పాటలీపుత్రములో వేదకుంభుడు అనే
 గురువువద్ద యశావిధిగా విద్యాభ్యాసము చేయడము ప్రారంభించినాడు.
 ఒకనాడు గురువత్ని అతనిని వలచి బలవంతము చేసింది. దేవ
 దత్తుడు పాటలీపుత్రము విడచి ప్రతిష్ఠానపురము వెళ్ళి, వృద్ధభార్య ఉన్న
 గురువును ఆశ్రయించి విద్యలు అభ్యసించినాడు.

విద్వాంసుడు, సుందరమూర్తి అయినదేవదత్తుని ఆ నగరవ్రభు
 వయిన సుశర్మ కూతురు శ్రీదేవి ఒకనాడు చూడడము సంభవించింది.
 వాతాయనము దగ్గర ఉన్నశ్రీదేవిని అతడు చూచినాడు. సరి, ఇద్దరికీ
 వలపు తలముణక లయింది. అతనిని కిటికీదగ్గరికి, రమ్మని రాజ
 కుమారి వేలితో సంక్షేపించింది. దేవదత్తుడు నమిపించగానే శ్రీదేవి
 దంతముతో శుష్పమును ఎగజిమ్మింది. ఆసంకేతాభిప్రాయము గ్రహించ
 లేక అతడు లోలోపల కుమిలి, ఇంటికి వచ్చి నేలమీద దొర్లడము
 మొదలు పెట్టినాడు. బుద్ధిమంతుడయిన గురువు శిష్యుని అవస్థ గ్రహించి

యత్త్రాగ్రామముగా పరికిన వృత్తాంతము సంపుటముగా విన్నాడు; విని రాజునకు దండముతో పుష్పమును ఎంజమ్మ సంకేతస్థానము నూరించిరి. పుష్పకంత మనేదేశములో నాకోసము శ్రమిష్ఠించు. స్రస్తుతము వెళ్ళిపో, అది ఆమె అభిప్రాయము” అని చెప్పినాడు. దేవ దత్తుడు విచారము కడిచి దేవాలయమునికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్ర అష్టమీ ప్రతమనే వెండుతో దేవనర్కనాథము పెంటరిగా గర్భగుడిలోకి వెళ్ళింది. ద్వారపాళమునకు నడిచి ఉన్న దేవదత్తుడు ముందుకు వచ్చి ఆమె కంఠము కొరిగించుకొన్నాడు. “నేను చేసిన నంజునెలలా గ్రహించావు?” అని ఆమె ఆశ్చర్యముతో అడిగింది. “నాకు తెలియలేదు. మాగురువు గారు విప్పి చెప్పారు” అని దేవదత్తుడు చెప్పేసరికి శ్రీదేవి “నన్ను విడు. నీవు రసికుడవు కావు” అని చిరాకుతోనూ, రహస్యము బయలు పడుతుం దనే భయముతోనూ త్వరత్వరగా వెళ్ళిపోయింది.

: దేవదత్తునికి పంచశిఖుడు తోడ్పడుట :

చేతికి దొరికి జారిపోయిన ప్రియురాలి కోసము దేవదత్తుడు చాలా మనోవ్యధ చెంది ప్రాణత్యాగము చేయబోయినాడు. పూర్వమే అతనికి వరము అనుగ్రహించిన మహేశ్వరుడు పంచశిఖు డనే ప్రమథుని పిలిచి దేవదత్తునికి సహాయము చేయవలసిన దని ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. పంచ శిఖుడు వచ్చి దేవదత్తుని ఓదార్చి, అతనికి స్త్రీవేషము వేసి, తాను వృద్ధబ్రాహ్మణవేషము ధరించి శ్రీదేవి జనకుడయిన సుశర్మవద్దకు అత నిని తీసుకుపోయి “దేవా, నాకుమారుడు దేశాంతరము వెళ్ళినాడు. ఈపిల్ల నాకోడలు. ఈమెను నీవద్ద ఉంచి, కుమారుని వెదకడానికి వెళ్లు తాను. అతడు దొరికినతర్వాత వచ్చి ఈమెను తీసుకుపోతాను. అంత వరకూ ఈమెను సంరక్షించాలి” అని విన్నవించినాడు. అంగీకరించక పోతే కోపముచచ్చి బ్రాహ్మణుడు శపిస్తాడని భయపడి, రాజుసమ్మతించి,

స్త్రీ వేషధారి అయిన దేవదత్తుని భద్రముగా ఉంచడముతోనము తన కుమార్తె అంతఃపురాని కే పెంపిచాడు. సంచశిఖుడు వెళ్ళిపోయినాడు.

తర్వాత దేవదత్తుడు తనప్రియురాలి సమీపములోనే నివసిస్తూ, ఆమెకు విశ్వాసము గాన కలిగించి, ఒక రాత్రి ఏకాంత సమయములో నిజస్వరూపము బయటపెట్టిరాడు. ఆమెకు ఆమోదము కలిగింది. ఉభయులకూ గాంధర్వ వివాహము జరిగింది.

ఆమె గర్భవతి అయినతర్వాత దేవదత్తుడు సంచశిఖుని తలచు కొన్నాడు. అతడు వచ్చి ఎవరికీ తెలియకుండా అంతఃపురములోనుంచి దేవదత్తుని తీసుకుపోయి అతని స్త్రీవేషము తీసివేసి, తాను వృద్ధ బ్రాహ్మణవేషము ధరించి, అతనిని వెంటబెట్టుకొని సుశర్మసన్నిధికి వెళ్ళి, “దేవా, ఇరుగో నాకమారుడు దొరికినాడు. ఇక్కడ ఇట్లు ముంచిన నాకోడలిని పంపించు” అని అడిగినాడు. అంతఃపురములో విచారణ చేస్తే ఆయువతి రాత్రి కనబడకుండా ఎక్కడికో పోయిందని తెలిసి రాజు బ్రాహ్మణశాపానికి భయపడి మంత్రులతో ఆలోచన చేసినాడు.

శి బి చ క్ర వ ర్తి క థ

రాజు అనూత్యులతో, “ఆర్యులారా, ఇతడు సామాన్యబ్రాహ్మణుడు కాదు; ఎవరో దేవు డని తోస్తుంది. నన్ను పరీక్షించడానికి ఈ రూపములో వచ్చినాడు. ఇటువంటి సంఘటనలు పూర్వము ఉన్నవి. శిబిమహారాజు అందరినీ రక్షిస్తూ, దయాదానధర్మాలకు చాలా ప్రసిద్ధి చెందినవాడు. ఆయనను పరీక్షించడానికి ఇంద్రుడు డేగరూపము ధరించి, పావురము రూపము తొల్చిన యమధర్మరాజును తరుము కుంటూ శిబిదగ్గికి వచ్చినాడు. పావురము భయభ్రాంతమై శిబిచక్రవర్తి ఒడిలో దూరింది. డేగ మనుష్యవాక్కుతో “మహావ్రథూ, నాకు చాలా ఆకలిగా ఉన్నది. ఈపావురము నాకాహారము. దీనిని విడిచిపెట్టు. విడువక

పోలే నాప్రాణాలు ఇప్పుడే పోతవి. నీకు వాపము చుట్టుకుంటుంది” అని చెప్పింది. “ఈ పావురము నన్ను శరణునొచ్చింది. దీనిని నిడవడానికి ఏలులేదు. దీనికి చరిత్రమూలము నీకివ్వాడు” అన్నాడు చక్రవర్తి. “అయితే నీ మాంసమే నాకు కానాటి” అన్నది దేగ. ఇది అంగీకరించి తనమాంసము కోసి త్రాసులో ఎంత వేసినా, పావురమునైతే మొగ్గుగా ఉన్నది. చక్రవర్తి తన పక్షము యావత్తూ కాటాలోవేయించి తూచ వలసిందన్నాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి శిబిరి మెచ్చుకొని హర్షస్వరము చేసింది. ఇంద్ర యములు సంతుష్టతై పక్షిసూచాలు విడిచి నిజరూపాలతో స్రవ్యక్ష మయి శిబిరికి వజ్రదేహమూ, వరాలూ ఇచ్చి అంతర్ధాన మయినారు. అలాగే నన్ను పరీక్షించడానికి ఎవరో ఈయన వచ్చి నాడు.” అని చెప్పినాడు.

సుశర్మ మంత్రులతో ఇలా నెనుదిగా అని, బ్రాహ్మణులతో బహిరంగముగా “ఆర్యా, ముందు నాకు అభయ మియ్యవలి. నీ కోడలిని గతరాత్రి ఎవరో అపహరించుకు పోయినారు. రాత్రింబగళ్ళు మేము కనిపెట్టి ఉన్నా మీకోడలు అదృశ్యం అయింది” అని విన్నవించినాడు. బ్రాహ్మణుడు మొదట కోపించి, క్రమముగా శాంతించి, చివరకు, “రాజా, నా కుమారునకు నీ కుమారిని ఇయ్యి” అన్నాడు. బ్రాహ్మణ ఇవానికి వెరచి సుశర్మ తనకుమార్తె శ్రీదేవిని దేవదత్తునికిచ్చి వివాహము చేసి, అల్లుని తనవద్దనే ఉంచుకొన్నాడు. పంచశిఖుడు కైలాసానికి వెళ్లిపోయినాడు. దేవదత్తునికి బహిరంగముగా ప్రియరాలు లభ్యమయింది. పురుషసంతానము లేని మామగారి సంపదయావత్తు ఆతనికే దక్కింది. శ్రీదేవికి కలిగినకుమారునికి రాజ్య మిచ్చి సుశర్మ తపస్సు నిమిత్తము వనానికి వెళ్ళినాడు.

కాల్వకమేణ దేవదత్తుడు కుమారుని అభివృద్ధి చూచి ఆనందించి, భార్యతోకూడా తపోవనానికి వెళ్లిపోయినాడు. అక్కడ ఈశ్వరారాధన

చేసి, కివానుగ్రహమువల్ల మానవదేహము విడిచి మళ్ళీ ప్రమథగణములో చేరినాడు. తనప్రియురాలు దంతముతో పుష్పమును ఎరజిమ్మినసంక్షేగ్రహించక పోవడముచేత ఆతనికి ప్రమథగణములో పుష్పవంతుడు అని పేరు పడ్డది. ఆతనిభార్య జయ అనే నామధేయముతో పార్వతీ దేవికి ప్రతిహారి అయినది. ఆతనికి పుష్పవంతు డనే పేరు కావడానికి ఇది గాథ.

మాల్యవంతునికి ఆపేరు వచ్చిన కారణము

ఇక నాకథ చెబుతాను. దేవదత్తునితండ్రి గోవిందదత్తు కుమార! ఆయన పుత్రులలో నే నొకడను. నన్నుసోమదత్తు డనేవారు. నూ నాయనగారికి నామీద వాత్సల్యము లేకపోవడముచేత విచారము కలిగి, నేను హిమాచలానికి వెళ్ళి మాల్యములతో శివపూజ చేస్తూ తపస్సు చేసినాను. మహేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై దర్శన మిచ్చినాడు. నేను ఏభోగములూ కోరక ప్రమథగణత్వమే వేడితే స్వామి అదే ప్రసాదించినాడు. మానవులు అడుగు పెట్టలేని అరణ్యప్రదేశాలనంచి నీవు పుష్పములు తెచ్చి మాల్యములు గుచ్చి పూజ చేయడముచేత నీకు మాల్యవంతు డనే నామధేయము ఉంచుతున్నాను” అని శివుడు అనుగ్రహించినాడు. నేను మానవశరీరము విడిచి ప్రమథుడనయినాను. ఈశ్వరానుగ్రహముచేత నాకు మాల్యవంతుడనే పేరు ఈవిధముగా వచ్చింది.

కాణభూతీ, దురదృష్టవశాన పార్వతీదేవి శాపముతగిలి నేను మానవ లోకములో జన్మించాను. హరప్రోక్తమైన ఆ దివ్యకథ ఇకచెప్పు. మన కుభయలకూ శాపమోక్ష మవుతుంది.

“ఏమి! నీరసమైన పైశాచీభాష! రక్తముతో! నూనెనగ్రంథము! ఏమి లక్షలశ్లోకాలు! వాడుకథ!” అని నిరసించినాడు. శిష్యులు గ్రంథసమేతముగా వెళ్ళి జరిగినసంగతీ గురువుకు విన్నవించారు. ఆయన విచారపడినాడు. గుణగ్రహణశక్తి కలహారే నిరసినై ఎవనికి విచారము కలగదు?

తర్వాత గుణాధ్యయన సమాపకర్వతముపట్టకువెళ్ళి ఏకాంతరమ్యస్థానములో అగ్నికుండము చేసి కూర్చుని ఒక్కొక్క పత్రమే చదివి శిష్యులూ, మృగాలూ, పక్షులూ కన్నీరు విడుస్తూ ఉండగా అగ్నిలో పడవేస్తున్నాడు. ఈప్రకారముగా ఆరులక్షల శ్లోకాలగ్రంథము అగ్నిహోత్రునికి ఆహుతి అయిపోయింది. సరవాహన దత్తచరిత్ర చూత్రము మిగిలింది. గుణాధ్యయనహాకిని ఆప్రకారముగా గ్రంథము చదివేవేళ లేళ్లు, వరాహములు, మహిషములు మొదలైన జంతువులు బారులుతీర్చి చుట్టూ నిలిచి, ఆహారము మాని, కన్నీళ్ళతో నిశ్చలముగావిన్నవి.

ఇంతలో సాతవాహన మహారాజుకు జబ్బు చేసింది. సారము లేని మాంసము తినడమేకారణమని వైద్యులు నిర్ణయించినారు. వంట వాళ్ళను రాజు గట్టిగా అడిగితే వేటకాండ్రు తెచ్చి యిచ్చినమాంసమే తాము వండినట్లు చెప్పినారు. వేటగాండ్రును అడిగితే, “మహాప్రభూ, ఇక్కడ ఒకబ్రాహ్మణుడు కథ చదువుతూ ఒక్కొక్కపత్రమే అగ్నిలో వేస్తున్నాడు. జంతువులు మేత మాని వింటూ ఉండడముచేత నీరసించి పోయినవి. వాటి మాంసం నీరసం అయిపోయింది.” అని వాళ్లు విన్నవించుకొన్నారు. కుతూహలము కలిగి రాజు వాళ్ళను ముందు నడవ మని, వెంట వెళ్ళి గుణాధ్యయన చూచినాడు. శిష్యులూ, మృగాలూ, చుట్టూఉండగా మధ్య కథ వినుపిస్తున్న మహాకవికి రాజు సమస్కారము చేసి వృత్తాంతము యావత్తూ చెప్ప మన్నాడు. పుష్పదంతునిశాపము మొదలుకొని అప్పటివరకూ జరిగిన విషయా లన్నీ పైశాచీభాషలో మహాకవి చెప్పినాడు.

గుణాధ్యక్షుడు ప్రముఖాచార్యుని తెలుసుకొని మహేశ్వర ముఖోద్గత మై ఆమహాకథను తనకు దయచేయవలసినదని సాతవాహనుడు కవిశ్వునికాశ్చమీద పడినాడు.

“రాజా, ఆరులక్షల క్లోకాల కథలు, ఆరు అగ్నిపాలైనవి. ఈకథ లక్షగ్రంథము మాత్రము మిలినది. తీసుకో. నాశిష్యులు వచ్చి వివరిస్తాయి.” అని గుణాధ్యక్షుడు చెప్పి, రాజుకు సెలవిచ్చి, యోగమార్గాన నిజదేహము విడిచి దివ్యపదవికి వెళ్లినాడు.

గుణాధ్యక్షుడు ప్రసాదించిన బృహత్కథను తీసుకొని రాజు నిజ సగరమునకు బయలుదేరిపోయినాడు. ఆ సరవాహనదత్త చరిత్రను వివరించి వ్రాసిన కవిశిష్యులు గుణదేవ నందిదేవులకు సాతవాహన మహారాజు మణి కనక వస్త్రనాహనాలూ, గృహములూ, ధనమూ, అగ్రహారములూ ఇచ్చి సత్కరించినాడు. రాజు ఆశిష్యులతోసహా కథావిభాగముచేసి పైకాచీభాషలోనే కథావతారమును తెలుపడానికి ఈ కథాపీఠము రచించినాడు. ఆమహాకథ రసవంతమై చిత్రవిచిత్ర సంఘటనలతోకూడి దేవకథలనుకూడా మరిపించి త్రిలోక విఖ్యాతి పొందింది.

త ర ం గ ము : ౯

గౌరీ నవ పరిష్కంఠే
విభోః స్వేదాంబు పాతు వః
నేత్రాగ్నిభీత్యా కామేన
వారుణాస్త్ర మి వాహితమ్.

ఫాలనేత్రాగ్నిభీతిచే పంచశరుడు
వరపు వారుణాస్త్రముభోతి, ప్రసథమము
గౌరీ గౌగిట కేర్చు కంకరునిమేన
దోచు స్వేదోదకము విముక్తబోచు గాక !

మహేశ్వరునివల్ల వున్న సత్యము నరకుదిగా జ్యోతిషుడు, ఆబ్రహ్మసింతుని వల్ల కావబోయి, తాదాభూతినిగ్ల గుణ్యాధుడు, గుణాధ్యునివల్ల సాత వాహనుడు ప్రహించిన మహాద్భుతవిద్యాధరంభ ఆకర్షించండి !

శ తా నీ కు ని క డ

వత్స దేశానికి కొశాంబి రాజధాని. పాండివంశ సంభూతం డయిన వరీప్రేక్షకుడు మనముడు, జనమేజయునకు కుమారుడు అయిన శతానీకుడు ఆరాజ్యమును పరిపాలిస్తూ ఉన్నాడు. ఆయన పట్టచుహిషి వసుమతీ దేవి. వారికి సంతానము లేదు.

ఒకనాడు శతానీకుడు వేటకు వెళ్ళి అడ్యాములో నంచరిస్తూ ఉండగా అక్కడ తపస్సు చేస్తున్న శాండిల్యమునితో పరిచయమయింది. ప్రభువు ప్రార్థించగా ముని రాజువెంట కొశాంబి సగరానికి పోయి పుత్రకామేష్ఠి చేయించినాడు. మహారాణికి మంత్రసిద్ధమైన పాయసము ఉచ్చిగాడు. పాయసము తాగి వసుమతీదేవి గర్భము ధరించింది. క్రమేణ కుమారుడు కల్గినాడు. అతనికి సహస్రానీకుడు అని పేరు పెట్టినారు. పెద్దవాడయిన తరువాత తండ్రి అతనికి యశావరాజ్యాభిషేకము చేసి తాను రాజ్యభారవిచారము విడిచిపెట్టి శాంతముగా కాలము గడుపుచున్నాడు.

శతానీకుడు దేవేంద్రునికి సాయము చేయుట

కొన్నాళ్ళకు ఇంద్రునికి రాక్షసులతో యుద్ధము సంభవించినది. మాతలిడ్వారా మహేంద్రుడు శతానీకునికి ఆహ్వానము పంపినాడు. శతానీకుడు తనకుమారుని యుగంధరు డనేమంత్రికి అప్పగించి, రాజ్యభారము మంత్రికి, సుప్రతికుడు అనే ప్రధానసేనాపతికి అప్పజెప్పి మాతలితో ఇంద్రునిసన్నిధానానికి వెళ్ళినాడు. మహేంద్రుని సమక్షములోనే యము

దంష్ట్రను మొలకలు అరుదులను సంహరించి శతానీకుడు యుద్ధములో ప్రాణములు విడిచినాడు. ఆరాజశవమును మాత్రమే భూలోకానికి తెచ్చినాడు, రాజు సహా మనము చేరింది.

శత్రువు సహస్రానీకుడు వత్సదేశానికి ప్రభు వయినాడు. ఇంద్రుడు రావనులను కయించి విజయోత్సవము చేస్తూ తనమిత్రుని పుత్రుడయిన సహస్రానీకుని ఆహ్వానించినాడు. సంవత్సరములో అష్టరసలతో విహారాలు చేస్తూన్న దేవతలకు చూస్తూ తనకు తగిన భార్య లేదే అని సహస్రానీకుడు విచారపడినాడు. అతని ఆశయము గ్రహించి మహేంద్రుడు ఇలా చెప్పినాడు : “రాజు, విచారించకు. నీకోరిక ఈడేరుతుంది. నీకు కాగల భార్య భూలోకములో పుట్టి ఉన్నది. వెనుక ఒకసారి బ్రహ్మదేవుని దర్శనార్థము వెళ్ళిరాను. నేను వెళ్ళుతర్వాత విధూముడు అనే వసువు వచ్చినాడు. మేమంతా అక్కడ ఉండగానే అలంబుష అనే అప్పరస వచ్చింది. దానిచేత గాలికి కాస్త తొలిగేసరికి చూచిన విధూమునికి మనోవికారము కలిగింది. అప్పరస కూడా అతని హాసంపదకు ముగ్ధురాలు అయింది. బ్రహ్మ నాకేసి చూచినాడు. నేను ఆయన అభిప్రాయము గ్రహించి కోపించి వాళ్ళతో “మూర్ఖులారా, మీరిద్దరూ మర్త్యలోకములో పుట్టి భార్య భర్త కావలి అని శపించాను. సహస్రానీకా, శాపధ్రష్టుడయిన ఆవసువు నీవే నుమా! ఆ అప్పరస అయోధ్యాధిపతి కృతవర్మకు కూతురయి పుట్టి మృగావతి అనే పేరుతో పెరుగుతున్నది. ఆమె నీకు భార్య అవుతుంది.”

ఈవాక్యములు విన్న తరవాత సహస్రానీకుడు మృగావతిమీద మమత హేచ్చింది. అనంతరము మహేంద్రుడు అతనిని సన్మానపూర్వముగా సాగనంపినాడు. అతడు ప్రయాణము చేస్తూ ఉండగా మార్గమధ్యములో తీలోత్తరు అనే అప్పరస ప్రీతివల్ల సహస్రానీకుని ఉద్దేశించి “రాజా, మీరము ఆగు, నీకోక వార్త చెబుతాను” అన్నది. మృగావతినే ధ్యాని

స్తున్న రాజుకు ఆమాటలు చెప్పివేసేడు. అప్పరప సిగ్గుపడి, రోషముతో “రాజా, నామాటలు వినిపించుకోక ఎవతెను ధ్యానిస్తున్నావో ఆమెతో నీకు పద్నాలుగేళ్ళు పయోగము కలుగును గాక!” అని శపించింది. ఆమాటలు రాజుకు వినపడలేదు. రదము పడుపుతున్న మాతలికి మాత్రము వినబడినది.

సహస్రానీకుడు మృగావతిని వివాహ మాడుట

రాజధాని చేరి సహస్రానీకుడు యుగంధరాని మంత్రులతో మృగావతివృత్తాంతము చెప్పినాడు. విలంబానికి సహించలేక మృగావతి తండ్రి కృతవర్మవద్దకు అయోధ్యకు దూతలను పంపినాడు. ఆయన సంతోషించి తనరాణి కీ వివాహవిషయము తెలిపినాడు. తమనిడ్డను సహస్రానీకునికి ఇచ్చి తప్పకుండా వివాహము చేయవలసిందని, తనకు స్వప్నములో ఒకానొక బ్రాహ్మణుడు కనపడి ఇలా చెయ్యవలసిందని అన్నాడని రాణి చెప్పింది. మృగావతి రూపలావణ్యములను చూచి స్వత్తగీతాదికా శలమును గ్రహించి దూతలు వెళ్ళినారు. తర్వాత మృగావతీ సహస్రానీకులకు మహావైభవముతో వివాహము జరిగింది. వారిసమ్మేళము చాలా మనోజ్ఞ మయింది.

సహస్రానీకుని మంత్రులకు త్వరలోనే బిడ్డలు కలిగినారు. యుగంధరునికి యాగంధరాయణుడు, సుప్రతీకునికి రుమణ్వుంతుడు హన్యనదిపునికి వసంతకుడు జన్మించినారు. మృగావతి కూడ గర్భము ధరించింది. ఆమె ముఖము తెల్లని కాంతులు వెదజల్లడము ఆరంభించింది.

మృగావతిని పక్షి తన్నుకొనిపోవుట

ఒకనాడు రాజు భార్యవంక రెప్ప వాల్చుకుండా చూస్తూఉన్నాడు. “నెత్తురుతో నిండిన దిగుడుబావిలో స్నానము చేయవలె ననే కోరిక

కలిగింది" అని రాణి విన్నవించింది. భవాత్మ్య ధైర్యద్రువు జంతు రక్తానికి బదులుగా దిగుడుబావిలో లాక్షాదనము మొదలయినవి కలిపించినాడు. రక్తస్థముతో ఉన్నవీటిలో రాణి స్నానము చేస్తూ ఉండగా ఆకాళాన పోతున్న గరుడవక్షి మాంసకండ మనే భ్రమతో రాణిని పైకి తన్నుకుపోయింది. రాజు మూర్ఛపోయి కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లినాడు. ఆ స్వత్వాంతము దివ్యదృష్టిచల్ల గ్రహించిన చూరలి ఆకాశమాగ్గాన వచ్చి రాజును ఓదార్చి తిలోత్తమ పెట్టిన నాడమూ, దానిఅంతమూ తెలియపరచి వెళ్లినాడు. "ప్రాణేశ్వరీ, ఆ పాపాత్మురాలు తిలోత్తమ మనోరథము ఈడేరింది!" అంటూ రాజు చాలా దుఃఖించినాడు. శాపవిషయము తెలియడముచేతను, మంత్రులు ఓదార్పడముచేతను సహస్రానీకము కొంతవరకు మనస్సు చిక్కబట్టి, భార్యతో మళ్ళీ సమాగమము కలుగుతుంది అనే ఆశతో ప్రాణాలు విడవకుండా ఉన్నాడు.

గరుడవక్షి మృగావతిని తన్నుకుపోయి, ప్రాణాలుఉన్న వ్యక్తి అని ప్రోవలో గ్రహించి దైవమోగముచేత ఉదయవర్వతముమీద విడిచిపెట్టి, వెళ్ళింది. ఆమె భయశోకాలచేత విహ్వలచిత్తురాలయి, మనుష్యులు అడుగుపెట్టడానికి వీలులేని కొండచర్యమీద తాను ఉన్నట్టు తెలుసుకొన్నది. కట్టుబట్టతో దిక్కు లేని ఆ మృగావతిని మింగడానికి కొండచిలువ మీదికి వచ్చింది. ముందుముందు ఆమెకు సౌభాగ్యము ఉండడముచేత ఆనమయములో ఒకానొక దివ్యపురుషుడు వచ్చి ఆపామును సంహరించి, కనపడి కనపడకుండా అంతర్ధానమయినాడు. దుఃఖాలిశయముచేత ఆమె ప్రాణత్యాగము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని అక్కడికి వచ్చిన అడవి యేనుగు కాళ్ళముందు వెళ్ళి పడ్డది. ఆశ్చర్యము! ఆకూర జంతువు ఆమెను ఏమీ చెయ్యలేదు. శివానుగ్రహము ఉంటే ఏ అశుభమూ జరగదు.

ఇంకా దుఃఖములో ఉన్న ఆగర్భవతి కొండచరియ మీదినుంచి కిందికి దుముకునలె ననుకొని, భర్తను తలుచుకొని పెద్దపెట్టున గోదనము ప్రారంభించింది.

మృగావతి జమదగ్ని ఆశ్రమమున నివసించుట

ఆదృష్టవశాన సరిగా ఆసమయాన కంచములు కలాల గోసము అక్కడికి వచ్చిన మునికుమారుడు మూర్తిభావించిన బాబువేళవలె ఉన్న ఆమెను ఓదార్చి నమోవసు లో ఉన్న జమదగ్ని మునిశ్వరుని ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమె మునిసాదనవస్థయులకు మొక్కింది. దయార్థ్ర హృదయుడైన జమదగ్ని దివ్యస్మృతితో చూచి, “తల్లీ, విచారపడకు. నీకడుపున వంశవర్ధను డయిన కుమారుడు జన్మిస్తాడు. మళ్ళీ నీకు భర్తతో సమాగమము కలుగుతుంది” అని ఓదార్చినాడు. ఆవతివ్రత ఆశ్రమములోనే నివాసము చేస్తూ భర్తను మనస్సులో గాణినిస్తూఉన్నది.

ఆకాశవాణి మృగావతి పుత్రులకు ఉదయనుకని పేరుపెట్టుట

కొంతకాలానికి మృగావతికి కుమారుడు కలిగినాడు. “ఇతడు ఉదయనుడు అనేపేరుతో ప్రసిద్ధి చెందుతాడు. మహా శ్రీమంతుడు, కీర్తిహంతుడు, మహాభ్రువు అవుతాడు” “ఇతని కుమారుడు సమస్త విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతాడు” అని ఆసమయాన ఆకాశవాణి పలుకు కర్ణోత్పముగా విసబడ్డది. ఆశ్రమములో ఉదయనుడు దిన దినాభి వృద్ధి పొందుతున్నాడు. అతనికి క్షత్రయోచితము లయిన సమస్త సంస్కారాలూ, ఉపనయనమూ చేసి, అతనికి అన్నివిద్యలూ, ధనుర్వేదమూ జమదగ్ని నేర్పినాడు.

వసుదేవుని అశేషాగుణ ఉదయముడు రక్షించును

సహస్రాదికవివేన కల్పిత కడియము తనచేతినుంచి తీసి మృగావతి క్రిందితో కుమ్మరిచేతికి పెట్టింది. ఉదయముడు ఒకరాడు అడవికి వేటకు వెళ్ళినాడు. శబరు దొంగని బలవంతునిగా వాడు (సర్పమును) పట్టుకొనడను. చూచి, దాని కొడుకునాలకు జాలివో, నాన్ని విడిచిపెట్ట నలసిందని ఉదయముడు శబరునికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. వాడు చేతులు తోడించి “దాగా, నేను నేనన్నావ్వు; పాములు పట్టుకోడు మాకులవృత్తి. పాములను పడించి ఎత్తుకుతాను. ఇదివరకు వాడగ్గర ఉండేపాము చచ్చి పోయింది. చుర్రత ఒవధుల మహిమచేత ఈ కీకారణ్యంలో దీన్ని పట్టాను.” అని విన్నవించినాడు. ఉదయముడు చేతికడియము తీసి శబరునికి ఇచ్చి నర్మసును కడిపించినాడు. కడియము పువ్వుకొని శబరుడు వెళ్ళిపోగానే ఉదయముడు ఉదయమునికి సమన్వయించి “రాజు, నాచేరు వసుదేవు, నేడు వానికి సోనరుడను. నన్ను పేర్చు రక్షించినావు. కాబట్టి కృతజ్ఞతతో ఈ వీణను, ఈ తాంబూలపు తీగలను, నాడిపోని ఈ పువ్వు మాలిన, ఈ తిలకమును నీకు సమర్పిస్తున్నాను. ఈ వీణకు శ్రుతి విభాగము ఉన్నది, రిక్కమైన తంత్రులు ఉన్నవి. స్వీకరించు” అని సమర్పించినాడు. ఉదయముడు స్వీకరించినాడు తర్వాత అవాగుడే ఉదయనుని ఎత్తుకొని అశ్రయముగా దింపి వెళ్ళినాడు.

శబరుడు కడియమును రాక్షసానిలో అమ్మజూపినాడు. కడియము మీద మహారాజు సహస్రానీకం నామాక్షరములు చూచి రాజభటులు శబరుని ప్రభువు న్నిదికి పట్టుకు ర్చుకున్నారు. మహారాజు కడియమును చూచి ముగ్ధుడైతేడయి, అది వానికి ఎలా దొంగిలడో చెప్పవలసిన దని అజ్ఞాపించినాడు. ఉదయాద్రిమీద తాను పాము పట్టినది మొదలు కొని కటకము లభించినంతవరకూ జరిగిన వృత్తాంతము యావత్తూ

శబరుడు విన్నవించినాడు. అతడును నిల నిలు ధౌర్యచేతికి పెట్టినదని రాజు తెలుసుకొని చాలా ఆందోళన పడినాడు. ఇంతలో అశ్వరథానికి “రాజా, నీశాపము ముగిసినది. సిద్ధాశ్రమ్య మృగావతీదేవి కుమారునితో సహా ఉదయాద్రిమీది జవహర్ని ఆశ్రమములో ఉన్నది” అని నివేదించినది. రాజు ధార్యమీద చింతతో అరీజ కష్టముమీద గణిపి, మరునాడు సైన్యమును వెంట బెట్టుకొని, శబరుని మార్గము చూపుమని జమదగ్ని ఆశ్రమానికి బయలుదేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౦

అనాడు మాహారాజు హేలంబూరియు (నయ్యలూరు) చేసె అలంకారములలో ఒకప్రదేశాన సరోవరతీరాన దగి అలసటవల్ల పడుకొని కథకుని పిలిచి, “సంగీతకా, మహారాణి దర్శనార్థము తహతహ లాడుతున్న నాకు ఏదయినా కథచెప్పి వినోదము సమకూర్పు” అని ఆజ్ఞాపించినాడు. “దేవా, ఎందుకు వృధా శ్రమపడుతారు? శాపాంతమై దేవితో తమకు స్వర్గలోనే సమాగమము కానున్నది కదా! మానవులకు సంయోగ వియోగాలు ఎన్నో కలుగుతూ ఉంటవి. ఉదాహరణార్థము ఈకథ ఆకర్షించండి!” అని సంగతుడు కథ చెప్పినారంభించినాడు.

శ్రీ ద త్తు ని క థ

పూర్వము మాళవదేశములో యజ్ఞసేను డనే బ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. ఆయనకు కాలనేమి పీఠతథయుడు అని ఇద్దరుకొడుకులు. ఉభయులూ జనరంజకులు. జనకుడు దివంగతుడయిన తర్వాత ఉభయులూ విద్యార్థము పాటలీపుత్ర నగరానికి వెళ్ళినారు. కాలక్రమేణ విద్యాభ్యాసము పూర్తికాగానే వారిగురువు తనకొమార్తెలను ఇద్దరినీ పీఠిచ్చి వివాహము చేసినాడు. ధనవంతులను చూచి అనూయచెంది

కాలములో పాపములు చేసినాడు. లక్ష్మీదేవి ద్రవ్యక్షయై “పాపములు, నీకు చాలానష్టం లభిస్తుంది. నీకు రాజకాగల పుత్రుడు పుట్టుతాడు. నాని నీకు అకావశ్యముతో దొంగచావు సంభవిస్తుంది. ఓకలేతనముతో పాపములు చేయడముచేత అటువంటి అంతము కలుగుతుంది” అని చెప్పి అంతర్ధాన మయినది.

క్రమేన కాలము మహాసంపన్నుడయినాడు. కుమారుడుకూడ కలిగినాడు. శ్రీదేవి కనుచేత జన్మించిన తనయునికి శ్రీదత్తుడు అని తండ్రి పేరు పెట్టినాడు. ఆబాలుడు పెరిగి పెద్దవాడయినాడు. అతడు బ్రాహ్మణుడయినప్పటికీ మల్లయుద్ధాలలో, శస్త్రప్రావీణ్యములో అనమూల్యుడయినాడు.

కాలము తమ్ముభార్యను పాము కరిచింది. భార్య పోయినతర్వాత విశేషముగా నిరక్తిచెంది తీర్థయాత్రమీద బయలుదేరినాడు.

నల్లనిరక్తి అనేరాజు చాలామోగ్యుడు. తనకుమారుని చెలికాడుగా ఉండేదానికి మల్ల విద్యా ప్రవీణుడయిన శ్రీదత్తుని ఆయన ప్రీతితో పిలిపించినాడు. రాజపుత్రుడయిన విక్రమశక్తితో శ్రీదత్తుడు సహవాసము చేస్తున్నాడు. అతనికి దేశసంభవులయిన బాహుళాలి, వజ్రముష్టి అనే యిద్దరుక్షత్రియులూ, తనతో మల్లయుద్ధములో ఓడిపోయిన మహాబలుడు, వ్యాఘ్రుభటుడు, ఉపేంద్రబలుడు, నిఘ్నరకుడు అనే దాక్షిణాత్య ముత్రికుమారులు శ్రీదత్తునికి స్నేహితులయినారు. ఒకనాడు మిత్రులతో కలిసి రాజకుమారుడు విక్రమశక్తివెంట శ్రీదత్తుడు గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు. పరివారము విక్రమశక్తిని రాజును చేసి ఆలంకరించుటా ఉంటే, మిత్రులు శ్రీదత్తుని ప్రభువునుచేసి వినోదముగా కాలక్షేపము చేసినారు. దానిమీద విక్రమశక్తి రోషముతో శ్రీదత్తుని మల్లయుద్ధానికి పిలిచినాడు. పోరాటములో ఓడిపోయి రాజకుమారుడు శ్రీదత్తుని నమ్మదిగా కడ తేర్చ వలెనను

గొన్నాడు. బుద్ధిశలుడైన శ్రీదత్తుడు అతని ఆభిప్రాయము గ్రహించి మిత్రులతో సహా అన్యైకదేశానికి వెళ్ళుతూ ఉంటే, గంగావ్రవాహములో మునుగుతూ తేలుతూఉన్న నుండలాంగి కనబడ్డది.

మిత్రులను నడుగిట్టిన ఉండమని చెప్పి అతడు జలప్రవాహములోకి దూకినాడు. ఆ ఉడలవత్తిరన్నము పలవెంట్రుకలు మాత్రము అతని చేతికి చిక్కినవి. ఆమె నీళ్ళలోకి మునిగిపోతే అతడుకూడా మునిగినాడు. ఇంతలో అక్కడ స్థితిక శిలానిర్మిత మైన శివాలయము గోచరించింది. గంగానది గాని ఆకామిని గాని మళ్ళీ కనబడలేదు. అతడు చాలా ఆశ్చర్యపడి అక్కడ చురుష్యులు ఎవరైనా ఉన్నారేమో అని వెతికితే ఎవరూలేరు. అంతట ఆలయానికి ప్రదక్షిణము చేసి పరమేశ్వరునికి భక్తితో మొక్కి, అలనటచెంది ఉండడముచేత ఆరాత్రి అక్కడ నుండరోద్యాన భాగములో విశ్రమించినాడు.

శ్రీదత్తుడు విద్యుత్ప్రభను వీక్షించుట

ప్రాతఃకాలానికి ఆ త్రిలోకనుందరి శివాలయానికి వచ్చి అర్ధేందు శేఖరుని అచ్చించి తిరిగిపోతుంటే శ్రీదత్తుడు ఆమె ననుసరించి ఆమె మందిరములోకి ధైర్యము చేసి వెళ్ళినాడు. ఆమె అతన్ని చూచి ఉలికిపడి ఏమీ మాటాడకుండా సౌభాంతర్యాగములోపలికి పోయి స్త్రీ పరివారము తనచుట్టూ చేరగా పర్యంకముమీద కూర్చున్నది. శ్రీదత్తుడు సంశయించకుండా పోయి ఆమె వక్కన కూర్చున్నాడు. హఠాత్తుగా ఆమె బొవురు మని యేడవ సాగింది. చెలికత్తెలు ఆమెను ఊరడించారు. శ్రీదత్తుడు బాలివడి “యవతీ, ఎవరు నీవు? ననుస్త సంపదలతో నిండి మహాద్యుత్తమైన యీసౌధములో చెలికత్తెలతో వినోదిస్తూ ఉండక ఎంకు కిలా రోదనము చేస్తావూ? నీదుఃఖకారణ మేమిటి? నాతో చెపితే నేను విచారణ చేస్తాను.” అని ధైర్యము

చెప్పినాడు. కోరికనుండి ఆమె దూరమై, ఇలా చెప్పింది: “ఆర్యా, మే మందరినీ ఒకచోటనై విడుచురాండ్రము. వెళ్ళిలోకి వెళ్తున్నాను. నన్ను విద్యార్థిత్వం ఇంటాను. మహావిష్ణువు మాతాతంకరిని శాశ్వతంగా పాతాళలోకాన ఉండుచివాడు మాతంకరి పిమ్మటనే యుద్ధములో మృతి చెందినాడని మమ్మల్ని విష్ణువు నగరములో నుంచి వెళ్ళగొట్టి మేము మళ్ళీ అక్కడికి వెళ్ళకుండా సంహన్మి అక్కడ కావలాపెట్టి నాడు. అప్పటినుంచీ ఆసింహము స్థిర నివాసము ఏర్పాటు చేసుకొన్నది. తర్వాత మేము మహావిష్ణువును ప్రార్థించాము. ఆయన మామీద దయవలచి ఈసింహము మొదట ఒకానొకయత్నుడు. కుభేరునిశాపము వల్ల ఈ ఆకారము ఏర్పడినాడు. మానవు డెవడైనా వీనిని జయిస్తే శాపమోచనము అవుతుంది. అప్పుడు మీరు యథాప్రకారముగా నగరములోకి వెళ్ళి ఉండవచ్చు” అని అనుగ్రహించివారు. ఆర్యా, నీవు బాహుబల సంపన్నుడవు. మాయందు అనుగ్రహముంచి సింహాన్ని నీవు జయించాలి. ఈసరి నీవల్ల కావాలి. ఇతరులవల్ల కావడము వట్టిది ! ఈ ఉద్దేశముతోనే నిన్ను ఇక్కడికి ఆకర్షించి తీసుకువచ్చాను. ఈ సింహాన్ని ఓడిస్తే నీకు మృగాంకమనే ఖడ్గము లభిస్తుంది. ఆ దివ్య ఖడ్గప్రభావమువల్ల నీకు జయము కలుగుతుంది. నీవు రాజు వవుతావు”

ఈమాటలువినే సరే అని శ్రీదత్తుడు ఆనాడు అక్కడే గడిపి మర్నాడు దైత్యకన్యలను వెంటబెట్టుకొని ఆనగరానికి వెళ్ళినాడు. సింహము అతన్ని చూచి ఒక్కగంతులో మీదికి దూకింది. శ్రీదత్తుడు ఏమీ జంకక భుజబలముతో సింహాన్ని పడగొట్టినాడు. శాపాంతము కావడముచేత సింహము పురుషాకారము ధరించి అతన్ని స్తుతించి మృగాంక మనే పేరు గల తన చేతికత్తిని అతనికిచ్చి అంతర్ధాన మయింది. తర్వాత అందరూ పట్నము లో ప్రవేశించారు. తనకు మహాశాపకారము చేసిన ఆపేరునకు విద్యుత్ప్రభ విషాన్ని హరించే ఉంగరము సంతోషపూర్వకముగా ఇచ్చింది.

శ్రీదత్తుడు కొన్నిరోజులు అక్కడున్నాడు. విద్యుత్ప్రభమిద అతనికి అచరాగము కలిగింది. అమృతహిందీ అతనితో “అనన్యలో సానము చేసి రా. అందులో మొసళ్ళు ఉండాలి. కాబట్టి నీఖడ్గము చేతిలోనుంచి విడిచిపెట్ట వద్దునుమా!” అని చెప్పింది. చెప్పిన ప్రకారము శ్రీదత్తుడు నీటిలో మునిగి బేచేసిరికి వెనక తాను గంగానదిలో దిగినచోట ఉన్నాడు గాలుగుదిక్కులా చూచి అశ్చర్యపడి, చేతి ఉంగరమునూ కత్తిసీ గమనించి దైత్యకళ్యాణ మోహము చేసిం దనుకొని మిత్రులను వెతుకుతూ స్వర్ణహాళి ముఖుడయినాడు. లోహలో నిష్ఠుర కుడు కనబడి నమస్కరించి, “నీవు మునిగినతర్వాత నీకోసము చాలా రోజులు వెతికినాము. దుఃఖాతిశయంచేత మే మంతా చచ్చిపోదామని యత్నిస్తుంటే ఆకాశవాణి “నాయనలారా, సాహసించకండి. శ్రీదత్తుడు నుఖంగా తిరిగి వస్తాడు” అన్నది. తర్వాత మేము నీతల్లిదండ్రులను చూడడానికి పోతుంటే, పూర్వపరిచితుడు ఒకడు కనబడి “మీరు నగరములోకి వెళ్ళకండి. వల్లభశక్తి చనిపోయినాడు. మంత్రులు విక్రమశక్తిని రాజును చేశారు. నిన్ననే విక్రమశక్తి కాలనేమియింటికి వెళ్ళి ‘శ్రీదత్తుడు ఎక్కడున్నాడు.’ అని అడిగితే ఆయన తనకు తెలియ దన్నాడు మండిపడి రాజు ఆయనను కొరతవేయించి చంపినాడు. ఆయన భార్య గుండె పగిలి చనిపోయింది. మహామర్మార్గు ధైర్య విక్రమశక్తి శ్రీదత్తుని కడతేర్చాలని వెతికిస్తున్నాడు. మీరు దేశాంతరము వెళ్ళడం మంచిది” అని చెప్పినాడు. సనాతునులు బాహుళాలి ప్రభృతులు చాలా ముఖించి, బాగా ఆలోచించి నీకోసము నన్ను ఇక్కడ రహస్యముగా ఉంచి స్వస్థాన మయిన ఉజ్జయినికి వెళ్ళినారు. కాబట్టి మనముకూడా అక్కడికే పోదాము. ఇక్కడఉంటే అపాయము, విధి ఇలా ఉన్నది.”

శ్రీమద్భగవద్గీతా

[illegible]

ఈమాటలను శ్రీదత్తుడు సంతోషించి నాకు వేలేళనమెంచును? ఈ మిత్రుని ప్రతిజ్ఞను అన్నాడు. ఆమె నలేళని వరమిచ్చి అంతర్దాసము నది. చెక్క - చెవరిని శరీరముతో నిష్ఠురకుడు లేచినాడు. శ్రీదత్తుని సంతోషాశ్చర్యాలకు మేరలేదు. మర్నాడు ఉదయము ఉపయోగము బహుళము దేని క్రమముగా ఉజ్జయిని చేరినారు. వీని చూచి అక్కడనున్నవారంతా ఆనందించారు. శ్రీదత్తుడు వారికి తనవృత్తాంత మంతా చెప్పి భాగ్యము శాలి అనే మిత్రుని గృహములో బసచేసినాడు. ఇతని సామర్థ్యమును జూసి జనకులు నాగరముగా ఉపచర్యలు చేస్తూ ఉండి గా నెప్పుడూ ఉన్నట్లు సుఖముగా ఉంటూన్నాడు.

శ్రీదత్తుడు మృగాంకవతిని హరించుట

చనంతోత్సవము ప్రారంభమయినది. ఒకనాడు శ్రీదత్తుడు మిత్రులతో పుష్పేద్యోనములో వేడుక చూడడానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ చిరిగి అనే రాజకూతురు మృగాంకవతిని చూచినాడు. దృశ్యమంతా తనలోనే శ్రీదత్తుని వికసిత ప్రేమలవెంట మార్గము చేయకొన్నవా అన్నట్లు మృగాంకవతి అతనిహృదయములోకి ప్రవేశించింది. ప్రథమప్రణయార్థి సూచిస్తూ ఆమెచూపులు దూతికలవలె అతనివైపు రావోద్యమము కలుగజేసి పెట్టింది. రాజపుత్రి కనబడకుండా వెళ్ళేసరికి శ్రీదత్తునికి దుఃఖము వాటింది. బాహుళాలి అతనిసంగతి కనిపెట్టి “వయస్యా, రహస్య మెందకు? నాకు తెలుసులే. రాజపుత్రిక వెళ్ళినవైచే వెళ్ళువాము. పద” అని ఆమె ఉన్నచోటికి అతనిని తీసుకుపోయినాడు. ఇంతలోనే “అయ్యో, రాజకుమారిని పాము కరిచింది” అని కేకలు వినిపిస్తవి. బాహుళాలి వెళ్ళి కంచుకిని చూచి, “నామిత్రునివద్ద విషము హరించే ఉంగరమున్నది. అతనికి మంత్రముకూడా వచ్చును” అన్నాడు. తక్షణము కంచుకి వెళ్ళి, శ్రీదత్తునిపాదాలకు మ్రొక్కి, రాజపుత్రిదగ్గర

అతనిని తీసుకొనిపోయినాడు. శ్రీ దత్తుడు ఆమెనేలికి అంగుళీయకము
వేసి దానిని తీసుకొనిపోయినాడు. అమె బ్రతికి లేచి కూర్చున్నది. అందరూ
ఆనందించి ఆమెని చూడడం కొరకు రాజు మించి ఆక్కడికి వచ్చి
నాడు. శవాత్త శ్రీ దత్తుడు బాహుళాలియింటికి వెళ్ళినాడు. రాజు
పుత్రిక వెళ్ళినది ఉంగరము తీసుకోలేదు. ప్రభువు పంపిన బహు
లభమును శ్రీ దత్తుడు బాహుళాలితండ్రికే సమర్పించినాడు.

ఓంబంటియు రాజపుత్రుడు స్వస్థుడై శ్రీ దత్తుడు పడుతున్న బాధకు
స్నేహితులు ఏమీ చెయ్యలేక చింతిస్తున్నారు. రాజకుమారికి సఖ
జనులు భావనకి వెంగరము తీసి ఇచ్చివేసే మిషతో శ్రీ దత్తుని నివా
సానికి వెళ్ళి, “సంపదమూర్తీ, నావయస్య ఎటువంటి అవస్థలో ఉన్నదో
తెలుసునా? ఒకనాటి ప్రాణ మిచ్చినసేపు పశువి కాకపోతే ఆమె వ్రాణాలు
ఇకముందు నిలచవు” అని విన్నవించింది. శ్రీ దత్తుడు, బాహుళాలి,
భావనిక, తిక్తిరమిత్రులూ రహస్యాలలోచన చేసి, మృగాంకవతిని ఆ నగ
రమునుంచి గూఢగతుగా మధురాపురికి తీసుకుపోయి అందరూ అక్కడే
నివసించేలాగున నిర్ధారణ చేసి ఏర్పాట్లకూడా చేసుకొన్నారు. భావనిక
మృగాంకవతి నన్నిధికి వెళ్ళింది.

పర్వతానికి వెళ్ళుతున్నట్టు పన్నాగము పన్ని బాహుళాలి మర్నాడు
ముగ్గురు స్నేహితులతో మధురాపురికి బయలుదేరినాడు. రాజకుమారి
వేగముగా పలాయనము చేయడానికి పనికివచ్చే అంచెగురాలను మార్గ
ములో ఉంచినాడు. ఒకానొక స్త్రీకి, దాసికొమార్తెకు బాగామద్యము
పోయింది రాకపుత్రికగదిలో వాళ్ళు పడుకొనే ఏర్పాటు చేయించినాడు.
అర్ధరాత్రివే మృగాంకవతిని రాజభవనములోనుంచి యివతలకు పంపించి
ఇంటికినిప్పుపెట్టి, కసిపెట్టుకొని ఉన్న శ్రీ దత్తుని కలుసుకొన్నది. అతడు
ఇద్దరుమిత్రులను తోడిచ్చి రాకపుత్రిని భావనికను ముందు వెళ్ళిన
బాహుళాలిసద్దకు పంపించినాడు. రాజగృహములో దగ్ధమైన స్త్రీని,

దానిబిడ్డను చూచి రాజపుత్రిక భావనిక, చనిపోయినా రనుకొన్నారు లోకులు. మరసటి ఉదయము శ్రీదత్తుడు యథాప్రకారముగా పట్నములో అందరికీ కనబడి, రెండవరాత్రి మృగాంకఖడ్గమును ధరించి మృగాంకవతిని కలుసుకొడానికి ప్రయాణమయి చాలాదూరము వెళ్ళి పొదైక్కేటప్పటికి వింధ్యాగణ్యములో ప్రవేశించినాడు.

అక్కడ అతనికి అన్నీ అపశకునాలే. కొంతదూరము వెళ్ళేసరికి అతనికి మిత్రులు, భావనిక కనిపించారు. దెబ్బలు తిని సడలిపోయి ఉన్న స్నేహితుల అవస్థకు శ్రీదత్తుడు విచారపడ్డాడు. వారు అతనితో “మిత్రమా, మచ్చులిని గుర్రపుడండు గొట్టిదోచుకొన్నది. మేము ఈ స్థితిలో ఉండగా ఎవరో రాతు రాజకన్యను అశ్వముమీద ఎక్కించుకు పోయినాడు. సీచా దిక్కడ వెళ్ళు. ఇక్కడ ఉండనక్కరలేదు. మృగాంక వతిసంగతి ముఖ్యము” అని అతన్ని సాగనంపినాడు. శ్రీదత్తుడు తడుచుగా వెనకకు తిరిగి వయస్యులను చూచి చివరకు ఆ గుర్రపుడండును త్వరలోనే కలుసుకొన్నాడు. వారినడుమ మృగాంకవతిని తీసుకుపోతున్న రాజపుత్రుని సమీపించి సామ వాక్యాలతో ఆమెను తనకు సమర్పించు మన్నాడు. అతడు అంగీకరించలేదు. శ్రీదత్తుడు అతన్ని కాలితో తన్ని గుర్రముమీదనుంచి కిందికి లాగి శిలాఖండముమీద వేసి చిత్తక గొట్టి అతని అశ్వాన్నే ఆరోపించినాడు. తనమీదికి వచ్చిన రాతులను హతము చేసినాడు. శేషించినవారు అశనివరాక్రమానికి భయపడి పలాయనము చేశారు.

తర్వాత శ్రీదత్తుడు మృగాంకవతితోసహా స్నేహితులదగ్గరికి బయలుదేరి కొంతదూరము వెళ్ళినాడు. మార్గములో అశ్వము అలసిపోవడము గ్రహించి ప్రియురాలితోకూడా క్రిందికినిగినాడు. యుద్ధములో గాయములు తగిలిన ఆగుర్రము భూమిమీదపడి వ్రాణాలువిడిచింది. మృగాంకవతికి నో రెండి దాహ మయింది. ఆమె నక్కడ ఉంచి అతడు మంచి

నీకు తెలుసుకొని పంపించేది వెతుకుకుంటూ వెళ్ళినాడు. ఇంతలో మూలము చివరకు వెళ్ళాడు. చివరకు అతనికి నీళ్లు దొరికినవి. కాని ప్రేమితుడు చీలబో తోవతప్ప, తెల్లవాల్సూ విలపిస్తూ తిరిగినాడు. వాతలాంబుల అయ్యేసరికి వెనుకటిరోజు మృతాశ్వము పడినచోటికి వచ్చాడు. రాజకుమారి కనబడలేదు. అమె కనిపిస్తుందేమో అని వెదకడానికే వెళ్ళినాడు. ఆమార్గమున వెళ్ళుతున్న శబరనాయకుడు వృషభాంబులను పెట్టి ఉన్న ఖడ్గమును చూచి వెంటనే తీసుకున్నాడు. శ్రీదత్తుడు వృషారోహణము చేసేటప్పుడు మృగాంకమును చెట్టుకు వదిలివేశాడు. అతన్ని చూచి శ్రీదత్తుడు చెట్టుదిగి విచారముతో ప్రియుని గురించి యెదురు వానిని అడిగినాడు. “మావల్లెకు వెళ్ళు; దగ్గరలోనే ఉన్నది. అక్కడ సేభాశ్వ ఉంది. నేనుకూడా త్వరలోనే వచ్చి నీకిత్తి యున్నాను.” అని శబరనాయకుడు చెప్పినాడు కాంతానందర్యనకుతూ హులబులూ శ్రీదత్తుడు శబరనాయకుని పరివారముతో ఆ వల్లెకు వెళ్ళినాడు. సైత్రాంతి తీసుకోమని వాళ్లు అన్నారు. అతడు నాయకునియింట్లో పడుకోని అలసటయి నిద్రపోయినాడు. మెళుకువవచ్చి చూచుకొనేసరికి కాళ్ళపై సుక్కెల్ల వేసి ఉన్నవి! అతడు దైవగతికి ఆశ్చర్యపడుతూ, ప్రియురాలిని తలుచుకుంటూ అక్కడే కాలము గడుపుతున్నాడు.

శ్రీదత్తుడు శబరకన్యను పెండ్లియాడుట

మూచినికి అనే చేటిక ఒకనాడు అతనిదగ్గరికి వచ్చి “మహాబాగా, ఎందుకు ఇక్కడికి వచ్చావు? నీకు మరణము నిశ్చయము! శబరనాయకుడు విదోహనిమీద గ్రామాంతరము వెళ్ళాడు. రాగానే నిన్ను అమ్మ వారికి బలి యిస్తాడు. అందుకోసమే వింధ్యారణ్యమునుంచి నిన్ను ఈ వల్లెకు తీసువచ్చి ఛెరలో పెట్టినాడు. నీకు మంచిబట్టలు యిచ్చి బాగా భోజనముపెట్టి ఉపచారాలు చేయించడం ఎందుకో తెలుసునా? అమ్మ

చాకిరిని యిచ్చుకొనినాడే. అప్పుడుకొంత సమయము జరిగెను. నీవు బహుశంక చేయరాదు. నాయనాడెక సుందరి అనేకూతురున్నది. ఆమె నిన్ను కూచివచ్చుచున్నచో పంపు తలకెక్కి బాధపడుచున్నది. ఆమెను చేర్చుకొనే సమయము” అని చెప్పింది. శ్రీదత్తుడు తండ్రినించి గాంధర్వవేధుని సుందరిని పెండ్లాడినాడు. సుందరి ప్రతిరాత్రి వచ్చి అతని సంకల్పము తొలగించి సుఖముగా కాలము గడపి వెళ్ళుతూ ఉన్నది. త్వరలోనే ఆమె గర్భవతి అయింది.

మోచుకొనవల్ల ఈ విషయ మంతా విని సుందరితల్లి రహస్యముగా శ్రీదత్తుని దగ్గరికి వెళ్ళి అల్లుడనే అనురాగముతో, “నాయనా! సుందరి తండ్రి వివాహమున, ప్రేమగడు డనే పేరు డారికే పెట్టించికాదు—నార్థము! నీవు చూడవచ్చు. దొరికితే క్షమించు. మా సుందరిని నా ప్రాణము ముంచిపోవద్దు” అని వేడుకొని సంకల్పము తీసివేసింది.

మృగాంకవతీ సమాగమము

అనుకండ్లి తోట్టన ఖడ్గము తనదని శ్రీదత్తుడు సుందరితో చెప్పి సమాగమము మృగాంకవతిని వెనకడానికి వింభ్యాటవిలో వెనుకటి ప్రదేశమునకు వెళ్ళినాడు. ఆ ప్రాంతాన బోయవాడు ఎదురుపడితే తన కాంత సంగతి వానిని అడిగినాడు. “నీవు శ్రీదత్తుడవా” అన్నాడు బోయవాడు. “అవును. అని చెప్పిన్నాను నేనే” అని శ్రీదత్తుడు నిట్టూర్పుచెప్పినాడు. అతనితో బోయ “అయ్యో, నీ ప్రియురాలు నీకోసము అన్ని దిక్కులా వెదుకుతూ ఏడుస్తుంటే నేను చూచి జాలిపడి టూపెల్లకు ఆమెను తీసుకుపోయినాను. అక్కడి కోడె గాండ్లవల్ల ఆమెను భయము పుట్టింది. ఆమె దిగులు పడుతూ ఉంటే మధురాపురి దగ్గర నాగిస్థలము అనే గ్రామములో విశ్వదత్తుడనే ముసలి బాపనాయనగారి యింట్లో గౌరవంగా ఆమెను ఇల్లడ ప్పెట్టాను. ఆమెవల్ల నీ పేరు తెలుసుకొని నీకోసం ఇక్కడికి వచ్చాను. నీవు

శ్రీమదున్నాచార్యుల వాక్యమును విన్నవించి, ఆయన అక్కడ చూస్తావు” అని చెప్పినాడు. తరువాత శ్రీదత్తుని ములులుదేరి ఆరాత్రికే నాగస్థలము చేసుకొని వెళ్ళుకొని, నిర్వహిస్తున్న యింటికి వెళ్ళి “అచార్య, బోయ మీవర్తకమున నావాక్యము చాకివ్వండి” అని వేశినాడు. బ్రాహ్మణుడు అతనితో “అచార్య, మధురాపురిలో నామిత్రుడు చాలాయోగ్యుడు అయిన విప్రమున్నాడు. అయిన హోదసేన మహారాజుకు ఉపాధ్యాయుడు, ఆచార్యుడూ, సీకాంశు అయినకు అప్పించాడు. ఇది కుగ్రామము. ఆయన సంగతి చదవడము చాలాకష్టమని ఇలాచేశాను. నీవు నేటికి ఇక్కడ నిశ్రాంతి తీసుకొని లేవు, ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళు” అని చెప్పినాడు.

శ్రీ దత్తుడు రాత్రి చక్కచే విశ్రమించి మన్నాడు ప్రాతఃకాలము ములులుదేరి మన్నాడు మధురాపురి చేరుకున్నాడు. గ్రామకంఠములో మంచిదిగుడు బావి కనపడ్డది. ఒంటిమీది ఘోళి, ప్రయాణపుటదలిక పోవడానికి అందులో స్నానము చేసినాడు. అక్కడ చక్కని వస్త్రము పడియున్నది. దాన్ని తీసుకొని ప్రియకాంతను దర్శించవలె ననే తహ తహలో పట్నములో ప్రవేశించినాడు. రాజపురుషులు ఆపస్త్రాన్ని గుర్తుపట్టి, కొంగున ముడిచిఉన్న హారమును కూడా గుర్తించి చోరుడని శ్రీ దత్తుని కొత్తాలు సన్నిధికి కొనిపోయినారు. ఎవరో దొంగలు హారము ఆపస్త్రముచెంగున కట్టిపెట్టిపట్టు అతనికి తెలియనే తెలియదు. కొత్తాలు శ్రీ దత్తుని సేరమును ప్రభువునకు విన్నవించినాడు. రాజు అతనికి ఉరిశిక్ష విధించినాడు. తలారులు తప్పెటలు వాయిస్తూ శ్రీ దత్తుని వధ్యభూమికి తీసుకొని పోతున్నారు. మంత్రిమందిరములో ఉన్నమృగాంకవతి మేడమీదినుంచి ఆ దృశ్యము చూచి తక్షణము మంత్రిసన్నిధికి వెళ్ళి “నాభర్తను ఉరి తియ్యడానికి వధ్యస్థానానికి తీసుకు వెళుతున్నారు” అని సంభ్రమముతో మొరపెట్టుకొన్నది. మంత్రి తలారులను ఆపి, బ్రాహ్మణుని విన్నపము చేయించి ఉరిశిక్ష తప్పించి, శ్రీ దత్తుని స్వగృహానికి

తెప్పించినాడు. శ్రీ దత్తుడు అతనిని అనవాలు పట్టి "ఏమిది ఆశ్చర్యము! వెనుక దేశాంతరము వెళ్ళిన నా సినతండ్రి శివానుగ్రహమువల్ల ఇక్కడ అమాత్యుడయినాడు" అనుకొని ఆయనపాదములమీద వాలినాడు. ఆయన విగతభయుడు; అన్నకుమారుని ఆనవాలు పట్టి పాదాలమీద నుంచి లేవనెత్తి, ఆనందముతో అలింగనము చేసుకొని యావద్దృష్టాంతమూ చెప్ప మని అడిగినాడు. తనతండ్రి వధవికేషాలు మొదలు కొని తాను అక్కడికి వచ్చినసంగతివరకూ శ్రీ దత్తుడు విగతభయునికి విన్నవించినాడు. ఆయన రహస్యముగా అతనితో "నాయనా, నాకు ఒకానొక యక్షిణి స్వాధీన మయినది. ఆమె నాకు అయిదువేల గుర్రాలను, అయిదుకోట్ల వరహాలను అనుగ్రహించింది. నాకు బిడ్డలు లేరు. అవన్నీ నీవే" అని చెప్పి, మృగాంకవతిని అతనికి అప్పగించినాడు. ఆ సంపదలను స్వీకరించి, మృగాంకవతిని పెండ్లాడి, అక్కడే సుఖముగా నివాసము చేస్తున్నాడు. అయితే బాహుళాలి మొదలయిన మిత్రులనంగతి మాత్రము మధ్యమధ్య మనస్సును బాధిస్తున్నది.

శ్రీ దత్తుడు శూరసేన రాజకుమారిని వివాహమాడుట

విగతభయుడు ఒకనాడు శ్రీ దత్తునితో రహస్యముగా "నాయనా, ఈ శూరసేన మహారాజుకు కొమార్తె ఉన్నది. ఆమె కింకా వివాహము కాలేదు. ఆయన ఆజ్ఞాప్రకారమే అచిన్నదానిని నేను అవంతి దేశానికి తీసుకు వెళ్ళాలి. ఉపాయము చేసి ఆమెను నీకు అప్పగిస్తాను. ఆమెకు తోడు వచ్చేసేన, నాసేన కలిస్తే, శ్రీదేవి చెప్పినట్లు నీకు త్వరలో రాజ్యము లభిస్తుంది." అని బోధించినాడు. తర్వాత రాజకుమారిని తీసుకొని విగతభయుడు, శ్రీ దత్తుడు భార్యలతోను, భటులతోను బయలుదేరి వింధ్యాటవి చేరినారు. హఠాత్తుగ దొంగలగుంపు వారిమీద పడి రాళ్ళనాన కురిపించింది. శ్రీ దత్తుని దండుకు చాలాదెబ్బలు తగిలినవి,

అతడు మూర్ఖుడనినాడు. పొంగలు మూర్ఖుడూ దోషుడనీ అతన్ని కట్టివేసి పాపం తీర్చు పంపు ముట్టాచాడామో నీకథలుగా ఉన్న చండికాలమునాటి శంకరాచార్యుని దర్శనము చేతా మని చిన్నికమానితో నుండూ అక్కడికి వచ్చింది. భర్త అయిన శ్రీదత్తుని నూని చోరులను అణిచివేసి గంపి. అందుమునో అతన్ని శ్రవణునికి తీసుకుపోయింది. కుమారులు లేరు శ్రీచంకుడు మరణకాలములో తనవన్నెగాజ్ఞును కొనూర్చి సుందరికి ఇచ్చివేసినాడు. అందుచేత శ్రీదత్తుడు గానికి దొర అయినాడు. శాంతిని పిత-తండ్రి మెడలయిన వారిని విడిపించినాడు. అంతలో పోయినధనాదులు, మృగాంకఖడ్గము మళ్ళీ అతనికి స్వాధీన మయినవి. శూరశేన ప్రభువు కృత్రికను అక్కడే వివాహ మాడి రాజ్యము చేయడము ప్రారంభించినాడు.

అనంతరము శ్రీదత్తుడు బింబకి మహారాజుకు శూరశేనమహారాజుకు దూతలద్వారా వర్తమానము పంపినాడు. వారు చాలా సంగోషించి పుత్రికలమీది అనురాగముచేత సైన్యసమేతముగా అక్కడికి వచ్చినారు. బాహుశాలి ప్రభుత్వముకూడా ఆరోగ్యము పొంది అతనినన్నిధికి చేరు కొన్నారు. శ్రీదత్తుడు మామయితోసహా తనతండ్రిని సంహరించిన విశ్రమశక్తిమీదికి దండయాత్ర చేసి అతనిని తపస్రోధానలానికి కవాలతి చేసి వేసినాడు. మహాప్రభువై మృగాంకవతితో భోగములు అనుభవించినాడు.

దేవా, ధీమలయినవారు ఈవిధముగా వియోగ నముద్రాన్ని తరించి సాధాగ్యము పొందుతారు.

సహస్రసానీకుడు మృగావతిని కలుసుకొనుట

సంగతకుడు చెప్పినకథవిని సహస్రసానీకుడు ప్రియురాలికోసము కిలలు కంటూ రాత్రి ఎలాగో వెళ్ళబుచ్చినాడు. ఉడయముకాగా నీ పంపులు

దేరి జమదగ్ని ఆశ్రమానికి వెళ్ళి మునీశ్వరునికి ప్రణామము చేసినాడు. రాజుకు అతిథి సత్కారాలుచేసి ముని మృగావతిని, కుమారుని అప్పగించినాడు. శాపము తీరినతర్వాత పరస్పరవిలోకనము చేసిన ఆదంవతుల నేత్రాలలో బాష్పాలు అమృతబిందులలాగ నిండినవి. ప్రథమ పర్యాయము చూచినపుడు సహస్రానీకుడు శరీరము గగ్గళపొడుస్తుండగా కాగలించుకొన్నాడు.

తర్వాత రాజు జమదగ్ని సెలవుపొంది భార్యాపుత్రులతో బయలుదేరినాడు. తపోవనములో లేళ్ళసహితము కన్నీళ్ళతో వాచిని కొంత వరకు వెంబడించినవి. భార్యాపుత్రాంతాలు వింటూ, తనవిశేషాలు ఆమెకు చెప్తున్న సహస్రానీకుడు నిజరాజధాని చేరినాడు. కాశాంబీ నగరము తోరణాలతో, జెండాలతో అలంకరించి, నగరవాసులు ప్రభు కుటుంబాన్ని పరమాహ్లాదముతో వీక్షించినారు. వెంటనే రాజు ఉదయనునకు యావరాజ్యాభిషేకము చేసి వసంతక రుమణ్యంతులనూ యాగంధరాయణునీ కుమారునికి అమాత్యులుగా అప్పగించినాడు. “ఈ అమాత్యులవల్ల ఇతడు సార్వభౌముడు అవుతాడు” అని ఆసమయాన అశరీరవాణి వినబడ్డది. పుష్పవర్షము కురిసింది. కుమారుని యువరాజును చేసి మహారాజు రాజ్యభారము తగ్గించుకొని మృగావతితో శాంతముగా కాలక్షేపము చేస్తున్నాడు.

ఇలా కొంతకాలము గడవగా మహారాజుకు వార్ధకము వచ్చింది. ఉదయనుని మహారాజునుచేసి సహస్రానీకుడు భార్యతోను, మంత్రులతోను హిమవత్సర్వతానికి బయలుదేరి పోయినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౧

కాశాంబీనగరము రాజధానిగా ఉదయనుడు వత్సదేశాన్ని పరిపాలిస్తున్నాడు. కొన్నాళ్లకు రాజ్యభారము యాగంధరాయణుడు మొద

లయిన హమాత్ములకు అప్పగించి తాను భోగవరాయణుడయిపోయి
రాకు. మేమిది ముచ్చిన ఘోషవతివిదా నాయిస్తూ, వాని మధుర
నాదానికి వశమయినమదవులను పట్టి తెస్తూ, వారాంగనలు
అందిచ్చే నుద్యము తాగుతూ కాము గడుపుచున్నాడు. మంత్రులు
మఖిషి కావని కోలుపోయినారు. కులకూపగుణాదులలో తనకు
తగినకన్య ఎవరూ లేవనీ, నానవదత్తఅనే రాజపుత్రి మాత్రము
ఉన్నట్లు నడవతి అనీ, ఆమె తనకు లభ్యమయ్యేమార్గము ఏదనీ
ఉదయచుచు చివారము.

చండమహాసేనుని చౌత్యము

ఉజ్జయినిమహారాజు చండమహాసేనుడుకూడా ఇటువంటి విచార
ములో పడ్డాడు! “నాపుత్రికకు తగినభర్త ప్రపంచములో లేడు. ఉద
యనుడు ఒక్కడుమాత్రము ఉన్నాడు. ఉండి లాభ మేమి? అతడు
నా శత్రుకోటిలోవాడు. నాకు అల్లుడయి వశవర్తి అవుతాడా! ఒక్క
ఉపాయము తోస్తున్నది. అడవిపనుగులను పట్టే వ్యసవముచేత ఒంట
రిగా అరణ్యాలలో సంచరిస్తూ ఉంటాడని తెలిసింది. ఆలోపాన్ని
గమనించి యుక్తిచేసి అతన్ని పట్టి ఇక్కడికి తెప్పిస్తాను. గాంధర్వ
విద్యలో విశేషవిపుణుడయిన అతనికి నానవదత్తను శిష్యురాలుగా
అప్పగిస్తాను. అతనికి అమ్మాయిమీద అనురాగము పుట్టితీరుతుంది.
అల్లుడయినతర్వాత చెప్పినట్లు వినకపోతాడా! అతన్ని శశవరుచు
కోడానికి మరోఉపాయము కనబడడము లేదు.” ఈవిధముగా
చింతించి చండమహాసేనుడు చండికాదేవి ఆలయానికి వెళ్లి అమ్మవారిని
పూజించి స్తుతించి ముడుపు కట్టినాడు. “రాజన్, నీలభీష్టము శీఘ్ర
కాలములోనే సిద్ధిస్తుంది” అని అశరీరవాణి పలికింది. భవనమునకు మరలి
వచ్చి ప్రభువు బుద్ధదత్తుడనే అమాత్యునితో ఆలోచించినాడు. “వత్స

రాజు మాహాగర్వి. అతనికి లోభము లేదు. పరిచారమునా రంతా ప్రభుభక్తి పరాయణులు. స్వయముగా బలిష్ఠుడు. దేనికి లొంగే వాడుకాదు. అయినా ముందుగా నామోసాయమే ప్రయోగిం తాము” అని చండమహాసేనుడు దూతను పిలిచి “నీవు కౌశాంబికి వెళ్ళి వత్సరాజుతో మేము మనఃచేసినట్టుగా చెప్పు. మాఅమ్మాయి వాసవ దత్తాదేవి గాంధర్వవేదము ఆయనవద్ద అభ్యసించవలె ననే కుతూహలముతో ఉన్నదనీ, మాయుండు అనగ్రహ ముంచి వత్సరాజు ఇక్కడికి దయచేసి విద్య నేర్పవలె ననీ విజ్ఞాపన చెయ్యి” అని బోధించి పంపినాడు.

రాజదూత కౌశాంబికినికి వెళ్ళి వత్సరాజుకు తన ప్రభునీ నందేశము నిచ్చువించినాడు. వత్సేశ్వరుడు విని ఏకాంతముగా యాగంధరాయణునితో “ఏమి ఇంత కావరము ! ఈ కోరికలో ఇమిడిన ఉద్దేశ్య మేమిటి !” అన్నాడు. స్వామిహితము కోరే యాగంధరాయణుడు ఇలా చెప్పినాడు : “దేవా, మీరు రాజకార్యాలు మాని వ్యసనాసక్తు లయిపోయినా రని లోకములో వ్యాపించిన అప్రతిష్ఠకు ఇది ఫలము. మీరు స్త్రీలోలురని విని వాస్తవదత్తద్వారా మిమ్మలిని ప్రలోభ పెట్టి ఆకర్షించి వశము చేసుకోవలె నని చండమహాసేనుని సంకల్పము. వేట మొదలయిన వ్యసనాలను విడిచిపెట్టండి. వ్యసనా సక్తు లయిన ప్రభువులు గోతులలో పడిన అడవి ఏనుగులలాగ తేలికగా దొరికిపోతారు.”

ఈ వాక్యములు విని వత్సరాజు “వాసవదత్త నాశిష్యురాలు కావలె ననకొంటే ఆమెను ఇక్కడికే వంపండి” అని చండమహాసేను నికి మరోదూతద్వారా సమాధానము పంపి, చండమహాసేనుని త్వరలో పట్టితెస్తా” నని కోపముతో మంత్రులతో అన్నాడు.

పండితులమహాసేనుని ప్రభావము

అప్పుడు పండితులమహాసేనుని ఇలా చెప్పినాడు. “దేవా, ఇది ఆవాద్యము. పైగా అనుచితము. ఆయన మహాప్రభావ సంపన్నుడు. ఆయన చరిత్ర నిరంజి. ఉత్తరములో మహేశ్వరుడు మహాకాళస్వామి అనేపేరుతో వెలసినాడు. పూర్వము మహేంద్రవర్మ అనేరాజు అక్కడ పరిపాలించేస్తూ ఉండేవాడు. అతని పుత్రుడు జయసేనుడు. అతని కుమారుడు మహాసేనుడు. తనకు తగిన ఖడ్గము, కాంత కావలె నని మహాసేనుడు చండికాదేవి ఆలయానికి వెళ్ళి నిరాహారదీక్ష పూని బహుకాలము అమ్మవారిని ఆరాధించి చివరకు తనశరీరము కోస్తుకొని హింసము నశామము చేసినాడు. అనుగ్రహము కలిగి అమ్మవారు ప్రత్యక్షమై “ఎత్తానీ, నీభక్తికి విఠితుష్టి చెందినాను. ఇరుగో ఖడ్గము. దీని ప్రభావమువల్ల ఎవరూ నిన్ను జయించలేరు. మరొక విషయము. అంగారకాసురుని పుత్రుల అంగారవల్లరి అనే త్రిలోకసుందరి త్వరలోనే నీభార్య అవుతుంది. నీవు చండ (భయంకర) కర్మ చేయడముచేత నీకు చండమహాసేను డనే ఇకనుంచి వస్తుంది.” అని సెల విచ్చి అమ్మవారు అంతర్ధాన మయింది. చండమహాసేనుడు సిద్ధనంకల్పుడై చాలా సంతోషపెట్టుకొని ఉన్నాడు.

అతనికి అమ్మవారిచ్చిన ఖడ్గము నడగిరి అనే మదపుటేనుగు మహేంద్రునికి వజ్రాయుధము ఐరావతమువలె ఉన్నది. వాటి ప్రభావమువల్ల ఆయన సుఖముగా ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు ఆయన మహాటవికి వేటకు వెళ్ళినాడు. ఒకచోట పర్వతాకారముగల అడవివంది కనబడ్డది. రాజు ఆ మహావరాహముమీద బాణాలు ప్రయోగించినాడు. వాటిని లెక్కచెయ్యక వరాహము రథము విరగదన్ని పరుగెత్తిపోయింది. చండ మహాసేనుడు ధనుస్సు మాత్రము పట్టుకొని దానివెంట బడినాడు.

పోయి పోయి వరాహము ఒకానొకగుహలో దూరింది. రాజు కూడా అందులో ప్రవేశించి చాలాదూరము వెళ్ళేసరికి చక్కని నగరము కనబడినది. గ్రామకంఠములో ఉన్న దిగుడుబావిబిడ్డన రాజు ఆశ్చర్యముతో కూర్చున్నాడు. వందమంది చెలికత్తెలతో కూడి ఒక కన్యక అక్కడికి వచ్చి అతనిని అనురాగవృత్తులతో చూచి మంద మందముగా నమింపానికివచ్చి “సుందరమూర్తీ, ఎవరయ్యా మీరు? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చారు.” అని అడిగింది. రాజు నిజవృత్తాంతము చెప్పినాడు. ఆమె సేత్రాలనుంచి అశ్రుధారలు కురిసినవి “సుందరీ, ఎవరు నీవు? ఎందుకు రోదనము చేయుచున్నావు?” అని రాజు ప్రశ్నించినాడు. అనురాగ ప్రేరణవల్ల ఆకన్య ఇలా చెప్పింది. “ఇందులోకి మిమ్మల్నిని ఆకర్షించుకు వచ్చిన వరాహము అంగారకుడనే రాక్షసుడు. ఆయన నాతండ్రి. నన్ను అంగారవతి అంటారు. మహాబలవంతుడైన నాతండ్రి రాజాంతఃపురాలలో నుంచి ఈవందమంది కన్యలను అపహరించుకువచ్చి నాకు చెలికత్తెలుగా ఏర్పాటు చేసినాడు. శాపమువల్ల ఈయన అనురుడయినాడు. ఆయానముచేత ప్రస్తుతము విశ్రాంతి తీసుకుంటూ మిమ్మల్నిని సంహరించుకుండా విడిచిపెట్టినాడు. నిద్రలేచినతర్వాత మీకు అపాయము తలపెట్టి ఉంటాడు. రానున్న ఆపదకు నాకు దుఃఖము వచ్చి కన్నీరు కారుతున్నది.”

అమాటలకు రాజు అంగారవతితో “నీకు నిజముగా నామీద ప్రేమ ఉంటే, నేను చెప్పినట్లు చెయ్యవలి. ఆయనకు మెళుకువ రాగానే నీవు వెళ్లి ఆయననమక్షములో పెద్దపెట్టున రోదనము చెయ్యి. ఎందుకు ఏడుస్తున్నా వని అడిగితీరుతాడు. నాయనా, నిన్ను ఎవరైనా సంహరిస్తే నాగతి ఏ మవుతుందో అని దుఃఖిస్తున్నా నని చెప్పు. అప్పుడు నీకూ నాకూ మేలు కలుగుతుంది” అని బోధించినాడు. ఆమె సమ్మతించి రాజును రహస్యప్రదేశాన దాచిపెట్టి, తండ్రికి మెళుకువ వచ్చే

మనకూ ఎవరూచూచి అయిన జేయనే బావురు మని యోచ్చింది. “ఎందుకూ తల్లీ, ఎందుకూ?” అన్నాడు అంగారకుడు. “నాయనా, నిన్ను ఎవరైనా చూపిస్తేనే ఆతర్వాత నాస్థికి ఎలా ఉంటుందో అనే భీతిచేత నుఱియూ వెచ్చించి” అన్నది అంగారకతి. ఆమెన చూడమనము చేసి “తల్లీ, నన్ను నంపించగలవాడెవడు? నాది వజ్రకాయము. ఎడమ చేతితో మూత్రము చిన్న రంధ్రమున్నది. అయితే ధనుస్సు దాన్ని కాపాడుతూ ఉంటుంది కదా” అని కుమారిని ఓదార్చినాడు. రాజు చాటునుంచి కుమారులు పొంచి వినాడు. తర్వాత అంగారకుడు స్నానముచేసి సహనముతో నివపూజ ప్రారంభించినాడు. రాజు ధనుస్సుతో బాణము సంధించి ఆతనియెదుటికి పోయి యుద్ధానికి రమ్మని ఆహ్వానించినాడు. కుడిచేతితో నివపూజ చేస్తూ ఉండడముచేతను మానము పొంది ఉండడముచేతను అంగారకుడు ఎడమచేయ్యి ఎత్తి కొంతసేపు ఆగు అన్నట్లు సంజ్ఞ చేసినాడు. సూటిగా ఎడమచేతి రంధ్రములోకి రాజు బాణము విడిచినాడు. అంగారకుడు పెద్దకేక వేసి నేల మీద పడి తన్నుకుంటూ, చాలా దాహముగా ఉన్న నన్ను బాణముతో కొట్టినవాడు ప్రతిసంవత్సరము నాకు తర్పణము యెయ్యకపోతే ఆతని మంత్రులు ఐదుగురు చనిపోతారు!” అని అరిచి ప్రాణాలు విడిచినాడు.

చండమహానేనుడు అంగారకతిని వెంటబెట్టుకొని ఉజ్జయిని నగరానికి వెళ్లి మహావైభవముతో వివాహము చేసుకొన్నాడు. కాలక్రమేణ ఆదంపతులకు గోపాలకుడు, పాలకుడు అని ఇద్దరుపుత్రులు పుట్టినారు. రాజు ఇంద్రోత్సవము చేసినాడు. ఇంద్రుడు సంతుష్టుడై కలలో రాజుకు కనబడి “నావ్రనాదముచేత నీకు అద్వితీయమందరి అయిన కుమారి కలుగుతుంది.” అని అనుగ్రహించినాడు. ఆవ్రకారముగానే మహా భావగ్యావతి పుట్టింది. ఆసమయములో ఆకాశవాణి ఈమెకు మన్మథుడు

కుమారుడై ఘట్టి నకలవిద్యార్థులకు చక్రవర్తి అవుతా” డని పలికింది. వానవుని (ఇంద్రుని) అనుగ్రహమునల్ల జన్మించడముచేత అవిచ్ఛకు తండ్రి వానవదత్త అని పేరు పెట్టినాడు. ఇప్పు డామెకు పెళ్ళియీడ వచ్చింది. చండమహాసేనుని చరిత్ర ఇటువంటిది. ఆయన దగ్గర ప్రదేశములో ఉన్నాడు. జయించడము అసాధ్యము. నిజపుత్రికను మీకు ఈయవలచి ఉన్నాడు. నగౌరవముగా తనపక్షమును వృద్ధిచేసుకోగోచాడు. మీరు వానవదత్తను పెళ్ళి అడడమే శుభదాయకము.

యాగంధరాయణుడు చెప్పిన వాక్యాలకు పత్నరాజు మనస్సు వానవదత్తమీదికి వెళ్ళింది.

త రంగము : ౧౨

యంత్రజము

పత్నరాజు పంపినదూత వెళ్ళి సందేశము చండమహాసేనునికి విన్నవించినాడు. ఆయన ఆలోచించి “పత్నరాజు చాలాఅభిమాని. మన దగ్గరకు రాడు. మనబిడ్డను అతని దగ్గరికి పంపడానికి వీలు లేదు; పంపితే మనప్రతిష్ఠతగ్గుతుంది. ఉపాయముచేత అతనిని పట్టి తీసుకురావలెను” అని మంత్రులతో చెప్పి, పెద్ద మరయేనుగును (యంత్రగజేంద్రమును) చేయించి, వింధ్యారణ్యములో ఉంచి దాని కడుపులో భటులను దాగి ఉండ మని ఆజ్ఞాపించినాడు.

గూఢచారులు వెళ్ళి పత్నరాజుతో “దేవా, వింధ్యాటవిలో గొప్ప యేనుగు తిరుగుచున్నది. అటువంటిది ప్రపంచములో మరొకటి లేదు. వింధ్యపర్వతమే నడుస్తున్నట్లు కనబడ్డది.” అని నివేదించారు. రాజు చాలా సంతోషించి వాళ్ళకు గొప్పబహుమాన మిచ్చి పంపి “దీన్ని బంధించి తెస్తినా ఇది నడగిరికి దీటు అవుతుంది. అప్పుడు

చండమహాసేనుడు వస్తుచై వానపదత్తను చాకు సమర్పిస్తాడు.” అని భావించి ఆరాత్రి ఎలాకో గడిపినాడు. మంత్రులమూట చెవిబెట్టక ఆ చారులనే ముందు ఉంచుకొని, జోతిప్పులు మొదట బంధనము, తర్వాత వత్సీలాభము ప్రయాణఫలా లని చెప్పినా లక్ష్యము చెయ్యక వత్సేశ్వరుడు వింధ్యాటనికి వెళ్ళినాడు. అడవియేరుగు బెకర కుండా ఉండడానికి తనసేనను ఒకచోట ఇలిపి కొద్దిమంది చారులతో దానిని వెదకడానికి ప్రయాణ మయినాడు. సాయంకాలానికి ఏనుగు గుర్తులు దొరకినవి. దూరముగా ఉన్న యేరుగురు చారులు చూచి ప్రభువుకు చెప్పినారు. అతడు ఘోషవతిని తీసుకొని ఒంటిగా బయలుదేరి వీణ వాయిస్తూ మనోహరగానము చేస్తూ నెమ్మదిగా దాన్ని సమీపించినాడు. తనమనస్సు పాటలో లీనమై ఉండడముచేతను, సందేచీకటి వల్లను వత్సేశ్వరుడు మాయాగజమును నిజమైన ఏనుగుగా గ్రహపడ్డాడు. ఏనుగు సంగీతానికి సమాకృప్తమై చెవులు నిక్కబెట్టుకొని సమీపానికి వచ్చినట్టు వచ్చి అవతలికి వెళుతూ, మళ్ళీ దగ్గికి వస్తూ, రాజును ఇలా కొంతదూరము తీసుకుపోయింది. అప్పుడు యంత్రగజము కడుపులోనుంచి ఆయుధపాకలైన భటులు దూకి వత్సరాజును చుట్టుముట్టినారు. అతడు బాకు దూసి ఎదటివారితో యుద్ధము చేస్తూ ఉండగా వెనుకనుంచి కొందరుభటులు అతనిని పట్టుకొని చేతుల కట్టివేసి, సంజ్ఞ చేయగా వచ్చిన తక్కినసేనతో కలిసి చండమహాసేనుని సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. ఆయన నగరము వెలుపలికి ఎదురు వచ్చి వత్సరాజును చాలా ఆదరించి ఉజ్జయినిలో ప్రవేశించినాడు. వ్రజలు వత్సేశ్వరుని చూచి తమప్రభువు ఆయనను సహరిస్తాడేమో అని భయపడి, ఆయనసన్నిధికి పోయి “దేవా, వత్సరాజుకు అపాయము కలిగితే మేము జీవించము” అని విన్నవించుకొన్నారు. అందుకు ప్రభువు “వత్సేశ్వరుడు హంత వ్యూడు కాదు. మాకు మిత్రకోటిలోవాడు” అని వారి ఆందోళన

పోగొట్టినాడు తర్వాత వాసవదత్తను రప్పించి, వత్సరాజుకు అప్పగించి, “రాజన్, ఈమెకు గాంధర్వవిద్య నేర్పండి. మీకు కన్యా మగుగాక! మనస్సులో చింతపడవద్దు” అని సాగరముగా చెప్పినాడు.

వత్సరాజు వాసవదత్తకు గాంధర్వవిద్య నేర్పుట

వాసవదత్తను చూచేటప్పటికి వత్సరాజు మనస్సు స్నిగ్ధమయి చండమహాసేనునిమీది కోపము యావత్తూ ఎరిగిపోయింది. అతనిని చూడగానే ఆమెకు ప్రేమోదయ మయి మనస్సు వివశమయిచది. వత్సరాజు ఆమెకు విద్యనేర్పుతూ ఆమెనే సదా ధ్యానిస్తూ అక్కడి సంగీతశాలలోనే నివాసము చేస్తున్నాడు. అతనితోడమీద వీణ, కంఠములో గీతశ్రుతి, సముఖములో వాసవదత్త ఉండడముచేత వినోదముగా కాలము గడుస్తున్నది. అతడు ఒకవిధమైన బంధసములో ఉన్నప్పటికీ ఎడబాయని లక్ష్మిదేవివలె వాసవదత్త నిరంతర పరిచర్యలు చేసి ఉల్లాసము కలిగిస్తున్నది.

యోగంధరాయణుడు ఉజ్జయినికి వెళ్ళుట

వత్సరాజువెంట వేటకు వచ్చినసేన కాశాంబికి తిరిగి వెళ్ళగానే రాజును శత్రువు బంధించినాడని రాజ్యమంతటా ఆందోళన వుట్టింది. వత్సరాజు ప్రజాదరము కలవాడు కావడముచేత తక్షణమే ఉజ్జయిని మీదికి దండయాత్ర చేయ్యవలెనని కొందరు పట్టు పట్టినారు. రుమణ్వుతుడు వారితో “యుద్ధము యుక్తముకాదు. దండయాత్ర చేస్తే వత్సరాజుకు చాలా అపాయము. చండమహాసేనుడు సామాన్యుడుకాదు. ఆయనను జయించడము చాలా కష్టము. కాబట్టి నేర్పుతో మన కార్యము నెరవేర్చుకోవలె” అని హితము చెప్పినాడు. తర్వాత యోగంధరాయణుడు రుమణ్వుదాదులతో “మీరంతా ఇక్కడే నిరంత

రము హగరూశులై రాజ్యమును రక్షిస్తూ ఉండండి. అనంతరము వస్తే శక్తి నామస్థాయిలు చూడవచ్చును. వసంతకుని వెంటబెట్టుకొని నేను వెళ్ళి ప్రభువును విడిచిపెట్టగొని వస్తాను.” అని చెప్పి ఉజ్జయినికి వసంతక నమేత ముగా బతులు దేరినాడు. ఉంధ్యప్రాంతములో వత్సరాజుకు మిత్రుడు పులిందకుడు అనే ప్రభువు గృహనికి పోయి, వత్సరాజు ఆ మార్గాన మరలి వచ్చేటప్పుడు సందక్షనాథము సేనతో సిద్ధముగా ఉండవలసినదని చెప్పి ఉజ్జయినిచే: నుండికగ శ్వశాసముగ్నరణ ఆగినాడు.

[బహురాక్షసు యశాగంధరాయణులకు మిత్ర మగుట

అక్కడ భేతాళుడు అనేకమంది గుమిగూడి ఉన్నారు. యశాగంధ రాయణుని చూడగానే యోగేశ్వరుడు అనే బ్రహ్మరాక్షసుడు సంప్రీ తుడై, స్వయముగావచ్చి స్నేహము చేసుకొన్నాడు. అతడు చెప్పిన మంత్రమువల్ల యశాగంధరాయణునికి, వసంతకునికి వికారరూపాలు వచ్చి నవి. మంత్రానికి బట్టతల, గూను, ముసలితనమూ, వసంతకునికి పెద్దబొజ్జ, నోటినిండావళ్ళు, పైకి ఉబికిన నరాలూ, ఏర్పడ్డవి.

యశాగంధరాయణ వత్సరాజుల సమాగమము

యశాగంధరాయణుడు వసంతకుని ముందుగా రాజనగరి సింహద్వారమువద్దకు వంపి, తాను వికారరూపముతో వట్నము ప్రవేశించినాడు. బాలకులు గుంపులుగా చేరి తనను వెంబడిస్తూ అందరూ వినోదిస్తూ ఉండగా అతడు రాజప్రాసాదమువద్దకు పోయి అక్కడివారికి వేడుక చూపడము ప్రారంభించినాడు. ఇతని విషయము వాసవదత్తకు తెలిసి ఆమె చేటికను ఇతనిని సంగీతశాలలోకి తీసుకు రమ్మన్నది. పడుచు వాళ్ళకు పరిహాస మంటే ఇష్టము. యశాగంధరాయణుడు వత్సరాజును చూచి బాష్పములు విడిచి సజ్జచేసినాడు. వత్సరాజు ఇతన్ని తన

మంత్రిగా గ్రహించినాడు. మంత్రి యోగవిద్యచేత ఇతరులకు అద్భుతములై వత్సరాజుకు మాత్రము కనిపిస్తూన్నాడు. యువతులు ఆశ్చర్యపడి “ఉన్నట్టే ఉండి ఈవెరినాడు ఎక్కడికి పోయినాడో”. అనడముచేత తనమంత్రికి యోగచూపిండు ఉన్నదని రాజు తెలుసుకొని, వానవదత్తుతో “అమ్మాయి, సరస్వతీ పూజకు పూజాద్రవ్యాలు తీసుకురావాలి” అన్నాడు. ఆమె చెలికత్తెలతో బయలుదేరింది.

అప్పుడు యోగంధరాయణుడు రాజుకు బంధనాలు భేదించే యోగాలును, వానవదత్తును వికేకరించే వస్తువులును వీణాతంత్రులలో దాచి యిచ్చి “దేవా, వనంతకుడు ఇక్కడికి వికారరూపముతో వచ్చి ద్వారదేశములో ఉన్నాడు. అతన్ని మన సన్నిధానములో వినోద బ్రాహ్మణునిగా ఉండనిచ్చుచి. వానవదత్తుకు మీయందు నమ్మకము కలిగిన తర్వాత నేను చెప్పినప్రకారము చేతురుగాని. అందాకా శాంతముగా ఉండండి” అని బోధించి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఇంతలో వానవదత్తు పూజాద్రవ్యాలు తీసుకువచ్చింది. ఆమెను చూచి వత్సరాజు “కోటవాకిట బ్రాహ్మణుడున్నాడట. సరస్వతీ పూజలో దక్షిణ ఇవ్వడానికి అతన్ని పిలుపించు” అన్నాడు. సరే అని ఆమె వనంతకుని రప్పించింది. వత్సరాజును చూడగానే వనంతకుడు దుఃఖము పట్టలేక రోదనము చేసినాడు. రహస్యము బయట పడుతుందేమో అని రాజు “బ్రాహ్మణా, ఏడవకు వైద్యము చేయించి నీవ్యాధిని వికారియాసాన్ని పోగొట్టిస్తాను. నావద్దనే ఉండు” అని అభయ మిచ్చినాడు. “చిత్తము, మహాప్రసాదము” అని వనంతకుడు అన్నాడు. రాజు అతన్ని చూచి మందహాసము చేసినాడు. వనంతకుడు గ్రహించి నోరు బాగా తెరిచి వికారచేష్టలు చేసినాడు. వినోదము కలిగి వానవదత్తు “బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు ఏయేకళలలో ప్రవేశం ఉన్నది?” అని అడిగింది. “దేవీ, నేను కథలు బాగా చెప్పగలను” అన్నాడు.

“అయితే ఏదైనా కథ చెప్పు” అన్నది రాజకుమారి. వసంతుకుడు ఇలా చెప్పడము వ్రాసుభించినాడు.

లోహజంఘుని కథ

శ్రీశృంగేరి శివస్థాన మయినమధురాగరములో రూపిణిక అనే ప్రసిద్ధవైద్యుడు ఉండేది. దానితల్లి మంకిరదంప్త. వేశ్యాసక్తులయిన వసుచు వాళ్ళకు ఆచేశ్వరమాత విషప్రాయము. రూపిణిక ఒకనాడు దేవాలయానికి పంతుప్రకారము నేలచెయ్యడానికి వెళ్ళి, దూరముగా నిలుచున్న ఒకపురుషుని చూచి, చేతికతో “నీవు వెళ్ళి ఆయనను ఈరాత్రి పునయింటికి రమ్మని చెప్పవే” అని నెమ్మదిగా అన్నది. చేతి ఆ ప్రకారమే చేసింది. ఆయనకుడు దానితో “నేను బ్రాహ్మణుడను. నాపద్ధధనము లేదు. కిత్తహస్తాలతో వారాంగన గృహానికి నేను రావడమెందుకు ?” అని ఆలోచనాపూర్వకముగా అన్నాడు. “మాయజమానురాలికి మీ విషయములో ధనాపేక్ష లేదు.” అన్నది చేతి. కానికి లోహజంఘుడు సరే అన్నాడు. చేతి వెళ్ళి ఈ సంగతి చెప్పింది. రూపిణిక ఉత్కంఠతో అతనిరాకకు ఎదురుచూస్తూ ఉన్నది. కొంత సేవటికి లోహజంఘుడు వచ్చినాడు. ఎదురుపోయి రూపిణిక అతనిని ఆదరించి కంఠాశ్లేషము చేసి శయ్యాగృహానికి తీసుకుపోయింది. లోహజంఘుని సౌదర్యాలకు లోబడిపోయి రూపిణిక ఆ నాటినుంచీ పరపురుషులను చూడడముకూడా మానివేసి అతనిపొందుకన్న ఈ జన్మకు వేరేఫలము లేదని నిశ్చయించుకొన్నది. లోహజంఘుడు ఐహికసుఖాలలో తేలియాడుతూ రూపిణిక మందిరములోనే నివాసము చేస్తున్నాడు. వేశ్యలకు విద్య నేర్పిన మకరదంప్త చాలా విచారవడి కూతురిని చూచి రహస్యముగా “తల్లీ, ఈ దరిద్రుణ్ణి నేవిస్తున్నావు ! జరులు శవాన్ని చూట్టుకోరు. గణికలు ధనహీనుణ్ణి తాకరు. వేశ్యకు ప్రేమ

యేమిటి ! అనురాగమున్నగణిక సంధ్యాసమయమువలె అట్టేసేపు వెలగదు. వేళ్ళ కటివలె విడుచుకొని నటించాలి. ఈ నిర్భాగ్యుణ్ణి విడిచి పెట్టకపోతే చెగిపోతావు !” అని బోధ చేసింది.

కోపము వచ్చి రూపిణిక “అమ్మా, ఏమిటి ఈమాటలు ! ఆయన నాకు వ్రాణంకలకుకూడా సరియుడు ! ఇప్పటికే మనకు చాలా ధనమున్నది. ఇంకా ధనమెందుకే ? మళ్ళీ నాకు నీతిబోధ చెయ్యకు” అని గట్టిగా చెప్పింది. ముక్తిరదంష్ట్ర కోపము లోలోపలనే అణచుకొని లోహజంఘుని వెళ్ళగొట్టడానికి పన్నాగము పన్నుతున్నది. ఒకనాడు ధనము లేని రాజపుత్రుడు ఆయుధపాణులయిన భటులతో ఆతోవన వస్తున్నాడు. వేశ్యమాత అతనివద్దకు పోయి “ఆర్యా, ఒక కాముకుడు, గిచ్చిపిచ్చిమనిషి మాయిల్లు ఆక్రమించుకొని కదలడము లేదు. మీరు దయచేసి వాణ్ణి బయటికి తరిమి మా అమ్మాయిని స్వీకరించండి” అని వేడుకొన్నది. రాజపుత్రుడు సమ్మతించి యింట్లో ప్రవేశించినాడు. అసమయాన రూపిణిక దేవాలయానికి వెళ్ళింది. లోహజంఘుడు ఎక్కడికో పోయినట్లుగా ఆవేశకు ఇంటికి వచ్చినాడు. రాజభటులు అతనిని తిన్ని కొట్టి మురికిగుంటలోకి నెట్టివేసినారు. లోహజంఘుడు తప్పించుకొని పారిపోయినాడు. రూపిణిక ఇంటికి వచ్చి యావద్వృత్తాంతము విని చాలాయేడ్చింది. దానిరోదనము చూచి రాజపుత్రుడు ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోయినాడు.

లోహజంఘుడు లంక చేరుట

వేశ్యమాతవల్ల చాలా దీనస్థితికివచ్చి లోహజంఘుడు తీర్థయాత్రలు చేతా మరుకొని బయలుదేరినాడు. రూపిణికతో వియోగము చాలా బాధాకరముగా ఉన్నది. ముక్తిరదంష్ట్ర చేయించినవనికి మండిపోతున్నాడు. దీనికి తగినట్లు ఎండకూడా మండిపోతున్నది. నీడకోసము అతడుచూచి

నాడు. ఎక్కడా చెట్టు కనబడిలేదు. చెవరకు ఏరుగుశవము కనిపించింది. అది ఉత్తమోల్ల. లోహజంఘుకు అందులో ప్రవేశించి నిద్రపోయినాడు. ఇంకలో ముబ్బలుకొమ్మి కండవోతగా వాన కురిసింది. వాగు ఒకటి వచ్చింది. రంధ్రము మూసుకుపోయిన తోల్ల ప్రవాహములో కొట్టుకు పోయి గంగానదిలో చేరింది. ఆ క్షేత్రము గంగాప్రవాహమువెంట నము ద్రములో పడ్డది. గుండవంశక్షీ ఒకటి ఆతొల్లను ఎగతెన్నుకుపోయి నముద్రపు అవతలి తీరాన వాలి చర్మము ముక్కుతో చీల్చి లోపల మనిషి ఉండడము చూచి బెదిరి పారిపోయింది. పక్షి చేసిన రంధ్ర మార్గాన లోహజంఘుకు ఇవతలికివచ్చి తాను నముద్రతీరాన ఉన్నట్టు గ్రహించి స్వప్న మనుకొన్నాడు.

భయంకరా కారులయిన ఇద్దరు రాక్షసులను చూచి లోహజంఘుకు భయపడ్డాడు. వాళ్ళు మనిషిని చూచి కీతి చెందినారు. మానవుడైన రాముడు వెనక లంకను జయించడము జ్ఞప్తికివచ్చి, ఈ మానవుడు నముద్రము దాటి వచ్చిన వాడనీ, అసాధ్యుడనీ భావించి, అందులో ఒకడు అక్కడే ఉండి, రెండవవాడు విభీషణ ప్రభువుకు ఈ విషయము విన్నవించడానికి వెళ్ళినాడు.

విభీషణుడు లోహజంఘుని సత్కరించుట

రాములవారి ప్రభావము ఎరిగిన విభీషణ మహారాజు భటునితో “నీవు పోయి ఆమానవుని మనయింటికి దయచేయమని నామాటగా విన్నవించు” అని చెప్పి పంపినాడు. లోహజంఘునికి భటుడు ప్రభు వాక్యములు విన్నవించగా అతడు సంతోషించి భటులతో లంకా పట్టణము ప్రవేశించి అక్కడి సువర్ణ సౌధాలుచూచి ఆశ్చర్యపడుతూ విభీషణ మహారాజు మందిరానికి వెళ్ళి ప్రభువును ఆశీర్వదించినాడు. విభీషణుడు అతిథి సత్కారాలుచేసి “బ్రహ్మణోత్తమా, మా దేశానికి ఎలా రాగలిగినావు ?” అని అడిగినాడు. లోహజంఘుడు ఇలా చెప్పినాడు:

“మాది మధురాపురము. నన్ను లోహజంఘుడు అంటారు. వేదరి కమువల్ల బాధలు పడి, ఆలయానికికెల్ల నిరాహారదీక్షపూరి శ్రీ మహా విష్ణువును ఆరాధించాను. స్వప్నములో విష్ణువు సాక్షాత్కరించి, “నీవు విభీషణమహారాజువద్దకు పో అతడు నాభక్తుడు. నీకు నమస్తనంవ దలూ ఇస్తాడు” అని అనగ్రహించినాడు. “నే నెక్కడ! లంకాపుర మెక్కడ! విభీషణ మహారాజు ఎక్కడ! నాకు సాధ్యమా?” అన్నాను. అందుకు శ్రీ మహావిష్ణువు, “భయము లేదు. నెల్లు. ఇప్పుడే అతనిని చూడగలవు” అని అభయ మిచ్చినాడు. నాకు మెళుకువ వచ్చి చూచే సరికి ఈసముద్రతీరాన ఉన్నాను. ఇంతకంటే నా కేమీ తెలియదు.”

ఈమాటలు విభీషణుడు నమ్మినాడు. లంకాపట్టణము మానవులకు అగమ్యము. దేవతామహిమచేతనే బ్రాహ్మణుడు అక్కడికి రాగలిగినా డని యెంచి ప్రభువు “బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు కావలసినద్రవ్యము తప్పకుండా ఇస్తాను. ఇక్కడనే నుఖంగా ఉండు” అని చెప్పినాడు. ఆభూసురునికి సరమాంసభోజను లయినరాక్షసులను తోడు పంపడము మనస్కరించక, సమీపములో ఉన్న స్వర్ణమూల పర్వతముమీద గరుడపక్షివంశములో వుట్టిన పక్షి పిల్లను తెప్పించి విభీషణుడు మచ్చిక చేయించడము ప్రారంభించినాడు. కాలక్రమేణ లోహజంఘుడు ఆపక్షి మీద ఎక్కి మధురాపురికి తిరిగి వెళ్లవచ్చునని అతని ఊహ. ఒకనాడు లోహజంఘుడు విభీషణునితో “రాజా, మీలంక కొయ్యబారిపోవడానికి కారణ మేమిటి?” అని అన్నాడు.

లంకా నిర్మాణము

విభీషణుడు ఇలాచెప్పినాడు: “పూర్వకాలములో వినత, నాగమాత కద్రువకు దాసిగా ఉన్నది. ఆమెకుమారుడు గరుత్మంతుడు తల్లి దాస్య మును మాన్పడానికి దేవలోకమునుంచి అమృతము తీసుకురావలసి

వచ్చింది. ఆ దుష్కారకార్యము చెయ్యడానికి అతనికి తోడ బలము చేకూర్చే ఆహారముకోసము తండ్రి కష్టపక్షజాపతివద్దకు వెళ్లి అడిగినాడు. “శాపమువల్ల సముద్రములో రెండు గజకచ్చనములు (ఏనుగు, తాబేలు) పోగావుతున్నవి. వెళ్ళి వాటిని భక్షించు” అని ప్రజాపతి నూచించినాడు. గరుడుడు వాటిని ఎగదన్న కపోయి కల్పవృక్షశాఖ మీద వాలినాడు. భారానికి కొమ్మ విరిగింది. కింద తపస్సుచేస్తున్న వాలఖ్యమునులు నదికి పోతూ రనీ, లోకలమీద పడితే అణగారిపోతూ రనీ భయపడి గరుడుడు తండ్రి ఆజ్ఞానకారము ఆశాఖను ముక్కున కరుచుకునివచ్చి ఈ నిష్టనప్రదేశాన పడవేసినాడు. తర్వాత కొంతకాలానికి ఆశాఖమీద ఈలంకాపట్టణము కట్టినారు. అందుచేత ఇది కొయ్య బారినట్లు ఉంటుంది. ”

లోహజంఘుడు విహగారూఢుడై మధురాపురము చేరుట

తర్వాత కొన్నాళ్ళకు లోహజంఘుడు మధురాపురము వెళ్ళుతూ నన్నాడు. విభీషణుడు అతనికి అమూల్యరత్నాలనిచ్చి, మధురలో శ్రీ హరిదేవాలయములో సమర్పించ మని బంగారుగడ శంఖచ కాలూ ఇచ్చినాడు. మహారాజు ఇచ్చిన వన్నీ పుచ్చుకొని ఆ బాహ్యుడు పక్షి మీద ఎక్కి, ఆకాశమార్గాన సముద్రాదులు దాటి, మధుర చేరినాడు. ఆకాశమునుంచి నగరమువెలుపల పాడుపడిన మందిరములో దిగి, రత్నాదులు దాచిపెట్టి, పక్షిని కట్టివేసి అంగడివీధికి పోయి ఒక రత్నము విక్రయించి తనకు శావలసిన వన్నీ తెచ్చుకొన్నాడు. అక్కడే భోజనము చేసి పక్షికి మేత పెట్టి, మంచివస్త్రములు ధరించి సుగంధము రాచుకొని పుష్పచూలిక వేచుకొని, అలంకారాలుకూడా పెట్టికొని చీకటి పడినతర్వాత శంఖచక్రగదలు ధరించి పక్షి నెక్కి రూపిణికి మేడ పైన అగి, గంధీరస్వరముతో పిలిచినాడు. రూపిణికి ఇవతలికి వచ్చి

శంఖచక్రాదులతో దేదీప్యమానముగా ఉన్న అతనిని చూచి సాక్షాత్ విష్ణువే అనుకొని సాష్టాంగదండప్రణామాలు చేసింది.

“నేను శ్రీహరిని, నీకోనము వచ్చినాను” అని అతడు చెప్పేసరికి “స్వామీ, లోపలికి వయచెయ్యండి” అని వేడుకొన్నది. లోహజంఘుడు దిగి, పక్షిని ఒకమూల నిలిపి, వారాంగనతో కొంతనేవు శయ్యా గృహములో గడిపి, వచ్చి, పక్షి నక్కి ఆకాశమార్గాన వెళ్ళిపోయి నాడు. “నేను దేవతను, శ్రీహరి నాభర్త. ఇక నేను మానవులతో మాటాడను” అని రూపిణిక ఆమర్నాడు ఉదయమునుంచీ మానవ్రతము పట్టింది. “ఏమిటే తల్లీ! ఇలా ఉన్నావు!” అని మకరదంష్ట్ర బహువిధాల మొత్తుకోగా అప్పటికి రూపిణిక తనకూ తల్లికీ మధ్య తెరవేసి యత్రాత్రి జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పింది. తల్లి నన్నుక ఆరాత్రి ఒక చోట రహస్యముగా దాగి, పక్షి వాహనారూఢుడై వచ్చిన లోహజంఘుని చూచింది.

వేశ్యమాతకు తగిన శిక్ష

ప్రాతఃకాలము మకరదంష్ట్ర కూతురితో తెరచాటునుంచి, “తల్లీ, శ్రీహరికి నీమీద అనుగ్రహము కలిగింది. నీవు దేవత వయినావు. నేను నీతల్లినిగదా, పెద్దదాన నయినాను. బొందితో స్వర్గానికి పోదామని నాకోరిక. దేవునితో ఈవిషయము మనవిచేసి నన్ను ఆయన అనుగ్రహించేలాగున చూడు తల్లీ” అని బ్రతిమాలుకొన్నది.

రూపిణిక సరే అని మర్నాడురాత్రి వచ్చిన మాయా విష్ణుతో ఈసంగతి విన్నవించింది. అందు కతడు ఇలా చెప్పినాడు. “నీతల్లి పాపాత్మురాలు. బహిరంగముగా స్వర్గానికి తీసుకు వెళ్ళడానికి వీలులేదు. ఏకాదశినాడు ఉదయము స్వర్గద్వారము తెరుస్తారు. ఆ సమయములో ప్రమధులు, శాంభవులు ప్రప్రథమములో ప్రవేశిస్తారు. నీతల్లికి

వారివేషము వేసి వారినడుము ఉంచితే ప్రవేశము దొరుకుతుంది. మీఅచ్చు కలమీద పంచశిఖలు పెట్టించాలి. శంతాన ఎటుకలదండ తెయ్యాలి. ఒకపక్కన కాటుక, రెండోపక్కన సింహముగా పూయ పెళె. చివర కాపెళె. ఈవిధముగా గణాచార్యులవేషము వేసుకొంటే నీశల్లని శ్రమ లేకుండా స్వర్గానికి తీసుకు వెళుతాను.”

మర్నాడు మకరదంష్ట్ర గణాచారివేషము వేసుకొని, ఎప్పుడు స్వర్గానికి వెళుచునా అని కనిపెట్టుకుని ఉన్నది. రాత్రి లోహజంఘుడు యథాప్రకారముగా గరుడపక్షిమీద వచ్చేసరికి రూపిణిక తల్లిని అతనికి అప్పగించింది. వేశ్యను తను తీసుకొని పక్షిమీద ఎక్కించి ఆ మాయూవిష్ణువు ఆకాశమాగ్గాన తీసుకుపోము దేవాలయ సముఖాన ఉన్నత శిలాస్తంభముమీద నిలిపి, “నేను త్వరలోనే వస్తాను. భూలోకములోకి వెళ్ళి కొందరు భక్తులకు దర్శనము ఇచ్చి వస్తాను.” అని చెప్పి వెళ్ళుతూ, అక్కడ రాత్రి జాగరణము చేయడానికి వచ్చిన జనముతో “వెళ్ళండి. వెళ్ళండి. మీమీద మహామారి పడబోతున్నది. అందరినీ సంహారము చేస్తుంది. భద్రము! శ్రీహరిని ఆశ్రయించండి” అన్నాడు. ప్రజలు భయపడి భగవత్సాన్నిధ్యములో స్వస్థ్యయనము చేస్తూఉన్నారు. లోహజంఘుడు దేవునివేషము తీసివేసి ఎవరికీ తెలియకుండా వచ్చి జనములో చేరి ఏమి జరుగుతుందో అని చూస్తూ కూర్చున్నాడు. వేశ్యమాతకు క్రమముగా అదుర్దా పెచ్చింది. దేవుడు ఇంకా రాలేదే. నన్ను స్వర్గానికి తీసుకుపోలేదే అని మకరదంష్ట్ర అనుకొని అనుకొని, చివరకు నేను పడుతున్నా, పడుతున్నా అని బిగ్గరగా అరిచింది. అమ్మా! పడకు! పడకు! అని జనులు భయముతో మొరపెట్టినారు. పడుతున్నా అంటే వచ్చి ఊపిమీదపడి మహామారి అందరిని హరిస్తుందనే వారిభీతి. చివరకు తెల్లవారింది. సంగతి తెలిసి ప్రభువుకూడా అక్కడికే వెళ్ళినాడు. శిలాస్తంభముమీద వికృతాకారముతోనూ,

దిగంబరముగానూ ఉన్న వేశ్యహాసిన గుర్తువట్టి అంతా నవ్వినారు. రూపిణిక ఈసూతి యాత్తూ విని అక్కడికి వెళ్ళి ఆత్మర్యవడి జమల సహాయముతో తల్లిని కిడికి దింపించింది.

మకరశుచ్చను కిందికి దికినతర్వాత జనము చుట్టూ మూగి ఇదంతా ఏమిటి అని అడిగితే ఆముసలివి జరిగిన దంతా చెప్పింది. సిద్ధులు మొదలయినవారి విచిత్రచర్యగా భావించి అనేకకాముకులను వంచిచిన ఈముసలివారిని మోసగించిన బుద్ధిమంతు డెవరో కనబడితే అతనిని సత్కరిస్తాము అన్నారు అక్కడి వారు. లోహజంఘుకు బయటికి వచ్చి మొదటినుంచి ఆపుటివరకూ జరిగిన విశేషాలన్నీ చెప్పి, విభీషణమహారాజు ఇచ్చిన ముఖచక్రగదలు శ్రీహానికి సమర్పించినాడు. ప్రజలు సంతోషించి ఆతనిని నమ్మానించినారు. లోహజంఘుకు తన ప్రేయసితో సుఖముగా నివాసము ప్రారంభించినాడు.

మారువేషములో ఉన్న వసంతకుడుచెప్పిన యీకథ విని వానవదత్తు చాలా సంతోషించింది.

త ర ం గ ము : ౧౩

వానవదత్తాహరణము

వానదత్తుకు క్రమేణ తండ్రివిషయములో వైముఖ్యమూ వత్సరాజు మీద అనురాగమూ కలిగినవి. యకాగంధరాయణుడు వచ్చి అదృశ్య కరణిప్రభావమువల్ల అన్యులకు కనపడకుండా వసంతకుని సమక్షములో వత్సరాజుతో ఇలా చెప్పినాడు:

“దేవా, మహానేనుడు మాయచేసి మిమ్మల్ని బంధించినాడు. వానవదత్తును మీ కిచ్చినతర్వాత మర్యాద చేసి పంపవలె ననుకొంటున్నాడు. మనమే ఈమెను హరించుకొని పోదాము. ఇలా చేస్తే ఈపొగరు బోతుకు తగిన ప్రతిక్రియ అవుతుంది. మనకు పౌరుషము లేదనే అప్ర

తిష్ఠ పోతుండు. మహాసేనుడు తనకుమార్తెకు భద్రవతి అనే యేనుగు నిచ్చినాడు. దానితో సమాసముగా వెళ్ళగల యేనుగు లేడు. ఒక్క సడిగిని ఉన్న భద్రవతిని చూస్తే పోరాడదు. నడగిని మావటివాడు ఆహ్లాదము, బాగా ధనమిచ్చి వాణ్ణి వశపరుచుకొన్నాము. మీరు ఆయుధాలు పట్టుకొని వాసవదత్తుతో భద్రవతిమీద ఎక్కి రాత్రివేళ రహస్యముగా ఇక్కడనుంచి బయలుదేరాలి. ఏనుగుల సంగతులు బాగా తెలిసిన మహామాత్రుని తప్పతాగిస్తాము. మార్గరక్షణము చెయ్యడానికి మిత్రుడు పులిందకుని వద్దకు నేను ముందుగా వెళ్లి ఉంటాను.” ఈ ప్రకారము చెప్పి యాగంధరాయణుడు వెళ్ళినాడు.

వక్తరాజు కర్తవ్యము మనస్సులో పెట్టుకొన్నాడు. ఇంతలో వాసవ దత్త అతనివద్దకు వచ్చింది. ఆమెకు ఏకాంతముగా కథలు చెప్పి కాలక్షేపము చేస్తూ, రాజు కథాసందర్భములో మధ్యమధ్య పలాయనము సంగతి నూచించినాడు. అనురాగవివశురాలయిన వాసవదత్త అంగీకరించింది. ఆహ్లాదము ఉన్న మావటివానిని పిలిచి ప్రయాణ సన్నాహము చెయ్యమని ఆజ్ఞాపించింది. దేవీపూజ చేసిన తీర్థ మనే నెవముతో మత్తునస్తువులు కలిపిన మద్యము మావటివాళ్ళకు అందరికీ కుత్తక బంటగా తాగించింది. రాత్రివేళ మేఘగర్జనము వినబడ్డది. వెంటనే మావటివాడు ఏనుగును సిద్ధము చేసుకొని వచ్చినాడు. సన్నాహము చేసేటప్పుడు ఏనుగు ఘోరము చేసింది. గజభాష తెలిసిన మహా మాత్రుడు ఆశ్చర్యమువీని “ఈయేనుగు అరవైమూడు ఆమడలు పోతా నంటున్నది” అని తడబడుతూ అన్నాడు. మత్తులో ఉన్న తక్కినవాళ్లు హాని మాటలు గమనించలేదు. వాడుకూడా ఆలోచనాశక్తి కోలు పోయి ఉరుకున్నాడు.

అలికిడికాకుండా వక్తరాజు ఘోషవతిని తీసుకొని, యాగంధరాయణుడు పూర్వమిచ్చిన యోగాలవల్ల బంధనాలు ఛేదించి, వాసవదత్త స్వయం

ముగా ఇచ్చిన ఛిద్రము పట్టుకొని వసంతకునితో సహా ఏనుగునెక్కినాడు. రహస్యము కావాడే కాంచనమాల అనే చెలికత్తెతో వాసవదత్త కూడా ఆయేనుగునే ఎక్కింది. చివరకు చూపటివాడు ఎక్కినాడు. భద్రవతి ప్రాకారము వగులగొట్టి, వారి చేనుకొని, బయట పడ్డది. అక్కడ అడ్డము వచ్చిన వీరబాహు, తాళభటుడు అనే కావలివాళ్ళను వత్సరాజు సంహరించి, ఆషాఢకుడు అంకుశము పట్టి ఏనుగును నడుపుతూ ఉండగా ప్రయాణము నాగించినాడు.

ప్రాకారమువద్ద పడిఉన్న పహారావాళ్ళను చూచి నగరరక్షకులు కలశిపడి ఆరాత్రివేళనే ఆసంగతి చండమహాసేనునికి విన్నవించినారు. వత్సరాజు వాసవదత్తను హరించుకు పోయినాడని ప్రజలు ఆందోళన చేసినారు. మహారాజు వాస్తవము గ్రహించినాడు. ఆయన ద్వితీయ పుత్రుడు పాలకుడు నడగిరి నెక్కి వత్సరాజు వెంట పడినాడు. ఇద్దరికీ పోరు జరుగుతూ ఉండగా రాజుగారి శ్యేష్ఠపుత్రుడు గోపాలుడు ఇంతలో అక్కడికి చేరి తండ్రి ఆజ్ఞానుసారముగా యుద్ధము ఆపుదల చేయించినాడు. నడగిరి భద్రవతితో పోరాడలేదు. తర్వాత వత్సరాజు నిరాతంకముగా ప్రయాణముచేసి వింధ్యారణ్యము చేరినాడు. మధ్యాహ్నము అయ్యేసరికి అరవై మూడు యోజనాలు నడిచి భద్రవతి దప్పి కొన్నది. వత్సరాజులు దిగగానే ఏనుగు నీరు తాగి కింద పడిపోయి ప్రాణాలు విడిచింది. వత్సరాజు, వాసవదత్త చాలా విచారపడ్డారు. ఇంతలో ఆకాశములోనుంచి ఇలా వినిపించింది: “రాజన్, విచారపడ వద్దు, నేను విద్యాధరాంగనను. మాయాపతి నా పేరు. శాపవశాన ఇంతకాలమూ ఏనుగునై ఉన్నాను. ఇప్పుడు నీవల్ల నాకు శాపవిమోచన మయింది. నీకు ఉపకరించాను. నీకుమారునికీకూడా ఉపకారము చేస్తాను. నీకాంత వాసవదత్త మానవస్త్రీ కాదు, దేవాంగననుమా! ఏదో కారణముచేత భూమిమీద జన్మించింది.”

ఆతన్విత వత్సరాజు వింశ్యనానువులో తనమిత్రుడు పులిందకుని వద్దకు ససంతకుని పంపి, తాను, వాసవదత్త కాలినడకను నెమ్మదిగా వెళుతూ ఉంటే చోరులు చుట్టుముట్టినారు. బాణములతో కొట్టి నూట యేబదిమంది తస్కరులను రాజు హతమార్చినాడు. ఇంతలో పులిందకుడు వచ్చి చోరులను వారింది రాజుకు ప్రణామము చేసి వాసవదత్తా వత్సరాజులను తపస్వికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. నడకలో వాసవదత్త పాదాలకు వసకర్పలు గుచ్చుకొన్నవి. రాత్రి వారు ఆవలైలో విశ్రమించినారు. యోగంధరాయణుడు పంపిన దూతవల్ల సంగతులు గ్రహించి రుమణ్వంతుడు రాజునన్నిధికి వచ్చినాడు. శిబిరము యావత్తూకూడా వచ్చింది. వత్సరాజు శిబిరములో ప్రవేశించి ఉజ్జయిని వార్తలకోసము ప్రతీక్షిస్తూ ఉన్నాడు. యోగంధరాయణుని మిత్రుడు ఒకానొక వర్తకుడు వచ్చి రాజుతో “దేవా, చండమహాసేన ప్రభువు మీయందు అరురక్తుడు. తన అల్లుడు అయినందువల్ల మీనన్నిధికి ప్రతీహారుని పంపినాడు. అతడు తమఆజ్ఞకు వేది ఉన్నాడు. నేను ఈవార్త మనవి చెయ్యడానికి ముందుగా వచ్చినాను” అని మనవి చేసినాడు. ఈవార్తకు వత్సరాజు సంతోషించి వాసవదత్తతో చెప్పినాడు. వినోదార్థము కథ చెప్పమని ఆమె వసంతకుని అడిగింది. బంధువులను విడిచి కల్యాణకాంక్షతో, సిగ్గుతో ఉన్న వాసవదత్తకు పతిభక్తిని వృద్ధిచేసే ఈ కథను చెప్పనారంభించినాడు :

దేవస్మిత కథ

తామ్రలిప్తి నగరములో ధనదత్తు డనే సంపన్న వర్తకుడు ఉండేవాడు. సంతానము లేనందువల్ల అతడు బ్రాహ్మణ బృందమును సమకూర్చి ప్రణామము చేసి “అర్యులారా, శీఘ్రకాలములో నాకు కుమారుడు కలిగేలాగున అనుగ్రహించాలి” అని ప్రార్థించినాడు. “ఇది అసా

ధ్వముకాదు. నైదికకర్మలచేత ఈలోకములో బ్రాహ్మణులు వదైనా సాధించగలరు. పూర్వము ఒకరాజుకు బిడ్డలు లేరు. నూటలయిదు మంది రాణులు ఉన్నారు. ఒకరికి సంతానము కలుగలేదు. పుత్రకామేష్టి చేయించినారు బ్రాహ్మణులు. తర్వాత కొమారుడు కలిగినాడు. జంతువు అని చిత్రమైన పేరు పెట్టినాడు రాజు. అందరికీ కన్నుల పండువుగా ఆబిడ్డ ఎదుగుతున్నాడు. ఒకనాడు చీరు వానితోడలోకుట్టింది. బిడ్డడు ఏడ్చినాడు. కారణము తెలియక రాణివాసకుంతా గొల్లుమన్నది. రాజుకూడా విచారపడ్డాడు. తర్వాత తెలుసుకొని చీమను తీసివేస్తే బాలుడు బాగా ఆడుకొన్నాడు. విచారకారణము వీకపుత్రవిషయము. కాబట్టి బహుపుత్రులుంటే బాగుంటుందని ఎంచి కుమారులనేకులు కలిగే మాగ్గము చెప్పండని విప్రులను విచారముతో అడిగినాడు. “రాజన్, ఉపాయము లేకపోలేదు. అయితే చాలా బాధాకరము. ధైర్యము చేసి ఈబాలకుని మాంసము అగ్నిలో హోమము చేయించి, ఆహోమగంధము నీరాణివాసము వాసనచూస్తే అందరికీ సంతానము కలుగుతుంది” అని వారు తెలిపినారు. రాజు చివరకు ఆప్రకారము చేస్తే భార్యలందరికీ కుమారుళ్ళు కలిగినారు. కాబట్టి నీకు సంతానము కలగడము కష్టముకాదు -” అని బ్రాహ్మణులు అంగీకరించి దక్షిణలు పుచ్చుకొన్నారు. వారు చేసిన నైదిక కర్మకు ఫలితముగా వర్తకునికి కుమారుడు పుట్టినాడు. వానికి తండ్రి గుహసేను డని పేరు పెట్టినాడు. గుహసేనుడు పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత వివాహార్థము తండ్రి పిల్లను వెతకడము ప్రారంభించి, కుమారుని వెంట బెట్టుకొని వర్తకానికి అని బయలుదేరి ద్వీపాంతరము వెళ్ళినాడు. ధర్మగుప్తు డనే వైశ్యశిఖామణి కూతురు దేవస్మితనుచూచి తనకొమారుని కిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యమన్నాడు. కూతురిమీది మమకారము చేతనూ, తామ్రుల్ని నగరము దూర మనీ, ధర్మగుప్తుడు అంగీకరించలేదు. అయితే దేవస్మిత గుహసేనుని చూచి

వలచి బంధుజనాన్ని విడిచి అతనివెంట వెళ్ళిపోవడానికి నిశ్చయించుకొని చెలికత్తె ద్వారా నందేశము పంపించి గుహనేన ధనదత్తుల వెంట రహస్యముగా ఆరాత్రే బయలుదేరి వెళ్ళిపోయింది. తామ్రలిప్తి చేరిన తర్వాత దేవస్మితాగుహనేనులకు మహానైభవముతో వివాహమయింది. ఆదంవశులు ఏకహనన్ములై సుఖముగా కాపురము చేస్తున్నారు.

వాడిపోని తామర పూవులు

కాలక్రమేణ గుహనేనుని తండ్రి దివంగతుడయినాడు. బంధువుల ప్రేరేపణవల్ల వర్తకానికి అతడు కటాహద్యీపము వెళ్ళినాడు. అస్య ప్రదేశానికి వెళ్ళితే భర్త పరస్మీరతుడు అవుతాడేమో నని దేవస్మిత నమ్మి తించలేదు. ఒకవక్కన బంధుప్రేరణ రెండవవక్క భార్యానిరోధము. ఏమీతోచక గుహనేనుడు దేవాలయానికి వెళ్ళి భగవంతుడు నూచించిన ప్రకారము చేస్తానని నిరాహారదీక్ష వూనినాడు. భార్యకూడా అతనితో పాటు వ్రతము చేసింది. రాత్రి స్వప్నములో మహేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి రెండు ఎర్రతామర పూలు ఇచ్చి “ఉభయులూ చెరి ఒకరి దగ్గర ఉంచుకోండి. ఒకరి ప్రళయంగ మయితే రెండోవారి చేతిలో తామర వాడిపోతుంది. మరొక విధముగా వాడదు” అని అనుగ్రహించి అంత ధానమయినాడు. వారికి మెఘకున వచ్చేటప్పటికి ఇద్దరి చేతుల్లో ఎర్ర తామరపూలు ఉన్నవి. గుహనేనుడు ఒకవదనమునుతీసుకొని ప్రయాణము చేసినాడు. దేవస్మిత రెండవ పుష్పమును తరుచుగా చూస్తూ తామ్రలిప్తిలోనే ఉన్నది. అచిరకాలములోనే గుహనేనుడు కటాహద్యీపము చేరి రత్నాలవ్యాపారము మొదలు పెట్టినాడు. అన్యుల కమలమును చూచి ఆశ్చర్యపడి కొందరు వణిక్పుత్రులు అతనికి బాగా మద్య మిచ్చి మైకములో అతనివల్ల పుష్పవృత్తాంతము తెలుసుకొన్నారు.

చాలా కాలానికి గాని అతడు స్వగృహానికి మరలిపో డని గ్రహించి శోమటిబిడ్డలు నలుగురూ కుతూహలముతో తామ్రలిప్తికి రహస్యముగా ఒయలుదేరి వెళ్ళినారు. గుహసేనుని భార్యవ్రతము భంగము చేయవలెనని వారినంకల్పము. తామ్రలిప్తి చేరినతర్వాత ఉపాయము ఊహిస్తూ, అక్కడి బౌద్ధాయతనములో యోగకరండిక అనే పరివ్రాజికను చూచి, నమస్కరించి, “భగవతీ, మాకోరిక నెరవేరిస్తే నీకు బహు ధన మిస్తాము” అని బతిమాలుకొన్నారు. “మీకు ఎవరో స్త్రీమీద కోరిక ఉన్నది. చెపితే సాధిస్తాను. నాకు ధనముతో పనిలేదు. నాశిష్యురాలు సిద్ధకరి చాలా తెలివి కలది. దాని దయవల్ల నాకు కావలసినంత సంపద లభించింది” అని చెప్పింది. “భగవతీ, శిష్యురాలి తెలివివల్ల నీకు ఎలా ధనములభించిందో వినగోరుతాము” అని వారు బతిమాలితే యోగకరండిక ఇలా చెప్పింది;

సిద్ధకరి ప్రజ్ఞ

పూర్వము ఉత్తరదేశాన్నుంచి ఇక్కడికి వర్తకు షోకడు వచ్చి నాడు. ఆయన ఇక్కడ ఉన్నరోజుల్లో నాశిష్యురాలు అతనివద్ద మారు వేషముతో పనికత్తెగా చేరింది. చల్లచల్లగా అతనికి సమ్మకము కలిగించి చివర శోకనాడు తెల్లవారజామున ఇంట్లో బంగార మంతా అవహరించుకు పోయింది. మార్దంగికుడు ఒకడు దానిసంగతి యెలాగో గ్రహించి దాని ధనము హరించా అని దానివెంట బడినాడు. ఈలోగా సిద్ధకరి పెద్దమర్రిచెట్టు చేరి వాడు రావడము కనిపెట్టి చాలా విచారము నటిస్తూ “అయ్యా, నాకు జీవితము ఆశ లేదు. భర్తతో కలహించి వచ్చాను. ఊరి పోనుకోడానికి ఈచెట్టుకొమ్మకు గట్టితాడు వేసిపెట్టు” అని ప్రార్థించింది. ఆ షోంబుడు లోలోపల నంతోషించి “నేను స్త్రీహత్య చెయ్యనక్కర లేకుండా ఈస్త్రీ ఆత్మహత్య చేసుకొంటుంది. నారొట్టె

నేతిగో వడ్డది!” అనుకొని కొమ్మకు తాడు వేసినాడు. సిద్ధకరి అమామకముగా “అమ్మా, ఉరి ఎలా పోసుకోవాలో కాస్త చూపించు” అన్నది. డోంబుడు మద్దెలమీద నిలుచుని ఇలా అని ఉరి పోసుకొనే పద్ధతి చూపిస్తుండగా సిద్ధకరి మద్దెలను కాలితో తన్నింది. వాడు ఉచ్చులో వేలాడుతూ గిరిగిల తన్నుకొని ప్రాణాలు విడిచినాడు. ఇంతలో వర్తకుడుకూడా ఆసదేశానికి రావడము చూచి సిద్ధకరి చెట్టుమీది కెక్కి పత్రముల చాటున దాగింది. వర్తకుడు తన నేవకులతోపెళ్ళి ఉరి వేసుకొని చనిపోయిన డోంబుని చూచినాడు. సిద్ధకరి కనబడలేదు. “చెట్టెక్కిందేమో” అన్నా డొక నేవకుడు. ఒకడు చెట్టెక్కినాడు. వానిని చూచి సిద్ధకరి “ఓయి అందగాడా, నాకు నీమీదనే మనసు! ఇక్కడికి నీవే వచ్చినావు. ఈ ధనమంతా నీదే రా, నాపడ్లకు” అని వాడు దగ్గిరికి రాగానే ముద్దు పెట్టుకో బోయినట్టు నటించి వానినోరు తెరచి నాలుక పండ్లతో గట్టిగా కరిచింది. నోట నెత్తురు కక్కుతూ విలపిస్తూ వాడు నేలమీద పడిపోయినాడు. వాని అస్పృష్టవాక్కులు విని వర్తకుడు భయపడి ఏదో విశాచము కొట్టిందని నేవకులతో సహా అక్కడినుంచి పరుగెత్తి పోయినాడు. సిద్ధకరి నెమ్మదిగా దిగి రహస్యముగా బంగారముతో ఇంటికి వచ్చి నాకిచ్చింది. నాశిష్యురాలు ఇంతశక్తి కలది. ఈవిధముగా నాకు చాలా ధనము సమకూడింది.

పరివ్రాజిక యోగకరండిక పన్నాగము

పరిగా ఆనమయానికి అక్కడికే వచ్చిన సిద్ధకరిని కోమటిబిడ్డలకు చూపి “నాయనలారా, చెప్పండి ఎవతె కావాలి మీకు? నేను సాధించి మీకు నమకూరుస్తాను” అన్నది యోగకరండిక. “గుహనేనునిభార్య దేవస్థిత కావాలి. దానిని మాకు సమకూర్చాలి” అన్నారు వాళ్ళు.

పరివ్రాజిక సలే అని బచ్చుకొని వారిని తనయింటలోనే ఉండమని చెప్పి దేవస్మిత-పరిచారిలకు భక్ష్యావలు పెట్టి వశము చేసుకొన్నది. ఒక నాడు సిద్ధకళితో కలిసి యోగక్షరండిక దేవస్మిత యింటికి వెళ్లింది. గుమ్మముద్గర్గ గొలుసుతో కట్టివేసిన అడకుక్క కొత్తవారిని చూచి మొరిగి అడ్డుపెట్టింది. దేవస్మిత గమనించి “ఎందుకు వచ్చిందో ఈమె” అనుకొని చేటికను వంపి పరివ్రాజికను లోపలికి రమ్మన్నది. అదుర్దార్థురాలు అశీర్వాదించి అదరము అభినయిస్తూ దేవస్మితతో, “అమ్మా, నిన్ను చూడవలె నను కొంటూ ఉంటాను. నీవు స్వప్నములో కనబడ్డావు. అందుచేత ఉత్కంఠ కలిగి నిన్ను చూడవచ్చాను. భర్తతో వియోగము కలిగిన నిన్ను చూస్తే నాకు జాలి కలుగుతున్నది. కాంతునితో భోగము లేని రూపమూ, యశావసమూ నిష్ఫలములు గదా!” అని, చాలాసేపు ఏవేవో మాటలు చెప్పి, మళ్ళీ వస్తానని వెళ్లిపోయింది. మర్నాడు పరివ్రాజిక మిరియాలపొడి చల్లిన మాంస ఖండము తీసుకుపోయి కుక్కకు వేసింది. అది చటుక్కున పట్టుకు తిన్నది. మిరియపుపొడివల్ల దానికళ్ళవెంటా ముక్కువెంటా నీరు కారింది. ఆధూర్తపరివ్రాజిక లోపలికివెళ్లి “అమ్మా, చూడు. కుక్క ఏడుస్తున్నది. జన్మాంతరములో నేను తన సఖి నని గ్రహించింది. నాకభ్యుకూడా చెమ్మగిలినవి” అన్నది. దేవస్మిత కుక్కను చూచి ఆశ్చర్యపడ్డది.

తర్వాత పరివ్రాజిక ఇలా చెప్పింది : “అమ్మాయీ, పూర్వజన్మలో నేనూ ఈకుక్కా సవతులము. మాభర్త బ్రాహ్మణుడు. రాజుగారి ఆనతిప్రకారము మా భర్త తరుచుగా ఆ గ్రామమూ ఈ గ్రామమూ వెళ్లుతూ ఉండేవాడు. ఆయన దేశాంతరము వెళ్ళినప్పుడు శరీరాలో గ్యము కోసము పరపురుషులతోటి సుఖంగా ఉండేదాన్ని. ఇంద్రియాలను ధోభిపెట్టడము మందిదికాదు. నేను అందుచేత పూర్వజన్మ జ్ఞాన

ముతో వుట్టివాను. నా సవతి శీలము రక్షించుకొని వృధాక్షేపము పొంది కుక్క అయి వుట్టింది. పూర్వజన్మజ్ఞానముమాత్రము కోలుపోలేదు.”

దేవస్మిత మనస్సులో ఆశ్చర్యపడి “గొప్పధర్మము! ఈ పరివ్రాజిక చాలా ధూర్తురాలు” అనుకొని మందహాసముచేసి “తల్లీ, ఇన్నాళ్ళూ నాకు ధర్మస్వరూపము గోచరించలేదు. ఇప్పటికి తెలిసింది. ఏప్రియునితో నైనా నాకు సమాగమము సమకూర్చగలవా! అమ్మా?” అని అమాయకముగా అడిగినట్టు అడిగింది. యోగకరండిక లోలోపల ఉప్పొంగిపోయి “తల్లీ, ద్వీపాంతరమునుంచి మన పట్నానికి వణిక్కుమారులు వచ్చారు. వాళ్ళను తీసుకు వస్తాను” అని చెప్పి వెళ్ళింది.

వణిక్కుమారులకు శిక్ష

దేవస్మిత తనచేటికతో చాటుగా “చూచావా? వణిక్కుత్రులు కటాహద్వీపములో తనయజమానుని చేతిలో అష్టానకమలముచూచి రహస్యము ఎలాగో గ్రహించి ఇక్కడికి దుర్బుద్ధితో వచ్చారు. ఈ పరివ్రాజిక వట్టి దౌర్భాగ్యురాలు. ఇది తార్చుడుకత్తై. వీళ్ళకు మనము తగినశాస్త్రీ చేతాము. మీలో ఒకరు వెళ్ళి మనకుక్కకు ఇనుపకాలు త్వరగా చేయించుకు రావలి. ఉమ్మెత్తకలిపిన మద్యము తెప్పించాలి” అన్నది. వాళ్ళు ఆవ్రకారమే చేశారు. ఒకచేటి దేవస్మితవేషము ధరించింది.

ఆసలువురు వణిక్కుమారులలో మరీ ఉబలాటపడుతున్నవానికి తన శిష్యురాలివేషము వేసి, ఆతనిని దేవస్మిత యింట్లో చల్లగా విడిచి పరివ్రాజిక వెళ్ళిపోయింది. ఆరాత్రి దేవస్మితవేషము ధరించిన చేటిక ఆతనిని గుర్తించి, చాలా ఆదరము నటించి మంచిమాటలు చెబుతూ, ఉమ్మెత్తకలిపిన మద్యము బాగా తాగించింది. వాడు ఒళ్ళుమరచి పడిపోయిన తర్వాత వాని వస్త్రాభరణాలు లాగివేసి, కుక్కచేత వానిముఖాన ఇనుప కాలిముద్ర గొట్టింది చేటికలు వానిని తీసుకుపోయి మురికిగుంటలో

పడవేసి వచ్చినారు. తెల్లవారుజామున మెళుకువ వచ్చి వాడు తన స్థితి తెలిసికొని పోయి న్నానముచేసి పరివ్రాజక యింటికి దిగింబరము గానే వెళ్ళినాడు. స్నేహితులు నవ్వుకుండా ఉండేందుకు కథ కల్పించి చెప్పినాడు. తాను వస్తూఉండగా దొంగలుకొట్టి యావత్తూ దోచు కొన్నట్టూ, జాగరణము చేతనూ, విశేషముగా తాగడము చేతనూ తల నొప్పిగా ఉన్నదనీ, చెప్పి ముఖాన ముద్ర కనపడకుండా తలకు గుడ్డ చుట్టుకొన్నాడు. మర్నాడు రాత్రి రెండవవాడు దేవస్మిత యింటికి వెళ్ళి మొదటివానికి జరిగిన శిక్షే పొంది వచ్చి, “అభరణాలు ఆమెయింటనే పెట్టి వచ్చాను. కాని తోవలో దొంగలు నన్ను కొట్టకుండా విడువలేదు.” అని చెప్పి తలకు గుడ్డ చుట్టుకొని పడు కొన్నాడు. మిగిలిన యిద్దరికీకూడా అటువంటి శాస్త్రీ యథాక్రమముగా జరిగింది. వణిక్కుత్రులు అవమానము పొంది, ముఖాలమీద ముద్రలు పడి ధనము కోల్పోయి చెప్పకుండా తామ్రులిప్తి విడిచివెళ్ళినారు.

పరివ్రాజక శిష్యురాలితో దేవస్మిత యింటికి వెళ్ళింది. తాను కృతార్థురాలయినట్టు ఆమె లోలోపల మురిసిపోతున్నది. దేవస్మిత వాళ్ళను సాదరముగా ఆహ్వానించి కృతజ్ఞురాలివలె నటిస్తూ, ఉమ్మెత్త కలిపిన మద్యమును మంచిమాటలతో తాగించి, మురికిగుంటలోకి తోయించింది.

వణిక్కుత్రులు కటాహద్యీపము చేరిన తర్వాత తన భర్తకు ఏమి అవకారము చేస్తారో అని భయపడి జరిగిన వృత్తాంతము తన అత్త గారికి వివరించింది. దానికి అత్త సంతోషించి “అమ్మాయి, నీవు చేసినవని యుక్తమే కాని అక్కడ అల్పాయికి ఏమయినా కీడు చేస్తారేమో అనిపిస్తున్నది” అన్నది. “అత్తా, పూర్వము శక్తిమతి తన ప్రజ్ఞచేత భర్తను కాపాడినట్టు నేనుకూడా మీకుమారుని కాపాడు తాను” అన్నది దేవస్మిత. శక్తిమతికథ చెప్పమని అత్తగారు అడిగితే, కోడలు ఇలా చెప్పింది :

శక్తిమతి కథ

మాగ్రామములో పూర్వులు ఊరేమధ్య మణిభద్రస్వామి అనే యక్షునిహోన్ని ప్రతిష్ఠించాడు. పౌరులు ఆస్వామికి మొక్కుకొని ఆయనపేర ముడుపులు కట్టుతారు. రాత్రివళ పరస్త్రితో సహా దొంగిన పురుషుని స్త్రీని పట్టుకుపోయి యత్నాలయ గర్భగృహములో బంధించి, తెల్లవారిన తర్వాత ప్రకటించేసి, రాజు సన్నిధానానికి తీసుకుపోయి శిక్ష చేయించడము ఆచారము. ఒక రాత్రి కొత్వాలు పరస్త్రియుతుడైన వర్తకుని పట్టుకుపోయి యత్నాలయములో పెట్టి బయటపెద్దగడియ వేసి నాడు. వర్తకుని భార్య శక్తిమతికి ఈసంగతి ఆరాత్రే తెలిసింది. ఆమె ధైర్యము వహించి, చేతికలతో, పూజాద్రవ్యములతో యత్నాలయానికి వెళ్ళింది. పూజారి ధనాశచేత ఆమెకు తలుపు తీయించడానికి కొత్వాలుతో “ఈమెఎవరో పూజార్థము వచ్చింది. లోపలికి వెళ్ళనీయవచ్చు” నని చెప్పి ఒప్పించినాడు, ఆమె పరస్త్రితోకూడా అందులో వెల వెల బోతున్న భర్తను ఓదార్చి, ఆస్త్రీకి తనవేషము వేసి పంపి, తాను అక్కడే కూర్చున్నది. తెల్లవారినతరువాత రాజపురుషులు వచ్చి వారు భార్య భర్తలని తెలుసుకొని వారిని విడిచిపెట్టి కొత్వాలును మందలించినారు.

దేవస్మిత కటాహద్వీపమునకు పోవుట

అత్తగారిని సమాధాన పరచి దేవస్మిత పురుషవేషము ధరించి చేతికలకు కూడా వేషాలు వేసి వర్తకానికని కటాహద్వీపానికి బయలు దేరింది. అక్కడికి చేరి యితర వర్తకుల మధ్య తనభర్తను చూచింది. పురుషవేషముతో ఉన్న తన భార్యను ఆతడు చూచి ఎందుకో ఆనందము కలిగి ఇతడు తనభార్యవలె ఉన్నాడనుకొన్నాడు. దేవస్మిత రాజుసన్నిధికి పోయి “దేవా, నా దొకమనవి ఉన్నది. ప్రధానపేరు

లను ఇక్కడికి రప్పించ ప్రార్థన" అన్నది. కుతూహలము కలిగి రాజు ఆప్రకారముగా ఆజ్ఞయిచ్చినాడు. "ప్రభూ, వీరిలో నాబానిసలు నలుగురున్నారు. దేవరవారు వారిని నాకు ఇప్పించాలి" అన్నది. "మంచిది. నీబానిసలను గుర్తించి తీసుకు వెళ్ళవచ్చును" అన్నాడు రాజు. తామ్రలిప్తిలో తనయింట శాస్తి పొంది వచ్చిన నలుగురు వణిక్కుత్రులను గుర్తించి వీరిని చెప్పింది. వైశ్యసముఖులకు కోపము వచ్చి "వీరు గొప్పవణిక్కుత్రులు. నీకు బానిస లేమిటి!" అని మందలించి నారు. "మీకు సమ్మతము లేకపోతే వీరిచుట్టలకు చుట్టిన వస్త్రాలు తీయించి చూడండి. కుక్కకాలితో నేను వేయించిన పాదముద్రలు ఉంటవి." అన్నది దేవస్మిత. ఆప్రకారము చేసి చూస్తే వాళ్ళముఖాల మీద శునక పాద చిహ్నాలు కనబడినవి. అందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. వర్తకులు సిగ్గుపడ్డారు. ఆశ్చర్యముతో "ఈ వృత్తాంతము యావత్తు వివరించవలసింది" అని రాజు కోరినాడు. దేవస్మిత యావద్వృత్తాంతమూ తెలియచెప్పింది. న్యాయతః వీరు నీకు దాసులే అన్నాడు రాజు. వర్తకులు ఆమెకు చాలా ధనమునూ, ప్రభువుకు జరిమానానూ సమర్పించుకొని ఆ నలుగురినీ విడుపించుకొన్నారు. దేవస్మిత భర్తతోను చేతికలతోను ధనముతోను బయలుదేరేటప్పుడు జరుల పూజలు పొంది తామ్రలిప్తికి వచ్చి సుఖముగా ఉన్నది. అటుతర్వాత భార్యాభర్తలు ఒకరి నొకరు ఎన్నడూ విడిచి ఉండలేదు.

దేవీ, ఉన్నత పంశసంభూతలు పవిత్ర సాహస కృత్యములచేతనూ, ఏకాగ్రనిష్ఠచేతినూ భర్తను సేవిస్తూ ఉంటారు. పతివ్రతలకు భర్తే పరదేవత.

పసంతకుడు చెప్పిన ఈకథ విని వాసవదత్త చాలా సంతోషించింది. పుట్టిల్లు విడిచి వచ్చి కొద్దికాలమే కావడముచేత సిగ్గు తగ్గలేదు. అది

వరకే ఉదయనునిమిద ఆమెకున్న అనురాగము ఈ కథవల్ల మరింత గాఢమయింది.

త రంగ ము : ౧౪

ఇంతలో చండమహానేనునిదూత వచ్చి నమస్కారము చేసి “దేవా, మా మహారాజు తమకు ఇలా సందేశము పంపినాడు. మీరు వాసన దత్తను తీసుకొని వెళ్ళడము సమంజసమే. మిమ్ము మేము ఉజ్జయినికి తీసుకొని వచ్చిన ఉద్దేశము ఇదే. బంధనములో ఉన్నప్పుడు మీకు వాసనదత్తను ఇస్తే మాయెడల మీకు అభిమాన ముండదని ఇవ్వలేదు. మాబిడ్డకు యథావిధిగా వివాహము అయ్యేలాగున కొంచెము మీరు ఓర్పు వహించవలి. అచిరకాలములోనే మాగోపాలుడు వచ్చి శాస్త్రీయముగా చెల్లెలి వివాహము చేయిస్తాడు” అని విన్నవించి వాసనదత్తకుకూడా నివేదించినాడు. ఆమె చాలా సంతోషించింది. “గోపాలునికోసము మీ యుభయులు ఎదురుచూస్తూ ఇక్కడే ఉండండి. అతనితోకూడా కాశాంబికి రండి” అని వచ్చిన ప్రతీహరునితో, పులిందకునితో చెప్పి వత్సరాజు వాసనదత్తతో కాశాంబికి మరునాడు ప్రాతఃకాలము బయలుదేరి మూడురోజులలో స్వరాష్ట్రము చేరి ఒక రాత్రి రుమణ్యంతుని భవనములో విశ్రమించి, పౌరు లందరూ తన ఆగమనానికి ప్రతీక్షిస్తూ ఉత్కంఠతో ఉండగా మహావైభవముతో నగరప్రవేశము చేసినాడు. వాసనదత్తతో ఉదయనుడు నగరపీఠులలో రథములో వెళ్ళుతూ ఉంటే పౌరాంగసలు పుష్పములు చల్లి మంగళ హారతులు పట్టినారు. ఎటు చూచినా, దర్శనార్థము వచ్చిన సామంత ప్రభువులు, వందిమాగధులు, మంగళగీతములు.

త్వగలోనే గోపాలుడు ప్రతీహర, పులిందకులతో కలిసి కాశాంబికి చేరినాడు. వత్సరాజు అతనికి ఎదురుపోయి ఆదరము చూపినాడు.

వాసవదత్త అన్నను చూచి హర్షవిహ్వల అయినది. గోపాలుడు తండ్రిగారి సందేశాలను తెలిపి చెల్లెలికి ధైర్యము వురికొల్పినాడు. అన్నగారిరాకవల్ల ఆమెకు చిత్తశాంతి కలిగింది.

వాసవదత్త వివాహము

మర్నాడు గోపాలుడు వాసవదత్త వత్సరాజులకు వివాహము చేయించినాడు. గోపాలుడు ఇచ్చిన రత్నాలవల్లనూ సామంతులు సమర్పించిన కానుకలవల్లనూ కోశము నిండిపోయింది.

గోపాలకుని పులిందకుని పత్నరాజు స్వయముగా సన్మానించి, తక్కిన వారిని ఉచితరీతిని సత్కరించడానికి యశాగంధరాయణ రుమణ్యంతులను నియోగించినాడు. “రాజు చాలా కష్టమైన కార్యభారము మనమీద పెట్టినాడు. జనరంజనము మహాకష్టము. మెప్పించలేకపోతే కేవలము బాలునివల్ల కూడా కీడు కలుగుతుంది” అని యశాగంధరాయణుడు ఈ కథ చెప్పినాడు.

బాల విసప్తకుని కథ

పూర్వము రుద్రశర్మ అనే బ్రాహ్మణునికి ఇద్దరు భార్య లున్నారు. అందులో ఒకతె పుత్రుని కని చనిపోయింది. ఆపిల్లవాణ్ణి నవతిత్తి పెంచుతున్నది. వాడు కొంత ఎదిగినతర్వాత అన్నములో నెయ్యి వెయ్యడము మానివేసింది. వాడికి పొట్ట పెరిగింది. ఒంటిమీద బూడిద వన్నె ఏర్పడ్డది. “ఏమిటి, వీడు ఇలాఉంటున్నాడు?” అని భర్త అడిగితే ఆమె “వీడికి నెయ్యి మొదలయినవి వేసి అన్నం పెట్టుతున్నా ఇలా ఉంటున్నాడు. నేనేమి చెయ్యను!” అన్నది. ఆకుర్రవాడితీరే అంత అనుకొని బ్రాహ్మణుడు ఊరుకొన్నాడు. స్త్రీల తియ్యని మోసపు మాటలకు ఎవడు లొంగిపోడు? బాల్యములోనే విసప్త డయినాడని వానికి బాలవిసప్తకుడు అనే పేరు వచ్చింది. బాలునికి అయిదేళ్లు వచ్చి

నవి. “ఈమె నన్ను ఎక్కువగా వేధిస్తున్నది. దీని కేదో చెయ్యాలి” అని ఆలోచించి కొలువుకూలమునుంచి తండ్రి యింటికి రాగానే వాడు “నాన్నా, నాన్నా, నాకు ఇద్దరు వాళ్లులే!” అని ఒంటరిగా అన్నప్తముగా బికవాడు అన్నాడు. ఇలా కొన్ని రోజులు తండ్రికి ఎదురుగా వెళ్ళి అడవిలో సాగించాడు. రుద్రశర్మ భార్యమీద అనుమానపడి ఆమెను తాళడము కూడా మానివేసినాడు. భార్యకు సంశయము కలిగి “చిత్రంగా ఉన్నది! నావల్ల ఏదోషమూ లేనిదే భర్త కోపించి అద్రవన్నంగా ఉన్నాడు. ఈ బాలవిచక్షకుడు ఏమయినా చేసి ఉంటాడా?” అనుకొని వాడిని ఆదరముతో చూచి అభ్యంగసన్నానము చేయించి బాగా నెయ్యి వేసి అన్నము పెట్టింది. భోజనానంతరము చల్లని వాక్కుతో “నాయనా, నాన్నగారితో నన్ను గురించి ఏమయినా చెప్పావా?” అని అడిగింది. బాలవిచక్షకుడు సవతిత్వంతో ధైర్యముగా “ఇప్పటినుంచి అయినా నన్ను సరిగా చూడక పోతే నాన్నగారితో ఇంకా ఇంకా చెప్పులాను! మీఅబ్బాయిని బాగా ఆడించి పోషణ చేస్తావే, నాకుమాత్రం చెయ్యకూడదేం! నన్ను రోజూ వేధిస్తావు!” అన్నాడు. ఆవిడ బట్టుపెట్టుకొని “నిన్ను చక్కగా చూస్తా, ఎన్నడూ కష్టపెట్టను. మరి నాన్నగారికి నామీద కోపం పోగొట్టు” అని బాలుని బతిమాలుకొన్నది. “మానాన్నగారు రాగానే పనికత్తెచేత ఆయనకు అద్దము చూపించమని చెప్పి. తర్వాత సంగతులు నేను ఆలోచిస్తాను” అన్నాడు బాలవిచక్షకుడు. ఆనాడు రుద్రశర్మ యింటికి రాగానే ఆతనికి అద్దము చూపినారు. బాలవిచక్షకుడు అద్దములో ప్రతిబింబముకేసి చూపుతూ “నాన్నా, నాన్నా, ఇదిగో రెండోనాన్న!” అన్నాడు. ఆమాటలకు రుద్రశర్మ ఆలోచనావరుడయి, “నిష్కారంగా భార్యమీద అనుమాన వడ్డానే” అని విచారపడి అప్పటినుంచీ ఆమెను సుముఖముగా చూడడము ప్రారంభించినాడు.

కుర్రవానికి కోపము పచ్చినప్పటికీ ఎంతవని అయినా జరుగుతుంది. కాబట్టి మనము అందరికీ ఉచితసత్కారాలు చెయ్యవలె.

ఈవిధముగా చెప్పిన తర్వాత అందరికీ జాగరూకతతో మర్యాదలు జరిగినవి. యాగంధరాయణ, రుమణ్ణంత్, వసంతకులకు రాజు స్వయముగా వస్త్రాభరణాదు లిచ్చి మైపూతలు పూసి గ్రామము లిచ్చి సత్కారము చేసినాడు.

గోపాలకుడు వివాహోత్సవము జరిగిన కొద్దిదొజులకు ఉజ్జయినికి వెళ్ళడానికి వత్సరాజును సెలవు లిగించాడు. మళ్ళీ త్వరలో రావలెనుమా! అని వీడ్కోలు సమర్పించి వత్సరాజు అన్నాడు.

బంధుమతి పరిణయము

గోపాలకుడు ఒకరాజ్యములో పెట్టి తెచ్చిన బంధుమతి అనే రాజకన్యను వానవదత్తుకు కానుకగా పంపినాడు. మంజుళిక అని మారు పేరు పెట్టి ఆమెను వానవదత్త రాచనగరిలో గుప్తముగా ఉంచింది. ఒకనాడు వత్సరాజు వసంతకుని నాయముతో మంజుళికను కనిపెట్టి పుష్పద్యానములో పూపాదరింట్లో గాంధర్వ విధానప్రకారము ఆమెను పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. వానవదత్త కనిపెట్టి వసంతకుని బంధించి తీసుకు వెళ్ళింది. వానవదత్త పుట్టింటనుంచి వచ్చిన సాంకృత్యాయని ఆనే పరివ్రాజికను వత్సరాజు ఆశ్రయించినాడు. ఆమె నేర్పుతో వానవదత్త అలక తీర్చింది. వాస్తవదత్త బంధుమతిని వత్సరాజు కిచ్చింది. వసంతకుని బంధనములోనుంచి విడిపించింది. పతివ్రత హృదయము కనుమ నుకుమారముకదా! వసంతకుడు వచ్చి రాణినముఖాన నిలిచి “దేవీ! బంధుమతి ప్రభువును సన్మహించింది. నేనేమిచేశాను. తాచుపాముమీది కోసముతో మీరు రెండుతలలపామును కొట్టినారు.” అని నవ్వినాడు.

“ఏమి టాడవమానము ? కొంచెం వివరించి చెప్పు” అని వాసవ దత్త కుతూహలముతో అడిగింది. వసంతకుడు ఇలా చెప్పినాడు :

రురు దుండుభ కథ

పూర్వము రురువు అనేమునిపుత్రుడు యధేచ్ఛగా సంచరిస్తూ, మేనకకూ ఎవరో విద్యాధరునికీ కలిగిన ప్రమద్వర అనే నుందరిని చూచి నాడు. చూచి, ఆమెను పెంచుతున్న స్థూలవేశు డనే మునివద్దకు వెళ్లి ప్రమద్వరను తన కిచ్చి వివాహము చెయ్య మన్నాడు. ముని అంగీకరించినాడు. వివాహకాలము సమీపిస్తుండగా ప్రమద్వరను పాము కరిచింది. రురుడు విచారముతో ఉండగా ఆకాశవాణి “విప్రుడా, ప్రమద్వర ఆయువు మూడింది. నీ ఆయుస్సులో నగభాగమిచ్చి ఆమెను బతికించుకో” అని విసబద్ధది. తక్షణమే రురుడు తన ఆయుస్సులో అర్థభాగ మామెకిచ్చినాడు. ఆమె జీవించింది. తర్వాత వివాహముజరిగింది.

అప్పటినుంచీ రురుడు ఎక్కడ పాము కనబడినా, ఈ సర్పమే నాప్రియురాలిని కాటువేసి ఉంటుంది, అని కోపముతో కొట్టిచంపేవాడు. ఒకనాడు దుండుభము (రెండుతలల సర్పము) కనబడితే బడితెతో రురుడు కొట్టబోయినాడు. దుండుభము మనుష్యవాక్కులతో “బ్రాహ్మణుడా, నాగుపాముమీద ఉన్న కోపం రెండుతలలపాము మీద చూపిస్తున్నావేమి ? నీభార్యను కరిచింది నాగుబాము. రెండు తలల పాములకు విషం ఉండదు” అన్నది. “నీ వెవరు ?” అన్నాడు రురుడు. “శాపవశాన సర్పజన్మ ఎత్తిన ఋషిని. నీతో సంభాషణవల్ల నాకు శాపవిమోచన మయింది.” అని వెంటనే అంతర్ధాన మయింది. నాటినుంచీ రురుడు సర్పసంహారము మానుకున్నాడు.

దేవీ, తాచుపాముమీద కోపముచేత రెండుతలల పామును కొట్టి నారు. అని నేను అలంకారరూపముగా అన్నానని వసంతకుడు నవ్వి

నాడు. భర్తసన్నిధానములోనే ఉన్న వాసవదత్త మందహాసము చేసింది.

వత్సరాజు మధ్యమధ్య వాసవదత్తకు కలిగే ప్రణయకోపము పోగొట్టుతూ, వసంతకుని చమత్కార వాక్యాలకు ఆనందిస్తూ, ఉన్నాడు. అతని జిహ్వ మదిరారనముతోనూ, కర్ణములు వీణా కలరవముతోనూ, నేత్రములు ప్రియురాలి ముఖవీక్షణముతోనూ ఆమోదము పొందుతున్నవి.

త ర ం గ ము : ౧౫

నిర్విఘ్న విశ్వ నిర్మాణ
సిద్ధయే యదనుగ్రహమ్
మస్యే న వక్రే ధాతాఽపి
తస్మై విఘ్నజితే నమః !

ఆశ్లేష్ఠమాణః ప్రియయా
శంకరోఽపి యదాజ్ఞయా
ఉత్కంఠతే న భువనం
జయ త్యసమసాయకః.

నిర్విఘ్నముగ విశ్వనిర్మాణ మునకు
యదనుగ్రహార్థమై అబ్జవంభవుని
యంతవాడును సైత మర్పించినాడో,
అట్టి విఘ్నేశున కంజలి గూర్తు !

ఎవని యానతిచేత, ఈశుడు కూడ
కాంతానమాశ్లిష్ట గాత్రుడే యయ్యు
ఉత్కంఠ మొందుచు నుండునో, అట్టి
విషమ సాయకుడే ఈ విశ్వవిశేత.

ద్వితీయ సమాలోచన

వత్సేశ్వరుడు వాసవదత్తయందు క్రిమముగా సుఖాసక్తుడై మన నంతా ప్రియురాలిమీదే లగ్నము చేసినాడు. యాగంధరాయణుడూ నర్వసేనాధిపతి అయిన రుమణ్వుండుూ రాజ్యభారము వహించినారు. యాగంధరాయణుడు ఒక రాత్రి రుమణ్వుండుతో ఇలా ఆలోచన చేసినాడు. “పాండవవంశంలో జన్మించిన మహాప్రభువు వత్సరాజ్యానికి వల్ల భుడు. కులక్రమాగతంగా ప్రభువుల కందరికీ ఎప్పుడూ హస్తీపురం రాజధానిగా ఉండేది. మనవత్సేశ్వరుడికి ఆపట్టణము రాజధాని నగరం కావాలి. శత్రువులను జయించా లనే ఇచ్చ వదిలి, పరిమితమయిన రాజ్యముతో తృప్తి పడి, మనరాజు కాముకుడై మృగయాసక్తుడై నిశ్చింతగా ఉన్నాడు. రాజ్యభార మంతా మనమీద పెట్టినాడు. కుల క్రమాగతంగా ఉన్న సమస్తరాజ్యభారాన్ని మహారాజు వహించేటట్లు మనంచేయాలి. అలా చేయగలిగితే మనరాజభక్తి, కార్యాచరణశక్తి చరితార్థ మవుతవి. అది ఎలా నాధ్య మవుతుం దని విచారించవలసిన పనిలేదు. సమస్త కార్యములనూ ధీకౌశలమువల్ల సాధించవచ్చును.

మహాసేనుని కథ

మహాసేను డనే మహారాజు ఉండేవాడు. ఒకసారి అతనిని బలవంతు డయిన శత్రువు ఎదిరించేల్పట్టికి, అతడు చలించిపోయినాడు. మంత్రులు మహారాజు పిరికితనము చూచి ఆలోచించి, కార్యము చెడకుండా రక్షించా లని, ఆయనచేత విరోధిరాజుకు సమస్కారము చేయించారు. గండం గడిచి గట్టెక్కినాడు. శత్రువుకు ప్రణామం చేయవలసి వచ్చిందే అని మహారాజు అభిమానంతో విచారించాడు. మనోవ్యధతో అతడు కుమిలి కుమిలి పోగా గర్భములో గుడ్డిం పుట్టింది. అత డాబాధ పడ లేక

చనిపోవడానికి ఉద్దేశించేటప్పటికి, మతిమంతుడయిన నైద్యుడు రోగనిదానం గ్రహించి, ఔషధానికి సాధ్యము కాదని తెలిసికొని రాజుతో యుక్తిగా అబద్ధమాడినాడు: “మహారాజా! పట్టమహిషి మీ బాధ చూచి భరించలేక గుండె పగిలి చనిపోయింది” అనే నైద్యుడి మాటలు విని మహాసేనడు చెట్టు కూలినట్లు శోకంతో నేలమీద కూలినాడు. గర్భగోళం శోకంవల్ల బాగా కదిలింది. గుల్మరోగం దానంతట అదే తగ్గిపోయింది. రోగం కుదరగానే రాజు రాణితో ఇచ్ఛభోగాలు అనుభవించి, శాత్రువుల్ని ఎదిరించి విజయము పొందినాడు. సద్యఃస్ఫూర్తితో ఆ నైద్యుడు మహాసేనడికి ఎలా ఉపకారం చేశాడో అలాగే మనంకూడా వత్సరాజు హితంకోసం, బుద్ధిబలంవల్ల కార్యం సాధించాలి. భూమండలం మనకు కావాలి. ప్రస్తుతం మనకు మగధరాజయిన ప్రద్యోతుడు పరమశత్రువు. అతడు మన కెప్పుడూ అనర్థమే చేస్తాడు. అందుకు మనము ఉపాయము ఆలోచించవలె. ప్రద్యోతునికి పద్మావతి అనే పుత్రిక ఉన్నది. ఆమెను మన వశేశ్వరుడికి ఇస్తాడేమో వెళ్ళి అతన్ని అడుగుదాము. మన తెలివితేటలు ఉపయోగించి వానపదత్తను ఎక్కడయినా దాచి, ఆమె నివసించే ఇంటికి నిప్పంటించి ఆమె దగ్ధమై పోయిందని వార్త వ్యాపింపజేయాలి. వానపదత్త చనిపోయిందనే మాట వెయ్యకపోతే మగధరాజు తనకుమార్తెను మనరాజుకు ఇవ్వడు. మునుపు ఒకసారి నేను ప్రద్యోతునితో పద్మావతి వివాహ విషయం ప్రస్తావించగా ఆయన, “నా కుమార్తెమీద ప్రాణాలన్నీ పెట్టుకొన్నాను. మా అమ్మయిన మీ వత్సరాజుకు ఇవ్వను. వత్సరాజుకు వానపదత్తమీద అనురాగం అధిక మట! “రెండు కొప్పులు ఒకచోట ఇమడ వంటారు. నవతిండెండగా సంబంధం చెయ్యను” అన్నాడు. మన వత్సరాజు రాణిండెండగా ద్వితీయం చేసుకోడు. వానపదత్త అగ్ని దగ్ధ అయిందని వాడు వేస్తే కార్యం చక్కబడుతుంది. మగధరాజు

ప్రద్యోతుడు మనరాజుతో సంబంధం చేసికొని న్నేహితు డవుతాడు. మనకు సహాయంగా ఉంటాడు. మొదట మనం పూర్వదిగ్విజయయాత్ర ఆరంభిస్తే, ప్రద్యోతుడు అల్లుడికి అండగా నడుముకడతాడు. భూమండల మంతా మన వశేశ్వరుని వశం అవుతుంది. అదీగాక పూర్వం అశరీర వాణి వత్సరాజు చక్రవర్తి అవుతా డన్నది.”

యాగంధరాయణుని మాటలు విని రుమణ్వుండు సమాధానము ఇచ్చినాడు: “మంత్రివర్యా! మీరు చెప్పిన పని సాహసంవల్లనే నెరవేరాలి. పద్మావతిని మన రాజేంద్రుడికి ఇప్పించడానికి ఇంత కపట నాటకం ఆడితే ఆమె తప్పక మనదే అవుతుంది. కపటోపాయంవల్ల కార్యసాధన మంచిది కాదంటారు పెద్దలు. అందుకు నిదర్శనంగా కథ వింటారా!”

వైశ్యకన్యా మానవ్రతుల కథ

పూర్వము జాహ్నువీతీరాన మాకండిక అనే పట్టణంలో మాన నిష్ఠతో ఒకసన్యాసి ఉండేవాడు. అతడు తిరిపె మెత్తుకొని జీవించాలని సంకల్పించేప్పటికీ, కొంతమందిశిష్యులు ఆయనకోసము దేవాలయములో మఠము కట్టించినారు. ఒకరోజు ఆసన్యాసి భిక్షుకోసము ఒక వైశ్యు నింటికి వెళ్ళినాడు. బిచ్చము వెయ్యడానికి అతనికుమార్తె గుమ్మము దాటి వచ్చింది. ఆ అందాలకుప్పను సన్యాసి చూచి మోహించినాడు. “అబ్బా! ఎంతకష్టం వచ్చింది!” అంటూ ఆయతి మానము వీడినాడు. వైశ్యుడు ఇంట్లోనుంచి యతిమాటలు విన్నాడు. సన్యాసి తిరిపెము తీసుకొని మఠానికి వెళ్ళినాడు. యతి ఎన్నడూ లేనిది మానముద్ర వదిలినా జేమని వైశ్యుడు ఆశ్చర్యపడి, సందేహనివారణ చేసుకోడానికి మఠానికి వెళ్ళినాడు.

“మా యింటికి భిక్షువగు నన్ను చూచుచున్నారనిచూచి ఎంతకష్టం వచ్చిందన్నా నేమి నన్నారా? చాచితే తలగం చేసా నేమి?” అన్నాడు. అప్పుడు నన్నాసి “సికూతుగు చక్కని చుక్క. అయితే ఆ అమ్మాయిలో భుభులక్షణాలు కనపడవు. ఆపిల్లను ఎవరికన్నా ఇచ్చి పెళ్ళి చేస్తే శీతలవదలు కలుగును. పింఛం నాశన మవుతుంది. అది గావు కలక చెచ్చాను. నీవు నాజుక్కిసి. అందువల్ల నీకీ సంగతి చెప్పి ఐతే నది మాం విడిచిపెట్టాడు. చూడతే సూర్యుడు పెట్టెలో పెట్టి పెట్టెమీద మూసేసుకుంటే చూడలేం. పెట్టెకన్న గంగలో వదిలిపెట్టా” అని ఉపదేశించినాడు.

సన్యాసి చెప్పివల్ల మైశ్వర్యం పొందాడు. భీరువుల చిత్తాలు అటు వంటివేకను! ఆరాత్రి సన్యాసి తనశిష్యులందరినీ పిలిచి “మీకు గంటారానికి వెళ్ళి గట్టుకంటి కిందలోకూడా కొట్టుకు రచ్చే పెట్టె పైకి తీసి వాదగ్గరికి తీసుకొరండి. పెట్టెలో వణుగుడు నిలపిస్తే రెక్క “దెయ్యకండి” అని చెప్పినాడు. శిష్యులు గంగపడ్డకు వెళ్ళి పేటిక కోసం కనిపెట్టుకొన్నారు. అందుమీదే ఒకరాజపుత్రుడు అనుచర వర్గంతో మికాకుగా గంటారానికి వచ్చినాడు. గండదీపముతో మంద నము నీళ్ళలో తేలుతూ వచ్చింది. రాజపుత్రుడు కుతూహలముతో ఆపెట్టెను పడ్డకు జట్టించి తెరిపించినాడు. అందులోని వణిక్కుత్రికను చూచి మోహించి గాంధర్వ వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఛమత్కారము చేయూ అని అనుకొని ఆపెట్టెలో పెద్దకోతిని ఉంచి, యధాపూర్వముగా పెట్టెమీద గండదీపము పెట్టి గంగలో వదిలి రాజపుత్రుడు ప్రియురాలితోకూడా వెళ్ళిపోయినాడు. మానన్యామివారిశిష్యులు గంగలో తేలుతూ వస్తున్న మందనము చూచి, తీరానికి తీసుకొని వచ్చినారు. సన్యాసి “శిష్యులారా! ఇందులో యక్షిణి ఉన్నది. నేను మంత్రశక్తివల్ల దాన్ని వశం చేసుకోవాలి. నేను మఠానికి పెట్టె

తీసుకుపోయి సాధిస్తాను. మీరీ రాత్రి ఇక్కడ కిక్కురు మనకుండా ఉండండి” అన్నాడు.

కన్య తనచేతుల్లో చిక్కింది గదా అని సన్యాసి సంతోషము పట్ట లేక పెట్టె తెరిచినాడు. తన దుగ్ధయము మూర్తీభవించినట్టు భీకరా కారముతో కోతి కోపముతో బెదిరి లేచి వాడిగోళ్ళతో సన్యాసి ముక్కు డెవులూ కొరికి దిక్కింది కిచకిచలాడుతూ కోతి కుప్పిగంతులు వేసుకొంటూ వెక్కిరిస్తూ వెళ్ళిపోయింది. గురువు ముక్కు డెవులూ తెగిపోయి రక్తము ప్రవహించే శిష్యులు యక్షిణీవ్రభావ మనీ, గురు వును బెడిసి కొట్టిందనీ అనుకున్నారు. ఉరంతా సన్యాసిసంగతి పొక్కింది. కుమార్తెకు అనుకూలు డయినభర్త దొరికినందుకు వైశ్యుడు సంతోషించినాడు. ఆమె సుఖముగా భర్తతో కావరము చేస్తున్నది. కపటోపాయమువల్ల కార్యము సాధించా లని మహావ్రయత్నము చేసి మానసన్యాసి తాను తప్పుకొన్నగోతిలో తనే పడినాడు.

వాస్తవదత్తా విరహమువల్ల మనమహారాజుకు బాధ సంక్రమించక ముందే మనము మేలుకోవలసి ఉంటుంది.”

యాగంధరాయణు డిలా అన్నాడు: “నీమాట నిజమే. అయితే కార్యసాధనకు మరొకమార్గం కనబడదు. ఏపనీ చేయకుండా ఉంటే ఉన్నతీరుకూడా డెడుతుంది. మనకున్న గౌరవం పోతుంది. ప్రభువు అనాదరానికి పాత్రులం కావలసి వస్తుంది. సచివాయత్తసిద్ధి అయిన రాజుకు సచివులవ్రజ్ఞ కార్యసాధనము. వారు ఉత్సాహశూన్యులయితే సిరిసంపదలకు నీళ్ళు వదలాలి. చండమహానేనుడూ, మహారాణి వాసవ దత్తా మనం చెప్పినట్టు వింటారు. కార్యసాధనకు వెనక్కు తీయవద్దు.”

ఆమాటలు విని కంకించి రుమణ్వుతుడు అన్నాడు : “ప్రియురాలి వియోగంవల్ల ఎంతవివేకి అయినా బాధపడక మానడు. ఇక మన వత్సరాజు సంగతి వేరే చెప్పాలా ? ఈనందర్భంలో కథ వినండి:

ఉన్నాదిని దేవసేనుల కథ

పూర్వము బుద్ధిచుంతుల్లో అగ్రగణ్యుడయిన దేవసేనుడు అనే రాజు శ్రావస్తీ రాజధానిగా చేసుకొని రాజ్యపాలన చేస్తున్నాడు. ఆ నగరములో మహాధనవంతుడయిన ఒకవర్తకుడికి చక్కనిచుక్క కూతురున్నది. ఆపిల్ల అందచందాలు చూచి చాలామందికి మతులు పోవడమువల్ల ఆ అమ్మాయికి ఉన్నాదిని అని పేరువచ్చింది. లోకాతీతమైన అందము చిదిమిపోనే ఈపిల్లను రాజుకు చెప్పకుండా ఎవరికీ ఇవ్వకూడదు. అలా సంబంధము ఏదయినా చేస్తే రాజుకు కోపము వస్తుందని తండ్రి ఆలోచన చేసినాడు. రాజు దగ్గరికి వెళ్ళి ఆవర్తకుడు తన కుమార్తె సంగతి నివేదించినాడు. “పలినవారు నాకుమార్తెను స్వీకరించాలి” అని. ఆమాట విని రాజు తనకు నమ్మకమయిన విప్రులను పంపి కన్య శుభలక్షణాలు కలదేమో చూచి రమ్మన్నాడు. బ్రాహ్మణులు ఉన్నాదిని చూచి వెంటనే విరహము పట్టలేక మతులు పోగొట్టుకొన్నారు. కొంచెం సేపటికి తెలివి వచ్చింది. “మహారాజు ఈకన్యను వివాహము చేసికొన్నట్లయితే రాజకార్యములకు నీళ్లు వదలి ఈమె తోనే లోకము ఉన్నదనుకొంటాడు. ఇంకేముంది! అంతా నాకనమే!” అని ఆ బ్రాహ్మణులు ఒకమాటగా కూడబలుకుకుని రాజు దగ్గరికి వెళ్లి కన్యకు శుభలక్షణాలు లేవని చెప్పినారు. రాజు ఆమెను స్వీకరించక పోవడముచేత వర్తకుడు తనకుమార్తెను సేనాధిపతికిచ్చినాడు.

ఒకనాడు మహారాజు వీధివెంట వెడుతుండగా ఉన్నాదిని అతన్ని మేడమీద మీదినుంచి చూచి ఒయ్యారంగా కనబరచింది. వెంటనే అతనికి మతిపోయింది. రాజమందిరానికి వెళ్ళి అతడు ఆలోచన చేసి ఉన్నాదినిగా గ్రహించినాడు. తాపము అధికమై మదనజ్వరము వచ్చింది. ఉన్నాదిని భర్త అయిన సేనాధిపతి రాజు దగ్గరికి వచ్చి ప్రణామము చేసి విన్నవించినాడు: “దేవా! నాభార్యను దేవాలయములో వదులుతాను.

వలసవారు రాన్ను రాపేరా వ్వకడై. శ్రీహరిము దండెను. తమరు అలా అమ్మిపోయిపోయి నే. శ్రీహరి మూలము. తమరు నీవు వదిలి వేస్తే అధర్వము అచటానాని అవుతావు. నేను నిన్ను దండెను నీ వచ్చింది. అన్న రాబా మామూలు నీని మంత్రాలు ఊకు కొన్నాయి. క్రమముగా మహారాజా గదచప్పురము శ్రీనమైవోవడంవల్ల చనిపోయినాడు ధీరు డయిన అలా జే దన్నానిని లేక నశించినప్పుడు, వానవదల్త చనిపోయింది అమ్మోనో వత్సరాజు ఏమవుతాడో!”

యశోగంధరామముడు రుమణ్వులకు మూటలకు సమాధానము ఇచ్చి నాడు : “భావికాలములో కుభము దేహురతుందని రాజులు తత్కాల క్లేశము సహించగలరు! అని నాశముకొనం, దేవతలు యుక్తిగా శ్రీరాముడికి సీతాపరమాను అలిగించలేక? అప్పుడు రామచంద్రుడు ప్రియాపరమాను సహించలేదా?”

రుమణ్వులకు అలిగినాడు : “రామూడులు దేవతలు. అందువల్ల వారు అమ్మమూ సహించగలరు. మానవబుద్ధి అలా సహించలేదు. అందుకు నిదర్శనముగా కథ వినండి :

యశ్శకుని కథ

బహురత్నోధ్య మైన మధురపట్టణం ఉన్నది. అక్కడ యశ్శకు దనే వైశ్యుడు ప్రియురాలే లోకముగా ఉంటున్నాడు. ఒకసారి అతడు పనిమీద ద్వీపాంతరం వెళ్ళవలసి వచ్చింది. కూడా భార్య ప్రయాణ మైనది. స్త్రీలమనస్సు, భావానురక్తము, విరహాననాము. ఆమె అందంగా అలంకరించుకొని ప్రయాణానికి సిద్ధపడుతున్నప్పుడు అతడు తీసుకొని వెళ్ళలేదు. భర్త వెళుతుంటే గుమ్మము దగ్గర నిలుచుని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నది. అలాడు కంటికి కవచముండా వెళ్ళేదాకా చూచి, దృష్టి పథము చాటిపోయినతరువాత ప్రియునిపడ బాటు సహించలేక నిలువునా

వ్రాణాలు ఎరిచెడి భార్య పోయిన సంగతి అశకు తెలుసుకొని వచ్చి సుందరవాండు మైన ఆమె ముఖము చూచి, ఆమె శింస్సు తొడపైన పెట్టుకొని విశ్రాంతిపొందు. అతని ప్రాణాలుకూడా వెంటనే ఎగిరిపోయి నవి. అన్యోన్యసేవాము వల్ల అదంపతులు మరణించినారు. అందువల్ల వత్సరాజును పాపవికల్పా వీరపాము కలగకూడదు.” ఇలా శంకించి రుమణ్ణాతుడు చెప్పూనే ధైర్యనాగరుజూ బుద్ధిశాలీ అయిన యాగంధ రాయణుడు: “ఇదంతా నేను బాగా ఆలోచించి నిశ్చయానికి వచ్చాను. రాజకార్యములు నాధారణముగా ఇటువంటివే. అందుకు నిదర్శనము విను” అని ఇలా ప్రారంభించినాడు :

పుణ్యసేనుని కథ

పూర్వము ఉజ్జయినిచగరములో పుణ్యసేను డనే రాజుమీదికి బల శాలి అయిన వరరాజు దండెత్తి వచ్చినాడు. శత్రువును జయించడము సాధ్యముకాదని మంత్రులు ఆలోచించి, తమ రాజు చనిపోయినాడని మిథ్యావాదము పుట్టించి, అతన్ని ఒకచోట దాచినారు. మంత్రులు శవమును తెప్పించి రాజుకు తగిన రీతిగా దానిని దహన సంస్కారాలు చేయించి, శత్రురాజుతో “ప్రభూ! మాకు రాజు లేడు. నీవే మాకు రాజు కావాలి” అంటూ దూతను పంపినారు. ఆ శత్రురాజు అందుకు సంతోషించి రాజసింహాసనము అధిష్టించినాడు. క్రమక్రమముగా రాజు స్కంధాచారములో మంత్రులు భేదోపాయమువల్ల ఐకమత్యము పోగొట్టి నారు. సైన్యములో చీలికలు రాగానే మంత్రులు పుణ్యసేనుని బయటకి తెచ్చి శత్రురాజునూ, అతనిసేననూ వధించినారు. రాజకార్యాలు ఇలాగే ఉంటూ ఉంటవి. వానపదత్తాదేవి కాలిపోయిందని వాడు పుట్టించి కార్యము ధైర్యంగా సాధించాలి.

యాగంధరాయణుడు కృతనిశ్చయముడై అన్నమాటను రుమణ్ణాతుడు “కర్తవ్యము ఇదే అని నిశ్చయించుకుంటే వానపదత్తాదేవి అన్న

గోపాలకుని పిలిపించి, అతనితో సంప్రదించి కార్యము నెరవేర్చవలె” అన్నాడు. యోగంధరాయణుడు అందుకు సరే నన్నాడు. మరునాడు మంత్రు లిద్దరూ గోపాలకుని దగ్గరికి దూతను పంపి అతన్ని తీసుకు రమ్మన్నారు. గోపాలుడు రాగానే యోగంధరాయణుడు కర్తవ్యము తెలియజేసినాడు. గోపాలుడు చెల్లెలు వాసవదత్త జ్ఞేమమూ, రాజ హితమూ కోరి, యోగంధరాయణుడి ఇంగితము అంగీకరించి “మంత్రి వర్యులు పన్నిన పన్నుగడ పనందుగా ఉన్నది. ప్రియురాలు అగ్నిలో కాలిపోయినదని బాధపడే వత్సరాజును కాపాడే ఉపాయము ఆలోచించాలి. ఉపాయసామగ్రి ఎంతయినా ఉండవచ్చును. అయితే మొదట రాబోయేకీడుకు వెంటనే ప్రతిక్రియ చేయవలె” అని చెప్పినాడు.

యోగంధరాయణుడు చేయవలసినది ఇదివరకే ఆలోచించినాడు. “ఇందుకు విచారించడం అనవసరము. గోపాలకునికి చెల్లె లంటే ప్రాణం. ఇతనికి దుఃఖము స్వల్పముగా ఉండడము చూచి వత్సరాజు వాసవదత్త జీవించి ఉన్న దని ఆసతో మనస్సు చిక్కబట్టి జీవిస్తాడు. త్వరలోనే వత్సరాజుకు పద్మావతి భార్య అవుతుంది. ఆతర్వాత రాజు వాసవ దత్తను కలుసుకొంటాడు. వాసవదత్తా వత్సరాజులను యుక్తివల్ల లావాణకప్రదేశానికి తీసుకొనిపోదాము. మగధరాజ్యాన్ని అంటిఉన్న అప్రదేశము వేటకు అనుకూలముగా ఉంటుంది. అందుచేత వత్సరాజు వేటకు వెళ్ళిననమయము చూచి వాసవదత్త నివసించే అంతఃపురానికి నిప్పంటించి మనఉపాయము సాధించుదాము. వాసవదత్తాదేవిని యుక్తిగా పద్మావతీగృహములో ఉంచుదాము. గుప్తముగా ఉన్న వాసవదత్తనడవడి కనిపెట్టి పద్మావతి సాక్షిణిగా ఉంటుంది.”

ఇలా రాత్రి వారంతా ఆలోచన చేసి రాజునన్ని ధానానికి వెళ్ళినారు. కుమన్యుతుడు వత్సరాజుతో “దేవా! మనము లావాణకము వెళ్ళితే అక్కడ అండమయిన వేటభూము లున్నవి. ఆదేశాన్ని మగధరాజు

బాధిస్తున్నాడు. ఆ దేశరక్షణకోసమూ, వినోదార్థమూ మనము అక్కడికిపోదాము" అన్నాడు. వత్సరాజు వాసవదత్తతో లోకము కల్పించు కోవడంవల్ల రుమన్వంతుడి మాటలు నచ్చి, లావాణకము వెళ్ళడానికి ఉద్యుక్తుడయినాడు.

మర్నాడు ముహూర్తము స్థిరపరచినారు. మహారాజు ప్రియాసహితముగా ప్రయాణమయినాడు. నారదమునిగ్రుడు అతనికి సాక్షాత్కరించి పారిజాత ప్రసవమాల ప్రీతితో ఇచ్చి వాసవదత్తాదేవికి కామదేవాంశసంభూతుడూ విద్యాధరచక్రవర్తి అయ్యేకుమారుడు కలుగుతాడని ఆశీర్వదించినాడు. నారదుడు యాగంధరాయణుడు వినేవిధముగా వత్సరాజుతో పలికినాడు: "రాజా! నీప్రియురాలిని చూచేప్పటికి నాకొకటి జ్ఞాపకము వస్తున్నది. పూర్వము సీతాతముత్తాతలు ధర్మరాజాదులు ఉండేవారు కదా. వారయినగురికీ ద్రాపది బక్కతే భార్య. ఆమెకూ వాసవదత్తవలె సాటిలేని చక్కదనము ఉండేది. అందువల్ల దోషమూహించి వారితో మీరు స్త్రీవైరము రానియ్యక జాగ్రత్తగా ఉండాలి," అన్నాను. అదే లోకంలో ఆవదలకు కారణము అందుకు నిదర్శనంగా ఈకథ విను:

తిలోత్తమ కథ

"పూర్వము నుందోవ నుందులనే ఇద్దరు అన్నదమ్ములు రాక్షసులున్నారు. వారు పరాక్రమంవల్ల మూడులోకములూ ఆక్రమించి ఆశేయై నారు. వారిని నాశనం చేయడానికి బ్రహ్మ విశ్వకర్మచేత తిలోత్తమ అనేదేవతాంగసను సృష్టిచేయించినాడు. ఆమె బ్రహ్మచుట్టూ ప్రదక్షిణము చేస్తుండగా, నాలుగు దిక్కులా ఆమెఅందము చూడవలె నని బ్రహ్మదేవుడు చతుర్ముఖుడయినాడు. బ్రహ్మ ఆజ్ఞ శిరసావహించి తిలోత్తమ నుందోవనుందులను మోహంలో ముంచెత్తడానికి కైలాస

వనవాటికకు వెళ్ళింది. ఆరాక్షసులు కామోద్రేకముతో దగ్గరి నచ్చిన ఆగుంకలని ఆలించినం చేసుకొన్నారు. కొంతసేపు వారు కావా లంటే వారు కావా లని వాదనలూ పరస్పరము గుండ్లం చేసి మరణించినారు.

స్త్రీ అన్ని ఆవలకూ మూలము. మీరాండవు లంగరికి ద్రావడి ఒక్కజే భాష్య కనుక స్వర్ణాకండా మీరు వ్రవ్వించాలి. ఏదో ఒకయేర్పాటు చేసేవాండా? ద్రావడి పొకప్పులలో పెద్దనాకిల్లంద ఉన్నప్పుడు; చిన్నవాడు ఆమెక తల్లిగా చూడకలసింది. చిన్నవాడి దగ్గర ఆమె ఉంటే, పెద్దవాడు ఆమెకు కోడలిగా చూడమనీ నేను చెప్పినాడు. రాజా! మీతాతయిల్లాతల నామాట పాటించినారు. నీకోమాట చెబుతున్నాను. మీతాతలవలె నీవూ నీమంత్రం మాట పాటించు ఈవిధముగా చేస్తే నీకు కల్యాణము కలుగుతుంది కొంత కాలము నీకు ముఖము ప్రాక్షించివా అప్పుడు అత్తికాన్యము చూడమ. ఆముఖము ఆఖరికి సుఖంగా వర్ధిల్లవసిస్తుంది.”

నారదుడు అంతర్ధాన మైనాడు. రావోయే కల్యాణమును అతడు నూదించి వెళ్ళినాడు. ఆయన అన్నట్టుగా యోగంధరాయణాది మంత్రి పుంగవులు తమకోరిక సఫలము చేసుకోవలె నని నిశ్చయించి కార్య తత్పరు లయినారు.

యోగంధరాయణాది మంత్రులు యుక్తిచేత వానపవత్రా వత్సరాజు లను లావాణకము పీచుకొని పోయినారు. వత్సరాజు సైన్యక మేకముగా వచ్చినా డని మగధరాజు తెలుసుకొని తనమూద దండమాత్ర చేస్తూ దేమో నని భయపడి, యోగంధరాయణుడి దగ్గరికి దూతను పంపి నాడు. మంత్రి ఆచార్యము అంగీకరించినాడు. వత్సరాజు లావాణక ములో వేటకై దుర్గమారణ్యాలకు వెళుతూ ఉండేవాడు.

వానపదత్తా మందిర దహనము

ఒకరోజు రాజు వేటకు వెళ్ళినాడు. యాగంధరాయణుడు మహా రాజుకు చేయవలసిన ఏర్పాట్లు చేసి, గోపాలక, రుమణ్య, ద్వైపాయన కలతోకూడా వానపదత్త దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. అన్న గోపాలకుడు చెల్లెలు వానపదత్తకు హెచ్చరిక చేసి, రాజకార్యములలో సాయము చేయవలె నని కోరినాడు. మంత్రి తలపెట్టిన ఉపాయము, భర్తతో కొంతకాలము ఏడబాటు కలిగించే దయినా వానపదత్త అంగీకరించింది. కులాంగసలు భర్తలకై కష్టములు సహిస్తారు. యాగంధరాయణుడు వానపదత్తను బ్రాహ్మణీ వేషము ధరించ మన్నాడు. రూపము మార్చుకొనే యోగము ఆమెకు ఉపదేశము చేసినాడు. మంత్రి ఆదేశమును అనుసరించి వసంతకుడు ఏకాక్షి, బ్రహ్మచారిగా మారి నాడు. యాగంధరాయణుడు వృద్ధ బ్రాహ్మణరూపము తెప్పించు కొన్నాడు. అనంతరము అతడు వానపదత్తనూ, వసంతకుణ్ణీ వెంట పెట్టుకొని మగధదేశము వెళ్ళినాడు. ఆమె శరీరము మగధకు వెళ్ళిందే కాని మనస్సునూత్రము వత్సరాజు దగ్గరికే వెళ్ళింది. ఈలోగా రుమణ్యుడు వానపదత్తాదేవి వానగృహానికినివ్వుంటించినాడు. “అయ్యో! అయ్యో! వానపదత్తాదేవి వసంతకుడూ కాలిపోయినారు!” అని గగ్గోలు పెట్టినాడు. ఏకకాలములో వుట్టిన దహనరోదనాలు విజృంభించగా కొంతసేపటికి అగ్ని చల్లారినదేకాని రోదనము తగ్గలేదు.

వానపదత్తను పద్మావతివద్దకు చేర్చుట

యాగంధరాయణుడు వానపదత్తా వసంతకులతో మగధ చేరినాడు. అతడు ఉద్యానపాలకులు అడ్డగిస్తున్నప్పటికీ లక్ష్మ్యము చెయ్యక వసములో మగధరాజపుత్రికదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. పద్మావతి బ్రాహ్మణీ రూప

ములో ఉన్న వానపదత్తను కన్నులార కాంచినది. ఆమెహృదయములో వానపదత్తిమీద చెప్పలేంత ప్రేతి వీర్పడినది. పృథ్వీబ్రాహ్మణవేషములో ఉన్న యోగంధరానుబుడి? అమ్మవతి “బ్రాహ్మణోత్తమా! ఈమె నీ కే మవుతుంది? ఇక్కడికి ఎ చుకు వెచ్చావు?” అన్నది. యోగంధరాయణుడు “రాజపుత్రీ, ఈ అమ్మాయి నాకూతురు. ఈమెపేరు అనంతిక. నాఅల్లుడు దుర్వ్యసనాలలోఁడి, నాకూతున్ని విడిచి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడు. ఈపిల్లకు నీదగ్గర ఇల్లడగా (వ్యాసం) చూచుకో. ఈలోగా అల్లుణ్ణి వెతికెస్తాను. పిల్లను ఒక్కదాన్నే ఉంచితే బెంగవడు తుందని, సోదరుడయిన ఈ ఏకాక్షికికూడా ఇక్కడనే ఉంచుతున్నాను. నీవు అనుగ్రహించాలి” అని వేడి, పద్మావతి దగ్గర సెలవు వుచ్చుకొని లావాణకము వెళ్ళిపోయినాడు.

అనంతరము అనంతిక అనే పేరుతో ఉన్న వానపదత్తనూ, బ్రహ్మచారి సూదములో ఉన్న వసంతకుణ్ణీ పద్మావతి ఔదార్యముతో నత్కరించి తన పినోదమందిరానికి తీసుకొని వెళ్ళింది. వానపదత్త పద్మావతీమందిరములో కడ్డములమీద చిత్రితమైన శ్రీరామచరిత్రములో అశోకవృక్షముక్రింద కూర్చున్న సీతాదేవిని చూచి, భర్తృవియోగాన్ని కష్టముమీద సహించింది. ఆమెలావణ్యము, నల్లకలువ వలె పరిమళించే తనసౌరభము, శయనానససౌష్ఠవము మొదలయిన వానివల్ల పద్మావతి వానపదత్తను మహాకులీనగా నిశ్చయించుకొన్నది. ఆమెకు కావలసిన ఉచితోపచారాలు చేస్తున్నది. పద్మావతి తనలో “ఈమె ఎవరో తెలియదు? ఇక్కడ ప్రచ్ఛన్నవృత్తిలో ఉన్నది. పూర్వము విరాటుని గృహములో ద్రాపవి అజ్ఞాతంగా ఉండలేదూ!” అనుకొన్నది. ఒకసారి వానపదత్త పద్మావతితో అందచందాలు, అలంకరణాన్ని గురించి మాట్లాడే సందర్భములో, తాను ప్రియుడి దగ్గర అభ్యసించిన అష్టానమాలాతిలకములు పద్మావతికి రచన చేసింది.

వద్దానతీదేవి ముఖాన నిండు అంశములను మాలాతిలకములు ఆమె తల్లి చూచి “అమ్మాయీ, ఎంతచక్కగా ఉన్నదమ్మా తిలకము ! ఇంతముద్దుగా ఎవరు తీర్చి చిద్దాకమ్మా !” అన్నది.

“అమ్మా, నామందిరములో అవంతిక అనే ఆమె రచించింది.”
 “అమ్మాయీ, ఇంకెవరికి లెట్టినై పుణ్యము నామాన్యులకు ఉండదు. ఏదేవతో ఏమో ! దేవతలూ మునులూ పంచనచేయడానికి సజ్జనుల గృహాలలో ఉంటారట. అందుకు లౌకాణము విను:

“కుంతిభోజుడనే గాజుగారెంటికి పంచన చేయవలెననే ఉద్దేశముతో దుర్వాసముహూర్తిని పూజించి. ఆయన పరిచర్యకోసము రాజు తన కూతురు కుంతిని వివాహించినాడు. శ్రద్ధాధక్తులతో ఆమె ఋషికి ఉపచారాలు చేస్తున్నది. ఒకరోజు మునీంద్రుడు ఆమెను పరీక్షించాలని “నేను స్నానము చేసి వచ్చేసరికి క్షీరాన్నము సిద్ధంగా ఉండాలి.” అని చెప్పి వెళ్ళి స్నానము చేసి వచ్చి భోజనానికి కూర్చున్నాడు. ఆమె మునిగి ఎదుట క్షీరాన్న పూర్ణ మయిన పాత్ర ఉంచింది. వేడివేడిగా క్షీరాన్నము కాలుతుండడమునల్ల పాత్రను ఋషి పట్టుకోలేకపోయినాడు. అతడు కుంతి ఏమిచేసి చూచినాడు. అతని అభిప్రాయమును ఆమె గ్రహించి పాత్రను వీపుమీద పెట్టుకొనేసరికి వీపు కాలి బొబ్బ లెక్కింది. అయినప్పటికీ కుంతి కిక్కురుమనకుండా ఉండడం ముని చూచి సంతోషించి ఆమెకు వర మిచ్చి వెళ్ళినాడు. మునీంద్రుడు ఆమె గృహములో ఏవిధముగా ఉన్నాడో అదేవిధముగా అవంతిక నీవద్ద ఉన్నది. ఆమెను చాలా చక్కగా గౌరవించు” తల్లి మాటలు విని వద్దానతీ మారువేషంలో ఉన్న వాసవదత్తును బాగా సన్నాహించింది.

వాసవదత్తు ఎన్ని గౌరవాలు పొందుతున్నప్పటికీ ప్రియుణ్ణి ఎడబాసి విరహపాండిమతో నిశీధములో పడ్డినీవలె ఉంటున్నది. వసంత

కుని కోతికోక్కిరాయి చేష్టలను చూచేప్పటికి ఆవిరహిణికి కొంచెము చిరునవ్వు వచ్చేది.

ఈలోగా వత్సరాజు అతిమౌనంగా ఉన్న వేటభూములు తిరిగి సాయంకాలము లావాణికము వచ్చి బూడిద అయిన అంతఃపురము చూచి, వానవదత్తా వసంతకులు కాలిపోయినారని విన్నాడు. వెంటనే మూర్ఛపచ్చి నెలమిపాద పడినాడు. కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లినాడే కాని హృదయములో కోకాగ్ని జ్వలించింది. వత్సరాజు ఆర్తితో గిలగిల కొట్టుకొంటూ ప్రాణాలు వదిలేతామని నిశ్చయము చేసుకొనేసరికి “వానవదత్తవల్ల నాకు విద్యాధర చక్రవర్తి కాబోయే కుమారుడు కలుగుతాడని నారదుడు చెప్పాడు. అతనిమాట అబద్ధ మవుతుందా? కొంతకాలం నాకు దుఃఖం కలుగుతుందని కూడా నారదుడు అన్నాడు. ఈ గోపాలక, యోగంధరాయణులు విచారంతో కనపడరే! బహుశః దేవి జీవించి ఉంటుంది. ఇది మంత్రుల యుక్తి కావచ్చును. ప్రియురాలితో నాకు సమాగమము కలగవచ్చు. అందుచేత పర్యవసానము చూడాలి” అని జ్ఞాపకము వచ్చింది. మహారాజుకు మంత్రులు ధైర్యము చేప్పినారు. వానవదత్తాదేవి తండ్రి విచారపడకుండా ఉండేటందుకు గోపాలుడు దూతముఖంగా, రహస్యంగా ఆమె సంగతి తెలియజేసినాడు.

పద్మావతీ వివాహము

మగధరాజు లావాణికవృత్తాంతము సర్వమూ చారులవల్ల తెలుసుకొన్నాడు. అదివరకే తనను యోగంధరాయణుడు కోరిన ప్రకారము తన కుమార్తె పద్మావతిని వత్సరాజుకు ఇవ్వడానికి ఇష్టపడి, అంగీకారమును వత్సరాజుకూ, అతని మంత్రికీ తెలియ చేసినాడు. వత్సరాజు, మంత్రిమాటమీద పద్మావతిని పరిణయ మాడడానికి ఇష్టపడినాడు. అప్పుడు అతడు “ఇందుకోసమే వానవదత్తను దాచిపెట్టినారు కాబోలు”

అనుకొన్నాడు. వెంటనే లగ్నము స్థిరపడిచి యాగంధరాయణుడు దూతవర్ణనా మగధరాజుకు 'సీకోరిక మేము అంగీకరించినాము. నేటికి ఏడవరాత్రులు పద్మావతీని వివాహమాడడానికి వత్సరాజు అక్కడికి రాగలడు. ఈ పరిణయమువల్ల పత్నేశ్వరుడు వానవదత్తును శీఘ్రముగా మరచిపోవక!" అని సందేశము పంపినాడు. ప్రతిదూత వెళ్ళి ఆ సందేశాన్ని మగధేశ్వరునికి నివేదించినాడు. మగధరాజు అందుకు అంగీకరించినాడు. అతడు తనకూతురిమీద వాత్సల్యము, తన, సిరి సంపదలకూ తగినసట్టు పెళ్ళిసంజామా సిద్ధము చేయించినాడు. పద్మావతి ఇప్పుడైన వరునివల్ల సంతోషముతో పొంగిపోయింది. వానవదత్తు ఆవార్త విని విచారపడ్డది. వనంతికుడు వానవదత్తుకు మాటమాత్రము దైర్యము తెచ్చినాడు. "ఈపద్మావతీ పరిణయమువల్ల, వత్సరాజుకూ మగధేశ్వరునకీ మైత్రి ఏర్పడుతుంది. శత్రు వయిన మగధరాజు మిత్రుడైనాడు. సీమీద వత్సరాజు ప్రేమతో ఉంటాడు." అని చెప్పినాడు.

వివాహము సమీపించగానే వానవదత్తు ఆమెకు మాలాతిలకరచన చేసింది. ఏడవనాడు వత్సరాజు సైన్యసమేతముగా, మంత్రులతో వివాహానికి వచ్చినాడు. వానవదత్తువియోగవ్యధతో బాధపడే వత్సరాజు పద్మావతీదేవిని పరిణయ మాడడానికి ఎలా రాగలుగు తున్నా డని శంకించడము అనవసరము. అతడు తిరిగీ వానవదత్తును పొందుతా ననే ప్రత్యాశ ఉన్నందువల్ల పద్మావతీపరిణయానికి అంగీకరించినాడు. చంద్రోదయమువల్ల నముద్రము ఉప్పొంగినట్టు పత్నేశ్వరునిరాకవల్ల మగధరాజు ఆనందపరవశుడై అల్లుడికి ఎదురుగా వెళ్ళినాడు. వత్సవల్ల భుడు పురప్రవేశము చేస్తూండగా పురజన హృదయాబ్జాలలో మహోత్సవము ప్రవేశించింది. ఆమహిమణుడు విరహమువల్ల కృశించి, మనోహరంగా ఉన్నపుడు పురకాంతలు అతన్ని రతీదేవి లేని మస్కథుడేమో అనుకొన్నారు. అతడు మగధరాజు ప్రాసాదము ప్రవేశించి,

ముత్తైకువులతో కళకళలాడుతున్న వివాహమందిరంలో పెళ్ళి కుమార్తెను, నిర్జితపూర్ణ చంద్రబింబను పద్మావతిని కొతుకముతో చూచినాడు. ఆమె ధరించిన తన మాలాతలకములు చూచి వత్సరాజు “ఈమెకు ఈమాలాతలకములు ఎవరు రచించారు ?” అని షితర్కించు కొంటూ పరిణయవేదిక ఎక్కి పద్మావతిపాదో గ్రహించినాడు. ఆకరగ్రహణము పృథివీకిర గ్రహణానికి ఆంభముగా ఉన్నది. వాసవదత్తాప్రియుడు వివాహ సంరంభము చూడలేడన్నట్లు, మంగళహోమ ధూమము అతని నేత్రాలను అశ్రువులతో మూసింది. పద్మావతి వదనము అగ్నివ్రదక్షిణ సమయంలో ఎర్రనై, భర్త అభీప్రాయము గ్రహించి కోవారుణ మైచట్టు ప్రకాశించింది. వివాహ మయినతరువాత వత్సరాజు పద్మావతిపాదాలి ఎదిలినాడే కాని వాసవదత్తను మనస్సులో నుంచి వదల లేదు. మగధరాజు అల్లుడి కిచ్చిన రత్నరసులను చూస్తే, భూమిలో ఇక రత్నాలు లేవని అనవలసివస్తుంది ! అప్పుడు యౌగంధరాయణుడు “ఈ అగ్నిహోత్రినాక్షిగా అల్లుడితో మైత్రితో ఉంటా నని మగధరాజు సెలవీయాలి” అన్నాడు. మగధరాజు అందుకు అంగీకరించినాడు. వివాహ మహోత్సవ సమయంలో అందరికీ కట్నాలు వస్త్రాలు లభించినవి. చారణులు గానము చేసినారు. వేశ్యాంగనలు అభినయించినారు. అప్పుడు వాసవదత్తాదేవి తనప్రియుని అభ్యుదయము కోరి ఎక్కడో నిద్రిస్తున్నదానివలె కనపడకుండా పగటివేళ వెన్నలవలె ఉన్నది.

మహామతి యౌగంధరాయణుడు మంత్రిభేదము శంకించి “వత్సరాజు అంతఃపురంలో ప్రవేశిస్తే వాసవదత్తాదేవిని చూడక మానడు.” అనుకొని, వత్సరాజు నిజరాజధానికి తరలి వెడతా డని, మగధరాజుకు తెలియజేసినాడు. ఆయన అంగీరించినాడు. రాజధానికి తరలి వెళ్ళాలని మంత్రి వత్సరాజుకు తెలిపినాడు. ఆయన ప్రయాణానికి సిద్ధపడినాడు.

విందులూ, పానశోష్ణీ అయిన తరువాత వత్సరాజు, పద్మావతీ సహితంగా, మంత్రాలు వెంట రాగా తరలినాడు. వానపదత్త పద్మావతి ఇచ్చిన సుఖవాహన మెక్కి, నేనవెంట రాగా, వసంతకుడు ప్రచ్ఛన్నముగా వెనుక రాగా, బయలుదేరినది. వత్సేశ్వరుడు లావాణకము చేరి పద్మావతితో మంజీరము ప్రవేశించినాడు. తాను మాత్రము దేవి మనస్సులో ప్రవేశించినాడు. వానపదత్త అర్ధరాత్రి అన్న గోపాలకుని దగ్గరికి వెళ్ళినది. చెల్లెలిని చూచి ఆదరముతో అన్న కన్నుల నీరు నింపినాడు. ఆమె అన్నను ఆలింగనము చేసుకొన్నది. కన్నీరు మున్నీరుగా దుఃఖించింది. సరిగ్గా అప్పుడే సంకేత ప్రకారము యాగంధరాయణుడు రుక్మణ్యంతునితోకూడా రావడంతోటే అతన్ని వానపదత్త ఆదరముతో చూచింది. ఆమె విరహవ్యధ తీరిన దని ఆయన ఓదార్చినాడు. ఈలోగా పద్మావతీదేవి అనుచరులు అమ్మగారి దగ్గరికి వెళ్లి “దేవీ! మాలోకూడా ఇంతదూరము దాకా అపంతికమ్మ వచ్చి, మామాట తోసిరాజని గోపాలకుని ఇంటికి పోయింది” అని మనవి చేసినారు. వత్సరాజుయుండు పద్మావతితో అనుచరులు విన్నవించగానే, ఆమెకు సంశయము తోచింది. వెంటనే ఆమె అనుచరులతో “వెళ్లి నామాటగా అపంతికతో చెప్పాలి. నాదగ్గర ఆమె న్యాయంగా ఉన్నది. నేను ఎక్కడ ఉంటే ఆమెకూడా అక్కడే ఉండాలి. మరోచోట ఆమె ఉండరాదు” అని చెప్పింది.

వానపదత్తా ఉదయనుల పునపుమావేశము

పద్మావతీదేవి ఏకాంతముగా ఉండడము చూచి వత్సరాజు ఆమెను కుతూహలముతో “ప్రేయసీ! నీకు ఈమాలాతిలకములు ఎవరు రచించారు?” అని అడిగినాడు.

“మాయింట్లో ఒక బ్రాహ్మణుడు అపంతిక అనే బ్రాహ్మణిని ఇల్లడము ఉంచి వెళ్ళినాడు. ఇదంతా ఆమెకిల్లకై వున్నాము.” అన్నది వద్ద. ఆమె వానవదత్త అయి ఉంటుందని రాజుకు తోచింది. అలాగే అతడు నిశ్చయించుకొని గోపాలకుచినివాసానికి వెళ్ళేప్పటికి వద్దాననే దేవి అనుచరులు కనిపించారు. రాజు మందిరములో ప్రవేశించినాడు. అక్కడ వానవదత్త, గోపాలక యోగంధరాయణ భుజాద్వంద్యులకు లున్నారు. వత్సరాజు గ్రహణమున మునిన చంద్రునివలె వియోగానంతరము వచ్చిన వానవదత్తను చూచి దుఃఖముతో నేలమీద పడిపోయినాడు. వియోగాతిశయమువల్ల పరిపాంకుదుర్బలశరీరము గల వానవదత్తాదేవి హృదయము వియోగదుఃఖముతో పొక్కిపోగా, తన్ను తాను నిందించు కొంటూ బావురు మన్నది. రాజదంపతులు ప్రవాసానంతరదుఃఖముతో పలవిస్తుంటే, మహాధీరు డయిన యోగంధరాయణుని నేత్రాలు అశ్రు పూరితము లయినది. ఆ క్రోధాహుళము విని వద్దావతి, ఆకులపాటుతో సంగతి అంతా తెలుసుకొని వానవదత్తా నశ్వరాజులవలె తానుకూడా దుఃఖించింది. ఇల్లాళ్ళు స్నేహముగ్ధులు కదా! వానవదత్త పలుసారులు “అయ్యో! నాధర్మకు ఎంత దుఃఖము కలిగించాను? నేనెందుకు జీవించడం!” అని పలవించింది. ధీరు డయిన మహామంత్రి “దేవా! మగధ రాజపుత్రికా లాభమువల్ల మీకు సామ్రాజ్యము లభిస్తుందని ఇదంతా చేసినాను. దేవికి దోషం చేయలేదు. విరహములో ఉన్నప్పుడు వానవదత్తాదేవి శీలానికి సాక్షిణిగా నవతి, ఈ వద్దావతే ఉన్నది” అన్నాడు. మాతృర్యరహితబుద్ధితో వద్దావతి “ఈమె శీలాన్ని ఋజువు చేయడానికి అగ్నిప్రవేశ మయినా చేస్తాను” అన్నది. వత్సరాజు “నానిమిత్తం వానవదత్త మహాబాధ అనుభవించింది. నేనే అవరాధిని. ఆమె కానే కాదు” అన్నాడు. వానవదత్త నిశ్చయాత్మకబుద్ధితో “మహారాజు సందేహము తీరడానికి నేను అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను” అన్నది.

యాగంధరాయణుడు తూర్పుగా తిరిగి ఆచమనము చేసి శుద్ధుడై “లోక పాలకులారా ! నేను రాజహితము చేసేవాడినే అయితే, వాసవ దత్త పవిత్రురా లయితే ఆమాట చెప్పండి. మీ రలా చెప్పకపోతే నాశకీరాన్ని వదలివేస్తాను” అన్నాడు. వెంటనే అశరీరవాణి మేఘు గంభీరస్వరముతో “వత్సరాజా ! నీపూర్వ పుణ్యమువల్ల యాగంధ రాయణుడి వంటిమంత్రి, అపరదేవత వంటి వాసవదత్త లభించారు. నిజంగా నీవే ధన్యుడవు !” అన్నది. అక్కడివారు ఆరులెత్తి చెవులు రిక్కించి, నంతోపచిత్తులై మయూరవృత్తు లయి విన్నారు. వత్సరాజు బావమరిది గోపాలకుడా యాగంధరాయణుని పొగడినాడు. భూచక్ర మంతా తనచేతికి చిక్కినట్టు మహారాజు నిశ్చయించుకున్నాడు. అను దినమూ అనురాగముతో పద్మావతీ వాసవదత్త లుండగా ఆనంద ములో మహారాజు ఓలలాడుతున్నాడు.

త ర ం గ ము : ౧౭

వత్సరాజు వాసవదత్తా పద్మావతులతో ఏకాంతములో పాసలీలలు అనుభవించిన తరువాత గోపాలక రుమన్వద్వసంతక సహితముగా యాగంధరాయణుని రావించి అందరితో గోష్ఠి జరుపుతున్నాడు. మహారాజు తన విరహప్రస్తావనలో కథ చెప్పినాడు.

ఊర్వశీ పురూరపుల కథ

పురూరపు డనే పరమవైష్ణవరాజు ఉన్నాడు. అతడు అడ్డులేకుండా భూలోక స్వర్గలోకాలలో తిరుగుతున్నాడు. ఒకనాడు ఆయన నందన వనములో విహరిస్తున్నప్పుడు మన్మథుడి అపరమోహనాస్త్రము వంటి ఊర్వశి అతన్ని చూచిన మాత్రాన వివశురాలై మూర్ఛపోయింది. చివరకు మోహము ప్రాణాపాయము తెప్పించేప్పటికి, ఊర్వశినిచూచి

రంభాది అవ్వరనల హృదయాలు గిలగిలలాడినవి. పురూరపుడు లావణ్య రసనిర్ఘరిణి అయిన ఊర్వశిని చూచి, ఆమెను ఆలింగనము చేసుకోవలెననే తీవ్రేచ్ఛవల్ల మూర్ఛపోయినాడు. పాలసముద్రములో ఉన్న శ్రీహరికి పురూరపుడి అపస్థితెలియగానే, ఆయన నారదుడితో, “సందన వనములో పురూరపుడు ఊర్వశిని చూచి మోహించినాడు. నీవు వెళ్ళి నామాటగా ఇంద్రుడితో చెప్పి, ఊర్వశిని పురూరపుడికి ఇప్పించు” అని చెప్పినాడు. విష్ణుదేవుని ఆనతి శిరసా వహించి నారదుడు పురూరపుణ్ణి మేలుకొలిపి “నీకోసము మహావిష్ణువు నన్ను పంపినాడు. ఆయన తన భక్తుల ఆపదలు చూడలేడు” అని అతన్ని ఓదార్చి ఇంద్రుని దగ్గరికి తీసుకుపోయి అతనికి ఊర్వశిని ఇప్పించినాడు. ఆ ఊర్వశీ దానము స్వర్గానికి నిర్ణీతకరణము, ఊర్వశికి మృతసంజీవనము అయింది.

పురూరపుడు దేవాంగనను భూలోకానికి తీసుకొని వచ్చి, మానవుల కందిరికీ ఆశ్చర్యము కలుగజేసినాడు. ఒకరిచూపువల్ల మరొకరు బద్ధులయినట్లు ఆ ఊర్వశీ పురూరపులు క్షణముకూడా ఎడబాటు సహించకుండా ఉన్నారు. ఇలా ఉండగా దేవదానవులకు మహాయుద్ధము సంభవించింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు పురూరపుణ్ణి సాయము చేయమని కబురు పంపించినాడు. పురూరపుడు ఇంద్రుడిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

దేవేంద్రపురూరపులు మాయాధరుడనే రాక్షసరాజును సంహరించి, ఉత్సవము చేసినారు. ఉత్సవ సందర్భములో తుంబురుడి సమక్షములో రంభ సృత్యములో పాఠపాటు చేసింది. అందుకు పురూరపుడు నవ్వి నాడు. రంభ పురూరపుణ్ణి చూచి “నేను దివ్యసృత్యం చేశాను. నేను దివ్యస్త్రీని. నీవు మానవుడవు. నీకు నాట్యమర్మము ఎలా తెలిసింది?” అని అడిగింది. పురూరపుడు, “నీగురువు తుంబురునికి గూడా తెలియని నాట్యమర్మాలు, ఊర్వశీ సహవాసమువల్ల గ్రహించాను” అన్నాడు. తుంబురుడు కోపముతో “నీకు కృష్ణారాధన పర్యంతము ఊర్వశితో

వియోగము కలుగునుగాక'' అని శాపము పెట్టినాడు. ఆ శాపము విని పురూరపుడు అకాలంలో ఆశనిపాతమువంటి మాట ఊర్వశికి చెప్పినాడు. ఎక్కడనుంచో గంధర్వులు వచ్చి, పురూరపుడికి కనపడకుండా, ఊర్వశిని ఎక్కడికో తీసుకుపోయినారు. ఇకంతా శాప ఫల మని పురూరపుడు గ్రహించి బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళి శ్రీమారిని పూజిస్తున్నాడు. ఊర్వశి గంధర్వలోకంలో విరహంవల్ల వివశయై ఉన్నది. విరహదీర్ఘము లయిన నిశలను ఊర్వశిశాపము తీరుతుం దనే వ్రత్యా శతో గడుపుతున్నది. పురూరపుడు తపస్సుచేసి నారాయణుని మెప్పించినాడు. అప్పుడు గంధర్వపురుషులు ఊర్వశిని రాజు కిచ్చినారు. శాపము తీరినతరువాత భూలోకవాసి అయిన పురూరపుడూ, దివ్యాంగన అయిన ఊర్వశీ సుఖభోగాలు అనుభవించినారు.

వత్సరాజు చెప్పిన కథ విని వానవవత్త తన వియోగసమానానికి సిగ్గుపడ్డది. మహారాజును సంతోషపెట్టడానికి యశోగంధరాయణుడు కథ చెప్పినాడు :

అహిత సేనుని కథ

సంవదలతో తులతూగుతూఉండే తిమిరానగరంలో అహిత సేను డనేరాజు ఉన్నాడు. అతనిభార్య భూలోకంలో అప్పరస. ఆయన ప్రియురాలితో ఎక్కువగా భోగాలు అనుభవించడంవల్ల జీర్ణజ్వరం వచ్చింది. వైద్యులు అతనికి భార్యాసాంగత్యము అవధ్య మని నిషేధించారు. దేవితో ఉపభోగము లేనందువల్ల మహారాజు హృదయంలో చిళ్ళ పుట్టింది. వైద్యులు మంత్రులతో రహస్యంగా, ఆవ్యాధి అతి భయంవల్లనో అతిశోకమువల్లనో తగ్గిపోతుం దని చెప్పారు. మంత్రులు ఆలోచన చేసినారు. మహాసర్పము వీపుమీద పడినా, శత్రువులు అంతఃపురం ప్రవేశించినా, కలతచెందని రాజుకు భయ మెలా కలుగుతుంది?

మంత్రులు మహారాణిని దాచిపెట్టి, ఆమె చనిపోయిందని రాజుతో మనవి చేశారు. ఆవార్త విని రాజు విచారితంగా శోకించేటప్పటికి వ్యాధి తగ్గిపోయింది. మంత్రులు మహారాణిని రాజుకు తిరిగి అప్పగించారు. ప్రియురాలిని గుర్తము చేసినప్పటికీ రాజు మంత్రులను గౌరవించి, తెలివి తేటలకు మెచ్చుకొన్నాడు. పతికి హితముచేయడము భార్య లక్షణము కదా!

స్వామి హితము కోరడము మంత్రలక్షణము. వత్సరాజు, మీకు సమస్తభూమండలం లభిస్తుందని ఆలోచించి ఈ ఉపాయము చేశాము. మీమీద భక్తివల్ల వియోగాన్ని నహించిన వానవదత్తాదేవి మీకు మహావకారం చేసింది. ఆమె అవకాశిణి కాదు.”

మహారాజు మంత్రిమాటలు విని తానే అపరాధిగా భావించుకొని నవ్వుకొని, “అవును. వానవదత్త మూర్తిభవించిన నీతివలె నాకు భూమండల మంతా ఇచ్చింది, అనురాగాంధులకు సహనం ఉండదు. తొందరపడి అనుచితంగా మాట్లాడినాను.” అని సల్లాపాలవల్ల, వానవదత్తాదేవి లజ్జ ఒకసారే పోగొట్టినాడు.

మగధరాజు యశాగంధరాయణుడు చేసిన యుక్తిని గ్రహించి, దూతముఖంగా వత్సరాజుకు “నీమంత్రులు మమ్మల్ని మోసము చేసినారు. మాకు దుఃఖము కలిగించకుండా నీవు ప్రవర్తించాలి.” అని సందేశము పంపినాడు. మగధేశ్వరుడికి సమాధానం పంపడానికి వత్సరాజు ఆదూతను పద్మావతిదగ్గరికి వెళ్లమన్నాడు. ఆమె వానవదత్తా సన్నిధిలోనే దూతకు దర్శన మిచ్చింది. దూత పద్మావతితో “మీ తండ్రిగారు చెప్పమన్న మాటలు. మమ్మల్ని మోసంచేసి యశాగంధరాయణుడు తీసుకొనిపోయినాడు. మీ భర్తకు వానవదత్తమీద అనురక్తి అధికం. రెండుకొవ్వలు ఒకచోట ఎలా ఇముడుత వని మీతండ్రిగారు పిచాచిస్తున్నారు” అన్నాడు.

అప్పుడు “నామాటగా మాతల్లిదండ్రులతో చెప్పి, భర్త నామీద చాలా అనుచాగముతో ఉన్నాడు. వానవదత్త నాతో స్నేహంగా అక్కడలే ఉంటున్నది. నశ్యప్రియులైన మానాయనగారు నాప్రాణాలు వదులుకోనిపక్షంలో, నాభర్తను గురించి వివేచించి తే చేయకుండా ఉండాలి.” అని దూతను సత్కరించి పుట్టింటికి పంపింది. దూత వెళ్ళి పోగానే, పుట్టింటికి తలుచుకొని పిచారపడ్డది. వానవదత్తను రంజించడానికి వసంతకుడు కథ ఆరంభించినాడు:

సోమప్రభా గుహచంద్రుల కథ

పాటలీపుత్ర నగరములో ధర్మగుప్తుడనే ధనాధ్యవైశ్యుడు ఉన్నాడు. అతనిభార్య చంద్రప్రభకు లేక లేక అందమైన కూతురు పుట్టింది. పుట్టి పుట్టడంలో ఆపిల్ల శరీరకాంతితో ఇల్లంతా దేదీప్యమానంగా వెలిగిస్తూ లేచి కూర్చుని, స్పష్టంగా మాట్లాడడం మొదలుపెట్టింది. పురుటింట్లో ఉన్న స్త్రీలంతా తెల్లవాయి ధర్మగుప్తుడితో సంగతంతా చెప్పారు. అతడు భయపడి పురుటింట్లోకి వచ్చి, ఏకాంతంలో కూతురికి నమస్కరించి “ఓదేవీ! నివేదకు? నా ఇంట్లో అవతరించావు!” అన్నాడు. అప్పుడు ఆపిల్ల, “నన్నెవరికీ ఇచ్చి పెళ్ళిచెయ్యకు. నీ ఇంట్లో నేను ఉన్నంతకాలం శుభం చేకూరుతుంది. తక్కిన సంగతులు అడిగి లాభ మేముంది?” అన్నది. బిడ్డ మాటలు విని ధర్మగుప్తుడు భయపడ్డాడు. కుమార్తె చనిపోయిందని పుకారు పుట్టింది, రహస్యంగా ఇంట్లో పెంచుతున్నాడు. ఆ అందాల కుప్పకు తండ్రి సోమప్రభ అని పేరు పెట్టినాడు. ఒకరోజున ఆమె మేడ మీద పచారుచేస్తూ వసంతోత్సవం చూస్తూన్నది. గుహచంద్రుడనే వైశ్యపుత్రుడు సోమప్రభను చూచి మోహించాడు. అతని అస్వస్థత గ్రహించి తల్లిదండ్రులు వదేవదే అడిగినారు. అతనిన్నే హితులు అస్వస్థతకు కారణము చెప్పారు. గుహచంద్రుని తండ్రి గుహసేనుడు ధర్మ

గుప్తుని దగ్గరికి వెళ్ళి తన కుమారునికి సోమప్రభను ఇమ్మని కోరినాడు. ధర్మగుప్తుడు అందుకు సిరాకరిస్తూ “నా కెక్కడి దోయి పిల్ల!” అన్నాడు. పిల్లను ఇంట్లో ఉంచుకుని లేదంటున్నాడని గ్రహించి గుహనేనుడు ఇంటికి వెళ్ళి కొడుకుతో, “ఈవిషయంలో రాజును ప్రేరేపిస్తాను. అదివరకు నేను రాజుగారికొలుపులో ఉండేవాణ్ణి కూడాను. ఈ అవస్థలో రాజు సహాయం చెయ్యకపోడు” అన్నాడు. వర్తకుడు రాజుకు రత్నం ఇచ్చి సంగతి మనవి చేసినాడు. రాజు సంతోషించి గుహనేనుడికి కొత్తవస్తువులు సహాయం ఇచ్చాడు. కొత్తవస్తువులు సైన్యం తీసుకు వెళ్ళి ధర్మగుప్తుని ఇల్లు ముట్టడించాడు. సర్వనాశనం సంభవిస్తున్నదని భయపడి, కంఠగతప్రాణంతో ఉన్నతండ్రితో సోమప్రభ, “నాన్నా, నన్ను ఇచ్చేసియ్యి. నావల్ల నీ కెందుకు హాని? నీ వియ్యంకునితో ఒక ఏర్పాటు చెయ్యి. పెళ్లి చేసుకొన్నతర్వాత భర్త నన్ను శయ్యకు చేర్చరాదు. అదీ ఏర్పాటు” అన్నది. ధర్మగుప్తుడు కుమార్తె చెప్పిన మాటలు వియ్యంకుడితో చెప్పినాడు. కుమారుడికి పెళ్లి అవుతుంది గదా అని సంతోషించి గుహనేనుడు అందుకు అంగీకరించినాడు. పెళ్ళి అయింది. సోమప్రభ అత్తవా రింటికి వెళ్ళింది. సాయంకాలము తండ్రి కొడుకుతో “నాయనా, నీ భార్యను శయ్యకు చేర్చవద్దు.” అని, చెప్పినాడు. తన పరతు మామగారికి జ్ఞాపకంచేస్తూ తర్జునితో ఆమె బెదిరించింది. ఆవేలు చూడగానే అతనిప్రాణాలు ఎగిరిపోయినవి. మిగతావారికి భయం వేసింది. గుహనేనుడు చనిపోయాక, కుమారుడు తన ఇంట్లో మహా మారిగా భార్య ప్రవేశించిందని నిశ్చయించుకొన్నాడు. గుహచంద్రుడు ఆమెను తాకక ఇంట్లో ఉంచుకొని అసిధారావ్రతం నడుపుతున్నాడు. అతనికి లోపలవిచారము, భోగాలమీద విరక్తికలిగి అతడు బ్రాహ్మణులకు దానధర్మాలు చేసి, భోజనాలు పెడుతున్నాడు. సోమప్రభ మానవ్రతం ఆపబడింది, భోజనానంతరం బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలు ఇస్తున్నది.

ఒకనాడు మునలిబ్రాహ్మణుడు భోజనానికి వచ్చి, జగదేశనుందరి అయిన సోమవ్రథను చూచి ఏకాంతములో ఆమెధర్మను అడిగినాడు, “ఈ పిల్ల నీ కే మవుతుంది?” అని అడిగినాడు. ఆయన నిర్బంధంవల్ల గుహచంద్రుడు రహస్యము దాచక చెప్పివేసినాడు. ఆ వృద్ధబ్రాహ్మణునికి అతనిమీద దయ కలిగింది. ఈప్రీతం నెరవేరడానికి అగ్నిమంత్రం ఉపదేశించినాడు. గుహచంద్రుడు డామంత్రం పునశ్చరణ చేస్తుండగా, అగ్నిలోనుంచి దివ్యపురుషుడు ఉద్భవించినాడు. అతనిపాదాలమీద గుహచంద్రుడు మోకరిల్లినాడు. అగ్నిదేవుడు “ఈరోజు నీయింట్లో నా భోజనం, రాత్రి ఇక్కడే ఉండి, నీ కోరిక ఈడేరేవిధం సాధిస్తాను.” అని చెప్పి వెళ్ళిపోయినాడు. తక్కిన బ్రాహ్మణ్యంతోపాటు అతడూ భోజనంచేసి, రాత్రి గుహచంద్రునిదగ్గర జాముసేపు జాగ్రత్తగా శయనించాడు. అంత నిద్రిస్తున్న సమయంలో సోమవ్రథ అక్కడికి వచ్చింది. అప్పుడు వృద్ధబ్రాహ్మణుడు గుహచంద్రుని నిద్రలేపి ‘రావోయి, సీభార్యనంగరి చూతువుగాని’ అంటూ, యోగమాయతో గుహచంద్రుని తుమ్మెదను చేసి, తానూ అలాగే తుమ్మెదగామారి, అతనికి సోమవ్రథను చూపినాడు. ఆనుందరాంగి ఊరువెలుపల చాలాదూరం వెళ్ళింది. ఆమెతో కూడా వృద్ధబ్రాహ్మణుడు, గుహచంద్రుడూ తుమ్మెదల రూపాల్లోనే అనుసరించారు. వెళ్ళగా వెళ్ళగా విశాలమయిన మర్రిచెట్టు చూశారు. ఆచెట్టుకింద వీణావేణు మనోహరగానం వారిపీనులకు సోకింది. ఆ మర్రిచెట్టు కొమ్మమీద మహాననంమీద తనభార్యవంటి దివ్యస్త్రీని, గుహచంద్రుడు చూచినాడు. అతనిభార్య ఆ దివ్యస్త్రీ వక్కనే కూర్చున్నది. ఆ రాత్రి సమానకాంతి గల ఆ యిద్దరినీ చూడగా ముగ్గురు చంద్రులు వెలుగుతున్నట్టు తోచింది. “ఏమిటి, ఇది స్వప్నమా? భ్రాంతి కాదు గదా? ఈరెండూకూడానా? నాకు శుభఫలం చేకూరుతుందని

తోస్తున్నది.” అని గుహచంద్రుడు ఆలోచిస్తుండగా, ఆ స్త్రీ లిద్దరూ భోజనానంతరం దివ్యానవము పానముచేశారు.

“అక్కయ్యా! ఇవాళ నూయింటికి తేజశ్శాలి అయిన బ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు. నా కేమో భయంగా ఉన్నది ఆయన రాకవల్ల. నేను ఇంటికి పోవాలి” అంటూ గుహచంద్రుని భార్య సోమవ్రథ, దివ్యాంగన దగ్గర సెలవు తీసుకొని, చెట్టు దిగింది. అప్పుడు తుమ్మెదల చూపాలలో ఉన్న బ్రాహ్మణుడూ, గుహచంద్రుడూ ముందుగానే ఇంటికి వచ్చి, ఎప్పటిలాగే పనున్నారు. సోమవ్రథ ఇల్లు చేరి ఎవరికీ తెలియకండా తన మందిరంలోకి వెళ్ళింది.

అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు గుహచంద్రునితో “చూచావా, నీ భార్య మానవస్త్రీ కాదు! ఇవాళ నీ భార్య సోదరిని కూడా చూచావుకదా? ఆమెకూడా దేవతే! నీ భార్య దేవత కనుకనే నీపొండు అంగీకరించలేదు. నీకోరిక సిద్ధించేందుకు ద్వారముమీద రాయవలసిన మంత్రం ఒకటి ఉంది. ఆమంత్రానికి తోడు బ్రాహ్మయ్య క్తికూడా చెప్పాలి. అగ్ని న్వయంగానే జ్వలిస్తుంది. గాలికూడా సాయవడితే ఇంకవేరే చెప్ప వలెనా! మంత్రము ఒకటే నీకార్యం సఫలం చేస్తుంది. దానికితోడు. యుక్తి చెపుతున్నాను. మంత్రం అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.” అని చెప్పి తెల్లవారగానే శయ్యామందిర ద్వారము మీద మంత్రాన్ని రాసి నాడు. సాయత్రం మంత్రాన్ని ప్రయోగించే యుక్తికూడా సాధించాడు. యుక్తి ప్రకారం గుహచంద్రుడు అలంకారాలు ధరించి సోమవ్రథకు కనబడేలాగ వేశ్యతో సరసనల్లాపాలు ఆరంభించాడు. ఆమెకు ఈర్ష్య కలిగింది. మంత్రమహిమవల్ల సోమవ్రథ మానముద్ర వదిలి, “ఎవరైతింది?” అని ప్రశ్నించింది. “ఇది వేశ్య. నామీద దీనికెంతో ప్రేమ. దీని ఇంటికి పోతాను.” అని అతడు చక్కగా అబద్ధ మాడాడు. సోమవ్రథ భర్త కేసి ఓరచూపులు చూస్తూ, కనుబొమ్మలు ముడివేస్తూ,

ఎడమచేతితో అతన్ని వారిస్తూ “నది, నీ, తెలిసింది. అందుకా మీ చేప ! పేళ్ళతో పెళ్ళకండి. నేను మీభార్యను. నేనుండగా మీ కేం కానాలి ? ” అని మంత్రముహిమవల్ల ఆవేశంతో పలికింది. ఆమెశరీరం పులకరించింది, నడిపింది, సంక్రోభించింది. భార్యభర్త లిద్దరూ శయ్యా గృహంలో భోగాలు అనుభవించినారు. మంత్రప్రభావం వల్ల గుహచం ద్రుడు దేవత అయిన భార్యను వశంచేసుకొన్నాడు. యోగములు, దాన ధర్మాలు మొదలయిన సత్కర్మలు ఆచరించే వారి ఇళ్ళల్లో శాప చ్యుతలయిన దేవతాస్త్రీలు ఇబ్బందుగా ఉంటారు. నష్టములు దే. బ్రాహ్మణ పూజే కామధేనువని అంటారు. దానిముందు సామదానాది ఉపాయాలు ఎందుకు వారి వస్తవి ? అలాగే దివ్యపదవిలో ఉన్నవారిని దుష్కృతం అధోగతిపాలు చేస్తుంది.

అహల్య వృత్తాంతము

పచ్చానతికి వసంతకుడు చెబుతున్నాడు. “పూర్వము త్రికాలవేది అయిన గౌతమమహర్షి భార్య అహల్య. మహేంద్రుడు ఆమెరూపము చూచి మోహించి, ఏకాంతంలో తనకోరిక తీర్చి మని ఆమెను ప్రార్థించినాడు. ప్రభువుల చిత్తము విశ్వరూపమువల్ల యధేచ్ఛగా ప్రవర్తిస్తుంది కదా ! అహల్య అతనికోరికకు సమ్మతించింది. గౌతమ మహర్షి నిజతపః ప్రభావంవల్ల భార్యనునోవికారమును గ్రహించ గలిగి నాడు. గౌతముడు అక్కడికి వచ్చేటప్పటికి ఇంద్రుడు భయపడి మార్జాలరూపం ధరించినాడు. గౌతమమహర్షి అహల్యతో “ఇంతకు ముందు ఇక్కడ ఉన్నవాడు ఎవడు ? ” అన్నాడు. ఆమె అప్రభంశ భావంలో “ఏసో స్థు మజ్జారో” అన్నది. మజ్జారో అంటే మార్జాల మనీ, మజ్జారుడు అనీ రెండర్థాలు వస్తవి. “నిజానికి ఆపచ్చినవాడు జారుడే” అని మహర్షి నవ్వి, భార్య నిజం చెప్పినందుకు శాపవిముక్తి

అనుగ్రహించినాడు. “వనసంచారం చేసి తిరిగి వచ్చే శ్రీరామచంద్రుని దర్శనం కలిగేదాకా నీవు శిలారూపంలో ఉండాలి.” అని తర్వాత ఇంద్రుని శపించినాడు. శాప మిచ్చి తపస్సు చేసుకోవడానికి మహర్షి వెళ్ళిపోయినాడు. అహల్య శిలారూపిణి అయింది. దుష్ప్రతానికి ఫలం ఎప్పుడూ ఉంటుంది. ఎవరు ఏగింజ నాటితే, వారు ఆఫలం అనుభవించక తప్పదు. మహానుభావులు కేవల విరుద్ధవిషయాలలో ఉత్సాహము వహించరు. ఉత్తములకు ఇదే విధిసిద్ధ మయిన నియమం. మీరిద్దరూ పూర్వజన్మలో అక్కచెల్లెళ్ళు. శాపమువల్ల ఇలా జన్మించారు. అందు వల్లనే మీహృదయాలు ఏకమై అరమరలు లేకుండా సఖ్యంగా ఉన్నవి.

వసంతకుడు చెప్పినదంతా వాసవదత్తా పద్మావతులు విని, ఈర్ష్య లేకుండా కలిసి మెలసి ఉన్నారు. పద్మావతి జరిపిన దౌత్యమువల్ల మగ ధేశ్వరుడు వాసవదత్తాదేవి సహృదయుడు గ్రహించి సంతోషించినాడు.

దీ గ్వీ జ యా లో చ న

మరునాడు మంత్రి యాగంధరాయణుడు రాణి మొదలయినవారి నన్నిధిలో వత్సరాజును సందర్శించి ఇలా పలికినాడు. “రాజేంద్రా ! జైత్రయాత్రకు మీరు కాశాంబీనగరానికి వెళ్ళరేమి? మన తంత్రానికి లొంగిపోయి మగధరాజు మనజోలికి రాడు. కన్యాసంబంధ మనే రజ్జువుతో అతన్ని కట్టివేశాము. మనతో పోరి తనకుమార్తెను, ప్రాణాధికను పోగొట్టుకొంటాడా? అతన్ని, మీరు మోసం చేయ్యలేదు. ఇదంతా స్వయంగా నేనే చేశాను. ఇందువల్ల అతనికి యెరుపు ఏమీ లేదు. మగధరాజుకు మనమీద కోపం లేదనీ, ఇష్టమే ననీ దూతల వల్ల తెలియనే తెలిసింది.”

సంకల్ప సిద్ధు డయిన యాగంధరాయణుడు ఇలా వత్సరాజుతో అంటున్నప్పుడు మగధేశ్వరుని దగ్గరనుంచి దూత వచ్చినాడు. రాజాజ్ఞ పొంది వ్రతీహరి దూతను రాజమందిరంలోకి పోనివ్వగా ఆదూత మహా

రాజుకు ప్రణామం చేసి ఇలా పిన్నపించినాడు : “దేవా ! పద్మావతి దేవి పంపిన సందేశానికి మగధరాజు సంతోషించి తమకు తెలియచేయమన్నారు. మాటలతో ఏ నేమిటి ? సర్వమూ తెలిసింది. ఈ వివాహ సంబంధమువల్ల మగధరాజు మీకు వశ్యుడైనాడు.” దూత చెప్పిన మాటలు మహారాజు విని మంత్రిని రాజునికి అనే వృక్షకుసుమముగా అభినందించినాడు. వాసవదత్తా పద్మావతులు వచ్చి బహుమతులతో ఆదూతను సత్కరించి పంపించారు. అనంతరము చండమహానేనునిదూత వచ్చి మహారాజుకు ప్రణామం చేసి విన్నవించినాడు : “దేవా ! మారాజుగారు తమతో మనవి చేయమన్నారు. మీకీర్తికి చిహ్నము మీ మంత్రి యశాగంధరాయణుడు. మీమీద భక్తి గల వాసవదత్త ధన్యురాలు. ఆమె చేసిన సత్కార్యంవల్ల మాకు చిరకాలం నలుగురిలో తల ఎత్తుకొని ఉండేయోగ్యత కలిగింది. పద్మావతి నాకు వాసవదత్త కన్న వేరు కాదు. ఆసవతు లిద్దరి హృదయాలూ నఖ్యంగా ఉన్నవి. కనుక శీఘ్రమే దిగ్విజయం ఆరంభించాలి.” మామగారి సందేశం విని వత్సరాజు సంతోషంతో పొంగిపోయాడు. వాసవదత్తమీద అతనికి అనురాగం అధిక మయింది. మహామంత్రి యశాగంధరాయణునిమీద మహానురాగం కలిగింది. వత్సరాజు, దేవేరులూ ఆదూతను సత్కరించి పంపించారు. దిగ్విజయనన్నాహవిషయమై రాజు మంత్రులతో ఆలోచన చేసినాడు. వారి మంత్రప్రకారం మహారాజు కొశాంబికి బయలుదేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౮

ఉదయనుడు కొశాంబిలో ప్రవేశించుట

వత్సరాజు లావాణక దేశమునుంచి మంత్రులతోను భార్యలతోను కొశాంబీ నగరానికి తరలి వెళ్ళినాడు. అకాలములో పొంగిన సముద్రాలవలె భూమండలంఆక్రమిస్తూ సైన్యంవెంట వస్తున్నది. మహారాజుకు

శ్వేతచ్ఛత్రము పెట్టినారు. ఆయనవద్ద నామంతరాజులు తమతమ స్థానాలలో ఉండి, ప్రభువు గుణగణములను ప్రశంసిస్తూ పరవేష్టించినారు. మహారాజుకు వెనుక పిడిపడుమీద దేవేరులు ఇద్దరూ వస్తున్నారు. పండితాగధులు కైవారములు చేస్తూ ప్రయాణం నాగిస్తున్నారు. ఇలా ప్రయాణం చేసి మహారాజు నిజపరివారంతో మహాశ్మిసముతో కలకలలాడే కౌశాంబీనగరం ప్రవేశించినాడు. ఆ పురలక్ష్మి వత్సపల్లభుని చూచి ఆనందతరంగిత అయింది. మహారాజూ, అతని భార్యలూ, పురస్త్రీలకు కన్నులవండుగ చేసినారు. ఆనగరంలో మేడల మీద కిటికీలలో ఎక్కడ చూచినా పురాంగనలు రెప్ప లార్చక మహారాజును కుతూహలంగా చూచేవారే! రాజదర్శనేచ్ఛవల్ల ఒకరమణి రవికముడిమూల మరిచి కిటికీదగ్గరికి పరుగెత్తుకొని వచ్చింది. ఒకామె ముత్యాలహారం గుచ్చుతూ వత్సేర్వరుణ్ణి దర్శించా లనే తహతహతో కిటికీవద్దకు సచ్చేటప్పటికి హారం పెరిగిపోయి, ఆమె ఆనందాశ్రువులవలె ముత్యాలు రాలినవి. కొంతమంది వాసవదత్తాదేవి అగ్నిదగ్గ అయి చేవించినశివయం మాటాడుకొంటున్నారు. వాసవదత్తా పద్మావతుల రూపాలను ప్రశంసిస్తున్నారు కొందరు.

మహారాజు దేవేరులతో నగరప్రవేశము చేసేసరికి రాజమందిరానికి అపూర్వశోభ వచ్చింది. రాజమందిర మంతా నామంతరాజుల కానుకలతో నిండిపోయింది. వత్సరాజు రాజబృందాన్ని సమ్మానించి అంతఃపురంలో ప్రవేశించినాడు. ఆయన దినశేషాన్ని ప్రియలతో, పానగోష్ఠులతో, లీలతో గడిపినాడు.

ని థి లా భ ము

మరునాడు వత్సరాజు మంత్రులతో అన్ధానంలో ఉండగా, ఒక పిల్లడు ద్వారస్థానమునుంచి 'ప్రభూ, ప్రభూ, కాపాడాలి! అడవిలో

వాపు లముఃగోపాలకులు నిష్కారణంగా నా కుమారునిపాదము సరికి వేరారు. ప్రభూ, మీరే దిక్కు!’ అని మొర పెట్టి నాడు. వెంటనే వెత్తిరాజు ముగ్గురు గోపాలకులను పట్టించి చెప్పించి వృత్తాంతం అడిగినాడు. గోపాలకులు రాజుతో ఇలా విన్నవించారు. “దేవా! మేము పశువులను కాచుకుంటూ, విజనస్థలాల్లో విహరిస్తూ ఉంటాము. మాలో దేవసేను డిసే గొల్లచాడున్నాడు. వాడు రాతిమీస కూర్చుని తాను రాజు చెప్పి మమ్మల్ని, పీలుతాడు. వాడిమాట ఎవరూ జవదాటరు. ఈవ్రకాంబ గోపాలుడు అశ్రద్ధాతో రాజ్యం చేస్తుండగా దారివెంట పోతూ ఈ బ్రాహ్మణ పిల్లవాడు మా గొల్లదొరకు సమన్వారం చెయ్యలేదు. ఎంత చెప్పినా పిల్లవాడు వింటేడు. అప్పుడు గొల్లదొరకు కోపం వచ్చింది. వెంటనే బ్రాహ్మణ పిల్లవాడి కాళ్ళు సరికివేయ మని రాజాజ్ఞ అయింది. రాజాజ్ఞను ఎలా మీరడం?” గోపాలకులు ఇలా విన్నవించే సరికి బుద్ధిమంతుడు యాగంధరాయణుడు ఆవిషయం చక్కగా ఆలోచించి ప్రభువుతో “రాజేంద్రా! ముమ్మాటికి నిశ్చయం. అక్కడ ఆ గొల్లల కేకో నిధినిక్షేపం దొరికింది. ఆనిధిలాభంవల్లనే గోపాలునికి ఇంత ప్రభుత్వం కలిగింది. మనము అక్కడికి పోదాము” అన్నాడు. మహారాజు గోపాలకులనే దారి చూప మని నియమించి నేనా సమేతంగా ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. ఆనందేశాన్ని పనివాళ్ళు పరీక్షచేసి నిధి కోసం తివ్వడం ఆరంభించినారు. కొంత మేర తవ్వేటప్పటికి శిలారూపుడయిన యక్షుడొకడు బయటకు వచ్చి ‘రాజేంద్రా! ఈనిధి నీతాత పాతిపెట్టించినాడు. చాలా కాలం నేను దీన్ని కాపాడినాను. ఈ నిధి తీసుకో!’ అని పలికి వెంటనే యక్షుడు అదృశ్యుడైనాడు. ఆ గోరిలో రత్నసింహాసనం వెత్తిరాజుకు దొరికింది. అభ్యుదయ కాలంలో కల్యాణ పరంపర కలుగుతుంది గదా! అప్పుడు పత్తిరాజు గొప్ప ఉత్సవంచేసి ఆనిధానం తీసుకొని, గోపాలకులను అభినందించి, రాజధానికి వెళ్ళినాడు.

మహారాజు రత్నసింహాసనాన్ని తీసుకురాగా పురజనులు సంతోషం వట్టలేకపోయినారు. మంత్రులు మహోత్సవం చేశారు. ఉత్సవసమయంలో యాగంధరాయణుడు వత్సరాజుతో తనయభిప్రాయం తెలియ చేసినాడు: “దేవా! కులక్రమాగత మయిన మహాసింహాసనం లభించినప్పుడు, మీరు దీనిని ఎక్కి అలంకరించడం సమంజసం” అని. “నా తాతముత్తాతలు భూమండలం జయించి ఈ సింహాసనం అధిష్టించినారు. నేను వారివలెనే చక్రవర్తినిై సింహాసనం అధిష్టించాలి. రాజ్యాలను జయించక రత్నసింహాసనం అలంకరిస్తే నా కేమి కీర్తి? ఈ సాగరాంత భూమండలమును జయించి నాపూర్వుల రత్నసింహాసనం అధిష్ఠిస్తాను.” అంటూ మహారాజు సింహాసనము ఎక్కలేదు. గొప్పవారికి అభిమానము ఎక్కువ కదా! యాగంధరాయణుడు వత్సేశ్వరునితో “మంచిది మహారాజా! తూర్పుదిక్కున దిగ్విజయము ఆరంభించుదాము” అన్నాడు. “ఉత్తరాది దిక్కు లుండగా, మొదట తూర్పుదిక్కునే జయించడ మేమిటి?” అన్నాడు వత్సరాజు.

అప్పుడు మంత్రి “కు బేరునిదిక్కు గొప్పదయినా, ప్లేచ్ఛనహవానం వల్ల కలుష మయింది. నూర్పుడు వశ్చిచూస అస్తమిస్తాడు కనుక వశ్చిమదిగ్విజయం ఆదిలో మంచిది కాదు. దక్షిణదిక్కు రాక్షసాకాంతము కనుక, అది యోగ్యం కాదు. తూర్పున నూరోదయం అవుతుంది కనుక, దేవేంద్రుడు పరిపాలించేది కనుక, గంగ తూర్పు వైపే పారుతున్నది కనుక, తూర్పు శ్రేష్ఠ మైనది. హిమవద్వింధ్యపర్వత దేశాలలో గంగ ప్రవహించే దేశాలే శ్రేష్ఠములు. కల్యాణకాంక్షుల మయిన మనము తూర్పువైపే పోదాము. మీ పెద్దలుకూడా తూర్పు దిశనే మొదట జయించి, అనంతరం తక్కినదిశలు స్వాధీనం చేసుకొన్నారు. శతానీకుడు కాశాంబీనగరం రమ్య మైన దనీ, సామ్రాజ్యము పౌరుషాధీనం కాని దేశాధీనం కాదనీ నిశ్చయించుకొని హస్తినాపురంలో నివసించినాడు.

మంత్రి మాటలు విని మహారాజు శౌర్యధనుడు కావడంవల్ల “సత్యము! సామ్రాజ్యానికి దేశము కారణం కాదు. బలవంతులకు పౌరుషమే సంపత్కారణము. ఏకాకి అయినా, ఆశ్రయహీనుడయినా సిరిని చేపట్టగలడు. మీరెప్పుడూ సత్త్వవంతునికథను వినలేదా?” అన్నాడు. మంత్రులందరూ కథాకర్ణన కుతూహలాయత్తచిత్తులైనారు. వత్సరాజు దేవేరుల సన్నిధిలో ఇలా చెప్పినాడు :

విదూషకుని కథ

ఉజ్జయినీనగరాన్ని ఆదిత్యుడేను డచేరాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయన ఒకరోజు యాత్ర చేస్తూ గంగాతీరాన నేనతో ఉన్నాడు. ఇంతలో గుణచర్మ అనేవైశ్యుడు తనకుమార్తెను రాజుకు కానుకగా తీసుకొనివచ్చి, ప్రతీహరముఖంగా రాజుగారికి సంగతి మనవి చేసినాడు : “నాయింట్లో చక్కని చుక్క వుట్టింది. ఈకన్యను మరొకరికి ఇవ్వడలుచుకోలేదు. ఏలిన వారే నాకుమార్తెను ఏలాలి” అని. మహారాజు ఆసాందర్యరాశినిచూచి అనురాగమువల్ల ఆమెను పట్టపురాణిగా చేసి, గుణచర్మకు తనతో సమానంగా విశ్వర్యం ఇచ్చినాడు. ప్రియురాలితో అహోరాత్రాలు గడుపుతూ రాజు రాజకార్యాలమీద శ్రద్ధ వదలివేసినాడు. ప్రజల ఆక్రందనము అతనిచేపులకు సోకడంలేదు. ఎల్లప్పుడూ అంతఃపురములోనే మహారాజు ఉండడంవల్ల శత్రువుల హృదయాల్లో భయం తొలిగిపోయింది. ఇలా ఉండగా అతనిప్రేయసి తేజస్వతీదేవి ఆడపిల్లను ప్రసవించింది. ఆ పిల్లను అల్లారుముద్దుగా పెంచుతున్నారు. ఆ పిల్ల అందాలకుప్ప. అందరికీ కన్నులపండుగ చేస్తూ అమ్మాయి పెరుగుతున్నది.

ఒకప్పుడు సామంతుడు తిరుగుబాటు చేయగా రాజు అతనిపై దండయాత్ర చేస్తూ, తనసైన్యానికి వెనుక పిడివనగుమీద తేజస్వతీదేవిని కూర్చోబెట్టినాడు. ఉత్తమాశ్వము ముంగాళ్ళమీద అతివేగముగా పరు

గెత్తుతున్నప్పుడు, రాజు తేజస్వతికి అహయాన్ని చూపానూ దానికి హెచ్చరిక చేసినాడు. అప్పుడు గుర్రము అతని మడమతాళవల్ల మహా వేగంగా ఎక్కడికో పరుగెత్తింది. పైర్లము తల్లపిల్లగా గుర్రమ రాతులు వెయ్యివిధాల అతన్ని కనిపెట్టవలెనని చాడు తీశారు. ఏమీ లాభం లేకపోయింది. మంత్రులు అనిష్ట భయంవల్ల దేనిని తీసుకొని ఉజ్జయిని చేరి కోటద్వారము మూసివేసి, ప్రాకార రక్షణ చేసి, రాజు ఎక్కడ ఉన్నాడో వెలికిస్తూ, ప్రజలను ఓదార్చుతున్నారు. ఈలోగా గుర్రము రాజును తీసుకొనిపోయి వింధ్యారణ్యములో నిలిచింది. అరణ్యములో రాజుకు దారీ తెన్నూ తెలియక, విచారించి గుర్రము దిగి, అశ్వజాతులను ఎరిగినవాడు కనుక ఆ ఉత్తమాశ్వముచేత ప్రణామం చేసి “నీవు దేవుడవు. నీవంటివాడు ప్రభువుకు ద్రోహము చేయడు. నీవే నాకు దిక్కు. నన్ను మంచిదారికి తీసుకపో” అని వేడుకొన్నాడు. రాజు మాటలు విని ఆ గుర్రము పూర్వజన్మజ్ఞానంవల్ల వశ్చాత్రాపవడి, రాజును ఎక్కించుకొని, ఏమీ శ్రమ కలిగించకుండా ఉజ్జయినీ నగర సమీపానికి తీసుకొని వెళ్ళింది.

సూర్యుడు అస్తమించినాడు. నగరమంతటా చీకటి కమ్ముగా, నగర ద్వారములు మూసి ఉండడమువల్ల ఆ గుర్రము ఊరివెలుపల శ్మశానము వద్ద ఉన్న బ్రాహ్మణ మఠములో రాజును చేర్చింది.

అలిసిపోయిన అశ్వాన్ని దిగి ఆదిత్యనేనుడు ఆరాత్రి గడవవలెనని మఠంలో ప్రవేశించబోయేసరికి, అక్కడి బ్రాహ్మణులు అతను శ్మశాన పాలుడో, చోరుడో ఆకే సంశయంవల్ల లోపలికి రానీయక పరుషములు పలికినారు. ఆ బ్రాహ్మణులలో విదూషకుడనే ఒక బ్రాహ్మణుడు, సత్త్వవంతుల్లో శ్రేష్ఠునియైనవాడు. మఠంలోనుంచి బైటికి వచ్చినాడు. ఆయన యువకుడు, దృఢకాయుడు. అగ్ని దేవుని ఆరాధించి తలుచుకొన్న మాత్రాన చేతిలోకి వచ్చే ఖడ్గమును పొందినాడు. ఆయన

రాత్రివేళ వచ్చిన మహారాజును చూచి, తక్కిన బ్రాహ్మణులను అడ
లించి, వినయముతో మఠంలోకి తీసుకొనిపోయి, విశ్రమింపజేసినాడు.
దాసీవాళ్ళచేత ధూళి తుడిపించి శుభ్రము చేయించి, విదూషకుడు
రాజుకు తగిన ఆహారము ఏర్పాటు చేయించినాడు. గుర్రానికి జీను తీసి
వేసి గడ్డి వేసి, ఉపచారములు చేయడంవల్ల అలసట తీరింది. అంతట
ఆయన రాజుతో “రాజా, మీకు నేను కాపుంటాను. మీరు నుఖంగా
నిద్రించండి” అంటూ విదూషకుడు రాజుకు వక్కవేసి, అతడు నిద్రించ
గానే అగ్నిదేవు డిచ్చిన ఖడ్గము చేతబూని రాత్రి ద్వారం దగ్గర
వహారా యిస్తున్నాడు. తెల్ల వారింది. రాజు చెప్పకుండానే, ఆబ్రాహ్మ
ణుడు గుర్రానికి జీను వేసి సిద్ధము చేసినాడు. రాజు అతనికి ఏడుకోలిచ్చి
గుర్ర మెక్కి ఉజ్జయిని నగరం ప్రవేశించినాడు. ఆయన రావడంతోనే
ఎదురుగా మంత్రులు సంతోషంతో వచ్చినారు. మంత్రులతో మహా
రాజు రాజమందిరము ప్రవేశించినాడు. తేజస్వతీదేవి హృదయజ్వరము
తగ్గింది. మహారాజు నగరప్రవేశము చేసేసరికి ప్రజల దుఃఖాలు తగ్గిపో
యినవి. సాయంకాలందాకా వాళ్ళు దేవీ మహోత్సవము చేసినారు.

మరునాడు అదిత్యనేనుడు విదూషకుని బ్రాహ్మణులందరితోకూడా
పిలిపించినాడు. మహారాజు కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా విదూషకునికి వెయ్యి
గ్రామాలు, ఛత్రవాహనములూ బహూకరించినాడు. రాజు అతనిని
తనకు పౌరోహితుని చేసుకొన్నాడు. గొప్పవారికి చేసినఉపచారము
ఎన్నటికీ వ్యర్థము కాదు. విదూషకుడు సామంతరాజులతో సమానంగా
గౌరవము పొందు తున్నాడు. తన కిచ్చిన గ్రామములను మఠబ్రాహ్మ
ణుల కందరికీ సమానము చేసినాడు. ఆయన రాజును నేపించి ఆశ్రయించి
తక్కిన బ్రాహ్మణులతో ఆగ్రామనమూహముతో కలిసి మెలిసి
ఉంటున్నాడు. కాలక్రమేణ తక్కిన బ్రాహ్మణులు తమలో తాము
ప్రాధాన్యము కోరి, ధనమదమువల్ల విర్రవీగి విదూషకుని లక్ష్యం

చెయ్యడం లేదు. వాళ్ళల్లో అంతఃకలహాలవల్ల గ్రామాల్లో శాంతి నశించింది. వారందరూ దుర్మార్గులై ప్రవర్తిస్తుంటే, విదూషకుడు ఏమీ వట్టించుకోకుండా ఉన్నాడు. అల్పులవిషయంలో ధీరులు ఉపేక్ష చేయడం సహజమే !

ఒకనాడు ఆ బ్రాహ్మణులు పోట్లాడుకొంటున్న సమయంలో, చక్రధరు డనే నిఘ్నరస్యభావు డయిన బ్రాహ్మణుడు వచ్చి “ఇతరులకు నీకులు చెప్పడానికి అంధుడూ స్వచ్ఛదృష్టికలవాడే. కుబ్జుడూ స్పష్టంగా మాట్లాడేవాడే. దరిద్రు లయిన మీకు సిరి వట్టింది. ఈనడమంత్రవు సిరివల్ల కన్ను మిన్నూ కానక, ఓర్వలేక గ్రామాలను పాడుచేస్తున్నారు. విదూషకుడు మీ సంగతిచూచి ఉపేక్షచేస్తున్నాడు. ఈతప్పు అతనిదే. మీకు త్వరలో ముష్టిచెంబు చేతికి వస్తుంది. మీలో ప్రతివాడూ నాయకుడు కావాలని, పోరాడి గ్రామాలను బాధపెట్టడంకన్న ఓకేనాయకుడు చెప్పినట్టు మీరు వింటే సిరిసంపదలు నిలుస్తవి నా మాటవిని ధీనుడయినవాణ్ణి నాయకుణ్ణి చేసుకోండి.” అని వారికి హితబోధ చేసినాడు.

ప్రతివాడూ నేను నాయకుడు కావాలంటే నేను కావాలని వట్టువట్టుగా, ఆమూఢులకు చక్రధరుడు హితబోధ చేసినాడు : “ఎందు కిలా తగవు లాడతారు ? నేను పంపేం ఏర్పాటు చేస్తాను. అందులో ఎవడు గెలిస్తే వాడు నాయకు డవుతాడు. ఇక్కడ శృశానంలో ముగ్గురు దొంగలను కొరత వేశారు. ఈరాత్రి ఆదొంగల ముక్కులు ఎవడు కోసుకు రాగలడో వాణ్ణి నాయకుణ్ణి చేసుకోండి. ఎప్పుడూ మీరునికే వట్టం కట్టాలి కదా !” చక్రధరుని మాటలు విని విదూషకుడు “అలాగే చేతాము. ఇందులో దోష మేముంది ?” అని పలికినాడు. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు “ఈపని మావల్లకాదు” అన్నారు. విదూషకుడు దొంగల ముక్కులుకోసి శృశానంనుంచి తీసుకురావడానికి సిద్ధ

పడినాడు. విదూషకుడు ఆసాహసకృత్యము చేస్తే అతన్నే నాయకునిగా ఆబ్రాహ్మణులు అంగీకరిస్తా మన్నారు. విదూషకుడు ఆరాత్రి అగ్ని దేవుని తలుచుకొన్నాడు. తలచుకొన్నమాత్రాన కత్తి చేతులోకి వచ్చింది. బంటరిగా శ్మశానంలో ప్రవేశించినాడు. అప్పుడు శ్మశానంలో ఛాకినీదయ్యాలు ఘోష పెడుతున్నవి. గద్దలు, కాకులు రోద చేస్తున్నవి. కొరివిదయ్యాల నోళ్ళలో మంటలూ, చితిమీద మంటలూ వ్యాపిస్తున్నవి. కొర్రుస్తంభాలుమీద ఉన్న దొంగలు ముఖాలు పైకెత్తుకొని ఉండగా విదూషకుడు వారిని సమీపించినాడు. దగ్గరికి రాగానే బేతాశదయ్యమువల్ల దొంగలు ఆవేశంతో ఆబ్రాహ్మణుని పిడికిలితో గుడ్డిచేసారు. విదూషకుడు చలించక ధైర్యంగా కత్తితో వారిని సరికినాడు. దొంగలమీద ఆవేశించిన దయ్యము వదలిపోయింది. వెంటనే అతడు ఆదొంగల ముక్కులు కోసి వస్త్రంలో మూట కట్టుకొన్నాడు.

విదూషకుడు తిరిగి వస్తూండగా శ్మశానంలో శవముమీద జవము చేస్తున్న సన్యాసిని చూచి అతడేమి చేస్తాడో చూతా మని కుతూహలంవల్ల అతనివెనుకకు వెళ్ళి దాగినాడు. త్వణంలో సన్యాసి కింది శవము ఘోర్తాకరము చేసింది. వానిముఖమునుంచి జ్వాల, నాభినుంచి ఆవాలూ వచ్చినవి. అప్పు డాసన్యాసి ఆవాలు తీసుకొని లేచి శవాన్ని అరిచేతితో కొట్టినాడు. వెంటనే శవము లేచి నిలిచింది. అతడు ఆశవం బుజంమీద ఎక్కగా అది నడిచింది. విదూషకుడు మెల్లిగా వెంటడించి నాడు. కొంతదూరము అతను నడవగా శిథిల మైన దేవాలయంలో కాళీవిగ్రహము కంట బడింది. అక్కడ సన్యాసి శవాన్ని దిగి గర్భగుళ్ళోకి వెళ్ళినాడు. శవాన్ని అధిష్టించిన బేతాభుడు నేలమీద పడ్డాడు. విదూషకుడు వాళ్ళకు కనబడకుండా యక్షిగా చూస్తూ అక్కడే ఉన్నాడు. సన్యాసి కాళిని పూజించి

“దేవీ! నీకు తుష్టికలిగితే నాకు వరం ప్రసాదించు. నీవు శృప్తి పడకపోతే. నీకునేను బలిఅవుతాను. అప్పుడయినా నీకు తృప్తి కలగదా? ” అని మంత్రసాధనలో గర్వంతో అన్నాడు. గర్భగుడిలో ఆకాశవాణి “ఆదిశ్యా సేనమహారాజ వుత్రికను తెచ్చి కానుక అర్పించు. అప్పుడు నీకోరిక ఈడేరుతుంది” అన్నది. ఆమాటవిని అతడు శవమును కొట్టి తేపిరాడు. అప్పుడు బేతాళుడు పూత్యారం చేస్తూ లేచి నిలుచున్నాడు అతని నోటిలోనుంచి బ్వాలలు వస్తున్నవి. ఆ బేతాళునిబుజ మెక్కి సన్యాసి రాజకుమారిని తీసుకు రావడానికి ఆకాశాన వెళ్ళినాడు. అ దంతా విదూషకుడు చూచి, “ఏమిటి! నేను బతికి ఉండగానే మీరు రాజపుత్రిని చంపగలడా? ఈ మూర్ఖుడు వచ్చేదాకా నే నిక్కడే ఉంటాను” అని నిశ్చయంచేసుకొని అక్కడే దాక్కున్నాడు

సన్యాసి ఆకాశమార్గాన వెళ్లి కిటికీలోనుంచి అంతఃపురంలో ప్రవేశించినాడు; రాజపుత్రి నిద్రిస్తున్నప్పుడు ఆమెకు ఎత్తుకొని వచ్చి నాడు. ఆపిల్ల పెద్దపెట్టున వడుస్తున్నది. అతడు ఆకాశమునుంచి దేవీభవనంలో దిగి, బేతాళుని వదలిపెట్టి రాజపుత్రితో గర్భాలయం లోకి వెళ్ళినాడు సన్యాసి కత్తి దూసి రాజకన్యను ఖండించబోయి నాడు. వెంటనే వెనుక దాగి ఉన్నవిదూషకుడు ఒరలోనుంచి కత్తి దూసి అక్కడికి వచ్చి “ఛీపావీ! జాజువున్ను రాతితో నలగగొట్టివేతా మనుకొంటున్నావు.” అని సన్యాసిమెడ వట్టుకొని వంగదీసి తల ఖండించివేసినాడు. విదూషకుని గుర్తుపట్టి రాజకుమారి ముణుచుకొని పోతున్నప్పుడు ఆమెకు అతడు ఓదార్చి అంతఃపురానికి తీసుకుపోవడం ఏలాగని ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆకాశవాణి “విదూషకుడా! నామాటవిను నీచేతుల్లో చరిపోయిన సన్యాసికి బేతాళుడూ ఆవాలూ దొరికినవి. అందువల్ల అతనికి రాజ్యసంపాదన మీద, రాజకన్యలమీద మనసు వుట్టింది. అతి ఆశకు పోయి ఈమూర్ఖుడు చరిపోయినాడు. ఓ ఏర

విదూషకుడా! ఆవాలు వుచ్చుకో. వాటిప్రభావంవల్ల నీవు ఆకాశం మీద సంచరించగలవు.” అని అతనికి సంతోషము కలిగించింది.

విదూషకుడు నన్యాసిగొంగున ఉన్న ఆవాలు తీసుకొని, రాజు పుత్రిని ఎత్తుకొని దేవీ భవనంలో బైటికి వచ్చినాడు. అప్పుడు అశరీర వాణి “ఏమిటా! ఇక్కడికే ఈదేవి గృహానికి నెలరోజు లయ్యాక నీవు తిప్పకుండా రావాలి. మరిచిపోకు” అన్నది. అతడు తప్పక వస్తానన్నాడు. విదూషకుడు రాజకన్యను ఎత్తుకొని ఆకాశాన ఎరిగి అంతః పురానికి వెళ్ళి అక్కడఉంచబడార్చినాడు. అతడొకమెతో “అమ్మాయి! తెల్లవారితే ఆకాశంమీద వెళ్ళలేదు. నాకు సెలవియ్యి. వెళ్ళిపోతాను. తెల్లవారితే నన్నంతా చూస్తారు.” అన్నాడు. రాజపుత్రి భయపడుతూ, “మహాపురుషుడా! నీవు వెళ్ళిపోతే నేను జీవించను. పూను కొన్నపని పూర్తిగా నెరవేర్చడం సత్పురుషులవ్రతం.” అని వేడు కొన్నది. “ఏ మయినా కానీ. నేను పోను. పోతే ఈమె జీవించదు. అప్పుడు నా రాజభక్తివల్ల ఏమి ప్రయోజనం?” అని విదూషకుడు ఆలోచించి ఆరాత్రి అక్కడే ఉన్నాడు. భయంవల్ల రాజకన్య నిద్ర పోలేదు. అతడు మాత్రం అలిసి నిద్రపోయినాడు. తెల్లవారినా అతనికి మెళుకువ రాలేదు. “పాపం నిద్ర లేచేమో తెల్లవారు జామున నిద్ర పట్టింది లేపడం ఎందుకు!” అని ఆమె అర్ధస్వప్నదయంతో ఆలోచించి నిద్రలేపలేదు. అంతఃపురపురిచారికలు అతన్ని చూచి తెల్లపోయి రాజుగారి దగ్గికి వెళ్ళి విన్నవించారు. విదూషకుని ప్రభావం తెలిసిన మహారాజు కుమార్తె మందిరమునుంచి అతన్ని పిలిపించినాడు. విదూషకుడు రాజుతో జరిగినవిషయ మంతా పూన గ్రుచ్చినట్టు చెప్పి, తన కొంగున కట్టుకొన్న దొంగలనాసికలను, ఆవాలను చూపినాడు. అదంతా నిజమే నని రాజునమ్మినాడు. దీనికంతకూ మతంలో భ్రాహ్మణులు కారణ మని, వారిని చక్రధరునితో సహా పిలిపించి, రాజు

సర్వమూ అడిగి తెలుసుకొన్నాడు. స్వయముగా శ్రమశానానికి వెళ్ళి, ముక్కులులేని ఆశవములను చూచి, కాళీదేవ్యాలయానికి పోయి అక్కడ చచ్చిపడిఉన్న సన్యాసిని చూచి, సమ్మకం కలుగగా సంతోషించి, తన కుమార్తెను రక్షించిన విదూషకునికి ఆమె నిచ్చి వివాహము చేసినాడు. అది మొదలు ఆ విదూషకుడు రాజకన్యతో సుఖాలు అనుభవిస్తూ రాజభవనంలోనే ఉంటున్నాడు.

కొన్నిరోజులు గడిచిన తర్వాత రాజపుత్రి విదూషకునితో “నాథా! ఆరాత్రి అశరీరవాణి మిమ్మల్ని మాసాంతమున దేవీ మందిరానికి తప్పక రమ్మన్నది. ఆమాట మరిచిపోయినారా ?” అన్నది. ప్రియురాలు జ్ఞాపకము చేసిందింక విదూషకుడు సంతోషించి, “ప్రేమనీ ! అవును. మరిచిపోయినాను. సమయానికి జ్ఞాపకముచేశావు.” అంటూ అందుకు ఆలింగన బహుమాన మిచ్చినాడు. ఆమె నిద్ర పోయాక, అగ్నిదేవునివల్ల లభించిన ఖడ్గము చేత పూని స్తిమిత చిత్తంతో దేవీ భవనానికి వెళ్ళినాడు. “నేనువిదూషకుణ్ణి వచ్చాను.” అని అతడు అరిచేసరికి లోపలికి రమ్మని అశరీరవాణి పలికింది. అతడు లోపలికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ దివ్యమందిరము, అందులో అప్పరస కనపడినది. విదూషకుడు ఆదివ్యకన్యను చూచి ఆశ్చర్యపడినాడు. ఆమె అతన్ని స్నేహబహుమాన పూర్వకముగా కుశలప్రశ్నలు వేసింది. ఎవ రీమె ? ఇంత చనువుగా మాట్లాడుతున్నదే ? ఈమె ఎవరో తెలుసుకోవాలి అని అతడు ఉత్సాహం కలిగి ఉండగా ఆదివ్యకన్య “నేను విద్యాధరకన్యను. నన్ను భద్ర అని పిలుస్తారు. మాది గొప్పవంశము. కామ గమనముచేత ఇక్కడికి వచ్చి నే నప్పుడు నిన్ను చూచాను. నీ గుణములకు సంతోషించినాను. నీ సుగుణాలు నన్ను ఆకర్షించడం వల్ల నిన్ను పుట్టి రమ్మని, ఆనమయంలో అశరీరవాణిని సృష్టించాను. నా విద్యాప్రభావమువల్ల ఆదిత్యుని మహారాజపుత్రి

మోహితురాలై, నీవు ఇక్కడికి రావలసిన విషయము జ్ఞాపకము చేసింది. నీకోసము నేను ఎదురుచూస్తూన్నాను. అందగాడా! ఈ శరీరము నీకు అర్పించాను. నన్ను పెళ్ళాడు.” అని వేడుకొన్నది. విద్యాధరి మాటలు విని విదూషకుడు అంగీకరించి గాంధర్వవిధిని ఆమెను వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఆమెతో భోగములు అనుభవిస్తూ అతడు అక్కడే ఉన్నాడు.

ఈలోగా అంతఃపురములో తెల్లవారుజామున రాజకన్య నిద్రలేచి, భర్త కనపడకపోవడంవల్ల బెంగపడి కన్నీరు మున్నీరుగా వచ్చింది. పదములు తోట్రువడగా ఆమె తల్లిదగ్గిరికి వెళ్ళి తనభర్త రాత్రి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడనీ, భయపడుతూ, వశ్చాత్తావముతో తపించి చెప్పింది. కన్నకూతురిమీద ప్రేమవల్ల తల్లి విచారించింది. రాజు సంగతి తెలుసుకొని వ్యాకులపడినాడు. అప్పుడు రాజకుమారి “నాకు తెలుసును. నాభర్త అమ్మవారి గుడికి వెళ్ళినాడు” అన్నది. కూతురు చెప్పినమాటను బట్టి రాజు స్వయముగా దేవాలయానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ విద్యాధరీవ్రభావమువల్ల విదూషకుడు అదృశ్యుడై ఉన్నందువల్ల రాజు అతనిని కనిపెట్ట లేకపోయినాడు. ఏమిచేయడానికి తోచక రాజు వెళ్ళిపోయినాడు. కుమార్తె భర్త లభించనందువల్ల నిరాశ చేసుకొని ప్రాణాలు వదలివేయ సంకల్పించుకొన్నది. ఆసమయములో మునీంద్రుడు వచ్చి “అమ్మా, నీ కేమీ ఆపద రాదు. నీభర్త దివ్యభోగాలు అనుభవిస్తూ క్షేమంగా ఉన్నాడు. త్వరలో నీదగ్గిరికి వస్తాడు” అంటూ ఓదార్చినాడు. ఎతిసమాగమము ప్రాప్తిస్తుంది గదా అని ఆమె ఆశతో ప్రాణాలు బిగబట్టి ఉన్నది.

విద్యాధరీదేవితో చెలికత్తై, యోగేశ్వరి రహస్యముగా “నఖ! మనుష్యసంపర్కము చేశావని విద్యాధరులు నీమీద కోపంగా ఉన్నారు. నీకు వాళ్లు అపకారం చేస్తారు. వెంటనే నీవు ఇక్కడినుండి

వెళ్ళిపో. తూర్పునముద్రము అవతలిదరి కాళ్ళోటక మనేపట్టణము ఉన్నది. దానిని దాటగా శీతోద అచేపుణ్యసది, కనబడుతుంది. దాని అవతల సిద్ధక్షేత్ర మయిన ఉదయమహాపర్వతము ఉన్నది. అక్కడికి నీవు వెళ్ళితే విద్యాధరులు అంతవరకూ రాలేరు. వెళ్ళిపో. వస్తే నీ ప్రియుడుకూడా నీతో వస్తాడు.” అన్నది. చెలికత్తెమాటలు విని, విద్యాధరి విదూషకుని ప్రేమించినా, ఉదయపర్వతానికి వెళ్ళదలచు కొన్నది. ప్రియునితో ఆమె సంగతియూవత్తూ యుక్తియుక్తంగా చెప్పి, అతనికి తండ్రులగరము ఇచ్చి, తెల్లనారుజామున వెళ్ళిపోయింది. విదూషకుడు క్షణంలో దేవ్యాలయముదగ్గర ఉన్నాడు. విద్యాధరిలేకు. ఆమందిరమూ అక్కడ లేదు. ప్రేయసీప్రవంచ మను స్మరిస్తూ ఉంగరము చూచుకొంటూ విదూషకుడు విషాదాశ్చర్యములపా లయినాడు. ప్రియురాలు ఉదయపర్వతానికి వెళుతున్నా నని చెప్పినమాటలు సగం ప్రాయముగా స్మరిస్తూ, “నేను కూడా ఉదయపర్వతానికి పోతాను. నేను ఇక్కడ ఉంటే ఆదిత్యనేనుడు కనిపెట్టి నన్ను కదలనీయడు. కార్య సిద్ధికి తగినయుక్తి వన్నడం అవసరం” అని విదూషకుడు ఆలోచించి మారువేషము వేసుకొన్నాడు. చిరిగి పోయిన పేలికలు కట్టుకొని శరీరానికి బూడిదపూసుకొన్నాడు. అతడు అమ్మవారిగుడినుంచి భద్రా అని కీకలు వేస్తూ బయటికివచ్చినాడు. అక్కడున్న జనమంతా అతన్ని చూచి ‘అడుగో విదూషకుడు అడుగో విదూషకుడు’ అంటూ కోలాహలము చేశారు. పిచ్చివానివలె ఉన్న విదూషకుణ్ణి రాజు వట్టుకొని అంతఃపురానికి తీసుకొనిపోయినాడు. విద్యాధరిమీద ప్రేమవల్ల విదూషకుడు ఎవరు ఏమి అడిగినా ‘భద్రా, భద్రా’ అని పలుకుతున్నాడు. వైద్యులు అతనికి అభ్యంగనస్నానము అవసరమన్నారు. విదూషకుడు తల అంటు కొన్నాక మళ్ళీ ఒంటికి బూడిదపూసుకోడం సాగించినాడు. రాజపుత్రి స్వయంగా ఫలహారము తీసుకొని వస్తే విదూషకుడు కాలితో ఒక్క

తన్ను తన్నే వాడు. కొన్ని రోజులు పాటు అతడు బట్టలు దింపుకోడం పిచ్చిగా ఉండడం సాగించినాడు; అనవసరముగా ఇతనిని బాధపెట్టడం బాగా లేదు. ఈపిచ్చికి మందు లేమీ వని చెయ్యవు. మనము పెట్టే బాధ పడలేక ప్రాణాలు వదులుతాడు. పైగా బ్రహ్మహత్యాచోషం సంభవిస్తుంది. విచ్చలవిడిగా ఇతనిని వదిలిపెడితే కాలక్రమేణ స్తిమితపడతాడేమో.” అని ఆదిత్యుని నుడు ఆలోచించి అతనిని వదిలిపెట్టినాడు.

విదూషకుడు విద్యాధరి వద్దకు పోవుట

విదూషకుడు యథేచ్ఛగా తిరుగుతూ మరునాడు విద్యాధరి దేవి ఇచ్చిన ఉంగరము తీసుకొని విద్యాధరికోసం తూర్పు దిక్కుగా ప్రయాణమైనాడు. పోయిపోయి అతను పాండ్రక పట్టణము చేరి వృద్ధ బ్రాహ్మణి ఇంటిలో బస ఏర్పాటు చేసుకొన్నాడు. వృద్ధురాలు అతనికి ఆతిథ్యమిచ్చి, కన్నీరు విడుస్తూ “నాయనా, నాయిల్లు వాకిలీ నర్వస్వం నీకు ధారాదత్తము చేస్తున్నాను. వుచ్చుకో. నేను జీవించను” అన్నది. ఆశ్చర్యంతో అతడు “ఎందు కమ్మా ఇలా అంటావు?” అని ప్రశ్నించినాడు. ఆమె ఇలా అన్నది: “నాయనా, సంగతి విను. ఈ నగరపాలకుడు దేవసేనుడు. రాజుకు లేకలేక కుమార్తె చాలా కాలానికి కలిగింది. చిరకాల దుఃఖము అనుభవించిన తరువాత పుట్టిన పిల్ల కనుక దుఃఖలబ్ధికి అని పేరు పెట్టినాడు. ఆమెకు యౌవనము రాగానే కచ్చపనాథు డనేరాజుకు ముడిపెట్టినాడు తండ్రి. కచ్చపనాథుడు పడక గదిలో ప్రవేశించి భార్యదగ్గరికి పోయేసరికి అతని ప్రాణాలు వెంటనే ఎగిరిపోయినవి. రాజు చింతాక్రాంతుడై దుఃఖలబ్ధికును మరొకరాజు కిచ్చి పెళ్ళి చేశాడు. అతడుకూడా యథాప్రకారంగా పెళ్ళి అయిన వెంటనే చనిపోయినాడు. రాజు లెవ్వరూ ఆపిల్లను వివాహము చేసుకోదానికి సాహసించలేక భయపడుతున్నారు. అప్పుడు దేవసేన మహా

రాజు సేనాధి పతిని పిలిచి ఇలా ఆజ్ఞాపించినాడు: “ఈ దేశంలో నీవు రోజూ ప్రతియొక్క సందర్భాన్ని బ్రాహ్మణుణ్ణి గాని, క్షత్రియుణ్ణి గాని తెచ్చి నాకూతురి పెడకగదిలో వదలాలి. ఎంతమంది ఎన్నాళ్ళు చనిపోతారో చూతాము. ఎవడు బతికితే వాడికి నాకూతురిని ఇస్తాను, విధిని తప్పించడం మనతరమా!”

“రాజాజ్ఞప్రకారము సేనాధిపతి ప్రతిదినమూ పంచప్రకారము పురుషుని రాజకన్యకతో సముత్తమపాటున్నాడు. వందలకొద్దీ మంచువ్యూలు చని పోతున్నారు. నిర్భాగ్యురాల నయిననాకు ఒక్కడే కొడుకు ఉన్నాడు. నాయనా! ఇవాళ అతనివంతు వచ్చింది. వాడు లేకపోతే నేను బతికి ప్రయోజన సేమిటి? కనుక నేను జీవించి ఉండగానే, గుణవంతుడవయిన నీకు, తిరిగి నా కిట్టిదుఃఖము కలగకుండా ఉండేటందుకు గృహమూ నాసగ్యస్వమూ ఇస్తున్నాను.”

అప్పుడు విదూషకుడు “అమ్మా, నీవు బెంగ పెట్టుకోకు. నీయేక పుత్రుణ్ణి వంపకు. నేను ఆరాజపుత్రి దగ్గరికి పోతాను. నేను చనిపోతానని నన్ను చూసి బాలిపడకు. నాకు యోగసిద్ధి ఉన్నది. ఏమీ భయము ఉండదు.” అన్నాడు.

“నీవు ఎవరో మానవమాత్రుడివి కావు. నా పూర్వపుణ్యవశాన ఇక్కడికి వచ్చావు. మాకు ప్రాణా లిచ్చి నాయనా, నీవు కుశలంగా ఉండు” అన్నది.

ఈ ప్రకారంగా విదూషకుడు వృద్ధురాలి దగ్గర అనుమతి తీసుకొని, సందేహేన సేనాధిపతి సేవకునితో రాజకన్యాంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు. ఆరాజకన్య యావన మదములో విరియబూచిన పూలతీగవలె కళకళలాడుచున్నది. ఆరాత్రి రాజపుత్రి పానుపుమీద పరుండగా విదూషకుడు అగ్ని దేవుణ్ణి ధ్యానించినాడు. వెంటనే అతనికి ఆగ్నేయఖడ్గము చేతిలోకి రాగా లోపలికి వెళ్ళి, “ఇక్కడ పురుషున్ని ఎవరు చంపు

తారో చూస్తాను.” అని ఆలోచించుకొని రాత్రి మేలుకొన్నాడు. జనమంతా నిద్రించాక రాక్షసుడు ఘోరహంసంతో ద్వాపరసీమలో విదూనుని కంటపడినాడు. రాక్షసుడు ద్వాపరమువర్గిర నలిచి బాహువు చూచినాడు. విదూనుకుడు కోపంతో కత్తి మాసి రాక్షసుని బాహువును చూచినాడు. రాక్షసుడు అతని ఒకానికి భయపడి మళ్ళీ అక్కడికి అడుగు పెట్టకండా పారిపోయినాడు. రాజపుత్రి నిద్ర లేచి తెగినబాహువును చూచి భయంతో వాళ్ళవ్యముల పాలయింది. తెల్లవారింది. దేవసేన మహారాజు కుమార్తె గదికి వచ్చి పడిఉన్న బాహువును చూచి, పరమానందముతో విదూనుకునికి కూతు సెచ్చి వివాహము చేసినాడు.

విదూనుకుడు అక్కడ కొంతకాలము దుఃఖిలబ్ధితో భోగములు అనుభవించినాడు. ఒక రాత్రి ఆమె నిద్రిస్తున్న సమయం చూచి అతను విద్యాధరితోనము వెళ్ళిపోయాడు. రాజపుత్రి నిద్ర లేచి చూస్తే భర్త కనపడ లేదు. తండ్రితో నంగతి చెప్పింది. ప్రియుడు తిరిగి తనకు లభిస్తాడేమోనని ఆశతో ఆమె ప్రాణాలు అరచేత పెట్టుకొన్నది. తండ్రి ఆమెను ఓదార్చినాడు. విదూనుకుడు ప్రయాణముచేసి తామ్రలిప్తీ నగరము చేరి, అక్కడ సముద్రము దాట ప్రయత్నించినాడు. స్కందదాసు డనే ఓడలవర్తకునితో విదూనుకుడు స్నేహము చేసి, అపారధన పూర్ణ మయిన ఓడ నెక్కి ప్రయాణము చేసినాడు. సౌక కొంత దూరము పోయి ఏదో తగిలేసరికి ఆగిపోయింది. స్కందదాసుడు సముద్రంబ్ధి రత్నాలతో పూజించినాడు. అప్పటికీ నావ కదలక పోవడంవల్ల అతడు బెంగపడినాడు. ‘ఆగిపోయిన ఈ నావను ఎవడు పోనివ్వగలడో వానికి నాకూతురి నిచ్చి పెళ్ళిచేస్తా నని ఆవర్తకుడు శపథము చేసినాడు. విదూనుకుడు ఆచూట విని “నేను సముద్రములో దిగి, సముద్రోదకమంతా వెతికి ఊణములో ఈనావ కదిలేటట్టుచేస్తాను. మీరు నన్ను తొళ్ళతో పట్టుకొనండి. పడవ కదిలిన తరువాత నన్ను నీటిలోనుంచి

ఉద్ధరించాలి” అని చెప్పినాడు. వర్తకుడు అందుకు అంగీకరించినాడు. అప్పుడు కళానులు అతన్ని తాళ్యతో చంకలదగ్గర కట్టివేసినారు. విదూషకుడు సముద్రములో దిగినాడు. అతడు అగ్ని దేవుణ్ణి ఆరాధించేనడికి ఆగ్నేయఖండము అతనిచేతిలోకి వచ్చింది. నావకింద నీటిలో అతడు ప్రవేశించగా మహాకాయుడు కనపడినాడు. అతడు నిద్రిస్తున్నాడు. అతని పిక్కలో ఓడ ఇరుక్కుపోయింది. తక్షణం విదూషకుడు కత్తి దూసి ఆ మహాకాయుని పిక్కను తెగ నరికినాడు. వెంటనే ఓడ కదిలింది. అప్పుడు పాపాత్ముడయిన వర్తకుడు దురాలోచన చేసినాడు. అన్న మాటప్రకారము విదూషకునికి ధనాధికము ఇయ్యవలసివస్తుందనే భయమువల్ల, అతనిచంకలకు కట్టినతాళ్యను కోసివేసినాడు.

విదూషకుడు నీళ్ళలో తేలుతూ వర్తకునిమోసము గ్రహించినాడు. అతను ఎంతమాత్రము అధైర్యపడక, తాను ఖండించిన మహాకాయుని పిక్కనే తెప్పగాచేసుకొని సముద్రము దాటినాడు. అవతలిదరి చేరగానే ఆకాశవాణి పలికింది: “బభీ! విదూషకా! నీకంటే బలవంతుడు ఎవడున్నాడు? ఇప్పుడు నీవు దిగంబరదేశము వచ్చావు. ఏడురోజులు ప్రయాణము చేస్తే కారొక్కటపట్టణము చేరగలవు. నీకోరిక అక్కడ తప్పక నెరవేరుతుంది. నేను నీ ఆరాధనాదేవుణ్ణి, అగ్నిహోత్రుణ్ణి. నావరప్రసాదమువల్ల నీకు ఆకలిదప్పికలు ఉండవు. ధైర్యోత్సాహాలతో నీ అభీష్టము నెరవేర్చుకో.”

విదూషకుడు అశరీరవాణి విని సంతోషించి అగ్ని దేవునికి ప్రణామము ఆచరించినాడు. ఏడవనాటికి కారొక్కటనగరము చేరినాడు. సత్పురుషులు, నానాదేశాగతులు నివసించిన మతమునకు వెళ్ళినాడు. ఆమఠాన్ని ఆర్యవర్మ అనే అక్కడిరాజు కట్టించినాడు. ఆమఠములో బంగారుదేవాలయాన్నికూడా అతడు నిర్మించినాడు. అక్కడ విదూషకునికి బ్రాహ్మణులు అతిథ్య మిచ్చి సత్కరించినారు. ఒకబ్రాహ్మణుడు అతన్ని తన

ఇంటికి తీసుకుపోయి మజ్జన భోజనాదికాలతో సంశ్చస్తుణ్ణి చేశాడు. నాయంకాలము అతడు చాటింపు విన్నాడు : ‘బ్రాహ్మణుడు గాని క్షత్రియుడు గాని ఎవడు కేపు ఉదయాన రాజకుమారిని పెళ్ళి చెసు కోవా లనుకొంటాడో, అతడు ఈరాత్రి ఆమె ఇంటిలో ఉండాలి’ అని. ఆచాటింపు విని విదూషకుడు దాని కేదో కారణమున్న దని ఊహించినాడు. అతడు సాహసి కనుక రాజకన్యాంతఃపురములో ప్రవేశించవలె నని ఉద్దేశించినాడు. అప్పు డామఠంలో ఉన్న బ్రాహ్మణులు “బ్రాహ్మణోత్తమా! సాహసము వద్దు. అది రాజకన్యాంతఃపురము కాదు: మృత్యుముఖము. అక్కడికి వెళ్ళినవాడు జీవించడు. ఎంతమందో సాహసించి వెళ్ళి మళ్ళీ రాలేదు” అని చెప్పినారు.

అక్కడనున్న వాళ్ళు వెళ్ళ వద్దని చెప్పినా విదూషకుడు లక్ష్యపెట్టక రాజభటులతో రాజమందిరానికి వెళ్ళినాడు. ఆర్యవర్మ మహారాజు స్వయంగా విదూషకుణ్ణి గౌరవించినాడు. రాజకన్య అతన్ని చూచి వలపుతోనూ, అతడు జీవించ డని వగవుతోనూ, కన్నీరువిడుస్తూ ఉండగా విదూషకుడు అగ్ని దేవు డిచ్చిన ఖడ్గము చేత పట్టుకొని మేలుకొన్నాడు. హఠాత్తుగా రాక్షసుడు కనపడినాడు. అతనికి కుడి చెయ్యి లేదు. ఎడమచేతిని వాడు గదిలోకి చాచినాడు. అది చూచి విదూషకుడు “వీడే ఆ రాక్షసుడు. వీడి బాహువునే పాండ్రవర్ధన పురంలో తెగ నరికినాను. ఈ బాహువును మాత్రము సరకను. అలా చేస్తే వీడు పారిపోతాడు. వీణ్ణి పధించడమే ఉచితము” అనుకొని వెంటనే రాక్షసుని మీదికి లఘించి, వాడిజాట్టు పట్టుకొని వంచి చంపబోయినాడు. రాక్షసుడు భయపడి “మహాబలా! నన్ను చంపకు” అని మొరపెట్టినాడు. “నీ పేరేమి? ఎందు కిలాచేస్తావు?” అని విదూషకుడు రాక్షసుని ప్రశ్నించగా వాడు, “నాపేరు యమదంష్ట్రుడు. నాకు ఇద్దరు కుమార్తెలు, వాళ్ళల్లో ఈమె ఒకతే. రెండవది పాండ్రవర్ధనంబో

ఉన్నది. ఈ రాజకన్యలను మీవుకుమ సంకమనుంచి రక్షించాలి. నాకు శంకకుడు అజ్ఞునిచ్చినాడు. మొదట నా గడిబుజాన్ని పొంద వర్ధపురఃసుగో ఒకడు సోకినాడు. నీ విచ్చుడు నన్ను జయించినావు. శంకరాజ్ఞ సమాప్త మయిందే” అన్నాడు.

రాక్షసునిమాటలు విని శవ్వుతూ విదూషకుడు “నేనే నీ బాహువును ఇదివరలో సరికినాను” అని చెప్పినాడు.

“నీవు మాచవమాత్రుడవు కావు. దేశపురుషుడివు. అవసరము వచ్చినప్పుడు గాని కష్టాల్లో గాని నన్ను తలచినమాత్రాన నీ కష్టాలు గట్టెక్కిస్తాను. నీవు నాన్నే హితుడవు.” అంటూ రాక్షసుడు విదూషకునితో న్నేహము చేసినాడు. బ్రాహ్మణుడు ఆ నేస్తమునకు అంగీకరించినాడు. రాజకన్య విదూషకుని పరాక్రమాన్ని వేనోళ్ళ పొగడింది. అందు కతను పరమానందభరితుడై ఆమెతో రాత్రి గడిపినాడు. తెల్లవారగానే రాజుకు సంగతి యావత్తూ తెలిసి సంతోషించి, తనకుమార్తెను అతని కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

ఆ రాజకుమారి క్షణమాత్ర మైనా విదూషకుణ్ణి వదలలేకపోయింది. అతడు ఆమెతో కొన్ని రాత్రులు గడిపి, ఒకరాత్రి తన పూర్వప్రేయసి అయిన విద్యాధరిని తలుచుకొని రాజకుమారితో చెప్పకుండా వెళ్ళి పోయినాడు. సగరము వదలి వెళుతున్నప్పుడు విదూషకుడు తనకు సాయము చేస్తా నని అభయ మిచ్చిన రాక్షసుణ్ణి స్మరించినాడు. వెంటనే రాక్షసుడు వచ్చి ఆ బ్రాహ్మణునికి వందన మాచరించి నిలువబడగా, విదూషకుడు “న్నీ హితుడా! నాప్రేయసి విద్యాధరి నివసిస్తున్న ఉద యాద్రిక్షేత్రానికి వెళ్ళవలెను. నన్ను అక్కడికి తీసుకుపో” అన్నాడు.

రాక్షసుడు విదూషకుని తన బుజముమీద ఎక్కించుకొని, ఆరాత్రే అరవై యోజనాల దూరము అవలీలగా తీసుకొనివెళ్ళినాడు. తెల్లవార గానే మానవులు చాటలేని శీతోదానదిని చాటి ఉదయవర్షతము చేరి

నాడు. అప్పుడు రాక్షసుడు 'మిత్రుడా, నీమెదుటనే చూడు ఉదయపర్వతము. ఈపీఠక్షేత్రంలో కేవలమే పెట్టలేను. నాకు ప్రవేశార్హత లేదు' అని చెప్పి విదూషకునిపద్ద సెలవు తీసుకొని అదృశ్యమైనాడు.

అప్పుడు విదూషకుడు దిగుడుబావిని చూచినాడు. ఆబావిలో చలిస్తున్న తుమ్మెదలరొదతో పద్మములు అతనికి కనపడినవి. దానిగట్టునే స్త్రీల అడుగులజాడలతో ఉన్నతోప 'ఇదే నీకు ప్రియగమపేతువు' అని చెప్పేదానివలె విదూషకునికి కనపడినది. 'ఈదారి ఎక్కడికి పోతుందో? నరులు వెళ్ళడానికి శక్యముగా లేదు. ఈతోపలో ఉన్న అడుగుజాడలు ఎవరివో? క్షణం నిద్రాంచి చూడాలి' అని విదూషకుడు తలచినాడు. ఈలోగా దివ్యకాంతలు బంగారపుబిందెలు బుజాల మీదపెట్టుకొని దిగుడుబావిలో నీళ్ళు ముంచుకోడానికి వచ్చినారు. వాళ్ళు నీళ్ళు ముంచుకొంటున్నప్పుడు విదూషకుడు మృదువుగా వారితో "ఈనీళ్ళు ఎవరికోసం తీసుకుపోతున్నారు?" అన్నాడు.

"ఈపర్వతములో భద్ర ఆనే విద్యాధరి నివాసము చేస్తున్నది. ఆమెకు సానార్థము నీళ్ళు తీసుకు పోతున్నాము" అన్నారు దివ్యకాంతలు. వెతకబోయినతీగె అతనికాలికి తగిలింది. బ్రహ్మచేవుడు ధీరుల ప్రయత్నాలకు సంతోషించి కావలసిన సామగ్రిని తానేసమకూరుస్తాడు. ఆదివ్య స్త్రీలలో ఒకతె ఆకస్మికముగా 'మహాభాగా! ఈబిందెను నా బుజానికి ఎత్తుదూ' అని అడిగింది. ఆలాగే బిందెఆమెబుజానికి ఎత్తినాడు. పూర్వము తనప్రేయసి విద్యాధరి యిచ్చిన రత్నాలఉంగరమును విదూషకుడు బిందెలోవేసి యథాప్రకారంగా దిగుడు బావి గట్టున కూర్చున్నాడు.

దివ్యస్త్రీలు భద్రకు సానము చేస్తున్నప్పుడు బిందెలోనుంచి రత్నాలఉంగరము ఆమె ఒడిలో పడినది. ఆ అంగుళీయకమును చూచి విద్యాధరి భద్రాదేవి చప్పున గుర్తించింది. వెంటనే ఆమె "ఇక్కడ

నంచీ తనకై ఎదురు చూస్తున్న రాజకుమారిని తన వ్రథను భార్యను చూచి ఆనందము కలిగించినాడు. రాజు కత్తూహలముతో “ఇంతయంది భార్యలు ఎలా వచ్చాకోయి, అల్లుడూ? ఆ రాక్షసు డెవడు?” అని అడిగితే యావద్వృత్తాంతమూ : దూషకుడు పూసగ్రుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. అల్లుని అఖండ వ్రతావము గుర్తించి ఆదిత్యనేనుడు అర్ధరాజ్యము ఇచ్చినాడు. వెంటనే పరిచారకులు వెళ్ళి గొడుగు పట్టినారు. మరి కొందరు వివాహులు వేసినారు. విదూషకుడు రా జయినాడు. క్రమేణా ఆతను పృథివీ మండలము జయించి చక్రవర్తి అయి భార్యలతో భోగాలు అనుభవించినాడు.

ఇలాగా దైవము అనుకూలముగా ఉన్నప్పుడు ధీరుల బాహుబలమే లక్ష్మీదేవిని ఆకర్షించడానికి మహాయంత్ర మవుతుంది.

వత్సరాజు కథ చెప్పగా మృత్యులూ దేవేరులూ వింటూ ఆనందముతో పొంగి పోయినారు.

త ర ం గ ము : ౧౯

యోగంధ రాయణుడు వత్సరాజుకు ఇలా సలహా ఇచ్చినాడు : “రాజేంద్రా! మీకు దైవము అనుకూలము. మీకు శౌర్యమున్నది. మేము రాజనీతి తెలుసుకొని చక్కగా ఆలోచించగా, మీరు వెంటనే దిగ్విజయము చేయడము ఉచితముగా కనపడుతున్నది.” అప్పుడు వత్సరాజు, “అవును, బాగున్నది. మంచి చేయబోతే చెడు ఎదు రవుతుంది. సత్కార్యాన్ని ఆచరించేటప్పుడు విఘ్నాలు నశ్తవి. అంత రాయాలు రాకుండా నివారణార్థము మహేశ్వరునిగురించి తపస్సు చేదాము. శివానుగ్రహము లేకుండా కోరికలు ఎలాసఫల మవుతవి?” అన్నాడు. మంత్రులు రాముని సేతుబంధ వ్రయత్నానికి కపీశ్వరులు సాయంచేసినట్టు, మహారాజు చేయబోయే దిగ్విజయయాత్రకు అంగీక

రించిన్నారు. మహారాజు సత్కార్యచరణ సఫలము కావడానికి తపస్సు చేసి మూడుదినములు ఉపవసించినాడు. అతనికి స్వప్నములో శివుడు ప్రత్యక్షమై “నీతపస్సుకు మెచ్చినాను. నీకు తప్పక జయము. త్వరలో నీకు విద్యాధరచక్రవర్తి కాబోయే కుమారుడు కలుగుతాడు” అన్నాడు. శివానుగ్రహమువల్ల మహారాజుకు సంతృప్తి కలిగింది. తెల్లవారగానే మంత్రులకూ, వ్రతోపవాసములవల్ల నీరసించిన కుసుమకోమలు లయిన రాణులకూ వత్సరాజు స్వప్నవిషయము చెప్పి వీనులకు విందు చేసినాడు. వాళ్ళసంతోషము చెప్పడానికి మాటలు చాలవు. ఇలా మహారాజు తపస్సుచేసి తాత ముత్తాతలవలె మహిమ సంపాదించినాడు. ద్విజయయాత్రా సమారంభంవల్ల పౌరులు వరమా నందము అనుభవిస్తూడగా వత్సరాజు పారణచేసినాడు. అప్పుడు యశాగంధ రాయణుడు, రాజుతో “మహారాజా, నిజంగా మీరు ధన్యులు. ఈశ్వరదర్శన మయినమీకంటె ఎవరు కృతకృత్యులు! శత్రువులనుజయించి, భుజి వరాక్రమమువల్ల విజయలక్ష్మిని అనుభవించండి. క్షత్రియోచిత మయిన శౌర్యమువల్లనే లక్ష్మీదేవిని పొందితే అప్పుడు రాజు వంశాలలో స్థిరముగా ఉంటుంది. స్వధర్మార్జిత మయిన సంపద కలకాలమూ ఉంటుంది. మీతాతముత్తాతలు సంపాదించిననిధి చిరకాలం భూమిలో మరుగుపడి నప్పటికీ నీకులభించింది. అందుకు నిదర్శనముగా ఈ కథ వినండి :

దేవదాను కథ

పాటలీపుత్ర నగరములో కులీనుడో, ధనవంతుడూ అయిన దేవదాను అనే వైశ్యుడు ఉన్నాడు. అతనిభార్య పౌండ్రవర్ధన పురములో ధనికుని కుమార్తె. దేవదాను తండ్రి చనిపోయాక, వ్యసనాలలో చిక్కి జూదములో డబ్బు పోగొట్టుకొన్నాడు. దారిద్ర్య దుఃఖము వల్ల అతని భార్య కృశించగా, తండ్రి తన కుమార్తెను పౌండ్రవర్ధనపురము తీసుకు

పోయినాడు. ఆ స్త్రీయూపక్షపు కోలుపోయిన దేవదాసు మళ్ళీ వర్తకము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, మామగారిని యాచించడానికి పొండ వర్ధనపురము వెళ్ళినాడు. అత్తవాని ఊరు చేరుకొనేసరికి నాయంకాల మైనది. మాసిన బట్టలతో ఉన్న దేవదాసు విచారపడి “మామగారి యింట్లో ఈదశలో ఎలా ఉండడం? అభిమానికి బంధువులయెడట ద్వైస్యముకన్న మరణమే మంచిది.” అనుకొని బజారులో ఒకదుకాణములో మూల మణుమకొని పరున్నాడు. తర్వాత కొంతసేపటికి ఆదుకాణానికి ఎవరో వైశ్యుడు వచ్చి తలుపులు తెరిచి లోపల ప్రవేశించగానే, అప్పుడే ఒకస్త్రీ మెల్లిగా వచ్చి ఆ యింట్లో చేరింది. దీపము వెలుగుతూ ఉండడమువల్ల ఆ కాంతిలో దేవదాసు ఆమె తనభార్య అని అనవాలు పట్టినాడు. ఆమె లోపలికి వెళ్ళి తలుపు గడియ వేసింది. తన భార్య పరపురుషునితో లోపలికి వెళ్ళగానే దేవదాసు తలమీద పిడుగు వడినట్లయింది. ధనహీనుణ్ణి దేహమాకూడా వదిలివేస్తుంది. స్త్రీలు వదిలివేస్తారంటే ఆశ్చర్యమా? స్త్రీల చిత్తాలు మెరుపుతీగెలవలె మహా చంచలంగా ఉంటవి. వ్యసనాల్లో చిక్కిన పురుషుల మనస్సులూ చంచలంగానే ఉంటవి. పుట్టిల్లు చేసిన స్వతంత్రురాలు స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తుంది. సావధలము అనుభవించకపోయే అనుకొంటూ దేవదాసు చాలా విచారించినాడు. తనభార్య పరపురుషునితో చేస్తున్న నరన సల్లాపములూ అతడు విన్నాడు. తలుపుదగ్గరికి పోయి చెవి దోరపెట్టి వింటున్నాడు. అతనిభార్య జారునితో ఏకాంతములో మాట్లాడు తున్నది: “సీమీద నాకు మక్కువ ఎక్కువ. ఒక రహస్యము చెప్పాలి. నా భర్తకు వీర షర్మ అనే ముత్తాత ఉండేవాడు. ఆయన గృహప్రాంగణములో నాలుగు మూలలా పరహలతో నిండిన బిందెలను భూమిలో పూడ్చిపెట్టి ఆ రహస్యము తన భార్యకుమాత్రమే చెప్పినాడు. ఆమె చనిపోయే సమయాన ఆ రహస్యము కోడలికి చెప్పింది. ఆమె తన కోడలికి చెప్పింది.

మా అత్తగారు నా కానంగతి చెప్పారు. ఇలా రహస్యము కోడళ్ళకు మాత్రమే తెలుస్తూ వచ్చింది. ఆ రహస్యము నా భర్తకు చెప్పకుండా ఊరుకొన్నాను. ఆయన బాడ మూడుతాళం. అందువల్ల ఆయనకు చెప్పలేదు. ఆయన పేరు చెప్పితే నాకు ఎర్రము కనహ్యము. నీవు నాకు ప్రియుడవు. నీవు అక్కడికి వెళ్ళి వరహాల బిందెలు తీసుకురా. వచ్చి నాతో సుఖము అనుభవించు.” ఆ జాబును కానిమాటలకు సంతోషించినాడు. అప్రయత్నముగా భవము లభిస్తున్నప్పుడు అత సంతోషింపిపోయినాడు. దేవదాసు భార్యచూడరానిది నిశి దొరుకుతుందిగా అని సంతోషించి పాటలీపుత్ర్యము వెళ్ళి స్వగృహంలో ఉన్న వరహాల బిందెలను తప్పే తీసుకొన్నాడు. ఈజోగా దేవదాసు భార్యను చేవట్టిన జారుడు పాటలీపుత్ర్యము సర్తకును చేయవలె ననే మిషతో వరహాల బిందెలకోనము వచ్చినాడు. దేవదాసు ఎక్కువ కిమ్మతుకు ఇల్లు అతనికి అమ్మివేసినాడు. దేవదాసు కావరం పెట్టి అత్తవారింటికి వెళ్ళి భార్యను తీసుకొనివచ్చినాడు. శతవర్తకుడు కొనుక్కొన్న ఇంట్లో వరహాలబిందెలు దొరుకత వేమోనని ఎంత తవ్వించినా దొరకలేదు. నిశ్చేవము దొరకక పోవడంవల్ల అతడు ఖిన్నుడై దేవదాసు దగ్గరికి వచ్చి “ఇల్లు నాకు అవసరం లేదు. తీసుకో నీ ఇల్లు. నాభవము నా కిచ్చేసెయ్యి.” అంటూ తగాదాచేసినాడు. ఇద్దరూ పోట్లాడుకొని రాజుకు మనవి చేసుకొన్నారు. దేవదాసు తనభార్య వర్తనము రాజుతో పూస గుచ్చినట్లు చెప్పినాడు. రాజు దేవదాసు భార్యను పిలిపించి యధార్థము తెలుసుకొని, పరచారను చేపట్టిన వర్తకునికి యావజ్జీవ శిక్ష విధించినాడు. దేవదాసు భార్య ముక్కు కోసి మరొక పిల్లను పెళ్ళిచేసుకొని, వరహాలబిందెలవల్ల ధనికు డయి సుఖంగా ఉన్నాడు.

దిగ్విజయము

ఇలా యోగంధరాయణుడు వత్సరాజుకు రాజధర్మము బోధిస్తున్నాడు. “ధర్మమువల్ల చెప్పినసిరి స్థిరంగా ఉంటుంది. అధర్మార్జిత విత్తము నీటి తుంపులవలె నశిస్తుంది. రాజు ముఖ్యంగా ధర్మమువల్లనే ధనార్జన చేయాలి. కార్యసిద్ధికిగాను మంత్రులందరినీ నమ్మానించి సిరి సంపదలు పొందవలె. మీ మామలవల్ల చాలామంది రాజులు మీరిండ చేరుతారు. కాశీరాజు బ్రహ్మదత్తుడు మీకు వరమ శత్రువు. ఆతన్ని ముందు జయించాలి. తర్వాత తూర్పుదిక్కు మొదలు వరసగా అన్ని దిశలూ గెలిచి కీర్తి పొందాలి.

మంత్రి ఈ మాటలు చెప్పినతర్వాత వత్సరాజుకు విజయోత్సాహము కలిగింది. జనమును ప్రయాణము క మ్మసి ఆన తిచ్చి తనతో కూడా వస్తున్న బావమరిది గోపాలకునికి వైదేహరాజ్య మిచ్చి సన్మానించినాడు. తనవెంట సైన్యాన్ని తీసుకు వస్తున్న పద్మావతి సోదరుడు సింహ వర్మకు చేదిదేశ మిచ్చి గౌరవించినాడు. తనమిత్రుడైనభిల్లరాజు పులిందకుని సైన్యముతోకూడా రావలసిన దని వార్త పంపినాడు. వత్సరాజు రాష్ట్రమం దంతటా ప్రయాణ సంరంభము ప్రారంభించింది. ఆతని శత్రువుల గుండెలు దడదడ లాడినవి.

బ్రహ్మదత్తుడు ఏమి చేస్తున్నాడో కనిపెట్టడానికి యోగంధరాయణుడు వారాణసికి ముందుగా చారులను పంపినాడు. మంచిరోజున, సుముహూర్తాన, శుభశకునాలతో వత్సరాజు జైత్రయాత్ర బయలుదేరి మొదట బ్రహ్మదత్తుని మీదికి వెళ్ళినాడు. చతురంగ బలసమేతముగా వేళ్ళు తున్నా ప్రభువును ఇద్దరు రాణులుకూడా అనుసరించి ఉన్నారు.

ఇంతలో యోగంధరాయణుని చారులు కాపాలిక వేషాలుధరించి కాకి వెళ్ళినారు. వారిలో గొప్పమోసగాడు గురువువలె నటించి

నాడు. మిగిలినవాళ్ళు అతనికి శిష్యులయినారు. “నూ గురువుగారు త్రికాలవేది” అని శిష్యులు మాయగురువును అక్కడక్కడ పొగడుతున్నారు. ప్రశ్న అడిగిన వారికి మాయగురువు ఇట్లు కాలిపోతవి అని చెప్పినమాటలు సత్య మయ్యేటందుకు శిష్యులు చాటుగా వెళ్ళి గృహములు తగులబెట్టేవారు. ఆ విధముగా ఆయన మహిమకు ప్రచారము జరిగింది. బ్రహ్మదత్తునికి ఇష్టమయిన రాజపుత్రుని త్సుద్ర సింధులద్వారా వశపరుచుకుని మాయగురువు క్రమేణ బ్రహ్మదత్తుని రహస్యాలు గ్రహించినాడు. బ్రహ్మదత్తుని మంత్రి యోగకరండకుడు వత్సరాజు వచ్చేనూగములో చాలా మాయోపాయాలు అలవలించినాడు. ప్రతిమూగములోనూ విషప్రయోగము చేయించి వృక్షాలను, పుష్పలతలను, గడ్డిని, నీటిని విషమయము చేయించి, విషకన్యలను, వేళలను వత్సరాజు సేనలో ప్రవేశపెట్టినాడు. రాత్రివేళ శత్రువులను గూఢముగా సంహరించే మనుష్యులనుకూడా పంపినాడు. త్రికాలవేది వేషము ధరించిన గూఢచార నాయకుడు ఈ విషయా లన్నీ తన సహచరులవల్ల గ్రహించి యోగంధరాయణునకు వెంటనే తెలియపరిచినాడు. విషయప్రయుక్తా లయిన పదార్థాల కన్నింటికీ యోగంధరాయణుడు విరుగు వేయించి, దండులోకి నూతనస్త్రీలను రాసీయ గూడ దని ఆజ్ఞా యిచ్చినాడు. రహస్య ఘాతుకులను రుసున్గొంతుడు నేర్పుతో పట్టించి ప్రాణాలు తీయించినాడు. బ్రహ్మదత్తుని ఉపాయాలు ఏమీ ఫలించలేదు. అఖండ సేనాసమన్వితుడై వస్తున్న వత్సరాజును జయించడము సాధ్యము కాదని గ్రహించి బ్రహ్మదత్తుడు మంత్రిలతో ఆలోచించి, ముందుగా దూతను పంపి, తర్వాత తానే వెళ్ళి వత్సరాజుపాదాల మీద పడి నాడు. లోబడిన బ్రహ్మదత్తుని వత్సేశ్వరుడు ఆదరించినాడు. వీరులు సమస్కార ప్రియులు కదా !

బ్రహ్మదత్తుడు బోధిశిష్యుడైన తామరాజు తూర్పుదిక్కును వశపరచుకొంటూ, మెత్తని కథనమును విచారించి, కథినులను లాగివేస్తూ, మంగదేశము మావత్తూ ఆక్రమించి తూర్పుసముద్రతీరాన జయస్తంభము నాటించినాడు. కాళింగులు ఎదురు వచ్చి, కప్పము కట్టినారు. పిమ్మట వత్సరాజు అరణ్యవదేశము దాటి దక్షిణదిశకు మరలినాడు. సర్వప్రాంతరాజులను అందరినీ జయించి, క్రమముగా కావేసినది దాటి చోళరాజును వశపరచుకొని, మంగదేశములను శిక్షించి, వెనుకకు తిరిగి గోదావరీనదిని దాటిపోయి, క్రమముగా రేచానదినికూడా దాటి ఉజ్జయినికి వెళ్ళేసరికి ఆయనమామ చండమహాసేనుడు ఎదురు వచ్చి నాదరముగా ఆహ్వానించిపోయి, మామగారి పత్కారాలకు అల్లుడు సమస్తముగా ఘోరిమోయి పోయడనే ఉన్నాడు. వానపదత్త కూడా తండ్రిని విడిచిపెట్టలేక బొబ్బిము సన్నిహితా అక్కడనే ఉన్నది. చండమహాసేనుడు పట్టాభిషేక తనవిధవతచే ఆదరించినాడు. కొన్నాళ్లు ఉజ్జయినిలో విశ్రమించి వత్సరాజు చూచుకొనూ, మహాసైన్యము తోనూ, వశ్చిమదిశకు బయలుదేరి లాటదేశము జయించినాడు.

ఆతర్వాత వత్సేశ్వరుడు ఉత్తరదిక్కుకు బయలుదేరి సింధునాథుని వశపర్తిని చేరుకొని, మైచ్చులను హతచూర్చి, పారశీకప్రభువుశిరస్సు ఖండించి, హూణులను కేటాడి, హిమాచలము చేరినాడు. కామరూప రాజు ఎదురు వచ్చి, ప్రిణమిల్లి, జంగమపర్వతములవంటి వీనుగులను సమర్పించినాడు. వత్సేశ్వరుడు కామరూపమునుంచి మగధరాజ్యానికి మరలినాడు. ఆయనమామ వానపదత్తను తనకుమార్తె పద్మావతితో సమానముగా ఆదరించి మహోత్సవములు చేయించినాడు. సర్వజన వయనానందకరుడైన వత్సరాజు కొద్దికాలము మామగారియింట్లో ఉండి, ససైన్యముగా లానాణకము చేరినాడు.

త రంగ ము : ౨౦

లావాణకములో విశ్రాంతి తీసుకొంటూ వత్సేశ్వరుడు మాగంధరాయణునితో “నదివోత్తమా, నీవు బుద్ధిచాతుర్యమువల్ల భూమండలములో రాజులను జయించినావు, వాల్లెవరూ ఎదురు తిరగలేదు. కాశీ రాజు కుత్సితుడు. అతనిని నమ్మలేము” అని పలికినాడు. అందుకు మాగంధరాయణుడు సమాధాన మిచ్చినాడు: “రాజేంద్రా, కాశీరాజు బ్రహ్మాదత్తుడు తిరుగుబాటు చెయ్యలేడు. పరాక్రమమువల్ల అతనిని పట్టినాము. పైగా నీవు అతనిని గౌరవించినావు. మేలు చేసినవానికి తెలివి కలవాడు కీడు చేయను, అందుకు తార్కాణము విన.

సోమదత్తుని కథ

పూర్వము పద్మదేశములో అగ్నిదత్తుడనే బ్రాహ్మణుడు రాజు ఇచ్చిన అగ్రహారాన్ని హాయిగా అనుభవిస్తున్నాడు. అతనికి సోమదత్తుడు, నైశ్వారరుడు అని ఇద్దరుకుమారులు లున్నారు. పెద్దవాడు చక్కనివాడు, పనికిమాలినవాడు, నీతి నియమాలు లేనివాడు. రెండోవాడు వినయవంతుడు, పండితుడు. తండ్రిపోగానే కొడుకులు ఆస్తి యెరి సగము పంచుకొన్నారు. చిన్నవాడు రాజపూజతుడై నలుగురిలో తల ఎత్తుకొని తిరుగుతూ ఓహో అనిపించుకొంటున్నాడు. పెద్దవాడు కులవృత్తి వదిలి శూత్రీయకర్మ చేస్తూ, నలుగురినోళ్ళలో నానుతున్నాడు; వంశానికి తలవంపు తెస్తున్నాడు. ఒకనాడు సోమదత్తుడు శూద్రులలో గోష్ఠి చేస్తుండగా అతనితండ్రికి స్నేహితు డయిన ఒక బ్రాహ్మణుడు “ఓరీ! నీవు అగ్నిదత్తుని కుమారుడివి. మూర్ఖుడివై శూద్రునివలె సంచరించడం బాగాలేదు” అని మందలించినాడు. అందుకు కోపం తెచ్చుకొని సోమదత్తుడు అతన్ని కాలితో తన్నినాడు. ఆ విషయం కొంత మంది బ్రాహ్మణులైన సామ్రాజ్యము తెచ్చుకొని న్యాయస్థానములో ఫిర్యాదు

చేసినాడు. రాజాజ్ఞాప్రకారము సోమదత్తుణ్ణి కొట్టో పెట్టవలసివచ్చింది. అతన్ని తీసుకువస్తున్న భటులను సోమదత్తుని స్నేహితులు కత్తులూ కఠారులతో పరిమార్చినారు. రాజుకు అగ్రహము వచ్చింది. ఎక్కువ బలాన్ని పంచి సోమదత్తుణ్ణి తీసుకొని వచ్చి కొరత వేయమని రాజు శాసన మయింది. తలారులు అతన్ని శూలముమీదికి ఎక్కిస్తున్నప్పుడు, ఎవరోతోసినట్టు సోమదత్తుడు భూమిమీద పడినాడు. వాడి అదృష్టం అలా కలిసివచ్చింది! మళ్ళీ తలారులు అతని శూలముమీదికి ఎక్కించబోయేసరికి వా శృంథా అంధు లయినారు. వైశ్వానరుడు తన సోమదత్తుణ్ణి రక్షించవలసిందని రాజుకు విన్నపము పంపుకొన్నాడు. రాజు వైశ్వానరునిచూటవల్ల దయతలచి మరణాజ్ఞను ఆపించినాడు. చావు తప్పి సోమదత్తుడు రాజాపమానము సహించలేక దేశాంతరము పోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. బంధువులంతా కాళ్ళా వేళ్ళా పడి బతిమాలుకోడంవల్ల సోమదత్తుడు అగ్రహారద్రవ్యం అంటకుండా అక్కడే ఉంటున్నాడు.

ఒతుకు తెరువు దొరక్క పోవడంవల్ల సోమదత్తుడు వ్యవసాయము చేదా మనీ, అందుకు అనుకూల మయినభూమి సంపాదించా లనీ అడివికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అతనికి మంచిభూమి కనపడింది. ఆ ప్రదేశము మధ్య పెద్ద రావిచెట్టు ఉన్నది. సోమదత్తునికి ఎక్కడ లేనీభక్తి కలిగి రావిచెట్టుకు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేసినాడు. “ఈ చెట్టుమీద వున్నభక్తునికి నేను దానుణ్ణి.” అన్నాడు సోమదత్తుడు. రెండుఎడ్లను తెచ్చి అతడు అరక కట్టి, రావిచెట్టుకు బలి ఇచ్చి వ్యవసాయము ఆరంభించినాడు. ఆ చెట్టుక్రిందనే అహోరాత్రాలు నివసిస్తున్నాడు. అతని భార్య అన్నము మూటకట్టుకొని అక్కడికే తీసుకువస్తుంది. సకాలానికి సస్యము చక్కగా ఫలించింది. అతని దురదృష్టమువల్ల అన్యరాష్ట్రము వారు వచ్చి పంట దోచుకొని పోయినారు. శత్రువులు వెళ్ళిపోయిన

తరువాత, నన్యముపోయినందుకు భార్య కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూంటే ఓదార్చి, మిగిలినధాన్యము ఇంటికి తోలుకొని పోయినాడు. యథాప్రకారముగా రావిచెట్టుకు ఒలి ఇచ్చినాడు. ధీమలకు కష్టకాలములో దార్ధ్యము సహజము. మనస్సు చికాకుగా ఉన్నందువల్ల అతనికి రాత్రి నిద్రలేదు. రావిచెట్టునుండి వాక్కు అతనికి వినపడ్డది : “సోమదత్తుడా! శ్రీకంఠదేశంలో ఆదిత్యప్రభా మహారాజు దగ్గరికి వెళ్ళు. అక్కడ రాజద్వారముదగ్గర నిలబడి సదా సంధ్యాగ్ని హోత్ర మంత్రములు పఠించు. అప్పుడు ఇలాపలుకు. నేను బ్రాహ్మణుణ్ణి. నాపేరు ఫలభూతి. నామాట వినండి. మంచిచేసేవాడు, మంచి పొందుతాడు. చెడుచేసేవాడు చెడే పొందుతాడు. అంటూ నీ వక్కడ నిలబడితే రాజునీకు సంపదలు ఇస్తాడు. సంధ్యాగ్నిహోత్రమంత్రాలు చెపుతాను. సోమదత్తుడా! నేర్చుకో. నేను ఎవరో ఎరుగుదువా? యత్సుణ్ణి!” ఇలా అశరీరవాణి చెప్పిన మాటలు విని సోమదత్తుడు మంత్రము నేర్చుకొన్నాడు. రావిచెట్టుమీదనుంచి వాక్కు అంతర్ధాన మయింది.

తెల్లవారగానే సోమదత్తుడు ఫలభూతి అనే కొత్తపేరు పెట్టుకొని భార్యాసమేతముగా ప్రయాణము చేసి అడవులను దాటి శ్రీకంఠదేశము చేరినాడు. అక్కడ రాజద్వారముదగ్గర అతడు నిలువబడి సంధ్యాగ్ని మంత్రాలు ఏకరువు పెట్టి తనపేరు ఫలభూతి అని వ్యవహరిస్తున్నాడు. ‘మంచి చేసేవాడు మంచినే పొందుతాడు. చెడు చేసేవాడు చెడునే పొందుతాడు’ అని ప్రజలకు వింత గొలిపే మాదిరిగా అంటున్నాడు. వదే వదే ఫలభూతి పలుకులు విని మహారాజు అతనిని ఆస్థానానికి పిలిపించినాడు. రాజ సమ్ముఖాన కూడా ఫలభూతి యథాప్రకారముగా పలికినాడు. మహారాజువక్క నున్న వారంతా పక్కన నవ్వినారు. సామంత సమేతంగా ఆదిత్యసేన మహారాజు అతన్ని గౌరవించి వస్తూ ఇరణాలూ అగ్రహారాలూ దాన మిచ్చినాడు.

ఈ విధముగా యత్సుని ప్రభావమువల్ల ఫలభూతి సకలైశ్వర్యములూ అనుభవిస్తున్నాడు ఆదిత్యనేనునీ ఫలభూతి అంటే అమితప్రీతి. కాల క్రమేణ రాజమందిరములోనూ అంశపురములోనూ ఫలభూతి మహారాజకు ఇష్టమైనది అందరూ గౌరవంతో చూస్తున్నారు.

ఒకనాడు ఆదిత్యనేనుడు ఆకస్మికంగా వేటచాల్చి అంశపురము లోకి పోగా, ద్వారపాలకులు తొట్రుపాటు చెందినారు. లోపలికి వెళ్ళి చూస్తే రాణి కువలయావళి దేవతార్చన చేస్తున్నది. ఆమె జుట్టు విరింప బోనుకుని, ముఖాన పెద్దసిందూరతిలకము పెట్టుకొని, రంగు రంగుల ముగ్గులతో ఉన్నమహామండలము మధ్య కూర్చుని కళ్ళు మూసుకొని పెదవులు కదిలేలాగున జపము చేస్తున్నది. ఆమెప్రక్క, పాత్రలలో రక్తము, మద్యము, మహామాంసము బలి ఇచ్చి ఉన్నవి. దిగరిబరముగా ఉన్నకువలయావళి రాజును చూచి చప్పన వస్త్రము చుట్టుకొన్నది. 'ఇదంతా యేమిటి?' అని రాజు అడిగినాడు. "అభయ మివ్వండి. మీశుభము కోసమే ఈ పూజ చేస్తున్నాను. నేను కన్యగా పుట్టింట్లో ఉన్నప్పుడు ఒకసారి ఎసంతోత్సవములో ఉద్వాసవనాన చెలికత్తెలు నాతో ఇలా అన్నారు : "ఈ వసములో చెల్లమాటున ఆకులలో విఘ్నేశ్వరు డున్నాడు. ఆ దేవుడు అడిగినవారి వరము లిస్తాడు. మహాప్రభావనంపన్ను ధైర్యజేతుని పూజిస్తే సీకు మంచి భర్త లభిస్తాడు." ఆ మాటలు విని చిన్నతనముచేత వాళ్ళతో 'విఘ్నేశ్వరపూజవల్లనే కన్యలకు మంచిభర్తలు దొరుకుతారా?' అన్నాను. 'ఏమిటి! వినాయకపూజ చెయ్యక పోతే ఎవరికీ శోరికలు సిద్ధించవు. ఆ దేవుని ప్రభావం ఎటువంటిదో విను' అని చెలికత్తెలు ఈ కథ చెప్పినారు.

కుమార సంభవ కథ

పూర్వము తారకాసుని సంహరించే కుమారుని కోసము ఇంద్రాదులు శివుని ప్రార్థించినారు. మన్మథుడు శివుని ఫాలశేత్రాగ్నిలో భస్మమయిన తర్వాత పార్వతీదేవి తపస్సు చేసి, మన్మథుని బలికించ మనీ, తనకు కుమారుడు కావలెననీ, మహేశ్వరుని వేడుకొన్నది. విఘ్నేశ్వర పూజ మరచి పోయింది. “పార్వతీ, మన్మథునికి ప్రాణ మిస్తాను ; శరీరము మాత్రము ఉండదు” అని శివుడు సెల విచ్చినాడు. తర్వాత బ్రహ్మాదులు వచ్చి శివపుత్రుని కోసము ప్రార్థన చేశారు. మహేశ్వరుడు అంగీకరించినాడు.

బహుకాలానికి కుమారస్వామి కలిగినాడు. దేవేంద్రుడు కుమారస్వామికి సైన్యాధిపత్య మియ్యడానికి ఉపక్రమించి కలశము ఎత్తేసరికి చెయ్యి బిగిసిపోయింది. “సీపు విఘ్నేశ్వరపూజ చేస్తే ఈ విఘ్నము పోతుంది” అని మహేశ్వరుడు అనుగ్రహించినాడు. ఇంద్రుడు సక్రమముగా గణేశ పూజ చేసి, కుమారస్వామిని నేనాపతిగా అభిషేకించినాడు. స్వామి తారకాసురుని సంహరించి దేవతల కోరిక నెరవేర్చినాడు. కాబట్టి నీవుకూడా విఘ్నేశ్వరపూజ చెయ్యవలసింది.

దేవా, వయస్యలు ఈ ప్రకారము చెప్పినమీదట ఏకాంతముగా గణేశపూజ చేశాను. పూజకాగానే నాచెలికత్తెలు ఆ కాశములోకి ఎగిరి పోయి విహారము చేశారు. ఆశ్చర్యపడి నేను వారిని భూమి మీదికి రమ్మంటే వాళ్ళు వచ్చారు. ‘మీ కీశక్తులు ఎలా వచ్చినవి?’ అని నేను అడిగితే వాళ్ళు “మహామాంస భక్షణముచేత వచ్చినవి ఈ డాకినీ మంత్రసిద్ధులు. కాళరాత్రి అనే బ్రాహ్మణి మాకు ఉపదేశించింది” అన్నారు. ‘నాకుకూడా ఉపదేశము చేయించండి’ అని ప్రార్థిస్తే వాళ్ళు పెంటనే వెళ్ళి కాళరాత్రిని తీసుకు వచ్చారు. ఆమెది చాలా వికారదూషము: కనుబొమలు కలిసిపోయినవి, గాజు కళ్ళు, చప్పిముక్కు,

పెద్దచెంపలు, మొద్దుపెదవులు, పారవళ్ళు, కొంగమెడ, బాసపొట్ట, చీలుకుపోయిన యెగుడుపాదాలు. ఆమె పాదాలకు నమస్కరించాను. అదివరకే విఘ్నేశ్వరపూజ చేసిన నన్ను దిగంబరముగా మండలములో కూచోబెట్టి, ధైరవార్చిన చేయించి, ఆమె నైవేద్యము పెట్టిన నరమాంస భోజనము నాకు పెట్టింది. మంత్రోపదేశ మయిన తర్వాత నేను ఆకాశము లోకి ఎగిరి కొంతసేపు విహారంచేసి ఆమె ఆనతిప్రకారం కిందికి వచ్చి, తర్వాత అంతిపురానికి వెళ్ళాను. కన్యాత్వములోనే డాకినీ చక్రవర్తిని నయినాను. కాళరాత్రి సంగతి చెబుతాను :

కాళరాత్రి కథ

కాళరాత్రిధర్త విష్ణుస్వామి. ఆయన వేదపండితుడు. ఆయనసన్నిధికి వేదాధ్యయనము కోసము నానా దేశాలనుంచి విద్యార్థులు వస్తూ ఉంటారు. ఆశిష్యులలో నుందరకు డనే అందగాడు ఉన్నాడు. బంగారానికి పరిమళ మద్దినట్టు అతని అందానికితోడు శీలము అలంకారముగా ఉన్నది. విష్ణుస్వామి ఇంట్లో లేని సమయము చూచి కాళరాత్రి నుందరకుణ్ణి కామించింది. అతడు అంగీకరించక పెడ మొగము పెట్టినాడు. సత్పురుషుల మనస్సు నిశ్చలము కదా! నుందరకుడు వెళ్ళిపోగానే కాళరాత్రి తనశరీరాన్ని తానే కోపముకొద్దీ చీరుకొని, నఖక్షతాలూ, దంతక్షతాలూ ఒంటి నిండా ఉండగా తల విరియబోసుకొని, చీరపడల్చి భర్త వచ్చే వేళకు ఏమస్తూ కూర్చుని “నాథా! మీశిష్యుడు నుందరకుడు ఎంత పని చేశాడండీ! నన్ను బలాత్కారము చేయబోయి, నా శరీరమంతా గోళ్ళతో రక్కినాడు” అన్నది. నుందరకుడు తనను అనుభవించలేదని, కాళరాత్రికి ద్వేషము తాండవించింది. విష్ణుస్వామి భార్యమాటలు యథార్థమని నమ్మి, కోపముతో మండిపడినాడు. అతనికి భార్యమీద వివరీతమైన విశ్వాసము. ఆ విశ్వాసమే అతని

తెలివి తేటలను హరించింది. భార్యమాటలు నిజమా అబద్ధమా అని విష్ణుస్వామి ఆలోచించ లేదు. సంజవేళ నుందరకుడు రాగానే విష్ణు స్వామి శిష్యసహితంగా పరుగెత్తి కర్రతో అతన్ని చావాచితక కొట్టినాడు. ఆ దెబ్బలతో సామ్యసిల్లి వడగానే శిష్యుణ్ణి వీధిలోకి ఈడిపించినాడు.

రాత్రి చల్లనిగాలి వీచేటప్పటికి నుందరకుడికి తెలివి వచ్చింది. తన భంగపాటు తలుచుకొని ఇలా విచారించినాడు : “మనస్సును వికలము చేయడానికి స్త్రీ ముఖ్యకారణము. నా గురువు విద్వాంసుడై కూడా కోపం కొద్దీ ఇంతపని చేయడమా! మునీశ్వరులు మొదలు సామాన్యుల దాకా క్రామక్రోధాలు తప్పవు. పూర్వము మునీశ్వరులు తమ భార్యల మీద అనుమానపడి దారుకా వనములో ఉంటున్న సాక్షాత్తు శివుని మీద అలగ లేదా! మునీశ్వరులకే తొందరఉంటే విద్వాంసులవిషయం వేరే చెప్పడ మెందుకు!” ఇలా అతడు తలపోసి భయమువల్ల పశువుల శాలలో ఒకమూల సక్కినాడు. సరిగా అప్పుడే కాళరాత్రి వచ్చింది. ఆమె చేతిలో చురకెత్తి భీకరంగా ఉన్నది. ఆమె భయంకరంగా పూత్యారము చేస్తున్నది. కన్నులలోనుంచీ నోటిలోనుంచీ మంటలు వస్తున్నవి. భయంకర మైన ఢాకినీ హావము నుందరకుడు చూచి రక్తో హరణ మంత్రము స్మరించు కొంటున్నాడు. భయమువల్ల చణికిపోతూ ముడుచుకొని కూర్చున్నాడు. అతని మంత్రోచ్ఛారణవల్ల ఆమె చుగ్గు రాలయి, భేదరమంత్రము ఉచ్చరించి ఆకాశమార్గాన ఎగిరి ఉజ్జయినికి వెళ్ళిపోయింది. ఆమె ఉచ్చరించిన మంత్రాన్ని నుందరకుడు విని గ్రహించినాడు. ఆమె పశువులశాలతో ఉన్న మేడను తీసుకుపోయి కూరగాయల తోటలో దింపి, వల్లకాటిలో ఢాకినీ చక్రమధ్యాన కూర్చుని క్రిడిస్తున్నది. నుందరకుడు ఆకలితో మలమల మాడి అలిసి ఆ కూరలతోటలో దిగి ముల్లంగిదుంప తవ్వుకొని తిని మేడ ఎక్కినాడు.

కాళరాత్రి అర్ధరాత్రివేళ మేడ ఎక్కింది. తన అనుచులను పంపివేసి, ఆమె వడకగదిలో ప్రవేశించింది.

సుందరకుడు పశువులశాల వదలి పెట్టి స్నేహితులదగ్గికి వెళ్ళి తన అవస్థ వెళ్ళబోసుకొన్నాడు. పరదేశానికి అతడు పోతానంటే మిత్రులు ఓదార్చినారు. సుందరకుడు గురువుగారిశిష్యులవదలి సత్రంలో తిండి తింటూ స్నేహితులతో స్వేచ్ఛగా తిరుగుతున్నాడు. ఒకనాడు బజారుపీఠిలో కాళరాత్రి అతన్ని చూచి కామించింది. అతడు అంగీకరించక ధర్మబోధ చేసినాడు. ఆమెకు రోషమువచ్చి తనపైట చింపుకొని భర్త దగ్గికి వెళ్ళి “చూడండి, మీశిష్యుడు ఎంతపని చేశాడో! నాకొంగు చింపినాడు!” అంటూ పైటచెరుగు చూపించింది. విష్ణుస్వామి శిష్యుణ్ణి వధాహ్వానంగా తలిచి, సత్రాధికారితో చెప్పి సుందరకుడికి తిండి పెట్ట వద్దన్నాడు. నిలువ నీడ లేక సుందరకుడు పశువులశాలకు వెళ్ళి ఆకాళానికి ఎగిరేమంత్రమును, దిగేమంత్రమునూ జ్ఞాపకము చేసుకోవా లను కున్నాడు. రాత్రి సుందరకుడు పశువులశాలతో ఉన్న మేడదగ్గికి వెళ్ళగా, కాళరాత్రి యథావ్రకారంగా వచ్చి ఆమెడనూ, శాలనూ ఎత్తుకొని ఉజ్జయినికి తీసుకుపోయింది. అక్కడ ఆమె ఆకాశమునుంచి దిగేమంత్రము ఉచ్చరించి, ఆమెడను కూరగాయలతోటలో దింపి, మంత్ర జపము చేయడానికి శ్మశానానికి వెళ్ళిపోయింది. సుందరకుడు ఆకాశము నుంచి దిగేమంత్రము విన్నప్పటికీ గ్రహించలేక పోయినాడు. గురూపదేశము లేకపోతే మంత్రము సిద్ధించదు. ఆకలి వేసేప్పటికి అతడు ముల్లంగిదుంపలు కోసుకొని తిని గోశాలలో యథావ్రకారంగా ఉన్నాడు. కాళరాత్రి వచ్చి గోవాటముతో ఉన్న మేడ ఎక్కి ఆకాళాన ఎగిరి మేడను ఎప్పటిచోట నిలిపి ఇంటికి వెళ్ళింది.

ఉదయము సుందరకుడు గోశాల విడిచి, ముల్లంగి అమ్మకానికి బజారు వెళ్ళినాడు. మాశపదేశజాతు లయిన రాజపురుషులు ఆ

ముల్లంగి తమదేశములో దని గ్రహించి, ఖరీదు ఇవ్వకుండా లాగివేసి నారు. అతడు ఖరీదు అడిగితే అతనిని పట్టుకొని, రాజునన్నిధికి వెళ్ళి, “దేవా, మాశవమునుంచి ముల్లంగి తెచ్చి కాన్యకజ్జములో ఎలా అమ్ముతున్నా వయ్యా, అని మే మడిగితే ఈయన మామీద రాళ్ళు రువ్వినాడు” అని ఫిర్యాదు చేసినారు. రాజు ఇదివఱి అని అడిగితే, అతని అనుచరు లై సమితులు ముందరికి వచ్చి “మహావైభవా, ఇతనిని మేడఎక్కిస్తే విచిత్రము చూపిస్తాడు.” అన్నారు. రాజుతోడికప్రకారము సుందరకుడు సాధముమీదికి ఎక్కి, మంత్రము ఉచ్చరించి, మిత్రులతోకూడా మేడ కదిలించుకొని ఆకాశాన ప్రయాగకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ స్నానము చేస్తున్నప్రభువుని చూచి, సుందరకుడు మేడను ఆకాశములో ఆపి, పైనుంచి గంగానదిలోనికి దుమికి, రాజునమీపానికి వెళ్ళినాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. “ఎవరు మీరు? ఆకాశములో నుంచి ఎందుకు దిగినారు? “అనిరాజు విసయవూర్వకముగా అడిగినాడు. “నేను మహేశ్వరుని అనుచరుడను, మురజుకుడను. ఇహలోకభోగాలు అనుభవించిడానికి శివాజ్ఞ పొంది నీవద్దకు వచ్చినాను” అని సుందరకుడు చెప్పినాడు. ఆచూటలు నమ్మి, రాజు అతనికి పట్న మొకటి బహుమానము చేసినాడు. బంగారపుమంచముమీద పండుకొని, సుందరాంగనలు చామరములతో వినరుతూ ఉండగా యువకుల ఉపచారములతో ఇంద్రభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు సుందరకుడు.

కొంతకాలానికి ఆకాశాన వెళుతున్న సిద్ధుని సుందరకుడు స్తుతించి సంక్రీతుని చేస్తే, అతడు ఆకాశమునుంచి భూమిమీదికి దిగేమంత్రము చెప్పినాడు. ఆ మంత్ర ప్రభావముచేత సుందరకుడు మహావైభవమేతమయిన నగరముతోకూడా ఆకాశమార్గాన కాన్యకుజానికి వెళ్ళినాడు. రాజు గుర్తుపట్టి, ఎదురు పోయి మర్యాదలు చేసినాడు. అప్పుడు సుందరకుడు కాశరాత్రి వృత్తాంతము చెబితే, రాజు ఆమెను పిలిపించి అడిగి

నాడు. ఆమె అన్ని నంగతులూ ఒక్కొక్కది. దీని ముక్కు చువులూ నొయ్యిండి అని రాజుజ్ఞు అయింది. ఆమె చటుక్కున మాయమయిపోయింది. కాశరాత్రి తనరాజ్యములో ఉండగూడదని రాజు శాసించినాడు. రాజమర్యాదలు సాగింది స్పందరకుడు ఆకాశమార్గాన వెళ్ళినాడు.

ఈ ప్రకారము కువలయావళి ఆదిత్య ప్రభునితో చెప్పి “దేవా, డాకినీ మంత్రసిద్ధులు ఇటువంటివి. నూ తండ్రిరాజ్యములో ఇవి అంతటా ప్రసిద్ధము. పాతిపత్యముచేత నాసిద్ధులు కాశరాత్రి సిద్ధుల కంటెకూడా గొప్పవి. మీ శ్రేయస్సుకోసము అర్చనచేస్తూ, నరుని ఆకర్షించ బోతున్నాను. మీరుకూడా ఈ సాధనామార్గములో ప్రవేశించాలి. సిద్ధులు లభిస్తే మీరు సార్వభౌము లవుతారు” అని ఉత్సాహవాక్యాలు పలికింది. ‘డాకినీ సాధన, మహామాంస భోజనము, రాజరికానికి సరిపడవు. ఇది పల్లవడదు’ అని రాజు నిషేధము చేసినాడు. రాణి ప్రాణాలు త్యజిస్తూ నని పట్టు పట్టింది. చివరకు రాజు అంగీకరించినాడు. కువలయావళి అతనిని మండలము మధ్య కూర్చో బెట్టి, ఇలా చెప్పింది. “మీ సన్నిధిలో ఉండే ఫలభూతి అనే విప్రుని ఆకర్షించాలి. ఆకర్షణ చాలా కష్టము. వంటవాని సాయము కావాలి. వానిని ఈ సాధనలో చేర్చి వానిచేత బ్రాహ్మణుని చంపించి వంట చేయించాలి. అనన్యాపదగూడదు. ఉత్తమబ్రాహ్మణ మాంసమును అర్పించి భుజిస్తే, మంత్ర సిద్ధులు తక్షణమే లభిస్తవి.” పాపభీతి ఉన్నప్పటికీ రాజు భార్యమూట కా దనలేక పోయినాడు. స్త్రీలమూట విని ఎవడు బాగు పడ్డాడు? సాహసికు డనే వంటవానిని పిలిచి, దీక్ష యిచ్చి, “రాజూ, రాణీ కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. త్వరగా వంట చెయ్యి - అని ఎవడు నీతో చెబుతాడో వానిని సంహరించి ఆ మాంసము రుచిగా వండి మాకు ఉదయ వేళ భోజనము పెట్టవలెను” అని రాజదంపతులు ఆజ్ఞాపించారు.

చిత్తము అని వంటవాడు ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ప్రభాతవేళ ఫలభూతి వచ్చినాడు. “నీవు వెళ్ళి రాజదంపతులు కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. త్వరగా వంటచెయ్యి అని పాచకునితో చెప్పు” అని రాజు ఆన తిచ్చినాడు. ఫలభూతి కొంకదూరము వెళ్ళేటప్పటికి రాజకుమారుడు చంద్ర ప్రభువు ఎదురుపడి, “ఆర్యా, ఇప్పుడే నాకు చిన్నపని చేసిపెట్టవలి. ఈ బంగారము తీసుకు పోయి, మా నాయనగారికి చేయించిన కుండల లముల వంటి కుండలములు చేయించాలి” అని అతనిని ప్రార్థించినాడు. తాను వంటవానికి చెప్పవలసిన మాటలు రాజకుమారునితో చెప్పి ఫలభూతి కుండలములు చేయించడానికి వెళ్ళినాడు. చంద్రప్రభువు సాహసికునికి సందేశము చెప్పినాడు. వెనుకటి సంకేత ప్రకారము పాచకుడు రాజకుమారుని చంపి, వండి, అర్చనానంతరము రాజదంపతులకు వడ్డించినాడు. సజ మెరుగక వారు భుజించినారు.

మరునాడు ప్రాతఃకాలము ఫలభూతి కుండలములు పట్టుకొని వచ్చి రాజకుమారు డెక్కడ అని ప్రభువును అడిగినాడు. కుండలముల విషయము యావత్తూ విని, రాజపుత్ర మరణము గ్రహించి నేలమీద పడి రోదసము చేస్తూ, రాణిని మధ్య మధ్య దూషించినాడు. మంత్రులు అడిగిన మీదట రాజు యావద్వృత్తాంతమూ చెప్పినాడు. “మేలు చేసిన వానికి మేలు, కీడు చేసిన వానికి కీడు తప్పదు. అని ఫలభూతి రోజూ అంటూనే ఉన్నాడు. ఇతరుల కోసము తలపెట్టిన కీడు గోడమీద కొట్టిన బంతివలె తనకే వచ్చి తగులుతుంది. బ్రహ్మహత్యా మహాపాతకము తలపెట్టినందు వల్ల మాకుమారునే కోలుపోయినాము” అని రాజు చాలా దుఃఖించి ఫలభూతికి రాజ్యాభిషేకము చేసి, పాపపరిహారము భార్యతో కూడా అగ్ని ప్రవేశము చేసినాడు. ఫలభూతి ప్రభువుకై ధర్మ ప్రకారముగా రాజ్యపాలన చేసినాడు. కాబట్టి చేసిన కీడు గాని మేలు గాని తప్పకుండా ఫలిస్తుంది.

వత్సరాజు సమక్షములో ఈకథ చెప్పి యాగంధరాయణుడు “దేవా, అతడు మిమ్మల్నిని ఎదిరించడానికి యత్నించి ఓడిపోయినాడు. మీరు అతనికి మేలే చేసినారు. కాబట్టి బ్రహ్మదత్తుడు మీకు కీడు తల తలపెట్టడు; ఒకవేళ తల పెట్టినాడా మీ చేతులలోనే ప్రాణాలు విడుస్తాడు.” అని నచ్చచెప్పినాడు. వత్సరాజు మంత్రిమాటలకు మనశ్శాంతి చెందినాడు.

మరునాడు వత్సరాజు లావాణకము నుంచి బయలుదేరి మహావైభవముతో కొశాంబీ నగర ప్రవేశము చేసినాడు. పందిమాగధులు కై నారములు చేస్తూ ఉండగా, సామంత రాజులు వంగి నమస్కరిస్తూ ఉండగా చారణులు మంగళ గీతములు పాడుతూ ఉండగా వత్సేశ్వరుడు తన మందిరములోకి వెళ్ళి, జయ జయధ్వానముల మధ్య సింహాసనము ఎక్కినాడు. నగర మంతటా మహోత్సవము జరిగింది.

దీగ్విజయము చేసి వచ్చిన వత్సరాజు కీర్తి దశదిశలా నిండింది.

సరవాహనదత్త జననము

త ర ం గ ము : ౨౦

కర్ణతాల బలాఘాత

సీమంతిత కులాచలః

పంధాన మివ సిద్ధినాం

దిశన్ జయతి విఘ్నజిత్.

కర్ణతాళాధిక ఘాతలచేత

సీమంతితాద్రియై సిద్ధిమార్గమ్ము

చూపుచున్నవిధాన శోభిలు నట్టి

విఘ్నాధినాథుండు విజయమ్ము గాంచు !

తర్వాత ఉదయనుడు కొశాంబి రాజధానిచేసుకొని, ఏకచ్ఛత్రాధిపతి అయి, సుఖములు అనుభవిస్తున్నాడు. యౌగంధరాయణ, రుమణ్యంతులమీద రాజ్యభారము విడిచిపెట్టి, వసంతకుడుసహాయముగా భోగములలో మునిగి తేలుతున్నాడు. స్వయముగా వీణ వాయిస్తూ, వాసవదత్తా పద్మావతీ దేవులతో కూడి గాంధర్వములో కాలము గడుపుతున్నాడు. సౌధోపరి భాగమున వారాంగనలు మధుర మద్యములు బంగారు గిన్నెలలో ఇస్తూఉంటే నేవిస్తున్నాడు.

ఒక్కక్కప్పుడు వత్సరాజు ఆకుపచ్చనిచొక్కా తొడుక్కొని ధనుర్పాణములు ధరించి వేటకాండ్రతో బయలుదేరి అరణ్యములో మృగములను వేటాడుతాడు. వరాహములనూ, వనమహిషములనూ బాణాలతో పడగొట్టి వేస్తాడు. సింహాలను ఈటలతో పొడుస్తాడు. మృగయావినోదము ఆయుధాలతోనే అయి పోతుంది. కుక్కలు, వలలు, గోతులు మొదలయిన మృగయా సాధనములు అలంకారార్థమే.

నారదుని రాక

ఈ విధముగా సుఖవరాయణుడై ఉన్నవత్సరాజు వద్దకు ఒకనాడు నారదముని వచ్చినాడు. రాజు వినయపూర్వకముగా మునిని సత్కరించి నాడు, నారదుడు సుప్రీతుడై కొంచెము ఆలోచించి ఇలా పలికినాడు:

“వత్సరాజా, క్లుప్తసరిగా నీ కొకసంగతి చెబుతాను. నీకు పూర్వ పితామహులలో పాండురాజు ఉండేవాడు. నీ కున్నట్టే ఆయనకూ ఇద్దరు భార్యలు చాలాయోగ్యురాండ్రు ఉండేవారు. పెద్దది కుంతీదేవి, రెండవది మాద్రీ. ఒకనాడు పాండురాజు వేటకు వెళ్ళి, మృగరూపము ధరించి భార్యతో క్రీడిస్తున్న కిందమమునిని పొరబాటున బాణముతో కొట్టినాడు. ప్రాణాలు విడవబోతూ కిందముడు, “రాజా, నీవు యథేచ్ఛగా సంచరిస్తూ నా మీద బాణము విడిచావు. నాకువలె నీకుకూడా

భార్యతో కలిసి ఉన్న కాలములోనే మరణము సంభవిస్తుంది” అని శాపము పెట్టిరాడు. శాపభీతిచేత పాండురాజు భార్యలను తీసుకొని తపోవనానికి వెళ్ళిపోయినాడు. కొంతకాలానికి మైమరచి పాండురాజు మాద్రినీ బలవంతముగా కూడే సరికి మృతి చెందినాడు. కాబట్టి వేట రాజులకు మహావ్యసనాలలోది. వేటకానికి, జంతువుకూ, వేటకాని వాహనానికి అపాయము సమానమే. కనుక నీవు వేట మానుకో.

“నీవు కల్యాణము పొందవలసిన వాడివు. నీ పూర్వులను ఒట్టి నాకు ఇవ్వడవు. కామదేవాంశమున నీకు కుమారుడు కలుగుతాడు. పూర్వము హరుడు ఫాలనేత్రాగ్నితో మన్మథుని దగ్ధము చేసిన తర్వాత రతీదేవి మహేశ్వరుని ప్రార్థించి, తనభర్తకు దేహము ప్రసాదించ మని వేడుకొన్నది. మహేశ్వరుడు దయార్ద్రహృదయుడై, “రతీ, పార్వతీదేవి నిజాంశమున భూలోకములో అవతరించి వుత్రాపేక్షతో నన్ను సేవించి మన్మథుని కుమారునిగా కంటుంది.” అని అనుగ్రహించినాడు. ఆ ప్రకారముగా పార్వతి వాసవదత్తుగా చండమహానేనునికి జన్మించింది; తర్వాత నీకుభార్య అయినది. వాసవదత్తు ఈశ్వరారాధన చేసి మన్మథుని కుమారునిగా కనబోతున్నది. అతడు విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతాడు.”

ఈ ప్రకారముగా నారదుడు చెప్పినమీదట వత్సరాజు ఆనందపరవ శుడై తనరాజ్యము యావత్తూ నారదునికి సమర్పించినాడు. నారదముని రాజ్యము వత్సరాజుకే తిరుగ ఇచ్చివేసి అంతర్ధాన మయినాడు.

సింగళిక వృత్తాంతము

పుత్రేచ్ఛతోఉన్న వాసవదత్తుదేవితో వత్సరాజు ఆరోజు గడిపినాడు. మరునాడు ఆయన ఆస్థానానికి వెళ్ళినప్పుడు యథాప్రకారము ప్రతీహారుడు వచ్చి గోత్రప్రవరలు చెప్పి “దేవా, తమ దర్శనార్థము ఒకానొక

బ్రాహ్మణస్త్రీ ఇద్దరు బిడ్డలతో సహా ద్వారము దగ్గర ప్రతీక్షిస్తున్నది” అని విన్నవించినాడు. రా వచ్చు నని ప్రభువు అనుజ్ఞ యిచ్చినాడు. జీర్ణవస్త్రము ధరించిన బ్రాహ్మణస్త్రీ దైన్యము ఉట్టి పడుతున్న ఇద్దరు బాలకులను ఎత్తుకొని లోపలికి వచ్చి వందనము చేసి “దేవా, నేను ఉత్తమవంశంలో జన్మించిన బ్రాహ్మణస్త్రీని. దౌర్భాగ్యవశాన దారి ద్రవ్యము అనుభవిస్తున్నాను. తినడానికి తిండి లేదు. ఈ కవలపిల్లలకు పాలు లేవు. శరణాగత రక్షకు లయిన దేవరవారి సన్నిధానానికి వచ్చి నాను. ఆ మీద దేవర అనుగ్రహము!” అని విజ్ఞాపన చేసింది. రాజు దయదలచి ఆమెను వానవదత్తాదేవికి అప్పగించ వలసినదని ప్రతీహారికి ఆన తిచ్చినాడు. ప్రతీహారుడు తీసుకొని వచ్చిన పింగళికను వానవత్తా దేవి బాగా ఆదరించి, “ఏమి నైషరీత్యము! నాకు ఒక కుమారుడు కూడా కలగలేదు. ఈమెకు కవలబిడ్డలు!” అనుకొని, స్నానానికి లేస్తూ బ్రాహ్మణికి కావలసిన వన్నీ ఏర్పాటు చేయడానికి చేటికలను నియమించింది. పింగళిక భోజనము చేసి విశ్రాంతి తీసుకొన్నతర్వాత వానవదత్త ఆమెను, ఏదయినా కథ చెప్పు అని అడిగింది. పింగళిక ఇలా ప్రారంభించింది:

దేవదత్తుని కథ

పూర్వకాలములో జయదత్తు డనే సామంతప్రభువు ఉండేవాడు. అతని కుమారుడు దేవదత్తుడు పెరిగి పెద్దవాడయినాడు. అతనికి పెళ్ళియీడు వచ్చేటప్పటికి తండ్రి ఇలా ఆలోచించినాడు. “రాజ్యశ్రీ వట్టిచపల; బలా త్కారము చేత అనుభవించ దగినది. వణిజులలక్ష్మీ కులస్త్రీవలె స్థిరమైనది. మాకు దాయాదులు చాలామంది ఉన్నారు. క్షత్రియ కన్యకంటే వైశ్యకన్యను మావానికి పెండ్లి చేస్తే సంపద స్థిరముగా ఉంటుంది.”

రాజు ఈవిధముగా ఆలోచించి పాటలీ పుత్రములో వసుదత్తు డనే వైశ్యశిఖామణి కుమార్తెను తనకుమారున కిచ్చి వివాహము చెయ్య

వలె నని అడిగినాడు. దూర దేశ మయినప్పటికీ, సంబంధము మంచిదని వసుదత్తుడు తన పుత్రికను దేవదత్తునికి ఇచ్చి పెళ్ళిచేసినాడు. మామగా రిచ్చిన మణికనకరాసులు చూచిన మీదట దేవదత్తునికి తండ్రి నైభవము మీద అభిమానము తగ్గింది. కుమారునికి మంచి సంబంధము దొరికింది కదాయని జయదత్త ప్రభువు నిశ్చింతగా ఉంటున్నాడు.

కొన్నాళ్ళకు వసుదత్తుడు కూతురిని చూతామని కోరికతో వియ్యం కుని మందిరానికి వచ్చి, తర్వాత పుత్రికను స్వగృహానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. ఇంతలో జయదత్తుడు హఠాత్తుగా మరణించినాడు దాయాదులు చెలరేగి రాజ్యము అపహరించినారు. తల్లి కుమారుని రాత్రివేళ రహస్యముగా అస్సప్రదేశానికి తీసుకుపోయి “నాయనా, మన ప్రభువు పూర్వదిక్కున చక్రవర్తి. వెళ్ళి ఆయనను ప్రార్థిస్తే నీకు సహాయముచేసి రాజ్యము స్వాధీనము చేయిస్తాడు.” అని హితవ్రోధ చేసింది. “అమ్మా, పరికరాలు ఏవీ లేకుండా నేను వెళితే, అక్కడ నాకు ఆదరము చూపుతారా?” అన్నాడు కుమారుడు. “నాయనా, నీమామగారి యింటికి వెళ్ళు ఆయన మహాధనికుడు కదా! ఆయనవద్ద ద్రవ్యము అడిగి తీసుకొని చక్రవర్తి నన్నిధికి వెళ్ళు” అని తల్లి ప్రోత్సాహము చేసింది. రాచబిడ్డకు సిగ్గుగానే ఉన్నది. విధిలేక దేవదత్తుడు ఆసానుశ్రమే బయలుదేరి క్రమేణ మామగారింటికి చేరేటప్పటికి రాత్రి పొద్దు పోయింది. తండ్రి పోయి, రాజ్యము పోయి, దీనస్థితిలో ఉన్న దేవదత్తుడు రాత్రి వేళ బంధువులను లేవడము ఎందు కనుకొని సమీపములో ఉన్న నత్రము వెలుపల కూర్చున్నాడు. అత్తవారిల్లు బాగా కనిపిస్తూనే ఉన్నది. కొంతసేపటికి ఆయింట్లోనుంచి తాడు వట్టుకొని నేలమీదకు దిగుతున్న స్త్రీ కనిపించింది. ఆమె రత్న భూషణాల కాంతితో ధగ ధగ మెరిసి పోతున్నది. ఆమె తన భార్య అని దేవదత్తుడు గుర్తుపట్టినాడు. ‘ఎవరు నీవు’ అని ఆమె దేవదత్తుని అడిగింది. బాటసారిని అన్నాడు

అతడు. భర్తను గుర్తుపట్టకుండానే ఆమె సత్రములోకి వెళ్ళింది. ఏమి జరుగుతుందో అని అతడు చాటుగా ఆమెను కనిపెట్టి చూస్తున్నాడు. ఎవరో పురుషుడు ఆమెను చూచి, ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చా వేమి అని రెండు తన్నినాడు. అతని కోపము పోగొట్టి ఆమె కామోద్రేకముతో అతనితో ఉపభోగము ప్రారంభించింది. రాజ పుత్రుడు విచారించి “క్రోధసమయము కాదు. సాధించవలసిన మహాకార్యమున్నది. ఈభిక్షము శత్రువులమీద చూపవలసినది కాని స్త్రీలమీద, సరాధములమీద పోనిస్తే ఏమి లాభము? ఈదుష్టభార్యతో ఏమిచని! నని సమానులు కానివాళ్ళతో సంబంధమువల్ల వచ్చిన నష్టముచి. కాని ఎంత సేపూ కాకిమీదనే దృష్టి కాని కోకిల మీదికి పోదు” అని భావించి వివేకముతో ఉరుకుకొన్నాడు. జయేచ్ఛ కలవారి మనస్సు మగువల మీదికి పోదు. జారునివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని ఆమె వెళ్ళేటప్పుడు కల్లా భరణము కింద పడిపోయినప్పటికీ గమనించకుండా వచ్చినదారినే ఇంటికి పోయింది. ఆజారుడుకూడా త్వరగా ఎటో వెళ్ళినాడు.

దేవదత్తుడు యాపత్తూ గమనించి విచారగ్రస్తుడై ఉండి దైవపశాత్తు ఆ ఆభరణము కేసి చూసినాడు. మణులతో శశతఫలముతున్న కల్లా భరణము తీసుకొని బయలుదేరి కాన్యకుబ్జము చేసినాడు. బహు మూల్యము కలనగను తాకట్టు పెట్టి లక్షనువర్ణములు పుచ్చుకొని, అశ్వములు, గజములు కొని, పరివారముతో చక్రవర్తిసన్నిధికి వెళ్ళి తనరాజ్యహరణమును గురించి విన్నవించాడు. చక్రవర్తి సైన్య మిచ్చి పంపగా, దేవదత్తుడు శత్రువులను ఎదుర్కొని జయించి రాజ్యము సంపాదించుకొన్నాడు. తర్వాత తాకట్టు తప్పించి రత్నాభరణము మామ గారికి పంపినాడు. కొమార్తెకు తండ్రి ఆ నగ ఇచ్చినాడు. ఆమె చీకాకు పడి, “ఆరాత్రి సత్రములో బాటసారి కనపడినాడు. అతడు నా భర్త అనిపిస్తున్నది. అప్పుడు ఆయనను ఆనవాలు పట్టలేదు. ఈ ఆభరణము

నాచెవినుంచి బారిపోయి ఉంటుంది. తర్వాత వెతికితే కనపడలేదు. నా భర్త తీసుక వెళ్ళి ఇప్పుడు పంపించినాడు. ఏమి గతి!” అని భయపడి పిరికిగుండెవల్ల హృదయస్పందనము ఆగిపోయి మరణించింది. కుమార్తె రహస్యవ్యాపారము చేటికవల్ల గ్రహించి తండ్రి నోరెత్త లేదు.

రాజ్యము లభించినతర్వాత దేవదత్తునికి చక్రవర్తి తనకుమార్తె నిచ్చి పెండ్లి చేసినాడు. అతనితల్లి చాలా ఆనందించింది.

సాహససమయాలలో స్త్రీల హృదయము వజ్ర నిష్ఠురము; భయ సమయాలలో కునుమకోమలము. ఉత్తమవంశ సంభూత లయినస్త్రీలు ఆపదలోకూడా శీలము కోల్పోరు.

బ్రాహ్మణి చెప్పినకథ విని వానవదత్తాదేవి “ఈమె కులీన, వాక్పాతుర్యము కలది. ఉత్తమ గుణముచేతనే ఈమెకు రాజదర్శనము లభించింది” అని భావించి, నీ భర్త ఎవరమ్మా? నీ వృత్తాంతము చెప్పు తావా?” అని అడిగింది. ఆమె ఇలా చెప్పింది:

పింగళిక వృత్తాంతము

దేవీ, మాళవ దేశములో అగ్నిదత్తుడనే బ్రాహ్మణోత్తమునికి ఇద్దరు సుపుత్రులు ఉన్నారు. అన్న శంకరదత్తుడు, తమ్ముడు శాంతి కరుడు. చిన్నతనములోనే శాంతికరుడు విద్యార్థమై దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినాడు. అతనిఅన్న నా భర్త. మా తండ్రి యజ్ఞకర్త, సంపన్న గృహస్థు; యజ్ఞదత్తుడని నామధేయము. కొన్నాళ్ళకు మామామగారు చనిపోతే అత్తగారు సహగమనము చేసింది. అప్పుడు నేను గర్భవతిని. నా భర్త తీర్థయాత్రలు సేవించడానికి వెళ్ళి, సరస్వతీనదీతీరాన మరణించారు. ఆయనవెంట వెళ్ళినవారు ఒచ్చి ఈ సంగతి నాకుచెప్పినారు. నేను సహగమనానికి సిద్ధపడితే గర్భవతిని అనే - కారణముచేత నిషేధించారు. తర్వాత కొద్దిరోజులకు బందిపోటుదొంగలు వచ్చి, మానంపద

యావత్తూ వారిచి అగ్రహారగ్రామము అంతా దోచుకొనిపోయినారు. ముగ్గురు బ్రాహ్మణస్త్రీలు నా సావాసకత్తెలు. మేము నలుగురమూ దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినాము. చేతిలో ఏమీ లేకపోడముచేత పని పాటలు చేసి నెలరోజులు కాలక్షేపము చేశాము. ఇంతలో నాకు ఈ కవలపిల్లలు వుట్టినారు. కొత్తచోటు, పేదరికము, ఈ పిల్లలూ! ఏమీ తోచక, మనమహాప్రభువు అనాధ రక్షకు లని విని, సిగ్గు విడిచి, ఇక్కడికి ఎలాగో వచ్చి మీ అనుగ్రహపాత్రురాలను అయినాను. ఇక నా కష్టాలు గ క్షైక్కినవి. చిన్నతనమునుంచీ శిష్టగృహములో అగ్నిహోత్రాల ధూపము తాకుతూ ఉండడముచేత నా నేత్రాలకు పింగళవర్ణము సంక్రమించింది. అందుచేత నన్ను పింగళిక అని లోకులు అంటారు. ఇది నా వృత్తాంతము. మా మరది శాంతికరుడు ఏ మయినాడో ఇంత వరకూ తెలియలేదు. దేవీ!

ఈప్రకారము పింగళిక చెప్పినకథ విని వాసవదత్త కొంచెము ఆలోచించి, “అమ్మా, మా పౌరోహితుని నామధేయము శాంతికరుడు. ఒకవేళ ఆయన నీ మరది అవునేమో” అన్నది. పింగళిక చాలా ఆదుర్దాతో రాత్రి గడిపింది. ఉదయము వాసవదత్త శాంతికరుని పిలిపింది ఆయన వంశక్రమము అడిగింది. ఆయనవాక్యాలవల్ల మహారాణి విషయము యావత్తూ గ్రహించి “స్వామీ, ఈమె మీ వదినె పింగళిక” అని చెప్పింది. ఆయన నిదానించి చూచి గుర్తుపట్టి తనయింటికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. తనతల్లిదండ్రులూ అన్నగారూ చనిపోయినట్టు విని చాలా విచారించినాడు. వాసవదత్త ఆ బిడ్డలకు శాంతిసోముడు, వైశ్యానరుడు అని పేర్లు పెట్టి తనకు పుట్టబోయే కుమార చక్రవర్తికి వాళ్ళను పౌరోహితు లని నిర్ణయించి వాళ్ళందరికీ సమృద్ధిగా సంపద లిచ్చింది. సుకృతకర్మలు ఫలసిద్ధికి తీసుకు వెళ్ళాటవగుడు పురుషవ్రయక్షము నీమిత్త మాత్రము.

ఒకనాడు కులాలవశిత (కుమ్మర స్త్రీ) అయిదుగురు బిడ్డలతో సహా బయలుదేరి అంతఃపురములోకి మూకుడులు తెచ్చింది. దానిని చూచి వానవదత్తు పక్కన ఉన్న పింగళికతో, “చూడు, దీనికి అయిదుగురు కుమార్తెలు. నాకు ఒకడూ కలగలేదు. ఇది పుణ్యము చేసుకొన్నది” అన్నది. “దేవీ, దరిద్రులకు కుటుంబము హెచ్చు. పుణ్యమువల్ల కలిగిన సంతానము కాదు. మీకు కలిగే వుత్తము ఉత్తము ఉవుతాడు. వించాంచకంకి, త్వరలోనే మీకు పుత్రోత్పత్తి అవుతుంది” అని ఓదార్చింది.

శివానుగ్రహము

కుమారుడు కలగలేదు అనేచింతలోనే ఉన్నది వానవదత్తు. భార్య ఆభిప్రాయము గ్రహించిన పత్నరాజు వచ్చి “దేవీ ఈశ్వరాధన చేస్తే నీకు పుత్రోత్పత్తి అవుతుంది దని నారదముని ఇదివరలోనే చెప్పినాడు. కాబట్టి వరప్రదాత అయిన మహేశ్వరారాధన చెయ్యవలి దేవీ!” అని సూచించినాడు. వానవదత్తు వ్రతము ప్రారంభించేసరికి రాజు, మంత్రులు, రాజ్యములో ప్రజలందరూ శివార్చనలు చేసినారు. మూడురోజులు రాజదంపతులు ఉపవాసము చేసినతర్వాత స్వప్నములో శివుడు సాక్షాత్కరించి “మీకు కాముని అంశవల్ల పుత్రుడుపుట్టి, సకలవిద్యాధరులకూ చక్రవర్తి అవుతాడు” అని అనుగ్రహించినాడు. ఈవరమిచ్చి మహేశ్వరుడు అంతర్ధాన మయినతర్వాత రాజదంపతులు మేలుకొని చాలా ఆనందించి నారు. ప్రాతఃకాలము వారు ఈవృత్తాంతము అందరికీ తెలియజేసినారు. అందరూ ఉత్సవము చేసి పాఠాలు, (భోజనాలు) చేసినారు.

తర్వాత కొద్దిరోజులకు జటాధారి అయిన మహాపురుషుడు వానవదత్తుకు స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి ఫలము ఇచ్చినాడు. రాణి భర్తకు ఈవిషయము చెప్పింది. ఫలదూపముగా పుత్రునే మహేశ్వరుడు అనుగ్ర

హించినట్టు మహారాజు భావించి అచిరకాలములోనే తనకు పుత్రలాభ మవుతుం దని వరమోత్సాహముతో ప్రతీక్షిస్తున్నాడు.

త ర ం గ ము : ౨౨

వాసవదత్తా గర్భదోహదము

వాసవదత్తకు కామాంశవల్ల గర్భము కలిగింది. ఆమె వదనము కొంచెము పాలిపోయినప్పటికీ కమనీయముగా కనబడుతున్నది. మంత్ర సాధనాదులతో సంబంధించిన ఉపాసకుల కథలు వినవలెనని ఆమెకు కుతూహలము కలగడము ప్రారంభించింది. తాను ఆకాశములో సంచారము చేస్తున్నట్టూ, విద్యాధరాంగనలు సంగీతము పాడుతూ తనకు సేవలు చేస్తున్నట్టూ ఆమె కలలు కంటున్నది. జాగ్రదవస్థలో కూడా ఆకాశములో విహారాలు చెయ్యవలెనని, భూమిమీదికి చూస్తూ ఉండవలెనని ఆమెకు ప్రబలవాంఛ కలుగుతున్నది. అనేక యోగశక్తులు కల యోగంధరాయణుడు ఇంద్రజాల, మంత్ర, తంత్రాదులతో ఆమె కోరిక నెరవేర్చుతున్నాడు. వాసవదత్త ఆకాశవిహారాలు చేస్తుంటే పౌరస్త్రిలు ఊర్ధ్వదృష్టితో ఆశ్చర్యముతో ఆమెను విరాళిస్తూ ఉంటారు. విద్యాధరులచరిత్ర వినవలె నని రాణి ఒకనాడు కోరితే, యోగంధరాయణుడు అక్కడినా రందరూ వినేలాగ ఈకథ చెప్పినాడు.

జీమూతవాహనుని కథ

హిమవత్పర్వతాలలో విద్యాధర చక్రవర్తి అయిన జీమూత కేతువు నివసిస్తున్నాడు. అతని ఇంటిలో వంశపారంపర్యముగా కల్ప వృక్షము ఉంటున్నది. కల్పవృక్షము నమస్త్రకోరికలనూ సఫలము చేస్తుంది. ఒకరోజున విద్యాధరచక్రవర్తి ఆ కల్పవృక్షాన్ని దేవతా

స్వరూపముగా భావించి 'దేవా! నీవల్ల మాకోరికలు నెరవేరుతున్నవి. కుమారులు లేని నాకు పుత్రుణ్ణి ప్రసాదించ' మని ప్రార్థించినాడు. ఆ వృక్షము అందుకు అంగీకరించి, 'ఓరాజా! నీకు దానవీరుడు, సర్వ భూతహితు డయిన కుమారుడు కలుగుతా' డని అనుగ్రహించింది. జీమూతకేతువు కల్పవృక్షానికి ప్రణామము చేసి, ఇంటికి వెళ్ళి పట్టపు దేవితో ఆ వృత్తాంతమును చెప్పి వీనులకు విందు చేసినాడు. తరువాత అతనికి జీమూతవాహను డనేకుమారుడు కలిగినాడు. ఆ కుమారుడు అతి బలవంతుడై సర్వభూతహితుడై దినదినప్రవర్ధమానుడవుతున్నాడు. క్రమేణా కొంతకాలానికి జీమూతవాహనుడు యువరాజై తండ్రిని సంతోషపెట్టి శుశ్రూషచేస్తూ ఇలా అన్నాడు: "తండ్రి! కనపడే వస్తువులు అన్నీ శాశ్వతంగా ఉండవని నాకు తెలుసును. మహాత్ముల నిర్మల కీర్తి మాత్రము చిరకాలము ఉంటుంది. ఆకీర్తే పరోపకారము వల్ల లభిస్తే ఇక దానిసంగతి వేరే చెప్పవలెనా? పరోపకారముకన్న ఉదారులకు ప్రాణాధిక మైనధనము ఏ మున్నది? మనపెరటిలో ఉన్నకల్ప వృక్షము పరులకు ఉపయోగించినప్పుడే, దానిఫలమును అనుభవించిన వాళ్ళమవుతాము. ఈ కల్పవృక్షమువల్ల పేదవారి కడుపుమంట పో గొడతాను."

ఆధీరుడు ఇలా పలికేప్పటికీ కల్పవృక్షము భూమిమీద బంగారము వర్షించింది. జన మంతా సంతోషించారు. జీమూతవాహనునికీర్తి అన్నిదిక్కులూ వ్యాపించింది. 'దయాళువు' బోధనత్వాంశు డయిన జీమూతవాహనుడుతప్ప మరెవ్వడు కల్పవృక్షాన్ని యూచకులకు ఇవ్వగలడు?" అని అంతా అతన్ని పొగడినారు.

జీమూతవాహనుని కీర్తివల్ల జీమూతకేతువు సామ్రాజ్యము సుస్థిరముగా ఉండగా, అది సహించలేక దాయాదులు వైరు లైనారు. ఈర్ష్యాభువులు అందరూ కలసి అతన్ని ఓడించవలె నని సమకట్టినారు.

అప్పుడు జీమూతవాహనుడు తండ్రిలో, “నాయనా ఈశరీరము నీటి మీది బుడగ వంటిది. పెనుగాలిలో దీపమువంటి ఈ సరిసంపదల వల్ల ప్రయోజన మేమిటి ! దాయాదులతో యుద్ధము చేయడము అనుచితము. రాజ్యాన్ని వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోతాను. ఈదీను లంతా బతికి పోతారు. స్వకులనాశనము తప్పతుంది.” అన్నాడు. కుమారుని మాటలు విని తండ్రి “నాయనా ! నేనుకూడా పోవలసినవాడినే. వదులు వాడివి నీవే రాజ్యమును శృంఘ్రాయముగా వదిలితే, ముసలివాణ్ణి నా కెందుకు? హాయిగా వనానికి వెళ్ళి శపన్ను చేసుకుంటాను ” అని దృఢాభిప్రాయము వెల్లడించినాడు. జీమూతవాహనుడు తల్లిదండ్రులను మలయపర్వతానికి తోడ్కొని వెళ్ళినాడు. గంధపు చెట్లతోను సెలయేళ్ళతోనూ ఉన్నసిద్ధాశ్రమములో అతడు తల్లికి తండ్రికి యథావిధిగా శుశ్రూష చేస్తున్నాడు.

అక్కడ జీమూతవాహనుడికి సిద్ధరాజకుమారు డయిన మిత్రావను పుకూ స్నేహ మేర్పడ్డది. ఒకనాడు అతడు మిత్రావనునిచెల్లెలిని, తన జన్మాంతరప్రేయసిని ఏకాంతమందు చూచినాడు. ప్రథమదర్శనములో అతడు ప్రియురాలి చూపులలో చిక్కుకున్నాడు. ఇద్దరిహృదయాలూ అనురాగరసములో మునిగిపోయినవి. హఠాత్తుగా త్రైలోక్యపూజితుడయిన మిత్రావనువు జీమూతవాహనునితో “మిత్రమా ! నాకు మలయపతి అనే చెల్లెలు ఉన్నది. ఆమెను నీకు ఇవ్వవలె నని కోరిక. నామాటకు అడ్డు చెప్పకు, ” అన్నాడు.

జీమూతవాహనుడు, “యువరాజా ! మీచెల్లెలు నాకు పూర్వ జన్మలో భార్య. అప్పుడు నీవు నాన్నే హితుడవు; నారెండోప్రాణానివి. నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము ఉన్నది, ” అని పలికినాడు. మిత్రావనువు స్నేహితుని జన్మాంతరకథ వినవలె నని కుతూహలము కనబరచినాడు. అప్పుడు జీమూతవాహనుడు తన వృత్తాంతము చెప్ప నారంభించినాడు:

జీమూతవాహనుని జన్మాంతర గాథ

నేను పూర్వము విద్యాధరుణ్ణిగా ఉండి, ఆకాశ మార్గాన హిమాలయ శిఖరము మీదుగా వెళ్ళుతున్నాను. కైలాసశిఖరముమీద శివుడు పార్వతీదేవితో క్రీడాసక్తుడై ఉండి, తనపైగా ఆకాశాన వెళ్ళుతున్న నన్ను మానవుడై జన్మించ మని శపించినాడు. ఓహో! నీవు విద్యాధరిని వివాహము చేసుకొని, కుమారుణ్ణి సింహాసనము మీద కూర్చోపెట్టి తిరిగి జన్మాంతర జ్ఞానము కలవాడవు అవుతావు. విద్యాధరుడ వవు తావు.” అన్న మహేశ్వరుని శాపవశంచేత భూమండలములో వలభీ నగరములో ధనికవైశ్యపుత్రుడినై పనుదత్తుడు అనే నామముతో పెరుగుతున్నాను.

కాలక్రమేణ నాకు యౌవనము రాగా మాతండ్రి రకరకాల సరుకలు ఇచ్చి, వర్తకానికి నన్ను ద్వీపాంతరము పంపినాడు. కొంతకాలము అక్కడుండి స్వస్థలానికి వస్తూండగా అడివిలో దొంగలు కొట్టి నన్ను పూర్తిగా దోచుకొన్నారు. అంతటితో ఊరుకోక నన్ను చండికకు బలి ఇవ్వడానికి దొంగలు సిద్ధపడి, తమ ప్రభు వయిన పులిందకుని ఎదుట ఉంచినారు. నన్ను చూచేసరికి పులిందకుని హృదయముకరిగింది. నిర్ణేతుకముగా కలిగిన ప్రేమకు జన్మాంతర ప్రీతి కారణము. అతడు నాకు స్వేచ్ఛనిచ్చి తాను బలికావడానికి సిద్ధపడగా అశరీరవాణి “వత్సా, అలా చెయ్యకు. నీకు ప్రసన్నురాలను. కోరిన కోరిక నెరవేరుస్తాను.” అన్నది. అశరీరవాణి పలుకులు విని అతడు సవిసయముగా “దేవీ! నీఅనుగ్రహము చాలు. నీవు ప్రసన్నురాలవు అంతకన్న నాకు ఏమి కావాలి! అయినా చిన్నకోరిక కోరుతున్నాను. ఈవైశ్యునితో నాకు జన్మాంతరములో కూడా స్నేహముకలుగును గాక.” అని వేడినాడు. అశరీరవాణి అందుకు అంగీకరించింది. దొంగల భారినుండి నేను తప్పించు

కొని బతుకు జీవుడా అని బైటపడ్డాను. ఈవిషయమంతా నాశండ్రికి చెప్పగా, ఆయన మహోత్సవము చేసినాడు.

కొంతకాలము గడిచినతరువాత దోపిడీనేరముమీద దొంగలరాజయినపులిందకుని కట్టి మా రాజదగ్గరికి తీసుకొని వచ్చినారు. అది చూచి పులిందకుడు నాకు చేసిన మహోపకారమును స్మరించి, అతనికి ప్రత్యుపకారము చేసితీరవలె నని సంకల్పించి, నా తండ్రిని బతిమాలుకొని, లక్షద్రవ్యము దండ మర్పించి, నా స్నేహితునికి మరణశిక్ష లేకుండా తప్పించినాను. అతన్ని మా ఇంటికి అతిథిగా తీసుకుని వచ్చి గౌరవించినాను. అతడు వెళ్ళిపోయేప్పుడు మన సంతా నా మీదనే ఉంచి వెళ్ళినాడు. తనకు ప్రత్యుపకారము నేను చేసినందుకు, పులిందకుడు ఉచిత మయిన కానుక ఇవ్వవలె నని ఆలోచించినాడు. మంచి ముత్యాలు సంపాదించడానికి హిమాలయచర్మతాలవద్ద అడవిలో ఏనుగులవేటకు వెళ్ళినాడు. మంచిముత్యాలు ఏనుగుల కంఠస్థలములో ఉంటే వని ప్రసిద్ధి. అందుకోసము, నరస్సులో నీరు తాగడానికి ఏనుగులు వస్త్రవి గదా అని తలచి, విల్లు ఎక్కుపెట్టి పొంచున్నాడు. ఈ లోగా చక్కనిచుక్క సింహవాహనయై పార్వతీదేవివలె శివుణ్ణి పూజించడానికి వచ్చింది. ఆమెను చూచి పులిందకుడు “ఎవరో ఈ కన్య? మానవస్త్రీ అయితే సింహమునెక్కి రాగలదా? దివ్యస్త్రీ అయితే నా కెలా కనపడుతుంది? ఈ చక్కనిదాన్ని నాస్నేహితుడికిచ్చి ముడిపెట్టిస్తే ప్రత్యుపకారము చేసినవాణ్ణి అవుతాను. ఈమెదగ్గరికి పోతాను.” అనుకొని ఆమెదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆదివ్యకన్య సింహము దిగి నరస్సులో వద్దాలు కోస్తున్నది. అత డామెకు సమస్కారము చేసినాడు. ఆమె ప్రీతితో కుశలప్రశ్న వేసి “ఎవరు నీవు? ఈ దుర్గమారణ్యానికి ఎలా రాగలిగినావు? ఎందుకు వచ్చావు?” అని అడిగేసరికి అతడు సమాధానమిచ్చినాడు, “నేను శబరరాజును. చండికాదేవి భక్తుణ్ణి. ఏనుగులను

వేటాడి కంభస్థలములలో ముత్యాలు సంపాదించ వలె నని వచ్చాను. దేవీ! నిన్ను చూడగనే నాప్రాణమిత్రుడు శ్రీ మంతు డయిన వసు దత్తుడు జ్ఞాపకము వచ్చినాడు. అతడుకూడా నీలాగే రూపకావన ములు కలవాడు. అతడు ఏకస్మకరమును గ్రహిస్తాడో ఆమె ధన్యరా లవుతుంది. నీవు తప్పకుండా అతన్ని చేపట్టాలి.” పులిందకునిమాటలు ఆమెహృదయాన్ని చూరగొన్నది. ఆమె వలపువల్ల “ఏడీ నీన్నేహి తుడు! తీసుకురా అతన్ని. అయినా చూతాము” అని అడిగింది.

పులిందకుడు స్వగ్రామము చేరి ముత్యాలు, కస్తూరి మొదలయినవి చాలా బారువలు పట్టించుకొని మాత్రాంటికి వచ్చినాడు. అమూల్యములైన ఆకానుకలతో పులిందకుడు మాత్రాండ్రుకి బహూకరించినాడు. పగలంతా ఉత్సవములో ఉల్లాసముగా గడిచింది. రాత్రివేళ అతడు నాతో రహస్యముగా ఆ కన్యాదర్శనా వృత్తాంతమును సవిస్తరముగా తెలిపినాడు. అతడు నన్ను కూడా తీసుకొని బయలుదేరినాడు. తెల్లవారగానే మాత్రాండ్రు నేను పులిందకునితో వెంట వెళ్ళిపోయినానని తెలుసుకొని, అతని మీద ప్రీతివిశ్వాసముల వల్ల బెంగ పెట్టుకోకుండా ఉన్నాడు. పులిందకుడు నన్ను మంచుకొండ వద్దకు తీసుకొనిపోయినాడు. సంజవేళకు సరస్సు చేరి, మే మిద్దరమూ స్నానము చేసి, తియ్యని పళ్ళుతిని ఆరాత్రి వనములో కాలము గడిపినాము. సరస్సులో నీళ్ళు తాగి పూలసెజ్జల మీద పవళించాము. మరునాడు ఆకస్య యధాప్రకారముగా సరస్తీరానికి వచ్చింది. సింహముమీద ఆకస్య ఆసీనురాలై ఉండగా నేను చూచి భయపడ్డాను. ఆనుందరి సింహము దిగి సరస్సులో పువ్వులు కోసి, స్నానముచేసి, శివుణ్ణి ఆరాధించింది. పూజ పూర్తి కాబోయే వేళ నామిత్రుడు పులిందకుడు ఆమెకు నమస్కరించి తనను తెలియపరుచు కొన్నాడు. ఆమె అతన్ని గౌరవించింది. అప్పుడు అతడు ‘దేవీ! నీకు తగిన పరుణ్ణి, నాన్నేహితుణ్ణి తీసుకొని వచ్చాను. సెలవయితే ఇప్పుడే

అతన్ని చూపిస్తాను' అని విన్నవించాడు. 'సరేచూపు' అనేసరికి నన్ను ఆమె దగ్గరికి తీసుకుపోయినాడు. చూచి ఆకస్య స్నేహమువల్ల వశురాలై "నీసఖుడు మానవుడు కాదు. ఎవరో నన్ను వంచించడానికి వచ్చిన దేశపురుషుడు. సామాన్యమానవునికి ఈరూపము ఎక్కడిది?" అన్నది.

ఆమాట విని ఆమెకు నమ్మకము కలగడానికి ఇలా నేను పలికినాను. "నుందరీ! నిజముగా చేను వనుష్యుడను. నరళ జనులు కవటులై వర్తించరు. వలభీవురములో ధనికు డయిన వర్తకు డున్నాడు. నేను శివ ప్రసాదము వల్ల అతనికి జన్మించాను. నన్ను వనుదత్తు డని పిలుస్తారు. ఈపులిందకుడు నాఆసనము తప్పించి స్వయముగా నాతో స్నేహము చేసుకొన్నాడు. ఇదీ నాసంగతి "

నామాటలు విని ఆకస్య సిగ్గుపడి తలవంచి, "నాకు స్వప్నములో మహేశ్వరుడు కనపడి 'రేపు నీకు భర్త లభిస్తా' డని వర.మిచ్చినాడు. నీవే నాభర్తవు. నీన్నేహితుడు నా అన్న" అంటూ చక్కగా నోటి ముత్యాలు రాలి పడేట్టు మాట్లాడి నన్ను సంతోషపెట్టింది. నాన్నేహితుడిని ఆదివ్యకన్యకా మాణింటికి తీసుకుపోవడము కొన్నాను.

ఆకస్య కనునన్ను చేసి నన్ను తనతోపాటు సింహాన్ని ఎక్క మన్నది. నామిత్రునితో సింహము ఎక్కినాను. తోవలో నామిత్రుడు బాణాలు వేసి సంపాదించిన జింకమాంసమే మాకు భోజన మైంది. క్రమేణ మే మంతా వలభీనగరము చేరినాము. అక్కడ సింహముమీద వస్తున్న మమ్మల్ని చూసి ఊరివా రంతా భయపడి, మాతండ్రికి తెలియజేసి నారు. మానాన్న మాకు ఎదురు వచ్చి సంతోషపరవశుడు కాగా నేను సింహము దిగి ఆయనకు ప్రణామము చేసినాను. నన్ను ఆయన దీవించి నాడు. దివ్యకన్యకాడా సింహము దిగి నాతండ్రికి పాదాభివందనము చేసింది. నాతండ్రి పట్టరానిసంతోషముతో పొంగిపోయినాడు.

వసు వనే నామముతో విశ్వాను వనే సిద్ధరాజుకు శివప్రసాదమువల్ల జన్మించినావు. నా భార్య మనోవతి మలయావతి అయింది. ఈ ప్రకారముగా నీవు నా పూర్వజన్మ స్నేహితుడివి మలయావతి నాకు పూర్వ జన్మలో భార్య. మన ఇద్దరికీ మళ్ళీ స్నేహము కలిసే సమయము వచ్చింది. అందువల్ల మలయావతిని వివాహము చేసుకుంటాను. అయినా, నీవు ముందుగా వెళ్ళి నా తలిదండ్రులకు తెలియచెయ్యి. వారు అంగీకరిస్తే నీ చెల్లెల్ని చేసుకొంటాను.

మిత్రా వసువు జీమూత వాహనుడి మాటలు విని సంతోషించి ఆ ప్రకారమే అతని తల్లిదండ్రులకు వెళ్ళిసంగతి చెప్పినాడు. వాళ్ళు కూడా అందుకు సంతోషించినారు. మిత్రావసువు, వెళ్ళికి కావలసిన సన్నాహాలు చేయించినాడు. జీమూత వాహనుడు యథా విధిగా మలయావతిని వివాహమాడి, మలయా వర్వతము మీద మహావైభవముతో కాలము గడుపుతున్నాడు.

ఒకరోజున అతడు బావమరిది మిత్రా వసువుతోకూడా సముద్ర తీరాన ఉన్న అరణ్యము చూడాలని షికారు వెళ్ళినారు. అకస్మాత్తుగా 'హా హా వుత్త' అన్న ఏడుపు వారికి వినపడగా వాళ్ళు వెళ్ళి చూస్తే ఒక తల్లి, కుమారుని వెంటవెళుతూ దుఃఖిస్తున్నది. కుమారుడు తల్లిని ఏడవ వద్దని వారిస్తున్నాడు. ఈ లోగా మరొక పురుషుడు అక్కడికి వచ్చి ఆ కుర్రవాణ్ణి పెద్ద రాతి మీద కెక్కించి వదలిపోయినాడు. జీమూత వాహనుడు "ఎందుకు నీ తల్లి ఏడుస్తున్నది? ఎవరి పిల్లవాడివి నీవు? నీపేరేమి" అని ప్రశ్నలమీద ప్రశ్న అడగగా ఆ కుర్రవాడు తన వృత్తాంతము పూసగుచ్చినట్టు ఇలా చెప్పినాడు:

"పూర్వము కశ్యపభార్యలయిన కద్రూ వినతలలో కద్రువ నూర్చుని గుర్రాలు నల్లనిరంగు గలవనీ, వినత తెల్లని వనీ హోరాహోరీ వివాద వది, ఓడినది చెండవదానికి దాస్యము చేయవలసినదిగా పరిణెము

వేసుకొన్నారు. విజయాశాంక్షిణి అయిన కద్రువ కుమారులతో చెప్పి నూర్చుని గుర్రాలకు విషపూతాకర మాలిన్యము చేయించి, వినతకు చూపి ఆమెను దాసీగా చేసుకొన్నది. వినతకుమారుడు తన తల్లిని దాన్యమునుంచి వదల మని కద్రువను మంచిమాటలతో అడిగినాడు. కద్రువ కుమారులు ఆలోచనచేసి “ఓవినతాకుమారా! పాల సముద్రమును దేవతలూ రాక్షసులూ మధిస్తున్నారు. నీవు బలవంతులలో శ్రేష్ఠుడవు. మాకు అమృతము సంపాదించి తెస్తే నీతల్లికి స్వేచ్ఛ ఇస్తాము” అని వాగ్దానము చేసినారు. ఆమాట విని గరుత్మంతుడు క్షీరసముద్రానికి వెళ్ళి అమృతము కోసము అద్భుతంగా పరాక్రమము చూపినాడు. అప్పుడు శ్రీహరి సంతోషించి గరుడునితో “నీవు మహా పరాక్రమశాలి వోయి! వర మడుగు” మన్నాడు. గరుత్మంతుడు విష్ణువుతో “దేవా, కద్రువ, ఆమె పుత్రులు నాగులూ నాతల్లికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడము లేదు. అందువల్ల నా ఆకలి తీరడానికి నాగు లందరూ ఆహారము కావాలి” అంటే ఆవరమును శ్రీహరి ఇచ్చినాడు. ఇంద్రుడు గరుత్మంతుడితో “ఆమూఢులు అమృతాన్ని తాగకుండా ఉండేటందుకూ నేనే దాన్ని తిరిగి తీసుకొనేవిధము చూడు” అని హెచ్చరించినాడు. గరుత్మంతుడు నాగులదగ్గరికి వచ్చి “ఇదిగో అమృతము. దీన్ని ఇక్కడే ఉంచి పోతున్నాను. మా అమ్మకు స్వేచ్ఛ యిచ్చి, మీరు అమృతము వుచ్చుకొనండి!” అని పలికినాడు. అతను అమృత కలశాన్ని దర్భాచనముమీద ఉంచినాడు. నాగులు వినతను వదిలి వేసినారు. గరుత్మంతుడు తల్లిని తీసుకొని వెళ్ళగా, నాగులు అమృత కలశాన్ని గ్రహించబోయినారు. ఇంద్రుడు తన వ్రభావమువల్ల వాళ్లను మోహములో పడవేసి, అమృతాన్ని హరించినాడు. పోయిన అమృత కలశము పోనేపోయింది, దర్భలచాపమీద రవంత అమృతము దింది ఉండడా అని నాగులు దానిని నాలుకతో నాకినారు. వాళ్లనాలుకలు

చీలిపోయినవి. గరుత్మంతుడు అమృతమును పోగొట్టుకొన్న నాగులను తినడము సాగించినాడు. అతని రాకవల్ల నాగలోకము భయపడినది. పాతాళలోక మంతా క్షణములో నాశన మవుతుం దేమో నని నాగరాజు వాసుకి భయపడి గరుత్మంతునితో “గరుడా, నీకు రోజుకు ఒక నాగుని ఆహారముగా పంపుతాను. ఒక్కసారే పాము లన్నిటిని చంపి వెయ్యకు. పాతాళలోకానికి రావద్దు. అలా వస్తే నీకు ఆహారము లభించదు. నీవని పా డవుతుంది.” అన్నాడు. వాసుకి చెప్పిన విధానానికి గరుత్మంతుడు అంగీకరించి, దినదినమూ ఒక్కొక్క పామును భక్షిస్తున్నాడు. కొంతకాలానికి చాలామంది నాగులు నశించినారు. ఈరోజు నావంతు వచ్చింది. నన్ను శంఖ చూడు డని పిలుస్తారు. నేను వాసుకి అజ్ఞాపన గరుత్మంతునికి ఆహారమునిమిత్తము ఈ వధ్యశిల ఎక్కినాను. అందుకే మాలమ్మ లబోదిబో అంటూ ఏడుస్తున్నది.

శంఖచూడునిమాటలు జీమూతవాహనుని హృదయాన్ని కరిగించినవి. అప్పుడు జీమూతుడు “అయ్యో! నాగరాజుప్రభుత్వము ఎంత బలహీనంగా ఉంది! తనప్రజలను తనచేతులతో శత్రువుకు ఆహారముగా అర్పిస్తున్నాడు. నాగరాజే గరుత్మంతుడికి ఆహారము ఎందుకు కాగూడదు. తనకులము నాశన మయిపోతూ ఉంటే సాక్షిగా ఉండి చూస్తున్నాడు! ఏ మయిపోయింది అతని పౌరుషము? కశ్యపుని పుత్రుడై పుట్టి తండ్రికి నామర్దా తీసుకొని వస్తున్నాడు! ఈవాసుకికి శరీరము మీద ఎంత అభిమానము! శంఖచూడుడా! నాశరీరాన్ని నాగరాజుయిన వాసుకివలె భయపడక గరుత్మంతుడికి అర్పిస్తాను. నాశరీరము నీకోపము ర్యాగము చేస్తాను.” అన్నాడు.

శంఖచూడుడు ధైర్యముతో “మహానుభావా! వద్దు! ఎంతమాత్రము నీశరీరము గరుత్మంతుడికి అర్పించ వద్దు. గాజుముక్కకోపము ముత్యమును పోగొట్టుకో వచ్చునా? నేను కులానికి అప్రతిష్ఠ తీసుకు

రాలేను.” అన్నాడు. ఇలా శంఖచూడుడు జీమూతవాహనుణ్ణి వారించి గరుత్మంతుడు ఎప్పుడు వస్తాడా అని ఎదుగు చూస్తున్నాడు. అవసాన కాలము అంతకంతకు దగ్గరికి వస్తూవుంటే శంఖచూడుడు సముద్రతీరాన ఉన్న గోకన్దేశ్వరస్వామికి మొక్కుడానికి వెళ్ళినాడు.

కరుణానముద్రు డయిన జీమూతవాహనుడు ఆత్మార్పణమువల్ల అన్యని రక్షించే అవకాశము లభించింది గదా అని సంతోషించినాడు. మహానుభావులశరీరాలు పరోపకారార్థమే. జీమూతవాహనుడు యుక్తి చేత మిత్రావసరువును ఏదో పనిమీద ఇంటికి పంపినాడు. గరుత్మంతుడు వస్తున్నాడు. అతనిరెక్కలగాలివల్ల భూమి దద్దరిల్లుతున్నది. నాగులకు శత్రువు వస్తున్నా డని గ్రహించి వెంటనే జీమూతవాహనుడు పథ్యశిల యెక్కినాడు. గరుత్మంతుడు ముక్కుతో అతన్ని పట్టుకొని మలయ పర్వతశిఖరానికి ఎగిరిపోతున్నాడు. జీమూతవాహనుని శరీరమునుండి రక్తము చుక్కలుగా భూమిమీద పడుతున్నది. అతని శిరస్సుమీద ఉన్న చూడామణిని గరుత్మంతుడు పెకలించడంవల్ల, అది నేలమీద పడి పోయింది. గరుత్మంతుడు జీమూతవాహనుణ్ణి తింటూ ఉంటే పుష్ప వర్షము కురిసింది! అందుకు అతడు ఆశ్చర్యపడినాడు.

ఈలోగా శంఖచూడుడు గోకన్దేశ్వరుణ్ణి దర్శించి, రక్తసిక్తమయిన పథ్యశిలావ్రదేశాన్ని చూచి “అయ్యో! అయ్యో! ఆ మహానుభావుడు నన్ను రక్షించాలని తనదేహాన్ని గరుత్మంతునికి అర్పించినాడు. జీమూతవాహనుణ్ణి ఎక్కడికి తీసుకు పోయినాడో గద! వెతుకుతాను.” అంటూ నెత్తురుజాడను అనుసరించి వెళ్ళినాడు.

గరుత్మంతుడు తనకు ఆహారమై వచ్చిన జీమూత వాహనుని చూచి పరమాశ్చర్యము పొందినాడు. గరుడుడు ముక్కుతో రక్తి, చీల్చివేస్తున్నా అతనికి రసంతకూడా బాధలేదు. పైగా అతడు ఆనంద పడుతున్నాడు. జీమూతవాహనుడు గరుత్మంతునితో “ఓపక్షిరాజా!

నాశరీరములో ఇంకా రక్తమాంసాలు ఉన్నవి. నీకు ఇంకా ఆకలి తీరలేదు, హఠాత్తుగా నన్ను తిండము మానివేశావేమిటి? ” అన్నాడు. అతని మాటలకు గరుత్మంతుడు అద్భుతపడి “ నీవు నాగుడవు కావు. ఎవరవో చెప్పు. ” అని అడిగినాడు. “ నేను నాగుణ్ణి. తిను తిను నన్ను. భీరులు ఆరంభించిన కార్యమును వదిలివేస్తారా? ” అన్నాడు జీమూతుడు. ఈలోగా శంఖచూడుడు దూరమునుండి కేకలు వేస్తున్నాడు. “ వద్దు వద్దు! గరుత్మంతుడా! వద్దు. అతడు నాగుడు కాదు! నేను నాగుణ్ణి. వస్తున్నాను. అతన్ని వదిలెయ్యి! ” గరుత్మంతుడు విభ్రాంతిలో మునిగినాడు. తనకోరిక తీరనందుకు జీమూతవాహనుడు పరితాప పడుతున్నాడు. ఇప్పుటికి గరుత్మంతుడికి తెలిసింది. తాను అజ్ఞానంవల్ల విద్యాధర చక్రవర్తిని తింటున్నట్లు. “ ఈమహానుభావుడు స్తుతిపాత్రుడు. పరులకుగాను తన శరీరాన్ని త్యజించినాడు! ” అని విచారపడినాడు.

గరుత్మంతుడు పాపశుద్ధికై అగ్నిలో పడబోగా జీమూతవాహనుడు “ ఓపక్షిరాజా, ఎందుకు విచారిస్తావు? ఇక ఎప్పటికీ పాములను భక్షించకు. చేసిన దానికి ప్రాయశ్చిత్తము పశ్చాత్తాపము పొంది, తిరిగి పాపము చేయకుండా ఉండు. ” అన్నాడు. అతని మాటలను గరుత్మంతుడు ఉపదేశ వాక్యములుగా సావధానముగా విన్నాడు. పాముల అస్తికలమీద అమృతము కురిపిస్తే గాని అవి తిరిగి బతకవు. కనుక అమృతసంపాదనకై గరుడుడు స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. గౌరి మలయవతి భక్తికి మెచ్చి జీమూతవాహనునిమీద అమృతము కురిపించి బతికించింది. అతని దేవాము వజ్రశరీర మయినది. అతన్ని చూచి బంధువులంతా సంతోషించినారు. అతని దగ్గర వీడ్కోలు తీసుకొని శంఖచూడుడు పాతాళలోకానికి వెళ్ళిపోయినాడు. జీమూతవాహనుడు మలయవతితో సుఖాలు అనుభవిస్తూ విద్యాధర చక్రవర్తిగా ఉన్నాడు.

ఈకథ యోగంధరాయణుని వల్ల వాసవదత్తాదేవి విని ప్రీతి చేత

దేవతావిశ్వాస బుద్ధివల్ల, విద్యాధర చక్రవర్తి కాబోయే తన కుమారుని గురించి భావనలు చేస్తూ భర్తతో ఆరో జల్లా గడిపింది.

త ర ం గ ము : ౨౩

వానవదత్తా స్వప్నము

ఏకాంత ప్రదేశములో మంత్రినమేతు డైన వత్సరాజుతో వానవదత్తా దేవి ఈ ప్రకారము చెప్పింది : “ఆర్యపుత్ర, ఈ గర్భము ఏర్పడినది మొదలు దీని సంరక్షించిత నాకు హెచ్చి పోయింది. గతరాత్రి ఈ చింతతోనే నిద్రపోతున్న నాకు స్వప్నములో దివ్యపురుషుడు దర్శనమిచ్చినాడు. ఆయన శకీర మంతటా భస్మము పూసుకొన్నాడు. శిరస్సున పింగళ జటలు, ఖాటీపైన చంద్రరేఖ, చేతిలో శూలము ఉన్నది. ఆయన నన్ను చూచి కరుణతో “బిడ్డా, గర్భము విషయమై నీకు చింత వద్దు. నేనే దీనిని నీకు అనుగ్రహించినాను; నేనే రక్షిస్తాను. రేపు నీకు నిదర్శనము లభిస్తుంది. రేపు భర్తమీద నేరారోపణ చేసి ఒకతె నీ భర్త నన్నిధికి వస్తుంది. బంధువుల ప్రేరేపణచేత తన భర్తను చంపించవలె నని ఆదుర్ఘాదురాలి ఆశయము. నీవు పతితో చెప్పి ఆ సాధు పురుషుని భార్యబారినుంచి తప్పించ వలి” అని ఆజ్ఞ యిచ్చి అంతర్ధానమయినాడు. నాకు మెళుకువ వచ్చింది. ఇంతలో తెల్లవారింది.”

ఈ ప్రకారము రాణి చెప్పేటప్పటికీ అందరూ ఆశ్చర్య పడ్డారు. అది యావత్తూ ఈశ్వరానుగ్రహముగా ఎంచి, నిదర్శనము కోసము ఎదురు చూస్తున్నారు.

పతి ఏరోధిని

ఇంతలో ప్రధానద్వారపాలకుడు ప్రభువు సన్నిధికి వచ్చి “దేవా, వరోశ్రీ బంధువులతో, అయిదుగురు బిడ్డలతో, వివశ భర్తను బల

వంతుముగా ఇక్కడికి తీసుకువచ్చింది” అని విన్నవించినాడు. వానవ
డత్రా స్వప్నము వాస్తవ మవుతున్నందుకు ఆశ్చర్య పడి వత్సరాజు
వానిని లోపలికి తీసుకు రమ్మని అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు. తప్పక తనకు
పుత్రుడు పుట్టుతాడని విశ్వాసము కలిగి వానవదత్త సంతోషించింది.
అక్కడివారు అంతరూ ద్వారము కాసి కుతూహలముతో చూస్తుం
డగా ఆస్త్రీ భర్తతోసహా వచ్చింది; వచ్చి, రాణితోకూడా ఉన్న
వత్సరాజుకు సమస్కరించి, దైవ్యము సటిస్తూ “దేవా, ఈయన
నాభర్త. ఏదోషమూ ఎరుగని నాకు అన్నవస్త్రా) లిచ్చి పోషించడము
లేదు” అని విన్నవించింది. ఆమెభర్త “దేవా, ఈమె నిష్కారణంగా
నామీద నేరము మోపుతున్నది. ఏటికి ఏడాది సరిపోయే సమస్త
వదార్థాలూ తెచ్చి ఇంట్లో ఇచ్చినాను. బంధువులతో కలిసి ఈమె
సన్ను తుడముట్టించా అని ఆలోచిస్తున్నది. సాక్షు లున్నారు. మహా
ప్రభూ!” అని మనవి చేసినాడు. వత్సరాజు అతని వాక్కులు ఆలకించిన
తర్వాత “వేరే సాక్ష్యముతో పని లేదు. స్వప్నములో స్వామివారే
సెల విచ్చినారు. బంధుసమేతముగా ఈ స్త్రీశిరశ్చేదము చేయవలసింది”
అని ఆనతిచ్చినాడు. అప్పుడు యాగంధరాయణుడు “దేవా, సాక్షులను
పరీక్షించిన తర్వాత నిర్ణయము చేయడము నముచితము. కేవలస్వప్న
వృత్తాంతాన్ని ప్రజలు విశ్వసించరు” అని బోధించినాడు. సాక్షులను
రప్పించి విచారిస్తే వారు ఆపదాని మాటలే అసత్యమని స్పష్టముగా
విన్నవించినారు. భర్తకు ద్రోహము తలపెట్టిన దౌర్భాగ్యురాలినీ,
దానిజ్ఞానూ, బంధువులనూ తనదేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టించి ఆపాధు
భర్తను దయదలచి, అతడు అన్యవివాహము చేసుకోవడానికి తగినంత ధన
మిచ్చి రాజు అతనికి సెల విచ్చినాడు.

దుర్దశలో ఉన్న పురుషుని దుష్టభార్య కాకివలె పీకుతుంది; నద్భార్య
చెట్టునీడవలె తాపము పోగొట్టుతుంది. అని వత్సరాజు అంటే వనంతకుడు

“దేవా, మైత్రి కాని, వైరము కాని పూర్వజన్మ కర్మనుబట్టి కలుగుతూ ఉంటుంది.” అని ఈకథ చెప్పి నారంభించినాడు :

సింహపరాక్రముని కథ

విక్రమచండు డనే వారాణసీప్రభువుకు సింహపరాక్రము డనే ప్రియ సేవకు డుండేవాడు. వాడు యుద్ధములో ద్యూతములో ఎన్నడూ పరాజయము పొందలేదు. అతని భార్య కలహకారిణి సార్థకనామధేయ. కుమార, దుష్టబుద్ధి అయినప్పటికీ భార్యకు అతడు రాజదగ్గరనుంచి కాని జూదములో గెలిచి కాని ధనము తెచ్చి ఇస్తూ ఉంటాడు. దానికి ముగ్గురుకొడుకులు. అది యెల్లప్పుడూ అతనితో కలహిస్తూనే ఉంటుంది. కొడుకులుక్రూడా తల్లివత్తుమే. “నీవు ఎక్కడో తింటావు, ఎక్కడో తాగుతావు. మాకు ఏమీ తెచ్చి ఇయ్యవూ” అని రోహ పాటపాడు తుంది. కొంతకాలము ఇలా వినీ వినీ ప్రాణమువినీకి సింహపరాక్రముడు చెప్పకుండా ఒకనాడు బయలుదేరి వింధ్యవాసినీదేవని దర్శించా లని వింధ్యాటవికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ నిరాహారవ్రతము పూని ఉన్నఅతనికి స్వప్నములో అమ్మవారు కనపడి, “వత్సా, లే. వారాణసికే వెళ్ళు. ఉన్నత పటవృక్షము కనిపిస్తుంది. దానికింద తవ్వితే నిధి కనిపిస్తుంది. గరుడమాణిక్యపాత్రిక కూడా లభిస్తుంది. దానిలోకి చూస్తే ఏజుతువు పూర్వజన్మ చరిత్ర అయినా నరే చిత్రపటరూపముగా కనిపిస్తుంది. నీపూర్వజన్మ నీభార్యపూర్వజన్మ అందులో చూచి గ్రహించి సుఖముగా ఉండు” అని ఆదేశించింది. ఉదయము భోజనము చేసుకొని సింహపరాక్రముడు క్రమముగా వారాణసి చేరి, ఉన్నత పటవృక్షము కనిపెట్టి, దానికింద తవ్వి నిధి తీసుకొని మణిపాత్రిక బయటికి తీసినాడు. అందులో తనవిషయమూ తనభార్య విషయమూ చూచి, వెనకజన్మలో ఆమె ఎలుగుగొడ్డు అనీ, తాను సింహమనీ, అందుచేతనే ఈజన్మలోకూడా

జాతినైరము శప్పలేదనీ గ్రహించి విచారము విడిచిపెట్టిరాడు. ఆమణి పాత్రలో చూస్తూ చివరకు సింహాశ్రీ అనేపేరు గల కన్యను నిర్ధారణ చేసుకొన్నాడు. ఆమె వెనకటిజన్మలో ఆడసింగము. తమకు ఆనుకూల్యము ఉంటుందని సంతోషించి ఆమెను పెండ్లి చేసుకొని నుఖపడుతూ, మొదటిభార్యకు అన్నవస్త్రాదులకు లోపము లేకుండా సంగక్షిస్తున్నాడు. ఈవిధముగా దంపతులకు పూర్వజన్మసంబంధాన్ని బట్టి ఆనుకూల్యమో ప్రాతికూల్యమో సంభవిస్తుంది.

వనంతకుడు చెప్పిన కథ ఆకర్ణించి వానవదత్తా వత్సరాజులు ఆసందించారు.

మంత్రకుమారుల జననము

వత్సరాజు మంత్రులకు శుభలక్షణలక్షితులైన కుమారులు పుట్టి నారు : యోగంధరాయణునికి మరుభూతి, రుమణ్వుంతునికి హరిశిఖుడు, వనంతకునికి కపంతకుడు, నిత్యోదితునికి గోముఖుడూ కలిగినారు. “వత్సరాజు పుత్రునకు వీరు మంత్రులవుతారు” అని ఆకాశవాణి ఆనమయములో పలికింది.

నరవాహనదత్త జననము

తరువాత కొన్నాళ్లకు వానవదత్తాదేవికి నెలలు నిండినవి. నూతికాగృహమును బిడ్డలతల్లులు చిత్రచిత్రముగా అలంకరించినారు. రక్షణార్థము గవాక్షములలో జిల్లేడు, జమ్మిమండలూ ఉంచినారు. గృహములో రత్నప్రదీపములు పెట్టినారు. ఆయుధములు ఉంచినారు. మంత్రులు వచ్చి మంత్ర తంత్రములచేత నూతికాగృహమును భూత పిశాచాది భయములు లేకుండా భద్రము చేసినారు. వానవదత్త శుభముజూర్చిన ఆపురుటింట్లో ప్రవేశించి, శుభక్షణములో కుమారుని

కన్నది. అంతఃపురములోవా రంతా ఆనందభోలాహలము చేశారు. ఆంతరంగికపురుషుడు రాజుకు పుత్రజన్మవృత్తాంతము నివేదించినాడు. రాజు సంభ్రమముతో అంతఃపురానికి వెళ్లి బహుకాల మనోరథ ఫలముగా పుట్టిన పుత్రుని చూచినాడు. శిశువుముఖము పద్మమువలె ఉన్నది. చిన్ని పాదాలలో ఛత్రచామరాది శుభరేఖలు చూచి రాజు ఆనంద బాష్పములు విడిచినాడు. యోగంధరాయణాదులు హర్ష వివశులయినారు. అప్పుడు ఆకాశవాణి “రాజన్, నీకుమారుడు కామదేవాంశు జన్మించినాడు. నరవాహనదత్తు డని నామము, నర్మవిద్యాధర చక్రవర్తి అయి, దివ్యకల్పముపాటు ప్రభుత్వము చేస్తాడు” అని పలికింది. ఆకాశమునుంచి పుష్పవర్షము కురిసింది. దుందుభులు మోగినవి.

దేవతావాణి చేసిని నూచనవల్ల వత్సరాజు మరింత ఆదరముతో ఉత్సవము చేయించినాడు. ఆశ్రీతులకు యావస్సందికీ రాజు బహుమతు లిచ్చినాడు. మహావైభవముతో పుత్రోత్సవము కొన్ని రోజులు జరిగింది.

దివ్యవాణి పలికినప్రకారమే రాజు పుత్రునకు నరవాహన దత్తు డని పేరు పెట్టినాడు. శిశువు క్రమక్రమముగా పెరుగుతూ తప్పటడుగులు వేస్తూ, చిన్ని చిన్ని ముద్దుమాటలు అంటుంటే తల్లిదండ్రులు ఆనంద పరవశులయ్యేవారు.

మంత్రులు తమశిశువులను రాజశిశువుకు సమర్పించినారు పాలో హితుడు శాంతిశరుడు, పింగళిక కుమారులు శాంతిసోమ వైశ్యానరులను సమర్పించినారు. రాజదంపతులు ఆచిన్ని బిడ్డలను నత్కరించినారు. నరవాహనదత్తుడు ఆ ఆరుగురుబాలకులతో ఆడుకుంటూ అందరికీ నయనానందకరముగా దినదినప్రవర్ధమాను డవుతున్నాడు.

ప్రథమ పంథటి

స మా ప్త ము

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204186

UNIVERSAL
LIBRARY

కథా సరిత్సాగరము

(సంపుటము : 2)

శ్రీ సోమదేవ భట్ట ప్రణీతము

(24-43 తరంఖములు)

తల్లావజ్ఞుల శివ శంకర శాస్త్రి

తల్లావజ్ఞుల కృష్ణవాస తీర్థయ

సంస్కృతము నుండి తెలిగించినది

.



ప్రచురితము : ఆంధ్రప్రదేశ్ లిటరరీ కౌన్సిల్

నరసాపురం, పాపిరపాడు, పైన్

రాజమహేంద్రవరము

[రత్నప్రభాలంబకము]

తరంగము: 3౯

తరంగము: 5౫	సుజవరాడేవి కథ	383
సత్త్వపంతుని కథ	348	యాపశిఖ శృంగభుజాడు 387
విక్రమతుంగుని కథ	349	తరంగము: ౪౦
రత్నప్రభా వివాహము	354	మగధాతి మరాసానకథ 396
తరంగము: 5౬	అజరునికథ	399

రత్నాధిపతి చపలభార్యల కథ	355	తరంగము: ౪౧	
రత్నాధిపునిభార్య రాజదత్తకథ	357	నానార్థుని కథ	403

తరంగము: 5౭	తరంగము: ౪౨		
అనురాగపర కథ	362	కర్పూరికా నగవాహనులు	406
శృంగోత్పాదిని	365	ఇంద్రుని కథ	409
కోటికావన సోమస్వామి కథ	367	తరంగము: ౪౩	
దుక్కి-దేవుల కథ భవశర్మకథ	370	వర్ణాంగి హోదరులకథ	418

తరంగము: ౫౮	మానవ కథ	421
మననమాల కథ	375	కర్పూరిక కథ 424

చతుర్దారికా లంఘకము

త ర ం గ ము : ౨౪

మదఘూర్ణిత వక్త్రోత్థైః

సిందూరై శ్చురయన్ మహీమ్

హేరమ్భః పాతు వో, విఘ్నాన్

స్వతేజోభి ర్దహ నివ.

మదవిఘూర్ణిత మైనవదనసిందూర

రజముచే మేదిని రంజిల్లు చుండ

కాంతిని విఘ్నముల్ కాల్చుచున్నట్లు

తోచు విఘ్నేశుండు ప్రోచును మనల !

వత్సరాజూ వాసవదత్తా సరవాహనుని అల్లారుముద్దుగా పెంచు తున్నారు. కుమారుని నరక్షణలో భయపడుతున్న ప్రభువుతో ఒక నాడు ఏకాంతముగా యశాగంధరాయణుడు ఇలా చెప్పినాడు. “దేవా! మీరు కుమారునివిషయములో ఏమీ విచారము పెట్టుకోవద్దు. ఇతడు సకల విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని కదా మహేశ్వరుడు అనుగ్రహించినాడు ! తమ విద్యాప్రభావముచేత ఈనంగతి గ్రహించి సీచ విద్యాధరులు కొంతమంది ఈర్ష్యాపరవశులై ఉన్నారు. అది తెలిసి మహేశ్వరుడు పిల్లవాని రక్షణనిమిత్తము స్తంభకుడనే గణేశుని నియమించినాడు. ఈ విషయము నాకు నారదుడు చెప్పినాడు.” మంత్రి ఇలా చెప్పుతూ ఉండగా ఆకాశమునుంచి కిరీటకుండలాలతో దివ్యపురుషుడు ఖడ్గహస్తుడై అవతరించి వత్సేశ్వరునికి ప్రణామము చేసినాడు. వత్సరాజు అతనిని “ఎవరు నీవు? ఏపనిమీద వచ్చా?” వని ప్రశ్నించి నాడు. ఆ దివ్యపురుషుడు ఇలా సమాధానము ఇచ్చినాడు. “నేను

పూర్వము మానవమాత్రుడనే. ఇప్పుడు విద్యాధరచక్రవర్తిని. నాకు చాలమంది శత్రువులు ఉన్నారు. నాశక్తివల్ల మాకు ముందుముందు చక్రవర్తి అయ్యే నీకొడుకును చూడాలని వచ్చాను.” ఆదివ్యపురుషుడు కాబోయే విద్యాధరచక్రవర్తిని చూచి సంతోషించినాడు. వత్సరాజు కుతూహలముతో “మిత్రుడా! విద్యాధరత్వ మంటే ఏమిటి? అది ఎలా లభిస్తుంది? నీకది ఎలా వచ్చింది?” అని ప్రశ్నలు కురిపించినాడు.

విద్యాధరుడు సమాధానముగా “రాజా! ఈజన్మలో గాని పూర్వ జన్మలో గాని శంకరుణ్ణి పూజించినవారు విద్యాధరత్వము పొందుతారు. దానికి విద్యాఖడ్గమాలలు సాధనాలు. అవి నా కెలా లభించినవో చెప్పతాను,” అని శక్తివేగుడు వాసవదత్తతో ఉన్న వత్సరాజుకు తనసంగతి చెప్పసాగినాడు :

శక్తివేగుని కథ

భూలోకానికి అలంకార ప్రాయంగా ఉండే వర్ధమాన నగరములో పరోపకారి అనే పేరుతో శత్రునాశనముచేసే రాజు నివసిస్తున్నాడు. అతని భార్య కనకప్రభ. ఆమెకు కనకరేఖ అనే కుమారి జన్మించింది. కుమార్తెకు క్రమేణ యౌవనము వచ్చింది. రాజు రాణీతో ఏకాంతములో “దేవీ! కనకరేఖకు వివాహము ఎప్పుడు అవుతుందా అని ఆరాట పడుతున్నాను. నిక్షేపము వంటి పిల్లను ఎవడో అపాత్రుడి కిస్తే ఇంకేమైరా ఉందా! చూస్తూ చూస్తూ ఎవడికో పిల్లను ఎలా ఇవ్వను? దీనికి తగిన వరుడు ఎవడు? ఈపెళ్ళి విషయము నామనస్సును పట్టి వేధిస్తున్నది” అన్నాడు. ఆమాటలకు కనకప్రభ సవ్యతూ “పిల్లకు పెళ్ళి గిట్టదు. ఇప్పుడే కనకరేఖ ఆకుకుంటూ బొమ్మను కొడుకును చేసుకొన్నది. “అమ్మాయి, నీపెళ్ళి కళ్ళారా ఎప్పుడు చూస్తానమ్మా?” అంటే అది “అమ్మా! నన్నెవ్వరికీ ఇయ్యవద్దు. నాకు వివాహము బ్రహ్మ రాసిపెట్ట

లేదు. నేను ఎప్పుడూ కన్యగానే ఉంటాను. బలవంతాన నాకు పెళ్ళిచేస్తే వసుయ్యో గొయ్యో వెతుక్కుంటాను. దీనికంతకూ కారణము ఉన్నది” అని చెప్పింది. ఆమాట విన్నప్పటినుంచీ నాకు బెంగగా ఉంది. అందుకే మీదగ్గిరికి వచ్చాను. పెళ్ళి వద్దో అంటున్న దానికి పెళ్ళికొడుకును వెతకడం ఎందుకు ? ” అన్నది. ఈమాటలు వినేటప్పటికి రాజుకు పరమాశ్చర్యము కలిగింది.

రాజు అంతఃపురంలోకి వెళ్ళి కుమార్తెను “అమ్మాయి, సురా సుర కన్యలు శిష్యులు చేసి పరమంగా భర్తృలాభము పొందుతారు. అటునంటి భర్తృలాభము నీకు అక్కర్లేదా ? ” అని అడిగాడు. అందుకు కుమార్తె నేల మాస్తూ “నాన్నా, నాకు ఇప్పుడు పెళ్ళి అక్కర్లేదు. మీకెందుకూ ఈవిచారం? ఎందుకీ పట్టుదల?” అని ప్రశ్నించింది. రాజు “అమ్మాయి! చేసినపాపాన్ని పోగొడుతుంది కన్యదాసం. బంధు పరాధీనంగా ఉన్న కన్యకు స్వాతంత్ర్యము ఉన్నదా? పుట్టింది మొదలు కన్య పరుని కోసమేగదా? చిన్నతనంలోతప్ప, పెండ్లిలేకుండా పుట్టింట్లో ఎలా ఉంటుంది? కన్య ఋతుమతి అయితే బంధువులంతా అధోగతి పాలవుతారు. దానిని వృషలి అంటారు. దాని భర్తను వృషలీపతి అంటారు” అన్నాడు. అప్పుడు రాజుకుమార్తె “నాన్నా! బ్రాహ్మణు గాని క్షత్రియుడు గాని కనకపురిని చూచిన వానికి నన్ను ఇవ్వండి. అలా అయితేనే పెళ్ళి చేసుకుంటాను.” అని సమాధాన మిచ్చింది.

“ఇప్పటికి పెళ్ళంటే ఇష్టపడింది. ఇది ఎవరో దేవత. ఏకారణము వల్లనో నాఇంట్లో పుట్టింది. చిన్న పిల్లయినా ఇంత విశేషము ఎలా తెలుసుకో!” అనుకున్నాడు రాజు.

మహారాజు మర్నాడు ఆస్థానంలో “మీలో ఎవ రయినో కనక పురిని చూచినవారున్నారా? బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రియుడు గాని దాన్ని చూచినవాడు ఉంటే అతనికి నాకుమార్తెను, యావరాజ్యాన్ని

శివుడు యథావిధిగా బ్రహ్మచారివేషము వేసుకొని ఆనగరంలో సిప్రా నదీ తీరాన ఒక మఠములో ఉన్నాడు. అందరికీ కనపడేట్టుగా శివుడు భిక్షాభండము, మృగాజనము, దర్భలూ ఉంచుకొన్నాడు. ఉదయాన్నే సిప్రానదిలో ఒంటికి మన్నుపూసుకొని స్నానము చేసి తల కిందుగా జపము చేసి, కొంతనేపు సూర్యునికి ఎరురుగా నిలుస్తాడు. పగ్గానసము వేసి ధ్యానము చేస్తాడు. తెల్లని పువ్వులతో శివార్చన చేస్తాడు. ధ్యానవ్యాజముతో దుర్మార్గుల పుత్రులను తలపోస్తాడు. మధ్యాహ్నం వేళ ఆయన భిక్షార్థియై, కృష్ణాజనం ధరించి సంచరిస్తాడు. మోసినై, బ్రాహ్మణుల ఇళ్లలో బిచ్చము తెచ్చి, మూడుభాగములు చేసి కొంతభాగము కాకులకు, ఒకవంతు అభ్యాగతునికి పెట్టి మూడో భాగముతో కడుపు నింపుకొంటాడు. రాత్రి ఏకాకిగా మఠములో ఉండి నూయ తపస్సు చేస్తాడు. లోకులు అతనికి సము లవుతున్నారు. అతనిపేరు అన్నివైపులా వ్యాప్తిస్తున్నది.

ఇంతలో ఇతని మిత్రుడు మాధవుడు చారులవల్ల సంగతి యావత్తూ తెలుసుకొని ఉజ్జయినికి వెళ్ళినాడు. దూరముగా దేవాలయములో బస చేసి రాజపుత్ర వేషంలో సిప్రానదికి స్నానానికి వచ్చాడు. స్నానము చేసి అతడు పరివారముతో దేవాలయానికి వెళ్లి శివుని పాదాలమీద వాలినాడు. లోకు లందరూ వినేట్లుగా శివునివంటి ఋషి మ రెవ్వరూ లే రని పలికినాడు. శివుడు ఉభయముతో సోదరుణ్ణి చూచి గంభీరముగా ఉన్నాడు. మాధవుడు ఇంటికి వెళ్ళినాడు. సోదరు లిద్దరూ రాత్రి ఒక చోట భోజనముచేసి పన్నాగము ఆలోచించినారు. నాలుగో జామున శివుడు మఠానికి వెళ్ళినాడు.

తెల్లవారగానే మాధవుడు తనతోకూడా ఉన్న జూదగాణ్ణి పిలిచి “ఈపంచెలజత తీసుకుపోయి రాజపురోహితుడు శంకరస్వామికి చదివించి ఆయనతో “అర్యా! మాధవు డనే రాజకుమారుడు దాయాదుల పోరు

పడలేక తండ్రి సంపాదించిన అస్తిని తెచ్చుకొని ఈవూళ్ళో ఉంటున్నాడు. అతనితో మరికొందరు దక్షిణదేశమునుంచి వచ్చారు. అతడు మీరాజుదగ్గర ఉద్యోగార్థము నన్ను మీదర్శనానికి పంపినాడు అని నవినయంగా మనవి చెయ్యి.” అని నేర్పి పంపినాడు. ఆజూదగాడు సమయము చూచి పోయి ఏకాంతములో రాజపురోహితునికి కానుక సమర్పించి మాధవునిరాయబారమును నివేదించినాడు. పురోహితుడు పిసినిగొట్టు కావడమువల్ల రాయబారము అంగీకరించినాడు. లుబ్ధులను ఆకర్షించేది లంచము. మర్నాడు బాటసారుల వేషాలతో ఉన్న ధూర్తులు తన చుట్టూ కొలుస్తుండగా మాధవుడు స్వయముగా పోయి ముందుగా నేవకునివల్ల తాను వచ్చిన సంగతి తెలుపుకొని శంకరస్వామిని చూచినాడు. అతడు లేచి ఎదురుగా వచ్చి మాధవుణ్ణి గౌరవించినాడు. మాధవుడు అతనితో లోకాభి రామాయణము మాట్లాడి, సెలవు తీసుకొని వెళ్ళినాడు. మర్నాడుకూడా మాధవుడు ధోవతులజత శంకరస్వామికి కానుకపంపి స్వయముగా వెళ్ళి అతన్ని దర్శించి “ఆర్యా ! మావరివారము చేసే నిర్బంధమువల్ల మేము సేన కోరి మిమ్ము ఆశ్రయించాము. మాకు ధనము లేకపోలేదు. అని చెప్పినాడు. పురోహితుడు చేతులోపడే లాభాన్ని పదులుకోవడ మెందు కని అలాగే రాజాస్థానములో ఉద్యోగము ఇప్పిస్తా నని మాట ఇచ్చినాడు. మరునాడు పురోహితుడు మాధవుణ్ణి రాజసభకు తీసుకుపోయి దర్శనము చేయించినాడు. రాజు రాజపుత్రవేషములో ఉన్న మాధవుణ్ణి ఆదరించి తనదగ్గర ఉద్యోగము ఏర్పాటు చేసినాడు. మాధవుడు రాజసేవ చేస్తూ ఆలోచనకై శివునిదగ్గరికి వస్తూ పోతూ ఉండేవాడు.

పురోహితుడు మాధవునికి చాకిరీ చేసి ధనము సంపాదించా అని తలచి, అతన్ని తనఇంట్లోనే ఉండ మన్నాడు. చెట్టనాశనానికి పురుగు సాయము చేసినట్లు, ధూర్తు లయిన మిత్రులతో కూడా మాధవుడు

పురోహితుని ఇంట్లో ఉంటున్నాడు. మాధవుడు మాయమాణిక్యము లను బిందెలో నింపి పురోహితుని ధనాగారములో దాచిపెట్టినాడు. అప్పుడప్పుడు దాన్ని తెరిచి, బిందెలో ఉన్న మాయమాణిక్యాన్ని తీసి పురోహితునికి చూపుతూ అతని మనస్సు హరించినాడు. క్రమేణా పురోహితునికి మాధవునిమీద విశ్వాసము కలిగింది. తనమీద నమ్మకము దృఢపడగా మాధవుడు లిండితినడము క్రమంగా తగ్గించి కృశించినాడు. తనకు అగ్నిమాంద్య మనే వ్యాధి కలిగిన దని అతడు నటన చేస్తూ కొంతకాలము గడిచినతరువాత తనశయ్యాసమీపములో ఉన్న పురోహితునితో మాధవుడు హీనస్వరముతో ఇలా పలికినాడు. “నాశరీరస్థితి సక్రమంగా లేదు. ఎవరైనా బ్రాహ్మణోత్తముని పిలుచుకురా. నాకు ఇహపరసుఖాలు కావాలి. అందుకోసం నా యావదాస్తిని అతనికి అర్పణ చేస్తాను. శరీరము నశించే న్యభావము కలిగిన దైనప్పుడు ధనముమీద కాంక్ష నా కేముంటుంది!” పురోహితుడు అందుకు అంగీకరించినాడు. మాధవుడు ఆనందముతో అతనికి ప్రణామము చేసినాడు. పురోహితుడు ఎంత మంచి బ్రాహ్మణ్ణి తెచ్చినా, అంత కన్న ఉత్తము ధైరవాణ్ణి తెచ్చుని మాధవుడు వచ్చిన బ్రాహ్మణ్ణి పంపించి వేస్తున్నాడు. అతని సుత్రు డయిన ధూర్తు డొకడు పురోహితునికి నలహా యిచ్చినాడు. “అయ్యా! సామాన్య విప్రులవల్ల ఇతనికి సంతృప్తి కలగదు. సిప్రానదీతీరాన ఉత్తమోత్తము డయిన బ్రాహ్మణుడు ఇప్పుడు ఉన్నాడో లేడో తెలిసికోవడం మంచిది. అతన్ని శివుడని పిలుస్తారు.” వెంటనే మాధవుడు పురోహితునితో చెప్పి శివుణ్ణి తీసుకొని రమ్మన్నాడు.

పురోహితుడు ధ్యానమగు్నదై ఉన్న శివుని సమీపానికి వెళ్ళినాడు. అతడు వ్రదక్షిణ సమస్కారములు చేసి నవినయముగా “స్వామీ! తమకు కోపము రాక పోతే ఒకవిన్నపము చేసుకుంటాను,” అన్నాడు.

శివుడు చేయి కదులుస్తూ అంగుళు అంగీకారమును చూపినాడు. పురోహితుడు ఇలా అతనికి విన్నవించుకొన్నాడు. “ఇక్కడ దాక్షిణ్యము, మాధవుడనే రాజపుత్రుడు మహాధనికుడు. అతడు వ్యాధిగ్రస్తుడై ఉన్నాడు. తనయునదాస్తిని దానము చేస్తాడు. మీరు అంగీకరిస్తే ఆ ఆస్తి మీచేతుల్లోకి వచ్చిపడుతుంది.” అమాటలు విని ఆ కపటమాని మౌనము వదిలి “బ్రాహ్మణోత్తమా! ఏదో ఇంత భిక్షమెత్తుకొని బతికే బ్రహ్మచారికి ధనముతో నిమిత్త మేమి?” అన్నాడు. మాని పైకి అలా ధనాపేక్ష లేనివాడివలె నటించినాడు. పురోహితుడు “అయ్యా! తమకు తెలియని విషయము ఏ మున్నది? వివాహము చేసుకొని గృహస్థులై దేవతాకార్యములు, చేస్తూ, ధనమువల్ల ధర్మార్థ కామములను సాధించడం మంచిది,” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. శివుడు “నాకు పిల్ల నిచ్చేవారెవరు? అడ్డమైనదాన్నీ నేను పెళ్ళిచేసుకొను.” అని అంగీకారము తెలియజేసినాడు. పురోహితుడు శివుని ధనాన్ని తాను సుఖముగా అనుభవించవచ్చు నని ఆశపడి తరుణము తప్పిపో నివ్వక అతనితో “అలా అయితే నాకుమార్తె వినయస్వామిని అనే చక్కనిచుక్క ఉన్నది. ఆపిల్లను నీకు కట్టబెడతాను. మాధవుడు నీకిచ్చేధనాన్ని నేను భద్రపరుస్తాను. ఒకఇంటివాడవు కావోయి!” అన్నాడు. శివుడు పలికినాడు: “బ్రాహ్మణా, నీకు అంత ణోరికగా ఉంటే, నీమాట జరుపుతాను. నేను తాపసిని. సంపదలు ఎలా ఉంటవో, వాటిముఖమైనా నాకు తెలియదు. నీచిత్తము వచ్చినట్లు చెయ్యి.” పురోహితుడు సంతోషముతో బుజాలు ఎగర వేసుకొంటూ పిట్ల వలలో చిక్కిందని అనుకొన్నాడు. శివుణ్ణి అతడు ఇంటికి తీసుకు పోయి, ముహూర్తము చూసి కాళ్ళు కడిగి పిల్ల నిచ్చినాడు. శివుడు పురోహితుని మాధ్యమువల్ల అత్యాశవల్ల ఒకఇంటివాడయినాడు. పురోహితుడు కన్యాదానము చేసినతరువాత మూడోనాడు అల్లుడి

ఆస్తిని స్వీకరించ నలె ననే తలంపుతో, కపటమాండ్యముతో వడి పోయిన మాధవునిదగ్గికి శివుణ్ణి తీసుకుపోయినాడు. మాధవుడు శివుని పాదాలకు ప్రణామము చేసి, వెంటనే కోశాగారమునుంచి మాయ మాణిక్యరాసులతో నిండిన బిందెను తెప్పించి యథావిధిగా దానము చేసినాడు. శివుడు దానమును స్వీకరించి రాజపురోహితుని చేతిలో “నాకేమీ తెలియదు. నీకే తెలుసును.” అని ఆదానద్రవ్యాన్ని ఉంచినాడు. పురోహితుడు “నీ కంకుకు; నేను ఉన్నాను గద. నేను నీ ఆస్తిని భద్రము చేస్తాను.” అని గంభీరంగా పలికినాడు. శివుడు మాధవుని ఆశీర్వదించి, భార్యతో శయనాగారము ప్రవేశించినాడు. రాజపురోహితుడు మాయమాణిక్యాలతో నిండిన బిందెను తీసుకొనిపోయి తన కోశాగారములో భద్రము చేసినాడు.

మరునాడు మాధవుని కపటమాండ్యము క్రమముగా తొలగి పోయింది. శివునికి దానంచేయడంవల్ల మాధవుని మహారోగము తగ్గి పోయింది. రాజపురోహితుడు రాగానే మాధవుడు “స్వామీ! నాధర్మ కార్యానికి నీ వెంతో సహాయము చేసినావు. మహాపదనుంచి నన్ను తప్పించినావు.” అంటూ స్తోత్రము చేసినాడు. “ఇతని మహిమవల్ల నారోగము తగ్గిపోయింది.” అంటూ మాధవుడు శివుణ్ణి పొగడి బహిరంగంగా అతనితో స్నేహము చేస్తున్నాడు. కొన్నాళ్లు గడిచిన తరువాత శివుడు “ఎన్నాళ్లు నీయిట్లో తినడం! నీవే నా ఆభరణాలనూ మాణిక్యాలనూ ధరకు పుచ్చుకో. ఒకవేళ మాణిక్యరాసులు అమూల్యము లని తోస్తే నీకు తోచింది ఇచ్చి పుచ్చుకో.” పురోహితుడు అట్లుని కపటనాటకము తెలిసికోకుండా తనద్రవ్య మంతా ఇచ్చి మాయ మాణిక్యరాసులను కొన్నాడు. శివుడు విక్రయవక్త్రమును మామగారికి రాసి ఇచ్చాడు. ఆధనము తన ధనము కన్న ఎక్కువ అని గ్రహించి పురోహితుడు క్రయవక్త్రమును అల్లుడికి రాసి ఇచ్చాడు. ఎవరి వక్త్రాలు

వారు తీసుకొని ఎవరిమట్టుకు వారు వేరింటికావరము చేస్తున్నారు. శివ మాధవులు పన్నాగమువల్ల రాజపురోహితుని ఆస్తిని యధేచ్ఛగా అనుభవిస్తున్నారు.

కొంతకాల మయిన తరవాత రాజపురోహితుడు తనదగ్గర ఉన్న మాణిక్యరాశిలో ఒక మాణిక్యాన్ని బజారులో అమ్మివేయ యత్నించి నాడు. రత్నపరీక్షకులు మాయమాణిక్యాన్ని చూచి పురోహితునితో “ఎంత నేర్పు! ఇది మాయ మాణిక్యము! గాజముకంటెకూ స్ఫటిక ఖండాలకు అనేకరంగులు వేసి ఇత్తడిలో పొదిగినారు. మాణిక్యాలూ కావు, బంగారమూ కాదు.” అన్నారు. పురోహితునిగుండెల్లో రాయి పడ్డది. ఇంటికి వెళ్ళి ఆయన రత్నరాశిని తెచ్చి రత్నపండితులచేత పరీక్ష చేయించగా అన్నీ మాయమాణిక్యాలూ మాయరత్నాలసీ తేలింది. ఆ మాట అతని నెత్తిన అశనిపాతము పడినట్లయింది. వెంటనే ఆ వెర్రి బాగుల పురోహితుడు శివుని దగ్గరికి వెళ్ళి, “నీ అలంకారములు నీవు వుచ్చుకొని నా సొమ్ము నాకిప్పించు.” అని అడిగినాడు. శివుడు “నాదగ్గర ధనమేది? ధనముండా తిండితిప్పలకు ఖర్చయిపోయింది.” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. ఇద్దరకీ వివాదము వచ్చింది. చేతులూ చేతులూ కలిసినవి. అంతటితో ఊగుకోక ఇద్దరూ రాజదగ్గరికి వెళ్ళినారు. అప్పుడు మాధవుడు రాజదగ్గరే ఉన్నాడు. రాజపురోహితుడు “మహారాజా! వట్టిగాజపెంకులకూ, స్ఫటికపు ముక్కలకూ రంగువేసి మాయనగలు చేయించి నాకిచ్చి, ఈ శివుడు నా ఆస్తి అంతా అనుభవించాడు.” అంటూ మొర పెట్టుకొన్నాడు. అప్పుడు శివుడు “రాజా! చిన్నతనము నుంచీ మేము సన్యాసులము. ఇతనే నన్ను బలవంతము చేసి ఆ దానమును వట్టించినాడు. నే నేమి తెలిసినవాణ్ణి కాను. అందువల్ల అతనితో రత్నస్వరూపము నేను ఎరగను. నాకు నీవే ప్రమాణమన్నాను. “అన్నింటికీ నేను ఉన్నాను కదా” అన్నాడు ఈయన.

అప్పుడు నేను దానమును స్వీకరించి దాన్ని ఈయన చేతుల్లోనే ఉంచాను. ఆ తరువాత దాన్ని ఈయన ఇష్టము వచ్చిన ఖరీదు ఇచ్చి పుచ్చుకొన్నాడు. ఈవ్యవహారములో మాకు కాగితాలు నిదర్శనాలు, ప్రభువులు కటాక్షించి నాకు సహాయము చేయ నేడుతున్నాను.” అన్నాడు.

శివుని మంటలు పూర్తి కావడముతోనే మాధవుడు అన్నాడు. “సీవు ఇలా చెప్పవచ్చునా! పూజ్యుడవు. ఇందులో నాతప్పేమిటి? నేను నీవల్లగాని, శివుని వల్లగాని ఏమీ పుచ్చుకోలేదు. నా సైత్యక ధనము వారి వారి దగ్గర దాచి ఉంచాను. ఆధనాన్ని తెప్పించి శివుడికి ధారానత్తము చేశాను. అది నిజముగా బంగారము కాకిపోతే, అది రత్న నూణిక్యాలు కాకిపోతే, ఇత్తడి స్ఫటికము గాజు పెంకలూ ఇచ్చిన ఫలమే నాకు అయితే అవుతుంది! ఏకపటము ఎరగక స్వచ్ఛహృదయముతో నేను దానమిచ్చినాను. దీర రోగముకూడా ఆదానమహిమ వల్లనే కుదిరింది.”

రాజు మంత్రులతో పాటు నవ్వినాడు. మాధవుని సరిగ్గా పూర్తియూనికి సంతోషించినాడు. సభ్యులందరూ లోలోపల నవ్వుకుంటూ ‘ఈశ్వర హారములో శివుడు గాని మాధవుడు గాని చేసిన దోషమేమీ లేదు’ అని చెప్పగానే పురోహితుడు తల వంచుకొని బిక్కముగము వేసుకొని వెళ్ళినాడు. పిసినిగొట్టుకు ఆపద రాకుండా ఉండదు. దుర్మార్గులయిన శివమాధవులు రాజానుగ్రహానికి పాత్రులై సుఖంగా కాలక్షేపము చేస్తున్నారు.

ఇలాగ లోకములో దుర్మార్గులు తమ దుస్తంత్రాలవల్ల అమాయకులను నమ్మించి ద్రోహము చేస్తారు. నాన్నగారు! ఈబ్రాహ్మడు కనక పురము చూడకుండా అబద్ధా లాడినాడు. నాపెళ్ళికి మీరు తొందర పడకండి. నేను కన్యగానే ఉంటాను. ఏమితుందో చూతాము.” తండ్రి

కుమార్తెలో ఇలా పలికినాడు. “అమ్మా! నీవు నయసులో ఉన్న దానివి. పెళ్ళిలేకుండా ఇలా వుండడము మంచిది కాదు. లోకము అపవాదు వేస్తే భరించలేవు. మనలో దోషము లేకపోయినా లోకులనోళ్లు మూయలేము. ముఖ్యంగా గొప్పవారి విషయాల్లో లోకులు అపవాదులు వేస్తారు. అందుకు కథ చెబుతాను.

హరస్వామి కథ

గంగాతీరాన కుసుమపుర మనే అందమైన పట్టణములో హరస్వామి అనే సన్యాసి గంగ ఒడ్డునే పర్ణశాల నిర్మించుకొని, తపస్సు చేస్తూ లోకుల మన్ననలు పొందుతున్నాడు. ఒకనాడు అతడు భిక్షార్థము బయలుదేరుతున్నప్పుడు అతని సుగుణాలకు ఈర్ష్యపడిన గుర్గాద్గుడు అందరి దగ్గర “ఈ సన్యాసి వట్టి దొంగ. ఈ ఊళ్లో ఉన్న పిల్లల నందరినీ ఇతనే పొట్టన పెట్టుకున్నాడు” అని అపవాదు వుట్టించాడు. మరొకమూఢుడు ‘అవు నవును. నేనూ అలాగే కొంతమంది బనుకుంటూ ఉంటే విన్నాను’ అని పలికినాడు. మూడోవాడు దాన్ని సమర్థించినాడు. క్రమేణా ఆ అపవాదు ఊరింతా పోక్కిపోయింది. హరస్వామి పిల్లల్ని బలిగొస్తాడని ఊళ్లోవాళ్ళు వెర్రిభయంతో కూడబలుకుకుని, ఆఖరుకు అతన్ని ఊళ్ళోనుంచి బైటికి పంపివేయా అని సిద్ధాంతము చేసినారు. ఆ సన్యాసి ఎడట ప్రజలు తమ నిశ్చయాన్ని చెప్పే ధైర్యములేక కబురు పంపించారు. దూతలు వెళ్ళి దూరముగా నిలవబడి “నీవు ఈ ఊళ్ళో నుంచి మకాము ఎత్తివేయాలి. బ్రాహ్మ లంతా నిన్ను పొమ్మంటున్నారు.” అన్నారు. హరస్వామి “ఎందుచేత?” అని ప్రశ్నించినాడు. వాళ్ళు జంకుతూ “కనపడ్డ పిల్లలను నీవు భక్షిస్తావు. అందువల్ల ఊళ్ళో నీకు నీళ్ళుపుట్టవు. వెళ్ళిపో” అన్నారు. హరస్వామి స్వయముగా బ్రాహ్మణుల దగ్గరికి వెళ్ళి వాళ్ళ సమ్మతాన్ని పరీక్షించాలని తలచినాడు.

దగ్గిరికి నన్యాసి వస్తూ ఉంటే ప్రజలు దూర దూరముగా పోయి, కొంత మంది మతముమీదికి ఎక్కినారు. బ్రాహ్మల్ని పిలిచి నన్యాసి “విప్రులారా! ఎందుకు మీకీ అజ్ఞానము! ఎంతమంది పిల్లల్ని నేను తిన్నానో పరస్పరము చూచు కోలేదేమి!” అని ప్రశ్నించినాడు. పిల్లలు ఎందరున్నారో అని కొందరు లెక్కచూడగా అంతా నిశ్చేపంలాగ బతికే ఉన్నారు ఆ బాలగోపాలము అప్పుడు “అయ్యో అనవసరముగా నన్యాసి మీద అవవాదు వేశామీ” అని విచారించినారు. నిర్దోషి అని తేలగానే ఆ ఊరు వదిలి అతడు వెళ్ళిపోవ సంకల్పించగా ఆ బాలగోపాలమూ అతని పాదాలమీద ఎడి క్షమించమని వేడుకొన్నారు. ఈ ప్రకారంగా గొప్పవారిమీద అల్పులు అవవాదు వేస్తారు.

అమ్మాయి, నీవు చిన్నదానివి. లోక విషయము ఎరగనిదానివి. పెళ్ళిచేసుకోవడము చాలా ఉచితము.” ఇలా చెప్పగా కుమారి కనకరేఖ దృఢ చిత్తముతో “బ్రాహ్మడు గాని క్షత్రియుడు గాని ఎవడు కనకపురం చూచాడో వాడే నాభర్త” అని పలికింది. తండ్రి కుమార్తెకు పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలదని తెలుసుకొని వరుణ్ణి కుదర్చవలె నని అన్ని దేశాలలో చాటింపు చేయించినాడు. దేశదేశాల చాటింపు చేయించినా కనకరేఖకు భర్త దొరకలేదు.

త ర ం గ ము : ౨౫

కక్తిదేవుడు ఇలా ఆలోచన చేసినాడు: “రాజపుత్రి నన్ను అవమానించింది. కనకపురము చూచా నని అబద్ధ మాడినప్పటికీ రాజకన్య మాత్రము లభించ లేదు. ఆ పిల్లను ఎలా గయినా చేపట్టాలి. ప్రపంచమంతా గాలించి ఆ కనకపురాన్ని చూడాలి. చూసి తీరాలి. ప్రాణాలైనా వదలాలి! ఆ పిల్లను పెళ్ళి చేసుకోనిదే నా జన్మ ఎందుకు!” ఇలా ప్రతిజ్ఞ చేసి అతడు వర్ధమానపురము వదిలి, వింధ్యారణ్యము ప్రవేశించి

తిరిగి తిరిగి చల్లని నరన్ను చేరినాడు. తెల్లతామర పువ్వులతో, హంసలతో ఉన్న ఆ నరన్నులో అతడు స్నానాదికము చేసి, ఫలపుష్పభరితమైన ఆశ్రమానికి పోయి సూర్యతపను డనే వృద్ధ సన్యాసిని చూచినాడు. శక్తిదేవుడు అతనికి సమస్కారము చేసి అతిథి సత్కారములు పొందినాడు. ఆ సన్యాసి “ఎవరు నీవు? ఎక్కడికి పోతున్నావు? చెప్పు” అని శక్తిదేవుణ్ణి అడిగినాడు. “స్వామీ! నేను కనకపురము వెళ్ళాలి. వర్ధమానపురం నుంచి వస్తున్నాను. కనకపురము ఎక్కడ ఉన్నదో తెలియదు. తమకు తెలిస్తే చెప్పండి” అని సవినయముగా అతడు సన్యాసిని కోరినాడు. సన్యాసి “నేను ఎనిమిదివందలసంవత్సరాల నుంచి ఇక్కడ ఉంటున్నాను. నే నెప్పుడూ ఆ పేరు వినలేదు.” అన్నాడు. శక్తిదేవుడికి కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంత మయింది. “స్వామీ, అలా అయితే నేను భూమి యావత్తూ తిరిగి ఇక్కడ చనిపోతాను” అని సమాధానమిచ్చినాడు. అప్పుడు మునీంద్రుడు నంగతి తెలుసుకొని అతనితో “నీ వలా నిశ్చయించుకొంటే, నేను చెప్పినట్లు చెయ్యాలి. ఇక్కడికి చాలాదూరములో కాంపిల్యదేశములో ఉత్తర పర్వతమని ఉన్నది. ఆ పర్వతముమీద ఆశ్రమములో మాఅన్న దీర్ఘతపనుడు ఉన్నాడు. ఆయన దగ్గరికి వెళ్ళి కనకపురము ఎక్కడ ఉన్నదో తెలుసుకో.” అన్నాడు.

శక్తిదేవుడు ఆశతో అక్కడ ఆరాత్రి గడిపి మరునాడు బయలుదేరి కష్టాలు పడుతూ కాంపిల్యదేశంలో దీర్ఘ తపనుని ఆశ్రమ వాటి చేరినాడు. ఆ మునీంద్రుడు అతన్ని సత్కరించినాడు. శక్తిదేవుడు “స్వామీ, నేను కనకపురమును చూడా అని వచ్చాను. ఆ పట్టణము ఎక్కడ ఉన్నదో తమవల్ల తెలుసుకో మని మీ సోదరుడు సూర్యతపనుడు సలహా ఇచ్చినాడు.” అని మనవి చేసుకొన్నాడు.

అప్పుడు దీర్ఘతపనుడు ఇలా చెప్పినాడు: “అబ్బాయి, కనకపుర మనే

ఊరు ఉన్నదని నీ నల్ల తెలిసింది. దేశాంతరవాసులతో నాకు చాలా పరిచయము ఉన్నది. బహుశః ఆ పురము ఏ ద్వీపములోనో ఉంటుంది. నేను ఉపాయము చెబుతాను. సముద్రమధ్యములో ఉత్థల ద్వీపమున్నది. ఆలంకలో ధనికు డైన సత్యవ్రతు డనే పల్లెదొర ఉన్నాడు. అత డెప్పుడూ లంకలతో వ్యాపారము చేస్తూ ఉంటాడు. బహుశః అతనికి కనకపురము తెలిస్తే తెలియవచ్చును. మొదట నీవు సముద్ర తీరాన ఉన్న విటంక పురము వెళ్ళు. అక్కడ ఏవర్తకుడితోనో స్నేహము చేసి సత్యవ్రతు డున్న ద్వీపానికి వెళ్ళు. నీ అభీష్టము నెరవేరుతుంది.”

ద్వీపమునని చూటలు విని ఆ ప్రకారముగా శక్తిదేవుడు చాలా దూరము నడిచి విటంకపురము చేరినాడు. అక్కడనుంచి ఒకవర్తకుడు ఉత్థల ద్వీపానికి వెళుతుండగా శక్తిదేవుడు అతనితో స్నేహము చేసి, గారి బత్తెము కూడా పుచ్చుకుని సముద్రప్రయాణము చేసినాడు. ఈ లోగా భయంకరమైన తుపానుగాలి చెలరేగింది. సముద్రము ఘూర్ణిల్లింది. ఊణములో నావ పైకి లేచి పడి బద్ద లయింది. వర్తకుడు నీళ్ళల్లో ఒకచెక్క నహాయముతో, ఈదుకుంటూ పోయి, ఓడ దొరకగా బతికినాడు. పడవలోనుంచి పడుతున్న శక్తిదేవుణ్ణి పెద్దచేప దిగమింగి స్వేచ్ఛగా సముద్రములో ఈదుకొంటూ ఉత్థలద్వీప తీరము చేరింది. పల్లెదొరలు ఆ పెద్ద చేపను చూచి ఆశ్చర్యపడి తమదొర దగ్గరికి గాన్ని తీసుకు పోయినారు. ఆదొరలు కుతూహలముతో చేపను కోయగా శక్తిదేవుడు లేచినాడు. అతడు సత్యవ్రతునికి నమస్కారము చేయగా సత్యవ్రతుడు “బ్రాహ్మణోత్తమా, ఎవరు నీవు? ఈ చేపకడుపులో ఎందుకున్నావు? నీ వృత్తాంతము అద్భుతముగా ఉన్నది.” అన్నాడు.

“శక్తిదేవుడు అయ్యా, నేను బ్రాహ్మణ్ణి. మామూలు వర్ణమాన

సగరము, కనకపురము వెళ్ళవలసి తిరిగి తిరిగి దీర్ఘశవసుని ఆశ్రమము చేరి, నేను వెళ్ళవలసిన మార్గము అడిగినాను. ఉత్ఫులద్వీపాధిపతి అయిన సత్యవ్రతుడు కనకపుర మార్గము తెలుపుచు అని చెప్పగా ఓడలో ప్రయాణము చేయున్నప్పుడు తుపానుగాలికి పడవ బద్దలైంది. పడవలో నుండి నేను పడుతూండగా ఈపెద్దచేప నన్ను మింగిరి. ఈయత్యవ్రతుడయినట్లు ఖాద్యీపానికి రాగలిగాను.” అన్నాడు. “నేనే సత్యవ్రతుణ్ణి. ఇది నా ద్వీపమే. నేనూ కనకపురము ఎప్పుడూ చూడలేను. పేగు మాత్రము ద్వీపాంతరాలలో విసి ఉన్నాను. బ్రాహ్మణుడు, చింతించకు. తెల్ల నారగానే నీకోరిక నెరవేరుస్తాను. ఏదయినా ఉపాయము ఆలోచిస్తాను.” అట్లు సత్యవ్రతుడు శక్తిదేవుణ్ణి ఓదార్చినాడు. శక్తిదేవుడు సుతానికి వెళ్ళగా విష్ణుదత్తుడనే విప్రుడు అతనికి అతిథి సత్కారములు చేసాడు. అతనితో నూటల సందర్భములో శక్తిదేవుడు తనసంగతి పూసగుచ్చినట్లు చెప్పినాడు. విష్ణుదత్తుడు అతన్ని చప్పున ఆలింగనము చేసుకొని ఆనందబాష్పాలతో “అహా! మా మామయ్యకొడుగువు నీవు! మన మంతా ఒకగడ్డలో పుట్టాము. నేను బాల్యములోనే ఈ ద్వీపము చేరినాను. నువ్వుక్కడే ఉండు. ద్వీపాంతరాలనుంచి వచ్చే వర్తకులవల్ల కనకపురము ఎక్కడ ఉన్నదో తెలుసుకొందాము. అప్పుడు నీ కోరిక నెరవేరవోదు.” అని ఉపశమన వాక్యాలు పలికినాడు. శక్తిదేవుడు మార్గాయానము మరిచి మహా సందము పొందినాడు. కార్యసిద్ధి సమీపిస్తున్న దని తలచినాడు. రాత్రి నిద్రలేక, తన అభీష్టాన్నే చింతిస్తున్న శక్తిదేవునికి వినోదార్థముగా విష్ణుదత్తుడు కథ చెపుతున్నాడు:

అశోకదత్తు విజయదత్తుల కథ

పూర్వము కాళిందీతీరాన ఒక అగ్రహారములో గోవిందస్వామి అనే సద్బ్రాహ్మణునికి అశోకదత్తు విజయదత్తు అని ఇద్దరు కుమారులు

కలిగినారు. ఒకప్పుడు కరువురాగా గోవిందస్వామి భార్యతో “క్షామము వల్ల దేశము పాడయింది. బంధుమిత్రులు అన్నములేక కాటికి పోతుంటే కళ్ళతో చూడలేను. మన కున్న ధాన్యము బంధువులకు ఇచ్చి ఈ దేశము నదిలిపోదాము. నకుటుంబముగా కాశీలో ఉందాము.” అన్నాడు. నకుటుంబముగా భార్యాభర్తలు కాశీ వెళుతుంటే తోవలో ఒకయోగి కనపడగా అతన్ని తమకుమాళ్ల శుభాశుభములు అడిగినాడు. అప్పుడా యోగి “బ్రాహ్మణోత్తమా! నీకుమాళ్ళకు శుభమే. అయితే నీకూ నీరెండో కొడుకూకూ ఎడబాటు కలుగుతుంది. మీ పెద్దవాడిమరణము వల్ల నీరెండో కొడుకూ నీవూ మళ్ళీ కలుసుకొంటారు.” అని జరగబోయే విషయాలు చెప్పినాడు. గోవిందస్వామి కష్టసుఖాలకు లోనై యోగీశ్వరుని దగ్గర సెలవు తీసుకొని కాశీ వెళుతున్నాడు. భార్యాభర్తలు కాశీపురము వెలువల చండీదేవాలయములో మధ్యాహ్నము విశ్రమించి సంజవేళ తక్కిన యాత్రీకులతోపాటు, చెట్టుకింద మకాము చేసినారు.

రాత్రి యాత్రీకులు ఆకూ అలమూ వరి శయ్యలుగా పరుచుకొని బడలికవల్ల నిద్రించినారు. గోవిందస్వామి రెండో కొడుకుకు శీతజ్వరము తగిలింది. దానివల్ల వాడికంటికి కునుకు లేదు. వాడిశరీరము వణికి పోయింది. వల్లమాలినచలి వచ్చేప్పటికి వాడు, గోవిందస్వామితో “నాన్నా, ఈచలికి బతకను. చితుకులు నాలుగు వరి చలిమంట వెయ్యాలి.” అని వేడుకొన్నాడు. నిప్పు ఎక్కణ్ణించి వస్తుంది? అప్పుడు కుర్రవాడు “నాన్నా, ఈదగ్గరలో మంటలు కనపడుతున్నవి. వెడదామా?” అన్నాడు. “అబ్బాయీ! ఏకవమో తగలబడుతున్నది. లేకపోతే ఏభూతాలో కొరివిదయ్యో నిప్పులు గక్కుతున్నవి. పిశాచాలు ఉండే ప్రదేశానికి ఎలా పోతావు నాయనా?” అంటూ గోవిందస్వామి ఏమీ తోచకుండా లోలోపల మధనపడుతున్నాడు. కుమారుడు “నాన్నా! ఝుద్రపిశాచాలు నన్నేమి చేయగలవు? నా

కేమైనా శక్తి లేదనుకొన్నావా? పంటినిండా బలమున్నది.” అంటూ జ్వర తీవ్రతతో కోపంతో అన్నాడు. తండ్రి కుమారుణ్ణి శృణానభూమి దగ్గరికి తీసుకుపోయినాడు. మంటసమీపానికి వెళ్లి పిల్లవాడు చలికాచు కొంటూ తండ్రితో “నాన్నా, ఈమంటలో గుండ్రంగా కనపడే దేమిటి?” అని కుతూహలమువల్ల ప్రశ్నించివాడు. “అబ్బాయీ! అది మసపి పుర్రె! కాలుతున్నదిరా!” అన్నాడు తండ్రి. మండుతున్న కొరకంచుతో గోవిందస్వామి శవక పాలమును పగలగొట్టినాడు. వెంటనే కపాలములో నుంచి వన అతనినోటిలో పడింది. ఆకురవాడు దాన్ని గుచి చూచిన తక్షణమే భీకరాకారు డయిన రాక్షసు డై నాడు. అతని వెంట్రుకలు నిక్కబాడుచుకొని ఊర్ధ్వముఖములుగా ఉన్నవి. అతను ఎనను నాలుకతో నాకుతునే పుర్రెను చేతుతో ఉంచుకొన్నాడు. కొంతనేపటికి ఖడ్గహస్తం వాడు తండ్రిని నిరకబోయినాడు. “దేవా! కపాలస్ఫోటా! కత్తి ఎత్తకు. ఆయన నీతండ్రి. ఇలా రా” అంటూ శబ్దము వినిపడింది. గోవిందస్వామి పుర్రెను కపాలస్ఫోట డనే చేతుతో రాక్షసుడై త్షణంలో అదృశ్యుడై నాడు. కొడుకు పోగానే తండ్రి కుమిలిపోతూ చండిదేవాలయముచేరి భార్యకూ పిద్దకుమారుడికీ జరిగిన విషయము చెప్పినాడు.

దేవీపూజార్థము వచ్చిన యాత్రికసమూహము ఆభార్యాధర్మల పుత్రశోకము కనలేక విసలేక, కనీపెంచిన వాళ్ళతో సమంగా కన్నీరు మున్నీరుగా దుఃఖించింది. ఆనమయములో దేవీపూజకు వచ్చిన ధనికుడు సముద్రదత్తు డనేవర్తకుడు, దంపతులను చూచి కనికరించి తన ఇంటికి తీసుకొనిపోయి కంటికి రెప్పవలె కాపాడినాడు. గోవిందస్వామి తోవలో యోగి చెప్పినమాటలు స్మృతికి తెచ్చుకొని పోయినకొడుకు లభిస్తాడనే ఆశతో ధైర్యము చిక్కబట్టినాడు. సముద్రదత్తుడు ఆదంపతులకు తన ఇంట్లోనే నివాసము ఏర్పాటు చేసినాడు.

పెద్దకుమారుడు అశోకదత్తుడు యవకుడై చదువులు నేర్చి, నాశులో సమర్థుడైనాడు. ప్రపంచములో మల్ల యోధుడు ఎవడూ అతన్ని చిత్తు చేయలేడు. ఒకసారి దేవీ పూజాసందర్భములో దక్షిణదేశమునుంచి ఒకమల్లుకు వచ్చి, కాశీరాజు ప్రతాపముకుటుని సమక్షమున తక్కిన వస్త్రాచల సందరినీ ఓడించినాడు. అశోకదత్తుడు ఆకొత్త వస్త్రాదుతో సవాలు చేసి ఎట్టి చిత్తుచేయగా అందరూ అశోకదత్తుణ్ణి అమమితముగా ప్రశంసించినారు. మహారాజు తలుచుకొంటే ముహూర్తస్యస్య రౌపడమునో ఆశ్చర్య మేమిది? గాజు అతనికి తనసంహాసనము పెక్కగా ఉచితాసన మిచ్చి గౌరవించినాడు.

ఒకనాడు మహారాజు ఊరి కవతల శివాలయమునో అర్చన చేసి, శ్మశాన సమీపముగా నడుస్తున్నప్పుడు వల్లకాటిలో ఈ మొరదీనముగా అతని చెవులపడింది : “ప్రభూ! నేను ఏదోషము చేయనిదే న్యాయాధికారి నామీద నేరారోపణ చేసి నన్ను కొరతను వేయించినాడు. నేను పాపిని. మూడురోజులనుంచీ జీవుడు శరీరములోనుంచి లేచి పోవడియు లేను. అమితముగా దాహము వేస్తున్నది. మంట్రీము ఇప్పించండి ప్రభూ!” రాజు కనికరించి అశోకదత్తునితో చెప్పి ముచ్చినీళ్ళు పంపినాడు. అశోకదత్తుడు చీకటిలో శ్మశానానికి వెళ్ళి “ఎవరు ముచ్చినీళ్ళు అడిగినవారు?” అని గట్టిగా కేక వేసినాడు. ‘నేను’ అని ముక్త సరిగా సమాధానము వచ్చింది. అధ్వనినిబట్టి చితినుంట దగ్గరికి అతడు వెళ్ళి చూడగా కొరతనున్న పురుషుని సమీపాన సర్వాభరణ భూషిత, సర్వాంగసుందరి అయిన రమణి కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తున్నది. అశోకదత్తుడు ఆమెను “ఎవరమ్మా నీవు? ఏడుస్తావే?” అని అడిగినాడు. ఆమెఇలా సమాధాన మిచ్చింది : “అయ్యా! కొరతలో ఉన్న ఈ నిర్భాగ్యుడు నాభర్త. నేను నిర్భాగ్యును. ఇతనితో కూడా సమాగమనము చేతామని నిశ్చయము చేసుకొని ఇక్కడ ఉన్నాను. నాభర్తప్రాణము

పోయి, బాధ ఎప్పుడు పోతుందో అని కనిపెట్టుకొన్నాను. ఇప్పటికి మూన్నాళ్ళయింది. మాటిమాటికీ నాభర్త దాహము అడుగుతున్నాడు. దాహము తెచ్చాను. కొరత ఎత్తుగా ఉండడంవల్ల దాహము అతని నోటికి అందించ లేక పోతున్నాను.” అశోకదత్తుడు “రాజు నీభర్త కోసము దాహము పంపినాడు. ఇదిగో జలము. నాపిఘమీద నీవు నిలిచి అతని నోటిలో నుంచినీరు పోయ్యి.” అనగానే ఆమె అతనిపిఘమీద నిలవబడింది. క్షణములో నేలమీదా, అతనిపిఘమీదా నెత్తురుచుక్కలు రాలడము మొదలు పెట్టినవి. అశోకదత్తుడు ధైర్యముతో ముఖము పైకెత్తి చూడగా ఆమె కొరతమీదవున్న పురుషుణ్ణి వదేపదే చురకెత్తితో కోసి, అతని మాంసము భక్షిస్తున్నది. ఆమె పిశాచమేమో అని అతడు తలచి వెంటనే నేలమీద పడవేసి దాన్ని కొట్టబోగా కాలి అందెమాత్రము అతనిచేతిలో చిక్కింది. ఆమె నీలపడకుండా వెళ్ళి పోయింది. అశోకదత్తుడు ఆపిశాచిని స్మరిస్తూ, అందెను నుంచి ఆశ్చర్యముపొంది శ్మశానమునుంచి ఇంటికి వచ్చినాడు.

మర్నాడు ఉదయమే అశోకదత్తుడు స్నానాదికము పూర్తిచేసుకొని రాజాస్థానానికి వెళ్ళి రాత్రి శ్మశాన వాటికలో జరిగిన విషయమంతా పూసగుచ్చినట్టు రాజుకు విన్నవించి తన చేచిక్కిన కాలి అందెను రాజుకు అర్పించగా రాజు రాణికి ఇచ్చి అది ఎలా లభ్యమైనదో సవిస్తరముగా చెప్పినాడు. అశోకదత్తుడు అసాధారణ శౌర్య సంపన్నుడని రాజు గ్రహించి భార్యతో “ఇతను జాతి మాత్రాన్నే కాక విద్య, సత్యసంధత్వము రూపముచేతకూడా అందరికన్న గొప్పవాడు. మన అమ్మాయిని అనంగలేఖను అశోకదత్తునికి ఇచ్చి వినాహము చేస్తే బాగుంటుంది. ఎరుడు ధనవంతు డయిన మాత్రాని వసికిరాడు. ఇతను మహావీరుడు. ఇతను మన అల్లుడు కావడము యుక్తము” అని తన అభిప్రాయము చెప్పినాడు. ఆమాటలకు రాణి అన్నది: “నాథా సంబం

ధము మంచిది. ఇతనే అమ్మాయికి అనుకూల మైనవాడు. అమ్మాయి ఇతన్ని ఒకసారి మధువనములో చూచింది. అప్పటినుంచి దానికి ఇతని మీద అనురాగము అంకురించి అధికమవుతున్నది. అమ్మాయి తిండి తిప్పలు లేక నిద్రమాని బెంగగా ఉంటున్నది. పిల్లసంగతి నాకు తెలిసి కర్తవ్యము ఆలోచిస్తూ నిద్రపోయినాను. కలలో దేవతాస్త్రీ కనబడి అనంగలేఖను అన్యులకు ఇవ్వకు. మీఅమ్మాయి అశోకదత్తుని పూర్వజన్మలో భార్య” అన్నది. కలలో మాటస్ఫురిస్తూ తెల్లవారు జామున లేచి అమ్మాయి దగ్గరికి వెళ్ళి ఓకార్చినాను” రాణీమాటలు విని రాజు సంతోషించి అశోకదత్తునికి అనంగలేఖ నిచ్చి అఖండ వైభవముతో పెళ్ళిచేసినాడు. ఆవధూవరులకూడిమి లక్ష్మీవినయముల కూడికవలె వున్నది.

ఒకనాడు దేవి రాజుతో “అశోకదత్తుడు తెచ్చిన అందె కాంతి పంతముగా లేను. పోనీ మరొక అందె చేయిస్తే బాగుంటుంది” అన్నది. రాజు కింసాలులను పిలిపించి అందె చేయమని ఆజ్ఞాపించినాడు. అందుకు ఎక్కు “ప్రభూ! ఇలాటి కాలి అందెను మేము చెయ్యలేము. ప్రపంచములో ఎక్కడా ఇటువంటి దివ్యశిల్పము కనబడదు. మనుష్యులెవ్వరూ ఈఅందెను చెయ్యలేరు. ఇది ఎక్కడ దొరికిందో అక్కడే రెండో అందెకూడా దొరుకుతుందేమో వెతకండి” అని మనవి చేసుకొన్నారు. రాజు రాణీ అందె ఎలా లభిస్తుందని విచారిస్తున్నప్పుడు అశోకదత్తుడు వెంటనే “దీనిజత అందెను నేనే తెస్తాను” అని శపథము చేసినాడు. రాజు అల్లుడి సాహసానికి సంతోషించడమే కాకుండా ప్రేమ వల్ల జంకినాడు కూడా. ఆరాత్రి అశోకదత్తుడు శృంగారభూమికి వెళ్ళి ఎంత వెతికినా అతనికి పూర్వము కనపడినస్త్రీ అగపడలేదు. కాలి అందెను పొందడానికి మాంసవిక్రయమే ఉపాయముగా తలచి చెట్టుకు వేలాడుతున్న శవాన్ని మోసుకొని తిరుగుతూ “మాంసము మాంసము. కావలసిన

వారు కొనండి ” అని అరుస్తున్నాడు. క్షణములో దూరానుంచి “వీరుడా మాంసము తీసుకురా ” అని కేక విసవడింది. ఆపిలుపును బట్టి అశోకదత్తుడు వెళ్ళి వృక్షము క్రింద దివ్యరూపమును చూచినాడు. ఆమె చుట్టూ స్త్రీలు కూర్చున్నారు. రత్నాభరణాలలో ఆదివ్యస్త్రీ ప్రకాశిస్తున్నది. “మనుష్యమాంసము కావాలా? ” అని అతను అడిగినాడు “ఎంతకిస్తావు? ” అన్నది ఆమె. ఆపీరుడు భుజము మీదా వీపు మీదా శవాన్ని కుదురుగా నిలుపుకొని తనచేతిలో ఉన్న అందెను చూసి “ఈఅందెకు జత అందె నాకు ఎవరిస్తే వారికి ఈమాంసాన్ని అమ్ముతాను” అన్నాడు. “నీచేతిలో అందె నాకాలిదే. అదివరకు నీకు కనవడిన దాన్ని నేనే. ఇప్పుడు రూపమును మార్చుకొన్నాను. అందువల్ల నీవు నన్ను గుర్తించలేక పోయినావు. మాంస విక్రయముతో పనేమిటి? నేను చెప్పిన పని నీవు చేస్తే కాలి అందె ఇస్తాను” అన్నది ఆమె. అశోకదత్తుడు “తప్పకుండా నీవు చెప్పినట్టు చేస్తా” నని సమాధాన మిచ్చాడు.

ఆమె “వీరుడా! హిమాలయ పర్వతాలలో త్రిఘంటపురములో లంబజిహ్వ డనేరాక్షసరాజు నాభర్త. నాపేరు విద్యుచ్ఛిఖ. ఏ రూపము కావాలంటే, ఆ రూపాన్ని తెప్పించుకోగలను. నాకు ఆడపిల్ల పుట్టినతరువాత కపాలస్ఫోటు డనేవాడిచేతుల్లో నాభర్త మరణించినాడు. ఆయన రాక్షసపురాన్ని నాకు ఇచ్చినాడు. అప్పటనుంచీ కూతుర్ని పెట్టుకొని కాలక్షేపము చేస్తున్నాను. నాకూతురికి యౌవనమురాగా వరుడికోసం వెతుకుతున్నాను. ఆరాత్రి నీవు రాజుతోకూడా ఈ తోవనే పోతున్నప్పుడు, నీవు పడుచువాడ వనీ, సాహసికుడ వనీ, ఉత్తముడవనీ, నాకు అల్లుడు కాదగినవాడ వనీ తలచి ఉపాయము ఆలోచించినాను. శూలముమీద పురుషునిమొర అనేనెపముమీద నీచేత శ్లోకానలోకి మంచినీళ్లు తెప్పించినాను. మాయవేషాలు వేసి నిన్ను మోసగించాను. మళ్ళీ నిన్ను ఆకర్షించాలని నాకాలిఅందె ఒకటి

మాత్రము నీకు వనితి అన్యత్యురాలు నైనాను. నీవు మాయుంటికి వచ్చి మా అమ్మాయిని పెళ్ళిచేసుకో." అన్నది. ఆరాక్షసిమాటలకు అశోక దత్తుడు సంతోషించి ఆకాశమార్గాన దానివెంట హిమవత్సర్యత శిఖరమున ఉన్న పట్టణము ప్రవేశించి రాక్షసకన్య విద్యుత్ప్రభను పెల్లి చేసుకొన్నాడు. అక్కడ కొంతకాలముప్రియురాలితో సుఖముగా ఉన్నాడు.

ఒకనాడు ఆమెతో "నాకు కాలిఅంటే కావాలి. నేను ఇప్పుడు కాశీ నగరము వెళ్ళాలి. కాశీరాజు ససుత్తములో రెండోఅంటే తీసుకొని వస్తా నని శపథము చేసి వచ్చాను," అన్నాడు. అప్పు డామె పాదనూపురాన్నీ బంగారుతామరనూ ఇవ్వగా అతడు అవినీకరించి రాక్షసీ మహిమాతిశయమువల్ల ఆకాశమార్గమున స్మశానవాటికకు వచ్చినాడు. ఆమె పూర్వమువలెనే చెట్టుకింద నిలిచి అతనితో "నేను ఎప్పుడూ కృష్ణచతుర్దశీరాత్రివేళ ఇక్కడికి వస్తాను. నన్ను ఈ మర్రిచెట్టుదగ్గరే చూడగలవు." అని చెప్పింది. అశోకదత్తుడు సరే అని చెప్పి, తండ్రి దగ్గరికి వెళ్ళి, కుమారు లిద్దరూ చనిపోయా రని విలపిస్తున్న తండ్రిని ఓనార్చినాడు. తన హతాదాగమనముచేత తల్లిని తండ్రిని ఆనందపరచుటను చేసినాడు. మామ ప్రతాపముకుటుడు అల్లునిశక్తి నానుర్థ్యాలకు సంతోషించి ఫులకించిన బాహువులతో చాలాసేపు అశోకదత్తుణ్ణి ఆలింగనము చేసుకొన్నాడు. అశోకదత్తుడు రాజమందిరానికి వెళ్ళి కాలిఅంటెనూ, బంగారు తామరనూ రాజుకు అర్పించి, అడిగినవారి కుతూహలము తీర్చడానికి వీనులవిందుగా జరిగిన దంతా చెప్పినాడు. రాజనంపతులు అల్లునివల్ల కృతార్థుల మైనామని సంతోషించినారు.

మర్నాడు రాజు తాను కట్టించిన దేవాలయములో అల్లుడు తెచ్చిన బంగారు తామరను ఒక వెండిచెంబు మీద ఉంచినాడు. శివభక్తి పరు డయిన ఆ మహారాజు భక్తిరసావేశమువల్ల ఆనందాశ్రువులతో "ఓభూతిచే తెల్లనైన మహేశ్వరుడు, ఎర్రని జటాజూటముతో

ఉన్నట్లు, ఈ కలశము బంగారుతామరతో ప్రకాశిస్తున్నది. ఇటువంటి బంగారు పద్మము ఇంకొకటి కూడా దొరికితే రెండో కలశము విరాజ ఉండేవాణ్ణి" అని పలికినాడు. అశోకదత్తుడు మాయగాలి కోరిక తీర్చడానికి రెండవ కమలము తీసుకొని వస్తూ నన్నాడు. రాజు "నీ సాహసము చాలు. నాకు రెండో కమలము అక్కర్లేదు" అన్నాడు. అయినా సరే తెస్తా నని అశోకదత్తుడు ఉత్సాహపడుతుండగా శుష్క చతుర్థి వచ్చింది. భార్య రాత్రివేళ నిద్రిస్తున్న ననుకుంటూ చూచి అతడు ఇల్లు చదిలి శృశానానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ పురిచెట్టుకింద అశోకదత్తుని కోసము రాక్షసి అయిన అత్త ఎదురు చూస్తూ ఉన్నది. అల్లుడు రాగానే అతన్ని ఆమె ఆప్యాయంగా కుశలప్రశ్నలు వేసింది. అనంతరము వారిద్దరూ హినుపర్వత శిఖరమున రాక్షసపురానికి వెళ్ళి వారు. అశోకదత్తుడు భార్యతో కొన్నాళ్ళపాటు కాపురము చేసినాడు. ఒకరోజున అతడు "నాకు రెండో బంగారు కమలము కావాలి" అని అత్తగారిని అడిగినాడు. అత్తగారు "ఇంకెక్కడి కమలాలు? ఇక్కడే కపాలస్పృశిని సరస్సు ఉన్నది. అందులో బంగారు పద్మాలు మొలుస్తవి. ఆ పద్మాల్లో ఒకటి తీసి చూ ప్రభువునా భర్తకు ఇచ్చినాడు." అన్నది. అశోకదత్తుడు ఆ సరస్సును చూపించ నున్నాడు. "ఏలులేదు. రాక్షసులు ఆ సరస్సును కాపాడుతున్నారు. నీవు తెచ్చుకోలేవు" అని ఆమె చెప్పింది. అశోకదత్తుడు పట్టినపట్టు వదలలేదు. ఆమె అల్లుడికి దూరాన్నుంచి సరస్సును చూపించింది.

ఆదివ్య సరోవరము ఆకాశాన్ని అంటే పర్వతసానువు. మీద ఉన్నది. బంగారు పద్మాలు సరస్సుంతా కమ్మకొని సూర్యకాంతి వల్ల దేవీవ్యమానంగా ఉన్నవి. అశోకదత్తుడు పద్మాన్ని కోనేటప్పటికి సాయుధులైన రాక్షసులు వచ్చి అతన్ని ఆటంకము చేశారు. అతడు ఆరాక్షసు లందరినీ వధించినాడు. చావు తప్పి కన్ను లొట్ట

పోయి కొందరు రాక్షసులు పానిపోయి కపాలస్ఫోటము డనే రాక్షస రాజుకు వివేదించినారు. ఆ రాజు స్వయంగా వచ్చి తామర పువ్వులు కొల్లలుగా కోస్తున్న అశోకదత్తుని చూచి, “మాఅన్న అశోకదత్తు ఇక్కడికి వచ్చేడే!” అని ఆశ్చర్యపడి ఆనవాలుపట్టి, శత్రువును దూరంగా పానేసి, ఆనంద బాహులు కపోలాలపైన స్రవిస్తుండగా అన్న కాళ్ళమీద పడి “నేను విజయదత్తుడును నీసోదరుణ్ణి మన మిద్దరమూ గోవిందస్వామి కుమారులము. ఇంతకాలము విధివశాన ఇలా రాక్షసు ణ్ణిగా ఉన్నాను. శవకపాలమును పగలగొట్టడమునల్ల కపాలస్ఫోటము డని పేరు పొందినాను. నిన్ను చూచేప్పటికి నా బ్రాహ్మణ జన్మ జ్ఞాపకము వచ్చింది. నా తెలివినల్ల రాక్షసత్వము తొలగిపోయింది. ఆపరిచిన అజ్ఞానము తరిలిపోయింది.” అని చెప్పినాడు. విజయదత్తుడు చాలానేపు అశోకదత్తుని ఆలింగనములోనే ఉన్నాడు. అశోకదత్తుడు, రాక్షసత్వమునల్ల చెడిపోయి తిమ్మని శరీరాన్ని శుభ్రము చేస్తున్నాడేమో అన్నట్లు ఆనందాశ్రువులు వర్షిస్తున్నాడు. ఇంతలో వ్రజ్జప్తి కాశికుడినే విద్యాధర గురువు గగనమార్గమునుంచి వచ్చి ఆసోదరులతో “మీ రందరూ విద్యాధరుల శాపమునల్ల ఈ అవస్థ మీకు పట్టింది. ఇప్పుడు మీరు శాపముక్తు లైనారు. ఇవిగో అసాధారణము లైన విద్యలు, గ్రహించండి. మీ స్థానానికి వెళ్ళిపోండి.” అని చెప్పి వాళ్ళకు విద్యలు అనుగ్రహించి ఆకాశమార్గాన వెళ్ళిపోయినాడు. అశోకదత్తుడూ విజయదత్తుడూ విద్యాధరులై సువర్ణపద్మాలను తీసుకొని ఆకాశమార్గాన హిమాలయశృంగానికి వెళ్ళారు. అశోకదత్తుడు భార్యదగ్గికి పోగా ఆమె శాపము తీరి విద్యాధరి అయింది. అంతా గగనమార్గాన కాశీపురము వెళ్ళి దుఃఖముగో ఉన్న శల్లిదండ్రులకు కనపడి పరమానందము కూర్చినారు. విజయదత్తుడు శండ్రి కొగ్గిల్లో చాలానేపు ఉన్నాడు. ఆసంగతి తెలిసి ప్రతాపముకుటుడు కూడా

హర్షపరవశుడై అక్కడికి వచ్చినాడు. అశోక దత్తుడు ఎదురు చూస్తున్న ప్రేమురాలికి చురుగుదలము కలిగించినాడు. అతడు ముందుగానికి అనేక స్వల్పపద్యాలు ఇచ్చినాడు. కోరిక తీరి ఆయన సంతుష్టించినాడు.

గోవిందస్వామి విజయవత్తుని “నాయనా! ఆరాత్రి శ్లోకానములలో రాక్షసుడ వై నది మొరూప నీసంగతి చెప్పు” అని అడిగినాడు. విజయ దత్తుడు స్వపిషయము చెబుతున్నాడు : “ఆరాత్రి నేను చాపల్యమువల్ల శవకపాలము పగలగొట్టగా వన నానోట్లో పడ్డని. అందువల్ల రాక్షసు డనై, మాయకు లొంగిపోయినాను. రాక్షసులు నన్ను కపాలస్ఫోటుడై అని పిలిచారు. నేను రాక్షసులతో కలిశాను. వాళ్ళునన్ను నేనాధి పతిని చేశారు. మావ్రులును గుడియువల్ల గింధస్వలమీద దాకి చేసి, యుద్ధములో చనిపోయాను. వెంటనే రాక్షసులు నన్ను రాజును చేసి నారు. నేను రాక్షసరాజ్యము పరిపాలిస్తూ రాక్షస పురములోనే ఉన్నాను. సౌతాత్తుగా సువర్ణపద్యాలకై రాక్షసపురానికి అన్నయ్యి వచ్చినాను. అతన్ని చూడగానే నాలజ్ఞానము తొలగిపోయి నాది విద్యాధరకుల మని గ్రహించినాను.”

అశోక దత్తుడు స్వపిషయమును ఆమూల్యముగా పట్టిస్తున్నాడు : “పూర్వము మేము విద్యాధరులమై దివిగంగానదిలో స్నానము చేస్తున్న మునికన్యలను ఏకాంతములో చూచి మోహించినాము. వాళ్ళు మమ్మల్ని చూచి వ్యామోహముతో పడినారు. ఈసంగతి తెలిసి బంధువులంతా మునికన్యలను కోపంతోదీసి శపించినారు.

దుర్మార్గు లయినమీకు మానవజన్మము వస్తుంది. అక్కడిమీకు వియోగము కలుగుతుంది. మానవగోచరము కాని దూరదేశమునుంచి వచ్చిన నూతన పురుషుణ్ణి చూడగానే రెండోవాడికి జ్ఞానోదయము అవుతుంది. విద్యాధర గురువువల్ల విద్యలు సంపాదించి తిరిగి మీరు విద్యాధరులై, శాపము క్షులై మీబంధుమిత్రాదులను కలుసుకొంటారు.

ఇలా మునిశాపమువల్ల మేము ఇక్కడ జన్మించాము. మాంబత్తగారికి బంగారు పద్మాలు కావలసివచ్చింది. నేను రాక్షసుల పట్టణానికి వెళ్ళి తమ్ముణ్ణి కలుసుకొన్నాను. అక్కడే బ్రజ్జుల్ని కౌశికుడనే పిగ్యాధిగారు పువ్వువల్ల సమస్త విద్యలూ కరతలామలకము చేసుకొని, విద్యాధరులమై ఇక్కడికి వచ్చాము.

శాపము వదిలిపోయినందుకు అశోకదత్తుడు సంతోషించి, తల్లిదండ్రులకూ భార్యకూ కథానికలుచెప్పి సంతోషపెట్టినాడు. ఆంధ్రుని వినగానే ఆంధరికి విద్యాధరుల ముని పూర్వజ్ఞానము కలిగింది. అశోకదత్తుడు మామగారిదగ్గర సొంపు పుచ్చుకొని జననీ జనకులనూ, ఇద్దరు భార్యలనూ వెంట పెట్టుకొని ఆకాశమార్గాన తమచక్రవర్తి ఉన్నచోటికి వెళ్ళాడు. చక్రవర్తి ఆజ్ఞవల్ల అశోకదత్త విజయదత్తులు, అశోక వేగుడు పిజుడు వేగుడనే నూకన నామములు పెట్టుకొని గోవిందపర్వతానికి వెళ్ళి అక్కడ నివాసము వర్పరుచుకొన్నారు. ప్రతాపముకుటుడు అల్లుడిచ్చిన బంగారుపద్మాన్ని రెండవ కలశముమీద ఉంచి, తీక్కిన పద్మాబితో మహేశ్వరుని పూజించి, అశోకదత్తుని సంబంధమువల్ల తనకులము పవిత్రము ధన్యమైన దని సంతోషపడ్డాడు.

ఈవిధముగా లోకములో గొప్పవారు సత్త్వగుణమువల్ల ఉత్సాహము కలిగి దుష్కరకార్యములను సుఖముగా నాధిస్తారు. అందువల్ల శక్తిమంతుడూ, నీవుకూడా దేవాంశసంభూతుడి వనీ, నీకు ఇష్టసిద్ధి అవుతుందనీ తలుస్తాను. నీవు కొరెన కన్యకూడా దేవతాకన్య అయి ఉండవచ్చును. అకనక రేఖ దేవతాస్త్రీ కాకపోతే కనకపురమును చూచినవాడినే భర్తగా ఎందుకు కోరుతుంది ?

విష్ణుదత్తుడు చెప్పిన ఈ కథను శక్తిదేవుడు విని మనసులో కనకపురీ దర్శనము కోసము తహ తహ లాడుతూ మనస్సు చిక్కబట్టినాడు.

త రంగ ము : ౨౬

మరునాడు వెల్లపారుజానున వాశరాజు సత్యవ్రతుడు శక్తి దేవునితో “బ్రాహ్మణోత్తమా! నీకోరిక నెరవేరడానికి ఉపాయము ఆలోచించినాను. సముద్రసుస్థమున రత్నకూట మనేలంక ఉన్నది. ఆద్వీపములో సముద్రుడు శ్రీహరిని నెలకొల్పిడఁచుచేత, ప్రతియేటా ఆషాఢశుక్ల ద్వాదశినాడు ఉత్సవము జరుగుతుంది. ఆఉత్సవము చూడడానికి చూడతీకులు అనేక చోట్లనుంచి వస్తారు. అప్పుడు నీకు కనకపుర పుత్రాంశము తెలియవచ్చును. ఆఉత్సవదినము దగ్గికి వచ్చింది. పోదాము” అన్నాడు. శక్తి దేవుడు మిత్రుని ఉపాయానికి సంతోషించి అతడు చేసిన భవనహయము స్వీకరించి, నాన ఎక్కి ప్రయాణమైనాడు. శక్తి దేవుడు మిక్కిలి దగ్గరఉన్న సత్యవ్రతుణ్ణి “దురంగా సముద్ర ములో రెక్కలున్న పర్వతాలు స్వేచ్ఛగా పైకి లేచినట్టి కనపడు తున్నవే? అవి యేమి?” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు — సత్య వ్రతుడు “ఇక్కడ గొప్పచుడి ఉన్నది. దీన్ని తప్పించుకొనిపోవలెను. ఈనుడిలో ఎడ్డవాళ్ళు పైకి రాలేరు” అంటున్నప్పుడు నీటివేగమువల్ల నాన అనుడివై పోతున్నది. సత్యవ్రతుడు అది గమనించి “బ్రాహ్మ ణోత్తమా! మనకు కాలము మూడింది. ఓడ అటే పోతున్నది. నావను మర్చిడఁచు సాధ్యముకాదు. మృత్యుముఖములో పడబో తున్నాము. నేను లంగుకు విచారించను. శరీరము ఎప్పుడో పోవలసిందే కద! కిష్టపడినా నీకు కోరిక నెరవేరలేదని నాకు దుఃఖముగా ఉన్నది. నేను ఓడను నిలిపి చూస్తాను. నీవు వెంటనే మరిచెట్టు కొమ్మ గట్టిగా పట్టుకో. విధిని ఎవరు చాలగలరు?” అన్నాడు. ధీరు డయినసత్య వ్రతుడు ఇలా అంటున్నప్పుడు ఓడ మరికిందికి వచ్చింది. శక్తి దేవుడు భయపడక ఎగిరి లావుపాటి మరికొమ్మ పట్టుకొన్నాడు. సత్యవ్రతుడు నానతోపాటు నుడిలో గిరగిర తిరిగి కొట్టుకుపోయినాడు.

శక్తి దేవుడు మరొకొక్కను గట్టిగా పట్టుకొని నిరాశతో ఇలా చింతించినాడు: “నాకు కనకపురము కనపడ లేదు సరికదా, సత్య వ్రతుణ్ణి చేయూర గాశనము చేశాను! దురదృష్టాన్ని ఎవరు తప్పిస్తారు?” ఇలా ఆలోచిస్తుండగా పగలు గడిచింది. సంస్కృత పేద్ర పేద్రపిత్తులు అనేకప్రాంతాలనుంచి ధ్వనులు చేస్తూ చెట్టుమీద వాలుతున్నవి. ఆపక్షుల రెక్కల గాలికి సంతోషముతో అలలు లేస్తున్నవి. శక్తి దేవుడు ఆకుల జొంపములో దాగి మనుష్యవాక్కుతో సరిస్పరము మాట్లాడు కొంటున్న పక్షులవచనాలు పినాడు. ఒక పక్షి పగ లల్లా తాను తిరిగిన ద్వీపాన్ని, పర్వతాన్ని వర్ణించింది. ఒక ముసలి పక్షి అన్నది: “ఇవాళ నేను కనకపురము వెళ్ళాను. రేపుకూడా అక్కడికే పోతాను. ఎంతో సుఖంగా విహరించవచ్చు.” ఆపక్షి పలుకులు అతని పనులకు అకాలంలో అన్యుతపృష్టివలె సోకగా “అన్యుయ్య. ఇప్పటికీ నాపూర్వ పుణ్యము పండింది. కనకపురము వెళ్ళడానికి ఈపక్షిని వావానము చేసుకోవడమే ఉపాయము” అని అనుకొన్నాడు. ఆవృద్ధవిహంగము నిద్ర పోగానే, దానిపిపుమిది రెక్కల్లో దాగినాడు.

తెల్లవారిన తక్కిన పక్షులు నానాదేశాలు పొగా వృద్ధవిహంగము తనవీపురెక్కలలో శక్తి దేవుడున్నాడని ఎరుగక కనకపురానికి ఎగిరిపోయింది. అది అక్కడి పసములో మేతికై వాలగా శక్తి దేవుడు దానికి తెలియకుండా పిపుమిదనుంచి దిగి అక్కడక్కడా తిరిగి పసములో పువ్వులు కోస్తున్న ఇద్దరుస్త్రీలను చూచి దగ్గరికి పోయి, తన్ను చూచి ఆశ్చర్యపడుతున్న వాళ్ళతో “ఏ మమ్మా! ఈ ఊరు పేరేమి? మీ రెవరు?” అని అడిగినాడు. “ఈ పురము కనకపురము, ఇక్కడ విద్యాధరులు నివసిస్తారు. మిత్రమా, ఇక్కడ చంద్రవ్రథ అనే విద్యాధరి దగ్గర మేము పసపాలికలము, ఆమె కోసమే పువ్వులు కోస్తున్నాము.” అని వాళ్ళు సమాధాన మిచ్చారు. “మీరాణిని నాకు చూపించాలి”

వ్రసాదించినాడు. నా చెల్లెళ్లు ముగ్గురూ శాపవశమునబట్టి యనుష్ఠ్య లోకానికి వెళ్ళగా, మా తండ్రి నాకు ఈ కనక చురగాన్ని ఇచ్చి, తిలో వనానికి వెళ్ళినాడు. అంబికాదేవి అనుగ్రహమువల్ల మానవుడు నాకు భర్త అవుతాడని కలలో గ్రహించినాను. మా తండ్రి నా కోసము చాలామంది విద్యాధరులను వెతికినాడు. నాకు ఎవరూ నచ్చకపోవడముచేత వచ్చిన సంబంధం అన్నీ తోసిరా జన్నాను. అప్పటినుంచీ కన్యకా ఉండి మానవుని రాకకై ఎదురుచూస్తూ ఉండగా సుందరమైన ధైర్య నీవు రానే వచ్చావు. నీ అందచందాలకు, నీ సత్కారానికి విశేషమైన ప్రేమ వచ్చింది. రాబోయే చతుర్దశిరోజున నీ రాక చూడండికి చెప్పి ముచ్చటగా నిమిత్తము వృషభ వర్షతానికి వెళ్ళుతాను. అక్కడికి శివపూజార్థము నిగ్రాధయి లండనూ నానాప్రదేశాలనుంచి వస్తారు. కా తండ్రి సూడా వస్తాడు. కనుక ఆయన అనుమతి పొందిన అనంతరము మనము వెళ్ళి కేసుకోవచ్చుము.

చంద్రప్రభ విద్యాధరులను గౌరవించినంతగా శక్తి చేవుణ్ణి ఘుర్లుల్లో పెట్టి పూజించింది. అతడు ఆమె సనుక్షములలో నివసించకము అగ్ని దగ్ధునికి అమృతనర్మ పాతమువలె ఉన్నది! చతుర్దశితిథి రాగానే చంద్ర ప్రభ “నా తండ్రి దగ్గరికి వెళ్ళుతాను. పరివారము నాతోకే ఉంటుంది. పాపము నీవు ఏకాంతముగా రెన్నో భృ గడవనలసి ఉంటుంది. ఏకా కిగా నీవు ఈ అంతఃపురములో ఉన్నప్పుడు మధ్యఅంతస్తులో యాత్రము అడుగు పెట్టకు,” అంటూ ఆమె మనసు అతనిమీదనే ఉంచి తండ్రి దగ్గరికి వెళ్ళింది.

శక్తి చేవుడు రాజకన్యామందిరములో ఏకాకిగా ఉంటూ కాలము విసోదముగా వెళ్ళబుచ్చుతున్నాడు. అంతఃపుర మంతా అతడు తిరిగి చూస్తూ, చంద్రప్రభ మధ్యఅంతస్తుకు వెళ్ళిన ద్వందమువల్ల అతని కుతూహలము ఎక్కువయి మధ్యఅంతస్తులో కాలు పెట్టగానే మూడు రత్నమండపాలు కనపడినవి. ఒకరత్నమండపద్వారము తీసి ఉండగా

శక్తిదేవుడు లోపలికి వెళ్ళి చూచినాడు. అక్కడ హంపకేశ్వర పానుషు మీద ఎవరో కప్పకొని వండుకొన్నట్లు గ్రహించినాడు. కప్పకొని దుప్పటి ఎక్కడా పరోపకారి మహారాజకుమార్తె అతనికి కనపడింది. ఆమె మెళుకువుగా ఉందా? నిద్రిస్తున్నదా? అని మాయా? ఎవరి కోసము శక్తిదేవుడు కనకపురము వెళ్ళవలసి వచ్చిందో ఆకస్య, తాను కోరినకస్య లభించింది! తక్కిన రత్నమండపాల్లో అతడు ప్రవేశించి కన్యలిద్దరిని చూచినాడు. అతడు అంద మైనదిగుడుబానిసగ్గర రత్నాల జీవుతో ఉన్న గుర్రాన్ని ఎక్కదలచినాడు. ఆ అశ్వము అతన్ని నూతాలో పోసింది. శక్తిదేవుడు, బావినీళ్ళల్లో మునిగి కర్ణమూలపురములో పని ముహూడన్న దిగుడుబావిలో తేలినాడు. అతనికి దండ్రుని కనపడ లేదు. అతడు బెంగూ “అయ్యో! విద్యాధరపురము ఏ ను బుండి? ఏది చంద్రవర్ణ! ఆశ్చర్యంగా ఉండే! ఎలా నచ్చాను చూపుండు! ఆహా, అంతా మాయ! ఈమందభాగ్యుణ్ణి ఎంత చక్కగా అందరూ వందించారు? ఎవరముఖాన మూడువంక్తుల్లో బ్రహ్మ ఏమి గాతాడో గద!” అని విచారించాడు శక్తిదేవుడు. ఆలోచనా పరిపర విడిచి దిగుడు బావిలోనుంచి లేచి ఆశ్చర్యపడి, స్వగృహము చేరాడు. శక్తిదేవుణ్ణి చూచి “మానాయన ఎన్నాళ్ళకు ఎన్నాళ్ళకు, వచ్చాడు?” అని వరమాశ్చర్యపడి తండ్రి వండుగ చేసినాడు. శక్తిదేవుడు యథావ్రతారముగా ఆనర్థహీన పురములో చాటింపు విన్నాడు: “బ్రాహ్మణుడు గాని, క్షత్రియుడు గాని కనకపురమును చూచి ఉంటే వాస్తవముగా చూచిన విషయము చెప్పవలె. అట్టివానికి కుమార్తెను, కూవరా బ్యాన్ని రాజు ఇస్తాడు” అని.

ఆ చాటింపు విని శక్తిదేవుడు డప్పులవాళ్ళతో తాను కనకపురమును చూచిన నని చెప్పినాడు. వెంటనే అతన్ని వాళ్ళు రాజు దగ్గరికి తీసుకుని వెళ్ళారు. రాజుకు శక్తిదేవుని మీద సమ్మతము కలుగలేదు. అప్పుడు

శక్తిదేవుడు 'నామాట మీకు అవసమ్యకముగా ఉంటే నేను కనక పురము వెళ్లందీ వెళ్లనిదీ రాజపుత్రి పరీక్ష చేయవచ్చును' అని పలికినాడు.

రాజపుత్రి అతన్ని చూచి చూడడంతో 'నాన్నా, ఇతడు అబద్ధా లాడుతున్నాడు' అన్నది. శక్తిదేవుడు 'నామాట నిజమో అబద్ధమో రాజపుత్రీ, తెలుసుకో. నాకు కుతూహలముగా ఉన్నది. నిన్ను కనక పురిలో పాస్సుమీద పరుండగా చూచాను. ఇక్కడా నిన్ను చూస్తున్నాను,' అన్నాడు. అతడు చెప్పిన అసవాలు రాజకన్య రాజుతో మనవి చేసింది. "నాన్నా, ఈ బ్రాహ్మణుడు కనకపురము నిజముగా చూచినాడు. త్వరలోనే నాకు ఇతడు భర్త అవుతాడు. అక్కడ నాచెల్లెళ్ళనుకూడా ఇతడు వివాహము చేసుకొంటాడు. కనకపురానికి ఇతడు విద్యాధరరాజు అవుతాడు. నేను నాపురమునకు వెళ్ళవలెను. మునీంద్రుని శాపమువల్ల మానవజన్మ మెత్తి మీ ఇంట్లో జన్మించాను. ఆమునీంద్రుడు నాకు శాపవిముక్తిని ఇలా ప్రసాదించినాడు: ఏమానవుడు కనకపురములో నీదేహమును చూచి ఆరహస్యాన్ని వెల్లడి చేస్తాడో అప్పుడు నీశాపము పోతుంది. మానవుడే నీకు భర్త కాగలడు" అని. నేను ప్రస్తుతము మానవ కన్యను. అయినను పూర్వజన్మ జ్ఞానము ఉన్నది. తిరిగి నావిద్యాధరపదమును పొందుతాను." ఇలా అంటూ ఆరాజకన్య శరీరము వదిలి కనపడలేదు.

రాజమందిరము ఏడుపు పెడబాబ్బలతో నిండిపోయింది. శక్తిదేవుడు రెంటికీ చెడినరేపడి నైనా నని ఆప్రియురాండ్రను తలపోస్తూ, తన్ను నిందించుకొంటూ రాజగృహమునుంచి బైటికి వచ్చి ఆలోచించినాడు: "నాకోరిక సిద్ధిస్తుంది. ఎందుకు నేను చింతపడడము! సిద్ధి సాధనమీదనే ఆధారపడుతుంది. అందుచేత నేను కనకపురము అవశ్యము వెళ్లుతాను. ఇందుకు దైవమే నాకు సహాయము - "

శక్తిదేవుడు వర్ధమానపురమును వదిలి విటంకపురము చేరినాడు.

పూర్వపరిచితు డయిన వర్తకుడు అతనికి ఎదు రయినాడు. శక్తిదేవుడు “ఓహో! సముద్రములో పడిపోయిన సముద్రదత్తుడు బతికి వచ్చినాడే! ఏమి చిత్రము! ఇందుకు నేనే నిదర్శనము” అని ఆలోచించి వర్తకుణ్ణి పలకరించినాడు. ఒకరి నొకరు కౌగలించుకొన్నారు. సముద్రదత్తుడు శక్తిదేవుణ్ణి ఇంటికి పిలిచి అతిథి పూజలు చేసి అడిగినాడు” నావ పగిలి పోయినతరువాత నీవు సముద్రములోనుంచి ఏలాలేచి రాగలిగావు?” అని. అతడు జరిగినవిషయము పూసగుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. అప్పుడు వర్తకుడు “నాకుకూడా ఒక చెక్క దొరకగా, దానిసహాయముతో సముద్రము ఈడుకొంటూ దరి చేరాను. మూడురోజులు అయిన తరువాత ఒకఓడ రాగా గట్టిగా కేకలు పెట్టినాను. ఆనావలోవాళ్లు నన్ను ఓడలోకి ఎక్కించుకొన్నారు. ఓడలో మానాన్నను చూచినాను. ఆయన చాలాకాలముకిందట ద్వీపాంతరము వర్తకసందర్శములో వెళ్ళి తిరిగివస్తున్నాడు. నన్ను చూచి ఆనవాలుపట్టి గట్టిగా నాకంఠమును కౌగలించుకొని ఏడుస్తూ నాసంగతి అంతా అడిగినాడు. మానాన్నతో నేను “నాన్నా! నీవు ఎన్నాళ్ళకూ రాకపోగా వ్యాపారములో ప్రవేశించాను. ద్వీపాంతరానికి వెళుతుండగా మాపడవ బద్ద లయి పోయింది. నేను మునుగుతున్న సమయములో మీఓడ నన్ను ఉద్ధరించింది.” అన్నాను. మాతండ్రి నన్ను ఇలా మందలించినాడు. “ఎందుకు, రా నాయనా, ఉపద్రవాల్లో ప్రవేశిస్తావు? నీకు కావలసినంత ధనము ఉండగా, నేనూ సంపాదిస్తున్నాను కదా; ఇంకా నీకు తాపత్రయము ఎందుకు? ఈనావ నిండా బంగారము తెస్తున్నాను.” మే మిద్దరమూ విటంకపురము చేరుకొన్నాము.

శక్తిదేవుడు రాత్రి విశ్రాంతి తీసుకొని మర్నాడు సముద్రదత్తునితో “నేను ఉత్థులద్వీపానికి వెళ్ళాలి. అక్కడికి మార్గము ఎలాగ? అని అడిగినాడు. వర్తకుడు “నాబేరగాళ్ళు అక్కడికే వెళుతున్నారు.

వాళ్ళతోపాటు నీవుకూడా వెళ్ళు.” అని సలహా ఇచ్చినాడు.

శక్తిదేవుడు ఉత్థలదీప్తిపానికి వెళ్ళినాడు. అతడు అక్కడ తన బంధువు విష్ణుదత్తుదగ్గరికి వెళుతూఉండగా దాశవతి అయిన సత్యవతుని కుమార్తె చూచి ఆనవాలుపట్టి “నీవు మానాన్నతోకూడా కనక పురము వెతుకుతూ వెళ్ళావుకదా! ఇప్పుడు ఒంటిరిగా నచ్చా వేమి?” అని అతన్ని అడిగినారు. శక్తిదేవుడు విచారముతో “మీనాన్న నముద్రములో సుడిగుండములో కొట్టుకుపోయినాడు,” అని చెప్పినాడు. ఆమాట విని వాళ్ళు “ఈదుర్మార్గుణి పట్టకొండి. వీడే మాతండ్రిని చంపినాడు. ఒకడు ఓడలో ఉండగా రెండోవాడు సుడిలో పడిపోవడము సంభవించదు. అందువల్ల శక్తిదేవుడు మాతండ్రిని చంపినాడు. రేపు తెల్లవారు జామున ఈదుర్మార్గుణి చండికాదేవికి బలి వేదాము.” అని భయలకు ఆజ్ఞ ఇచ్చినారు.

వెంటనే ఆభృత్యులు శక్తిదేవుణ్ణి కట్టి చండిదేవాలయానికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. అతడు ఆరాత్రి ఒడ్డుపై ఉండి దేవిని వేడుకొన్నాడు. “దేవీ! బాలసూర్యునివలె అరుణ మయిననీవు లోకమంతటినీ, రక్షిస్తున్నావు. ఏపాపమూ ఎరుగని నన్ను ఈదుర్మార్గులు నీకు బలిగా సమర్పిస్తున్నారు. నాప్రియురాలిని దూరదేశములో ఉన్నదానిని పొందవలె నని వస్తున్నాను. నన్ను రక్షించు. నీభక్తుణ్ణి రక్షించు.” అతనికి కలలో దివ్యాశ్రీ నాక్షాత్కరించి కనికరము చూపుతూ “శక్తిదేవా! భయపడకు. నీకు శ్రేయము కలుగుతుంది. ఈదాశకుమారులకు బిందుమతి అనే చెల్లెలు ఉన్నది. ఆ అమ్మాయి నిన్నుచూచి మోహించి, వివాహము చేసుకోవలెనని యత్నిస్తుంది. అందుకు నీవు అంగీకరిస్తే ఆపిల్ల నిన్ను కాపాడుతుంది. ప్రాణభయం తప్పిపోతుంది. ఆకస్య పల్లెది కాదు. శాపవశము వల్ల ఇలా జన్మించిన దివ్యకన్య.” అని పలికింది. మెరుకవ రాగా అతనిపదుట బెన్నపిల్ల బిందుమతి కనపడింది. “నేను

నిన్ను విడిచిస్తాను. నాకోరిక మాత్రము నీవు చెల్లించాలి. నాలన్నలు నాకోసము తెచ్చిన సంబంధాలు అంగీకరించక కన్యనై ఉన్నాను. నీమీద నాకు మనసు కలిగింది. నన్ను వీలుకో." అని ఆమె వేడు కొన్నది. అతడు స్వస్వవిషయము స్మరించి తన క్షేమానికై ఆమెను వివాహ మాడినాడు. అతడు బాధముక్తుడై బిందుమతితో సుఖము అనుభవిస్తున్నాడు.

ఒకనాడు ఆఊరిపీఠిలో చండాలుడు గోమాంసమును మోనుకొని పోతూ ఉండగా మేడపైనుంచి శక్తిదేవుడు చూచి ప్రియురాలినో "ప్రేయసీ, గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం అని పెద్దలు అంటారు. గోవులు శ్రీలోకాలకూ పవిత్రములు. చూడు, ఆపాపిష్ఠివాడు దాని మాంసమును ఎలాభక్షిస్తాడో!" అన్నాడు. బిందుమతి "నాథా! ఆపాతకము ఊహించలేము. నేను గోవ్రభావముచేత అల్పదోషమాత్రమున ఈరీతిగా బెస్తకులములో పుట్టినాను. వీడికి తరణోపాయ మంటూ ఉన్నదా?" అని అడిగింది. అతడు "ప్రియా, చిత్రమే! నీ వెవరవు? నీకు బెస్తజన్మ ఎందుకు వచ్చింది?" అని నిర్బంధించి అడిగినాడు. ఆమె "నా మాటప్రకారము చేస్తే నీకు చెబుతాను. ఒట్టుపెట్టు." అన్నది. శక్తిదేవుడు మాట తప్ప నన్నాడు. అప్పుడు బిందుమతి "ప్రాణేశ్వరా! నీకు ఈలంకలో మరొక ప్రేయసి లభిస్తుంది. ఆమె త్వరలో గర్భము ధరిస్తుంది. ఆమెకు ఎనిమిదోనెలలో గర్భప్రావము కలిగేవిధము చూడు. రోత పడకూడదు. దీనికి కారణము ఉన్నది. నాకు దాశజన్మ ఎలా వచ్చిందో చెబుతాను. నేను పూర్వజన్మలో విద్యాధరిని. శాపమువల్ల మాంసపలోకములో జన్మించాను. విద్యాధరినై ఉండికూడా వీణతీగలను పళ్ళతో కొరికిన దోషమువల్ల బెస్తపిల్లనై పుట్టినాను. గోవుల ఎండు నరముతో. చేసిన తంతులను నోటితో కరిచినందుకు ఈగతి నాకు వట్టింది. గోమాంసాన్నే తినేవాళ్ళ సంగతి ఏమనవలె!" అన్నది.

ఆమె అన్నలలో ఒకడు రోజుకంటూ పరుగెత్తుకొని వచ్చి శక్తి దేవునితో “ఎక్కడినుంచో అడివిపిందివచ్చి జనాన్ని చంపి ఇటుకేసివస్తున్నది.” అన్నాడు. శక్తి దేవుడు మేడమీదనుంచి దిగి ఈటెచుచ్చుకొని అశ్వమెక్కి పందిని తరిమి పొడిచినాడు. దానికి గాయము తగులగా అది గుహలో దూరింది. అతడుకూడా గుహలో ప్రవేశించి వనమునూ గుహనూ చూచినాడు. అక్కడ అతనికి సుందరి వనదేవతవలె కనపడింది. “ఎవరమ్మా నువ్వు! ఏమిలా తిరుగుతున్నావు?” అని శక్తి దేవుడు ఆమెను అడిగినాడు. ఆమె “సుందరాకారా! చండవిక్రముడు అనే దక్షిణదిశాధిపతి కుమార్తెను. నన్ను బిందురేఖ అని పిలుస్తాడు. పాపాత్ముడైన జ్వలితలోచను డనే రాక్షసుడు నన్ను మోసగించి మా ఇంట్లోనుంచి ఇక్కడికి తెచ్చినాడు. ఈ రాక్షసుడు మాంసము కోసము వరాహరూపము ధరించి పోగా ఎవరో వీరుడు ఇతన్ని పొడిచినాడు. వెంటనే వచ్చి ఇతడు చనిపోయినాడు. నేను కన్నెరికమును కాపాడుకొని బతుకు జీవుడా అని బైట పడ్డాను.” అని చెప్పింది. శక్తి దేవుడు “రాజపుత్రీ, నేనే పందిని చంపినవాణ్ణి, ఈటెతో పొడిచినాను.” అని చెప్పినాడు.

“నీ పెవరువు?” అని అతన్ని ప్రశ్నించింది. “నేను బ్రాహ్మణుడను. నన్ను శక్తి దేవుడని అంటారు” అని అతడు సమాధాన మిచ్చినాడు. “అలా అయితే నీవే నా భర్తవు” అని చెప్పింది. ఆకస్యము వెంట పెట్టుకొని శక్తి దేవుడు గుహద్వారము గుండా ఇంటికి వెళ్ళి ఆ సంగతి భార్యతో చెప్పి, ఆమె అంగీకారము వుచ్చుకొని బిందురేఖను పెళ్ళి చేసుకొన్నాడు.

బిందురేఖ గర్భముతో ఉన్నది. ఎనిమిదో నెల రాగా, అతని ప్రథమ కళత్రము బిందుమతి స్వయంగా వచ్చి “వీరపురుషుడా! వాగ్దానము జ్ఞాపకము చేసుకో. నీ రెండో భార్యకు ఎనిమిది నెలల గర్భము. నీ వామకు గర్భస్రావము కలిగించి పిండాన్ని తీసుకు

రావాలి. మాట తప్పవు కదూ?" అన్నది. అతనిమనస్సు మథన పడింది. ఒకనైపు భార్యమీద మమకారము, మరొక నైపున శపథము అతన్ని వ్యాకుల పరిచినవి. చివరకు అతడు బిందులేఖ దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆమె అతని విషాదకారణము కనిపెట్టి "నేను ఎరుగుదును. నా గర్భమును చీల్చి మని బిందుమతి అన్నది. అలాగే మీరు చేయండి. తప్పేమీ లేదు. జాలి పడవద్దు. అందుకు నిదర్శనంగావినండి.

దేవదత్తుని కథ

పూర్వము కంబుకపురంలో హరిదత్తు డనే విప్రుని కుమారుడు దేవదత్తుడు చదువు కోక, ఎప్పుడూ జూద మాడుతూ ఇల్లు గుల్ల వట్టు గుల్లా చేసుకొని ముఖమెత్తుకొని నలుగురిలో తిరగలేక, సిగ్గుతో పాడు పడిన దేవాలయములో ఉన్నాడు. అక్కడ మూలికావైద్యము తెలిసిన జాలపాడు డనేనన్యాసి వద్దకు పోయి దేవదత్తుడు వందనము చేసినాడు. అతడు తనకు జూదమువల్ల ధనము పోయి దని కష్టాలను ఏ కరువు పెట్టినాడు. అప్పుడు సన్యాసి "ఎత్తా! వ్యసనములో పడిన వాళ్ళకు ఎక్కడి ధనమూ చాలదు. నీవు బాగుపడవలె నని అంటే, నేను చెప్పినట్టు చెయ్యి. నేను విద్యాధరు డను కాబోతున్నాను. నీవు కూడా విద్యాధర పదవికి తగినసాధన చెయ్యి. నీ ఆపదలు గట్టెక్కుతవి" అని సలహా ఇచ్చినాడు. దేవదత్తుడు అతన్ని కనిపెట్టుకొని ఉంటున్నాడు.

సన్యాసి మరునాడు శృశానానికి వెళ్ళి మర్రిచెట్టుకింద రాత్రివేళ పూజాదికము చేసి క్షీరాన్నము నైవేద్యము పెట్టినాడు. ఆ పూజాద్రవ్యమును నలుదిక్కులా చల్లుతూ అతడు దేవదత్తునితో "నీవు, 'విద్యుత్ప్రభా ఈ పూజను స్వీకరించాలి' అంటూ ప్రతిదినమూ ఇలాగే పూజ చేయాలి. తరువాత ప్రక్రియ నే నెరుగుదును. నేను చెప్పినట్టు

ఉంటాడు కొంతకాలముపాటు.” ఇలా దేవదత్తుడు అంటున్నప్పుడు పార్వతీదేవి ఆకాశమునుంచి దిగి ప్రత్యక్షమయినది. దేవదత్తుడు నమస్కారము చేయగా పార్వతి “పుత్రా, నీశౌర్యము అసమానము. నీవు వెంటనే విద్యాధరులకు రాజు కావాలి.” అన్నది. ఆమె అంతర్ధానముకాగా జేతాభుడు జాలపాదుని భూలోకములో విసిరివేసినాడు. దేవదత్తుడు సంతోషించి విద్యుత్ప్రభతో కూడా విద్యాధరాధిపత్యము పొంది సుఖముగా ఉన్నాడు.

ఇలా శక్తిదేవుని గాథను బిందురేఖ చెప్పి బిందుమతి చెప్పినట్లు దుఃఖము మాని నాగర్భమును ఛేదించు అన్నది. శక్తిదేవుడు పాపానికి శంకిస్తూ ఉండగా ఆకాశవాణి “శక్తిదేవుడా! నందేహించకుండా గర్భమును ఛేదించి తీసుకో. దాని కంతము పట్టుకోగానే అది నీకు ఖడ్గము అవుతుంది.” అన్నది దివ్యవాణి. అది విని అతడు వెంటనే కడుపు కోసి పిండమును మెడలో పట్టుకొన్నాడు. వెంటనే అది ఖడ్గమై ప్రకాశించగా అతడు విద్యాధరు డైనాడు. బిందురేఖ అదృశ్యురాలయింది. అతడు వెళ్ళి పోయి ఆసంగతి రెండో భార్యకు చెప్పాడు. ఆమె ఇలా పలికింది. “నాథా! మేము విద్యాధరరాజకుమారికలము. మేము ముగ్గురమూ అప్పచెల్లెళ్ళము. కనకపురములో ఉంటే వీలు లేక పోయింది. మా అప్పచెల్లెళ్ళలో కనకరేఖ అనే దాన్ని వర్ధమానపురములో చూచినావు. ఆమెకు శాపము తీరింది. వెంటనే కనకపురము వెళ్ళి పోయింది. నేను రెండో దాన్ని. ఇప్పుడే నాశాపము తీరింది. నేను కనకపురము వెళ్ళాలి. అక్కడ మా విద్యాధర శరీరాలు ఉన్నవి. మా అక్క చంద్రప్రభ అక్కడే ఉంది. నీవు ఖడ్గసిద్ధ ప్రభావము వల్ల వెంటనే అక్కడికి వస్తే నలుగురమూ నిన్ను వెళ్ళిచేసు కొంటాము. నీవు విద్యాధర చక్రవర్తివై మమ్మల్నీ మా తల్లిదండ్రుల్నీ సంతోషపెట్టు.”

బిందుమతి చెప్పిన మాటను పాటించి శక్తిదేవుడు గగన మార్గాన

కనకపురికి వెళ్ళినాడు. అతడు అదివరకు మూడు రత్నమండపాలలో, మూడు విద్యాధర శరీరాలు చూచినాడు. ఇప్పుడు ఆ దేహాలలో తన ప్రియురాలండ్ర ప్రాణాలు ప్రవేశించగా ఆ శరీరములు సజీవము లైనవి. చంద్రప్రభాదేవి శక్తిదేవుణ్ణి తన చెల్లెళ్ళనూ తనవి తీరక చూచింది. శక్తిదేవుణ్ణి పరివారజనము సేవించగా చంద్రప్రభ ఇలా పలికింది. “పర్థమానపురంలో రాజకన్య చంద్రరేఖ నా చెల్లెలు. నీ భార్య బిందుమతి బెస్తప్పిల్ల. దీన్ని శశిరేఖ అని పిలుస్తారు. రాక్షసులు ఎత్తుకుపోయిన రాజకన్య బిందురేఖ ఇది. దీని నిజనామము శశిప్రభ. ఇదికూడా నా చెల్లెలు. వీరమూర్తి! మా తండ్రి దగ్గరికి రావోయి! మమ్మల్ని అందరినీ పెళ్ళాడి సంతోషపెట్టు.” శక్తిదేవుడు నలుగురు విద్యాధరలతో వారితండ్రి దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆ విద్యాధర కన్యలు తండ్రి పాదములకు పందనము ఆచరించినారు. జరిగిన వృత్తాంత మంతా వాళ్ళు పూస గుచ్చినట్టు తండ్రికి చెప్పినారు. అశరీరవాణి ప్రేరేపణవల్ల తండ్రి తన నలుగురు కుమార్తెలనూ శక్తిదేవునికి ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. అతడు కనకపురీరాజ్యాన్ని, సమస్తవిద్యలనూ శక్తిదేవుని కిచ్చి, అతనికి శక్తివేగు డనే నూతననామము ఉంచినాడు. ఆ విద్యాధరాధిపతి శక్తివేగునితో “శత్రువులు ఎవ్వరూ నిన్ను జయించలేరు. మహానుభావుడయిన వత్సరాజువల్ల మీకు సరవాహన దత్తుడు జన్మిస్తాడు. ఆ సరవాహన దత్తుడు విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతాడు.” అని పలికి, అల్లుణ్ణి గౌరవించి నిజరాజధానికి పంపినాడు. శక్తివేగుడు రాజై భార్యలతో కనకపురానికి వెళ్లి సువర్ణ మందిరాలలో రత్నాలమెట్లు గలదిగుడు బావులలో, వనవాటికలలో క్రీడానుభము అనుభవిస్తున్నాడు.

ఈ ప్రకారముగా శక్తివేగుడు తనవిషయము వత్సరాజుకు చెప్పి “వత్సరాజా! చంద్రవంశ భూషణమా! ఆ శక్తివేగుణ్ణి నేనే! నీ కుమారుణ్ణి దర్శించా అని వచ్చాను. నేను మానవ మాత్రుణ్ణి అయినా

మహేశ్వర ప్రసాదమువల్ల విద్యాధరాధిపతిని అయినాను. నేను యింటికి వెళ్ళి వస్తాను. ప్రభువును చూచాను. మీకు శుభము కలుగుచుగాక!” అని కేలుమోడ్చి సెలవు తీసుకొని, ఆకాశాన ఎగిరినాడు. వత్సరాజు దేవేరులతో, పిల్లవానితో, మంత్రులతో సుఖముగా ఉన్నాడు.

చతుర్దారికా లంబకము

మదన మంచుకా లంబకము

త ర ం గ ము : ౨౭

తర్జయన్నివ విఘ్నాఘా
న్నమితోన్నమితేనయః
ముహూర్విభాతి శిరసా
స పాయా ద్వోగజాననః.

నమః కామాయ యద్భాణ
పాతై రివ నిరంతరమ్
భాతి కంటకితం శంభో
ర ప్పుమాలింగితం వపుః.

మస్తకం బివ్యాడు మాటిమాటికిని
ఎత్తుచు వంచుచు నెల్ల విఘ్నముల
తర్జించురీతిని దనరారునట్టి
గజముఖదేవుండు కాచు మమ్ములను.

శివుని దేహ ముమా సమాశ్లిష్ట మగుట
ఎవని బాణపాతమ్ముచే నెల్లవేళ

కంటకిత మైన రీతిని కానిపించు,
వందన మొనర్చు నా రతీవల్లభునకు.

సరవాహనదత్తుడు సమస్తసుఖములూ అనుభవిస్తూ, ఋషులూ, ఋషిపత్నులూ గోష్ఠి చేస్తూ ప్రస్తావవశాన తనచరిత్ర అడిగితే అన్యుడు చెప్పినట్టు తానే యీవిధముగా ప్రారంభించినాడు :

వత్సరాజు సరవాహనదత్తుని గారాబముతో పెంచుతున్నాడు. కుర్రవాడు ఎనిమిదేళ్ళు రాగానే మంత్రికుమార్లతో విద్యలు నేరుస్తూ వనాల్లో అడుకొంటూ ఉన్నాడు. వానపదతాదేవికీ పద్మావతికీ ప్రాణా లన్నీ పిల్లవాడిమీదనే ఉన్నవి. సరవాహనదత్తుడు పెరిగిన కొద్దీ వినయముతో నద్వంశసంజాత మైన శరీరముతో ప్రకాశిస్తున్నాడు. వత్సరాజు కుర్రవానికి పెళ్ళి చేయవలె నని ఉవ్విళ్ళూరుతూ కాలము గడుపుతున్నాడు.

తైలపాత్ర వైశ్యకుమారుని కథ

విత్తస్తానదీతీరములో తక్షశిల అనే పట్టణాన్ని సౌగతు డైన కళింగ దత్త మహారాజు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. పౌరు లందరూ జనదేవుని భక్తులు - ఆపురములో వైశ్యము లనే ప్రార్థనామందిరాలు చాలా ఉన్నవి. ఆరాజు కంటికి రెప్పవలె ప్రజలను కాపాడడమే కాక, గురువై ఉపదేశము చేస్తున్నాడు. ఆతక్షశిలలో విత్తస్తాదత్తుడు అనే ధనిక సౌగతు డున్నాడు. రత్నదత్తుడు అతని కుమారుడు; తండ్రి పాపాత్ము డనే భావముతో ఉండేవాడు. తండ్రి కొడుకుతో “అబ్బాయీ! ఎందుకురా నన్ను నిందిస్తావు?” అని అడిగినాడు. కుమారుడు “నాన్నా! నీవు వైదికధర్మాన్ని మంట కలుపుతూ, బ్రాహ్మణు లంటే గిట్టక, శ్రమణు లనే పూజిస్తావు. నీకు సౌగతమతము ఎలా నచ్చిందో నాకు ఆశ్చర్యంగా

ఉన్నది! స్నానాది నియమాలు అక్కల్లేదు. తిండితిప్పలకు వేళాపాళా అక్కల్లేదు. ఇ దేమి మతమో!” అని పలికినాడు. తండ్రి, “ధర్మానికి రూపములు చాలా ఉంటవి. లోకోత్తర మైన ధర్మమునకూ లోకవిదిత మైన ధర్మమునకూ వ్యత్యాసము ఉంటుంది. రాగమును వదలివేయ డము, సత్యము భూతదయా బ్రాహ్మణ్యము అవుతుంది. అన్ని జాతులకూ గొప్పవారికీ కొద్దివారికీ అభయ మిచ్చే సాగత మతాన్ని దూషిస్తున్నావు. అహింసాప్రధాన మైన ఈ జైనమతము నాకు పరమ ప్రీతి కలిగిస్తుంది. నేను చేసేదానిలో అధర్మమేమి ఉన్నది?” అన్నాడు. తండ్రి మాటలను కుమారుడు పెడచెవిని పెట్టినాడు. ఇద్దరిమధ్యా పచ్చి గడ్డి వేస్తే భగ్గు మంటున్నది.

వితస్తాదత్తుడు కళింగదత్త మహారాజుదగ్గరికి వెళ్లి, తన కుమారుడు జైనమత ద్వేషి అని చెప్పినాడు. రాజు వైశ్యపుత్రుని యుక్తిగా అస్థానానికి పిలిపించి, కోపాన్ని అభినయించి సారథితో “ఈవైశ్య కుమారుడు పాపాత్ముడు. జైనమత ద్వేషి. వీణ్ణి వెంటనే చంపివేయాలి” అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. తండ్రి కుమారుణ్ణి రక్షించ మన్నాడు. రాజు రెండుమాసాలు గడుపు ఇచ్చినాడు. కుమారుడు తండ్రిదగ్గరికే వెళ్ళినాడు. “నేనేమి అపచారము చేశాను? రాజుకు నే నేమి అపకారము చేశాను?” అని రత్నదత్తుడు విచారిస్తున్నాడు. రెండుమాసాలు అయిన తరువాత తన చావు తప్ప దని నిద్రాహారాలు మాని శుష్కిస్తున్నాడు. రెండు నెలలు గడిచిన తరువాత వితస్తాదత్తుడు కుమారుణ్ణి తీసుకొని రాజాస్థానానికి వెళ్ళినాడు. రాజు కుర్రవాణ్ణి చూచి “ఇలా కృశించిపోయినా నేమి! నిన్ను తిండి తిన వద్దన లేదే!” అన్నాడు. అప్పు డా వైశ్య కుమారుడు “నేను భయమువల్ల నన్నే మరిచినాను. తిండిమాట ఏమి జ్ఞాపకం ఉంటుంది! మీరు ఆజ్ఞాపించిన మృత్యుదండన విన్నప్పటినుంచీ నేను మృత్యువునే జపిస్తున్నాను.” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. రాజు

“నీకు యుక్తితో ప్రాణభయము బోధించినాను. చావంటే అందరికీ భయంగానే ఉంటుంది. మృత్యుభయాన్ని పోగొట్టి రక్షించడముకన్న వేరే ఉపకారము ఏమున్నది? నీకు మోక్షేచ్ఛ కలిగించే నిమిత్తము ఈ యుక్తి పన్నినాను. మృత్యుభీతుడైన ప్రాజ్ఞుడు ముక్తికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఈ ధర్మాన్ని అవలంబించిన నీతండ్రిని నిందించకు - ” అని చెప్పినాడు.

వణిక్పుత్రుడు వినయపూర్వకముగా “ధర్మోపదేశము వల్ల ఏలిన వారు నన్ను కృతార్థుణ్ణి చేశారు. మోక్షేచ్ఛ కలిగింది. నాకు ఉపదేశము చేయ వేడుకొంటున్నాను ” అని రాజును కోరినాడు. నగరోత్సవము వచ్చింది. రాజు నూనె నిండిన పాత్ర వైశ్యపుత్రునికి ఇచ్చి “ఈపాత్రను నీవు చేతిలో పెట్టుకొని ఊరంతా తిరిగి రావాలి. కింద ఒక చుక్కయినా పడకూడదు. ఒక్కబొట్టు పడితే ఈబంబ్రోతులు నీతల నరికి వేస్తారు. ” అని ఆజ్ఞాపించి, విచ్చుకత్తులు ధరించిన భటులను వెంటనే పంపినాడు. ఆవణిక్పుత్రుడు భయమునల్ల నూనె చుక్క క్రిందపడనీయక ఊరంతా తిరిగి రాజు దగ్గరికి వచ్చినాడు. అప్పుడు రాజు “ఓయీ! ఊల్లోతిరుగుతూ ఏమి చూశావు? ” అని ప్రశ్నించినాడు. వైశ్యుడు చేతులు జోడించి “దేవా! నేను ఏమీ చూడలేదు. ఏమీ వినలేదు. కత్తి దెబ్బకు భయపడి, ప్రాణాలమీద తీపివల్ల నూనె బొట్టుక్రింద పడకుండా తదేకదృష్టితో ఉండి నగరమంతా తిరిగినాను. అని సమాధాన మిచ్చినాడు. మహారాజు తత్త్వోపదేశమును ఈవిధముగా చేసినాడు “నీవు దృశ్య మైన తైలము మీదనే మనసు ఉంచి మరేవిషయాన్నీ చూడలేదు. ఆపకాగ్రతతోనే ధ్యానము చెయ్యి. నీమనస్సు విషయాలమీదకి పోకుండా ఎప్పుడు స్తంభించి పోతుందో అప్పుడు ఆత్మానుభవము కలుగుతుంది. స్వస్వరూపానుభవము కలవానిని కర్మలు అంట లేవు. ఇది నీవు గ్రహించవలసినది. ” వైశ్యకుమారుడు రాజేం

ద్రుని పాదాలమీద పడి కృతకృత్యుడై గృహలోన్ముఖుడైనాడు.

ఇలా కళింగదత్తుడు ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె కాపాడుతున్నాడు. సుగుణరాశి అయిన అతని పత్ని తారాదత్త రాజచంద్రుని వెన్నెలవలె ఉన్నది. ఆరాజదంపతులు శచీపురందరుల వలె సుఖముగాఉన్నారు.

సురభి దత్త కథ

ఇంద్రుని సమక్షములో స్వర్గరాజ్యమున చక్కని ఉత్సవము జరిగింది. నృత్యము చేసేనిమిత్రము అప్పరసలు అంతా వచ్చారు. సురభిదత్త మాత్రము మహేంద్రునికంట పడలేదు. ఇంద్రుడు యోగదృష్టితో చూసేనరికి సురభిదత్త నందనారామములో విద్యాధరునితో సుఖము అనుభవిస్తున్నది. ఇంద్రునికి కోపమువచ్చింది. “ఈదుర్మార్గులు కామములో కల్లు కనపడకుండా విచ్చలవిడిగా ఉన్నారు. ఈవిద్యాధరుడు దేవలోకములో ప్రవేశించి వినయము తప్పి ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అయినా విద్యాధరుని తప్పిదము ఏ మున్నది? సురభిదత్త తనఅంద చందాలతో అతన్ని ఆకర్షించి వలలో వేసుకొన్నది. ఆకామినీ లావణ్య సముద్రములో పడినవానికి ఇంద్రియనిగ్రహము ఎక్కణ్ణుంచి వస్తుంది? మేనకను చూచి విశ్వామిత్రుడు తపస్సు మానలేదా? శర్కిష్టారూపము వల్ల యమూతిగతి ఏ మైంది? బ్రహ్మదేవుడు సృష్టించిన తిలోత్తమను చూచి శివుడు తారుమారు కాలేదా? అప్పరసలు రూపలావణ్యాలవల్ల తపోధనులనుకూడా వశము చేసుకోలేదా? ఈఅప్పరస పాపాత్మురాలు. దీనికి దేవతలపొందు సరిపడక విద్యాధరుణ్ణి చేపట్టి, నందనారామములో విచ్చలవిడిగా ఉంటున్నది” అని ఆలోచించి మహేంద్రుడు అప్పరసను “పాపాత్మురాలా! మనుష్యశ్రీవై జన్మించి, అయోనిజను కుమార్తెగా కని నాదగ్గరికి నీవు వత్తువుగాక!” అని శపించినాడు.

ఈలోగా తక్షశిలాపురములో కళింగరాజభార్య ఋతిమతిగా ఉన్నది. ఇంద్రశాపముచేత స్వర్గపతితురా లయిన సురభిదత్త అనే అప్పరస కళింగరాణి గర్భవాసములో ప్రవేశించింది. అప్పరస కడుపున పడడముచేత ఆరాణి మరీ అందముగా ఉన్నది. ఆకళింగరాణి తారాదత్తాదేవి స్వప్నములో ఆకాశమునుంచి కాంతి జారి తనగర్భములో పడినట్టు చూచి తెల్లవారిన తరువాత భర్తతో చెప్పింది. కళింగరాజు నంతోపపడి “దేవీ! దివ్యులు శాపవశాన మనుష్యగర్భాన ఉద్భవిస్తారు. ఎవరో దేవతా సంబంధమయినవారు నీగర్భవాసంలో ఉన్నారు. జీవులు పుణ్యసాపక స్మారణవల్ల శుభాశుభ ఫలాలు అనుభవిస్తూ త్రిభువన మూలలో సంచారము చేస్తారు” అని పలికినాడు.

భర్తమాటలు విని మాటల సందర్భములో రాణి ఇలాఅన్నది. “కర్మబలీయము. అదే శుభాశుభభోగములను ఇస్తుంది. అందుకు నిదర్శనముగా విశండి ;

పూర్వము కోనలదేశములో ధర్మదత్తమహారాజుకు నాగశ్రీ అనే పతివ్రత భార్యగా ఉన్నది. ఆమె అవరలరుంధతి అని ఆనోటా ఆనోటా అంతా చెప్పుకొనేవారు. కాలక్రమేణ నాగశ్రీకి నేను జన్మించినాను. నాకు బాల్యములోనే తల్లి ఆకస్మికంగా జన్మాంతరమును స్మరించి మానాన్నగారిలో “రాజేంద్రా! హతాత్తుగా నాకు పూర్వజన్మము జ్ఞప్తికి వచ్చింది. అది చెప్పకపోతే ఆనందము పోతుంది. చెపితే నాకు మారకము. నాకు దరీతోవా కనపడదు!” అన్నది.

రాజు “ప్రేయసీ! ఆకస్మికంగా నాకు పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలిగింది. నానంగతి నీకూ, నీవిషయము నాకూ పరస్పరమూ చెప్పుకుందాము. ఏదయితే అది అవుతుంది. కా నున్నది కాకమానదు. విధిని తప్పించ లేము కద!” అని ప్రేరేణ చేయగా రాణి అంటున్నది;

తారా దత్త కథ

“రాజా! ఈదేశంలోనే మాధవుడనే బ్రాహ్మణుని ఇంటిలో నేను పూర్వజన్మలో సువృత్త అనే పేరుతో దాసీదాన్ని. దేవదాసుడు అనే వాడు నాభర్త. ఆయన మహాయోగ్యుడు. ఒక పావుకారు దగ్గర ఆయన ఉండేవారు. మాకు ముంతా కుండా, చీపురు మంచము, నేనూ మావారూ అని మూడు జత లుండేవి. ఇద్దరమూ కీచులాడుకోక పూసలలో దారంలాగ కలిసిమెలిసి ఉండేవాళ్ళము. ఇంటికి అతిథి అభ్యాగతీ, చుట్టపక్కములూ వస్తే కలో గంజో ఇంతపోనేవాళ్ళం. మేము కట్టుకోగా బట్టలు ఉంటే బీదా సాదాకు ఇవ్వడం కద్దు. ఇలా ఉంటూ ఉండగా దేశమంతటా కరువు వచ్చింది. మాకు రోజూ దొరికే తిండి తిప్పలు తగ్గిపోగా, ఆకలి మంటతో అటమటించివప్పుడు ఒక బ్రాహ్మణుడు మాగుమ్మంలోకి అతిథిగా వచ్చాడు. మావారూ నేనూ తిండిలేక శోషవచ్చి కాటికి కాళ్ళు చాచుకొని అతిథికి ఉన్నకాస్తా వడ్డించాము. ఆయన తిని గుమ్మము దాటినాడో లేదో, వెంటనే మావారు కాలం చేశారు. ఆయనకు చితి పేర్చి నేను సహగమనము చేసినాను. అనంతరము రాజమంధిరంలో పుట్టి మీకు దేవిని అయినాను. సుకృతవృక్షము వెంటనే ఊహించని ఫలమును కాస్తుంది కదా! ”

ధర్మదత్తుడు “ప్రియనీ! అవును. నేనే పూర్వజన్మంలో సీభర్తను. ఆదేవదాసుణ్ణి నేనే. నాకు పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలిగింది.” అని పలికినాడు. రాజూ రాణీ ఇద్దరూ కాలము చేసినారు. ఇలా నాతల్లిదండ్రులు గతించగా పినతల్లి నన్ను తీసుకుపోయి పెంచింది. నేను కన్యగా ఉన్నప్పుడు, మునీంద్రుడు అతిథిగా వచ్చాడు. ఆయనకు శుశ్రూష చేస్తూ అతని వరమువల్ల ఆ ధార్మికుణ్ణి పతిగా చేసుకొన్నాను. ఇలా ధర్మము చేత కల్యాణము ప్రాప్తమవుతుంది. ధర్మమువల్లనే మా తల్లిదండ్రులు రాజ్యాన్ని, జన్మాంతరజ్ఞానాన్నీ పొందినారు.

తారాదేవి మాటలు విని కళింగదత్తుడు ధర్మము ఆచరిస్తే మహా ఫలము కలుగుతుంది. అందుకునిదర్శనంగావిను” అని కథ చెపుతున్నాడు:

సప్తద్విజ కథ

కుండిన పురంలో ఒక బ్రాహ్మణో పాధ్యాయునికి ఏడుగురు కుమారులు శిష్యులు. ఒకసారి కరువు రావడంవల్ల ఆయన చాలా గోవులున్న తన మామగారి దగ్గరికి వెళ్ళి ఒక ఆవును అడిగి తోలుకొని రమ్మని శిష్యులను వంపినాడు. శిష్యులు గుర్వాజ్ఞను అనుసరించి వెళ్ళి గోవును అడిగినారు. ఆయన ఆవును అడిగిన వెంటనే అల్లుడి శిష్యులకు అర్పించాడే కాని అన్నాతుకు లయిన శిష్యులకు అన్నము పెట్టలేదు. వాళ్ళు గోవును తోలుకొని వస్తూ మార్గమధ్యములో ఆకలి బాధతో నేలమీద పడి ఇలా విచారించారు: “గురువుగారి కృపాము దూరాన ఉన్నది. మనము కష్టాలపా లైనాము. మనకు ఏవిధంగానైనా పట్టెడు అన్నము దొరికే విధము కనవడదు. ఈ గోవు మాత్రము నిర్జల ప్రదేశంలో, తృణకాష్టములు లేని చోట ఎలా బతుకుతుంది? ఇది చావక మానదు. గురువు గారి కార్యము అప్పుడు ఎలా నెరవేరుతుంది? అందుచేత గోవులో కొంతమాంసము తీసి ప్రాణము నిలుపుకొని, మిగతా గోమాంసము గురువుకు అర్పిద్దాము. కరువుకాలములో ఎలాగోకడుపులు నిండాలి కదా!” అలా శిష్యులు అందరూ కూడబలుకుకొని ఆ సబ్రహ్మణ్యులు ఏడుగురూ యథావిధిగా గోవును వధించి, దేవపూజ, పితృ తర్పణాలుచేసి కొంతగోమాంసము భక్షించి, మిగతా గురువుగారికి అర్పించి జరిగిన దంతా చెప్పినారు. ఆవరాధులు నిజము చెప్పినందుకు గురువు సంతోషించినాడు. ఆ ఏడుగురూ ఏడురోజులలో ఆకలితో చచ్చి, నశ్యముచేత జాతీస్మరులై జన్మించినారు. సంకల్పము శుద్ధ మైతే నశ్యులము, సంకల్పము దుష్టమైతే అనిష్టఫలము సంభవిస్తవి.

విప్ర చండాల కథ

ఒకసారి గంగలో ఒక బ్రాహ్మణుడూ, ఒక పంచముడూ నిరాహార్యులై తపస్సు చేస్తున్నారు. బ్రాహ్మణునకు విపరీతముగా ఆకలి వేసింది. నదిలో చేపలు పట్టి తింటున్న పల్లెవాళ్ళను చూచి బ్రాహ్మణుడు “ఆహ! ఈ బెస్త వాళ్ళు లోకములో నిజంగా ధన్యులు! వీళ్ళు యథేచ్ఛగా మత్స్యమాంసాన్ని తింటారు!” అని మూఢతతో ఆలోచించినాడు. తపస్సు చేస్తున్న పంచముడు పల్లె వాళ్ళను చూచి “వీళ్ళు ప్రాణిహింస చేసే కిరాతకులు. ఈ మాంసము తినేవాళ్ళ బతుకూ బతుకేనా! ఛీ! వీళ్ళ మొహాలు చూస్తేనే సాపం!” అని కళ్ళు మూసుకొని ఆత్మ నిష్ఠుడైనాడు. క్రమేణా విప్రుడూ, చండాలుడూ తిండిలేక చనిపోయారు. వాళ్ళలో బ్రాహ్మణ్ణి కుక్కలు పీక్కు తిన్నవి. పంచముని శరీరము గంగాజలములో శిథిలమైనది. అనంతరము బ్రాహ్మణుడు చిత్త సంస్కారము తక్కువకావడమువల్ల పల్లెవాళ్ళలో పుట్టి, తీర్థమహిమచేత జాతిస్మరుడు అయినాడు. చండాలుడు ఆత్మశుద్ధి ప్రభావమువల్ల అక్కడే గంగాతీరాన జాతిస్మరుడైన బ్రాహ్మణుడై జన్మించినాడు. వాళ్ళిద్దరూ పూర్వజన్మలను స్మరించుకొన్నారు. పల్లెవానికి వశ్చాత్తాపము కలిగింది. బ్రాహ్మణుడు రాజై సంతోషించినాడు. ఎవని చిత్తము శుద్ధమో వాడు తదనుగుణ మైన ఫలాన్నే అనుభవిస్తాడు. కలింగదత్తుడు ప్రసంగవశాన, “దేవీ! సత్వగుణమువల్ల చేసే కర్మ సత్ఫలాన్నే ఇస్తుంది. అందుకు నిదర్శనం చెబుతాను.” అని ప్రారంభించినాడు.

విప్రవీరుని కథ

అవంతి దేశములో ప్రసిద్ధ మైన ఉజ్జయిని నగరాన్ని విక్రమసింహ మహారాజు పాలిస్తున్నాడు, అతనికి శత్రువులు లేకపోవడమువల్ల యుద్ధ

మంటే రోత కలిగింది. ఇంగిత మెరిగిన అమరగుప్తు డనే మంత్రి ఇలా పలికినాడు: “రాజేంద్రా! బాహుబలమూ, అస్త్ర శస్త్రాలవల్ల మదమూ ఉండగా శత్రుకోటి ఏర్పడుతుంది. పూర్వము బాణాసురుడు భుజనహస్త దర్పము చేత హరుణ్ణి ఆరాధించి, యుద్ధయోగ్యుడయిన శత్రువును యాచించినాడు. శివుడు అతనికి వరమిచ్చి హరిని శత్రువుగా చేసినాడు. యుద్ధములో విష్ణుమూర్తి బాణాసురుని సహస్రబాహు వనాన్ని నరికి వేసినాడు. అందుచేత నీవు యుద్ధము లేదని విచారపడకు. శత్రురూప మైన అనిష్టమును ఎప్పుడూ వాంఛ చేయకు. నీ బాహుబలమునూ, శస్త్రవిద్యా పాటవాన్నీ వేటలో చూపించు. రాజులకు వేట వ్యాయామము వంటిది. శ్రమ ఓర్వలేని రాజులు యుద్ధానికి పనికిరారు. అడవి మృగాలను వేటాడు. అయితే వేటకూడా మితముగా ఉండాలి. పాండు రాజు మొదలయినవాళ్ళు మృగయాప్యసనము వల్లనే నశించినారు.” విక్రమసింహుడు మంత్రి మాటలు విని అంగీకరించినాడు.

మర్నాడు మహారాజు వేటకు వెళ్ళినాడు. భూమి యావత్తూ అశ్వములతో, కాల్యాలముతో వేటవాళ్ళ సింహనాదాలు నిండగా, రాజు బయలుదేరినాడు. అడవిలో పెద్దపులులు గర్జించగా కొండ గుహలు ప్రతిధ్వనించగా మహారాజు మహానందము పొందినాడు. వీనుగులను చంపగలిగిన సింహములను అతడు కూల్చి వాటి గోళ్ళనుంచి రాలిన ముత్యాలను తన పరాక్రమబీజాలవలె భూమిమీద వెదజల్లినాడు. జింకలు వంకరటింకరగా దూకుతూ అతని తోవకు అడ్డు వచ్చినవి. వెంటనే రాజు బాణము వదిలి జింకను కొట్టినాడు. చాలాసేపు అతడు వేటాడి అలిసి సాలిసి ఉజ్జయినికి మరలినాడు. ఒక శిథిల దేవాలయములో ఇద్దరు పురుషులు గుసగుసలాడుకొంటున్నారు. బహుశః వాళ్ళు వేగులవాళ్ళు అయి ఉంటారని రాజు తలచి, ప్రతిహరుని పంపి ఇద్దరినీ కట్టించి చెరగో ఉంచ మని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. మర్నాడు రాజు

వాళ్ళను దర్బారుకు పిలిపించి “మీరెవరు? అంతసేపు రహస్యాలో చనలు చేస్తున్నారేమి? ఏమిటి రహస్యముగా మీరు మాట్లాడేది?” అని ప్రశ్నించి నాడు. వాళ్లు అభయ మడిగినారు. అందులో పడుచువాడు ఇలా విన్నవించినాడు :

“రాజా! ఉన్నది ఉన్నట్టు చెబుతాను. ఈ ఉజ్జయినిలో కరభకు డనే బ్రాహ్మణుడు మహావీరు డైన కుమారుడు కలగవలె నని అగ్ని దేవుణ్ణి ఆరాధించగా, ఆయనకు నేను పుట్టినాను. మా నాన్నగారు కాలము చేయగా మాలమ్మ సహగమనము చేసింది. నాకు చిన్న తనములో చదువు అంటింది. నన్ను కసిపెట్టి చూచేవాళ్ళు లేక, నేను ధర్మమార్గమును అతిక్రమించి యథేచ్ఛగా జూదమూ శస్త్రవిద్యలు నేర్చినాను. శిక్షణ లేని జీవితము విచ్ఛలవిడిగా ఉంటుంది. నూనూగు మీసాల వయసులో వేలకు వెళ్లి విల్లు ఎక్కు పెడుతున్నాను. అప్పుడే ఉజ్జయినినుంచి పెళ్ళికూతురు బండిలో పెళ్ళివారిలో తరిలిపోతున్నది. హఠాత్తుగా ఏనుగు మదమువల్ల గొలుసు తెంపుకొని ఎక్కణ్ణించో ఆ పెళ్ళికూమార్తె మీదికి వచ్చింది. పిల్లతో కూడా వచ్చే పెళ్ళివారు భయపడి పారిపోయినారు. ఆ అమ్మాయిని చూచి “అయ్యో! పెళ్లి కూతుర్ని వదిలి వెళ్ళారు పెళ్లివారు! ఈ నుందరిని రక్షించాలి. ఆవదలో ఉన్నవాళ్లను కాపాడని నాబతుకు ఎందుకు? నాపౌరుషము కాల্পనా!” అనుకొని నేను ఏనుగును ఎదిరించాను. ఆగజము నామీదికి వస్తున్నప్పుడు, ఆకస్య భయపడి నాకేసి చూస్తున్నది. నేను కొంతదూరము ఏనుగును ఆకర్షించుకుపోయి ఆకుల జొంపముతో ఉన్న చెట్టులో దాగినాను. వృక్షశాఖను ఏనుగు చూర్ణము చేసి వెళ్ళిపోయింది.

తర్వాత నేను అనుందరి దగ్గరికి పోయి “ఏమమ్మా భయపడ్డావా?” అని అడిగినాను. ఆకస్య నన్ను చూచి కన్నుల నీరు నింపుతూ, సంతోషముతో అన్నది. “దుర్మార్గుని పా లయిన నాకు కుశల మెక్కడిది?

నన్ను కష్టాల్లో ఉంచి నాభర్త పిరికిపందై పారిపోయినాడు. వాడునాకు భర్తకాడు. మృత్యువునుంచి రక్షించిన నీవే నాభర్తవు. అడుగో అతడు నాకర్లతో తగ్గరగా వస్తున్నాడు. నీవు మెల్లగా నావెనుకనే రా. సందు దొరకగానే పారిపోదాము.” నేను అందుకు అంగీకరించి “అందగత్తై తనంత తాను వలచి వచ్చినప్పటికీ పరస్మీ మన కెందుకు?” అని మల్లీ ఆలోచించినాను. ఊణములో ఆసుందరిని రక్షించేనిమిత్తము ఆమె భర్త వచ్చినాడు. పెళ్ళివారంతా కలిసి నడుస్తున్నారు. పెళ్ళికూతురు ఇచ్చిన దారిబత్తెముతో నేను మారు దారిని వాళ్ళవెంట వెళ్ళినాను. పెళ్ళి కూతురు పెళ్ళికొడుకును మార్గములో తాకకుండా, గజభీతివల్ల పరు గెత్తితే శరీరము అలసిపోయిందని వంకప్పిందట. తరుణి ఫణామణితో హృదయాంతర వివక్షలతో ఉన్న పాము వలె అందరికీ అవకారము చేస్తుంది. క్రమేణా మేము పెళ్ళివారితో వాళ్ళ ఊరు వెళ్ళి వర్తకుల మని చెప్పినాము. ఆ వగటివేళ అందరమూ ఊరి వెలుపల దేవాలయములో ఉండగా ఈ బ్రాహ్మణమిత్రుడు నన్ను కలుసుకొన్నాడు. ఊణములో మాకు అన్యోన్య స్నేహనుబంధము ఏర్పడింది. ఇతనితో నారహస్యము అంతా పూసగుచ్చినట్లు చెప్పినాను. విని ఇతడు నిస్సందేహముగా “నెమ్మదిగా ఉండు. నీకోరిక సిద్ధిస్తుంది. అందుకు తగిన ఉపాయము ఉన్నది. ఈమెకు ఆడబిడ్డ ఉన్నది. అది నాతో రావడానికి సిద్ధముగా ఉంది. దాని సహాయమువల్ల నీఅభీష్టము నెరవేరుస్తాను” అని నాతో పలికిరాడు. ఈవిప్రుడు వైశ్యవధువు ఆడబిడ్డదగ్గికివెళ్ళి నారహస్యమంతా చెప్పినాడు. మర్నాడు ఆ ఆడబిడ్డ సంకేతస్థానము ఏర్పాటుచేసి పెళ్ళికూతురిని దేవాలయములోకి తీసుకొని వచ్చింది. గుళ్ళో ఉన్న నాన్నేహితునికి ఆడబిడ్డ తన వదినగారి వేషము వేసింది. ఆవేషముతో ఇతన్ని ఊళ్ళోకి తీసుకొని పోయి అన్నతో కూడా గృహప్రవేశము జరిపింది. ఆమె చేసిన ఉపాయ ప్రకారము నేను పెళ్ళి కుమార్తెకు పురుష వేషము వేసి

ఇక్కడికి తీసుకొని వచ్చాను. ఆరాత్రి అందరూ ఉత్సవములో మునిగి గాఢనిద్రలో ఉండగా ఆమె ఇతనితో లేచి వచ్చింది. ఎవరికంట పడకుండా ఈ బ్రాహ్మణమిత్రుడు ఆమెను తీసుకొని మధ్య మకాములు చేసి చివరకు నన్ను కలిసినాడు. ఇలా మేము ఇద్దరమూ తమంత వలచి వచ్చిన పడుచు భార్యల్ని సంపాదించినాము. నిర్భయముగా కాపురము చేయడానికి మాకు లోకభయము ఎక్కువగా ఉన్నది. చేసిన సాహసానికి మనస్సు నెమ్మదిగా ఎలా ఉంటుంది? ఉండడానికి బస, జీవయాత్రకు ధనార్జన మొదలైన విషయాలు మేము మాట్లాడు కొంటూ ఉండగా వీలినవారు దూరాన్నుంచి మమ్మల్ని చూచి పిలిపించి బంధించి పేగుల వాళ్ళ మని భ్రమపడి యెరలో ఉంచినారు. మహారాజా! వీరికీ ఆజ్ఞవల్ల మాసంగతి ఉన్నది ఉన్నట్టు విన్నవించుకొన్నాము. అటుపైన వీలినవారి చిత్తము!”

విక్రమసింహుడు సంతోషించి “బాగా ఉంది. మీరు భయపడవద్దు. ఈ పూళ్ళోనే ఉండండి. మీకు ధనము కావలిస్తే ఇస్తాను.” అని పలికి వాళ్ళకు సొమ్ము ఇచ్చినాడు. వాళ్ళు భార్యలతో రాజదగ్గర చిరకాలము సుఖముగా ఉన్నారు.

దేవీ! ఈ ప్రకారము పౌరుషముతో కార్యములు నెరవేరిస్తే సంపదలు తుల తూగుతవి. పురుషకారము ఉన్నబుద్ధిమంతులను చూచి సంతోషపడి రాజులు అపారముగా ధనము ఇస్తారు. ఇలాగే పూర్వము చేసుకొన్న కర్మవిశేషమువల్ల ప్రస్తుతము సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తూ ఉంటాము. అందుచేత స్వప్నములో ఆకాశమునంది నీగర్భములోకి వచ్చిన కాంతి ఏదో దేవతాసంబంధ మైనది. కర్మవశాన ఆ కాంతి నీదేహములో ప్రవేశించినది. ఇలా భర్త చెప్పగా తారాదేవి గర్భిణియై చాలా సంతోషము అనుభవించింది.

త ర ం గ ము : ౨౦

కళింగనేనా జననము

తారాదత్త గర్భ భారముతో ఓవలేకుండా ఉంది. ఆమె ముఖము తెల్లనై చంద్రోదయానికి పూర్వమున్న తూర్పు దిక్కు వలె ఉన్నది. ఆమె వెంటనే ఆడపిల్లను కన్నది. “అయ్యో, మొగపిల్లవాడు పుట్టలేదే” అన్నట్టు స్నేహముతో ఉన్న దీపకళికలు స్త్రీ శిశు కాంతి వల్ల వెలవెల పోయినవి. తండ్రి మగబిడ్డ పుట్టలే దని విచారించినాడు. ఆడ పిల్ల పుడితే అంత విచార మెందుకో? కుమారుడే పుడితే ఆనందము మూర్తీభవిస్తుంది. మహారాజు మనస్సుకు ఉల్లాసము కలిగించుకోడానికి జన ప్రతిమ లున్న విహారానికి వెళ్ళి సంఘములో కూర్చున్న సన్యాసిని చూచి అతని ధర్మబోధ విన్నాడు.

అథాన్ని దానము చేయడమే సంసారములో తపస్సు. అర్థదాత ప్రాణదాత. ప్రాణము అర్థములో నిలిచి ఉన్నది. బుద్ధదేవుడు దయా స్నిగ్ధహృదయముతో లోక కల్యాణానికి స్వాథాన్ని తృణప్రాయము చేసినాడు. సమస్త భోగాలను త్యజించినాడు. సాధన చేసి బోధనత్వ వై నాడు. శరీరము ఉన్నంత వరకూ జ్ఞాని ప్రాణిహితము కోసము కర్మ చేయవలె. అందుకు నిర్భయము విను:

కృత పు త్రి క ల క థ

పూర్వము కృతమహారాజునకు ఏడుగురు అందమైన పుత్రికలు కలిగినారు. వాళ్ళు పసితనములోనే ప్రవంచాన్ని విరక్తితో చూచి ఇల్లు వదిలి శ్మశానానికి వెళ్ళినారు. వాళ్ళు పరిజనులతో ఇలా చెప్పినారు: “ఈజగత్తు నిస్సారము. శరీరము నశిస్తుంది. స్వప్నములో భాసించిన విషయాలు యథార్థము కానట్టు, శరీరముకూడా లేనిదే.

సంసారములో పరోపకారము ముఖ్యధర్మము. శరీరము ఉన్నందుకు సకలప్రాణికోటికి హితాన్ని చేస్తాము. ఈశరీరాన్ని శ్మశానములో మాంసము తినే జంతువులకు వదిలేస్తాము. చక్కని శరీర మయిన మాత్రాన ప్రయోజనము ఏ మున్నది? పూర్వము ఒక రాజపుత్రుడు అందగా డైనా విరాగియై సన్యసించినాడు. అతడు భిక్షుకై ఒకవైశ్యుని గుమ్మము తొక్కగా, ఆ ఇంటావిడ రాజపుత్రుని చక్కదనము చూచి మనసులో ఉవ్విళ్ళూరింది. “నుకుమారుడవు. ఇంత కఠినవ్రతాన్ని అవలంబించా వేమి? నీకన్నుల సొంపు చూచిన జవరాలు ధన్యురాలు. నీవు ఎవలెను చూస్తే ఆమె ధన్యురాలు!” అన్నది గృహిణి. అప్పుడు ఆభిక్షువు ఒకకన్ను ఊడబీకుకొని చేత బెట్టుకొని ‘అమ్మాయీ, చూడు ఆకన్ను ఇలాంటిది. ఎంత రోతగా ఉందో చూడు. ఈరక్తమూ మాంసమూ చూడ శత్రుమా? నీకు ఇష్టమైతే ఈకన్ను అట్టే పెట్టుకో. రెండవకన్నుకూడా ఇలాంటిదే. పోనీ గాని రెండు కళ్ళల్లో ఏది రమ్యముగా ఉంది?” అని పరీక్షించినాడు. ఆగృహిణికి విచారము కలిగి “అయ్యయ్యా! పనికి మాలిన దాన్ని! ఎంత పాపిష్టిదాన్ని! నీవు కళ్లు పెకలించుకొన్నావు. అయ్యో, నామూలాన ఎంతపని జరిగింది!” అని మధనపడింది. భిక్షురూపములో ఉన్న ఆరాజపుత్రుడు ఆమెను విచార పడవ ద్దనీ, తనకు మహోపకారము కలిగిందనీ చెప్పి, అందుకు నిదర్శనముగా కథ చెప్పినాడు:

యతి కథ

పూర్వము ఒక సన్యాసి వైరాగ్యాన్ని గట్టిపరుచుకోవలె నని గంగాతీరాన ఉన్న వనవాటిలో తపస్సు చేస్తూన్నప్పుడు, విధివశాన రాజాకడు అంతఃపురకాంతలతో అక్కడికి విహారార్థము వచ్చి మధువు అధికముగా పానము చేయడమువల్ల మత్తిల్లినాడు. రాణులు రాజు

చెంత ఉండక చాపల్యము కొద్దీ వన మంతా తిరిగి సమాధినిష్ఠా గరి
మృత్యు ఊన్న సన్యాసి చుట్టూ నిలువ బడి కుతూహలముతో అతన్ని
చూస్తూన్నారు. ఈలోగా తెలివి వచ్చి రాజు రాణులకై వెలికి,
మునీంద్రుని వద్ద నున్న తన భార్యలను చూచి, ఈర్ష్యపడి వెంటనే
కత్తి దూసి సన్యాసిని కొట్టినాడు. కత్తికోత పడినా ఆముతి కోపగించక
వ్రనన్నుడై ఉండగా ఒక దేవత వ్రత్యక్షమై “మహాత్మా! నీకు అపకా
రము చేసిన దుర్మార్గుణ్ణి చంపివేస్తాను. ఎవడు వాడు?” అని అడిగింది.
ఆముని “దేవీ! అతడు నాకు ఉపకారి, అపకారి కాడు. అతని
అనుగ్రహమువల్ల నేను క్షమాశీలాన్ని పొందినాను. నన్ను అతడు పరీక్ష
చేసినాడు. నేను అతన్ని క్షమించాను. ఈ పరీక్ష లేకపోతే ఎవరిని
నేను క్షమించడము! సత్వర మైన ఈ దేహానికి కోప మనగా ఎటు
వంటిది? ప్రియమునూ, అప్రియమునూ సమదృష్టితో చూచినప్పుడే
క్షమ. అదే బ్రహ్మపదము.” అని పలికేసరికి దేవత సంతోషపడి
అతని గాయాలు మాన్పి అదృశ్యురై వెళ్ళింది.

ఆమునీంద్రుడు రాజును ఎలా ఉపకారిగా భావించాడో అలాగే
ఓతల్లీ, నీవు నాకు మహాోపకారిణివిగా భావిస్తాను. ఆమె అతని
పాదాల మ్రోల వాలింది. ఆభిక్షువు దేహమును రోసి తపస్సుకు వెళ్ళి
నాడు. పడుచుతనములోకూడా దేహభిమానము ఎందుకు ఉండాలి!
దేహము ఉన్నందుకు పరోపకారము విఘ్నకర్తృధర్మము. అందువల్ల
మేము శ్మశానములో పాడు శరీరాన్ని ప్రాణిహితము కోసము పార
వేస్తాము.” ఆ ఏడుగురు రాజకన్యలూ సిద్ధి పొందినారు. ఇలాగే జ్ఞాను
లకు శరీరము మీద మమకారము ఉండదు. దార పుత్రాదుల మీద
మమకారము ఉండదు.

కళింగదత్తుడు బౌద్ధ విహారములో ధర్మపన్నాలు వింటూ ఆ దిన
మంతా గడిపి తన మందిరానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడికి వెళ్ళగానే ‘అయ్యో,

నా కుమారికి స్త్రీ శిశువు పుట్టిందే' అని మళ్ళీ విచారపడగా ఒక పెద్ద ఇంటి బ్రాహ్మణుడు ఇలా అన్నాడు: “రాజేంద్రా! ఆడపిల్ల పుట్టిందని అంత విచారిస్తా వేమి! కొడుకులకన్న కూతుళ్ళే సయం. ఇహపరాలకు మే లయినవాళ్ళు. కొడుకులు పుట్టి రాజ్యలోభమువల్ల తండ్రినే సంహారము చేస్తారు. కుంతి భోజుడు మొదలయిన రాజులు కొడుకులవల్ల బాధలు పడితే, దూర్వాసుడు రక్షించాడు. కన్యాదానమువల్ల వచ్చే ఫలము - ముఖ్యంగా పరలోక ఫలము - పుత్రునివల్ల రాదు గదా. అందుకు తార్కాణము విను :

సులోచన కథ

చిత్రకూటపర్వతముమీద అపరమన్నధు డసిపించే సుషేణ మహారాజు నందనవనముకన్న నుందరవనము వేయించి, దానిమధ్య దిగుడు బావి ఏర్పాటు చేసినాడు. రత్నాలతో ఉన్న బావిగట్టున తీగనభార్య లే దని విచారముతో కూర్చున్నాడు. ఒకనాడు రంభ ఇంద్రభవనము నుంచి షికారుగా ఆతోవనేవచ్చి ఆరాజును చూచి “ఇతడు మన్నధుడా? అలా అయితే ఇతనిప్రేయసి రతీదేవి ఏది?” అనుకొని ఆకాశమునుంచి వనములోకి దిగి మానవరూపముతో అతనివక్కకు వెళ్ళింది. రంభను చూచి రాజు ఆశ్చర్యపడి “ఈమె మనుష్యస్త్రీ కాదు. ఎవరీ అందగత్తె! ఈమెపాదాలకు ధూళి అంటదే! రెప్పపాటు లేదే! దివ్యస్త్రీ వలె తోస్తున్నది. ఎవ రని ఈమెను అడిగితే వెంటనే వెళ్ళిపోతుంది. కారణ విశేషమువల్ల ఇక్కడికి వచ్చింది,” అని తలచినాడు. ఆమె అతన్ని పలుకరించి కంఠాన్ని కాగలించుకొన్నది. ఇద్దరూ ఇహలోకనుభూలు కొంతకాలము అనుభవించినారు. రంభ కొన్నాళ్లపాటు స్వర్గసీమను మరిచింది. ప్రేమ రమణీయమే కాని జన్మభూమికాదు గదా! రంభ

చెలిక తై అయిన యక్షిణి ఆకాశమునుంచి బంగారపురాసులు వర్షించగా ఆరాజ్యము మేరుశిఖరాలతో నిండిన ఆకాశమువలె ఉన్నది.

కాలక్రమేణ రంభ గర్భిణియై సాటిలేని స్ఫురద్రూపిణి యైన శిశువును కన్నది. ఆమె రాజుతో “రాజన్! నాశాపము తీరింది. నన్ను రంభఅంటారు. నిన్ను చూచి వలచినాను. శిశువును కని నీకు వదిలి వెళ్ళిపోతున్నాను. ఈపిల్లను నీవు పువ్వుల్లో పెట్టి కాపాడు. దీనికి వివాహము సంప్రాప్తమైనప్పుడు మన ఇద్దరికీ స్వర్గములో సమావేశము సంభవిస్తుంది” అని పలికి వివశురాలై అదృశ్యమైనది. రంభ వెళ్ళగానే సుషేణుడు వియోగదుఃఖమువల్ల శరీరాన్ని వదలివేతా మనుకొన్నాడు. మంత్రులు “మేనక శకుంతలను కని వెళ్ళిపోగా విశ్వామిత్రుడు ప్రాణాలు వదల లేదు. అలాగే మీరూ ఉండండి” అని పలకినారు. రంభా సమాగమకారణ మయిన ఆబిడ్డను ఎత్తుకొని రాజు ఆపిల్ల కన్నుగవ చూచి సులోచన అని నామకరణము చేశాడు. ఆకన్యకు క్రమేణ వయసు వచ్చింది. ఒకనాడు ఆమె సుందరోద్యానములో విహారము చేస్తూ ఉండగా వత్సుడు అనే యువమాని చూచి వలచినాడు. “ఎంత చక్కనిచుక్క! దీన్ని పొందని నాతపస్సు దండుగచేటు!” అని అతడు తలచినాడు. సులోచన అతన్ని చూచి భ్రమసి “ఎవ రితను? దండ కమండలాలు ధరించిన తపోధనుడు. చక్కగా ఉన్నాడే!” అని వ్యామోహపడి దగ్గరికి వెళ్ళి నల్లకలువలవంటి తన చూపుల తోరణాలు అతనిమీద వేసి, నమస్కరించింది. అతడు వెంటనే ఆమెకు వివాహ ప్రాప్తి రస్తు! అని ఆశీర్వదించినాడు. అతని అండచందాలకు ఆమె సిగ్గు చిలికింది. సులోచన శిరస్సు వంచి “ఇదే మీకోరిక అయితే, పరిహాసము కాకపోతే, మానాన్నగారిని మీరు యాచించండి. అప్పుడు నన్ను వివాహము చేసుకొందురుగాని,” అన్నది. ఆ యువముని సులోచన వంశ ప్రతిష్ఠ తెలుసుకొని, ఆమె జనకు డైన సుషేణుని దగ్గరికి

వెళ్ళి పిల్లను ఇమ్మని అడిగినాడు. యువముని తనస్సోదర్యము ముఖము మీద ఉట్టి పడుతూ ఉండగా సుషేణుడు చూచి ఆతిథ్యము చేసి సత్కరించి “స్వామిన్! ఈకన్య నాకు రంభవల్ల కలిగింది. ఈకన్యకు మూడు ముళ్ళూ పడితే, స్వర్గములో నాకు రంభా సమాగమ మవుతుంది. ఈవిషయము రంభ నాకు చెప్పింది” అని పలికినాడు.

మునికుమారుడు క్షణము ఆలోచించినాడు.

‘పూర్వము మేనక కుమార్తె ప్రమద్వరను సర్పదప్తను రురువు తన ఆయుర్దాయములో సగ మిచ్చి బతికించి వివాహము చేసుకోలేదా? త్రిశం కుణ్డి విశ్వామిత్రుడు స్వర్గానికి పంపలేదా? అలాగే నేనూ నా తపో ధనాన్ని వెచ్చిస్తే ఈకార్యము సాధించలేనా?’ అని అతడు తలచి ‘ఈపని భారము కాదు’ అని సమాధానము చెప్పినాడు. అతడు రాజసభలో సభాసదులందరూ వినవలె నని “దేవతలారా! ఈమహారాజు నా తపో భాగ మాత్రమున శరీరముతోనే రంభా సమాగమానికై స్వర్గలోకానికి పోవును గాక” అనేప్పటికి తథాస్తు అని దివ్యవాణి కూడా పలికింది. అప్పుడు సుషేణుడు తనకుమారిని అతని కిచ్చి నాకలోకానికి వెళ్ళి దివ్యత్వము పొంది ఇంద్రాజ్ఞవల్ల వచ్చిన రంభతో స్వర్గసుఖాల్లో మునిగి తేలుతున్నాడు.

రాజన్! ఇలా సుషేణుడు కన్యాదానము వల్ల కృతార్థు డైనాడు. మీవంటి గొప్పవారి ఇళ్ళల్లో దివ్యకన్యలు జన్మిస్తారు. ఈమె ఎవరో దివ్యాంగన. శాపభ్రష్టయై నీకూతురు అయింది. ఆడపిల్ల వుట్టిందని అంత విచారపడకు. ఇలాగా పెద్దఇంటి బ్రాహ్మణుని వల్ల కళింగదత్త మహారాజు గాథను విని నిశ్చింతగా ఉన్నాడు.

ఆయన కన్నులపండుగ కలుగ చేస్తున్న కుమార్తెకు కళింగనేన అని పేరు పెట్టినాడు. ఆపిల్ల దిన దిన ప్రవర్ధమానమై చెలికత్తెలతో చెలిమి చేస్తూ, ఉద్యానవనాలలో రమణీయ ప్రాసాదాలలో తిరుగుతూ క్రీడా

రసములో సుఖముగా కాలము గడుపుతున్నది.

ఒకనాడు కళింగసేన మేడమీద ఆడుకొంటున్నప్పుడు మయాసురుని కుమారి సోమవ్రథ గగన మార్గాన వెళుతూ చూచి ఇలా తలచింది: “ఎవ రీమె? చంద్రకళా? అయితే పగలు చంద్రకాంతి రాదే? రతీదేవి అయితే మన్మథుడేడి? బహుశః ఈమె ఎవరో దివ్యకన్య. శాపవశాన రాజమందిరములో జన్మించింది. పూర్వజన్మలో ఈమెతో నాకు స్నేహము ఉండి ఉంటుంది. లేక పోతే ఈకన్యవిషయము నాకెందుకు? అకారణ స్నేహము నాలో ఉదయిస్తున్నది. ఈ స్నేహమే నిదర్శనము మా పూర్వజన్మ బంధాన్ని నిరూపించడానికి. ఈకన్యతో తిరిగి చెలిమి చేయాలి.”

సోమవ్రథ కళింగసేనకు కనబడకుండా గగనమునుంచి దిగి మాన వాకారము ధరించి ఆమె దగ్గికి వెళ్ళింది. రాజపుత్రి సోమవ్రథను చూచి “ఎవ రీ దివ్యాంగన? నాదగ్గికి వచ్చిందే? ఆహా ఏమీ చక్క దనము! నిజముగా ఈమె నాకు తగిన చెలికత్తై” అని తలచి లేచి కొగ లించుకొన్నది. వంశము పేరు అడిగింది. సోమవ్రథ సమస్తమూ వివ రించి చెబుతూ నన్నది. ఒక రొకరి చేతుల్లో చేతులు వేసుకొని ఒట్టు పెట్టుకొన్నారు. ఆ ఒట్టే స్నేహపరిజ్ఞ. సోమవ్రథ “చెలీ! నీవు రాజకన్యపు. రాజపుత్రులతో చెలిమి చాలా కష్టము. చిన్న పొరపాటు సంభవిస్తే అమితముగా ఆగ్రహము వారికి వస్తుంది. ఇందుకు నిదర్శనము చెబు తున్నాను” అని కథ మొదలు పెట్టింది.

రాజపుత్ర నైశ్యపుత్రుల కథ

పుష్కరావతీ నగరములో గూఢసేన మహారాజుకు ఒక్కడే కుమారుడు. ఏకపుత్రుడు కావడము వల్ల తండ్రి కుమారుని గారాబముతో పెంచినాడు. కుర్రవాడు మహాగర్వియై మంచి చెడుగులు పాటించక

ఏది తోస్తే ఆపని చేస్తున్నాడు. తండ్రి కొడుకును నెత్తిన ఎక్కించు కొంటున్నాడు. ఆరాజపుత్రుడు వనములో విహరిస్తూ ఉండగా, బ్రహ్మ దత్తుడనే వైశ్యుని కుమారునితో స్నేహము కలిగింది. ఆ ఇద్దరికీ నేస్తము బాగా కలిసింది. రాజకుమారుడు ఏభోగము అనుభవిస్తే వైశ్యకుమారుడు కూడా అది అనుభవించ వలసిందే. రాజపుత్రుడు వైశ్యకుమారుడికి ముందుగా వివాహ ముహూర్తము నిశ్చయించి, తన వివాహానికి తాను అహిచ్ఛత్రపురానికి ప్రయాణమై మిత్తని కూడా తన ఏనుగు మీద ఎక్కించుకొని పరివారముతో సంధ్యవేళ ఇత్సుమతీ నదీతీరాన విడిసినాడు.

రాజకుమారుడు రాత్రి వెన్నల్లో మధువు తాగి శయనించి దాది అడగగా కథ చెప్పబోయి, అలసతవల్ల మత్తుచేత నిద్రించినాడు. దాది కూడా నిద్రించింది. వైశ్యపుత్రుడు మాత్రము మైత్రిచేత మేలుకొని ఉండగా ఆకాశమునుంచి స్త్రీలవాక్కులు వినపడినవి: “ఈ రాజపుత్రుడు ఈ పాపి, కథ చెప్పకుండా నిద్ర పోయినాడు. అందుచేత వీణ్ణి నేను శపిస్తాను. తెల్లవారగానే వీనికి హారము కనపడుతుంది. ఆహారాన్ని స్వీకరిస్తే వెంటనే మరణము తప్పదు.” రెండవ స్త్రీ వాక్కు: “దీన్ని తప్పించుకొంటే ఇతనికి మామిడిచెట్టు కనపడుతుంది. ఆ మామిడి పళ్ళు తింటే వెంటనే చనిపోతాడు.” మూడవ స్త్రీ పలికింది: “ఈ మరణము తప్పించుకొంటే రాత్రి పడకగదిలో రాజపుత్రుడు ప్రవేశించి నూరు తుమ్మలు తుమ్మితే, ఎవరూ ‘చిరం జీవ’ అనకపోతే ఇతనికి చావు మూడిం దన్నమాట” మనము చెప్పుకొన్న మాటలు విని రాజపుత్రుని ఎవరు కాపాడవలె నని ప్రయత్నిస్తారో వాళ్ళు కూడా మరణిస్తారు.” పిడుగువంటి ఆ మాటలు విని వైశ్యకుమారుడు రాజపుత్రుని మీది స్నేహముకొద్దీ “ఛీ! ఛీ! ఆరంభించినకథను ముగించకపోతే ఎంత చెరువు! దేవతలు ఇలాగే శపిస్తారు కాబోలు. నా మిత్రుడు రాజ

పుత్తుడు చనిపోతే నేను బతికి ఏమి లాభము? ఎలా గయినా ఇతన్ని యుక్తివల్ల రక్షించాలి. ఈ సంగతి ఇతనికి చెప్పను” అనుకొని వైశ్య పుత్రుడు ఆలోచిస్తూ రాత్రులా జాగరము చేసినాడు.

తెల్లవారింది. రాజకుమారుడు వైశ్యపుత్రునితో ప్రయాణమై పోతూ తోవలో హారాన్ని చూచి తీసుకోబోయినాడు. అప్పుడు వణి క్కుత్రుడు “మిత్రమా, ఈహారాన్ని తీసుకోవద్దు; ఇది మాయ. మాయ కాకపోతే హారము సైనికులకు ఎందుకు కనపడదు?” అని వారించినాడు. తర్వాత రాజనుతుడు మామిడిచెట్టు చూచి మామిడిపళ్ళు తినబోగా వైశ్యపుత్రుడు ఆటంక పరిచినాడు. మిత్రుణ్ణి రక్షించబోగా పెళ్ళికొడుకు మనసులో మథన పడుతూ మామగారి ఇంటికి వెళ్ళినాడు. అతడు గుమ్మములో కాలు పెట్టబోయే సమయములో మిత్రుడు వారించగా అతడు ఇవతలకు వచ్చినాడు. వెంటనే ఆఇల్లు కూలింది. వైశ్యపుత్రుడు ఎలా చెప్పితే అలా చేస్తున్నాడు పెళ్ళికొడుకు. రాత్రి రాజపుత్రుడు పెళ్ళికూతురితో పడకగదిలో ప్రవేశించినాడు. వైశ్యుడు శయ్యా గృహములో ఒకచోట దాగి రాజపుత్రుని రక్షించదలచినాడు. రాజ పుత్తుడు శయ్యమీద కూచుని నూరుసారులు తుమ్ముగా వైశ్యుడు మెల్లగా ‘చిరం జీవ’ అంటూ సంతోషముతోబయటికి వచ్చినాడు. అతడు పోతూ ఉండగా రాజపుత్తుడు భార్యసహితముగా చూచి, నేనాహాన్ని మరిచి కోపముకొద్దీ దావారికులను పిలిచి “ఈ పాపి నా అంతఃపురంలో ప్రవేశించినాడు. రేపుఉదయము ఇతన్ని శిక్షిస్తాను. అంతవరకూ బంధించండి.” అని ఆజ్ఞాపించినాడు. వైశ్యపుత్రుడు ఆరాత్రి బంధనములో కాలము గడపి తెల్లవారగానే తాను వధ్యస్థానానికి పోగా రాజపురుషులతో, “నన్ను మొదట రాజ పుత్రునిదగ్గరికి తీసుకొని పదండి. నేను అతన్ని కొన్నిసంగతులు అడగ వలె. తరువాత నన్ను చంపివేయ వచ్చును.” అనిచెప్పినాడు. వారు రాజ

దగ్గరికి వెళ్ళి వైశ్యుడు చెప్పినమాటలు విన్నవించగా అతడు అందుకు అంగీకరించినాడు. వైశ్యకుమారుడు వచ్చి యావద్వృత్తాంతమునూ పూస గుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. రాజపుత్రుడు తనను రక్షించిన మిత్రుని చెరనుంచి విడిపించి భార్యసమేతముగా నిజనివాసానికి వెళ్ళినాడు.

ఈరీతిగా రాజసుతులు మత్తమాతంగములవలె తమ నియంతలనే చంపుతారు. వాళ్ళతోను బేతాభులతోనూ స్నేహ మేమిటి? ఉభయులూ నవ్వుతూ ప్రాణాలు తీస్తారు. అందువల్ల రాజపుత్ర, సీపు నాన్నే హలతను తుంచి వెయ్యకు.” అని సోమప్రభ చెప్పగా కళింగసేన విని నెయ్యముతో ఇలా పలికింది: “సఖ! వీళ్లు పిశాచాలు గాని రాజ పుత్రులు కారు. నీకు ఉదాహరణముగా కథ చెప్పుతాను:

పిశాచదుర్గ్రహ కథ

పూర్వము యజ్ఞస్థల మనే అగ్రహారములో పేదబ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. ఒకనాడు అతడువంటకర్రకై అరణ్యానికి వెళ్ళినాడు. గొడ్డలితో అతడు ఒకపెట్టు పెట్టగా చితుకు ఎగిరి అతనిపిక్కలో గుచ్చు కొన్నది. వెంటనే పిక్కకు గాయమై రక్తము కారగా అతడు మూర్ఛ పోయినాడు. ఎవడో అతన్ని చూచి ఆనవాలు పట్టి ఇంటికి మోసి తెచ్చినాడు. భార్య కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చి అతనిగాయాన్ని శుభ్ర పరిచి కట్టు కట్టింది. ఎంత వైద్యము చేసినా గాయము మానక కోరి వుండు బ్రహ్మరాక్షసి అయింది. నాడీవ్రణముగా పరిణమించడమువల్ల అతడు అనువులమీద ఆశ పడలుకొని ఆత్మహత్యకు ఒడంబడగా, అతనిహితమును కోరినమిత్రుడు “నాన్నేహితుడు యజ్ఞదత్తుడు మింగ బోతే మెతుకులేక బాధపడి పిశాచవాధన చేసి పైసా గడించి, ఆమంత్రాన్ని నాకూ చెప్పినాడు. నీవుకూడా పిశాచాన్ని సాధించు. నీవ్రణము నయ మవుతుంది.” అని సలహా చెప్పి మంత్రోపదేశము చేసి,

మంత్రవిధానముకూడా వివరించినాడు: “నాలుగోజామున లేచి తల విరియిపోసుకొని, దిన మొలగా, రెండుపిడికిళ్లలో బియ్యము పట్టుకొని జవము చేస్తూ నాలుగుపీధులూ కలిసేకూడలికి వెళ్ళు. అక్కడ ఆరెండు గుప్పిళ్ల బియ్యమూ ఉంచి మౌనంగా ఇంటికి రా. వెనక్కు తిరిగి చూడకు. ఈరీతిగా పిశాచము నీకు కనపడేదాకా నడుచుకోవాలి. ఆపిశాచము నీవ్యాధిని పోగొట్టుతాను అని స్పష్టముగా వలుకుతుంది. ఆమాట లంగీకరించు. నీరోగము నయ మవుతుంది.” ఆవిప్రుడు అలాగే చేసినాడు. అప్పుడు పిశాచము వశ్యమై హిమాలయపర్వతాలనుంచి ఓషధులను తెచ్చి అతనివిషపుకురుపును మాన్పి “నాకు మరొకవ్రణాన్ని కూడా చూపు. దాన్నికూడా కుదిరిస్తాను. అలా ఔష్యకపోతే నీలంతు చూస్తాను.” అని అతన్ని పీడించింది. అతడు భయపడి చావుతప్పి కన్ను లొట్టపోయి, బతికి తే బలుసాకు తినవచ్చని “ఏడురోజుల్లో నీకు రెండోవ్రణము నాశరముమీద చూపిస్తాను” అని చెప్పి వెళ్ళినాడు.

ఇలా అని అశ్లీలము చెప్పడానికి సిగ్గుపడి కలింగసేన క్షణం నిదానించి మళ్ళీ సోమవ్రథతో చెప్పతున్నది: “అతనికి రెండోవ్రణము దొరక్క బెంగవడి ఉండగా ఇల్లు పట్టిన కూతురు సంగతి యావత్తు ఆకలింపు చేసుకొని “నేను ఆ పిశాచాన్ని వశ్యము చేసుకుంటాను. దాన్ని వంచిస్తాను. నీవు పోయి దానితో ‘నాకూతురికి వ్రణము లేదని. పోగొట్టు’ మని అడుగు.” అన్నది. బ్రాహ్మణుడు పిశాచముతో ‘చెప్పి దాన్ని కుమార్తెదగ్గరికి తీసుకొని వచ్చినాడు. దానికి ఆమె ఏకాంతములో తన వరాంగమును చూపి “న్నేహితుడా! నాకు ఈవ్రణాన్ని కుదర్చవా?” అని వేడుకోగా, ఏకోశానా తెలివితేటలు లేని ఆపిశాచము ఆమె వరాంగమునకు పిండి పూసి కట్టు వేసి మాన్యలేక విసిగింది. ఆదయ్యము ఆమె పిక్కలను తన బుజాలమీద ఉంచుకొని ఇది ఎందుకు కుదరదో చూడా మని వరాంగాన్ని చూడగా దానికింద పాయువ్రణము

కనపడింది. అది చూచి హాడిలిపోయి 'ఒకవ్రణము కుదరక పూర్వమే మరొకవ్రణము పుడుతున్నదే! కష్టాలు వెంటవెంటనే వస్త వని అంటారు - ' అని ఆలోచిస్తూ వ్రయత్నము నిష్ఫలము కావడము చూచి, ఈబంధము తనమెడకి చుట్టుకొంటుం దని వెరిచి, ఆమూఢ పిశాచము తెగతెంపులు చేసుకొని అక్కణ్ణించి పారిపోయింది.

ఈరీతిగా ఆబ్రాహ్మణవితంతువు తండ్రిని రక్షించేనిమిత్రము పిశాచాన్ని వందించింది. బాలు రయినరాజపుత్రులూ సాధించి అనర్థమే చేస్తారు. బుద్ధి ఉపయోగించి అపాయము తప్పించుకోవలె. కులాంగన లయినరాజకుమార్తెలు ఇలాంటివా రని ఎక్కడా మనము విని ఉండలేదు. అందుచేత చెలీ, నాన్నహాన్నిగురించి నీవు మరోమాదిరిగా భావించకు.

కళింగసేనవల్ల ఈకథ విని సోమవ్రథ సంతోషపడి "చెలీ, మాయిల్లు ఇక్కడికి అరవైయోజనాలు. సంజవేళ కావచ్చింది. చాలాసేపు ఉన్నాను. వెళ్లివస్తాను" అని చెప్పి, తిరిగి తనరాకను కోరిన కళింగసేన దగ్గర సెలవుపుచ్చుకుని గగనమార్గాన తనగృహానికి వెళ్ళింది. ఆ అద్భుతము అంతా కని కళింగసేన ఇలా తలచింది : 'ఈచెలి ఎవరు ? సిద్ధాంగనా ? అప్పరనా ? విద్యాధరి అయి ఉంటుందా ? గగనమార్గాన సంచరిస్తున్నది. కనుక దివ్యాంగన అయి వుంటుంది. దివ్యాంగనలు మానవస్త్రీలతో చెలిమి చేస్తారట. అరుంధతి పృథుచక్రవర్తి కుమార్తెతో స్నేహము చెయ్యలేదా ! నేను ధన్యురాలను. నా పూర్వ పుణ్యమువల్ల ఈదివ్యాంగనాస్నేహము లభించింది. రేపు ఆ దేవత రాగానే వంశమూ, పేరూ యుక్తిగా అడిగి తెలుసుకొంటాను.' కళింగసేన ఆలోచనతో రాత్రి జాగరణము చేసింది. సోమవ్రథ కళింగ సేనను చూడవలె నని ఉవ్విళ్ళూరుతూ ఆరాత్రి గడిపింది.

మర్నాడు ఉదయము సోమవ్రథ కళింగనేనకు ఉల్లాసము కలిగించడానికి బరిణె తెచ్చి ఇవ్వగా, అందులో కొయ్యతో చేసిన జంత్రపు బొమ్మలు చాలా ఉన్నవి. కళింగనేన ఆమెనుచూచి ఆనందబాష్పాలు కురిపిస్తూ లేచి, కంతాలింగనము చేసి, తనవక్కనే కూర్చోబెట్టుకొని “మనకేమో జన్మాంతర స్నేహరుబంధము ఉన్నట్టున్నది. నీకు తెలిస్తే చెప్పు” అని అడిగింది. అప్పుడు సోమవ్రథ “నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము లేదు. మునీంద్రులకుకూడా పూర్వజ్ఞానము ఉండడము అసంభవము. కొందరికి పూర్వజన్మజ్ఞానము ఉంటుంది.” అన్నది. కళింగనేన ఏకాంతములో “చెలీ, చెప్పమ్మా! ఏవంశంలో జన్మించావమ్మా? సులక్షణా? నీపే రేమిటి? ఈబరిణె ఏమిటి? ఇందులో ఏ ముంది?” అని ప్రశ్న పైన ప్రశ్న గుక్క తిప్పకొకుండా కురిపించింది. సోమవ్రథ క్రమముగా నిజవృత్తాంతము చెపుతున్నది.

మూడులోకాలలో మయు డనే ప్రసిద్ధ రాక్షసుడు ఉన్నాడు. అతడు రాక్షసత్వాన్ని వదిలి హరిశ్చరణను పొంది అభయము పొంది ఇంద్రుని సభ నిర్మించినాడు. రాక్షసులు మయుడు దేవపక్షపాతి అని కోపగించినారు. మయుడు రాక్షసులకు అగమ్యము మాయామయము ఐన మహామందిరము వింధ్యవర్వతాలలో నిర్మించినాడు. ఆ మయునికి మేమిద్దరము కుమార్తెలము. మాపెద్దక్కయ్య బ్రహ్మచారిణి. దానిపేరు స్వయంప్రభ. అది పుట్టింట్లోనే ఉన్నది. నేను సోమవ్రథ అనే రెండో కుమార్తెను. నాభర్త సలకూబరుడు. మాతండ్రి నాకు మాయాయంత్రాలు చాలా నేర్పినాడు. యంత్రాలతో నిండిన బరిణెను ప్రీతితో నీకై తీసుకొని వచ్చినాను.” అంటూ బరిణె తెరిచి బొమ్మల్ని చూపింది. చిరడా తీసేసరికి ఒకటి గగనానికి ఎగిరి ఆమెఆజ్ఞవల్ల శీఘ్రమే పుష్పమాల తీసుకొని వచ్చింది. ఒకటి అలాగే మంచిసిద్ధు తెచ్చింది.

ఒకటి నృత్యము చేసింది. ఒకటి కథ చెప్పింది. కొంతకాలము ఈరీతిగా సోమప్రభ బరిణెవల్ల కళింగసేనకు ఉల్లాసము కలిగించి ఆమెదగ్గర సెలవు తీసుకొని గగనమార్గాన నిజనివాసానికి వెళ్ళింది.

కళింగసేన బరిణెవల్ల ఆశ్చర్యపడి ఆకలి బొత్తిగా మరిచిపోయింది. ఆమెతల్లి కూతురికి జబ్బు చేసిందేమో ననీ రెండుమెతుకులు ముట్టుకో లేదని భయపడగా ఆనందుడు అనేవైద్యుడు, 'కళింగసేనకు ఏవ్యాధి లేదు; నిక్షేపములాగ ఉంది; ముఖము ఎలా నవ్వుతో ఉట్టిపడు తున్నదో కళ్ళే చెపుతున్న' వని అన్నాడు. కుమార్తెకు కలిగిన సంతోషాతిశయాన్ని తల్లి అడిగి తెలుసుకొన్నది. కుమారి తనకు ఇష్టమైనంతమాత్రమే తిన్నది. మర్నాడు సోమప్రభ వచ్చి విషయమంతా తెలుసుకొని రహస్యముగా కళింగసేనతో "నేను మనస్సేహ విషయాన్ని పాటించి, భర్తదగ్గర సెలవు వుచ్చుకొని ప్రతిరోజూ ఇక్కడికి రా దలచినాను. మీ జననీజనకుల అనుజ్ఞ తీసుకో. మన మిద్దరమూ యథేచ్ఛగా విహరిద్దాము" అన్నది. కళింగసేన ఆమెచెయ్యి పట్టుకొని తల్లితండ్రుల దగ్గరికి తీసుకొని వెళ్లి పేరూ వంశమూ చెప్పి వాళ్ళకు పరిచయము చేసింది.

ఆమెను చూచి ఆదంపతులు సంతోషపడి, సుతాన్నేహమువల్ల ఆమెను గౌరవించి "అమ్మాయి, ఈకళింగసేనను నీచేతుల్లోపెట్టాము. ఇక మీయిష్టము వచ్చినట్లు ఉండండి" అన్నారు.

ఆ చెలులు ఇద్దరూ మహారాజు కట్టించిన విహారములో విహారానికి వెళ్ళినారు. సోమప్రభ బరిణె తెరిచి అందులోనుంచి యంత్రయత్నాని పైకి తీసి బుద్ధదేవునిపూజకై కావలసిన సామగ్రిని తెచ్చుని వంపింది. వాడు చాలాదూరము వెళ్ళి ముత్యాలు, రత్నాలు బంగారు తామర పూవులు తీసుకొనిరాగా వాడిచేతనే పూజచేయించి అక్కడికివచ్చిన బౌద్ధ భిక్షువులను ఆశ్చర్యపెట్టింది. ఆనంగతి విని రాజు రాణి యంత్రచేష్టితాన్ని

గురించి సోమవ్రథను అడిగినారు. సోమవ్రథ ఇలా చెప్పింది: “రాజన్! మా తండ్రి పూర్వము మాయ యంత్రాలనూ సృష్టించినాడు. ఈ జగత్తు మాదిరిగా యంత్రాలుకూడా పంచభూతాత్మకము. వాటి స్వరూపము విను. పృథివీప్రధానయంత్రము ద్వారాదులను మూస్తుంది. అది మూస్తే దాన్ని అన్యులు తెరవలేరు. జలయంత్రమువల్ల రూపము సజీవముగా కనపడుతుంది. తేజోమయ యంత్రము జ్వాలను కక్కుతుంది. వాతయంత్రము రాకపోకలను కల్పిస్తుంది. ఆకాశయంత్రము శబ్దాన్ని వ్యక్తము చేస్తుంది. ఇ వన్నీ మా నాన్న దగ్గర నేర్చుకొన్నాను. అమృతరక్షక మయిన చక్రయంత్రము మా నాన్నకు మాత్రమే తెలుసును.” ఆమె ఇలా అంటూ ఉండగా ‘ఔను ఔను’ అన్నట్లు మధ్యాహ్న శంఖాలు మోగినవి.

సోమవ్రథ రాజుతో “మీ కుమారి కళింగసేన నాతో విందు ఆరగిస్తుంది” అని చెప్పి అనుజ్ఞ తీసుకొని యంత్రవిమానము ఎక్కి గగన మార్గాన ప్రయాణము చేసి పుట్టింటికి, అక్కగారింటికి కళింగసేనను వెంట బెట్టుకొని వెళ్ళింది. అప్పుడు స్వయంప్రభాదేవి బ్రహ్మచారిణియై చేతులో తావళము తిప్పతూ ఉండగా కళింగసేన చూచి ఆమెకు పాదాభివందనము చేసింది. సోమవ్రథవల్ల స్వయంప్రభ కళింగసేన సంగతి గ్రహించి పహ్లా ఫలాలతో ఆమెను సత్కరించింది. సోమవ్రథ కళింగసేనతో “నఖ! పద్మానికి మంచుజడి సోకితే ముసలితనము వస్తుంది. ఈ ఫలాలు నీవు రుచి చూస్తే నీకు నిత్యయావనము ఉంటుంది. నేనీహ పూర్వకంగా ఇందుకోసమే నిన్ను ఇక్కడికి తీసుకొని వచ్చాను” అన్నది. కళింగసేన ఆత్రంగా ఆపళ్ళు తిన్న వెంటనే అమృతవృష్టిలో తల మున్నగై నట్లు అయింది. ఆమె కౌతుకముతో మయనిర్మిత మాయోద్యానములో తామరపువ్వులతో తీయనిపళ్ళతో ఉన్న సరస్సులనూ, మణిమయ స్తంభాలనూ, గోడ లేనిచోట గోడ ఉన్నట్లు నీరులేనిచోట

నీరున్నట్లు భ్రమిస్తూ ఆశ్చర్యపడి చూచి న్యయంప్రభాదేని వద్ద సెలవు తీసుకొని సోమప్రభతో గగనమార్గాన ప్రయాణముచేసి తక్షశిలానగరము చేరింది. కళింగసేన చూచిన దంతా తల్లిదండ్రులకు చెప్పింది. వారు సంతోషపడ్డారు.

ఈ తీతిగా సోమప్రభా కళింగసేనల స్నేహము దినదిన ప్రవర్ధమానమవుతూ ఉండగా ఒకనాడు సోమప్రభ కళింగసేనతో “నీకు వివాహము అయ్యేవరకూ నీతో స్నేహము. నీకు భర్త రాగానే నీయింటి గుమ్మము తొక్కను. స్నేహితురాలి భర్తను చూడరాదు. తోడేలు మేకలమాదిరి, అత్త కోడల్ని భక్షిస్తుంది.

కీర్తిసేన కథ

పాటలీపుత్రములో ధనపాలితు డనే వర్తకునికి కీర్తిసేన అనే కుమార్తె ఉన్నది. తండ్రికి కూతురిమీద అమితప్రీతి. అతడు కుమారిని మగధదేశములో మహాధనవంతు డయిన దేవసేను డనే వానికి ఇచ్చినాడు. దేవసేనుకి తండ్రిలేడు. అతడు ఇంట్లో లేనప్పుడు అత్త కోడలిని రాచి రంపాన పెడతూ ఉన్నప్పటికీ ఆమె వల్లెత్తు మాట అనక భర్తకు తెలియనీయ కుండా ఉన్నది. ఒకప్పుడు దేవసేనుడు భేరసారాలకు వలభీనగరానికి వెళ్ళబోతున్నప్పుడు భార్య అతనితో “ఆర్యపుత్రా, మీతో నేను వల్లెత్తుమాట చెప్పలేదు. అత్తగారు నన్ను వీడిస్తున్నది. మీరు దగ్గర లేకపోతే నాగతి ఏమవుతుందో!” అనగా అతడు ఆశ్చర్యపడి తల్లి దగ్గరికి వెళ్ళి నమస్కరించి “అమ్మా, కీర్తిసేనను నీదగ్గర ఉంచి దేశాంతరము పోతున్నాను. ఇది పెద్దయింటి పిల్ల. దీన్ని కొంచెము కనిపెట్టి చూడు.” అన్నాడు. అత్త కోడలిని పిలిచి కుమారునితో “దీన్ని నేను రాచి రంపాన పెట్టలేదు. నీతో నామీద చిలవలూ పలవలూ కల్పించి చెప్పి వేరింటికాపరము పెడదామని నీభార్య యత్నిస్తున్నది. ఏమాటకు

అమాట, నాయనా! నాకు మీ ఇద్దరూ సమానులే” అన్నది. దేవ సేనుడు శాంతంగా విన్నాడు. కీర్తి సేన ఆశ్చర్యముతో నవ్వి ఊరుకొన్నది. మర్నాడు దేవసేనుడు వలభీనగరానికి తరలినాడు.

కీర్తి సేన భర్తృవియోగములో బాధ పడుతున్నప్పుడు అత్త ఆమెను దిగంబరను చేసి “పాపాత్మురాలా! నా కొడుకనూ నన్నూ వేరుచేదా మనుకొంటున్నావా? మావాణ్ణి హరించేదా మనుకొన్నావా?” అని ఆమెజడ పట్టి తన్ని కొట్టి కరిచి నానాహింసలూ పెట్టి నేల మార్చిగలో పడవేసింది. అత్త నేలకొట్టులో ఉన్న బంగారము తీసివేసి కోడలిని అందులో పెట్టి గడియ పెట్టింది. ప్రతిరోజూ సాయంకాలము కీర్తి సేనకు మూకుటిలో ఆహారము పెట్టి అత్త పంపుతున్నది. ఆమె కుమారునితో కోడలు స్వయంగా చనిపోయిందని చెప్పదలచు కొన్నది. కీర్తి సేన చీకటికొట్లో ఉన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూ ఆలోచన చేసింది: “భర్త ధనవంతుడు. పుట్టింటివారు గొప్పవారు. నానడవడిలో ఏదోషమూ లేదు. అత్తవల్ల ఇంత అవస్థపట్టింది. ఛీ! ఈఆడబతుకు ఎంత నికృష్టము!” ఇంతలో కీర్తి సేనకు తవ్వగోల దొరికింది. వెంటనే ఆమె సొరంగము తవ్వపాగింది. తవ్వగా తవ్వగా ఆ సురంగము దైవవశాన తన పడకగదిలోకే వెళ్ళింది. ఆ గదిలో తన ప్రాక్తన ధర్మమువలె దీపము వెలుగుతూ ఉండగా కీర్తి సేన ఇల్లంతా వెతికి తన చీరెలు, నగలు నాణెమూలూ బంగారమూ తీసుకొని తెల్లవారుజామున రహస్యముగా వెళ్లిపోయింది. ఆమె ఊరివెలుపలకు వెళ్ళి “ఈఅత్త పెట్టే ఆరడి ఎవరితో చెప్పుకోను! పుట్టింటికి పోతే గౌరవముగా ఉండదు. లోకులు నిందిస్తారు. యుక్తివల్ల నా భర్తదగ్గరికే వెళ్లుతాను. సతికి పతి గతి కదా!” అని ఆలోచించింది.

చెరువులో కీర్తి సేన స్నానము చేసి రాజపుత్ర వేషము ధరించి బజారులో కొంచెముకొంచెము బంగారములమ్మి డబ్బు చేసుకొని కోమటి

యింట ఆరోజు బనచేసింది. మర్నాడు సముద్రదత్తు డనే వర్తకుడు వలభీ నగరానికి ప్రయాణ మవుతూ ఉండగా అతన్ని మంచిచేసుకొని ఆమె కూడా ప్రయాణ మైనది. ఆమె అతనితో “అయ్యా, నేను దాయాదుల పోరు పడలేక నీతో వలభీనగరము వస్తున్నాను.” అన్నది. ఇద్దరూ అలవీమూర్గాన ప్రయాణము చేసి ఒకచోట విడియగా నక్క ఊళ్ పెట్టింది; దానిఅర్థ మెరిగినవర్తకసంఘము దొంగలరాకకు భయపడి రక్షకులు ఆయుధపాణులై సిద్ధముగా ఉన్నారు. చీకటిపడుతూ ఉండగా కీర్తి నేన పురుష వేషములో ఉన్నతనను చూచుకొని “అత్త చేసిన ఆరడి నన్ను ఇక్కడికి తరుముకొని వచ్చింది. అత్త నన్ను మృత్యుదేవతవలె భక్షించింది. నేలకొట్టులో గిలగిలలాడి ప్రాణాపాయము తప్పించు కొన్నాను. దొంగలు నన్ను ఎత్తుకొనిపోతే నాలత్త ‘కోడలు ఎవరితోనో లేచిపోయింది’ అని అపవాదు వేయకుండా ఉండదు. నావస్త్రాన్ని ఎవ రయినా లాగితే స్త్రీ నని తెలుసుకొంటారు. నడవడి ముఖ్యము. నన్ను నేను కాపాడుకొంటాను. ఈ వర్తకుడు దొంగలచేతిలో చిక్కినా, మిత్ర ధర్మము కన్న పతివ్రతా ధర్మమే ప్రధానము” అని ఆలోచించుకొని గోతిలో దాగి పైన ఆకు అలము కప్పకొన్నది.

దొంగలు సముద్రదత్తుని అతని అనుచరులనూ దోచుకొని పోయి నారు. విధివిలాసమువల్ల కీర్తి నేన ఆ కోలాహము విని సజీవగా ఉన్నది. తెల్ల వారగానే ఆమె గోతిలోనుంచి పైకి వచ్చింది. ఆ నిర్జన వనములో సింహము ఎదు రైనా ఆమెను ఏమీ చేయలేదు. ఎవరో మునీంద్రుడు కీర్తి నేనవిషయ మంతా గ్రహించి ఆమెకు కమండలూదకము ఇచ్చి దారి చూపి అంతర్ధాను డైనాడు. ఆ కమండలు జలమువల్ల ఆమెకు దాహముతీరగా, సంజవేళదాకా నడిచి, వృక్షాగ్రమెక్కి, విశాల మైన తొర్రలో ప్రవేశించి ద్వారానికి కొయ్య అడ్డు పెట్టింది.

చీకటి పడగానే కీర్తి నేన తలుపుసందులోనుంచి చూస్తూ ఉండగా

రాక్షసి తన పిల్లలతో నచ్చింది. ఆమె “ఇతరాపదలు దాటినాను. ఈ రోజు ఈ రాక్షసి నన్ను తినేస్తుంది” అని భయపడుతూ ఉండగా, రాక్షసి కుమారులతో చెట్టు ఎక్కింది. పిల్లలంతా “మాకు తినడానికి ఏ మయినా పెట్టు” అని గోల చేయసాగినారు. “అయ్యో, పిల్లలూ! తినడానికి తిండి లేదు. శృళానానికి పోతే తిండి దొరకలేదు. ఛానీ గణమును అర్థించాను. వాళ్ళు నా కేమీ ఇవ్వలేదు. నన్ను చూచి భైరవుడు అన్నాడు: “భయంకరీ! గొప్ప ఇంటిదానివి. ఖరదూషణ వంశములో పుట్టినదానివి - ఈ వనుదత్త పురములో వనుదత్తు డనే మహాధార్మిక ప్రభువు ఈ వనాన్ని రక్షిస్తున్నాడు. అతడే సుంకము పుచ్చుకోడము. దొంగలను దండన చేస్తాడు. ఆ రాజు వేటబడలికవల్ల నిద్రపోతూఉంటే, చెవిలో పాము ప్రవేశించి క్రమేణ అతని తలలో పిల్లలిని పెట్టింది.” ఆ వ్యాధివల్ల రాజు శుష్కించినాడు. వైద్యులకు రోగము ఎటువంటిదో తెలియలేదు. అతనికి చావు మూడింది. అప్పుడు అతని మాంసాన్ని మాయవల్ల తినవచ్చును. నీకు ఆరుమాసాల వరకూ సరిపోతుంది.” ఈ రీతిగా భైరవుడుకూడా సందేహించి, చాలా కాలానికి నెరవేరే ఏర్పాటు చేసినాడు. పిల్లలూ! నేను మాత్రము ఏమి చేస్తాను?” అన్నది రాక్షసి.

అప్పుడు పిల్లలు “అమ్మా! ఎవ రయినా ఆ రోగము ఎరిగి కుదిరిస్తే పూర్తిగా నయమై అతనుబతుకుతాడా?” అని అడిగారు. “రోగము కుదిరితే బతుకుతాడు. ఆ జబ్బును ఇలా కుదర్చాలి. వేడినేతితో తలంటి, నడిఎండలో కూర్చోబెట్టి, చెవిలో వెదురు గొట్టాన్ని ఉంచి, దాని రెండో చివరను చన్నీళ్ళ కుండమీద, మూకుడు నడుమ రంధ్రములో ఉంచవలె. ఆ ఎండవేడికి పాములు అలిసిపోయి ఆ గొట్టము ద్వారా చల్లదనానికి ఆ చన్నీటి కుండలో పడతవి. ఇదే ఆ రోగానికిచికిత్స” అని తల్లి చెప్పింది.

కీర్తిసేన విని ఇలా తలచింది. “ఈఆపద తప్పితే నేను యుక్తితో రాజును బలికిస్తాను. ఈఅడివినే తనపెత్తనములో ఉంచుకొన్నాడు. వన్ను వనూలు చేసేవాడు. ప్రయాణసౌకర్యము ఉండడమువల్ల వర్తకులు అంతా ఈదారినే వస్తారు. సముద్రసేనుడుకూడా అలాగే చెప్పాడు. నాభర్తకూడా ఈదారినే వస్తాడు. అందుచేత వసుదత్త పురమునకు వెళ్ళి రాజును బలికించి పతిరాకకై ఎదురు చూస్తూ ఉంటాను.” ఈఆలోచనతో ఆమె రాత్రల్లా గడిపింది. తెల్లవారింది. రాక్షసులు వెళ్ళిపోయినారు. ఆమె చెట్టుతోర్రనుంచి బైటికి వచ్చి, పురుష వేషముతో అరణ్యమధ్యాన సదుస్తూ, మధ్యాహ్న వేళ గొల్ల వాణ్ణి చూచింది. వాడు ఆమె చక్కగనానికి ముగ్ధుడై మనసు కరగగా “ఇ దేమి చోటు? చెప్పు” అనడిగింది. గొల్ల “ఈఅడివి వసుదత్త మహారాజులుంగారిది. ఈ కనపడేది వసుదత్తపురము. మహారాజు వ్యాధివల్ల చనిపోవడానికి సిద్ధముగా ఉన్నాడు.” అన్నాడు. కీర్తిసేన “నన్ను రాజుదగ్గరికి తీసుకొని వెళ్ళండి. నేను చికిత్స చేస్తాను” అన్నది. గోపాలుడు “నాతో రా.” అని ఇద్దరూ కలిసి వెళ్ళినారు. గోపకుడు పురుష వేషములో ఉన్న కీర్తిసేనను ప్రతీహారునికి అప్పగించినాడు.

వెంటనే ప్రతీహారుడు రాజుకు విన్నవించి అనుమతిపొంది ఆ పతి వ్రతను రాజుదగ్గరికి తీసుకొని పోయినాడు. రాజు ఆమె అందచందాలను చూచి తనరోగము నయ మవుతుందని తలచినాడు. మనసు హితమునూ, అహితమునూకూడా చెప్పగలడు. అతడు ఆమెతో అన్నాడు: “కల్యాణీ! నారోగాన్ని కుదిరిస్తే నీకు అర్ధరాజ్యాన్ని ఇచ్చివేస్తాను. స్వప్నములో శ్రీ నావీపుమీదనుంచి నల్లకంబళి తిసివేసింది. అందు చేత నిశ్చయముగా నీవు రోగం నయము చేయగలవు.”

కీర్తిసేన “రాజన్! పగలు గడిచిపోయింది. రేపు మీవ్యాధి కుదురుస్తాను. అధైర్యము వద్దు ప్రభూ” అని చెప్పి రాజు శిరస్సుకు

ఆవునేయి రాయించింది. దానితో అతనికి హాయిగా నిద్ర వట్టింది. బాధ తగ్గింది. అక్కడ ఉన్నవా రందరూ 'ఇత నెవరో దేవుడు. మా పుణ్యమువల్ల వైద్యరూపముగా వచ్చినాడు.' అని ఆమెను ప్రశంసించినారు. ఆమెకు సకలోపచారములూ జరిగినవి.

కీర్తి సేన మర్నాడు మధ్యాహ్న వేళ రాణులూ, మంత్రులూ, అందరూ చూస్తూ ఉండగా, రాజు తలలోనుంచి చెవిరంధ్రముద్వారా నూటయ్యై పాములను రాక్షసి చెప్పిన యుక్తిచేత బైటకి లాగివేసింది. పాములను చన్నీటికుండలోనే ఉండనిచ్చి ఘృతక్షీరాదిసేకముచేత రాజు దాహాన్ని పోగొట్టింది. క్రమంగా రాజుకు అలసట తీరింది. రోగము కుదిరింది. అతడు నిరోగుడు కాగా కీర్తి సేన చన్నీటికుండలో పాములను చూపించింది. తనతలలోనుంచి ఇన్నిపాములు వచ్చినవే అని ఆశ్చర్యపడి రాజు పునర్జన్మ మెత్తినట్లు నిశ్చయించుకొని రోగము నయము చేసినందుకు కీర్తి సేనకు సగమురాజ్యము ఈయబోగా ఆమె గ్రహింపలేదు. అతడు ఆమెకు గజాశ్వములూ కాంచనమూ కానుకలూ ఇచ్చినాడు. పట్టపుదేవీ, మంత్రు లూతమరాజుకు ప్రాణమిచ్చిన కీర్తి సేనను మణికనక వస్త్రాలంకారములతో నమ్మానించినారు. ఆమె పతి కోసము ఎదురు చూచి, తాను అక్కడ కొంతకాలము ఉంటా నని చెప్పి రాజుదగ్గరే ధన మంతా న్యాసముగా భద్రము చేయ మన్నది. అందరూ ఆమెను గౌరవిస్తూ ఉండగా పురుష వేషములోనే కీర్తి సేన అక్కడే నివసిస్తున్నది.

ఈలోగా దేవసేనుడు వలభీనగరమునుంచి వచ్చినాడని పురములో వార్త వ్యాపించింది. కీర్తి సేన దూరమునుంచి మబ్బును నెమలివలె ప్రియుణ్ణి చూచింది. ఆమె భర్తను సమీపించగా ఆనందబాష్పములను అర్ఘ్య మిచ్చి అతనిపాదాలమ్రోల వాలింది. వేషములో ఆమె మరుగుపడి ఉన్నప్పటికీ దేవసేనుడు ఆసవాలు పట్టినాడు. కీర్తి సేన నిజ

వృత్తాంతము అత్త తనను ఆరడి పెట్టిన విషయము అంతా భర్తకు నివేదించగా వర్తకులూ వసుదత్తమహారాజూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. దేవ సేనుడు భార్యవల్ల సంగతి విని కోప క్షమాశ్చర్యభావముల పాలై తల్లిపై విరక్తి చెందినాడు. అక్కడ ఉన్నవా రందరూ కీర్తి సేనపాతివ్రత్యాన్ని ధర్మబలాన్ని ప్రశంసించారు. దేవసేనుడు “ఈమె భర్తకోసము పడ రానిపాట్లు పడి, సీతాదేవికన్న మిన్న అనిపించుకొన్నది. ఈమె నాకు ధర్మభగిని” అని అందరిఎదుటా పలికినాడు. కీర్తి సేన వసుదత్త మహారాజుతో “దేవా ! మీరు నాకు కానుకగా ఇచ్చిన గ్రామాలూ అశ్వములూ సువర్ణరత్నాదికము యావత్తూ నాభర్తకు ఇప్పించ వేడు తున్నాను” అని అడిగింది. మహారాజు ఆప్రకారంగా దేవసేనునికి సువర్ణరత్నాభరణాలు గ్రామాలు ఇచ్చివేసినాడు. దేవసేనుడూ కీర్తి సేన అక్కడే సుఖముగా జీవిస్తున్నారు. కీర్తి సేనకు అత్తపోరు తీరి పోయింది. పతివ్రతలు విధివై పరీత్యాన్ని సహించి సాత్త్వికబలమువల్ల శీలమును కాపాడుకొని, భర్తృగౌరవాన్ని నిలువబెట్టుతారు.

సోమప్రభ ఇలాచెప్పగా కళింగ సేన సంతోషించింది. కళింగ సేనను ఆలింగనము చేసుకొని నిజనివాసానికి మరలింది.

త ర ం గ ము : 30

సోమప్రభ నిజవాసానికి వెళుతూ ఉండగా కళింగ సేన ప్రాసాదోపరి భాగాన నిలువబడినది. గగనమార్గాన మదనవేగుడు అనే విద్యాధర రాజు పోతూ ఆమెను చూచి మోహపాశములో చిక్కినాడు. ఆతడు “ఇంత చక్కని రూపము మానవస్త్రీలకు ఉండగా విద్యాధరస్త్రీలు ఎందుకు? అప్పురసలు అనవసరము. ఈమెను పెళ్ళాడని నాజన్మనిరర్థకము. విద్యాధరుడైన నాకు మనుష్యస్త్రీ సమాగమము ఎలా సంప్రాప్తము అవుతుంది” అని ఆలోచించినాడు. ఆ విద్యాధరుడు ప్రజ్ఞస్థి విద్యను

స్వరించగా అది ఆకారముతో ప్రత్యక్షమై “భాగ్యవాన్! నిజానికి ఈమె మానవప్రస్థి కాదు. అపూర్వ శాపవశాన కలింగదత్తునికి కుమార్తెగా జన్మించింది.” అన్నది. ప్రజ్ఞప్తి ఇలా చెప్పగా మదనవేగుడు సంతోషపడి ఇంటికి వెళ్ళి “ఈమెను బలాత్కరించలేను. శివారాధన చేసి కలింగ సేనను పొందాలి. శ్రేయస్సు తపోధీనము” అని భావించి మర్నాడు ఋషప్రభ పర్యటానికి వెళ్ళి ఒంటికాలిమీద నిలిచి ఆహారము మాని తపస్సు చేసినాడు. ఆ కఠోరతపస్సుకు మహేశ్వరుడు సంతోషించి ఇలా ఆనతి ఇచ్చినాడు. “భూలోకములో కలింగ సేనకు తగిన వరుడు దొరకలేదు. వత్సరాజు మాత్రము అనుకూల మైనవాడు. అతడు కలింగ సేనను కోరినాడే కాని, భార్య వాసవదత్తాదేవి ఏమంటుందో అనే భయము వల్ల స్పష్టముగా అడగడములేదు. సోమప్రభవల్ల కలింగ సేన వత్సేశ్వరుని అందచందాలు విని మనసులో ఉవ్విళ్ళూరుతున్నది. వత్సరాజు కలింగ సేనను వివాహము చేసుకోక పూర్వమే, నీవు వత్సేశ్వరుని రూపమును ధరించి కలింగ సేనను గాంధర్వవిధిగా వివాహము చేసుకో. ఇలా చేస్తే కలింగ సేన నీకు లభిస్తుంది.” విద్యాధరుడు శివునికి ప్రణామము చేసి కాలకూట పర్వతానికి వెళ్ళినాడు.

ఈలోగా బరిణెలో ఉన్నయంత్రమహిమవల్ల సోమప్రభ ప్రతిరాత్రి కలింగ సేనదగ్గరికి వచ్చి, తెల్లవారగానే నిజనివాసానికి వెళ్ళుతూ ఉన్నది. ఒకనాడు కలింగ సేన సోమప్రభతో “సఖి, నీకు రహస్యము చెబుతాను. ఎవరితో చెప్పకేం! నాకు వివాహము అవుతుంది. చాలామంది రాజులు నాదగ్గరికి దూతలను పంపినారు. శ్రావస్తిమహారాజు ప్రసేనజిత్తుదూతను మాత్రము గౌరవించి అతనిరాక అమ్మకు చెప్పినాను. అతడు కలీను డని అమ్మ సమ్మతించింది. అంబ అంబాలికల పంశములో అతడు జన్మించినాడు. నన్ను ఆ ప్రసేనజిత్తుకు ఇచ్చి ముడి పెడతారు. ఇది తప్పదు” అన్నది. సోమప్రభ కన్నీరు ముత్యాలుకోవ

అయింది. కళింగనేన సోమప్రభ విచారకారణము అడిగేనరికి ఆమె ఇలా పలికింది: “చెలీ! వయోరూప కులశీల విత్తాలలో వరుని వయస్సు ఆలోచించు. ప్రసేనజిత్తు ముసలివాడు. జాజివువ్వు వాడినా నువానన ఉంటుంది. ఆయన ముసలివా డైనప్పుడు కులీనుడై లాభమేమిటి? అతన్ని నీవు వివాహము చేసుకొంటే నీబతుకు మంచుజడి సోకిన పద్మమువలె ఉంటుంది. కల్యాణీ! నీవువత్సేశ్వరునివత్తివై నాకు సంతోషము కలిగించు. అందచందాలలో గుణశౌర్యాలలో వత్సరాజు అద్వితీయుడు. నీవు అతన్ని వివాహ మాడితే బంగారానికి పరిమళమువలె రాణిస్తావు.” సోమప్రభమాటలవల్ల కళింగనేనమనస్సు వత్సరాజుమీదికి ప్రసరించింది. “చెలీ! ఆయనకు వత్సరాజు అనే నామము ఎలా వచ్చింది? ఆయనవంశ మేది? ఆయనను ఉదయను డని ఎందుకు అంటారు?” అని కళింగనేన ప్రశ్నపై ప్రశ్న కురిపించింది.

సోమప్రభ చెబుతున్నది: “చెలీ! భూలోకానికి అలంకారముగా వత్సదేశము ఉన్నది. అందులో రెండోఅనురావతినలె కాళాంబీ నగరము ఉన్నది. వత్సదేశాన్ని పాలిస్తున్న అతనికి వత్సరా జని పేరు వచ్చింది. పద్మవ్యూహాన్ని భేదించిన అభిమన్యుని ఎరగవా? అతని కుమారుడు పరీక్షిత్తు, అతనికి జనమేజయుడు, జనమేజయునికి శతానీకుడు కలిగినారు. శతానీకుడు కాళాంబీనగరవాసి. దేవదానవ యుద్ధములో అతడు రాక్షసులనుచంపి తాను చనిపోయినాడు. శతానీకునికుమారుడు సహస్రానీకుడు. ఇంద్రుని రథములో కూర్చుని స్వర్గమర్త్యలోకాలకు రాకపోకలు చేస్తూ కాలము గడుపుతున్నాడు. మృగావతీ సహస్రానీకులకు చంద్రవంశాలంకారమైన ఉదయనుడు జన్మించి లోకానికి కన్నులవండుగ చేసినాడు. మృగావతి వేవిళ్ళలో నెత్తురు నింపిననూతిలో స్నానము చేయవలె నని కోరింది. సహస్రా నీకుడు పాపభయమువల్ల నూతిలోరక్తము నింపక లక్తుకరసము నింపి

ఆమెను స్నానముచేయించినాడు. మృగావతీదేవిని స్నానసమయములో గరుడపక్షి మాంసమనుకొని, ఉదయవర్వతానికి తన్నుకు పోయి విధి విలాసమువల్ల అక్కడ విడిచిపెట్టింది. మృగావతికి భర్తృ వియోగము కలగగా, మునీంద్రుడొకడు ఆమెను ఓదార్చి భర్తృసమాగమము కలుగుతుందని పలికినాడు. ఒకసారి తిలోత్తమ సహస్రానీకుణ్ణి పలచించి. వనిత తనంత తా వలచి వచ్చేసరికి అతనికి ఆమె చులకన అయింది. తనను నిర్లక్ష్యము చేసినందుకు తిలోత్తమ సహస్రానీకుని శపించింది. ఆశాపవశాన మహారాజుకు పత్నీ వియోగము ప్రాప్త మైనది. మృగావతి జమదగ్ని ఆశ్రమవాటిలో ఉదయవర్వతముమీద కుమారుని కన్నది. అప్పుడు అశరీరవాణి “ఇతనికి ఉదయను డని పేరు పెట్టండి. ఇతడు సార్వభౌముడు కాగలడు. ఉదయనునికుమారుడు సకలవిద్యా ధరులకూ చక్రవర్తి అవుతాడు.” అని పలికింది. ఇలా ఉదయాద్రిమీద జన్మించినవాడు కనుక వత్సరాజుకు ఉదయను డనేనామము వచ్చింది.

తనభార్య శాపగ్రస్త అయినట్లు సహస్రానీకుడు ఇంద్రసారధివల్ల విని శాపాంతముకై ప్రియాసమాగమానికై రోజులు లెక్కపెడుతున్నాడు. ఆకాశవాణిని అనుసరించి, శబరుని దారి చూప మని నియమించి సహస్రానీకుడు వెంటనే ఉదయాద్రికి వెళ్ళి, అభీష్టసిద్ధివలె మృగావతినీ కుమారునీ చూచి కౌశాంబికి తీసుకొని వచ్చినాడు. తండ్రి క్రమేణ కుమారునికి యౌవరాజ్యపట్టాభిషేకము చేసినాడు. కొంతకాలానికి రాజ్యము కుమారునికి ఇచ్చి సహస్రానీకుడు భార్యానమేతుడై మహా ప్రస్థానముచేసినాడు. ఉదయనుడు యౌగంధరాయణమిత్రుడై చతుస్సముద్రముదిత మహీమండలమును అవక్రపరాక్రమముచేత జయించి పాలిస్తున్నాడు.”

ఈరీతిగా సోమప్రథ ఏకాంతములో వత్సేశ్వరవృత్తాంతము చెప్పుతున్నది: “చెలీ! త్రిలోకసుందరి పయిననీకు వత్సరాజుమాత్రమే

తగినపతి. అతడు నిన్ను వలచినాడు. వానపదత్తా దేవి అతన్ని ప్రాణాలలో ప్రాణముగా అత్యంతానురక్తహృదయముతో ప్రేమించింది. ఆమెవల్ల అతనికి సరవాహనదత్తు డనేపుత్రుడు ఉదయించినాడు. అతడు విద్యాధరసార్వభౌముడు అవుతా డని దేవతలు అదివరకే చెప్పినారు. అందువల్ల జడిసి వత్సరాజు నిన్ను బహిరంగముగా అడగడములేదు. నేను వానపదత్తును చూచినాను. అందచందాలలో ఆమె నీతో స్పర్థ పహించదు.”

కళింగ సేన మనస్సు వత్సరాజమయము కాగా “సఖీ! జనసీజనకల వశములో ఉన్న నేను ఏమి చేయగలను? ఈవిషయములో సేనహాయాన్ని అపేక్షిస్తున్నాను. కార్యసాఫల్యము దై వాధీనము. అందుకు నిదర్శనము విను :

తేజస్వతి కథ

ఉజ్జయినిలో విక్రమసేనమహారాజుకు రూపవతి అయిన తేజస్వతి అనే కుమార్తె ఉన్నది. ఆమెక ఏ రాజపుత్రుని మీదా మనసు పోలేదు. ఒకనాడు మేడమీద ఆమె పచారు చేస్తూ ఒక అందగాణ్ణి చూచి, వ్యామోహపడి దూతీముఖముగా అతనికి సందేశము పంపింది. రాజకన్య సాహసాన్ని ఆ అందగాడు అంగీకరించ లేదు. అయినా బల వంతము చేసి తేజస్వతి దూతికద్వారా సంకేతస్థానము ఏర్పాటు చేసి “సజ్జనా! నిర్జన మయిన యీ దేవగృహములో రాజపుత్రీ నమాగ మానికి ఎదురు చూడు” అని చెప్పి పంపింది. తేజస్వతి సంజవేళ నమాగమానికై ఎదురు చూస్తున్నది. ఆ అందగాడు జడిసి సంకేత స్థానానికి రాలేదు. మండూకము పద్మకింజల్కాలను ఆస్వాదించగలదా? ఈలోగా కలీను డైన రాజపుత్రుడు పితృమరణానంతరము, దాయా దులవల్ల రాజ్యభ్రష్టుడై, తండ్రి స్నేహితు డైన విక్రమసేనుని ఏకాంత

ములో చూడ వచ్చి, దేవాలయములో రాత్రి గడవ దలచి, అందులో ప్రవేశించినాడు. తేజస్వతి ఆరేయి అక్కడికి వచ్చి కామములో కన్నులు కనపడక ఆరాజపుత్రిని పతిగా స్వీకరించింది.

ఆ బుద్ధిచుంతుడు కన్యాప్రాప్తి భావిరాజ్యలాభానికి శుభసూచనగా తలచినాడు. అతడుకూడా అందగాడై ఉండటమువల్ల రాజపుత్రి అనుమానించక అతనికి సోమదత్తు డనే నామము ఉండటము తెలిసి మోసపోలేదని సంతోషపడ్డది. కొంతసేపు ఇద్దరూ ఇష్టాగోష్ఠి నడిపి ఒడంబడిక చేసుకొన్నారు. ఆమె నిజనివాసానికి వెళ్ళింది. అతడు అక్కడే రాత్రి గడిపి తెల్లవారగానే రాజమందిరద్వారము చేరి, ప్రతీ హారముఖముగా తననామము మహారాజుకు తెలియపరచి, సమ్మానము పొంది నిజరాజ్యచ్యుతినిగురించి చెప్పకొన్నాడు. విక్రమసేనుడు అతని దాయాదులను గెలిచి రాజ్యమునూ, తనకుమారిని అతనికి ఇస్తానని చెప్పినాడు. కుమార్తె తల్లికి ఆప్తసఖిద్వారా నిజప్రణయవృత్తాంతము తెలిసింది. రాజుకూ కుమారి ప్రేమవృత్తాంతము తెలిసి ఇష్టావాప్తి కాకతాళీయముగా తటస్థపడినందుకు రాజు ఆశ్చర్యపడినాడు. అప్పుడు మంత్రి ఇలా పలికినాడు: “రాజు చూచుకొనని కార్యములను మంత్రి చూచినట్లు, అదృష్టవంతుల కార్యములను విధి స్వయముగా నెరవేర్చు తుంది. అందుకు నిదర్శనంగా వినండి:

మాయజోస్సుని కథ

హరిశర్మ అనే దరిద్ర బ్రాహ్మణునకు ప్రారభ్యకర్మానుభవంవల్ల గంపెడు పిల్లలు ఉన్నారు. సకుటుంబముగా అతడు తిరిప మెత్తుతూ ఒకపట్టణములో స్థూలదత్తు డనే ధనికగృహస్థుని ఆశ్రయించినాడు. హరిశర్మ అతనికి ఉపచారాలు చేస్తున్నాడు. అతనికుమారులు స్థూల దత్తుని పశువులను మేపుతున్నారు. హరిశర్మ భార్య ధనికుని ఇంటిలో

పనిపాటలు చేస్తున్నది. అంతా కలిసి పొట్టకోసము చాకీరీ చేస్తూ ఆ ధనవంతుని పొరుగున నివాసము చేస్తున్నారు. ఇలా ఉండగా స్థూల దత్తుని ఇంట్లో శుభకార్యము వచ్చింది. పెళ్ళివారు తండ్రివంతుడౌగా వచ్చారు. ఆ శుభకార్య సందర్భములో ధనికుని ఇంట్లో హరిశర్మ తిష్ట వేసి కుత్తుకబంటిగా ఘృతమాంసాదిభోజనము చేయూ లని ఉవ్విల్లు పూరు తున్నాడు. ఎవరూ అతన్ని జ్ఞాపకము ఉంచుకొని పెళ్ళికి పిలవలేదు. ఒకరాత్రి అతనుభార్యతో “దారిద్ర్యమువల్ల మూర్ఛితచేత నాకు ఇటు వంటి అగౌరవము కలిగింది. ప్రస్తుతము నేను ఉపాయము ఆలోచించి దత్తు గౌరవానికి గురి కావాలి. సమయము కనిపెట్టి అతనితో నేను మహాజ్ఞాని నని చెప్పి.” అన్నాడు. అంతా నిద్ర పోతున్నసమయ ములో హరిశర్మ దత్తు అల్లునిగుర్రమును హరించి దూరాన దాచినాడు. తెల్లవారగానే మగపెళ్ళివారు ఎంత వెతికినా అశ్వము కనపడలేదు. అమంగళానికి భయపడి స్థూలదత్తు గుర్రపుదొంగను వెతుకుతూ ఉండగా హరిశర్మభార్య అతనితో “అయ్యా, నాభర్త జ్యోతిశ్శాస్త్రములో గట్టివాడు. ఆయన గుర్రాన్ని తెప్పించగలడు. ఆయనను అడగరేమి?” అన్నది. వెంటనే స్థూలదత్తుడు హరిశర్మను పిలిపించి “మాగుర్రాన్ని ఎవరు హరించారో చెప్పండి” అని అడిగినాడు. హరిశర్మ గీతలు గీసి ఊరికి దక్షిణసరిహద్దున దొంగలు గుర్రాన్ని కట్టివేశారు. త్వరగా వెళ్ళి తెచ్చుకోండి. ఆలస్య మమృతం విషమ్ అని వలికినాడు. వెంటనే పెళ్ళివారు వెళ్ళి అశ్వాన్ని పట్టి తెచ్చారు. హరిశర్మప్రతిభను అందరూ ప్రశంసించినారు. అతడు మహాజ్ఞాని అని అంతా ఆమోదించినారు.

కొన్నాళ్ళకు రాజమందిరములో సువర్ణరత్నరాసులు పోయినవి. దొంగ దొరక లేదు. అప్పుడు రాజు హరిశర్మను పిలిపించి అడిగినాడు. హరిశర్మ కొంతకాలము గడపదలచి రేపు చెపుతా నన్నాడు. రాజు అతన్ని నిజగృహములో ఒకతావున భద్రముగా ఉంచినాడు. రాజు

నగరులో జిహ్వా అనే చేటి, దానిఅన్న కలిసి ఆసువర్ణరత్న రాసులను హరించినారు.

హరిశర్మ తమదొంగతనాన్ని కనిపెడతా డని జిహ్వాకు భయము వేసింది. అతడు గదిలో ఏకాంతములో ఉండి తననాలుకను “ఓ పాడు జిహ్వా! భోగాశచేత ఏమి చేశావే! చేసినదానికి అనుభవించు.” అని నిందించినాడు. ఆ గదివక్కనే చెవియొగ్గి వింటున్నజిహ్వా దొంగతనము బయటపడిందని, హరిశర్మ అందుకే తనను నిందిస్తున్నాడని భ్రమపడి యుక్తిగా అతనిదగ్గరికి వెళ్ళింది. అది అతనిపాదాలమీద వాలి ‘స్వామీ! నేనే మీరు కనిపెట్టిన దొంగను. సువర్ణరత్న రాసులను హరించి ఇంటివెనుక తోటలో దానిమ్మచెట్టుకింద పాతిపెట్టాను. నన్ను కాపాడాలి స్వామీ! నాకుదొరికిన సొమ్మునీవే పుచ్చుకో.” అని వేడుకొన్నది. హరిశర్మ బెట్టుసరిగా “భో, నాకు భూతభవిష్యద్వర్త మానాలు తెలుసును. శరణాగతికై వచ్చినదానివి కనుక నిన్ను బయట పెట్టను. నీచేతికిచ్చినసొమ్ము నా పరము చెయ్యి” అన్నాడు. చేటి అందుకు అంగీకరించి వెళ్ళిపోగా హరిశర్మ ఆశ్చర్యపడి ఇలా తలపోసి నాడు: “విధి అనుకూలమై ఆపదను రాకుండాచేసింది. అసాధ్యకార్యమును సాధించింది. మాయజోన్ముట్టి అయినా జిహ్వా నా పరువు నిలిపింది. నాలుకను నిందిస్తూ ఉంటే, గుమ్మడికాయలదొంగ తనబుజాలు తడుపు కొన్నట్టు నేరము అంగీకరించి జిహ్వా నా పాదాలమీద పడ్డది. ప్రచ్ఛన్నదోషులు భీతివల్ల బయటపడతారు.” ఆరాత్రి హరిశర్మ సంతోషములో సుఖనిద్రపోయినాడు. తెల్లవారగానే లేనిప్రజ్ఞ అభినయిస్తూ మాయజోన్ముడు రాజును మందిరోద్యానములోకి తీసుకుపోయి ధనమున్నతావు తవ్వించి చూపి “ఎవ్వడో గాని ఆ దొంగ, కొంత కాజేసి పరారీ అయినాడు.” అన్నాడు. రాజు సంతోషముతో హరి శర్మకు కొన్ని అగ్రహారాలు ఇనాముగా ఇయ్యదలచినాడు. మంత్రి మహా

బుద్ధిశాలి కావడముచేత జోస్యుని తీరు కవటముగా తోచి మహారాజుతో “శాస్త్రపరిచయము రవంతయినా లేకుండా హరిశ్చంద్ర జోస్యం చెప్పడ మేమిటి? ఇతన్ని మరోవారందినాదాకా పరీక్షించుదాము. ఇదంతా చూస్తే నాకు మోసముగా కనపడుతున్నది. అటుపైన దేవరవారిదిత్తం!” అని రాజుచేతిలో చెప్పినాడు. మహారాజు కుండలో మండూకమును పెట్టి మూత వేసి, ఆ ఘటమును సభలోకి తెప్పించి హరిశ్చంద్రతో “అయ్యా! జ్యోతిషాచార్యా! ఈ కుండలో ఏమున్నదో నీవు చెపితే నిన్ను పూజిస్తాను.” అని పలికినాడు. ఆమాట వినగానే గుండెలు బరువెక్కి మనసులో కుమిలి కుమిలి ఏడ్చి వినాశకాలము వచ్చిందని నిశ్చయించుకొని, తనను బాల్యములో తండ్రి ముద్దు ముద్దుగా పిలిచే మండూకనామము స్ఫురణకు వచ్చి వెంటనే ఆతడు “ఓమండూకా, నీవు సాధు వైన దానివే. అయినా ఘటములో నీవు ఉండుటవల్ల నీవినాశము సిద్ధమై ఉన్నది” అని పలుకగానే “ఈ మహా ప్రాజ్ఞుడు శక్తిమంతుడు. కుండలో ఉన్న మండూకాన్ని తెలుసుకోగలిగాడు” అంటూ అంతా సంతోషించారు. మహారాజు కూడా మోసములో పడి హరిశ్చంద్ర మహాజ్ఞాని అని భ్రమసి అగ్రహారాలు, సువర్ణ, ఛత్రవాహనాలు కానుక లిచ్చినాడు. క్షణములో హరిశ్చంద్రకు విధివశాన సామంతుని హోదాదాకా వచ్చింది.

శుభకర్మ ఆచరించినవాళ్ళకు దైవము ఎప్పుడూ అనుకూలమే. “దేవా! నీకుమారి తేజస్వతి అసమానుని మానుకొని అనుకూలు డైన సోమదత్తుణ్ణి అభిసరించింది.” మంత్రిమాటలు విని తగిన అల్లుడు దొరికినందుకు రాజు సంతోషపడ్డాడు. అతడు తేజస్వతిని సోమదత్తుని కిచ్చి పెళ్ళి చేసినాడు.

సభ! విధి అనుకూల మైతే అసాధ్యములు సుసాధ్యములు కాక తప్పదు.

సోమవ్రథ ఇలా రహస్యముగా కథ చెప్పగా కళింగసేన ఆకర్షించి క్రమేణా బంధుభయము వదిలి వత్సరాజు పొందుకై కుందుతున్నది. సోమవ్రథ అనురసంజవేళ కళింగసేనవద్ద సెలవువుచ్చుకొని వెళ్ళిపోయింది.

త ర ం గ ము : 30

మర్నాడు ఉదయము సోమవ్రథ యథాప్రకారముగా కళింగసేన వద్దకు వచ్చి గోష్ఠి సలుపుతూ ఉండగా కళింగసేన “మాతండ్రి నన్ను తప్పక ప్రసేనజిత్తుకు ఇవ్వదలచు కొన్నాడు. ఆనంగతి మాఅమ్మ నాతో అన్నది. నీవు చేసిన రూపవర్ణనవల్ల వత్సరాజు శ్రవణ మార్గాన చొచ్చి నాచిత్తమును హరించినాడు. మున్నందు నాకు ప్రసేనజిత్తును చూపి అనంతరము వత్సేశ్వరుని దగ్గరికి నన్ను తీసుకుపో. మానాన్న మాట నాకు లెక్కలేదు” అన్నది ఆదుర్దాగా. కళింగసేన ఔత్కంఠ్యము గ్రహించి సోమవ్రథ “నిజముగా నీవు వెళ్ళదలచి ఉంటే బరిణెలో యంత్రమహిమవల్ల గగనమార్గాన వెళ్ళిపోదాము. నీసామగ్రి యావత్తు తెచ్చుకో. వత్సరాజు నిన్ను చూశాక నువ్వు తిరిగి ఇక్కడికి రాలేవు. నీవు తిరిగి వుట్టింటికి రావు. ఇది ముమ్మాటికి రూఢి, ప్రియ వల్లభుని పొంది నన్ను కూడా మరిచి పోతావు. నే నిక్కడికి వచ్చినంత చనువుగా నీలత్తవారింటికి రాలేనమ్మా” అన్నది. ఆమాటలకు కళింగ సేన కళ్ళనీళ్ళుపెట్టుకొని, “అలాఅయితే వత్సరాజును ఇక్కడికి రప్పించు. నిన్ను విడిచి నేను ఉండలేను” అని దీనముగా పలికి “అనిరుద్ధుని చిత్ర లేఖ యుక్తిగా తీసుకు రాలేదా? ఎలా తెచ్చిందో విను” అన్నది :

ఉ ప క థ

బాణాసురపుత్రి, ఉప పార్వతీదేవిని భక్తితో కొలిచింది. అందుకు దేవి నంతోషించి “ఉహా! నీకు స్వప్నంలో ఎవడు ప్రియుడో వాడే

నీవతి" అని వరమిచ్చింది. అదేప్రకారం ఒక పురుషుణ్ణి అలాగే గాంధర్వ వివాహము చేసుకొని, తెల్లవారగానే ఉమాదేవి లేచి, ప్రియుణ్ణి కానక, సంభోగ చిహ్నాలు శరీరముమీద చూచుకొన్నది. పార్వతీవరాన్ని ఆమెపలుమారులు స్మరించి భయాశ్చర్యముగ్న అయింది. స్వప్నములో ప్రియుడు జాగ్రదవస్థలో లేకపోవడముచేత ఆమె ఎడకాటుకు నిలువలేక పోతున్నది. కారణము అడిగిన చిత్రలేఖ అనేచెలికి సరళమూ పూస గుచ్చిట్టు చెప్పింది. ఆ చెలికత్తె యజమానురాలి స్వామిక ప్రియు డెవరో ఎరగక "చెలీ, ఇది దేవు మహిమ. గుర్తులేదని నీవతిని ఎలా వెతకడం? అతన్ని నీవు ఎరిగి వుంటే విశ్వముంతా వెతుకుతాను. అందులో నీప్రియుణ్ణి చూపించు. అప్పుడు నేను అతన్ని తీసుకొని వస్తాను." అంటూ వాగ్దానము చేయగా ఉమ అంగీకరించింది. చిత్రలేఖ జగత్తు యావత్తు చిత్తరువులో లిఖించింది. ఉమ సంతోషిస్తూ వణుకుతున్న కంకెలితో విశ్వసటముతో ద్వారవతీపురవాసులలో అనిరుద్ధుణ్ణి చూపింది. చిత్రలేఖ "ధన్యరాలవు! నీభర్తా హాకి చున్నాడు. ఇక్కడికి అరవై వేల యోజనాల దూరములో ఉన్నాడు" అంటూ, ఉమ కామార్తయై ఇప్పుడే శ్రీఖండమువలె చల్ల నైన అతని అగమ్యుఃశ్రయింప లేకపోతినా కామాగ్నిలో కాలిపోతాను" అని దీనిని అప్పిచి.

చిత్రలేఖ ప్రియసఖని ఓదార్చి గగనముగ్ధాన ప్రయాణము చేసి ద్వారవతీపురము చేరింది. రాత్రి సుగుడిస్తున్న అనిరుద్ధుని మేలుకొలిపి, అతనికి చిత్రలేఖ ఉమాస్వప్నమునూ అనురాగమునూ తెలియజెప్పి, ఆమె చిత్తరువును అతనికి ఇచ్చింది. అనిరుద్ధునికి ఉమా స్వప్న వృత్తాంతము అంతకు మునుపే తెలుసును. అందుచేత అతడు చిత్రలేఖను అనుసరించి గగనతలమున ప్రయాణముచేసి ఉమాదేవి అంతఃపురములో ప్రవేశించినాడు. అనిరుద్ధుని చూచిన ఉమాదేవి అంతరంగము చంద్రోదయవేళ సాగరమువలె పొంగి పొలింది. ఆ సుప్రీమునితో సుఖవడుతూ

ఉన్నది. ఉచత్తంకిని గొణానుని అనిరుద్ధుడు నిజవరాక్రమమువల్ల జయించినాడు. అనిరుద్ధుడు ఆదంపతులు పార్వతీ పరమేశ్వరులవలె ఏక శరీరులై ద్వారపతికి వెళ్ళి సుఖంగా ఉన్నారు. ఈరీతిగా చిత్రలేఖ ఉచరు నిమ్మణ్ణి తెచ్చి ఇచ్చింది. నీవు ప్రతిభావంతురాలవు. అందు వల్ల ఆలంబించక వత్సరాజువే ఇక్కడికి రప్పించు.

కలింగసేన కూటంబు విని సోమప్రభ “చిత్రలేఖ అనురస్త్రి కనుక పరపురుషుణ్ణి ఎత్తుకొని వచ్చింది. నేను పరపురుషుణ్ణి ఎలా స్పృశించను? నిన్నీ వత్సరాజు ఇద్దరు తీసుకుపోతాను. మొదట నీకు ప్రసేనజిత్తును ఘోషిస్తాను!” అనగానే కలింగసేన అంగీకరించింది. సోమప్రభ సాయాయుధులతో పాటు తీసుకొని వచ్చింది. ఇద్దరూ బయలు పోతారు. విరాటకుని ప్రసేనజిత్తువద్దకి వెళ్ళగా సోమప్రభ అతన్ని కలింగసేనకు చూపింది. “ఈ రాజును ముదిమి వరించింది. ఇతన్ని మరెవ్వరైనా వెళ్ళాడతా. నన్ను శీఘ్రంగా కాశాంబీనగరానికి తీసుకొనిపో. అక్కడి వత్సరాజును చూస్తాను” అన్నది. సోమప్రభ కలింగసేనలు కాశాంబీనగరము వెళ్ళారు. కలింగసేన కన్నుల కరవు తీగ్జేబు, చీగ్రునికి చకోరవలె ఉదయనుని చూచి హృదయాన చేయి ఉంచుకొని “సఖ, ఈనూర్గాన ఉదయనుకు నాలో ప్రవేశించినాడు” అని చెప్పుకున్నట్లున్నది.

కలింగసేన “సఖ! ఇప్పుడే వత్సేశ్వరునితో నాకు సహాగమము కలిగింను. క్షామినా సమనవేళు” అన్నది. అందుకు సోమప్రభ “చెలీ, ఇప్పుడే అశుభశకునమున్నది. అందుచేత ఈగోజు ఉద్యానవనములో అజ్ఞాతముగా ఉండు. గోపోలు చెయ్యకు. నీవు ఉదయాన్నే నేను వచ్చి మీ ఇద్దరూ నిలిచే విధము చూస్తాను. నే నిప్పుడు చిత్రలేఖముతో నాభర్త ఇంటికి వెళ్లి వస్తాను.” అని వెళ్లిపోయింది. వత్సరాజు ఉద్యానవనమునందు గృహానుష్ఠులు డై నాడు.

కలింగసేన అక్కడే ఉండి మంచిశకునము కా దని సోమవ్రథ చెప్పినప్పటికీ లక్ష్మ్యము చెయ్యక వత్సరాజుకు సందేశము పంపింది. వార్తాహరుడు రాజ దర్శనము చేసి సందేశాన్ని ఇలా నివేదించినాడు: “దేవా! తక్షశిలాధిపునికుమార్తె కలింగసేన మీ అందచందాలు విని అచ్చెరువుపడి బంధువు లందరినీ వదిలి వలినవారిని స్వయముగా వరించడానికి వచ్చింది. సోమవ్రథ యంత్రవిమానముమీద ఆమెను కూర్చో బెట్టుకొని గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసి కాశాంబీనగరము చేరింది. దయచేసి కలింగసేనను స్వీకరించండి. మీయోగము కాముదీ చంద్రయోగము అగునుగాక!” వార్తాహరుని వత్సరాజు నత్కరించి యోగంధరాయణమంత్రిని పిలిచి “తక్షశిలాధిపతికుమార్తె కలింగసేన స్వయంగా నన్ను వరించడానికి వచ్చింది. ఆమెను ఎప్పుడు పెళ్లి చేసుకోను?” అని అడిగినాడు. మంత్రి మహారాజుజ్ఞేయాన్ని కోరి క్షణంసేపు ఆలోచన చేశాడు: “కలింగసేన త్రిలోకనుందరిగా వన్నె తెక్కింది; ఆమెను దేవతలుకూడా కోరుతారు. మహారాజు ఈ అద్వితీయసౌందర్యవతిని పెళ్ళాపి సర్వమూ మరిస్తే వాసవదత్త ప్రాణాలు వదిలివేస్తుంది. రాజకుమారుడు సరవాహనదత్తుడు చిక్కుపడతాడు. పద్మావతీదేవి అనురాగాంధ కనుక ఆమెకూడా జీవించదు. చందమహాసేనుడు ప్రాణ త్యాగము చేస్తాడు; ద్వేషాన్ని అయినా సాధిస్తాడు. వివాహాన్ని నిషేధించడమూ మంచిదికాదు. ఈ కార్యము కాలవిలంబము చేస్తే ఆగిపోతుంది.” తర్వాత యోగంధరాయణుడు మహారాజుతో “దేవా, కలింగదత్తు మీకు భృత్యుడు. అతనికుమార్తె స్వయంగా మిమ్ము వరించేందుకు వచ్చింది. కార్తాణికుని పిలిపించి నుముహూర్తము పెట్టించండి. యధావిధిగా వివాహము చేసుకోండి. కలింగసేనకు అనుకూలమైన పరివారజనాన్ని ఏర్పరించాలి. ఆమెకు అలంకారాదులు సంతాళి.” అన్నాడు. వత్సరాజుకు ఎక్కడలేనిసంతోషమూ వచ్చింది.

కలింగసేన యథావిధిగా విడిదిలో చేరి కోరిక ఈడేరుతుం దని సంతోషిస్తున్నది.

యాగంధరాయణుడు రాజమందిరమునుంచి స్వగృహానికి వెళ్లి ఇలా ఆలోచన చేసినాడు: “తరుచుగా అశుభ కార్యానికి కాలహరణము ప్రతి క్రియ. అలాగే పూర్వము వృత్రశత్రు వైస ఇంద్రుడు బ్రహ్మహత్య వల్ల పారిపోగా ఇంద్రపదవిలో ఉన్న నహుషుడు శచీదేవిని బలాత్కరించాడు. ఆమె బృహస్పతిని శరణుపెడింది. దేవగురువు నహుషునితో “శచీదేవి రేపు ఉదయము నీవద్దకు వస్తుంది” అంటూ నహుషుడు నశించేవరకూ కాలహరణము చేసినాడు. ఇంతలో శత్రుడు దేవరాజుయినాడు. ఇలాగే నేనుకూడా కలింగ సేనపిషయములో ఉదయనునకు కాలహరణము చేయవలి.” ఆలోచనానంతరము మంత్రి గణకులను రావించి ముహూర్తము పెట్టించినాడు. ఇదంతా రహస్యంగా చేయించినా, వాసవదత్తాదేవి కన్ఠాకర్ణిగా విన్నది. యాగంధరాయణుని విలిపించి వాసవదత్త “మంత్రివరా! పూర్వము నాకు వద్మావతితప్ప మరేసవతి జీవించి ఉండకూడ దని కదా మీరు సెలవిచ్చారు! మహారాజు కలింగ సేనను వివాహ మాడుతాడు. ఆమెయందు ఆయన అనురక్తుడై ఉన్నాడు. ఇక నాజీవితము వ్యర్థము!” అన్నది. మంత్రి ఇలా పలికినాడు: “దేవీ, ధైర్యంగా ఉండు. నేను జీవించిఉండగా అదేలా జరుగుతుంది! ఈవిషయములో నీవు రాజవిరోధినివి కావద్దు. ధైర్యము శరణ్యము. రోగి ప్రతికూలవచనాలతో లొంగడు, అనుకూల వచనాలతో వశ మవుతాడు. మహారాజు మీవగ్గిరికి వచ్చినప్పుడు మీరు అలుగ వద్దు, మీఅభిప్రాయాన్ని మనసులో పెట్టుకొని ఆయనను సేవించాలి. కలింగసేన సవతి కావడానికి అంగీకరించు. అందువల్ల ఆమె తండ్రి తక్షణిలాధిపతి మనకు సహాయము చేస్తాడు. వద్మావతితో కూడా ఈవిషయమే చెప్పాలి. అనంతరము నాయుక్తిబలము ఉన్నది.

ధీశాలులను సంకటాలలో, శూరులను యుద్ధాలలో వరీక్షించాలి. దేవీ, చింతించకు.” యోగంధరాయణుడు వెళ్లిపోయినాడు. వత్సరాజు ఆరో జల్లా దేవేరులదగ్గరికి వెళ్ళలేదు. కళింగసేనపాంతుకై అతడు ఉన్వి ఘోరు తున్నాడు.

త ర ం గ ము : 39

మరునాడు యోగంధరాయణుడు మహారాజువద్దకు వెళ్ళి “దేవా! నీకూ కళింగసేనకూ శుభలగ్నము నిశ్చయంచేయడానికి ఆటంకము ఏ మున్నది?” అని అడిగినాడు.

వత్సరాజుమన నంతా కళింగసేనాయుయ్యమై ఉన్నది. ఆమెను వదలి క్షణమైనా నిలవలే సని రాజు పలుకగా, అతనిఆనతి చొప్పున కారాంతికులను తీసుకు రమ్మని ప్రతీహారుని పఠినాడు మంత్రి. వివాహలగ్నవిషయములో సిద్ధాంతులతో ఉపాయ మాలోచించి నాడు. ఆజ్యోతిష్కులు ఆరుమాసాలదాకా మంచిలగ్నమే లే దని తెలుపగా యోగంధరాయణుడు మాయకోపము నటించి “రాజా! వీరికి ముహూర్తము చూడడము తెలియదు. పూర్వము మీరు ఒక మహాజ్ఞానిని గౌరవించారు. అతన్ని అడిగితే తెలుస్తుంది.” అన్నాడు. వత్సరాజు ఆందోళన పడుతూ జ్యోతిశ్యాస్త్రపండితుణ్ణి పిలిపించి అడిగినాడు. అతడుకూడా మంత్రికుట్రలో చేరి ఆరుమాసలలోగా లగ్నమే లేదు అన్నాడు. యోగంధరాయణ.మంత్రి బెంగపడిన వానివలె అభినయిస్తూ “రాజా! ఏమిచేయవచ్చును?” అన్నాడు. మహారాజు మంచిలగ్నమే అపేక్షించి “కళింగసేనను అడిగితే ఏమి అభిప్రాయము చెపుతుందో తెలుసుకొనండి” అని పలికినాడు. మంత్రి యోగంధరాయణుడు ఇద్దరు జ్యోతిష్కులను కూడా తీసుకొని కళింగ సేనదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆమెఅందచందాలను చూచి మంత్రి “ఈమె తగు

లాటములో రాజు పడితే రాజ్యపరిపాలన చెయ్యలే” డని తలచి ఆమెతో “నీకు వివాహాలగ్నము నిశ్చయించేనిమిత్తము ఈస్థానములను తీసుకొని వచ్చాను. నీజన్మక్షత్రము చెప్పు.” అన్నాడు. ఆమెపరివార జనము జన్మనక్షత్రాన్ని తెలిపారు. మంత్రికుట్రవల్ల సిద్ధాంతము మిథ్యావిచారముచేసి “ముహూర్తము ఆరు మాసాలదాకాలేదు.” అన్నారు.

వివాహకాలము దూర మవుతున్న డని కళింగ సేన దిగులు పడుతూ ఉండగా పరివారజనములోవాడు “మంచిలగ్నముతోనే వివాహ మయితే దంపతులకు క్షేమము. పోనీ ఆలస్య మైతే మాత్రము వచ్చిన ఇబ్బంది ఏముంది?” అనే సరికి అందరూ అదేమాట అన్నారు. కళింగ సేనకు ఏమీ తోచక “మియిప్టము వచ్చినట్లు చెయ్యండి” అని ఊరుకొన్నది. మంత్రి ఆమెదగ్గర సెలవు తీసుకొని వత్సరాజు నద్దకు వెళ్ళి సంగతి చెప్పి యుక్తివల్ల అతన్ని ఊరడించినాడు.

యాగంధరాయణుడు ఇలా కాలహరణము చేసి వివాహసన్నాహ నికై తన స్నేహితు డయిన యోగేశ్వర బ్రహ్మరాక్షసుని తలచు కొన్నాడు. ఆరాక్షసుడు పూర్వముచేసుకొన్న ఒడంబడిక ప్రకారము మంత్రి తలచిన మాత్రాన్నే సాక్షాత్కరించినాడు. మంత్రి అతనికి కళింగ సేనా వివాహవిషయము యావత్తు విశదపరచినాడు.

మంత్రి “మిత్రమా, నేను కాలయాపన చేస్తున్నాను. ఈలోగా యుక్తిచేత కళింగ సేన శీలాన్ని ప్రచ్ఛన్నముగా కనిపెట్టు. అలాంటి అందగత్తె త్రిలోకాల్లో లేనందువల్ల ఏవిద్యాధరుడో తప్పకుండా ఆమెను మోహిస్తాడు. ఆమె విద్యాధరునితోనో సిద్ధునితోనో సంగమిస్తే రహస్యంగా కనిపెట్టు. అన్యరూపములో వచ్చిన కాముకుణ్ణి పసిపెట్టు. నిద్రా సమయములో దేవతలు నిజరూపములో ఉంటారు. నీవల్ల కళింగ సేన నడవడి తీరులో లోపాలు కనిపెట్టగలము. ఈవిషయము తెలిస్తే రాజు

ఆమె యెడల విరక్తు డవుతాడు. ఈకార్యము నీవల్లనే సాధ్యమవుతుంది” అని కోరినాడు.

బ్రహ్మరాక్షసుడు “ఇదంతా ఎందుకు? యుక్తివల్లకళింగసేన శీలము చెడగొట్టినా? పోనీ చంపివేయనా? ” అన్నాడు. మంత్రిధర్మశేత్ర కనుక అందుకు అంగీకరించక “అలా చేయడం అధర్మం. ధర్మమే అభీష్టార్థమును ఇస్తుంది. స్వయంగా ఆమె నడవడిలో లోపాలు ఉంటే కనిపెట్టాలి. నీన్నేహమువల్ల మా రాజకార్యము ఈడేగుతుంది” అనగానే బ్రహ్మరాక్షసుడు కళింగసేనా మందిరములో అదృశ్యరూపుడై ప్రవేశించినాడు.

ఈ లోపల సోమప్రభ మళ్ళీ కళింగసేనదగ్గిరికి వచ్చి రాత్రి జరిగిన విషయము అడిగి తెలుసుకొన్నది. ప్రచ్ఛన్నుడై రాక్షసుడు వింటున్నాడు. “నభి! ఈ రోజు పూర్వార్థమందే నేను నిన్ను చూడా అని వచ్చాను. నీదగ్గర యోగంధరాయణుని చూచి మరుగున దాగినాను. నేను చెప్పితే వినక స్వతంత్రముగా త్వరపడినావు. అవశకునము కార్యసాఫల్యానికి అనుకూలము కాదు. అందుకు నిదర్శనము విను:

దుశ్శకున కథ

అంతర్వేదిలో వసుదత్తు డనే విప్రునికి విష్ణుదత్తు డనేకుమారుడు ఉన్నాడు. కుమారుడు చదువు కోసము వదహారేళ్యవయసులో వలభీనగరానికి వెళ్ళినాడు. ప్రయాణములో మధ్యేమార్గములో ఏడుగురు మూర్ఖశిరోమణులు విష్ణుదత్తునితో చెలిమి చేశారు. ఒకరి నొకరు వదలకుండా కలిసి ఉండవలె నని శపథము చేసుకొన్నారు. విష్ణుదత్తుడు తండ్రితో చెప్పకుండా రాత్రి బయలుదేరి హఠాత్తుగా దుశ్శకునము కావడముచేత మిత్రులతో “శకునము బాగా లేదు. మంచిశకునము చూచుకొని ప్రయాణము చేదాము” అని హితము చెప్పినాడు.

ఆ మూర్ఖు నప్రకము ఆ మాటలు పెడచెవిని పెట్టినా, విష్ణుదత్తుడు ఒడంబడిక ప్రకారము కట్టుబడి హరిన్మరణ చేస్తూ ప్రయాణము సాగించినాడు. ఉదయము ఇంకోదుశ్శకునమయింది. విష్ణుదత్తుడు మందలించగా ఆ మూర్ఖులు సనేమిరా అని అతని మాటలు పాటించక వైగా బెదిరించీ “అడు గడుక్కు! ముటి కుశ్యంకలు దత్తూ! తైరాతిలాగా నిన్ను వెంటబెట్టుకు వచ్చాము. ఇదే దుర్నిమిత్తము” అన్నారు.

విష్ణుదత్తు ఇలా ఆలోచించినాడు: “స్వేచ్ఛచారి యైన మూర్ఖునికి హితోపదేశము బూడిదలో పోసిన పన్నీరు. మూర్ఖులలో పడిన ధీశాలి జలతరంగాలలో పడిన పద్మమువలె కష్టాల పాలవుతాడు. అందువల్ల వీరికి నేను హితాహితము ఉపదేశించకూడదు. ఊరికే ప్రయాణము చేస్తాను. అన్నింటికీ ఆ పరమాత్ముడే ఉన్నాడు!” అతడు మూర్ఖులతో ప్రయాణము చేసి సంజవేశకు శబరగ్రామము చేరినాడు. వాళ్ళు పయసులో ఉన్న బోయదానినికి వెళ్ళి పరుండడానికి, తావు ఇవ్వని అడిగినారు. ఆ బోయెత గదిఇవ్వగా తక్కినవాళ్ళతోపాటు విష్ణుదత్తుడు అందులో ప్రవేశించినాడు. క్షణములో ఆ ఏడుగురుమూర్ఖులూ గాఢ నిద్ర పోగా దత్తుమాత్రమే మెలకువగా ఉన్నాడు. వివేకులకు నిద్ర ఎక్కడిది! ఈ లోగా ఎవడో పడుచువాడు బోయదానిదగ్గరికి వెళ్ళి దానితో సంగమించినాడు. అలసిసాలసి ఇద్దరూ నిద్రపోయినారు. విష్ణుదత్తుడు తలుపు నందులోనుంచి దీపకాంతివల్ల బోయదాని చర్య చూచి విసుగుతో దీనిగుమ్మము ఎందుకు తొక్కాము? ఇది చలచిత్తురాలు. ఇవాళ దీనికి ఏడు మగజైతే రేపు మరొకడు” అని తలపోస్తూ ఉండగా జనుల కోలాహలము వినవచ్చింది. ఈ లోగా యువకుడూ ఖడ్గపాణి అయిన శబరనాయకుడు పరిచారసమేతముగా లోపల ప్రవేశించినాడు. “ఎవరు మీరు?” అని శబరుడు ప్రశ్నించాడు. “మేము బాటసారులము” అని విష్ణుదత్తుడు సమాధాన మిచ్చినాడు. శబరుడు

వివనిన లోపలికి పోయి పరపురుషునితో ఉన్న భార్యను చూచి కత్తి దూసి జారునిశిరస్సు సరికినాడు. భార్యను దండించ లేదు, మేలు కొలువ లేదు. కత్తికింద వేసి శబరుడు మరొక పాన్నుమీద పరున్నాడు. నిశ్చంకముగా అతడు నిద్రపోయినాడు.

ఇంతలో ఆబోయది మేలుకొని జారుని తలనూ, నిద్రిస్తున్న పతిని చూచింది. ఆమె జారుని మొండెము బుజాన పెట్టుకొని, శిరస్సు చేత పట్టుకొని బూడిదరాసిలో పూడ్చి వచ్చింది. కాడుకొంపలో పడ్డామురా భగవంతుడా అని విష్ణుదత్తుడు సాక్షిగా సర్వమూచూచి, మూర్ఖుల మధ్య నిద్ర పోయినాడు. బోయత నిదురిస్తున్న పతితలను తెగసరికి బయటకు వచ్చి అరిచి సేవకలను లేపి “అయ్యో! ఈ బాటసారులు నాభర్తను చంపేశారు!” అని ఏడ్చింది. బోయదాని అనుచరులు పరుగుపరుగున వచ్చి తమదొరను చూచి విచ్చుకత్తులు చేబూని విష్ణు దత్తాదుల మీదికి నచ్చినారు. మూర్ఖులు చావుదెబ్బలు తిని నిద్ర లేచారు. విష్ణుదత్తుడు “దొరలూ! బ్రహ్మహత్యాదోషము ఎందుకు వడికట్టుకొంటారు? ఈవని మేము చెయ్యలేదు. ఈబోయెత పరపురుషుని మరిగి ఇంతపని చేసింది. తలుపునందులోనుంచి సర్వమూ నేను చూశాను. తమిస్తే యథార్థము ఋజువు చేస్తాను.” అని ఘోషించి నాడు. అతడు బూడిదరాశిలో ఉన్న జారుని మొండెమునూ, శిరమునూ వాళ్ళకు చూపగా, బోయది తెల్లపోయి దోహన్ని అంగీకరించింది. దానిని తిరస్కరించి శబరులు “కామిని పరపురుషేచ్ఛవల్ల ఎంతపని కయినా వడికట్టుతుంది.” అన్నారు. విష్ణుదత్తూ మూర్ఖులూ చావు తప్పి కన్ను లొట్టపోయి బతుకు జీవుడా అని బయట పడ్డారు. మూర్ఖులు దత్తును ప్రశంస చేసి “దత్తూ, నిద్రిస్తున్న మాకు రక్షారత్న దీప మైనావు. నీలనుగ్రహమువల్ల మృత్యువును దాటినాము.” అన్నారు. కనుక దుశ్శకునమువల్ల కార్యము చెడిపోవడము కద్దు.

ఇలా సోమవ్రథ కలింగసేనకు ఏకాంతములో కథ చెప్పి తిరిగి ఇలా అన్నది : “సఖ, శకునము చూడకుండా కార్యాచరణకు దిగితే కార్య సాఫల్యము కానే కాదు. మందబుద్ధులు హితాన్ని పెడచెవిని పెట్టి యధేచ్ఛగా సంచరించి దివరకు వశ్చాత్తాపము పొందుతారు. శకునము చూడక నీవు వత్సరాజువద్దకు దూతను పంపడము ఉచితము కాదు. వివాహము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగును గాక ! దేవతలుకూడా నిన్ను వలచినారు. అందువల్ల నీవు శీలాన్ని కాపాడుకోవాలి. మహామంత్రి యశాగంధరాయణుడు నీతిశాస్త్రవేత్త. వత్సరాజు నిన్ను పెళ్ళాడి న్యననములకు పా లవుతా డని సందేహించి మంత్రి ఆలోచిస్తాడు. నీవివాహము కాసియకు. ఒకవేళ విధివశాన వినాసా మైతే దోషా రోపణ చేస్తాడు. అయితే ధర్మబుద్ధివల్ల నీయందు దోషాగోపణ చేయ డానికి సాహసించు. అయినా సవతివిషయములో బాగరూకతతో ఉండాలి. అందుకు నిదర్శనము విను :

నవతి కుట్ర

విశ్వామిత్రుడు ఇక్షుమతీనదిని తవ్వించి దానివక్కనే ఇక్షుమతీ నగ రాన్ని నిర్మించినాడు. పురోపకంఠమున ఉన్న ఉద్యానవనములో మంకణకాదు అనేమునీంగుడు ఊర్ధ్వపాదుడై తపస్సు చేస్తూ, ధ్యాన భంగము కాగా గగనతలాన చరిస్తున్న మేనకచీరె గాలికి తొలగడము చూచినాడు. మహామునిమనసు వికలమై పోగా అతని జేషస్సు కదలీ గర్భములో పడినది. మునీంద్రుని రేతస్సువల్ల చక్కనిచుక్క పుట్టింది. అతడు పిల్లకు కదలీగర్భ అని నామకరణము చేసినాడు. ఆబాలిక మంకణకాశ్రమములో పెరుగుతున్నది.

ఒకసారి మధ్యదేశస్థులుకు దృఢవర్మనామధేయుడు వేటకు వెళ్ళి అలిసి సమీపాన ఉన్న మంకణకాశ్రమము చేరి మునికన్యావేషములో

ఉన్న కదళీగర్భను చూచి కామించినాడు. అతడు “ఎవరో వల్కలాలను ధరించిన ఈనుండరాంగి? దుష్వంతుడు కణ్వపాలిత అయిన శకుంతలను వివాహ మాడినట్లు నేనుకూడా ఈకన్యను పెళ్ళాడితేనా?” అని తలపోస్తున్నాడు. మునీంద్రుడు ఆసందర్భములో సమీక్షితులు ఆశ్రమానికి తీసుకొని వస్తున్నాడు. మహారాజు మునీంద్రునికి నమస్కరించి తన్ను తాను తెలియబరచుకొన్నాడు. రాజేంద్రునకు అర్హ్య పాద్యాదులు ఇమ్మని ముని కదళీగర్భను నియోగించినాడు. ఆమె నమ్రయై రాజుకు అర్హ్య మిచ్చింది. “నీకు ఈకన్య ఎలా లభించింది మునీంద్రా?” అని రాజు కుతూహలాయుక్తచిత్తుడై మునీంద్రుణ్ణి అడిగినాడు. కదళీగర్భ జనన వృత్తాంతము మంకణుడు చెప్పగా రాజు కదళీగర్భ అప్పరన అని తెలుసుకొని వ్యామోహపడి తన కిమ్మని మునిని కోరినాడు. ముని అంగీకరించినాడు. సురస్త్రిలు కదళీగర్భవివాహము నిమిత్తము భూలోకానికి ఆవతరించి మేనకమీద మమకారము వల్ల ఆకన్యకు అలంకారము చేసినారు. వాళ్ళు ఆమెచేతిలో ఆవాలు పెట్టి “తోవలో ఆనవాలుకై వీటిని చల్లుతూ వెళ్ళు. ఒకవేళ భర్త వల్ల అవజ్ఞ పొందినట్లయితే, ఆవాలు పెరిగి మొక్కలై మార్గాన్ని నీకు తెలియజేస్తవి.” అన్నారు. రాజు కదళీగర్భను గుర్రము మీద ఎక్కించుకొని నిజసైన్యము వచ్చి కలవగా రాజధానీనగరము చేరినాడు. ప్రయాణనమయములో కదళీగర్భ ఆవాలు చల్లుతూ వెళ్ళింది. మహారాజు ప్రియురాలి వృత్తాంతము మంత్రులకు తెలిపి, అంతఃపురస్త్రిలను, ఇతరభార్యలను రోసి కదళీగర్భతో సదా సుఖము అనుభవిస్తున్నాడు. రాజు అలా అన్యాయముడై ఉండడమువల్ల వట్టపురాణి ప్రధానామాత్యుని పిలిపించి వశపుతో ఏకాంతములో “మహారాజు కొత్త రాణిమీది మోజుకొద్దీ నన్ను వదిలినాడు. సపరిపీడ ఎలా తొలగిపోతుందో ఉపాయ మాలోచించండి” అన్నది. అప్పుడు

మంత్రి “జేపీ, అలా చేయడం ధర్మమా? వ్రభువును భార్యనుంచి వేరుచేయడము వినాశ హేతువు. ఇలాటి కపటోపాయాలు నెరవేర్చ గలవారు పరివ్రాజకలు. అదే వారిజీవనము. వారు సన్యాసిని లయినా వృత్తి తాకికవృత్తి. ఇళ్ళల్లో చేరి ఇంటివానాలు బాగా లెక్క పెడ తారు.” అని పలికనాడు. రాణి వినీతయై “యోగ్యులు నిందించే అధర్మకార్యము చేయరాదు” అని అతన్ని పొనిచ్చి తాపసిని పిలిపించి నిజవాంఛితము తెలియజెప్పి, కార్యసిద్ధి అయితే కావలసినంత ధనము ఇస్తా నన్నది. ఆసన్యాసిని ధనాశవల్ల నానాప్రయోగాలు చేసి కార్యము సాధిస్తా నన్నది. దేనికి ఆశపెట్టి ఆతాపసి మఠానికి వెళ్ళిపోయింది.

పరివ్రాజక కార్యసాధన కష్ట మని గ్రహించి బెంగవడింది. “ఆశ ఎంతవ నైనా చేస్తుంది. రాణిదగ్గర సాహసముకొద్దీ ప్రతిజ్ఞ చేశాను. కార్యసాధనోపాయము అసలే నాకు లోచనము లేదు. అంతఃపురములో మామోపాయముద్వారా కార్యాన్ని నెరవేర్చడము కష్టము. వ్రభువు లకు కుట్ర తెలిస్తే నన్ను బతకనిస్తారా? ఒకటి లోస్తున్నది. నామిత్రుడు మంగలివాడు మాయోపాయము వల్ల కార్యము సాధించడంలో కుశలుడు.” అని ఆలోచించి ఆతాపసి మంగలి దగ్గరికి వెళ్ళి వచ్చినపని చెప్పింది. ఆ వృద్ధుడు “అదృష్టముకొద్దీ నాకు ఇటువంటి సమయము దొరికింది. చిన్నరాణికి చెరువు చేయక ఆమెను రక్షించాలి. ఆమె తండ్రి దివ్యదృష్టివల్ల విషయ మంతా కనిపెట్ట గల ప్రజ్ఞావంతుడు. రాజుకు ప్రియావియోగము కలిగించి దేవేంద్రుల కానుకలు సంపాదిస్తాను. కొంతకాలము అయినతిరువాతి రాజు కిదిభిగర్భను పొందే విధము చూస్తాను. తగినయక్తి చెప్పి ఆదంవతులను రంజింపజేసి బహుమానాలు పొందుతాను. ఇలా చేస్తే వాతికము చుట్టుకొడు.” అని ఆలోచించి సన్యాసినితో ఇలా పలికినాడు: “అమ్మా, ఇదింతా నేను చేస్తాను కద! యోగశక్తివల్ల కొత్తరాణిని చంపడము యుక్తము కాదు. రాజుకు

తెలిస్తే మనపని పడతాడు. స్త్రీ హత్యా పాతకము చుట్టకొంటుంది. కదలీ గర్భజనకు డయిన మంకణకుడు మనల్ని శపిస్తాడు. నా ధీవ్రభావము వల్ల మహారాజుకు ప్రియావియోగము కలిగిస్తాను. అందువల్ల దేవి సుఖ పడుతుంది. మనకడుపులో చల్ల కదలదు. డబ్బు వస్తుంది. ఈ పని నావల్లనే సాధ్యము అవుతుంది. బుద్ధిబలమువల్ల ఎంతపనైనా సాధించ గలము. నా ప్రజ్ఞాశక్తి ఎలాంటిదో విను:

ధూర్జనాపిత కథ

ఈ దృఢవర్మరాజు తండ్రి పరమదుర్మార్గుడు. నే నతనికి నాకుల వృత్తి చేస్తూ ఉండగా ఆయన ఒకసారి అందగత్తె అయిన నాభార్యను చూచి మోహించినాడు. చుట్టుపక్కల ఉన్న వాళ్ళను అడిగి నా భార్య మంగలి వని తెలుసుకొని రాజు “ఈ మంగలి నన్నేమి చేస్తాడనే ధీమాతో నేను లేనిసమయములో నాకొంపలో చేరి నా భార్యను అనుభవించి వెళ్ళిపోయినాడు. మర్నాడు నేను ఇంటికి వచ్చేసరికి నా భార్య కొత్తతరహాగా ఉంది. నేను గుచ్చి గుచ్చి అడగగా జరిగినసంగతి యావత్తూ పూన గుచ్చినట్టు చెప్పింది. అలా చేయడము తప్పు అని మాటవిడచి మందలించలేక, అశక్తుడనై సందువల్ల రాజు యథాప్రకారముగా మాయంటికివచ్చి నాభార్యతో సుఖము అనుభవించి వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడు. దుర్మార్గప్రభువుకు గమ్య అగమ్య అనే తారతమ్యము ఎలా తెలుస్తుంది? ఆయనకు కిందు మీదు తెలిస్తేగా! ఆయనను అడ్డగించడానికి నేను భోజనము తగ్గించి అగ్నిమాండ్యవ్యాధి నటించాను. నేను ఔరవృత్తి చెయ్యలేక కృశించి నిట్టూర్పులు వదలుతూ వాలిపోయి రాజనన్నిధికి వెళ్ళినాను. నా రోగము రాజు కనిపెట్టి సాధిప్రాయముగా “ఒరే, ఇలా ఉన్నావేమిరా?” అని ప్రశ్నించగా నేను

ఆయనను అభయమువేడి “ప్రభూ! నాభార్య ధాకిని. నేను నిద్రపోతున్నప్పుడు నాపేగులు లాగి జుర్రె తిరిగి లోపలికి తోస్తుంది. దానితో నేను చిక్కి శల్య మవుతున్నాను. శరీరపోషణకు తిన్నగా తిండి తిప్పలూ లేవు దొరా!” అని సమాధాన మిచ్చినాను. రాజుకు సందేహము కలిగి “ఈమంగలిది ధాకిని అన్నమాట నిజమేనా? ఆహారపుష్టి, భోజన పరాక్రమమూ ఉన్న నాబలాన్ని కూడా అలాగే లాగేస్తుందా? ఈ సంగతి రాత్రి నేను పరీక్షిస్తాను” అని యోచించినాడు. రాజు నాకు తిండి పెట్టించినాడు. నేను యింటికిపోయి మాఆవిడ దగ్గర కళ్ళవెంట నీళ్ళు పెట్టుకొన్నాను. ఎదుకు ఏడుస్తారని అది అడుగగా నేను “ప్రియనీ! ఎవరితో చెప్పకు. మనరాజు ఆసనములో వ్రజాలకోనలవంటి దంతాలు మొలిచినవి. నేను క్షౌరముచేస్తున్నప్పుడు నాకత్తి ముంచిదైనా విరిగి ముక్కలైంది. రోజూ నాకత్తి విరిగి ముక్కలవుతూ ఉంటే నేనెలా కొత్తకత్తి సంపాదించను? నా కులవృత్తి పడిపోయింది. నానోట మన్ను!” అన్నాడు. అది వినినాభార్య రాత్రివేళ రాజు తనపక్కలో పరుండగా అతని వజ్రదంతములు చూడవలె నని నిశ్చయించుకొన్నది. మాఆవిడ తెలివి తక్కువది కావడంచేత గ్రహించలేక పోయింది. రాత్రి రాజు వచ్చి దాన్ని అనుభవించి నామాట జ్ఞాపక ముంచుకొని దొంగనిద్ర పోతున్నాడు. ఆయన నిద్రపోతున్నాడని మంగలిది నిశ్చయించుకొని దంతాలను పరీక్షింపవలెనని మెల్లగా చెయ్యి చాచి తడిసింది. రాజు హడిలిపోయి “బాబో ధాకిని! ధాకిని!” అని బొబ్బపెట్టి వెనక్కు చూడకుండా పారిపోయి అది మొదలు నాకొంవలో అడుగుపెట్టలేదు. అప్పటినుంచీ నాభార్య పతివ్రతగానే ఉంటున్నది. ఇలా నా ధీశక్తివల్ల రాజుతగులాటమునుంచి మాఆవిడను విడిపించుకొన్నాను.

తాపనీ! నీవు కోరిన పనిని ప్రజ్ఞవల్లనే సాధించవలె. ఈప్రయోగము విను. అతఃపురములో వృద్ధుణ్ణి వశము చేసుకోవలె. అతడు రహస్య

ముగా మహారాజుతో నీభార్య కదళీగర్భ ధాకిని నుమా అని చెప్పవలె. కదళీగర్భ వనకన్య కావడంవల్ల ఆమెతో వచ్చిన పరిచారికాజనము ఎవ్వరూ లేరు. అంతఃపురదాసీజనము ఆమెకు అన్యలే. వాళ్ళందరూ భేదోపాయానికి వశ్యులవుతారు. దానోపాయానికి లొంగిపోతారు. రాజు అనుమానపడి ఉండగా ఎవరయినా రాత్రివేళ కాలు చెయ్యి మొదలయిన అవయవాలు కదళీగర్భ మందిరములో వేయవలెను. తెల్లవారగానే మనుష్యావయవాలను రాజు చూచి మునలివాడు చెప్పింది నిజమే అని తలచి భీతిల్లి కదళీగర్భను వదలివేస్తాడు. ఈవ్రకారం సవతి తొలగి పోగా పట్టపురాణి సుఖపడుతుంది ; పట్టపుదేవి నిన్ను గౌరవిస్తుంది ; మాకూ కాస్తో కూస్తో లాభము కలుగుతుంది.”

మంగలి ఇలా చెప్పగా పరివ్రాజిక పట్టపురాణివద్దకు పోయి ఆయుక్తి చెప్పింది. దేవేరి దాన్ని ప్రయోగించింది. రాజు వ్రత్యక్షముగా చూచి కదళీగర్భను ధాకిని అని భ్రమపడి త్యజించినాడు. పట్టపురాణి పరమానందము పొంది పరివ్రాజికకూ మంగలివానికీ పారితోషికములు ఇవ్వగా వాళ్ళు తృప్తిపడ్డారు. దృఢవర్మ మహారాజు కదళీగర్భను త్యజించినతరువాత ఆమె శోకాకులచిత్తమై తాను మొదట ఏమార్గాన రాజధానినగరానికి వచ్చిందో ఆమార్గాన ఆవాలమొక్కల ఆనవాలు వల్ల గుర్తించి జనకుని ఆశ్రమవాటికను చేరింది. తండ్రి యోగదృష్టి వల్ల కుమారీవృత్తాంతము సమగ్రంగా ఎరిగి ఆమెను ఓదార్చినాడు. దృఢవర్మవద్దనుంచి వచ్చి విసితుడైనవానితో మంకణముని సవతికుట్ర వల్ల తనకుమారి కష్టాలపా లయినట్లు చెప్పినాడు. ఆ సమయమున మంగలి రాజుదగ్గరికి వచ్చి జరిగింది జరిగినట్లు చెప్పి “దేవా, కదళీ గర్భాదేవికి పట్టపుదేవిచేసిన అభిచారప్రయోగమునుంచి ఈవ్రకారముగా నేను యుక్తిలో రక్షించాను” అని పలికినాడు. రాజు ఆమాట ఆకర్ణించి మునివాక్కు నిశ్చయ మని విశ్వసించి కదళీగర్భను తిరిగి

స్వీకరించి, మునిచంద్రుని సాగనంపి, మంగలివానికి తన మీద భక్తి విశ్వాసము లున్న వని ఎరిగి ధన మిచ్చినాడు. ఇలాగే మహారాజుల సంపదను ధూర్తులు అనుభవిస్తారు. దృఢపర్క అది యొకటి పెట్టపు దేవిని త్యజించి కదలీగర్భతో కాపురము చేస్తున్నాడు.

కళింగసేనా! ఇలాగా సవతులు లేనిపోని దోషాలను సవతులమీద మోపి కష్టపెడతారు. నీవా కన్యపు. లగ్నము ఇప్పట్లో లేదు. దేవతలుకూడా నీమీద మోజుతో ఉన్నారు. అందువల్ల వత్సరాజు ప్రియురాల వైన నీవు జాగ్రత్తగా నంచరించాలి. నీకు నీఅందమే పరమ శత్రువు. సఖి! పతియింట్లోఉన్న నీపద్ధకు నేను రాను. దూరాలోచనతో చెప్పుతున్నాను. ఓసుగాత్రీ, నాభర్తకూడా నన్ను వారిచినాడు. ఆయనమాట తోసి రాజుని రావడము అధర్మము. ఇప్పుడు మాత్రము ఆయనసెలవు పొంది వచ్చాను. నేను నీకు చేయవలసింది ఏమీ లేదు. సెలవు. మావారు నాకు అనుమతిఇస్తే, వచ్చి నిన్ను చూస్తాను. ఇలా సోమప్రభ కన్నీళ్ళుకారుస్తూ కళింగసేనతో చెప్పి గగనమార్గాన నీజ నివాసానికి వెళ్ళింది. కళింగసేన కన్నీరు మున్నీరుగా వడ్చింది.

త ర ం గ ము : 33

కళింగసేన స్వదేశానికి దూరమై సోమప్రభను స్మరిస్తూ వత్సరాజు ప్రాణిగ్రహణోత్సవము ఆలస్యము కాగా, కాశాంబిలో అడవినుంచి తప్పినఆడులేడివలె ఉన్నది. జ్యోతిష్కులు ముహూర్తము త్వరలో పెట్టనందున వత్సరాజు వారిమీద అనూయాపరుడై మనోల్లాసమునకు వాసపదత్తావందిరానికి ఆనాడు వెళ్ళినాడు. మంత్రి యకాగంధ రాయణుడు చెప్పినప్రకారముగా వాసపదత్త కళింగసేనా వివాహమును స్మరించి ఈర్ష్యపడక, వికారరహితురాలై వత్సరాజుకు సమస్తోపచారములూ చేసింది. రాజు జిజ్ఞాసతో “కళింగసేనా వివాహవిషయము

తెలిసికూడా వాసవదత్త ఈర్ష్యారహితురాలై ఉన్నదే! అనుకొని ఆమెతో “దేవీ, కళింగ సేన నన్ను హరించడము ఎరగవా? నీనుఖ రాగమాలా చూర్పు ఏమీ గోచరించదే!” అని పలికినాడు. అప్పుడు వాసవదత్త “ఎరుగుదును స్వామీ! నాకు అమితానందము కలిగింది. ఆమె సాక్షాత్తు లక్ష్మీదేవి. ఆమె మనమందిరంలో అడుగు పెట్టడంచేత ఆమె తండ్రి కళింగదత్తుడు మనకు వశ్యుడు. రాజ్యమంతా మీదే! మీకు విశ్వర్యము కలిగితే నాకు నుఖము కాదా!” అన్నది. వత్సరాజు నంతోపించి ఆమెతోకూడా గోష్ఠీపానము చేసి నిద్రించి మధ్యలో మేల్కొని “ఎంతమహానుభావ వాసవదత్త! పాపము ఈ కళింగ సేనా వివాహాన్ని ఎలా సహించగలుగుతుంది? పద్మావతి పరిణయ సందర్భములో వాసవదత్త ప్రాణత్యాగము చేయక నిలిచింది. ఇటువంటి సందర్భములో కళింగ సేనను నేను ఎలా పెళ్ళాడను?” అనుకొన్నాడు.

తెల్లవారిన తరువాత వత్సేశుడు వెళ్ళి అపరాహ్లావేళ పద్మావతి దేవినగరికి పోయినాడు. పద్మావతి మంత్రి చెప్పినరీతిగా ఈర్ష్యవేళము చెందక భర్తను సేవించింది. వాసవదత్త చెప్పినట్లే పద్మావతి సమాధానము చెప్పింది. “దేవేరులమనస్సు ఒకేరకముగా ఉన్నది” అని వత్సరాజు మంత్రితో చెప్పినాడు. మహారాజు విచారములో ఉన్నందుకు యాగంధరాయణుడు నంతోపించి “నాకు తెలుసును. దేవేరులు ప్రాణత్యాగనిశ్చయము చేకొని అలా పలికినాడు. పతి అన్యాసక్తుడయినా, మృతుడైనా ప్రాణత్యాగానికి సిద్ధమైన పత్నితలు సిస్పృహలై దైన్యము వదలి గంభీరముగా ఉంటారు. పత్నితలు అనురాగభంగము సహించరు. అందుకు నిదర్శనము వినండి :

శ్రుతసేనుని కథ

దక్షిణదేశములో గోకర్ణపురమున శ్రుతసేనుడు అనేమహారాజు రాజకులాలంకారముగా మహావిద్వాంసుడై ఉన్నాడు. ఆయనకు అను

కూలమైన ప్రియురాలు లేకపోవడమువల్ల విచారిస్తూ ఉండగా అగ్నిశర్మ అనే బ్రాహ్మణుడు “రాజన్ ! నేను చూసిన దెబ్బలన్నీ తాలను వర్ణిస్తాను. తీర్థయాత్రాభిలాషివైన పంచతీర్థానికి నెళ్ళగా అక్కడ అయిదుగురు అస్పరోగనలు ఋషిశాపమువల్ల మొస వేయి అర్జునుని వల్ల కడతేరినారు. ఆతీర్థములోన్నా నమాడి అయిదురోజులు ఉపవసించినవాళ్ళు భక్తులు అవుతారు. నేను అక్కడ ఉండగా కృష్ణీవలుడు జ్యేష్ఠాన్ని దున్నతూ గీతము పాడుతున్నాడు. వాడిని ఒకసన్యాసి తోవ అడిగినాడు. గానమాధుర్యములో కాపు పరచుకున్న సన్యాసి పిలుపు విసలేదు. అందుచేత సన్యాసి వాణ్ణి తిట్టినాడు. కర్నకుడు గీతము మాని “ఆహా, నీవు సన్యాసి వైనా ధర్మనూత్నము గ్రహించ లేక పోయినావు. నేను మూర్ఖుణ్ణి అయినా ధర్మలేశాన్ని ఎరుగుదును.” అన్నాడు. సన్యాసి “నీకు ధర్మలేశము ఏమి తెలుసు?” అని ప్రశ్నించి నాడు. ఆకర్నకుడు ఇలా చెబుతున్నాడు: “ఈపురములో బ్రహ్మదత్త సోమదత్త విష్ణుదత్తు లనేఅన్నదమ్ముల్లో పెద్దవా భీష్మరికీ భార్యలున్నారు. కడపారినాడికి పెళ్లికాలేదు. ఆకునవాడు అన్నలఆజ్ఞలు శిరసా వహించి అణకునతో కోపము ఎరగక ప్రవర్తిస్తున్నాడు. నేను వారి పాలేరును. అన్న లిద్దరూ తమ్ముణ్ణి విసితుడనీ సన్యాసుమా, నిష్కపటి, సహిష్ణు వనీ గ్రహించినారు. ఒకసారి వదినలు అతన్ని మోహించి ఏకాంతంలో ప్రార్థించినారు. వదినలను శిల్లులవలె అతను చూస్తున్నాడు. వా భిద్దరూ క్షవ్యతో ‘మితమ్ముడు మమ్ముల్ని కామించాడు’ అని లేచిపోని అబద్ధాలు ఆడినారు. భార్యలమాటలు నమ్మి అన్నలు తమ్మునిమీద ద్వేషముతో ఉన్నారు. వాళ్ళు తమ్ముని పొలములో నడిమిపుట్టు బాగుచేయ మని ఆజ్ఞాపించినారు. తమ్ముడు పుట్ట తప్పుతూ ఉండగా తవ్వ వద్దనీ అందులో తానుసా మున్నదనీ నేను వారించినాను. అతడు నామాట తోసి రా జని ఘట్ట తవ్వేసరికి

బంగారునాణెములతో నిండినబిందె దొరికింది. తామపాము అందులో లేనే లేదు. సజ్జనులను ధర్మము కాపాడుతూ ఉంటుంది. నేను వద్దని మొత్తుకున్నా ఆయన వినక ఆ మొహిరీలబిందెను అన్నగార్లకు అప్పగించినాడు. అన్నలు ఆధనమంతా హరించ దలచి తలవరులకు కొంత సొమ్ముచ్చి తమ్మునికాళ్ళూ చేతులూ నడికించినారు. అప్పటికీ ఆత్ముడు కిక్కురు మనకుండా ఉన్నాడు. అన్నలమీద అతనికి కోపమే కలగలేదు. ఆశ్చర్యము! అతనికి మళ్ళీ కాళ్ళూ చేతులూ వచ్చినవి. ఆవింత చూచి నేను కోపం విడిచినాను.

సీవు సన్యాసివై కోపగించడము మానలేదు. కోపము లేనినాకు స్వర్గము లభించింది. అంటూ ఆకర్షకుడు దేహాన్ని వదిలి స్వర్గలోకానికి వెళ్ళినాడు. ఇదో ఆశ్చర్యము! రెండో ఆశ్చర్యము చెప్పుతాను:

అక్కడనుంచి తీర్థయాత్రాభిలాషివై సముద్రతీరాన ఉన్న వసంత నేనుని రాజ్యానికి వెళ్ళినాను. రాజుగారి సత్రానికి భోజనార్థము నేను వెళ్ళుతుండగా బ్రాహ్మణులు నాతో “విప్రుడా! అక్కడికి వెళ్ళకు. అక్కడ విద్యుద్యోత అనేరాకుమారి ఉన్నది. ఆకస్యను చూచినవాడు కామోద్రేకములో చనిపోతాడు” అని చెప్పినారు. నేను “నా కీ విషయము కొత్తగా లేదు. అపరకాము ధైర్య శ్రుతనేనమహారాజును ఎప్పుడూ చూస్తూనే ఉన్నాను. ఆయన యాత్రలకు బయలుదేరితే కులాంగనలు భయపడి ఆయనకంట వడరు.” అని నమాధానము చెప్పాను. అక్కడ పురోహితులు నన్ను పట్టి రాజసన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళారు. నేను జగన్మోహిని అయిన విద్యుద్యోతను వీక్షించినాను. నామనసు ఆలోకనమాత్రాన వికలముకాగా తెప్పరిల్లి “ఈమె మా వలికకు భార్య అయితే ఆయన రాజ్యాన్ని తప్పక మరిచిపోతాడు. అయినా ఈవిషయము మారాజుకు నివేదిస్తాను. చెప్పవలసింది చెప్పక పోతే ఉన్నాడనీ దేవనేనులవలె పరిణమిస్తుం దేమో?” అన్నాను.

ఉన్నాదినీ దేవసేనుల కథ

పూర్వము దేవసేనమహిపతి రాష్ట్రములో ఉన్నాదినీ అని లోకోన్నాదకారిణి అయిన నుందరి ఉండేది. మహారాజుకు ఆకస్యపైన మనసు పోయింది. రాజహితము కోరిన బ్రాహ్మణులు “రాజన్! కస్య దుర్లక్షణలక్షిత. తమరు స్వీకరించవద్దు.” అని మహారాజుగారి ఉత్సాహముమీద నీళ్ళు చల్లినారు. మంత్రి ఉన్నాదినీని వివాహమాడినతరువాత ఉన్నాదినీ ప్రాసాదోపరిభాగమున వచారు చేస్తూ మహారాజుపైన కన్ను వేసింది. ఆ వనితాభుజిగిని చూచిన మోహవిషదృష్టివల్ల మహారాజు మూర్ఛిల్లి ఆహారముమాని కృశించినాడు. మంత్రి తనభార్యను స్వీకరించి అనుభవించ మని ప్రార్థించినా రాజు ధర్మబుద్ధి కలవాడు కనుక అంగీకరించ లేదు. వివాహమువల్ల క్రమేణ కృశించి అతడు చనిపోయినాడు. అందువల్ల ఇలాంటిప్రమాదము జరిగేషమంలో నేను రాజద్రోహము చేసినవాణ్ణి అవుతాను - ఇలా యోచించి ఈ అదృష్టాన్ని నీకు చెప్పినాను.

బ్రాహ్మణునివల్ల విద్యుద్యోత అందచందాలు విని శ్రుతసేనుడు వెంటనే ఆకస్యను తెప్పించి పెళ్ళాడినాడు. రాజదంపతులు ఏకశరీరులై ఉంటున్నారు. అనంతరము మాతృదత్త అనేకస్య స్వయముగా వచ్చి మహారాజును వరించింది. ఆమెనుకూడా అతడు స్వీకరించినాడు. అది విని విద్యుద్యోత గుండె పగిలి చనిపోయింది. రాజు శవాన్ని ఒడిలో పెట్టుకొని ఏడ్చి ఏడ్చి మృతి చెందినాడు. వైశ్యకస్య అయిన మాతృదత్త మరుక్షణములో అగ్నిప్రవేశము చేసింది. ఇలాగా రాష్ట్రము రాజుతో నిర్వనాశన మైనది.

అందుచేత ప్రేమకు అంతరాయము వస్తే మనస్విని అయిన వాసవ దత్తాదేవి భరించలేదు. మీరు కళింగసేనను వివాహమాడితే వాసవ దత్త ప్రాణాలు నిలువవు. రాజా! పద్మావతీదేవికూడా జీవించలేదు.

ఆ సవతుల ప్రాణాలు ఒక్కటే కదా! వాసవదత్త చనిపోతే సర వాహనదత్తుడు ఏ మవుతాడు? ఇలా యాగంధరాయణుడు వత్స రాజుకు చెప్పినాడు.

మంత్రిమాటలు వత్సరాజుకు నచ్చినవి. ఆయనకు వివేకము కలిగి “నిజముగా సర్వనాశనము! కళింగసేనా వివాహమువల్ల వాసవదత్తా పద్మావతులు, సరవాహనుడూ నష్టమవుతారు. కళింగసేన నాకెందుకు? తనంతి తా వలచి వచ్చిన కళింగసేనను త్యజిస్తే వచ్చే అధర్మము ఏమున్నది! లగ్నముకూడా దూరములో ఉన్న దని గణకులు చెబుతున్నారు.” అని పలికినాడు. తన నీతివల్లరి ఉపాయజలసేచన విల్ల పుష్పించినందుకు మహామంత్రి పరమానందము పొందినాడు. రాజుకు సమస్కరించి యాగంధరాయణుడు తృప్తుడై గృహోన్ముఖు డైనాడు. వత్సరాజు వాసవదత్తనద్దకు వెళ్ళగా ఆమె భర్తృసేవ యథా ప్రకారముగా చేసింది. ఆమె ముఖరాగములో మార్పేమీ కలగనేలేదు!

వత్సరాజు “నేను చెప్పి దేముంది? నీకు తెలియనే తెలుసును. కిములనెక్కి ఎరు ఎలా అవసరమో నాకు నీ అనురాగమేగదా ప్రాణము! అన్యకాంతిపెరియినా ఉచ్చరించ లేను. కళింగసేన స్వయముగా మన మందిరానికి వచ్చింది. అర్జునుడు తపస్సు చేస్తున్నప్పుడు గంధను నిరాకరించినాడు. అందువల్ల అప్పరస అతన్ని నపుంసకుడవు కమ్మని శపిస్తే ఆతడు స్త్రీ వేషధామై సంవత్సరకాలము విరాటనగరములో విరటుని వద్ద కొలువులో ఉండడం ప్రసిద్ధమేకదా? కళింగసేనను నేను ఆకారణం వల్ల నిషేధించలేను. నీ ఇష్టము లేక నేను ఏ కార్యమూ చేయను.” అని పలుకిగా వాసవదత్తాదేవి రాగవంత మయిన నిజముఖాసవము తనహృదయమువలె అర్పించింది. దానివల్ల వాసవదత్త అభిప్రాయము నిజముగా క్రూరముగా ఉన్న దని వత్సరాజు గ్రహించి మంత్రివరుణుని ధీవ్రభావానికి సంకోషించి ఆమెతో ఆ రాత్రి గడిపినాడు.

ఈలోగా కళింగ సేనావృత్తాంతాన్ని అహోరాత్రాలు తెలిసికొమ్మని బ్రహ్మరాక్షసుని మంత్రి నియమించగా వాడు ఆరాత్రి స్వయముగా వచ్చి చెప్పాడు. నేను కళింగసేనా మందిరములో బాహ్యభ్యంతరాలలో ఉంటున్నాను. అక్కడికి దేవమానవులు ఎవ్వరూ రాలేరు. ఈ సంజవేళ అక్కడ మేడమీద నేను ఉండగా హఠాత్తుగా అశరీరవాణి వినపడింది. దానికారణాన్ని తెలుసుకోదలచి నావిద్యను ప్రయోగించినాను. దానికి గ్రహించే శక్తి చాలలేదు. అప్పుడు నేను “ఇది కళింగసేన అందచందాలను వలచి వచ్చిన దేవపురుషుని కంఠస్వరము కావడంవల్లనే నాశక్తి పనికిరాకుండా పోయింది. జాగరూకులై ఉన్న వాళ్ళు పరులదోషాలు కనిపెట్టగలరు. ఈకార్యము నుంఠివర్చునికి ఇష్టముకదా. ఇలా కళింగసేన సఖి సోమప్రభ కూడా చెవుతూ ఉండగా విన్నాను. ఇదంతా నీతో చెప్పడానికి వచ్చాను. ఈసంగతి నాకు చెప్పు. ‘తిర్యగ్జాతువులు కూడా తమ్ముతాము కాపాడుకొంటుని’ అని రాజుతో చెప్పినావే, దాన్ని నేను యోగమువల్ల అదృశ్యరూపముతో ఉండి తెలుసుకొన్నాను. దీనికి తార్కాణము ఉంటే చెప్పు” అన్న రాక్షసుని మాటలు విని మంత్రి యకాగంధరాయణుడు చెవుతున్నాడు:

సకులోలూక మార్జార మూషక కథ

పూర్వము విదిశానగరోపకంతాన పెద్దమర్రిచెట్టులో, సకులోలూక మార్జార మూషకములు నివసిస్తున్నవి. ముంగిన మూషికము వేర్వేరు కలుగుల్లో ఉంటున్నవి. పిల్లి చెట్టుమధ్య పెద్దతొర్రలో, గుడ్లగూబ చెట్టుచివర ఎవరికీ చొరరాని తీగెగూటిలో ఉన్నవి. ఈమూటికి ఎలుక ఆహారము. పిల్లి మిగతామూడింటినీ చంపుతుంది. ముంగినా, ఎలుకా, గుడ్లగూబా పిల్లిభయమువల్ల స్వభావముచేత రాత్రివేళ మేతకు వెళుతున్నవి. పిల్లి అహోరాత్రాలు నిర్భయముగా సమీపంలో ఉన్న

యవక్షేత్రములో ఎలుకను పట్టడానికి తిరుగుతూ ఉన్నది. తక్కినవి కూడా తమకు అనుకూలనమయాలతో ఆహారార్థం వస్తూ ఉంటున్నవి. ఒకనాడు మాలవేటకాడు అక్కడికివచ్చి ఆపొలానికి పోతున్న పిల్లిజాడను చూచి దాన్ని చంపడానికి పొలముచుట్టూ వలలుపన్ని పోయినాడు. రాత్రి పిల్లి ఎలుకను చంపేటందుకు వచ్చి, పొలంచేరి వలలో చిక్కుకొన్నది. ఆహారార్థము అక్కడికి చాలుగా మూషికము వచ్చి అలా కట్టుబడి ఉన్న పిల్లిని చూచి సంతోషముతో గంతులు వేస్తూ దూరాన క్షేత్రములో ప్రవేశిస్తున్నది. ఆసమయంలో గుడ్లగూబ ముంగిసా వచ్చి పిల్లి బంధనంలో ఉండటముచూచి ఎలుకను పట్టదలచినవి. ఎలుక గ్రహించి ఇలాతలపోసింది: “నకులోలూకములకు భయంకర మయిన యీపిల్లిని ఆశ్రయిస్తే ఇది బంధనములో ఉన్నప్పు టికి దెబ్బ తీసి నన్ను చంపివేస్తుంది. మార్జాలానికి దూర మయినా నన్ను ఉలూకనకులములు చంపివేస్తవి. శత్రుమధ్యములో ఉన్న నేను ఎలా తప్పించుకొను? కనుక మార్జాలాన్ని ఆశ్రయిస్తాను. ఇది ఇప్పుడు కష్టములలో ఉన్నది కదా? అందువల్ల అత్తసంరక్షణార్థము నన్ను రక్షిస్తుంది. నేను దీని తాళ్ళు తెంపివేస్తాను.” ఆలోచన అయిన తరువాత ఎలుక పిల్లితో “నీవు కట్టుబడడంవల్ల నా కెంతో కష్టంగా ఉంది. నేను నీ తాళ్ళు కొరికివేస్తాను. అయినా నీ మనస్సు ఎరుగక ప్రవర్తించడానికి భయం వేస్తున్నది.” అన్నది. పిల్లి “నా మీద విశ్వాసముంచి నన్ను రక్షించు. నాన్నేహితుడివి నువ్వు. నాప్రాణదాతవు.” అన్నది. వెంటనే ఎలుక పిల్లిఒడిలో చేరింది.

దాన్ని చూచి నకులోలూకములు నిరాశతో పెళ్ళిపోయినవి. అప్పుడు పిల్లి బంధనంలో బాధపడుతూ “మిత్రమా, తెల్లవార వచ్చింది. నా పాశాలను తెంపవా?” అని చాలిగా వేడుకొన్నది. ఎలుక వేటవాడి కాకకోసము ఎదురు చూస్తూ మెల్ల మెల్లగా కొరుకుతూ ఊరికే పళ్ళు

పటపట లాడిస్తూ, తెల్లవారగానే వాడు 'రావడము చూచి వెంటనే పాశాలను తెగకొరికింది. తాళ్ళు తెగగానే పిల్లి వేటకానికి వెరిచి పారిపోగా, ఎలుక చావుతప్పించుకొని పారిపోయి కలుగులో దూరింది. పిల్లి మళ్ళీపిలవగా ఎలుక నమ్మక బైటికి రాక "పిల్లీ, విధివశాన శత్రువు మిత్ర మవుతాడు, ఎప్పుడూ కాడు" అన్నది. ఇలా ఎలుక తిర్వగ్జంతం వైనా తన్ను తాను కాపాడు కొన్నది. సర్వే సర్వత్రా బుద్ధిసూక్ష్మత కావాలి, పౌరుషము కాదు. అందుకు తార్కాణము విను:

బుద్ధిబలమే బలము

శ్రావస్తీ నగరములో పూర్వము ప్రనేనజిత్తు అనేరాజు ఉండేవాడు. అక్కడికి శ్రోత్తగా శూద్రాన్నభోజి యైనబ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు. ఒక వైశ్యుడు అతన్ని గుణవంతు డని తలచి బ్రాహ్మణునిఇంటిలో ఉంచి పోషిస్తున్నాడు. ఆ వైశ్యుడూ ఇతరవైశ్యులూ కలిసి అతనికి ఆహారమూ దక్షిణలూ ఇస్తూ గౌరవిస్తున్నారు. ఆబ్రాహ్మణులోని వారూ వారూ ఇచ్చినదక్షిణలూ సంభావనలూ కూడబెట్టి వేయిబంగారు దీనారముల కింద మార్చి నిలవ చేశాడు. దగ్గర ఉంటే ఖర్చయి పోతుం దనీ ఎవరయినా అప్పు అడుగుతారనీ భయపడి ఆలుబ్బుడు దీనారములను ఛెట్టుకింద గోయి తీసి పాతిపెట్టినాడు. ప్రతిరోజూ అతడు ఏకాకిగా వెళ్ళి ధనసంచయాన్ని చూచి నస్తూ ఉండేవాడు. ఒకనాడు అతడు గోతి దగ్గరికి వెళ్ళేసరికి గొయ్యే కాని అందులో ఏమీ లేదు. ఇన్నాళ్ళూ సంపాదించినధనము పోయేసరికి అతనిగుండెలు బరు వెక్కినవి. దిక్కులు శూన్యముగా లోచినవి. అతడు ఏడుస్తూ మొత్తుకొంటూ తాను కాపురమున్న బ్రాహ్మణునిఇంటికి వచ్చి, ఆయన అడగ్గా, తనసంగతి విశదంగా చెప్పి పుణ్యతీర్థములో ప్రాణత్యాగము చేయ సంకల్పించినాడు. గృహయజమాని "ఏ మయ్యా, వెర్రిబ్రాహ్మణా! డబ్బు పోయిం దని

చస్తా నంటా వేమిటి? ధనము అకాలమేఘము వంటిది. హఠాత్తుగా వస్తుంది, హఠాత్తుగా పోతుంది ధనము పోయేప్పుడు చెప్పి పోతుందా?” అంటూ ధర్మోపదేశము చేసినాడు లోభికి ప్రాణాలమీద తీపి తక్కువ కావడంవల్ల ఏమయినా సరే చచ్చిపోడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. రాజుకు ఆసంగతి తెలిసి వచ్చి ధనము ఎక్కడ పాతిపెట్టాడో దాని ఆనవాలు బ్రాహ్మణ్ణి అడిగినాడు. ఒక మొక్కకింద ధనము పాతి పెట్టానని వివ్రుడు సమాధాన మిచ్చినాడు. రాజు “నీకు ఆధన మైనా ఇప్పిస్తాను; కాదా నాకోశములోనుంచి ధనాన్ని తెప్పించి ఇస్తాను” అనగా, అతని ప్రాణాలు కుదుట పడినవి. రాజు శిరోవేదనవల్ల త్వరగా అంతఃపురానికి వెళ్ళి తలనొప్పి మిషచేత ప్రతిహారునిచేత చాటింపు చేయించి వైద్యులందరినీ పిలిపించి ఒక్కొక్కరినీ “నీరోగులు ఎంతము? ఎవరికి ఏమందు ఇచ్చావు?” అని అడిగాడు. వైద్యులు ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పారు. ఒకవైద్యుడు “దేవా! నేను మాతృదత్తు డనేవైశ్యునికి అడివి బీర అనే ఓషధిని నిన్న ఇచ్చాను.” అని చెప్పినాడు. రాజు వర్తకుణ్ణి పిలిపించి “ఎవరిద్వారా అడివి బీర తెప్పించావు?” అని ప్రశ్నించినాడు. నేవకునిద్వారా తెప్పించానని సమాధానము వచ్చింది. వెంటనే రాజు నేవకుని పిలిపించి “ఏమిగా, అడివిబీరకోసము చెట్టు మొదలు తవ్వుతూ ఉంటే బ్రాహ్మణద్రవ్యము దీనారములు నీకు దొరికినవి. తెచ్చి అప్పగించరా!” అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. తరువాత బ్రాహ్మణునికి దీనారములు లభించినవి. మహారాజు ధీవ్రభావమువల్ల ధనము పాతిపెట్టినచోట ఆఓషధి మొలుస్తూ దని గ్రహించి ధనాన్ని తెప్పించినాడు. పౌరుషముకన్న బుద్ధిబలము గొప్పది.

నీవు ప్రజ్వవల్ల కళింగ సేనలో దోషముఉంటే తెలియజెయ్యి. ఈవిడ మీద సురాసురులుకూడా అనురక్తులై ఉన్నారు. దానికి తగినట్టుగా రాత్రి ఎవరో దేవపురుషుని వాక్కు విన్నావు. కళింగ సేనలో దోషమే కనపడితే,

ఆమెను, రాజు వివాహము చేసుకోడు. ఇలా యాగంధరాయణుని మాటలు విని రాక్షసుడు సంతోషించి “సితో సమాససీతశాలి బృహస్పతి తప్ప మ రెవ్వరున్నారు? రాజ్యసృక్షానికి నీమంత్రము అమృత సేచనము. నేను సదా కళింగసేన నడవడిని కనిపెడుతూనే ఉంటాను.” అని మంత్రవద్ద సెలవు తీసుకొన్నాడు.

కళింగసేన ప్రాసాదోపరిభాగాన విహరిస్తూ వత్సరాజు రాజ హర్మ్యముపైన తిరుగుతూ ఉండగా చూచి తపించి, తనమనస్సు వత్స రాజమయముగా చేసింది. ఆమె విరహతాపశాంతికి తామరతూళ్ళను దాల్చింది. చల్లదనానికి శరీర మంతా చందన చర్మ చేసుకొన్నది. మదనవేగు డనేవాడు ఇంతకుమునుపు కళింగసేనను కామించి ఆర్తుడై తిరిగి తిరిగి మహేశ్వరుణ్ణి గురించి తపస్సు చేసినాడు. అతడు శివాను గ్రహము పొందినప్పటికీ కళింగసేన వత్సరాజును ప్రేమించి ఉండడము వల్ల, అన్యదేశములో వత్సేశ్వరుని అంతఃపురములో ఉండడముచేత ఆమెను పొందలేక పోయినాడు. మదనవేగుడు సమయముకయి ఎదురు చూస్తూ కళింగసేన మేడమీద తిరిగి, ఒకరాత్రి శివాదేశాన్ని స్మరించి తనవిద్యవల్ల వత్సరాజువేషము ధరించి ఆమెచుందిరములో ప్రవేశించి నాడు. దౌవారికులు మదనవేగుణ్ణి వత్సరా జుని వేషమువల్ల భ్రమపడి మందిరములోకి పోనిచ్చినారు. కళింగసేన కంకణములు ఝణాత్కార ములు చేయగా లేచి మదనవేగుని సత్కరించింది. అతడు ఆమెను సమ్మించి గాంధర్వవిధిగా వివాహ మాడినాడు. ఆసమయములో అదృశ్యరూపుడైన యోగీశ్వరరాక్షసుడు ప్రవేశించి వత్సరాజును చూచి నట్లు భ్రమపడి, వెంటనే యాగంధరాయణునికి చెప్పినాడు. మంత్రి చెప్పినరీతిగా యోగీశ్వరుడు వానవదత్రాదేవివద్ద వత్సేశ్వరుణ్ణి చూచి, కళింగసేనవద్ద నిద్రిస్తున్న ప్రచ్ఛన్న కాముకుడైన మదనవేగుని నిజరూ పాన్ని నిద్రాసమయములో చూచినాడు. ఆదేవపురుషుని పాదాలకు

ధూళి లేదు. ఛత్రధ్వజముల గుర్తులు ఆ పాదాల నున్నవి. వెంటనే బ్రహ్మరాక్షసుడు మంత్రోపేంద్రి మంత్రివద్దకు పరుగెత్తి “మంత్రి! మాలాటివాళ్ళకు ఏమీ తెలియదు. నీవు సమస్తాన్ని ప్రజ్ఞాదృష్టితో చూస్తావు. అసాధ్యమయిన ప్రభుకార్యము సీతంత్రమువల్ల సిద్ధించింది. మంత్రిలేని రాజ్యము నూర్చుడు లేని ఆకాశమువంటిది” అని పలికినాడు.

యాగంధరాయణుడు బ్రహ్మరాక్షసునివద్ద సెలవు తీసుకొని ఉదయాన్నే వల్సేశ్వరుణ్ణి చేరి సమయము కనిపెట్టి ప్రస్తావవశమున “కళింగ సేన విషయము ఏమి చేతాము?” అని రాజు అడగ్గా అతడు “దేవా, కళింగసేన ప్రసేనజిత్తును చూచేందుకు స్వేచ్ఛగా వచ్చింది. ప్రసేనుడు వృద్ధుడని ఏవగించి ఆమె రూపలోభమువల్ల సీసన్నిధికి వచ్చింది. అలాగే అన్యపురుషసంగమము కూడా చేయగలదు” అనేసరికి వత్సరాజు “ఈమె కులీన. ఇలా చేస్తుందా? నా అంతఃపురములోకి అన్యడు ఎవడు ప్రవేశించగలడు?” అని ప్రశ్నించినాడు. యాగంధరాయణుడు “దేవా! తమ రీరాత్రి ఆమెవద్దకు రండి. ప్రత్యక్షంగా చూస్తారు. దేవపురుషులు కామరూపులు. వారి రాక పోకలను మానవులు ఆపలేరు. నాతోకూడా వచ్చి స్వయంగా చూడండి!” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. వత్సరాజు మంత్రితో ఆరాత్రే కళింగ సేనామందిరానికి వెళ్ళి దలచుకొన్నాడు. మంత్రి వాసవదత్తా దేవిదగ్గికి వెళ్ళి “దేవీ! పద్మావతి తప్ప నీకు సవతి ఉండదని నేను చేసిన శపథాన్ని నెరవేర్చుకొన్నాను!” అని కళింగసేన గుట్టూమట్టూ పూసగుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. వాసవదత్త విషయపూర్వకంగా మంత్రికి సమామము చేసింది. సడిరేయి జనమంతా నిద్రపోతూ ఉండగా వల్సేశ్వరుడు యాగంధరాయణునితో కళింగసేనా మందిరానికి వెళ్ళి, అల్పక్షీతంగా ప్రవేశించినాడు. కళింగసేన మదనవేగుడూ ఏకశయ్యలో ఉండగా కన్నెర్రగా చూచి, సహించలేక కత్తి దూసి అతన్ని ఖండఖండాలుగా నరక బోయినాడు. మదన

వేగుడికి చప్పున మెళుకువ వచ్చింది. తనవిద్యాప్రభావంచేత అతడు రివ్యూన మంటి కెగసి పారిపోయినాడు. వెంటనే కళింగసేనకు మెళుకువ వచ్చి వక్క చూచుకోగా ప్రియుడు లేడు. “ఏమి! వత్సరాజు ఇవార నిద్రిస్తున్న దాన్ని వదలి వెళ్ళిపోయిరాడే!” అని పలికింది కళింగసేన.

ఆమాట విని మంత్రి రాజుతో “బేవా! నీరూపము ధరించి దేవ పురుషుడు మందిరాంతము ప్రవేశించి ఈమెను చెరిచినాడు! యోగ బలమువల్ల ఈ విషయము నేను గ్రహించి మీకు చెప్పినాను. దివ్యుడు కనుక వాణ్ణి మనము సంహరించలేము” అంటూ ఇద్దరూ కళింగసేన దగ్గికి వెళ్ళినారు. ఆమె రాజును చూచి కారవించి “నిద్రిస్తున్న నన్ను వదిలి వెళ్ళి మంత్రివర్యుని తీసికొని వచ్చే రేమి ప్రభూ?” అని కత్తూ హలముతో అడిగింది. “కళింగసేనా, ఏండ్లో దుర్మార్గుడు వత్సరాజు రూపములో వచ్చి నిన్ను మోసము చేసి పెళ్ళాడినాడు.” అని మంత్రి సమాధాన మిచ్చినాడు. ఆమాటలు కళింగసేనగుండలు దూసుకు పోయినవి. శరాఘాతమయినట్లు గిలగిల తన్నుకొంటూ కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చి “దువ్యంతుడు శకుంతలను మరిచినట్లు నన్ను గాంధర్వ వివాహం చేసుకొని మరిచినావు ప్రభూ!” అని దీనముగా వేడుకొన్నది. రాజు “నిన్ను యధార్థముగా వివాహ మాడలేదు” అని నిశ్చయముగా పలికినాడు. మంత్రి రాజును రాజమందిరానికి తోడ్కొని వెళ్ళినాడు.

కళింగసేన మందను బాసిన లేడిమాదిరి విదేశములో వత్సరాజ్యములో ఉన్నది. మదనవేగుని వల్ల ఆమె కన్యాత్వము కోలుపోయి కర్తృవ్యము తోచక ఆకాశాన్ని తిలకించి “వత్సరాజురూపములో వివాహ మాడినవాడు నాకు ప్రత్యక్షమగును గాక! అతడే నా కామారవతి!” అన్నది. మదనవేగుడు హరికేయూర విభ్రాజతుడై ఆకాశమునుండి అవతరించినాడు. ఆమె ‘సీపు ఎవరు?’ అని ప్రశ్నించింది.

నేను విద్యాధరాధిపుణ్ణి. నా పేరు మదనవేగుడు. నేను పూర్వము

నిన్ను చూచి మోహించి నీకోసము తపస్సు చేసి శివానుగ్రహము పొందినాను. నీమనసు వత్సరాజమయ మైన దనీ, ఆయనను పెళ్ళి చేసుకోక పూర్వమే వత్సరాజరూపములో నేను నిన్ను వివాహ మాడవలె ననీ వరము పొంది, అలాగే వివాహ మాడినాను” అని పలికినాడు. కళింగ సేనహృదయము నెమ్మదించింది. అతడు ఆమెను రంజింపచేసి, హేమరాశిని ఇచ్చి తిరిగి వస్తా నని చెప్పి గగనమార్గాన నిజనివాసానికి వెళ్ళినాడు. మదనవేగుని మందిరమునకు ఆమె వెళ్ళలేదు. కనుక, పుట్టింటికి పోలేక అక్కడే వత్సరాజమందిరములోనే ఉంటూన్నది.

త ర ం గ ము : 38

నాటినుండి వత్సరాజు కళింగసేన లావణ్యాన్ని స్మరిస్తూ ఉన్నాడు. అతనికి ఒకరాత్రి బొత్తిగా నిద్రపట్టక విరహతాపము ఎక్కువైనది. వత్సరాజు కృపాణహస్తుడై కళింగ సేనమందిరానికి వెళ్ళినాడు. ఆమె అతనికి ఆతిథ్య మిచ్చింది. వత్సేశుడు ఆమెను ప్రియురాలినిగా స్వీకరిస్తా నని పలుకగా ‘నేను పరస్త్రీని’ అని సమాధానము ఇచ్చింది. అతడు “నీకు ముగ్గురుప్రియులు ఏర్పడ్డారు. అందుచేత నీవు బంధకివి. నీవు నాకు కావాలి. పరచారపు ఎలా అవుతావు? ఆదోషము ఎలా సంభ విస్తుంది!” అన్నాడు.

కళింగసేన దృఢనిశ్చయురాలై పలికింది “ప్రభూ! మీకై మీరింద చందాలకు ముగిసి పెళ్ళాడుదా మని వస్తే మదనవేగుడు మీరూపములో వచ్చి నన్ను గాంధర్వవిధిచేత వివాహము చేసుకొన్నాడు. అతడే నాకు పతి. అదే ధర్మము. నేను బంధకిని ఎలా అవుతాను? బంధువులమాట తోసి రాజుని స్వచ్ఛందముగా సంచరిస్తే స్త్రీలకు ఇటువంటిక స్థాయి వస్తూ ఉంటవి. అందులో కన్యలగతి చెప్పాలా? నాసఖి సోమప్రభ అపశకునములో ఏకార్యమూ చేయవ ద్దన్నది. దానిమాట పెడచెవిని

పెట్టినందుకు శకునఫలాన్ని అనుభవిస్తున్నాను. నన్ను బలాత్కరిస్తే చనిపోతాను. కులాంగనను కాని కులటను కాను. కులీన భర్తకు ద్రోహము చేయదు. అందుకు తార్కాణము వినండి:

వ ణీ శా ధీ క థ

పూర్వము చేదిరాజు ఇంద్రదత్తుడు శరీరము క్షణిక మని నమ్మి శాశ్వత మైనకీర్తికై పాపశోధనతీర్థమందు దేవాలయము కట్టించినాడు. భక్తిపరవశుడై రాజు ప్రేరితమూ దేవాలయానికి వెళ్ళుతూ వస్తూ ఉండేవాడు. ఇలా ఉంటూ ఉండగా వైశ్యస్త్రీ తీర్థస్నానము నిమిత్తము రాగా రాజు ఆమెచక్కదనాన్ని చూచి వ్యామోహపడినాడు. రాజు పాదచారియై అనుసరించివెళ్ళి ఆవణిక్ సాధ్యిని కోరినాడు. ఆమె సాధ్యి కనుక ధైర్యంగా “పరదారాభిగమనము పాపము. నన్ను బలాత్కరిస్తే వెంటనే చనిపోతాను” అని చెప్పింది. రాజు సాధ్యిని చెరువ యత్నించి నాడు. ఆమె గుండె పగిలి చనిపోయింది. ఆయన సిగ్గుతో తలఎత్తుకొని నలుగురిలో తిరగ లేక మందిరానికి వెళ్ళి శ్వాత్మాపముతో వేగి కొద్ది రోజులకు కాలము చేసినాడు.

ఇలా కళింగసేన భయభక్తులతో వత్సేశ్వరునకు కథ చెప్పింది. “నాప్రాణాలు తీయకు ప్రభూ! మీఆశ్రితురాలను. కనుక నన్నిక్కడనే ఉండనీ, లేదా మరోచోటికి వెళ్ళమంటే వెళ్ళిపోతాను” అన్నది. వత్స రాజుకు ధర్మజ్ఞాన కలిగింది. వచ్చినదారిపట్టి నిజమందిరానికి వెళ్ళినాడు.

మర్నాడు మదనవేగుడు వచ్చి భార్యకళింగసేన పాతివ్రత్యానికి పరి తుష్టుడై ఆమెను బుజ్జగించి ఆరాత్రి ఆమెతో గడిపి వస్తూపోతూ ఉంటు న్నాడు. వత్సరాజు మంత్రిహితవాక్యములు స్మరించి కళింగసేనపైకి బుద్ధి పోసీయక వాసపద త్తనూ సరవాహనదత్తునీ చూచుకొని క్రొత్తగా వాళ్ళు లభించినట్టు తలచి ఆనందపడుతున్నాడు. వాసప దత్తాదేవి యశాగంధ రాయణుడూ నీతికల్పవల్లి ఫలించినందుకు సంతోషపరవశులైనారు.

మ ద న మ ం చు కా జ న న ము

కళింగసేన గర్భిణి కాగా మదనవేగుడు “కళింగసేనా! దేవతలయిన మాకు ఒకనియథుము ఉన్నది. మానుషగర్భము కలుగగానే మేము కాంతలను వదిలి వెళ్ళుతాము. కన్యాశ్రమములో మేనక శకుంతలను వదలేదా? పూర్వము నీవు అవ్వరసనై ఉండి నీదోషమువల్లనే ఇంద్రుడు శపించగా మానవత్వాన్ని పొందినావు. అందుచేతనే నీవు సాధ్వీమణివి అయినా, బంధకి అనిపించుకొన్నావు. నీకు పుట్టే శిశువును కాపాడు. నేను నానివాసానికి వెళ్ళిపోతాను. నన్ను నీవు ఎప్పుడు స్మరిస్తే అప్పుడు వస్తాను.” అని పలికినాడు. కళింగసేనకన్నులు అశ్రువులతో శిశువు లాడినవి. మదనవేగుడు మనసంతా ఆమెమీదనే ఉంచి రత్న రాసులు కానుక లిచ్చి, నియమానికి కట్టుబడి దివ్యలోకానికి వెళ్ళినాడు.

కళింగసేన వత్సేశునిభుజచ్ఛాయను ఆధారము చేసుకొని ప్రసవము కోసము ఎదురు చూస్తున్నది. ఈలోగా రతీదేవి శరీరముతో ఉన్న మస్కధునికై మహాదేవుణ్ణిగురించి మహాతపము చేయగా శివుడు వర మిచ్చినాడు. “నీభర్త నన్ను ఉల్లంఘించినదోషంవల్ల నాకోపాగ్నికి కాలి, వత్సరాజమందిరములో సరవాహనదత్తుడై జన్మించి ఉన్నాడు. నన్ను ఆరాధించావు, కనుక నీవు మానవలోకములో అయోనిజవై జన్మించి నశరీరు డయిననీభర్తను పొందు” అని మహేశ్వరుడు రతీ దేవికి అనుమతి ప్రసాదించి, బ్రహ్మకు కళింగసేన ప్రసవించే దివ్యుని హరించి వానికి బదులుగా ఈరతీదేవి దివ్యశరీరాన్ని ఉంచి మానవ కన్యను చేయవలె” అంటూ ఆజ్ఞచేసినాడు.

శివాజ్ఞను బ్రహ్మ శిరసావహించి వెళ్లగానే కళింగసేనకు నొప్పులు అధిక మైనవి. ఆమెకు దివ్యుడు పుట్టగానే బ్రహ్మ నిజమాయచేత ఆశిశువును హరించి వానికి బదులు రతీని మానవకన్యగా చేసి ఉంచి నాడు. రతీశరీరకాంతివల్ల నివాసగోహము రమణీయమై వెలిగింది. ఆమె

అందానికి రత్న దీపశిఖావళి వెలవెల్పబోయింది. ఆడపిల్ల పుట్టిన దని పురుషశిశువు కలుగ లే దని కలింగసేన విచారించక శిశుజన్మోత్సవము చేసింది. వశ్యరాజు దేవీమంత్రిసహితముగా కలింగసేన స్త్రీ శిశువును కన్న దని ఎరిగి ఈశ్వరప్రేరేతుడై వాసవదత్తతో మంత్రి వింటూ ఉండగా “కలింగసేన దివ్యాంగన. ఇంద్రశాపవశాన ఈలోకములో అవతరించింది. ఆమెకుపుట్టిన కన్యకూడా దేవతయే. ఆకన్య నా కుమారునికి ఈదూ జోదూగా ఉంటుంది.” అన్నాడు.

వాసవదత్త “తొందరపడుతున్నారు. బంధకి అయిన కలింగసేన కుమార్తెను మనపిల్లవాడికి ఎలా చేసుకొంటాము? మనవాడు కులీనుడు కాడా? సంబంధము ఎలాచేస్తారు?” అన్నది. రాజు “నేను ఈమాటలు స్వయంగా చెప్పడం లేదు. అంతర్యామి ప్రేరేపణవల్ల పలుకుతున్నాను. కలింగసేనకుమార్తె నరవాహనదత్తునికోసమే సృష్టిఅయిన దని అశరీర వాణి అన్నది. కలింగసేన కులాంగన, సాధ్వీమణి. పూర్వకర్మవల్ల బంధకి అని అనిపించుకోవలసి వచ్చింది,” అని పలికినాడు.

మంత్రి యోగంధరాయణుడు ‘దేవా! మన్మథుడు కాలిపోగా రతి విలపించి భర్తకై పరమశివుని ప్రార్థించింది. మహాదేవుడు కసికరించి రతిని నూనవలోకములో జన్మించ మని, యోనిజు డయిన వానిని మన్మథుని వివాహ మాడు మని అనుగ్రహించినాడు. మంత్రిసాని నాతో రహస్యముగా “నేను కలింగసేన శిశువును చూచాను. వెంటనే మరోశిశువును చూచాను. ఇదీ సంగతి” అన్నది. అందుచేత దేవతలు మాయచేత రతిని కలింగసేనా కుమారిగా చేసినారు. ఈమె మన్మథావతారుడైన మీపుత్రుని పత్ని. దీనివిషయము వినండి :

కుజేసునికి విరూపాక్షుడనే ఉగ్రోగ్రి ఉన్నాడు. ఆయన లక్షనిధులకు ప్రధానకోశాధ్యక్షుడు. అతడు మధురాపురము వెలుపల ఉన్న నిధిని కనిపెట్టి చూడమని ఒకయక్షుని కావలిఉంచినాడు. ఆనగరములో

బ్రాహ్మణపాశుపతు డొకడు నిధిని వెతక వచ్చినాడు. అతడు మనుష్య వసతో దీపము వెలిగించి నిధిని ఖరీక్షిస్తూ ఉండగా ఆదీపము నేల కూలింది. అందుచేత దీపము పడినచోట నిధినిక్షేపము ఉన్న దని ఎరిగి తనన్నేహితు లయిన ఇతర బ్రాహ్మణులను పిలిపించి నిధిని తవ్వ నారంభించినాడు. ఆ యక్షుడు కోశాధ్యక్షునికి కబురు పంపినాడు. విరూపాక్షుడు గని తవ్వనాళ్ళను చంపివేయవలసిన దని యక్షునకు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. ఆకావలినాడు నిధి తవ్వతున్న వాళ్ళను చంపివేసినాడు. కుబేరుడు బ్రాహ్మణ హత్యా వృత్తాంతము విని మండిపడి “పాపీ! బ్రహ్మహత్య చేయించావేమి! దరిద్రులను విఘ్నాలవల్ల కష్టపెట్టవలెను. అంతేకాని వాళ్ళను చంపుతారా? ఈ పాపమువల్ల నీవు మానవుడై జన్మించు” మని విరూపాక్షుణ్ణి శపించినాడు. కుబేరశాపమువల్ల విరూపాక్షుడు అగ్రహారీకుని ఇంట్లో జన్మించినాడు. అప్పుడు ఆతనిభార్య యక్షిణికుబేరునితో “దేవా, నాభర్తను ఎక్కడ పారవేశావో నన్ను అక్కడే పారేసి కనికరించు. అతన్ని విడిచి బతకలేను” అని మొర పెట్టుకొన్నది. “నీభర్త బ్రాహ్మణగృహములో జన్మించాడు. నీవు అతని దాసీదానిఇంట్లో అయోనిజవుగా అవతరిస్తావు. అక్కడ నీభర్తను కలుసుకొంటావు. అతడు శాపము తీరి నావద్దకు వస్తాడు” అన్నాడు కుబేరుడు. ఆయన ఆదేశానుసారము అపతివ్రత ఆదాసి ఇంటిముందు గుమ్మముమీద మానవకన్యయై పడ్డది. హఠాత్తుగా అవతరించిన ఆ అందాలరాశిని చూచి దాసి తన యజమానితో చెప్పింది. ఆయన “ఆకన్య దేవత, అయోనిజ, నా అంతర్వాణి చెపుతున్నది. నిస్సందేహంగా ఆ పిల్లను మనవాడికి ఇచ్చి ముడిపెట్టాలి” అని దాసీదానితో సంతోషంతో పలికినాడు. ఆకన్య క్రమేణా పెరిగి యువతి అయింది. విప్రకుమారునికి ఆమెకూ అనురాగము అంకురించి అన్యోన్యరక్తి అధికమైంది. క్రమేణా అతడు దేహన్యాసము చేయగా ఆమెకూడా అలాగే

చేసింది. ఇద్దరిశాపమూ తీరగా దేవలోకములో యథాప్రకారముగా దంపతులై సుఖపడ్డారు.

ఈరీతిగా దివ్యులు దైవమువల్ల కారణవశమున అయోనిజులై జన్మిస్తారు. ఈమె కళింగనేనా సుతగా దైవనిర్మిత మైనది. ఈమె సీవుత్తునికి తగినది." ఇలా మంత్రిమాటలు విని వాసవదత్తా వత్సేకులు కళింగనేనకుమార్తెను సరవాహనునికి చేనుకోడానికి అంగీకరించినారు. మంత్రి వెళ్ళగానే వత్సరాజు స్నానపాన క్రీడాగోష్ఠులలో ఆ దినము ప్రేయసితో గడపినాడు.

కళింగనేనకుమార్తె పూర్వజన్మజ్ఞానము విస్మరించి లావణ్యసంపదతో పెరుగుతున్నది. మదనవేగునికూతురు కావడంచేత ఆ కన్యకు మదనమంచుక అని పేరు పెట్టినారు. ఆమె చక్కడనము ముందు అందరి అందాటూ తీసిపోతవి. మదనమంచుక రూపసంపదను గురించి వాసవదత్త విని కాతుకముచేత ఆకన్యను పిలిపించింది. వత్సరాజు మదనమంచుక తారుణ్యమును చూచినాడు. వాసవదత్తాదేవి లోకలోచనోత్సవుని తనకుమారుని సరవాహనుని అక్కడకు రప్పించినాడు. సరవాహనుడు మదనమంచుకను వికసిత ముఖారవిండుడై పద్మాకరము నవ్య సూర్యతేజమువలె వీక్షించినాడు. ఆమె లోచనానందుని వికచముఖాబ్జయై చూస్తూ శీతకిరణుని చూచే చకోరిణివలె తనివి తీరలేదు. వాళ్ళ నాలుగుచూపులూ కలసిపోగా ఒకరిని వదలి ఒకరు ఉండలేకుండా ఉన్నారు. వత్సరాజు వారిసంబంధము దైవనిర్మిత మని గ్రహించి వివాహప్రయత్నము ఆరంభించినాడు. కళింగనేన ఆవిషయము తెలుసుకొని సరవాహనదత్తుని అల్లునిగా చూచి సంతోషిస్తున్నది.

సరవాహనదత్తుడు యువరాజగుట

వత్సరాజు మంత్రులతో ఆలోచించి సరవాహనునికి తన మంధిరము

వంటి సుందర సుందరియు నిర్మించినాడు. అనంతరము అతడు కుమారుని కి యశాంతరాక్షసత్వానికి పేకయు చేసినాడు. మున్నందు వృత్తునిశిరస్సుపైన ఆనందభాష్పములు కలిగి తన వాత మంత్రపూత మైనతీర్థోదకము పడ్డది. అభిషేకితయైన అతనిముఖపద్మము స్వచ్ఛము కాగా దిక్కులుగూడా స్వచ్ఛములయినవి. తల్లులు అతని తలమీద మంగళ పూజానుమములు చేసెను. దేవతలు దివ్యకుసుమాభి అతనిమూర్ధము మీద వర్షించినారు. మంగళతూర్యరావములతో ఆకాశము ప్రతి ధ్వనించింది. విశ్వేశ్వరుడు యువరాజుకు మంత్రులుగా మంత్రికుమారులను నియమించినాడు. యువరాజుయొని కుమారుడు మరుభూతి మంత్రి, రుమణ్యతూరి పుష్టికుమారియును సేనాపతి, పనంతకకుమారుడు తపంత కుడు క్రీడాసఖుడు, ఇశ్వరకునిపుత్రుడు గోముఖుడు ప్రతిహారుడు, పింగళ కుని సుతులు, హిరోహితపుత్రులు, వైశ్వానర కాంతిసోములను పురో హితులుగాను నియమితులయినారు. ఈరీతిగా సరవాహనునికి మంత్రి వర్గము ఏర్పడగానే ఆకాశమునుంచి కుసుమవృష్టి కరిసింది. అశరీరవాణి “కుసుమంబు ఇతనికి సర్వార్థసాధకులు అవుతారు. గోముఖుడు రాజుకు ఏకశరీరముగా ఉంటాడు.” అన్నది. వత్సరాజు ప్రీతితో అందరినీ వస్త్రపూర్ణారణాలతో సత్కరించినాడు. రాజు అనుజీవులకు అర్థము పోపించినాడు. దర్శిదశబ్దానికి మాత్రమే అర్థసంగతి లేక పోయినది! సర్వక్షీణము చారణబృందము కాశాంబీనగరములో నిండి పోయినారు. పట్టాభిషేకమహోత్సవవేళ విద్యాధరలక్ష్మివలె ఉన్న కళింగసేన కాంతోయేఅల్లుని చూడవలె నని వచ్చింది. కళింగసేన, వాసవదత్తాదేవి, విద్వాంబీదేవి ముగ్గురూ శక్తిత్రయమువలె ఉండి, రిసోద్రేకముగల్గి స్మశ్యాన చేసినారు. పవనానకంపిత వల్లరీసహితముగా నవనాటికాతనువులు తమకాన తన్మయమై స్మత్యము చేసినవి. అభిషేకానంతరము సరవాహనదత్తుడు విజయగళము ఆరోపించి

ఊరేగ సాగినాడు. సగరనారీమణులు నీరాజ్యపద్మాంజలులవలె తమ సితాసితారుణదృష్టులను సరనాహనునిమీద విడిచి రాగని వంది మాగధులు తైవారములు చేతుగా యువరాజు నుండిన శేఖరులు చేసినాడు. కళింగసేన దివ్యమైన పానభోజ్యములను, సిద్ధము చేసింది. అల్లునిమీద ఆదరమువల్ల ఆమె అమాత్యుల దానికి భ్యక్తులనూ దివ్య వస్త్రాభరణాలు అర్పించింది. వశ్యరాజాదులు కర్ణాభిషేకమహోత్సవమును తిలకించి అమందానందము అనుభవించినారు.

మదనమంచు కోద్యోచము

రాత్రివేళ కళింగసేన కుమారీనినాహనును ముంచేర్చి తలంపుతో సోమవ్రథను స్మరించింది. స్మరణమూత్రాన ముగ్ధులగుడు సోమవ్రథతో “ప్రియసీ, ఇప్పుడు నిన్ను కళింగసేన బోంబుక్యముతో తలుచుకొంటున్నది. నీవు వెళ్ళి కళింగసేనకుమార్తెకై దివ్యోద్యానాన్ని నిర్మించు” అని వలికినాడు. భర్తలనుమతి పొంది సోమవ్రథ కళింగసేన వద్దకువచ్చి స్నేహమువల్ల కలతాలింగనము చేసి ఇద్దరమ్మలు అడిగి, అన్నది: “సఖి! విద్యాధరుడు నిన్ను వివాహము చేసుకొన్నాడు. శివానుగ్రహము వల్ల రతీదేవి నీకడుపున పెద్దది. నీకుమారి సరవాహనునిభార్య. అతడు విద్యాధరచక్రవర్తియై దివ్యకల్యాణములనూ పరిపాలన చేస్తాడు. అతని అన్యభార్యలు మదనమంచు అజ్ఞులను శిరసా వహిస్తారు. నీవు ఇంద్రశాపమువల్ల భూలోకంలో బంధించిన అప్సరోంగనవు. అన్యకార్యములు చేసి శాపమోక్షము కోరకుండువు. ఇదంతా మహాజ్ఞాని ఆయననాభర్త చెప్పినాడు. విచారించు. నీకు అంతా శుభమే జరుగుతుంది. నేను నీకుమార్తెకు వసనాభిషేకం చేస్తాను. అటువంటి దివ్యోద్యానము స్వర్గమర్త్య పానిభావకాలం ఏక్కడా ఉండదు.” సోమవ్రథ మాయాశక్తివల్ల చక్కనిఆరామసీమ సృష్టించి

కళింగ సేనపద్మ సెప్పు తీసుకొని వెళ్ళిపోయింది.

తెల్లవారిపూటనాశి జనులు మదనమంచుకోద్యోనము చూచి నందనని ముగ్ధులై గావతీనుంచి భూలోకములోనికి వచ్చినదా అనుకొన్నాడు. అతడు కర్ణాకర్ణిగా వినిశ్చేవత్సరాజు భార్యసమేతుడై సరవాహనునితో, పరివారముతో అక్కడికి వచ్చినాడు. ఆవనవాటిలో వువు ల చెట్లనూ, మణులతో పొదిగినభూభాగము గల దిగుడు బావిని, పరమశము కొల్లగొని వీచే మలయమారుతమునూ, చల్లనిచెట్ల నీడలనూ వాళ్ళు చూచి ఆనందించినారు.

కళింగ సేన వారికి ఆతిథ్యము చేయడానికి త్వరపడుతూ ఉన్నది: “రాజన్! విశ్వకర్మ అపరావతారము మయుడు అనేమహానుభుడు ధర్మ రాజుకూ, ఇంద్రునికి పట్టగాలు కట్టినాడు. అతనికి సోమప్రభ అనే కుమార్తె ఉన్నది. ఆమె నానభిమణి. ఆమె రాత్రి నన్ను చూడడానికి వచ్చి ఈవనవాటిని నిర్మించి వెళ్ళిపోయింది.” సోమప్రభ చెప్పిన భూతభవిష్యద్వర్తమానములను కళింగ సేన వాళ్ళకు చెప్పింది. ఆదినము కళింగ సేనపద్మ సత్కారము పొందుతూ వత్సరాజు భార్యపుత్రసమేతంగా ఆవనములో కాలము గడపినాడు.

సరవాహనదత్తునికి విద్యా ప్రాప్తి

మర్నాడు రాజు దేవదర్శనార్థము దేవాలయానికి వెళ్ళి సువర్ణవస్త్రాభరణాలతో ఉన్నచాలామందిస్త్రీలను చూచి మీరు ఎవరని అడిగినాడు. ‘మేము విద్యులము,’ వీరు లలితకళలు, నీకుమారునిలో ప్రవేశిస్తాము’ అంటూ వాళ్ళు అదృశ్య లైనారు. వత్సరాజు అది చూచి నిజనివాసానికి వెళ్ళి వానపదత్తకూ, మంత్రికీ ఆవిషయము చెప్పినాడు. దేవతానగ్రహము విని అంతా సంతోషించినారు. రాజాదేశమున వానపదత్తాదేవి వీణను గ్రహించింది. సరిగ్గా అప్పుడే సరవాహన

దత్తుడు వచ్చాడు. వానపదత్త వీణవాయిస్తూఉండగా సరవాహనుడు సవినయముగా వీణమెట్లు తిన్నగా లే వన్నాడు. రాజు అతనినే వీణ వాయింప మన్నాడు. సరవాహనుడు వీణ మీటి అందరిఆశ్చర్యాన్ని చూరగొన్నాడు. తండ్రి కుమారునికభాప్రావీణ్యాన్ని పరీక్షించినాడు.

పత్నరాజు కళింగ సేనాకుమారి, మదనమంచుకకు సృత్యము నేర్పించినాడు. ఆమెవదనబింబము పూర్ణకళతో శోభిల్లుగా సరవాహనునిఅంత రంగ సముద్రము పొంగిపోవసాగింది. మదనమంచుకా నాట్యసృత్యలాస్య గతులు చూచి అతడు పరవశుడైనాడు. ఆకస్య అతన్ని చూడకపోతే ఉదయము మంచు కురిసినకుముదినవలె అశ్రుపూరితలోచనయై ఉంటుంది. ఆమెను చూడవలె నని అతడు మదనమంచుకోద్యానానికి వెళ్ళుతాడు. ఒకసారి అతడు వనవాటికి రాగా కళింగ సేన ప్రీతితో కుమారిని అతని దగ్గరికి తెచ్చి రంజింపజేసింది. గోముఖుడు తనయువరా జయినసరవాహ నుడు మదనమంచుకవద్ద చాలాసేపు ఉండవలె నని గ్రహించి కళింగ సేనకు కథ చెప్ప నారంభించినాడు. సరవాహనుడు ఆఉద్యానములో సంగీతశాలలో మదనమంచుకకు సృత్యవిద్య నేర్పుతున్నాడు. క్రమేణ సరవాహనుని కౌమారము గడిచిపోయింది.

కులటల నడతలు

ఒకనాడు రాజపుత్రుడు ప్రియిరాలిశోను, మంత్రులతోను నాగవనము అనేఉద్యానానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ ఒకవైశ్యభార్య గోముఖుని కామించింది. అతడు ఆమెను తిరస్కరించాడు. ఆమె అతనిని చంప వలె నని విషము కలిపినపానకము తెచ్చింది. ఆసంగతి దానిచెలికత్తె కనిపెట్టి చెప్పింది. ఆపానకమును పుచ్చుకోకుండా అతడు స్త్రీలోకాన్ని తూలనాడినాడు. స్త్రీలో విషమూ అమృతమూ ఉన్నవి. ఆమెను ప్రేమిస్తే అమృతాన్ని, తిరస్కరిస్తే విషాన్ని ఇస్తుంది.

ఒక గ్రామములో శత్రుఘ్నుడు అనేనానిభార్య జారిణి. శత్రుభార్య జారునితో ఉన్న సమయా శత్రుఘ్నుడు వెళ్ళి కత్తి దూకావచ్చి సరికి వేసి రాత్రివరకూ భార్యను పట్టి ధించి గుమ్మరములో తీర్చి పెట్టాడు. అప్పుడు బస్తకై బాంబాని : స్త్రీ శత్రుఘ్నుడు అసెనికి చోటిచ్చి అతని సహాయముతో జారునిశవాన్ని రాత్రి అడవికి తీసుకువాయి చీకటి నూతిలో వేయబోగా, ఆతినిభార్య వెనకనుంచి వచ్చి అతనిని నూతి లోకే తోసింది. గోముఖుడు ఈకథచెప్పి కులటలసడతలను ఖండించాడు.

సరవాహనదత్తుడు నాగపెసములో నాగులను స్వయానా పూజించి పావారసమేతముగా సజమందరానికి వెళ్ళినాడు. ముందు అతడు రాజనీతిసారమునుగురించి గోముఖుణ్ణి ప్రశ్నించినాడు. ఒకరి కొకరు కూడపలుకుకొని నీతిశాస్త్రముచెప్పి సాగిరి.

రాజనీతి సారము

రాజైనవాడు ఇంద్రునియ్యాలను వశము చేసుకొనవలెను. కామ క్రోధాది అనివశ్యులైనవి జయించవలె. తనను జయించ లేనివాడు అయ్యలను జయించలేడు. రాజు సయవిశారదు లయినమంత్రులనూ, కుశలుడయినపురోహితునీ ఏర్పాటు చేసుకోవాలి. అనూశ్చులను, పరీక్షించి రాజు నిజకార్యములందు నియమించవలె. వారిసశ్యవచనము ద్వేషపూరితమో, స్నేహప్రయుక్తమో వారివారి రహస్యసంభాషణలవల్ల కనుకోవలె. సత్యమునుకునుశుష్టి, అసత్యానికిశిక్ష అవలెము. చారులవల్ల అనూత్యాదులచరిత్రను తెలుపాలి. రాజుచారులేకా స్వయంగాకార్యకార్యములు గ్రహించవలె అతడు శత్రుశేషము ఉంచు కోశధండాదులను అర్జించవలె. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తులుకలిగి స్వపరాంతమును విచారించి పరిరాష్ట్రాన్ని దేశాన్ని జయించవలె. ఆప్తులు :ండితులు ప్రాజ్ఞులుఅయిన వారితో భవిష్యత్తునుగురించి మంత్రులలోచన చేయాలి. వారు నిశ్చ

యించినదాన్ని వివేకముతో వినుస్కించి పరిశోధించవలె. సామదానాది ఉపాయాలు వెలిసి మోగక్షేమము వహించి సంధివిగ్రహాదు లగు ఆరుగుణాలు ప్రయోగించాలి.

రాజు వివేకి యగు కందులోధవశుద్ధై శిష్యుడాని పోతే స్వయంగా తనగొయ్యి తానే తన్నుకొంటాడు. రాజు దండనీతి ఎక్కి సమయోచితముగా ధర్మపద్ధతిగా శిష్యు చేసినవాళ్ళను దండించాలి. జితాత్ముడై తారతమ్యజ్ఞుడు కావాలి. అతడు ముఖ్యముగా ప్రజలను కంటికి రెప్పవలె కాపాడాలి.

శూర సేన మహారాజు

పూర్వము శూర సేనమహారాజు సేవకులు చెప్పినట్లుగానే చేసేవాడు. మంత్రులు రాజుని నందించి జీవించేవారు. సేనలకు మంత్రులు రాజు ఇవ్వ గున్నప్పటికీ శృణ మైనా తవ్వకుండా ఉండేవారు. మంత్రులు అయోగ్యులకు ఇనాములు ఇప్పించేవారు. రాజు యుక్తిచేత వారినిభేదించినాడు. దుష్టసేనలు, కవటనదివులు తొలగిపోగా అతడు రాజ్యాన్ని చక్కగా పాలించాడు. అతను విశ్వానపాత్రు లయినవిద్వాంసులను మంత్రులను చేసుకొన్నాడు. క్రమంగా ప్రజలను సంజరించేసి దుర్గమూర్తము సాంసారికాదినాడు. ఈరీతిగా గోముఖులు అచూత్ములు రాజనీతి నానిమును సరగాపాటించి ఉపదేశించినారు. యువరాజు వారి మాటలని పురుషప్రయత్నము చింత్యమైనా దైవము అచింత్యమని పలికినాడు.

మానసవేగుడు

య. రాజు అచూత్ములతో లేచి, ఆలస్యము కావడమువల్ల ప్రియురాలిని చూడవలెనని మదనమంచుకా మందిగానికి వెళ్ళినాడు. అతడు మహాద్వాసమును అలంకరించగానే కళింగసేన ఆశ్చర్యంతో గోముఖు

నితో అన్నది: “సరవాహనుడు రావడము ఆలస్య మయ్యేసరికి మదన మంచుక అతన్ని చూడా లని మేడమీదికి వెళ్ళింది. నేనుకూడా వెళ్ళాను. అప్పుడు ఆ కాశమునుంచి ఒకవురుషుడు అవతరించి నాతో “నేను మానసవేగు డనేవిద్యాధిరేశ్వరుణ్ణి. నీవు సురభిదత్త అనేఅప్పరసవు. ఇంద్రశాపమువల్ల ఇహలోకము అవతరించావు. నీకుమారి దివ్యస్త్రీ. నీకుమారిని నా కియ్యి. ఈసంబంధము అనుకూలము” అన్నాడు. నేను నవ్వి “మీ కండరికీ చక్రవర్తి కాగల సరవాహనదత్తుడు మాలమ్మాయిని వివాహము చేసుకొంటాడు. అసలు ఈసంబంధము దేవతలు ఏర్పాటు చేశారు.” అన్నాను. మానసవేగుడు మెరుపుతో మెరిసి అదృశ్య మైనాడు. కళింగసేనమూలము విని గోముఖుడు “ఈమావలిక తమప్రభువు అవుతా డని విద్యాధిగులు ఎరిగి ద్రోహము చేయనెంచి నారు శివుడు ఇప్పుడే మన సరవాహనుని రక్షిస్తాడు. నారదుడుకూడా అదివరకు చెప్పాడు. విద్యాధిగులు మనకు శత్రుకోటిలోవారు” అని పలికినాడు.

వి వా హ య త్న ము

కళింగసేన గోముఖుణ్ణి “నున్న మదనవేగుడు వచ్చిందినట్లు మదన మంచుకను ఏదివృత్తై గా మోసము చేసి పెళ్లి చేసికొంటాడేమో. అందుచేత సరవాహనుడు త్వరగా మాలమ్మాయిని వివాహ మాడితే బాగుండును.” అన్నది. గోముఖాదులు “నీవే వత్సరాజును తొందర పెట్ట” మన్నారు. సరవాహనుడు ఆదిన మంతా మదనమంచుకను వస ములో చూస్తూ విహారముచేశాడు.

మార్నాడు కళింగసేన వత్సరాజును కుమార్తె పెళ్ళికి తొందర చేసింది. రాజు ఆమెను సంపివేసి మంత్రుల్ని పిలిపించి వాసవదత్త ఎదుట ఇలా పలికినాడు: “కళింగసేనకుమార్తె పెళ్ళికి త్వరపడుతున్నది. ఉత్తమ

శ్రీని లోకులు బంధకి అంటున్నారు. లోకధర్మాన్ని అనుసరించాలి. లోకావవాదానికి భయపడి శ్రీరాముడు సీతాదేవిని త్యజించినాడు. భీష్ముడు అంబను గ్రహించి అంతకుమునుపు ఆమెను ఎవరో తెలియచేయించాడని తెలిసి త్యజించలేదా? ఈ ప్రకారము కలింగసేన ముంగ. నన్ను వరించి మదనవేగునికి భార్య అయిన దని లోకు లందరూ నిందిస్తారు. అందువల్ల సరవాహనదత్తుడే స్వయంగా మదనమునకు గాఢర్షి విధిగా వివాహము చేసుకొంటాడు.”

యాగంధరాయణుడు “ప్రభూ! ఈ అనాచిత్యాన్ని కలింగసేన ఎలా సహిస్తుంది? ఆమె దేవత. ఆమెకుమార్ దివ్యాంగన. ఇలా గని నామిత్తుడు బ్రహ్మరాక్షసుడు చాలాసార్లు చెప్పినాడు” అని పలికినాడు. ఆకాశమునుంచి మహేశ్వరుడు “నా లోచనాన్నివల్ల మన్మథుడు దగ్ధుడై సరవాహనదత్తుడై జన్మించాడు. రతీదేవి నన్ను మెప్పించగా మదనమంచుకగా నేను సృష్టించాను. సరవాహనదత్తుడు దివ్యకల్పాంతము వరకు విభ్యాధరచక్రవర్తిగా రాజ్యముచేస్తాడు” అని ఆనతిచ్చినాడు. వత్సరాజు పరివారసమేతముగా శివునికి సాష్టాంగ నమస్కారము చేసి కుమారునివివాహవిషయము నిర్ధారణ చేసుకొన్నాడు.

రాజు అన్నిరహస్యాల్లా అదివరకే తెలిసినయాగంధరాయణుని పిలిపించి గౌరవించి, జ్యోన్మలచేత వివాహలగ్నము నిర్ణయము చేయించినాడు. సిద్ధాంతులు “నీకుమారుడు కొద్దికాలముమాత్రమే భార్యవియోగాన్ని అనుభవీస్తాడు” అని చెప్పారు. వత్సరాజు సరవాహనదత్తుని వివాహానికి ఏర్పాట్లు చేయించినాడు.

సరవాహనుని వివాహము

సోమప్రభ, కలింగసేన తండ్రి యిచ్చిన దివ్యాధరణాలతో మదన మంచుకను అలంకరించినారు. ప్రతిసరమునూ ధరించి మదనమంచుక

కార్తికపూర్ణిమవలె ప్రకాశించింది. దివ్యాంగనలు ఆకస్యలావణ్యప్రభముందు దివిటీలైనారు. చారణులు గౌరిని స్తుతించినారు.

పెళ్ళికుమారుడు అడ పెళ్ళివారింటికి మంగళవాద్యములు మోగుమండగా పెళ్ళినాడు. వధూవరులు వివాహవేదికపై స కూర్చున్నారు. సూర్యచంద్రులు ఏకకాలములో మేఘప్రదక్షిణము చేస్తున్నట్లు ఆవధూవరులు అగ్నిప్రదక్షిణము చేసినారు. దుందుభిత్సూర్య ఘోషలు మిన్నముట్టినవి. వధూశిరముపై స ఉన్న హోమలాజలను పుష్పవృష్టి ముంచివేసింది.

వివాహసమయాన కలింగసేన అర్పించిన హేమరాసులను చూచి లోకులు కుజేరుని దరిద్రునిగా తలచినారు. వివాహానంతరము వధూవరులు అభ్యంతరగృహము ప్రవేశించినారు. సరేంద్రులు చాలమంది వచ్చి ఉపాయసములు సమర్పించినారు. వత్సరాజు అనుజీవులకు బంగారమువెదజల్లినాడు. దశదశలనుంచి చారణసర్తకీగణము వచ్చి సృతగీతాభినయాలు చేసినారు. ఈరీతిగా వివాహమహోత్సవము జేగీయమానంగా జరిగింది.

యువరాజైన నరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలితో చాలకాలము ఇహలోకనుఖాలను అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు.

మదనమంచుకా లంబకము

ర త్న ప్ర భా లం బ క ము

త రం గ ము : 371

శేలికేశ గ్రహవ్యగ్ర

శారీకర సఖావృతమ్

శివా యానేకచంద్రాధ్య

మివ శార్వం శిరోఽస్తు పః!

కరం దానాంభ సార్ద్రం యః
 కుందితాగ్రం ప్రసారయన్
 దద త్సిద్ధి మి వాభాతి
 స పాయా ద్యో గజాననః!
 కేళి కేశగ్రహవ్యగ్ర గిరితనూజ
 కరనఖావృతమై మహేశ్వరశిరమ్ము
 బహుళచంద్రాధ్య మైసట్టిభంగి దోచి
 సకలశుభములు మీకు నొసంగు గాక!
 దానాంభసార్ద్రహా తనకరం బెవడు
 వంచి యించుక ప్రసారించుచు దయను
 సిద్ధి యిచ్చెడురీతి చెలువారుచున్న
 యాగజాన్యుడు మమ్ము నవచునుగాక!

ఈప్రకారముగా వత్సరాజపుత్రుడు మదనమంచుకను పెళ్ళిచేసుకొని మనోరథసిద్ధి పొంది గోగుఖాదినచివులతో కాలక్షేపము చేస్తున్నాడు. ఒకపర్యాయము సచివులతోకూడా రాజు నసంశోత్సవ సమయాన ఆరామములోకి వెళ్ళినాడు. హఠాత్తుగా తపంతకుడు అనే డెలికాడు సంతోషముతో 'యువరాజా! ఎవరో చక్కని చుక్క ఆశోక వృక్షముక్రింద నిలిచింది. గగనమునుంచి ఆకన్య అవతరించి, చెలికత్తెలతో నానమీచానికి వచ్చి నిన్ను తెమ్మన్నది' అని చెప్పినాడు. సర వాహనదత్తుడు మంత్రిసమేతుడై ఆమెను చూడవలెనని ఆశోకవృక్షము దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆ దివ్యకన్య వనలక్ష్మీవలె ఉన్నది. అతన్ని చూచి ఆవనదేవత వందనము చేసింది. ఆమె చూపులతో సరవాహనుని రూపమును లొగింది. యువరాజు ఆమెచక్కదనము చూచి ముగ్ధుడైనాడు. అందరూ ఆసీనులు అయినారు. అమాత్యుడైన గోముఖుడు "దేవి! ఎవరవు? ఎందుకు వచ్చావు?" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు.

ఆదివ్యకన్య నరవాహనునిముఖపద్మమును ఎంతచూచినా తనివితీరక అతి వేల మైన అనురాగముతో ముగ్ధురాలైనది. తనవృత్తాంతమును ఆమె ఇలా చెప్పింది:

“త్రిలోకాలలో హిమవత్సర్వతము ప్రసిద్ధమై గౌరీపతి నివాసమైన కైలాసముతో అలరారుతున్నది. హిమవత్సనువులపైన సిద్ధ సాధ్య కిన్నరకింపురుషులు విహారముచేస్తూ ఉంటారు. ఆవర్వతాలలో కాంచన శృంగము అనే నగరాన్ని శివభక్తుడైన హేమప్రభు డనే విద్యా ధరేశ్వరుడు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. ఆరాజు ప్రతిరోజూ అలంకారప్రియ అనే పట్టపుడేవితో కలిసి శివపూజ చేసి, మానవలోకానికి వేంచేసి నిర్గుణలకు ధనరాసులు దానము చేస్తాడు. అతడు రాజధానికి మరలి రాజకార్యాలు చేసి మునివలె నిహగరిష్ఠుడై భోజనాదికము ముగిస్తాడు. అతనికి కుమారుడు లే డనే చింత కలిగింది. ప్రియురాలు అతని విచార కారణము అడిగింది. రాజు ఆమెతో ప్రేయసీ, సంపద లున్నప్పటికీ నుతుడు లేడు కదా! అనపత్న్యునిన నన్ను వేధిస్తున్నది. పూర్వము విన్న సత్త్వవంతుని కథ స్మరించేసరికి నాకు విచారము కలిగింది” అన్నాడు. పట్టపుడేవి ఆకథ చెప్పుమని కోరింది. అతడు ఇలా చెప్పినాడు:

స త్త్వ వంతు ని కథ

చిత్రకూటసగరములో గ్రాహ్మణభక్తిగల వ్రభువుకు సత్త్వశీలుడు అనే ఏనుడు భటుడు. ఆశేష కాలకు నువర్ణశతాన్ని వేతనము వుచ్చు కొంటున్నాడు. అతడు ధనవంతా దానాదికానికి వినియోగిస్తాడు. పిల్లా మేకా లేనంతగా ఎల్ల సత్త్వశీలుడు ధనవంతా ఖర్చు చేస్తున్నాడు. డబ్బు చాలకుండా ఉన్నది. ఒకసారి అతడు “బ్రహ్మ నాకు ఒక్కకుమారుణ్ణి ఇవ్వలేదు. దానవ్యసనము మాత్రము ఇచ్చి నాడు. త్యాగశక్తి కలిగి దరిద్రుడైవుట్టి బతకడముకన్న ఎందుచెట్టునై

పుట్టితే బాగుండును” అని ఆలోచించినాడు. ఒకసారి ఇలా ఆలోచిస్తూ అతడు వనములో తిరుగుతూ ఉండగా రత్నాలతో వెలుగుతున్న నిధి దొరికింది. వచ్చేప్పుడు సిరి చెప్పిరాదు. నిధిలాభమువల్ల ఆ బ్రాహ్మణుడు అనేకభోగాలు అనుభవిస్తూ అందరికీ సువర్ణదానము చేస్తున్నాడు. రాజభృత్యులు వెళ్ళి రాజుతో బ్రాహ్మణికి నిధి దొరికిందని చెప్పినారు. మహారాజు ప్రతీహరునిద్వారా బ్రాహ్మణికి కబురు చేశాడు. సత్త్వశీలుడు రాజగృహాంగణములో ఒకచోట నిలిచి చేతిలో ఉన్న లీలా వజ్రముతో నేలను గీరుతున్నాడు. అక్కడ అతనికి రాగిబిందెలో నిక్షేపము దొరికింది. అతడు వెంటనే ఆనిధిని మట్టితో కప్పి, ప్రతీహరుని పిలుపు విని రాజసన్నిధికి వెళ్ళినాడు. మహారాజు నిధిని తనకు అర్పించమని ఆజ్ఞ చేసినాడు. సత్త్వశీలుడు “దేవా! మునుషటి నిధినా, ఇప్పుటి నిధిని ఇమ్మన్నారా?” అని అడిగినాడు. కొత్తగా దొరికిన నిక్షేపము రాజు కావా లని అన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు ప్రాంగణములో ఉన్న నిధిని రాజుకు అర్పించినాడు. అదివరకు దొరికిన నిధిని హాయిగా అనుభవించ మని మహారాజు అనుమతి ఇవ్వగా బ్రాహ్మణుడు అలాగే భోగాలు అనుభవిస్తూ దానశీలుడు అని పేరు తెచ్చుకొని అనపత్యదుఃఖాన్ని విస్మరించినాడు. ఈసత్త్వశీలుని కథ జ్ఞప్తికి రాగా విచారము కలిగింది.

వి క్ర మ తు ం గు ని క థ

అప్పుడు దేవి అన్నది. “సత్త్వశీలు రైనవాళ్ళకు విధి అనుకూలము. సత్త్వశీలునికి రెండోనిధి దొరకలేదా? మీసత్త్వప్రభావమువల్ల అభీష్టము ఈడేరుతుంది. అందుకు తార్కాణము వినండి:

“పూర్వము పాటవీపుత్రనగరములో విక్రమతుంగుడు అనే సత్త్వవంతు డయిన మహారాజు మహాత్యాగి, మహావీరుడు ఉండేవాడు. ఒకసారి ఆయన అరణ్యములో వేటాడి బిల్వహోమము బ్రాహ్మణుడు చేస్తూ

ఉంటే చూచి బిల్వము అడుగుదా మని అనుకొని, వేటతనకాన దూరముగా వెళ్ళినాడు. రాజు బాగాలు వేయగా దెబ్బతిన్న సింహాలు ఎగి రెగిరి పడుతూ ఉండగా చూచి క్రీడించి తిరిగి యజ్ఞముదగ్గరికి వచ్చి నాడు. అతడు బ్రాహ్మణునికి సమస్కరించి యాగప్రయోజనము ఏమి టని అడిగినాడు. విప్రుడు రాజును ఆశీర్వదించి “రాజన్! నేను నాగశర్మ అనే విప్రుణ్ణి - బిల్వహోమమువల్ల అగ్ని తృప్తిపడితే బంగారుబిల్వాలు వస్తవి. అగ్ని దేవుడు ప్రత్యక్షమై వర మిస్తాడు. చిరకాలమునుంచీ యజ్ఞశర్మ చేస్తున్నా, నాపుణ్యలోపమువల్ల అగ్ని హోత్రుడు శృపుడు కాలేదు.” అని చెప్పినాడు. ధీమత్తుడయినరాజు “నాకు ఒక బిల్వాన్ని ఇయ్యి. నేను అగ్ని దేవుణ్ణి ప్రసన్నుని చేస్తాను” అన్నాడు. ‘అశుచివి నీవు అగ్నిని ఎలా తృప్తిపరుస్తావు?’ అని బ్రాహ్మణుడు అడగగా రాజు “ఒక బిల్వము నా చేతికి ఇయ్యి. క్షణములో ఏమి జరుగుతుందో చూడు” అని పలికినాడు. బ్రాహ్మణుడు కుతూహలముతో రాజుకు మారేడుపండు ఇవ్వగా రాజు పరిశుద్ధమనస్కుడై అగ్ని దేవుణ్ణి “అగ్ని దేవా! ఈఫలము వేల్చి నీవు తృప్తి పాండో పోతే నాశిరస్సును ఖండించి హోమము చేస్తాను” అని ధ్యానము చేసినాడు. అగ్ని హోత్రుడు మారేడుపండు చేతిలో పెట్టుకొని ప్రత్యక్షమై రాజును వరము కోరుకోఅన్నాడు. రాజు “నాకు వరము అవసరము లేదు. ఈవిప్రునికి వరమును ప్రసాదించు” అని పలికినాడు. అగ్ని దేవుడు బ్రాహ్మణునకు అక్షయధనమును ప్రసాదించినాడు. విప్రుడు శృపుడై “అగ్ని దేవా! స్వచ్ఛందవృత్తితో ఉండే మహారాజుకు సాక్షాత్కరించినావు. కఠోర నియమవిధులతో ఉన్ననాకు నీవు దర్శనము ఇవ్వలేకు” అనేసరికి అగ్ని “నేను దర్శనము ఇవ్వకపోతే రాజు తన శిరాన్ని ఖండించి హోమము చేసేవాడు. తీవ్రవత్తునికి సిద్ధులు త్వరగా కలుగుశివి. నీవంటివాడికి త్వరగా కార్యసిద్ధి కాదు” అని చెప్పి అంతర్ధానము చెందినాడు.

నాగశర్మ రాజుదగ్గర సెంపు పుచ్చుకొని క్రమేణ మహాధనికుడై సుఖములు అనుభవించినాడు. విక్రమతుంగమహారాజు నిజప్రభావమువల్ల గౌరవము పొందినాడు.

మహారాజు పాటలీపుత్రము వెళ్ళగా శత్రుంజయుడు అనేప్రతిహరుడు “దేవా! దత్తశర్మ అనేబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి తమతో ఏకాంతములో ఏదోవిన్నవించుకోడానికి వచ్చాడు. ద్వారముదగ్గర ఉన్నాడు ప్రభూ!” అని మనవిచేసుకొన్నాడు. రాజు ప్రవేశపెట్టమనగా వటువు వచ్చి రాజుతో స్వస్తిపూర్వకముగా “దేవా! నేను ఒకభస్మమువల్ల రాగిని బంగారముచేయగలను. నాకుస్వర్ణ యోగాన్ని గురువు ఉపదేశించినాడు. ప్రత్యక్షంగా రాగిని బంగారము చేసి చూచాను,” అని విన్నవించినాడు. రాజు రాగి తెప్పించి కరిగించమన్నాడు. రాగి కరిగిన తరువాత అందులో భస్మము వటువు వేయబోగా యక్షుడు అదృశ్యుడై వచ్చి భస్మాన్ని రాగిలో పడకుండా చేశాడు. రాజు మాత్రము ఆ యక్షుణ్ణి చూచినాడు. చూర్ణము సోకనందువల్ల తామ్రము సువర్ణము కాలేదు. ఆబ్రహ్మచారి మూడుసార్లు చూర్ణము చల్లినా అతనియత్నము బూడిదలో పోసినపన్నీరు అయింది. అతడు ఖిన్నుడైనాడు. రాజు వటువుచేతిలో చూర్ణము తీసి స్వయంగా తామ్రము మీద చల్లగా, యక్షుడునవ్వి చూర్ణాన్ని హరించక వెళ్ళిపోయినాడు. తామ్రము బంగారము అయింది. వటువుకు ఆశ్చర్యము కలిగింది. రాజు యక్షవృత్తాంతము చెప్పినాడు. అప్పుడు రాజు బ్రహ్మచారివల్ల స్వర్ణ యోగము గ్రహించి అతనికి వివాహము చేసినాడు. ఆరాజు స్వర్ణ యోగమువల్ల కోశాగారము సువర్ణరాసులతో నింపి విప్రులదారిద్ర్యబాధతీర్చినాడు.

ఈరీతిగా తీవ్రసత్త్వల అభీష్టమును ఈశ్వరుడే ఈడేరుస్తాడు. దేవా! నీకంటే ధీరసత్త్వుడైన దాత ఎవడు? శంభునినీవు పూజిస్తే సంతానము కలుగుతుంది,

ఉదారహృదయముతో ఇలా అలంకారప్రభా దేవి పలుకగా హేమ ప్రభమహారాజు అంగీకరించి మరునాడు దేవితో శుచియై స్నానానంతరము శివపూజ చేసి తొమ్మిదికోట్ల నువర్ణమును విప్రులకు దానముచేసినాడు. అతడు శివపూజా సమయములో శివునిసన్నిధిలో ఈశ్వరుడు సంతృప్తుడైనా కావలె, నాశరీరమైనా పోవలె!” అని దృఢబుద్ధితో నిరాహారుడై ఇలా స్తుతించినాడు: “సృష్టిస్థితిలయకారణుడా! ఈశ్వరా! వందనము! అష్టనూర్తి! మహేశా! నిరంతరవికసితహృత్కమలశాయీ! ముని మానసహంసా! శివా! నమస్కారము! అర్థనారీశ్వరా! కేవల బ్రహ్మచారి! విశ్వాత్మా, నమస్కారము!” ఇలా దినత్రయము ఉపసించి మహారాజు తపస్సుచేయగా శివదర్శనము అయింది. స్వప్నములో రాజుకు ఈశ్వరుడు ఇలా ఆసతి ఇచ్చినాడు: “రాజా, లే. నీకు కుల దీపకు డయినకుమారుడు కలుగుతాడు గౌరీప్రసాదమువల్ల ఉత్తమ కన్య కూడా నీకు కలుగుతుంది. చక్రవర్తికాగలనరవాహనదత్తునికి నీకుమారి భార్య కాగలదు.” శివుడు అంతర్ధానము కాగా, స్వప్నవిషయాన్ని రాజు భార్యకు చెప్పగా ఆమె సంతృప్తురాలు అయింది.

కొన్నాళ్ళకు అలంకారప్రియాదేవి గర్భవతి అయింది. ఆమెముఖము పాండుప్రభలతో ప్రకాశించింది. ఆమెనేత్రములు చంచలము లైనవి. గర్భలక్షణాలను రాజు చూచి సంతోషించినాడు. దేవి నూర్చునివంటి తేజస్సు గలనుతుని కనగా, పురుటిల్లు సిందూరకాంతితో అరుణమైనది. శత్రుభీకరుడు కాగలఆకుమారునికి రాజదంపతులు వజ్రప్రభుడని నామకరణము చేశారు. ఆకుమారచంద్రుడు కళలతో వర్ధిల్లగా కులార్జవము పొంగిపోతున్నది.

కొన్నాళ్ళకు అలంకారప్రియకు నెల తప్పింది. వేవిళ్ళమనసు తీరేట్టుగా ఆమె పద్మవిమానాన్ని ఎక్కి తరుచుగా ఆకాశాన విహరించేది. రాణి నవమాసాలు మోసి గౌరీప్రసాదమువల్ల కూతుర్ని కన్నది.

ఆకాశవాణి ఆసమయములో “ఈమె సరవాహనదత్తునకు భార్య అవుతుంది” దని అన్నది. రాజు ఉత్సవములు వేసి కుమారికి రత్నప్రభ అని పేరు పెట్టినాడు. రత్నప్రభకు త్వరలో చిత్తవికాసము కలిగింది. ఆమె అందచందాలు అన్ని అవకాశములా వ్యాపించింది.

వజ్రప్రభునికి కవచధారణ చేసే ఈడు వచ్చింది. రాజు అతనికి వివాహము చేసి యువరాజును కావించి అతనికి రాజ్యభారము అప్పగించి నిమిత్తమాత్రముగా ఉన్నాడు. రత్నప్రభకు వయసు వచ్చింది తండ్రికి కుమారీవివాహవిషయము చింతగా ఉన్నది. పెళ్ళి ఈడు వచ్చినదాన్ని ఇంట్లో ఉంచుకోవడము రాజదంపతులకు కష్టంగా ఉన్నది. తండ్రి రత్నప్రభను దగ్గర కూచోబెట్టుకొని దేవితో “ప్రేయసీ! కన్యచింతకు కారణము. మనరత్నప్రభకు చనువుసంస్థలూ, వినయసంపదా, అందచందాలూ ఉన్నా వరుడు దొరక్కపోవడంవల్ల నాకు తోచడం లేదు” అన్నాడు. రాణి “సరవాహనదత్తుకు మనఅమ్మాయి భార్య అవుతుంది దని దేవతలు అంటున్నారు. అతనికి అమ్మాయిని ఎందుకు ఇయ్యగూడదు?” అన్నది.

రాజు “మంచిదే. అతనే మనకు అల్లుడు అయితే అంతకన్న కావలసింది ఏముంది? అతను అపరమస్మృధుడు! అసలు మస్మధాన తారమే. సరవాహనదత్తుకు జ్ఞానసంస్కారము కలగలేదు” అన్నాడు. తండ్రిమాటలు వింటున్న రత్నప్రభ మనసంతా సరవాహనదత్తువయమైనది. తల్లికి తండ్రికి ఆమె సమస్కారముచేసి అంతఃపురములోకి వెళ్ళి చింతతో నిద్రపోయింది. రత్నప్రభ కల కన్నది. స్వప్నములో గారి “రేపు శుభదివము. ఉదయమే నీవు కాశాంబికి వెళ్ళి సరవాహనుణ్ణి చూచి రా. నీతండ్రి, అతన్ని ఇక్కడికి తీసుకొని వచ్చి మీ ఇద్దరికీ వివాహము చేస్తాడు” అని ఆనతి ఇచ్చింది. రత్నప్రభ మేలుకొని తల్లితో చెప్పి అనుమతి పొంది నిజవిద్యాప్రభావమువల్ల సరవాహనుడు

ఉద్యానములో ఉన్నాడని గ్రహించి అతన్ని చూడవలెనని వెళ్ళింది.

సరవాహనుడు రత్నప్రభాలావణ్యము తిరిగించి తన్మయు డాతు న్నాడు. రత్నప్రభ స్వయంగా ఆతనితో “ఆర్యపుత్రా! నేను రత్న ప్రభను. మిమ్ము మనసార వలచి వచ్చినాను” అన్నది.

“అనవద్యాంగీ! నీవు నామీది అనురాగమువల్ల వెతుక్కుంటూ వచ్చావు. ధన్యజ్ఞ!” అంటూ సరససల్లాపాలు చేసినాడు. ఆకస్మికముగా ఆకాశాన విద్యాధరసైన్యము కనపడినది. రత్నప్రభతండ్రి ఆకాశమునుంచి అవతరించినాడు. సరవాహనదత్తుడు వాళ్ళను సత్కరించినాడు. సరిగా అప్పుడే వత్సరాజు మంత్రులతోకూడా అక్కడికి వచ్చి అతిథిసత్కారాలు చేసినాడు.

రత్నప్రభా వివాహము

హేమప్రభమహారాజు తనకుమారి రత్నప్రభకు వచ్చినస్వప్నమును వత్సరాజుకు చెప్పి “రాజా అనుజ్ఞ ఇవ్వండి.” అని నిజప్రభావము వల్ల విమానము సృష్టించినాడు. హేమప్రభుడు విమానములో సరవాహనుని, రత్నప్రభనూ గోముఖాదులతో కూర్చోబెట్టుకొని, వత్సేశ్వరునివద్ద సెలవు వుచ్చుకొని కాంచనశృంగపురమునకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ రత్నప్రభకు వివాహమైనది. హేమప్రభుడు అల్లునికి అనేక రత్నరాసులను అరణమిచ్చినాడు. సరవాహనుడు అత్తవారింట దివ్యభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు. రత్నప్రభా ప్రభావమువల్ల దంపతులు ఆకాశములో సంచరిస్తూ ఉవ్వోద్యాన వాపీదేవమందిరాలను తిలకిస్తూ క్రీడిస్తున్నారు.

కొన్నాళ్ళకు మంత్ర యశాగంధరాయణుని హెచ్చరికవల్ల సరవాహనుడు కొశాంబికి తరలిరాడు. అత్తగారు ప్రయాణమంగళము జరిపింది. అతడు నూమగారిలో బావమరదిలో విమాన మెక్కి పధూనమేతంగా

నిజరాజధానికివచ్చాడు. వత్సరాజు కుమారుని రాకకు సంతోషించి ఉత్సవము చేసినాడు. సరవాహనదత్తుడు తల్లికన్ను దోయిలో అస్ఫుతవర్షము కురిపినాడు. కొడుకూ కోడలూ వత్సరాజుకూ వాసవవత్తా దేవికీ వందనము ఆచరించినారు. వత్సేశుడు హేమః భువుకూ, బ్రహ్మభువుకూ నిజవిధవానుకూలముగా సత్కారములు సలిపినాడు. సరవాహనదత్తుడు రత్నప్రభతో, మదనమంచుకతో, నుఖాలు అనుభవిస్తున్నాడు.

త ర ం గ ము : 3౬

మర్నాడు గోముఖుడు మొదలయిన అహూత్యులు సరవాహనుణ్ణి దర్శించ వచ్చినారు. ప్రతిహారి లోపల తెనియకీపి అనుమతిపొంది అమాత్యులను ప్రవేశపెట్టింది. రత్నప్రభ వ్యారచారికతో “వీరు వచ్చేప్పుడు ఎప్పుడూ ఆటంకము చెయ్యకు. ఆర్యపుత్రుని మిత్రులు వీరు. వీరుమాన్యశరీరము” అని ఆజ్ఞ చేసింది. ఆమె భర్తతో “ఆర్యపుత్రా, ప్రస్తావవశమున దేవుతున్నాను. స్త్రీలూ అతఃపురరక్షణ నీతిమాత్రము అని నాఅభిప్రాయము. కులాంగసలకు శీలమే కవచము. చపలమణులను రక్షించేటందుకు బ్రహ్మకూడా అసమర్థుడు.”

రత్నాధిపతి చపలభార్యల కథ

సముద్రముమధ్య రత్నకూట మనే ద్వీపములో రత్నాధిపతి అనే అన్వర్థనామధేయు డైనవైష్ణవప్రభువు ఉన్నాడు. ఆరాజు పృథివీచక్రము వాస్తవతము చేసుకోవలె నని విష్ణువునుగూర్చి తపస్సుచేశాడు. దేవదేవుడు రాజుకు దర్శన మిచ్చి ఇలా పలికి నాడు: “రాజా! కలింగదేశంలో ఒకగంధర్వుడు మునిశాపవశాన శ్వేతరశ్మి అనే నామముతో శ్వేతగజమై జన్మించినాడు. పూర్వతపఃపుణ్యమువల్ల, నామీద భక్తివల్ల ఆవనుగు జ్ఞాని ఆకాశగామి, పూర్వజన్మజ్ఞాని. నాఆజ్ఞవల్ల ఆగజము

నీకు వాహనయోగ్యము అవుతుంది. ఐరావతమువంటి ఆవనుగ నెక్కి నీవు ఏరాజుమీదికి పోతే, ఆరాజుకు స్వప్నముతో నేను కుంపడి ఆజ్ఞ యిస్తాను. ఆరాజు నీ కుఱ్ఱు కడిగి కన్యాదానము చేస్తాడు. అతడు కన్యా దానము చేసుతో కప్పము నీకు ఇచ్చుకొంటాడు ఇలాగా పృథివీ మండలము నీహస్తాంతము అవుతుంది. ఎన్నభైవేలమంది రాజకన్యలు నీకు లభిస్తారు.” సింహపు అంకిర్థాన మైనాడు. రాజు పారణ చేసి మర్నాడు ఆకాశమునుంచి అవతరించిన ఏనుగును ఎక్కి భూచక్రము జయించి, రాజకన్యలను తెచ్చి వాళ్ళతో రత్నకూటములో క్రీడిస్తున్నాడు. ఆదివ్యగజమునకు తుష్టి కలగడానికి ప్రతిదినము ఏడువందల బ్రాహ్మణ్యానికి భోజనము పెడుతున్నాడు.

ఒకసారి ఆరాజు గజము నెక్కి ద్వీపాంతరాలు తిరిగి తనద్వీపానికి వచ్చాడు. అదిడు ద్వీపములో ఏగేసమయాన గరుడపక్షి దైవవశాన వచ్చి ఏనుగుకుంభస్థలాన్ని ముక్కుతో రక్కింది. రాజు అంకుశముతో తీవ్రముగా కొట్టగా పక్షిరివ్వున ఎగిరిపోయింది. ఏనుగుమూర్ఛపోయింది. అయిదురోజులు ఆహారము మాని అలాగే పడిపోగా రాజు లోకపాలకులను విచారంతో “దిక్పాలులారా! నాకు ఈఅవస్థలో దారిచూపండి. దారిచూపకపోతే నాశిరస్సును ఖండించి బలి ఇస్తాను!” అంటూ కత్తి దూయగా అశరీరవాణి “రాజన్! వద్దు. సాహసంవద్దు, పతివ్రత ఏనుగును స్పృశిస్తే ఏనుగు జీవిస్తుంది. మరొకఉపాయము లేదు.” అన్నది.

రాజు అంతఃపురములో పట్టపుదేవి అయిన అమృతలతను పిలిపించి గజమును స్పృశించ మని పలికినాడు. ఏమీ లాభము లేకపోయింది. తక్కినభార్య లంతా వచ్చి స్పర్శ చేసినా ఏనుగు లేవలేదు. రాణివాసమంతా పతివ్రతలు కా రని గాజు సిగ్గుతోచచ్చి, ఆశ్చర్యపడి నాగరక నారీమణులను రప్పించి ఏనుగును తాకించినాడు. అప్పటికీ ఆఏనుగు లేవ లేదు. రాజు సిగ్గుపడ్డాడు. తామ్రలిప్తినగరమునుంచి హర్షగుప్తు డనే

వర్తకుడు వచ్చి ఆసంగతి విన్నాడు. అతడు శీలవతి అనేతనదాసిని తెచ్చి నాడు. ఆమె గజమునుస్పృశిస్తూ 'నేనే పతివ్రతను అయితే ఈవనుగు లేచుగాక' అన్నది. వెంటనే వనుగు లేచి కబళాన్ని గ్రహించింది. సృష్టి సీతిలయ సమర్థులయససాధ్యమణులు ఏకొద్దిమందో వేళ్ళమీద లెక్కించడానికి ఉంటారు. అందరూ శీలవతిపాతివ్రత్యాన్ని ప్రస్తుతించినారు. మహారాజు రత్నమయనగరిని హర్షగుప్తునికి ఇచ్చి సత్కరించినాడు. అతడు రాణివాసమువైపు శీతకన్ను వేసి అన్నోదకాలు మాత్రము వాళ్ళకు ఇస్తున్నాడు.

రత్నాధిపునిభార్య రాజదత్త కథ

రాజు శీలవతితో హర్షగుప్తునిఎదుట 'శీలవతి! మీఇంట పుట్టినకన్య నీవలె సాధ్యి కాక తప్పదు. ఆకన్యను నాకు ఇప్పించవలె' అని పలికి నాడు. ఆయనకు రాణులు అందరిమీద విరక్తి కలిగి పరమసాధ్యమణి భార్య కావా లని ఉవ్వి భూరుతున్నాడు శీలవతి రాజు మనోవేదన గ్రహించి 'ప్రభూ! తామ్రలిప్తినగరములో రాజదత్తఅనే నాచెల్లెలు అందగత్తె ఉన్నది. తమకు ఇష్ట మైతే దాన్ని వివాహ మాడవచ్చును; అన్నది. రాజుఅందుకు అంగీకరించి శీలవతిని, హర్షగుప్తుణ్ణి తోడ్కొని శ్వేతరశ్మి మీద నెక్కి తామ్రలిప్తికి వెళ్ళి హర్షగుప్తుని ఇంట్లో మకాముగా ఉన్నాడు. ఆయన సిద్ధాంతులను పిలిపించి తనకూ రాజదత్తకూ లగ్నము ఏర్పాటు చేయ మని చెప్పినాడు. వాళ్ళు వధూ వరుల జన్మనక్షత్రాలు తెలుసుకొని "రాజా! మీకు మూడునెలలదాకా ముహూర్తము కుదరలేదు. ప్రస్తుతము కక్కుర్తిగా లగ్నము కుదిరిస్తే రాజదత్త అనతి అవుతుంది." అన్నారు. రాజదత్త చక్కదనానికి మురిసి రాజు ఆమె సమాగమానికి తహతహ లాడి ఇప్పుడే ఆకన్యను పెళ్ళాడు తా నన్నాడు. "రాజదత్త శీలవతిచెల్లెలు. అనతి ఎలా అవుతుంది?

సముద్రమధ్యలో నిర్జనద్వీపములో చతుశ్శాలలో ఉంచుతాను నా ప్రేయసిని. మగపురుగుకూడా చొరడానికి అశక్యము ఆప్రదేశము. స్త్రీలనే నాభార్యకు పరివారముగా ఏర్పాటు చేస్తాను. పురుషులు లేని చోట రాజదత్త అసతి ఎలా అవుతుంది? ” అని రాజు నిశ్చయించి వచ్చి రాజదత్తను వివాహమాడి హర్ష గుప్తుడూ కీలవతీ వెంట రాగా శ్వేతరశ్మిని ఎక్కి గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసి, జన మంతా చూడగా రత్నకూట ద్వీపములో అవతరించినాడు. రాజదత్తకు అక్క గారివలె అచిరకాలములో సాధ్యమణిగా ఖ్యాతి వచ్చింది. రాజు శ్వేత రశ్మిని ఎక్కి రాజదత్తతో నిర్జనద్వీపానికి వెళ్ళి, స్త్రీపరివారసహిత చతుశ్శాలలో ఆమెను ఉంచినాడు. ఆమెకు కావలసిన సామగ్రి శ్వేత రశ్మిద్వారా గగనమార్గాన అందచేయడమూ, రాత్రులు రాజదత్తతో రాజు అనురాగముకొద్దీ గడపి, పగళ్ళు రాజకార్యనిమిత్తము రత్నకూట ద్వీపానికి రావడమూ పరిపాటి అయినది.

ఒకరాత్రి రాజదత్తకు ఆఖరుజామున చెడ్డకల వచ్చింది. తెల్లవారిన తరువాత రాజు ప్రేయసితో మధుపానము చేసినాడు. రాజదత్త మత్తుతో అతన్ని వదలలేకుండా ఉన్నా ఆయన రాజకార్యాలమీద రత్నకూటము వెళ్ళాడు. వెళ్ళాడేగాని మనసంతా పరిపరివిధాల పోతూఉండగా ఆయన రాజకార్యాలు నిర్వర్తిస్తున్నాడు. నాప్రియు రాలిని ఒంటరిదాన్ని చేసివచ్చానే అని అనుమానిస్తున్నాడు. ఆనిర్జన ద్వీపములో దాసీజనము వంటలోనూ ఇతరపనులలో ఉండగా రాజదత్త బిక్కుబిక్కు మంటూ ఏకాకినిగా ఉన్నది. ఆమెరాణివాసానికి భం గము కలిగించేందుకు వచ్చినవిధి అన్నట్టు ఎవరోపురుషుడు రాజదత్త దగ్గరికి వచ్చినాడు. ఆమె “ఎలా వచ్చావు? ఎవరునీవు? ” అని అడిగింది. అతడు తనవృత్తాంతము పూస గుచ్చినట్టు చెబుతున్నాడు: “సుందరీ! నన్ను పవనసేను డంటారు. మధురాపురంలో నేను వైశ్యుణ్ణి. నా

తండ్రిగతించగా ఆస్తి నాదాయాదులు హరించారు. పరదేశంలో అన్యులనే చేస్తూ జీవిస్తున్నాను. శరణాగతి వర్తకము చేసి నాలుగు రాళ్ళు వెనక వేసుకొని, దేశాంతరం పోతూ ఉండగా తోవలో దొంగలు నన్ను దోచారు. ఉన్న కాస్తాపోగా చిప్పచేతికి వచ్చింది. వాడ వాడల తిరిగి తిరిపె మెత్తి పొట్ట పోసుకొంటున్నాను. నావంటి మరి కొందరితో కలిసి రత్నపుగను లున్న కనకపురము వెళ్ళి, అక్కడ రాజుకు భాగము ఇవ్వడానికి ఇష్టపడి సంవత్సరంపాటు గనిని తవ్వినాను. ఎంత తవ్వినా రత్నాలు దొరక లేదు. తక్కినవాళ్ళకు రత్నాలు దొరకడంవల్ల వాళ్ళుసంతోషపడుతూ ఉండగా, నేను కట్టెలు పేర్చి అగ్నిలో దుముకడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. జీవదత్తుడు అనేవైశ్యుడు వచ్చి నన్ను బలికించివాడు. అతడు నన్ను తననావలో ఎక్కించుకొని స్వర్ణద్వీపానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. అయిదురోజులు సముద్రప్రయాణము పట్టింది. హఠాత్తుగా మబ్బులు గుంపులై రోకళ్ళలావున వాయుబలంతో వర్షించినవి. నావ మడిచినవనుగువలె తిరిగి తిరిగి పగిలి మునిగిపోయింది. అదృష్టవశాన నాకు బల్ల దొరకగా పట్టుకొని ఎక్కి, వర్షము కురిసి వెలిసినతరువాత ఈచతుర్శాలను చూచి, నానేత్రతాపోవశమనము కలిగించే నిన్ను చూచి ఇలా వచ్చాను.”

రాజదత్త మతి చలించింది. అతన్ని శయ్యమీద కూర్చోపెట్టుకొని కైపుతో కాగిలించింది. కామార్తురాలికి ధర్మము తృణప్రాయము. ఇంతలో రాజశ్నేతగల్గి నక్కి భార్య పరపురుషునితో ఉండగా చూచి నిర్జనద్వీపములో దిగినాడు. దిగి దిగడముతో అతడు కత్తి దూసి ఆ జారుణ్ణి చంపబోయినాడు. వాడు రాజ కాళ్ళావేళ్ళా పడ్డాడు. రాజు వాణ్ణి చంపక ఇలా ఆలోచించినాడు: “కామానికి అనుకూలంగా ఉండే మధువును నేవించినఆడది పతివ్రత ఎలా అవుతుంది? చాపల్యాన్ని ఎవడు ఆపగలడు? జంఝామారుతాన్ని చేతులతో పట్టుకోడం శక్యమా

జ్యోన్మలమాట పాటించనందుకు ఫల మిది! ఆప్తవాక్యాన్ని తిరస్కరిస్తే కార్యము సఫలము కాదు. రాజదత్త శీలవతిచెల్లెలు కదా అని పెళ్ళాడితే విషమించింది. అమృతానికి తోబుట్టువు హాలాహలము విధిని తరింప తరమా? పురుషప్రయత్నము ఏమి చెయ్యగలదు?"

రాజు ఆవైశ్యునివృత్తాంతము అడిగి తరిమివేసినాడు. వాడు బతుకు జీవుడా అని సముద్రములో దూరాన్నుంచి వస్తున్న నావను చూచి, ఈదుకొంటూ వెళ్ళి తనను ఎక్కించుకోమని కేకలు వేశాడు. ఆటడలో క్రోధవర్మ అనేవాడు అతన్ని ఎక్కించుకొన్నాడు. దుష్కర్మ ఎక్కడికి వెళ్ళినా వెంట వస్తుంది. తనభార్యను ఆవైశ్యుడు అనుభవించగా అతడు చూచి సమయము దొరికిందని తలచి అతన్ని నడిసముద్రములోకి తోసి చంపివేసినాడు.

రాజు కోపము మాని సపరివారముగా రాజదత్తను శ్వేతరశ్మిమీద ఎక్కించుకొని రత్నకూటానికి వెళ్ళి శీలవతికి ఆమెచెల్లెల్ని అప్పగించి ఆమెకూ, తన అమాత్యులకూ రాజదత్తవృత్తాంతము వివరముగా చెప్పినాడు. స్త్రీ, సంసారమూ దుఃఖకారణాలని రాజు గ్రహించి వానప్రస్థుడై జీవించాలని నిశ్చయించుకొనగా శీలవతీ, మంత్రులూ ఆయనను వారించినారు. దుఃఖావేశము కొద్దీ, వైరాగ్యమువల్ల తనకోశములో సగముధనము శీలవతికీ, మిగిలినధనము బ్రాహ్మణ్యానికి ఇచ్చి, పాపభంజనుడనే ఉత్తమబ్రాహ్మణునికి రాజ్యదానము చేసినాడు. అతడు శ్వేతరశ్మిని ఎక్కి గగనమాగ్గాన ప్రయాణము చేయగా ఆగజము నిజరూపముతో కేయూరహరవిరాజితమైన దివ్యపురుషుడైనాడు రాజు ఆశ్చర్య పడి ఏమి టిది అని ప్రశ్నించినాడు.

ఆదివ్ర్యుడు స్వవిషయము చెబుతున్నాడు. "మేము గంధర్వలము. మలయాచల నివాసులము. నాపేరు సోమప్రభుడు. నాలన్న పేరు దేవప్రభుడు. నాలన్నగారికి అనుకూలమైన భార్య ఉన్నది. దేవప్రభుడు

ప్రియురాలిని అంకతలాన ఆసీనురాలిని చేసి, నాతో సిద్ధక్షేత్రానికి వచ్చాడు. అక్కడ విష్ణుదేవుని ఆలయములో అర్చన చేసి గీతోపాసన ఆరంభించాము. మావదిన రాజవతి రెప్ప లప్పళించక హాయిగా గొం తెత్తి పాడుతూ ఉంటే సిద్ధుడు తడేకదృష్టితో చూచినాడు. మాలన్న గారు అతన్ని ఈర్ష్యా సంశయదృష్టితో, కోపాన్ని బలవంతాన దిగ మింగి “సిద్ధుడ వయినా పరస్త్రీని ఆశతో చూస్తూ వేయి?” అని అడిగి నాడు. అతనికి కోపమువచ్చి “నేను పాటకు పరనశుణ్ణి అయినాను. నీకు ఇంత కన్నెర్రగా ఉంది కనుక నీవు మానవుడవై పుట్టి నీభార్య అన్యనితో ఉండగా స్వయంగా చూస్తావు” అని శపించినాడు. నేను కోపంతో మండిపడి తెల్లనినుట్టివసుగను సిద్ధుని మీదికి గిరాటు వేసినాను. “నన్ను దేనితో కొట్టినావో ఆభూలోకంలో తెల్లవనుగ్నై జన్మిస్తావు అని సిద్ధుడు నన్ను శపించాడు. మాలన్న నాశాపాంతమును ప్రార్థించగా అతడు హరిప్రసాదమునల్ల నీవు ద్వీపాధిపతివి అవుతావు. వీడు ఏమైనా నీకు వాహనము అవుతాడు. నీకు ఎనభై వేలమంది జనానా ఉంటుంది. రాణినానములో వాళ్ళ గుళ్ళీలము అందరినమక్షములో నీవు తెలుసు కొంటావు. మానవస్త్రీని పెళ్ళాడి, ఆమె అన్యాన క్త అయినప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూస్తావు. స్త్రీవ్యసనంవల్ల వినుగు పుట్టి విరక్తితో అడ వికి వెళ్ళా లని సంకల్పించగా మొదట నీతమ్మునికి శాపవిమోచనము అవుతుంది” అన్నాడు. ఆశాపంవల్ల మనము ఈప్రకారంగా పుట్టినాము. ఇప్పుడే మనకు శాపము తీరిపోయింది.

ఇలా సోమప్రభుడు పలుకగా రత్నాధిపుడు పూర్వజన్మను స్మరించు కొని ‘ఆహా! నేను దేవప్రభుణ్ణి! ఈమె ఆరాజవతి నాప్రేయసి!’ అని భార్య తానూ దేహాలను విడిచి క్షణంలో గంధర్వులై నిజనివాస మయిన మలయాదికి గగనమార్గాన వెళ్ళినారు. శీలవతి కులస్త్రీ అని పేరు పొంది తామ్రలిప్తిలో ధర్మదేవనము గడుపుతున్నది.

జగత్తులో ఎవడూ స్త్రీరక్ష చెయ్య లేడు. కులాంగనకు సాశీల్యమే కవచము వంటిది. ఈర్ష్య పురుషుల దుఃఖకారణము, స్త్రీలు ద్వేష కారణము. పురుషుల ఈర్ష్యవల్ల స్త్రీలు బాగుపడరు. అంతే కాదు వాళ్ళు చెడతారు.

ఇలా సరవాహనదత్తుడు భార్య రత్నప్రభ చెప్పిన కథ విని మంత్రులతో కూడా సంతోషపడినాడు.

త ర ం గ ము : 32

అనురాగవర కథ

గోముఖుడు సరవాహనదత్తుతో ఇల్లా చెప్పినాడు : నిజానికి లోకంలో పతివ్రతలు తక్కువ. అంగనలు చపలచిత్తలు, వాళ్ళను నమ్మరాదు. అందుకు ఉదాహరణము విను.

ప్రసిద్ధ మైన ఉజ్జయినీపురములో నిశ్చయదత్తు అనే వైశ్యకుమారుడు ప్రతిదినమూ జూదములో గెలిచేవాడు. రోజూ అతను శివప్రాసాదంలో స్నానము చేసి మహాకాలనాథేశ్వరుణ్ణి అర్చించి విప్రులకు భోజనము పెట్టి చందనతాంబూలాలు ఇచ్చి సత్కరిస్తున్నాడు. స్నానార్చనాది కము అయిన తరువాత అతడు మహాకాల దేవాలయ సమీపములోని రుద్రభూమిలో శరీరానికి చందనచర్చ చేసుకొంటూ ఒంటరిగా శిలాస్తంభముమీద చందనవిలేపనము ఉంచి దానికి తనవీపును రాస్తున్నాడు. రోజూ ఇదే క్రమములో పని సాగుతూ ఉండడమువల్ల స్తంభము ఒక వైపున నునుపు అయింది. ఒకనాడు అక్కడికి ఒక మౌక్తికుడు ఒకకాసె పనివాడూ వచ్చారు. ఆశిల్పి నున్నగా ఉన్న శిలాస్తంభముమీద గైకధాతువులతో గౌరిని రచించినాడు. కాసెవాడు ఉలితో సరదాగా గౌరిబొమ్మనే చిక్కినాడు. వా రిద్దరూ వెళ్ళిపోయినతరువాత మహాకాలార్చనకై వచ్చినవిద్యాధరి స్తంభములో దేవీవర్ణచిత్రాన్ని

చూచి, నులక్షణంగా ఉన్నందున అదే శారీరసాన్నిధ్యమునుకొని ఆవ్రతిమను అర్పించి, విశ్రాంతికై ఆస్తంభంలో ప్రవేశించింది. ఈలోగా సశ్చయ దత్తు వచ్చి, శారీరప్రతిమనుచూచి తెల్ల పోయి ఒంటికి గంధము పూసుకొని, స్తంభానికి అవతలవైపు చందనము ఉంచి దానిమీద వీపు రాయ సాగినాడు. దాన్నిచూచి స్తంభములో ఉన్న విద్యాధరకన్య అతని అందానికి మురిసి “ఇంతచక్కనివాడికి వీపుమీద గంధము పూసే వాళ్ళు లేకపోయారే! నేను పూస్తాను” అని స్తంభాంతరంలోనుంచి చెయ్యి చాపి అనురాగముతో అతనివీపుమీద గంధము పులిపింది. వైశ్యకుమారుడు కామినీకోమలవాస్తవస్థ అనుభవించి, గాఢమోత విని ఆమెకరపల్లవాన్ని గ్రహించినాడు. విద్యాధరి అతనికి కనపడుకుండా “మహాభాగా! నీ కేసు అపరాధము చేశాను! నా చెయ్యి వదులు” అన్నది. సశ్చయదత్తు “నీవు ఎవరో తెలియదు. ప్రత్యక్షమై చెప్పు. చెయ్యి వదిలేస్తాను” అని పలికినాడు. ఆమె అలాగే ప్రత్యక్షము అవుతా నన్నది. అత డామె చెయ్యి వదలివేశాడు.

శిలాస్తంభములోనుంచి ఆనుందరి బైటికి వచ్చి అతని ముఖాన్ని ఆశతోచూచి దగ్గిరేకూర్చొని హిమనానువులమీద పుష్కరావతీ నగరాధిపతి అయిన వింధ్యవరు డనే విద్యాధరుని పుత్రికను. నన్ను అనురాగపర అంటారు. అర్చనకు ఇక్కడకువచ్చి ఇక్కడవిశ్రమించి, నీసౌందర్యాన్ని చూచి నాహృదయము అనురాగ పితల మైంది. నీపృష్ఠమునకు అంగరాగము పూశాను. నేను ఇంటికి వెళ్ళాలి” అన్నది. సశ్చయదత్తు “చండీ! నామనస్సు దొంగిలించి తిరిగి నీవు ఇవ్వడము లేదు! నామనస్సు నాకు ఇవ్వకుండా వెలితే ఎలాగ?” అని అడిగినాడు. విద్యాధరి ముగ్ధురాలై “నీవు మాపూరు వస్తే నీకయ్యను అలంకరిస్తాను. నీకోరిక సఫలమవుతుంది. యత్నముచేస్తే అసాధ్యము ఏముంటుంది?” అంటూ ఆకాశాన వెళ్ళిపోయింది.

నిశ్చయదత్తు మనసు విద్యాధరీమయ మైనది. అతడు ఇంటికి వెళ్ళి విద్యాధరకన్యతోమలకరస్పర్శను స్మరిస్తూ ఆమెనునివాహమాడలేకపోతినే అని విచారిస్తూ ఏమైనా సరే ప్రాణాలకు తెగించి పుష్కరావతీనగరము వెళ్ళితీరవలె నని నిశ్చయించుకొన్నాడు. నిశ్చయదత్తు మర్నాడు ఉదయమే ఉత్తరగళకు ప్రయాణము చేయసాగినాడు.

ఉత్తరాభిముఖముగా ముగ్గురు వైశ్యకుమారులు వెళుతూ నిశ్చయదత్తును కలుసుకొన్నారు. అతడు ఆవణిక్పుత్రులతో కలిసి నదీనదాలూ, పల్లీపురములూ, అడవులు కొండలు దాటి క్రమేణా మైచ్చభూయిష్టమైన ఉత్తరభూమికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ తాజకులు అతన్ని బంధించి మరొకతాజకునికి అమ్మివేశారు. అతడు మురవారు డనుతురకకు నిశ్చయదత్తును కానుకగా పంపినాడు. మురవారుడు చనిపోవడమువల్ల పణిక్పుత్రులందరినీ మురవారునికుమారుడు చంపివేసి తండ్రిగోరిలో పాతి పెట్టవలసినదిగా ఆజ్ఞ చేశాడు. ఆతురకవానినొకరులు వైశ్యపుత్రులను ఖైదులో ఉంచినారు. తెల్లవారగానే చావు తప్ప దని వైశ్యులు విచారిస్తూ ఉండగా నిశ్చయదత్తు “మిత్రులారా! విచారించిప్రయోజనము లేదు. ధైర్యముతో కార్యసాధన కర్తవ్య మని గ్రహించండి. కష్టాలు గట్టెక్కుతవి, మనమంతా దుగ్ధాదేవిని ధ్యానిస్తే” అంటూ హాళ్యకు ధైర్యము కలిగించి తాను ఇలా దేవి నైవేద్యము చేసినాడు: “దేవి! ఖండితాసుర రక్తపంకారుణములై అలక్తకాంతములవంటి నీ పాద పద్మాలకు నమస్కారాలు! మహేశ్వరుని విభూతికి నీవే కారణము. త్రిలోకాలు నీవల్లనే నిలుస్తున్నవి చరాచరజగజ్జననీ! మహిషాసురమర్దనీ! లోకపావనీ! శరణాగతులను రక్షించు జననీ!” నిశ్చయదత్తు అలసినాలసి విశ్రమించగా ఎలాగో కంటిమీదికి కునుకు వచ్చింది. ఆ వైశ్యకుమారు అకు స్వప్నములో దేవి సాక్షాత్కారమై ‘లేవండి లేవండి! మీకట్లు తెగిపోయినవి’ అని ఆనతి ఇచ్చింది. బంధవిముక్తి కలిగినతరువాత తెల్ల

వారగా వాళ్ళు కొంతదూరము నడచి నిశ్చయదత్తునితో “మిత్రమా! ఈతురకలదేశానికి మేము రాము. దక్షిణాపథము పోతాము. నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చెయ్యి” అన్నారు.

నిశ్చయదత్తు ఉత్తరదేశాలకేసి పోవ సంకల్పించుకోవడమువల్ల తక్కినవైశ్యులను వదలివేశాడు. దత్తు తోవలో నలుగురు మహావ్రతులను కలుసుకొని పాంచాలదేశములోని వితస్తానదిని దాటినాడు. భోజనముచేసి సంధ్యవేళ అతడు వాళ్ళతో వనానికి వెళ్ళినాడు. కట్టెలు కొట్టేవాళ్ళు ఎదురుపడి వాళ్ళను “ఎక్కడికి వెడతారు? చీకటి పడుతుంది. దగ్గరిగా గ్రామము వదిలేదు. అడవిలో పాడుదేవాలయము ఉంది. ఆశివాలయములో లోపల గాని వెలుపల గాని ఎవడయినా ఉంటే శృంగోత్పాదిని అనే యక్షిణి వాడితలమీద కొమ్ములు మొలిపించి తెలివితప్పించి పశువును చేసి భక్షిస్తుంది” అన్నారు. మహావ్రతులు వాళ్ళమాటలువిని లక్ష్యపెట్టక నిశ్చయదత్తుతో “రావోయి! చూదాము సంగతి ఏమిటో. ఆయక్షిణి ఏమి చేయగలుగుతుందో చూడాలి. రాత్రులు ఎన్నోశ్మశానాలలో మకాము చేశాము. మనకు భయమేమిటి!” అని పలికినారు. అందరూ కలిసి గుళ్ళో ఆరాత్రి గడవవలె నని ప్రవేశించారు. మహావ్రతులూ అతనూ ప్రాంగణములో భస్మములో పెద్దమండలము రచించి అందులో ప్రవేశించి, కట్టెలు తగల పెట్టి రక్షణార్థము జపము చేస్తున్నారు.

శృంగోత్పాదిని

రాత్రివేళ శృంగోత్పాదిని అనే యక్షిణి దూరమునుంచి కంకాళ కిన్నరి వాయిస్తూ నృత్యము చేస్తూ వచ్చింది. నలుగురిలో ఒకరిని లక్ష్యము చేసి యక్షిణి మంత్రాన్ని పఠించింది. అతడు తెలివి తప్పి కొమ్ములు మొలవగా లేచి ఆడుతూ అగ్నిహోత్రములో పడ్డాడు.

అతనిశరీరము సగము కాలిపోగా ఇవతలకు లాగి శృంగోత్పాదిని భక్షించింది. యక్షిణి రెండోవాణ్ణి లక్ష్యముగా చేసి మంత్రోచ్ఛారణ చేస్తూ వికిరణశక్తిని చేసింది. అతనికి కొమ్ములు మొలుస్తూ ఉండగానే యక్షిణి చప్పరించి వేసింది. ఇలా వసగా ముగ్గుర్ని యక్షిణి పట్టిన పెట్టుకొన్నది. నాలుగోవాణ్ణి శృంగోత్పాదిని తింటూ, రక్తచూంసాల వల్ల కై పెక్కి విధివశాన తనకిన్నరీవాద్యాన్ని నేలమీద ఉంచింది. నిశ్చయదత్తుడు చప్పున ఆ కిన్నరిని పుచ్చుకొని నృత్యము చేస్తూ నవ్వుతూ తిరుగుతూ, యక్షిణి పలికిన మంత్రాన్ని యక్షిణిమీద ప్రయోగించి పునశ్చరణ చేశాడు. ఆప్రయోగమహిమవల్ల శృంగోత్పాదిని భయపడి నశము తప్పిపోగా కొమ్ములు మొలిచే సమయములో వినయపూర్వకముగా నిశ్చయదత్తుడు వేడుకొన్నది: “మహాసత్త్వా! దీనను స్త్రీని చంపకు. నీవేగతి! మంత్రోచ్ఛారణ చెయ్యకు! నన్ను రక్షించు. నీకోరిక నాకు తెలుసు. నిన్ను అనురాగవర అనే విద్యాధర కన్యదగ్గికి తీసుకుపోతాను.” యక్షిణి దీనాలాపాలవల్ల నిశ్చయదత్తుని హృదయము కరిగింది. అతడు మంత్రోచ్ఛారణ మానివేసినాడు.

దత్తు యక్షిణిభుజముమీద ఎక్కి గగనమార్గాన ఉత్తరదిక్కుగా ప్రయాణము చేస్తున్నాడు. వేకువవేళ వాళ్ళు గిరికాననము చేరినారు. యక్షిణి అతనితో “నూర్యోదయము అవుతున్నది. ఇక ముందుకు పోయేసామర్థ్యము నాకు లేదు. ఈపగలు ఇక్కడ కాలక్షేపము చేస్తే రాత్రికి వస్తాను. ఈవన్యఫలాలు తిని, సెలయేటిసిటిసి తాగు. నేను రాత్రికి వచ్చి నిన్ను హిమసానువులమీద ఉన్న పుష్కరావతీపురానికి తీసుకు పోతాను” అని వినయపూర్వకముగా విన్నవించింది. యక్షిణి బుజాలమీదనుంచి నిశ్చయదత్తు దిగి, అనుమతి ఇవ్వగా ఆమె వెళ్ళి పోయింది. అక్కడ అతనికి విషమయమై స్వచ్ఛశీతల మైనసరస్సు కనపడింది. అందులోవిషముఉన్న దని అతడు గ్రహించి, దాహముకొనము

వర్తమానమును తిరిగి తిరిగి, ఎత్తయినచోట పద్మరాగమణిప్రభ వంటి కాంతిని చూచి అక్కడ తవ్వినాడు. పై మట్టి తీసివేయగా నిశ్చయ దత్తుకు బతికి ఉన్న కోతితల కనపడినది. ఆ కపికన్నులు పద్మరాగ మణులవలె ప్రకాశిస్తున్నవి. అతడు ఆశ్చర్యముతో ఆలోచిస్తూ ఉండగా కోతి మనుష్యవాక్కుతో “సత్పురుషుడా! నేను మానవుణ్ణి, బ్రాహ్మణ్ణి. నాకర్కవల్ల కపి నైనాను. నన్ను లేవదీస్తే నాసంగతి మనవిచేస్తాను” అన్నది. దత్తు మన్ను తీసి కోతిని ఉద్ధరించినాడు. అది అతని పాదాల మీద మోకరించి “అయ్యా, నాప్రాణ మిచ్చావు. అలసిపోయినావు. ఫలాలు తిను. నీరు త్రాగు. నేను నీదయవల్ల పారణ చేస్తాను” అని అతన్ని సెలయేటిదరికి తీసుకుపోయింది. దత్తు చల్లనినీళ్లలో స్నానము చేసి తియ్యనివట్లు తిని సేదతీర్చుకొని కోతిసంగతి కుతూహలముగా అడిగినాడు.

కోతి అయిన సోమస్వామి కథ

కోతి మనుష్యవాక్కుతో నిశ్చయదత్తుకు నిజవృత్తాంత మిలాచెప్పింది:

“కాశీలో చంద్రనామి అనే సద్రాహ్మణుడు నాతండ్రి. నాతల్లి సువృత్త. నాపేరు సోమస్వామి నేను వయస్సులో మత్తగజముమీద విచ్చలవిడిగా తిగుతూ ఉండగా శ్రీగర్భుడు అనే వర్తకుని కుమార్తె బంధువత్త నన్ను చూచి మోహించింది. పుట్టింట్లో ఉండి బంధుదత్త దూతికద్వారా నాకు కబురు పంపింది. నాయికాభావాన్ని దూతీముఖ ముగా నేను గ్రహించి నాయికదగ్గిరికి రహస్యంగా వెళ్లినాను. ఆమె నన్ను చూచి చూడడముతో నాకంతాన్ని కౌగలించుకొన్నది. ప్రతి దినమూ బంధుదత్తా నేనూ ఆమెచెలి ఇంట్లో కలుసుకొనేవాళ్లము. పుట్టింట్లో ఉన్న బంధుదత్తను తీసుకొని వెళ్లడానికి భర్త వరాహదత్తుడు వచ్చాడు. బంధుదత్త చెలికత్తెతో “చెలీ! నేను వెళ్లక తప్పదు. మానాన్న నన్ను తీసుకు పొమ్మని అల్లుడికి చెప్పినాడు. సోమస్వామి

నాప్రియుడు. అతన్ని వదిలి నేను జీవించలేను. ఏమి చెయ్యను!” అని దీనముగా పలికింది. సుభాశయ అనే ఆచెలి “నాకు మంత్రప్రయోగాలు రెండు తెలుసు. ఒకదాన్ని ఉచ్చారణ చేసి మెళ్ళో నూత్రము కడితే ఆమనిషి కోతి అవుతాడు. రెండోమంత్రమువల్ల నూత్రము విప్పితే మనిషి అవుతాడు. కోతిగా ఉన్నప్పుడు పూర్వప్రజ్ఞ పోదు. నీకు ఇష్టమైతే సోమస్వామిని కోతిపిల్లను చేస్తాను. నీప్రియుణ్ణి ఆటకోతి అనే మిషమీద అత్తవారింటికి మధురాసగరము తీసుకొని వెళ్ళు. ఆ మంత్రప్రయోగాలు నీకు నేర్పుతాను. బహిరంగంగా ఇతనిని కోతిగా ఉంచుకొని రహస్యంగా పురుషుణ్ణి చేసి సుఖము అనుభవిస్తూ ఉండు” అని సలహా ఇచ్చింది.

రహస్యముగా బంధుదత్త నామెళ్ళో మంత్రనూత్రము కట్టి నన్ను కోతిని చేసింది. నన్ను భర్తదగ్గికి తీసుకొనివెళ్ళి అతనితో చెలికత్తై వినోదార్థము ఆటనస్తువుగా ఇచ్చిందని చెప్పింది. బంధుదత్త భర్త వరాహదత్తుడు కోతిపిల్ల అయిన నన్ను చూసి సంతోషించినాడు. నేను స్త్రీల చాతుర్యాన్ని తలుచుకొని ఆశ్చర్యపడుతూ కోతిగానే ఉన్నాను. మన్మథుడివల్ల వికారము పొందనివాళ్ళెవరు?

బంధుదత్త చెలిదగ్గర మంత్రాలు నేర్చి భర్తతో మధురాపురికి బయలుదేరింది. తోవలో నేను నౌకరుబుజాన ఎక్కినాను. రెండు మూడు దినాలకు కోతులు ఉన్న గొప్ప అడివిలో ప్రవేశించాము. నన్ను చూసి కోతులు కిచకిచ లాడుతూ ఒక్కొక్కటి వచ్చి నన్ను మోస్తున్న నౌకరును కరవసాగినవి. వాడు బాధ పడలేక నన్ను వదిలేసి పారిపోగా, కోతులు నన్ను తీసుకొనిపోయినవి. నామీద అనురాగమువల్ల బంధుదత్త ఆమెభర్త నాన్ద్రూ రాళ్ళతో కోతులను కొట్టినారు. కోతులతో వినుగుపుట్టి వాళ్లు వెళ్ళిపోగా కోతులు నన్ను గోళ్లతో రక్తి దంతములతో కరిచి నాశరీరముమీది రోమములు

పీకి వేసినవి. నాకంతనూత్రప్రభావమువల్ల శివస్మరణవల్ల నాకు త్రాణ కలిగింది. తక్కిన కోతి మూకలోనుండి తప్పించుకొని నేను చెట్లకుల గుబురులో దూరి అరణ్యమునుంచి అరణ్యానికి దాటుతూ ఇక్కడికి వచ్చాను. పరదారాభిగమనము పరమపాతకము. ఆ కర్మఫలము ఎప్పుడో కాక ఈజన్మలోనే అనుభవించాను. బంధుదత్త దక్కలేదు. కోతినై మానవరూపాన్ని పోగొట్టుకొన్నాను. నావిధికి విచారిస్తూ తిరుగుతూ ఉండగా బ్రహ్మదేవుడు అంతటితో ఊరుకోక గోరుచుట్టు మీద రోకటిపోటులాగ మరొకకష్టము తెచ్చిపెట్టాడు. హఠాత్తుగా పిడివచుగు వచ్చి నన్ను తొండముతో పట్టుకొని వానకు తడిసి ముద్దగా ఉన్న పాములపుట్టలో పాతివేసింది. ఆగజము దేవత కాబోలు. అది నన్ను పుట్టలో పాతిపెట్టడంవల్ల ఇనతలికి రాలేక చచ్చి చావకుండా ఉండి శివధ్యానము చేస్తున్నాను. ఈబురదలోనుంచి నీవు నన్ను లేవ తీసేదాకా నాకు ఆకలి దప్పికలు లేవు. నాకు పూర్వజ్ఞానము ఉన్నప్పటికీ ఈమర్కటరూపాన్ని పోగొట్టుకొనేశక్తి లేదు. ఎవ రయినా సిద్ధురాలు మంత్రోచ్ఛారణ చేస్తూ నాకంతనూత్రాన్ని విప్పితే నేను మానవుణ్ణి అవుతాను. ఇదీ సంగతి. ఈఅగమ్యమైన అరణ్యానికి నీవు రావలసిన పని ఏమిటి?

సోమస్వామి కోతిరూపములో తనసంగతి పూనగుచ్చినట్టు చెప్పగా నిశ్చయదత్తు తాను విద్యాధరకన్యకోసము ఉజ్జయినినుంచి బయలుదేరి, తోవలో యక్షిణీసహాయమువల్ల ఇక్కడికి చేరా నన్నాడు. కోతి నిశ్చయదత్తుకు జ్ఞానము కలిగించే మాటలు అంటున్నది. “నామాదిరి నీవుకూడా స్త్రీమూలంగా దుఃఖము అనుభవిస్తున్నావు. శ్రీకి, స్త్రీలకు చాపల్యము సహజము. స్త్రీలు సంధ్యాకాలమునలె క్షణరాగిణులు, నదులవలె కుటిలాశయలు, భుజగులవలె అవిశ్వాస్యులు. విద్యుల్లతలవలె చంచలలు. విద్యాధరి ఎవరినో స్వభాతివాణ్ణి మోహించి నిన్ను

మోసము చేస్తుంది. మిత్రమూ, నామాట తోసివెయ్యక పుష్కరావతీ పురానికి వెళ్లకు. మీఁజ్జుయినికి వెళ్ళు. నేను పరదారవల్ల పరమసుఖము అనుభవించా లని భ్రమసి ఆప్తవాక్యము వినక అన్నికష్టాలూ అనుభవిస్తున్నాను. బంధుర క్తపై మనసున్న నాకు భవశర్మ అనే మిత్రుడు హితము బోధించినాడు: “సోమస్వామి! ఆడదానికి లొంగిపోవద్దు. స్త్రీబుద్ధి దురవగాహము. అందుకు స్వవిషయము చెప్పుతాను:

దుక్కితెద్దు అయిన భవశర్మ కథ

కాశీనగరములో పడుచుదనములో సోమద అనే బ్రాహ్మణస్త్రీ చాలుగా అందాన్ని అమ్ముకొని జీవిస్తున్నది. నాకు విధివశాన దానితో నమాగమము కలిగింది. రుచి మరిగి దాన్ని విడవలేకపోవడమువల్ల క్రమేణా సోమదమీద ప్రీతి ఏర్పడ్డది. ఒకసారి కోపముతో దాన్ని ఒక్క తన్ను తన్నినాను. నాకోపానికి తాళలేక నాకంఠానికి పాశము తగిలించింది. వెంటనే నేను దుక్కితెద్దును అయినాను. ఆమె తనకు తోచిన ధరకు నన్ను లొట్టిపిట్టల వర్తకుడికి అమ్మివేసింది. అవర్తకుడు నాచేత బరువులు మోయిస్తూ కష్టపెడుతున్నాడు. బంధమోచనిక అనే నన్యాసిని జ్ఞానప్రభావంవల్ల నాగతి గ్రహించి, నాయజమాని లేని సమయము చూచి నాకంఠపాశాన్ని తెంపివేసింది. వెంటనే మనిషిని అయినాను. వర్తకుడు ఎద్దుకోసము వాడవాడల వెలికినాడు. నేను బంధమోచనితో వెళుతూ ఉండగా సోమద చూచి కోపముతో మండిపడుతూ “ఈపాపిని పశుత్వమునంచి ఎందుకు విడిపించావు? పాపాత్మురాలా! ఈదుర్మార్గానికి ఫలము నీవే అనుభవిస్తావు! మీఁగద్దర్నీ రేపు కడతేరుస్తాను” అని బెదిరించింది. బంధమోచని అందుకు కసి తీర్పుకోవలె నని నాతో “నన్ను చంపడానికి ఇది సల్లగోడిగగా వస్తుంది. నేనూ అలాగే పశువునై దానితో యుద్ధము చేస్తాను. ఆసమయములో

నీవు కత్తి దూసి సోమదను సరికివెయ్యి. రేపు ఉదయాన నీవు మా ఇంటికి రావాలి” అని చెప్పింది. నేను కత్తి పుచ్చుకొని తెల్లవారగానే ఆమెయింటికి వెళ్ళాను. ఆసమయములో సోమద నల్లని గోడిగగా వచ్చింది. బంధమోచని ఎర్రని పశువై దంతాలతో సోమదతో హోరాహోరిగా పోరాడుతున్నది. నేను కత్తి దూసి సోమదను కొట్టినాను. బంధమోచనిక కసిగొద్దీ దాన్ని చంపివేసింది. నాకు భయము తీరింది. పశుత్వము వదలిపోయి మానవత్వము స్థిరముగా ఉన్నది. పరదారల మీదికి పాడుమనసును పోసేయక నిరోధించాను. స్త్రీలకు చాంచల్యము, సాహసము, నూయలు అతినహజములు. అందువల్ల బంధుదత్త శాకిని, మాయలాడి. దానికి భర్తమీద ప్రేమలేనిదే నీమీద ఉంటుందా?

ఇలా భవశర్మ నాకు హితము ఎంత చెప్పినా పడ చెవిని పెట్టి పడ రానిపాట్లు పడుతున్నాను. అందువల్ల శాచి వడపోసిన అనుభవముతో చెపుతున్నాను. నీవు అనురాగపరను ప్రేమించుకు. దానికి స్వజాతినాడు దొరికితే నిన్ను తప్పక వదిలేస్తుంది. తుమ్మెద రకరకాల కుసుమాల మీదికి వెళ్ళినట్లు, ఆమె త్రకాశిని ఎప్పుడూకొత్తవాణ్ణి కోరుతూ ఉంటుంది. నామూదిరిగా నీవుకూడా వశ్చాత్రాపము అనుభవిస్తావులే!

ఇలా కోతిరూపములో ఉన్న సోమన్వామి ఎంతచెప్పినా అనురాగ భర మైసనిశ్చయదత్తుని మనసులో చొరలేదు. పైగానిశ్చయదత్తు స్త్రీ స్వభావములో విశ్వాసము ఉంచుకొని “శుద్ధవిద్యాధర పంశములో జన్మించినకన్య సన్ను మోసము చెయ్యదు,” అని పలికినాడు.

నూర్మదు నిశ్చయదత్తుని ప్రియాభిలాషివలె సంభ్యారక్తుడై క్రమముగా అస్తమించినాడు. చీకటి పడగా శృంగోత్పాదిని నిశ్చయదత్తు దగ్గరికి వచ్చింది. కోతి తనను మరవవ ద్దని అతన్ని వేడుకోగా అతడు యక్షిణిబుజ మెక్కి పుష్కరావతీపురము చేరినాడు. నిశ్చయదత్తుని రాక విద్యాధరకన్య అయిన అనురాగపర సజవిద్యాప్రభావము వల్ల

గ్రహించింది. యక్షిణి అశిన్ని దింపి వెళ్ళిపోగా, అనురాగపర చిరాత్తు క్యము వల్ల సంభ్రమముతో నిశ్చయదత్తును గాఢాలింగనము చేసుకొన్నది. ప్రియులు ఆలింగనములో దేహాలు మరచినారు. ఆమె గాంధర్వపద్ధతిగా అతనికి భార్య కాగానే అంద మైనవట్టణాన్ని అకస్మాత్తుగా నిర్మించింది. అనురాగపర అన్య లెవ్వరికీ అగవడక ఆపురములో అతనితో అనేకభోగాలు అనుభవిస్తున్నది. నిశ్చయదత్తు తాను పడినపాట్లు ప్రియురాలిదగ్గర ఏకరువు పెట్టి స్తిమితచిత్తు డైనాడు. అతడు కోతి అయిన సోమస్వామి సంగతి ఆమెకు చెప్పినాడు. అతడు “ప్రియనీ! నామిత్రుణ్ణి మానవుణ్ణి చెయ్యి; ఆకోతిరూపము పోగొట్టు. పుణ్యము దక్కుతుంది.” అని ప్రియురాలిని కోరినాడు.

“ఈపని సన్యాసినివల్ల కావాలి. నాదగ్గర బుధరూప అనేసిద్ధురాలికి మంత్రా లన్నీ తెలుసును. ఆమె సహాయమువల్ల సాధించి నీమిత్రుణ్ణి మానవుణ్ణి చేయిస్తాను” అని అనురాగపర అన్నది.

దత్తు సంతోషపడి ఆమెఅంకతీలాన ఆసీనుడై గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసి కోతి ఉన్న వనానికి వెళ్ళినాడు. భార్యాభర్తలు ఆకోతిని కుశలము అడిగినారు. కోతిరూపములో ఉన్న సోమస్వామి “అనురాగ పరతో కూడా వచ్చావు. నాకు కుశలమే” అంటూ నిశ్చయదత్తుని అతని భార్యనూ ఆశీర్వదించినాడు. అందరూ రమణీయశిలాతీలాన ఆసీను లయినారు. కొంతసేపు వాళ్ళు గోష్ఠిసలిపినారు. నిశ్చయదత్తు కోతిదగ్గర సెలవుతీసుకొని భార్యఒళ్ళో కూర్చోని ఆకాశమార్గాన పుష్కరావతీపురము వెళ్ళినాడు.

మర్నాడు నిశ్చయదత్తు కోతిదగ్గరికి వెళ్ళా లని అనుకొన్నాడు. భార్య రావడానికి వీలుపడ దని అతనికి ఉత్పతన అవతరణ విద్యలు ఉపదేశించింది. విద్యాప్రభావమువల్ల అతడు ఆకాశమార్గాన కోతి దగ్గరికి వెళ్ళి చాలాసేపు గోష్ఠిచేసినాడు.

ఈసమయములో అనురాగపర గృహోద్యానములో కూర్చుని ఉండగా విద్యాధరకుమారుడు గగనతలాస విహరించి ఆమెఅందాన్ని చూచి పలచి విద్యాధరి అసీ మానవుణ్ణి పెళ్ళాశిన దనీ గ్రహించి వసములో దిగినాడు. ఆ అందగాణ్ణి అనురాగపర చూచి “ఎవరు నీవు?” అని ప్రశ్నించింది. అతడు “నేను విద్యాధరుణ్ణి. ప్రజ్ఞాశాలిని. నన్ను రాగభంజను డని పిలుస్తారు. నిన్ను చూచి మోహించినాను. నీతండ్రికి చెప్పక నన్ను అనుభవించు” అని పలికినాడు. విద్యాధరి విద్యాధరుల చూపులు ఏక మైనవే.

కొంతసేపటికి విద్యాధరుడు వెళ్లిపోగా, నిశ్చయదత్తుడు సోమస్వామి (కపిమిత్రుని) వద్ద సెలవు తీసుకొని అనురాగపరదగ్గరికి వచ్చినాడు. భర్త రాగానే అదివరకు ఆమె ఆలింగనముతో అతన్ని ఆదరించేది. ఇవాళ అనురాగపర తల నెప్పిగా ఉన్న దని వంక పెట్టింది. నిశ్చయ దత్తు అమాయకముగా తనప్రేయసికి స్వస్థత లే దని తలచినాడు. ఆరోజుల్లా అతడు విచారముతో గడిపి మర్నాడు ఉదయాన్నే నిజ విద్యామహిమవల్ల కోతిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. నిశ్చయదత్తు వెళ్లడంచూచి విద్యాధరుడు రాత్రి అనురాగపరిను కూడకపోవడమువల్ల, జాగరణ చేసి ఆమెకోసము వచ్చినాడు. ఆమె రాత్రల్లా విరహముతో వేగిపోయి, విద్యాధరుణ్ణి చూచి కంతాలింగనము చేసింది. ఇద్దరూ కేళీసుఖము అనుభవించారు. అతడు సురతాంతములో విద్యాధరివొళ్ళో కూచుని కన్ను మూసినాడు. భర్త చూస్తే బాగా ఉండదని ఆమె గ్రహించి తనమాయాశక్తిచేత విద్యాధరుని దాచి, మేలుకొని ఉండడమువల్ల తాను ఒక్కొక్కరి నిద్రపోయింది.

ఈలోగా నిశ్చయదత్తు కోతిగా ఉన్న సోమస్వామి దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఉభయులూ కుశలప్రశ్నలు వేసుకొన్నారు. సోమస్వామి మిత్రుణ్ణి “ఏమి, ఈరోజు కులాసాగా లేవు?” అని అడిగినాడు. నిశ్చయ

దత్తు “అనురాగపర అస్వస్థతగా ఉంది. ఆమె నాకు ప్రాణాధిక. అందు వల్ల నాకు విచారముగా ఉన్నది.” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. సోమస్వామి జ్ఞాని కనుక దత్తుతో “మిత్రచూ! పోయి అనురాగపరను ఒళ్ళో కూర్చో పెట్టుకొని ఇక్కడికి రా. నీకు చిత్రము చూపిస్తాను.” అని చెప్పినాడు. నిశ్చయదత్తు ఆకాశాన ఎగిరి పుష్కరావతీపురము వెళ్ళి అనురాగపర నిద్రిస్తూఉండగా సోమస్వామిదగ్గరికి తీసుకొని వచ్చినాడు. ఆమెఒళ్ళో నిద్రిస్తున్న విద్యాధరుడు అదృశ్యరూపుడై ఉన్నందు వల్ల నిశ్చయదత్తు అతన్ని చూడలేకపోయినాడు. దివ్యదృష్టిచేత సోమస్వామి అనురాగపర ఒళ్ళో ఉన్నవాడువిద్యాధరు డని గ్రహించి, ఒక యోగాన్ని దత్తుకు ఉపదేశించినాడు. నిశ్చయదత్తు ఆమంత్రయోగము వల్ల కంఠాలింగనతత్పరుడై నిద్రిస్తున్న విద్యాధరుణ్ణి కాంచి తెల్లపోయి క్రోధముతో మండిపడ్డాడు. విద్యాధరుడు అదిగ్రహించి అదృశ్యరూపుడై ఆకాశాన ఎగిరినాడు. నిశ్చయదత్తు కళ్ళవెంట నీళ్ళు గిరున తిరిగినవి. ఆమెతో “పాపినీ, నమ్మినవాణ్ణి ద్రోహము చేస్తావా? ఆడవాళ్ళమనసు పాదరసమువలె చంచలము!” అని నిశ్చయదత్తు కేకలు వేసేసరికి అనురాగపర ఆకాశమార్గాన ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది.

సోమస్వామి “నేను చెప్పింది సీతలకు ఎక్కింది కాదు. నీవు ప్రేయసి కోసము కష్టాలు పడ్డావు. తీవ్ర మైనఅనురాగవహ్నికి ఈతాపమే ఫలము. సంపదలూ, స్త్రీలూ చంచలములు. విధిరాతను ఎవరు చెరవగలరు!” అన్నాడు. నిశ్చయదత్తుడు విరక్తితో మహేశ్వరుని శరణు జొచ్చినాడు. అక్కడ అరణ్యములో మోక్షద అనేసద్గురాలు కనబడితే దత్తు ఆమెపాదాలమీద ప్రణమిల్లి సోమస్వామికి వచ్చినకష్టములు ఆతాపసికి చెప్పి “భగవతీ! నీకు మంత్రతంత్రాలు తెలిస్తే మంత్రోచ్ఛారణ చేస్తూ నామిత్రునికంతపాశాన్ని విప్పు. అప్పుడు ఈకోతి మానవుడు అవుతాడు.” అని వేడుకొన్నాడు. అదే రీతిగా ఆతాపసి

నెరవేర్చగా కోరికపముపోయి సోమస్వామిగా పూర్వరూపాన్ని ధరించి నాడు. ఆనన్యాసిని మెరుపుతీగలా అదృశ్యుగా లై నది. అనంతరము వా భిద్దరూ తపస్సు చేసి శ్రేయస్సు పొందినారు.

కోరికగా స్త్రీలు స్వభావపలలు. వారికొటిల్యమువల్ల పురుషులు విరక్తులు అవుతారు. ఆకాశానికి చంద్రుడువలె పతివ్రత కులానికి తేజస్సు నిచ్చి ప్రతిష్ఠ తీసుకు రావడము అరుదు.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పినకథను రత్నప్రభా నరవాహనదత్తులు వీనుల విందుగా విని సంతోషించినారు.

త రంగ ము : 3౮

మదనమాల కథ

గోముఖుడు చెప్పినకథకు యువరాజు సంతోషించగా మరుభూతి శ్రద్ధతో “దేవా! స్త్రీలు సహజముగా చంచలస్వభావలు; అయినా అందరూ అటువంటివారు కారు. వేశ్యలలోనే మంచివాళ్లు ఉండగా, ఇతరులమాట వేరే చెప్పవలెనా? నేను చెప్పేది విను” అని కథ మొదలు పెట్టినాడు.

పాటలీపుత్రమును విక్రమాదిత్యు డనేరాజు పరిపాలిస్తూ ఉన్నాడు. అతని స్నేహితులు అశ్వపతి, గజపతి, అనేవాళ్లు. నరపతిఅనే ప్రతిష్ఠాన పురరాజుకు చాలా కాల్యాలము ఉన్నది. విక్రమాదిత్యునకు నరపతి శత్రువు కావడమువల్ల, శత్రువునుజయించి అతనిని తన ద్వారపాల కునిగా చేసుకోవలె నని శపథముచేసినాడు. అతడు గజాశ్వనేనా సమూహముతో సామంతులతో నరపతి నరసింహరాజుమీదికి దాడి చేసినాడు. ఇద్దరికీ పోరు ఘోరముగాజరిగింది. పదాతులు గజాశ్వము లతో సమముగా యుద్ధము చేసినారు. నరసింహరాజుపదాతులు

కోటిమంది విక్రమాదిత్యుని హయగజాలను నాశనము చేసినారు. విక్రమాదిత్యుడు అపజయముతో పాటలీపుత్రమునకు పోయినాడు. సరసింహరాజు విజయలక్ష్మిని వరించి, వందిమాగధులు కైవారములు సలుపుతూ ఉండగా నిజరాజధాని చేరినాడు. విక్రమాదిత్యుడు “శక్రప్రసాధ్యుడు కానిశత్రువును ప్రజ్ఞా ప్రభావముచేత జయిస్తాను. నాప్రతిజ్ఞ జవదాటను” అని నిశ్చయబుద్ధితో రాజ్యాన్ని యోగ్యులైన అమాత్యులకు అప్పగించి రహస్యముగా బుద్ధివరుడు అనే ప్రధానమంత్రితో, రాజపుత్రులతో, అయిదుగురు శూరులతో కూడి తాను సన్యాసివేషము ధరించి శత్రునగరానికి వెళ్ళి అక్కడ మదనమాల అనేవేశ్య ఇంటికి పోయినాడు.

మదనమాలామందిరము రాజహర్ష్యమువలె ఉన్నది. ఆగృహ ప్రాకారాలమీద జెండాలు పిల్లతెమ్మెరలకు కదులుతూ ఉన్నవి. తూర్పుద్వారమున ఇరవైవేలమంది ఆయుధపాణులు పదాతులు అహో రాత్రాలు కాపలా కాస్తున్నారు. తక్కిన ప్రతిద్వారముదగ్గర పదివేలమంది శూరులు పహరా ఉన్నారు. ప్రతీహారులు లోపలికి వెళ్ళి చెప్పగా విక్రమాదిత్యుడు మందిరాంతఃప్రవేశము చేసినాడు. ఆసగరుకు ఒకవైపు ఉత్తమాశ్వములు, ఒకవంక గజసమూహము, మరొకతావున ఆయుధశాలలు, ఒకవైపు రత్నకాంతులతో ప్రకాశించే కోశాగారములు, ఒకవక్కనేవకవర్గము, మరొకతావున కైవారములు చేస్తున్న వందిమాగధులు, ఒకప్రదేశమున మృదంగస్వనాలు ఈవిధముగాఉన్నవి. ఆసగరు ఏడుకక్ష్యలుగా విభక్తమైనది. విక్రమాదిత్యుడు పరివారముతో కక్ష్యాంతరాలు దాటి మదనమాలా వాసగృహమునకు వెళ్ళినాడు. మదనమాల అతనికి ఎదురుగా వచ్చి గౌరవించి ఉచితాసనముమీద కూర్చోబెట్టింది. దానిఅందచందాలు చూచి అతడు ఆశ్చర్యపడి తానెవరో మదనమాలకు చెప్పక ఆమెను స్తుతి చేసినాడు. ఆమె స్నాన,

అనులేపనములతో వస్త్రాలంకారాలతో అతన్ని మన్నన చేసి అతని పరివారానికి దినభత్యము ఇచ్చి, అతనిని అతనిమంత్రిని ఆహారాలతో ఉపచరించి, పగటివేళ గోష్ఠీపానాదులతో గడిపింది. రాత్రి అతనికి మదనమాల శరీరాన్ని అర్పించింది. విక్రమాదిత్యుడు అక్కడ ఆరీతిగా ప్రచ్ఛన్నముగా ఉంటున్నాడు.

విక్రమాదిత్యునితో మదనమాల సుఖానుభవము పొంది ధన్యురాలైనట్టు తలచి ఇతరపురుషవరాజులు అయినది సరవతి సగసింహరాజు అప్పు డప్పుడు ఆమెదగ్గికి వస్తూ పోతూ ఉండేవాడు. సరసింహరాజును యుక్తులచేత ఇంట్లోనుంచి పంపిస్తున్నది. ఒకసారి విక్రమాదిత్యుడు బుద్ధివరు డనేమంత్రితో ఇలా పలికినాడు: “వేళ్ళలు ధనాన్ని గాహం తాగుతారు. ధన మివ్వనిచే వాళ్ళకు అనురాగము అంకురించదు. ఈమదనమాలకు లోభములేదు. ఈమె ధనము ఖర్చుచేస్తూ పైగా అతిన్నేహముతో మమ్మల్ని చూస్తున్నది. దీనికి ప్రత్యుపకారము ఏమి చెయ్యను? ప్రత్యుపకారముతోపాటు నాప్రతిజ్ఞకూడా నెరవేరాలి.”

మంత్రి “దేవా! ప్రపంచబుద్ధి అనేసన్యాసి మీ కిచ్చినఅమూల్య రత్నాలను మదనమాలకు ఇవ్వండి” అని సలహా ఇచ్చినాడు

రాజు “మహర్షిరత్నాలు దానికి ఇచ్చినా అది ప్రత్యుపకారము కాదు” అన్నాడు. మంత్రి “దేవా! ఆసన్యాసి మిమ్మల్ని ఎందుకు అలా నేవించాడో చెప్పండి” అని కుతూహలముగా అడగగా రాజు చెబుతున్నాడు:

పూర్వము పాటలీపుత్రములో ప్రపంచబుద్ధి అనే భిక్షువు రోజూ నాదగ్గికి వచ్చి ఒక్కొక్క పెట్టె ఇస్తూ ఉండేవాడు. సంవత్సరంపాటు నేను పెట్టె తెరవక కోశాధ్యక్షుని చేతికి ఇస్తూ వచ్చాను. ఒకనాడు నాచేతుల్లోనుంచి పేటిక జారిపడి బద్దలు కాగా భిక్షువుహృదయము అని పించే అద్భుతరత్నము వెలువడింది. నేను పేటిక లన్నిటినీ తెప్పించి

తెరిపించి రత్నాలు పైకి తీయించాను; ఆనన్యాసిని అడిగాను “ఎందుకిలా రత్నాలిచ్చి నన్ను ఆశ్రయిస్తావు” అని.

భిక్షువు “వచ్చే కృష్ణచతుర్దశినాడు మహాశ్మశానములో నేను విద్యసాధిస్తాను. మహావీరులసహాయమువల్ల ఎటువంటిసిద్ధులయినా సాధించవచ్చు. మీ రందుకు సహాయము చెయ్యాలి” అని కోరగానే నేను అంగీకరించాను. అతడు సంతోషముతో వెళ్ళిపోయినాడు. కృష్ణచతుర్దశినాడు శ్రమణునివాక్యము స్మరించి ఆస్మాకక్రియలు పూర్తిచేసి, ప్రదోషకాలములో సంధ్యా వందనాదికము చేసి, దైవవశాన కంటిమీదికి గునుకు రాగా స్వప్నములో గరుడవాహనముమీద లక్ష్మీదేవితో శ్రీహరి వేంచేసినాడు. విష్ణువు నాకు ఇలా ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు: “ఈ ప్రపంచబుద్ధి అన్యర్థనాశధేయుడు. వీడు మండలార్చన చేసి నిన్ను బలి ఇస్తాడు. వీడు శ్మశానములో వపని చెబితే ఆపని నీవు చేయకు. ముందు నువ్వు చేసి చూపించు అని వాణ్ణి అడుగుతూ ఉండు. అప్పుడు వాడు అలాగే తాను చేసి చూపుతాడు. సమయముచూసి వాణ్ణి హత మార్పు. వాడు కోరినకోరిక నీకు సిద్ధిస్తుంది” అని అంతర్ధానమైనాడు.

శ్రమణుడు ఆలాగే తాను చెప్పింది ముందు చేసి చూపుతున్నాడు. నేను సమయము చూచి కత్తిదూసి భిక్షువుశిరాన్ని ఖండించినాను. అశరీరరాణి ఆకాశమునుంచి “రాజన్! మంచిపని చేశావు! పాపాత్ముణ్ణి బలి చేశావు. వీడు కోరినఫలచరిసిద్ధి నీకు కలిగింది. అందువల్ల నీవు స్వేచ్ఛగా గగనసంచారము చేయవచ్చును. నీదైర్యసాహసాలను నేను మెచ్చుకొన్నాను. నన్ను కుబేరుడని అంటారు. నావల్ల నీకు ఉపకారము కావలినై చెప్పు” అని పలుకగా కుబేరునితో నేను “స్వామీ! స్మరించినమాత్రాన మీరు నాకోరిక సఫలము చేయవేడుతున్నాను” అని వేడినాను. కుబేరుడు తథాస్తు అని అంతర్ధాన మైనాడు. నేను సిద్ధి పొంది రాజధానికి వెళ్ళి నీకు జరిగిన దంతా చెప్పాను. ఈ ఉపాయము

చేత మదనమాలకు ప్రత్యుపకాళము చేస్తాను. బుద్ధివరుడా! ప్రచ్ఛన్నులై ఉన్న ఈరాజపుత్రులను తీసుకొని పాటలిపుత్రానికి వెళ్లు. నేను ప్రియతమకు ఉపకారము చేసి, అక్కడికి వచ్చి తిరిగి ఇక్కడికి వస్తాను.

విక్రమాదిత్యుడు పరివారసమేతముగా మంత్రిని పాటలిపుత్రము పంపివేసినాడు. రాజు కలగబోయేవియోగాన్ని స్మరించి విచారించి రాత్రి మదనమాలతో సుఖముగా గడపినాడు. అతడు వెళ్ళిపోతాడేమోనని మదనమాలహృదయము పలికింది కాబోలు. ఆమె ప్రియుణ్ణి వదలే పడే కౌగిలించుతూ రాత్రి నిద్ర పోలేదు. తెల్లవారింది. రాజు ఉదయాన్నే నిత్యనైమిత్తికకర్మలు జరిపి దేవతార్చనా మండరములలో ప్రవేశించి కుబేరుణ్ణి స్మరించేసరికి ధనదుడు దర్శనము ఇవ్వగా 'దేవా, పూర్వము ఇచ్చిన వరప్రకారము నాకు అక్షయసువర్ణపురుషులను అయిదుగురుని ఇవ్వండి. వారిఅవయవాలు నరికి ఉపయోగించినా మళ్ళీ అవయవాలు పుడుతూ ఉండవలె' అని ప్రార్థించినాడు. కుబేరుడు అంగీకరించి అదృశ్యుడైనాడు.

రాజు దేవతార్చనాగృహములో అయిదుగురు సువర్ణమయపురుషులను చూచి ఆశ్చర్య పడి, గగనమార్గాన పాటలిపుత్రానికి వెళ్ళినాడు. అతడు తనశిష్యముమాత్రము మరిచిపోలేదు. అక్కడ రాజు కొన్నాళ్ళు రాజకార్యాలు చూస్తూ మనసుమాత్రము ప్రతిష్ఠాసపురము మీదనే ఉంచినాడు.

ప్రియుడు దేవతార్చనామందిరములోనుంచి ఇవతీలకు రాడేమని మదనమాల వచ్చిచూసింది. ఆమె సువర్ణమయపురుషులను చూచి, విచారినూ 'నిజముగా నాప్రియుడు గంధర్వుడో, విద్యాధరుడో అయి ఉంటాడు. నాకు బంగారుమనుషుల్ని ఇచ్చి అకాళాన ఆయన వెళ్ళిపోయినా డేమో! నాప్రియుడు లేకుండా ఈసువర్ణ మెందుకు?' అని అనురాగముతో విచారించి పరివారసభిజనాన్ని అడిగింది. ఆమె మందిర

మంతా ప్రియునికోసము వెతికి పొర్లిపొర్లి వచ్చేదుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక కన్నీరుమున్నీరుగా ఏడ్చింది. ఆరమణీయమందిరము, మందిరోద్వానము ప్రీతిదాయకములు కాకపోవడము వల్ల, మదనమాల శరీరాన్ని త్యజించా లని నిశ్చయించుకొన్నది. ఒకచెలికతై “దేవీ! దిగులు పడకు. ప్రియుడు నీదగ్గరికి రాకపోడు” అని ఆశ కొలిపి ఆమెను ఓదార్చింది. ఆవేశ్యాంగన స్తిమితపడి “ఆరునెలలలో ఆయన రాకపోతే నేను సర్వస్వమూ దాన మిచ్చి అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను” అని శపథము చేసింది. మదనమాల ప్రియుణ్ణి ధ్యానిస్తూ దానధర్మాలు పుష్కలముగా చేస్తున్నది. బంగారుబొమ్మలలో ఒకనిచెయ్యి తెగగొట్టి విప్రులకు దానము చేసింది. మర్నాడు ఆపురుషునికి చెయ్యి మొలిచింది! మదనమాల ఆశ్చర్యానికి మేర లేదు. తిక్కినవాళ్ళ బంగారుబుజాలుకూడా కొట్టింది ఆమె బ్రాహ్మణులకు దానము చేసింది. అనువర్ణ విగ్రహాలకు యథా ప్రకారము సువర్ణ బాహువులు వచ్చినవి. మదనమాల నిత్యమూ, వేదాధ్యయనతత్పరులైన విప్రులకు కీ లెరగని దానములు చేస్తున్నది.

ఆమెకీర్తి అన్ని దేశాలకూ పాకింది. పాటలీపుత్రములో నాలుగు వేదాలూ అధ్యయనము చేసినసంగ్రామదత్తుడు అనేదరిద్రబ్రాహ్మణుడు మదనమాలదగ్గర సువర్ణదానము వట్టవలె నని వచ్చి ద్వారపాలకుని ద్వారా ఆమెకు కబురుచేసి, మందిరాంతఃప్రవేశము చేసినాడు. మదనమాల విరహాళిషయమువల్ల చిక్కి సగమై విప్రుణ్ణి పూజించి, అతడుఅధ్యయనము చేసినవేదాలు ఎన్నో అన్నిబంగారు బాహువులను అతనికి దాన మిచ్చింది. సంగ్రామదత్తుడు మదనమాలవృత్తాంతము ఆకళింపుచేసుకొని, ఆమెశపథము విని, బంగారుబాహువులను లొట్టిపిట్టలమీద వేసి పాటలీపుత్రానికి వెళ్ళినాడు. “రాజు కాపాడక పోతే ఈబంగార మంతా ఏపొయిలో పొయ్యను” అని అతడు అనుకొని కాజనన్నిధానానికి వెళ్ళి మనవిచేశాడు. “రాజనీ! నేను బ్రాహ్మణ్ణి.

ఈపురవాసిని. నరసింహరాజుగారిసంస్థానములో మదనమాలకీర్తి విని దానిఇంటికి వెళ్ళినాను. ఎవరో దివ్యపురుషుడు ఆమెకు స్వర్ణవిగ్రహాలు అయిదింటిని ఇచ్చి ఎక్కడికో వెళ్ళాడట. ఎక్కడా అతని అయివూ ఆనవాలూ లేదట. పాపము, ఆవేశ్యాంగన వియోగాన్ని భరించలేక బాధపడుతూ శరీరము వ్యర్థముగాను, ప్రాణములు విషతుల్యముగాను తలపోస్తున్నది. పరివారసభజనము మదనమాలను ఓదార్చగా ఆమె, 'ఆరుమాసాలలో ఆమహాపురుషుడు దర్శనము ఇవ్వకపోతే అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను' అని ఘోరశపథము చేసింది. ఆమె చనిపోవ దలిచి బంగారము దానముచేస్తున్నది. వ్రతాలవల్ల వియోగదుఃఖమువల్ల మదనమాల పరిపాండుదుర్బలమై ఉన్నది. నేను చదివినచదువుకు ఉచితముగా యథావిధిగా నాలుగు బంగారుబాహువులను బహూకరించింది. ఏలినవారు దయచూస్తే నేను చక్కనియజ్ఞశాల నిర్మించి స్వధర్మానుష్ఠానము చేసుకొంటాను."

విక్రమాదిత్యభూపతి ప్రియావిరహ వృత్తాంతము బ్రాహ్మణునివల్ల విని ఉత్కంఠతో మదనమాలను స్మరించినాడు. అతడు సద్రాష్ట్రాహ్మణుని కోరిక నెరవేర్చేనిమిత్తము ప్రతిహారుని నియమించినాడు. రాజు చేసిన శపథము ఆరుమాసాలలో తీరవలెను. కనుక మంత్రులకు రాజ్యపాలనము అప్పగించి ప్రతిష్ఠానపురానికి వెళ్ళి విరహార్తిలో కృశించినదాన్ని, వెన్నెలవంటి తెల్లనిచీర కట్టినదాన్ని, విమధులకు సంపద దానముచేసినదాన్ని, ప్రతిపచ్చంద్రలేఖవంటి మదనమాలను ఉత్కంఠతో చూచినాడు. హఠాత్తుగా వచ్చి చిరౌత్సాహముతో మదనమాల అతని కంఠాన్ని పెనవేసుకొని 'అనపరాధను దయలేక ఎందుకు ఇలా వదిలి వేశారు!' అంటూగద్గదకంఠముతో పలికింది. రహస్యము చెబుతూ నని రాజు ప్రియురాలిని గృహభ్యంతరములోకి తీసుకొని వెళ్ళి తాను విక్రమాదిత్యుడననీ, నరసింహరాజును యుక్తితో జయించడానికి తాను

అక్కడికి వచ్చినప్రతిజ్ఞ అనీ, శ్రమణకుణ్ణి చంపినది, కుబేరవరమువల్ల నువ్వర్ల పురుషలాభము మొదలయిన విషయాలు సమస్తముగా చెప్పినాడు. 'పెయిసీ! ఈసరసింహరాజుకు నేన చాలా ఉంది. దండుతో అతన్ని గెలవడము కష్టము. ద్వంద్వయుద్ధములో అతన్ని జయిస్తాను. నేలమీద తరిగేఅతన్ని ఆకాశచారిని చంపను. అధర్మయుద్ధముక్షుత్రియుడుకొండు. ఆసరసింహరాజు రాక ద్వారపాలకులూ వందిమాగధులూ నాకు చెప్పటప్రతిజ్ఞచేశాను. ఇందుకునినాహాయ్యము కోరుతున్నాను" అని రాజు మదనమాలతో అనగా ఆమె తాను ధన్యురాలయినట్లు తలచి వందులకు "సరసింహరాజు నాయంటికి వచ్చేటప్పుడు మీరు ద్వారముద్గిర జాగ్రత్తిగా చూస్తూ ఉండాలి. ఆయనప్రవేశించేసమయములో 'దేవా, సరసింహరాజు నియందు అనురక్తుడూభక్తుడూ అని చాలానార్లు గట్టిగా పలకండి. ఈలోపల ఎవరున్నారని సరసింహరాజు అడిగితే విక్రమాదిత్యుడు ఉన్నాడని చెప్పండి." అని ఆజ్ఞ ఇచ్చింది.

మదనమాల పాలికావయస్యతో "సరసింహరాజు మందిరములో అడుగు పెట్టేప్పుడు ఆటంకపరచవద్దు" అని అనుమతి ఇచ్చింది. రాజుతో ఆమె సుఖము అనుభవిస్తూ స్వేచ్ఛగా దానధర్మాలు చేస్తూ ఉన్నది.

సరసింహరాజుకు మదనమాల దానశ్రేయము కర్ణాకర్ణిగా తెలిసింది. కొంతకాలమునుంచి సరసింహరాజు ఆమెమీద శ్రీతికన్న వేశాడు. అయితే నువ్వర్ల విగ్రహాలు ఆమె సంపాదించి దానము చేస్తున్న దని అతడు విని కుతూహలముతో మదనమాలను చూడవలె నని వచ్చినాడు. బహిర్ద్వారముదాటి ఆయన మందిరములోకి పోతూఉండగా యావన్నంది వందిమాగధులూ ఏకకంఠముతో 'దేవా! సరసింహరాజు నీభక్తుడు, ప్రణతుడు' అని ఉచ్చై స్వరముతో పలికినారు. సరసింహరాజుకు అనుమానము కలిగి లోపల ఎవరున్నారని అని ప్రశ్నించగా వండులు విక్రమాదిత్య భూవతి అని సమాధానము చెప్పారు. అప్పుడు

నరసింహరాజు 'విక్రమాదిత్యుడు పూర్వము చేసినశపథము తీర్పు
కొన్నాడు' అని ఆలోచిస్తూ ఆయనవిక్రమాదిత్యునిదగ్గరికి వెళ్ళగా
ఆయన నరసింహరాజును అలింగనముచేసి కుశలప్రశ్నలు వేసినాడు. ఉభ
యులూ కుశలప్రశ్నలువేసుకొన్నారు. మదనమాల వాళ్ళప్రక్కనే
నిలవబడింది. నరసింహరాజు మదనమాలను విక్రమాదిత్యునీ నువ్వు
పురుషులు ఎలా వచ్చా రని అడిగినాడు. అతడు జరిగిన దంతా నర
సింహరాజుకు చెప్పినాడు. విక్రమాదిత్యుడు సత్తెల్లవారి అని నరసింహ
రాజుగ్రహించి స్నేహితు డైనాడు.

అతడు పాటలీపుత్రానికి ప్రయాణమైనాడు. విక్రమాదిత్యుని విడిచి
ఉండలేక అత్యంతానురక్త అయినమదనమాల ఇల్లూ నాగిలీ బ్రాహ్మ
ణ్యునికి అర్పించి ప్రియునితో రాజధానికి వెళ్ళిపోయింది. ప్రియులు
పాటలీపుత్రములో సుఖాలు అనుభవిస్తున్నారు.

దేవా, ఈరీతిగా వేళ్ళాంగన రాణివాసమునలె నిత్యానురక్తగా
ఉంటుంది. కులాంగననివయము వేరే చెప్పాలా? ఇలా సుగుభూతివల్ల
రత్నప్రభానరవాహనులు కథ విని సంకోషించినారు.

త ర ం గ ము : 39

గుణవరాదేవి కథ

శరవాహనదత్తునితో హరిశ్చిడు అనేసైన్యాధిపతి ఇలా అన్నాడు:
నిజానికి పతివ్రతకు భర్తకన్న వేరే దైవము లేడు. అందుకు తాగ్గా
ణము వినండి:

వర్ధమానపురమును వీరభుజు డనేధర్మాత్ముడైనరాజు పరిపాలన
చేస్తున్నాడు. ఆయనకు వందమంది భార్యలుండగా వారిలో గుణవరాదేవి
మాత్రము ప్రాణాధిక. రాణివాసములో ఎవరికీ సంతానమే లేదు.

మహారాజు ఘనవైద్యుణ్ణి పిలిపించి, 'శుభవర్ధనా! సంతానము కలిగే మందూ మాకూ ఉన్నదా?' అని కతూహలముతో అడిగినాడు. ఆ వైద్యుడు 'మందులేకేమిటి? అడివిమేకను తెప్పించండి' అన్నాడు. వీరభుజుడు ప్రతీహరుని ఆజ్ఞాపించి అడివిమేకను తెప్పించి వైద్యునికి ఇచ్చాడు. వైద్యుడు మేకను వంటనాళ్లకు అప్పగించి వంటచేయించాడు. రాజు రాణివాసాన్ని ఒకచోటికి రమ్మని కబురు చేసి దేవతార్చనకు వెళ్ళినాడు. రాణులు వచ్చారు. గుణవరాదేవి రాణివాసముతో ఉండక దేవతార్చన చేసేరాజుదగ్గర కూర్చున్నది రాణివాస మందరికీ వైద్యుడు అడివిమేక మాంసములో చూర్ణము కలిపి పుచ్చుకోమని ఇచ్చినాడు. గుణవరాదేవి అక్కడ లేకపోవడమువల్ల వాళ్ళు ఆమెసంగతి మరిచినారు. ఈలోగా రాజువచ్చి మాంసము యానత్తూ వినియోగము అయిందని తెలిసి వైద్యుడితో "ఏమయ్యా! గుణవరకు కొంచె మైనా మిగల్చలేదే? అసలు ఆమెకోసమే ఈయత్న మంతా. ఆమాట మరిచి పోయినావే?" అన్నాడు. వైద్యుడు తెల్లపోయినాడు. రాజు వంట వాళ్ళను పిలిచి మేకమాంసము ఇంకా మిగిలి ఉన్నదేమో అని అడిగితే కొమ్ములుమాత్రము మిగిలిన వని చెప్పారు. కొమ్ములు కూడా పనికి వస్త వని వైద్యుడు చెప్పి రసకముచేయించిచూర్ణము కలిపి గుణవరాదేవికి ఇచ్చినాడు.

సకాలానికి తొంభై తొమ్మిదిమంది రాణులూ పుత్రులను కన్నారు. గుణవరాదేవి ఉత్తమపుత్త్రిణ్ణి కన్నది. తల్లి శృంగమాంసరసమును పానము చేస్తే పుట్టిన పిల్లవాడు కనుక తండ్రి కొడుకుకు శృంగభుజుడు అని నామకరణము చేశాడు. పిల్లలందరిలో వయస్సులో కడసారివాడయినా శృంగభుజుడు గుణాలలో పెద్దవాడుగానే ఉన్నాడు. రూపములో మన్మథుడివలె, బలవరాక్రమములలో భీమసేనుడివలె పెరుగుతున్నాడు. గుణవరాదేవిని, కొడుకునూ చూచి తక్కినరాణులకు

కన్నెర్రగా ఉంది. అయితోలేఖ అనేరాణి తక్కినసమతులతో కూడ బలుకుకొని రాజు తనదగ్గరికి రాగా మొగమున విన్న బాటుతో “అర్య పుత్రా! అన్యలదోహాలు పోగొట్టుతావు. నీదోహాన్ని తుడిచివెయ్యలేవు అతఃపురములో ఉన్నసురక్షితుడుకీ గుణవరకూ సంబంధం కలసింది సుచూ! అంతఃపురాన్ని కంచుకీరక్షించడంవల్ల మరొకడు దొరకక గుణ వర సురక్షితుణ్ణి తగులుకొన్నది. ఈవిషయము నీకు కొత్త. అంతః పురంలో అందరికీ తెలుసు” అని అన్నది. రాజు ఈర్ష్యావేశముతో రాణివాసములో వాళ్ళను అందరినీ అడిగినాడు. అంతా కూడబలుకు కొని ఉన్నందువల్ల ఒకమాటమీదనే ఉన్నారు. రాజు కోపాన్ని జయించి “ఇలాంటిసంబంధము అసంభవము. అపవాదు చూస్తే ఇలా ఉన్నది. యథార్థము తెలిసీ తెలియక నేనేమీ చెయ్యను” అని ఆలో చించి అంతఃపురరక్షకుని సురక్షితుని మర్నాడు ఆస్థానములో ‘ఓరీపావీ, నీవుబ్రహ్మహత్య చేశావని తెలిసింది. అందుచేత తీర్థయాత్రలు చేసివచ్చి నన్ను చూడు” అని శాసించాడు. వాడు విభ్రాంతిలో “నే నక్కదా బ్రహ్మహత్య చేయలేదు” అని సమాధానము ఇచ్చినా రాజు పెడచెవిని పెట్టి “గడుసుదనము నాదగ్గర పనికిరాదు. కాశ్మీరదేశానికి వెళ్ళు. విజయ ఝేత్రము, పావనమైననందిఝేత్రము, వారాహఝేత్రము, అక్కడఉన్నవి. గంగ వితస్త్ర అనేపేరుతో వ్రవహిస్తుంది. మడవ, ఉత్తరమానసఝేత్రాలు అక్కడే ఉన్నవి. అతీర్థా లన్నీ తిరిగి పవిత్రుడవై నన్ను చూడు” అని ఆజ్ఞ చేసి వాణ్ణి దేశములోనుంచి పంపివేశాడు.

రాజు గుణవరాడేవిదగ్గరికి వెళ్ళేప్పుడు అతనిమనస్సులో అను రాగమూ కోపమూ ఈర్ష్యావేశమూ నిండినవి. భర్తను చూచి ఆమె “ఇలాఉన్నారేమీ? అని ప్రశ్నించింది. రాజు “దేవీ! ఈరోజు ఒకజ్ఞాని నాతో “రాజన్! కొద్దికాలము గుణవరాడేవిని నేలకొట్టులో పెట్టి నీవు బ్రహ్మచర్యము అవలంబించవలె. అలా చేయకపోతే నీకు రాజ్య

భ్రష్టత, ఆమెకు మారకము తప్పవు” అని చెప్పి వెళ్ళాడు. నాకు చాలా భేదముగా ఉన్నది.” అని పలికినాడు.

గుణవరాదేవి భీతురాలై ‘ఆర్యపుత్రా! నన్ను వెంటనే నేలకొట్టులో పెట్టించండి. నాప్రాణాలు పోయినా సరే మీరు బాగా ఉండడమే నాకు కావలసింది. స్త్రీకి ఇహపరాలు భరతే గద’ అన్నది.

రాజు అశ్రుపూరితలోచన్నుడై “ఈమెలో దోషముఉన్నట్లు కనపడదు. ముఖలక్షణాలలో తప్పుచేసినదానివలె రాణి నాకు కనపడదు. అంతఃపురరక్షకుణ్ణి చూచినా ముఖభంగిమలో మార్పు ఏమీ కనపడలేదు. ఈవ్రవాదము ఎందుకు పుట్టినదో నిజానిజాలు కనిపెట్టాలి” అని ఆలోచించి రాజు ఆమెను భూగృహములో ఉంచినాడు. శృంగభుజుడు తల్లిగతి తెలిసి ఖిన్నుడై రాగా రాజు భార్యకు చెప్పినకారణాన్ని కుమారుడికే చెప్పినాడు. గుణవర రాజహితమునుకొనినది కనుక భూగృహమే స్వర్గమని తలుస్తున్నది. పతివ్రతలకు స్వీయసుఖము లేదు; భర్తృసుఖమే వాళ్ళసుఖము.

నూరుమందిరాణులలో అయికోలేఖ నిర్యాసభుజు డనేకొడుకుతో రాజు ‘మనశత్రు వైనగుణవరను నేలకొట్టులో పడవేసినాడు. ఆమె కుమారుడు, శృంగభుజుడు దేశములోనుంచి వెళ్ళిపోతే బాగుండును. నీలన్నలతో ఆలోచించి శృంగభుజుణ్ణి వెళ్ళగొట్టించు. అందుకు యుక్తి ఆలోచించి అంతా ఒకమాటమీదనే ఉండండి’ అని దురాలోచన చెప్పింది. నిర్యాసభుజుడు అన్నలతో కూడి యుక్తి ఆలోచిస్తున్నాడు. ఒకసారి రాజకుమార్పు మేడమీద భయంకర మైనకొంగను చూచి ఆశ్చర్యపడుతున్నారు. ఒకజ్జాని ఆలోచనే వచ్చి వాళ్ళతో ‘రాజపుత్రులారా! ఇది కొంగ కాదు. మీరు అగ్నిశిఖుడు అనే రాక్షసుడు. మీరు బకరూపములో ఉండి సంచారము చేస్తూ అన్ని ఊళ్ళనూ ధ్వంసము చేస్తూపోతాడు. బాణముతో వీణ్ణి కొట్టండి. ఒకదెబ్బ చాలు’ అని సలహా

చెప్పినాడు. అంతటై అొమ్మిదిమంది రాజపుత్రులూ కొంగమీద బాణాలు వ్రయోగించారు. ఒక్కటి కొంగకు తగలలేదు. అప్పుడు దిగంబరశ్రమణకుడు వాళ్ళతో “మీకు నేర్పు లేదు. శృంగభుజుడు కొంగను చంపి వెయ్యగలడు” అని చెప్పగా, దుష్టబుద్ధి అయిననిర్యాసభుజుడు తల్లిమాట న్మరించి “శృంగభుజుణ్ణి వెళ్ళగొట్టే ఉపాయము ఇదే. ఇతనికి నాన్నగారి బంగారుధనుర్బాణాలు ఇస్తాను. ఆబంగారుబాణాన్ని రాక్షసుడు ఎత్తుకొని పోతే మేము ఆబాణముకోసము వెతుకుతాము. ఆ అంబుకోసము శృంగభుజుడు రాక్షసుడివెంట వెళ్ళి, రాక్షసుణ్ణి వెలికి శరాన్ని కనుక్కో లేక ఇటూ అటూ తిరుగుతాడు” అని నిర్యాసభుజుడు తమ్ముడికి సువర్ణవికారము లయినధనుర్బాణాలు ఇవ్వగా శృంగభుజుడు విల్లు ఎక్కుపెట్టి రత్నపుంఖ మయినసువర్ణ శరముతో కొంగను కొట్టిరాడు. కొంగకు దెబ్బ తగిలింది. రత్నముకాగుతున్నా బాణముతోనే ఆకొంగ రివ్వున పైకి ఎగిరిపోయింది. నిర్యాసభుజుడు తక్కిన సోదరులకు కనుసన్న చేసి శృంగభుజుణ్ణి తండ్రిగారిసువర్ణ బాణాన్ని తీసుకు రమ్మన్నారు. సోదరు లందరూ మిష పెట్టి శృంగభుజుణ్ణి దేశములో నుంచి వెళ్ళగొట్టవలె నని సంకల్పించి బంగారు బాణము పోగొట్టి నందుకు తండ్రి తమను వెళ్ళగొడతా డని మొరపెట్టినారు. శృంగభుజుడు సోదరులతో రాక్షసుని చంపి సువర్ణ బాణాన్ని తీసుకొనివస్తాను అని పలికి వాళ్ళకు దైర్యము కలిగించి, ధనుర్బాణాలు చేత పుచ్చుకొని నెత్తురు జాడను బట్టి కొంగ పోయినమార్గము తెలుసుకొని ఆదిక్కునే వెళ్ళినాడు. అన్నలందరూ అమితానందముపొంది తల్లుల దగ్గరికి వెళ్ళినారు.

రూపశిఖ శృంగభుజుడు

శృంగభుజుడు సువర్ణబాణముకోసము వెళ్ళగా వెళ్ళగా అరణ్యమధ్య దేశములో పట్టణము కనపడినది. అక్కడ వృక్షమూలమున అతడు

కొంతసేపు విశ్రమించినాడు. ఆసమయములో త్రిలోకసుందరి అయిన కన్య ప్రేమపీక్షణాలతో అతన్ని చూస్తూ సమీపించింది. శృంగభుజుడు కన్యను 'హరిణాక్షి! ఈవట్టణముపే రేమిటి? ఎవరి దీపురము? నీవు ఎవరవు? ఎందుకువచ్చావు? అని ప్రశ్నమీద ప్రశ్న కఠూహలముతో వర్షించినాడు. ఆకన్య ముఖము సిగ్గువల్ల ఎర్రబడినది. ఆమె నేల చూస్తూ "ఈధూమపురము మాతండ్రిగారిది. ఆయన అగ్నిశిఖుడు. నన్ను రూపశిఖ అని పిలుస్తారు. నీచక్కదనాన్ని చూచి ఇలా వచ్చాను. ఎవరు నువ్వు? ఎందుకు వచ్చావు?" అని అడిగింది. శృంగభుజుడు సంగతి అంతా చెప్పినాడు. రూపశిఖ సంతోషముతో "నీవంటివిలుకాదు త్రిలోకాలలో లేదు. నీవు బకరూపములో ఉన్నమాతండ్రిని కొట్టినావు ఆ నువ్వర్థ శరమును నేను క్రీడకై వుచ్చుకొన్నాను. మహాదంష్ట్రుడినే మంత్రి విశల్యకరణివల్ల మానాన్నగారిగాయలు మాన్పినాడు. నేను పెళ్ళి నా తండ్రితో సంగతి చెప్పి నిన్ను తీసుకొని పోతాను. ఆర్యపుత్రా, నా హృదయాన్ని నీకు అర్పించాను!" అని తండ్రిదగ్గరికి వెళ్ళి దైవాంశ సంభూతుడైనరాజపుత్రుడు వచ్చినాడు. అతడు మానవాతీతుడు. అతని కిచ్చి వివాహము చేయకపోతే నేను జీవించను" అని నిష్కర్షగా చెప్పింది.

తండ్రి "అమ్మాయీ! మనము రాక్షసులము. రాక్షసులు మానవుల్ని తింటారు. నీకు అతనిమీదమనసు ఉంటే అతన్ని ఇక్కడికే తీసుకురా' అనగానే రూపశిఖ శృంగభుజుణ్ణి తండ్రిదగ్గరికి తీసుకొని వచ్చింది. అగ్నిశిఖుడు "రాజపుత్రా, నామాట మీరకుండా ఉంటే రూపశిఖను నీకిచ్చి పెళ్ళి చేస్తాను" అని చెప్పినాడు. శృంగభుజుడు నీ మాటను అతిక్రమించను అని వాగ్దానము ఇచ్చినాడు. రాక్షసుడు అతన్ని స్నానగృహానికి రమ్మన్నాడు. రూపశిఖ శృంగభుజునితో కహస్యంగా 'ఆర్యపుత్రా, నాకు నూరుమందిభగినులు ఉన్నారు. మా అందరిరూపమును ఒకేతీరుగా ఉంటుంది. మాఅందరికీ ఒకేరక మైన

కంఠహారాలు ఉన్నవి. మాతండ్రి మమ్మల్ని అందరినీ సమావేశపరిచి నీకు ఇష్టమైనదాన్ని వరించ మని అంటాడు. మనఇద్దరికీ వివాహము కావడము ఇష్టము లేక మాభగినులందరినీ ఒకచోటికి స్వయంవరానికి రమ్మన్నాడు. అందరూ హారాలు కంఠాలలో వేసుకొంటే నేను శిరస్సున ధరిస్తాను. ఆ ఆనవాలు చూచి స్వయంవరమాలను నాకంతాన వెయ్యి. నాతండ్రి వట్టిపశుప్రాయుడు. ఆయనకు వివేకము లేదు. ఆయన చెప్పినదానికి నరే అంటూ సంగతినాకు చెపుతూ ఉండు. పైయుక్తి నేను ఆలోచిస్తాను” అంటూ భగినులదగ్గరికి వెళ్ళింది. శృంగ భుజుడు జలకమాడి అగ్ని శిఖునిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. రాక్షసుడు శృంగ భుజునికి పుష్పమాల నిచ్చి సీత్రీయురాలికి ఈదండ వెయ్యి అనగా మాలికను స్వీకరించి రూపశిఖ చెప్పినఆనవాలు జ్ఞాపకము పెట్టుకొని ఆమెకంతాన పుష్పదామము వేసినాడు. అగ్ని శిఖుడు రేపు మీవివాహము చేస్తాను అని చెప్పినాడు. స్వయంవరమంటవమునుంచి అందరూ వెళ్ళిపోయినారు.

రాక్షసుడు శృంగ భుజుణ్ణి పిలిచి “ఈరెండుదుక్కి బుడ్లనూ ఊరివెలు పలికి లోలుకుపోయి, అక్క దున్నపుబ్బెకునువ్వులనూ చేమలో చల్లి రావోయి!” అనగానే అతడు సరే నని దిగులువడుతూ రూపశిఖతో చెప్పినాడు. ఆమె తనమాయాశక్తివల్ల ప్రియునికి హాని కలుగకుండా చేస్తా నన్నది. శృంగ భుజుడు ధైర్యముతో పొలానికి వెళ్ళినాడు. దుక్కి దున్నుతూ అతడు దిగులుగా ఉన్నాడు. రూపశిఖామాయా శక్తివల్ల నువ్వులు వాటంతట అవే పొలములో పడినవి. ఇంటికి వచ్చి నువ్వులు చల్లివేశానని శృంగ భుజుడు రాక్షసునితో చెప్పినాడు. రాక్షసుడు “తిలలు చల్లి లాభము లేదు. మళ్ళీ వాటిని రాశి చెయ్యి” అని చెప్పగా శృంగ భుజుడు తనప్రియురాలికి తెలియజేసినాడు. ఆమెప్రభావమువల్ల చాలా చీమలను సృష్టించి వాటిచేత నువ్వులను రాశి చేయిం

చింది. శృంగభుజుడు నువ్వులు రాశి చేశానని రాక్షసుడితో చెప్పినాడు. రాక్షసుడు శృంగభుజుణ్ణి తిప్పలు పెట్టవలె నని సంకల్పించి “రాజపుత్రా, ఇక్కడికి దక్షిణముగా రెండుఅమడల దూరములో అడవిలో శివాలయము ఉన్నది. అక్కడ నాలన్నగారు ధూమశిఖు చున్నాడు. నీవు అక్కడికి వెళ్ళి రేవుఉదయాన రూపశిఖకువివాహము జరుగుతుంది. మీ రంతా నవరివారముగా వివాహానికి రావాలి. మిమ్ముల్ని పిలవమని అగ్నిశిఖుడు నన్ను పంపినాడు.” ‘అని చెప్పి నీవు వెంటనే రావాలి. రేపే నాకూమార్తైన నీవు వివాహము చేసుకొందువు గాని’ అన్నాడు. శృంగభుజుడు సరే అని రూపశిఖతో చెప్పినాడు. ఆనన్య అతనికి నివ్వు నీళ్ళు, మన్ను, ముళ్ళూ ఇచ్చి “ఆర్యపుత్రా! నీవు ఈగుర్ర మెక్కి ఆ దేవాలయానికి వెళ్ళి నాతండ్రి చెప్పినతీరుగా ధూమశిఖుణ్ణి పెళ్ళికి ఆహ్వానించు. శీఘ్రమే నీవు గుర్ర మెక్కి దాడు తీసి మాటిమాటికీ వెనక్కి తిరిగిచూస్తూ రావాలి. ధూమశిఖుడు నీదారికి అడ్డు వస్తే ఈమన్ను చల్లు. అతడు నిన్ను తరుముతూ వస్తే ఈనీళ్ళు తోవకు అడ్డముగా చల్లు. అప్పటికీ అతడు తరుముతూవస్తే ఈముళ్ళు దారికి అడ్డముగా వెయ్యి. ఇంకా అతడు వస్తూ ఉంటే ఈనిప్పుకణిక విసిరివెయ్యి. ఏమీ సందేహించకు. నామాయాశక్తి నీకు బోధపడుతుంది”

శృంగభుజుడు ప్రియురాలు ఇచ్చిన మృత్తు, జలము, కంటకములు, నిప్పుకణిక తీసుకొని గుర్ర మెక్కి అడవిలో శివాలయముదగ్గరికి దాడు తీసినాడు. ఆగుళ్ళో కుడివైపున విఘ్నేశ్వరుని, ఎడమపార్శ్వములో పార్వతీదేవినీ, దర్శించి, ధూమశిఖుణ్ణి తనవివాహానికి పిలిచి శీఘ్రమే గుర్రమును హెచ్చరించినాడు. శృంగభుజుడు ధూమశిఖుని రాక చూచి గుర్రమును దాడు తీయించినాడు. వెనక్కు తిరిగి చూచి అతడు దారికి అడ్డముగా మన్ను చల్లినాడు. అది వెంటనే పర్వతమైనది. రాక్షసుడు కష్టపడి పర్వతాన్ని చుట్టి శృంగభుజుణ్ణి తరుముకొని వస్తున్నాడు. శృంగ

భుజుడు నీరు తోవకు అడ్డముగ చల్లగా పెద్దనదీరూపమై ప్రవహించింది. రాక్షసుడు అల్లకల్లోలముగా ఉన్ననదిని తరించి రాజపుత్రునివెంట పడి నాడు. రాజపుత్రుడు కంటకాలను మార్గమధ్యమున వేయగా ధూమ శిఖుడు ముళ్ళను చాటి అతన్ని తరుమ సాగినాడు. రాక్షసుడు సమీపించగా రాజపుత్రుడు ఖన్నుడై అగ్నికణమును విసిరినాడు. ఆవిన్ను లింగము వనమును కాల్చివేసింది. ఆభీకరాగ్ని జ్వాలలను చూచి రాక్షసుడు భీతిల్లి వెనకదారి పట్టినాడు. రూపశిఖమాయాశక్తివల్ల ఆరాక్షసుడు భూమిమీదనే సంచరించి వెనక్కు తిరిగి వెళ్ళినాడు. ఆకాశగమనము అతడు మరిచిపోయినాడు. తనప్రేయసీప్రభావానికి ఆశ్చర్యపడుతూ రాజపుత్రుడు ధూమపురము చేరినాడు.

శృంగభుజుడు రూపశిఖకు గుర్రాన్ని అప్పగించి జరిగినదంతా చెప్పి అగ్నిశిఖునిదగ్గికి వెళ్ళి నీలన్న ధూమశిఖుని పిలిచి వచ్చినాను. అని పలికినాడు. ఆరాక్షసుడు రాజపుత్రునిరాకకు అపరిమితముగా ఆశ్చర్యము పొంది “నిజముగానీవు మాఅన్నగారిదగ్గికి వెళ్ళి వచ్చావా? వెళ్ళేవుంటే ఆనవాళ్ళు చెప్పు” అని అడిగినాడు. శృంగభుజుడు “అక్కడ దేవాలయములో ఎడమవైపు శారీదేవి, కుడివైపున విఘ్నేశ్వరుడూ ఉన్నారు” అనిసమాధానము ఇచ్చినాడు. రాక్షసుడు రాజపుత్రునిరాకకు ఆశ్చర్యపడి ధూమశిఖునినోట పడకుండా వచ్చినందుకు సంతోషించి వీడు మానవమాత్రుడు కా డని నిశ్చయించుకొని తన కుమారిని శృంగభుజుని కిచ్చి వివాహము చేయదలచినాడు. కుమార్తె వల్లనే రాక్షసచూయ సంభవిస్తున్న దని తండ్రి గ్రహించ లేదు. రాజపుత్రుడు రాత్రి రూపశిఖతో విందు ఆరగించి మధుపానము చేసి రాత్రి ఎలాగో గడపినాడు. తెల్లవారగానే రాక్షసుడు రూపశిఖను శృంగభుజుని కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

అక్కడే కొంతకాలము రాజపుత్రుడు రూపశిఖతో సుఖములు

అనుభవించి నిజరాజధాని అయిన వర్ధమానపురమునకు వెళ్ళదలచినాడు. రూపశిఖ భర్తతో కూడా రాజధానికి వస్తానన్నది. ఆమె తండ్రితో చెప్పకుండా భర్తతో వెళ్ళదలచి తండ్రిని తనమాయలో వేయదలచింది. శృంగభుజుడు అందుకు సరే నన్నాడు.

మర్నాడు రూపశిఖరాజ్యములో సగభాగ మిచ్చి అమూల్యరత్న రాశితో నిండిన పేటికను, సువర్ణ బాణమును పుచ్చుకొని భర్తతో శరవేగము అనే అశ్వమును ఎక్కింది. ఇద్దరూ పరివారజనాన్ని మోసగించి వనవిహారానికి అని వంక పెట్టి వర్ధమానపురమార్గమున వెళ్ళిపోతున్నారు. అగ్ని శిఖునికి కుమారిసంగతి తెలిసి గగనతలాన వెంటబడి వచ్చినాడు. ఆమె భర్తతో 'ఆర్యపుత్రా, మనను ఆటంకము చేసేందుకు మానాన్న వచ్చినాడు. నీవు దైర్యవృత్తితో ఉండు. నేను ఆయనను మోసగిస్తాను. నామాయాశక్తివల్ల మాతండ్రికి నీవు కనపడకుండా చేస్తాను' అని చెప్పి నిజప్రభావమువల్ల భర్తను అదృశ్యుణ్ణి చేసి, తాను పురుష వేషము ధరించింది. రూపశిఖ కట్టలుకొట్టేవాడితో "ఇక్కడికి పెద్దరాక్షసుడు వస్తున్నాడు. నీవు కుక్కినపేనులా మాట్లాడకుండా ఉండాలి." అని చెప్పి వాడిగొడ్డలి తాను పుచ్చుకొని కర్రలు కొడుతున్నది. మూఢరాక్షసుడు ఆమెను చూచి గగనమునుంచి అవతరించి "ఓయీ, ఈలోపనే స్త్రీపురుషులు ఎవరయినా వెళ్ళారా? నీవు చూచావా?" అని కట్టలవానిరూపములో ఉన్నకుమార్తెను అడిగినాడు. అప్పు డామె విచారము అభినయించి "అయ్యా, కర్రలు కొడుతూ ఆయాసమువల్ల కన్నీరుకారుతూ ఉంటే మాకు ఎవరూ కనపడలేదు. మేము చనిపోయిన రాక్షసరాజు అగ్ని శిఖుని దహనము నిమిత్తము కర్రలు కొడుతున్నాము" అని సమాధానము ఇచ్చింది. ఆమూఢరాక్షసుడు "ఏమిటి? నేను చనిపోయినానా? అమ్మాయి నూట అలా ఉండనీ. నేను నిజముగా చచ్చానేమో ఇంటికి పోయి

కనుక్కువాలి' అని ఆలోచనతో ఇంటిదారి వట్టిరాడు.

వేసినపాచిక బాగా పారినందుకు రూపశిఖ భర్తతో సంతోషముగా వ్రయాణము చేస్తున్నది. రాక్షసేశ్వరుడు క్షణములో ధూమపురము వెళ్ళి పరిజనులను తాను బలికివదీ చచ్చినదీ అడిగిరాడు. వాళ్ళంతా రాక్షసరాజు జీవించే ఉన్నాడని నొక్కి చెప్పిరాడు. తాను బలికే ఉన్నందుకు ఉబ్బి తబ్బి బైబి బైటికి వచ్చిరాడు. తండ్రి వెనకనే వస్తున్నాడని తెలిసి రూపశిఖ భర్తను మాయలో కప్పి, పురుష వేషము ధరించి ఆతోననే పోతున్న లేఖాహరుని చేతికిస్తరాలు తాను పుచ్చుకొన్నది. ఇంతలో రాక్షసుడు వచ్చి కూసుర్ని చూచి కూతుర రని తెలియక 'ఓయీ, ఈతోవనే స్త్రీతో పోతున్న పురుషుణ్ణి చూశావా?' అని ప్రశ్నించినాడు. రూపశిఖ వేడినిట్టూర్పులు వడలుతూ 'అయ్యా, నేను త్వరగావరుగెత్తుతూ ఉండడంవల్ల ఎవరినీ చూడలేను. ధూమపురములో అగ్నిశిఖుడు కాటికి కాళ్ళు చాచి ఈజాబు నాచేతి కిచ్చి అతనిలన్న ధూమశిఖునికి ఇవ్వ మన్నాడు. అక్కడికి పోతున్నాను' అని సమాధానము చెప్పింది. అగ్నిశిఖుడు తెల్లపోయి 'ఏమిటి, నన్ను శత్రువులు చంపివేసినారా?' అని తాను జీవించినీ లేచి యధార్థము తెలుసుకోవలె నని తిరిగి తనపట్టణానికి వెళ్ళిరాడు. బ్రహ్మచేసినతామససృష్టి ఇలాగే ఉంటుంది! రాక్షసరాజు పరివారజనాన్ని అడిగితే 'స్వామీ, మీరు నిశ్చేపంగా ఉన్నారు!' అని వాళ్ళు సమాధానము చెప్పివారు. అగ్నిశిఖుడు అందుకు సంతోషించి కూతురి కోసము బయలుదేర లేచు. రూపశిఖ పతివ్రత కనుక పతికోసము పడరానిపాట్లు పడి, తండ్రిని వదిలించి వర్ధమానపురము చేరింది.

కొడుకూ కోడలూ వచ్చా రని వీరభుజుడు ఎరుగుగా వచ్చి, అప్పుడే రాజ్యలాభము గలిగినట్టు అనుచుందానందము అనుభవించినాడు. గుర్రము దిగి కొడుకూ కోడలూ నమస్కరించగా వీరభుజుడు ఆనందాశ్రువులతో

వారిశిరస్సులను తడిపినాడు. అతడు మహాత్మ్యము చేస్తూ కొడుకునూ కోడల్ని రాజధానిలోకి ప్రవేశపెట్టినాడు. జరిగినవిషయం మంతా శృంగ భుజుడు తండ్రికి వూస గుచ్చినట్లు చెప్పినాడు. రూపశిఖ వానినమక్షములో భర్తృసోదరులను రప్పించి బంగారుబాణాన్ని వాళ్ళకు ఇచ్చి వేసింది. తండ్రి కుమార్తెను శ్చేష్టితాన్ని గ్రహించి శృంగభుజుని మాత్రమే తనకుమారునిగా తలచినాడు. “నిరపరాధుడైన శృంగ భుజుణ్ణి అన్నలు ఎలా మాయచేసి వెళ్ళగొట్టినారో, అలాగే సవతులంతా ఏకమై గుణవరమీద దోషానోపణ చేసి నేలకొట్టులో పెట్టించారు. అందువల్ల గుణవరను భూగృహమునుంచి ఉద్ధరిస్తాను!” అని రాజు ఆలోచనముగిసినతరువాత అయశోలేఖ దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆరాణి సంతోషముతో మదిరాపానముచేసి మత్తులో శరీరము తెలియకుండా ఉన్నది. రతాంతములో నిదురించిన ఆరాణి, “ఆహా! గుణవరాదేవిమీద లేని పోనిదోషాలు కల్పించాను. అలా చెయ్యకపోతే రాజు నాదగ్గరికి వచ్చేవాడేనా!” అంటూ పలవరించింది. అయశోలేఖ దుర్మార్గమూ గుణవర నిర్దోషిత్రమూ రాజుకు తెలిసినది. వెంటనే అతడు ఉగ్రుడై లేచి వెళ్ళిపోయినాడు.

రాజు సేవకులనుపిలిచి గుణవరాదేవిని నేలమాలిగనుంచి ఉద్ధరించి స్నానము చేయించ మని ఉత్తరువు చేసినాడు. పరివారసభిక్షనము రాణిని స్నానము చేయించి తీసుకువచ్చినారు. ఆరాత్రి రాజదంపతులు విరహానికి స్వప్తి చెప్పి తనివి తీరక జాగరణ చేశారు. రాజు శృంగ భుజునివృత్తాంతమును రాణికి విశదపరిచినాడు. ఈలోగా అయశోలేఖ మేలుకొని తనమాటపొరపాటువల్ల మహారాజు కోవగించి లేచి వెళ్ళినాడని తలచి విచారించింది. తెల్లవారినతరువాత రాజు గుణవరాదేవి దగ్గరికి కొడుకునూ, కోడలిని పిలిపించగా వారు వచ్చి రాజు దంపతులకు ప్రణామము చేసినారు. గుణవరాదేవి కొడుకునూ కోడలిని చూచుకొని

అమితానందము అనుభవించింది. తండ్రి ఆదేశానుసారముగా రూపశిఖా వృత్తాంతమును వర్ణించినాడు. గుణవరాదేవి “వుత్తా! నీ కోసము రూప శిఖ వీమి చెయ్యలేదు? తనవాళ్ళనూ దేశాన్నీ వదిలి నీకోసము వచ్చింది. నిజముగా ఈమె గృహదేవత! పతివ్రతాశిరోమణి!” అన్నది. ఆమాట లకు రాజు సంతోషించినాడు. రూపశిఖ సవినయముగా శిరసువాంచినది.

అయితోలేఖనల్ల అపవాదు నెత్తిమీద వేసుకొని తీర్థయాత్రలు చేసి అంతఃపురరక్షకు డయిన సురక్షితుడు వచ్చినాడు. అతడు రాగానే రాజు సంతోషించి సత్కారము చేసినాడు. సురక్షితుడు రాజాజ్ఞాప్రకారము తక్కిన దుష్టరాణులను పిలిచి వాళ్ళందరినీ నేలమూలిగలలో వేసినాడు. సవతులు నేలకొట్టులో ఉండగా గుణవరాదేవి ఆర్ద్రహృదయముతో రాజుపాదాలమీదపడి “నన్నే భూగృహములో వేయండి; వాళ్ళను చేర నుంచి తప్పించండి” అని వేడుకొన్నది. రాజు ప్రియురాలిమాట పాటించి తక్కిన దుష్టరాణులను బంధముక్తులను చేసినాడు. రాణివాసమంతా సిగ్గుతో సగముచచ్చి, రాజు పొమ్మనగా వాళ్ళు తమతమ ఇళ్ళకు వెళ్ళి వారు. రాజు గుణవరను గౌరవించి తాను కృతార్థుడైనట్టు తలచినాడు.

రాజు యుక్తిగా నిర్యాసభుజులను పిలిపించి ‘పాపాత్ములు మీరు వర్తకపాంధుని చంపినారని తెలిసింది. మీరిక్కడ ఉండతగరు. తీర్థయాత్ర చేసిరండి’ అని వాళ్ళను పంపేసమయములో శృంగభుజుడు తండ్రి పాదాల మీద మోకరిల్లి అశ్రునీక్తనయనాలతో కుమారులతప్పు తుమించమని వేదినాడు. రాజు ప్రియసతునిమాట నెరవేర్చినాడు. సోదరు లంద రికి శృంగభుజునిమీద విశేషానురాగము కలిగింది. వాళ్ళందరూ గుణ శ్రేష్ఠు డయిన శృంగభుజుణ్ణి యౌవరాజ్యపట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేసినారు. అతడు దిగ్విజయార్థము బయలుదేరి నిజబౌద్ధాపరాక్రమముతో సకలరాజన్య మును జయించి దశదిశల తనయశమును వెదచల్లి సిరిసి ఇంటికి తెచ్చి నాడు. శృంగభుజుడు రాజ్యభారమును వహించి, భ్రాత లందఱూ తన్ను

నేవించగా, తల్లివండులను రంజింపచేసి, విప్రులకు దానధర్మములుచేస్తూ, మూర్తిభవించిన అర్థసిద్ధివలె చూపశిఖ విరాజిల్లుగా నుఖముగాడిన్నాడు. సాధ్వీనుణులైన గుణవరచూపశిఖలు భర్తలను ఆరాధిస్తున్నారు.

ఈనకారముగా హరిశిఖునివల్ల సరవాహనదత్తుకు రత్నప్రభాదేవీ సమేతముగా కథ ఆకర్షించి ఆనందించినాడు. అతడు లేచి ఆహ్వాకము, చేసి భార్యసహితుడై తండ్రివద్దకు వెళ్ళి సమాపంక్తితో భోజనము చేసినాడు. మధ్యాహ్న వేళ అతడు ప్రియురాలితో నృత్యగీతాదివినోదములు చూచినంతోపించి రాత్రి, అంతఃపురములో ఆనందము అనుభవించినాడు.

త ర ం గము : ౪౦

మరుభూతి నురాపాన కథ

మర్నాడు ఉదయాన వత్సరాజు రత్నప్రభామందిరములో ఆసీనుడై ఉండగా గోముఖాదిమంత్రులు వచ్చినారు. యాగంధరాయణుని కుమారుడు మరుభూతి మదిరాపానము చేసి మదాలనుడై మంచారమాల ధరించి చందనము శరీరానికి అలచుకొని సరవాహనాన్ని సవ్వెస్తూ వచ్చినాడు. గోముఖుడు “యాగంధరాయణుని పుత్రుడవై నీతి ఎరుగవా? ఉదయాన్నే మధువు నేవించి తూలుతూ వచ్చావా ప్రభువుదగ్గిరికి?” అని అడిగినాడు. మరుభూతి కోపముతో కైపుతో “ఈనూట నీవు కాదు నాకు చెప్పినది. మహారాజో మానాన్నగారో చెప్పాలి. ఇత్యకాశ్మజుడవై నువ్వెవరవు చెప్పేందుకు!” అని పలికినాడు. గోముఖుడు నవ్వుతూ “ప్రభువులు అనినీతుణ్ణి స్వయంగా బెదిరిస్తారా? పార్శ్వ వర్తులు యథోచితముగా చెబుతారు. నిజంగా నేను ఇత్యకాశ్మజుణ్ణి. నీవు మంత్రివృషభుడవు. నీవృషభత్వము నీజడతను చెప్పుతున్నది. జాపము, నీకు రెండుకొమ్ములు తక్కువ” అన్నాడు.

మరుభూతి “నువ్వు దాంతుడవు. అందుకే నీ కీజాతీసాంకర్యము

కలిగింది” అన్నాడు. ఆమాటకు అంతావిరగబడి నవ్వుగా గోమఱుకు తిరిగి ఇలా పలికినాడు: ‘ఈమరుభూతి - యత్నములు ఎన్ని చేసినా రంధ్రము పడచివజ్రము. ఇందులో గుణమును ఎవడు కూర్చుంటాడు? అయత్నముగా రంధ్రము పడేది పురుషరత్నము. అది వేరు. దీనికి తార్కాణముగా ఇనుకఆనకట్ట కథ చెప్పుతాను:

పూర్వము ప్రతిష్ఠానపురములో తపోదత్తు డనేవిప్రుడు ఉండేవాడు. తండ్రి ఎన్నివిధాల యత్నించినా తపోదత్తునికి అక్షరము అంటలేదు. అందరూ వేళాకోళాలు చేస్తూ ఉంటే నహించలేక అతడు పశ్చాత్తాపము కలిగి విద్యాసముపార్జనకు గంగాతీరానికి వెళ్ళి తపస్సు ఆరంభించినాడు. అతడు కఠోరతపస్సు చేసేసరికి విప్రవేషములో ఇంద్రుడు తపస్సుకు భంగము కలిగించవలె నని వచ్చి గంగాతీరమునుంచి నీళ్ళల్లాకి ఇనుక కొంచెము కొంచెము విరజమ్ముతున్నాడు. తపోదత్తుడు అది చూచి మౌనముద్ర వదలి “విప్రుడా! వినుగూ విరామము లేకుండా, ఎందు కిలా గంగలో ఇనుక పోస్తావు?” అని ప్రశ్నించినాడు. ఆమాయ విప్రుడు “మనుష్యులు చాటి పెళ్ళేందుకు ఇనుకతో ఆనకట్ట కడు తున్నాను” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు.

అప్పుడు తపోదత్తుడు “వైరిబాగులవాడా! ప్రవాహ వేగముతో ఉన్ననదిలో ఇనుకతోనా ఆనకట్ట కట్టడము? నీతరమే!” అని ప్రశ్నించినాడు.

విప్రుడు “ఇంత తెలిసినవాడి వైతే చదువ్రాసంధ్యలు లేక తపస్సు చేసి విద్యాసముపార్జన చేయాలను కొంటున్నావా? అధ్యయనము యెక్కువ జ్ఞానార్జనసాధ్యమా? కుండేటికొమ్మును సాధించగలవా?” అని పలికినాడు. తపోదత్తుడు తపస్సు కట్టిపెట్టి ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

బుద్ధిశాలి! ఇలా సుభువుగా చెప్పవచ్చును. మరుభూతికి మెదడు తక్కువ. ఇతనికి చెప్పడము కష్టము. ఇదిలే వినడు, కోపగిస్తాడు.

ఇలా అన్నాడు హరిశ్చికుడు : “దేవా, నిజముగా బుద్ధిమంతులకు తెలియ చెప్పడము సుభువు. పూర్వము కాశీనగరములో కురూపి, దరిద్రుడు అయిన విరూపశర్మ ఉండేవాడు. అతడు సిరిసంపదలు లేవనీ, అందచందాలులేవనీ విచారించి అడివికి వెళ్ళి తపస్సుచేసినాడు. ఇంద్రుడు అతని తపస్సుకు భంగము కలిగించాలని వికారపు నక్కరూపాన్ని ధరించి ఎదుట కనపడినాడు. ఆనక్క శరీరము కనపడకుండా ఈగలు ముసరగా అతడు చూచి పూర్వకర్మవల్ల వికారజీవులు జన్మిస్తారు అని ఆలోచన చేసినాడు. తపస్సు చాలించి కర్మానుభవము తప్పదని ఎరిగి విరూపశర్మ ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ఇలా బుద్ధిశాలికి స్వల్పయత్నముచేత బోధ చేయవచ్చును. మతిలేనివాడికి మాటలు ఏమివని చెయ్యగలవు?

మరుభూతి మత్తుతో ఒక్కొక్క కోవంతో “గోముఖా! నీలాంటి వాళ్ళకు శౌర్యము బాహువులలో లేదు, వాక్కులో ఉంది. వాచా లులతో కలహము బాహుశాలులకు సిగ్గుచేటు!” అంటూ గిల్లికజ్జా తెచ్చుకోదలచిన అతన్ని చూచి నవ్వి నరవాహనదత్తుడు, వత్సేశుడూ సముదాయించినారు. బాల్యన్నేహమువల్ల మరుభూతిని అంతా ఇంటికి పంపివేశారు.

మరన్నాడు అమాత్యులందరూ రాగా మరుభూతి సిగ్గుతో ముఖము వంచి ఉండగా రత్నప్రభాదేవి రాజుతో ‘ఆర్యపుత్రా! ఆబాల్యన్నేహ పాశబద్ధులైన వీరు మీకు మంత్రులు కావడంవల్ల నిజంగా మీరు ధన్యులు. మీవంటి దయార్ద్రహృదయులు ప్రభువు కావడం వీళ్ళ అదృష్టము!” అని పలికింది.

వసంతకుని కుమారుడు తవంతకు డనేమంత్రి నరవాహనదత్తునితో ఇలా చెప్పినాడు: “మాపూర్వపుణ్యమువల్ల ఇటువంటిస్వామి లభించినాడు. ఈలోకములో సమస్తమూ పూర్వకర్మనుబట్టి నిర్ణయము అవుతుంది. అందుకు తార్కాణము విసండి :

అజరుని కథ

శ్రీకాంతములో విలాసనగరిలో వినయశీలు డనేరాజు పేరుకు తగినట్టు ఉన్నాడు. అతడు కమలప్రభ అనేప్రియురాలితో కొన్నాళ్ళు సుఖము అనుభవించినాడు. కాలవశాన రాజుకు ముసలితనము వచ్చింది. రాజు ముద్దిమికి విచారించి అశ్రుపూరితనయనాలతో “అయ్యో, నా ప్రేయసీముఖాన్ని ఎలా చూడను? మంచుతో తడిసినకమలాలవంటి పలితకేశాలను, వాడినముఖాన్ని దేవికి ఎలా చూపను? పాడువార్ధకము! ఇంతకన్న చనిపోవడం మంచిది!” అని ఆలోచించి వక్ర డనే వైద్యుణ్ణి పిలిపించి కాయకల్పము చేస్తే తిరిగి పూర్వయావనము వస్తుందని తలచి, “భిషగ్వరా! ఈముసలితనాన్ని పోగొట్టే ఉపాయము ఏమైనా ఉందా?” అని శతాహలముతో అడిగినాడు. రాజును వంచించి వక్రడు ‘రాజా! ఎనిమిదిమాసాలపాటు మీరు భూగృహములో ఏ కాంతములో ఉండి ముందు తింటే ముసలితనము పోతుంది’ అని ఆశ కొలిపినాడు. విషయాలను డైన రాజుకు మంత్రులు ఎంత హితాన్ని చెప్పినా భోగతృప్తామయ మైనఅతినిమనసు కెక్కలేదు. వైద్యుని మాట నమ్మి ఏకాకిగా రాజు భూగృహములో ప్రవేశించినాడు. ఏకభృత్యుడు రాజుకు ఔషధనేవలో ఉపచారనిమిత్తము ఆసేలమార్గిలోనే ఉంటున్నాడు. అజ్ఞానమో అన్నట్టువ్యాపించిన అంధకారమయ మైనధరాగృహములో రాజు నివాసము చేస్తున్నాడు.

ఆరుమాసాలయింది. ఆరోజుకు ఆరోజుకు వలీపలితము హెచ్చడమే గాని తగ్గడము లేదు. శతు డైన ఆవైద్యుడు రాజును పోలిన ఒకయువకుణ్ణి “నిన్ను రాజును చేస్తాను.” అని ఏర్పాటు చేసి తీసుకొని వచ్చినాడు. ఆసేలకొట్టుకు దూరమునుంచి సురంగము తవ్వి రాజు రాత్రి నిద్రిస్తున్నసమయము కనిపెట్టి అతన్ని చంపి అసురంగద్వారాన శవాన్ని మోసుకొనిపోయి చీకటివేళ పాడునూతిగో పారవేసినాడు.

వైద్యుడు రాజునుపోలిన ఆయువకుణ్ణి సురంగద్వారాన ధరాగృహము లోకి ప్రవేశపెట్టి సురంగాన్ని పూడ్చివేసినాడు. మర్నాడు వైద్యుడు మంత్రివర్గముతోను నౌకర్లతోను “అరుసెలల్లో మనరాజేంద్రుని యువకునిగా చేశాను. ఇక రెండుమాసాల్లో ఆయన రూపముకూడా మారుతుంది. మీరందరూ దూరమునుంచి ఆయనను చూడండి.” అని చెప్పినాడు. అమాత్యులు నౌకర్లు ఒక్కొక్కరే భూగృహద్వారముదగ్గికి వెళ్ళితమడిద్యోగాలను తెలుపుకొన్నారు. రెండుమాసాలలో ఆయువకునికి అంతఃపురవిషయాలు అన్నీ బోధపడినవి. సమయము రాగానే పుష్టిచెందిన ఆయువకుణ్ణి నేలమాలిగనుంచి వైద్యుడు బైటికి తీసుకొని వచ్చి “ఇతడే మనరాజు! మునలితనము పోయి నయనువచ్చింది చూడండి!” అని పలికినాడు. అందరూ అమాయకముగా మునుఁజిరాజే ఓషధుల వల్ల ఇలా అందచందాలతో యువకు డైనాడని భావించినారు.

ఆయువకుడు స్నానాదికము ముగించి రాజ్యము స్వీకరించినాడు. అజరుడని పేరు పెట్టుకొని అంతఃపురకామినులతో ఆనందము అనుభవిస్తున్నాడు. అందరూ అతన్ని పూర్వపురాజే అని అనుకొంటున్నారు. అజరుడు అమాత్యులను సంతోషపెట్టి కమలప్రభాదేవిని రంజించినాడు. అతడు భేషజచంద్రుని వద్దదర్శనుణ్ణి సమానులుగాచూచి వాళ్ళకు సంపదలు ఇచ్చినాడు. రాజు లోకసమాధానముకోసము వక్రుణ్ణి గౌరవించినాడు కాని సత్యధర్మహీనుడయిన అతనిమీద విశ్వాసము ఉంచలేదు.

ఒకసారి వైద్యుడు ఏకాంతములో రాజుతో “రాజన్, నన్ను లెక్కచెయ్యక స్వతంత్రముగా వ్యవహారాలు చూసుకొంటున్నావే! ఎవరివల్ల నీవు రాజైనావో మరిచిపోయినావు” అనగా అజరుడు “ఎంతమూర్ఖుడవు! ఎవడు ఎవడికి కర్త? ఎవడు దాత? పూర్వకర్మవల్ల సమస్తమూ జరుగుతుంది. నీవు అహంకారపడకు. నాకు ఐశ్వర్యము తపస్సువల్ల వచ్చింది. ఈసంగతి నీకు తెలియ చేస్తాను.” అని పలికినాడు. వైద్యుడు

భయపడి “ఓహో, ఇతడుజ్ఞానివలె ఉన్నాడు. ఏమి చేస్తాడో ప్రతక్షముగా చూస్తాను కద” అనుకొన్నాడు.

మర్నాడు అజరుడు తరుణచంద్రాది మిత్రులతో పికారుకు వెళ్లి సదీతీరానికి చేరుకొన్నాడు. సదీప్రవాహములో అయిదుసువర్ణకమలాలు కొట్టుకొని వస్తూ ఉండగా రాజు చూచి నేవకులచేత తెప్పించి తరుణచంద్రునికీ, వైద్యునికీ చూపి “నీవు ఈదరినే ఎగువకు పోయి బంగారుకమలాలు పుట్టినతావు వెతికి రా. నీవుతగిన మిత్రుడివి” అన్నాడు. రాజు చెప్పినరీతిగా వైద్యుడు వెళ్ళినాడు.

వైద్యుడు సదీతీరాన శివాలయాన్ని, వటవృక్షాన వేలాడుతున్న మనుష్యుని అస్థిపంజరాన్ని చూచినాడు. అతడు అలిసి స్నానము చేసి మహేశ్వగార్చన అయినతరువాత కూర్చుని ఉండగా వాసకారు మబ్బులు కూడి వర్షము కురిసింది. వర్షబిందువులు పడి ఆమనుష్యకంఠాశము మీదుగా జారి నదీజలములో కలసినవి. వెంటనే ఆచినుకులవల్ల వద్దాలు జన్మించినవి. వైద్యుడు వాటిని చూచి “ఏమి అద్భుతము! ఈసృష్టి అద్భుతాన్ని ఎవని అడగను? ఈకనకపద్మప్రదేశమును చూచినాను. ఈ కళేబరాన్ని నదిలో పడవేస్తాను. పుణ్యకర్మచేసిన ట్లవుతుంది. లేకపోతే ఇక్కడశవము మీద బంగారు తామరపువ్వు లయినా మొలుస్తవి” అని యోచించి ఆరోజుల్లా అక్కడ గడపి మర్నాడు నిజదేశానికి వెళ్ళినాడు. కొన్నాళ్ళు ప్రయాణము చేసి అజరమహారాజుదగ్గికి వెళ్ళి రాజుఅడగగా వృత్తాంతము చెప్పినాడు.

రాజు ఏకాంతములో వైద్యునితో ఇలా పలికినాడు : “మిత్రమా, నీవుబంగారుతామరపువ్వులున్న తావు చూచినావు. ఆక్షేత్రముపవిత్రము. అక్కడ నీవుచూచినకళేబరము నాపూర్వజన్మదేహము. ఊర్ధ్వపాదుడనై వేలాడుతూ దేహాన్ని శుష్కింప చేసి తపస్సుచేశాను. ఆతపోమహిమవల్ల ఆదేహము మీద రాలినవర్షబిందువులు బంగారుతామర

పువ్వులై నవి. నీవు నాపూర్వజన్మ సఖుడవు. భేషజచంద్రుడు, పద్మ దర్శనుడు ఆజన్మలో మిత్రులు. తపశ్శక్తివల్ల నాకు రాజ్యప్రాప్తి, పూర్వజ్ఞానమూ కలిగినవి. నీకు యావత్తూ నయ్యుక్తికముగా ప్రత్యక్షముగా చూపినాను. నీవు నీళ్ళల్లో వేసిన అస్థిపంజరాన్ని కూడా ఆన వాలుతో అభివర్ణించాను. అందుచేత నీవు నాకు రాజ్య మిచ్చినా నని గర్వించకు. నీమనస్సుకు సమాధానము చెప్పకో. పూర్వజన్మకర్మకన్న దాత ఎవడూ ఉండడు. ప్రాణులు కర్మపాశబద్ధులు.

వైద్యుడు ఏమీ చెయ్యలేక సంతృప్తిలో రాజనీవ చేస్తున్నాడు. రాజు అతన్ని ధనకనకవస్తువాహనాలతో సత్కరించి, నయవిశారదుడై ప్రజలను రంజింపచేసి రాజ్యపాలన చేస్తున్నాడు.

దేవా! ఇలాగే లోకములో సర్వప్రాణులూ కర్మఫలాన్ని అనుభవిస్తారు. కనుక నీవుకూడా మాకుజన్మాంతరసంబంధి వైనస్వామివి! అలా కాకపోతే ఎంతమందో ఉండగా చూకే ఎందుకువ్రసన్నుడవుకావాలి?

ఇలా తపంతకుడు చెప్పిన కథను జాయాసహితు డైనసరవాహన దత్తుడు ఆకర్షించి ఆనందించినాడు. సరవాహనుడు జననీజనకులకు లోచనోత్సవము చేస్తూ అమృతము కురిపిస్తూ వాళ్ళతో భోజనముచేసి అమాత్యులతో భార్యతో పగలు రాత్రి గడపినాడు.

త ర ం గ ము : ౪౧

సరవాహనదత్తుడు అకస్మాత్తుగా ఆక్రందనము విని ఏమి టని ఆదుర్దాగా అడిగితే చేటికలు వచ్చి “ప్రభూ! కంచుకి ధర్మగిరి ఏడుస్తున్నాడు. ఎవడో మూర్ఖుడు తీర్థయాత్రలు చేసివచ్చి కంచుకితో అతనిఅన్న కాలము చేశాడని చావుకబురు చల్లగా చెప్పినాడట. రాజమందిరములో ఉన్నసంగతి మరిచి కంచుకి దుఃఖించగా పరిజనులు అతన్ని పిలుచుకొని పోయినారు.” అని విన్నవించినారు. యువరాజు

అందుకు జాలివడగారత్న ప్రభ “ప్రియబంధువుమృతిలవల్ల కలిగే దుఃఖము దుర్భరము. బ్రహ్మచేవుడు మనుష్యులను జరామరణవర్జితులను చేయ్యజేమి?” అన్నది.

మరుభూతి రాణితో ఇలా అన్నాడు: ‘దేవీ! మర్త్యులకు అమరత్వము ఎలా వస్తుంది?

నాగార్జునుని కథ

పూర్వము చిరాయు వనేసగరాన్ని చిరాయు వనేరాజు సార్థకనాముడై పరిపాలన చేస్తున్నాడు. ఆయనకు బోధిసత్త్వాంశతో దయాదాసశీలుడై ప్రజ్ఞావంతుడైన నాగార్జునుడనే మంత్రివర్యుడు సమస్త ఓషధులయోగాన్ని ఎరిగి రసాయనముసాధించి తాను చిరంజీవియై రాజును కూడ చిరంజీవిని చేసినాడు.

ఒకనాడు మంత్రిశేఖరుని ప్రియకుమారుడు చనిపోయినాడు. తండ్రి విచారించి మానవులమరణాన్ని తప్పించి అమరులను చేయడానికి తపస్సు వల్ల అమృతము చేయ నారంభించినాడు. నాగార్జునుడు ఒక ఓషధిని అందులో చేర్చేందుకు ఎదురు చూస్తూ ఉండగా ఇంద్రుడికి ఆసంగతి తెలిసి అశ్వినీదేవతలను పిలిపించి “మీరు భూలోకానికి వెళ్ళి నాగార్జునునితో నామాటగా “నీవు మహామంత్రివై అవిసీతికార్యము అరంభించావేమిటి? బ్రహ్మనే జయిస్తావా ఏమి? సృష్టికర్త మానవులను మర్త్యులను చేస్తే, నీవు అమృతము సాధించి వాళ్ళను అమరులను చేస్తావా? ఇక దేవమానవభేదము ఉండదు. యజ్ఞభుక్తులు హోతలు అనేభేదము లేకపోతే లోకము తారుమారు కాదా? అందువల్ల నీ ప్రయత్నము కట్టిపెట్టి అలా చేయకపోతే దేవతలు కోపిస్తారు, శపిస్తారు. నీకుమారుడు స్వర్గములోనుఖంగా ఉన్నాడు. ఎందుకు నీప్రయత్నం కాదు? అని ఆక్షేపిస్తాడు. ఇంద్రాక్షును అశ్వినీదేవతలు నాగార్జును

నికి తెలిపి అతనినుతుడు స్వర్గములో నుఖపడుతున్నాడని చెప్పినారు. నాగార్జునుడు వివాదముతో “ఇంద్రాజ్ఞ నెరవేర్చకపోతే అలా ఉండనీ. ఈ అశ్వినులు ఊరుకోరే. శపిస్తారే! ఏమి చెయ్యను? అమృతప్రాప్తి లేదు! పురాకృతమువల్ల నాకుమారుడు స్వర్గీయుడైనాడు” అని ఆలోచించి అశ్వినీదేవతలతో “ఇంద్రాజ్ఞను నెరవేర్చాను. అమృతము సాధించను. అయిదురోజులపాటు మీరురాకుండా ఉంటే మానవలోకము అజరామరమై ఉండేది!” అంటూ దేవతల సమక్షాన సిద్ధప్రాయమైన అమృతాన్ని నేలలో పాతిపెట్టినాడు. అశ్వినీదేవతలు నాగార్జునునివద్ద సెలవు తీసుకొని ఇంద్రునిదగ్గరికి పోయి కార్యసిద్ధి చెప్పినారు. ఇంద్రుడు సంతోషించినాడు.

చిరాయుషహారాజు జీవహరు డనేపుత్రుణ్ణి యౌవరాజ్యపట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేసినాడు. పట్టాభిషేకానంతరము తల్లి ధనపరకు సమస్కారము చేయడానికి కుమారుడు రాగా ఆమె “కుమారా! యౌవరాజ్యము వచ్చినదని ఎందుకు హర్షిస్తావు? రాజ్యప్రాప్తి నీకు లేనే లేదు. నీవలె యౌవరాజులు ఎంతమందో అయినారు. అందరూ చనిపోయినారు. ఒకరికీ రాజ్యపాలన చేసేయోగ్యత విధి వ్రాయలేదు. నాగార్జునుడు ఇచ్చిన రసాయనమువల్ల నీతండ్రి నూరేళ్ళుపైగా జీవించిఉన్నాడు. ఈరాజు అల్పాయువులను ఎంతమందిని యౌవరాజును చేస్తాడో?” అన్నది. ఆమాటలకు కుమారుడు విచారపడినాడు. తల్లి “నీకు రాజ్యము కావలసివస్తే ఒకయుక్తి చెయ్యి. నాగార్జునమంత్రి ప్రతిదినము ఆహ్నికము పూర్తిచేసి ఆహారదానము చేయదలచి ఎవరి కేమి కావలెనని అడుగుతారు. ఆసమయములో ఆయనశిరస్సు కావలె నని యాచించు. ఆయన సత్యవ్రతుడు కనుక తనసీర సిచ్చి మృత్యుచెందుతాడు. మంత్రిపోయిన వివాదమువల్ల రాజు చనిపోవచ్చును. తపోవనానికి వెళ్ళవచ్చును. ఇంతకన్న ఉపాయము కనపడదు” అన్నది. మాతృవాక్కులు విని కుమారుడు అలాగే

చేయఁజేయుము చేనుకొన్నాడు. రాజ్యాభిషేకము బంధుప్రేమను కూడా నాశనము చేస్తుంది.

మర్నాడు రాజకుమారుడు మంత్రియింటికి భోజనవేళకు వెళ్ళి కనిపెట్టుకొన్నాడు అతడు 'ఏమి కావా' అని రాజపుత్రుని అడగ్గా వాడు నాగార్జునునిశిష్యు కావలెనని కోరినాడు. మంత్రి నీకోరిక ఆశ్చర్యకరముగా ఉంది. మాంసాస్థిమయ మైన నాతల ఎందుకు పనికి వస్తుంది? నీకు కావలినై తీసుకో' అని మెడ చాచినాడు. రాజపుత్రుడు ఎన్ని రకాలకత్తులు ఉపయోగించినా అన్నీ విరిగిపోయినవి. నాగార్జునుని కంఠము రసాయనయోగమువల్ల అతిదృఢ మైనదని రాజకుమారునకు తెలియదు. మహారాజు సంగతిగ్రహించి వచ్చి కుమారుని వారించగా నాగార్జునుడు 'రాజన్! నాకు పూర్వజన్మజ్ఞాన మున్నది. ఇదివరలో నేను తొంభై తొమ్మిది జన్మలలో నాశిరస్సును ఖండించి ఇచ్చినాను. శిరోదానానికి నాకు నూరోజస్య. నీ వేమీ అడ్డు చెప్పకు. నీకుమారునకు శిరోదానము చేస్తున్నాను. నీదర్శనార్థము ఎదురుచూచినాను' అంటూ మహారాజును ప్రేమపూర్ణముగా ఆలింగనము చేసి ఏదో చూడము తెచ్చి రాజపుత్రుని కత్తికి పూసినాడు. అతడు ఆకత్తితో మంత్రి శిరమును నరికినాడు. రాజమందిరము హాహాకారాలతో సంకులమైనది. రాజు ప్రాణత్యాగానికి సంసిద్ధుడైనాడు. అప్పుడు అశరీరవాణి "రాజన్! అకార్యము చేయకు. నీన్నేహితుడు ఉత్తమగతి పొందినాడు. బోధిసత్త్వుడు అయినాడు" అని పలికింది. అది ఆకర్ణించి మహారాజు మరణ ప్రయత్నము మానినాడు. అతడు దానధర్మాలుచేసి తపస్సుకు పానానికి వెళ్ళి ఉత్తమగతి పొందినాడు. ఆయనకుమారుడు జీవహరుడు. రాజ్యానికి వచ్చినాడే గాని మంత్రికుమారులు తమతండ్రిని అతడుచంపినరోషము వల్ల అతనిని చంపివేసినారు. రాజమాత గుండె పగిలి చనిపోయింది. రాణికుమార్తెలో శతాయువు రాజ్యానికి వచ్చినాడు. ఇలా నాగార్జునుడు

మానవులను, అమరులను చేయవలె నని సంకల్పించి, దేవతలవల్ల సంకల్పము త్యజించవలసి వచ్చింది. మర్త్యులు అమరులు కావడము వట్టిది.

ఇలా మరుభూతి చెప్పగా నరవాహనదత్తుడు అమాత్యులతోకూడా సభచాలించి లేచి ఆహ్వానము నరవేర్చినాడు.

త ర ం గ ము : ౪౨

కర్పూరికా నరవాహనులు

మరునాడు ఉదయాన నరవాహనుడు త్వరగా వస్తూ నని రత్నప్రభాదేవితో చెప్పి గజతురగనమేతముగా వేటకు వెళ్ళినాడు. ఆ అరణ్యములో సింహములు వదనై నగోళ్యతో ఏనుగుల కంభస్థలాలను చీల్చగా ముత్యాలు కోవలై రాలినవి. బల్లెములకు పులులకోరలు తుత్తునియై నవి. హరిణాల రక్తధారలవల్ల, శరములు శరీరమున గుచ్చుకొన్న వరాహములవల్ల, శరాఘాతపతితము లైనశరభాలచేత, తుమ్మెదల రొదలచేత వనీలతలు శోభిస్తూ అతనికి ప్రీతి కలిగించినవి. నరవాహనుడు అలసిసాలసి కొంతసేపు విశ్రమించి గోముఖునితో అశ్వ మెక్కి పోయి గుళికాక్షీడ అరంభించినాడు. సిద్ధురాలు అక్కడికి వచ్చింది. గుళికాభేలనలో ఒకగుళిక రాజచేతిలోనుంచి తప్పి ఆమెతలకు తగిలింది. ఆమె మందహాసము చేస్తూ “ఇప్పుడే నీకింత గర్వమైతే కర్పూరిక సీప్రియురాలయినపుడు ఇంకా ఎంత గర్విస్తావో! ఎవరూ నీకంటికి కనపడరు,” అన్నది. నరవాహనదత్తుడు అశ్వము దిగి “అమ్మా, విధివశాన గుళిక నాచేతనుంచి తప్పిపోయింది. మమిండు భగవంతు!” అని వేడినాడు. ఆ తాపసి “పుత్రా, నీమీద నాకు కోపము లేదు” అని శాంతముగా పలికి అతన్ని ఆశీర్వాదించి సంతోషపెట్టింది. నరవాహనుడు తాపసిని విజితేంద్రియ అని గ్రహించి “అమ్మా! ఆకర్పూరిక ఎవరు? కుతూహలముగా ఉన్నది. చెప్ప తల్లీ” అని కోరగా తాపసి చెప్పుతున్నది.

సాగరాంచలూన కర్పూరసంభవ మనేనగరమును కర్పూరకు డనే రాజు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. అతనికిమారి కర్పూరిక. ఒకలక్ష్మిని దేవతలు మధించి తీసుకొని పోయినా రని సాగరుడు 'రెండవలక్ష్మిని అక్కడ దాచినాడా అన్నట్లు క్షీరాబ్ధికన్యవలె కర్పూరిక పెరుగుతున్నది. ఆమె ఎవరినీ వివాహము చేసుకోనంటున్నది. నిన్నయితే పెళ్ళాడుతుంది. నీవు వెళ్ళిప్పుడు అరణ్యమార్గాన మార్గాయాసము మహాభేదము అనుభవిస్తావు. అందుకు భయపడకు. అది నీకు శుభముగా పరిణమిస్తుంది' అని చెప్పి అంతర్ధాన మైనది.

ఆతాపనీవాక్కు మన్మథాజ్ఞవలె సరవాహనుని ఆకిర్పించింది. అతడు సార్వవృత్తి అయినగోముఖుణ్ణి పిలిచి 'మనము కర్పూరసంభవనగరానికి వెళ్ళుదాము. కర్పూరికను చూడకుండా క్షణమైనా నిలువలేను. రా, వెళ్ళుదాము' అన్నాడు. గోముఖుడు 'రాజన్' ఏమిటి సహసము? ఎక్కడ కర్పూరసంభవము? ఆకన్య ఎక్కడ? ఆసముద్ర మెక్కడ? 'పేరు విన్నమాత్రాన కర్పూరికకై ఎందుకు యత్నము?' అని నిరుత్సాహము కలిగించగా సరవాహనుడు 'అలాకాదు. సిద్ధురాలివాక్కులు అసత్యాలు కావు. నేను అవశ్యము ఆరాజకన్యను సంపాదించాలి' అంటూ వెంటనే అశ్వమెక్కి బయలుదేరినాడు. గోముఖుడు వల్లెత్తు మాట అవు ననీ కా దనీ ఏమీ అనక రాజువెంట వెళ్ళినాడు.

వత్సరాజూ మరుభూతీ సరవాహనునికోసము సేనాసమూహములో వెలికి వేసారి విచారిస్తూ రత్నప్రభదగ్గరికి వెళ్ళినారు. ప్రియుడు కనపడక పోవడంవల్ల రత్నప్రభ దిగులుపడి, నిజశక్తివల్ల సరవాహనుడు కర్పూరికాదేవికోసము కర్పూరసంభవ నగరానికి వెళ్ళినా డని గ్రహించింది. ఆమె వత్సేళునికి ధైర్యము చెప్పి సరవాహనునికి మార్గక్షేతము కలగకుండా తనశక్తిని పంపింది.

ఈలోగా సరవాహనదత్తుడు అరణ్యములో గోముఖసహితముగా

ప్రయాణము చేసి బడలినాడు. అశ్వముమీద స్వారీ చేస్తూ పోతున్న అతన్ని ఒకకుమారి చూచి “నేను మాయావతి అనేవిద్యను. రత్నప్రభ నన్ను పంపింది. నిన్ను మధ్యేమార్గములో కాపాడుతాను. విచారిం చక ప్రయాణము చెయ్యి” అంటూ అతడు చూస్తూఉండగానే అంత ధాన మైనది. ఆమాయాశక్తివల్ల అతనిమార్గాయాసము తీరింది. రత్న ప్రభాదేవి అనరక్తహృదయాన్ని స్తుతిస్తూ, సంధ్యావేళ తేటనీ రున్న నరస్సును చేరినాడు. గోముఖుడూ రాజు స్నానముచేసి తీయని పళ్ళు తిని, తేటనీరు తాగి అశ్వాలను ఒక చెట్టుకింద కట్టి గడ్డిగాదము పడవేసి నారు. రాజు వృక్షశాఖలమీద నిద్రించి, గుర్రముల సకిలింపు విని బెరిరి కిందికి చూడగా సింహము గుర్రాలమీదికి వస్తున్నది. గుర్రాలను రక్షించవలె నని నరవాహనుడు చెట్టు దిగబోగా గోముఖుడు వాచి “ప్రాణాలకు తెలించి త్వరపడుతున్నావు మంత్రాలలోచన మాట మంచిపోయినావు. తిర్యగ్గతువులమీదికి పోరాదు.” అన్నాడు. రాజు ఆలోచించి చెట్టుమీదనుంచి ఖడ్గాన్ని విసిరి వేసినాడు. సింహము కత్తిదెబ్బ తిని ప్రాణాలమీద, ఆశ వదిలి, కసిగొడ్డి రెడో గుర్రాన్ని కూడా చంపివేసింది. నరవాహనుడు గోముఖుని ఖడ్గాన్ని తీసి సింహము మీద విసిరినాడు. ఆకత్తిదెబ్బకు సింహము రెండుభండా లయింది. అతడు చెట్టుదిగి సింహముదగ్గర పడిఉన్న కత్తిని తీసుకొని తరువు ఎక్కి ఆరాత్రి వృక్షశాఖమీదనే గడిపినాడు. తెల్లవారింది. నరవాహనుడు చెట్టుదిగి గోముఖునితో కలిసి కర్పూరసంభవ పురానికి పయనమైనాడు. తోవలో వినోదార్థము గోముఖుడు రాజుకు కథ చెబుతున్నాడు.

ఇందీవరసేనుని కథ

అలకానగరిని తోసిరాజునే ఐరావతీనగరములో పరిత్యాగసేను డనే రాజుకు ఇద్దరుభార్యలు ఉన్నారు. ఒకభార్య మంత్రికుమార్తె.

మేమేరు అధికసంగమ. రెండోభార్య 'కావ్యాలంకార' ఒకరాజపుత్రి. రాజుకు సంతానము లేక పుత్రార్థము అంబికాదేవిని గురించి తపస్సుచేసి నాడు. దేవి తపస్సుకు మెచ్చి అతనిస్వప్నములో సాక్షాత్కరించి రెండుదివ్యఫలాలను ఇచ్చి "ఈఫలాలను నీభార్యలు తిన్నయెడల ఇద్దరు మహావీరులు జన్మిస్తారు" అని అంతర్ధాన మైనది. రాజు లేచి సంతోషించి స్వప్నవృత్తాంతము భార్యలకు చెప్పి రక్షింపజేసినాడు. స్నానాదికము ముగించి దేవీపూజ చేసి వ్రతపారణ చేసినాడు. మొదటిరాత్రి రాజు అధికసంగమతో గడిపి ఒకఫలము ఆమెకు ఇచ్చినాడు. ఆమె ఫలాన్ని తిన్నది. ఆమె మంత్రికుమారి కనుక మంత్రిమీద గౌరవాతిశయమువల్ల రాజు రాత్రల్లా ఆమెతో గడిపినాడు. రెండోవండు రెండో భార్యకు ఇవ్వవలె నని రాజు తనతలగడకింద ఉంచినాడు. ఆయనకు నిద్ర రాగానే అధికసంగమ తనకే ఇద్దరు కుమారులు కలగవలె నని కోరి, రెండోఫలాన్ని కూడా తినేసింది. స్త్రీలకు సవతులమీద ద్వేషము నమాజము. తెల్ల వారింది. రాజు లేచి పండుకోసము దిండు కింద వెతికితే కనుక లేచు. అతడు విచారముతో మును మనసులో లేక పగలు గడిపి రాత్రి రెండోభార్యదగ్గికి వెళ్ళినాడు. ఆరాని తనకు ఒకవండు ఇవ్వమని భర్తను కోరింది. 'నీసవతి మోసము చేసి నుండు కూడా తానే తిన్నది.' అని రాజు చెప్పగా కావ్యాలంకార భేదపడింది.

నవనూనపులు నిండగా అధికసంగమకు ఇద్దరు కుమారులు కలిగి నారు. రాజు అనుచుండనందము అనుభవించి ఆనందోత్సవము చేసినాడు. పెద్దకుమారునికొళ్ళు ఇందీవరములవలె ఉండడమువల్ల ఇందీవర సేను డని, తన ఇష్టము లేకుండా భార్య ఫలము తిన్నది కనుక రెండో కుమారునికి అసచ్చాసేనుడని పేర్లు పెట్టినాడు. సంతతికి పుత్రద్వయము కలగడమువల్ల కావ్యాలంకార ఈర్ష్యాద్వేషములతో "అయ్యో! ఈ దుర్మార్గురాలు నాకు కొడుకులు లేకుండా మోసం చేసింది. దీనిమీద

తామసామువలె పగతీర్చుకొంటాను. దీనికుమాళ్ళను నాశనముచేస్తాను, అని ఆలోచన చేసింది. ఆకుమాళ్ళు పెరుగుతున్న కొద్దీ సవతిహృదయములో వైరవృక్షముకూడా ఎదుగుతున్నది. క్రమేనా కుమారులు యువకులై, జగీషువులై తండ్రితో “తండ్రి, మేము చాలా శస్త్రవిద్యను నేర్చినాము. మాకు వయసు వచ్చింది. ఈభుజాలను వ్యర్థముగా ఎలా భరించము? జగీష లేని క్షత్రియునికి బాహువులెందుకు? ఈపదుచుతన మెందుకు? అందునల్ల మాకు దిగ్విజయము చేయవలెనని ఉత్సాహము పరవళ్ళు తొక్కుతున్నది. అనుమతి ఇవ్వండి” అని విన్నవించినారు. తండ్రి కుమారులదిగ్విజయయాత్రకు సన్నాహము చేయించి మీకు ఆపద కలిగితే అంబికను స్మరించండి. ఆదేవివరప్రసాదమే మీరు!” అని యెప్పి మంగళము పలికి ఆశీస్సులిచ్చి పంపినాడు. రాజకుమారుల సహాయార్థము ప్రజ్ఞాశాలి అయిన మంత్రినికూడా పంపినాడు.

రాకుమారులు ప్రథమములో తూర్పుదిక్కు జయించి, ఓడిపోయిన రాజులు వెంట రాగా దక్షిణదిశను జయించినారు. ఆవిషయము రాజదంపతులకు తెలిసి మురిసినారు. సవతిత్వల్లి కావ్యాలంకార ద్వేషముతో మండిపండి సంధివిగ్రహకాయస్థునికి లంచమిచ్చి, వానిచేత “ఈనాకుమారులు భుజదర్పముచే భూమి నంతా జయించి నారాజ్యమును అపహరింప దలచినారు. మీరు నాభక్తులు అయితే విచారింపక నాకుమాళ్ళను ఇద్దర్నీ వెంటనే హతమార్చవలసింద” అని రాజాజ్ఞగా ఉత్తరము వ్రాయించి, రహస్యముగా ఆజాబు వార్తాహరుని చేతికిచ్చి ఆకుమారులదండులో ఉన్న సామంతులకు పంపింది.

సామంతరాజులు రాజాజ్ఞ అతికఠినమనీ రాజునీలి కర్కశమనీ గ్రహించి ఏమీచేయలేక కూడబలుకుకొని రాజకుమారులమీద అనురాగము ఉన్నప్పటికీ వాళ్ళను సంహరింప దలచినారు. మంత్రికి ఆసంగతి తెలిసి, మనములకు యెప్పి వాళ్ళను గుర్రాలమీద ఎక్కించి అరణ్యానికి

తీసుకుపోయినాడు. తాతగారితో రాజపుత్రులు ప్రయాణము చేస్తూ వింధ్యారణ్యము ప్రవేశించారు. రాజపుత్రుల గుర్రములు మరునాడు మధ్యాహ్నం వేళవరకూ ప్రయాణము చేయడమువల్ల దప్పికవల్ల కిందపడి చనిపోయినవి. ఆకలిదప్పికలవల్ల, ఎండదెబ్బవల్ల రాజపుత్రులు చూస్తూ ఉండగా మంత్రి మరణించినాడు: “అయ్యో అవిరాధముచేయనిమమ్ముల్ని సవతితల్లి నూట విని తండ్రి మాప్రాణాలు తీయిస్తాడా?” అని వాళ్ళు దుఃఖిపడి, పూర్వము తండ్రి చెప్పినప్రకారము అంబికాదేవిని స్మరించినారు. దేవీస్మరణమాత్రాన రాజకుమారుల ఆకలిదప్పికలు తీరినవి, మార్గాయాసము శమించింది. వాళ్ళు వింధ్యకాంతారవాసిని అయిన అంబికాదేవిని దర్శించి నిరాహార్యులై కఠోంతపము ఆరంభించినారు.

ఈలోగా శిబిరములో సామంతులు కూడి రాజకుమారులను సంహరించాలని వచ్చి వాళ్ళు కనపడనందున రాజు ఏమనుకొంటాడో నని భయపడ్డారు. ఆసామంతులు పరిత్యాగనేనరాజు దగ్గికి వెళ్ళి ఆజాబు మాటించి సంగతి యావత్తూ మనవి చేశారు. రాజు సృతాంతము విని ఆశ్చర్యపడి ఉగ్రుడై “ఇది నాఉత్తరము కాదు. మాయగా ఉంది! మీరు ఈమాత్రము గ్రహించలేదే? తపస్సు చేసి కన్నకొడుకులను చేతులారా చంపుతానా? మీరు పిల్లలను చంపిశారా?” అని ఆదుర్దాగా ప్రశ్నమీద ప్రశ్న అడిగి తప్పుడుజాబు వ్రాసిన కాయస్థుణ్ణి పిలిపించినాడు. ఆకాయస్థుడు పారిపోయి పట్టుపడినాడు. రాజు వాణ్ణి శిక్షించి వాడివల్ల తనభార్య కార్యాలంకార చేసిన ద్రోహము తెలుసుకొని ఆమెను నేలమూర్తిగలో ఉంచినాడు. రాజు సామంతులను తప్పించి ఆలభికారములో కొత్తవాళ్ళను నియమించి కుమారుల క్షేమసమాచారాలు తెలుసుకొంటూ అంబికాధ్యానము చేస్తూ ధర్మకార్యములు ఆచరిస్తున్నాడు.

వింధ్యారణ్యములో వింధ్యవాసిడేవి ఇంకీవరకేనుని తపస్సుకు ప్రీతి

చెంది న్యన్నములో సాక్షాత్కరించి ఖడ్గమిచ్చి “పుత్రా! ఈఖడ్గప్రభా
వమువల్ల శత్రుకోటిని అవలీలగా జయించగలవు. నీకోరిక లన్నీ సిద్ధి
స్తవి” అని పలికి అంతర్ధానమైనది. ఇందీవరసేనుడు నిశ్చలేచి చేత
కత్తిచూచి తమ్ముడికి చూపి న్యన్నపుత్రాంతము చెప్పి సంతోషపెట్టి
నాడు. ఉదయము అశుడు వన్యహారములతో పారణచేసి దేవదర్శనము
చేసి నమస్కరించి ఆమెఅనుగ్రహమువల్ల అమందానందము పొంది కత్తి
చేతపట్టి సోదరసహిషిముగా బయలుదేరినాడు. అన్నదమ్ములు కొంత
మేర ప్రయాణము చేసి మేరువర్వతశిఖరాల వంటి బంగారుమేడలతో
ఉన్ననగరాన్ని చూచినారు. నగరద్వారాన రాక్షసుడు పహరా ఇస్తూ
ఉండగా అన్నదమ్ములు వాణ్ణి నగరనామము నగరపాలకుని నామము
అడిగినారు. అది శైలపుర మనీ, యమద్రంఘ్రి డనేరాక్షసుడు రాజనీ,
శత్రునాశకు డనీ చెప్పినాడు. ఇందీవరసేనుడు రాక్షసరాజును హత
మార్చువలెనని పురములో ప్రవేశించినాడు. ద్వారపాలకుడు రాజపుత్రుని
పోనీయక ఆటంకపరచగా, ఇందీవరసేనుడు కత్తి చూసి వాని తల సరికి
నాడు. అశుడు రాజమందిరమున జొరబడి సింహాసనముమీద కూర్చున్న
భీకరాకారు డయిన యమద్రంఘ్రిని చూచినాడు. చూచి వెంటనే అతనిని
తనతో యుద్ధానికి పిలిచినాడు. రాక్షసుడు కత్తి చూసి లేచి హోరా
హోరిగా ఇందీవరసేనునితో పోరినాడు. ఆద్వంద్వయుద్ధములో రాక్ష
సుని తల చాలసార్లు తెగి పడిపోవడమూ, మళ్ళీ తల మొలవడమూ
సంభవించింది. ఆరాక్షసమాయ గ్రహించి అతనిపక్కనే ఉన్నకుమారి,
ఇందీవరసేనునిమీద అనురాగమువల్ల అతనికి సంజ్ఞ చేసింది. ఆకన్య
చేసినసంకేతము గ్రహించి రాజపుత్రుడు ఒక్కవేటుతో రాక్షసుని శిర
స్సును రెండుగా చీల్చివేసినాడు. రాక్షసునిశక్తి నిర్జీవమైపోగా తల తిరిగి
మొలవలేదు. అశుడు వెంటనే మరణించినాడు. అక్కడ ఉన్నవరాం
గనా కుమారికలను ఇందీవరసేనుడు “ఎవ రీరాక్షసరాజు? ఇతనిమరణము

వల్ల మీకు సంతోషము ఎందుకు? అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. అప్పుడు కుమారి రాక్షసువృత్తాంతము చెపుతున్నది. “ఈశైలపురాన్ని వీరభుజుహారాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఈమె మనదంష్ట్ర రాజపత్ని. రాక్షసుడు రాజును మాయాశక్తివల్ల భక్షించినాడు. రాజపరివారాన్ని కూడా రాక్షసుడు తనపొట్టన పెట్టుకొన్నాడు అతడు రాజపత్నిని ఉంచుకొని, నిర్మానుష్యమైన యీరమణీయనగరంలో సువర్ణగృహము కట్టించుకొని, పరివారాన్ని పంపి ఈమెతో సుఖము అనుభవిస్తున్నాడు. నాపేరు ఖడ్గదంష్ట్ర. నేను ఈమెచెల్లెలిని. కన్యను. నిన్ను చూచి వలచినాను. రాక్షసుడు మరణించగా మనవివాహానికి ఏమీ అడ్డంకి ఉండదు.” ఇందీవరనేనుడు గాంధర్వవిధిగా ఖడ్గదంష్ట్రను వివాహము చేసుకొని దేవీ కరవాల మహిమాలితయమువల్ల, స్మరణమూత్రాన కలిగినభోగములను అనుభవిస్తూ తమ్మునితో అక్కడే ఉన్నాడు.

ఒకనాడు ఇందీవరనేనుడు అంబికాదేవిని తలచినాడు. ఆదేవీకటాక్షమువల్ల విమానాన్ని నిర్మించి, తమ్ముడైన అనిచ్ఛానేనుణ్ణి అందులో ఎక్కించి తనవిషయము విశదముగా తెలియజేయ మని తల్లిదండ్రుల దగ్గరికి పంపినాడు. అనిచ్ఛానేనుడు విరావతీనగరికి వెళ్ళి, చంద్రునికి చకోరాలవలె ఉన్నజననీజనకులను తనరాకవల్ల సంతోషపెట్టి వారికి ప్రణమిల్లినాడు. అతడు అన్నగారికష్టసుఖాలు తల్లికీ తండ్రికీ చెప్పినాడు. సవతితల్లి చేసినద్రోహమని అతడు తెలుసుకొని అందరిఅదరము పొందుతూ అక్కడే కొన్నాళ్ళపాటు ఉన్నాడు. ఇలా ఉండగా అతనికి దుస్స్వప్నము వచ్చింది. అప్పు డతడు అన్నగారిని తలచి తండ్రితో “నాన్నా, నేను అన్నను తీసుకొని వస్తాను. నాకు సెలవియ్యండి!” అని అడిగి, విమానము ఎక్కి గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసి శైల పురికి వెళ్ళి ఉదయాన అన్నగారిదగ్గరికి వెళ్ళిచూడగా ఇందీవరనేనుని ప్రక్కనే ఖడ్గదంష్ట్ర మదనదంష్ట్రలు దుఃఖిస్తూ ఉన్నారు. ఇందీవర

నేనుడు మాట లేకుండా నేలమీదపడి ఉన్నాడు. అనిచ్చానేనుడు అన్న గారిదురవస్థకు కారణము తెలుసుకోవలె నని వాళ్ళను అడిగినాడు. మదనదంష్ట్ర అక్కను తిట్టగా ఆమె ఇలా అన్నది: “నీవు వెళ్ళిన తరువాత నేను ఒకపర్యాయము స్నానానికి వెళ్ళగా నీఅన్న మాలక్కయ్యతో కలిసి ఉండగా నేను వచ్చి ప్రత్యక్షముగా చూచాను. నాకు వల్లమాలిన ద్వేషము కలిగింది. ఖడ్గప్రభావమువల్ల నాభర్త లక్ష్యపెట్టక వ్యభిచరిస్తున్నాడు. ఈపాగరుఅణచా అని ఆయన నిద్రపోగా ఖడ్గాన్ని అగ్నిలో పడి వేశాను. ఖడ్గము మలినమైనది. ఈయన ఇలా పడిఉన్నాడు. మదనదంష్ట్ర నన్ను తిట్టిపోసింది. నాకు పశ్చాత్తాపము కలిగింది. కర్తవ్యము తోచక అక్కచెల్లెళ్ళము చనిపో దలుచుకోగా నమయానికి నీవు వచ్చినావు. అందువల్ల నీవే మమ్మల్ని నడికి వెయ్యి” రాజువుత్త్రుడు బాధపడి కింకర్తవ్య తామూఢుడై కత్తిదూసి తనను పొడుచుకోబోగా అశరీరవాణి “రాజుకుమారా, సాహసము వద్దు. నీఅన్న చావ లేదు. ఖడ్గాన్ని మరిచిన నీఅన్నకు బుద్ధి చెప్పా అని దేవి ఇతన్ని మూర్ఛపాలు చేసింది. ఖడ్గదంష్ట్ర అపరాధిని ఎంత మాత్రమూ కాదు. వీ రిద్దరూ పూర్వజన్మలో నీఅన్న భార్యలు. అందు వల్ల నీఅభీష్టము నెరవేరేందుకు దేనిని ప్రార్థించు” అని పలికింది.

అనిచ్చానేనుడు మరణప్రయత్నము మాని అగ్నికళంకిత మైహకత్తిని తీసుకొని విమాన మెక్కి వింధ్యవాసినిదేవి సాదాలనన్నిధికి వెళ్ళి అక్కడ తనశరనును బలి ఇచ్చి, దేవికి తృప్తి కలిగించా అని కత్తి దూసినాడు. అశరీరవాణి ‘పుత్రా’ సాహసించకు. నీఅన్న జీవిస్తాడు. నీభక్తి గొప్పది. కత్తి అమలినము అవుతుం” దని పలికింది.

కత్తి స్వచ్ఛమై తథతథ మెరయగా అతడుదాన్ని చేత పుచ్చుకొని దేవికి ప్రదక్షిణ నరుస్కారాలు చేసి విమానము ఎక్కి ఉత్సుకుడై కైలపురికి వెళ్ళినాడు. సరిగా అప్పుడే ఇందీవరనేనుడు మూర్ఛనంది

లేచినాడు. తమ్ముడు అశ్రుపూరితలోచనమై అన్న పాదాలమీద పడి నాడు. అన్న తమ్మునికంతానింగనము చేసినాడు. భర్తను రక్షించి నందుకు నదినగార్లు అనిచ్చాననుని పాదాలదగ్గర వాలినారు. ఇందీవర సేనుడు కతూపాలముతో సంగతి ఏమిటని ప్రశ్నించగా తమ్ముడు జరిగిన దంతా విశదముగా చెప్పినాడు. ఇందీవర సేనుడు ఖడ్గదంష్ట్రమీద కోపగించ లేదు. అతడు భ్రాతృభక్తికి చాలామెచ్చుకొన్నాడు. అతడు జననీ జనకులను చూడవలె నని ఉవ్వీ ఘోషి, సవతి తల్లిచేసినద్రోహము విని తమ్ముడిచ్చినకత్తిని గ్రహించి అంటికాదేవిని ధ్యానించగా వింధ్య వాసినీదేవి అయినఅంటిక కటాక్షించి విమాన మిచ్చింది. ఇందీవర సేనుడు, అతనితమ్ముడూ, ఖడ్గమదనదంష్ట్రలూ విమాన మెక్కి, లోకులంతా ఆశ్చర్యపడతూ ఉండగా ఐరావతీ నగరికి వెళ్ళి ఆకాశమునుంచి దిగినారు. అన్నదమ్ములు తల్లిదండ్రులకు నమస్కారము చేయగా వారి శిరములు జననీజనకుల బాష్పధారలతో తడిసినవి. స్ఫురద్రూపిణులైన ఇద్దరు కోడళ్ళను చూచి అత్తమామలు సంతోషించినారు.

ఇందీవర సేనుడు జాయాసహితముగా తల్లిదండ్రులవద్ద కొంతకాలము నివసించి తండ్రిఅనుమతి పొంది తమ్మునితో దిగ్విజయయాత్రకై బయలుదేరినాడు. దేవీదత్త ఖడ్గప్రభావమువల్ల ఇందీవర సేనుడు పృథివీచక్రాన్ని నిర్వక్రపరాక్రమముతో జయించి సామంతులనుంచి సువర్ణగజ ఘోటకములనుతననగరికి తెచ్చినాడు. ఇందీవర సేనుడు సోదరసమేతముగా రాజధానినగరి ప్రవేశించి, తల్లిని అమందానందములో ఓలలాడించినాడు. అతడు మరునాడు పృథివీమండలాన్ని తండ్రికి అర్పించినాడు. అతనికి సుప్రార్థితునికివలె ఆకస్మికముగా పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగింది.

ఇందీవర సేనుడు తండ్రితో ఇలాఅంటున్నాడు: “తండ్రి! పూర్వజన్మజ్ఞానము నాకు కలిగింది. హిమవర్షతసానువులమీద ముక్తానగరాన్ని ముక్తాననుడు అనేవిద్యాధరేశ్వరుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆరాజకు

కంబుమతి అనేరాణివల్ల పద్మనేన రూపనేన నామధేయు లయిన ఇద్దరుకుమారులు కలిగినారు. పద్మనేనడు స్వయముగా ఆదిత్యప్రభ అనేవిద్యాధరకన్యను వలచినాడు. అది చూచి దానిచెలి చంద్రమతి అనేవిద్యాధరి కామూర్తితో అతనిని వరించింది. ఇద్దరిభార్యల ఈర్ష్యవల్ల అతడు వేగిపోతున్నాడు. రెండుకొప్పులు ఒకచోట ఎలా ఇముడుతవి? భార్యలపోరు పడలేక తపోవనికి వెళ్ళి దుఃఖినివృత్తిమార్గముచూసుకొంటానని అతడు తండ్రిఅనుమతి వేడినాడు. అందుకు తండ్రి అలిగి “తపోవనానికి పోవడము ఎందుకు! మానవలోకానికి వెళ్లు. కలహాసక్త అయిన నీభార్య ఆదిత్యప్రభ రాక్షసజాతిలో వుట్టి నీభార్య అవుతుంది. నీమీద ప్రేమతో ఉన్న చంద్రమతి మానవలోకములో నిన్నే పతిగా పొందుతుంది. నీవెంట రాదలచిన నీతమ్ముడు వచ్చేజన్మలో నీతమ్ముడై జన్మిస్తాడు. ఇద్దరిభార్యలపోరు ఇంతటితో తీరక ఇంకా కొంతకాలము అనుభవిస్తావు.” అని “రాజపుత్రుడవై భూచక్రమును జయించి తండ్రికి నీ విచ్చి నప్పుడు, వీరితో కూడా జాతినిస్కరించి విముక్తి పొందుతావు” అన్నాడు.

తండ్రి ఇలా పలుకగా పద్మనేనుడు స్వజనులతో మర్త్యలోకములో అవతరించినాడు. నాయనా, ఆపద్మనేనుడనునేనే; నీకుమారుడు ఇందీవర నేనుడనయి వుట్టి నాకృత్యము నెరవేర్చినాను. రూపనేనుడను రెండవ విద్యాధర కుమారుడు నాతమ్ముడు అనిచ్చానేను డైనాడు. ఆ ఆదిత్య ప్రభ, చంద్రమతి ఈ ఖడ్గదంష్ట్రా మదనదంష్ట్రలు. ఇప్పటికి మా శాపము తీరింది. నాయనా! మేము విద్యాధరపదము పొందుతాము.

ఇలా అని అన్నదమ్ములు, భార్యలు మానవరూపములు విడిచి పెద్దలకు ప్రణామము చేసినారు. ఇందీవర నేనుడు. (పద్మనేనుడు) భార్యలను నిజాంకమున కూర్చో పెట్టుకొని ముక్తానగరికి వెళ్ళినాడు. అతనిని అతనిభార్యలను చూచి ముక్తానేనుడు కంబుమతి సంతోషించినారు. ఆదిత్యప్రభ, చంద్రమతి ఈర్ష్య లేకుండా సుఖముగా ఉంటున్నారు.

ఇలాగోముఖుడు సరవాహనదత్తునికి మార్గాయాసము అవనయించే నిమిత్తము కథ చెప్పి “గొప్పవారికి గొప్పణ్ణీకము కలిగినా, చివరకు మహాభ్యుదయము కలుగుతుంది. సామాన్యులనుఖదుఃఖాలు అల్పముగా ఉంటవి. రత్నప్రభాదేవి విద్యామహిమాలికయముచేత నీవు సురక్షితముగా కర్పూరికను. పొందగలవు.”

సరవాహనుడు కథ విని మార్గాయాసము ఎరుగక నడిచి సందేవేళ రాజహంసరాజితమై పద్మనిలయ మైనసరస్తీరము చేరి సరస్సులో స్నానము చేసి భక్తితో శివపూజ కావించి సురభిమధురఫలములను ఆరగించి, మిత్తునిలో చిగురువాన్పమీద రాత్రి శయనించినాడు.

త ర ం గ ము : ౪౩

మరునాడు ఉదయాన సరవాహన గోముఖులు సరస్సునుంచి ప్రయాణము సాగించినారు. రాజ గోముఖునితో “ప్రియమిత్రుడా! రాత్రి నాకు స్వప్నములో తెల్లవారేముందు తెల్లచీర కట్టుకొన్న దివ్యకన్య కనబడి, “వత్సా, చింతపడకు. సముద్రతీరాన అరణ్యముచివర మహానగర మున్నది. అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకో. తరువాత కర్పూరసంభవ నగరము వెళ్ళగలవు. కర్పూరిక నీకు లభిస్తుంది” అన్నది” అని చెప్పినాడు. గోముఖుడు “దేవా! నీపైన దేవతానుగ్రహము కలిగింది. నీకు అసాధ్య మేమి ఉన్నది? నీకోరిక తప్పక ఈడేరుతుంది” అన్నాడు.

సరవాహనదత్తుడు లోలోపల సంతోషించి సముద్రతీరాన ఉన్న మహానగర విపణిపీఠిలో ప్రవేశించినాడు. ఎక్కడ చూచినా సాలభంజ కలు వారవిలాసిసీరూపములతో విలసిల్లి చేష్టలు మాత్రము చేస్తున్నవి. సరవాహనదత్తుడు గోముఖునితో రాజమందిరములోకి వెళ్ళి చూడగా అక్కడకూడా కొయ్యబొమ్మలు చేష్టలు చేస్తూ ఉన్నవి. అక్కడ అశ్వములు గజములుకూడా యంత్రాలవలెనే ఉన్నవి. రాజ గోముఖు

నితోకూడా సునిర్ణయికార మైనరాజగృహమును చూచి ఆశ్చర్యపడుతూ అందులో ప్రవేశించి అక్కడ యంత్రములవలె చేష్టలతో ఉన్న ప్రతీ హరినీ, వేశ్యాగనాపరివృత్తుడై, జడము లయిన ఇంద్రియాలను నడిపించే ఆత్మవలె రత్నసింహాసనాధిష్ఠాతనూ చూచినాడు. ఆభవ్యపురుషుడు సరవాహనుని చూచి లేచి కుశల మడిగి నిజాసనముమీద కూర్చోబెట్టి “ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఒక్కణ్ణి వెంటబెట్టుకొని వచ్చావు?” అని ప్రశ్నించినాడు. సరవాహనదత్తుడు న్యవిషయము చెప్పి అతని వృత్తాంతము చెప్పనుని కోరగా ఆభవ్యుడు ఇలా చెబుతున్నాడు:

వడ్రంగి పోదరుల కథ

భూదేవీకాంచినవలె గుణగుంభిత కాంచీనగరిని బాహుబలమహారాజు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. అతడు భుజదర్పమువల్ల శ్రీని జయించి సిరిసి కోశాగారములో బంధించి చాపల్యమును పోగొట్టినాడు. ఆయనరాజ్యములో మయశిల్పనిర్మాణములో మహాసమర్థులమై మే మిద్దరము అన్న దమ్ములము ఉన్నాము. నాలన్న ప్రాణధరుడు వేశ్యలోలుడు. నాపేరు రాజ్యధరుడు. మాలన్న పితృ మైన ఆస్తిని స్వార్జితాన్ని కూడా ఖర్చు చేసి, ఆస్తి పోయినా వేశ్యను పోషించడానికి ధనార్జన చేయవలసి వచ్చింది. అతడు అతివ్యసనానకొయ్యలో హంసలను రెండిటిని నిర్మించి, తాడువల్ల వాటిని కదలేట్టట్టు చేసినాడు. తాడు లాగితే ఆరెండు హంసలూ తాత్రి ప్రయాణము చేసి మహారాజు కోశాగారమునుంచి యంత్రప్రయోగముచేత కిటికీద్వారా ప్రవేశించి, పేటికలో ఉన్న ఆభరణము మాలన్నకు తెచ్చి ఇచ్చేవి. మాలన్న ఆసగను అమ్మిఉంచుకొన్నదాన్ని పోషించుతున్నాడు. ఇలాగే ప్రతిరోజూ మాలన్న మహారాజు ధనాగారాన్ని దోస్తున్నాడు. అకార్యకరణము కూడదని నేను హితము చెపితే నాకు పెడచెని నిగుడుతున్నాడు. కోశాగారాన్ని

పహారా ఇచ్చేవాడు, కోశాగారాధ్యక్షుడూ బొక్కసముతో ధనము తిరిగిపోవడము గ్రహించి తెల్లపోయి ప్రభువుకు నివేదించినారు. కోశాగారములో రక్షకులు రా త్రెల్లా మేలుకొని సంగతి కనిపెట్టవలసిందని రాజు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు.

పహారావాళ్ళు రాజాజ్ఞప్రకారము మేలుకొని ఉండగా, మాలన్న పంపిన రెండుహంసలూ యథాప్రకారముగా గవాక్షమార్గాన కోశాగారములో దిగి యంత్రప్రయోగమువల్ల జరుగుతూ ముక్కుతో నగను కరుచుకొని పోబోయినవి. పహారావాళ్ళు హంసల తాళ్ళను తెంపి వాటిని రాజుకు చూపించాలని నిశ్చయించుకొన్నారు. హంసలు తిరిగి రాకపోవడమువల్ల మాలన్న తికమక పడుతున్నాడు. అతడు నాతో “తమ్ముడూ! తాడు తెగింది! యంత్రములో నీల జారింది. ఇక్కడ నుంచి మనము మరము ఎత్తేయ్యాలి. ఇక్కడే ఉన్నామా మనల్ని రాజు పట్టుకొంటాడు. అదివరకే మాయాయంత్రశిల్పుల మని మనకు పేరుప్రతిష్ఠ లున్నవి. ఒకసారి మర తిప్పితే ఎనిమిదివందలయోజనాలు వెళ్ళగల నానాయువిమానము ఎక్కి విడేశానికి పోదాము. ఆర్థ వాక్యము విననందుకు ఫలము అనుభవిస్తున్నాను. దుష్కర్మానుభవము నీమీదికికూడా వచ్చింద” అంటూ సకుటుంబముగా అతడు ఆకాశవిమానము ఎక్కినాడు. నేను మాత్రము విమానము ఎక్కలేదు. మాలన్న ఎక్కడికో విమానములో వెళ్ళిపోయాడు.

తెల్లవారితే నాప్రాణాలకూ మోసము వస్తుందిఅని గ్రహించి నా హాయువిమానములో నేను ఎక్కి రెండువందలయోజనాలు ప్రయాణము చేశాను. సముద్రతీరాన ఈవిమానాన్ని వదిలి సందేహముతో ఈనిర్జన మైనపట్టణము చేరినాను. రాజమందిరములో ప్రవేశించి వస్త్రాభరణ శయ్యాభోగములు అనుభవించినాను. సంజవేళ నేను ఉద్యానములోని సరస్సులో స్నానము చేసి పళ్ళు తిని రాజశయ్యమీద పరుండి,

“మనుష్యులు లేనిచోట నేను ఏమి చెయ్యను? తెల్లవారినతరువాత ఎక్కడి కయినా పోతాను. ఇప్పటికి బాహుబలమహారాజువల్ల భయము తీరిపోయింది,” అనే ఆలోచనలో నాకు కంటికి కునుకు పట్టింది. స్వప్నములో దివ్యపురుషుడు మయూరవాహనుడై వచ్చి “ఇక్కడే ఉండు. మ రెక్కడికీ వెళ్ళకు. ఆహారసమయాన మధ్యమపురము వెళ్ళు” అని చెప్పి అదృశ్యుడైనాడు. నేను నిద్ర లేచి కుమారస్వామి నిర్మించిన పవిత్రప్రదేశమే ఆపుర మని గ్రహించి కుమారస్వామివారి అనుగ్రహము నామీద కలిగిందని అక్కడే ఉండ దలచినాను. ఆహ్నికము నెర వేర్చుకొని భోజనానికి మధ్యమపురము వెళ్ళినాను. వెళ్ళిచూచేప్పటికి సువర్ణపాత్రల నిండా నెయ్యి, పాలు, అన్నమూ ఉన్నవి. స్వప్న కృత్తుకా కంఠదమ్ముముగా తిండి తిని తుష్టి పొందినాను. స్మరణ మాత్రాన సమస్తభోగాలు అనుభవిస్తున్నాను. అయితే ధ్యానమువల్ల ప్రియాదిపరిజనము మాత్రము రాలేదు. నేను ఒంటరితనము ఓర్చలేక యంత్రమయజ్ఞాన్ని నిర్మించాను. ఇలా ఏకాకినై అదృష్టమువల్ల రాజ తీవితో రాజభోగాలను జరుపుకొంటున్నాను. దేవనిర్మిత మైన ఈనగర ములో మీరు ఉండండి. మీకు యథాశక్తి సవర్యలు చేయిస్తాను.”

రాజధరుడు ఇలా చెప్పి సరవాహన గోముఖులను నగరోద్యాన వాటికకు తీసుకొని వెళ్ళినాడు. సరవాహనదత్తుడు దిగుడుబావిలో స్నానము చేసి తామరపువ్వులతో శివపూజ చేసినాడు. భోజనవేళ సమీపించగా రాజధరుడు వా ల్భిద్దరినీ మధ్యమపురము తీసుకు వెళ్ళి నాడు. రాజధరుడు ధ్యానము చేయగా బంగారుగిన్నెలలో షడ్రసోపేత మైనఆహారము నిండినది. అందరూ భోజనము చేసినారు. భోజనప్రదేశము దానంతట అదే పరిశుద్ధ మయింది. సరవాహనదత్తుడు తాంబూలము వేసుకొని ఆసవములు సేవించినాడు. అతడు ఆనగరమహత్త్వము నకు ఆశ్చర్యపడి, రాజధరుడు రాత్రిభోజనము చేసినతర్వాత విశ్రమించి

నాడు. సరవాహనునికి సుఖభోజనము, సుఖతల్పము ఉన్నా కర్పూరిక మనసులో తారాడుతూ ఉండడమువల్ల నిద్రపట్టలేదు. రాజధరుడు “ఏమి, నిద్ర పట్టడం లేదా? నీప్రియురాలు లభ్య మవుతుంది. అంగన లక్ష్మీవలె స్వయముగా మహాసత్వస్థి వరిస్తుంది. ఇందుకు తార్కాణముగా కథచెవుతాను :

మానసర కథ

“నేను చెప్పిన కాంచీనగరరాజు బాహుబలునిదగ్గర అర్థలోభుడనే సార్థకనామధేయుడు ప్రతీహారుడు. అతనిభార్య మానసర చక్కనిచుక్క. అతడు అర్థలోభమువల్ల పనివాళ్ళను విశ్వసించక, పనిపాటలూ, వర్తకవ్యాపారములూ చూడుమని భార్యను నియోగించినాడు. ఆమెకు ఇష్టము లేకపోయినా అతనిమాట తోసివెయ్య లేక వర్తకులతో జేర సారాలు చేస్తూ ఉన్నది. ఆమెఅందచందాలవల్ల మధురభాషణ ములవల్ల లోకు లందరూ ఆకర్షణలో పడ్డారు. గజాశ్వరత్నవ్యాపార ములో ఆమెకు కావలసినంత లాభము వచ్చింది. అర్థలోభుడు అర్థ ప్రధానుడు కనుక సంతోషించినాడు. ఒకనాడు అక్కడికి దూరదేశము నుంచి సుఖదను డనేవర్తకుడు అశ్వములు, వస్త్రాభరణాలు తీసు కొనివచ్చినాడు. అతనిరాక తెలిసి అర్థలోభుడు భార్యతో “సుఖదను డనే వైశ్యుడు వచ్చాడు. అతడు ఇరవైవేల గుర్రాలూ, చీనాదేశము నుంచి పట్టుబట్టలూ తెచ్చినాడు. నీవు అతని దగ్గరికి వెళ్ళి అయిదువేల అశ్వములను, పదివేలపట్టుతాపితాలను కొను. ప్రస్తుతము నాదగ్గర ఉన్నగుర్రాలతో, కొనబోయేవాటితో రాజదర్శనముచేసి వర్తకము చేస్తాను” అని చెప్పినాడు.

మానసర సుఖదనునిదగ్గరికి వెళ్ళి అశ్వములను, వస్త్రాలను మూల్యానికి అడిగితే ఆమెలూపద్యమును తిలకించి మోహించి ఏకాంతములో

“నీకు వస్త్రముగాని అశ్వముగాని ధరకు ఇవ్వను. నాతో ఒకరాత్రి గడిపితే అయిదువందల అశ్వాలను అయిదువేల పట్టుతాపితాలను ఇస్తాను” అని ఆమెను వేడినాడు. మానవర భర్తదగ్గరికి వెళ్ళి వర్తకునికోరిక తెలిపింది.

అర్ధలోభుడు అర్ధలోభమువల్ల “ప్రియా, అయిదువందల అశ్వాలు, అయిదువేల పట్టుబట్టలు ఒకరాత్రి లభిస్తూ ఉండగా ఈవిషయములో దోషమేమిటి? వెళ్ళు. తెల్లవారగానే ఇక్కడికిరా” అని భార్యను వర్తకునిదగ్గరికి పంపినాడు. మానవర “ఛీ! భార్యను అమ్ముకొనే మహా పాపి వీడు! మహాలోభి. వందలకొద్దీ గుర్రాలు, వేలకొద్దీవస్త్రాలు ఒక రాత్రే ఇచ్చే ఉదారు డయినవర్తకుడే నాభర్త!” అని తలచి సుఖధనుని దగ్గరికి వెళ్ళింది. రాత్రి సుఖధనుడు మానవరతో గడిపి కృతార్థుడైపట్టు భావించి అన్నమాటప్రకారము అశ్వాల్నూ పట్టుబట్టల్నూ అర్ధలోభునికి పంపినాడు. అర్ధలోభుడు లజ్జాభిమానములు లేక, పరపురుషుని కూటమి పొందినభార్యను పిలుచుకొని రమ్మని నౌకరులను పంపినాడు. మానవర నేపథ్యంతో “నేను అమ్ముడు పోయి ఇతరునిభార్య వైనాను. అర్ధలోభుని అర్థాంగిని ఎలా అవుతాను? ఆయనకు సిగ్గు లేక పోతే నాకు మాత్రము ఉండవద్దా? వెళ్ళండి. ఎవడు నన్ను కొన్నాడో వాడే నాభర్త” అని నిశ్చయముగా చెప్పింది. నౌకర్లు తలఎత్తుకోలేక అలాగే వెళ్ళి అర్ధలోభునితో మనవి చేశారు. అర్ధలోభుడు భార్యను బలాత్కరముగా తీసుకు రా దలచినాడు. అప్పుడు హరబలుడు అనేవైద్యుడు అర్ధలోభునితో “సుఖధనుడు వీరుడు. అతని దగ్గర నీకు ధైర్యము ఉండదు. అతనిబాదార్యమును చూచి నీభార్య అతనినే భర్తగా తలచింది. నీతరం కాదు ఆమెను తీసుకురావడం! అతనికి ఎంతమందో స్నేహితులున్నారు; చాలా బలగము ఉన్నవాడు. అసలు నీది తోషము. నీలోషము చూచి మానవర అనప్యాయముకొని ఆ వర్తకుణ్ణి ప్రేమించింది. నీవు తేతకానివాడవు. ఏమిచేయగలవు? నీనంగతి

తెలిస్తే రాజు కోపగిస్తాడు. భార్యను అమ్మనవాడు ఎవడయినా ఉంటాడా? నో! మూసుకొని కుక్కిన పేనులా ఉండు. నలుగురినోళ్ళతో పడకు” అని హితము చెప్పినాడు. అతనిమాట అర్థలోభుడు పెడచెవిని పెట్టి ఉగ్రుడై సుఖధనుని ఇంటిని ముట్టడించినాడు. అర్థలోభుని పరివారము అడుగంటింది. కర్తవ్యము తోచక అతడు పారిపోయి రాజుతో “దేవా! నాభార్యను సుఖధనుడు అనేవర్తకుడు హరించినా” డని ఫిర్యాదు చేసినాడు. రాజు సుఖధనుని దడించ తలచినాడు. అప్పుడు సంధాను డనేమంత్రి రాజుతో “వధూ! ఆవర్తకునికి పరివారము చాలా ఉంది. లక్షకు పైమాట అశ్వాలు. మీరు తొందర పడకండి. దూతను పంపి సుఖధనుని అభిచరయము తెలుసుకొనండి” అని సలహా చెప్పగా రాజు దూతను పంపినాడు. మానవర తననంగతి యావత్తూ చెప్పింది. రాజు దూతముఖముగా మానవరవృత్తాంతము తెలుసుకొని, ఆమెను చూడగోరి అర్థలోభునితో సుఖధనుని ఇంటికి వెళ్ళినాడు. సుఖధనుడు రాజును సమ్మానించినాడు. రాజు మానవరను చూచినాడు. ఆమె అతని పాదాలమీద పడి భర్త వింటూ ఉండగా యధార్థము చెప్పింది. అర్థలోభుడు విని తూష్టింభావము వహించగా రాజు ఆమెను ‘ఇవ్వడేమి చేయవలె?’ అని అడిగినాడు. మానవర మనసులో నిశ్చయించుకొని “దేవా, ఆపద లేనప్పుడు నన్ను నాభర్త సుఖధనునికి విక్రయించినాడు. చేతగానిభర్తతో నేను కాపురము ఎలాచెయ్యను?” అన్నది.

రాజు ఆమెమాటలకు అంగీకరించినాడు. అర్థలోభుడు మతిలేక మనసులో ఆరాటపడుతూ “దేవా సుఖధనుడూ నేను సైన్యము లేకుండా బాహుబలముతో యుద్ధము చేస్తాము. మాబలాబలాలు అప్పుడు తెలుస్తవి” అన్నాడు. సుఖధనుడు అందుకు అంగీకరించి “యుద్ధములో ఎవరు గెలిస్తే మానవర వానిసొమ్ము” అని చెప్పినాడు. రాజు సరే అన్నాడు. రాజు మానవర చూస్తూండగా సుఖధన అర్థలోభులు గుర్రా తెక్కి

యుద్ధభూమికి వచ్చాడు. యుద్ధారంభములో అర్ధలోభుని అశ్వము బల్కేవుపోటువల్ల ఎగిరి పడగా అర్ధలోభుని సుఖధనుడు నేల కూల్చినాడు. అలామూడుసార్లు బాధపడి గిలగిల కొట్టుకొని గుర్రము చని పోయింది. ఆగుర్రముమీదినుంచి అర్ధలోభుడు నేలమీద పడినాడు. అవకాశము దొరికింది కదా అని సుఖధనుడు అధర్మయుద్ధము చేసి శత్రువును చంపలేదు. చివరకు అర్ధలోభుడు నూతనాశ్వమునుంచి కింద పడి చేతనము కోల్పోగా నాకర్లు అతన్ని ఇంటికి తీసుకొని పోయినారు. సుఖధనుడు రాజువల్ల సత్కారములు పొందినాడు. అర్ధలోభుడు అక్రమముగా ఆర్జించిన ఆస్తి రాజు స్వాయత్తము చేసుకొన్నాడు. సుఖధనుడు నిజబలమువల్ల మానవరసు సంపాదించి సుఖపడుతున్నాడు. సత్వవంతుణ్ణి అదృష్టము ఆశ్రయించి తీరుతుంది.

అందువల్ల ప్రభూ! చింత పడకు. సుఖంగా నిద్రపో. కర్పూరిక నీకు లభిస్తుంది. ఇలా రాజ్యధరుడు నరవాహనదత్తునకు కథ చెప్పి సంతోష పెట్టినాడు.

కర్పూరిక కథ

నరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలి నామస్మరణ చేస్తూ ఎలాగో నిద్ర పోయినాడు. తెల్లవారిన తరువాత గోముఖుడు రాజ్యధరునితో 'స్వామీ! నాప్రభువు కర్పూరికాదేవీకై కర్పూరసంభవపురము వెళ్ళవలె. దయచేసి యంత్రవిమానము చేసి ఇవ్వండి' అని కోరినాడు. ఆ మాట విని రాజ్యధరుడు పూర్వము నిర్మించిన వాయువిమానమును తెప్పించినాడు. నరవాహనగోముఖులు తరంగసంకులమైన సముద్రమున్న దాటి విమానములో గగనమార్గమున ప్రయాణముచేసి ఉత్తరదిశ యం దున్న కర్పూరసంభవపురము చేరినారు. ఆనగరములో ఆకాశము నుంచి నరవాహన గోముఖులు అవతరించగా అందరూ కుతూహల

ముతో నాళ్ళను తెలుసుకోవలె నని నచ్చాడు. సకనాహనుడు గానీ వీరిని అశిశు రాజమందిరసమీపానికి వెళ్ళి పోయినట్లు వృద్ధురాలు అతనికి పేడిది ఇవ్వకా యిక్తి ఆలోచిస్తూ సకనాహనుడు “అమ్మా! ఈమందిరమును ఎందు? అతనికి ఎంతమంది సంతానము? ఆనంతా నము చచ్చినా ఉంటారా? పరదేశస్థులను కనుక అంతా అడుగు తున్నారని చెప్పి” అని అడిగినాడు. వృద్ధాంగుని చెప్పుతున్నది: “మహాను భావ! ఈమూగునంభవనగరాన్ని కర్పూరకమహారాజు పరిపాలిస్తు న్నాడు. అయినకు పిల్లలు లేకశివునిగూర్చి తపస్సుచేశాడు. పాపము, ఆరాణి బుద్ధుల కూడా అపహారాత్రాలు భర్తతోపాటు తపస్సుచేసింది. త్రిగాక్షుడు స ఉపసమిపగా అతనికి స్వప్నములో శివుడు సాక్షాత్కరించి “పుష్కరికన్తు ఉత్తమకన్య నీకు కలుగుతుంది. ఆమెభర్త విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు” అని వరప్రదానము చేసినాడు. రాజు సుప్తో ధితుడై స్వప్నవృత్తాంతమును ప్రియురాలికి చెప్పినాడు. సంతోషముతో రాజదంపతులు పారణ చేసినారు. త్వరలో రాణి గర్భవతి అయి నవమాసములు మోసి సుందరిని కన్నది. ఆశిశువుశరీరకాంతి పురు టింట్లోవ్యాపించి కత్నదీపికలను వెలవెలనోయేట్లు చేసింది. ఆపిల్లకు తండ్రి కర్పూరిక అనే నామకరణము చేసి ఉత్సవము కావించినాడు. ఇప్పుడు కర్పూరిక సౌందర్యచంద్రికలు వెదచల్లుతూ నిండుయావనములో లోకలోచనచంద్రికగా ఉన్నది. తండ్రి కుమార్తెకు పెళ్ళిచేయవలె నని సంబుధి నే పురుషవిరోధి అయినప్పి పెళ్ళిచేసుకోవడము లేదు. నాకుమారి కర్పూరికను అడిగింది ఎందుగ పెళ్ళాడ వని. అప్పుడు రాజకన్య ఇలా చెప్పింది :

“నాకు పూర్వజ్ఞానము ఉంది. నాపూర్వవృత్తాంతము విను. సముద్రతటాన గంధవృక్షసమీపాన కమలాలయ మైననిర్మలసరస్సులో కర్మవశాన పూర్వజన్మలో హంపిన్నై ఉండేదాన్ని. ఒకసారి నేను నాభర్తతో

గంధపుమానుమీద గూడుకట్టుకొని కాపురము ఉన్నాను. నేను కన్న చంటిపిల్లలను సముద్రతరంగములు వచ్చి హరించినవి. సముద్రముపాలైన శిశువులను తలుచుకొని దిగులుతో నేను మేత మాని సముద్ర తీరాన శివలింగమువద్ద నిలువబడినాను. నాభర్త రాజహంసుడు వచ్చి 'ప్రియా! ఎందుకు దుఃఖపడతావు? పోయినపిల్లలు రాదుకదా! రాలి పోయినపూతకై విచారపడతా నేమి?' అని అన్నాడు. భర్త ఇంత కఠినముగా అన్నాడే మని నేను "భీ! పురుషులు చంటిపిల్లల విషయము లోనే ఇంతకఠినములు. స్త్రీలకు ప్రేమ ఉన్నది. పురుషులు కఠినములు. ఇటువంటిభర్త నా కెందుకు? దుఃఖభార మైనఈశరీరము ఎందుకు?" అని విచారించి మహేశ్వరుణ్ణి మనసులో నిలుపుకొని "జన్మాంతరములో పూర్వజ్ఞానము గలరాజకన్యగా జన్మించవలె" నని తలచి నాశరీరాన్ని సముద్రములో పడవేసినాను. ఆకారణమువల్ల పురుషులంటే నాకు విరోధము. పూర్వజన్మలో భర్తృచిత్తకాశిన్యము స్మరిస్తున్న నాకు ఏమరుచిమిగా మనసు పోదు. నాకు వినాహము ఎందుకు? ఆ పైన అన్నిటికీ ఆవిధి ఉండకే ఉంది!"

ఇలా కర్మకారిక నాగచూడి చెప్పింది. నాయనా, ఆకన్య నీకు అన్నివిధాలా యోగ్యమైనది. విద్యాధరచక్రవర్తికి ఆకన్య పట్టపుదేవి అవుతుందని శివుడు చెప్పినాడు కూడాను. చక్రవర్తిలక్షణాలు నీ ముఖాన కనపడుతున్నవి. అందుకే బ్రహ్మదేవుడు నిన్ను ఇక్కడికి రప్పించినాడు. అవుతుంది. లే, తండ్రీ! లే. భోజనము చేతువుగాని. నాయింట్లోనే ఉంటుంది. ఏమి జరుగుతుందో చూతాము." ఇలా వృద్ధురాలు చెప్పగా నరవాహన గోముఖులు భోజనముచేసి ఆరాత్రి గడిపినారు.

తెల్లవారినది. నరవాహనుడు గోముఖునితో యోచనచేసి మహావ్రతివేషము ధరించి రాజభవనసమీపాన తిరుగుతూ 'హహంసి! హహంసి!' అంటూ ఉండగా చేతికలు అతన్ని చూచి కర్మకారికతో "దేవీ,

సింహద్వారముదగ్గర యువకుణ్ణి చూశాము! ఎంత చక్కనివా డమ్మా! త్రిలోకనుందరు డమ్మా! స్త్రీలను మోహపెట్టే 'హా! హంసి! హా హంసి!' అనే మంత్రాన్ని పదే పదే జపము చేస్తున్నా డమ్మా!" అని చెప్పినారు. రాజపుత్రి పెంటనే చేటికలను వంటి నరవాహనుణ్ణి లోపలికి రప్పించింది. శంకరార్చనకై వేసిన నరవాహనుని వేషాన్ని అతని అద్భుత సౌందర్యాన్ని చూచి రాజకన్య ఆశ్చర్యవిస్ఫురితనేత్రులై "హా హంసి! హా హంసి!" అని పలుకుతున్నా వేమి?" అని అతనిని ప్రశ్నించింది. అతడు ఇంకా అలాగే అంటున్నాడు.

గోముఖుడు ఇలా పలికినాడు : "దేవీ! సంక్షేపముగా మనవి చేస్తాను. పూర్వజన్మలో ఇతడు హంస. అప్పుడు సముద్రతీరస్థమైన గంధపుమూనిమీద గూడు కట్టుకొని హంసితో కాపురము చేస్తూ ఉండేవాడు. విధివశాన సముద్రతీరంగాలలో వీరి శత్రువులు మరణించి నారు. హంసి శోకావేగము సహించలేక సముద్రములో పడి చని పోయింది. ఇతడు పక్షిజాతిమీద విరక్తుడై చనిపోవా లని నిశ్చయించు కొని "పూర్వజన్మజ్ఞానముతో రాజపుత్రుడనై పుట్టాలి. జాతిస్మర అయినకన్య నాకుభార్య కావాలి" అని సంకల్పించి మహేశ్వరుణ్ణి స్మరించినాడు. ఇతడు విరహబాధ పడలేక సముద్రములో పడినాడు. వ్రస్తుతము కౌశాంబీనగరములో నత్సరాజునకు పుత్రుడై నరవాహను డత్తుడు అనేపేరుతో జన్మించినాడు. ఇతడు పూర్వజ్ఞానము కలవాడు. ఇతడు విద్యాధరచక్రవర్తి కాగల డని అశరీరవాణి పలికింది. యువ రాజైన ఇతడు మదనమంచుకా దేనిని పెళ్ళాడినాడు. పరువాణి హేను ప్రభుని కుమారి అయిన రత్నప్రభాదేవిని వివాహము జరిపాడు. రత్న ప్రభా ఇతనిని స్వయముగా విరించింది. ఏది ఎలాఉన్నా హంసి కి ఇతడు స్మరిస్తూ వస్తున్నానూ పొందడము లేదు. బాల్యస్నేహముగ్ని కి ఇతడు వల్ల ఈవిషయము యావత్తునాకు చెప్పాడు. ఇతనితో కలిసి నేను

వేటకు వెళ్ళేసరికి తోవలో తాపసి కనపడి వాత్సల్యముతో “కుమారా! పూర్వము కర్మయోగాన కాముడు హంస అయినాడు. అతనికి శావ వశాన ఒకదివ్యస్త్రీ హంసియై ప్రియభార్య కాగా ఆమెతో అతడు సముద్రతీరము ఉన్న చందనద్రుమముమీద నివసిస్తున్నాడు. శిశువులు సముద్రతీరంగాలలో పడి చనిపోగా హంసి దుఃఖభారము ఓర్వలేక సముద్రములో పడి చనిపోయింది. ఆహంస శివప్రసాదమునల్ల వత్స రాజకుమారుడై పుట్టినది. నీకు పూర్వజ్ఞానము కూడా ఉన్నది. ఆ హంసికూడా నీవలెనే కర్మారంభవ నగరములో కర్పూరిక అనే పేరుతో రాజకన్యగా జన్మించింది. వెళ్ళి సీతీయభార్యతో సుఖించు అని ఆమె చెప్పి అంతర్ధానము కాగా పెంటనే ఇతడూ నేనూ కలిసి ఆకాశవిమానము ఎక్కి పర్వతాలు నదీనదాలు అడవులు అన్ని దాటి ఇక్కడికి వచ్చాము. ఈ కారణమువల్ల ఇతడు ‘హంసి హంసి’ అని వృంస్తున్నాడు. నీముఖచంద్రికలవల్ల ఇతనిదుఃఖతమము తొలగిపోతున్నది! దేవీ! ఈ మహాతీధిని సీచూపులనే నల్లకలువలతో పూజించు.”

ఇలా గోముఖుడు చెప్పగా యావద్వృత్తాంతమూ కర్పూరిక అనుభవానికి సరిపోయింది. రాజపుత్రునకు తనపైన అనురాగము గాఢ మని గ్రహించి కర్పూరిక “అయ్యో, ఆర్యపుత్రుణ్ణి బాధ పట్టాను. నామీద ఎంతప్రేమ ఇతనికి! తెలియక పరకత్తనయినాను.” అని ఆలోచించి “అయ్యో, తమరు ఏహంసికోసము పలవరిస్తున్నారో ఆహంసి ధన్యరాలుకదా! మీకు సేను ప్రేమదాసిని!” అని సరవాహనదత్తుని ఉద్దేశించి ఆవేగముతో పలికింది. ఆమెతండ్రికి సంగతియావత్తూ తెలియచేసింది. విద్యాధరచక్రవర్తి లక్షణాలు కలిగిన సరవాహనదత్తుడు తనకు కాగల అల్లుడని రాజు సంతోషపరచుకు అయినాడు. యథావిధి మహారాజు కర్పూరికను సరవాహనదత్తుని కిచ్చి పరిణయము చేసినాడు. అల్లునికి పెండ్లిక్క అగ్నివ్రదక్షిణకు మూడుకోట్లబంగారమును,

కాన్యానికి వెళ్ళుట, తావసీదర్శనము, రాజ్యధరునివిమానము సముద్రమునుదాటుట, వివాహవిముఖ అయినకర్పూరికను వివాహోన్ముఖుని చేయుట, ప్రాణధరునివిమానములో తిరిగి రావడమూ విని పరమానందము పొందెనాడు. గోముఖుని రాజభక్తికి అంతా స్తుతించినారు. వత్సరాజు గోముఖుని యథోచితముగా సత్కరించినాడు. నిజపాతివ్రత్య ధర్మమువల్ల సంతోషపెట్టిన రత్నప్రభాదేవిని యానన్దుడీ కొనియాడినారు. రత్నప్రభాదేవి పంపిన మాయాశక్తివల్లనే సరవాహనుడు కర్పూరికను పొందగలిగి మార్గాయాసము లేకుండా వనితాసమేతముగా అఖండైశ్వర్యముతో వేంచేసినాడు. సరవాహనునికోశాగారము హేమత్నరాసులతో నిండిపోయింది. దర్శనార్థము వచ్చినబంధుమిత్రాదులు తెచ్చిన ఉపహారములతో ధనాగారము కుబేరపురిని మించిపోయింది. సరవాహనుడు ప్రాణధరునకు సంపదలు ఇచ్చినాడు. ప్రాణధరుడు కృతార్థుడై రాజుకు సమస్కరించి “దేవా! కర్పూరికమహారాజు తమకుమార్తె అత్తవారిల్లు శ్రేయముగా చేరినట్లు నన్ను తెలియజేయ మన్నారు. దయచేసి కర్పూరికాదేవిచేత ‘మాకు స్వహస్తలిఖితముగా ఉత్తరము వ్రాయించి ఇప్పించండి. విమానయాత్ర చేయడమువల్ల కర్పూరిక రాజేంద్రుడు తనకుమార్తె అల్లుడూ శ్రేయముగా చేరినారో లేనో అని భయపడుతూ ఉంటారు. అందువల్ల దయచేసి బాబు వ్రాయించండి” అన్నాడు.

కర్పూరిక తండ్రికి ఉత్తరము వ్రాసింది. “తండ్రీ! గుణవంతుడయిన ప్రియునిమందిరములో ఉన్ననావిషయమై మీరు చింతించ వద్దు. పురుషోత్తముణ్ణి ఆశ్రయించిన ఇందిరాదేవివిషయమై సముద్రుడు విచారిస్తాడా?” సరవాహనుడు ఆ ఉత్తరాన్ని వారికిచ్చినాడు. వాళ్ళు వెంటనే విమానముఎక్కి మనోవేగాన సముద్రము దాటి కర్పూరికసంభవనగరము చేరి, ఆరాజేంద్రునకు ఉత్తర మిచ్చి కుమారి అత్తవారిల్లు కుశలముగా

చేరినదని చెప్పినారు. మర్నాడు ప్రాణధరుడు రాజాజ్ఞ పొంది సకుటుంబముగా బయలుదేరి గాజ్యధరుని చూచి కొంతసేపు కాలక్షేపము చేసి, తిరిగి నరవాహన దత్తుని వద్దకు వచ్చినాడు. నరవాహనుడు విచూనశిల్పి అయిన ప్రాణధరునకు సగరోపాంతములో మందిరము కట్టించి ఇచ్చినాడు. ఆశిల్పి నిర్మించినవిచూన మెక్కి అంతఃపురములో నరవాహనుడు విహారము చేస్తూఉన్నాడు. ఈశ్వరముగా నరవాహన దత్తుడు బంధుమిత్రానులను ఆనందపరిచి మదనమంనుకా రత్నప్రభా కర్పూరికా దేవేరులతో ఇహనుఖాలు అనుభవిస్తున్నాడు.

రత్నప్రభా లంబకము

ద్వితీయ సంపుటి

సమాప్తము



కథా సరిత్సాగరము

తల్లావజ్జులొవశంకరశాస్త్రి, కృత్తివాసతీర్థులు
సంస్కృతమునుండి తెలిగించినది.

ఆరు సంపుటములు. ప్రతి సంపుటమూ సుమారు 200
పేజీలు కలిగి ఉంటుంది.

మొదటి సంపుటము	1 — 23	తరంగములు
రెండవ	24 — 43	„
మూడవ	44 — 55	„
నాల్గవ	56 — 73	„
అయిదవ	74 — 104	„
ఆరవ	105 — 124	„

నీతిదాయకములైన సుమారు 600 కథలతో, మనోహర
మైన భాషతో ముచ్చటగొలిపే పుస్తకం ఇది.

ఇందులో దివ్యుల చరిత్రలూ, మానవుల చరిత్రలూ. వివిధ
జాతుల కథలూ, కర్మకారుల కష్టసుఖ వృత్తాంతాలూ,
వనిక్పుత్రుల జ్యోతిషవిశేషాలూ, దీపాంతరవాసుల స్థితి
గతులూ, వైదిక విచిత్రములగు చరిత్రలూ వర్ణింప బడ్డాయి.
కథా రూపంగానూ, వ్యాస రూపంగానూ ఉండి ఈ
పుస్తకం విజ్ఞానం అర్జించుకోడానికి మంచి అవకాశం కలిగిఉంది.

విడివిడిగా ప్రతి సంపుటమూ రు 2-8-0

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్, రాజమండ్రి అని వ్రాయవలెను.

ఈ పుస్తకములు పేర్కొన్న బుక్ షాపులలోను ఈ ధరలకు దొరుకును.

సర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకులవి
ప్రథమ ముద్రణము 1951

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 6290/1951

విషయానుక్రమణిక

[సూర్యప్రభ లంబకము]

తరంగము : ౪౪

వజ్రప్రభుని వృత్తాంతము	1
సూర్యప్రభుని వృత్తాంతము	2

తరంగము : ౪౫

చంద్రప్రభునికి ఇందినిసందేశము	12
చంద్రప్రభువు సునీధుని శగీరములా	
ప్రవేశించుట	14
కాలుని కథ	16
సునీధుడు తిల్లినదర్శించుట	20
సునీధుడు బలిని సందర్శించుట	21
కళావతి అగమనము	23
సూర్యప్రభువు ప్రహ్లాదుని దర్శించుట	24
మహాలిక్ అగమనము	26
మహాలిక్ వివాహము	28
కళావతి సముగ్ధుల కళ్యాణము	30
కళ్యపదర్శనము	32

తరంగము : ౪౬

సూర్య ప్రభునికి దివ్యతూజీరము	
అభించుట	39
సూర్యప్రభుడు ధనుస్సుసాధించుట	41
ప్రభాసాదులకు దివ్య ధనుస్సులు	
అభించుట	42
సూర్యప్రభుడు మోహినీ పరివర్తన	
అను సాధించుట	43
శ్రుతవర్మకు దూత్యము	44
రణదీక్ష	47
విలాసిని సమాహుగము	48
ఓషధి సాధనము	48
ప్రభాసుని పూర్వవృత్తాంతము	50

తరంగము : ౪౭

యుద్ధ యాత్ర	52
రథాధి ప్రవిభాగము	53
యుద్ధము	54
సూర్యప్రభుని భార్యలస్థాపములు	57

తరంగము : ౪౮

ప్రభాసుని యుద్ధము	58
-------------------	----

తరంగము : ౪౯

గుణశర్మ కథ	65
------------	----

తరంగము : ౫౦

యుద్ధాంతము	79
సూర్యప్రభుని విజయము	84
సూర్యప్రభాభ్యుదయము	85
కామచూడామణి వివాహము	86
సూర్య ప్రభుని విద్యాధర రాజ్యాభిషేకము	89

[అలంకారవతి లంబకము]

తరంగము : ౫౧

నీతావనవాస కథ	95
నీతాసమాగమము	98
పృథ్వీహాపరాజు కథ	99

తరంగము : ౫౨

నరవాహనదత్తుడు సుందర పురానికి	
ప్రయాణమగుట	106
హతశర్మ కథ	107
అనంగరతి వృత్తాంతము	111

త ర ం గ ము : ౧౩	చమరనాల మహారాజు	145
పాపముతీరని కార్పటికుని కథ	అర్ధమర్త - భోగవర్మణు	"
సీరవరుని కథ	త ర ం గ ము : ౧౪	
త ర ం గ ము : ౧౪	చిరిదాత ప్రసంగుడు	150
ప్రతింబ బాహువుకథ	కనకవగుని కథ	"
నలుగురు ఆప్పరసలు	మహీమాలని కథ	161
రుద్రశ్రేష్ఠి కథ	విద్యాధరి కథ	166
సముద్రకూరుని కథ	చక్రి శ్రేష్ఠి కథ	169
సమరతుంగుని కథ	మహాతిపుని కథ	171
	త్రిభువనరాజు కథ	173
	దమయంతి కథ	175

నూర్యప్రభ లంబకము

త ర ం గ ము : రక

చలత్కర్ణానిలో ధూత
సిందూరారుణి తాంబూరః
జయ త్యకాలోఽపి సృజన్
సంధ్యా మివ గజాననః.

కదలు కర్ణాల జనియించు గాలి వలన
నెగురు సిందూర రజముచే నెరబడగ
సంతరిక్ష మకాలసంధ్యను సృజించు
చున్నటు లెసంగు గజములు ధౌంధు జయము.

వజ్రప్రభుని రాక

ఈప్రకారముగా సరవాహనదత్తుడు భార్యలతో కాళాంబి నగరములో సుఖముగా ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు అతడు తండ్రి ఆస్థానములో ఉన్నప్పుడు ఆకాశమునుండి దివ్యపురుషుడు దిగి వచ్చి సమస్కారము చేసినాడు. తండ్రి, కుమారుడూ అతనిని సత్కరించి “ఎవరయ్యా సీవు? ఏమిపనిమీద వచ్చినావు?” అని అడిగినారు. ఆదివ్యపురుషుడు ఇలా చెప్పినాడు.

హిమవత్సర్వతశిఖరాన వజ్రకూట పురానికి నేను ప్రభువును. విద్యాధరుడను. నాది వజ్రదేహము. కావడముచేత వజ్రప్రభు డని సార్థకనామ ధేయము. మహేశ్వరుడు నాతపస్సునకు సంతోషించి శత్రువులకు అజయ్యుడ నవుతానని అనుగ్రహించినాడు. కామాంశసంభవు డయిన శ్రీ సరవాహనదత్తుడు మానవు డయినప్పటికీ శివానుగ్రహము వల్ల దివ్య

కల్పాంతము వరకూ మాకు ఉభయవేద్యర్థ చక్రవర్తి అవుతాడని విద్యాప్రభావమువల్ల తెలుసుకొని ప్రభుదర్శనార్థము వచ్చినాను.

పూర్వము సూర్యప్రభు డనే మానవుడు శివానుగ్రహమువల్ల దివ్య కల్పముపాటు విద్యాధరచక్రవర్తి అయినాడు. ఆయనదక్షి కేద్యర్థానికే ప్రభువు. ఉత్తరవేద్యర్థానికి శ్రుతశర్మ చక్రవర్తి. ఉభయవేద్యర్థాలకూ దివ్యకల్పముపాటు చక్రవర్తిగా ఉండగలిగిన ఉత్తముడవు నీనొక్కడనే దేవా!

విద్యాధరుని వాక్కులవల్ల కుతూహలము కలిగి “సూర్యప్రభుడు మర్త్యు డయినా విద్యాధరచక్రవర్తి పదవి ఎలా పొందినాడు?” అని తండ్రికొడుకులు అడిగినారు. అప్పుడు రాణులు, మంత్రిలూ, వింటూ ఉండగా వజ్రప్రభుడు కథ సవిస్తరముగా చెప్ప నారంభించినాడు:

సూర్యప్రభుని వృత్తాంతము

మంద్రదేశములో కాకలపురము ఉండేది. అంగారప్రభువు కుమారుడు చంద్రప్రభుడు రాజు. కీర్తమతీదేవివల్ల అతనికి సమస్త శుభ లక్షణోపేతుడు సార్వభౌముడు కాదగిన తనయుడు జన్మించినాడు. మహేశ్వరప్రసాదమువల్ల ఈశికువు సూర్యప్రభుడనేపేరుతో పెరిగి పెద్దవాడయి, విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు అని ఆకాశవాణి తండ్రికి కర్ణరసాయనముగా పలికింది. సకాలములో గురువులవల్ల సమ స్థవిద్యలూ కళలూ అభ్యసించి షోడశవర్షములు నిండినపుత్రునకు యౌవరాజ్యాభిషేకముచేసి, తండ్రి తనమంత్రిపుత్రులైన భాస, ప్రభాస, సిద్ధార్థ, ప్రహస్తాదులను తోడు ఇచ్చినాడు.

ఇలా కొంతకాలము గడిచింది. ఒకనాడు మయాసురుడు అక్కడికి వస్తే రాజు అతనిని సత్కరించినాడు. సూర్యప్రభుడు వింటూ ఉండగా మయాసురుడు ఇలాచెప్పినాడు: “రాజన్, మహేశ్వరుడు నీకుమారుని

ననుస్తవిద్యాధరచక్రవర్తిగా నిర్ణయించినాడు. ఆపదవిని ప్రసాదించే విద్యలను ఇతడు ఎందుకు అభ్యసించగూడదు? శూలపాణి నన్ను ఇక్కడికి పంపినాడు. నీసెల వయితే ఇతనిని తీసుకు వెళ్ళి ఉచితవిద్య లన్నీ నేర్పి తీసుకొని వస్తాను. విద్యాధరేశ్వరు డైన శ్రుతవర్మ ఇతనికి విరోధినుమా! మహేంద్రుడు అతనికి ఈపదవి అనుగ్రహించినాడు. ఇతడు శ్రుతశర్మను జయించి విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు.”

“ధన్యుల మయినాము! ఇతడు అదృష్టవంతుడు! నీయిష్టప్రకారము ఇతనిని తీసుకు వెళ్ళు” అని రాజు చెప్పినాడు. మయుడు సెలవు తీసుకొని అమాత్యసుతులతోపాటు సూర్యప్రభుని పాతాళలోకానికి తీసుకుపోయి తపస్సులు చేయించినాడు. సూర్యప్రభుడు వయస్సులతో పాటు త్వరలోనే విద్యలు సాధించినాడు. మయాసురుడు విమాన సాధనవిద్యకూడా ఉపదేశించినాడు. ‘భూతాసనము’ అనేవిమానము కల్పించిన సూర్యప్రభుని అమాత్యసహితముగా విమానములో ఎక్కించి మయుడు శాకలపురములో తండ్రిసన్నిధిలో దింపి, యువరాజుతో, “ఆర్య, సెలవు. సిద్ధభోగాలు అనుభవస్తూ ఉండు. నేను మళ్ళీ వస్తాను” అని చెప్పి, సత్కారాలు పొంది వెళ్ళిపోయినాడు. పుత్రునికి విద్యలు లభించడముచేత చంద్రప్రభుడు చాలా ఆనందించినాడు.

విద్యాప్రభావముచేత ఆనాటినుంచీ సూర్యప్రభుడు అమాత్యసహితముగా విమాన యెక్కి, వివిధప్రదేశాలకు వెళ్ళుతూ విలాసముగా కాలము గడపడము ప్రారంభించినాడు. ఎక్కడెక్కడెక్కడా రాజకన్యలూ ఇతనిని చూడగానే పరించి వచ్చేవారు. తామ్రలిప్తిప్రభువు వీరభటుని పుత్రిక మదనసేన ప్రథమురాలు. పశ్చిమదేశప్రభు వైన సుభటుని తనయ చంద్రికావతి రెండవది. కాంచీనాయకుడు కుంభీరుని కూతురు వరుణసేన మూడవది. నాలుగవది లావాణకప్రభువు పౌరపునితమాజాత సులోచన. ఐదవకన్య చీనానేత సులోచానిపుత్రిక విద్యున్మాల.

క్రింద దేశాధిపతులు కాంతిసేనునికూతురు కాంతిమతి ఆరవది. కాశాంబీనిగారాధివతి జనమేజయునితనయ వరపుష్ప ఏడవది. సూర్య ప్రభుడు విద్యాబలముచేత వీరిని హరించినాడు. కన్యలబంధువులు ఏమీ చెయ్యలేక ఊరుకొన్నారు. విద్యాప్రభావముచేత సూర్యప్రభుడు వినిధిదేహాలు ధరించి ఆకాశాన విహరిస్తూ సంగీత, పానగోష్ఠులలో ప్రహస్తాదులతో కలిసి ఇష్టము వచ్చినభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు. దివ్యచిత్రకళ తెలిసి ఉండడముచేత విద్యాధరాంగనలరూపాలు లిఖించి, పరిహాసవాక్యాలు వలుకుతూ తనప్రియవనితలకు ప్రణయగోపాలు తెప్పిస్తాడు. వారు బొమ్ముడిపాటుతో అరుణనేత్రాలతో అన్నవ్వు సాకులు పలికితే ఆనందము అనుభవిస్తాడు.

సూర్యప్రభుడు తామ్రలిప్తికి ఆకాశమార్గాన వెళ్ళి అక్కడి ఆరాముములో మదనసేనతో విహారము చేసేవాడు. తన ప్రియురాలైన ఆక్కడనే ఉంచి ప్రహస్తుని మాత్రము వెంటబెట్టుకొని, భూతాసన విమాన టెక్కి, వజ్రసారపురము వెళ్ళి, తనను మోహించి మదనాగ్నిలో వేగిపోతున్న తారావళిని తండ్రి రంభ మహారాజు చూస్తూ ఉండగానే హరించి తామ్రలిప్తికి వచ్చినాడు. ఆనగరప్రభువు పుత్రిక విలాసిని తనను మోహిస్తే అంగీకరించినాడు. ఆమె సోదరుడు సహస్త్రియుడు కోపించి వస్తే విద్యచేత సూర్యప్రభుడు అతనిని స్తంభింపజేసి, అతనికి తోడు వచ్చిన మేనమామకు శిరోముండనము చేయించినాడు. వారిమీద కోపమువచ్చినప్పటికీ తనప్రియురాలి బంధువు లనే భావముతో సంహరించక పరిభవించి గర్వభంగము చేసి, పరిహాస వాక్యాలతో విడిచిపెట్టినాడు.

తరువాత పిలువ సంపడముచేత తొమ్మిదిమంది కాంతలతో సూర్య ప్రభువు శోకల సగరానికి వెళ్ళినాడు. తామ్రలిప్తి నుంచి వీరభటప్రభువు ఇతని తండ్రి దగ్గరకు దూతను పంపినాడు. పొప్పుడు మాపుత్రికలను

హరించినాడు. విద్యాసిద్ధుడు కావడముచేత తగిన వరుడే. మీకు మా యెడల నేహ మున్నట్టయితే ఇక్కడికి వెంటనే దయ చేయవలెను. అని రాజదూత చెప్పినవాక్కులు విని చంద్రప్రభువు దూతను సత్కరించి మరునాడే వెళ్ళడానికి నిశ్చయించినారు. అయినా వీరభటప్రభువు యాథాధ్యాయని గ్రహించడానికి ప్రహస్త ముంత్రిని పంపినాడు. దూతను పంపితే ఆలస్య మవుతుంది అని ఆయన భావము. ప్రహస్తుడు త్వరలో తామ్రలిప్తికి వెళ్ళి రాజదర్శనము చేసి కార్యము నిర్ణయించి సత్కారాలుపొంది ఆశ్చర్యపడుతున్న రాజతో రేపే మాప్రభువులు దయ చేస్తారు అని చెప్పి అతిశీఘ్రముగా శాకలపురానికి తిరిగి వచ్చి వీరభటుడు వివాహానికి సంసిద్ధముగా ఉన్నాడని విన్నవించినాడు.

చంద్రప్రభుడు కీర్తిమతితోను, సూర్యప్రభుడు విలాసిని మదననే నలతోనూ ముంత్రి పరివార సహితముగా భూతాసనవిమాన మెక్కి ఉదయమే బయలుదేరి జాముప్రాద్దు ఎక్కే సరికి తామ్రలిప్తి చేరినారు. పౌరులు ఆశ్చర్యముతో ముఖాలు వైకి ఎత్తి చూస్తూ ఉండగా విమానము ఆకాశమునుంచి దిగినది. వీరభటమహారాజు ఎదురుపోయి వారికి సత్కారాలు చేసి రాచనగరికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. నగరము అలంకరించాడు. వీధులలో అడుగడుగునా మంచి గంధము చల్లినారు. నగరవనితల కటాక్షాలు నల్లకలువలతోరణాలవలె ప్రకాశించినవి.

వీరభటుడు యథావిధిగా సూర్యప్రభునికి కన్యాదానము చేసి, వివాహము మహావైభవముగా జరిపినాడు. వివాహ వేదికమీద తనకొమార్తెల కిద్దరికి వెయ్యిబారువుల బంగారమూ, రత్నాభరణ భారముతో సూరులాట్టిపిట్టలనూ, అమూల్య వస్తుభారముతో అయిదు వందల లొట్టలనూ, ఏడు కీలుగుర్రాలనూ, అయిదువేల యేనుగులనూ, సర్వాభరణ భూషిత లయిన వెయ్యిమంది సుందర వారాంగనలనూ, అరణ మిచ్చినాడు. అల్లుని, వియ్యంకుని (సంబంధిని) కాలోపచారాలతో

బహుమానాలతో నత్కరించి ప్రహస్తాది మంజ్రులనుసూచా ఉచిత రీతిని నన్నానించినాడు. పౌరు లంతా సంతోషించే లాగున ఘనోత్సవము జరిగింది. సూర్యప్రభువు భార్యలతో సమస్త సౌఖ్యములూ అనుభవిస్తూ ఆనందములో ఓలలాడుతున్నాడు.

ఇంతలో వజ్రసారసగరమునుంచి రంభమహారాజు మానవచ్చి తన ప్రభువాక్యములుగా చంద్రప్రభునితో ఇలా విన్నవించినాడు : “ఆర్యా విద్యాబలదర్శితుడైన మీకుమారుడు మాపుత్రికను అపహరించి మాకు అవమానము కూర్చినాడు. నిజవృత్తాంతముగా మా కిప్పుడు తెలిసింది. వీరభటమహారాజుతో వర్తించినట్టే మాతోకూడ వర్తించాలి. మాకోరిక మన్నించి మీరు ఇక్కడికి దయచేయవలెను. రానిపక్షాన మరణమే మాకు శరణము” చంద్రప్రభుడు ఆకర్ణించి వీరభటుని ప్రోత్సాహముతో ప్రహస్తుని పిలిచి, నీవు వెళ్ళి రంభునితో “విచారము వద్దనీ, శివానుగ్రహమువల్ల మాసూర్యప్రభువు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడనీ, ఈ కన్యలంతా అతనికి భార్యలవుతారని సిద్ధులు ముందే తెలిపినారనీ, మీపుత్రిక యుక్తస్థానమే చేరినదనీ, నీవు కర్మశుడవు కావడముచేత మేము ఇదివరలోనే నిన్ను వేడలేదనీ, మాకు సఖుడవనీ, మేము అక్కడికే వస్తామనీ చెప్పవలెను” అని ఆజ్ఞాపించినాడు. ప్రహస్తుడు వజ్రసారపురానికి జాము సేపటిలో చేరి, రంభమహారాజుకు ఈసంగతులు చెప్పి ఆయననమ్మతి పొంది వచ్చి చంద్రప్రభునకు నివేదించినాడు. చంద్రప్రభుడు ప్రభాను డనేషుత్రిని పంపించి, శాకలములో ఉన్నరంభుని కూతురు తారావళిని రప్పించి, సూర్యప్రభ వీరభటాదులతో విమాన మెక్కి, వజ్రసారపురము వెళ్ళినాడు. రంభమహారాజు ఎదురువచ్చి, సత్కారపూర్వకముగా అందరినీ రాజమందిరానికి తీసుకొని పోయి వివాహమహోత్సవము జరిపించి, పుత్రికకు సువర్ణరత్న కూడు గజములను ఆరణ్యమిచ్చి, అల్లుని ఘనంగా సత్కరించినాడు.

ఉత్సవములో అందరూ ఉల్లాసమునై ఉండగా కాంచీ ప్రభువుదూత రంభునిసన్నిధికి వచ్చినాడు. అతనిపండేహము విని రంభుడు చంద్ర ప్రభువుతో ఇలా విన్నవించినాడు : “దేవా, నాజ్యేష్ఠసోదరుడు కుంభీర మహారాజు కాంచీనగర ప్రభువు. ఆయన నూత ద్వారా కువిధముగా సందేశము పంపినాడు : సూర్యప్రభుడు ప్రథమములో నాకుమారుని హరించి పిమ్మట నీవుత్రికను హరించినాడు నీవు వారితో బంధుత్వము కలుపుకొన్నా వని తెలిసింది. నాకూ వారికీ బాంధవ్యము కలవవలెను. మాయింటికి దయ చేస్తే నాచేతిమీదుగా వరుణసేనను సూర్యప్రభునకు ఇస్తాను ఇది ఆయనకోరిక. మీరు వెనవేర్చవలె.”

చంద్రప్రభుడు ఈ మాటలు విని ప్రహస్తుని పంపి, శాకలమునుంచి కరుణసేనను రప్పించి, మరునాడు సూర్యప్రభుని, రంభ వీరభటాదులను, పరివారమునూ వెంటబెట్టుకొని కాంచీనగరానికి వెళ్ళినాడు. కుంభీరుడు ఎదురు వచ్చి, సగౌరవముగా వారిని తీసుకువెళ్ళి యథావిధిగా వివాహము చేసి, వధూవరులకు విశేషముగా బహుయూనాలిచ్చినాడు.

వివాహసంతరము భోజనాలు చేసి అందరూ ఆహ్లాదముగా కూర్చున్న సమయములో ప్రహస్తుడు చంద్రప్రభునితో “దేవా, ఒకానొకప్పుడు నేను శ్రీకంఠవిషయానికి వెళ్ళి కాంతినేనమహారాజును దర్శించినాను. మన సూర్యప్రభువు తన తనయను హరించినాడనీ, తన యింటికి వస్తే అల్లుణ్ణి యథావిధిగా సత్కరిస్తాననీ, రానిపక్షములో బిడ్డమీది ప్రీతిచేత ప్రాణాలు విడుస్తాననీ నాతో చెప్పినాడు. ఇప్పుడు మీకు విన్నవిస్తున్నాను” అని చెప్పినాడు. తక్షణము చంద్రప్రభుడు “కాంతిమతిని కాంతినేనునిసన్నిధికి చేర్చు. మేముకూడా అక్కడికే వస్తాము” అని ప్రహస్తునికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు.

కుంభీర మహారాజునుకూడ తీసుకొని ప్రాతఃకాలమే అందరూ విమాన మెక్కి ఆకాశమార్గాన శ్రీకంఠదేవానికి వెళ్ళినారు. కాంతి

నేనమహారాజు ఎదురు వచ్చి తీసుకొని పోయి యథావిధిగా వివాహము జరిపినాడు. కూతురికీ అల్లుడికీ ఇచ్చిన సువర్ణరాసులు చూచి రాజులు ఆశ్చర్య పడ్డారు.

అక్కడ సుఖముగా ఉండగా కొకాంబినుంచి రాజదూత వచ్చి చంద్రప్రభువుతో “దేవా! జనమేజయమహారాజు మీకు పంపిన సందేశ మిది. నా కుమార్తె పరపుష్టను ఎవరో హరించినాడు. ఆమె సూర్య ప్రభుని అధీనములో ఉన్నట్టు ఇప్పుడే మాకు తెలిసింది. నిస్సంశయముగా అతడు పరపుష్టతో మాయింటికి వస్తే యథావిధిగా వివాహము చేసి సత్కరిస్తాను. రానివక్షములో మీకూ మాకూ వైరమే” అని నిన్న విందినాడు. దూతవాక్కులు విని చంద్రప్రభువు రాజులతో ఏకాంత ముగా “ఇంత దర్పముతో పంపిన సందేశము విని మనము అతని యింటికి వెళ్ళవచ్చునా?” అన్నాడు.

సిద్ధార్థు డనే మంత్రి ఇలా పలికినాడు “దేవా, అన్యధా భావించ కూడదు. ఆయనవాక్కులు యుక్తములే. ఆప్రభువు సత్కులంపజాతుడు, అశ్వమేధయాజి, విద్యాంసుడు, పరాజయము ఎరుగని వీరుడు. ఆయన యధార్థమే పలికినాడు. ప్రస్తావన చేసిన వైరము ఇంద్రుడు కల్పించి నది. ఆయనమందిరానికి వెళ్ళవచ్చు. ఆయన నత్యసంధుడే. అయినా, ఆయన అభిప్రాయము గ్రహించడానికి ముందుగా దూతను పంపించండి.” ఈప్రస్తావనకు అందరూ సమ్మతించినారు.

చంద్రప్రభుడు దూతను సత్కరించి జనమేజయుని వద్దకు ప్రహస్తుని పంపినాడు. ప్రహస్తుడు కొకాంబికి పోయి ఇక్కడివారి అభిప్రాయము ఆయనకు తెలిపి ఆయనవద్దనుంచి లేఖ తెచ్చి చంద్రప్రభునకు ఇచ్చినాడు. అప్పుడు రాజు ప్రహస్తుని శాకలమునకు పంపి పరపుష్టను రప్పించి అతని వెంట ఆమెను తండ్రి దగ్గరికి చేర్చినాడు. పిమ్మట అంధరూ కొకాంబికి వెళ్ళినారు. జనమేజయుడు సవినయముగా నన్నానించి

యథావిధిగా వివాహము జరిపినాడు. అయిదువేల గోవులు, లక్ష ఉత్తమాశ్వములు, మణి, సువర్ణవస్తు కన్నురాగుడు ద్రవ్యభాదముతో అయిదువేల లొట్టిపిట్టలను ఇచ్చి, బ్రాహ్మణులను రాజులను పూజించి వివిధ సృత వాద్యాదులతో మహోత్సవము చేసినాడు.

ఇంతలో ఆకస్మికముగా ఆకాశము ఎరుపెక్కింది. ప్రచండవాయువు వీచింది. విద్యాధరసైన్యాలు సింహనాదములు చేస్తూ తీవ్రవేగముతో వచ్చినవి. వారిసమము నుండరవిద్యాధరకుమారుని చూచి సూర్యప్రభాదులు ఆశ్చర్యపడినారు. అప్పుడు విద్యాధరవంది సూర్యప్రభుని చూచి “మానవుడా, భూచరుడా, ఈయన మాయువరాజు. ఆషాఢేశ్వరుని పుత్రుడు, దామోదరుడు. ఈయనపాదాలమీద పడు! జనమేజయా, మాయువరాజుకు సమస్కరించు. సీతనూజను తగినవానికి ఇచ్చినావు. పాదాలమీద పడితే, మాప్రభువు నిన్నుక్షమిస్తాడు” అని గొంతుల్లివలిగినాడు.

సూర్యప్రభుడు క్రోధపరవశుడై ఖడ్గము, డాలు పట్టుకొని ఆకాశానికి ఎగిరినాడు. వెంటనే ప్రహస్త, భాన, సిద్ధార్థ, ప్రజ్ఞాధ్య, సర్వదమన, వీతభీతి, శుభంకర మంత్రులుకూడా గగనమార్గానికి ఎగిరినారు. వారికి ఘోరయుద్ధము జరిగింది. మానవులు కొద్దిమంది, విద్యాధరులు అనేకులూ అయినప్పటికీ యుద్ధము సమంగానే నడిచింది. సూర్యప్రభువు దామోదరునితో తలపడి కత్తితో అతని డాలు నరికి అతనిని పడదోసి తలనరకబోతూ ఉండే సమయాన శ్రీహరి హుంకారము చేసినాడు. సూర్యప్రభువు హరికి సమస్కరించి, హరిమీది గౌరవముచేత దామోరుని విడిచిపెట్టినాడు. శ్రీహరి అతనిని ఎక్కడికో తీసుకుపోయినాడు. దామోదరుని అనుచరులు ఎక్కడినా రక్కడ పలాయనము చేశారు. సూర్యప్రభువు మంత్రసమేతముగా తండ్రిపన్నిధిలో దిగినాడు. రాజులూ తదితరులూ అతనిపరాక్రమము ప్రత్యక్షముగా చూచి ప్రశంస చేసినారు.

ఇంతలో సుభటుమహారాజువద్దనుంచి దూతవచ్చి, చంద్రప్రభునికి లేఖ యిచ్చినాడు. సిద్ధార్థుడు దానిని తెరిచి సభలో ఈప్రకారముగా చదివినాడు : “ఉన్నతవంశముక్తామణి శ్రీమూన్ చంద్రప్రభమహారాజుకు కొంకణదేశాధిపతి సుభటుని సాదరవిజ్ఞాపన. నాపుత్రికను రాత్రి వేళ ఏదోభూతము అపహరించుకు పోయినది. ఆమె మీపుత్రునకు దొరికిం దని విని ఆనందించాను. మీరు పుత్రసహితముగా మాయింటికి దయచేస్తే నక్రమముగా వివాహము చేస్తాను.” ఈవాక్యాలు విని చంద్రప్రభుడు దూతను సత్కరించి, వెంటనే ప్రహస్తునిద్వారా చంద్రికావతిని ఆమెతండ్రి సుభటునివద్దకు పంపినాడు. మరునాడు అందరూ బయలుదేరి విమానములో పశ్చిమముగా కొంకణదేశము వెళ్ళినారు. పుత్రిక లభించినందుకు సుభటుడు ఆనందించి అందరినీ సత్కరించి కుమార్తెను సూర్యపభ్రువు కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

సుభటుడు తనతనయొ కిచ్చిన రత్నాదులు చూచి తక్కిన రాజులు సిగ్గు పడ్డారు.

సూర్యప్రభుడు అక్కడ ఉన్న రోజులలో లావాణక దేశమునుంచి పౌరవరాజుదూత వచ్చి, తనప్రభువుచూటలుగా ఇలా విన్నవించినాడు : “నాపుత్రికను మీపుత్రుడు హరించినాడు. అందుకు నాకు విచారము లేదు. అతనిని తీసుకొని మీరు మాయింటికి దయచేయ గూడదా? ఆచారప్రకారము వివాహము చేస్తానే.” ఈమాటలకు సంతోషించి చంద్రప్రభుడు ప్రహస్తునితో సులోచనను జనకునిసన్నిధికి పంపి, మరునాడు పరివారసమేతముగా విమానములో లావాణము వెళ్ళినాడు. పౌరవరాజు యథావిధిగా వివాహము జరిపి అందరినీ, సత్కరించినాడు.

అక్కడ వీ రందరూ విందులు ఆరగిస్తూ హాయిగా ఉండగా చీనా ప్రభువు సురోహుడు దూతను పంపి, కన్యలు పోయినతక్కినప్రభువుల వలె తానుకూడా వివాహము చేస్తానని దూతద్వారా సందేశము పంపి

నాడు. చంద్రప్రభుడు సంతోషించి విద్యున్నాలను తండ్రివద్దకు ప్రహస్తునిద్వారా పంపినాడు. మరునాడు అందరూ చీనా వెళ్ళినారు. సురోహుడు అందరినీ సగౌరవముగా కోటకు తీసుకు వెళ్ళి కుమార్తెకు విధి విహితముగా వివాహము చేసి రత్నచీనాంబరగజాశ్వములు బహుమానము చేసినాడు. చంద్రప్రభాదులు కొన్నాళ్ళు అక్కడ సుఖంగా కాలక్షేపము చేసినారు.

సూర్యప్రభుడు ఒక్కొక్క మామ యింట్లో కొన్నాళ్ళు బంధుసమేతముగా కాలము గడిపి సిద్ధార్థాది మంత్రుల ఆలోచనప్రకారము వీరభటాదులను తమ తమ నివాసాలకు పంపి సురోహమహారాజుదగ్గర సెలవు తీసుకొని భూతాసనవిమాన మెక్కి శాకలనగరానికి వెళ్ళినాడు.

ఒకచోట సృత్యము, ఒకచోట సంగీతము, ఒకచోట పానక్రీడలు, ఇంకోచోట సుందరాంగనల అలంకారవిధానము మరొకచోట వైతాళికులస్తోత్రములు ఈవిధముగా పురమంతటా సంతోషమగ్నమై ఉన్నది. సూర్యప్రభుడు పుట్టిళ్ళలో ఉన్న భార్యలను రప్పించినాడు. వారికి తండ్రులిచ్చిన బహుమానాలు మోసుకువస్తున్న లొట్టిపిట్టలను అతని వైభవాన్ని చూచి పురజనులు చాలా ఆనందించినారు.

సూర్యప్రభుడు మదనసేనతోనూ, ఇతరభార్యలతోనూ సమస్తసఖములు అనుభవిస్తూ మళ్ళీ వస్తానని చెప్పిపోయిన మయూసురుని రాకకు ఎదురుచూస్తున్నాడు.

త ర ం గ ము : ౪౫

ఒకనాడు నిండుకొలుపులో సిద్ధార్థాదులు చేపుతున్న కథలలో మయూసురుని సంగతి వచ్చింది. వెంటనే ఆకస్మికముగా సభామధ్యభూమిలో రంధ్రము పడ్డది. ముందు సువాసన వ్యాపించింది. తరువాత మయూసుడుడు ఇవతలికి వచ్చినాడు. చంద్రప్రభుడు ఉచితసత్కారము చేసి

రత్నాసనము మీద కూర్చోబెట్టినతర్వాత మయుడు ఈప్రకారము చెప్పినాడు. “మీరుభూలోకభోగాలు అనుభవించారు. ఇక అన్యభోగాలు అనుభవించవలసిన సమయము అసన్నమయినది. దూతలను బంపి మీబంధుబాంధవులను పిలిపించండి. తర్వాత విద్యాధరచక్రవర్తి నుమేరుని కలుసుకుందాము. శ్రుతశర్మను జయించి విద్యాధరవైభవము పొందుదాము. మహేశ్వరుడు పూర్వమే నుమేరునితో ‘నూర్యప్రభువును సంరక్షించు. నీపుత్రికను అతని కియ్యవలి’ అని చెప్పినాడు. ఈవాక్యములు చంద్రప్రభుడు గగనసంచారము చెయ్యగల ప్రహస్తాదులను రాజులవద్దకు పంపినాడు. అంతకుముందు తాను ఉపదేశించని విద్యులను మయుని ప్రబోధమువల్ల మంత్రులకూ భార్యలకూ ఇచ్చినాడు.

చంద్రప్రభునికి ఇంద్రుని సందేశము

ఇంతలో నారదమునీ ఆకాశమునుంచి దిగి సంగతి గ్రహించి రత్నాసనాసీనుడై చంద్రప్రభునితో “ఇంద్రుడు ఈవార్త తెలుప మని నన్ను పంపినాడు. శివాజ్ఞచేతనూ, మయాసురసహాయముచేతనూ మీరు మానవు డయిన నూర్యప్రభునికి సకలవిద్యాధరచక్రవర్తిపదవి సాధించాలని చూస్తున్నట్టు మాకు తెలిసింది. మీరు అలా చెయ్యగూడదు. శ్రుతశర్మకు ఆపదవి మేమిచ్చినాము. విద్యాధరకులక్ష్మిరు డైన అతనికి పదవి వంశక్రమాగతము నుమా! మీరు మాకు విరుద్ధముగా ఏమి చేసినా, మీకే నష్టము. మునుపు నీవు రుద్రయజ్ఞము ప్రారంభించ బోతుంటే ముందు అశ్వమేధము చెయ్యి మని నేను బోధించినా విన్నావు కావు. దేవతలను ధిక్కరించి రుద్రునిమాత్రము ఆశ్రయిస్తే మీకు ఏమి కుభము కలుగుతుందో చూస్తాను.”

ఈమాటలకు మయాసురుడు మందహాసము చేసి “మునింద్రా, ఇంద్రునిసందేశము పముచితము కాదు. నూర్యప్రభుడు మానవు డని

మహేంద్రుడు అన్నాడు. దామోదరునితో యుద్ధము జరిగినపుడు మర్త్యునిపరాక్రమము చూడలేదా? మర్త్యత్వమువల్ల లోపము లేదు. మర్త్యులకు సమస్త శక్తులకూ సిద్ధులకూ అధికారమున్నది. పూర్వము మానవుడైన సహుషుడు ఇంద్రునిపదవి పొందలేదా? తాను శ్రుతశర్మకు విద్యాధరచక్రవర్తి పదవి ఇచ్చినట్టు అది కులక్రమాగత మైనట్టూ మహేంద్రుడు అన్నాడు. అందులో ఔచిత్యము లేదు. సాక్షాత్తు మహేశ్వరుడు దాత అయినప్పుడు ఇతరులకు అధికారము లేదు. హిరణ్యాక్షునికి జ్యేష్ఠాగత మైనఇంద్రత్వము ఏ మునినది? మేము వహిస్తాము అని మహేంద్రుడు బెదిరించినాడు. చాలా లోపము! అనవసరముగా మాతో కయ్యానికి కాలు దువ్వుతున్నాడు. మేము వైరిని జయించ దలుచుకొన్నాము. బ్రహ్మహత్య చెయ్యలేదు. మునియిల్లానిని హరించ లేదు. అధర్మముతో మాకు ప్రసక్తిలేదు. తాను చెప్పినట్టు అశ్వమేధము చేయక దేవతలను ధిక్కరించినట్టు మహేంద్రు డన్నాడు. రుద్ర యాగము చేసినతర్వాత ఇతరయజ్ఞాలవల్ల ఏమి లాభము! సకలదేవతా మహేశ్వరు డైనశశిశేఖరుని ఆరాధిస్తే అందరినీ ఆరాధించినట్టు కాదా? రుద్రునిమాత్రము భజించి తక్కినదేవతలను లెక్కచెయ్యక పోతే అనుచిత మనేపక్షములో గొప్ప పొరపాటు! మహేశ్వరుడు ఉన్నచోట ఇతరదేవతాగణమువల్ల ఏల ప్రయోజనము? నూర్యుడు ఉదయించి నప్పుడు అన్యజ్యోతులు ప్రకాశిస్తవా? మునీంద్రా, ఈవిషయా లన్నీ మహేంద్రునికి స్పష్టముగా చెప్పు. మాయత్నములో మేముంటాము. ఇష్టము వచ్చినట్టు ఇంద్రుడు చేసుకోవచ్చును.”

మయాసురునిఉపన్యాసము విని సరే అని నారదుడు ఆప్రతిసందేశముతో ఇంద్రునివద్దకు వెళ్లినాడు. ఆయన వెళ్ళినతరువాత ఇంద్రునిచేత శానికి జంకుతున్నచంద్రవ్రభవుతో మయాసురుడు ఇలా అన్నాడు :
“ఇంద్రునివల్ల మీకేమీ భయము లేదు. మనమీద లోపముచేత

ఇంద్రుడు దేవగణములతో కలిసి శ్రుతశర్మవక్ష్యములో ఉంటాడు. ప్రహ్లాదాధిపత్యమున దైత్యదాసవులతో మేము మీపక్షాన ఉంటాము. త్రిపురారి అనుగ్రహము ఉండగా ముల్లోకములలో ఎన్నరైనా మన నేమిచెయ్యగలరు? మీరు ప్రయత్నములో ఉండండి.” ఈవాక్కులకు చంద్రప్రభాదులకు ధైర్యమూ సంతోషమూ కలిగినవి.

దూతలవల్ల వృత్తాంతము యావత్తూ తెలుసుకొని వీరభటప్రభు తులు బంధుబాంధవసైన్యసమేతముగా వచ్చి, నత్కారాలు పొంది నారు. అప్పుడు మయానురుడు చంద్రవభునితో “రాజా, ఈరాత్రి రుద్రునికి మహాబలి ఇయ్యవలి. నేను చెప్పినప్రకారము ఆ తరువాత అన్నిపనులూ చేతువుగాని” అని చెప్పినాడు. చంద్రప్రభుడు రుద్రబలికి సంభారాలు సిద్ధము చేయించి రాత్రి అరణ్యానికి వెళ్ళి మయుడు పురో హితుడుగా తంత్రము నడపగా రుద్రబలి శ్రద్ధతో చేసినాడు. రాజా హోమము చేస్తూ ఉండగా భూతగణాధిపతి నందీశ్వరుడు ప్రత్యక్ష మయినాడు. రాజయథావిధిగా నత్కరించినతరువాత నందీశ్వరుడు “రాజన్, వందమంది ఇంద్రులు యుద్ధానికి వచ్చినా నీకు భయము లేదు. నూర్యప్రభువు విధిగా విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు. ఇలాగున మహేశ్వరుడు సెలవిచ్చినాడు” అని చెప్పినాడు. శివాజ్ఞ తెలియవరచి బలి భాగము గ్రహించి నందీశ్వరుడు భూతగణముతో అంతర్ధాన మయినాడు. ధైర్యము పొంది చంద్రప్రభుడు బలి ముగించి మయునితో కలిసి నిజ నగరానికి వెళ్ళినాడు.

చంద్రప్రభువు నునీధుని శరీరములో ప్రవేశించుట

మరునాడు ప్రాతఃకాలము అందరితో కలిసి నుఖానీను జైన చంద్ర ప్రభువుతో మయుడు ఇలా చెప్పినాడు : “చాలాకాలమునుంచీ గుప్త భావంగా ఉండినరహస్యము చెపుతాను. నీవు పూర్వజన్మలో నాపుత్రు

డవు. నునీడు డనేదానవుడవు. సూర్యప్రభుడు వెనకజన్మలో నుముం
డికు డనేదానవుడు. నీకు తమ్ముడు. దేవతలతో యుద్ధములో మీరు
మరణించి భూలోకములో తండ్రిొడుకులై వుట్టినారు. శాస్త్రోక్త ప్రకా
రముగా నీశరీరానికి ఘృతాదులూ, ఓషధిరసమూ పూసి భద్రముగా
ఉంచినాను. నీవు బిలప్రవేశము చేసి పాతాళలోకానికి వెళ్ళి నేను ఉపదే
శించే యుక్తిచేత స్వశరీరములో ప్రవేశించు. వెంటనే అఖండ తేజోవీర్య
వంతుడవై దేవతలను జయించగలుగుతావు. నీకుమారుడు ఈశరీరము
తోనే విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు.”

చంద్రప్రభుడు నంతోషపూర్వకముగా అంగీకరించినాడు. సిద్ధార్థక
మంత్రిమాత్రము మయునితో “పరకాయప్రవేశము చేసినవాడు మృతు
నితో సమానము. ఆచూర్ణవల్ల మా కేమి లాభము? అన్యదేహ
ములో ప్రవేశించినతర్వాత లోకాంతరగతునిలాగే మమ్మలిని విస్మ
రిస్తాడు. అవుడు ఈయనకూ మాకూ ఏమీసంబంధము ఉండదు”
అన్నాడు. అందుకు మయుడు ఈప్రకారముగా చెప్పినాడు : “యోగ
మహిమచేత బుద్ధిపూర్వకంగా పరకాయప్రవేశము చేసేవాడు ఎవరినీ
విస్మరించడు. అస్వతంత్రముగా మృతి చెంది మాతృగర్భములో వుట్టి
సమస్తక్షేత్రములూ అనుభవించేవానిసంగతి వేరు. స్వతంత్రముగా యోగ
శక్తివల్ల అంతఃకరణాదులతో ప్రవేశించే యోగిసంగతి వేరు. మీరు
సంశయించకండి. ఇందువల్ల రాజు జరారోగాదులు లేని దివ్యదేహము
పొందుతాడు. మీరందరూ దానవులే. పాతాళము ప్రవేశించి
అమృతము నేవించి మీరుకూడా దివ్యదేహాలు పొందండి” దీనితో
అందరికీ సందేహనివర్తి అయినది.

మరునాడు చంద్రప్రభుడు రాజులను వెంటబెట్టుకొని ఇరావతీ చంద్ర
భాగా సంగమప్రదేశానికి వెళ్ళి రాజులను అక్కడఆపి సూర్యప్రభుడు
“భార్యలను వారికి అప్పగించినాడు. మయుడు జలములో బిలము ఛూషి

నాడు. చంద్రప్రభువు కుమారునితో, భార్యతో సిద్ధార్థాదిమంత్రులతో అందులో ప్రవేశించి చాలాదుఃఖము పెళ్ళి, దేవాలయము కనబడితే అందరితో దానిలో ప్రవేశించినాడు. ఇంతలో విద్యార్థులు “రాజులను విద్యాప్రభావముచే స్తంభీభూతులనుచేసి సూర్యప్రభుని భార్యలను యెరలో పెట్టడానికి తీసుకొనిపోయినాడు. “పానీ, శ్రుతశర్కా, చక్రవర్తి భార్యలను తాకితివా వెంటనే సైన్యసమేతముగా నశిస్తావు. వీరిని మాతృభావముతో సగౌరవముగా సంరక్షించు. వీరిని నీవద్దనే ఉండనీ. తక్షణమే నిన్ను సంహరించి వీరిని విడిపించకపోవడానికి కారణమున్నది. జాగ్రత్త!” అని ఆకాశవాణి వినబడ్డది. అప్పుడే విద్యార్థులు అధ్యక్షులయినారు. అంజుపురస్త్రీలు పోయినారనే దుఃఖముచేత వీరభట ప్రభువులు ఆత్మహత్యకు సంస్థించి పునఃపంతు ఆకాశవాణి “రాజులారా, సాహసించవద్దు. మీపుత్రికలకు లోపము లేదు, మీకూ వారికీ సమాగమ మవుతుంది. శుభం భూయాత్!” అని వలికింది. వారు యత్నమునుంచి విరమించారు.

సాతాళలోకములో దేవాలయములో ఉన్న రాజుతో మయుడు “రాజా! ఏకాగ్రతతో ఆకర్ణించు. నీకు పరకాయప్రవేశ యోగము ఉపదేశిస్తాను” అని సాంఖ్యయోగములు, దేహాంతరప్రవేశ యోగమూ ఉపదేశించి అసిద్ధియిడే. అప్ససిద్ధులకూ కారణభూత మైన జ్ఞానస్వాతంత్ర్యములు నీకు లభ్యమైనవి. సురేశ్వరులు ఈవిభూతి అనుభవిస్తూ మోక్షముకూడా అపేక్షించరు. అన్యులు దీనికోసమే జపము, తపము చేస్తారు. లభించిన స్వర్గముకూడా స్వీకరించరు. అని నిదర్శనముగా ఈకథ చెప్పినాడు :

కాలుని కథ

పూర్వకల్పములో కాలు డనే విప్రుడు పుష్కరద్వీపానికి పోయి, రాత్రింబగళ్లు తపస్సు చేస్తున్నాడు. రెండువందల దివ్యవర్షాలు గడిచినవి.

అయిన తలలోనుంచి అఖండజ్వాల బయలుదేరి ముల్లోకాలూ వ్యాపించింది. జ్వాలవల్ల గగనములో నూర్యచంద్రాదులగతి స్తంభించింది. అప్పుడు బ్రహ్మాదిదేవతలు బ్రాహ్మణుని వద్దకు వచ్చి నీకు ఏమి కావాలి? సీతేజస్సువల్ల లోకాలు దహించుకు పోతున్నవి. ఎందుకీ తపస్సు? అన్నారు. “జపముతప్ప అన్యవిషయముమీదికి నాబుద్ధి వెళ్ళు కుండేలాగున వరము చాలు” అన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు అంతట వారి నిర్బంధముమీద ఆప్రదేశము విడిచి విప్రుడు హిమాలయానికి ఉత్తర భాగము ప్రవేశించి యథాప్రకారము జపము చేస్తున్నాడు. అతని తేజస్సు మరి పెచ్చి దుస్సహ మయింది. తపోభంగము చెయ్యడానికి ఇంద్రుడు దేవతాస్త్రిలను పంపినాడు. వ్యామోహపెట్టే ఆ యువకులను విప్రుడు లెక్కచేయలేదు. మృత్యువుకు సమస్తాధికారా లిచ్చి దేవతలను విప్రునివద్దకు పంపినాడు. మృత్యువు వచ్చి “బ్రాహ్మణుడా, మానవులు ఇన్నాళ్లు బతకరు. క్రమము మీరక శరీరము త్యజించు” అన్నాడు. అందుకు బ్రాహ్మణుడు “స్వయంగా శరీరము చాలిస్తే ఆత్మహత్య అవుతుంది. నాఅయుద్ధాయము అంత మయితే నీవే నాప్రాణాలు ఎందుకు హరించగూడదు?” అని చెప్పినాడు. అతనిని తానే తీసుకుపోవడానికి సామర్థ్యములేక మృత్యువు వెళ్ళి పోయినాడు. కాలుని జయించిన కాలుని ఇంద్రుడు ఎత్తుకొని దేవలోకానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. అక్కడకూడా కాలుడు నిరంతరజపము చేస్తూఉంటే ఇంద్రుడు దింపివేసినాడు. తర్వాత కాలుడు హిమాలయానికి వెళ్ళినాడు. ఇంద్రాదులు మళ్ళీవెళ్ళి వరము అడగ మని అతనిని కోరినారు.

అవేశకు ఇత్తూకు అనే రాజు ఆమూర్ఖాన వచ్చి సంగతి గ్రహించి కాలునితో “ఆర్యా, దేవతలవరము నీకు అవసరములేకపోతే నేనిస్తాను, తీసుకో” అన్నాడు. “దేవతలవరమే నాకు అక్కర లేదే, నీవు వరమివ్వగలవా?” అన్నాడు. కాలుడు “నాకు శక్తిలేదు. నీవు శక్తిమంతు

డవు. నీ నే ఈ గగ నియ్యవలె” అన్నాడు ఇత్యాదులు. “నీకోరిక యేమిటి?” అన్నాడు కాలుడు. ఇత్యాదులు ఎంతోమాటలు విని తనలో “నేను ఇవ్వడము బాహ్మణుడు నుండి కోడెముగా పెంజము. ఈయన ఇవ్వడము నేను స్వీకరించడమనా నిశ్చయము” అని భావించి యాడుకున్నాడు.

ఇంతలో ఇద్దరు బాహ్మణులు వివాదపరచుతూ అక్కడికి వచ్చిరి. సంభవించింది. రాజును చూచి ఒకడు “ప్రభూ, దక్షిణానోపహా గోవులు ఈయన నా కిచ్చినాడు. నీవేతీసుకోవయ్యా, అంటే వుచ్చుకోడు” అని చెప్పుకొన్నాడు. రెండవవాడు “రాజా, నోకనరకూ నేను ప్రతిగ్రహము చెయ్యలేదు నాకు అనసరములేదు. ఎదుకు నన్ను ఈయన బువంశ పెట్టడము?” అన్నాడు. రాజు “ఈ బాహ్మణులు చెబుచున్న గోవులు గ్రహించి దాతకే మళ్ళీ దానము ఎందుకు చెయ్యవలె? నీకును ఆత్మ పణ బాగా లేదు” అని తీర్పు చెప్పినాడు. అప్పుడు ఇండుడు ఇత్యాదులతో “రాజా, నీవు కాలుని వరము వేసి ఎందుకు వుచ్చుకోవు? అన్నీ తెలిసినవాడవే!” అన్నాడు. ప్రత్యుత్తరము చెప్పలేక ఇత్యాదులు కాలుని చూచి “విప్రోత్తమా, నీజనములో అర్థఫలము నాకు అనుగ్రహించు. ఇదే నావరము” అన్నాడు. కాలుడు సరే అని అర్థఫలము ఇచ్చినాడు. అందువల్ల రాజుకు పకలలోకగమనము సిద్ధించింది. కాలుడు ‘శివ’ లోకము పొంది బహుకల్పాలు అక్కడే ఉండి మళ్ళీ భూలోకానికివచ్చి యోగసిద్ధివల్ల స్వతంత్రుడయినాడు.

ఉత్తములు స్వర్గాదిభోగాలు కోరక యోగసిద్ధి నే వాంఛిస్తారు. నీకు యోగసిద్ధి అయింది. స్వతంత్రుడవై నీకరీరములో ప్రవేశించు.

ఈప్రకారము మయుడు పలికి యోగవిద్య ఇచ్చినాడు. చంద్రప్రభుడు అందరితోకూడా సంతోషించినాడు. మయుడు రాజును పుత్రాడు అతో రెండవపాతాళానికి తీసుకుపోయినాడు. అక్కడ పెద్దపర్యంకము

మీద మహాకాయుడు నిద్రపోతూ ఉన్నట్టున్నాడు. శరీరానికి ఘృతమూ ఓషధీరసమూ పూసి ఉన్నది. ఆకారము విశ్రాంతమూ భయంకరమూ. చుట్టూ దీనపదనాలతో దైత్యవనితలు కూర్చున్నారు. మయుడు చంద్రవ్రభునికి ఆశరీరము చూపించి “ఇదే నీవెనుకటిశరీరము. ఇందులో ప్రవేశించు. వీరంతా వెనుకజన్మలో నీభార్యలు” అని బోధించినాడు.

యోగప్రభావమువల్ల నిజదేహము చాలించి రాజు ఆశరీరములో ప్రవేశించినాడు. పర్యంకముమీది పురుషుడు ఆవులించి నెమ్మదిగా సేత్రిములు పెట్టి నిద్రపోతున్నవాడిగాగ వానువుమీదనుంచి లేచినాడు. అంతట ఆశరీరములు అనాదముతో “సూర్యాచార్యుడు ఒకరినాడు!” అని ఆహ్వానించారు. ప్రాణహీనమై పడిపోయిన చంద్రవ్రభుని చూచి సూర్యప్రభాదులు విచారపడినారు.

సునీధాసురుడు సుఖనిద్రనుంచి లేచినట్టులేచి తిండి మయూసురుని పాదాలమీద వాలినాడు. తిండి కుమారుని కాగలించుకొని అందరి సమక్షములో “నాయనా, ఇప్పుడు నీరెండు జన్మలూ జ్ఞాపకము ఉన్నవా?” అని అడిగినాడు. సునీధుడు ఆ అస రెండుజన్మల వృత్తాంతాలూ చెప్పి కీర్తిమతిని సూర్యప్రభుని పూర్వాజన్మలో భార్యలనూ పేరుపేరున పలకరించి ఓహర్చినాడు. చంద్రప్రభుల ఇంకొక ఘృతము ఓషధీరసమూ పూసి మయుడు భద్రము చేసినాడు. అతనికి పూర్వాజన్మస్మృతి ఉన్నందుకు సూర్యప్రభాదులు సంతోషించినారు.

సిమ్మల మయూసురుడు సువర్ణమణిఖచిత మైననురొక పుర్రానికి తీసుకుపోయి వారిని అమృతముతో నిండినవైద్యులను దగ్గుడుబాప ఒడ్డున కూర్చోబెట్టినాడు. సునీధాసుభార్య అమృతరసము మణిపాత్రలో తెచ్చి అందరికీ ఇచ్చింది. సుధానామముచేసి ముందు నెద్రించి లేచిన వారివలె అయినారు. అందరికీ ఎవ్వదేవాలూ, మహాబలవిద్యలులూ సంక్రమించినవి.

సునీధుడు తల్లిని దర్శించుట

పల్లెప్రభ సునీధునితో మయాసురుడు “నాయనా, మీ అమ్మను చూతువు గాని, బహుకాల మయింది. రా” అని సూర్యప్రభృతులతో నెలుగువాతోనికి తీసుకొనిపోయినాడు. వారు విచిత్రనగరాలు చూస్తూ చివరకు రత్నస్తంభాలు కలనువర్ణనగరములో అనురకాంతలు ఒక వేష్టించి ఉన్న లీలావతి దేవిని చూచినారు. ఆమె సునీధుని చూచి సంభ్రమముతో లేచి వాదాలకు ప్రణమిల్లిన కుమారుని లేవ నెత్తి కలిగించుకొని సునీధుని తీసుకు వచ్చినందుకు భర్తను ప్రశంసించింది. మఱియు “దేవి, ఈ సూర్యప్రభృతు పూర్వజన్మలో నీ రెండవ కుమారుడు ఉయ్యస సుముండకుడు. ఇతిడు సునీధునికి కుమారుడై పుట్టి నాడు. ఈ కుమారుని నీ విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతూ ఉని రుద్రుడు సమీక్షించి ను సేసినాడు” అని చెప్పినాడు. లీలావతి వాదాలమీద నాటినాడు సూర్యప్రభృతు. “నాయనా, ఈ దేవామే బాగున్నది” అని లీలావతి ఇతిని దీవించింది.

ఈ సమయములో మయ్యుడు మండోదరిని విభీషణుని స్మరించినాడు. వారు పట్టినారు. విభీషణుడు “దానవేంద్రా, నామాట విను. దానవులలో నుక్కుతివి. శుభజీవితము నీ వొక్కడవే. వృథాగా దేవతలతో వైరము వద్దు. అందువల్ల చెరుపే కాని శ్రేయస్సు లేదు. యుద్ధాలలో దేవతలవల్ల అనురులు నశించారు. కాని అనురులవల్ల దేవతలు మరణించలేదు” అని చెప్పినాడు. “మేము ముందుగా మూర్ఖముగా ఏమీ చేయ్యము. ఇంద్రుడు మొండిపట్టు పట్టి ఉంటే ఎలా నహించడము! అప్రమత్తు లయిన బలిచక్రవర్తి ప్రభృతులూ నశించలేదుగా!” అని మయాసురుడు బదులు చెప్పినాడు. పిమ్మట విభీషణుడు మండోదరిని పెంతు తెట్టుకొని తననివాసానికి వెళ్ళినాడు.

సుసీధుడు బలిని సందర్శించుట

మయుడు సుసీధుని సూర్యప్రభుని బలిచక్రవర్తిసందర్శనము కోసము మూడవపాతాళలోకానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ కిరీటహారాదులు ధరించి దైత్యదానవవరివేష్టితుడైన బలిచక్రవర్తిని చూచి సుసీధాదులు వరుసగా పాదప్రణామము చేశారు. బలి వారిని యథోచితముగా ఆదరించి మయునివల్ల సమస్తవృత్తాంతము విని ప్రహ్లాదాదిదానవులను రప్పించినాడు. సుసీధాదులు వారిపాదాలకు మొక్కిన మీదట, బలి యిలా చెప్పినాడు : “మన సుసీధుడు భూలోకములో చంద్రప్రభువుగా అవతరించి, నిజదేహములో ప్రవేశించి ప్రాణాలతో లేచి వచ్చినాడు. సుముండికుని అవతారమయిన సూర్యప్రభువు ఇతడే. ఇతడు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని మహేశ్వరుడు పూర్వమే అనుగ్రహించినాడు. యజ్ఞప్రభావమువల్ల నాబంధనాలు తొలిగిపోయినవి. మీరు లభించడముచేత మనకు నిస్సంశయముగా అభ్యుదయము కలుగుతుంది.”

“సత్యపూర్వకముగా ధర్మమార్గాన చరించేవారికి ఎన్నడూ నష్టము కలుగదు. కాబట్టి ధర్మప్రకారము నడుచుకోండి. నామాట చొప్పున ప్రవర్తిస్తూ ఉండండి!” అని గురువు శుక్రాచార్యుడు పలికినాడు. ఈమాటలకు సరే అని అచ్చట సమావిష్టులయినసప్తపాతాళలోకాధీశ్వరులు ప్రతిజ్ఞ చేశారు. సుసీధుడు లభించడముచేత బలి ఉత్సవము చేసినాడు.

ఇంతలో నారదముని వచ్చి అర్హ్యపాద్యములు స్వీకరించి సముచితాసనాసీనుడై దానవులతో ఇలా చెప్పినాడు : “ఇక్కడికి నన్ను ఇందుడు పంపినాడు. సుసీధుడు ఉజ్జీవించినందుకు తనకు చాలా సంతోషము కలిగిందనీ, మీరు వృథాగా మళ్ళీ వైరము పెట్టుకోవద్దనీ, తన ఆశ్రితు

డైన సుశర్మమీద ద్వేషము పెట్టకోరాదన్న ఇంద్రునిసందేశము.”

ఆమాటలకు ప్రహ్లాదుడు ఇలా చెప్పినాడు. సునీధుడు జీవించినందుకు ఇంద్రునికి సంతోషముకా కేమి? నిష్కారణముగా మేము విరోధము పెట్టుకోము. ఇప్పుడే శుక్రాచార్యులవారి సన్నిధిలో ప్రతిజ్ఞ చేశాము. తనకు సహాయులు ఉన్నారు కదా అని శ్రతశర్మ మామీద కత్తికట్టు తున్నాడు. మాదోషము ఏమీ లేదు. తన ఆరాధకుడైన సూర్య ప్రభువుకు మహేశ్వరుడు విద్యాధర చక్రవర్తి పదవి పూర్వమే అనుగ్రహించినాడు. శివాజ్ఞ అయిన తర్వాత మేము అన్యథా ఏమీ చేయగలము? నిష్కారణముగా ఇంద్రుడు అనుచిత సందేశము పంపినాడు” అంతట నారదుడు మంచినీ, ఇంద్రునే నిందించి వెడలిపోయినాడు.

నారదముని వెళ్ళగానే దానవులతో శుక్రాచార్యుడు “ఈవిషయములో ఇంద్రునికి బద్ధద్వేషము. మనకు శివానుగ్రహ మున్నప్పుడు ఇంద్రు డేమిచేస్తాడు. అతని విష్ణుభక్తి అక్కరకు రాదు” అన్నాడు.

గురువు మాటలకు దానవులు సమ్మతి చూపి తమతమ నివాసాలకు వెళ్ళినారు. ప్రహ్లాదుడు నాలుగవపాతాళానికి పోయినాడు. బలిచక్రవర్తి గొలుపు చాలించి అంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు.

భోజనసానములు అయినతర్వాత లిలావతి సునీధునితో “నాయనా, తెలుసుగదా నీభార్యలు గొప్పయింటి బిడ్డలని. లేజన్వతి ధనేశునిపుత్రిక మంగళావతి తుంబురుని తినియ. చంద్రప్రభుదేవాముతో నీవు పెళ్ళాడిన కీర్తిమతి ప్రభాస వసువు తిన్నా. విరిందరినీ నీవు సమానదృష్టితో చూస్తూఉండవలె” అని బోధించి భార్యలను అతనివద్దకు పంపింది. సునీధుడు ఆరాత్రి పెద్దభార్య లేజన్వతిని స్వీకరించినాడు.

సూర్యప్రభుడు మంత్రులతో సహా శయన మందిరములో పండుకొన్నాడు. అతనికి నిద్ర పట్టలేదు. ఆలోచనాపరుడైన ప్రహస్తునికీ నిద్ర పట్టలేదు. తక్కిన మంత్రులు సుఖముగా నిద్రపోతున్నారు.

కథావతి అగమనము

అంతలో చెలికత్తెలతో కూడా కన్యాశుణి అక్కడికి వచ్చింది. ఈమె యెవరో అని సూర్యప్రభువు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆమె అతని చుట్టు పండుకొన్నవారి ముఖాలు వేరువేరుగా పరిశీలిస్తూ చక్రవర్తి లక్షణోపేతులు కానివారి నందరినీ విడిచి, సూర్యప్రభుని చూడగానే “సఖీ, ఈయనే ఆయన! సలిల శీతలమైన హస్తాలతో తాకి నిద్ర లేపు” అన్నది. ఆమె అలాగే చేసింది. సూర్యప్రభువు నిద్ర లేచినట్టు కన్నులు తెరిచి “ఎవరిమ్మా మీగు? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చారు?” అన్నాడు కన్యలను చూచి.

అందులో ఒకతె ఇలాఅన్నది: “దేవా, హిరణ్యాక్షుని కుమారుడు అమీలుడు రెండవపాతాళములో ఉన్నాడు. ఈమె ఆయనప్రియపుత్రిక కథావతి ఆయన బలిచక్రవర్తివద్దనుంచి వచ్చి ‘ఈవేళ సునీధునికి ప్రాణాలు వచ్చినవి! సుమండీకని అవతారమైన సూర్యప్రభువు వచ్చినాడు. అతనిని మహేశ్వరుడు విద్యాధరచక్రవర్తిగా నిర్ణయించినాడు. ఇప్పుడు సునీధునికి సన్మానము చెయ్యవలి. సునీధుడు సగోత్రుడు కావడముచేత అమ్మాయి కథావతిని వివాహము చెయ్యడానికి వీలులేదు. అందుచేత సూర్యప్రభువుకు ఇస్తాను. సునీధునికి ఇతడు కుమారుడు అనే శంక కలగ నక్కరలేదు. ఇతడు మానవజన్మలో కుమారుడు కాని అసురజన్మలో కాదు. కుమారునికి సన్మానముచేస్తే తండ్రికిచేసినట్టే’ అన్నాడు. కాబట్టి కథావతి నీగుణాలకు ఆకృష్టురాలై నిన్ను చూడడానికి వచ్చింది.”

కథావతి అభిప్రాయము గ్రహించడానికి సూర్యప్రభువు నిద్ర నటించినాడు. మేలుకొని ఉన్న ప్రహస్తునివద్దకు కథావతి వెళ్ళి సఖిద్వారా సమస్తమూ ఆయనకు తెలిపి వెళ్ళిపోయింది.

ప్రహస్తుడు లేచివచ్చి “దేవా! నిద్రా? మెథుకువా?” అన్నాడు సూర్య ప్రభునితో. “మిత్రమా! మెథుకువతోనే ఉన్నాను. ఏకాకి నిద్ర యెక్క

డిది! నీతో విశేషము చెప్పాలి. ఇంతకుముందే ఎవరో కన్య సతీసమే తముగా ఇక్కడికివచ్చి నామన్యు హరించి ఎక్కడికో వెళ్ళింది. వెతికితే దొరుకుతుంది. వెంటనే తీసుకురా” అన్నాడు సూర్యప్రభుడు.

ప్రహస్తుడు వెళ్ళి చూస్తే ఆమె సమీపములోనే ఉన్నది. “దేవీ, నీకోసమే స్వామిని మేలుకొలిపినాను. నీవు మాస్థానికి ఒక్కసారి దర్శన మియ్యవలె. నీచూపులకే అతడు వశ్యుడైపోయినాడు. నీప్రస్తావన చేసేసరికి ఆమెను ఎలాగైనా తీసుకువచ్చి నాకు చూపకపోతే, నేను జీవించడము వట్టిది! అన్నాడు. నిన్ను వెతుకుకొంటూ వచ్చాను. రా, దేవీ!” అన్నాడు. ఆమె సిగ్గుపడి వెళ్ళలేక పంశయిస్తూ ఉంటే ప్రహస్తుడు ఆమె చెయ్యి పట్టుకొని లోపలికితీసుకువెళ్ళి ప్రభువుకు చూపించినాడు. పార్శ్వములో నిలువబడిన కథావతిని చూచి సూర్యప్రభువు “చండీ, నిద్రపోతున్న నావృద్ధయాన్ని అపహరించావు. దొంగకు శిక్ష వెయ్యకుండా ఎలా విడిచిపెడుతాను!” అన్నాడు. చతురుగా బయిన ఆమె చెలికత్తై “దేవా, ఈమె దొంగ అని మొదటనే గ్రహించి తండ్రి దండనార్థము ఈమెను నీకు సమర్పించడానికి నిశ్చయించినాడు. ఇక అడ్డ మెవరు. ఈమె చొర్రానికి తగినశిక్ష వెయ్యవచ్చును” అన్నది.

సూర్యప్రభువు కాగలించుకో బోయేసరికి కథావతి సిగ్గుపడి “నన్ను నేను కన్యను గదా!” అన్నది. అప్పుడు ప్రహస్తుడు “దేవీ, ఎందుకు సందేహము? అన్నివివాహాలలో గాంధర్వవివాహము అత్యుత్తమము” అని చెప్పి తక్కినఅనుచరులను వెంటబెట్టుకొని వెడలిపోయినాడు. కథావతి సూర్యప్రభువులకు గాంధర్వవిధిని వివాహము జరిగింది. తెల్లవారుజామున కథావతి తననివాసానికి వెళ్ళిపోయింది.

సూర్యప్రభువు ప్రహ్లాదుని దర్శించుట

సూర్యప్రభువు సునీధ మహానురుల దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. తర్వాత అందరూ కలిసి ప్రహ్లాదుని సన్నిధికి వెళ్ళినారు. ప్రహ్లాదుడు వారిని

అదగించి సునీధుని అభ్యుదయానికి ఉత్సవము చేతాము. కాబట్టి ఇకను అందరమూ ఇక్కడే భోజనము చేతాము” అన్నాడు. మహానుభవుడు మంచిది అన్నమీదట దూతలను పంపి ప్రహ్లాదుడు అరుణాక్షునితో కంగరిగి అహ్వనము అందజేసినాడు. అన్ని పాతాళములనుండి అనుగ్రహు క్రమంగా వచ్చినారు. అనేకులు వెంట కొలిచి గాగా మొదట బలి చక్రవర్తి వచ్చినాడు. క్రమముగా అమీలుడు, దురాగోహుడు, వీర్య వంతుడు, సుమాయువు, శంతుకచ్చుడు, వికాక్షుడు, ప్రకంపనుడు, ధూనుశేతువు, మహామాయుడు మొదలయిన అనంగనాయకులు శర సామంతులతో వచ్చి వరస్పరవందనములు అయివనిపట్ట ప్రహ్లాదుడు వారిని సక్రమముగా ఉపవిష్టులను చేసి ఆనందించినాడు. భోజనాగ్నా ర్చము లేచి వారంతా మయునితో గంగకు వెళ్ళి స్నానములుచేసి భోజన శాలకు వచ్చినారు. అమహాశాలలో స్తంభాలు రత్న మయములు. నేల యావత్తూ బంగారపుగచ్చు. చాండినీలో మణులు పొదిగినారు. పాత్ర లన్నీ విచిత్రమణియములు. ప్రహ్లాదుడు, సునీధుడు, మయుడు, మంత్రులతో కూడిన సూర్యప్రభువు, మహానురులు వద్రసోపేభక్త్యా నులు భుజించి, పానీయములు సేవించినారు. అనంతరము అందరూ లేచి ధైర్యదానవకన్యల సృత్యము చూడడానికి మహాశాలలోకి వెళ్ళినారు.

ఆసమయములో ప్రహ్లాదునికూతురు మహల్లిక తండ్రి కోరిక ప్రకారము సృత్యము చేసింది. ఆమె లలాటమున తిలకము, పాదముల నూపు రము చూచి అందరూ ముగ్ధు లయినారు. ఆత్రిలోకనుందరిని చూచిన మాత్రాన సూర్యప్రభువు ఆమెకు తనహృదయము కోల్పోయినాడు. మహల్లికకుకూడా అనురాగము ఉదయించి మనస్సు చలించి ఆంగి కాభినయము ఆగిపోయింది. సభాసదులు వాగ్విధి కనిపెట్టి “రాజపుత్రిక చాలా శ్రమ పడ్డది. ఇక సృత్యము చాలు” అని మానిపించారు. మహల్లిక సూర్యప్రభునిమీద కటాక్షపీక్షణములు ప్రసరించి తండ్రి

వద్ద సెలవుతీసుకొని దాసవనాడుకులకు సమస్కారముచేసి అంతఃపురానికి వెళ్ళిపోయింది.

రాత్రివేళ సూర్యప్రభుని పరివారము వెలుపల నిద్రిస్తున్నది. కొంత సేపటికి కళావతి వచ్చింది. సూర్యప్రభువు ఆమెను లోపలి గురువనంగిరానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు.

మహల్లిక ఆగమనము

విశ్వాసపాత్ర లయిన ఇద్దరుచెలికత్తెలలో మహల్లిక అక్కడికి వచ్చి లోపలికి వెళ్ళబోతున్నది. ప్రజ్ఞాభ్యుడు అనే మంత్రి లేచి “దేవీ, కొంచెము ఆగు. నేను లోపలికి వెళ్ళి వస్తాను” అన్నాడు. ఆమెకు సంశయము కలిగి, “మీరెవరు; ఇక్కడనే ముగ్గురిని నిలపడానికి శారణ మేమిటి?” అని అడిగింది. దేవీ, నిద్రపోతున్న నానివద్దకు దప్పున వెళ్ళవచ్చునా! వ్రతముపూని ప్రభువు ఏకాంతముగా శయనిస్తున్నాడు” అన్నాడు మంత్రి. ఆమె ఆశ్చర్యపడి సరే అన్నది. మంత్రి లోపలికి వెళ్ళి కళావతి నిద్రపోతూ ఉండడము గమనించి సూర్యప్రభువును మెల్లిగా లేపి మహల్లిక వచ్చిందని చెప్పినాడు.

సూర్యప్రభుడు నెమ్మదిగా ఇవతలకు వచ్చి మహల్లికను చెలికత్తెలనూచూచి “ఈఅతిథి కృతార్థుడయినాడు! ఈ ప్రదేశముకూడా ధన్యము అగును గాక!” అన్నాడు. మహల్లిక చెలికత్తెలతో కూర్చున్నది. ప్రభువు మంత్రితోసహాకూర్చుండి “దేవీ, నీవు చూచిన చూపులు మనస్సులో నాటుకొనిపోయినవి. నా నేత్రములు సఫలములయినవి” అన్నాడు. “ఆర్యపుత్రా, నాదోషము లేదు. ఎవరి చూపులవల్ల నా ఆభినయము అగిపోయిందో వారిదే దోషము” అన్నది మహల్లిక. “ఇతోఽస్మి (ఓడిపోయినాను)” అని మందహాసముతో ప్రభుడు ఆమెహస్తము గ్రహించినాడు. స్వేదము పొడవి కంపి

నున్నది అమె కరము. “అర్థపుత్రా, నేను కన్యను. చెయ్యి విడ
వండి. పెద్దలఅధీనములో ఉన్నదాన్ని” అన్నది రాజపుత్రి. అప్పుడు
ప్రజ్ఞాభుక్తుడు “దేవి, కన్యలకు గాంధర్వవివాహము ఉన్నదికదా! మీ
నాయనగారికి నీభావము తెలుసు. ఈయనకే నిన్ను ఇచ్చి సత్క
రిస్తాడు. భయము లేదు. సమాగమము నిష్ఫలము కాకూడదు”
అని బోధించినాడు.

లోపల కళాపతికి మెళుకు వచ్చింది. పర్యంకముమీద ప్రాజేశ్వరుడు
కనబడ లేదు. సంశయముతోలేచి ఆమె ఇటు అటు చూచి వెలువలికి
వచ్చి మహాల్లికదగ్గర ఉన్నప్రియుని చూచి లజ్జాభయశ్రోధములు
పొందింది. మహాల్లికకు లజ్జాభయములు కలిగినవి. చిత్రప్రతిమవలె
సూర్యప్రభుడు నిశ్చేష్టు డయినాడు. నన్ను ఎలాగూ వీళ్ళుచూచి
నారు. తొలగిపోవడము ఎలాగు? ఎంత సిగ్గుచేటు! ఎంత అవమా
నము!” అనుకొని కళాపతి మహాల్లికవద్దకు వెళ్ళి అనూయతో “సఖీ
కుశలమేనా! రాత్రివేళ ఇక్కడికి రాగలిగినావు?” అని అడిగింది.

“ఇది మానివాసము. నీవు ఇంకోపాతాళము నుంచి వచ్చినదానవు!
అతిథిని లభించినావు!” అన్నది మహాల్లిక. కళాపతి మందహాసముతో
“బాగు, బాగు! ఇక్కడికి వచ్చినవారి కందరికీ అతిథిసత్కారము
చేస్తూనే ఉంటావు! కనబడుతునే ఉన్నది!” అన్నది. మహాల్లిక
కోపముతో “సిగ్గులేసదానా! నేను ప్రితిపూర్వకముగా కుశలప్రశ్న
పేస్తే ద్వేషముతో స్వమరవాక్కులు చమత్కారముగా పలుకుతున్నావే!
నేను నీలాటిదానను కాను. బంధువులు ఇవ్వకుండానే దూరప్రదేశము
నుంచి వచ్చి పరస్థలంలో రాత్రివేళ ఒంటరిగా రహస్యంగా పరిపర్యం
కముమీద పడుకొన్నానా? మానాయనగారి అతిథిని మాప్రదేశము
లోనే దర్శించి అతిథిసత్కారము చెయ్యడానికి ఇద్దరుచలికత్తెలతో
కూడా వచ్చాను. ఈపదివోత్తముడు మాయమాటలు చెప్పి లోపలికి

వెళ్ళినప్పుడే పంపించుచును. ఇప్పుడు సెలవుంటే నీవే బయలు పట్టు కొన్నావు!" అన్నది.

కళావతి ప్రమునిమీద రోషకమా హాసక్షణాలు ప్రసాదించి వెళ్ళి పోయింది. ఉద్యాన మహల్లిక రోషముతో "బహువల్లభా, సూపు!" అని బయలుదేరి పోయింది. అప్పుడు సూర్యప్రభువు వివాహస్మృత్యుగా ఉంటే ఆశ్చర్యము లేదు. ఉభయకాంక్షలమీద లగ్నమున అతినిష్ఠావయుము ఇద్దరవంటా వెళ్ళింది.

సూర్యప్రభుడు ప్రభాసమంత్రిని లేసి, కళావతి నంగతి కనుక్కొని రమ్మని చెప్పి, మహల్లిక వద్దకు ప్రహస్తుని పంపించి, తాను ప్రజ్ఞాశ్రుతితో ప్రసంగిస్తూ వారకోసము ఎదురుచూస్తున్నాడు.

ప్రభాసుడు కళావతిని తొంతము గ్రహించి వచ్చి ఈ ప్రకారము నివేదించినప్పుడు "నేను ఏద్యాప్రభావముచేత గండవపాతాళములో కళావతి నివాసానికి వెళ్ళి వెలుపల ఇద్దరుచేటికల సంభాషణ అదృశ్యమైనవిన్నాను. ఒకటే రెండవదానితో నభ కళావతి చాలా విచారంగా ఉన్నదేమో అన్నది. రెండవది ఇలా చెప్పింది. నాలుగవ పాతాళములో నుమండీ కుని అవతార మయిన సూర్యప్రభువు ఉన్నాడు. మనసభ స్వయముగా తనను ఆయనకు అర్పించుకొన్నది. ఈరాత్రి ఈమె అక్కడికి వెళ్ళింది. ప్రహ్లాదుని కూతురు మహల్లిక అక్కడకు చేరింది. ఈర్ష్యవల్ల కళావతి ఆమెతో జగదమాండి వచ్చి ఆత్మహత్యకు ప్రయత్నిస్తుంటే సోదరి సుఖవతి ఆపి రక్షించింది. ఇప్పుడు కళావతి సుఖవతి దగ్గర ఉన్నది. ఇద్దరూ దిగులుపడి ఉన్నారు. ఈమాటలు విని నేను లోపలికి వెళ్ళి ఉభయులనూ చూచి వచ్చినాను."

మహల్లికా నివాసము

ఇంతలో ప్రహస్తుడు వచ్చి ప్రభువు ప్రశ్నించిన మీద ఇలా చెప్పినాడు. "అక్కడ బయలుదేరి మహల్లికమందిరానికి అదృశ్యమైన

వెళ్ళి చూచాను. అంతయుగానీ విచారలేఖ నీవబట్టి. మహల్లిక కూర్చున్న చిత్తస్వస్థము చుట్టూ పన్నెండుమంది చెలికత్తెలు ఉన్నారు. పొంగి బోతే నభి, ఎందుకొకటి ఆస్మికంగా విచారముతో ఉన్నావు? లేవు పిదపా మనగా ఇవాళ ఇంత వైమర్యమెందుకు? అన్నది. నాకు వినాహమా? ఎచి కిస్తారు? ఎవ రన్నరు? అన్నది మహల్లిక. లేవుఉదయమే వివాహమని నిర్ణయించారు. సూర్యప్రభువుకు ఇస్తారట. నీ నిక్కడ తేనెవ్వుడు మీఅమ్మగారు వచ్చి చెప్పి నిన్ను పెళ్ళికూతుని చెయ్యమని అజ్ఞయిచ్చి వెళ్ళివారు. అంగనామస్తంభుడైన సూర్యప్రభుడు నీకు భర్త అవుతాడు. ఇది మమ్మలిని మరచిపోతావని మేము దిగులుపడుతున్నాము అన్నారు చెలికత్తెలు. మీరు ఆయనను చూచారా? మీప్రాదయాలు ఆయనయందు లగ్నమైనవా? అన్నది మహల్లిక. మేము ఆయనను సాధముమీదనుంచి చూచాము. దర్శన మాత్రాన ఆయనమీద మనసు తగులని మగువ ఉన్నదా? అన్నారు చెలికత్తెలు. అయితే నాయనగారితో చెప్పి మమ్మలినికూడా ప్రభువుకే ఇప్పిస్తాను. అప్పుడు మనకు వియోగమేఉండదు" అని మహల్లిక చెప్పింది.

వద్దు సభి, అలా చెయ్యవద్దు. న్యాయము కాదు. మాకు చాలా సిగ్గు వస్తున్నది అన్నారు చెలికత్తెలు. అందుకు మహల్లిక "సఖులారా, దోషము లేదు. ఆయన నన్ను ఒకతెనే వివాహమాడుతాడా! దైత్య దానవప్రభులు తమకొమార్తెలను ఆయన కియ్యబోతున్నారు. ఇప్పటికే ఆయన భూలోకములో చాలామంది రాజపుత్రికలను పెళ్ళి ఆడినాడు. విద్యాధర కన్యలను కూడా వివాహము చేసుకొంటాడు. మీరు కూడా ఆయనకు భార్య లయితే ఏమి నష్టము? మనసులు కలిసిన సఖులము, కాబట్టి అందరమూ ఒకచోటనేఉంటాము. ఎందుకు మీకు సిగ్గు? యావత్తూ నేనే ఏర్పాటుచేస్తాను" అని చెప్పింది.

ఈవిధముగా ప్రహస్తుడు పలికినమీదట సూర్యప్రభుడు సంతోష

ముగా రాత్రి నిద్ర లేకుండా గడిపినాడు.

ప్రాతఃకాలము నుసీధునితోకూడా సూర్యప్రభువు అనురాధిపతి ప్రహ్లాదుని దర్శనార్థము వెళ్ళినాడు. ప్రహ్లాదుడు ఆదరించు చూపి నుసీ ధునితో “సూర్యప్రభువుకు మహాల్లిక నిస్తాను. ఇతనికి అతిథిసత్కారము నీకు ప్రియముగా చేయవలసినవాడను కదా” అన్నాడు. అందరూ సమ్మతించినారు.

సక్రమముగా ప్రహ్లాదుడు మహాల్లికకు వివాహము చేసి అల్లునికి రత్నరాసులు బహుమానమిచ్చినాడు. మహాల్లిక “నాయనా, నాచెలి కత్తెలు పన్నెండుగురినీ ఈయనకే ఇయ్యవలె” అన్నది. ప్రహ్లాదుడు “అమ్మా, నేను ఇవ్వడానికి వీలులేదు. వారు నాసోదరుని అధీనము” అని చెప్పినాడు. నాటిరాత్రి సూర్యప్రభువు మహాల్లికతో మహానంద మనుభవించినాడు.

కథావలీ ప్రముఖుల కథానిము

మరునాడు ప్రహ్లాదుడు అనుచరసమేతముగా సభకు వచ్చినపుడు ప్రహ్లాదులలో “మీరంతా మానివాసానికి రావలి. ఈవేళ సూర్య ప్రభునికి ఆతిథ్యము చేస్తాను. మీకు సమ్మత మయితే నాకుమార్తె కథావలీని అతనికి కిస్తాను” అని ప్రకటన చేసినాడు. అందరూ పరే అన్నారు. మయ, సూర్యప్రభాదిసమేతముగా తర్వాత అందరూ రెండవపాతాళానికి వెళ్ళినారు. అమీలుడు యథావిధిగా కథావలీకి వివాహము చేసినాడు. ఆనాడు ప్రహ్లాదునియింట విందు జరిగింది. దురారోహుడనే అసురనాయకుడు మర్నాడు సూర్యప్రభువును ఆయి దవపాతాళానికి తీసుకు వెళ్ళి తనకుమార్తె కుముదావతి నిచ్చి సక్ర మముగా పెళ్ళి చేసినాడు. ఆరాత్రి సూర్యప్రభుడు నూతన భార్యతో గడిచి తంతుకమ్మని అభిషేకము అంగీకరించి ఏడవపాతాళానికి వెళ్ళి

అతని కూతురు మనోవతిని వివాహ మాడినాడు.

మరునాడు సుమాయుడు పిలిచి సూర్యప్రభుకు అరవపాతాళానికి తీసుకు పోయి కూతురు సుభద్ర నిచ్చి వివాహము చేసినాడు. ఆమరు నాడు బలిచక్రవర్తి మూడవ పాతాళములో సుందరి అనేపుత్రికను అతని కిచ్చినాడు. తర్వాత మయుడు నాలుగవపాతాళానికి తీసుకొని పోయి రత్నప్రభాభావమాన మైన తనప్రాసాదములో సమాయ అనే పుత్రికను ఇచ్చి మాసవుడు కాబట్టి పెండ్లి చేసినాడు. సూర్యప్రభుడు విద్యాప్రభావముచేత వివిధదేవతలు ధరించి అందరితోను ఏకకాలము లోనే విహరిస్తున్నాడు. అందరిలో ప్రియతమ అయిన మహాల్లికతో తాత్త్వికశరీరముతో క్రిడిస్తున్నాడు.

ఆభిజాత్యము కలిగిన మహాల్లికతో సూర్యప్రభువు ఒకరాత్రి నల్లాపము చేస్తూ “ప్రియా, ఆరాత్రి నీవెంట వచ్చిన యిద్దరు చెలికత్తెలూ ఏ మయినారు? వారినివాస మెక్కడ? మళ్ళీ కనబడలేదే!” అన్నాడు.

మహాల్లిక ఇలా చెప్పింది. “అర్యపుత్రా, బాగా జ్ఞాపకము చేశారు! వా రిద్దరే కాదు; ఇంకా అటువంటి చెలికత్తెలు పన్నెండుమంది ఉన్నారు. మాపెదనాయనగారు దేవలోకమునుంచి వారిని చెరపట్టి నారు. అమృతవ్రథ, కేశిని పర్వత మునిపుత్రికలు — కాళింది, భద్రక, చారులోచన దేవల మహాముని కూతుళ్ళు—సాదామని, ఉజ్వల హాహ గంధర్వుని తనయలు—వీవర హూహూ గంధర్వునిబిడ్డ—అంజనిక కాలుని తనయ—కేసరావళి పింగళుడను గణోత్తముని పుత్రిక — మాలిని కంబ భుని బిడ్డ — మందారమాల వసువు కొమార్తె. వీరంతా దివ్యకన్యలు, అపురోజాతలు. నావివాహము కాగానే వీరంతా ప్రథమపాతాళానికి వెళ్ళినారు. వీరినికూడా మీకేళ్ళనై మాకు వియోగము ఉండేది కాదు. మాన్నేహాన్ని బట్టి వీరిని మీకు ఇప్పిస్తా నని ప్రతిజ్ఞ చేశాను. మా పెదనాయనగారి ఆభిప్రాయము తెలుసుకోవలెనని మానాయనగారు

నాకోర్కె వెంటనే నెరవేర్చలేదు.”

సూర్యప్రభుడు ఆశ్చర్యపడి “ప్రియా, నీమనస్సు గొప్పది! కాని వీరిని నే నెలాస్వీకరిస్తాను!” అన్నారు. కొంచెము కోపము వచ్చి మహర్షిక “ఆర్యపుత్రా, మీరు నాసమక్షములోనే ఇతరులను పెళ్ళి చేసుకోగలరు. త్తణమయినా నేను విడిచిపెట్టలేని నాచెలికత్తెలను మాత్రము స్వీకరించరు!” అన్నది. సూర్యప్రభువు ఆమెకోరిక తీర్చడానికి వెంటనే అంగీకరించినాడు.

మహర్షిక తత్తణమే అతనిని ప్రథమపాతాళానికి తీసుకు వెళ్లి పన్నెండుమంది చెలికత్తెలనూ అతనికి సమర్పించింది. ఆరాత్రే సూర్య ప్రభువు వరసగా పెళ్ళిచేసుకొని మర్నాడు ప్రభాసుని పంపి, వారిని నాలుగోపాతాళములో మహర్షికకోరిక ప్రకారము దాచిపెట్టి తాను అదృశ్యుడై ఆమెతో క్రిడిస్తూ యథాప్రకారము ప్రహ్లాద దర్శనార్థము సభకు వెళ్ళినాడు. ప్రహ్లాదుడు మయనునీధులతో “మన మంతా దిలిసి దనువును దర్శించడానికి వెళుదాము” అన్నాడు. మయనునీధ; సూర్య ప్రభువులు పాతాళమునుండి ఉచితపరివారముతో బయలుదేరి, తలచుకోగానే వచ్చిన భూతాసపవనాన మెక్కి సుమేరు సానవులోఉన్న కళ్యపాశ్రమానికి వెళ్ళినారు.

కళ్యప దర్శనము

వారిని మునులు ఆదరముతో ఆహ్వానించి దిలికి దనువుకు ఎరుకవరిచినారు. అందరూ ఆతల్లులపాదాలకు భక్తితో ప్రణామము చేశారు. అనురమాతలు ఆనందించి వారిశిరస్సులు మూర్ఛించి అశీర్వాదించి మయనుతో ఇలా అన్నారు. “నాయనా, పునర్జన్మ ఎత్తిక నీవుతిని సునీదుని చూచేసరికి మూలకన్యలనుండిగ ఆయింది! నీవు బ్రహ్మచర్యమును మూర్ఖులవలనకీర్తనతో వదిలివేసి దిక్కుపడనోరకుండు. మునుల

డికుని చూస్తుంటే మాశరీరాలు పరవశ మవుతున్నవి! నాయనలారా, త్వరగాలేచి ప్రజాపతుల వారిదర్శనము చెయ్యండి. సకలకార్య సిద్ధి అవుతుంది. వారిమాటప్రకారము వర్తిస్తే మీకు సమస్త కల్యాణములూ కలుగుతవి''

జెంటిల్ మయాడులు లేచి కశ్యపముని సన్నిధికి వెళ్లి తపః ప్రభావముచేత దేదీప్యమానముగా ఉన్న మహాముని పాదాలదగ్గర ప్రణామము చేశారు. ఆయన ఆనందముతో ఆశీర్వాదించి ఇలా వ్రసంగించినాడు. "నాయనలారా, మిమ్మలిని చూడడముచేత మహానంద మయినది. మయా, సన్మార్గమును అతిక్రమించక సకల విద్యలకూ నిలయ మైన సీపు జ్ఞాఘ్యుడవు. నుసీధా, మల్గీ జీవించిన సీపు ధన్యుడవు. సూర్య ప్రభా, పుణ్యాత్ముడ వైన సీపు విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతావు. నాయనలారా, ధర్మమార్గాన్ని అతిక్రమించకుండా నడుస్తుంటే నమస్తే శ్వర్యాలూ, నుఖాలు పొందుతారు. పూర్వమువలె ముందు మీకు శత్రువులనల్ల అపజయము ఉండదు. ధర్మాన్ని అతిక్రమించిన అనురులే విష్ణుచక్రమువల్ల హాతు లయినారు. నుసీధా, దేవతలచేత నిహతులైన అనురులే మానవవీరులుగా జన్మించారు. సీతమ్మడు సముండికుడే ఈమాత్యప్రభుడు. తక్కిన అనురులు ఇతనికి బంధువర్గముగా జన్మ ఎత్తి పాడు. శంఖరమహానురుడే ఇతనిమంత్రి ప్రహస్తుడు మరియు సచివుడయిన త్రిశిరసుడే సిద్ధార్థకుడు. వాతాపిదానవుడు ఈప్రజ్ఞాఘ్యుడు. ఊలూకుడు శుభంకరు డయినాడు. కాలానురుడే పీతభీతి. వృషపర్వానురుడే భానమంత్రి. ప్రబలానురుడే ప్రభానుడు. శత్రువులయినను దేవతలు యాచిస్తే జంకక తనశరీరాన్ని రెండుగా చీల్చి యిచ్చినాడు. ఇతనిశరీరములోనుంచి సమస్తరత్నములూ ప్రభవించినవి! పండికాదేవి వరప్రభావముచేత ఇతడు మహాబలవంతుడూ శత్రువులకు అజయ్యుడూ అయి జన్మించినాడు. నుండోపనుందులు సర్వదమన భయంకరులు హయగ్రీవ వికటా

తనకు స్నేహితులను సహజమున అనురాగము. ఇతని మాటలు, కృత్యములు, మాటలను ఇంద్రాణి సోపానమునో యుద్ధము చేసినానో భావించుకొనుచు గూఢముగా వ్యవహరించింది. కాబట్టి నిజము భయములేదు. భర్తగూర్గ మాటో వర్తించండి. సమస్తమిట్లుగా సమకూరుతుంది.”

ఇంతలో గూర్గొందివనవనకాలు వాయింది. నడుమశ్రీకలు అదితి మొదలయిన ఆయన భార్యలు వచ్చి పనున్ను గించిన పురుషులగుటను దీచించి భర్తకు మాధ్యునివనవనమునో నోద్యమమునా, కళ్ళప మహాముని దగ్గరను ఇంగుడు ఇతనిలోకపాటలు నచ్చినాడు. ఇంగుడు కళ్ళపనికి ఆయన భార్యలకూ ననున్ను గించినాడు. ముఝా దులు అతనికి వందలము చేసినాడు. ఇంగుడు సూర్యవభువునై పు చుర చురా చూచూ ముఝునితో “మరిన్ని నాడు విద్యాధర చ కవ గ్ని కా గోరుతున్నాడు కాదా? అంత వలెనాంధ్రులతోనే నవ్వెట్లు కొంటున్నాడేల ఇంద్రాణి అపేక్షించలేదు?” అన్నాడు. “నేనానానా, మళ్ళరీ యిండు ఇంద్రాణిము నీకూ భేదరత్నము ఇతనికి నిర్ణయించినాడు” అని మయుడు పలికినాడు కోపము వచ్చినా నవుతూ “సల్లక్షణ లక్షణ మైన ఇతనికి భేదరత్నము చాలా అల్యముకాదా!” అన్నాడు ఇంగుడు. శ్రుతశర్ల “భేదరత్నానికి, ఇంద్రాణికి తగినవన్ను ఇతని ఆకారము ఇంద్రాణికి తగి ఉన్నది” అని మయుడు పత్తులత్తర మిచ్చేటప్పటికి రోషమునో ఇంద్రుడు వజ్రాయుధము తీసుకొని అతనిమీదికి వేసినాడు. కళ్ళపముని హుంకారము చేసినాడు. దితి మొదలయినవారు చీ చీ అన్నారు. శాసభయము వల్ల ఇంద్రుడు వజ్రాయుధాన్ని ఉపసంహరించి కళ్ళపముని పాదాలమీద వాలి లేచి, చేతులు జోడించి ఇలా విన్నవించినాడు: “సామీ, నేను శ్రుతశర్లకు ఇచ్చిన విద్యాధరాధిపత్యము హరించా అని సూర్యవభువు చూస్తున్నాడు. మయుడు అన్ని విధాలా ఇతనికి సహాయము చేస్తున్నాడు”

కశ్యపుడు “ఇక్కడ, శ్రుతశర్మ సీమిస్తుడు, సూర్యప్రభువు ఈశ్వరునకు ఇస్తుడు. ఈశ్వరేచ్ఛ అమాముయ. మయుడు ప్రయత్నము చేయవలసిందని శివాక్ష అయినది. ఇందులో మయుని దోష మేమున్నది? మయుడు ధర్మాత్ముడు, జ్ఞాని, గురుభక్తి కలవాడు. ఇతనిని సీవు బాధిస్తే ఈపాటికే మాకోపాగ్నికి ఇంధనము అయ్యేవాడివి. సీశక్తి ఇతనిమీద పని చేయును. చూచుచు కదా ఇతని ప్రభావము!” అన్నాడు. లజ్జాభయాలతో ఇంద్రుడు తల వంచుకొన్నాడు.

“శ్రుతశర్మ ఎటువంటివాడో చూడవలె” అన్నది అదితి. వెంటనే ఇంద్రుడు మాతలిసి పంపి శ్రుతశర్మను రప్పించినాడు. శ్రుతశర్మ వచ్చి నమస్కరించినాడు. శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభువు లిద్దరలో ఎవడు రూప లక్షణాధికుడో చెప్పండి అని భార్యలు కశ్యపుని అడిగినారు.

“సూర్యప్రభునికి కాదు — ఇతని సచివున కయినా నమానుడు కాదు శ్రుతశర్మ. ఇతడు అసమానుడు, సూర్యప్రభుని రూపలక్షణాలు దివ్యమైనవి. ప్రయత్నము చేస్తే ఇంద్రత్వముకూడా ఇతనికి సిద్ధమైంది” అన్నాడు కశ్యపుడు. అందరూ మీలు మీలు అన్నారు. అక్కడివారందరూ, ఇంద్రుడూ వినేలాగున కశ్యపుడు మయునకే ఇలా వరి మిచ్చినాడు. “వత్సా, ఇతడు వజ్రాయుధ మెత్తినప్పటికీ నీవు సర్వకారముగా ఉండడముచేత వజ్రదేహుడివు, అజరాయుడివు, అక్షయివివు అయితివు, మహాసత్వసంపన్నులైన ఈ నునిధ సూర్యప్రభులు నీకు సమానులూ, శత్రువులకు అజయులూ అయినారు. స్వచ్ఛదేహుడియిన నాకుమారుడు నువానుడు ఆవత్కాలములో మీరు తిలుచుకోగానే వచ్చి సహాయము చేస్తూ ఉంటాడు.”

తర్వాత కశ్యపభార్యలు, మునులు, లోకపాలకులు అందరూ సమీపము వరము లిచ్చినారు. అదితి ఇంద్రునితో “ఈధర్మార్తవ్యము విడిచిపెట్టు, మయుని ప్రసన్నుని చేసుకో, ఇతనికి ఇప్పుడు లభించిన వరము

లను బట్టి చూస్తే ఏమయిపోవచ్చు అంత లాభమో నీకు తెలియలేదా?" అని బోధించింది. ఆమెకుంటలకు ఇంద్రుడు వచ్చాడని వట్టుకొని ఆవరణులను పూజించేవారు. ప్రతికర్మ వేలవేలవోయినాను. లోకపాలనహితముగా కృష్ణులు సురాసురగురువయిన కశ్యపమహామునికి సమస్కరించి వచ్చినవారినే వెళ్ళినాడు. మయూదులుకూడా సెలవు తీసుకొని ఆశ్రమమునుండి బయలుదేరినారు.

ప ర ం గ ము : ౪౬

సూర్యప్రభువు శ్రుతశర్మతో యుద్ధానికి సిద్ధమగుట

కశ్యపాచార్యునిమునుండి బయలుదేరి వారు విరావతీ చంద్రభాగా సంగమ ప్రదేశానికి వెళ్ళారు. అక్కడ కనిపెట్టుకొని ఉన్న రాజులు వారిని చూడగానే గోదసము చేసినారు. చంద్రప్రభువు కనిపడవందున వారు దుఃఖించారు. సూర్యప్రభువు జరిగిన దంతా వారికి తెలిపినాడు. అప్పటికి వారి విచారము తగ్గలేదు. శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభు భార్యలను అపహరించడముచేత తాము ప్రాణత్యాగము చేయడానికి సిద్ధపడితే ఆకాశవాణి తమను నివారించి దని అతి కష్టముమీద వారు విన్నవించినారు. సూర్యప్రభుడు మండిపడి "పరదారహరణములో ప్రవీణుడయిన ఆశ్రుతశర్మను బ్రహ్మాదిదేవతలు అడ్డు పడినప్పటికి సంహరించి తీసుతాను." అని ప్రతిజ్ఞ చేసినాడు. గణకులు ఏడవనాడు మంచులగ్నమున్న దని చెప్పినారు. అనాటికి దండయాత్రకు బయలుదేరడానికి నిశ్చయించిన సూర్యప్రభువును మరింత దృఢపరచడానికి మయూడు ఇలా చెప్పినాడు. "తప్పకుండా నీవు జైత్రయాత్ర చేసే పక్షములో, నిజము చెప్పతాను. నేను మాయావ్రయోగము చేసి నీభార్యలను తీసుకుపోయి పాతాళలోకములో భద్రముగా ఉంచినాను. నీవు శీఘ్రముగా దండయాత్ర చేస్తావని ఉద్దేశముతో ఇలా చేశాను. నాయువు తోడు

పడినప్పుడు వెలిగినంత బిగ్గా సామాన్యనయముములో అగ్ని ప్రజ్వరిల్లు తుందా? పాతాళానికి నీవు వస్తే ప్రియురాండను చూపుతాను”

మయూనిహక్కులకు అందరూ ఆనందించి అక్కడి బిలముద్వారా మయూనుకునివెంట పాలుగోపాతాళానికి వెళ్ళినారు. ఒకానొక శయ్యా మందిరము తెరిచి, మయూనుకుడు మదన సేనాదులను సూర్యప్రభువుకు అప్పగించినాడు. వారిని, అనురనాయకుల పుత్రిక లయిన తినత్కిన భార్యలనూ స్వీకరించి సూర్యప్రభువు మయూనిసూచనప్రకారము ప్రహ్లాదుని స్వగర్భము వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుకు లబ్ధ మయినవరము లను గురించి మయూడు చెప్పినాడు. తనకు ప్రణామము చేసినసూర్య ప్రభుని సత్త్విమును పరక్షించా లని కత్తి దూసి ప్రహ్లాదుడు శ్రోధము ఆభినయిస్తూ “దుర్మార్గుడా, మాలన్న తెచ్చిన పన్నెండుగురు కన్య లనూ హరించా వని తెలిసింది. నిన్ను ఖండిస్తాను” అంటూ మీదికి వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుడు ఏమీ వికారము చెందక “నాదేవాము మీకు స్వాధీనము. మీయిష్టము వచ్చినట్టు చేయ్య వచ్చును” అన్నాడు. ప్రహ్లాదుడు నవ్వి “సూర్యప్రభా! చాలా సంతోషము? నీకు లేక మయినా అహంకారము లేదు. మెచ్చినాను వరము అడుగు” అని వలికినాడు. “గురుభక్తి, శిష్యభక్తి ఉండేలాగున అనుగ్రహించండి” అన్నాడు అతడు. అందరూ ఆనందిస్తూ ఉండగా తనరెండవ పుత్రిక యామినిని ప్రహ్లాదుడు అతని కిచ్చి తనపుత్రులలో ఇద్దరిని సహాయ మిచ్చినాడు.

తర్వాత సూర్యప్రభుడు అందరితో కలిసి అమీలునిసన్నిధికి వెళ్ళినాడు. ఆయన వరమునంగతి విని తనద్వితీయపుత్రిక సుఖావతినీ, తోడుగా ఇద్దరుకుమారులనూ సూర్యప్రభువుకు ఇచ్చినాడు. సహాయార్థము సూర్యప్రభువు తక్కిన అనురనాయకులను దర్శిస్తూ ఆరోగ్య అక్కడనే గడిపినాడు. సునీధునిభార్యలు ముగ్గురూ, తనభార్య లయిన

రాజకన్యలూ గర్భము ధరించినారని మయానులతో మాటాడటప్పుడు సూర్యప్రభువుకు తెలిసింది. మీకు సూడవ ఏమి కావాలి అని అడిగితే “మాకు మహాయుద్ధము చూడవలె ననేకోరిక ఉన్నది” అన్నారు. వారు. “వెనుక నిహతు లయినఅనురులు వీరిగర్భాలలో ఉండడము చేతనే వీరికిటువంటికోరిక కలిగింది” అన్నాడు మయును.

ఆరురోజులు దాటినవి. ఏడవనాడు సూర్యప్రభుడు మొదలయిన వారు భార్యలతో సహా సాతాళలోకమునుంచి బయలుదేరినారు. శత్రువులు వారికి విఘ్నము కలిగించడానికి ఉత్పాతమాయను వ్రేయగించినారు. స్మరించగానే వచ్చి సువాసకుమారుడు ఆమాయను సంహరించినాడు.

చంద్రప్రభుడు తనకుకలిగిన పుత్రునికి రత్నప్రభువు అని పేరు పెట్టి మయుని ఉపదేశప్రకారము ఆశిశువుకు రాజ్యాభిషేకము చేసి అందరితో సహా భూతాసన పిమానమెక్కి భాగిరిధీరాన తపోవనములోఉన్న సుమేరుని నివాసానికి వెళ్ళినారు. ఆవిద్యాధరప్రభువుకు మయునివల్ల సమస్తచూగ్రహించి శివాజ్ఞ స్మరించి మైత్రితో వీరిని నన్నానించినాడు. ఆప్రదేశము లోనే ఉండి సూర్యప్రభు ప్రభృతులు తమతమ బంధు బాంధవులనూ సైన్యాలనూ రప్పించినారు. మయుని ఆనతిప్రకారము విద్య అను సాధించి సంసిద్ధులై ఉన్న సూర్యప్రభుని బావమరదులు మొదట వచ్చినారు ఆహారిభటాదులు పదునలుగురు. ఓక్కొక్కనితో వదివేల రథాలు వచ్చినవి. ఇరవై వేలమంది సైనికులు వచ్చినారు. తర్వాత సూర్యప్రభువుమామలు, వారిబంధువులు, దైత్యదానవులూ వచ్చినారు. హృష్టిరోముడు, మహామాయుడు, సింహదంష్ట్రుడు, ప్రకంప నుడు, తంతుకచ్చుడు, దురారోహుడు, సమాయుడు, వజ్రపంజరుడు, భూమికేతుడు, ప్రమథనుడు, వికటాక్షుడు మొదలయినవారు సత్తా సాతాళములనుంచి వచ్చినారు. ముప్పయివేల రథాలతో ఒకడు, అరవై

వేలతో ఇంకొకడు, డబ్బయివేలతో వేరొకడు, ఎనభై వేలతో ఒకడు, చివరవాడు పదివేలరథాలతోనూ వచ్చినాడు. పదాతులు ఒకనికి లక్ష, ఇంకొకనికి రెండులక్షలు, మగొకనికి మూడులక్షలు, అధమునికి అర్థ లక్ష. ఇలాగే ఒక్కనికి తగినట్టు ఏకుగులు, గుర్రములు వచ్చినవి. మయ్య, నువీధుల సైన్యము, నూర్యప్రభుని నిజసైన్యము వసుదత్తు నుమేగుల సేనలూ వచ్చినవి.

తలచుకోగానే నుచాసకుమారుడు వచ్చినాడు. మయుడు అతనితో “స్వామీ, సేన చెదరిపోయి ఉన్నది. సమగ్రముగా సైన్యము నంతా ఏకత్ర చూడడానికి అక్కడ పీఠ పడుతుంది?” అన్నాడు. ఇక్కడికి ఒక్క యోజనములో కలాప్రగ్రామ మున్నది. అక్కడ సేనావిన్యాసము చేసి ఏకదృష్టిలో చూడవచ్చును” అని ఆమునికుమారు డన్నాడు. అందరూ అతనివెంట కలాప్రగ్రామము చేరినారు. వారు అక్కడి ఉన్నత ప్రదేశాన నిలిచి అనుగ్గసైన్యమునూ, రాజులసైన్యములనూ, విడిగిడిగా నిలిపి వీక్షించినాగు. నుమేరువు ఈ ప్రకారముగా పలికినాడు: నుకర్నకు ఎక్కువ సేన ఉన్నది. అతని పక్షాన నూటఒక్క విద్యాధరాధిపతులున్నారు. వారిలో ఒక్కొక్కడు ముప్పయియిద్దరు రాజులకు నాయకుడు. భేదోపాయ మవలంబించి అందులో కొందరిని మనపక్షానికి తిప్పగలను. అందు కోసమై రేవు ఉదయమే వల్మీకము అనే ప్రదేశానికి పోదాము. రేవు ఫాల్గున బహుళ అష్టమి. చక్రివర్తిసముచిత మైన తూణీరము అక్కడ రేవు ఉద్భవిస్తుంది. విద్యాధరులు ఆలమ్ములపొది కోసము పోతారు.

నూర్యప్రభునికి దివ్యతూణీరము లభించుట

ఆరోజు సైన్య సంవిధానములో గడిపి మర్నాడు అందరూ రథబల సమేతముగా వల్మీకమువెళ్ళి, హిమాచల దక్షిణ సానువుదగ్గర దిగినారు. అనేక విద్యాధరాధిపతులు అక్కడికి వచ్చి అగ్ని జ్వలంపజేసినారు.

కొంతమంది హోమాలు, కొంతమంది జపాలూ ఆరంభించారు. సూర్య ప్రభువు గొప్ప అగ్ని కుండము చేసినాడు. అతని విద్యాప్రభావముచేత అగ్ని స్వయముగా వెలిగింది. అది చూచేసరికి సుమేరువుకు పంతుష్టి కలిగింది. విద్యాధరులకు మాత్సర్యము వుట్టింది. అందులో ఒకడు 'సుమేరూ, నీవు విద్యాధరుడ నయినప్పటికీ భూసంచారి అయిన సూర్య ప్రభువును అనుసరిస్తున్నావే! చీ చీ" అన్నాడు. సుమేరువు హోమముతో అతనిని భయపెట్టినాడు. ఇతని పేరేమి అని సూర్యప్రభుకు అతనిని అడిగితే సుమేరువు "భీముడనే విద్యాధరుని భార్యను బ్రహ్మ మోహించినాడు. ఇతడు బ్రహ్మకు రహస్యముగా జ్ఞించడముచేత బ్రహ్మగుప్తుడు అని ఇతనిపేరు. జన్మకు తగినట్లే మాటాడినాడు." అని పలికి అగ్ని కుండము చేసినాడు. సూర్యప్రభుడూ అతడూ అగ్నిలో హోమము చేసినారు. భూమిలో సంధ్ర మేర్పడి అందులో నుంచి పెద్ద పాము లేచింది. బ్రహ్మగుప్తుడు దానిని పట్టుకోబోయినాడు. పాము పెట్టిన బుసగాలి! అతడు మారుబారల దూరాన పడినాడు. తర్వాత తేజాప్రభువు అనే విద్యాధరాధిపతి దానిని పట్టుకోబోయి దూరాన పడిపోయినాడు. అనంతరము దుష్టదనుసు డనే విద్యాధరాధీశ్వరుడు వచ్చి ఎగిరి దూరముగా పడిపోయినాడు. విరూపాక్షుడు దానిబుసకు గడ్డిపోచవలె కొట్టుకొని పోయినాడు. అంగారక విజృంభకు లనే రాజులు వచ్చి వెనకటివారివలెనే వెళ్ళి దూరాన పడిపోయినారు. ఈ విధముగా విద్యాధరప్రభువు లంతా సర్పపూర్కారానికి దూరముగా పడిపోయినారు! రాళ్ళకు తగిలి వారి శరీరాలు నలిగి పోయినవి.

తర్వాత క్రుతశర్మ వచ్చి పామును పట్టుకోబోయి దాని క్వస జాయువు తగిలి డక్కినవారివలెనే పడ్డాడు; ఊరుకోక తేలి వచ్చి గాలి పోయి దూరాన పడిపోయినాడు. శరీరము నలిగిపోయింది.

అంతకు ముందు విద్యాధరుని సుమేరువును మోహించినాడని

నాడు. “మాడండి, చూడండి! అజగరాన్ని వట్టుతానికి చూపుతుంటే నాడు! మర్కటాలకువలెనే మానవులకు బుద్ధి లేదు. అమ్మలు చెప్పిన నానిని చూచి అనుకరిస్తారు” అని విద్యాధరులు వర్ణించారు. సూర్య ప్రభువు నాళ్ళను లక్ష్యము చేయ్యక తెల్లని సూర్యుని వట్టుకొని నీల ములోనుంచి వెలువలికి లాగినాడు. అజగరము అమ్మలవారి అనుచు. సూర్యప్రభుని శిరస్సుమీద ఆకాశమునుంచి పుష్పవృక్షము పోయింది. “సూర్యప్రభా! నీకు అక్షయతూణీరము లభించింది. ఈ అమ్మలపొదిని స్వీకరించు” అని అశరీరవాణి పలికింది. విద్యాధరులు విచారగ్రస్తులయినారు. సూర్యప్రభువు అమ్మలపొది పుచ్చుకొన్నాడు. సూర్య మహాధనుషేగులు మహానందము పొందినారు.

శ్రుతశర్మ విద్యాధరపైర్వాన్ని వెంటబెట్టుకొని వెళ్ళి దూతను సూచి నాడు. “సూర్యప్రభూ, నీకు ప్రాణాలమీద అపేక్ష ఉన్న పక్షములో అమ్మలపొదిని తనకు వెంటనే వంపవలసిన దని మాప్రభువు శ్రుతశర్మ ఆజ్ఞాపిస్తున్నాడు” అని చెప్పినాడు. “దూతా, నా బాణాలు అతని శరీరములో ప్రవేశించి దేహమే అమ్మలపొది అవుతుందని చెప్పు” అని సూర్యప్రభుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు. దూత వెడలిపోయిన తరువాత శ్రుతశర్మ పరుషపాశ్వాలను అందరూ పరిహసించినారు. సుమేరువు సూర్యప్రభుని ఆలింగనము చేసుకొని “మహేశ్వరునిమాట ఫలించింది! అమ్మలపొది లభించింది. నీకు చక్రవర్తిపదవి సిద్ధించి నట్టే! ఇక నిర్విచారముగా ధనుస్సును సాధించడానికి రా” అని పలికినాడు.

సూర్యప్రభుడు ధనుస్సును సాధించుట

సుమేరునివెంట సూర్యప్రభూదులు బయలుదేరి హేమకూటము చేరి దాని ఉత్తరదిక్కున మానససరోవరానికి వెళ్ళినారు. అందులో జలక్రీడలు చేస్తున్న దివ్యకాంతల ముఖకమలాలను వికసిత కనక కమలాలు

మధ్య కనిపెట్టడానికి నీలుపోసాగించి, అంతలోనే మిత్రశాసనముల కూడా అక్కడికి వచ్చారు. సూర్యప్రభాదులు నేటితో నియమాలతో పోరాడము ప్రారంభించినారు. తక్షణము భీకరమేఘము సరస్సులో నుంచి బయలుదేరి ఆకాశాన్ని ఆవరించి కొప్పవర్షము కురిసింది. మబ్బులోనుంచి గాలిగర్జము నేలమీద రాగింది. పాపేనువు ప్రోత్సహించేసరికి సూర్యప్రభువు నేటి దాన్ని వట్టి కొట్టెసో అని ధనస్సుగా మారింది! వెంటనే మబ్బులోనుంచి మరోసర్పము విహగ్నులు కక్కుతూ నేలమీద పడేలుపుటికి విద్యాధరులంతా పరుగెత్తినారు. సూర్యప్రభువు దాన్ని వట్లుకొన్నాడు. అది ధనస్సుగా (విల్లుతాడు) గా మారింది. “సూర్యప్రభా, నీకు మహాధనువు లభించింది. ఈవింటినారి తెగేది కాదు. ఈరెండూ స్వీకరించు” అని ఆకాశవాణి పలికింది. పుష్పవర్షము కురిసింది. నారితో సహా విల్లు సూర్యప్రభుడు తీసుకొన్నాడు. శ్రుతశర్మ విచారముతో పరివారసమేళముగా వెళ్ళిపోయినాడు. మయాదులు సంకోషించి ధనువువృత్తాంతము అడిగితే సుమేరువు ఇలా చెప్పినాడు;

ప్రభాసాదులకు దివ్యధనుస్సులు లభించుట

ఇక్కడి వేణువనములోనుంచి కొట్టితెచ్చి వెరుక్కు ఈ సరస్సులో వేస్తే దివ్యధనుస్సు లవుతవి. దేవాసురులూ గంధర్వవిద్యాధరులూ పూర్వము వాటిని సాధించారు. ఈసరస్సులో దేవతలు అమ్మక బలనామము లై నధనుస్సులను దాచిపెట్టినారు. భావికాలములో చక్రవర్తులు కాబోయేవారికి కొంతశ్రమమీద శివానగ్రహమునల్ల లభిస్తవి. సూర్యప్రభునికి మహాకార్ముకము హస్తగత మయినది. ఇతనివయస్సులకుకూడా తగినధనువులు లభిస్తవి. విద్యాప్రభావము కలిగినవీరు వాటిని సాధించడానికి యోగ్యులే. నేటికి అవి యోగ్యులకు లభిస్తవి”

నూర్యప్రభునివయస్సు లయిన ప్రభాసాదులు కీచోపనాసికి పోయి దానిపరివాలకు డైన చండదండు దీనే ప్రభువును జయించి వెనక్కు తెచ్చి సుస్సుతో వేసి ఒడ్డున కూర్చుని జపహోమాదులు ప్రారంభించారు. సప్తాహములో వానికి ధినులు లభించివి. మయాదులు, నూర్యప్రభువు సుమేరుని శిష్యునిగా వెళ్ళినారు.

నూర్యప్రభుడు మోహినీపరివర్తనులను సాధించుట

సుమేరువు నూర్యప్రభుతో ఇలా అన్నాడు : “అజ్ఞయుడైన చండదండుని సమీత్రులు జయించడము చిత్రమే! మోహినీవిద్యా ప్రభావముచేత అతడు అజయుడు. ప్రధానశత్రు వైననీమిద ప్రయోగించడానికి అతడు గుప్తముగా ఉంచినాడు. అందుచేతనే సమీత్రుల మీద ఇప్పుడు ఉపయోగించ లేదు. ఆవిద్య ఒక్కసారే కాని రెండో సారి ఫలించదు. పూర్వము దాన్ని పరీక్షించడానికి ప్రయోగిస్తే, తోవము వచ్చి గురువుశాప మిచ్చినాడు. ఈవిద్యలప్రభావము చాలా గొప్పది. మహానుభావు డైనఈమయుని అడిగితే తెలుస్తుంది.”

అప్పుడు మయుడు ఇలా చెప్పినాడు : “సంగ్రహంగా చెప్పుతాను. ఆవ్యక్తములోనుంచి ఆయాశక్తులు అనుశక్తులూ వుట్టుతవి. ప్రాణ శక్తి అనునాదము వుట్టి బిందుమార్గాన్ని పొంది పరితత్వకళాసమన్వితమై విద్యాదిమంత్రత్యాన్ని పొందుతుంది. ఆమంత్రవిద్యలను గ్రహించడమువల్ల కాని, తపస్సువల్లకాని సిద్ధులజ్ఞులైన కాని సిద్ధి పొందినవారి మహత్వము అమోఘము. నాయనా, మోహినీ పరివర్తనవిద్యలు తప్ప తిక్కిన వన్నీ సేకు లభించినవి. యాజ్ఞవల్క్యుని ప్రార్థించి ఆరెండువిద్యలూ సాధించు.”

నూర్యప్రభుడు యాజ్ఞవల్క్యుని సన్నిధికి వెళ్ళినాడు. ఇతనిని ఆయన నీడురోజులు పాములనుడుగులో, మాడుదోజులు అగ్నిలో ఉంచి

తనకు చెప్పినట్లుగా, సత్తామాము పాముకాటు పడిందినట్లు ర్యాత
మోషానీచిగ్గనూ మూడుదినములు అగ్ని తాపము పహించిన విమ్మట
పరిచి నీచిగ్గనూ ప్రసాదించినాడు. మంచి ఆనతిప్రకారము సూర్య
ప్రభుడు మళ్ళీ అగ్ని కుండములో ప్రవేశించినాడు. గగనసంగమము చేసే
మహాపద్మవిమోసము ఇతనిదగ్గరికి వచ్చింది. అందులో వినిధరిత్న విని
ర్మితము లైన నూటయెనిమిది లేకులూ, సగరములూ ఉన్నవి “ఇది
చక్రవర్తివిమోసము. ఈసగరాలలో నీరాణులను ఉంచితే వారు
వైరులగు దొంగలు” అని ఆకాశవాణి పలికింది. ఇతడు మునికి
ప్రణామము చేసి గురుదక్షిణ ఏమి కావలెనో తెలిపి తనను శృత
శృణ్వసి చేయునుని ప్రార్థించినాడు. “నీలభిషేకసమయములో నన్ను
తలుచుకో” అని యాజ్ఞపల్కుడు ఆదేశించినాడు. సూర్యప్రభుడు
మునికి సమస్కరించి విమోస మెక్కి సుమేరునివాససమీపములో
ఉన్న సైన్యముపద్దకు వెళ్ళినాడు. ఇతనిని చూచి సంగతులు ఆకర్షించి
అందరూ ఆనందించినారు.

శ్రుతశర్మకు దూత్యము

సునీధుడు తలుచుకోనేటప్పటికి సువాసకుమారుడు వచ్చి మయా
దులతోనూ, ప్రభువులతోనూ “ఆర్యులారా, విమానము విద్యలూ
సూర్యప్రభునికి లభించినవి. అయినా మీరందరూ ఇప్పటికీ శత్రు విజ
యము మాట తలపెట్ట లేదు!” అని అడిగినాడు. “మీమాటలు
యొక్కమే. కాని దూతను ముందుగా పంపి చూశాము” అన్నాడు
మయాడు. “మంచిది. ఈప్రహస్తుని పంపండి. ఇతడు బుద్ధిమంతుడు,
ప్రగల్భవాక్కు దూతకు ఉండవలసిన అన్నిలక్షణాలూ ఉన్నవాడు.”
అని మునికుమారు డన్నాడు. అందరూ అంగీకరించి ప్రహస్తునికి
సందేశము చెప్పి శ్రుతశర్మదగ్గరికి పంపినాడు. అతడు వెళ్ళిన తర్వాత

నున్నట్లు భావించి స్వల్పపాతము చేసినాడు.

“తెల్లనారాజుముస నాకు కల వచ్చింది. మన మందరిమూ నదీ ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోతామన్నము. నీళ్ళల్లో, మునుగకుండా సృష్టిము చేస్తున్నాము. ఎదురుగాలివల్ల నదీప్రవాహము తీరిగింది. అప్పుడు తేజోవంతు డైనపురుషుడు మనలను అగ్నిలో వేయగా మనము మాడిపోలేదు. ఈలోగా మేముయు రక్తము నర్పించింది. ఆ రక్తమువల్ల దక్కు లన్నీ మునిగిపోగా నాకు ఔషధుకుప వచ్చింది.”

మనములకు మన ఇలా స్వప్నవిషయాన్ని వివరించినాడు : “ఈ స్వప్నము గర్భాలు గర్భాత్మకమువలన అభ్యుదయాన్ని సూచిస్తున్నది. గర్భావస్థలోనున్న ఆయుర్ధాన్ని సూచిస్తుంది. నదీప్రవాహములో మునుగకుండా కొట్టుకొనిపోవడము మీదృఢ్యవృత్తి. ప్రవాహాన్ని మరల్చిసగాలి మీకు రక్షకుడు. తేజోవంతుడు నాక్షాత్తు పుమశివుడు. అతడు మనలను అగ్నిలో వేయడ మంటే యుద్ధము చేయ మని ప్రోత్సహించడ మని అర్థము. మేఘాదయము భయాన్ని సూచన చేస్తుంది. రక్తవర్షము భయనాశనము. దిక్కులు రక్తసిక్తము కావడము మీఠవ్యవస్థ. స్వప్నము అనేకతరులుగా వస్తుంది. ఏది పెంటనే అర్థాన్ని తెలియ చేస్తుందో అది అన్యార్థము. దేవత స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి ఆదేశించడము యథార్థము. తీవ్రానుభవములు వాసనారూపాలై, స్వప్నముగా అపార్థము కలిగిస్తవి. రజస్సువల్ల మనస్సు బాహ్యవిషయాలను విడిచినప్పుడు స్వప్నము వస్తుంది. స్థూల దేహసంబంధము లేక సూక్ష్మదేహమువల్ల స్వప్నము సిద్ధ మవుతుంది. స్వప్నము కాలవిశేషాన్నిబట్టి చిర శీఘ్ర ఫలాలను ఇస్తుంది.” అని సూర్యప్రభాదులులేచి దినశేషాన్ని గడిపినారు.

ప్రాస్తుడు శ్రుతిశర్మదగ్గరనుంచి తిరిగి వచ్చి మయుడు మొదలయిన వాళ్ళతో యథార్థము నివరించినాడు : “నేను ఇక్కణ్ణించి బయలుదేరి

త్రికూటాచలముమీద ఉన్న సువర్ణముయొక్క మైసత్రికూటాచలమునకు రానికి వెళ్ళినాను. ద్వారపాలకులద్వారా నారాజు తెలియచేసి విద్యాధరుల మధ్య కూర్చున్న శ్రుతవర్మను చూచినాను. తండ్రి శ్రీకూటనేనుడు, విశ్రమశక్తి, ధురంధరుడు, దామాషరుడు ముద్రలైః శూరులు కోలు పులో కూర్చున్నారు. నేను ఆసీనుడనై శ్రుతవర్మతో అన్నాను : “శ్రీమంతుడైన సూర్యవ్రభుడు నన్ను సీదగ్గరికి పంపినాడు. శివాను గ్రహమువల్ల విద్యలు, రత్నాలు, భార్యలు, రక్షకులనూ అతడు సాధించినాడు. మీరు విద్యాధరులతో కూడా వచ్చి ఆయన సేవలో చేరవలె. అతడు వైరులను చంపి, ప్రణతులను రక్షిస్తాడు. తెలివి తక్కువవల్ల మీరు సుసేధకుమారైన శానుచూడామణిని హరించారట. ఆరాక్షిసకన్యను త్యజించవలి. అలా చేస్తే మీకు శ్రేయస్సు కలుగుతుందని సూర్యవ్రభుడు తెలియచేయ మన్నాడు.” అందరికీ కోపము వచ్చి “మాకు ఎవడు గర్వముతో సందేశము పంపేవాడు? మానవులకు సందేశము పంపినట్టు మాకు పంపుతాడా? గుడ్డిగవ్వ చెయ్యని వాడు మాకు కలుగు పంపుతాడా? ఈగర్వము వాణ్ణి తప్పక అణిచి వేస్తుంది” అని పలికినారు.

నేను వాళ్ళకు ఇలా సమాధాన మిచ్చినాను :

“అత డెవరో మీరు ఎరుగరు. ఆయన శివానుగ్రహమువల్ల విద్యా ధరచక్రవర్తిగా జన్మించినాడు. ఆయన మానవు డని శంక చేస్తే, మానవులు దేవత్వాన్ని సాధించలేదా? ఆయన శౌర్యము మీవాళ్ళంతా చూచేడిన్నారు. ఆయన ఇక్కడికి వస్తే మీనాశనము తప్పదు.” నభ సంక్షోభము చెందగా నన్ను సంహరించడానికి శ్రుత శర్మ ధురంధరులు నామీదికి వచ్చినారు. “మీ శౌర్యము ఎలాంటిదో చూస్తాను” అన్నాను. దామోదరుడు లేచి విప్రహూతను సంహరించే శక్తిని ఆధర్మ మని హితము చెప్పినాడు. విక్రమశక్తి నాతో “దూతా!

బెల్లిపో. మమ్మల్ని కూడా ఈశ్వరుడే సృష్టించాడు. నీస్వామి ఇక్కడే వస్తే అప్పటిమాట చూస్తాము. అతన్ని మేము సత్కరిస్తాము” అన్నాడు.

సప్తతూ నేను ఆకాశాన్ని ఆక్రమిస్తున్న మబ్బును చూచేదాకా పద్మవనిలో హంసలు నుఖంగా నాదము చేస్తవి! అని వాళ్ళను తృణీకరించి లేచి వచ్చినాను”

రణ దీక్ష

ప్రహస్తుడు చెప్పగా మయాదులు విని సంతోషించినారు. సూర్య ప్రభుడు యుద్ధము చేయడానికి సిద్ధపడి రణసీతివిశారదుడైన ప్రభానుని సేనాధిపతిని చేసినాడు. సువాసకుమాగుని ఆదేశమునల్ల అందరూ రణదీక్షితులైనారు.

వి లా సి నీ స మా గ మ ము

రాత్రి సూర్యప్రభుడు దీక్ష వహించి శయ్యామందిరములో శయనించగా ఒకనుండరాంగి ప్రవేశించింది. అమాత్మ్యులు అందరూ పరున్నారు. సూర్యప్రభుడు వ్యాజనిద్ర అభినయించినాడు. ఆకస్య శలికత్రైలో “ఇతను నిద్రిస్తూ ఉండగా ఇంత అంగముగా ఉంటే మేలు కొంటే ఎంత చక్కగా ఉంటాడో! ఇతన్ని ఎందుకు నిద్ర లేపడము! నాకతూహలము తీరింది. నామనస్సు ఇతనిమీద లగ్నము చేసి ప్రయోజన మేమిటి? శ్రుతశర్మతో ఇతను యుద్ధము చేస్తాడు. ఫలితము ఎలా ఉంటుందో? రణోత్సవము వీరులప్రాణాలు హరిస్తుంది. ఇతనికి విజయము కలగవలె. గగనమార్గాన వెళుతున్న కామచూడామణి సాందర్యాన్ని చూచి ఇతడు వివశుడైనాడు. నాబోటిదాన్ని చూచి వ్యామోహ పడతాడా? ఇతనిహృదయాన్ని నేను రంజించగలనా?” అన్నది.

చలికత్తె సమాధానము ఇచ్చింది: “చండీ! ఎంగునల్లు ఇతనిమీద ఇంత విరక్తి? ఇతడు కామచూడామణిమనస్సు వారిందిననూత్రాన్ని అరుంధతిమనస్సుకూడా వారిస్తాడు. ఇతడు ప్రతిభాశాలి, వీరుడు. యుద్ధములో తప్పక ఇతనిచే జయము. ఇతడు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని సిద్ధులు చెప్పనే చెప్పారు. కామచూడామణి, సుప్రభ నీ గోత్రమువాళ్ళే. ఈమధ్యే ఇతడు సుప్రభను పెళ్ళాడినాడు. సిద్ధ వాక్యము యథార్థ మవుతుంది. ఇతడు చక్రవర్తి కాక తప్పదు. సుప్రభకన్న నీ చక్కదనము ఎక్కువ. సతులకు భక్తే బంధువు.” అప్పుడాకన్య పలికింది: “సఖి, నీ నన్నది నిజం. ఆర్యసత్తునికి జయము తప్ప దని ఎరుగుదును. ఇతనికి రత్నాలూ విద్యలూ సంప్రాప్తమైనవి. ఇతనికి ఓషధులు సిద్ధించ లేదు. అందువల్ల నామనసు కొంచెము శంకిస్తున్నది. చంద్రపాదవర్మకగుహలో పుణ్యాత్ములకు లభించే ఓషధులున్నవి. చక్రవర్తికి అని లభిస్తవి. ఓషధులు సంపాదిస్తే లేవే యుద్ధము ఆరంభించవచ్చును.”

వ్యాజనిద్రా నిమిలితాత్ముడై సూర్యప్రభుడు కన్యామణివచనాలు విని మేలుకొని ఆమెతో సవినయముగా “వారిణాక్షీ, నీవు నామీద వక్షపాతము కనపరిచినావు. ఓషధులకై చంద్రపాదవర్మతముదగ్గికి వెళ్లుతాను. నీవు ఎవరవో చెప్పవా!” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. సంగతి యావత్తూ అతడు విన్నాడని కన్య సిగ్గుపడి తల వంచింది. ఆమెసఖి అతనితో “ఈకన్య విద్యాధరరాజైన సుమేరుని తమ్ముని కుమార్తె. పేరు విలాసిని. మిమ్మల్ని చూడా అని వచ్చింది” అని పలికింది. విలాసిని చలిని రమ్మని పిలిచి అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

ఓషధీ సాధనము

సూర్యప్రభుడు ఆమాత్యులైన ప్రభాపాదులను లేపి విలాసిని తన ఓషధీసాధనము తెలియజేసినాడు. ఓషధీసాధనావిషయము

మయి సుసీధి సువాసకులకు తెలియజేసిన విషయములు ముగియగాన ప్రహస్తుని రాజు పంపినాడు. మంత్రులు అంగీకరింపగా సూర్యప్రభుకు వాళ్ళతో చంద్రపాదపర్యతానికి వెళ్ళుతూ ఉండగా అందరూ ముక్కు గుహ్యక కూష్మాండులు అయిధవామలై అడ్డగించారు. మంత్రులు కొందరిని అస్త్రాలవల్ల మూర్ఛపాలు చేసి, కొందరిని మూర్ఛలవల్ల ముంచేత్త వ్రంభింపచేసి సూర్యప్రభాదులు చంద్రపాద పర్యతమునకును సువాసకుల వాళ్ళు గుహ్యకార్థము చేరగా విచిత్ర వికృతావస్థలలో పడుతున్నారు నచ్చి అడ్డగించారు. సువాసకుమారుడు సూర్యప్రభాదులతో “ప్రహస్తు ధుల్యతో యుద్ధము పనికిరాదు. అలాచేస్తే శివునికి కోపము వస్తుంది. అట్టోత్తర శతనామాలతో శివార్చన చేస్తే మహేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై పరమిస్తాడు. అప్పుడు ప్రమథులు ప్రసన్నులు అవుతారు” అని సలహా ఇచ్చినాడు. అందరూ మహేశ్వరస్తుతి చేయగా ప్రమథులు ప్రసన్నులై పలికినారు : “ఈ చంద్రపాద పర్యత గుహను వదిలినాము. గుహలో ఉన్న మహావధులు గ్రహించండి. అయితే సూర్యప్రభుకు స్వయముగా గుహలో ప్రవేశించ వద్దు. ప్రభాసుని ప్రవేశపెట్టండి.”

ప్రమథుల వాక్యములు విని అందరూ అనందించినారు. అంధకార సీరంధ్ర మైన గుహలో ప్రభాసుడు ప్రవేశించగా గుహ ప్రకాశమానమైనది. భీకరాకారులు నలుగురు రాక్షసకింకరులు లేచి ప్రణామము చేసి ప్రభాసునికి దారి ఇచ్చినారు. అతడు నవ్వివ్యావధులు తీసుకొని ప్రభువుకు అర్పించగా, అప్పు డాకాశవాణి “సూర్యప్రభా! ఓషధీప్రభావము వల్ల నీశక్తి అఖండము” అన్నది. సూర్యప్రభాదులు సంతోషించి సుమేర్వాశ్రమములోఉన్న నిజనేన దగ్గరికివెళ్ళినారు. ఆశ్రమములో సుసీధుడు సువాసకుమారునితో “మునింద్రా! పర్యతగుహలో మన రాజుకు ప్రవేశము లేక ప్రభాసునికి ప్రవేశార్హతకు కారణ మేమిటి?

దేశము చేసినాడు.

వెంటనే దేవేంద్రుడు దేవతలతోకూడా వెళ్ళి నముచిని గుర్రము యాచించినాడు. శుక్రాచార్యుడు వద్దని వారిస్తున్నా లక్ష్యపెట్టక దానశాండు డయిననముచి దాతృతాకీర్తి పోతుం దని యోచించి ఇంద్రుడు అడిగిన వెంటనే గుర్రాన్ని ఇచ్చివేసినాడు. శస్త్రాలవల్ల అవధ్యుడైన నముచికి దేవేంద్రుడు వజ్రాలపొడి గంగాజలములోని నురుగులో వేసి ఇచ్చినాడు. తాగి నముచి మరణించినాడు. కుమారుని ఘోర మరణవృత్తాంతము విని నముచితల్లి శోక శాంతికై “నముచి తిరిగి నా కడుపునవుట్టి సర్వదేవతలకూ అజయ్యుడు అగుగాక” అని సంకల్పించింది. అప్పు డానముచి రత్నమయ్యడై బలశాలియై ప్రబలుడనే పేరుతో ఆమెకడుపున వుట్టినాడు. ప్రబలుడు తపస్సు చేసి అర్ధలకు ప్రాణదానముకూడా చేసి మహేంద్రుణ్ణి నూరుసార్లు ఓడించినాడు. దేవతలు కూడపలుకుకొని అతనిదగ్గరికి వెళ్ళి “మాకు పురుషమేథా ర్థము శరీరాన్ని అర్పించు” అని యాచించినారు. అడిగిందే తడవుగా అర్పించగా దేవతలు ప్రబలుణ్ణి ఖండఖండాలుగా నరికినారు. ప్రభాస రూపమున ప్రబలుడు భూమండలములో అవతరించినాడు. నముచి ప్రబలుడయి, తరువాత ప్రభాసుడై పుణ్యశక్తివల్ల అతేయుడైనాడు. ఓషధులున్న గుహ ఇతనిదే. కింకరు లందరూ ఇతనికి వశ్యులు. గుహలో కిందపాతాళములో ప్రబలునిమందిరము ఉన్నది. అక్కడ ఇతని ముఖ్య భార్యలు పన్నెండుమంది, వివిధరత్నాలు, నానాయుధాలు, చింతా మణి, లక్షయోధులు గుర్రాలతో ఉన్నారు. అ వంతా ఇతని ఆర్జితము. ”

సూర్యప్రభాదులు రత్నాలు తెచ్చుకోజూనికి ప్రబలునిమందిరానికి గుహమార్గాన వెళ్ళినారు. ప్రభాసుడు ఒక్కడే ఆతోవనే వెళ్ళి తన పూర్వభార్యలను గ్రహించి చింతామణిని అక్కలను యోధులను ధన

ముసూత్రేన్ద్ర సూర్యప్రభుణ్ణి సంకోషవృత్తినామ. సూర్యప్రభుడు ఓధులు స్వీకరించి మయ సునీధ ప్రభావ సుమేర్వానులు, సామంతులు వెంట రాగా సేనాళిబిరానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడి గాత్రసూత్రా రాజులూ తమ ఇళ్ళకు వెళ్ళగా సూర్యప్రభుడు రహస్యోగగ్రహుడై దర్శాససముమీద రాత్రి నిద్రించినాడు.

అ ర ం గ ము : ౪౭

యుద్ధ ముత్రి

మరణము ఉదయోన సూర్యప్రభుడు సుమేర్వాశ్రమమునుంచి సేనా సేకముతో శ్రుతశర్మతో యుద్ధానికి బయలుదేరినాడు. అతడు త్రికుటాపరిధికి వెళ్ళి అక్కడ శర్మబలాన్ని ఓడించి తరిమివేసి అక్కడి పోకిరినాడు. సూర్యప్రభుడు సుమేరుమయాదులతో కొలువు తీర్చి ఉండగా త్రికుటాపరిధిదగ్గర నుంచి రాయబారి వచ్చి విద్యా ధరేంద్రు డయిన సుమేరువుతో పలికినాడు: “శ్రుతశర్మతండ్రి సీకిలా సందేశ మిచ్చినాడు :

“దూరములో ఉన్న సీకు తగిన గౌరవము చేయలేక పోయినాము. సీవు మా ఇంటికి అతిథులతో వచ్చావు. అందువల్ల ఉదితంగా మీకు ఆతిథ్యము ఇస్తాము !

శత్రుసందేశము విని సుమేరువు సమాధానము ఇచ్చినాడు: “మంచిది. మా వంటి అతిథులు సీకు దొరకరు. ఆతిథ్యము పరలోక ములోకాదు, ఈలోకములో ఫలిస్తుంది. కనుక మేము సిద్ధము. ఆతిథ్యము చేయండి.”

దూత శ్రుతశర్మదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుడు ఉన్నత ప్రదేశాన నిలువబడి విడిసిన సేనను పిట్టించినాడు.

సునీధుడు తండ్రిమయాదుని సేనావిభాగము తెలియ చెప్ప

రథాధి ప్రవిభాగము

మనోహరము. సమస్తమూ ఎరిగిన ఆదానదేవేంద్రుడు వేలితో చూపుతూ చెబుతున్నాడు : “ఈను బోహువు, సిద్ధాతుడు, ముష్టికుడు, గోవాదుడు, ప్రలంబుడు, సునియోధుడు, కంఠుడు, పసుదత్తాది భూపతులు అర్హులు. అంకురి, సపిశాలుడు, దండభూషణ సోమిలులు, ఉన్నత్తుడు, దేవశర్మ, కుమారకుడు, హరిదత్తాదులు పూర్ణరథులు. ప్రకంపన, దర్పిత, కుంభీర, మాతృపారిత్, మహాభట, వీరస్వామి, నురాధాగ, భంజీర, సింహదత్త, గుణవర్మ, కీట, భీమ, భయంకరులు. ద్విగుణరథులు. పిరోచన, పీరిసేన, యజ్ఞసేన, కంజర, ఇంద్రవర్మ, శబరక, క్రూరశర్మ, నిరాసాగి గాణపుత్రులు త్రిగుణరథులు. సుశర్మ, బాహుళాలి, పిశాఖ, క్రోధన, ప్రచండులు చతుర్గుణరథులు. జంజరి, వీరవర్మ, ప్రపీరవర, నుప్రతిజ్ఞ, అమరరామ, చండదత్త, జాలిక, సింహభట, వ్యాఘ్రభట, శత్రుభటులు ఛంచగుణరథులు. ఉగ్రవర్మ అనే రాజపుత్రుడు షడ్గుణుడు. విశాఖ, సుతంత, సుగమ, సరేంద్ర శర్మలు సప్తగుణరథులు. సహస్రాయువు మహారథుడు. శతాసీకుడు మహారథచమూపతి. నూర్యవ్రభుని వయస్కులయిన సుభానహర్ష విమాలులు, మహాబుద్ధి అచల, ప్రియంకర, శుభంకరులు మహారథులు. యజ్ఞరుచి, ధర్మరుచి, విశ్వరుచికి భానసిద్ధార్థులు ముగ్ధయా, నూర్యవ్రభుని మంత్రులు మహారథ యూధపతులు. ప్రజ్ఞాధ్య స్థిరబుద్ధులు రథయూధపతులు. నర్మదమన, ప్రమధన, ధూమకేతు, ప్రవహణ, పజ్రపంజర, కాలచక్ర మరుద్వేగులు రథాతిరథపతులు. ప్రకంపన సింహవాదులు రథాతిరథయూధపతులు. మహామాయ, కంబళిక, కాలకంపనక, ప్రహృష్టరోములు అతిరథ యూధాధిపతులకు అధిపతులు. శత్రుసేనలో బలవంతులు మనకన్న ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ శివానుగ్రహము వల్ల మనముండు వారు నిలవలేరు.”

యుద్ధము

శ్రుతవర్గతండ్రిదగ్గరనుంచి ఒకదూత వచ్చి “త్రిసూటాధిపతి మీకు తెలియజేస్తున్నాడు : యుద్ధము శూరులకు ముహూర్తమిది. యుద్ధానికి ఈప్రదేశము ఇరుకుగా ఉంది. అందువల్ల ఇక్కడనుండి గణాప గ్రామ మనేవిశాలగ్రామానికి వెళ్ళుదాము.” అని సందేశము చెప్పినాడు. సునీధాదులు విని సరే అని సూర్యప్రభాసమేశ్వరై కలావ గ్రామము వెళ్ళినారు. శ్రుతశర్మాదులుకూడా యుద్ధోద్యోగులై విద్యాధరబలముతో అక్కడికే వచ్చినారు. శ్రుతశర్మాదుల సేనాసీ కములో గజనమూహము ఉండడమువల్ల సూర్యప్రభాదులు గజాళిని విమాన మెక్కి తెప్పించుకొన్నారు. శ్రుతశర్మసేనలో దామోదరుడనేసేనాధిపతి మహాసూచీవ్యూహాన్ని నిర్మించినాడు. శ్రుతవర్మ, అతని మంత్రిలూ పార్శ్వభాగములో ఉండగా, అగ్రభాగములో దామోదరుడు తక్కినచోట్ల మహారథులు కొందరు ఉన్నారు.

సూర్యప్రభుసేనలో ప్రభాసనేనాపతి అర్ధచంద్రవ్యూహము నిర్మించి వ్యూహమధ్యంలో తాను నిలిచినాడు. కుంజరకుమారుడు, ప్రహస్తుడు వ్యూహాలోకాల్లోనూ, సూర్యప్రభ, సునీధాదులు అందరూ వెనకనూ నిలిచినారు. సుమేరువు సువాసకుమారునిదగ్గర ఉన్నాడు. ఉభయ సేనాసముహాల్లో యుద్ధవాద్యములు మోగించినారు. దిక్పాలసమేతుడై అప్పుడు మహేంద్రుడూ, దేవతలూ యుద్ధము చూచేందుకు గగనమున నిలిచినారు. భవానీసమేతంగా ఈశ్వరుడు, ప్రమథగణ భూతమాతృకలతో వచ్చినాడు. బ్రహ్మ సావిత్ర్యాదులతో, మూర్తి భవించిన విగమాలతో, ముసేంద్రులతో విచ్చేసినాడు. విష్ణుమూర్తి గరుడవాహన మెక్కి దేవేరులతో చక్రాయుధహస్తుడై వచ్చినాడు. కళ్యణమహర్షి భార్యలతో వేంచేసినాడు. అదిత్యులు, వసువులు యక్ష గాక్షస సాగేంద్ర ప్రహ్లాదాది అసురులు వచ్చినారు. ఆకాశము

పారిపోయి వెళ్లిపోయినట్లు ఉండగా ఉభయ సేనలలో శత్రువంశాత జారుణ మహానాసముతో పరిగ్రామసంరంభము అనంత మైనది. శరపరం పరలు మేఘములవలె దిక్పక్రవాళాన్ని ఆచ్ఛాదించగా, ఉభయసేనా సంఘర్షణవల్ల జనించిన అసలము విద్యుల్లతవలె ఉండగా, శత్రుక్షత గజవాజి రక్తధారలలో వీరకాయములు మొసళ్ళవలె ఉండగా, శోణిత నదాలు పెల్లివిరిసినవి. రక్తవాహినిలో శూరశేనవభూతములు ఈ దుత్తూ రణోత్సాహము అనుభవిస్తున్నవి. అనేకసేనానమూహాలు చచ్చిపోగా యుద్ధము శాంతించింది. స్వపరసేనావిభాగము దృశ్య మానముకాగా యుద్ధనిమగ్ను లయిన ప్రతిపక్షవీరుల నామములు సుమేరువు సూర్యప్రభాదులకు చెప్పినాడు. కొంతసేపటికి సుబాహు నరపతికి అట్టహాసవిద్యాధరపతికి ద్వంద్వయుద్ధము ఆరంభ మైనది. హోరాహోరి కేశాకేశి బాహుబాహి ముష్టిముష్టి యుద్ధము చేసి అట్టహాసుడు సుబాహుశిరము అర్ధచంద్రశరప్రయోగమువల్ల తెగవేసి నాడు. సుబాహుడు పతితుడు కాగా ముష్టికుడు మహోగ్రుడై శత్రువును ఎదుర్కొన్నాడు. అట్టహాసుడు బాణమువేయగా ముష్టికుడు హృదయ భూతమువల్ల నేలకు పరిగినాడు. ప్రలంబుడు అట్టహాసుని ఎదిరించి శర పరంపరలు అవిరళముగా వర్షించి అతన్ని ముంచినాడు. అట్టహాసుడు అతన్ని మర్కస్థానములో బాణప్రయోగముచేసి కూల్చినాడు. ప్రలం బుడు పడిపోగా మోహనధరావతి అట్టహాసునిపైన బాణాలు కుప్ప తెప్పలుగా వర్షించినాడు. అట్టహాసుడు అతనితోదండము తెంపి సారథిని చితకగొట్టి మోహనుని చంపినాడు. ఇలా అతడు నలుగురు వీరులును వధించగా శ్రుతవర్ణసేనానీకము మహోత్సాహమువల్ల పొంగిపోయి సింహనాదము చేసింది. సూర్యప్రభుని స్నేహితుడు హర్షుడు సేనానికాయముతో అట్టహాసునిపైన పడి అతనిబాణాలను నిజశరపరంపరలచేత వారించి అతనిసేనను చెండాడి, సారథిని నరికి,

రెండుమూడు సార్లు విల్లు విరగగొట్టి శరప్రహారమునల్ల అట్టహాసుని శిరస్సు చీల్చినాడు. అట్టహాసుడు రక్తము కక్కుతూ రథవతితుడు కాగా శత్రుసేనలో మహాక్షోభము కలిగి, తుణమునో ప్రతిపక్షుల బలము అధానశిష్ట మైనది. గజాశ్వపదాతులు సంగర రంగములో హతులై ఒకరితరువాత ఒకరు క్రమంగా భూపతులై పోగా, కబంధములు లేస్తూ ఉన్నవి. వికృతదంష్ట్రనామక విద్యాధరేంద్రుడు హద్దునిమీద పడి శరవర్షము కురిపించినాడు. హద్దుడు వికృతుణ్ణి శర ధ్వజసారధులనూ శరాలతో ఎగరగొట్టి కుండలమండిత మైనశిరము తెగ నరికినాడు. చక్రవాళు డనేవిద్యాధరేశ్వరుడు ఉగ్రుడై హద్దు నితో తీవ్రముగా పోరి, అతనిధనస్సు విరగగొట్టి తెగటార్చగా, ఆ క్రోధమువల్ల ప్రమాదరాజు వచ్చి యుద్ధము చేసి చక్రవాళునిచేతిలో స్వర్ణానికి వెల్చినాడు. కంకట విశాల, ప్రచండ అంకురి నామక రాజన్యులు చక్రవాళునివల్ల హతులైనారు. నిర్భాతుడు ప్రచండుడై చక్రవాళునితో పరస్పరయుద్ధము చేయగా ఇరువురిరథాలు పొడిపొడి అయినవి. వారు పాదచారులై ఖడ్గచక్రధరులై మహోగ్రులై పోరి ఓండ్లరులతలలు చీల్చుకొని నేలమీద కూలినారు. ఆపీరు లిరువురూ కూలగా ఉభయబలాలు విషాదముతో సంకులము లైనవి. కాల కంపన నామకవిద్యాధరేశ్వరుడు రణాగ్రమునకు రాగా ప్రకంపన రాజ కుమారుడు అతన్ని ఎదిరించి తుణములో వీరస్వర్గము చూరగొన్నాడు. బాలిక చండడత్త గోపక సోమిళ పితృశర్మలు కాలకంపనునిమీద శర పరధపరలు కురిపించినారు. కాలకంపనుడు ఆరాజన్యులను విరధులను చేసి ఒకేసారి సప్తశరాలు ప్రయోగించి వారిహృదయాలలో కొట్టగా విద్యాధరవర్గమువారు హర్షనాదాలు చేసినారు. మానవానురులు మిచారించినారు. ఉన్నతక ప్రకృత విలంబ ధురంధరులు అనేరథికులు అతనికొక పడి ఒక్కసారిగా పోరినారు. కాలకంపనుడు రీలూప్రాణ

మొగ్గ చిత్తువంప బరము చేసి తిన్నపైన పడిన మహాసేనాసేనాన్ని చిట్టి
చెంబూడి పోతగ గొలుక వేగిల కాఖల భద్రులకర వండినాముక రథులను
నాశనము చేసినాడు. భీమ భీమణ కుంభీర వికట విభోచన వీరులు
అశనిచేతుల్లో చనిపోయినారు. కాలకంపనుని అపక్రమరాగ్రమముచూచి
మృగులూ డనే రాజపుత్రుడు అతన్ని ఎదిరించి పోరగా ఉభయల సార
ధులూ చనిపోయినారు. కాలకంపనుడు మృగురుని కత్తి వీచుచో నేల
విడగ కూల్చినాడు.

అప్పుడు విద్యాధరులకూ మానవులకూ పరిగ్రామము లిసంగివ్య
మని నూర్యుడు ఖిన్నుడై అన్తమించినాడు. శోణితశంగిగోపి పంసిక్తు
రణావని శోణమైనది. ఆకాశము సంధ్యారాగమునల్ల శోణమైనది. కబం
ధాలతో భూతములు సాంధ్యస్పృత్యము ఆరంభింపగా పోరు ఆపి వీరులు
శిబిరాలకుచేరినారు. అనాడు శ్రుతశర్మనేనాసికములో వీరశ్రయమే హత
మైనది. నూర్యప్రభునిబలములో ముప్పదిముగ్గురు వీరులు వీరస్వర్గము
అలంకరించినారు. బంధుమిత్రాదులు రణాంగణములో హతులై నందుకు
నూర్యప్రభుడు వివణ్ణుడై అంతఃపురములో రాత్రి జాగరణచేసి మంత్రు
లతో యుద్ధవిషయమే ప్రస్తావనచేస్తూ కాలము గడిపినాడు.

నూర్యప్రభుని భార్యల సల్లావములు

అతనిభార్యలు బంధునాశమువల్ల బాధపడుతూ ఒకరి నొకరు ఓచార్చుకుంటున్నారు. రోదనసమయములో వాళ్ళు కథలు చెప్పి కొన్నారు. అప్పుడు డాక్ రాజపుత్రి “ఆశ్చర్యము! ఆర్యపుత్రుడు ఇప్పుడు అంగన లేకుండా ఎలా కయనించినాడో!” అన్నది.

“యౌద్ధములో స్వజనవినాశమువల్ల విచారిస్తున్న ఆర్యపుత్రుడు శ్రీజనముతో ఎలాక్రీడిస్తాడు!” అని ఒకతై ప్రత్యుత్తరమిచ్చింది. రాజపుత్రి “పరకన్య లభిస్తే ఈదుఃఖాన్ని మరిచిపోతాడు” అన్నది. “అలా

రాదు. స్త్రీలోలుడు అటునా ప్రకృతదుఃఖము తెలిసి మిగిలి మరో దాన్ని చేపట్టడు" అన్నది రెండో ఆము. మరొకాము ఆశ్చర్యముతో "నాకు చెప్పండి. ఆర్యపుత్రుడు ఎందుకు స్త్రీలపట్ల దానాడు? ఎంతమంది ఉన్నా రాజకన్యలు రాణివాసములో కొత్తగా చేరుతూ ఉన్నా ఆయనకు తనివి లేదు?" అన్నది. విదగ్ధురాలు ఒకతె ఇలా పలికింది: "రాజులు మహుడల్లభులు. కారణము లేక పోలేరు. దేశ దూప వయశ్శేష్టా విజ్ఞానాది భేదాలవల్ల స్త్రీగుణాలు వేరువేరుగా ఉంటవి. అన్నిగుణాలూ ఒకతైకు ఉండవు. కర్ణాట లాట సౌరాష్ట్ర మధ్యదేశాది స్త్రీలు తమ తమ దేశాచారముల ప్రకారము ప్రీతి కలిగిస్తారు. కొందరు ఏణాక్షులు శరచ్చంద్ర సమాన వదనాలతో రంజింప చేస్తారు. ఒకతె జఘనసౌందర్యమువల్ల అంగరాగమువల్ల, ప్రియంగు వలె శ్యామలచ్ఛవితో, మరొకతె నిండుయౌవనమువల్ల, వేరొకతె ప్రాథగా హవభావవిలాసాలతో, మరొకతె మంధరయౌవనముతో మనస్సు హరిస్తారు. కొందరు భూవిలాసముతో వాగమృతమువల్ల, మరి కొందరు సృతగీతాది కళాప్రావీణ్యమువల్ల అలంకారములవల్ల, భర్త చిత్తగ్రహణమువల్ల నహజసాభాగ్యముచేత పురుషులను ఆకర్షిస్తారు. ఒక్కొక్కవరారోహకు ఒక్కొక్కసుగుణము సహజము. నానారసాలు చవిచూడవలె నని ప్రభువులు రసికులై ఉండడము సహజము. ఉత్తములకు పరాంగనలపొత్తు పనికి రాదు. ఆర్యపుత్రునిలో ఈదోషము లేదు. అందువల్ల నునకు ఈర్ష్య ఉండదు."

మనోవతి ఇలా పలికితే మదనసేనాది సూర్యప్రభాంగనలు రకరకాల కథలు చెప్పినారు. రసోద్రేకమువల్ల వాళ్ళు కామతంత్రముకూడా ప్రసంగించారు. శత్రుబలవిజయము నిమిత్తము చీకటి పటాపంచలు కాసాగింది. రాణివాసములో దీర్ఘపల్లాపములు ముగిసినవి. సూర్య ప్రభుని నిద్ర ముగిసింది.

ప్రభానుని యుద్ధము

మరునాడు ప్రభాతవేళ సూర్యప్రభాదులూ, శ్రుతశర్మదులూ నేనానమేతులై యుద్ధక్షేత్రానికి వచ్చినారు. ఇంద్రాదులు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు సురాసురులు యక్షకిన్నర కింపురుష గంధర్వులు యుద్ధ దిదృక్షుతో వచ్చినారు. శ్రుతశర్మ నేనానికాయములో దామోదరుడు చక్రవ్యూహము నిర్మించగా సూర్యప్రభుని సేనలో ప్రభానుడు వచ్చి వ్యూహము చేసినాడు. తూర్యఘోష సింహనాదములు దిక్కులు పిక్కటిల్లేటట్లు చలలేగి యుద్ధము అరంభమైనది. దామోదరకృత చక్రవ్యూహాన్ని అభేద్యమైనదాన్ని ప్రభానుడు రాజాజ్ఞచేత భేదించినాడు. అవ్యూహాభిద్రమును దామోదరుడు స్వయంగా ఆవరించి నిలిచినాడు. ప్రభానుడు ఏకాకిగా యుద్ధము చేసినాడు. అతడు స్వయంగా పరవ్యూహములో ప్రవేశించడము చూచి సూర్యప్రభుడు కూడా ప్రకంపన ధూమకేతు, కాలకంపన, మహామాయ, మరుద్వేగ, ప్రహస్త, వజ్రపంజర, కాలచక్ర, సింహనాద కంబళ, వికటాక్ష, ప్రవహణ, కుంజరకుమార, ప్రహృష్ట రోమాదులను పంపినాడు. మహారథులందరూ వేగముగా వ్యూహాద్వారము దగ్గరికి వెళ్ళగా దామోదరుడు పదిహేనుమందిలో పోరి శూర్యము ప్రకటించినాడు. అది చూచి దేవేంద్రుడు పక్కనున్న నారదునితో “ఈసూర్యప్రభాదులందరూ రాక్షసావతారములు. శ్రుతశర్మ నాలంశము వాడు. విద్యాధరులు దేవాంశసంభూతులు. మునింద్రా, దేవాసురయుద్ధముగా ఉన్నది. విష్ణువు దేవతలకు రక్షకుడు. విష్ణ్వంశతో దామోదరుడు హోరాహోరిగా బోరాడుతున్నాడు.” అన్నాడు. దామోదరునికి సహాయము నిమిత్తము బ్రహ్మ గుప్త, వాయుబల, యమదంష్ట్ర, సురోషణ, రోహవరోషణ, అతిబల, తేజువ్రహ్మ, కుచేశ.

దత్త, సులత్యులము, కంబళి, దుష్టదమన దోహద, ఆరోహణులనే మహా
రథులు నచ్చినారు. వీళ్ళంతా దామోదరునితో కలిసి పూర్వహాగ్ర
భాగాన పోరుతున్న సూర్యవ్రథుని నేసను నిరోధించినారు. ద్వంద్వ
యుద్ధాలు చేలచేగినవి. దామోదరుడూ ప్రకంపనుడూ అస్త్రయుద్ధము
చేశారు. బ్రహ్మదత్తునితో ధూమకేతువు, అతిబలునితో మహామయుడు,
జేజువ్రథునితో కాలకంపనుడు, వాయుబలునితో మరుద్వేగుడు, యమ
దంష్ట్రునితో వజ్రపంజరుడు, సురోషణునితో కాలచక్రకుడు కుబేరదత్తు
నితో ప్రమథనుడు, వరుణశర్మతో సింహనాడుడు, దుష్టదమనునితో
ప్రవహణుడు రోహవరోషునితో ప్రహృష్టరోముడు, ధురంధరునితో విక
టాక్షుడు, కంబళికునితో కంబళికుడు, ఆరోహణునితో కుంజరకుమా
రుడు, మహాత్పాతుడను మారుపేరున్న దోహనునితో ప్రహస్తుడు
ద్వంద్వయుద్ధము చేసినారు. అది చూచి సునీధుడు మయునితో
“అయ్యో! మనవాళ్ళు యుద్ధవిశారదులయినా పూర్వప్రవేశము చెయ్య
లేకపోయినారు. ప్రభానుడుమాత్రము అవిచారితముగా మొదట ప్రవేశి
ంచినాడు. ఎవని కేమి కీడు మూడుతుందో?” అని పలికినాడు.

సువాసకుమారుడు “త్రిలోకాల్లో వారు ప్రభానుని ముందు గుడ్డి
గవ్వ చెయ్యరు! ఈవిద్యాధరులు ఏసాటి! తెలిసికూడా మీరు శంకిస్తా
రేమి! “అని ధైర్యము కలిగించినాడు. ఇలా అతడు అంటూ ఉండగానే
కాలకంపను డనేవిద్యాధరుడు ప్రభానుని ఎదిరించినాడు. ప్రభానుడు
“ఓరీ, నీవు మాకు అపకారివి. రా, నీపొరుషము చూతము!” అంటూ
బాణప్రయోగము చేసినాడు. కాలకంపనుడు అతనిమీద వాడి మయూ
ఖములు వేసినాడు. పరస్పరము వాళ్ళు అస్త్ర ప్రత్యస్త్రములతో పోరి
నారు. ప్రభానుడు అద్భుతలాఘవమువల్ల ఒక్కరికంటె కాలకంపనుని
ధ్వజము కూల్చి, రెండోదానితో అతనిసారధిని కూల్చినాడు. నాలుగు
జ్ఞానముతో నాలుగుగుర్రాలను, మరోదానితో విల్లును, రెండుకోలలతో

‘బ’ హుద్వయాన్ని, మని రెండింటితో అతని కర్ణద్వయాన్ని, ఒకబాణముతో ధిరస్సును చీల్చి కాలకంపను నిహతమార్చినాడు. ఆవిద్యాధరేశ్వరుడు మరణించగా మానవులూ రాక్షసులూ హర్షతూర్వకావములు చేసినారు. విద్యాధరులు విష్ణులైనారు.

విద్యుత్ప్రభుడూ, కాలంజరగిరిశ్వరుడూ తీవ్రకోపముతో యుద్ధము చేసినారు. ప్రభానుడు విద్యుత్ప్రభుని మహాధ్వజము చేదించి అతడు ఎన్ని ధనస్సులు కొత్తగా గ్రహించినా వాటన్నిటిని నాశనము చేసినాడు. విద్యుత్ప్రభుడు సిగ్గుపడి మాయాశక్తివల్ల అదృశ్యుడై ఆకాశానికి ఎగిరి ప్రభానునిమీద ఆయుధపరంపరను నిజాస్రములవల్ల ఆవిద్యాధరుడు గోచరించేట్లు చేసినాడు. అతడొక్కోయాస్రము ప్రయోగించగా విద్యుత్ప్రభుడు భస్మమై నేలమీదరాలినాడు. శ్రుతశర్మ అది చూచి తల్లడిల్లి “చూడండి! ప్రభానుడు మహారథయాధిపతులను సంహరించినాడు! మీ రందరూ ఊరుకొన్నారేమీ! అందరూ కలిసి అతన్ని తెగటార్చండి” అని ఘోషించినాడు. ఆ ప్రోత్సాహమువల్ల పదకొడుమంది రథికులు క్రోధపూరితులై ప్రభానుని చుట్టు ముట్టినారు. మొకటగిరినివాసి రథయాధిపతి అయిన ఊర్ధ్వరోము డనేవిద్యాధరేశ్వరుడు ధరిణీధరశైలనాథుడు. విశ్రోశనవిద్యాధరమహారాజు, లీలావర్వతవాసి అయిన ఇందుమాలి నామక అతిరథయాధిపతి, మలయాచలవాసి కాకాండుకు డనేరథయాధిపతి, నికేతవర్వతాధిపతి, అంజనగిరినాథుడయిన ధూర్తవయసుడూ కలిసి ప్రభానుని ఎదిరించినారు, ఏడవవాడు గార్దభముల రథము గలవరాహస్వామి మహారథయాధిపతి, దుందుభి పర్వతరథుడు మేధావరుడు ఎనిమిదవవాడు. ఎనమండుగురూ వచ్చి శరపరంపరలు కురిపించినారు. ప్రభానుడు బాణాలతో ఒకనిహయాలను, ఒకనిసారథిని, ఒకనికేతువును, ఒకరిధనుస్సునూ కొట్టినాడు. మేధావరుడు నాలుగుబాణాలవల్ల గోకులినాడు. తక్కినవారితో

పోరు నలుపుతూ ప్రభానుడు ఊర్ధ్వరోమునిశిరాన్ని అంజలిక శరముతో కొట్టినాడు. మిగిలిన ఆరుగిరిని ఒక్కొక్క భల్లముతో కంఠాలు తెగ నరికి అశ్వాలను చంపి, సారధిని చావచిత్తక గొట్టినాడు. ప్రభానుని శిరముపై న దివినుంచి పూలవాన కురిసింది. మానవులూ రాక్షసులూ పొంగిపోయినారు. విద్యాధరులు వెలవెలపోయినారు.

తరువాత కాచరకుడనే కురండక గిరీశ్వరుని పంచకాద్రివాసి దిండి మాలిని, జయపురాద్రిరాజయిన విభానుని భూమితుండకాధీశ్వరుడైన ధవళుని శ్రుతశర్మ పంపినాడు. ఆధనుర్ధరులు ప్రభానుని మీద ఒకేసారి అయిదువందల బాణాలు ప్రయోగించగా ప్రభానుడు క్రమంగా లీలా ప్రాయముగా మహారథ యాధాధిపతుల ధ్వజము, ధనుస్సు సారధిని ఒక్కొక్క బాణముతో అశ్వాలను నాలుగు అంబులతో శిరస్సు వక్షక బాణముతో తెగటార్చినాడు. ఈరీతిగా ఒక్కొక్కని ఎనిమిదేసి బాణాలతో కూల్చి సింహనాదము చేసినాడు. శ్రుతశర్మ ఆనతి ప్రకారము నలుగురు విద్యాధరులు దివ్యాస్త్రములు పట్టి ప్రభానునితో హోరా హోరి పోరగా ప్రభానుడు నారాయణాస్త్రముచేత వారి అస్త్రాలను నిరోధించి వారి ఒక్కొక్క ధనుస్సును ఎనిమిదేసి మారులు తెగకొట్టి ఈటలు గదలు మొదలయిన ఆయుధాలు ముక్కలుచేసి, అశ్వాలనూ సారధిని కూల్చి అందరినీ విరథులను చేసినాడు. శ్రుతశర్మ పదిమంది రథయాధాధిపతులను విద్యాధరేశ్వరులను ప్రభానునిపైకి పంపినాడు. శరములు కురిపిస్తున్నవారిలో నదురు బెదురులేక ఏకాకిగా ప్రభానుడు చిత్రయాధము చేసినాడు.

సూర్యప్రభుని ఆనతి ప్రకారము ధవళశ్యామలాకారు లయిన కుంజర కుమార ప్రహస్తులు సాయుధులై గగనానికి ఎగిరి ప్రభానుని దగ్గరికి వచ్చినారు. అశ్విద్దయా పదాతు లయినప్పటికీ చాపములు కొట్టి సారథులను హతమార్చి సంక్షోభము కలగజేసినారు. తమ నియములనే

వారు ఆకాశాన ఎగరగా కుంజరకుమార ప్రహస్తులు ఆయుధహస్తులై తొముకూడా మింటి కిగిరినారు. అది చూచి సూర్యప్రభుడు త్వరితంగా మహాబుద్ధి, అచలబుద్ధి అనే తపతమాత్యులను వాళ్ళకు సారధులుగా పంపినాడు. మాయాశక్తివల్ల అగోచరులైన దమనియములను ప్రహస్త కుంజరులు సిద్ధాంజన ప్రయోగముచేసి కనిపెట్టి బాణప్రయోగము చేయగా వాళ్ళు పారిపోయినారు. ప్రభాసుడు తక్కిన పన్నెండుగురితో యుద్ధముచేసి వారి విల్లంబులు ముక్కలు చేసినాడు. ప్రహస్తుడు శత్రువుల సారధులను ఒక్కసారే నరికినాడు. కుంజర కుమారుడు వ్రతిపక్షుల గుర్రాలు కూల్చినాడు. అప్పుడు పన్నెండుగురు విరధులై వీరత్రయ ధాటికి ఆగలేక యుద్ధవిముఖులై పారిపోయినారు.

శ్రుతశర్మ దుఃఖము, శోపము లజ్జా పెనగొనగా రథాతిరథయూధ పతులనూ విద్యాధరులను పంపినాడు. చంద్రగుప్త, నగరంగముడూ విగత రథులై ప్రభాసాదులతో యుద్ధము చెయ్యలేక పారిపోగా మానవులూ అనురులూ శోలాహలము చేసినారు. శ్రుతశర్మ స్వయంగా నలుగురు మహారథులను మహాఘ, ఆరోహణ, ఉత్పాత వేత్రపంతులను పరాక్రములను కూడా తీసుకొని పెళ్ళి ప్రభాసునితో పోరినాడు. పూర్వము విరధు లయిన విద్యాధరులు శ్రుతశర్మతో కలిసినారు. సూర్యప్రభుడు ప్రభాసుని సాహాయ్యము నిమిత్తము మహారథులైన వీరసేన శతానీ కాది రాజపుత్రులను గగనమార్గాన విమానములో పంపినాడు. వీరసేనాది వీరులకు విద్యాధరేశ్వలకూ ఘోరయుద్ధము జరిగింది. ఉభయ సేనలలో ద్వంద్వయుద్ధము జరిగింది. ఉభయవక్షాలలో చాలామంది చనిపోయినారు. వీరసేనుడు ధూమలోచనుని అనుచరులతో కూల్చినాడు. హరిశర్మ వీరసేనుని విరధుని చేసినాడు. విద్యాధరవీరు డైన హిరణ్య ఘ్నుడు అభిమన్యుని చేతిలో చచ్చినాడు. సునేత్రుడు అభిమన్యు హరిధటు లను కూల్చగా ప్రభాసుడు ఆతని శిరశ్చేదము చేసినాడు.

ఈ ప్రకారంగా విద్యాధరులు నాశన మవుతూ పరిత్యక్తులై పోయిన కోపంతో స్వయంగా శతానీకుణ్ణి ఎదిగించినాడు. బంధునామము దాకా యుద్ధము ఘోరంగా దేవతలకు అశ్చర్యము కలిగించేట్లు జరిగింది. వందలకొద్దీ మొండెములు లేచి సాంధ్యవృత్తీశ్వనసంవర్షములో భూతాలకు ఆలంబనము లయినవి. సంద్యవేళ యుద్ధానంతరము విశేషమైనవినాశానికి విచారించి, బంధునురణమువల్ల గుణావృత్త విద్యాధరులూ విజయోత్సాహముతో మానవానుగులూ శమశిగిలాలకు వెళ్ళినారు.

అప్పుడు ఇద్దరు విద్యాధరరాజులు రథయాథాధిపతులు శ్రుతశర్మ పక్షము విడిచి వచ్చి నుమేరునివేదితులై సూర్యప్రభుని దర్శించి ప్రణామము చేసి ఇలా పలికినారు: “దేవా! మేము మహాయాన నుమాయులనే వారము. మూడోవాడు సింహబలుడు. ముగ్గురమూ “మహాశ్మశానాధిపతిత్వ సిద్ధులము. ఇతర విద్యాధరేంద్రులకు అధర్వణీయులము. మేము రుద్రభూమిలో నుఖంగా కూర్చోగా శరభానన అనే దివ్యయోగిని వచ్చింది. మేము సమస్కారము చేసి అడగ్గా ఆమె “మహాకాలనాథుని చూడా లని యోగినీగణముతో వెళ్ళినాను. అక్కడ బేతాళపతి నేను చూస్తూ ఉండగా దేవునితో ఇలా విన్నవించినాడు. “దేవా! విద్యాధరుల చేతుల్లో చచ్చిన మానేనాధిపతి అగ్నికుని కుమారిని తేజప్రభుడనేవాడు హఠాత్తుగా హరించినాడు. ప్రభూ! ఆమె విద్యాధరచక్రవర్తి పత్ని అవుతుందని సిద్ధవాక్యము. ప్రభూ! చాలాదూరము ఆకస్యను తీసుకొని వెళ్ళకముందే ఆమెను విడిపించవా? ” అని అగ్నికుని పుత్రికను విడిపించమని మహాకాలనాథుడు మాకు ఆజ్ఞ చేయగా మేము గగనమార్గాన వెళ్ళి ఆమెను చూచినాము. తేజప్రభుడు: “శ్రుతశర్మ కోసము ఈకస్యను తీసుకొని వెళుతున్నాను” అన్నాడు. అతన్నీ మా శక్తివల్ల వ్రంధింపచేసి ఆమెను విడిపించి మహాకాలనాథునికి అర్పించి

నామములు బాగునా అకన్యను తండ్రికి ఇచ్చినాడు. ఈ అమ్మలైదు చూచి అక్కడనున్న బృహదాంశురము డిండికి ఇంటికి వచ్చినాను.”

ఈము “ఎవరు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు? నీవు పశుత్వము ఎగుగుడువు కదా!” అని కుతూహలముతో అడిగినాము. ఆమె సూర్య ప్రభుగారి విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడని చెప్పింది. ఈ సమాచారము కలగినతో “అబద్ధము దేవతలూ ఇంద్రుడూ శ్రుతశర్మపక్షమున పడింది నాగు” అని పలుకగా ఆయోగిని “త్వగలో సూర్యప్రభువుకూ శ్రుతశర్మకూ యుద్ధము జరుగుతుంది. మీరంతా చూస్తూ ఉండగానే ఈ సమాచారము చనిపోతాడు. అదే దృష్టాంతము.” అని సమాధాన మిచ్చి అంశధాన మైనది. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూచాము. సమాచారము చనిపోగా మాకు సమ్మతము కలిగి నీవే విద్యాధరేశ్వరులకు చక్రవర్తి వని నిశ్చయము చేసుకొని నీపాదాలు చేరి నిత్యాయముతో ఉన్నాము.”

ఇలా మహాయాన సుమాయకులు పలుకగా సూర్యప్రభుడు మయాదిజన సమేతుడై విశ్వసింపి ధ్రువ మున సన్నుతించినాడు. అది విని శ్రుతశర్మ భయపడితే ఇంద్రుడు విశ్వావసువు ద్వారా “చైర్యముతో ఉండు, దేవతలతో వచ్చి నీకు సాహాయ్యము చేస్తాను.” అని దూత్యము జరిపినాడు. సూర్యప్రభుడు ప్రతిపక్ష బలక్షయము భేదము చూచి ఆనందించి రాత్రి యథాప్రకారంగా ప్రియకాంతలతో కూడక మంత్రులతో కూడా శయనము అంగీకరించినాడు.

త ర ం గ ము : ౪౯

గుణశర్మ కథ

ఆరాత్రి సూర్యప్రభుడు భార్యవిరహితుడై రణోత్సాహముతో పరుండగా కంటిమీది కునుకు రాక పీతభీతి అనే నర్మసదివుని పిలిచి

మనోల్లాసము కలిగినచో కీచింద్రుని ప్రభావమును అర్హులై : సమస్తమును అడిగినాడు.

వీరభీతి కథ అరంభించినాడు: “ఉజ్జయిని సగరిని మహానేను మహిమచి వాసింప నేర్చున్నాడు. పట్టపురాణి అశోకవతి త్రిలోకమునది. మహారాజు దగ్గర మహామాన్యుడూ, వీరుడూ, ఆగమవ నిగుడూ, లలితకళా ప్రవీణుడూ అతిసుందరుడూ అయిన గుణశర్మ అనే మహాబ్రాహ్మణుడు ఉంటున్నాడు.

ఒకనాడు అంతఃపురములో సృత్రసందర్భములో రాజు రాణి దగ్గరే ఉన్న గుణశర్మను “నీవు సర్వజ్ఞుడవు, కళాచతుగుడవు, మాకు కుతూహలముగా ఉంది. నీవటనాకాశలము చూపించవలె” అని కోరినాడు. గుణశర్మ చిరునవ్వుతో నేను నేర్చిన సృత్రము పభుకు అనుకూలము కాదు. ప్రాయశ్చముగా హాస్యజనకముగా ఉంటుంది. శాస్త్రము అంగీకరించని తీరుగా ఉంటుంది. కేవలము మీ ఎదుట, మహారాణి సమక్షములో సృత్రము చేయడానికి సిగ్గువేస్తున్నది” అన్నాడు. రాణి కుతూహలము కొద్దీ రాజును ప్రేరేపించగా మహానేనుడు “ఇది రంగభూమి మీద సృత్రముకాదు. అది పురుషునికి లజ్జాస్పదము. ఇది కాదు. మిత్రగోష్ఠిలో కాశలము ప్రదర్శించడమే గాని నే నిక్కడ రాజును కాను. నీవు స్వతంత్రుడవు. నామిత్రుడవు! నీసృత్రచాతురి చూడకుండా నేను భోజనముఆరగించను” అని పట్టుపట్టినాడు. గుణశర్మ అందుకు అంగీకరించి అంగికాభినయము చేయగా మహారాజు మహారాణి రసోద్ధారమువల్ల మనసులో అభినయించుకొన్నారు. సృత్రము పూర్తికాగా మహానేనుడు గుణశర్మకు వీణ ఇచ్చి వాయించమని కోరినాడు. గుణశర్మ సారిణీ తంత్రిని మీటి రాజుతో “దేవరా! ఈవల్లకి పనికిరాదు. మరొకటి తెప్పించండి. ఈవీణతంత్రిలో శ్వాసరోమము ఉన్నది. తంత్రి యంత్రం లక్షణాన్ని పట్టి ఈవిషయము గ్రహించినాను” అంటూ అంకము

నుంచి వీణను కింద జెంచి నాడు. మహారాజు వీణాతంత్రుని తడిసి చూడగా అందులో కుక్కపెంట్రుక బైటికి వచ్చింది. గుణశర్మ సర్వజ్ఞత్వానికి అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. మహాసేనమహిపతి మరోవీణ తెప్పించినాడు. గుణశర్మ సత్ప్రేమానుగతా లయిన వాద్యరీతులు వీణమీద పలికించి గింగారురీవేగము చూపించి కర్ణరసాయనము చేసినాడు. రాజదంపతుల సమక్షములో విప్రశ్రేష్ఠుడు శస్త్రాస్త్రవిద్యాప్రావీణ్యము ప్రదర్శించగా నరపతి అతనిని “బాహుయుద్ధము నీకు తెలిస్తే నిరాయుధుడవై ఒక బంధకరణము చూపించు” అని అడిగినాడు. అప్పుడు గుణశర్మ “దేవా మీరు శస్త్రాలు చేపట్టి నన్ను కొట్టండి. అప్పుడు చూడవచ్చును.” అని చెప్పినాడు. మహారాజు ఖడ్గాధిరాయుధాలతో ప్రహరిస్తూ ఉండగా గుణశర్మ బంధకరణము వల్ల నిరోధించి తాను గాయపడక మహారాజు కరమునూ దేహమునూ కట్టివేసినాడు. రాజు విప్రశ్రేష్ఠుని సర్వజ్ఞునిగా ఎరిగి రాజ్యపాలనకు తోడ్పడ గలవాడని తలచి స్తుతించినాడు.

అశోకవలీదేవి గుణశర్మ అందచందాలు ప్రజ్ఞాశక్తులూ చూచి కామించి యుక్తిగా “అర్యపుత్రా! నాకు వీణనేర్పుకోవలె నని కుతూహలముగా ఉంది. అతని వీణావాదన కౌశలమువల్ల నేర్పుకోవలెనని తాత్పర్యము కలిగింది” అని వేడుకొన్నది. రాజు పట్టపురాణికి వీణా శిక్షకోసము విప్రుని నియమించినాడు. గుణశర్మ మంచిరోజు చూచి రాణికి వీణావిద్య ప్రారంభిస్తానని మనవి చేసి సెలవు తీసుకొన్నాడు. రాణి మోహదృష్టి శర్మగ్రహించి వీణ ప్రారంభించక కాలము గడుపు తున్నాడు.

ఒకనాడు మహాసేనుడు సువారములో ఆరగిస్తూ ఉండగా ప్రక్కనే ఉన్న గుణశర్మ కూరవడ్డిస్తున్న వంటవాణ్ణి వడ్డించ వద్దని వారించినాడు. రాజు కారణము అడిగినాడు. గుణశర్మ “దేవా, కూరలో విషమున్నట్లు తోచింది. వీడు కూర వడ్డిస్తూ బెదురుతూ నాముఖము చూచినాడు.

ఎవరికైనా పొన్న పట్టెనీ పుషమున్నదీ లేనిదీ ప్రట పుషమునంది. నేనా విషదోషము పోగొట్టుతాను” అని పలికినాడు. అప్పుడు రాజు పంటవాణ్ణి కూర తిన మనగా వాడు విధితేక తిని మూర్ఛపోతే చెన్ని మంత్రి ప్రయోగమువల్ల విషదోషము పోగొట్టినాడు. పంటవాడు ఉన్నది ఉన్నట్టుగా “దేవా! నన్ను మీకు విషము పెట్టునుని మూర్ఛరాజు గొడకుడు పంపినాడు. నేను పరదేశిని. తమ సువారలలో వలికల్లు మీద చేరినాను. కూరలో విషము పెట్టగా ఈమహాత్ముడు రిసిపెస్ట్ చేశాడు” అని చెప్పగా వాణ్ణి రాజు దండించి ప్రాణదానము చేసిన గుణశర్మకు అగ్రహారసప్రము అర్పించినాడు.

అశోకవతి దేవి పట్టువల్ల గుణశర్మ వీణ ప్రారంభించినాడు. అతడు వీణనేర్చుతూ ఉన్నప్పుడు రాణి భూవిలాసము హావభావాది వికారములు ప్రకటిస్తూ వచ్చింది. ఒకనాడు అశోకవతి కామూర్తితో ఏకాంతములో గుణశర్మను పడే పడే గోళ్యతో పొడిచింది. ఆధీరుడు వారిస్తూ ఉన్నా “సుందరుడా వీణావ్యాజమువల్ల నీపొందుకోరినాను. నన్ను స్వీకరించు” అని వేడింది రాణి. శర్మ చలించక “నీవు ప్రభు భార్యవు. ప్రభువుకు ద్రోహము చేయను. ఈసాహసము కూడదు” అని సీతిము పలికినాడు. రాణి “నీరసుడా! నీఅందచందాలు నీవ్రజ్జులు కళలు అన్నీ వ్యర్థము, నన్ను ఉపేక్షిస్తావా?” అని నిరాశతో అన్నది. శర్మ “చక్కగా చెప్పావు. పరాంగసాత్తు ఇహపరాలకు దూరము చేస్తుంది. అప్రతిష్ట కలిగించే అందచందాలెందుకు?” అని అపహసించినాడు. రాణికి అలకవచ్చింది. ఆగ్రహము ఈర్ష్యా పెనగొనగా అతని మీద పగసాధించ వలెనని సంకల్పించి “నామాటవిసకపోతే నీచావు తప్పదు. ఈఅపమానము భరించలేను. నిన్ను హతమార్చి నేను చస్తాను.” అని కపథము చేసింది.

“ధర్మబద్ధమైన శవితము యుగకాలమైనా మంచిదే. పాపము చేసి

రాజనందన అనుభవించుడం కన్న పుణ్యముచేసి మరణించడం మేలు” అని గుణశర్మ పలికినాడు. అది విని అశోకవతి “మన ఇద్దరికీ ద్రోహము చెయ్యకు. మహారాజు నామాట జవదాటడు. ఆయనతో చెప్పి నీకు దేశాలు ఇప్పిస్తాను. సామంతులను నీఅనుచరులను చేస్తాను. నిన్నే రాజును చేస్తాను. ఎందుకు నీకీ పిరికి తనము? ఎవరు నిన్ను అవమానించే వారు.” అని పలికింది. ఆమె నిర్బంధము తత్కాలములో తప్పించుకొని గుణశర్మ యుక్తిగా “దేవీ! ఇంత నిర్బంధిస్తే నీమాట కాదనను రహస్యము బైట పడుతుందని భయము. కొన్నాళ్ళు ఓపిక పట్టు. నామాట నమ్ము. సర్వ నాశన హేతువైన నీవైరము నా కెందుకు?” అని ఆశ కలిగించి ఒప్పించి ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

మహాసేన మహారాజు సోమకేశ్వరునికోట ముట్టడించినాడు. గౌడేశ్వరుడు విక్రమశక్తి మహాసేనుని ముట్టడించినాడు. రాజు గుణశర్మతో మనము ఒకరిని ముట్టడిస్తే మనము మరొకరిచేతులో చిక్కినాము, వీరిద్దరితో ఎలాపోరు? యుద్ధము చెయ్యక ఎంతకాలము ముట్టడిలో ఉంటాము? ఈవిషయపరిస్థితి ఎలా తీరుతుంది? ఏది ఉపాయము?” అని అడిగినాడు. శర్మ “రాజా యుక్తి చెప్పనా? యుక్తివల్ల కార్యము సాధించ గలము” అని ప్రోత్సహము కలిగించినాడు. గుణశర్మ కళ్ళకు అంతర్ధానం జనము పెట్టుకొని రాత్రివేళ విక్రమశక్తి దిగిన స్కంధావారానికి వెళ్ళి నిద్రిస్తున్న అతన్ని లేపి “రాజా! విను; నేను దేవదూతను. ఈ క్షణమే మహాసేన మహారాజుతో సంధి చేసుకొని వెళ్ళిపో. అలా చెయ్యక పోతే నేనతో నీవు నశిస్తావు. నీవు సంధికై అతనిదగ్గరికి దూతను పంపితే అతడు అంగీకరిస్తాడు” అని నీకు చెప్పమని నన్ను మహావిష్ణువు పంపినాడు. నీవు భక్తుడవు. భక్తుల మేలు కోరేవాడతడు అని పలికినాడు.

అది నూనవాకృతి కాదని గ్రహించి విక్రమశక్తి గుణశర్మతో “నేను ధన్యుణ్ణి. దైవము నాకు పండేశము పంపేటంత పుణ్యము చేశా

కొన్నాను. ఈశ్వరానతి అతిక్రమించను" అని విన్నవించుచు చేతుగా గుణశర్మ మహారాజుకు విశ్వాసము కలిగించ వలెనని అంగీకరించి జన మహిమవల్ల అంతర్విఘ్నము మహానీనుని దగ్గరికి వెళ్ళి సంగతి మనవి చేసినాడు. ప్రాణరాజ్య ప్రదాత అయిన గుణశర్మను మహారాజు గతా లింగనము చేసుకొని పొంగిపోయినాడు. విక్రమ శక్తి ముగ్ధుడు దూత ముఖముగా మహానీనునితో సంధి చేసికొని తరలినాడు. గుణశర్మ ప్రజ్ఞ వల్ల మహారాజు సోమకుణ్ణి ఓడించి గజాశ్వములు గ్రహించి ఉజ్జయినికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ సింహానదిలో మహానీనుడు స్నానము చేసేనమయాన మొసలి మీది మీదికి రాగా శర్మ రక్షించినాడు. మహారాజు వనవిహారము చేస్తున్నప్పుడు పాము కరిచింది. వెంటనే గుణ శర్మ పాము విషము శరీరములో ఎక్కకుండా రాజునురక్షించినాడు.

కొన్నాళ్ళకు మహానీనుడు మహాబలసమన్వితుడై విక్రమ శక్తిమీదికి దాడిచేయగా యుద్ధము చేసేటందుకు నగరు వదలి వచ్చినాడు. ఉభయల మధ్యా పోరు ఘోరమైంది. కొంతసేపు ఇద్దరూ బాహు బాహి ద్వంద్వ యుద్ధము చేసినారు. ఇద్దరి రథాలు కూలిపోగా కత్తులు దూసుకొన్నారు. తక్షరపాటులో మహానీనుడు కిందపడగా సమయము చిక్కిందని విక్రమశక్తి కత్తితో అతన్ని పొడవ బోయినాడు. గుణ శర్మ చక్రాయుధముతో విక్రమునిభుజము ఖండించి పరిఘతో వత్సాన్ని కొట్టి నేల కూల్చినాడు. మహానీనుడు ఆనందపడి "మహావీరా! అయిదు సార్లు నాప్రాణాలు కాపాడినావు!" అని శర్మను వదే వదే స్తుతించినాడు. వెంటనే విక్రముని రాష్ట్రమూ సైన్యమూ మహానీనుడు వశము చేసుకొన్నాడు. శర్మ సాహాయ్యము వల్ల రాజు ఇతర రాజన్యమును జయించి ఉజ్జయినికి తిరిగి వచ్చి సుఖంగా ఉంటున్నాడు.

మహారాజు అశోకవతి గుణశర్మకై తహతహలాడి, శర్మ యుద్ధా శీతరము రాజధానికి రాగా అతన్ని శోరికశీర్షమని అహారాత్రాలు

వేడుతున్నది. శర్మ అకార్యకరణానికి అంగీకరించలేదు. అప్పుడా మెనుఃఖము అభినయించి ఏడుపు మొగము పెట్టగా మహానేనుడు ఆమెనుచూచి “వ్రేయనీ! ఎవరు నీకు కష్టము కలిగించినారు? చెప్పు. వాని ధన మాన ప్రాణాలు హరిస్తాను” అనగా రాణి “నాకు అపకారము చేసినవాణ్ణి మీరు దండించలేరు. నానుఃఖము పైకి చెప్పుకోడము వృథా” అని సమాధానము ఇచ్చింది. రాజు బలవంతము చేసిన మీదట ఇలా అబద్ధా లాడింది.

“ఆర్యపుత్రా! నిర్బంధించారుకనక మనవి చేస్తున్నాను. గౌడరాజు దగ్గర ధనాశవల్ల ఈగుణశర్మ సంధి చేసి అతన్ని తనకు ధనము పంప వలసినదని రహస్యంగా దూత్యము జరిపినాడు. ఆదూతనుచూచి రాజుకు ఆపుడు ఒకవంటవాడు “దేవా ఈకార్యము అపలీలగా సాధిస్తాను. ధన నాశనము ఎందుకు చేసుకొంటావు?” అని చెప్పి గుణశర్మ దూతను ఖైదీచేయించి మంత్రము బైట పడకుండా ఇక్కడికి విషప్రయోగము చేయడానికి వచ్చినాడు. ఈలోగా గుణశర్మదూత కొట్టోనుండి తప్పించు కొని సంగతి శర్మకు చెప్పినాడు. అలా అవంటవాని విషప్రయోగము ఎరిగి మీకు చెప్పి ఈ బ్రాహ్మణాధముడైన గుణశర్మ వాణ్ణి హతమార్చి నాడు. ఈరోజు వంటవాణ్ణి వెతుక్కుంటూ వాడి తల్లి తమ్ముడూ భార్య రాగా శర్మకనిపెట్టి ఆతల్లిని భార్యనూ చంపించినాడు. వంటవాడితమ్ముడు ఎక్కడికో పారిపోయినాడు. తర్వాత వాడు రహస్యంగా నాశరణువేడి నాతో ఈసంగతి విశదము చేస్తూ ఉండగా గుణశర్మ నా శయనమంది రములో ప్రవేశించినాడు. అతన్ని చూచి పేరునిని వంటవాడితమ్ముడు పారిపోయినాడు. గుణశర్మ తెల్లపోయి కర్తవ్యము ఆలోచించేవాడివలె నిలవబడగా నేను “గుణశర్మా, ఇవాళ అదోమాదిరిగా ఉన్నావేమి?” అని జిజ్ఞాసతో అడిగినాను. శర్మ నాతో “దేవీ! నీమీద మరులు కొన్నాను. నన్ను అనుగ్రహించు. అనుగ్రహించవా ఛనిపోతాను.”

అంటూ నాచాదాలమీద వాలినాడు. నేను చాదాలు ఇవతలకు లాక్కొంటూ తత్తరపాటుతో లేవబోగా నన్ను గట్టిగా కొగలించి నాడు. సరిగా అప్పుడే చేటి పల్లవిక వచ్చింది. దాన్నిచూచి గుణశర్మ భయంతో వెళ్లి పోయినాడు. పల్లవిక అప్పుడే రాకుండా ఉంటే నాభంగ పాటు ఏమని చెప్పను? ఇలాజరిగింది" అని చిలవలూ పలవలూ కల్పించి ముగించి వచ్చింది.

సంగతిని రాజు ఆగ్రహముతో మండిపడి రాణితో "ఏచాగించకు. అద్రోహికి మరణ దండన విధిస్తాను. వాణ్ణి యక్షిగా చంపకపోతే నాకు అపకీర్తి. పైగా వాడు నాకు అయిదుసార్లు ప్రాణదానము చేసి నాడు. అంతఃపురంలో గుట్టు లోకానికి వెల్లడించే వీలుండదు" అని చెప్పినాడు. రాణి "నాథా, ఈదోషము చెప్పరాని దయితే మిమ్ము చంపడానికి శర్మ గొడేసునితో చేసిన సంధిని ప్రకటించ వచ్చునుకదా?" అన్నది. "సరే అలాగే చేదాము" అంటూ" మహాసేతుడు దర్బారు లోకి వెళ్లినాడు. రాజదర్శనము నిమిత్తము సామంతాదులు వచ్చినారు. గుణశర్మ దివాణములో ప్రవేశించబోతే దుర్నిమిత్తాలు ఎదురైనవి. కాకి ఎడమవైపు ఎగిరింది. కుక్క ఎడమనుండి కుడివైపు పరుగెత్తింది. పాము కుడినుండి ఎడమకు పోయింది. బాహువు భుజశిరముతో అదిరి ఈ దుశ్శకునాలు నాకేదో కీడు సూచిస్తున్నవి. ఏమయితే అది అవు తుంది. రాజు శ్లేషంగాఉంటే అంతేచాలు. దివాణములో విపరీతము కలగకుండా ఉండుగాక" అని గుణశర్మ తలపోస్తూ రాజాస్థానికి వెళ్లి రాజుకు సమస్కరించి ఉచితాసనము అలంకరించినాడు.

గుణశర్మను మహాసేతుడు యథా పూర్వముగా గౌరవము చేయక ఎర్రచూపు చూచినాడు. శర్మ తెల్లపోయి కంకిస్తూ ఉండగా రాజు అసనము నుండి లేచి శర్మమీదికి లంఘించి అతని కంఠము మీద నుండి నాళులు అక్కర్మవర్షారు. రాజు సభాస్థులలో "నాకూ

గుణశర్మకూ గల న్యాయము ఆలకించండి" అని అరంభించగా గుణశర్మ
“ నేను నేవక్కణ్ణి, నీవు ప్రభువు. సమానులము కానవలెను వ్యవహారము
ఎలా ఘోషిస్తుంది? సింహాసనము అలంకరించండి. తర్వాత మీకు లోచి
నట్లు చెప్పవచ్చును” అని ధీరోదాత్తుడై పలికినాడు.

మహాసేనుడు సింహాసనము మీద ఆసీనుడై సరస్వతీతో “మీ
నందరూ ఎరిగిన సంగతి. కులక్రమాగతు లయిన మంత్రులను అశ్రీక్ర
మించి ఈ గుణశర్మను నాతో సమానునిగా చేసినాను. వీడు గూతలగు
పండి కాడరాజుతో ఒడబడి నన్ను హతమార్చు పతె నని యత్నము
చేసినాడు” అంటూ రాజు చెప్పిన విషయమంతా సభకు తెలియచేసి
నాడు. రాజు తన ఆస్తులకు శర్మ రాణిని వలచిన సంగతికూడా చెప్పి
నాడు. గుణశర్మ “దేవా! ఇదియావత్తు అబద్ధము. నీకెవరు చెప్పారు?
ఆకాశములో ప్రతిమలు ఎవరు వ్రాసినారు!” అని పలికినాడు. “పాపీ!
ఇది నిజము కాకపోతే కూర తప్పలాలో ఉన్న విషము నీకు ఎలా
తెలిసినది?” అని రాజు ప్రశ్నించినాడు. గుణశర్మ సర్వమూ ప్రజ్ఞవల్ల
తెలుస్తుందని సమాధాన మీయగా, మంత్రులు శర్మమీది ద్వేషము
వల్ల అది అసాధ్యమన్నారు. గుణశర్మ “దేవా, నిజానిజాలు తెలుసు
కోక లోచనట్లు మాట్లాడుతున్నారు. విచారణ చేయని ప్రభువును
నీతికోవిదులు నిందిస్తారు.” అంటూ ఉండగా రాజు హతాత్తుగా శర్మను
కత్తితో పొడిచినాడు. ఆ కత్తిపోటు కరణ ప్రయోగమువల్ల శర్మ
తప్పించుకోగా రాజుసేవకులూ తదితరులూ అతన్ని కత్తులతో పొడి
చారు. గుణశర్మ మహాశక్తివంతుడు కనుక కరణప్రయోగ మహిమూతి
శయమువల్ల కత్తిపోట్లు తప్పించుకొని ఒకరిజట్టు ఒకరికి ముడివేసి సభ
విడిచి వెళ్ళినాడు. నూరుగురు యోధులు కూడా వెంటాడగా శర
ణునిని పట్టినాడు. చేలాంచలములో దాచుకొన్న అంతర్ధానాంజనము
నేత్రాలకు పెట్టుకొని అదృశ్యరూపుడై ఆరాజ్యము విడిచిపెట్టినాడు.

దక్షిణాపథము వెళ్తుంటూ “అశోకవతి అమూఢరాజుని ప్రేరేపించి ఇంతపని చేసింది. స్త్రీలు విషముకన్న కూరులు. యథార్థము గ్రహించలేని రాజులు సాధువులకు అపకారులు” అనుకొంటూ గ్రామములో ఒక పటవృక్షముకింద శిష్యులకు అధ్యాపన చేస్తున్న బ్రాహ్మణునికి నమస్కరించినాడు. ఆయన శర్మకు అతిథి సత్కారములు చేసి “బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవు ఏకాఖ అధ్యాపన చెయ్యగలవు?” అని అడిగినాడు. “బ్రాహ్మణా! పన్నెండుకాఖలూ చెప్పగలను. సామవేదీయ కాఖలు రెండు, ఋగ్వేదీయ కాఖలు రెండు యజుర్వేదీయములు ఏడు, ఆధర్వణముఒకటి నేను చెప్పగలను” అని శర్మ సమాధానమీయగా ఆ గురువు “అయితే నీవు సాక్షాత్తు ఈశ్వరుడవు. నీదేశమేది? నీవంశమేది? నిన్నేమని పిలుస్తారు? ఇంత విద్వాంసుడవు ఎలా అయినావు?” అని కుతూహలముతో ప్రశ్నించినాడు. గుణశర్మ తనసంగతి ఆరంభించినాడు.

“ఉజ్జయినిలో ఆదిత్యశర్మ అనే విప్రకుమారుని శైశవములోనే తండ్రి చనిపోగా తల్లి సహగమనము చేసింది. ఆకుర్రవాడు అక్కడే మేసమామ ఇంట్లో పెరుగుతూ అగమకామ్రములు, లలితకళలూ నేర్చినాడు. విద్యాభ్యాసము అయినతరువాత అతనికి సన్యాసిలో సఖ్యము ఏర్పడింది. ఆదిత్యశర్మతో పరిచాజకుడు వెళ్ళి రుద్రభూమిలో యక్షిణీ సిద్ధికై హోమము చేసినాడు. మువర్ణ విమానములో పరకన్యాపరివృతురాలై ఒక దివ్యకన్య ఆవిర్భవించి మధురవాక్కుతో “యతీశ్వరా, నేను యక్షిణిని. నన్ను విద్యున్మాల అంటారు. ఏళ్ళంతా యక్షిణులు. నాయక్షిణీగణములో నీకు యిష్టమైనదాన్ని స్వీకరించు. నీమంత్రసాధనమువల్ల ఇంతవరకే కార్యసిద్ధి. నామంత్రసాధన నీవు పూర్తిగా ఎరగవు. అందువల్ల నేను నీకు పూర్ణసిద్ధి కలిగించలేదు. వృథాశ్రమ పడకు” అని అనగానే యతి యక్షిణిని ఒకదాన్ని స్వీకరించినాడు. ఈలోగా విద్యున్మాల అబ్బవృక్షాలైంది. తనకు సిద్ధించిన

యక్షిణితో ఆదిత్యశర్మ “విద్యున్నాలకన్న ఉత్తమయక్షిణి ఉన్నదా?” అని అడిగినాడు. యక్షిణి “సుందరాకారా! ఉన్నది. విద్యున్నాల, చంద్రలేఖ, సులోచనలు ఉత్తమలు. సులోచన మహాత్మ్యవై” అని సమాధానమిచ్చి యథాసమయములోవచ్చేదిగా అప్పటికి వెళ్ళిపోయింది. యతి ఆదిత్యశర్మతో అతని ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ప్రతిదినమూ యథా కాలానికి యక్షిణి వచ్చి యతిని ఇవ్వభోగాలతో తృప్తి పరుస్తుంది.

ఒకనాడు ఆదిత్యశర్మ పరివ్రాజకముఖముగా యక్షిణిని “సులోచనా మంత్రపీఠి ఎవరెరుగుదురు?” అని అడిగితే యక్షిణి “దక్షిణదిశను తుంబు వనమనేచోట వేణానదీతీరాన విష్ణుగుప్త నామక సవ్యాసి భదంతశ్రేష్ఠుడు నివసిస్తున్నాడు. అతనికి ఆమంత్రము బాగా తెలుసు” అన్నది. ఆదిత్యశర్మ కిటుకు తెలుసుకొని ఉత్సాహపరవశుడై అయినాడు. పరివ్రాజకుడు కూడా రాగా శర్మ తుంబువనము వెళ్ళి భదంతశ్రేష్ఠి కనిపెట్టి అతనికి మూడేళ్లు శ్రద్ధాభక్తులతో సపర్యచేయగా భదంతుడు యక్షిణి మంత్రము శర్మకు ఉపదేశించినాడు. ఆదిత్యశర్మ మంత్రము నేర్చి పునశ్చరణ పూర్తిచేసి ఏకాంతములో యథావిధిగా పూర్ణ హోమము చేసినాడు. హోమాంతము విమానారూఢయై యక్షిణి సులోచన త్రిలోకసుందరిగా వచ్చి “నేను నీకు సిద్ధించాను. అర్థ సంవత్సరముపాటు నీవు నాకన్నెచెర పోగొట్టకుండా ఉంటే నీకు వీరుడు ప్రజ్ఞావంతుడు, నర్వజ్ఞుడు, అపరాజితుడూ, ఐన తనయుడు కలుగుతాడు” అనిపలికింది. శర్మ అంగీకరించగా సులోచన అతన్ని విమానములో ఎక్కించి అలకానగరము తీసుకొనివెళ్ళింది. అతడు నాతిగల బ్రహ్మచర్యము ఆరుమాసాలు అసిధారావ్రతము ఆచరించినాడు. కుజేరుడు అందుకు సంతోషించి స్వయముగా సులోచనను ఆదిత్యశర్మకు అప్పించినాడు.

నే నా విప్రుని కుమారుణ్ణి. మగుణాలవల్ల నాకు గుణశర్మ అని తండ్రి నామకరణము చేసినాడు. క్షమణ నేను అక్కడ యక్షాధిపతి

అయిన మణిధరినవద్ద వేదశాస్త్రములు, లలితకళలు చేసినాడు. ఒక సారి దేవేంద్రుడు కుచేరునిదగ్గిరికి రాగా అందరు అశన్నిగాది లేచి నిలుచున్నారు. అప్పుడు ఆదిత్యశర్మ పరధ్యాసముగా ఉండి తత్త్వపాటుతో లేవలేదు. ఇంద్రుడికి అగ్రహము వచ్చి అశన్ని “మున్నువా! పో. మానవలోకములోకి వెళ్ళు. ఇక్కడ పనికి రావు” అని శాపము పెట్టి నాడు. సులోచన మహేంద్రుని ప్రార్థించగా ఇశను స్వయంగా మర్త్య లోకానికి వెళ్ళగొల్లేదు. ఇతనికుమారుడు వెళ్ళి తేచాలు. నామాట వ్యర్థము కాకుండా ఉంటుంది” అని శాంతు పై నాడు. అప్పుడు ఆదిత్య శర్మ నన్ను మేనమామ ఇంట్లో ఉజ్జయినిలో దిగపెట్టినాడు. ద్రవాక్షు నాకూ మహాసేన మహారాజాకూ నేనాము కుదిరింది. అని గుణశర్మ తనకు మహారాణి చేసిన అవమానమూ రాజు చేసినదుర్మార్గమూ విశదముగా చెప్పినాడు.

ఆగురువు గుణశర్మతో “వ్రభూ, నేను ధన్యుణ్ణి. నన్ను అగ్నిదక్షుడు అంటారు. మా ఇంటికి రా. ఈ గ్రామము నాలగ్రహారము. ఇక్కడ నీవు హాయిగా ఉండవచ్చును” అని అతడు ఆవులు గేదెలు గుర్రాలతో ఉన్న తన ఇంటికి శర్మను తీసుకొని వెళ్ళి స్నానవస్త్రాధరణ వివిధ భోజనాలతో గౌరవించినాడు. త్రిలోకసుందరి అయిన తన కుమారిని శర్మకు కన్యా లక్షణాలు చూపి వ్యాజాన చూపించినాడు. కన్యను తిలకించి గుణ శర్మ అగ్నిదత్తునితో “ఈమెకు సవతులు ఉంటారు. నాసికదగ్గర మచ్చ ఉన్నది. దాన్ని బట్టి చెప్పాను. వక్షోభాగాన రెండోమచ్చ ఉన్నది” అనగా ఆమె అన్న తండ్రి అజ్ఞామీద ఆమె పైట చెరగు ఎత్తితే పుట్టు మచ్చ కనపడదది. అగ్నిదత్తుడు ఆశ్చర్యపడి శర్మతో “అయ్యా, నీవు సర్వజ్ఞుడవు. ఈమె పుట్టుమచ్చలు అశుభములు కావు. సాధారణంగా భర్త సంపన్నుడయితే సవతులు ఉంటారు. దరిద్రుడు ఒక భార్యనే పోషించలేడు. చాలామందికి తిండి నీరు పెడతాడు!” అనగా శర్మ

“నివు చెప్పింది నిజము. సులక్షణయైన ఈకన్యకు అశుభ మెక్కడిది?” అని సమాధాన మిచ్చినాడు.

ప్రసంగపశాత్తు అగ్నిదత్తుడు కుతూహలముతో అడిగితే గుణశర్మ స్త్రీపురుషులకు ప్రత్యవయవముమీద తలకాదుల ఫలాన్ని వేరే వేరే వర్ణించినాడు. గుణశర్మను చూచిచూడడంతో ఆకన్య ఉత్సుకురాలై చకోరిక చంద్రునివలె చూపులతో అతన్ని తాగింది. ఏకాంతములో అగ్నిదత్తుడు శర్మతో “మహాశయా, నాకన్యను నుందరిని నీకిస్తాను. పరదేశాలకు వెళ్ళకు. నాఇంటిపట్టున హాయిగా ఉండు” అని పలికినాడు. శర్మ “నిజమే. ఇలా ఉంటే మాత్రము నాకు సుఖానికి ఏమి లోటు? అయినా రాజువల్ల అవమానము పొందినాను. అదంతా మిథ్య. కామిని, చంద్రోదయము, వీణావాదనము కులాసాగా ఉన్నవాళ్ళను సంతోష పెడతవి, విచారగ్రస్తులను బాధపెడతవి. అనురక్తురాలయిన భార్య వ్యభిచరించ మంటే అలా చేస్తుందా? అన్యతంత్రురాలై అశోకవతి వ్యభిచారిణికాలేదా? ఉజ్జయిని ఇక్కడికిదగ్గిరేనా? రాజుకు నావిషయము తెలిస్తే ఉపద్రవము కలిగిస్తాడేమో. అందువల్ల తీర్థయాత్రలు చేసి ఆజన్మసంచితకల్మషాన్ని ఘోషన చేసి దేహత్యాగము చేస్తాను” అని చెప్పినాడు. ఆసమాధానము విని అగ్నిదత్తుడు చిరునవ్వుతో “మీకు ఇంత అజ్ఞాన ముండగా ఇతరుల సంగతి చెప్పవలెనా? అవివేకుడు నీ నిర్మలహృదయాన్ని బాధపెడితే ఆదుఃఖము న్యాయమా? ఆకాశాన చిమ్మిన బురద వేసిన వాడినెత్తినే పడుతుంది. ఆరాజే తగిన ఫలము అనుభవిస్తాడు. మోహంధుని అవివేకుని సిరి వరించదు. అశోకవతిని చూచి స్త్రీలోకము మీద విరక్తిగా ఉంటే, సాధ్వీమణులను చూచి క్రోధ చూపవేమి? ఉజ్జయిని సమీపములో మనము ఉన్నప్పటికీ మహా సేనునికి తెలియకుండా నిన్ను ఉంచగలను. తీర్థయాత్రలు కర్మిష్టి కాని వాడికి చెప్పారు. గార్హస్థ్యములో లభించే పుణ్యము తీర్థాటనమువల్ల

ఎలా వస్తుంది? దేహత్యాగము వల్ల నుఖ మెలా వస్తుంది? కవలమూ భ్రమ. యువకుడవు, విద్వాంసుడవు, నీ కీ అవివేకము ఎసికిరాను. నీకు అందమైన నేలమాళిగ చేయిస్తాను. హాయిగా నుండరిన పెళ్ళాడీ ఇహ నుఖాలు అనుభవించు” అన్నాడు.

గుణశర్మ నరే అని తల ఊపి “సమాట కాదనలేను. నేను కృత కృత్యుణ్ణి కాకముందు నీకుమారిని వివాహము చేసుకోను. సంయమము వల్ల తపస్సు చేసి దేవతాప్రతి కలిగించి తదనుగ్రహబలముచేత విశ్వాస ఘాతకుడైన మహానేనుని మీద కసితీర్చుకొంటాను” అంటే అగ్ని దత్తుడు అంగీకరించినాడు. రాత్రి గుణశర్మ హాయిగా నిద్రపోయినాడు.

మర్నాడు అగ్నిదత్తుడు చక్కని నేలమాళిగ పాతాళపవతి అనే దాన్ని ఏర్పాటు చేయించగా గుణశర్మ అందులో ప్రవేశించి అగ్ని దత్తునితో “అయ్యా, ఏదేవుని ఏమంత్ర తంత్రాలతో ఆరాధించను?” అని నలహా అడిగినాడు. “నాకు గురువు కుమారస్వామి మంత్రము ఉప దేశించినాడు. అది తెలుసును. శత్రుబాధతులై దేవతలు కుమారసంభ వము నిమిత్తము మన్మథుని మహాదేవుని వద్దకు పంపగా కాముడు హఠకోపాలనముచే భస్మీభూతుడై తిరిగి సంకల్ప జన్మ దయినాడు. మహేశ్వరునివల్ల అగ్నికుండలము, రెట్లవల్ల, కృత్రికలవల్ల ఎవని పుట్టువు చెబుతున్నారో, ఎవడు దుర్నిరీక్ష్యు లేజన్మచేత తారకాసురుని సంహరించి దేవలోకాన్ని సంతోష పెట్టినాడో ఆకుమారస్వామిని ఆరాధించు. ఆమంత్రము నీకు ఉపదేశిస్తాను” అని అగ్నిదత్తుడు గుణ శర్మకు కుమారమంత్రము ఉపదేశించినాడు. నేలమాళిగలో గుణశర్మ స్కందుని ఆరాధిస్తూ ఉండగా నుందరి ఉపచారాలు చేస్తూ ఉన్నది. మణ్మథుడు ప్రత్యక్షమై అతన్ని వరము కోరుకోమని పలికినాడు. గుణ శర్మ మహానేన మహిపతిని జయించేనిమిత్తము అక్షయధనము కోరి నాడు. కుమారస్వామి అక్షీణకోకాన్ని అతనికి అనుగ్రహించి అంత

ద్దాన మైనాడు. గుణశర్మ ప్రతిభానంపదలకు అనుదినమూ అధికాను రక్తరా త్రైసనుందరిని వివాహమాడి అక్షయనంపదవల్ల గజాశ్వపదాతి నేనలను సేకరించుకొని నిజదానశక్తివల్ల రాజన్యమును వశముచేసుకొని వారి బలముకూడా తనకు అండగా ఉండగా భూమండలము క్రమంగా ఆక్రమిస్తూ ఉజ్జయిని నగరముమీద దాడి చేసినాడు. సకలజన సమక్షములో అశోకవతి దుశ్శీలము ప్రకటించి మహానేన మహారాజును సంగ్రామములో జయించి తరిమి గుణశర్మ ఉజ్జయిని నగరసింహాసనము అధిష్టించినాడు. గుణశర్మ సార్వభౌముడై అనేక రాజకన్యలను వివాహ మాడి నుందరీ సమేతుడై ఇష్టభోగాలు యధేచ్ఛగా అనుభవించినాడు.

వీరిభీతి ఈరీతిగా గుణశర్మోపాఖ్యానము నూర్యప్రభువునకు చెప్పగా ప్రభువు ఉత్సాహముతో విని క్రమంగా నిద్రించినాడు.

త రంగ ము : ౫౦

యుద్ధాంతము

నూర్యప్రభుడు ఉదయాన్నే లేచి అమాత్య మానవ దానవనేనా సమేతుడై రణరంగానికి వెళ్ళినాడు. శ్రుతశర్మ విద్యాధరబలముతో వచ్చినాడు. యుద్ధము చూడవలెనని దేవాసురాదులు వచ్చినారు. ఉభయనేనలు అర్ధచంద్రవ్యూహాలు పన్నినారు. యుద్ధము ఆరంభమైనది. వీరులచేతి ఖడ్గములు రక్తసిక్తములై, నుదీర్ఘలోలములై యమధర్మరాజు నాలుకలవలె విరాజిల్లినవి. ఆసంగ్రామరంగము సరస్సువలె ఉండగా శూరుల ముఖారవిందములతో ప్రకాశించింది. కదనములో ఖండిత శూరశీర్షములు పైకి ఎగురుతూ పడుతూ కృతాంతుని కందుక క్రీడవలె ఉన్నవి. రక్తసిక్తమై రణాంగణమున దుమారము అణిగింది. మహారథులు ప్రచండ శోపావేశులై ద్వంద్వయుద్ధములు చేసినారు.

మార్గప్రభుకూ శ్రుతశర్క, ప్రభానుకూ నానూకనుకూ, పుష్కలము
 మనలోత్పాతుడూ, ప్రహరబ్రహ్మగుణులూ పుష్కలములూ,
 ప్రజ్ఞాధ్యచంద్రగుప్తులూ, ప్రియంకరాగ్రములూ, సర్వరమకానిలములూ,
 కుంజరకుమార ధురంధరులూ, ద్వంద్వయుగ్గాలు చేసినాడు. విషయలో
 త్పాతుడు సిద్ధాద్ధుని బాణాలు పొడి పొడి చేసి, ధనుస్సు ముక్కలు
 చేసి అశ్వాలనూ సారధిని చంపివేసినాడు. సిద్ధాద్ధుడు విశిష్టగుర్తుల కోసా
 టోపముతో అతని మీదికి వెళ్ళి పగిలుతో అతని రథాన్ని పొడిచేసి,
 గుర్రాలను హతమార్చి, పాదచారియై మహలోత్పాతునితో బాహు
 బాహి పోరి అతన్ని నేల కూల్చినాడు. ఈలోపున అతని తండ్రి
 నూర్మడు వాణ్ణి రక్షించినాడు. వాడు పారిపోయినాడు. ప్రహస్త
 బ్రహ్మగుప్తులు ఒకరి రథాన్ని ఒకరు ముక్కలు చేసుకొని ఖడ్గయుద్ధము
 చేసినారు. ప్రహస్తాడు కరణశ్రమముతో కత్తితో బ్రహ్మగుప్తుని దాలు
 కొట్టి అతనిని నేలమీద పడవేసినాడు. వానితల సరకబోతూ ఉండగా
 వానితండ్రి బ్రహ్మ స్వయంగా వారిచినాడు. రాక్షసులు దేవతలను
 “మీరు కుమారులను రక్షించుకోడానికి వచ్చారు. యుద్ధము చూచేం
 దుకు రాలేదు.” అని ఆక్షేపించారు. వీతభీతి సంక్రముని ధనుస్సు పొడి
 చేసి సారధిని కూల్చి ప్రద్యుమ్నాశ్రుప్రభావమువల్ల హృదయభేదము
 చేసినాడు. ప్రజ్ఞాధ్యుడు రథనాశనమువల్ల పదాత్థియై చంద్రగుప్తుని
 నడికినాడు. కుమారుని మరణమువల్ల చంద్రుడు కోపించి స్వయంగా
 ప్రజ్ఞాధ్యునితో పోరినాడు. విగతరథుడై ప్రియంకరుడు అశ్రముని ఒక్క
 కత్తివేటుతో రెండు చీలికలు చేసినాడు. సర్వదమనుని ధనుస్సు చిన్నా
 భిన్నము కాగా హృదయాన అంకుశముతో కొట్టి లీలాప్రాయంగా
 అతిబలుణ్ణి యమసదనానికి పంపినాడు. కుంజరకుడు అశ్రు ప్రత్యశ్రు
 యుద్ధములో ధురంధరుని విరధుని చేసినాడు. విక్రమశక్తి అతనికి మల్లీ
 మల్లీ రథాలు పంపి ఆపదలో అస్త్రాలను అస్త్రాలచేత వారిస్తూ అతన్ని

జీవగంట రాపాడుతున్నాడు. కుంజరకుడు శ్రోధముతో పనుగిత్తి పద్ద రాతిబండ తెచ్చి విక్రమశక్తి రథముమీద పేయగా శ్రద్ధము పొడిపాడి అయిపోయింది. విక్రమశక్తి ఏమీచేయలేక నవ్వి. వెళ్ళగా అగాధిలో ధురంధరుణ్ణి నుగ్గు చేసినాడు.

సూర్యప్రభుడు, విరోచనుని చంపినాడనే కోపమువల్ల నెముని ఓకశరముతో కూల్చినాడు. ఆకోపము పట్టలేక అశ్వినిదేవతలు అతని మీదికి యుద్ధానికి వచ్చినారు. వాళ్ళలో నునీధుడు పోసినాడు. స్థిర బుద్ధి పరాక్రముని ఈటితో చంపి, అతనినావుకు కుపితు లయిన ఎన మందుగురు వసువులతో యుద్ధము చేసినాడు. ప్రభానుడు భానుని రథము చూర్ణము చేసి కోలలో కూల్చినాడు. ప్రకంపనుడు అశ్రుయుద్ధ ములో తేజఃప్రభువును చంపి, క్రద్ధుడైన అగ్నితో పోరుతున్నాడు. ధూమకేతువు యమదంష్ట్రుని చంపగా అలిగి యముడు అతనితో తీవ్ర యుద్ధము చేసినాడు. సింహదంష్ట్రుడు పామాణుతో నుగోపణుని చూర్ణము చేసి ఆవధవల్ల కోపించిన నిర్మతితో పోర పోసినాడు. కాలచక్రకుడు వాయుబలిని చక్రాయుధముతో రెండుతుండములు చేసినాడు. ఆకోపముతో వాయుదేవుడు మండిపడి అతనితో యుద్ధము చేసినాడు. నాగాద్రివృక్షరూపాలు ధరించి మాయ చేస్తున్న కుబేర దత్తును మహామాయుడు తార్క్ష్యవజ్రవహ్నిరూపాలు ధరించి తెగటార్చినాడు. అందువల్ల క్రద్ధుడై కుబేరుడు అతనితో పోసినాడు. ఇతరదేవతలు ఈరితగా తమతమవారి మరణాలవల్ల యుద్ధములో ప్రవేశించినారు. కొద్దిమంది విద్యాధరరాజులు మానవరాక్షసులవల్ల నిహతులైనారు.

అప్పుడు ప్రభానునికీ దామోదరునికీ అశ్రుప్రత్యక్ష్రభీకరముగా యుద్ధము ఆరంభ మైనది. దామోదరుడు చాపము విరిగిపోగా, సారథి చనిపోగా వేరే చాపము తీసుకొని తానే కల్యాణములు చేతపట్టి పోసినాడు. బ్రహ్మదేవుడు అతన్ని ప్రశంసించగా ఆయనను ఇంద్రుడు

“స్వామీ! చచ్చినానని నిర్ధయముగా ఉన్న ఇతన్ని చూచి పలకతో
 మిస్తావని” అని అడిగినాడు. బ్రహ్మ ఇలా పలికినాడు : “ఇంత
 నేపు ప్రభానునితో యుద్ధముచేస్తే ప్రళంప అయితినిగా చెయ్యవచ్చు. హర్షంతో
 మన ఘట్టివ దామోదరుడు తప్ప మరెవ్వరూ ప్రభానునితో యుద్ధము
 చేయ లేడు. ప్రభానుడు లింగ్విలీయవీరాగ్రేవగుడు. నేతల లంకా ఒక్క
 టిగా వచ్చినా అతను లంకానీ హతమగుస్తాడు. పూర్వము నముచి
 అనే మరహర్షను డైన రాక్షసుడే బ్రాలు ఉనేచీకుతో అనశించి నర్వ
 రత్న మయ్యడే ఉండి, ఇప్పుడు భాసపుత్తుడై ప్రభానుడైనాడు. ఇతడు
 అజేయుడు. ఈభానుడు పూర్వము కాలనేయ అనే మహారాక్షసుడు.
 తరువాత హిరణ్యకశిపుడై ఆశర్వాత కపింజలు డైనాడు. పూర్వము
 నుముండికుడై ఉన్నవాడే ఈసూర్యప్రభుడు. పూర్వపుహిరణ్యకుడే
 ఈమనీధానుగుడు. ఈప్రహస్తాడు లంగయా దైత్యదాసపురు. పూర్వము
 మీచేతుల్లో చచ్చిన అమరులే ఇప్పుడిలా జన్మించినారు. అందువల్ల
 మయాదులు వీరిపక్షము అవలంబించినారు. సూర్యప్రభానులు రుద్ర
 యాగము యథాశాస్త్రముగాచేసి ఉండడంవల్ల బలిచక్రవర్తి బంధనాలు
 వీడి ఈయుద్ధము చూడవచ్చినాడు. ఇతడు నిజసత్యవాక్కుతో నీ రాజ్య
 కాలము ముగినేదాకా పాతాళములో ఉంటాడు. తర్వాత దేవేంద్రు
 డవుతాడు. వీరిని రుద్రుడు అవలంబించినాడు. అందువల్ల మీ కిప్పుడు
 జయము లేదు. పట్టునిడిచి సంతి చేసుకొనండి.”

(బ్రహ్మ ఇలా అన్న తరువాత ప్రభానుడు పాశుపతాస్త్రము ప్రయో
 గించినాడు. ఆ అస్త్రవిజృంభణాన్ని చూచి విష్ణువు వాత్సల్యముచేత
 మదర్శనచక్రము ప్రయోగించినాడు. ఆ దివ్యాస్త్రములు రూపములు
 ధరించి ఒకదానితో ఒకటి పోరసాగినవి. త్రిలోకాలూ దద్దరిల్లి పోయి
 నవి. నీలస్త్రము ఉపసంహరించు. నాఅస్త్రము నేను ఉపసంహరిస్తాను”
 అని హరి ప్రభానుని అడిగినాడు. అప్పుడు ప్రభానుడు “ప్రయోగించిన

అశ్రుము వృధా పోదు. దామోదరుడు యుద్ధము మాని పారిపోతే అస్త్రాన్ని ఉపసంహరిస్తాను” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. విష్ణుమూర్తి దామోదరుని రణమునుండి తొలగించినాడు. ప్రభానుడు అస్త్రాన్ని ఉపసంహరించినాడు. చక్రాయుధము రథముమీద పడగా ప్రభానుడు వేరొక రథ మారోహించి నూర్యప్రభుని దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. దామోదరుడు శ్రుతిశర్మ దగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

ఆరోజు ఇంద్రప్రభా గర్వితుడైన శ్రుతిశర్మకూ నూర్యప్రభునీ యుద్ధము ఘోరముగా ఉన్నది. శ్రుతిశర్మ ప్రయోగించిన ఒక్కొక్క అస్త్రాన్ని నూర్యప్రభుడు ప్రత్యీశ్రుమువల్ల నిరోధిస్తున్నాడు. శ్రుతిశర్మ ప్రయోగించిన మాయాశక్తిని నూర్యప్రభుడు నిజమాయా శక్తివల్ల నాశనము చేస్తున్నాడు. కోపముకొద్దీ శ్రుతిశర్మ బ్రహ్మాశ్రుము ప్రయోగిస్తే నూర్యప్రభుడు పాశుపతాశ్రుము ప్రయోగించినాడు. ఆరాద్ర మహాశ్రుము బ్రహ్మాశ్రుమును అణచి శ్రుతిశర్మను సంహరించే నిమిత్తము జ్వలిస్తున్నది. నూర్యప్రభుడు మహాశ్రుధ్యానము చేసి “స్వామీ, శ్రుతిశర్మను చంపకుండా కట్టి తినుకొని వస్తే చాలు” అని మనవి చేసుకొన్నాడు. దేవతలందరూ యుద్ధానికి సిద్ధపడినారు. రాక్షసులు యుద్ధసన్నాహములో ఉన్నారు. వీరభద్రుడు వచ్చి శివశాసనమును ఇంద్రాదులకు “మీరు చూడవచ్చినవాళ్ళు. మీరు యుద్ధములో పోరడము అన్యాయము. స్థితిని దాటడం కన్న అయుక్త మేమున్నది” అని తెలియచేసినాడు. ఇంద్రాదులు “మా కుమారులు చనిపోతున్నారు. మేము చూస్తూ చూస్తూ ఉంటే ఎలా ఊరుకోము! వాత్సల్యము వదలరానిది. కుమారులను చంపుతూ ఉన్న శత్రువులమీద కని తీర్పుకొంటున్నాము. ఇందులో అన్యాయము ఏమున్నది?” అనేసరికి వీరభద్రుడు వెళ్ళినాడు. దేవానుర సంగ్రామము ఘోరమై ప్రవర్తిల్లింది.

సునీధుడు అశ్వినిదేవతలతో, వ్రజాభ్యుడు చంద్రునితో, సిరబుద్ధి

ననుభవించి, అందుచేతనే అయ్యును, ప్రతిపక్షమును లోకమున నెవ్వరూ దండ్రియై నిర్మూల్యము చేయవలసివచ్చినది, అందుచేతనే, ధర్మము కీడునైన యయ్యును నిత్యము, మహామాయమును కుబేరునితో అన్యైష్ట్యమున ప్రయోగించి పోరుతున్నాను. దేవతలు ప్రయోగించిన అస్త్రాలను మే పీశ్వరుడు హుంకారము పెల్ల నాశనము చేసినాడు. కుబేరుడు గగన ఎత్తుగొర్రెవై నుండినాడు. సురాసకము యుద్ధము చేయుకొని వెనుకకు మరలింది. మహేంద్రుడు స్వయంగా సూర్యప్రభునితో యుద్ధానికి వచ్చి శిరిపరం పరలు వర్షించినాడు. సూర్యప్రభుడు అస్త్రాలను ఎగిరిగొట్టి, కర్ణాంతము వరకు అల్లెతాడు లాగి వుంభానుభౌంభముగా పిశిఖావళి ప్రయోగించగా దేవేంద్రుడు మహోగ్రుడై వజ్రాయుధము పట్టినాడు. శివుడు హుంకరించగా వజ్రాయుధము ముక్కలై నది. ఇంద్రుడు పరాజితుడై తాగా విష్ణువు స్వయంగా ప్రభాసునితో పోరి తలచి బాణవర్షము ఆవరింపగా కురిపించినాడు. ప్రభాసుడు జంకూ కొంకూ లేక అస్త్రాలను ప్రత్యస్తాలతో నాశనము చేస్తూ హతాశ్వుడై విగతరథుడై మరొక రథ మారోహించి దైత్యుల యుద్ధము చేసినాడు. నారాయణుడు జ్వాల మాలాకుల మైన చక్రము ప్రయోగించినాడు. నారాయణుని చక్రము శిథిలాన్ని ముక్కలు చేయగా పరమేశ్వరుడు హుంకరించినాడు. చక్రమూ శిథిలమూ మృత్యుములో అదృశ్యమైనవి.

సూర్యప్రభుని విజయము

సూర్యప్రభుడు జయించినాడు. శ్రుతశర్మ బద్ధుడైనాడు. నురలు విచారించినారు. అనురులు అమందానందము పొందినారు. దేవతలు వృషభధ్వజుని స్తుతించి అర్చించినారు. అతడు సుప్రీతుడై దేవతలతో "సూర్యప్రభునికి నేను చేసిన ప్రతిజ్ఞ వినా మీకిప్పుడైన వరము కోరండి" అన్నాడు. దేవతలు "దేవా! నీప్రతిజ్ఞ ఎవరు తప్పించగలరు? మేము శ్రుత

శిష్యుని చేసిన శ్రమభంగముకూడా సత్యము అగును గాక! మా అంశములకు నాశముండదుగాక” అని వేడినారు. భగవానుడు “సంధివల్ల ఇది ఏర్పడుతుంది. మీకు సంధి జరగవలె, సానుచరుడై శ్రుతశర్మ సూర్య ప్రభునికి విసముడు కాక తప్పదు. ఆత్మర్వాత ఉభయులకూ హితోపదేశము చేస్తాను” అని అనుగ్రహించినాడు. ఈశ్వరశాసన ప్రకారము శ్రుతశర్మ సూర్యప్రభునకు ప్రణమిల్లినాడు. వైరముమాని పరస్పరమూ వారు కంటాల్నింగిలు చేసుకొన్నారు. దేవాసురులు సంధిచేసుకొన్నారు. అందుకూ ఆకర్షిస్తూ ఉండగా మహేశ్వరుడు సూర్యప్రభునితో “దక్షిణ భాగములో నీవు సూర్యభాముడవు. ఉత్తరభాగము శ్రుతశర్మకిచ్చి వెయ్యి. కుమారా! నీకు నత్వరము కిన్నర కింపురుషులపై అధికారము కలుగుతుంది. ఇంతకు నాలుగింతలు సామ్రాజ్యము నీకు లభిస్తుంది. అనంతరము దక్షిణము కుంజర కుమారునకు ఇచ్చి వెయ్యి. సంగ్రామ హతులు ఉభయ పక్షాలవారూ ఉజ్జీవితులు అవుతారు. అంటూ శివుడు అంతర్ధానమైనాడు. యుద్ధములో హతులైన వారందరూ సుప్రార్థితులవలె అక్షత శరీరులై లేచినారు.

సూర్యప్రభాభ్యుదయము

సూర్యప్రభుడు శివాజ్ఞ శిరసావహించి వివిక్త విశాల ప్రదేశములో కొలువు తీర్చగా శ్రుతశర్మ వచ్చినాడు. వెంటనే సూర్యప్రభుడు అతనికి అర్ధసింహాసనమిచ్చి ఆసీనుని చేసినాడు. ప్రభానుడు మొదలయిన వాళ్లు శ్రుతశర్మ మిత్రులయిన దామోదరాదులు సింహాసనమునకు రెండు వైపులా కూర్చున్నారు. సునీధుడు మయూడు తదితర రాక్షసులు, విద్యాధరేశ్వరులు ఉచితాశసముల మీద ఉపవిష్టులైనారు. పాతాళాధీశ్వరులయిన ప్రహ్లాదాది దైత్య దానవులు సభకు విచ్చేసినారు. లోకపాలాది సమేతుడై దేవేంద్రుడు దేవగురువును అనుసరించి వచ్చినాడు. విద్యా

ధర రాజయిన నుమేరువు నువాస కుమాగునితో సభను బంధించి నాడు. దన్వాది కిశ్యస కాంక్షలు, భూతాసన విమాసముక్తి, సూర్య ప్రభుని భార్యలు కొలువుకూటానికి పచ్చినారు. సమయాచాగాసంకరము వారందరూ కూర్చోగా దనుదేవి అజ్ఞచేత సిద్ధిఅనే సఖ ఇలా అన్నది: “సురాసురులారా! దనుదేవి మీకు ఇలా బోధిస్తున్నది. ఈనడమ్యలకు కలిగిన తృప్తి ఇంతకు పూర్వము కలిగిందా? వైరము సుఖరాము కూడదు. స్వగ్లోకాధిపత్యము కోసము హోరానాహోరి పోరి హిరణ్యాక్షుడు మొదలయిన వాళ్ళు ఏమైనారు? ప్రకృతము శక్రదే పెద్దవాడు. ఎందుకు వైరము? వైరము విడిచి సుఖపడండి. మాకూ మీకూ లోకాలకూ శ్రమము.” శక్రడు తన ముఖము చూడగా దేవ గురువైన బృహస్పతి “ఈ అనురులు నిర్దేతుకముగా దేవతలతో వైరముపెట్టు కోకపోతే దేవతలు అనవసరంగా కయ్యానికి కాలుచువ్వరు” అని పలికినాడు. మయుడు “అనురులు కజ్జా తెచ్చుకొనే వారే అయితే నముచి మృత సంజీవనమైన ఉచ్చైశ్రవాన్ని ఇంద్రునికి ఇస్తాడా? ప్రబలుడు తన శరీరము దేవతలకు అర్పిస్తాడా? బలిచక్రవర్తి శ్రీహరికి త్రిలోకాలు ధారాదత్తముచేసి కారాగారములో ప్రవేశిస్తాడా? అయోదేహుడు నిజశరీరాన్ని విశ్వకర్మకు ఇస్తాడా? ఎన్ని దృష్టాంతాలియ్యను? ఈరీతిగా అనురులు నురలను గౌరవిస్తూ ఉంటే పరస్పరవైరము ఎందుకు ఉంటుంది? అని సమాధాన మీయగా హితబోధలు విని సురాసురులు అన్యోన్య కంఠాలింగనము చేసుకొన్నారు.

కాదుచూడూమనే వివాహము

ఇంతలో సూర్యదేవి ప్రతిహరి జయ ఉచిత గౌరవము పొంది సుమేరువుతో పలికింది. “నన్ను భవాని పంపింది. నీలా దేవుమన్నది. నీవర్ధిర కాదుచూడూమనే అనేకస్య ఉన్నదికదా. అమెను సూర్యప్రభుని

కిచ్చి వివాహం చెయ్యి” నుమేరువు వినయముతో “దేవ్యాజ్ఞ నిజముగా అనుగ్రహమే. మహాదేవుడు కూడా ఈవివాహవిషయము నాకు ఆజ్ఞాపించినాడు.” అని సమాధాన మీయగా జయ సూర్యప్రభునితో రాణివాసములో కామచూడామణిని భార్యలందరికంటే ప్రాణాధికగా చూచుకో. ఇది దేవి శాసనము నుమా” అని పెంటనే అంతర్ధానమైంది. ఆనాడే నుమేరువు నుముహూర్తము నిశ్చయించి మణిమయ వేదిక కట్టించి, స్తంభములు మణిఖచితము చేయించి చాందినీ వర్షాటు కావించినాడు. మణిప్రభలు అగ్ని శిఖాచ్ఛటలవలె విరాజిల్లుతూ ఉండగా కామచూడామణిని పిలిపించినాడు. దేవాసురుల చూపులు ఆమె లావణ్యరసమును తాగుతున్నట్లు ఉన్నవి. గిరిరాజసుత ఉమా దేవి. కామచూడామణి నుమేరుసుత. గిరికుమారితో సమంగా కామచూడామణి అందచందాలతో విలసిల్లింది. నుమేరువు వధువును పరిణయ వేదిమీద కూర్చోపెట్టి, సూర్యప్రభునకు సాలంకృతకన్యా దానము చేసినాడు. సూర్యప్రభుడు కామచూడామణి పాణి పంకజము గ్రహించినాడు. లాజహోమము ఆరంభము కాగా జయవచ్చి పార్వతీ దేవి పంపిన అమూల్య శాశ్వత దివ్యమాల, వరుని కిచ్చింది. మామ అల్లునికి రత్న రాసులు ఐరావత సంతానమైన మహాగజము అర్పించినాడు. లాజహోమము రెండవసారి అవుతూ ఉండగా జయరత్నమాల ఇచ్చింది. ఆరత్నావళిని కంఠదేశములో ధరిస్తే త్సృష్టిపాసలూ జరా మృత్యువులూ బాధించవు. నుమేరువు ద్విగుణీకృత రత్న రాశిని, ఉచ్చైశ్రవసంజాత మహాశ్వమును ఇచ్చినాడు. మూడవసారి లాజమోక్షసమయములో జయ వచ్చి యశావన శ్రీలు నిలిపే ఏకావళిని బహూకరించింది. నుమేరువు త్రిగుణీకృత రత్న రాశిని సమస్త సిద్ధి ప్రదమైన గుళికనూ అల్లునికిచ్చినాడు.

ధివాహానంతరము నుమేరువు నురాసుర విద్యాధర దేవాదులను అంధ

రినీ భోజనానికి ఉండ నుని అహ్వనిస్తే, వా గుణోబియ సేవ, ముదిత్యు
రుడు కాగా అతనికి అందరూ ప్రణామములు చేసినారు. అప్పుడు ముని
“నుమేరువు చునల్ని విందుకు విధించినాడు. నిరాశులరూ తప్పక ఆహ్వానము
అంగీకరించవలె. ఇతనింట్లో విందారిగి స్త్రీ మీకు నిత్యత్వ ప్రియమగుతుంది.
ఈరీతిగా మహేశ్వరుడు మీకు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు” అని చెప్పించినాడు.
అందరూ నందీశ్వరుడు చెప్పింది విని నివాజ్య భగవానునితో చెప్పించినారు.
ప్రమథులు వినాయక, మహాకాల వీరభద్రాద్వర్ణాస్థిశ్చులై వచ్చి వేదిక
పైన విందుపర్వాటు చేసి, సురాసుర విద్యాధర మానవులను ఆసీను
లను చేసినారు. నుమేరుప్రభావజగతములు, శివశాసనమువల్ల కామ
భేనువు ఇచ్చినపంటకాలు అందరికీ వడ్డించినారు. ప్రతివారిని మా గడిగి
తృప్తిగా అరగించుచు కనుక్కుంటూ వీరభద్ర మహాకాల భృంగీశ్వ
రాదులు వడ్డనలో ఉన్నారు. అప్పరోంగనలు విలాసలాస్యములవల్ల,
మధురగానముచేత అందరినీ రంజింపచేసినారు. భోజనానంతరము నందీ
శ్వరాదులు సురాసురమానవాదులకు వస్త్రాభరణాదులు అప్పించినారు.
నందీశ్వరాదులు నిజనివాసాలకు వెళ్ళినారు. దేవాసురులు సైతం తీసు
కొన్నారు. సూర్యప్రభుడు ప్రియాసమేతుడై విమాన మెక్కి నుమేరు
అశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. రాజు అందరికీ రత్నప్రభువుకూ సూర్యప్రభుడు
నిజాభ్యుదయము తెలియజేయవలసిన దని మిక్తుడైన హర్షుని పంపినాడు.

రాత్రి మణిపర్యంకముతో విలసిల్లిన శయనమందిరములో సూర్య
ప్రభుడు ప్రియరాలితో ప్రవేశించినాడు. అతను నవోధను తమిర
గాధాలింగనము చేసుకుని అధరచుంబనము చేసి ముద్దరాలి సిగ్గు పొగొట్టి
ఆమెను రంజింపచేసినాడు. తెల్లవారినతరువాత ప్రభువు రాణివాసానికి
వెళ్ళితే వాళ్ళు నవోధారక్తు డయినప్రియణ్ణి పరిహాసము చేస్తూ
ఉండగా, దావారికుడు పానకములో పుల్లవలె సుపేలు డనే విద్యాధరకు
వచ్చినాడని చెప్పినాడు. విద్యాధరేశ్వరుడు వచ్చి సూర్యప్రభునితో వర్ణన

నముచేసి ఇలావిన్నవించినాడు: “రాజన్! త్రికూటనాథాధి విద్యాధిశేష్యులు నన్ను సీవద్దకు పంపినారు. వారి విన్నపము ఇది: “నేటికి నూడో నాడు ఋషభాద్రిలో సీకు అభిషేకముహూర్తము; అందుకు సిద్ధపడాలి.”

“మేమంతా సిద్ధము. మిగతా సన్నాహము మీరు చేయండి. ఇలా అని వాళ్ళకు చెప్పి” అని ప్రభువు సుషేణునితో అన్నాడు. అతడు ఈనార్త చెప్పడానికి వెళ్ళినాడు. ప్రభువు దేవతలను యాజ్ఞ వల్క్యదులను సామంతులనూ విద్యాధరులనూ అభిషేక మహోత్సవానికి ఆహ్వానించడానికి ప్రభాసానునిని పంపినాడు.

సూర్యప్రభుని విద్యాధర రాజ్యాభిషేకము

సూర్యప్రభుడు స్వయంగా పార్వతీ పరమేశ్వరులను పిలవడానికి కైలాసాచలము వెళ్ళినాడు. ప్రభుడు మహేశ్వరునివలె విరాజిల్లిన కైలాసగిరిని దర్శించి కొంతమేర ఎక్కి ఆపైన ఎక్కలేక నాలుగు వైపుల చూడగా ప్రవాళ ద్వారము కంటికి కనపడింది. ప్రవేశము అసాధ్యము కాగా ప్రభుడు తడేకదిత్తుడై శివధ్యానము చేస్తే గజములు డైనవాడు ద్వారము తెరచి “హేరంబుడు సీకు ప్రసన్నుడైనాడు. రా లోపలికి” అని పలికినాడు. సూర్యప్రభుడు ఆశ్చర్యముతో లోపలికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ చంద్రకాంత శిలాతలముపైన ప్రమథ గణసేవీతు డైన వినాయకుని చూచి పాదాలపైన వాలినాడు. విఘ్నేశ్వరుడు అతనిరాకను ప్రశ్నించి శివసాన్నిధ్యమునకు మార్గముచూపాడు. సూర్యప్రభుడు అయిదుయోజనాలు ఆరోహించి పద్మరాగద్వారమును చూచినాడు. ప్రవేశించలేక పరమేశ్వరుని ప్రస్తుతించగా విశాఖుడు స్వయంగా ద్వారము తెరిచి తన్ను తెలియ చెప్పి సూర్యప్రభుని లోపలికి రమ్మని ఆహ్వానించినాడు. సూర్యప్రభుడు స్కందుని దర్శించినాడు. కుమారస్వామి సంతుష్టుడై ఈశ్వరసన్నిధికి మార్గము తెలియచేసినాడు.

సూర్యప్రభుడు వ్యక్తమైన మహాశక్తి వినిభిన్నమగుచును పరిశీలించుచు, చిత్తు ద్వారసీమలను గాటి గిట్టవలె స్పృటిక కర్వించును. ముచినాను. ప్రభుడు ఈశానవ్రతము చేయగా గుర్రుడు భోజనము ద్వారము తీసి దేవతముగా అతనిని బోపనికి రమ్మన్నాడు. సూర్యప్రభుడు సదా సామ్యఫలద్రుమము దివ్యగంధవహద్వారము, గంధర్వారభి పంశీతము, శాస్త్రసౌస్థ్య స్థగసౌ త్వము సర్వార్థికము నను శీనాలయము ముచినాను. సూర్యమున గిరిజ నేవిస్తూ ఉండగా, స్పృటిక సింహాసనాసీనుడైన శక్తి శేఖరుని నూల పాణిని పింగళజటాబాటుని స్పృటికస్వచ్ఛపంశాశుని శ్రీలోచనుని మహేశ్వరుని మూచి రసానందతన్మయుడై సూర్యప్రభుడు ప్రణమిల్లినాడు. పరమేశ్వరుడు అతనిని లేవతీసి వచ్చిన కారణము అడిగినాడు.

సూర్యప్రభుడు “ఈశ్వరా! నా అభిషేకము సమీపించింది. మిమ్మల్ని ఆహ్వానించ వచ్చినాను. ఈశ్వరుడు “సూత్రా, నా సాన్నిధ్యానికి ఇంతశ్రమపడి వచ్చావేమి? నేను రానా? భక్తులు స్మరిస్తే చాలు నేను వస్తాను” అంటూ ప్రమధుని పిలిచి అభిషేకార్థము ఋషభగిరి దరికి సూర్యప్రభుని తీసుకొని వెళ్ళుచున్నాడు. మహేశ్వరుణ్ణి నేవించిన సూర్యప్రభుని ప్రమధుడు తన అంకసీమలో ఆసీనునిచేసి నిజసిద్ధివల్ల ఋషభపర్వతమువద్ద ప్రభువును వదలి అదృశ్యుడైనాడు. సూర్యప్రభుడు ఋషభాచలముపైన ఉండగా అతని మిత్రులు కామచూడామణి మొదలైన భార్యలు, విద్యాధరేంద్రులు ఇంద్రాదిదేవతలు, మయాదిఅసురులు, మహర్షులు, శ్రుతశర్మ, సుమేరువు, సువాసకుమారుడు వచ్చినారు. సూర్యప్రభుడు వచ్చినవారిని సమ్మానించినాడు. ప్రభువువల్ల ఈశ్వర దర్శన వృత్తాంతము విని అందరూ ఆనందించినారు.

ప్రభాసాదులు నానామహావధీనహిత వదీనద సాగర తీర్థజలమును మణి కనకకుంభములలో అభిషేకార్థము తెచ్చినారు. అర్ధసాగీశ్వరుడు అక్కడికివచ్చేముగా దేవాసురవిద్యాధరులు ప్రణమిల్లినారు. సూర్యప్రభులు

పుణ్యహా సూర్యులు సూర్యులు మహర్షులు సూర్యప్రభువును సింహాసనము మీద కూర్చోనిట్టి విద్యాధర రాజ్యాభిషేకము చేసినారు. మయా నురుగు అంశుక పుష్పములు తమలు కట్టినాడు. దేవదుందుభులు చెలరేగినవి. దివిలో అంశుక పుష్పములు స్పృశ్యము సలిసినారు. మహర్షి మండలి కామ చూడానుడినిచూడఁ జూచి షోషము చేసి మహాదేవిని చేసినారు. దేవా నురులు వెళ్ళిగా సూర్యప్రభుడు బంధుమిత్రులతో మహోత్సవము చేసినాడు. కొంత కాలానికి శివాజ్ఞాప్రకారము సూర్యప్రభుడు ఉత్తరవేద్య ర్థము ఇచ్చి మరికొందఱు భార్యలను పొంది విద్యాధరరాజ్యలక్ష్మిని అనుభవిస్తున్నాడు. ఈరీతిగా సూర్యప్రభుడు మానవమాత్రుడై విద్యా ధర చక్రవర్తి అయినాడు.

ఇలా వజ్రప్రభుడు వత్సరాజు ఎదుట కథ చెప్పి, సరవాహనదత్తునికి ప్రణమిల్లి గగనానికి ఎగినాడు. సరవాహనుడు మదనమంచుకతో తండ్రిఇంట విద్యాధరేంద్రపదవికై నిరీక్షిస్తున్నాడు.

అ లంకా ర వ తీ లంబక ము

త రంగ ము : 91

నిశుంభ భర సమోర్వి
ఖర్వితాః పర్వతా అపి
యం సమంతీవ సృత్యంతం
సమామ స్తం వినాయకమ్!

అదులు నిశుంభ భార సమావసపయి
ఖర్వితము లయ్యు వందారుగతిని దోచు
చుండు సృత్యము నేయుచునుండ నెవడు,
వానమస్కృతి అట్టి వినాయకునకు!

సరవాహనదత్తుడు కాశాంబీనగరములో విద్యాధరరాజుల మన్ననలు పొందుతూ తండ్రిదగ్గర ఉన్నాడు. ఒకనాడు అతడు మంత్రి గోముఖునితో వేటకై మహారణ్యము ప్రవేశించినాడు. అతని కుడికన్ను అదరగా శుభశకునముగా వీణారవముతో మేళవించిన తీయని కంఠము వారి పీనులకు సోకింది. ఆ గీతనిస్వనాన్ని అనుసరించి వెళ్ళి సరవాహనదత్తుడు స్వయం ప్రతిష్ఠితమైన శివలింగము చూచి గుర్రాన్ని కట్టివేసి దేవాలయములో ప్రవేశించినాడు. ఒక దివ్యకన్య వీణ వాయిస్తూ శివ స్తోత్రము గానము చేస్తున్నది. ఆమె లావణ్యశాంతి సెలయేర్చి ప్రవహించి అతనిహృదయాన్ని కలతపెట్టింది. ఆముగ్ధ ప్రేమరస మొలికే చూపు చూచింది. ఆమెచిత్తము సరవాహనదత్త మయమై వీణావాదనము మరిచింది. గోముఖుడు సరవాహనదత్తుని మనసు కనిపెట్టి దివ్య కన్య సఖులను “ఎవరీమో? ఎవరికూతురు?” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. అప్పుడు గగనమునుండి హేమారుణప్రభ భూమిమీదికి అవతరించి దేవకన్య పక్కనే కూర్చున్నది. కన్య లేచి ఆ ప్రాథవిద్యాధరి పాదాలకు ప్రణమిల్లింది. ఆవిద్యాధరి “విద్యాధరచక్రవర్తి నిరాటంకముగా నీకు భర్త అవుతాడు” అని ఆశీర్వాదము చేసింది. సరవాహనుడు విద్యాధరికి వందనము చేయగా ఆసౌమ్య ఆశీర్వదించింది. అతడామెను కుతూహలముచేత “అమ్మా, ఈకన్య ఎవరో చెప్పు” అని అడిగినాడు. విద్యాధరి దేవకన్యా వృత్తాంతము చెబుతున్నది:

హిమసానువులమీద శ్రీసుందరపురములో అలంకార శీలు డనే విద్యాధరేశ్వరునికి కాంచనప్రభ అనే పట్టపురాణివల్ల కుమారుడు పుట్టినాడు. పార్వతీదేవి అనుగ్రహమువల్ల రాజకుమారుడు ధర్మవరాయణుడు అవుతా డని తెలిసి తండ్రి వాడికి ధర్మశీలు డని నామకరణము చేసినాడు. ధర్మశీలుడు పెరిగి పెద్దవాడై చదువులు నేర్చిన తరువాత యువరాజై నాడు. అతడు యువరాజై తండ్రిని విించిన ధర్మము చేస్తూ

రాజ్యములో ప్రజలను రంజించినాడు. తర్వాత కాంచనప్రభ నవమాసములు మోసి కన్యను కన్నది. అశరీరవాణి అప్పుడు “ఈకన్య సరవాహనదత్తుని రాణి అవుతుంది” అన్నది. తండ్రి ఆమెకు అలంకారవతి అని పేరుపెట్టినాడు. ఆకన్య చంద్రకళవలె పెరుగుతున్నది. క్రమేణా ఈడురాగా ఆమె తండ్రి దగ్గర సమస్త విద్యలూ కరతలామలకము చేసుకొని శివాలయములు శివభక్తివల్ల చూడ తలుచుకొన్నది. అలంకారవతి అన్న ధర్మశీలుడు చిన్నవాడైనా ఏకాంతములో తండ్రితో “నాన్నా, క్షణభంగురాలైన ఈభోగాలంటే నాకు అయిష్టము. చివరకు ఈసంసారము అసారము. వ్యాసమునీంద్రుని సుభాషితము ఆకర్షించలేదా?

సర్వే క్షయాంతా నిచయాః

పతనాంతాః సముచ్చయాః

సంయోగా విప్రయోగాంతా

మరణాంతం హి జీవితమ్.

సర్వపదార్థముల్ క్షయమును గాంచు :

పతనమే కౌన్నత్య పర్యవసాన,

మగును సంయోగాన కంకాన విరహ,

మీ జీవితమునకు మృత్యువే ఫలము.

ఈ క్షణికభోగాలు ఎంతమాత్రమూ వివేకాలకు ప్రీతిదాయకములు కావు. చివరకు పూచికపుల్లయినా పోయేనాడు వెంటరాదు. ధర్మమే బంధువు. అది పురుషుని అడుగు విడవదు. అందువల్ల నేను తపము చేసి శాశ్వతమైన పరమపదము పొందుతాను.” అని పలికినాడు. తండ్రి అలంకార శీలుడు కళ్ళవెంట బాష్పములునింపుతూ “కుమారా! పసితనములో నీకు చిత్తవికారమెందువల్ల? పెళ్ళిచేసుకొని ఇహసుఖాలు అనుభవిస్తూ సంతానము కని రాజ్యపాలనచేయవలె కాని వికాగమెందుకు?”

అని పలికినతరువాత భర్తగారు “శనుమునకు అసమమునకు నయ నుతో నిదురైతములేదు. ఈశ్వరానుగ్రహము ఉంటే బాగుంటుంది కాంతి నుభము కోరుతాడు. కుట్టితుడు వృద్ధుడయినా శాంతికోగడు. నాకు రాజ్యము వద్దు. పెళ్ళిచేసుకోను. తపస్సుచేసి శివప్రీతి గలిగించడమే జన్మ ఫలము” అన్నాడు. తండ్రి కుమారుని పట్టదని పోగొట్టుకోలేక ఎలా జలా కన్నీరు కార్చి “కురవాడికి నీకే ఇంత నైరాగ్యము కలిగితే కాటికి కాళ్ళు చాచిన వృద్ధుడికి నాకు మాత్రము విరక్తిలేదా? నేనూ అరణ్య ములోకి తపస్సుకు వెళ్ళుతాను” అని మర్త్యలోకానికి వెళ్ళి పేద బ్రాహ్మణులకు రత్నరాసులు, పదివేలబారువుల నువర్ణమూ దానము చేసి భార్యతో “నా మాటపాటింది ఇక్కడే నీవు అలంకారవతిని కని పెట్టుకొని ఉండవలె. వచ్చేసంవత్సరం ఈ తిథినాడు వివాహమునూర్త మున్నది. నరవాహన దత్తునికి దీన్ని ఇస్తాను. అల్లుడు సార్వభౌముడై ఈ నగరమును పరిపాలిస్తాడు.” అని పలికినాడు. కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్న భార్యను పట్టుపెట్టి నిలిపి అతడు సుతునితో వనానికి వెళ్ళినాడు.

భర్తాజ్ఞాప్రకారము సాధ్వీమణి అయిన కాంచనప్రభ కుమారిలో ఆ నగరములోనే ఉంటున్నది. ఆమె మాతృవాత్సల్య నుభము అనుభవిస్తూ కుమారిలో అనేక శివక్షేత్రాలు పర్యటనము చేస్తున్నది. ఒకనాడు అలంకారవతితో ప్రజ్ఞప్తి విద్య “కాశ్మీరదేశములో స్వయం భూక్షేత్రాలు అర్చించు, అందువల్ల నిర్విఘ్నముగా విద్యాధర చక్ర వర్తి అయిన నరవాహన దత్తుడు నిన్ను వివాహము చేసుకొంటాడు” అని అనుగ్రహించింది. అప్పుడామె తల్లితో కాశ్మీరము వెళ్ళి శివా రాధనము చేసింది. సందిక్షేత్రము, మహాదేవగిరి, అమరాద్రి, సురేశ్వరాచలము, విజయకపటేశ్వరాది క్షేత్రాలు దర్శించి గిరిజాపతిని పూజించి ఆ విద్యాధరి, తల్లి ఇంటికి వచ్చినారు. “ఓ సుభగూడా! అలంకారవతి ఈ కన్య, నేను కాంచన ప్రభను. నాతో చెప్పకుండా

ఈ కన్య ఈ శివాలయానికి వచ్చింది. ప్రజ్ఞప్తిమాత్ర విద్య వల్ల నేను గ్రహించి ఇక్కడికి వచ్చినాను. ఆ విద్యవల్ల నీవు ఇక్కడికి వచ్చా వని తెలుసుకొన్నాను. దేవతాదిష్టమైన ఈ కన్యను స్వీకరించు. రేపే అమ్మాయి వివాహానికి నుముహూర్తము. సరే నీవు కాశాంబీనగరము వెళ్ళు. మేమూ వెళ్ళిపోతాము. రేపు అమ్మాయి తండ్రి తపోవనము నుంచి వచ్చి నీకు కన్యాదానము చేస్తాను” అని కాంచనప్రభ నర వాహనునితో అన్నది.

నరవాహనునికీ అలంకారపతికీ అన్యోన్యత కలిగింది. సంధ్యవేళ సమీపించగా చక్రవాక దంపతులవలె వారిద్దరూ రజనీమాత్ర విరహాన్ని సహించలేక సాశ్రునేత్రులు కాగా కాంచనప్రభ వారి అవస్థ గ్రహించి “ఒకరాత్రి ఎడబాటుకేనా ఇంత అద్వైతము? ధీరులు చిరవియోగవ్యధ సహిస్తారు. శ్రీరాముడు ప్రియావిరహవ్యధ సహించలేదా? అంటూ ఉత్తర రామచరిత్రము ఆరంభించింది.

సీతా వనవాస కథ

పూర్వము అయోధ్యాధిపతి దశరథునికి రామ భరత లక్ష్మణ శత్రు ఘ్నులు నలుగురు కుమారులు. శ్రీరామచంద్రుడు రావణాసురుని వధించేటందుకు విష్ణుమూర్తి అవతార మెత్తినాడు. ఆయన భార్య సీతాదేవి అతనికి ప్రాణము పంటిది. విధివశాన దశరథుడు భరతునికి రాజ్యమిచ్చి సీతా రామలక్ష్మణులను వనవాసానికి పంపినాడు. అరణ్యములో రావణుడు తన మాయాశక్తివల్ల సీతాదేవిని హరించి మార్గములో జటాయువును సంహరించి ఆమెను లంకాద్వీపానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. శ్రీరామచంద్రుడు ప్రియావిరహకాతరుడై, సుగ్రీవుని వారి వధవల్ల వశము చేసుకొని, ఆంజనేయుని పంపి ప్రియురాలివృత్తాంతము గ్రహించి సముద్రముదాటి, రావణుని వధించి లంకారాజ్యము విభీష్ణ,

నుని కిచ్చి సీతను తెచ్చుకొన్నాడు.

వనవాసానంతరము శ్రీరాముడు అయోధ్యకు వచ్చి భగవద్గీత రాజ్యము స్వీకరించి పరిపాలన చేస్తున్నాడు. సీతాదేవి కొన్నాళ్ళకు గర్భవతి అయింది. శ్రీరాముడు ప్రజారంజన దైవ ప్రభువు గవన ప్రజాచేష్టలు తెలుసుకోవలె నని నగరములో పంచరింకగా నిర్ణయించుకొని భార్యను లేచిపోయి వచ్చినదని దోషారోపణ చేసి, చేయి పెట్టి పోసి వేస్తూ ఉండగా చూచినాడు. ఆమె “రక్షోగృహములో ఉండి నచ్చిన సీతను శ్రీరాముడు స్వీకరించా డట. దాయాది ఇంటికి వెళ్లి వచ్చిన నన్ను స్వీకరించ డట: శ్రీరామునికన్న గొప్పవాడివి నువురా!” అన్నది. శ్రీరాముడు ఆకర్షించి ఖిన్నుడై నగరుచేరి లోకాపవాద భీషణుని సీతాదేవిని వనవాసార్థము విడిచిపెట్టినాడు. యశస్వి విరహాశ్వాస సహిస్తాడు, అప్రతిష్ట సహించలేడు. సీత గర్భభారానన్యమే వనములో తిరిగి తిరిగి దైవవశాన వాల్మీకి మునీంద్రుని ఆశ్రమవాసికి వెళ్ళింది. ఋషీశ్వరుడు ఆమెను ఓదార్చి ఆశ్రమములో ఉంచి రక్షించినాడు.

అక్కడి మునులు ‘నిజంగా సీత మంచిదికాదు. దుష్ట కనుకనే భర్త వదలివేసినాడు. సీతాదర్శనముచేత మనము పాపము ఒడి కట్టుకొన్న వాళ్ళము అవుతాము. దయవల్ల వాల్మీకి సీతను ఆశ్రమములో ఉంచి నాడు. పొమ్మనడు. పైగా ఈమెవల్ల వాల్మీకి తపస్సు పాడవుతుండే! రండి, మనము మరో ఆశ్రమము చూచుకొందాము” అని యధార్థము తెలుసుకోక కూడ పలుకుకొన్నారు. వాల్మీకి వాళ్ళతో “విఘ్నలారా, ఈమె పవిత్రురా అని సమాధిలో తెలుకొన్నాను.” అని చెప్పినా, వాళ్ళకు తృప్తి కలగకపోవడము కనిపెట్టి సీత “మహాపురుషులారా! నన్ను పరీక్షించండి. నావల్ల దోషము ఉన్నదని తోస్తే నాతల తీసి వేయండి” అని పలికింది. మునీంద్రులు కనికరించి “ఇక్కడ అరణ్య యుగంలో టిటిభసర స్సనే తీర్థరాజము ఉంది. పూర్వము ఒకటిటిభని

భర్త అన్యసంగినిగా అనుమానించి డూపించగా పతివ్రత అయిన ఆ టీటిభ దిక్కులేక భూదేవిని లోకపాలకులనూ వేడి విలపించింది. వారు పారిశుధ్యము నిమిత్తము ఆతీర్థము నిర్మించినారు. శ్రీరామునిభార్య కూడా తన పవిత్రతను ఋజువుచేయాలి” అని పలికినారు. సీతాదేవి మునులతో సరస్సుకు వెళ్లి “ఆర్యపుత్రునికన్న వేరొకరిని కలలోకూడా తలచని దాన్ని అయితే భూదేవి, సరోవరసీరముదాటి అద్దరి చేరుదును గాక” అని పలుకగానే భూదేవి సీతను అంకముపై న కూర్చోబెట్టుకొని అద్దరికి తీసుకొని వెళ్లి దిగవిడిచింది. మునులందరూ సీతామహాసాధ్వీకి ప్రణామము చేసి శ్రీరాముని శపింప తలచినారు. ఆమె అంజలి ఘటించి “మునులారా! ఆర్యపుత్రునికి అమంగళము తలపవద్దు. పాపిని నన్నే శపించండి” అని యొరపెట్టుకొని విలపించింది. వారౌధరు సంతోషించి వీరప్రసవపు కమ్మని ఆశీర్వదించినారు.

వాల్మీకి ఆశ్రమములో సీత యథాకాలాన పండువంటి కుమారుని కన్నది. వాల్మీకి మహర్షి కుర్రవాడికి లవుడని పేరుపెట్టినాడు. ఒకనాడు ఆమె పిల్లవాణ్ణి తీసుకొని స్నానానికి వెళ్లింది. అప్పుడు పర్ణశాలకు మహర్షి వచ్చి శిశువు కనపడక పోవడంవల్ల “ఈమె పిల్లవాణ్ణి ఇక్కడే ఉంచి స్నానానికి వెళ్ళేది. ఏదీ ఆపిల్లవాడు? బహుశా ఏకరూపమృగమో శిశువును తీసుకొనిపోయిందేమో! సీత శిశువుకై శోకించక మునుపే పిల్లవాణ్ణి పృజిస్తాను.” అని ఆలోచించి కుశతో పవిత్రముచేసి లవునివంటి శిశువును చేసి లవుని స్థానములో ఉంచినాడు. స్నానానంతరము సీత వచ్చి శిశువును చూచి వాల్మీకిని “స్వామీ! ఇడుగో మాఅబ్బాయి. ఈరెండోపిల్లవాడు ఎవరు?” అని కుతూహలముతో అడిగింది. మహర్షి యథార్థము ఆమెకు చెప్పి “పుణ్యశీలా! కాగలదాన్ని తప్పించేవారెవరు? ఈరెండోపిల్లవాణ్ణి కూడా పుచ్చుకో. నాశక్తివల్ల కుశతో నృజించాను కనుక వీడికి కుశుడనే నామకరణము చేశాను” అంటూ

ఉండగా ఆట రంధ్రోళివంపును స్వీకరించింది. ఇట్లు పోయిన వాల్మీకి మహర్షి సంస్కారములు యథావిధిగా జరిపించాడు. వాళ్ళు ఆశ్రమములో పెరుగుతూ బాల్యముతోనే మహర్షి వల్ల అత్యునిద్యలు చక్కగా అభ్యసించినారు.

ఒకనాడు ఆక్షత్రీయ కుమారులు ఆశ్రమ మృగాన్ని వధించి గాని మాంసము తిని మహర్షుల అర్చాలింగమును ప్రతిమగా చేసుకొని ఆటలాడుతూ ఉన్నారు. వాల్మీకి అందుకు విచారించి సీతాదేవి ప్రార్థన వల్ల పిల్లలకు ప్రాయశ్చిత్తము విధించినాడు. లవుడు కుజేర సరస్సుకు వెళ్ళి అందులో ఉన్న బంగారు తామరలూ, చైత్రరథనమునుంచి మందారకుసుమాలూ, తీసుకురావలెనని ఆజ్ఞ అయింది. పిల్లలిద్దరూ ఆప్రతిమను అర్పించవలెనని మహర్షి ఆనతిచ్చినాడు. ఆమాట విని లవుడు పసివాడయినా కైలాసాచలానికి వెళ్ళి కుజేరుని చైత్రరథోద్ధానమునూ సరోవరమునూ ఆక్రమించి అక్కడున్న యక్షులను కొట్టి తామరపువ్వులు కోసి తెస్తూ మార్గాయాసమువల్ల వృక్షచ్ఛాయలో విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు.

సీతా సమాగమము

ఈలోగా శ్రీరామచంద్రుడు సరమేధము చేయతలచినాడు. అందుకోసము లక్ష్మణుడు నులక్షణ లక్ష్మీకుడైన వాడికోసము పేతుకుతూ, మధ్యేమార్గములో తటస్థుడైన లవుణ్ణి త్రైధర్మమున సమరానికి ఆహ్వానించినాడు. లక్ష్మణుడు ప్రయోగించిన మోహనాస్త్రమువల్ల లవుణ్ణి మోహితుణ్ణిచేసి బంధించి అయోధ్యకు తీసుకొని వెళ్ళినాడు. లవుడు రాకపోవడమువల్ల సీత బాధపడుతూ ఉండగా వాల్మీకి ఆమెను ఓదార్చి యోగదృష్టివల్ల విషయమంతా గ్రహించి కుశునితో “మీ అన్నయ్యను లక్ష్మణుడు కట్టి అయోధ్యానగరము తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఈ అస్త్ర

విద్యాబలమువల్ల లక్ష్మణుని జయించి అన్నయ్యను విడుపించుకొనిరా” అని దివ్యాస్త్రములు ఇచ్చి పంపినాడు. కుశుడు యజ్ఞభూమిని ఆక్రమించి తద్రక్షకుడైన లక్ష్మణుని అస్త్రాలచేత జయించినాడు. శ్రీరామచంద్రుడు యుద్ధరంగానికి వచ్చి వాల్మీకి తపోబలమువల్ల ఆపిల్లవాణ్ణి జయించలేక ‘అబ్బయీ! ఎందుకు యుద్ధము చేస్తావు? ఎవరు నీవు?’ అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. కుశుడు “లక్ష్మణుడు మాఅన్నను బంధించి తెచ్చినాడు. నేను మావాణ్ణి విడిపించవలెనని వచ్చినాను. మేము లవకుశలము. మాతల్లి జానకీదేవి. మేము శ్రీరామచంద్రుని కుమారులమని చెప్పింది” అని తమ సంగతి చెప్పగా శ్రీరాముడు జలజలా కన్నీరు రాల్చి లవుని రప్పించి ‘నేనే శ్రీరాముణ్ణి’ అంటూ పుత్రులను తమితర కంఠాలింగనము చేసుకొన్నాడు. నాగరకులందరూ జానికిని ప్రవముచేస్తూ ఉండగా శ్రీరాముడు కుమారులను గ్రహించినాడు. అతడు ప్రియురాలిని వాల్మీకి ఆశ్రమమునుంచి రప్పించి రాజ్యభారము కుమాశ్శమీద మోపి నీతతో సుఖముగా ఉన్నాడు. ధీరులు చిరవియోగము సహించగలరు. మీరు ఏకరాత్రి ఓపికపట్టకుండా ఉన్నారే?

ఇలా కాంచనప్రభ పరిణయోత్సవక అయిన అలంకారవతిని, అల్లుడు సరవాహనదత్తునీ ఊరడించి గగనపథాన నిజసగరము వెళ్ళింది. సరవాహనదత్తుడు విరహముతో కాకాంబీనగరికి ప్రయాణమైనాడు.

అతనికి రాత్రి కంటిమీద కునుకులేదు. గోముఖుడు సరవాహనుని రంజింప చేయవలెనని కథ ఆరంభించినాడు:

పృథ్వీ రూపరాజు కథ

దక్షిణాపథములో ప్రతిష్ఠాపురమును పృథ్వీరూపమహారాజు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. ఒకసారి అతని సన్నిధికి ఇద్దరు జైన సన్యాసులు వచ్చి అతని అపురూపమైన అందచందములుచూచి ఇలా పలికినారు: “దేవా!

మేము భూమండల సంచారము చేస్తూ ఉంటాము. ఎక్కడా సీపంటి చక్కని వ్యక్తిని పురుషుల్లోగాని స్త్రీలలోగాని చూడలేదు. అయితే ముక్తిపురమనే ద్వీపములో రూపధరమహారాజు కుమారి అయిన రూపలత రూపములో నీకుసాటి. ఆకన్యకు నీవే తగిన వాడవు. మీ ఇద్దరూ భార్యాభర్తలయితే ఎంత శోభగా ఉటుందోకదా! శ్రమణుల వాక్కులతోపాటు మన్మథుని మార్గణములు అతని శ్రవణమార్గమున ప్రవేశించి హృదయాన్ని గాయపరిచినది. మహారాజు ఉత్సుకుడై చిత్రకారుని పిలిపించి ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. “కుమారిదత్తా! నాయాపాన్ని చక్కగా సరిగా ఆలేఖ్యము రచించి ఈభిక్షువులతో ముక్తిపురద్వీపానికి వెళ్ళు. అక్కడ రూపధర రాజేంద్రుని కుమారికి యుక్తిగా నాచిత్రాన్ని చూపు. రాజు కుమారిని నాకు ఇస్తాడో ఇవ్వడో కనిపెట్టు. ఆ అందాల రాణిని ఆలేఖ్యములో చిత్రించి పట్టుకురావాలి” పృథ్వీరూపుడు నిజరూపము వ్రాయించి భిక్షువులతో ఆరూపచిత్రకారుడైన మూక్తికుని ముక్తిద్వీపానికి పంపినాడు.

ఆముగ్గురూ సముద్రతీరస్థ ప్రత్రపురిని చేరి నావఎక్కి అయిదురోజులు ప్రయాణము చేసి ముక్తిద్వీపము చేరినారు. చిత్రకారుడు రాజద్వారమున “నాకు సాటి రూప చిత్రకారుడు ఈలోకములో లేనే లేడు” అని పతాకము ఎత్తినాడు. అదివిని రూపధర రాజేంద్రుడు శిల్పిని పిలిపించినాడు. చిత్రశిల్పి రాజకు ప్రమాణము చేసి “జేవా! భూమండలమంతా సంచరించినా నావంటి శిల్పి ఎక్కడా కనపడలేదు. జేవానురమానవకోటిలో ఎవరి రూపాన్ని చిత్రించను! అనుజ్ఞ ఇవ్వండి” అని మనవి చేయగా రాజు రూపలతను పిలిపించి ఆమె రూపాన్ని చిత్రించమని పలికినాడు. కుమారిదత్తుడు రాజకన్యను సరిగా చిత్రించి రాజకు చూపగా అతడు ఆనందించి ఆమూక్తికుని వివేకగా గ్రహించి అతనివల్ల అట్లుగ్గి పొంద వలచి “శిల్పీ! భూలోకమంతా సంచరించావు కదా!

మాలమ్మాయికి దీటయిన పురుషుణ్ణి గాని స్త్రీనిగాని చూశావా? అన్నాడు. చిత్రకారుడు “దేవా! మీలమ్మాయికి సాటి రూపవంతులు లేరు. అయితే ప్రతిష్ఠాసపుర పాలకుడైన పృథ్వీరూపుడు రూపలతకు అనుకూలమైనవాడు. ఆయనతో ఈరాజకన్య జోడయితే ఎంతో సొంపుగా ఉంటుంది. అతడు పడుచువాడయినా తుల్యరూప దొరకకపోవడం వల్ల వివాహము చేసుకోకుండా ఉన్నాడు. ఆరాజచంద్రుని రూపము పటములో చిత్రించి తెచ్చినాను” అని చెప్పినాడు. రూపధరమహారాజు ఆలేఖ్యమును అవలోకించి పృథ్వీరూపనరేంద్రుని రూపసంపదకు ఆశ్చర్యపడి “చిత్రములో చూచి మేము ధన్యుల మైనాము. ప్రత్యక్షముగా అతన్ని చూచినవారికి నానమస్కారము!” అని పలికినాడు. తండ్రి మాటలు విని రూపలత చిత్తరువు చూచిన వెంటనే వరించింది. కుమారి చిత్తవృత్తి రూపధరుడు అవగతము చేసుకొని శిల్పితో “సీశిల్పరచనలో పొరపాటు ఉండదు. నిజంగా పృథ్వీరూపుడు మాలమ్మాయికి అనుకూలమైన అందాలవాడు. నీవు వెంటనే నాకుమారి చిత్రపటము తీసుకొని వెళ్ళి అతనికి చూపి నాఅంతరంగము అతనికి తెలియచెప్పు. అతనికి ప్రీతి కలిగితే వెంటనే వచ్చి మాలమ్మాయిని వివాహము చేసుకొంటాడు” అని పలికి జైనభిక్షువులకు ధన మిచ్చి గౌరవించి దూతనిచ్చి పంపినాడు.

వారు సముద్రప్రయాణముచేసి ప్రతిష్ఠాసపురము చేరి మహారాజు సన్నిధికి వెళ్ళి రూపధరుని సందేశము తెలిపినారు. శిల్పి రూపలతా చిత్రమును రాజుకు చూపినాడు. రూపలతా లావణ్యసరసిలో అతని దృష్టి మగ్నమైనది. ఆమె సౌందర్యలహరిని అతడు చూడేమువలె ఆస్వాదించి నప్పటికీ తృప్తిలేదు. రాజు చిత్రశిల్పితో ‘మిత్రమా! ఇంత అందగత్తైన సృజించిన విధాతా, రూపు లిఖించిన నీవు ధన్యులు. రూపధరరాజేంద్రుని సందేశము అంగీకరిస్తున్నాను. ముక్తిదీప్తిపానికి వెళ్ళి ఆ రాజు కన్యను వివాహము చేసుకొంటాను’ అని పలికి చిత్ర

కార దూత భక్తులను సత్కరించినాడు. రాజు చిత్తరువునాటి చూపు నిలిపి దిన మంతా రూపలతను వీక్షిస్తూ ఉద్యానములో సుహృత్తుల రుదై కాలము గడిపినాడు. మరునాడు సుముగ్ధము వర్షాన్ని చేయించి నానారాజపుత్ర నేనా సమేతుడై చిత్రకార, దూత, శ్రమణులతో పృథ్వీరూపుడు ముక్తి ద్వీపానికి ప్రయాణ మున్నాడు. అంతలో నాడు మంగళభటు నామక నాగేంద్రము నేక్కి, సందేవేళి వింధ్యాటవీ ముఖాన విడిచినాడు. మరునాడు మహారాజ శత్రుమర్దిన మనే మహా గజమును ఆరోపించి అరణ్యపథాన పోతూ ఉండగా ముందు పడుస్తున్న బలము వెనుకకు తిరిగింది. అది చూచి పృథ్వీ రూపుడు తెల్లబోగా నిర్భయం డనే రాజపుత్రుడు ఏనుగుమీదవచ్చి “దేవా! భిల్ల సైన్యము మీద పడింది. భిల్లులు మన యాభై ఏనుగులను వెయ్యిమంది భటులను, మూడువందల గుర్రాలను వధించినారు. మన సైనికులు రెండు వేల మంది భిల్లులను చంపినారు. మనలో ఒకనికి శత్రువులలో ఇద్దరు పడిపోతున్నారు. అశనిపాతముల వంటి వారి శరపరంపరలకు మన వాళ్ళు ఆగలేక పారిపోతున్నారు.” అని మనవి చేసినాడు. పృథ్వీ రూపుడు ప్రచండుడై భిల్ల నేనా సమూహముమీద పడి తరిమి రూపు మాపినాడు. నిర్భయాది రాజపుత్రులు ఇతర దస్యులను వధించినారు. పృథ్వీరూపుడు బల్లెముతో భిల్లాంగవలను హత మార్చినాడు. శరగభిర రక్షధారలవల్ల అతని ఏనుగు ఎర్రని కొత్తనీటి సెలయేళ్ళతో ఉన్న అంజన పర్వతమువలె ఉన్నది. విజయానంతరము రాజసైన్యము వచ్చి పృథ్వీరూపుని కలుసుకోగా హతశేషులయిన భిల్లులు చల్లాచెదరై పారిపోయినారు. రూపధరుని దూత పృథ్వీరూప నరేంద్రుని పరాక్రమము ప్రస్తుతించగా, రాజు గాయపడినవారికి విశ్రాంతికి సరస్వీరాన తనాడు విడిచినాడు. మర్నాడు వేకువను రాజు తరిలి సముద్ర తీరాన ఉన్న పక్షిపురము చేరినాడు. పక్షిపురీపాలకు డైన ఉదార చరితుడు

పృథ్వీరూపుని సత్కరించగా అతడక్కడ సపరివారముగా విశ్రాంతి తీసుకొని మరునాడు ఆ రాజు ఏర్పాటు చేయించిన నౌక నెక్కి పృథ్వీ రూపుడు సముద్రము చాటి ముక్తిదీప్యము చేరినాడు.

పృథ్వీరూపునిరాక తెలిసి రూపధరుడు పొంగిపోయి ఎదురువచ్చినాడు. ఇద్దరూ కంఠాలింగనము చేసుకొన్నారు. పౌరాంగనావీక్షణపంక్తులు పృథ్వీరూపుని రూపనంపదను వీక్షించగా అతడు రూపధరునితో పుర ప్రవేశము చేసినాడు. హేమలతా రూపధరులు తమకన్యకు అనుకూలు డైన అల్లుడు లభించినందుకు ఆనందానందము పొందినారు. అత్త మామల మన్ననలు పొంది మరునాడు శుభముహూర్తాన పరిణయ వేదిమీద ఆసీనుడై రూపలతాకరమును గ్రహించినాడు. రూపధరుడు లాజమోక్ష సమయాన రత్నరాశి నిచ్చి రత్నాకరు డని అనిపించు కొన్నాడు. పరిణయానంతరము రూపధరుడు రూపశిల్పినీ శ్రీమణు లనూ దివ్యవస్త్రాభరణాలతో సత్కరించినాడు. పగ లల్లా నృత్తగీతా దులతో గడచింది. రాత్రి పృథ్వీరూపుడు ఉత్కంఠతో శయన మంది రము ప్రవేశించినాడు. రతనాల వర్షంకముపైన రూపలతా పృథ్వీరూ పులు భోగ విలాసాలు ఆనుభవించి అలసి సాలసి నిద్రించగా వేకువవేళ వందిమాగధులు గీతావళి పాడగా దంపతులు నిద్ర లేచినారు.

పృథ్వీరూపుడు అత్తవారింటిలో పదిరోజులు గడపి పడకొండోనాడు కాంతాంతికులు నిశ్చయించిన శుభముహూర్తాన అత్తమామల దగ్గర నెలపు తీసుకొని ప్రియురాలితో బయలుదేరినాడు. మామ సముద్ర తీరము చాకా అల్లుణ్ణి సాగనంపగా వధూవరులు నావ నెక్కినారు. ఎనిమిది రోజులు రాజ ప్రయాణముచేసి సముద్రము చాటి తీరాన విడిసిన తన నేనను కలిసినాడు. పత్రపురాధీశ్వరుడు అతనికి ఎదురు సన్నాహముగా వచ్చినాడు. కొన్నాళ్ళపాటు పృథ్వీరూపుడు ప్రియ కాంతతో విశ్రమించి, అనంతరము జయమంగళ నామక నాగేంద్రము

పైన భార్య నెక్కించి, తాను కల్యాణ నిరినామక గజవాడమను అధి
రోహించి ప్రయాణించి ప్రతిష్ఠాన పురము ప్రవేశించినాడు. ప్రతిష్ఠాన
పురాంగనలు రెప్ప లప్పళించక తమతీర గూపలతాదేవిని చూచి తమ
రూపగర్వాన్ని వదిలి వేసినారు. పృథ్వీనూపమహారాజు ఉత్సవముచేసి
చిత్రకారునికి అగ్రహారాలు ధారాదత్తము చేసి పైన శ్రమిణులను
ఉచిత సత్కారాలతో గౌరవించినాడు. సానుంతు సచినాదులను
యథోచితముగా సమ్మానించి గూపలతతో పృథ్వీనూపుడు ఇహలోక
సుఖము అనుభవిస్తున్నాడు.

ఈరీతిగా గోముఖుడు సరవాహనునికి కథ చెప్పి, ఉక్కుకుడైన అశ
నితో “ధీరులు విరహాశ్లేశాన్ని సహించగలరు. దేవా! నీవు ఏకరాత్రి
విరహము సహించలేవేమి? నీవు ఉదయము నీవు అలంకారవతిని
వివాహమాడుతావు” అన్నాడు. అప్పుడే వచ్చిన యాగంధరాయ
ణుని కుమారుడు మరుభూతి “స్మర సంతాపము ఎరగని నీవు చెప్పకేను
చేస్తావు? కామాద్రేకము లేవంతవరకూ పురుషుడు ధీరవివేకశీలుడే.
చేలాంచలన అంటిన గడ్డిపరకను నలిపివేసినట్లు, దులిపివేసిన పరస్వతీ
జనస్కంధులు ముగ్గురే కృతకృత్యులు” అని పలికినాడు. గోముఖుడు
పల్లెత్తుమాట సమాధానము చెప్పలేదు. సరవాహనదత్తుడు గోము
ఖుణ్ణి ఇలా సమర్థించినాడు” వినోదముగా గోముఖుడు చెప్పింది
యొక్తి యొక్కంగా ఉంది. విరహులను ఓదార్చడము హితుల
ధర్మము. ఆత్మర్వాత మనస్కంధుని చిత్తము” పరిజనులు చెప్పే కథలు విని
ఉక్కిడుతూ సరవాహనుడు రాత్రి పదిగంటలు గడిపినాడు.

మర్నాడు అతడు ఉదయాన లేచి కాల్యోచితక్రియలు పూర్తిచేసు
కొంటూ ఉండగా, ఆకాశమునుండి కాంచనప్రభ భర్తనూ, కుమారు
డైన ధర్మశీలునీ, కుమారి అలంకారవతినీ తీసుకొని దిగింది. వాళ్ళుం
డరూ సరవాహనుని గౌరవము పొందినాడు. ఈలోగా వేలాది విద్యా

ధర్మము గగనముననుచి రత్నసువర్ణరాసులు వెంటి చెల్పినారు. మంగళము
జేరిన వత్సరాజు కుమారాభ్యుదయము వల్ల పొందెను. మంత్రు
లతో భాగ్యలతో వచ్చినాడు.

వత్సరాజు అలంకారశీలునికి ఆతిథ్య మివ్వగా అతడు వత్సరాజుకు
పాదాభివంజనము చేసి “రాజన్, నాకుమారి అలంకారశీలని బ్రహ్మచారిగానే
విద్యాధరచక్రవర్తి కాగల నీకుమారునకు భార్య లాభించును. ఇకాశ్
వాణి చెప్పింది. నూఅమ్మాయిని నీకుమారునికి ఇస్తాను. ఈ నూహూ
ర్తము అనుకూలంగా ఉండి, అందుకే మేమందరము కలిగి వచ్చినాము”
అన్నాడు. వత్సరాజు అలంకారశీలుని మాటలు ఆనందించగా విద్యా
ధరరాజు విద్యవల్ల తన అరిచేతిలో వుట్టిన నీళ్ళు ప్రాంతములో చల్లి
నాడు. వెంటనే దివ్యసప్తాచ్చదిత మైన సున్యవేదిక, రత్నసుయ మైన
కాతుకాగారమూ ఉద్భవించినవి. అలంకారశీలుడు వచ్చి విజ్ఞులకు
డైన వత్సేశునితో “లేవండి. లగ్నము సమీపించింది. వరని స్నానము
కాసీయండి” అని చెప్పగా నరవాహనుడు మంగళస్నానము చేసినాడు.
వివాహకంఠము ధరించిన నరవాహనుణ్ణి వివాహ మంటపము మీద
కూర్చో పెట్టినారు. అలంకారశీలుడు అతనికి సాలంకృత కన్యాదానము
చేసినాడు. లాజమోక్షకాలములో అలంకారశీలుడూ అతని కుమారుడూ
పరువుకు మణి కనక దివ్యాంబరాలు అర్పించినారు. వివాహసంతరము
అలంకారశీలుడు యావన్నుండినీ సమ్మానించి భార్యాపుత్రులతో గగన
మార్గాన నిజరాజధానికి వెళ్ళినాడు. విద్యాధరసేవితుడైన కుమారుని
అభ్యుదయముచూచి వత్సరాజు చాలాకాలము ఆనందోత్సవముచేయించి
నాడు. నరవాహనదత్తుడు సద్వృత్తి, మనోహరిణి, గుణాలంకారవతిని
పొంది, తాదృశవాణిని పొందిన మహాకవివలె సుఖముగా ఉన్నాడు.

నరవాహనదత్తుడు సుందరపురానికి ప్రయాణ మగుట

నరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలితో ఆమెచెలుల స్పృహగీతాలవల్ల ప్రీతిపొందుతూ, అమాత్యులతో పానగోష్ఠి సలుపుతూ ఉన్నాడు. ఒక నాడు అతని అత్త వచ్చి అల్లుని ఆతిథ్యము పొంది “అల్లుడా! మా ఇంటికి రావాలి. సుందరపురము చూడాలి. అక్కడ చక్కని వనాల్లో మాఅమ్మయ్యా నీవూ విహారాలుచేయవచ్చును” అని ఆహ్వానించింది. అత్తగారి మాట పాటించి నరవాహనుడు తండ్రితో చెప్పి ఆయన అనుమతి పొంది సచివసమేతుడై కాంచనప్రభా దివ్యప్రభావకల్పిత మయిన విమానరాజ మెక్కి కిన్నరీ సంగీతమువల్ల ప్రతిభ్యనిస్తున్న హిమకంద చాలూ శీతాచలసానువులూ దాటి సుందరపురి చేరినాడు. రత్నమయ ప్రాసాదాలవల్ల హిమనగము సుమేరుశిఖరమని భ్రాంతి కలిగించింది. కాంచనప్రభాదేవి అల్లునికి నీరాజన మిచ్చింది. అలంకారవతీ సమేతుడై వసంతకాది సచివసమన్వితుడై సుందరపురి రాజనగరు ప్రవేశించి మామగారి మందిరములో దివ్యభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు.

కాంచనప్రభ అల్లునితో ‘ఈనగరములో మహేశ్వరుడు స్వయముగా వెలిసినాడు. ఆపరమశివుడు భక్తుల అభీష్టములు నెరవేరుస్తాడు. మా వారు శివప్రీతికై దేవాలయము వెనుక రమణీయోద్యానము నిర్మించి, గంగా సరస్సు తీర్థాన్నికూడా తెచ్చినారు. ఈరోజు మీదంపతులు శివపూజ చేసి ఆరామములో విహరించండి’ అని చెప్పింది. నరవాహనుడు ప్రియురాలితో మహేశ్వరోద్యానానికి వెళ్ళినాడు. దంపతులతో కూడా వసంతకాది వయస్య సచివులు వచ్చినారు. ఆరామములో వృక్ష ప్రకాండములు స్వర్ణవికారములు, శాఖలు రత్నమయములు, మాక్తిక ఘురీ ప్రసూనములు, పగడాలే చివుళ్లు, నరవాహనుడు గంగాసరస్సులో

స్నానము చేసి మహేశ్వరార్చన చేసి, రత్నసుయ సోపాన విరాజితమై కాంచన పద్మచిలసిత మైన వాపికిలలో జలక్రీడలు హల్లీసకములు సలిపినాడు. కల్పలతా నికుంజాలలో సానుచరుడై ప్రేయసితో విహారము చేసినాడు. కొంతసేపు వారు పాన గోష్ఠీ సంగీతకములతో, మరుభూతి సర్ప పరిహాసములతో కాలము గడిపినారు. సరవాహనుడు మాన కాలము మామగారింటిలో భోగాలు అనుభవిస్తూ వనవాటికలలో క్రీడారసములో మగ్న మైనాడు. అత్తగారు కూతురికీ అల్లునికీ దివ్యాంబరాలు చదివించి గౌరవించించి. ఈలోగా కాంచనప్రభా కల్పిత దివ్యవిమానము రాగా సరవాహనుడు అలంకారవతితో అమాత్యులతో కాంచనప్రభతో విమానమెక్కి కాళాంబీనగరము చేరి జననీ జనకులకు లోచనోత్సవము చేసినాడు. వాసవదత్తా వత్సేకుల సమక్షములో కాంచనప్రభ కుమారి అలంకారవతితో “అమ్మాయీ! నీభర్తను ఈర్ష్యా క్రోధములవల్ల దుఃఖపెట్టకు. ఆపాపమువల్ల విరహము కలుగుతుంది. విరహజనితమైన అనుతాపము దుర్భరము. నేను నునువు నాభర్తను అలాగే కష్టపెట్టినాను. ఆయన వానప్రస్థుడైనాడు. నేను పశ్చాత్తాపమువల్ల వేగిపోతున్నా నమ్మా” అని న్వాసుభవ హితోపదేశము చేసింది. కన్ను కొలుకుల కన్నీరు జారగా తల్లి కుమార్తెను కాగలించుకొని గగనానికి ఎగిరి సుందరనగరము వెల్లింది.

హతశర్మ కథ

సరవాహనదత్తుడు అమాత్యులతో గోష్ఠిలో ఉండగా అలంకారవతి దగ్గరికి ఒక విలాసిని భయముతో వణుకుతూ వచ్చి ‘దేవీ! ఈఅబలను రక్షించాలి! అబ్రాహ్మణుడు తరుముతున్నాడు. బాబో, నన్ను చంపుతాడు! శరణు వేడుతున్నాను’ అని మొరపెట్టింది. అలంకారవతి పరితపించి ఆమెను అడిగింది. ఆవిలాసిని వ్యవహారము ఇలా

ఆరంభించెను. “దేవీ, నన్ను అశోకమాల అని పిలుస్తారు. ఈనగరవాసి బలసేను డచ్చే ఊత్త్రీయుని కుమార్తెను. నేను కన్యగా ఉండగా నాలండచందాలకు ముగ్ధుడై హఠశర్మ అనే ధనవంతుడు నాతండ్రిని కోడినాడు. ఆయన చెప్పిన మాట వినిక ఆవికృతాకాయణ్ణి పెళ్ళాడననీ కాపురము చేయననీ నొక్కిచెప్పినాను. నాశపథము పని హఠశర్మ ప్రాయోగవేత డీక్ష ఆరంభించగా, అతడు చనిపోతాడేమో నని నాతండ్రి భయపడి నన్ను తనకి ముడిపెట్టినాడు. అతడు మూడుముఠ్ఠా వేసి బలత్కారంగా నన్ను తన ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. నేను అతనితో కాపురము చేయలేక ఊత్త్రీయ కుమార్తెయై చేపట్టినాను. హఠ శర్మ అతనిమీద ఆభియోగము తెచ్చి సొమ్ము ఖర్చుచేసి ఆ ఊత్త్రీ యణ్ణి పరాభవించగా నేను వేరొకణ్ణి ఆశ్రయించినాను. ఒకరాత్రి హఠ శర్మ అతని ఇంటికి నిప్పుపెట్టినాడు. ఆతడు నన్ను విడిచిపెట్టేసరికి మూడో ఊత్త్రీయుణ్ణి చేరినాను. అతని కొంపకూడా శర్మ కాల్చి వేయగా ఊత్త్రీయుడు నన్ను విడిచిపెట్టినాడు.

నేను పారిపోయి మీనాకరు వీరశర్మలండ చేరినాను. వీరశర్మ బలశాలికానడంవల్ల హఠశర్మ చేనేదిలేక వియోగమువల్ల శుష్కించి పోయినప్పటికీ పీలుదొరకితే నన్ను హతమార్చవలె నని ఒక కంట కనిపెట్టే ఉన్నాడు. వీరశర్మ హఠశర్మను కారాగారములో వేదా మని సంకల్పిస్తే నేను నివారించినాను. దైవవశాన నేను బైటికి రాగా హఠశర్మ కనిపెట్టి వెంటనే కత్తి దూసి నన్ను తరుముకొని వచ్చినాడు. ప్రతీవారి ఆర్థ్యహృదయ కనుక నాకు దారి ఇచ్చింది. మీలండ చేరాను. హఠశర్మ హజారముదగ్గర కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు.” వెంటనే నర హాహనడత్తుడు హఠశర్మను పిలిపించినాడు. ఆవికారాకారుడు కోపముతో ముడిపడి అశోకమాలకేసి చూచి ఖడ్గహస్తుడై వణుకుతూ వచ్చి నిలవబడినాడు. నరహానుడు “బాహ్మణుడా స్త్రీహత్యచేస్తావా? దీని

కోసము తక్కినవాళ్ళ కొంపలు కాలుస్తావా? పాపము ఎందుకు ఒడి కట్టావు?” అని స్రశ్మించగా అతడు “ఇది నాధర్మపత్ని. నన్ను విడిచి లేచిపోయింది. నే నెలా ఈర్ష్యావేశము సహిస్తాను?” అన్నాడు. అశోక మాల వడవడ నమింపగా “చిక్కలలారా! చెప్పండి యధార్థము. నా కిష్టము లేకుండా ఒలాత్కారముగా రాక్షసంగా పెళ్ళాడి ఇంటికి తీసుకొని పోయినాడు. అశినింట్లో ఉండ లే నని అప్పుడే నేను మొర పెట్టలేదా?” అని గగ్గోలు పెట్టింది.

అప్పుడు ఆకాశవాణి ఇలా అన్నది: “అశోకమాల నిజము చెప్పింది. ఆమె మానవస్త్రీ కాదు. అశోకవరు డనే విద్యాధర రాజు కూతురు అశోకవరుడు కుమారికి వివాహవయస్సు రాగా సంబంధాలు వెతకినాడు. అశోకమాల అందగత్తై కావడంవల్ల వరులు ఎవరూ నచ్చక రూపాభిమానమువల్ల ఎవరినీ పెళ్ళాడలేదు. తండ్రి విసుగుతో ఇలా శాప మిచ్చినాడు: “ఈపేరుతోనే మానవస్త్రీగా జన్మించు. వికారరూపు డయిన విప్రుడు నిన్ను వివాహము బలవంత ముగా చేసుకొంటాడు. నీవు కట్టుకొన్న వాణ్ణి విడిచి లేచిపోయి ముగ్గుర్ని వరసగా ఆశ్రయిస్తావు. అయినప్పటికీ విప్రుడు నిన్ను బాధిస్తాడు. నీవు రాజభవనములో రాజపుత్రుని దాసిగా ఆశ్రయిస్తావు. అయినా సరే అబ్రహ్మణుడు నిన్ను ఒకకంట కనిపెట్టి పథించవలె నని నీ వెంట పడతాడు. నీవు రాజభవనము ప్రవేశిస్తే నీకాపము తొలిగిపోతుంది. తండ్రి శపించిన విద్యాధరి ఈ అశోకమాల. ఈమె శాపము పోయింది. కనుక ఈశరీరము విడిచి విద్యాధరి అవుతుంది. తరువాత ఈమె అభి రుచితుడు అనే విద్యాధరరాజును వరించి వివాహము చేసుకొని పూర్వ శాపము స్మరిస్తుంది.” అశరీరవాణి పలికిన తరువాత అశోకమాల ప్రాణాలు పోయి నేలకూలింది. దాన్ని చూచి అలంకారవతి నర వాహనదత్తులు సపరివారంగా కంట తడిపెట్టినారు. హాళకర్మ దుఃఖో

దేశములో కోపము విడిచి రాగాంధుడై విలపించినాడు. వాతాత్తుగా ఎందుకో హర్షమువల్ల అతనిముఖము వికసించింది. ఇదేమిటని అందరూ కుతూహలముతో అడిగినారు. శర్మ స్వవిషయము ఆరంభించినాడు: “నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగింది. హిమసానువులపైన మదనపురమును ప్రలంబుభుజుడనే విద్యాధరేశ్వరుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతని పుత్రుడు స్థూలభుజుడు వయస్సులో ఉండగా సభివత్స నామక విద్యాధరేశ్వరుడు తనంతట తాను కుమార్తెను తీసుకొని వచ్చి “రాజన్! ఈకన్య నాకుమారి, సురభిదత్త. ఈమెను స్థూలభుజునకు ఇచ్చిరాను. నీకుమారుడు నాకుమారుని వివాహమాడ వేడుతున్నాను” అని ప్రలంబునితో పలికినాడు. స్థూలభుజుడు చక్కనివాడు కావడమువల్ల గర్వముచేత “తండ్రి, నా కీ కన్యవద్దు. ఈమె మధ్యమరూప” అని సంబంధము అక్కర్లే దని చెప్పినాడు. తండ్రి “రూపమే ప్రధానము కాదు. ఈమె వంశము గొప్పది. ఈమె గుణవతి. తప్పక వివాహము చేసుకో” అని చెప్పగా కుమారుడు కుపితుడైనాడు. ప్రలంబుడు పుత్రుని శపించినాడు. “రూపాహంకారమువల్ల నీవు మర్త్యలోకంలో వికృతాననుడవై ఘోరరూపుడవై జన్మించు. అశోకమాలను రాక్షసంగా వివాహము చేసుకొంటావు. ఆమె నిన్ను విడిచి అన్యులను ఆశ్రయించగా వియోగము భరించలేక అన్యుల గృహములు భస్మము చేస్తావు.” అప్పుడు ప్రలంబుని పాదాలమీద సురభిదత్త మోకరిల్లి కన్నీరు కారుస్తూ “నాకూ కాప మివ్వండి. మా ఉభయులకూ సమానగతి కావాలి. నా అపరాధమువల్ల నాభర్తకే కష్టము కలిగితే సహించలేను” అని ప్రార్థించగా రాజు ఆమెను ఓదార్చి తనకుమారునికి కాప మోక్షము అనుగ్రహించినాడు: “అశోకమాల కాపముకై అయిన నష్టము ఇతడు పూర్వజన్మజ్ఞానముచేసి కాపవిముక్తుడై త్వరలో నీకు వివాహము చేసుకొని సుఖపడుతాడు” అసాధ్య విచారము

చేపకమిందింది. నేనే కాపముక్తుడనైన స్థూలభుజుణ్ణి. అహంకారమువల్ల ఇంతఅపస్థ పట్టాను. అహంకారులకు శ్రేయస్సు లేదు. నాకు కాపము ఇవ్వఁడు బొయ్యింది.” హతశర్మ ఇలా పలికి వెంటనే విద్యాధరుడై విద్యాశక్తివల్ల అశోకమాల శరీరాన్ని కరుణించి అదృశ్యముగా గంగలో వదిలినాడు. గంగాజలము తెచ్చి క్షణంలో అలంకారవతీ మందిరము శుభ్రముచేసి కాబోయే విద్యాధర ప్రభువైన సరవాహన దత్తునికి ప్రణయల్లి గగనమార్గాన కార్యసిద్ధికై వెళ్ళినాడు. గోముఖుడు ప్రాసంగికముగా ఒక కథ ఆరంభించినాడు.

అ న గ ర తి వృ త్తాంతము

శూరపురనగర రాజేంద్రు డయిన మహావరాహునికి భవానీ ప్రసాదమువల్ల భార్య పద్మరతీదేవియందు అనంగరతి అనే అందగత్తె జన్మించింది. ఆపిల్ల క్రమేణా ఎదిగినకొద్దీ చక్కదనము ఎక్కువైనది. రూపాహంకారమువల్ల ఎన్నిసంబంధాలు వచ్చినా ఆమెకు నచ్చలేదు. శూరుడై విద్వాంసు డైనవా డయితే పెళ్ళి చేసుకొంటా నని తండ్రికి స్పష్టంగా చెప్పింది. అనంగరతి కోరిన కోరికకు అనుకూలముగా నలుగురు పీరులు దక్షిణదేశమునుంచి వచ్చి ద్వారపాలకులద్వారా ఆస్థానములో తెలియచేసి రాజసన్నిధికి వచ్చినారు. కుమార్తె యెదుట మహావరా హుడు వారి నామధేయాలు కలగోత్రములూ చదువు సంధ్యలూ అడిగినాడు. వాళ్లల్లో ఒకడు “దేవా! నేను జాతివల్ల శూద్రుణ్ణి. నన్ను పంచపట్టికు డని పిలుస్తారు. రోజుకు అయిదు ధోవతుల చావులు నేస్తాను. ఒకటి బ్రాహ్మణునికి దానము చేస్తాను. రెండో చావు పర మేశ్వరునికి అర్పించి మూడోది నేను కట్టుకొంటాను. నాలుగవది భార్య ఉంటే ఇస్తాను. అయిదవది అమ్మకుని జీవించగలను” అని సమాధాన మిచ్చినాడు.

రెండోవాడు “వైశ్యుణ్ణి నేను. నన్ను భాషాజ్ఞుడంటారు. సర్వ మృగముల భాషలనూ ఎరుగుదును” అని చిలికినాడు. మహారాజోవాడు తాను క్షత్రియవీరుడననీ, పేరు ఖడ్గధరుడనీ, ఖడ్గయుద్ధములో తనకు సాటి ఎవరూ ఉండరనీ సమాధానమిచ్చినాడు. నాలుగోవాడు జీవదత్త నామక బ్రాహ్మణుడు. చనిపోయిన స్త్రీని భవానీ పూజాదానము శక్తివల్ల బతికిస్తానన్నాడు. ఇలా నాభ్యుత్తమ శక్తులు చెప్పుకొన్నారూ. రాజు దావారికునితో “వెంటనే వీరిని తీసుకొని వెళ్లి నీ ఇంట్లో మహామహిమరూపిగా వీర్పాటుచెయ్యి” అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. దావారికుడు రాజాజ్ఞప్రకారము నాభ్యుత్తమ కూడా తీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

మహారాజు కుమార్తెతో “అమ్మాయి, నలుగురు వీరులలో ఎవరు నీకు ఇష్టుడు?” అని అడిగినాడు. అనంగరతి తండ్రికి ఇలా సమాధానమిచ్చింది. నలుగురిలో ఒక్కడూ నా కిష్టుడు లేడు. ఒకడు శూద్రుడు నేతగాడు. వాడెందుకు నాకు? రెండోవాడు వైశ్యుడు. అతనికి పశు పక్ష్యాదుల భాషలు వస్తే ఏమి ప్రయోజనము? నేను క్షత్రియ కన్యనై అతనిని ఎలా వివాహమాడను? మూడోవాడు సవర్ణుడు గుణవంతుడు అయినా అతడు నేవాజీవి. రాజకన్యనై అతన్ని ఎలా పెళ్ళాడను? నాలుగోవాడు జీవదత్త నామక విప్రుడు, నాకు తగనివాడు. వైదికధర్మము గంగలో కలిపి, కర్మలు అనుష్ఠించనివాడు, కురూపి భ్రష్టుడూ, నాకెందుకు? వాణ్ణి అన్ని విధాలా దండించడము యుక్తము. వణ్ణాశ్రమధర్మాలు రక్షించేవాడవు కదా? ఖడ్గశూరుడైన రాజుకంటే ధర్మశూరుడు శ్రేష్ఠుడు. వేలమంది ఖడ్గశూరులకు ధర్మశూరుడు పతి అవుతాడు.” రాజు కర్తవ్యము తోచక కుమార్తెను అంతఃపురములోకి పంపి స్నానార్థము లేచినాడు.

మరునాడు ఆవీరులు దావారికుని ఇల్లు విడిచి కుతూహలముతో ఊరంతా తిరుగుతున్నారు. అప్పుడు పద్మకవల మనే మదగజము కట్టు

కందుము విడిచి శాలనండి బైట పడి జనాన్ని తోళు మా పులుగు
చూచి చంపవలె నని తపము వాగింది. వాళ్లు అప్పుడెక్కడ నున్నా
మీడి పరుగెత్తినారు. వాళ్ళలో క్షత్రియు డయిన భిక్షుకాచు శక్తిహ
హరించి సేవారింది లా నొక్కడే ఏనుగు మీదికి బంధించి నాగ కొండ
మును ఒక్కవేటుతో తామరతూడులె లెకి, నాచి అ పుష్పము
నుండి బైటపడి, లాఘవము ప్రదర్శించి వెనుకైపు రెండోరెప్పు కొట్టి
నాడు. మూడోవేటుతో ఏనుగు రెండుకాళ్ళనూ పరిగెడు అప్పు
డా వాస్త్రీ ఘోరముచేస్తూ నేల కూలి ప్రాణము విడిచింది. అతని
వికటము చూచి అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. నాగరాజునాగ పంకజ
వని పేర్కొను డైనాడు.

మరునాడు రాజ గజాయాభుడై ఖడ్గధరుడు మొదలయిన భిక్షుకాచో
వేటకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ రాజు సైనికులూ వ్యాఘ్రవనాశుల చన్ద్ర
మృగాలను వేటాడుతూ ఉండగా, సింహములు గజభీంకరములు విసి
కోపముతో గుహలు విడిచి వాళ్ళమీదికి వచ్చినవి. మొదటనున్న
సింహమును ఖడ్గధరుడు కత్తివేటుతో రెండుతుర్రులుగా పరికినాడు.
అతడు ఎడమచేతితో మరోసింహపాదము పట్టుకొని గిరగిర తిప్పి నేల
వేసి కొట్టినాడు. ఆరెండో సింహము చచ్చిపోయింది. భాషాజ్ఞ జీవదత్త
పంచపట్టికులు ఒక్కొక్కరూ ఒక్కొక్క సింహాన్ని చంపినారు. రాజు
చూస్తూ ఉండగానే ఆవీరులు పాదచారులై అవలీలగా ఆ సింహవ్యా
ఘ్రాదులను తెగటార్చినారు. రాజు విస్మితుడై సస్మితుడై వేటచాలించి
రాజధానికి వచ్చినాడు. ఆవీరులు దానారికుని గేహముచకు వెళ్ళినారు.

మహారాజు శుద్ధాంతము ప్రవేశించి మృగయాభేలనల్ల అలిసినా
వెంటనే అనంగరతిని రప్పించి వేటలో వీరులు చూపిన పరాక్రమము
అభివర్ణించి చెప్పగా ఆరాజకన్య ఆశ్చర్యపడినది. రాజు కుమారితో
“అమ్మాయి, పంచపట్టిక భాషాజ్ఞలు అనవర్ణ లయితే, జీవదత్త

విప్రుడు గూఢ ధర్మ కర్మసీస దయచెప్పుడు. మేల్మనానక భక్తధర్మ నిజో వీరోపముగేదే? అతడు హఠాత్తులగాలి, నూననానకంబు. పైగా మదగజాన్ని చంపి, నీలహాలను నేలపెట్టి రాచినాడు. దరిద్రుడు నేవ కుడూ అనే దోషము నీవు అపాదిస్తే నేను అతన్ని నొరగుచేసి అన్యలు అతని నేవచేసి విధము చూస్తాను. కుశూరీ, నీకు అభిమత మయితే అతన్ని చరించు” అని హితము చెప్పినాడు. అనంగరతి “అలా అయితే వీరు లండరినీ పిలిపించి వారి జన్మ పక్షతాలు అడిగి తెలుసుకోవాలి. జ్యోతిష్కుణ్డి పిలిపించి అడిగితే అతనేమి అంటాడో చూదాము” అని సమాధాన మిచ్చింది. వీరులందరూ రాగా జ్యోతిష్కుడు కూడా వచ్చి వారి నక్షత్రాలు అడిగి తెలుసుకొని, అనంగరతికి అనుకూలుడు ఎవడో చాలానేవు గణించినాడు. గణకుడు రాజుతో “దేవా, మీకు కోపము రాదంటే మనవి. అన్నాయికి అనుకూలమైన వస్తువు ఒకడూ లేడు. ఈమెకు వివాహయోగము లేదు. ఈమె విద్యాధరి శాపవశాన మానుషిగా జన్మించింది. ఆశాపము మాసత్రయముదాకా ఉంటుంది. అంతవరకూ ఈవీరులు కనిపెట్టుకొని ఉండనీయండి. మూడుమాసాలు గడిచిన తరువాత ఈమె విద్యాధరలోకము వెళ్ళకపోతే ఆపైన వివాహము కావచ్చును” అనగా అక్కడివా రందరూ నమ్మినారు.

ఆవీరులు మూడుమాసాల పాటు ఆనంగరములోనే ఉంటున్నారు. మహారాజు వీరులను, గణకుని, అనంగరతిని పిలిపించినాడు. అనంగరతి అధికలావణ్యముతో మెరిసిపోతూ ఉండగా తండ్రి ఆమెను చూచి సంతోషించినాడు. జ్యోతిష్కుడు మీనమేషాలు లెక్కపెట్టి ఆమెకు కాలము సమీపించిందని భావించినాడు. తండ్రి కుమార్తెతో, “మూడు మాసాలూ గడువు దాటింది గదా! ఏమిటి కర్తవ్యము? చెప్పమ్మా” అని అడిగినాడు. అప్పు డాకస్య ముఖాన పైటకొంగు ముసుగుపెట్టి మానుష దేహము వదిలివేసింది. మహారాజు దద్దరిల్లి

మునుగు తొలిగించి చూచి, కుమారి చనిపోయిందని ప్రహించినాడు. ఆమె కన్నులు నోలి, ముఖావయవము కళ తప్పి, హామిహాతి పద్మినివలె ఉన్నది. ఆదుఃఖావేగము ఆశసపాతమువలె అతన్ని బాధించగా రెక్కలూడిన కొండవలె చేష్టలుడిగి నేలవాలి మూర్ఛపోయినాడు. రాణి పద్మరతీదేవి అల్లసి, భూషణములు అనే నుమములు రాలగా ఏనుగు తెంపిన పువ్వులగుత్తి వలె నేల కూలింది. పరివాంజనము హోరుమని రోదించింది. పీరులు శోకమగ్నులైనారు. మహారాజుకు కొంతసేపటికి తెలివి రాగా జీవదత్తుడనే పీరుణ్ణి పిలిచి, 'ఇతిరులకు ఎవ్వరికీ లేనిశక్తి నీకు కలదన్నపుడు చనిపోయిన నాకుమారిని బతికించు. నీవు అలా ప్రతిజ్ఞకూడా చేశావుగదా? నీకు అంతశక్తి ఉన్నట్లయితే మూలమూయి బతుకుతుంది. దాన్ని నీవు వివాహము చేసుకోవచ్చును' అని పలికినాడు.

జీవదత్తుడు మంత్రించిన సిఘ్న చల్లి చాముండేశ్వరిని ప్రార్థించినాడు. జీవదత్తుడు చేసిన ప్రయత్నము విఫలమైనది. అతడు విష్ణుడై "వింధ్యవాసిని పరప్రసాదమువల్ల లభించిన విద్య నిష్ఫలమై, హాస్యాస్పదమైనప్పుడు నాబతుకు నిరర్థకము" అని కత్తిదూసి తన శిరము ఖండించుకోదలచినప్పుడు అశరీరవాణి ఇలా పలికింది: 'జీవదత్తా! నాహాసము వద్దు. ఈచనిపోయిన అనంగరతి అనంగప్రభ నామక విద్యాధరి. జననీ జనకుల శాపము చేత ఇంతకాలమూ మర్త్యాంగనగా ఉండి శాపమోచనమువల్ల తిరిగి విద్యాధరీ దేహము పొందింది. నీవు తిరిగి వింధ్యవాసిని దేవిని పూజించు. ఆదేవి ప్రసాదముచేత అనంగప్రభను పొందగలవు. ఆమె భోగాలు అనుభవిస్తూ విద్యాధరలోకములో ఉన్నది. మహారాజుగాని నీవుగాని ఆమెకోసము బెంగపెట్టుకోవద్దు' మహారాజు కుమార్తెకు ఉత్తరక్రియలు జరిపి చింత మానినాడు. రాణి పద్మరతీదేవి ఊరడిల్లింది.

తక్కిన ముగ్గురు పీరులూ వచ్చిన దారినే వెళ్ళిపోయినారు. జీవదత్తుడు శ్రద్ధాభక్తులతో వింధ్యేశ్వరీదేవిని ఉపాసించినాడు. ఆదేవి

అతనికి స్వల్పములో సాక్షాత్కరించి ఇలా అనుగ్రహించింది. 'కుమారా! నితఃస్సకు మెచ్చినాను. నేను చెప్పేది విను. ప్రాలేయాచల నానపులమీద నివురాన్ని సమరు డనే విద్యాధరేశ్వరుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనికి రాణి అనంగవతీదేవియందు అనంగప్రభ అనే సార్థసామిధేయ కుమార్తె జన్మించింది. అనంగప్రభ చూపాహంకారమువల్ల ఎదురీ పతిగా అంగీకరించలేదు. కుమార్తె పట్టు చూచి తల్లివండ్రులు కోరిగించి శివించారు. "నీవు మర్త్యలోకములో జన్మించి పతివల్ల సుఖము పొందక పదహారేళ్ళు కన్యాత్వములోనే ఉండి శరీరము తృణుచి ఇక్కడికి వస్తావు. అప్పుడు నీకు రూపములేని మర్త్యుడు ఖడ్గసద్గుడు భర్త అవుతాడు. అతడు మునికన్యను కామించిన దోషము వల్ల మోసపుడైనాడు. నీకు ఇష్టమున్నా లేకపోయినా అతడు నిన్ను మోసపడెను తీసుకొని వెళ్ళుతాడు. నిన్ను మరొకడు తీసుకొని పోవడమునల్ల నీకు పతివియోగము తప్పదు. పూర్వజన్మలో అతడు పదకొండుమంది పెరదారలను హరించినవాడు. ఆకారణముచేత వాడు అష్టదశస్కముల దుఃఖము ఒక్కజన్మలోనే అనుభవిస్తాడు. ఎనిమిది జన్మల సంసార తాపము నీవుకూడా ఒక్కజన్మలోనే అనుభవిస్తావు. మానవ స్త్రీగా ఉంటావు. పాపాత్ముల పరిపరకము పాపఫలాన్ని ఇవ్వకుండా ఉంటుందా? నీకు పూర్వస్మృతి ఉండదు. చాలామంది మానవులను వివాహ మాడుతావు. అనేకమందిని నీవు రూపగర్వమువల్ల నిరాకరించావు. కనుక నీకు బాధ తప్పదు. నిన్ను కోరిన విద్యాధరుడు మదన ప్రభుడు మానవుడై మహారాజై అంతములో నీకు పతి అవుతాడు. అప్పుడు నీశాపము తీరిపోగా నీవు ఈలోకానికివచ్చి తిరిగి విద్యాధరుడు కాగల మదనప్రభుని పతిగా పొందుతావు."

ఆశాపవశాన ఆకన్య అనంగరతిగా భూలోకములో జన్మించింది. అప్పుడు తల్లివండ్రుల దగ్గర అనంగప్రభ అనే పేరుతో ఉన్నది. నీవు

మీరపురికి వెళ్ళి తత్పురాధీశ్వరుణ్ణి గలిచి అనంగప్రభను చేపట్టు. ఈఖడ్గాన్ని పుచ్చుకో. ఖడ్గసిద్ధివల్ల ఆకాశగమనము అవలీలగా చేస్తావు. నీరు అజీయత్వము సిద్ధిస్తుంది.” ఇలా వింధ్యవాసిని దేవి అతన్ని అనుగ్రహించి అంతర్ధాన మైనది.

జీవదత్తుడు మేలుకొని చేతిలో దివ్యఖడ్గము చూచి లేచి సంతోషముతో దేవికి ప్రణామము చేసినాడు. దేవీప్రసాదామృతమువల్ల అశినిశ్రమ శమించగా చేత కత్తిపట్టి గగనానికి ఎగిరి హిమాచలసానువువైన ఉన్న మీరపురము చేరినాడు. చేరిన వెంటనే జీవదత్తుడు తత్పురాధీశ్వరుడైన సమరుని పోరికి రమ్మని పిలిచి అతనిని గలిచి, అనంగప్రభను వివాహమాడి ఇహలోక నుఖాలు అనుభవిస్తూ కొంతకాలము అత్తవారింట్లో ఉన్నాడు. ఒకనాడు జీవదత్తుడు అత్తమామలతో “నేనూ అనంగప్రభా మర్త్యలోకానికి వెళ్ళుతాము. ప్రాణికోటికి జన్మభూమి ప్రియతమము” అనేసరికి మామ అంగీకరించినాడు. అనంగప్రభకూడా మానవలోకానికి వెళ్లేటందుకు అంగీకరించింది. జీవదత్తుడు ప్రియురాలిని అంకిసీమలో కూర్చోబెట్టుకొని గగనవధాన మర్త్యలోకాన అవతరించినాడు. అక్కడ రమణీయ పర్వతము చూచి అనంగప్రభ మార్గభేదము అపనయించుకో దలచింది. సరేనని ప్రియుడు అంగీకరించినాడు. పర్వతప్రదేశములో విద్యాధరీ విద్యాప్రభావమువల్ల ఆహారపానీయములు ఉద్భవించినవి. ఇద్దరూ మద్రసాపేతిముగా భోజనము చేసినారు. కొంత సేపటికి జీవదత్తుడు భార్యను ఏదైనా చక్కని గీతము పాడమని కోరగా అనంగప్రభ శివస్తుతి గానము చేసింది. ఆమాధుర్యమువల్ల ఆతడు సొమ్మసిలి నిద్ర పోయినాడు.

ఈలోగా హరివరుడనే రాజు వేటలో అలిసి రథమువిడిచి ఒంటరిగా నడుస్తున్నప్పుడు విద్యాధరీ మధురసంగీతము ఆకర్షించగా ఆమెదగ్గరికి వచ్చినాడు. అతనికి ముందు అన్నీ కుభశకునాలే! ఆరాజు అనంగ

ప్రభ అనంగునిప్రభ వలె చూచి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. మన్మథుడు పుంఖానుపుంఖముగా శరపరంపరలు వేయగా అతని మృదయము గాయపడింది. ఆవిద్యాధరి అందగాణ్ణి చూచి కామవికార వశవర్తిని కాగా “ఎవ రితను? పూలబాణములు వదిలి వచ్చిన మన్మథుడా? గీతాసంతుష్టుడైన పరమేశ్వరుని ప్రసాదము మూర్తీభవించిందా?” అనుకొని అతనిని “సీ వెవరు? ఈ వనానికి ఎందుకు వచ్చావు?” అని కుతూహలముతో అడిగింది. అతడు మనసులో కోరిక పదిలపరుచుకొ లేక “సీ వెవరు? ఈ పరున్నవా డెవడు?” అని అడిగినాడు. ఆమె సంగ్రహముగా “నేను విద్యాధరిని. ఇతడు దేవ్యానుగ్రహమువల్ల దివ్య ఖడ్గము పొందినవాడు. నాభర్త. దర్శనమాత్రమువల్ల సీమీద వలపు కలిగింది. నాభర్త లేవకముందే త్వరగా సీరాజధానికి వెళ్ళి అన్నివిష యాలూ మాట్లాడుకొందాము” అన్నది. మహారాజు పరమానంద ముతో ఆమె కోరిక అంగీకరించి త్రైలోక్యరాజ్యప్రాప్తికన్న అధిక సంతోషి అనుభవించినాడు. అనంగప్రభ మనసులో ‘ఈరాజును నా అంకసీమలో కూర్చోబెట్టుకొని ఆకాశాన ఎగురుతాను’ అని తలచింది. భర్తకు ద్రోహము చేయసంకల్పించిన కారణమువల్ల విద్యాధరి శక్తులు వెంటనే ఉడిగిపోయినవి. జనసీజనకు లిచ్చిన శాపము స్మరించి విచారించింది. ఆమె విచారకారణము రాజు అడిగి “ఇది విచారించే సమయము కాదు. సీభర్త నిద్రలేస్తాడు. ప్రియా! దైవదత్తకార్యము. ఎందుకు దుఃఖము? తలసీడను విధివిలాసమును ఎవడు తప్పించుకొగలడు? రా, వెళ్ళిపోదాము” అని హెచ్చరించి ఆమెను ఒప్పించి అంకముపైన ఆసీనను చేసి దరిద్రునికి సీధానము దొరికినతీరుగా సంతోష్టుడై రథములో కూర్చుండి వేగముగా నిజరాజధాని చేరి లోకలోచనోత్సవము చేసి నాడు. హరివరాధిపుడు అనంగప్రభతో అనంగలీలలు అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు. ఆవిద్యాధరి శాపముచేత నిజశక్తి కోల్పోయి అతనిమీద

అనురాగముతో అక్కడే ఉన్నది.

ఈలోగా పర్వతప్రదేశములో జీవదత్తుడు మేలుకొని చూడగా ప్రియురాలుగాని కత్తిగాని కనపడలేదు. “అనంగప్రభ దివ్యఖడ్గము హరించి ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోయిందా? ఆమెకే ఎవరయినా హరించారా?” అని తెల్లపోయి మూడునాళ్ళు విరహముతో వేగి పర్వత సానువుమీద పరిభ్రమించినాడు. పర్వతము దిగి పదిరోజులు అరణ్యములో వెతికి వెతికి వేసారి ప్రేయసి అడుగు జాడయినా అగపడక ‘అయ్యో’ పాపిష్టిదైవమా! ఖడ్గాన్ని ప్రసాదించి అనంగప్రభను హరించావే!” అని తపించి కర్తవ్యముతోచక ఒక గ్రామములో నంపన్న బ్రాహ్మణ గృహము చేరినాడు. ఆగృహిణి జీవదత్తునికి ఉచితాసనమిచ్చి కూర్చోబెట్టి చేటికలతో ‘జీవదత్తుని కాళ్ళు కడగండి. పాపము విరహమువల్ల ఇతడు తిండితినకుండా పడమూడురోజు లైంది’ అన్నది. అతడు ఆశ్చర్యపడి ‘సమిటి’ ఇక్కడికి అనంగప్రభ వచ్చిందా? కాక ఈఇల్లాలు యోగిని అవుతుందా?’ అని ఆలోచిస్తూ పాదప్రక్షాళనానంతరము భోజనము చేసి ఆగృహిణికి పాదాభివందనము చేసి ఆర్తితో “నాసంగతి నీకు ఎలా తెలిసిందమ్మా? నాప్రియురాలు ఎక్కడికి పోయింది? నాదివ్యఖడ్గము ఏమైంది తల్లీ!” అని అడిగినాడు.

ప్రియదత్త అనే ఆపతివ్రత పలికింది: ‘కలలో కూడా భర్తకన్న అన్యని తలచను. పురుషులను పుత్రభ్రాతృవమానులుగా చూస్తాను. ఆతిథిపూజ చేయకుండా ఉండను. అందుచేత త్రికాలజ్ఞానము నాకు కలిగింది. నీవు పర్వతదేశాన నిద్రపోగా నీప్రేయసీ సంగీతమాధుర్యము వల్ల హరివరు డనే రాజు వచ్చి ఆమెను తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమె నీకు లభ్యము కాదు. ఆకులట అతన్ని కూడా విడిచి అన్యజ్ఞి చేపట్టుతుంది. అనంగప్రభను సాధించే నిమిత్తము దేవి నీకు దివ్యఖడ్గము ప్రసాదించింది. అన్యజ్ఞామెను అపహరించినాడు. కనుక ఖడ్గము దేవీసన్నిధికే

పోయింది. వింధ్యవాసినిదేవి స్వప్నములో నీకు పాశ్చాత్యునిని అనంగ ప్రభా శాపవిషయము చెప్పి సమయములో నీకు పాశ్చాత్యునిని గురించి కూడా చెప్పింది. నీ వది మరచిపోయినావా? భవిష్యత్తును గురించి ఎందు కీ వ్యామోహం. దుఃఖకారణమైన పాపబంధము వదిలెడించు. అన్నా! ఆకులట అన్యసంగినియై మానవస్త్రీగా మారింది. నీకు త్రోవము చేయవలె నని సంకల్పించింది. అందువల్ల ఆమె కన్నులన్నీ పోయినవి. అటువంటి దౌర్భాగ్యురాలు నీ కెందుకు?

జీవదత్తుని వ్యామోహము తొలగిపోయింది. అతడామెతో “సాధ్వీ మణీ! నీ హింసోపదేశముచేత నాఅజ్ఞానము తొలగిపోయింది. పుణ్యాత్ముల సమాగమము ఎవరికి శ్రేయోదాయకము కాదు? పూర్వకర్మ వశాన నా కీ సంసారదుఃఖము ప్రాప్తమైంది. ఆకల్మషము త్యాగనచేసు కొనేందుకు దీర్ఘాటన చేయాలి. అనంగప్రభ నిమిత్తము అన్యథాతో నాకు వైరము వృధా. క్రోధము జయించినవాడు లోకవిక్షేప”

ఆగృహయజమాని వచ్చి జీవదత్తునికి ఆప్యాయముగా ఆభిషేకమిచ్చి దుఃఖోపశమనము చేసినాడు. అతడు కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొని సెలవు తీసుకొని తీర్థక్షేత్రాలకు ప్రయాణమైనాడు. భూమండలములో తీర్థాలన్నీ చూచి అతడు అనేక అరణ్యాలలో తిరిగి కష్టాలపాలై కంద మూలాదులు తిని, వింధ్యవాసినిదేవి సన్నిధి చేరి నిరశనవ్రతము చేసి కుశాంతరానీనుడై తీవ్రతపము చేసినాడు. అంబికాదేవి అత్యంతము తృప్తురాలై ఇలా పలికింది: “కుమారా! మీరు నలుగురూ ప్రమధులు నీ అసలుపేరు వికటవదనుడు. నీసోదరులు పంచమాల, చతుర్వక్ర, మహాదరముఖులు. ఒకనాడు మీరందరూ గంగా నైకత ప్రదేశానికి విహారార్థము వెళ్ళినారు. కపిలజట మహాముని కుమారి చాపలేఖ గంగలో స్నానము చేస్తున్నప్పుడు మీఅన్నదమ్ములు ఆమెను చూచి వ్యామోహముతో ప్రార్థించినారు. ఆమె ‘నేను కన్యను వెళ్ళిపోండి’

అని నిరాకరించగా సీసాదరులు ముగ్గురు ఊగుకొన్నారు. సీపుమాత్రము చావలేఖను బలాత్కరించినావు. 'బాబో నన్ను కాపాడు' అంటూ ఆకస్య గగ్గోలు పెట్టగా సమీపములో ఉన్న ముసీంద్రుడు వస్త్రే ఆమెను వదిలి పెట్టినావు. ఆముసీశ్వరుడు మీసోదనులందరినీ మానవ జన్మము ఎత్తనుని శపించినాడు. వారు శాపాంతము ప్రార్థించగా ముసీంద్రుడు "మీరు అనంగప్రభ అనే రాజకన్యను కోరగా ఆమె విద్యాధర లోకానికి వెళ్ళినప్పుడు మీశాపమోక్ష మవుతుంది. ఓప్రమథా! ఆవిద్యాధరీ వియోగ దుఃఖమువల్ల సీపు దేవిని ఆరాధించి శాపముక్తుడవు అవుతావు. సీపు మునికన్యా కరస్పర్శ చేసినావు, కనుక పరచారాప హార పాప పంకిలము అధికముగా ఉంటుంది." అని అనుగ్రహించినాడు. నాకింకరులైన మీరు ముసీశ్వర శాపవశాన దక్షిణాపథాన మహా శూరులై జన్మించినారు. సీన్నేహితు లయినారు, పంచపట్టిక భాషాజ్ఞ ఖడ్గధరులు. సీపు జీవదత్తుడ వైనావు. అనంగరతి విద్యాధరలోకానికి వేంచేయగా ఆముగ్గురూ నాఅనుగ్రహమువల్ల శాపముక్తులై వచ్చినారు. నన్ను సీపు పూజించడముచేత నీశాపము తీరిపోయింది. ఆగ్నేయ ధారణను నేర్చి శరీరత్యాగము చెయ్యి. అష్టజన్మలలో అనుభవించ వలసిన పాపము ఒక్కసారే దగ్ధము చెయ్యి. అంతట దేవి ఆగ్నేయ ధారణ జీవదత్తునికి నేర్చి అంతర్ధాన మైనది. అతడు మర్త్యదేహము దగ్ధము చేసి ప్రమథు డైనాడు. దేవతలుకూడా పారచారికా పాప ఫలము అనుభవించవలసినప్పుడు సామాన్యమానవుల విషయము వేరే చెప్పవలసిన దేముంది?

హరివర మహారాజు శుద్ధాంతములో అనంగప్రభ ప్రాధాన్యము పొందినది. రాజు రాజ్యభారము మంత్రులమీద ఉంచి అహో రాత్రాలు ఆకాంతతో రమిస్తున్నాడు. ఒకనాడు రాజసన్నిధికి మధ్యదేశమునుంచి లబ్ధవరు డనే నాట్యాచార్యుడు వచ్చినాడు.

మహారాజు అతని నాట్యనైపుణి చూచి సమ్మానించి అంతఃపుర మంతా నాట్యము నేర్ప మని నియోగించినాడు. బృహదను అనంగ ప్రభుకు నాట్యవేదము చక్కగా నేర్పినాడు. ఆమె సృష్టవైఖరి చూచి వసతులు కూడా ఆమెయందు అనురక్తులైనారు. సహవాసము చేతనూ, సృష్ట శిక్షారసముచేతనూ అనంగప్రభ నాట్యచార్యుని వల చింది. ఆమె చక్కదనమూ నాట్యమూ చూచి ఆచార్యుడు అను రక్తుడైనాడు. అతడు శిష్యురాలికి నాట్యము నేర్పుతూ ఉండగా మన్మథుడు అతని మనసులో నర్తించినాడు. ఒకనాడు నర్తనశాలలో ఏకాంతముగా అనంగప్రభ తనంతటతాను ఆచార్యుని మీద వాలింది. గురుశిష్యులు ప్రియులై కాముక వ్యాపారము సాగించినారు. అనంగ ప్రభ అలసి సాలసి అనురాగముతో అతనితో “సీమలేక క్షణము నిలువలేను. రాజేంద్రుడు మనప్రణయం గ్రహిస్తే క్షమించడు. ఆయనకు తెలియనిచోటికి వెళ్ళిపోదాము. నీకు మహారాజు ప్రసాదించిన హేమ మయ ఉస్తాదికము లున్నవి. నాకు వంటినిండా ఇంటినిండా కావలసి నంత బంగారము ఉంది. వెంటనే రహస్యముగా వెళ్ళిపోదాము” అన్నది. నాట్యచార్యుడు అంగీకరించినాడు.

అనంగప్రభ పురుషవేషము ధరించి తన ఆంతరంగిక సఖిని వెంట తీసుకొని నాట్యచార్యుని గృహానికి వెళ్ళింది. వెంటనే అతడు ధన మంతా లొట్టిపెట్టలమీద ఎక్కించి బయలుదేరినాడు. ఆమె అశ్వ మెక్కి ప్రయాణము చేసింది. ఆమె ప్రథమములో విద్వాధరలక్ష్మిని విడిచి రాజశ్రీని ఆశ్రయించింది. ప్రస్తుతము ఆమె చారణ లక్ష్మిని కోరింది. ఇద్దరూ వియోగపురము చేరి సుఖముగా ఉంటున్నారు.

అనంగప్రభ నాట్యచార్యునితో వెళ్ళిపోయిందని దుఃఖించి హరి వరుడు చనిపోవాలని యత్నించినాడు. మంత్రి సుమంత్రుడు అతనిని క్షిదార్థి ఇలా పలికినాడు: ‘దేవా, మీకు తెలియనిసంగతి ఏముంది?

వతి అయిన ఖడ్గసిద్ధుని వదిలి నిన్ను చూచి వలచి వెంటవచ్చినదానికి నిలకడ ఎలాఉంటుంది? రత్నశలాకను వదిలి తృణాన్ని వరించి ఆచార్యునితో లేచిపోయింది. సంధ్యవలె ఆవిలాసిని క్షణరాగిణి.”

రాజు విచారించి ‘ఇతడు నాకు హితము చెప్పినాడు. ప్రతిక్షణమూ మారిపోయే జగత్తువలె ఈవిలాసిని అనిత్యసంబంధం. ఏడిన వాణ్ణి మించుతూ ఉత్కలికలు చూపే అగాధనడుల్లో, అలాంటి అంగనలవలపులో వ్రాజ్ఞుడు ఎవడూ వడడు’ అని తలచి రాణి నాసముతో సంభ్రమి పడుతున్నాడు.

అనంగప్రభ వియోగపురములో నాట్యాచార్యునితో కొన్నాళ్లు కాపురము చేసింది. అతనికి దైవవశాన సుదర్శించుటనే పడుచుజూడగాడు మిత్రుడై రాడు. అనంగప్రభ సమక్షములో జూడగాడు నాట్యాచార్యుని ద్యూతములో ఓడించి బైరాగిని చేసినాడు. ఆరోషమువల్ల అనంగప్రభ ఆచార్యునికి హస్తోదక మిచ్చి సుదర్శనునితో లేచిపోయింది. నాట్యాచార్యుడు కర్తవ్యము లేక విరక్తితో జడలు పెంచి గంగాతీరాన తపస్సుకు వెళ్లినాడు.

అనంగప్రభ సుదర్శనునితో ఉండగా ఒకరాత్రి దొంగలుపడి ఇల్లు గుల్ల చేసినారు. లేమికి విచారిస్తున్న అనంగప్రభతో దైవోపవాతుడైన సుదర్శనుడు “ప్రేయసీ, హిరణ్యగుప్తు డనే ధనవంతుడు నామిత్రుడు ఉన్నాడు. అతని దగ్గర సొమ్ము అప్పు తెచ్చుకొందాము” అని ఆమెను వెంట పెట్టుకొని పాపాకారుడగ్గరికి వెళ్ళి ఋణము అడిగినాడు. వర్తకుడూ అనంగప్రభా ఒకరి నొకరు చూచుకొని సాధిలావులు అయినారు. హిరణ్యగుప్తుడు ఆప్యాయముగా “రేపు మీకు బంగారము ఇస్తాను. ఈరోజు మీరు మాయింట్లో భోజనము చేయాలి” అన్నాడు. సుదర్శనుడు అనంగప్రభ పరాయత్తచిత్తగా ఉండడము కనిపెట్టి “నాకు శరీరములో స్వస్థత లేదు. ఏమీ తినలేను” అని సాకు చెప్పినాడు. హిరణ్యగుప్తుడు ‘అలా అయితే పోనీ, మీతరపున మీభార్య నూ

ఇంట్లో భోజనము చేయనీయండి. ఇదే తొలిసారి గదా మాయింటి గుమ్మము తొక్కడం! అంటూ బలవంతము చేసినాడు. సుదర్శనుడు ఏమీ అనలేదు. వైశ్యుడు ఆమెను గృహభ్యంతరములోకి తీసుకొని వెళ్ళి పానాహారాదులు జరిపినాడు. ఆమె లోపలినుండి బైటికి వస్తుందని కనిపెట్టుకొని, వర్తకుని సేవకులవల్ల సుదర్శనుడు హెచ్చరిక పొందినాడు: “మీ భార్య భోజనానంతరము ఇంటికి వెళ్ళినారు పోతూ ఉంటే మీరు చూడవైనా లేదే. ఇంకా ఇక్కడే ఉన్నారేమి? వెళ్ళండి.”

సుదర్శనుడు “నా భార్య లోపలే ఉంది. నేను పోను” అనగా అతన్ని సేవకులు తన్ని తరిమివేసినారు. సుదర్శనుడు ఏడుస్తూ ‘అయ్యో వైశ్యుడు నామిత్రుడై ఇంతపని చేస్తాడా? నేను చేసిన పాపానికి ఇదే ఫలము! కర్మానుభవము తప్పదు. మళ్ళీ నాకిలాంటి పరాభవము జరగకుండా పునరావృత్తిరహిత మైన బ్రహ్మానుభవము పొందాలి’ అని ఆలోచన చేసి శోపము మాని బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళినాడు.

అనంగవ్రథ స్ఫురద్రూపి అయిన వైశ్యునితో పుష్పమునుండి పుష్పమునకు వచ్చిన తుమ్మెదవలె క్రీడిస్తున్నది. అతని ధనప్రాణాలకు ఆమె స్వామిని అయింది. ఆపురరాజేంద్రుడైన వీరబాహును అనుందరీ సౌందర్యము వినికూడా ధర్మబద్ధుడై హరించలేదు. వైశ్యుడు ఉన్నదంతా వ్యయము చేసి దరిద్రుడైనాడు. హిరణ్యగుప్తుడు వ్యాపారము నిమిత్తము మూలధనముతో నువర్ణభూమి అనే ద్వీపానికి ప్రయాణమైనాడు. ప్రియావరహానికి తాళలేక అనంగవ్రథను వెంట బెట్టుకొని సాగరపురముదాకా తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అక్కడ సాగరవీరు డనే బెస్తావాడు వైశ్యునితో కలిసినాడు. బెస్తవాడు శ్రేష్ఠికి నావతెప్పించగా ప్రియాసహితుడై ఓడ ఎక్కినాడు. ప్రయాణము కొన్నాళ్లు పట్టింది.

ఒకనాడు కాలమేఘము మెరుపుకన్నులతో భయంకరముగా వచ్చి నీచుగులొండాలవంటి ధారలతో వర్షిందింది. జనమంతా గగ్గోలు పెట్టి

నారు. హిరణ్యగుప్తుని మనోరథమువలె ఓడ భంగపడుతున్నది. అప్పు డతడు నడుము కట్టి అనంగప్రభా వదనము కనబడక పోవడముచేత 'వేయసీ, ఎక్కడున్నావు?' అంటూ సముద్రములో దుమికినాడు. అతడు కొంతదూరము సముద్రములో ఈదుతూ వెళ్ళి దైవపశాన ఎదురైన వర్తకనావను ఎక్కినాడు. సాగరవీరుడు పగిలిన పడవముక్కలను తాళుతో కట్టి తెప్ప చేసి అనంగప్రభను ఎక్కించుకొని తానుకూడా ఎక్కి ఆమె భీతి పోగొడుతూ చేతులతో నీళ్లుతోస్తూ తెప్ప పోనిస్తున్నాడు. క్షణములో తెప్ప విరిగి ముక్కలై నది. మేఘములు పోయిన సురువాత సముద్రము కోపము తీరి శాంతించింది. దైవాత్ము అనుకూల పాయువువల్ల హిరణ్యగుప్తుడు అయిదురోజులు ప్రయాణించి రేవు చేరినాడు. ప్రియూవియోగదుఃఖమువల్ల విధివిలాస ప్రతీకారము చేయలేక తన నగరముచేరి ధైర్యముగా ఉంటూ వర్తకము ప్రారంభించి సొమ్ము చేస్తున్నాడు.

అనంగప్రభ పడవవలకమీద కూర్చుని ఒకరోజు ప్రయాణము చేసి దరి చేరింది. సాగరవీరు డామెను తన ఇంటకి తీసుకొనివెళ్ళినాడు. ప్రాణదానము చేసిన ఆయువకుణ్ణి అనంగప్రభ వలచి భర్తగా చేసుకొన్నది. ఒకనాడు మేడమీదనుండి ఆమె వీధిలోపోతున్న విజయవర్మ అనే క్షత్రియుణ్ణి చూచింది. గబగబ ఆమె మేడ దిగి వచ్చి ఆ అందగాడితో 'నిన్ను వలచి వచ్చినాను. నన్ను స్వీకరించవా?' అని కోరింది. అతడు ఆమెకోరిక మన్నించి తన ఇంటకి తీసుకొనివెళ్ళినాడు. అనంగప్రభ ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయిందని సాగరవీరుడు బాధపడి కుమిలి పోయి శరీరత్యాగము చేయడానికి గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు.

అనంగప్రభ విజయవర్మతో ఇహమఖములు అనుభవిస్తున్నది. అనగర రాజేంద్రు డయిన సాగరవర్మ పురమును పరిశీలించవలెనని సంచారము చేస్తూ ఉండగా, రాజదర్శనార్థము అనంగప్రభ తహతహలాడి మేడ

మీదికి ఎక్కింది. రాజును చూచినవెంటనే వలపు ఆమె తల కెక్కింది. ఆమె మావటివానితో 'మావటి! మావటి! నేను ఎన్నడూ ఏనుగు ఎక్కలేదు. నన్నొక్కసారి ఎక్కించువా? ఎలావుంటుందో' అన్నది. మావటి రాజుననము వీక్షించినాడు. రాజు చకోరమువలె అనంగప్రభా ముఖ జ్యోత్స్నను చూచి వ్యామోహములో పడినాడు. అత డామావటితో "మావటి! ఏనుగును దగ్గరికి తోలి ఆసుందరిని ఎక్కించు" అని ఆనతిచ్చినాడు. ఆధోరణుడు గజమును మేడదరికిరానిచ్చినాడు. వెంటనే అనంగప్రభ రాజు ఒడిలో చేరింది. పితృకాపవశాన ఆమె కర్మగతి ఎవరు తప్పిస్తారు? ఏనుగు మీదనుండి జారి పడతానని భయమువల్ల కాబోలు అనంగప్రభ రాజు కంఠాన్ని ఆలింగనము చేసుకొన్నది. సుందరీ కోమలగాత్ర లలికా సంస్పర్శవల్ల రాజహృదయము స్నిగ్ధమై పులకలతో విరిసింది. యుక్తిగా అనంగప్రభ తనను మహారాజకు అర్పించుకొని అతన్ని ముద్దు పొట్టుకొనగా రాజామెను రాణిని చేసినాడు. క్షుత్రియకుమారుడైన విజయవర్మ భార్యకై వచ్చి రాజనీవకులతో హోరాహోరిగా పోరి చనిపోయినాడు.

అనంగప్రభ దేవరియై భోగాలు అనుభవిస్తూ క్రమేణా గర్భవతియై పండువంటి కుమారుని కన్నది. తండ్రి కుమారునికి సముద్రవర్మ అని పేరు పెట్టి పుత్రోత్సవము చక్కగా జరిపించినాడు. ఆకుమారుడు చక్కగా ఎదిగి యువకుడై వీరుడై యావరాజ్య పట్టాభిషేకము చేసుకొన్నాడు. తండ్రి కుమారునికీ, కమలవతి అనే కన్యకూ వివాహము చేయించినాడు. అనంతరము తనరాజ్యభారము కుమారుని పైన ఉంచినాడు. సముద్రవర్మ క్షాత్రధర్మమును గ్రహించి తండ్రికి ప్రమాణముచేసి "తండ్రి నేను దిగ్విజయార్థము వెళ్ళతలచినాను, సెలవు కోరుతున్నాను. జయశీలుడే భూపతి కనుక దిగ్విజయయాత్ర చేస్తాను" అని విన్నవించినాడు.

సాగరవర్మ "కుమారా! నీకు రాజ్యము కొత్త. రాజ్యాన్ని సీరము

చేసుకోవాలి. ప్రజారంజన పరాయణుడయిన ప్రభువుకు అవుణ్యము అవసరమిది అంటూ ఉండవు. స్వశక్తి తెలుసుకోకుండా ద్వీజయము పనికి రాదు. నీవు వీరుడ వైనా, మహాసేన ఉన్నా, నమ్మరాదు. రణములో జయలక్ష్మికి చాపల్యము ఎక్కువ" అని హితము చెప్పినాడు.

తండ్రిని బలవంతాన అంగీకరింపజేసి సముద్రవర్మ దిగ్విజయార్థము బయలుదేరి క్రమముగా అన్నిదిక్కులూ గెలిచి రాజులను గెలిచి గజా శ్వములతో హేమరత్న రాసులతో రాజధానికి వచ్చి, రత్నరాశితో తల్లిదండ్రుల పాదపూజ చేసినాడు. పెద్దవారికి ఆజ్ఞాప్రకారము విప్రులకు గజాశ్వ సువర్ణ మహాదానములు చేసినాడు. నిరుపేదలకు అర్థులకు సేవకు లకూ బంగారము వర్షించి, దరిద్ర శబ్దాన్ని అర్థహీనము చేసినాడు. మహారాజు, దేవేరి కుమారుని అభ్యుదయము చూచి తాము కృత కృత్యులైనట్లు భావించినారు. రాజు కుమారునితో 'నాయనా' నేను ఈ జన్మలో చేయవలసినది అంతా చేశాను. రాజ్యభోగాలు అనుభవించాను. పరాజయమే ఎరుగను. నీ సామ్రాజ్యప్రాప్తివల్ల సంతోషించాను. నాకు ఏమి కావాలి ఇంతకన్న ? దేహము ఉన్నంత వరకూ తీర్థయాత్రాటనము చేస్తాను. ఈ శరీరముమీద నీకు ఇంకా మమకారమా! అని అంటున్న దానివలె ముదిమి నా దెవిమూల చేరింది." అనిపలికినాడు. కుమారుడు విచారించినప్పటికీ సాగరవర్మ అనంగప్రభతో ప్రయాగక్షేత్రానికి వెళ్ళినారు. తండ్రిని సాగరనది కుమారుడు రాజ్యమేలుతున్నాడు.

సాగరవర్మ అనంగప్రభతో ప్రయాగలో తపస్సు చేసి వృషభధ్వజుని సంతోషపెట్టినాడు. అతనికి స్వప్నములో శివుడు సాక్షాత్కరించి "కుమారా, నీ తపస్సుకు మెచ్చినాను. నీవూ ఈ అనంగప్రభా విద్యాధరులు. రేపే మీశాపము తీరిపోతుంది. విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళుతారు" అని అనుగ్రహించినాడు. అనంగప్రభకూ అలాగే కలవచ్చి,

చప్పున మేలుకొన్నది. ఒకరి కొకరు తమ కలలను గురించి చెప్పుకొని మురిసినారు. ఆమె రాజుతో, “ఆర్యపుత్రా, ఇప్పటికి పూర్వజన్మ జ్ఞానము కలిగింది. నేను వీరపురములో సమర నామక విద్యాధిగుని కుమార్తెను. అప్పుడూ నన్ను అనంగప్రభ అని పిలిచేవారు. పితృశాపము వల్ల ఇక్కడికి నేను వచ్చి విద్యలన్నీ మరిచిపోయినాను. ఇప్పుడు మేలు కొన్నాను. మానవశ్రీనై నన్ను నేనే మరిచినాను.” అంటూ ఉండగా గగనమునుంచి ఆమెతండ్రి సమరుడు అవతరించినాడు. సాగర వర్ష మామగారికి నమస్కారము చేసినాడు. అనంగప్రభ పితృచరణాల దగ్గర మోకరిల్లింది. తండ్రి కుమార్తెతో ‘అమ్మాయి, రా అమ్మా! నీ విద్యలు స్వీకరించు. నీ శాపము తీరిపోయింది. అష్టజన్మల దుఃఖము ఒకే జన్మలో అనుభవించా వమ్మా’ అంటూ ఆమెను ఒడిలో కూర్చోపెట్టుకొని విద్యాదానము చేసినాడు. సాగరవర్షతో అన్నాడు : “నీవు విద్యాధర నృపతివి, మదనప్రభుడవు. నేను సమరుణ్ణి. ఈ అమ్మాయి నాకుమార్తె. పూర్వము మా అమ్మాయిని చాలామంది వరించారు, యాచించినారు. రూపగర్వమువల్ల మా అమ్మాయి ఎవరినీ పెళ్ళిచేసు కోక భీష్మించుకొన్నది. నీవు ఉత్సుకుడవై యాచించినావు. విధివశాన నిన్ను కూడా అంగీకరించలేదు. అప్పుడు వినుగుతో నేను కుమారిని మానవశ్రీగా జన్మించమనీ, మానవలోకానికి వెళ్ళమనీ శాపము పెట్టినాను. అనురాగమువల్ల నీవు మా అమ్మాయినే కోరి శివధ్యానముచేసి విద్యాధరదేహము త్యజించి మానవుడవై పుట్టినావు. రండి, మీ భార్యా భర్తలు మీలోకానికి.”

సాగరవర్ష పూర్వజన్మ స్మరించి వెంటనే తన శరీరాన్ని ప్రయాగ తీర్థములో త్యజించి మదనప్రభు డైనాడు. అనంగప్రభ తిరిగి విద్యలు పొంది ఆశరీరముతో చక్కని విద్యాధరిగా మారింది. అన్యోన్యరూ ప్లానురక్తులై ఆప్రియులూ సమరుడూ గగనానికి ఎగిరి వీరపురము చేరు

కొన్నారు. పెంటనే సమరుడు కుమార్తెను మదనప్రభువునకు వివాహము చేయించినాడు. మదనప్రభుడు శాపవిముక్తుడై ప్రాణముతో విజనానధాని చేరి సుఖముగా ఉన్నాడు.

ఈరీతిగా దివ్యులు తప్పుతోపలో నడిచి శాపవిశాస మూలపులై జన్మించి తత్కర్మానుభవము పూర్తి అయిన తరువాత పూర్వసుకృత పరిపాకమువల్ల నిజలోకము చేరుతారు.

ఇలా సరవాహనదత్తుడు గోముఖునివల్ల అలంకారవలీ సమేతముగా కథ విని నంతోస్పించి దైవికచర్యకై లేచినాడు.

త ర ం గ ము : ౫౩

మర్నాడు అలంకారవలీదేవిలో ఉన్న సరవాహనదత్తునిలో మిత్రుడు మరుభూతి ఇలా మనవి చేసినాడు: “దేవా! నీ హజారముదగ్గర ఒక కార్పటికుడు చర్మఖండము కట్టుకొని అహోరాత్రాలు జలీలో ఎండలో ధూళిధూసరుడై కృశించి కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు. ఆకాలములో ఎక్కువ ఇవ్వడంకన్న అవసరము వచ్చినప్పుడు కొంచెమిచ్చినా అది పదివేలు. వీడు చనిపోకముందే కనికరించు.”

అది విని గోముఖుడు ఇలా పలికినాడు: “మరుభూతి చెప్పింది బాగానే ఉంది కాని రాజన్, ఈవిషయములో నీదోషము రవంతయునా లేదు. శాపముతీరే సమయమువస్తే చాత కనికరిస్తాడు. కర్మానుభవముతప్పదు.”

పాపము తీరని కార్పటికుని కథ

పూర్వము లక్షపురాన్ని లక్షదత్తు డనే మహారాజు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతడు అర్ధులకి లక్షరూపాయలకు తక్కువ ఇచ్చి ఎరుగడు. అందుకే అతనికి లక్షదత్తు డనే పేరు వచ్చింది. అతని సింహద్వారాన లబ్ధదత్తు డనే కార్పటికుడు తోలుగోచి మాత్రము పెట్టుకొని ఎండలో

వానలో తడిసి కదలక నిలిచినాడు. అతడు పరిశీలించు సుహృద్వారము దగ్గర కేళిడిన్నా మహారాజు దయావర్తిహృదయు ఘోరా సహి ఇవ్వలేదు.

ఒకనాడు రాజు నేటకు వెళ్ళుతుంటే కూడా కార్పటికుడు దుడ్డు కర్ర చేత పుచ్చుకొని అనుసరించినాడు. అరణ్యములో రాజు నేనా సమేతుడై చేరి వానాస మెక్కి విల్లు ఎక్కు పెట్టి శత్రుప్రయోగము చేసి శార్దూల వరాహ యుగాదులను సంహరిస్తున్నాడు. రాజు సమక్షములో కార్పటికుడు శార్దూల వరాహ హరిణములను దుడ్డుకర్రతో కొట్టి చంపసాగినాడు. రాజు అతని శౌర్యమునకు ఆశ్చర్యపడి సంతోషించాడే కాని అతని కేమీ ఇవ్వలేదు. నేట చాలించి రాజు నగరు చేరినాడు. కార్పటికుడు యథాప్రకారము సింహద్వారముదగ్గర నిలువబడినాడు. ఒకసారి లక్షదత్తుకూ దాయాదులకూ యుద్ధము సంభవించింది. ఆయుద్ధములో రాజసమక్షములో కార్పటికుడు చంద్ర కర్రతో శత్రువును నశించినాడు. యుద్ధవిజయానంతరము రాజు రాజధానికి వచ్చినాడు. రాజు కార్పటికుని బాహువరాక్రమము చూచి అతనికి ఏమీ ఇవ్వలేదు. ఇలా అయిదేళ్ళు గడిచినవి. కార్పటికుడు దుడ్డుకర్రతో జీవిస్తున్నాడు.

ఆరోసంవత్సరము వచ్చింది. రాజుకు కార్పటికునిమీద కనికరము కలిగింది. “వీడు ఎంతకాలమునుంచి కష్టపడినా ఏమీ వీడికి ఇవ్వలేదు. యుక్తిగా ఇప్పుడు ఏదయినా ఇస్తాను. ఈదరిద్రుని పాపము తీరి పోయిందో లేదో ఇప్పుటికైనా శ్రీదేవికటాక్షము ఉన్నదో లేదో చూస్తాను” అని మహారాజే స్వయముగా ధనాగారము ప్రవేశించి మాతులుంగఫలాన్ని బరిణెవలె చేసి అందులో రత్నాలు నింపినాడు. బైటనే రాజసభ తీర్చినాడు. పౌరసామంతాదులు సభను అలంకరించి నారు. సదస్సులతోపాటు కార్పటికుడుకూడా రాజసభలో ప్రవేశించగా మహారాజు అతనిని రమ్మని ఆదరముగా పిలిచినాడు. అందు కతడు

సంతోషించి రాజసన్నిధిలో సమక్షమున ఆసీనుడైనాడు. రాజు అతనిని ఏదయినా సుభాషితము పాడమని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు.

కార్పటికుడు ఆర్యాగీతము పాడినాడు

పూరయతి పూర్ణ మేషా
తరణ్ణేశీసంహతి స్సముద్ర మివ
లక్ష్మీ రథసస్య పునః
లోచనమాశ్లేపి నాయాతి.

పూర్ణుడై యుండెడి పురుషుని నింపు
సాగరమ్మును నదీసందోహ మట్లు
కాని దరిద్రుని కనుచూపుత్రోవ
జేరనే చేరదు శ్రీమహాలక్ష్మి.

అగీతము విని మహారాజు మళ్ళీ పాడించి సంతోషించి రత్నాల భరిణెను అతని కిచ్చినాడు. రాజసభలోవారు అనుకొన్నారు 'ఈరాజేంద్రుడు ఎవరినైనా చూచి సంతోషిస్తే అతని దారిద్ర్యము పోతుంది. పాపము ఈకార్పటికి అదృష్టహీనుడు. రాజు సంతోషించికూడా కేవల మాతులుంగఫలాన్ని ఈదరిద్రునికి ఇచ్చినాడు. అదృష్టహీనులకు కల్ప వృక్షము మోదుగ అవుతుంది.' సభలోవారు కార్పటికుని చూచి జాలిపడ్డారు. అతడా ఫలము స్వీకరించి వెళ్లిపోయినాడు. రాజునది అనే ఒకభిక్షువు వచ్చి కార్పటికునికి కాలువా ఇచ్చి మాతులుంగఫలము స్వీకరించి రాజదర్శనము చేసి ఆఫలము మహారాజుకు అర్పించినాడు. రాజు అది చూచి గుర్తించి "భదంతా, ఈఫలము నీ కెక్కడిది!" అని శ్రమణుని అడిగినాడు. శ్రమణుడు కార్పటికుడు ఇచ్చినాడని సమాధాన మిచ్చినాడు. రాజు 'అయ్యో! వాని పాపము ఇంకా తీరిపోలేదే!' అని విచారించి ఆఫలము స్వీకరించి సభ చాలించి దినాంతకృత్యములు జరిగి

నాడు. కార్పటికుడు వాటిని అమ్మి ఆకలి తీర్చుకొని యథాప్రకారము సింహాద్వారము దగ్గర కనిపెట్టుకొన్నాడు.

మర్నాడు మహారాజు యథాప్రకారము సభ చేసినాడు. పురవాసులు అందరూ ఓలగానికి వచ్చినారు. కార్పటికుడు రాగానే రాజు అతన్ని పిలిచి కూర్చోమని పూర్వము పాడిన గీతాన్ని మళ్ళీ పాడమని ఆజ్ఞ చేసినాడు. అతడు గొంతెత్తి పాడగా రాజు కనికరించి రత్నములతో నిండిన మాతులుంగ ఫలాన్నే అతనికి కానుక ఇచ్చినాడు. సభాసదులు 'ఆహా! ప్రభువు ఇతనిని రెండోసారి అనుగ్రహించినా సృభా అయింది. ఏమిటిది?' అని తెల్లపోయినారు. కార్పటికుడు రాజదత్తమైన ఫలము స్వీకరించి వ్యాకులుడై సభ విడిచి వెళ్ళినాడు. అప్పుడే ఒకడు రాజదర్శనార్థము వచ్చి, శుభశకునముకోసము ఎదురుచూస్తూ కార్పటికుని చేతిలో ఫలము చూచి రెండువస్త్రా లిచ్చి దాన్ని పుచ్చుకొని రాజసభ ప్రవేశించి మహారాజుకు వందనము చేసి, మాతులుంగ ఫలము మరొక కానుకనూ రాజుకు అర్పించినాడు. 'ఈపండు నీక్కెడిది?' అని రాజు ప్రశ్నించగా 'కార్పటికుడు నాకు ఇచ్చినాడు.' అని సరదేశి ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు. రాజు 'ఇప్పుటికి లక్ష్మీ కటాక్షము వాడిమీద పడలేదే!' అని విచారించి పండు చేత్తోపట్టుకొని సభచాలించి లేచినాడు. కార్పటికుడు రెండువస్త్రాలలో ఒకటి అంగడిలో అమ్మి ఆకలి దప్పికలు తీర్చుకొని రెండోబట్ట చింపి ముక్కలు చేసి తాను ధరించినాడు.

మూడోనాటి సభలో మహారాజు కార్పటికుణ్ణి అదివరకు పాడిన పాటనే పాడమన్నారు. రాజు అతన్ని కనికరించి యథాప్రకారంగా ఆ మాతులుంగఫలాన్నే ఇచ్చినాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. కార్పటికుడు సగరు వెలువడి ఆ ఫలమును రాజు విలాసినికి ఇచ్చినాడు. ఆకామిని అతనికి బంగారము ఇవ్వగా దాన్ని అమ్మివేసి కార్పటికుడు

అరోహ సుఖంగా ఉన్నాడు. విలాసిని రాజదర్శనము చేసి ఆ ఫలము అర్పించింది. ఆ ఫలము ఎలా వచ్చిందని రాజు అడిగేసరికి ఆమె చెప్పింది. రాజు 'అయ్యో, ఈ కార్పటికుణ్ణి లక్ష్మీ కటాక్షించలేదే! ఫలములో ఉన్న మహారత్నములు నాదగ్గరికే ఎస్తున్నవి' అని విచారించి ఆహ్నికవిధి నెరవేర్చడానికి లేచినాడు.

నాలుగోనాటి సభలో సామంతసచివాదులు అందరూ ఉండగా రాజు కార్పటికుని తనదగ్గర కూర్చోపెట్టికొని ఆసూక్తినే పాడించి ఆమాతృలుంగ ఫలాన్నే ఇచ్చినాడు. ఆపండు అతనిచేతిలోనుండి జారి పడి రెండుడిప్పలై నది. అమూల్యరత్నాలు దివ్యకాంతలు విరజిమ్మినవి. సభ్యులు 'ప్రభుకటాక్షము ఇలా ఉండగా యథార్థము ఎరగక మూడుదినములు పరిపరి విధాల భ్రమపడ్డాము" అన్నారు. రాజు ఆమాట విని "ఇతన్ని లక్ష్మీదేవి కటాక్షిస్తుందో లేదో అని ఈయక్తి అవలంబించి పరీక్షించాను. ఈమూడురోజులూ ఇతని పాపము పండింది కాదు. ఇప్పుడు తయమైంది. అందుచేతనే లక్ష్మీ దర్శన మిచ్చింది." అని పలికినాడు. రాజు కార్పటికునికి రత్నములు గ్రామములు గజాశ్వములు సువర్ణమూ ఇచ్చి సామంతుని చేసినాడు. అందరూ మహారాజును స్తవము చేసినారు. ఆనాటికి సభచాలించగా రాజదగ్గర సెలవు వుచ్చుకొని కార్పటికుడు తన బసకు వెళ్ళినాడు.

ఈకథ చెప్పి గోముఖుడు సరవాహనదత్తునితో "చేవా! నీదగ్గరికి వచ్చిన కార్పటికుని పాపముక్షయము కాలేదు, కర్మక్షయము కాలేదు. కనుక అతన్ని నీవు అనుగ్రహించలేదు" అన్నాడు. సరవాహనుడు కార్పటికునికి వెంటనే అగ్రహారాలు గజాశ్వములు సువర్ణరాసులు ఇచ్చినాడు. ఈప్రకారంగా కార్పటికుడు రాజతుల్యుడైనాడు. ప్రభువు కృతజ్ఞుడై కూడా ఉండేవాళ్లు సజ్జనులయితే నేవ నిష్ఫలము అవుతుందా?

ప్రలంబబాహుని కథ

ఇలా సరవాహనదత్తుడు కాలము గడుపుతూ ఉండగా ఒకనాడు దాక్షిణాత్యుడైన ప్రలంబబాహువు అనే బ్రాహ్మణ పీఠయువకుడు రాజనీవకై వచ్చి మనవి చేసుకొన్నాడు: 'దేవా! నీయశస్సు విని నీపాద పద్మాలు ఆశ్రయించినాను. గజాశ్వరథములతో నీవు వెళుతూ ఉంటే నిన్ను అనుసరిస్తాను. గగనమార్గాన నీవు వెళ్ళితే నేను రాలేను. నీవు విద్యాధరేంద్రుడవు అవుతా వని ప్రసిద్ధి కనుక ఇలా విన్నవించినాను. నాకు రోజుకు నువ్వర్లశతము జీతము ఇప్పించాలి.' ఆ విప్రవీరుని తన కొలువులో రాజు ఏర్పాటు చేసుకొన్నాడు.

ఆసమయములో గోముఖుడు ఈకథ ఆరంభించినాడు:

వీరవరుని కథ

విక్రమతుంగ మహారాజు విక్రమపురాన్ని పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడు నీతితోవిడుడు, సంతతధర్మాసక్తికలవాడు. ఒకనాడు అతని దగ్గరికి అందగా డైన మాళవదేశీయ సూరుడు వీరవరు డనే విప్రుడు రాజ నేవార్థము వచ్చినాడు. అతని భార్య ధర్మవతి; కుమారి వీరవతి; కుమారుడు సత్త్వవరుడు. ఇదే అతని బలగము. నేవార్థము అతనికి పరికరాలు మొలకత్తి, కరతల, డాలు, అద్దము ఉన్నవి. ఈపరికరాలతో వచ్చి అతడు రాజును నేడి రోజుకు ఏడువందల దీనారములు భత్యము అడిగినాడు. రాజు అతనిశక్తి గ్రహించతలచి 'ఇతని విశేషము చూడాలి' అని అలాగే జీతము ఇస్తూ నాకర్లతో 'ఇతడు ఈదీనారములు ఏమి చేస్తాడో కనిపెట్టండి' అని చెప్పినాడు. వీరవరుడు నూరు దీనారములు భార్యచేతుల్లో పోసి భోజనార్థము ఖర్చుచేయమన్నాడు. నూరు దీనారములు వెచ్చించి సత్ప్రచూల్యములు కొన్నాడు. దీనారశతము హరిహర పూజార్థము ఖర్చుచేస్తున్నాడు. మిగతా రెండువందల దీనార

ములు విప్రులకు దానధర్మాలకై సరిపోయేవి. ఇలా దినదినము అయిదు వందల దీనారములు ఇంటిఖర్చు చేస్తున్నాడు. మధ్యాహ్నము దాకా అతడు రాజద్వారము దగ్గర నిలిచి, ఆహ్నికము పూర్తిచేసుకొని వచ్చి మళ్ళీ అక్కడే రాత్రి గడుపుతాడు. ఆ విప్రవీరుని దినచర్య చారులు కనిపెడుతూ రాజుకు తెలియజేస్తూ ఉన్నారు. ఆ వీరవరుడు స్నాన పానాది సమయాలలో తప్ప తక్కిన అవశోరాత్రాలు రాజద్వారము దగ్గరే సాయుధుడై ఉంటున్నాడు.

వీరవరుని ప్రతాపము నహించలేక కాబోలు మేఘము గర్జిస్తూ వర్షించింది. వీరవరుడు స్తంభమువలె సింహద్వారముదగ్గర కదలకుండా ఉన్నాడు. ద్వారముదగ్గర వీరవరుడు ఏమిచేస్తున్నాడో అని కుతూహల ముతో రాజు మేడమీదనుంచి చూచినాడు. 'ఎవ రా సింహద్వారము దగ్గర?' అని రాజు కేక వేయగా 'స్వామీ, నే నిక్కడే ఉన్నాను' అని వీరవరుడు ప్రత్యుత్తరము ఇచ్చినాడు. వర్షము కురుస్తున్నా తడిసి ముద్దయినా కదల మెదలకుండా ఉన్నాడు. మరోసేవకుడు వానలో కూడా ఇలా నిలుస్తాడా? అని రాజు తలచినప్పుడు హఠాత్తుగా స్త్రీరోద నము వినబడింది. 'నా రాజ్యములో బాధితులు లేరే. ఎవ రీమే? ఎందుకో ఏడుస్తున్నది' అని రాజు ఆలోచించి వీరవరునితో 'ఏమాయీ, ఎవరో స్త్రీ ఏడుస్తున్నది. ఆమె కష్టము కనుగొక్క' అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. విప్రవీరుడు ఖడ్గహస్తాడై బయలుదేరినాడు. ఆకాశము రంధ్రము పడే విధంగా వర్షము హోరున కురుస్తున్నా అతడు వెళ్ళడము చూచి రాజు కౌతుకముతో కారుణ్యముతో ప్రాసాదము దిగి అతనికి తెలియకుండా వెంట వెడుతున్నాడు. వీరవరుడు రోదనధ్వనిని బట్టి నగరకంఠమున ఉన్న సరస్సు చేరి, అక్కడ 'హా నాథా! శూరుడా! నిన్ను విడిచి నేను ఎలా జీవించను!' అని సరోమధ్యమున వెలువడిన స్త్రీ కంఠము ధ్వని విన్నాడు. అప్పుడు వీరవరు డామెను 'ఎవ రమ్మా నీ భర్త! ఎందుకు

వడుస్తున్నావు.” అని బాగా అడిగినాడు.

ఆమె యీ ప్రకారము చెప్పింది: “నాయనా, నేను భూదేవతను. ధర్మాత్ముడు వికమతుంగుడు ఇప్పుడు నా భర్త. ఇక మూడురోజులకు ఈయనకు మృత్యువు సంభవిస్తుంది. ఇటువంటి నాథుడు నన్నీ ఎలా లభిస్తాడు! అందుకే దుఃఖిస్తున్నాను. సుప్రభాతేవకుమారానా నన్ను సుప్రభాతం నుంచి చూచినట్టే నేనూ దివ్యదృష్టిచేత భవిష్యత్తు చూడగలను.

పుణ్యక్షయము కావడముచేత తనకు ఏడోరోజున స్వర్గభంశమూ, సూకరజన్మమూ, కలుగుత వని సుప్రభుడు దివ్యదృష్టివల్ల గ్రహించి బిగ్గరగా విలపించినాడు. ఆవిలాపాలు విని ఇంద్రుడు ప్రశ్నిస్తే సుప్రభుడు దుఃఖికారణము చెప్పినాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు “దీనికి ఉపాయమాన్నది. ఓం నమశ్శివాయ అని పంచాక్షరీ జపము చేస్తూ మహేశ్వరుని ఆశ్రయించు. శివానుగ్రహము వల్ల నీ పాపము తయింది. పుణ్యము ప్రభవిస్తుంది. నీవు స్వర్గభ్రష్టుడవు కావు” అని ఉపదేశించినాడు. సుప్రభుడు సరే అని ఓం నమశ్శివాయ అంటూ మహేశ్వరుని శరణు జొచ్చినాడు. పంచాక్షరీజపము చేస్తూ అతడు ఆగురోజులు తన్మయత్వములో ఉన్నాడు. అతనికి నీచజన్మ తప్పిపోయింది. స్వర్గముకంటె పైలోకానికి వెళ్ళిపోయినాడు. ఏడవనాడు మహేంద్రుడు అతనితోసము స్వర్గలోకము వెలికించినా కనబడలేదు. సుప్రభుడు కాబోయే అమంగళాన్ని గ్రహించిన తీరున నేను కూడా నాస్వామికి ఆసన్నమైన మృత్యువును గ్రహించి దుఃఖిస్తున్నాను. వీరవరుడు భూదేవిమాటలు విని “తల్లీ, మా ప్రభువును రక్షించే ఉపాయము ఉంటే చెప్పు” అని వేడినాడు. “ఒకటే ఉపాయమున్నది. ఇది నీకే సాధ్యమవుతుంది” అన్నది భూదేవి. “ప్రభువుకు ప్రాణాలు దక్కేపక్షములో మా ప్రాణాలు అర్పిస్తాము” అన్నాడు వీరవరుడు. “రాచవగరుకు సమీపములో వెలిసిన చండికాదేవికి నీకుమారుని వెంటనే బలి యిస్తే ప్రభువు బతుకుతాడు. ఇంతకన్న వేరే ఉపాయము

లేదు" అని భూదేవి చెప్పేసరికి వీరవరుడు అంగీకరించినాడు. "మనంబు స్వామిభక్తి పరాయణుడు లేడు! మంచిది వెళ్ళు. ఇది శుభము అవుతుంది" అని భూదేవి ఆశీర్వదించి అంతర్ధాన మయింది.

చాటున ఉన్న విక్రమతుంగుడు యావత్తూ విని, వీరవరుడు ఇంటికి బయలుదేరి పోతూ ఉంటే అతనివెంట గహస్వముగా వెళ్ళినాడు. వీరవరుడు తనభార్య ధర్మవతిని నిద్ర లేపి, భూదేవిమాటలు చెలివినాడు. "ప్రభుకార్యము ప్రధానము. సత్వవరుని నిద్ర లేపి ఈసంగతి చెప్పండి" అన్నది ధర్మవతి. కుమారుని లేపి తండ్రి విషయము వివరించినాడు. ఆబాలుడు సంతోషముతో "నాయనా, ప్రభుకార్యానికి నాప్రాణాలు వినియోగపడితే నేను ధన్యుడను! ప్రభువు మనను పోషిస్తున్నాడు. ఆముణము తీర్చుకోవాలి. నన్ను చండికాదేవికి బలి వెయ్యి" అన్నాడు. తండ్రి సంతృప్తి చెందినాడు. విక్రమతుంగప్రభువు చాటునుంచి ఈ విషయాలన్నీ విని చాలా ఆశ్చర్యపడినాడు. వీరవరుడు కుమారుని బుజాన ఎక్కించుకొని చండికాలయానికి ప్రయాణ మయినాడు. అతని భార్య ధర్మవతి కూతురు వీరవతిని తీసుకొని అతనివెంటనే బయలుదేరింది. విక్రమతుంగుడు చప్పుడుకాకుండా గూఢముగా వారిని అనుసరించినాడు.

వారంతా చండికా మందిరానికి వెళ్ళినతర్వాత సత్వవరుడు తండ్రి బుజముమీదినుంచి దిగి, దేవికి ప్రణామము చేసి "మాప్రభువుకు శుభము కలుగుగాక! నాశిరస్సు బలి వుచ్చుకో దేవీ!" అన్నాడు. వీరవరుడు కత్తి దూసి, కుమారునిశిరస్సు ఖండించి ప్రభువుకు శుభము కలుగునుగాక అని చండికాదేవికి సమర్పించినాడు. ఆకాశవాణి వీర వరుని సాహసానికి మెచ్చి బలి బలి అన్నది. రాజు చాలా ఆశ్చర్య పడ్డాడు. వీరవతి అన్నశిరస్సు పైకితీసి ముద్దుపెట్టుకొని అన్నా అని యేడుస్తూ గుండె పగిలి ప్రాణాలు విడిచింది. కూతురు చనిపోవడము చూచి ధర్మవతి చేతులు జోడించి భర్తతో "మన ప్రభువుకు శుభము

కలుగుతుంది. ఇక నాకు అనుజ్ఞ ఇవ్వండి. నేను ఈ యిద్దరు బిడ్డలతోను అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను. ఇక నాకు జీవితముమీద ఆసక్తి లేదు!” అన్నది. వీరవరుడు భార్యతో “సరే జీవితములో ఇంకేమున్నది! సీతోపము చితి వేరుస్తాను. కాస్త శాంతించు” అన్నాడు. చండికాలయ నిర్మాణార్థము దగ్గరలో పెట్టి ఉన్న కర్రలతో చితి వేర్చి వీరవరుడు దీపముతో దాన్ని వెలిగించినాడు. ధర్మవతి భర్తపాదాలకు ప్రణామము చేసి “మరొకస్థలోకూడా మీరే నాభర్త కావలె. ప్రభువుకు శుభము అగునుగాక!” అని అగ్నిప్రవేశము చేసింది. విక్రమతుంగుడు ఇది అంతా చాటునుంది చూచి ఆశ్చర్యపడి “ఏరి ఋణము ఎలా తీర్చుకుంటాను!” అనుకొని విచారిస్తూ ఉన్నాడు.

“స్వామికార్యము నెరవేరింది. రాజు ఋణము తీర్చుకున్నాను. దివ్య వాణి విసబడ్డది. ఏకాకిగా ఉండి నేను చేసే దేమిటి? అమ్మవారికి ఆత్మార్పణం చేసుకుంటాను.” అని భావించి వీరవరుడు సంకల్పపూర్వకముగా దేవిని ఇలా స్తుతించినాడు:

“మహేశ్వరీ, ప్రణతాభయదాయినీ, నీకు సమస్కారము! సంసార పంకనిమగ్నుడనై శరణాగతుడనైన నన్ను ఉద్ధరింపుము! నీవు భూతములకు ప్రాణశక్తివి. ఈజగత్తుకు నీవల్లనే చేష్టకలుగుచున్నది. నీవు సృష్టికి పూర్వము స్వయంభూత వయి, శంభునకు కనబడినావు. ఉచ్చండాకాండ బాలార్కతోటిపంక్తివలె దుర్నిరీక్ష్య మైన తేజస్సుతో జాజ్వల్యమాన వయి విశ్వమును వెలిగించుచు ఖడ్గభేరుకతోదండశరశూలాదులు ధరించిన భుజచక్రవాళముచే దిగంతరముల సంఛాదించినావు. అప్పుడు నిన్ను త్రిశూలిస్వామి “చండీ, చాముండా, మంగళా, త్రిపురా, శయ్యా, నీకు సమస్కారము! అఖండా, శివా, దుర్గా, నారాయణీ, సరస్వతీ, భద్రకాలీ, మహాలక్ష్మి, సిద్ధా, దురువిదారిణీ! నీవు గాయత్రివి, మహారాజ్ఞవి, రేవతివి, వింధ్యవాసినివి, ఉమాదేవివి, కాత్యాయనివి, కైలాసవర్ధత

వాసినివి” అని ఇత్యాదినామములతో స్తుతించినాడు. ఇలా హరుడు స్తోత్రము చేయుచుండగా స్కందుడు, బ్రహ్మ, వసిష్ఠాదులు నిన్ను స్తుతించినారు. భగవతీ! అమరులు, ఋషులు, నరులు నిన్ను వినుతించి కోర్కెకు మీరిన ఫలములు పొందినారు. వరదాయిసీ, అనుగ్రహించి ఈనాశరీరోపహారార్చన స్వీకరింపుము. నాప్రభువునకు శ్రేయమగుగాక!”

ఇలా స్తుతించి వీరవరుడు తనశిరస్సు ఖండించుకో బోయేసరికి ఆకాశ వాణి “బిడ్డా సాహసించకు. నీసత్వానికి మెచ్చినాను. వరము అడుగు” అన్నది. “నీవు సంతృప్తురాల వయితే విక్రమతుంగనుహారాజు ఇంకా మారేళ్ళు జీవించాలి. నాభార్య బిడ్డలూ బతకాలి దేవీ!” అని వీర వరుడు వేడినాడు. సరే అని మళ్ళీ వాణి వినిపించింది. మెంటనే అతని భార్య సంతానము అందరూ సుగాత్రములతో సజీవు లయినారు. వీర వరుడు ఆనందముతో వారిని ఇంట్లోకి చేర్చి రాజద్వారానికి వచ్చి యథాప్రకారముగా నిలుచున్నాడు.

విక్రమతుంగుడు ప్రచ్ఛన్నముగానే ఉండి అంతా చూచి ఆశ్చర్య ఆనందాలు పొంది తన సౌధముమీదికి పోయి “ఎవరు సింహద్వార ములో?” అని కేక వేసినాడు. “నేను వీరవరుడను. ఆశ్రీ దేవత. నేను చూడబోతే అంతర్ధాన మయినది” అన్నాడు వీరవరుడు.

సమస్తమూ ప్రత్యక్షముగా చూచిన రాజు అతని మాటలకు సంతోషించి “ఇతడు మహానుభావుడు; దొడ్డపని చేసినప్పటికీ చెప్పకోడు. నాప్రాణము కాపాడిన ఈధీరుని ఋణము ఎలా తీర్చుకుంటాను” అని విచారించినాడు. తెల్లవారింది. ప్రభువు బహిరంగసభలో యావత్తు సంగ తులు వర్ణించి వీరవరునికి అశ్వములు గజములు సువర్ణము రత్నములు గ్రామములూ ఇచ్చి పట్టము కట్టి రాజకులుని చేసినాడు.

గోముఖుడు ఇలా కథ ముగించి “దేవా! అటువంటి నేవకులు అదృష్టమువల్ల దొరుకుతారు. ఈబ్రాహ్మణుడు ప్రలంబభావోవు అటు

వలకొనడే బుద్ధివంతుడని చెప్పినారు. విని రాజపుత్రుడు సుప్రీతుడయిపోయెను.

త రంగ ము : ౫౪

ప్రలంబబాహువు కథ

ఒకసాడు సరివాహనదత్తుడు రథ మెక్కి ప్రలంబబాహువు ముందు నడుస్తూ ఉండగా అనుచరులతో అరణ్యానికి వేటకు వెళ్ళినాడు. రథము ఎంతవేగముగా వెళ్ళుతున్నప్పటికీ ప్రలంబబాహువు అంతకంటే ముందుగానే వెళ్ళుతున్నాడు. రాజు రథములోనుంచి బాణాలు విడిచి సింహాది మృగాలను సంహరిస్తూ ఉంటే ఆవిప్రవీరుడు కత్తితోనే జంతువులను నరుకుతున్నాడు. ప్రభువు ఆశ్చర్యపడినాడు. వేట చాలించి సరవాహనుడు గోముఖాదులతో ప్రలంబబాహువుతో కలిసి నీటికోసమై పోయి పోయి మహావనము ప్రవేశించినాడు. సరస్సులో స్నానముచేసి నీరు తాగినతర్వాత సమీపములో నలుగురు పురుషులు కనబడినారు రాజుకు.

దీన్యాంబరాభరణభూషితులూ దివ్యాకృతులూ అయిన పురుషులు సరస్సులో ఒకచోట సుకవర్ణకమలాలు కోస్తున్నారు. రాజు వారిని సమీపించి పరస్పరపరిచయ మైనతర్వాత ప్రశ్నిస్తే వారు ఇలాచెప్పినారు:

నలుగురు అవ్వరసలు

“నారీకేశద్వీపములో మైనాకము, వృషభము, చక్రము, బలాహకము అనే నాలుగుపర్వతాలమీద మానివాసాలు. మాలో రూపసిద్ధి నానారూపాలు ధరిస్తాడు; ప్రమాణసిద్ధి చిన్న పెద్ద ప్రమాణాలను గ్రహిస్తాడు. జ్ఞానసిద్ధి త్రికాలవేత్త; దేవసిద్ధికి నమస్తదేవతాసిద్ధి ఉన్నది. ఈ బంగారు తామరపూలు తీసుకొని శ్వేతద్వీపములో శ్రీహరిని

పుణ్యమందునకి పోయిపోయెను. నీవుకూడా రా. నీకిష్టమయితే గగన మార్గాన తీసుకు వెళ్ళుతాము.”

సరవాహనదత్తుడు అంగీకరించి గోముఖాదులను అక్కడే నిలిపి దేవసిద్ధి బడిలో కూర్చుని ఆకాశమార్గాన వెళ్ళి కొంతదూరాన దిగి, ఆ నలుగురు పురుషులతోపాటు శ్రీహరి సందర్శనము చేసి హస్తములు మోడ్చి స్తుతి చేసినాడు.

శ్రీహరి అతనిమీద అనుగ్రహదృష్టి నిలిపి పక్కన ఉన్న నారదు నితో “మునీంద్రా ఇంద్రునివద్ద ఇల్లడ వుంచిన నలుగురు అప్సరసలనూ నామాటప్రకారము అతని రథములో ఎక్కించి వెంటనే తీసుకురా గోరుతాను” అన్నాడు. నారదుడు మాతలి సారథిగా వారిని తెప్పించి నాడు. మాతలి సమస్కరించి అచ్చరలను చూసినాడు. శ్రీహరి సరవా హనదత్తునితో “నీవు కాగల విద్యాధరచక్రవర్తివి. నీవు మన్మథుని అవతారానివి. కాబట్టి నీకు యోగ్యులయిన ఈనలుగురు భార్యలునూ ఇస్తున్నాను” అని అనుగ్రహించినాడు. తర్వాత సెలవు పుచ్చుకొని సరవాహనుడు మాతలి సారథిగా నారికేళదీప్తములో దిగినాడు. నాలుగురోజులు ఆదివ్యపురుషుల సగరాలలో సమస్త భోగములూ అనుభవించి “తండ్రిని చూడడానికి వెళుతాను. మీరు మానగరానికి రావలసింది” అని ఆహ్వానించారు. “నిన్ను చూచినాము చాలు; నీకు విద్యలు లభించినప్పుడు మమ్మరిని స్మరించు” అని అతనిని వారు సాగనంపినారు.

మాతల్లితో చెప్పి సరవాహనుడు గోముఖాదు లున్నచోటికి వెళ్లి “మీరు మామూలుతోవనే నగరానికి పడండి” అని చెప్పి ఆకాశ మార్గాన రాజధాని ప్రవేశించి అచ్చరలను తన అంతఃపురములో దింపి, తాను తండ్రికి వాసపదత్తుకు పద్మావతికి ప్రణామము చేసినాడు.

త్వరలోనే గోముఖ ప్రలంబబాహులు వచ్చివారు. వత్సరాజు ఇది

గితే నరవాహనుడు జరిగిన దంతా చెప్పినాడు. కుమారునికి శ్రీహరి ప్రసాదము లభించినందుకు ఉత్సవానికి వత్సరాజు ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. దేవరూప దేవరతి దేవప్రియలను గోముఖుడు తీసుకొని వచ్చి రాజుకు రాణులకూ వారిచేత ప్రణామములు చేయించినాడు. కోడళ్ళను చూచి అత్తమామలు ఆనందించినారు.

నరవాహనుడు ప్రలంబబాహువు శౌర్యము వర్ణించి భార్యల సరస సల్లాపాలతో చాటుకారుని చమత్కారవాక్కులతో మధురపానముతో మహానందము అనుభవించినాడు.

రు ద్ర శ్రేష్ఠి కథ

ఒకనాడు నరవాహనదత్తుడు వయస్కులతో అలంకారవతిమందిరములో ఉండగా వెలుసల వాద్యధ్వని వినబడినది. అప్పుడు నేనాపతిహరి శిఖునితో అతడు “ఏమిటీ, హఠాత్తుగా వాద్యములు మోగుతున్నవే ఇక్కడి!” అన్నాడు. హరిశిఖుడు వెళ్ళి సంగతులు తెలుసుకొని వచ్చి ఇలా విన్నవించినాడు: “ఈనగరవాసి రుద్రశ్రేష్ఠి వర్తకానికి నువ్వు ద్వీపము వెళ్ళి బాగా ధనము సంపాదించి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు ఓడమునిగిపోయింది. తానుమాత్రము ఎలాగో బతికి వచ్చి ఆరురోజులయింది. శ్రేష్ఠి తన తోటలో తవ్వుతూ ఉంటే శివానుగ్రహమువల్ల నిధి దొరికింది. దాయాదులు మహారాజుగారికి తెలియపరిచినారు. ఇంతలో శ్రేష్ఠి స్వయముగా వచ్చి ప్రభువువారితో “దేవా, నాకు రత్నరాసులతో నాలుగుగోట్ల సువర్ణాలు దొరికినవి. ఆజ్ఞ అయితే ఏలినవారి సన్నిధిలో సమర్పించుకొంటాను” అని విన్నపము చేసినాడు. ప్రభువువాడు “శ్రేష్ఠి, నీసరపద జలము హరించింది. అయితే భూమి ఇంకోసంపద ఇచ్చింది. నీవే అనుభవించు” అని ఆనుగ్రహించారు. శ్రేష్ఠి సంతోషముతో నాయనగారి పాదసన్నిధిలో వ్రణమిల్లి లేచి

వాద్యములు మోగిస్తూ వెళ్ళిపోతున్నాడు.”

సరవాహనుడు తనతండ్రి ధర్మబుద్ధిని కొనియాడి మంత్రులతో “చిత్రము: అదృష్టదేవత జనుల ఉచ్చసీఛస్థితులతో క్రిడిస్తుంది” అన్నాడు. “అవును విధివిలాసము ఇలాగే ఉంటుంది” అని గోముఖుడు కథ ప్రారంభించినాడు;

స ము ద్ర శూ రు ని క థ

వెనుకటిరోజుల్లో హర్షవర్మ పరిపాలించే హర్షనగరములో సముద్ర శూరు డనే ధర్మాత్ముడు ఉండేవాడు వ్యాపారార్థము ఆశ్రేష్ఠి సువర్ణ ద్వీపానికి వెళ్ళి ఓడ యెక్కినాడు. ప్రయాణము బాగానే సాగింది. కాని సువర్ణద్వీపము చేరకుండానే తుఫానుచలరేగి నావను నాశము చేసింది. సముద్రశూరుడు నడుముబిగకట్టుకొని నీటిలోకి దూకి ఈదుతూ ఉంటే మనుష్యశవము దగ్గరికి కొట్టుకువచ్చింది; అది ఆధారము చేసుకొని ఈదుతూ ద్వీపము చేరుకున్నాడు. శవమునడుమునకట్టిన శాటిలో రత్నాలు చెక్కిన కంఠాభరణము ఉన్నది. అది తీసుకొని సముద్ర స్నానము చేసి కలశపురము వెళ్ళి దేవాలయపుష్కరిణిలో స్నానము చేసి బడలికవల్ల అక్కడే పడుకొని నిద్రపోయినాడు.

రాజభటులు వచ్చి ఆకంఠాభరణమును గుర్తించి రాజపుత్రిక చక్రనేన మెడలో నగ అతడే అవహరించినా డని తలచి అతనిని రాజు సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. నేను నిర్దోషి నని అతడు చెవుతున్న సమయములో గడ్డ హఠాత్తుగా వచ్చి ఆకంఠాభరణాన్ని తన్నుకొని ఎగిరిపోయింది. రాజు సముద్రశూరునికి ఉరిశిక్ష వేసినాడు. వర్తకుడు విచారముతో మహేశ్వరుని ప్రార్థించినాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి సంగతు లన్నీ చెప్పి ఈనాధువును సత్కరించి పంపవలసింది అనివల్లికింది. రాజు అతనికి ధన మిచ్చి విడిచిపెట్టినాడు.

సముద్రశూరుడు పడవ యెక్కి, సముద్రము నాటి, పుష్పాక్షయ
లతో చేరి. ఒకానొకసాయంకాలము అరణ్యమలతో ప్రయాణము
చేసి రాత్రి అక్కడ ఆగినాడు. దొంగలగుంపు వచ్చి బిడారమువీధి
పడ్డది. సముద్రశూరుడు మేలుకొని ఉండడముచేత పుష్పాక్షయ చికినీ
చాటుగా వెళ్ళి మర్రిచెట్టుమీది కెక్కినాడు. దొంగల గుంపు ప్రయాణము
హరించుకు పోయినారు. శ్రేష్ఠి విచారముతో చెట్టుమీది నే ఉండి
తెల్లవారుతూ ఉండగా పైకి చూచినాడు. కాంతి పుంజుకు కనబడ్డది.
పై కొమ్మమీది కెక్కి పరిశీలిస్తే అక్కడ గద్దగూటితో రక్షా భరణా
లున్నవి. స్వర్ణద్వీపములో గద్ద తన్నుకొనిపోయిన శంతాభరణము
కూడా అందులో ఉన్నది. అవి అన్ని తీసుకొని సముద్రశూరుడు
సంతోషముతో చెట్టుదిగి హర్షపురము వెళ్ళి బంధువులతో సహా
హాయిగా కాలక్షేపము చేసినాడు. యోగ్యునికి మధ్యమధ్య కష్టాలు
వచ్చినా చివరకు సాఖ్యము లభిస్తుంది. ఇది అంతా విధివిలాసము.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పిన కథకు సంతోషించి సరవాహనుడు
స్నానాదులకు లేచినాడు.

స మ ర తు ం గు ని క థ

మరునాడు సరవాహనదత్తుడు ఆస్థానములో ఉండగా అతని బాల
నేవకుడు సమరతుంగుడు వచ్చి “దేవా, మా దాయాది సంగ్రామ
వీరుడు తన పుత్రచతుష్టయముతో మాదేశమును నాశము చేసినాడట.
నేను వెళ్ళి వారిని పట్టి కట్టి యిక్కడికి తెస్తాను. దేవరతు ముందుగా
విన్నవించుకొంటున్నాను” అని బయలుదేరినాడు. అతనికి సేన చాలా
తక్కువ అని తనసేన పంపినాడు సరవాహనుడు. ఈసేనాసహాయ్యము
లేకుండానే సమరతుంగుడు దాయాదులను గెలిచి కట్టి తీసుకొని వచ్చి
నాడు. సరవాహనుడు అతనిని సన్మానించి ప్రశంసించినాడు.

గోముఖుడు “దేవా, చమరువాల మహారాజు కథ ఆకర్షించండి” అని ప్రారంభించినాడు.

చ మ ర వాల మ హా రా జు

హస్తినాపురము వలతున్నాడు చమరువాలుడు అతనిదాయాదలు సమరబలాదులు అయిదుగురు అన్నిపక్కలా దేశాలు వలతున్నాడు. వాళ్ళు ఒకసారి ఆలోచించి “ఈచమరువాలుడు మనలను విడివిడిగా వేధిస్తున్నాడు. అందరమూ కలిసి ఇతనిని పట్టుకొందాము” అని నిర్ధారణ చేసుకొని దండెత్తడానికి శుభముఃసూర్తము చూడవలసిందని జ్యోతిష్కుని కోరినారు. అతడు గుణించి “సంవత్సరములోగా మంచి ముహూర్తము లేదు. అయినా అతని మీదికి ఎందుకు పోతారు? అతనికంటే మీకే ఎక్కువసంపద లున్నవి” అని ఈకథ చెప్పినాడు.

ఆ ర్థ వ ర్మ - భో గ వ ర్మ లు

కాతుకపురములో బహుసువర్ణకు డనే రాజుకు యశోవర్మ అనే క్షత్రియనేవకు డున్నాడు. అతడు ఎన్నిమార్లు అర్థించినా “నేను ఇవ్వ వలె ననుకొంటున్నాను! కాని దైవము అడ్డుపడుతుంటే ఏమిచెయ్యను” అని రాజు తప్పించుకొంటున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు సూర్యగ్రహణము వచ్చింది. దానధర్మాలు చేస్తున్న రాజును సమీపించి యశోవర్మ “దేవా, నాకు ఏమీ ఇవ్వనియ్యని సూర్యదేవుడు ఇప్పుడు రాహుగ్రస్తుడయినాడు. ఈసమయములోనే దేవర నాకు ఏమయినా అనుగ్రహించాలి” అని విన్నవించినాడు. రాజు సంతోషించి అతనికి చాలా వస్తువులూ ధనమూ ఇచ్చినాడు. అవి వ్యయ మయినతర్వాత మళ్ళీ అతడు ప్రార్థించినా రాజు ఏమీఇవ్వలేదు. ఇంతలో అతనిభార్య చనిపోయింది. ప్రాణము విసిగి యశోవర్మ వింధ్యవాసినీదేవి సన్నిధికి వెళ్ళి అభీష్టసిద్ధి కావాలి; కాదా

ప్రాణ లయినా పోవాలి అని దర్భలు పరుచుకొని ఘోరతపస్సు చేసినాడు. స్వప్నములో అమ్మవారు ప్రత్యక్షమయి “వత్సా, నీకు అర్థశ్రీ కావలెనా? భోగశ్రీ కావలెనా?” అన్నది. ‘తల్లీ, నాకు భేదము తెలియదు’ అన్నాడు యశోవర్మ. ‘మీదేశములో భోగవర్మ అర్థవర్మ అని ఇద్దరు వణిజులున్నారు. వాళ్ళను చూచి నీకు ఎటువంటి శ్రీకావలెనో కోరుకో’ అన్నది దేవి.

మరునాడు యశోవర్మ భోజనము చేసి కౌతుకపురము చేరి ముందు అర్థవర్మ యింటికి వెళ్ళినాడు. అతడు యశోవర్మను భోజనానికి ఉండమన్నాడు. ఇద్దరూ భోజనము ప్రారంభించారు. సుష్టుగా భోజనము చేస్తున్న యశోవర్మ వణిజుని చూచి “మిత్రమా, సరిగా ఏమీ తినవేమి?” అన్నాడు. “ఈ తిన్నదే ఎక్కువ. నాకు జీర్ణము కాదు” అన్నాడు అర్థవర్మ. రాత్రి యశోవర్మ మళ్ళీ తృప్తిగా భోజనము చేసినాడు. అర్థవర్మ కాసినిపాలు మాత్రము తాగినాడు. తర్వాత ఇద్దరూ ఒకగదిలోనే నిద్రించినారు. యశోవర్మకు స్వప్నములో భయంకరాకారులు కనబడి, అర్థవర్మను పట్టుకొని “దౌర్భాగ్యుడా, రోజూ కంటే ఈవేళ ఎందుకు ఎక్కువ భోజనము చేశావు?” అని కర్రలతో కొట్టినారు. ఇంతలో యశోవర్మకు మెళుకువ వచ్చింది. అర్థవర్మ కడుపులో శూలనొప్పితో బాధపడుతూ రోదనము చేసినాడు. పరిచారకులు వచ్చి అతనికడుపు నొక్కినారు. అతడు తిన్న తిండి కక్కుకొన్నాడు. కడుపునొప్పి తగ్గింది. ఎందుకు ఇతనిసంపద! నిరుపయోగము’ అనుకొంటూ యశోవర్మ రాత్రి గడిపి మరునాడు భోగవర్మ యింటికి పోయినాడు.

భోగవర్మ అతనిని భోజనార్థము నిలిపినాడు. అతనియింట్లో విశేష ధనమున్నట్టు కనబడ లేదు; కాని అంతా శోభాయమానముగా ఉన్నది. భోగవర్మ దళారివ్యాపారము చేస్తాడు. యశోవర్మ యెదటనే అతడు ఒకరిపరకులు మరొకరికి అమ్మి వెంటనే లాభము తీసి, నేపథ

చేత దీనారములు భార్యకు పంపినాడు. ఇంతలో ఇచ్చాభరణుడు నేమిటాడు వచ్చి తనయింటికి విందుకు పిలిచి నేహితు లంతా వచ్చారనీ, భోగవర్మ కోసమే ఎదురు చూస్తున్నారనీ చెప్పి బలవంతము చేసినాడు. “ఈవేళ రావడానికి ఏలు లేదు. ఈ అతిథి ఉన్నాడు” అని అతడు అనేసరికి “ఈయనకూడా రావాలి. ఈయనమాత్రము మాకు చెలికాడు కాడా?” అని ఇచ్చాభరణుడు ఇద్దరినీ తీసుకువెళ్ళినాడు. అక్కడ మిత్రులిద్దరూ మృష్టాన్నభోజనము చేసి ఇంటికి వచ్చి, రాత్రి మళ్ళీ భోగవర్మయింట్లో విందు ఆరగించినారు. రాత్రి పుచ్చుకోడానికి ఆసవము ఉన్నదా అని భోగవర్మ అడిగితే లేదని పరిచారకులు చెప్పినారు. అపరరాత్రి దాహ మయితే వట్టిసింపు ఎలా తాగడము అంటూ భోగవర్మ పండుకొన్నాడు. అతని సమీపములోనే యశోవర్మ శయనించినాడు. స్వప్నములో అతనికి కొందరు పురుషులు కనబడినారు. కొంతమంది ఆయింట్లోకి వచ్చి తక్కినవాళ్ళనుచూచి దొర్బాగులారా, భోగవర్మకోసము ఆసవము ఎందుకు జాగ ర్తచేసి ఉంచలేదు? అపరరాత్రి వేళ దాహమయితే ఎలాగు? అని వాళ్ళను కర్రలతో కొట్టినారు. తప్పు క్షమించాలి అని వాళ్ళు బతిమాలుకొన్నారు. తర్వాత వాళ్ళు వెళ్ళిపోయినారు. యశోవర్మకు మెళుకువవచ్చింది. భోగవర్మ విశ్వర్యానికి ఆనందిస్తూ అర్ధవర్మ సంపదను అసహ్యించుకొంటూ అతడు నిద్రపోయినాడు.

తెల్లవారిన తర్వాత యశోవర్మ మిత్రునివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వింధ్యవాసినీదేవి సన్నిధానానికి వెళ్ళి తపస్సు చేసి ఆమెను మెప్పించి భోగశ్రీ కావలె నని వేడినాడు. అమ్మవారు అనుగ్రహించింది. భోగమున్న సంపద ఉత్తమము.”

ఎందుకు మీరు చమరవాలుని సంపదకోసము ఆశిస్తారు? అతని మీదికి దండయాత్ర యెందుకు? పైగా లగ్నశుద్ధి లేకుండా బయలుదేరితే జయము కలగదు.

గణకుడు ఇలా బోధించినప్పటికీ వారు వినక చమరవాలమహారాజు మీదికి యుద్ధయాత్ర చేసినారు. చమరవాలుడు స్నానముచేసి మహేశ్వరుని పూజించి అరవై శుభనామములతో స్తుతి చేసినాడు. 'రాజన్, నీకు భయము లేదు. శత్రువులు ఓడిపోతారు' అని ఆకాశవాణి పలికింది. అతడు మహోత్సాహముతో సంసిద్ధుడై శత్రువుల మీదికి బయలు దేరినాడు. అతనికి ఇరవైలక్షల కాల్బలము, లక్షగుర్రాలు, పదివేలయేనుగులు మాత్రము ఉన్నవి. అతని శత్రువులకు కోటికాల్బలము, మూడులక్షలగుర్రాలు, ముప్పైవేల యేనుగులూ ఉన్నవి. వీరు డనే ప్రతిహారుడు ముందు వెళుతున్నాడు. చమరవాలుడు అతనితర్వాత యుద్ధరంగములో ప్రవేశించినాడు. తనసైన్యముకంటే శత్రుసేన చాలా మెచ్చుగా ఉన్నప్పటికీ వైరులను సంహరించి ఎదురు వచ్చిన సమర బలుని బలైముతో పొడిచి పడవేసి పాశముతో కట్టివేసినాడు. సమర శూరుడు ఎదుర్కొంటే అతనికి అదేగతి పట్టింది. ప్రతిహారుడు సమర జితుని పట్టి కట్టి ప్రభువు దగ్గరకు తీసుకొని వచ్చినాడు. సేనాపతి దేవబాగుడు ప్రతాపచంద్రుని పట్టుకు వచ్చినాడు. కోపముతో ప్రతాప సేనుడు చమరవాలునిమీదికి దూకినాడు. 'ఇద్దరికీ యుద్ధము జరిగింది. చివరకు ప్రతాపసేనుడు పట్టుపడినాడు. శత్రుసేన చల్లా చెద రయి యింది. నువ్వరము, రత్నములు, రాణివాసస్త్రీలు అతని వశ మయినారు. అందులో ప్రతాపసేనుని భార్య యశోలేఖ అనే నామధేయము కల మహాదేవి లభించింది. చమరవాలుడు విజయము పొంది నగరము ప్రవేశించి వీరునికి దేవబలునికి చాలా బహుమానా లిచ్చినాడు. యుద్ధములో లభించడముచేత ధూత్రధర్మప్రకారము యశోలేఖాదేవిని తన రాణివాసములో చేర్చుకొన్నాడు. చపలస్వభావము కలది కావడము చేత ఆమె అంగీకరించింది.

తర్వాత యశోలేఖాదేవి ప్రార్థించడముచేత చెరలో ఉన్న రాజులను

అయిదుగురినీ చమరవాల మహారాజు విడిపించి సత్కరించి వారి వారి రాజ్యాలకు పంపివేసి తాను సుఖముగా కాలము గడిపినాడు.

స్వబలము పరబలము గ్రహించలేక ద్వేషమే పెట్టుకొన్న వాళ్ళు వెనుకముందులు చూడక యుద్ధములోకి దిగి పరాజయము పొందు తారు. ధీరునికి విజయము కలుగుతుంది.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పగా సరవాహనుడు చాలా సంతోషించినాడు. ఆనాటిరాత్రి అతడు స్త్రీగోష్ఠిలో స్వయముగా సంగీతము పాడినాడు.

త ర ం గ ము : ౫౫

మరునాడు సరవాహనదత్తుడు అలంకారవతి మందిరములో ఉండగా అంతఃపురరక్షకు డయిన సౌవిదల్లుని సోదరుడు వచ్చి మంత్రుల సన్నిధిలో ప్రభువును ఉద్దేశించి “దేవా నేను ఈమరుభూతి సేవ రెండుసంవత్సరాలు చేసాను. నాకూ నాభార్యకూ అన్నవస్త్రాలు మాత్రము ఇచ్చినాడు. సంవత్సరానికి యాభైదీనారాలు ఇస్తా నని మొదట చెప్పినాడు. అనడమే కాని ఏమీ ఇవ్వలేదు. వెళ్ళి అడిగితే కాలితో తిన్నినాడు. అందుచేత దేవరవారి హజారములో భోజనము మానివేసి కూర్చున్నాను. దేవరవారు విచారణ చెయ్యకపోతే నేను అగ్నిప్రవేశము చెయ్యాలి. ఇంతకంటే ఏమి చెప్పుకోను” అని విజ్ఞాపన చేసినాడు. “దేవా, ఇతనికి దీనారాలు ఇవ్వవలసిన మాట సత్యమే. కాని, ఇప్పుడు నాదగ్గర దీనారాలు లేవు” అని మరుభూతి అన్నాడు. ప్రభువు మరుభూతితో “ఏమి మూర్ఖత! వెంటనే వెళ్ళి ఇతనికి దీనారాలు ఇచ్చిరా” అని చెప్పినాడు. అందరూ నవ్వినారు. మరుభూతి సిగ్గుపడి వెంటనే దీనారాలు తెప్పించి అతనికి ఇచ్చినాడు.

అప్పుడు గోముఖుడు సరవాహనునితో “దేవా, మరుభూతిని అని లాభ మేమి! సృష్టి చిత్ర చిత్రముగా ఉన్నది. చిరదాత అనే రాజు భృత్యుడు ప్రసంగుడు, వారికథ చెప్తుతాను.

చిరదాత ప్రసంగుడు

పూర్వకాలములో చిరపురమును చిరదాత అనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయన మంచివాడయినా దగ్గరఉన్న వాళ్ళు అయోగ్యులు. దేశాంతరమునంచి ప్రసంగుడు అనే పురుషుడు ఇద్దరు మిత్రులతో సహా వచ్చినాడు. వచ్చి రాజు కొలువులో కుదిరి అయిదుసంవత్సరాలు సేవచేసినాడు. ఉత్సవసమయాలలో నయినా రాజు అతనికి ఏమీ ఇవ్వలేదు. రాజు సన్నిధానములో విజ్ఞాపన చెయ్యడానికి వారికి అవకాశము చిక్కనే లేదు. ఎప్పుడూ పరివారజనము వీధిలో ఆటంకము కల్పించేవారు.

ఒకానొక సమయములో రాజపుత్రుడు చనిపోయినాడు. ఆ బాలుని కోసము విచారపడుతూ, ఉన్న రాజుచుట్టూ పరివారము ఉన్నది. వద్ద అంటూ ఉన్నప్పటికీ ఆ సమయములో ప్రసంగుడు రాజుతో “దేవా, బహుకాలమునుంచీ మేము మీ సేవ చేస్తున్నాము. తమరు ఏమీ అనుగ్రహించలేదు. రాజపుత్రుడు పెద్దవాడయిన తర్వాత మమ్మల్ని కనికరిస్తాడని ఆశ పెట్టుకొని కొలువులో ఉన్నాము. ఇప్పుడు కుమారుని దైనము ఎత్తుకపోయింది. ఇక్కడ మాకు ఇక మీదట ఏమీ పనిలేదు” అని ప్రభువుకు నమస్కరించి మిత్రులతో సహా బయలుదేరినాడు.

రాజుకు మనసు కరిగింది. “వీళ్ళు బాలునిమీద ఆశ పెట్టుకొని ఉన్నారు. ఇటువంటి భృత్యుల్ని వదులుకోగూడదు” అని చిరదాత వారిని వెనుకకు రప్పించి దారిద్ర్యము కనబడకుండా చాలా ధనము ఇచ్చినాడు.

లోకులస్వభావాలు చిత్రముగా ఉంటవి. చిరదాత తన భృత్యులకు సకాలములో ఏమీ ఇవ్వక అకాలములో అన్నీ ఇచ్చినాడు.

కనకవర్షుని కథ

ఇలా చెప్పి కథాఖ్యానప్రసాదముడయిన గోముఖుడు రాజకుమారుని ఆజ్ఞప్రకారము మరొక కథ ప్రారంభించినాడు. పూర్వము గంగానదీ

తీరాన కనకపురము ఉండేది. కనకవర్షుడు ఆనగర పరిపాలకుడు. వానుకి పుత్రుడు డయిన ప్రియదర్శనుడు అతని తండ్రి. యశోధర అతని తల్లి. ఆయన చాలా యోగ్యుడు.

శరత్కాలములో ఒకనాడు కనకవర్షుడు చిత్రసాసాదము మీదికి వెళ్లి, అక్కడనుంచి కనబడే విచిత్రదృశ్యాన్ని వర్ణించే సమయములో ప్రతీహరుడు వచ్చి “మహాప్రభూ, విదర్భ దేశమునుంచి చిత్రకారుడు వచ్చి తన పేరు రోలదేవు డనీ తనకు సాటి చిత్రకారుడు ఎవడూ లేడనీ వస్త్రముమీద చిత్రించి సింహద్వారమువద్ద కట్టినాడు” అని విన్నపము చేసినాడు. ప్రభువు చిత్రకారుని లోపలికి రప్పించినాడు. రోలదేవుడు రాజుకు సమస్కరించి “దేవా, మీపాదపద్మదర్శన కాంక్ష చేత ప్రతిష్ఠ వస్త్రఖండముమీద లిఖించి సింహద్వారములో ప్రకటన చేశాను. విజ్ఞానమదముచేత ఈపని చెయ్యలేదు. ఈ అవినయకార్యము దేవరవారు తమింది ఏచిత్రము లిఖించ మని ఆనతి ఇస్తారో నా కథా నైపుణి నఫలముకావాలి” అని విన్నవించినాడు. రాజు సంతోషించి అతనిని ఆదరించి కూర్చోబెట్టి “ఉపాధ్యాయా, నీయిష్టము వచ్చినది చిత్రించి చూపించు. నీవిద్యావిషయములో మాకు సంశయము లేదు. మాకు నేత్రోత్సవము చెయ్యవలె” నని అన్నాడు.

సౌందర్యహీనులను చిత్రించడ మెందుకు! ప్రభువు రూపమునే చిత్రించ వలసినదని అక్కడ ఉన్న వారు చెప్పినారు. రోలదేవుడు రాజు రూపమును లిఖించినాడు. చూచి అక్కడివా రంతా చాలా బాగున్నదని రాజు పార్శ్వములో రాణులతో ఎవరినైనా చిత్రించి మాకు కన్నులపండువు చెయ్యవలె” నని కోరినారు.

రోలదేవుడు రాణివాసమును బాగా పరిశీలించి చూచి ఇలా అన్నాడు. “వీరందరూ సౌందర్యవతు లయినప్పటికీ ప్రభువువారికి తగిన తరుణి విదర్భ దేశములో కుండిననగరాన ఉన్నది. ఆ దేశప్రభువు

దేవశక్తి. పట్టమహిమి అనంతవతి. వారిపుత్రిక మదనసుందరి. ఆమెరూప లావణ్యగుణ వంశప్రతిష్ఠలలో మన మహారాజుకు తగినది.

మదనసుందరి ఒకనాడు చేటికద్వారా నన్ను అంతఃపురానికి ఆహ్వానించింది. ఆసమయములో ఆమె ఒంటినిండా మంచిగంధము పూసుకొని తామరతూండ్లు ధరించి తామరాకు పానుపుమీద పండుకొని ఉన్నది. చెలికత్తెలు అరటాకులతో విసురుతున్నారు. ఆ సముఖము పాలిపోయి విరహబాధ పడుతున్నట్టు స్పష్టముగా కనిపించింది. “చెలులారా, ఎందు కీ శీతలోపచారాలు! ఈ చల్లని వస్తువులవల్ల నాకు తాపము హెచ్చుచున్నది” అని పలికింది. ఆమెస్థితికి చెలికత్తెలు ఏమీ తోచక విచారముతో ఉన్నారు. నేను నమస్కరించి ఆమె సముఖాన కూర్చున్నాను. “ఉపాధ్యాయా, ఇటువంటి చిత్తరువు వ్రాసి పెట్టు” అని మదనసుందరి తూలిక పట్టుకొని వణుకుతున్న హస్తముతో నెమ్మదిగా నేలమీద నుండరమూర్తిని లిఖించి చూపింది.

నేనుకూడా ఆనుందరాకారుని పటముమీద చిత్రించి “ఈయన ఎవరో కామరూపుడు! ఈమె ఇతనిని ఇదివరలో చూచి ఉండను. అయినప్పటికీ ఈమె విరహబాధకు ఇతడే కారణభూతుడు. ఈమె జనకుడు దేవశక్తి చండశాసనుడు. ఈసంగతి ఆయనకు తెలిస్తే నన్ను క్షమించడు. తక్షణమే ఇక్కడనుంచి వెళ్ళడము మేలు” అని భావించి రాజపుత్రికి నమస్కరించి సత్కారాలు అందుకొని బయలుదేరినాను.

మదనసుందరి మీసంగతివిని మీయందు అనురక్తురాలయినట్టు ఆమె చెలికత్తెల మాటలవల్ల గ్రహించినాను. చాటుగా ఉండి ఆమెరూపము పటముమీద చిత్రించి మీపాదసన్నిధానానికి తెచ్చాను. మాటిమాటికి ఆమె రూపము చిత్రించడము కష్టము.”

ఆమె చిత్తరువును చూపించమని కనకవర్షుడు కోరినాడు. రోలదేవుడు నైదురుగొట్టములోనుంచి మదనసుందరి పటము బయటకుతీసి రాజుకు

చూపించినాడు. రాజు నుందరీహాసముచూచి మనవరకును నొకరినొకడు. తర్వాత రోలదేవునికి నువర్ణము లిచ్చి పంపి పటము పంపి భావ్య భారములోకి వెళ్ళి పటముమీదనే దృష్టి ఉంచి తక్కిన పటములను మానుకొన్నాడు. తన అందచందాలకు నలభు చెందిన పటమును పెట్టిన విరహబాధకు ప్రతిఫలముగా తానే యిప్పుడు నువర్ణము భాగ్య పడడము ప్రారంభించినాడు. క్రమేణా రాజు చిక్కిపోయి పటము మీదికి తని ఆవృత్తులు అడిగితే నిజము చెప్పినాడు. చా రూర అంటిపించి కన్యను యాదించడానికి దేవత క్తి దగ్గరికి సంగమస్వామి అనే బ్రాహ్మణ దూతను పంపినారు. ఆయన కులీనుడు, కార్యవేది, కాల్బాళు, మధుర వాక్కు కలవాడు. సంగమస్వామి వెలగల పరికరాలు పట్టించుకొని కుండిననగరానికి వెళ్ళి దేవత క్తి దర్శనము చేసి తన ప్రభువును ఆయన కన్యను ఇవ్వవలసిందని వేడినాడు.

దేవత క్తి ఆలోచించి సరే అని మదననుందరిని పిలిపించి బ్రాహ్మణ దూతకు చూపి ఆమెచేత సృత్యము చేయించి, సంగమస్వామిని సుప్రీతునిచేసి సత్కరించి పంపినాడు; “వివాహముహూర్తము నిర్ణయించి ముందుగా మాకు తెలియజేయ వలె” నని చెప్పి సంగమస్వామి వెంట తనదూతను పంపించినాడు.

తనప్రభువుసన్నిధికి చేరి సంగమస్వామి కార్యసిద్ధి అయినదని తెలిపినాడు. రాజు ప్రతిదూతను సత్కరించి, మదననుందరికి తనమీద అనురాగ మున్న దని అతనివల్ల విని లగ్నము నిర్ణయించినాడు. తర్వాత సకాలానికి కనకవర్షుడు పరివారసమేతముగా కుండినపురము చేరగానే దేవత క్తి ఎదురు వచ్చి అతనిని రాచనగరులోకి తీసుకుపోయినాడు. ఆరోజు కనకవర్షుడు విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు. మర్నాడు మహా వైభవముతో వివాహము జరిగింది. తనరాజ్యము తప్ప తక్కిన సమస్త సంపదలూ దేవత క్తి అల్లునికి అరణ మిచ్చినాడు. కనకవర్షుడు మామ

గారి యానందో చింతనకు లబ్ధి లభ్యమై సూత్రవిభాగవ్యవస్థలో సరియగురానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అతని సత్సత్త్వము లక్షణముగా ఉన్నట్లు దుష్టాని మిఠా నృష్ట్యులకు దుష్టత్వ ముదనమొందెననినాడనే విశ్వము అభిమానము.

ఇంతలో నసంతముతువు వచ్చింది. కోకిలలు కూడా సాగినవి. కనకవర్షుడు అంతఃపురాంగనలతో విహారార్థము మధుమద్యానములో ప్రవేశించినాడు. మోగటం అందరూ పూలు కోసి పలకేలి కోసము గోదానదీనదీలో దిగినాడు. వస్త్రములు లేకుండా కొంతసేపు జలక్రీడ జరిగింది. రాజు ఒకరాణి స్తనములమీద చేతితో నీళ్ళు కొట్టినాడు. మదనసుందరి ఈర్ష్యతో “ఎంతసేపు నదీజలాన్ని కల్లోలము చెయ్యడము?” అని వెలుపలికి వెళ్ళి, చీరకట్టుకొని ప్రియునిమీద కోపగించి తన చలికల్తెలతో అంతఃపురానికి వెళ్ళిపోయింది.

కనకవర్షుడు సంగతి గ్రహించి జలక్రీడ చాలించి మదనసుందరి మందిరానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడి వంజరాలలో ఉన్న చిలుకలుకూడా రాజుతో లోపలికి వెళ్ళవద్దు అన్నవి. రాజు పోయి కోపముతో ఉన్న మదనసుందరిని చూచినాడు. ఆమె చెక్కిట చెయ్యి పెట్టుకొని నేత్రముల వెంట బొప్పబిందువులు రాలుతుండగా గద్గదస్వరముతో ద్విపదీ ఖండము పాడుతున్నది.

“జగ విరహో న సహిజ్జగ మాణో సుహా వి పరివజ్జణీట తే
విరహో హిలల సహిజ్జగ మాణో (వప్య) పరివజ్జణీ ట తే.
ఇల జాణిడోణ నిడణం చిట్టను ఓలమ్మిడోణ ఇక్కడరమ్
ఉహ అతడదిణ్ణపాట మజ్జణి విడిట ధువం విణిస్సిహసి.”

సహింపలేవేని స్వాంతమా, విరహ
ముజ్జగించుట కోప ముచితము నీకు.
ఒకవేళ విరహంబు నోర్చెద వేని
నూనాళివృద్ధియే మంచిది నీకు.

ఇందులో నొకదానినే గ్రహించి
నిపుణముగా నీవు నిలువగా వలయు.
ఉంచుచో పాదములు భయతటాల
మధ్యమునం బడి మడియుట ధ్రువము.

కోపదశలో కూడా చాలా మనోహరముగా ఉన్న ప్రియురాలిని రాజు సమీపించి పెడమొగము పెట్టినప్పటికీ ఆమెను కాగలించుకొని బతిమాలినాడు. ఆమె చెలికత్తెలు రాజు దోషమును చమత్కారముగా నూచించారు. కనకవర్షుడు తనను నిందించుకొని ఆమె పాదాలమీద వాలినాడు. ఆమె కన్నీరు తుడుచుకొని స్రవన్నరాలై అతని కంఠము కాగలించుకొన్నది. ప్రణయకలహనంతరము రాజు ఆమెతో ఆరాత్రి గడపినాడు.

స్వప్నములో వికృతస్త్రీ కనబడి రాజు మెడలో ఉన్న హారమునూ శిరోరత్నమునూ అపహరించింది. బేతాళుడు వచ్చి రాజుతో మల్ల యుద్ధము ప్రారంభించినాడు. రాజు అతనిని భూమిమీద పడవేసినాడు. బేతాళుడు రాజును బుజానెవత్తుకొని ఆకాశమాగ్ధానపోయి సముద్రములో విడిచిపెట్టినాడు. రాజు కష్టముమీద సముద్రతీరము చేరినాడు. చూచు కొనేసరికి అతనిమెడలో హారమూ, తలమీద శిరోరత్నమూ ఉన్నవి.

తెల్లవారిన తర్వాత తనకు పరిచితుడయిన ఒకానొక క్షుపణకుడు తనసన్నిధికి వచ్చినప్పుడు రాజు స్వప్నవృత్తాంతము అతనికి చెప్పి ఫలము తెలియజేయవలె నని కోరినాడు.

అందుకు క్షుపణకుడు “అప్రియవార్త చెప్పకూడదు. అడిగినప్పుడు సత్యము చెప్పకుండా ఉండరాదు. హారమూ, రత్నమూ పోవడము చేత దేవితోనూ కుమారునితోనూ మీకు వియోగము కలుగుతుంది. సముద్రములోనుంచి ఒడ్డుకు చేరడమునల్ల దుఃఖము తొలిగి నుఖము

శంకరాచార్యులతో మళ్ళీ సమాగమము అవుతుంది” అని కనుకనెను.

చాళుక్యునిది “ఇంతవరకూ నాకు కుమారుడు లేడు. ఇక ముందు కుమారుడు” అన్నాడు. ఇంతలో కే అక్కడికి రామాయణ పౌరాణికము చెప్పుతాడు. పుత్రులకోసము పరితపించిన దశరథమహారాజు కథ ఆపౌరాణికునివల్ల రాజు విన్నాడు.

పుత్రోత్పత్తిమీదికి దృష్టి మరలి రాజు ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆలోచనల్లా పరధ్యానముగా గడిపినాడు. రాత్రి నిద్రపట్టలేదు. తలుపులు మూసి బంటరిగా రాజు గదిలో శయ్యమీద పండుకొని ఉన్నాడు. తలుపులు తెరవకుండానే ఒకానొక స్త్రీ లోపలికి వచ్చింది. చూచి ఆశ్చర్యపడి లేచి రాజు ఆమెకు నమస్కరించినాడు. ఆమె ఆశీర్వదించి “నాయనా నేను నాగరాజు వాసుకి పుత్రికను. మీనాయన నాతమ్ముడు. నామెను రక్షింపఁ. కనపడకుండా ఉండి నిన్ను సర్వదా సంరక్షిస్తున్నాను. ఈవేళ నీవు చాలా విచారముతో ఉండడముచేత నీకు కనబడినాను. నీకష్టముచూచి ఓర్పుకోలేను” అని చల్లగా అన్నది.

“అత్తా నీఅనుగ్రహమువల్ల నేను కృతార్థుడను. కుమారుడు లేడని నాకు విచారము కలిగింది. స్వర్గప్రాప్తికోసము దశరథుడు మొదలయిన రాజులు పుత్రులను కోరినారు. నావంటివానికి కొమారునిమీద కోరిక ఉండదా?” అన్నాడు కనకవర్షుడు.

రత్నప్రభ మేనల్లునితో “నాయనా, ఇందుకు మార్గము చూపిస్తాను. కుమారస్వామి సన్నిధికి వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి. నీశిరస్సుమీద కుమారజలధార దుర్భరంగా పడుతుంది. నీశరీరములో నేను ప్రవేశిస్తాను. నీవు ఆభారము ఓర్పుకోగలుగుతావు. అన్నివిఘ్నాలనూ జయించి అభీష్టము పొందుతావు” అని చెప్పి అంతర్ధానము పొందింది. రాజు సంతోషించి ముగ్ధుడై రాజ్యము తనమంత్రుల అధీనము చేసి పుత్రేచ్ఛతో కుమార

స్వామి పాదసన్నిధికి వెళ్ళినాడు.

కనకవర్షుడు తీవ్రతపస్సు ప్రారంభించినాడు. అతని శరీరములో ప్రవేశించిన నాగరాగస రక్షప్రభ శక్తివల్ల అతడు అన్నిశ్రమలూ ఓర్పుకోగలిగినాడు. ఇంతలో కుమారస్వామి జలధార అతనిశిరస్సుమీద పడుగువలె పడడము ప్రారంభించింది. లోపల ఉన్న నాగస్త్రీ బలము చేత అతడు ఆభారము సహించినాడు. రాజుకు విఘ్నములు కలిగించ మని కుమారస్వామి వినాయకునితో చెప్పినాడు. ఎడతెగకుండా రాజు తలమీద పడుతున్న జలధారలో వినాయకుడు పెద్ద పామును సృష్టి చేసినాడు. రాజు చలించలేదు. వినాయకుడు తన దంతముతో రాజు రొమ్ము కుమ్మినాడు. కనకవర్షుడు ఆపోట్లు సహించి వినాయకుని ఇలా స్తోత్రము చేసినాడు.

సర్వార్థసంసిద్ధినిధీ, కుంభోపమ స్వరూప, లంబోదరా, విఘ్నేశ్వరా, వ్యాఖాలంకారా, నీకు నమస్కారము! గజాననా, నీలీలాచాలిత కరా ఘాతముచేత బ్రహ్మదేవుని పంకజాసనమును కదలించి జయింపుము. శంకరప్రియా, నీవు సంతుష్టి నొందని యెడల సురాసుర మునీంద్రులకు గూడ సిద్ధులుండవు. ఘటోదర, శూర్పకర్ణ, గణాధ్యక్ష, మదోత్కల, పాశహస్త, అంబరీష, జంబక, త్రిశిఖాయుధ, అనెడి పాపహరములయిన నామములతో అష్టవష్టి సంఖ్యాస్థాన నియతముగా నిన్ను దేవతలు నుతించినారు. నిన్ను స్మరించి స్తుతించువారికి రణ రాజకుల ద్యూత, చౌర్య అగ్ని శ్వాపదాది కృతభయము కలుగదు ప్రభూ!

ఇలా వినాయకుని స్తుతించిన కనకవర్షునితో “రాజా, సంతుష్టి పొందినాను. ఇక నీకు విఘ్నము కలుగదు. నీకు కుమారుడు కలుగఁ తాడు” అని వినాయకుడు అంతర్ధాన మయినాడు.

తనజలపాతభారము ఓర్చుకొన్నందుకు కుమారస్వామి సంతోషించి కాజుతో “ధీరుడా, వరముకోరుకో” అని పలికినాడు. “దేవా,

నీ అనుగ్రహమువల్ల నాకు కుమారుడు కలగవలె” అన్నాడు రాజు. “సరే, నాగణాంశలో నీకు హిరణ్యవర్షు డనే పుత్రుడు పుట్టుతాడు” అని కుమారస్వామి విశేషానుగ్రహము చూపడానికి రాజును గర్భగృహము లోకి రమ్మని పిలిచినాడు.

కాపభయమువల్ల స్త్రీలు స్వామివారి గర్భగృహములోకి వెళ్ళరు. అందుచేత రాజు శరీరములో ఉన్న నాగస్త్రీ అతనిదేహము విడిచి కనబడకుండా వెళ్ళింది. రాజు గర్భగుడిలోకి పోయినాడు. కనకవర్షుని కాంతి తగ్గిపోయింది. కుమారస్వామి ఈమార్పు గమనించి ఆలోచించి గ్రహించి “నీవు మోసము చేసినావు. కాబట్టి నీకు పుట్టేపుత్రునితోనూ, భార్యతోనూ, వియోగము కలుగుతుంది” అని శాపము పెట్టినాడు.

రాజు మూర్ఛపోయి తెప్పిరిల్లి లేచి కుమారస్వామిని స్తుతించినాడు. స్వామి సంతోషి చెంది “రాజా, నీకు భార్యాపుత్రవియోగము సంవత్సర కాలము మాత్రమే ఉంటుంది. ఈలోగా మూడుసార్లు నీవు అపమృత్యువు తప్పించుకొంటావు. తర్వాత భార్యాపుత్రులతో సంయోగము కలుగు తుంది” అని అనుగ్రహించినాడు. రాజు స్వామికి ప్రణామము చేసి తన రాజధానికి వెళ్ళినాడు. కాలక్రమేణ మదననుందరిదేవికి కుమారుడు పుట్టినాడు. పుత్రుని వదనము చూచి తల్లిదండ్రులు నిర్భరానందము పొందినారు. కనకవర్ష మహారాజు మహాత్మ్యవము చేసి తన పేరు సార్థక మయ్యేలాగున నువర్ణము అర్థులకు వ్వించినాడు. బిడ్డకు పుట్టిన ఆరవ నాటి రాత్రివేళ ఆకాశాన చిన్నమబ్బు బయలుదేరి త్వరలో సభా మండలము యావత్తూ ఆక్రమించింది. కుంభవృష్టి కురిసింది. ఝంఝూ వాతము వృక్షాలను పెకలించి వేసింది. పురిటింటిలో సమస్తరక్షా విధానములూ ఉన్నప్పటికీ, తలుపుగడియవేసి ఉన్నప్పటికీ ఒకానొక స్త్రీ చేతితో చిన్నకత్తి పట్టుకొని ఇంట్లో ప్రవేశించి తల్లిపాలు తాగు తున్న శిశువును ఆపహరించి అక్కడ ఉన్న పరినాకస్త్రీలకు మైకము

కలిగించి బయలుదేరింది. రాణి మదననుండరి చేవి కేకలు వేసి 'ఎవరో రాక్షసి నాకుమారుణ్ణి ఎత్తుకుపోతున్నది' అని అరిచి వెంట బడ్డది. ఆ రాక్షసి శిశువుతో సహా సరస్సులో మునిగింది. రాణి పుత్రమోహము చేత సరస్సులో దూకింది.

ఆకాశము నిర్గులమయింది. తెల్లవారింది. సూతికాగృహములో స్త్రీలు యూవన్మందీ రోదనము చేసినారు. కనకవర్షుడు వచ్చి, భార్యా పుత్రులు పోవడముచేత మూర్ఛపోయి, తెప్పిరిల్లి, సంవత్సరభోగ్యమైన కుమారశాపము జ్ఞప్తికి వచ్చేవరికి రోదనము చేసినాడు. మంత్రులు ఎంత ఓదార్చినా శాంతించలేదు.

రాజు క్రమేణ పట్టణము విడిచి వింధ్యావనములో ప్రవేశించి విచారముతో తిరుగుతూ అలిసిపోయి సెలయేటిసీరు తాగి వృక్షచ్ఛాయలో విశ్రమించినాడు. ఇంతలో సింహము భయంకరముగా గర్జిస్తూ రాజుమీద పడబోయింది. ఎవరో విద్యాధరుడు ఆకాశమార్గాన వచ్చి సింహాన్ని రెండుముక్కలుగా నరికి, కనకవర్షుని సమీపించి "ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చినావు రాజా?" అని అడిగినాడు. "నన్ను ఎలా గుర్తించావు?" అన్నాడు రాజు. "వెనుక మనుష్యజన్మలో నేను నీ నగరములో ప్రవాసముచేసినాను. నీ నేన చేసి నీ సహాయంతో జేతాళ సాధనచేసి విద్యాధరుణ్ణి అయినాను. నిన్ను ఆనవాలు పట్టినాను. నీ ఋణము తీర్చుకోడానికి సింహాన్ని చంపినాను. నావేరు బంధుప్రభుడు" అని విద్యాధరుడు తెలియజెప్పినాడు.

కనకవర్షుడు సుప్రీతుడై "మిత్రమా, భార్యాపుత్రులు నాకు ఎప్పుడు లభిస్తారో చెప్పు" అన్నాడు. బంధుప్రభుడు విద్యాప్రభావముచేత నమస్తమూ గ్రహించి "నీవు వింధ్యవాసినీ చేవి దర్శనము చేసిన తర్వాత భార్యాపుత్రులతో నీకు పునస్సమాగమము. కాబట్టి అక్కడికి వెళ్ళు. నేను విద్యాధరులోకానికి వెళ్ళుతాను" అని గగనమార్గాన వెళ్ళి

పోయినాడు.

కనకవర్షుడు సంతోషించినప్పుడిగావింధ్యవాసిని కర్కశము బాటలు దేరినాడు. మార్గమధ్యములో వనగజము అతనిని తగిలుంది. బాజు గుంటలు ఉన్నవైపు పరుగెత్తినాడు. అడవియేనుగు అతని పైను బాజు, లోపలో గడ్డికప్పు వేసిన గోతిలో పొరచాటున పడి పట్టని వెందివగి. కనకవర్షుడు కష్టముమీద ప్రయాణము చేస్తూ ఒకానొక వనోద్యమము చేరి, స్నానముచేసి, తామరతూడులు తిని వృక్షచ్ఛాయలో సుగుణించి నిద్రపోయినాడు. ఇంతలో వేటకు వెళ్ళి తమపల్లెకు మరలి పోతున్న శబరులు ఆమార్గాన వస్తూ శుభలక్షణోపేషుడయిన కనకవర్షుని చూచి అమ్మవారికి బలి ఇవ్వడానికి తగినవాడని తలచి పుట్టించి వెళ్ళినారు. శబరునాయకుడైన ముక్తాఫలుడు కనకవర్షుని వింధ్యవాసిని దేవి మందిరానికి తీసుకు పోయినాడు. దేవీదర్శనము చేసి కనకవర్షుడు నమస్కారము చెయ్యగానే అతని కట్టు తెగి రాలిపోయినవి. శబరునాయకుడు ఆశ్చర్యపడి అతనిని బలి ఇవ్వకుండానే వదలిపెట్టినాడు. అమ్మవారి అనుగ్రహముచేతనూ, కుమారస్వామి వరప్రభావముచేతనూ అతనికి మూడవసారి మరణము తప్పిపోయింది. ఇంతలో శాపముకూడా పూర్తి అయింది. అతని ఆత్మ నాగాంగన మదననుందరినీ కుమారుణ్ణీ కూడా తీసుకువచ్చి “కనకవర్షా, కుమారస్వామివారి శాపము సంగతి తెలిసి, వీళ్ళను మానివాసానికి తీసుకుపోయి కాపాడినాను. నేటితో నీ శాపము తీరింది. భార్యాపుత్రులను తీసుకు వెళ్ళి సుఖంగా రాజ్యము చేసుకో” అని చెప్పింది.

పునస్సమాగమము అయిన తర్వాత భార్యాభర్తలు చాలా ఆనందించారు. శబరునాయకుడైన ముక్తాఫలుడు కనకవర్ష ప్రభువు సంగతి తెలుసుకొని అతని పాదాలమీద వాలి కుమార్పణ పొంది వారందరినీ తనపల్లెకు తీసుకొని వెళ్ళి సమస్తాపచారాలూ మర్యాదలూ చేసినాడు.

కనకపద్మను ఆప్రదేశమునుంచి దూతలను పంపి తరమాను దేవ శక్తిని, రాజధానినుంచి నేననూ రప్పించి, అవయోచనమున మదన సుందరీదేవిని ఎక్కించినాడు. కుమారస్వామి తనకుచూచునట్టి హిరణ్య పద్మ దని నామకరణము చేసిపట్టు తెలుసుకొన్నాడు. ఆబాలకుని శవ ముందు భద్రగజముమీద ఎక్కించి బయలుదేరి కొద్దిరోజులలో విదగ్ధ దేశ రాజధాని అయిన కుండిననగరము చేరినాడు. అక్కడ అతని మామ సమస్త ఉపచారాలూ చేయించినాడు. కుండిననగరములో అన్ని భోగములూ అనభవిస్తూ కొన్నాళ్లు ఆగి తర్వాత కనకపురము నెట్టి కనకపద్మ మదనసుందరీదేవిని పట్టమహిషిని చేసినాడు. నిత్యోత్స వాలు చేస్తూ ఆరాజు మర్మ వియోగముగాని విచారముగాని లేకుండా బహుకాలము ఆనందముతో రాజ్యము చేసినాడు.

ఈప్రకారము గోముఖుడు చెప్పిన కథవిని అంగికారపతి నరవాహన దత్తుడూ చాలాసంతోషించారు.

గోముఖుడు చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తుడు సంతోషించినాడు. ఈర్ష్యనల్ల మరుభూతిముఖము వెల వెల బాడింది. ప్రభువు అతని వైఖరి కనిపెట్టి మృదువాక్కుతో “మరుభూతీ, నీవుకూడా ఏ దయనా కథ చెవుతావా?” అన్నాడు. ఉత్సాహము పొంది మరుభూతి ఈప్రకారముగా కథ ప్రారంభించినాడు:

మ హీ పా లు ని క థ

పూర్వకాలములో కమలపురములో చంద్రస్వామి అనే బ్రాహ్మ ణుడు ఉండేవాడు. అతనిభార్య దేవమతి. వారికి శుభలక్షణ సంపన్న డైన కుమారుడు కలిగినాడు. ఆబాలకుడు పుట్టగానే ఆకాశవాణి “చంద్రస్వామీ, ఈశిశువుకు మహిపాలుడు అని నామకరణము చెయ్యి. ఈకుర్రవాడు ముందుముందు రాజయి బహుకాలము రాజ్యము

చేస్తాడు" అని పోలింది. చంద్రస్వామి ఆనందించి పండుగచేసి కుమారునికి మహిమలును అని పేరు పెట్టినాడు బిడ్డడు పెరి పెద్దవాడయి విద్యలు అభ్యసిస్తూ, ధనుశ్వేదను కూడా శాగా నేర్చినాడు. ఇలాఉండగా గొంతగాలానికి దేవమతి చక్కదనాల ఆడుబిడ్డను కన్నది. పిల్లకు తండ్రి చంద్రవతి అని పేరు పెట్టినాడు. అన్నా చెల్లెలూ నివదిన ప్రవృద్ధి పొందుతున్నారు.

ఇంతలో ఆదేశాన వర్షాలు కురవలేదు. ఆకూ అలమూ మాడి పోయినవి. కరువు వచ్చింది. అక్కడిరాజు కమలవర్ణ ఆ కాటకసమయములో న్యాయమార్గము విడిచి దుర్మార్గము అవలంబించి లోకులధనము అపహరించడము ఆరంభించినాడు. దేశములో కల్లోలము హెచ్చింది. దేవమతి ఒకనాడు భర్తతో "ఈ రాష్ట్రము విడిచి మాశండ్రిగారి గ్రామానికి పోదాము. ఇక్కడ ఉంటే అన్నములేక బిడ్డలు చచ్చిపోతారేమో!" అని విచారపడ్డది. అందుకు చంద్రస్వామి భార్యతో "ఇటు వంటి రోజుల్లో ఇల్లువిడిచి వెళ్ళగూడదు. పిల్లలను తీసుకు వెళ్ళి మీనాయన గారి యింట్లో దిగబెట్టి నేను త్వరలోనే వస్తాను. నీవు ఎక్కడికీ కదలకు" అని ఒప్పించి, బిడ్డలను తీసుకొని మామగారి యింటికి బయలుదేరినాడు.

మార్గములో మరుభూమి తగిలింది. చెట్లు దూరదూరముగా ఉన్నవి. అన్నీ యెండిపోయినవి. ఎండవేడికి ఇనుక కాలుతున్నది. చంద్రస్వామి తనబిడ్డలను ఒకచోట ఉంచి, మంచినీళ్ళు తేవడానికి బయలుదేరినాడు. ఇంతలో సింహదంష్ట్రుడు అనే శబరనాయకుడు ఆమార్గాన వెళ్ళుతూ బ్రాహ్మణుని చూచినాడు. అతడు మంచినీళ్ళ తోసము వెడుతున్నాడని తెలుసుకొని జల మున్నచోటికి ఆయనను తీసుకొని వెళ్ళవలసిందని అనుచరులకు సంజ్ఞ చేసినాడు. ఇద్దరు భిల్లులు ఆ అమాయిక బ్రాహ్మణుని తమపల్లెకు తీసుకొనివెళ్ళి కాళ్ళు చేతులూ కట్టివేశారు. తనను దేవతకు బలి ఇవ్వడానికి కట్టివేశారని చంద్రస్వామి

గ్రహించి అరణ్యములో తాను విడిచి వచ్చిన బిడ్డలను తలుచుకొని “అయ్యో, మహిషాలా! అయ్యో, చంద్రవతీ! అరణ్యములో విమ్మలిన సింహశబ్దాలాలప విడిచి వచ్చాను. నన్ను ఆటవెతులు పట్టుకొన్నారు. రక్షించేవాళ్లు లేరు” అని దుఃఖించి సూర్యుని చూచి “అజ్ఞానము విడిచి పెట్టి ఈసూర్యభగవానుని స్తుతిస్తాను” అని స్తోత్రము ఆరంభించినాడు:

విభో, పరాపరాకాశశాయి జ్యోతివి, బాహ్యభ్యంతర తమో విదారకుడవు అయిన నీకు నమస్కారము! నీవు త్రిజగద్వ్యాపి అయిన విష్ణుమూర్తివి! శ్రేయస్సులకు నిధి అయిన మహేశ్వరుడవు. ప్రసుప్తమయిన విశ్వమునకు చేష్ట కలిగించు ప్రజాపతివి నీవు! ప్రకాశహీనులయిన అగ్నిచంద్రులు ప్రకాశించవలె నను దయచేత ఉంచినట్లు వారలయందు నీ తేజస్సునుంచి యామిసీనమయమున అంతర్ధానము పొందుచున్నావు. భాస్వన్, నీ యుదయమున రాక్షసులు, దన్యులును పలాయనము చేయుదురు; గుణవంతులు ప్రమోదింతురు. త్రిలోకైక వ్రదీపా, శరణాపన్నుడ నైన నన్ను రక్షింపుము. ఈ దుఃఖాంధకారమును పోద్రోలి న న్ననుగ్రహింపుము.

ఇట్లు భక్తితో చంద్రస్వామి చేసిన స్తుతికి ఆకాశమునుంచి అశరీరవాణి “చంద్రస్వామీ, సంతోషము. నీఆపద తప్పిపోతుంది. నాలనుగ్రహము వల్ల నీకు పుత్రాదులతో సమాగమము అవుతుంది” అని వినబడ్డది. ఈవాక్కులకు ధైర్యము తెచ్చుకొని శబరులు సిద్ధము చేసిన స్నాన భోజనాదులు చేసినాడు చంద్రస్వామి.

చెల్లెలితో అరణ్యములో ఉన్న మహిషాలుడు తండ్రి రాకపోవడము వల్ల ఏదో కీడు మూడిందని అనుమానిస్తున్నాడు. ఇంతలో సార్థధరుడనే గొప్ప వర్తకుడు బిడారముతో ఆమాధాన పెళ్ళుతూ మహిషాలుని సంగతి అడిగి తెలుసుకొని, అన్నా చెల్లెళ్ళను తన దేశానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. తనను పుత్రునివలె ఆదరిస్తున్న వర్తకునిగృహములో ఉంట్లా

మహిషుడు బ్రాహ్మణోచిత మైన అగ్ని కార్యము చేస్తున్నాడు.

తారాపురిసభ మైన తారాధర్మని మంత్రి అనంగస్వామి. అబ్రాహ్మణుడు చతుంగబలముతో ఆపట్టణములోనుంచి వెళ్ళుతూ శివున్నహితుడయిన సార్థధరుని యింటికి వచ్చి విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నాడు. అగ్ని కార్యము చెప్పుచు మహిషాలుడు ఆయనకు కనబడినాడు. అనంగస్వామి ఆబాలుని పృత్తాంతము వర్తకునినల్ల తెలుసుకొని తనకు సంతానము లేనందున “బాలుని నాకు ఇస్తే పెంచుకొంటాను” అని అడిగినాడు. వర్తకుని సమ్మతిమీద మహిషాలుని, చల్లెలిని తారాపురానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. మహిషాలుడు సమస్తసంపదలతో నిండిన మంత్రిధవనములో సుఖముగా ఉంటూ విద్యలు అభ్యసిస్తున్నాడు.

శబరనాయకుడు సింహదంష్ట్రుడు తనవల్లెకు మరలివచ్చి చంద్రస్వామిని చూచి “బ్రాహ్మణోత్తమా! సూర్యభగవానుడు నాకు స్వప్నములో కనిపించి నన్ను చంపరాదనీ, నన్ను ఆదరించి భోజనాదులు సమకూర్చు వలసిందనీ ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. లే; నీయిష్టము వచ్చినచోటికి పోదువుగాని” అని చెప్పి ముత్యాలు కస్తూరి మొదలయినవి ఇచ్చి సన్మానించి తన అనుచరులను ఆయనకు తోడు పంపినాడు.

చంద్రస్వామి అరణ్యములో ఎక్కడ వెళికినా బీడ్డలు కనబడలేదు. తిరిగి తిరిగి చివరకు సముద్రతీరాన ఉన్న జలపురము చేరి బ్రాహ్మణుని యింట అతిథిగా వెళ్ళి ప్రసంగవశాన తన స్థితిగతులు చెప్పినాడు. ఆయనమాని “ఆర్యా, కనకవర్మ అనే వర్తకుడు కొద్దిరోజుల క్రిందట ఇక్కడికి వచ్చినాడు. అరణ్యనూర్గములో అతనికి ఇద్దరు బ్రాహ్మణ బిడ్డలు దొరికినారు. మంచలక్షణాలు కలిగిన ఆబిడ్డలను కనకవర్మ నారి కేళదీపానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. ఆ బిడ్డలు నామధేయాలు నాకు తెలియవు.” అని చెప్పినాడు. వారు తనబిడ్డలే అని నిశ్చయించుకొని చంద్రస్వామి అరాత్రి అక్కడే గడిపి మళ్ళా నారి కేళదీపానికి వెళ్ళుతున్న

విష్ణువర్చ అనే వర్తకుని వడనలో ఎక్కి ఆద్వీపానికి వెళ్ళినాడు.

అక్కడికి వెళ్ళినతర్వాత “కనకవర్మ అడవిలో దొరికిన బిడ్డలతో ఇక్కడికి వచ్చి ఎనిమిద కటాహద్వీపము వెళ్ళినాడు” అని చంద్రస్వామికి ఎవరో చెప్పినారు. అంతట దానవర్మ అనే వర్తకుని ఓడలో ఎక్కి కటాహద్వీపము చేరినాడు.

కనకవర్మ బిడ్డలతో కర్పూరద్వీపము వెళ్ళినట్లు అక్కడివారు చెప్పడముచేత చంద్రస్వామి కర్పూరద్వీపము వెళ్లి అక్కడ కనకవర్మ లేడంటే మివర్తద్వీపానికి, తర్వాత సింహళద్వీపానికి వెళ్ళినాడు. కనకవర్మ చంద్రస్వామిని రాసికి వెళ్ళినట్లు సింహళములో తెలుసుకొని చంద్రస్వామి చిత్రకూటముచేరి కనకవర్మను కలుసుకొని బిడ్డలసంగతి అడిగినాడు. కనకవర్మ తనకుదొరికిన బిడ్డలనుచూపినాడు. వాళ్ళు చంద్రస్వామిసంతానము కాలేదు. అప్పు డతడు “అయ్యో నాబిడ్డలుదొరికలేదు. విభాత వృధా ఆశ పెట్టి బహుదూరప్రదేశాలు తిప్పినాడు. అని వాపోయినాడు.

కనకవర్మ అతనిని ఓదార్చినాడు. “సంవత్సరములోగా బిడ్డలు దొరికికపోతే గంగాతీరాన తపఃపూర్వకంగా దేహము చాలిస్తాను” అని చంద్రస్వామి ప్రతిజ్ఞ చేసినాడు. అక్కడ ఉన్న జ్ఞాని ఒకాయన ఈమాటలు విని “ఆర్యా, నారాయణీదేవి అనుగ్రహమువల్ల నీకు బిడ్డలు లభిస్తారు” అన్నాడు.

చంద్రస్వామి సంతోషించి సూర్యభగవానుని స్మరించి వర్తకుని వీడ్కొని బయలుదేరి ప్రయాణము చేసి చేసి ఒకసాయంకాలము అరణ్యములో ప్రవేశించాడు. అక్కడ పండ్లుతినీ నీరుతాగి అడవిజంతువుల భయముచేత చెట్టుక్కి కూర్చున్నాడు. ఎంతకూ నిద్ర పట్టలేదు. అర్ధరాత్రి అయ్యేసరికి నారాయణీదేవి తక్కిన మాతృకలతోసహా అక్కడికి వచ్చింది. రకరకాల ఉపహారాలు తీసుకొని మాతృకలు ఖైరవజేవునితోసహా ఎదురుచూస్తున్నారు. ఈరాత్రి ఎందుకు జలస్థము

చేస్తున్నాడో బైరవదేవుడు?” అని వాళ్లు అడిగితే నారాయణదేవి నవ్వింది. చెప్పయని వాళ్ళుబలవంతపెడితే ఆమె “ఈసంగతి చెప్పడానికి సిగ్గుగా ఉంటుంది. అయినా చెబుతాను” అని ఇలా ప్రారంభించింది:

విద్యాధరి కథ

సురపురప్రభువు సురసేనుడు; ఆయన కొమార్తె విద్యాధరి. విమల ప్రభువు కుమారుడు. ప్రభాకరునికి ఆచక్కనిచుక్కను ఇచ్చి పెండ్లి చేశాడు. అత్తవారింటికి విద్యాధరి వెళ్ళి రాత్రి భర్తతో శయనించింది. భర్త నవుంసకు డని గ్రహించి విద్యాధరి విచారపడి తండ్రికి లేఖ వ్రాసింది. సురసేనుడు చాలాకోపించి విమలప్రభువుకు జాబువ్రాసినాడు. “నీవు మోసము చేసి నవుంసకునికి నావుత్రికను భార్యను చేసినావు. నిన్ను సంహరించే తప్పదు. చేసిన పనికి ఫలము అనుభవించు” అని ఆ లేఖ తాత్పర్యము. విమలుడు భయపడి మంత్రులతో ఆలోచించినాడు. ‘సురసేనుడు చండశాసనుడు, అతనికోపము పోగొట్టే ఉపాయ మేమిటి’ అని రాజు అంటే, పింగదత్తుడు అనేమంత్రి “దేవా, ఉపాయ మున్నది. స్థూలశిరు డనే యక్షుని ఆరాధించే మంత్రము నాకు తెలుసును. ఆ మంత్రము ఉపదేశిస్తాను. దాని ప్రభావమువల్ల యక్షుడు సుప్రీతుడై వరము కోరుకో అంటాడు. అప్పుడు మీ కుమారునికి లింగము అనుగ్రహించ మని కోరండి. సురసేనుడు సంతృప్తి పొంది వైరము మాను తాడు” అని బోధించినాడు.

అంతా యథావిధిగా జరిగింది. ప్రభాకరుడు పురుషు డయినాడు, యక్షుడు నవుంసకు డయినాడు. విద్యాధరి భర్తవల్ల శౌఖ్య మనుభవించి తండ్రికి జాబు వ్రాసింది. నేను పొరపాటు పడ్డా నన్నది. నాభర్త నుండ కుడు, పురుషువుంగవుడు అన్నది. ఆమెతండ్రి శాంతించినాడు.

ఈ సమాచారాలు తెలిసి బైరవుడు స్థూలశిరుని పిలిపించి కోపగించి

“మూర్ఖుడా, నీవు చేసినపనికి వండుడవై ఉండు. ప్రభాకరుడు మరణించే వరకూ వీర్యవంతుడుగా ఉంటాడు” అని శాపము పెట్టినాడు. ఈ వ్యవహారము కుదటపడడములో భైరవదేవుని రాకకు ఆలస్యమయింది. ఇక త్వరలోనే వస్తాడు.”

నారాయణీదేవి ఇలా అంటూ ఉండగానే చక్రేశ్వరుడైన భైరవుడు వచ్చినాడు. యోగినులు ఆయనను అర్చించినారు. భైరవుడు కొంచెము నేపు నాట్యము చేసినాడు. వృక్షముమీదనుంచి చూస్తున్న చంద్రస్వామికి నారాయణీదేవి పరివారములో ఒకతెమిద అభిలాష కలిగింది. ఆయువతి అతనిని చూడడము సంభవించింది. ఇద్దరికీ పరస్పరమూ ప్రణయము అంకురించింది. భైరవదేవుడు మాతృకలతో కూడా బతులుచేరి పోతూ ఉంటే నారాయణీదేవి కొంచెము ఆగి, చంద్రస్వామిని చెట్టుదిగిరమ్మని “మీకు అన్యోన్యభిలాష ఉన్నదా?” అని ఇద్దరినీ అడిగింది. అవును దేవీ, అని ఉభయలూ సత్యము చెప్పినారు.

వారు నిజము చెప్పినందువల్ల దేవి కోపము పోయింది. “సత్యము చెప్పినారు. మీకు శాపము పెట్టను. ఈదాసిని నీకిస్తాను. ఉభయలూ సుఖముగా ఉండండి” అని దేవి అనుగ్రహించింది. చంద్రస్వామి “దేవీ, మనస్సు చంచలమయినది. అయినా నిగ్రహిస్తాను. చిత్తచాంచల్యము కలుగుతుంది. శరీరదోషము మాత్రము నాకు వద్దు. పరశ్రీ అక్కరలేదు” అని విన్నవించినాడు. దేవి అతని ధీరవాక్కులకు సంతోషించి నీబిడ్డలు త్వరలో దొరుకుతారు అని వరమిచ్చి ఎన్నడూ వాడి పోకుండా ఉండి, విషము హరించగలిగిన నల్లకలువ అతని కిచ్చి పరిచారికతో కూడా అంతర్ధానమయింది.

చంద్రస్వామి తెల్లవారగానే బయలుదేరి తిరిగి తిరిగి చివరకు తారాపురము చేరుకొన్నాడు. అక్కడి మంత్రి అతిథిప్రియుడని విని ఆయనయింటికి వెళ్ళి ద్వారప్రదేశాన నిలుచుని వేదము చెపుతున్నాడు.

ప్రతిహరుడు విన్నవించడముచేత మంత్రి వచ్చి అక్కడకు విని బ్రాహ్మణుడు విద్వాంసు డని గ్రహించి భోజానికి ఉండ చూచి అక్కడ నించినాడు. చంద్రస్వామి స్నానార్థమై పవిత్ర మైన అనంతేశ్వరానికి వెళ్ళి స్నానము చేసి తిరిగి వస్తుంటే అయ్యో అయ్యో అని కేకలు వినబడినవి. ఏమిటని బ్రాహ్మణుడు అడిగితే ప్రజలు ఇలా చెప్పినారు. “మంత్రిగారి పెంపుడు బిడ్డ, రాజుగారికి ప్రీతిపాసుడు అయిన మహీపాలుడు అనే బ్రాహ్మణబాలుని తామపాము కలిపింది. ఎగిరినదాళ్ళు అంతా విచారపడుతున్నారు.”

ఆబాలుడు తనకుమారుడే అని ఊహించి వెంటనే మంత్రి యింటికి వెళ్ళి మహీపాలుని చూచి గుర్తుపట్టి నల్లకలువ బాలుని హుక్కెదగ్గర పెట్టినాడు. పుష్పపరిమళమువల్ల విషము దిగిపోయింది. బాలుడు నిద్ర పోయి మెరుకువ వచ్చి లేచినట్లు లేచినాడు. చంద్రస్వామి కేవాళవల్ల పుట్టిన మహానుభావు డని మంత్రి మొదలయినవారు భావించినారు. రాజు ఉత్సవము చేయించి చంద్రస్వామిని గౌరవించినాడు.

చంద్రస్వామి మంత్రియింట్లోనే ఉండి తనకుమారుని, కూతురీ చూస్తూ సంతోషముతో కాలక్షేపము చేస్తున్నాడు. వాళ్లు ఒకరి నొకరు గుర్తు పట్టినప్పటికీ నిజవృత్తాంతము బయలుపెట్ట లేదు. ఆలోచనాపరులు తరుణము వచ్చేవరకూ రహస్యము బయలుపెట్టరు.

తారావర్మ మహారాజు తనకుమార్తె బంధుమతిని మహీపాలుని కిచ్చి వివాహము చేసి అర్ధరాజ్య మిచ్చినాడు. పుత్రుడు లేకపోవడము చేత తారావర్మ కొన్నాళ్ళకు అల్లునికి రాజ్య మంతా అప్పగించి శాంతముగా కాలము గడపడము ప్రారంభించినాడు.

రాజ్యము సంపూర్ణముగా తనచేతికి రాగానే మహీపాలుడు చంద్ర స్వామి తన తండ్రి అని వెల్లడిచేసి తన చెల్లెలిని యోగ్యుని కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

ఒకనాడు మహిషాలునితో చంద్రస్వామి “నాయనా, ఒకసారి స్వదేశానికి వెళ్ళి మీ అమ్మను తీసుకొని వత్తాము. నీవు రాజువు అయితనను మంచిపోయినావని భావించి నీతల్లి దుఃఖపడవచ్చును. ఒకవేళ శాపము పెట్టినా పెట్టవచ్చును. తల్లి శాపముగాని తండ్రి శాపముగాని పొందినవాడు కష్టాలపాలవుతాడు. అందుకు తార్కాణము నిను:

చక్రశ్రేష్ఠి కథ

ధనశుభ్రములో చక్రశ్రేష్ఠి అనే వర్తకులబిడ్డ ఉన్నాడు. తల్లిదండ్రులు వద్దని అడ్డుపెట్టినా వాడు లక్ష్యపెట్టక వ్యాపారము నిమిత్తము స్వర్ణద్వీపానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అయిదేళ్ళు వర్తకము చేసి చాలా ధనము సంపాదించి రత్నాలు మొదలయినవి ఓడలో నింపుకొని చక్రశ్రేష్ఠి ఇంటికి బయలుదేరినాడు. పడవ గమ్యస్థానానికి కొద్ది దూరములో ఉండగా మేఘము వట్టి గాలివాన కొట్టింది. తల్లిదండ్రులను ధిక్కరించినవాడు ఎందుకు ఇల్లు చేరాలి అనే శోచముచేత కొట్టివట్టు కొట్టి ఓడను ముంచివేసింది. చక్రశ్రేష్ఠి ఆయుర్దాయము ఉండడముచేత ఎలాగో బిడ్డను వడ్డాడు. అలిసిపోయిన అతనికి స్వప్నము వచ్చింది. అందులో పాశవాన్తుడైన పురుషుడు అతనిని కట్టివేసి లేపి, సభలో సింహాసనముమీద కూర్చున్న పురుషుని సన్నిధిలో నిలిపినాడు. ప్రభువు ఏదో అజ్ఞయిచ్చినాడు. వెంటనే పాశవాన్తుడు చక్రశ్రేష్ఠిని తీసుకువెళ్ళి ఇనపయింట్లో పడవేసినాడు.

ఆయింట్లో ఒకానొక పురుషుడు కూర్చుని ఉన్నాడు. అతని నెత్తిమీదుగా వేడి అయిదుపచక్రము తిరుగుతున్నది. చక్రశ్రేష్ఠి అతన్ని చూచి “ఎవరు నీవు బాబూ! ఏ పాపమువల్ల ఈపీడ పట్టుకొన్నది? ఎలా బతికి ఉండ గలిగావు!” అని అడిగినాడు.

అందుకు ఆపురుషుడు ఇలా చెప్పినాడు: “నేను వైశ్యకుమారుడను.

నేను ఖడ్గము. తననొంటి నివసించుచేత తల్లిదండ్రులు నాకు చూడ మీచ్చి నారు. నేను దొంగలుకాదు. నాకు జాలిపడి ఈశాంకరము నెలరోజులు మాత్రము అనుభవిస్తావు అని చెప్పినారు. లక్షోన్మలా నిచారముతో గడిపాను. రాత్రి స్వప్నములో భీకరాకారుడు కనిపించి పన్ను బల వంతాన పడవేసి ఈలోహచక్రము శిరస్సు మీద పెట్టెను. ప్రాణములు పోవడము లేదు. మానము గడిచింది. ఈలోహచక్రము ఇంకా కన్ను వీడి పోలేదు.”

ఖడ్గనిమాటలు విని చక్రదు జాలిపడి “బాబూ, నేను ధనార్జనకు బయలుదేరుతూ తల్లిదండ్రులమాటలు విసలేదు. నారి శాపప్రకారము నేను పంపించిన ధనము యావత్తు పోయింది. మళ్ళీ చక్రముచేసినా ధనము లభించదు. ఈనల్లలో నేను చెయ్యవలసినపని కనబడడము లేదు. ఆ లోహచక్రము నాశిరస్సుమీద పెట్టు. నీశాపము తీరిపోతుంది” అన్నాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి “ఖడ్గా, నీశాపము ముగిసింది. చక్రము ఇతనినెత్తిమీద పెట్టు” అని ఆకాశవాణి విసబడ్డది. ఖడ్గడు ఆప్రకారమే చేసినాడు. దివ్యపురుషుడు వచ్చి అతనిని తల్లిదండ్రుల సన్నిధికి -త్తుకు వెళ్ళినాడు. అప్పటినుంచీ ఖడ్గడు తల్లిదండ్రులమాట జవదాటకుండా నుఖముగా ఉన్నాడు.

చక్రశ్రేష్ఠి శిరస్సుమీదికి చక్రము రాగానే దానితో “లోకములో ఉన్న పాపాత్ములను విముక్తి చెయ్యి. అందరిపాపము క్షీణించి పోయే వరకూ నీవు నాశిరస్సు మీదనే ఉండు” అన్నాడు. ఆమాటలకు దేవతలు అతనిమీద ఘృష్ణములు చల్లి “మహాసత్వా, ఇంతటి కరుణ వల్ల నీపాపము క్షయించింది. నీకు అక్షయ సంపద కలుగుతుంది” అన్నారు. వెంటనే లోహచక్రము అదృశ్యమయింది. ఇంద్రుడు పంపిన రత్నములు పట్టుకొని విద్యాధరకుమారుడు వచ్చి మెచ్చి చక్రని తన ప్రిడిలో కూర్చోబెట్టుకొని ధవళపురములో అతని తల్లిదండ్రుల దగ్గర

విడిచి వెళ్ళినారు. తనవృత్తాంత మంతా చక్రమం బంధువు లందరికీ చెప్పి ధర్మమార్గం ను తప్పక నుభవింపుగా ఉన్నాడు.

ఈకథ చెప్పి చంద్రవ్యామి “నాయనా, జననిమిత్రులకు విరుద్ధముగా ఉంటే అలా ఎందుకీ. వారెవరంటే భక్తి ఉంటే ఎటువంటి ఫలము కలుగుతుందో విను” అని ఇలా చెప్పినాడు.

మ హా త పు ని క థ

పూర్వకాలములో ఒకముని అరణ్యములో తపస్సు చేస్తూ ఉన్నాడు. ఒకనాడు ఆయన చెట్టునిడలో కూర్చుని ఉండగా వృక్షముపై నుంచి బలాక “ఒకరకము కొంగ” ఆయనమీద రెట్టవేసింది. కొంపము వచ్చి ఆయన దానికేసి చూచేసరికి అది భన్మమై నేలమీద రాలింది. నేను తపస్సంపన్నుడి నన్ను అహంకారము ముసికి కలిగింది. తప్పుతి కొన్నాళ్ళకు ఆయన నగరములోకి వెళ్ళి, ఒక బ్రాహ్మణగృహముదగం నిలుచుని ఇల్లాలిని భిక్ష వేడినాడు. “తరక లేదు. యజమానికి శుశ్రూష చేస్తున్నాను. కాస్త నేలు ఆగు” అన్నది ఆగృహణి. కొంపముతో ముని ఆమెకేసి చూచినాడు. ఆతప్రతి అతిసత “ముని, నను కొంగను కానునుమా” అన్నది. ఈమె కీసంగతి ఎలా తెలిసెందో అని ఆశ్చర్య పడుతూ ముని అక్కడ కూర్చున్నాడు. గృహణి భర్త చని అన్ని కార్యములో అడ్డుపడి తిర్వాతి వచ్చి ముసికి భిక్ష పెట్టింది. ముని ఆమెకు నమస్కరించి “తిల్లి, ఎక్కడో జరిగిన సంగతి నీకెలా తెలిసిందో చెప్పితే తిర్వాతి భిక్ష స్వీకరిస్తాను” అన్నాడు. “భర్త నేవకంటే నాకు వేరే ఏమీ తెలియదు. అందుచేతనే ఇటువంటి జ్ఞానము కలిగి ఉన్న కుంటాను. ఇక్కడ సమీపములో ధర్మవ్యాధు డనే మాంసవిక్రేత ఉన్నాడు. ఆయనదగ్గరికి వెళ్ళితే నీకు శుభము కలుగుతుంది” అన్నది. ముని భిక్ష గ్రహించి ఆమెకు ప్రణామము చేసి వెళ్ళినాడు.

మర్నాడు ముని బజారులో మాంసము విక్రయిస్తున్న ధర్మ వ్యాధునిదగ్గికి పోయినాడు. అతనిని చూచి “స్వామీ, ఆపతివ్రత నిన్ను ఇక్కడికి పంపించిందా?” అన్నాడు ధర్మవ్యాధుడు. ముని ఆశ్చర్యపడి “మాంసము అమ్మేసేకు ఇటువంటిజ్ఞానము ఎలా కలిగింది?” అన్నాడు. “స్వామీ, తల్లిదండ్రుల నేప నాకు ప్రభావము. వారికి స్నానము చేయించి నేను స్నానము చేస్తాను. వారికి భోజనము పెట్టి నేను భోజనము చేస్తాను. వారిని పరుండబెట్టినతర్వాత నేను పడుకొంటాను. ఇతరులు చంపి తెచ్చిన జంతువులమాంసము జీవనార్థము విక్రయిస్తాను. ధనముమీద ఆశ లేదు. జ్ఞానానికి అహంకారము చాలా అడ్డము. ఆపతివ్రత, నేనూ అహంకారము విడిచిపెట్టినాము. నీవుకూడా అహంకారము విడిచి తపస్సుచేసి స్వధర్మము ఆచరిస్తే జ్ఞానజ్యోతి కనిపిస్తుంది” అని ధర్మవ్యాధుడు బోధించినాడు. ముని అతనియింటికి వెళ్ళి వ్రవర్తనము చూచి అతని ఉపదేశానుసారముగా అరణ్యములో తపస్సు చేసి సిద్ధుడయినాడు. ధర్మవ్యాధుడు, ఆసాధ్యకూడా ధర్మ చర్యవల్ల సిద్ధిపొందినారు.

భర్తకూ తల్లిదండ్రులకూ భక్తితో శుశ్రూష చేయడమువల్ల అటువంటి ప్రభావము కలుగుతుంది. కాబట్టి నీజననిని చూడబోదాము.

ఈప్రకారము చంద్రస్వామి చెప్పినమీదట మహిషాలుడు సమ్మతించి తన ధర్మపిత అయిన అనంతస్వామికి చెప్పి రాజ్యము అప్పగించి రాత్రి వేళ తండ్రితోకూడా బయలుదేరినాడు. క్రమేణ స్వదేశము చేరి తల్లిని ఆనందపరిచినాడు. జరిగిన వృత్తాంతా లన్నీ చెపుతున్న తండ్రితోనూ, ఆదరిస్తున్న బాంధవులతోనూ కొద్దిరోజులు గడిపినాడు.

తారాపురములో అతని భార్య బంధుమిత్రులతో ప్రాతఃకాలాన నిద్ర లేచి భర్త కనబడక పోవడముచేత వెతికించి విఫల మనారధురాలయి రాజాధ్యక్షములో తిరిగి తిరిగి విచారమువల్ల మరణానికి ఉన్నట్లుగా

అప్పుడు మంత్రి అనంతస్వామి ఆమెను ఊరడించి “అమ్మా, మహిపాలుడు పసివీర పరదేశము వెళ్ళినాడు. త్వరలోనే తిరిగి వస్తాను” అని చెప్పితే బంధుమతి ఎలాగో శాంతించింది. పరదేశాల నుంచి వస్తున్న బ్రాహ్మణులను ఆమె సత్కరించి భర్తసంగతి అడుగు తున్నది. అందులో సంగమదత్తుడనే బ్రాహ్మణునికి తనభర్త ఆనవాలు చెప్పి వృత్తాంతము అడిగితే ఆయన “దేవీ, అటువంటి వురుషుని నేను చూడలేదు. అధైర్యపడకు. సత్కర్మలు చేస్తూ ఉంటే కాలక్రమేణ కార్యసిద్ధి అవుతుంది. నేను చూచిన విచిత్రవిషయ మొకటి నీకు చెపు తాను అని కథ ఆరంభించినాడు:

త్రి భు వ న రా జు క థ

నేను తీర్థయాత్రలు చేస్తూ హిమాలయ పర్వతాలలో ఉన్నమానస సరస్సుకు వెళ్లి అక్కడ అద్దమువంటి మణి మందిరము చూచాను. అందులోనుంచి ఖడ్గహస్త ఙ్గోకడు దివ్యాంగనలతో బయలుదేరి తీరము చేరి అక్కడి ఉద్యానములో మధుపానక్రీడ చేస్తున్నాడు. వాళ్ళకు నేను కనబడకుండా దూరమునుంచి చూస్తున్నాను. ఇంతలో నుండరపురు షుడు ఒకడు ఎక్కడినుంచో తటాలున నాదగ్గరికి వచ్చినాడు. అతనికి నేను చూచిన ఘటనచెప్పి ఉద్యానవనములో స్త్రీపురుషులను చూపిం చాను. అనుందరుడు తనసంగతి ఇలా చెప్పినాడు:

“నేను త్రిభువనపురము పరిపాలించే త్రిభువనప్రభువును. ఒకసాళు పతుడు కాసాలికుడు నన్ను చాలాదినములు ఆశ్రయించాడు. ‘నీకేమి కావాలి’ అని నేనడిగితే ఆకాసాలికుడు బలఖడ్గము సాధించే సందర్భ ములో నాసహాయము కావలె నన్నాడు. సరే అన్నాను. వాడు నన్ను తీసుకొని అరణ్యములోకి వెళ్లి రాత్రివేళ హోమాదులు చేసి బిలము క్రిందపెట్టి “వీరుడా, ముందునీవు ఇందులో ప్రవేశించు. దివ్యఖడ్గము లభించే

గానే బయటికి వచ్చి నన్ను లోపలికి తీసుకువెళ్ళు. ఇలా చేస్తానని ప్రతిజ్ఞ చెప్పి” అని చెప్పినాడు. నేను అలాగే చేసి బిలములో ప్రవేశించి అక్కడ మణిగృహము చూచాను. అరత్నపండురములోనుంచి అసురకన్యకానుణి వచ్చి నన్ను తీసుకు పోయి ప్రేమతో ఖడ్గ మిచ్చి “ఇది స్వస్థిప్రదము. ఆకాశగమనశక్తిప్రదము. దీనిని భద్రముగా కాపాడుకో” అని చెప్పింది. ఆమెతో నేను కొంతకాలముండి శపథము జ్ఞప్తికి వచ్చేసరికి వెలుపలికి వెళ్ళి ఆపాశుపతుని రత్నగృహములోకి తీసుకు వెళ్ళాను. పరివారముతోకూడిన ప్రమథకన్యతో నేనూ రెండో అసురకన్యతో పాశుపతుడూ ఉన్నాము. ఒకనాడు నేను మధుపానము చేత మైమరచి ఉన్నప్పుడు వాడు దొంగపాటున నాఖడ్గము అపహరించి దాని ప్రభావమువల్ల నన్ను బిలము వెలుపలికి నెట్టివేసినాడు. నేను వానిని పట్టుకోవలె నని పన్నెండేళ్ళనుంచి బిలద్వారములు వెతుకుతున్నాను. నాఅసురకన్యతో వాడు ఇన్నాళ్ళకు ఇక్కడ కనిపించాడు.

ఇంతలో ఆపాశుపతుడు మధుపానముచేత మత్తైక్కి పడుకొన్నాడు. త్రిభువనప్రభువు నెమ్మదిగా వాని దగ్గరికి వెళ్ళి ఆఖడ్గము తీసుకొని దివ్య ప్రభాసంపన్నుడయినాడు. ప్రభువు వానిని సంహరించక కాలితో తన్ని లేపి జడిపించి మళ్ళీ తనకు లభించిన అసురకన్యతో రత్నగృహములోకి వెళ్ళినాడు. పాశుపతుడు సిద్ధిభ్రష్టుడయినాడు. కృతికృత్యులయినప్పటికీ కృతిఘ్నులు చివరకు భ్రష్టులవుతారు. నేను కళ్ళార చూచిన సంఘటన యిది.

దేవీ నీకుకూడా భర్తతో సంయోగము కలుగుతుంది. త్రిభువన ప్రభువుకు ప్రియురాలితో వునస్సమాగమము కలగలేదా? సత్కర్మలు చేసేవారికి ఎన్నడూ నష్టము రాదు.

సంగమదత్తుడు ఈవిధముగా చెప్పినమీదట బంధుమిత్రదేవీ ధనాదులతో అతనిని సత్కరించి పంపి కొంత కాలం వసించింది.

మరునాడు సుమనసు డనే బ్రాహ్మణుడు అన్యదేశమునుంచి వస్తే అతనికి భర్త అనగాన్య దెప్పి బంధుమతి వృత్తాంతము అడిగింది. “అహ్లా, నీభర్త బలిస్తాడు. సందేహము లేదు” అని బ్రాహ్మణుడు ఈకథ మొదలు పెట్టినాడు.

ద మ య ం తి క థ

పూర్వము నిషధదేశాన్ని నలుడు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతడు భార్యకోసము వెతుకుతూ దమయంతి ఉన్నదని విన్నాడు. ఆమె తండ్రి విదర్భరాజు భీమదేవుడు. తనకన్యకు వరుని కోసము వెతుకుతూ నలుడు తగిన వాడని విన్నాడు. దమయంతి ఒకనాడు అంతఃపురోగ్యానములో ఉన్న సరోవరములో జలక్రీడార్థము దిగింది. ఆగొలనులో ఒక రాజహంస కమలములూ, ఉత్పలములూ కొరుకుతూ ఉంటే దమయంతి చూచి ఉత్తరీయము తెచ్చి దానిమీద వేసి పట్టుకొన్నది. రాజహంస మనుష్య వాక్కులతో “రాజపుత్రీ, నన్ను విడిచిపెట్టు. నీకు మేలు చేస్తాను. నలమహారాజు నీకు తగిన భర్త. నీవు ఆ నిషధరాజుకు తగిన భార్యవు. మీఉభయులసంయోగానికి నేను కామదూత నవుతాను” అని పలికింది. దమయంతి సరే అని హంసను విడిచిపెట్టింది. అప్పుడే నలునిమీద అనురాగము కలగడముచేత దమయంతి నలునితప్ప ఇంకొకరిని వరించను అని హంసతో చెప్పింది.

హంస బయలుదేరి నిషధదేశము చేరి నలుడు కూర్చుని ఉన్న సరోవరతీరాన వాలింది. ఉత్తరీయము మీదవేసి నలుడు దాన్ని పట్టుకొన్నాడు. “రాజన్, నీకు మేలు చేయడానికి వచ్చాను. నన్ను విడు. విదర్భాధిపతి భీమరాజుకూతురు దమయంతి మహాసాందర్యవతి. నిన్ను గురించి నేను చెప్పేసరికి ఆమె నిన్నే వరించింది. ఆవార్త చెప్పడానికే వచ్చాను” అని పలికింది హంస. “విహగోత్తమా ధన్యుడను!” అని

నలుడు హస్తము విడిచివేసి, హస్తాః సంపుటము లే

ఈసంగతి చెప్పింది.

అనునది

దమయంతి అభిలాష ఎక్కువ అయింది. స్వయంవరమున
వర్షాట చేయించుచు తల్లితో చెప్పింది. ఆమె భర్తతో చెప్పింది.
రాజులను ఆహ్వానించడానికి భీమరాజు దూతలను పంపినాడు. సకా
లానికి రాజులు స్వయంవరార్థము విదర్భనగరానికి బయలుదేరినాడు.
నలుడుకూడా రథ మెక్కి వెళ్లుతున్నాడు. ఇంద్రుని దిక్పాలుకులు దమ
యంతి స్వయంవరము నారడమునివల్ల విని తమకుకూడా ఆమెమీద అభి
లాష కలగడమువల్ల బయలుదేరినారు. నలునికి ఆమెమీద అరురాగ
మున్న దని తెలిసిపప్పటికీ అతడు మార్గములో కనబడి ప్రణామము
చెయ్యగానే వారు కూడబలుకుకొని ఉండడముచేత “రాజా, నీవు
దమయంతిలో మాసంగతి చెప్పు. నూలో ఒకరిని వరించమను. నూన
వుని కోరడముకంటె మరణము లేని దేవతను వరించడము చుంచి దని
చెప్పు. మా వరప్రభావముచేత నీవు అవ్యశ్యుడవై అక్కడికి వెళ్ళగలవు”
అని అతనిని కోరినారు. తప్పనిసరిగా నలుడు అంగీకరించి దమయంతి
ఉన్న అంకిపురానికి వెళ్ళి దేవతాసందేశము తెలిపిగాడు. విని దమ
యంతి “దేవతలు మహామహాపుత్రే. అయినప్పటికీ నామనస్సు నలునుహ
రాజమీద లగ్న మయినది. ఆయనే నాభర్త” అని ఖండితముగా
చెప్పింది. నలుడు నిజవృత్తాంతము ఆమెకు తెలిపి దిక్పాలుకుల సన్నిధికి
వెళ్లి జరిగిన సంగతి విన్నవించినాడు. వారు సంతోషించి “సత్యవాదీ,
నీకు మేము వశ్యుల మయినాము. నీవు తలుచుకొన్నప్పుడు మేము
వస్తాము” అన్నారు. తర్వాత దేవతలు నలునిరూపము ధరించి
స్వయంవరమండపములోకి వెళ్ళి నలుని పార్శ్వమున ఉన్న వీథాల
మీదనే కూర్చున్నారు.

దమయంతిని వెంట బెట్టుకొని ఆమెసోదరుడు ఒక్కొక్కరాజునే

చురునాడు సుచునను డనే పరములో నడుస్తున్నాడు. నలమహా అతనికి భర్త అనవచ్చును పురుషులను ఆమెసోదరుడు వింతగా చూచుచు దమయంతి తనలో “దిక్పాలకులు అయిదుగురు నన్ను వంచించడానికి ఇలా చేస్తున్నారు. ఆరవపురుషుడు నలుడు” అని ఆలోచించి దేవతలవైపు తిరిగి స్పష్టముగా “లోకపాలకులారా, మీ నిజరూపాలు ధరించండి. నన్ను అనుగ్రహించండి. నామనస్సు నలమహా రాజుమీద లగ్నమైవది. అన్యులు నాకు పరపురుషులు. మీకు ఈబుద్ధి ఎందుకు వుట్టింది?” అని ప్రార్థించింది. ఆమెవాక్కులు విని ఇంద్రాదులు నిజరూపాలు ధరించారు. నలుడు మాత్రము యథాప్రకారముగానే ఉన్నాడు. దమయంతి సంతోషముతో అతనిని చూచి మెడలో వరమాల వేసింది. పైనంచి పుష్పవర్షము కురిసింది.

భీమరాజు నల దమయంతిలకు వివాహము చేసినాడు. దేవతలు, రాజులు అతిథినత్కారాలు పొంది నిజనివాసాలకు వెళ్ళినారు.

కలి, ద్వాపరుడు ఇంద్రాదులకు మార్గములో కనిపించారు. వారిద్దరూ దమయంతి స్వయంవరానికి బయలుదేరా రని గ్రహించి ఇంద్రాదులు వారితో “ఎందుకు విదర్భదేశానికి పోవడము? స్వయం వరము అయిపోయింది. దమయంతి నలుని వరించింది. మేము అక్కడ నుంచే వస్తున్నాము” అన్నారు. దుర్మార్గులయిన కలిద్వాపరులు మాటలు విని “మీవంటి దేవతలను విడిచిపెట్టి నరు డైన నలుని వరించిందా? అందుకు శిక్ష చేస్తాము. వా భీష్మరికీ వియోగముతప్పదు” అని ప్రతిజ్ఞ చేసి పోయినారు.

నలుడు మామగారింట్లో ఏడురోజులుండి తర్వాత దమయంతిని తనరాజధానికి తీసుకువెళ్ళినాడు. వారి ప్రేమ గౌరీశంకరుల ప్రేమకంటె అధికముగా ఉన్నది. శివునికి గౌరి అర్ధశరీరము. నలునికి దమయంతి ఆత్మ. వారికి కాంక్షమేర ఇంద్రనేనుడు అనే కుమారుడూ, ఇంద్రనేన

అనే కూతురూ కలిగినారు.

తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోడానికి కలి బహుకాలము కనిపెట్టుకొని ఉన్నాడు. శాస్త్రవిహితకర్మలు చేసే నలునిలో దోష మేమీ దొరక లేదు. చిరకాలానికి ఒకనాడు నలుడు మధుపానముచేత మైమరచి కాళ్లు కడుగుకోడము సంధ్య వార్చడమూ మరిచి పడుకొన్నాడు. ఎప్పుడూ కనిపెట్టుకొని ఉన్న కలికి ఈ అవకాశము దొరికింది. నలుని పొరపాటుపల్ల కలి సందు చేసుకొని అతనిశరీరాన్ని ఆవహించినాడు. అప్పటినుంచీ నలుడు ధర్మమును మరిచి దురాచారాలు ప్రారంభించినాడు. జూద మాడినాడు; దాసీజనముతో రమించినాడు; అసత్య వాక్కులు పలికినాడు; పగలు నిద్రించినాడు; రాత్రివేళల జాగరము చేసినాడు; వృధాగా ఇతరులను కోపపడినాడు; అన్యాయముగా ధనము వుచ్చుకొన్నాడు; యోగ్యులను అవమానించినాడు; అయోగ్యులను ఆదరించినాడు. ఇటువంటిపనులు చేసినాడు.

నలుని తమ్ముడు వుష్కరుడు సమయము కనిపెట్టి ద్వాపరుడు అతనిని ఆవహించినాడు. వుష్కరుడుకూడా దురాచారుడయినాడు.

వుష్కరునికి దాంత మనే పేరుగల సుందరధవళవృషభము ఉన్నది. నలుడు ఒకనాడు దాన్ని చూచి తనకు ఇమ్మని తమ్మని అడిగినాడు. ద్వాపరుని ప్రేరణవల్ల వుష్కరుడు “ఈయెద్దు నీకు కావలిస్తే జూదములో నన్ను గెలిచి తీసుకు వెళ్ళు” అన్నాడు. నలుడు వివేకహీనుడయిపోయి అతనితో జూదము ప్రారంభించినాడు. పందెములో వృషభము ఒకయెత్తు, నలుని యేనుగులు ఒకయెత్తు. ఎన్నిసార్లు పందెము వేసినా నలుడు ఓడిపోతున్నాడు. మూడు రోజులలో నలుని కోశము (ఖజానా) బలగమూ పోయినవి. ఆట మానవలసిదని ఎంతమంది చెప్పినా కలి ప్రభావమువల్ల నలుడు వినలేదు. సమస్తమూ పోతుందని గ్రహించి దమయంతి తనవిడ్డలను రథ మెక్కించి తన తండ్రియింటికి పంపించింది.

నలుడు చివరకు రాజ్యము ఓడిపోయినాడు. పుష్కరము జయించిన ఉత్సాహములో “నీసాత్తు యావత్తూ జూదములో ఓడిపోయినావు. నావృషభానికి ఎదురుపందెముగా దమయంతిని ఉంచు” అన్నాడు. నలుడు మండిపడి ఏమీ మాటాడలేదు, పందెము వెళ్ళలేదు. “నీభార్యను పణముగా (పందెములో సాత్తు) ఉంచని వక్షాన ఇద్దరూ నాదేశము విడిచిపెట్టి వెళ్ళవలి” అన్నాడు పుష్కరుడు.

దమయంతీసహితముగా నలుడు బయలుదేరినాడు, రాజపురుషులు వారిని రాష్ట్రము సరిహద్దుదాకా సాగనంపి వచ్చారు.

భార్యభర్తలు అడవిలో నడుస్తున్నారు. దమయంతి సాగాన దర్భమున గుచ్చుకోడముచేత ఉభయులూ అక్కడి సరోవర తీరాన విశ్రాంతి కోసము కూర్చున్నారు. వారికి అకలి వేసేంది. ఇంతలో అక్కడికి రెండుహంసలు వచ్చినవి. పట్టుకొని ఆకలిబాధ తీర్చుకోవచ్చునని నలుడు హంసలమీదికి ఉత్తరీయము విడిచినాడు. అవి ఉత్తరీయముతో పైకి ఎగిరిపోయినవి. “నీవు జూదమాడిన పాచికలు హంసరూపములో వచ్చి నీఉత్తరీయాన్ని కూడా ఎత్తుకు పోయినవి” అని ఆకాశవాణి వినబడ్డది. నలుడు చాలా విచారపడి దమయంతితో “ఇది విదర్భకు మార్గము: నీతండ్రియింటికి వెళ్ళుతుంది. ఈలోప అంగదేశానికి పోతుంది. ఇది కోశలదేశానికి వెళ్ళుతుంది” అన్నాడు. “భర్త నన్ను విడిచిపెట్టి వెళ్ళుతాడేమో, ఈమార్గాలు ఎందుకు చూపిస్తున్నాడు?” అని దమయంతి భావించి భయపడ్డది.

దంపతులు వనఫలాలు తిని దర్భశయ్యమీద రాత్రి పడుకొన్నారు. ప్రయాణపుబడలికవల్ల దమయంతికి వెంటనే గాఢనిద్ర వట్టింది. కలి ప్రభావమువల్ల నలునికి నిద్రపట్టలేదు. ఆమె ఉత్తరీయము సగము చింపి కట్టుకొని నలుడు అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయినాడు.

తెల్లవారిని తర్వాత దమయంతి నిద్ర లేచింది. భర్త కనబడలేదు.

సలుడు తనను విస్మయించి వెళ్ళినా దని ఆసాధ్య నానావిధముల దుఃఖించి అతడు వెనుకటి నోజుచూపిన మార్గాన వెళ్ళింది. ఇంకొకమీద ఆమెను భక్తి ఏమాత్రము తగ్గలేదు పాతిచిత్తతేజస్సు ఆమెను ప్రయాణములో కాపాడింది. పాముపట్టునుంచి ఆమెను రక్షించిన బోధకుడు కానూ తురుడై కష్టపెట్టబోయి ఇప్పుడు మైరాను, దైవసత్తాను అవోహనం చేసి వచ్చిన వర్తకుల బిడారగువెంట దనుయంతి ప్రయాణముచేసి క్రమేణా సుబాహుమహారాజునగరము చేరింది. రాజపుత్రిక ఆమెను మేడమీద నుంచి చూచి విలిపించింది. దనుయంతిని మహాదేవి ఆదరించింది. దనుయంతి వారిఅంతఃపురములోనే కాలక్షేపము చేస్తున్నది.

ఆమెతోడి భీమరాజు పీరిని వెతికించడానికి ఆపులను అన్నివైపులకూ పంపినాడు. బాహ్యమువేసము ధరించిన సుషేణములై సుబాహురాజు ధానికి వచ్చినాడు. క్రమేణ అతనిని దనుయంతి, దనుయంతిని అతడు గుర్తుపట్టి దుఃఖించారు. ఈసంగతి తెలిసి మహాదేవి భర్తతో దనుయంతి తన చెల్లిలికూతురని చెప్పింది. ఆమెను ఆదరించి రథ మెక్కించి సైన్యము సహాయ మిచ్చి సుషేణునివెంట విదర్భకు పంపించింది.

దనుయంతి తనబిడ్డలను తీసుకొన్నది. శర్వాత తండ్రి సేవకుల ద్వారా భర్తను వెతికిస్తున్నది.

బాలాం వనే ప్రనుప్తాం

సృశంస సంత్యజ్య కుముదినీకాన్తామ్

ప్రాప్తై వాంబరఖండం

చంద్రాదృశ్యః క్వ యాత్యోఽసి!

బాలిశ, కుముదినీబాల సయ్యయ్యో!

వననుప్త యగుదాని వంచించి విడిచి

కైకొని అంబరఖండంబు చంద్ర,

ఎచ్చోటి కగపడ కేగితి వాకొక్క!

అని నలుడు ఊడవచ్చు సుకుమార్ ప్రదేశాలలో బిగ్గరగా పాడవలసిందని భయపడచూచుచున్నాడు.

ఆరాత్రు నలుడు భార్యను విడిచి అరణ్యములో కొంతదూరము వెళ్ళినాడు. దావాగ్నిలో కాల్చిపోవడానికి సిద్ధముగా ఉన్న సర్పము రక్షించ మని వేడుకొన్నది. దయతో నలుడు ఆనాగమును రొమ్ముకు ఎత్తుకొని దూరముగా తీసుకువెళ్ళి కింద విడిచిపెట్టబోయినాడు. “బిగ్గరగా పదిలగులు లెక్కపెడుతూ వెళ్ళి నన్ను విడిచిపెట్టు” అని ప్రార్థించింది. సరే అని నలుడు పది లెక్కపెట్టేసరికి నాగము అతని లలాటభాగాన కాటు వేసింది. వెంటనే నలుఁశరీరము పల్లబడిపోయింది. చేతులు పొట్టి అయినవి. వికారాకారము వర్షడ్డది. నాగమును దివి నలుడు “ఎవరు? నీవు? ఎందుకు ఇటువంటి ఉపకారము చేశావు?” అన్నాడు. “రాజన్, నేను కర్మోటక నాగరాజును. నీక్షేమము కోరి నిన్ను కరిచాను. అజ్ఞాతవాసములో ఉండేటప్పుడు ఉత్తమపురుషులు వికారరూపము ధరించడమువల్ల కాంగుసిద్ధి అవుతుంది. అగ్ని శేషము అనే పేరుగల ఈవస్త్రములజంట తీసుకో. ఈవస్త్రాలు చుట్టుకొన్నప్పుడు నిజరూపము వస్తుంది” అని ఇచ్చి కర్మోటకుడు వెళ్ళినాడు.

నలుడు ఆ అరణ్యముదాటి కోపలదేశము చేరి ఋతువర్ష మహారాజు దర్శనము చేసి అక్కడ హ్రస్వబాహువు అనే పేరుతో వంటవాడుగా కుదిరినాడు. పాకవిద్యలోనే కాక రథవిద్యలోకూడా పేరు పొందినాడు.

విదర్భాధిపతి చారులలో ఒకడు ఋతువర్షుని రాజధానికి వచ్చి హ్రస్వబాహువుచరిత్ర విని నలుడే అని భావించి, అతడు ఆస్థానానికి వచ్చినప్పుడు యుక్తిగా—

బాలిక, కుముదినీబాల నయ్యయ్య

వససుష్ట యగుదాని వంచించి విడిచి

క్షైకోని అంబరఖండంబు చంద్ర
ఎచ్చోటి కగడ కేగితి వొక్కొ!

క్షైవాశ్వనాకులనంటి ఆమాటలను అక్కడ ఉన్నవారు లెక్క
చెయ్య లేదు. ప్రాస్యబాహువుమాత్రము గీతికారూపములో ఇలా
అన్నాడు.

క్షీణో మ్భు రైక దేశం
చంద్రోః ప్రా ప్యాన్యమణ్డలం ప్రవిశన్
కుముదిన్యా య దదృశ్యో
జాత స్తత్కా నృశంసతా తస్య?
క్షీణుడై అంబరమ్మున కోణ మొంది
అన్యమండల సంగతు డైన యవుడు
కుముదినికాంత కనులకు గోచరింప
డేని చంద్రుడు బాలికు డెట్లు లగును!

ఈప్రత్యుత్తరము విని అతడు “ఏదో ఆపదవల్ల వికారరూపముతో
ఉన్న నలు డని నిశ్చయించుకొని విదర్భాధిపతిదగ్గరికి వెళ్ళి జరగిన
వృత్తాంతము విన్నవించినాడు. అప్పుడు దమయంతి తండ్రితో ఇలా
చెప్పింది. “ఆయన మీఅల్లుడే అయితేరాలి. వంటవానివేషములో
ఉన్నాడు. ఆయనను ఇక్కడికి రప్పించడానికి ఋతుపర్ణమహారాజును
రప్పించాలి. మీరు ఆరాజునన్నిధికి దూతను పంపి ఇలా చెప్పమనండి:
“నలమహారాజా ఏమయినాడో తెలియదు. ఆయన వృత్తాంతము ఏమీ
తెలియలేదు. దమయంతికి రేవు ప్రాతఃకాలమే మళ్ళీ స్యయంవరము.
మీరు వెంటనే విదర్భకు వెళ్ళండి - అని.” రథవిద్యలో నిపుణు డైన
మీ అల్లుని శక్తివల్ల కోసలదేశమునుంచి ఒక్కరోజులోనే ఇక్కడికి
గారు రాగలుగుతాడు”

ఈమాటలకు భీమరాజు అంగీకరించినాడు. దమయంతి సందేశము నేర్చి దూతను కోసలదేశానికి పంపింది. అంతా అనుకొన్నట్టే జరిగింది. ఋతుపర్ణుడు “హ్రస్వబాహు, నీకు అశ్వవృద్ధయము తెలుసు నన్నావు కదా. నీకు నేర్పుడంటే నన్ను నేడే విదర్భకు తీసుకువెళ్ళు” అన్నాడు. వెంటనే హ్రస్వబాహువు ఉత్తమాశ్వములను కట్టి రథము సిద్ధము చేసినాడు. దమయంతి విషయమై అతనికి అనుమాన మేమీ లేదు. తనను అతనికి రప్పించడానికే నుల్భీ స్వయంవరప్రశంస జరిగింది అనుకొన్నాడు.

ఋతుపర్ణుడు ఎక్కగానే హ్రస్వబాహువు రథమును మహావేగముగా తోలినాడు. మార్గములో గాలితాకుడుచేత రాజు ఉత్తరీయము జారి పడిపోయింది. ఉత్తరీయము తెచ్చుకొంటాను. రథము కొంచెము ఆపు అని ఋతుపర్ణుడంటే “రాజు, చాలా యోజనాలు వచ్చినావు. ఇంకెక్కడి ఉత్తరీయము” అన్నాడు హ్రస్వబాహువు. “నీవు నాకు రథవిద్య అశ్వవృద్ధయము ఉపదేశించు. నీకు నేను అక్షవిద్య (జూదములో పాచికలు) ఉపదేశిస్తాను. దానివల్ల పాచికలు వశ్యమవుతవి. అన్నిపదార్థాల సంఖ్యలు వెంటనే తెలుస్తవి” అని ఋతుపర్ణుడు చెప్పి దృష్టాంతముగా పక్కన ఉన్న వృక్షముమీద పండ్లు మొదలయిన వాటిసంఖ్య ఇంత అని పలికినాడు. హ్రస్వబాహువు పరీక్షించాడు. లెక్క సరిపోయింది. అప్పుడు ఒకరివిద్య ఒకరు గ్రహించారు. అంతట హ్రస్వబాహువు శరీరములోనుంచి నల్లని పురుషుడు బయటికి వచ్చినాడు. అతనిని ఎవరు నీవు అని హ్రస్వబాహువు అడిగితే, “నీకు కలిసి. దమయంతి నిన్ను వరించి దన్న కోపముచేత నిన్ను అవహించాను. నీ సమస్త సంపదలూ పోగొట్టినాను. కర్కోటకుడు నిన్ను అడవిలో కాటు వేసినపుడు నీవు దగ్ధుడవు కాలేదు. నేను దగ్ధుడనై నీలో ఉన్నాను. అకారణముగా అన్యూలకు అపకారము చేసే

వాళ్ళకు ఎలామేలు కలుగుతుంది. వత్సా, వెళ్తున్నాను. ఇటువంటిమీదికి వెళ్ళడానికి నాకు అవకాశము లేకపోలేదు” అని అంతర్ధానము: పోంది నాడు. నలుడు పూర్వమువలె ధర్మబుద్ధి కలవాడయినాడు.

మళ్ళీ రథముతోలి నలుడు ఋతుపర్ణుని ఆనాడే విదగ్ధుడు తీసుకు వెళ్ళి నాడు. ఋతుపర్ణుడు వచ్చిన కారణము తెలుసుకొన్నవాళ్ళు సవ్వినారు. అతడు రాజభవనము సమీపములో ఉన్న మందిరములో దిగినాడు.

అశ్వర్యశరమైన రథస్వనము విని నలుడు వచ్చినాడని భావించి సంగతి తెలుసుకొనిన మృగి చేటికను పంపింది. చేటిక వెళ్ళి సంగతులు తెలుసుకొని దమయంతితో “దేవీ, నేను పోయి గ్రహించాను. నీకు మళ్ళీ స్వయంవర మని విని కోసలరాజు వచ్చినాడు. హ్రస్వబాహువు అనే వంటవాడు గొప్పరథసారథి అట. అతడు రాజును సంతిదూరము ఒకరోజులో చేర్చినాడట. నల్లనివికారరూపముతో ఉన్న ఆవంటవానిని పాకశాలలో చూచినాను. అతనిది విచిత్రశక్తి. పాత్రలలో నీరు స్వయముగా నిండుతుంది. వంటచెరుకు దాని అంతట అదే మండుతుంది. త్వరలోనే రకరకాల భోజనవస్తువులు సిద్ధమవుతవి” అని విన్నవించింది.

“అగ్ని దేవుడు వరుణదేవుడు నాభర్తకు వశ్యులు. ఆయన అశ్వ హృదయము గ్రహించి రథము నడపడములో అద్వితీయుడు. ఏ కారణముచేతనో వికారరూపము వచ్చింది. నాతో వియోగమువల్లనేమో. ఇంకా బాగా విచారించాలి” అని దమయంతి ఆలోచించి తన బిడ్డలను అతని దగ్గరికి తీసుకొని వెళ్ళమని చేటికి ఆన తిచ్చింది.

బిడ్డలు కనబడగానే నలుడు తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని కన్నీరు విడిచినాడు. “నాబిడ్డలుకూడా ఇలాగేఉంటారు. వాళ్ళు మాతామహుని గృహములో ఉన్నారు. వీళ్ళను చూచేసరికి వాళ్ళు జ్ఞప్తికి వచ్చారు. అందుచేత కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నాను” అని అతడు సమాధానము చెప్పి నాడు. ఈసంగతు లన్నీ చేటిక పెంటనే దమయంతికి తెలియజేసింది.

అనుగ్రాహిని దమయంతి మర్యాద చేటికను పిలిచి ఋతువర మహారాజుని వంటవానితో “నీకు సాటి వంటవాడు లోకములో లేడని నిర్ణయించుకొని మామందిరానికి వచ్చి పాకము చేసివెట్టు” అని నామాటగా ఆదేశము చేసింది. అని పంపించింది. చేటిక మాటలు విని నలుగురు ఋతువరని సమ్మతిమీద దమయంతిమందిరానికి వచ్చినాడు.

అతనితో దమయంతి “నీవు ఈ వేషములో ఉన్న నలమహారాజువు కావా? ఎందుకు నన్ను ఈవిచారముద్రములోనుంచి ఒడ్డుకు చేర్చవు?” అని ప్రార్థించింది. సిగ్గు, అనురాగము, సంతోషము కలకప్పెట్టుతూ ఉండగా తల వంచుకొని “అవును. నిన్ను సంతాపపెట్టిన ఆనలుడ నిట్లయినాను?” అని గడ్గదకంఠముతో అన్నాడు.

“మీకు ఈరూపము ఎందుకు వచ్చింది?” అని దమయంతి అడిగితే నలుగురు కర్కోటకవాగుని సంగతి మొదలుకొని కలి విడిచిపోయిన క్షణము వరకూ తన వృత్తాంతము చెప్పి కర్కోటకు డిచ్చిన అగ్ని శౌచ వస్త్రములు ధరించి నిజరూపము పొందినాడు.

దమయంతి మహానందములో మునిగిపోయింది. ఈవృత్తాంతము వెంటనే భీమరాజుకు ఆమె పరిచారికలు చెప్పినారు. ఆయన వచ్చి నల దమయంతులను అభినందించి నగరములో మహోత్సవము చేయించినాడు. భీమరాజు చేసిన సత్కారాలకు ఋతువర్ణుడు చాలా ఆనందించి నలమహారాజును ఆదరించి నెలవు పుచ్చుకొని కోసలదేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు.

నలుగురు కొద్దిరోజులు మామగారింట్లో ఉండి తర్వాత భీమరాజు సైన్యమును తీసుకొని నివధదేశానికి వెళ్ళి జాదములో పుష్కరుని గుర్తించినాడు. ద్వాపరుడు విడిచిపోవడముచేత పుష్కరుడు వినతుడయినాడు. నలుగురు కరుణతో అతనికి కొంతదేశ మిచ్చినాడు. తర్వాత నల దమయంతులు నుఖముగా ఉన్నారు.

ఇలా చెప్పి సుమనసును బంధుమతితో “దేవీ, ఈవిధముగా ఉన్నతపంశజాలుకూడా కష్టాలు అనుభవించి చివరకు నుఖాలు పొందుతారు. నూర్యుడు అన్నమించి కదా ఉదయిస్తాడు? కాబట్టి పుణ్యాత్మురాలి వయిన నీకు శీఘ్రముగానే భర్తతో సమాగమ మవుతుంది. దైర్యము వహించు. దుఃఖము విడిచిపెట్టు. భర్తను రప్పించే శుభకర్మలు చేయిస్తూ ఉండు” అని చెప్పినారు.

చల్లని మూటలు చెప్పిన ఆ మంచిబ్రాహ్మణునికి బంధుమతీదేవి ధనాదిసత్కారము చేసి భర్తరాకను ఎదురు చూస్తూ ఉన్నది. తర్వాత కొద్దిరోజులలో మహిషాలుడు తల్లిదండ్రులతోసహా వచ్చి భార్యకు నేత్రోత్సవము చేసినాడు.

మరుభూతి చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తాదులు చాలా సంతోషించారు.

అలంకారవతి లంబకము

మూడవ సంపుటము

సమాప్తము.

సర్వస్వాత్మములు ప్రకాశకులవి
ప్రథమ మద్రాసు 1951

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 6290/1951

విషయానుక్రమణిక

త ర ం గ ము : ౧౬	అకుమకి పిట్టకథ	
భారికరిత్నదత్తుల కథ	1	కంబగ్రీవము కథ 42
భద్రఘటము	2	మూడు చేపలు 43
మర్కటము కథ	5	నూచీయఘటము కథ 44
త ర ం గ ము : ౧౭	ధర్మబుద్ధి—దుష్టబుద్ధి	45
కుమదిక	12	కొంగనేర్పు 46
చంద్రశ్రీ కథ	15	ఇనప కాట 47
దేవదాసు కథ	16	త ర ం గ ము : ౧౮
పజనాగుని కథ	17	అగరు దాహకుడు 48
త ర ం గ ము : ౧౯	సువ్యుల కాపు	49
కల్యాణవతి కథ	18	అన్ని కంభుడు 50
శక్తియశ	21	నాసికా రోషముడు 51
త ర ం గ ము : ౨౦	పసుల కాపరి	52
మకరందిక	22	అభరణ మూర్ఖుడు 53
కాస్త్రుగంజ వృత్తాంతము	23	దూది శుద్ధి 54
సోమప్రభుడు	24	ఖర్చూర చౌదకలు 55
మనోరథప్రభ	25	నిధి పరీక్షకుడు 56
రత్నమంతుని చరిత్ర	26	లవణ భక్షకుడు 57
మకరందిక	27	పాలవాడు 58
త ర ం గ ము : ౨౧	బట్టతలవాడు	59
సింహ వృషభములు	31	చిత్రగ్రీవుని కథ 60
చీలమేకు లాగినచోతి	32	కాక మూసి కాలు 61
నక్క—భేరి	33	హిరణ్యకుని పూర్వచరిత్ర 62
కొంగ : ఎండ్రకాయ	34	నక్క కథ 63
సింహము, కుందేలు	35	చిత్రాంగము రాక 64
చీరపేను, నల్లి	46	ఈర్ష్యా పరుడు 65
మదోత్కటసింహము	80	నాగుని కథ 66

బట్టతలవాని కథ	60	అన్నదమ్ములు	81
తెలముగ్గుడు	"	అసంతుష్టి	82
అసి ముగ్గుడు	61	సువర్ణ ముగ్గుడు	"
చండాల కన్య	"	మహామూఢులు	83
మూర్ఛ పు ప్రభువు	62	అపూపికా ముగ్గుడు	"
ఇద్దరు స్నేహితులు	"	మహిష ముగ్గుడు	84
జలభీతుడు	63	చక్రవాకబుద్ధి	85
బ్రాత్య మూఢుడు	64	తైద్యుడు — మరుశ్శూ	"
బ్రహ్మచారి పుత్రుడు	"	త ర ం గ ము : ౬౩	
గణకుడు	"	యశోధర లక్ష్మీధరులకథ	86
కోపధారి	65	మూఢుల కథలు	92
కన్యా వర్గయిత	"	కర్ణధ కథ	93
అర్ధపణుడు	66	గాంధర్వ పరిలోచకుని కథ	95
అభిజ్ఞాన కర్త	67	మూర్ఖశిష్యుని కథ	96
మాంస వినిమయము	"	రెండుతలల పాముకథ	"
పుత్రాంతర కాంక్షిణి	68	తండులభిక్షకుని కథ	97
ఉసిరిక పండ్లు	"	త ర ం గ ము : ౬౪	
సోదరద్వయము	"	ధనదేవగృహిణి వృత్తాంతము	103
నాపితార్థి	70	శశిగృహిణి వృత్తాంతము	105
నకించిన్మార్గణుడు	"	త ర ం గ ము : ౬౫	
కాకులు—గుడ్లగూబలు	71	ఒకబోధిసత్తుని కథ	107
గాడిద కథ	72	మూఢుల కథలు	114
త ర ం గ ము : ౬౬		మృగాంకలేఖా హిరణ్యాక్షులు	118
కుండేలుతెలివి	73	త ర ం గ ము : ౬౭	
శశ—కపింజలములు	74	పాటలీపుత్ర స్త్రీలవృత్తాంతము	120
సంఘబలము	75	ఏకాదశ మారిణికథ	123
చోరుడు—వర్తకుడు	77	హేమప్రభా లక్ష్మీ సేనులకథ	127
చోర రాక్షసులు	"	త ర ం గ ము : ౬౮	
ఎలుకపిల్ల—ఋషి	79	త ర ం గ ము : ౬౯	
ముసలిపాము—కప్పలు	80	[వేలా లంబకము]	130

శక్తి యోగో లంబకము

తరంగము: ౧౩

పాయా ద్యః పురజాహాయ
శమ్భో సృష్టధత శ్శరమ్
సమం వ్యగ్రేషు నేత్రేషు
తృతీయ మధికం స్ఫురత్
రక్తారుణా నృసింహస్య
కుటిలా విద్విషో వధే
సఖిశేణీ చ దృష్టి శ్చ
నిహంతాం దురితాని వా!

పురములు దహించుకొరకు శంభుండు వింట
శరము సంధించువేళను సమముగాను
రెండుకన్నులు వ్యగ్రమై యుండ, నిటల
లోచనము మించి వెల్లుచు బ్రోచుమిమ్ము!
అరిని వధియించువేళ రక్తారుణ మయి
కుటిల మైన నృసింహుని పటుకర రుహ
పాళియును దృష్టియును మీదుపాపములను
మించు కారుణ్యమున విదళించు గాక!

భారీ కరత్న దత్తుల కథ

నరవాహనదత్తుడు భార్యాసహితముగా కాశాంబిలో సుఖముగా
ఉన్నాడు. ఒకనాడు అతడు తండ్రితోకూడా ఆస్థానములో ఉన్నప్పుడు
రత్నదత్తుడనే వర్తకుడు వచ్చి రాజాజ్ఞ పొంది నమస్కరించి ఇలా విన్న
వించినాడు. “దేవా, మననగరములో వసుధరు డనే దరిద్రుడు బగువులు

మోసి జీవనము చేస్తూ ఉంటాడు. ఇప్పుడు వాడు అన్నపూర్ణుని కోపము లేకుండ హాయిగా ఉంటున్నాడు. వాణ్ణి చూడగా ముచ్చట వేసింది. వాణ్ణి మాయంటికి తీసుకొనిపోయి తప్పతాగింది కైపు ఎక్కువచేసింది. వాడు “రాజసాధద్యారమున రత్నఖచితమైన కడియము నాకు లంఘించింది. కడియమునుంచి రత్నాలు పెకల్చి విక్రయించినాను. హిరణ్యగుప్తు డనే వర్తకుడు లక్షదీనారములిచ్చి కంకణము కొన్నాడు. అధనమువల్ల హాయిగా జీవిస్తున్నాను” అని పనికి వలినచారి పేరున్న అకడియమును చూపినాడు. నేను వలినవారికి మనవి చేస్తున్నాను.” వత్సరాజు వాణ్ణి వణిజ్ఞుని రప్పించినాడు.

ఉరేగింపులో రాజు చేతనుంచి కడియము జారి పడిపోయిందని జ్ఞాపకము వచ్చింది. రాజు సముఖములో సభ్యులు “ఏమిరా! రాజు పేరున్న ఈకడియము నీకు దొరికితే ఎందుకు తెలియచెప్పలేదు” అని అడిగినారు. అదరిద్రుడు “అయ్యలారా, నేను కూలీనాలీ చేస్తున్న పొట్టపోతుకొనేవాణ్ణి. రాజుగారిపేరు కడియముమీద ఉన్నట్టు నాకు ఎలా తెలుస్తుంది! దారిద్ర్యములో బాధ పడుతున్నవాణ్ణి కనక కడియము దొరకగానే అట్టేపెట్టుకొన్నాను. అని సమాధాన మిచ్చినాడు. అంతట సభ్యులు వర్తకునిమీద నేరము మోపినారు. “నేను సక్రమమైన ఖరీ దిచ్చి బజారులో కొన్నాను. రత్నముమీద రాజనామాత్యురాలు లేవు. ఖరీదులో వీడు అయిదువేలు తీసుకు వెళ్ళినాడు. తక్కినవి నావద్దే ఉన్నవి” అన్నాడు హిరణ్యగుప్తుడు. ఆమాటలకు అదరిద్రుడు సమ్మతించి “ఇందులో ఎవరిదోషము లేదు. అక్షణముననే దరిద్రుడు ఈకూలివాడు. దరిద్రులు దొంగతనముకూడా చేస్తారు. చేతికి చిక్కిన దానిని ఎవరువిడిచి పెట్టుతారు” ఈవర్తకుడు తగిన ఖరీదిచ్చి రత్నము కొన్నాడు. కాబట్టి ఇతని దోషమూ లేదు” అన్నాడు. మహామాత్యునిమాటలు వత్సరాజు అంగీకరించి, కూలివాడు

పుచ్చుకొన్న అయిదువేలు వర్తకునికి ఇచ్చి, ఆరత్నము తీసుకొని కూలి వాని వద్దనుంచి కడియమును గ్రహించి వాళ్ళకు సెలవిచ్చినాడు. భయము తీరి భారీకుడు వెళ్ళినాడు. 'నమ్మినవానికి ద్రోహము తలపెట్టిన వీడు మహాపాపి' అని వశ్యరాజు రత్నదత్తుని గురించి మనస్సులో ఏన గించినప్పటికీ సందర్భాన్నిబట్టి పైకి ఆదరము నటించినాడు.

భద్ర ఘటము

వారు వెళ్ళిపోయినతర్వాత వసంతకుడు రాజునన్నిధికి చేరి 'దైవోప హతులకు అర్థములభించినప్పటికీ నిలవనే నిలవదు. ఈ భారీకునికి అయి నట్టే భద్రఘటవృత్తాంతము కూడా అయింది. పాటలిపుత్రములో పూర్వము శుభదత్తుడు అనేవాడు కబ్బెలు కొట్టి జీవించేవాడు. ప్రతి దినమూ అరణ్యములో వంటచేరుకు తెచ్చేవాడు. ఆనాడు అడివిలో చాలాదూరప్రదేశానికి వెళ్ళినాడు. దివ్యాభరణవస్త్రాదులు ధరించిన యత్నులు నలుగురు వాడికి దైవవశాత్తు కనపడ్డారు. వాడు భయపడే సరికి యత్నులు వానిభయము పోగొట్టి విశేషాలు అడిగి తెలుసుకొని సంతృప్తచిత్తులై 'భద్రా, నీవు ఇక్కడ మాదగ్గరనే పనులు చేస్తూ ఉండు. నీయింట్లోకి కావలసిన వన్నీ తేలికగా నమకూర్చి సంతృప్తిస్తాము' అన్నాడు. శుభదత్తుడు అంగీకరించి వారివద్దనే ఉండి స్నానపానాది ఉప కారాలు చేసినాడు. భోజనసమయ మయింది. కుండను యత్నులు వాడికి చూపించి 'ఈభద్రఘటములోనుంచి ఆహారము మాకువడ్డించు' అన్నారు. భద్రా అది చూచి వాడు సందేహిస్తూ ఉంటే వారు నవ్వుతూ 'శుభ దత్తా, నీకు తెలియదు. కుండలో చెయ్యి పెట్టి చూడు. ఏవి కోరితే అవి చేతికి అందుతవి. ఈఘటము కామప్రదముసుమీ' అని చెప్పారు. వాడు ఘటములో చెయ్యి పెట్టేసరికి కావలసిన ఆహారపానీయము లన్నీ కనిపించినవి. వానికి భోజనముపెట్టి తాను భుజించి యత్నులకు భయ

భక్తులతో ఉపచారములు చేస్తూ వాడు అక్కడే ఉంటున్నాడు. కాని కుటుంబవిషయమై వ్యాకులచిత్తుడయినాడు. యక్షులు కలలో కనబడి అతనికుటుంబాన్ని ఓదార్చినారు. అంతా సుఖంగా ఉంటున్నారు.

ఇలా మానము గడిచినతర్వాత యక్షులు శుభదత్తునితో 'నీ భక్తి శ్రద్ధలకు మెచ్చినాము.' నీకు ఏమయినా కావలిస్తే అడుగు. ఇస్తాము' అన్నారు. 'మీకు నిజంగా సంతృప్తి కలిగితే ఈభద్రఘటం నాకు దయ చెయ్యండి' అన్నాడు వాడు. 'దీన్ని నీవు కాపాడుకో లేవు. ఘటం పగిలినదా నీదగ్గర నిలవదు. కాబట్టి ఇంకేవర మైనా కోరుకో, అన్నారు వారు. వాడు ఇంకేమి కోరక మొండిపట్టు పట్టడంవల్ల భద్రఘటమే వాడికి ఇచ్చినారు. శుభదత్తుడు వారికి ప్రణామము చేసి, ఘటము తీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళిపోయినాడు. బంధువులు అతనిని చూచి సంతోషపడ్డారు. వాడు చుట్టాలను భోజనానికి పిలిచి, ఘటప్రభావంవల్ల అందరికీ షడ్రసోపేతభోజనము పెట్టినాడు. జాగ్రత్తకోసము భద్రఘటాన్ని తనయింట్లో మామూలు కుండలమధ్య దాచినాడు. కొంతకాలము సుఖంగా గడిచింది. ఒకనాడు వాడు తాగి ఉండగా బంధువులు 'నీ కీ విశ్వరూపూ, భోగమూ ఎలా లభ్యమైనవి?' అని అడిగారు. ఆమూర్ఖుడు జవాబు చెప్పక మదమత్తుడై భద్రఘటాన్ని తీసి బుజాన పెట్టుకొని నాట్యము ప్రారంభించినాడు. మత్తువల్ల నాట్యములో వానికాళ్ళు తడబడ్డవి. కుండ బుజముమీదనుంచి జారి నేలమీదపడి ముక్కలు ముక్కలుగా విచ్చిపోయింది. ఆముక్కలన్నీ వెంటనే కలుసుకొని ఘటముగా వీర్పడ్డవి. భద్రఘటము యక్షుల దగ్గరికి ఎగిరి పోయింది. వాడు చాలా దుఃఖించినాడు. వానికి యథాప్రకారంగా దారిద్ర్యము పెట్టుకొన్నది. దార్భాగ్యులు తమకు ఎలాగోలభించిన అర్థమును పానాది దోపాలవల్ల రక్షించుకోలేక కోలుపోతారు.

సంతతుడు ఇలా చెప్పిన భద్రఘట కథ విని వత్సరాజు స్నానభోజ

నాదులకు లేచినాడు. కుమారుడు తండ్రిని అనుసరించినాడు.

ఆరాత్రి నరవాహనదత్తునికి నిద్ర పట్టలేదు. తక్కిన మంత్రులు అందరూ వింటూ ఉండగా మరుభూతి 'దేవా, దాసీసంగమేచ్ఛచేత అంతఃపురముమాట మీరు తలపెట్టలేదు. దానిని పిలిపించలేదు. మీకు ఎలా నిద్రపట్టుతుంది? వాళ్ళసంగతి తెలిసికూడా వేశ్యలవిషయంలో ఇంకా మీకు ఆసక్తిపోలేదు. వేశ్యలకు సద్భావ మనేదే ఉండదు.

మ ర్క-ట ము క థ

సంపత్సమృద్ధ మైన చిత్రకూట మహానగరములో ధనవంతుడైన రత్నవర్మ అనే వణిక్కుంగవుడు ఉండేవాడు. ఈశ్వరారాధనవల్ల పుట్టిన కుమారునికి ఈశ్వరవర్మ అని ఆయన పేరు పెట్టినాడు. క్రమంగా విద్యాభ్యాసము చేసి యావనారంభములో ఉన్న కుమారుని చూచి రత్నవర్మ ఇలా ఆలోచించినాడు: "ధనికులై యావనమదాంధులై నవారి ధన ప్రాణాలు హరించమని విధి నిర్మించిన యంత్రము వేశ్య. కాబట్టి వేశ్యల మాయలలో పడిపోకుండా ఉండడానికి వేశ్యాతంత్రము నేర్పేందుకు ఎవరైనా వేశ్యమాతవద్ద నా కుమారుని అప్పగిస్తాను." ఈప్రకారముగా యోచించి, యమజిహ్వా అనే కుట్టుని (వేశ్యమాత) యింటికి పుత్రసహితంగా వెళ్ళినాడు. పెద్దజాడలు పొడుగాటి పళ్ళు చప్పిడిముక్కు కల వేశ్యమాత కనబడ్డది. ఆ సమయాన ఆమె కుమార్తెతో "బిడ్డా, ధనమువల్లనే అందరికీ గౌరవము. విశేషించి వేశ్యకు విత్తమువల్లనే ఆదరము. అనురాగముంటే వేశ్యకు ధనము లభించదు. కాబట్టి వేశ్య అనురాగము విడిచిపెట్టాలి. నేర్పు గలనటివలె అది మిథ్యానురాగాన్నే చూపాలి. ప్రథమంలో అనురాగము నటించి విటుని రంజించి తర్వాత అతని ధనాన్ని పిండుకోవాలి. వట్టిపోయిన తర్వాత వానిని విడిచిపెట్టాలి. వానికి ధనప్రాప్తి అయితే మళ్ళీ వానిని

గ్రహించాలి. కురూపి అయినా చూపవంతు డయినా యువకు డయినా వృద్ధు డయినా - ఎవ రయినా సరే- అందరిమీదా వేళ్ళ మునీళ్ళకుని వలె సమభావముతో ఉండాలి. ధనమే పరమార్థముగా స్వీకరించాలి. అని బోధ చేస్తున్నది. వచ్చిన రత్నవర్మకు వేళ్ళచూత సత్కారము చేసింది. అప్పుడు రత్నవర్మ కుమారుని చూపి “అయ్యరాలా, మావానికి గణికాకళ బోధించు. వీడు అందులో నేర్పరి కావాలి. ఈశ్రమకై నీకు వెయ్యిదీనారా లిస్తాను” అని పలికినాడు. వేళ్ళచూత అంగీకరించింది. కుట్టనికి దీనారా లిచ్చి రత్నవర్మ కుమారుని అప్పగించి వెళ్ళినాడు. ఈశ్వరవర్మ వేశ్యాకళలు సంవత్సరములోగా అభ్యసించినాడు.

ఈశ్వరవర్మ ఒకనాడు తండ్రితో “నాయనా, అర్థమువల్లనే అదరము, కీర్తి కలుగుతవి” అన్నాడు. తండ్రి సంతోషించి వ్యాపారార్థము కుమారునికి అయిదుకోట్ల ధన మిచ్చినాడు. ఈశ్వరవర్మ సుముహూర్తాన సువర్ణద్వీపానికి బిడారులతో పాటు ప్రయాణమయినాడు. త్రోవలో కాంచనపురము వెలుపలి ఉద్యానవనములో దిగి, స్నానపానాదులయిన తర్వాత నగరములో వినోదాలు చూడబోయి ఒకానొక దేవాలయములో ప్రవేశించినాడు. సుందరి అనేనటి అప్పుడు నాట్యము చేస్తున్నది. దానిని చూచి చూడకముందే ఈశ్వరవర్మ మోహవిష్టుడయినాడు. అతడు వేళ్ళవద్ద నేర్చినకళ యేదోవన పోయిందో తెలియదు. తర్వాత చలికానిద్వారా తన అభిలాష నివేదిస్తే సుందరి ధన్యురాల నయినా నని సమ్మతించింది.

ఈశ్వరవర్మ తననివాసములో నివుణు లైన భాండరక్షకులను నిలిపి, సుందరీసాధానికి వెళ్ళినాడు. దానితల్లి మకరకటి సమయోచిత మైన గృహమర్యాదలతో అతనిని సత్కరించి, రాత్రివేళ సుందరితో సహా గదిలోకి చేర్చింది. అందులో రత్నాలచాందినీ కట్టి ఉన్నది. వృత్త్యము లోనూ శృంగారకళలోనూ నివుణురా లయిన సుందరివల్ల అతడు

అనుభవించినాడు. ప్రాతఃకాలాన గాఢానురాగము చూపుతూ తనపార్శ్వమును విడవలేకుండా ఉన్న నుందరిని ఈశ్వరవర్మ విడవలేక పోయినాడు. రెండురోజులలో దానికి ఇరవైయైదు లక్షల వెలగల బంగారము రత్నాలూ ఇచ్చినాడు. “నాకు చాలా ధనమున్నది. నీవంటివాడు నాకు లభ్యము కాలేదు. నీవే లభ్య మయినప్పుడు నాకు ధనముతో ఏమిపని?” అని నుందరి స్వీకరించలేదు. దానితల్లి మకరకటి వచ్చి ‘అమ్మాయీ, ఈ మనసంపద యావత్తూ ఈయనదే. అందులో ఈ దాగముకూడా కలిపి తర్వాత తీసుకోనీ. ఇందులో నష్టమేమిటి?’ అని బోదించింది. తల్లి బలవంతముమీద గ్రహించినట్టు గ్రహించింది ఆ ధనము. ఆ మందబుద్ధి నుందరిప్రేమ నిజమని నమ్మి, దానిసౌందర్య సృష్టికాండలకు మతికోల్పోయి దానియింట్లో రెండు నెలలు గడిపినాడు. అప్పటికి దానికి రెండుకోట్ల సంపద లభ్యమయింది.

అతనిన్నే హితుడు అర్థదత్తుడు వచ్చి ఈ వ్యవహారము యావత్తూ గ్రహించి రహస్యముగా “చెలికాడా, వేశ్యచూడ నేర్చినవిద్య సమయానికి ఉపయోగించలేదే! వారాంగనానురాగము వాస్తవమని నీవు నమ్ముతున్నావు. ఎండమావులలో నీరు ఎంతనిజము! నీధనము యావత్తూ అయిపోకముందే ఇక్కడినుంచి బయలుదేరడము ప్రశస్తము. ఈసంగతి తెలిస్తే మీనాయన నిన్ను తుమించడు” అని బోధించినాడు.

“నీవు చెప్పింది నిజమే. వేశ్యలకు ప్రేమ ఉండదు. అయితే నుందరి సంగతి వేరు. తుణమాత్రమైనా నన్ను చూడకపోతే నుందరి నిజంగా ప్రాణాలు విడుస్తుంది. మనప్రయాణము తప్పనిసరి అయితే నీవే వెళ్ళి నుందరిని ఒప్పించు” అన్నాడు ఈశ్వరవర్మ. అర్థదత్తుడు వెళ్ళి మకరకటి ఈశ్వరవర్మ సమక్షములో ఉండగా “నుందరి, నీకు ఈశ్వరవర్మ మీద అసాధారణప్రేమ అని నాకు తెలుసును. ఇప్పుడు వ్యాపారార్థము ఈశ్వరవర్మ నువర్ణదీప్తము వెళ్ళవలసి వచ్చింది. అక్కడ ధనము సంపా

మిమ్మరిని వచ్చి కాళ్ళవేగము నీవద్దనే ఉంటాడు. ప్రస్తుతం ఇతనికి 'సెలవు ఇవ్వాలి' అన్నాడు. సుందరి కన్నీళ్ళతో ఈశ్వరవర్మకేసి చూసి "నే నేమి చెప్పగలను! నమస్తమూ మీకే తెలుసు. మీయిష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యండి. నాకర్థం ఎలావుంటే అలా జరుగుతుంది" అని విచారముతో పలికింది. "పిల్లా, వీడవదోక. వ్యవహారము చక్కబెట్టుకొని వచ్చి సీత్రయుడు కాళ్ళతముగా నీవద్దనే ఉంటాడే" అని తల్లి కుమార్తెను ఓదార్చింది.

తర్వాత తల్లీ కూతురు ఆలోచించి పన్నాగము పన్నినారు. ఈశ్వర వర్మ వెళ్ళవలసిన మార్గములో పాడుపడ్డ బావి ఉన్నది. అందులో గట్టివల నమ్మకమైన వారిచేత కట్టించి తాను ఆహారాదులు తగ్గించి నృత్య గీతాదులు పూర్తిగా మానివేసి దుఃఖము నటిస్తున్న సుందరికి తనమీద చాలా ప్రేమ ఉన్నదని వణిక్కుమారుడు నమ్మి దానిని సంతోషపెట్టడానికి బహువిధాల ప్రయత్నాలు చేసినాడు.

తన స్నేహితుడు నిర్ణయించిన రోజున ఈశ్వరవర్మ ప్రయాణ మయినాడు. అతడు బయలుదేరేటప్పుడు వేశ్యమాత మంగళకార్యము చేసింది. తల్లిని వెంటబెట్టుకొని సుందరి ఈశ్వరవర్మ వెనుక కన్నీరువిడుస్తూ నూతి వరకూ వెళ్ళి అందులో దూకింది. దానితల్లి పరిజనులూ కోలాహలము చేశారు. ఈశ్వరవర్మ మిత్రులతో సహా వెనుకకు తిరిగివచ్చి నూతిలోపడ్డ సుందరిని చూచి మూర్ఛపోయినాడు. మకరకటి విశ్వాసపాత్రులను నూతిలో దిగ మన్నది. వాళ్ళుదిగి సుందరి ప్రాణాలతోనే ఉన్నది అని కేకలు వేశారు. తర్వాత తాళ్ళు కట్టిన మంచములో సుందరిని కూర్చో బెట్టి బయటికి తీసినారు. అది కొంతసేపు చనిపోయినట్టు కనబడి కొంత సేపటికి ఈశ్వరవర్మ పలకరిస్తే ప్రత్యుత్తరమిచ్చింది. అతను ప్రయాణము మానుకొని దాని ప్రేమను నమ్ముకొని దాని యింటికే వెళ్ళి మళ్ళీ వ్యాపారము మాటే తలపెట్టలేదు. ఇలా కొన్నాళ్ళు గడిచినవి.

ఒకనాడు, అర్ధదత్తుడు అతనితో “మిత్రమా, ఎందుకు చెడిపోతావు! బావిలోపడ్డ మాత్రాన దాని ప్రణయము నిజమని నమ్మనచ్చునా? వేశ్యలు కపటోపాయాలలో గట్టివారు. నీధనమంతా తగులబడిపోయిన తర్వాత మీనాయనకు ఏమి సమాధానము చెపుతావు? అతర్వాత ఎక్కడికి వెళ్ళుతావు? కాబట్టి ఇకనైనా ఇక్కడనుంచి వెంటనే బయలుదేరడం భావ్యము” అని హితబోధ చేసినాడు. ఈశ్వరవర్మ వినక ఆమాసములో తక్కిన ధనమంతా వారాంగనకు సమర్పించాడు. నిర్ధనహీనుడైన వణిక్కుమారుణ్ణి ఒకనాడు మెడపట్టి బయటికి నెట్టించింది వేశ్యమాత.

అర్ధదత్తప్రభృతులు తమ పురమునకు వెళ్ళి ఈ వృత్తాంతము యావత్తూ రత్నవర్మకు తెలిపినారు. ఆయన చాలా విచారపడి వేశ్యమాత యమజిహ్వాదగ్గిరికి వెళ్ళి సంగతి వివరించి “నీవు నాకుమారునికి నేర్పినవిద్యకు ఇదీ ఫలితం! మకరకటి బహుతేలికగా వాణ్ణి మోసగించింది” అన్నాడు. మీలబ్బాయిని ఒకసారి ఇక్కడకు రప్పించండి. ఆయన ధనము యావత్తూ తిరిగి వచ్చేటట్లు చేస్తాను” అన్నది. యమజిహ్వా తర్వాత రత్నవర్మ అర్ధదత్తుని చేతికి కొంత ధనమిచ్చి మంచి మాటలతో తనకుమారుని తీసుకురమ్మని కోరినాడు. అతను బయలుదేరి కాంచనపురము వెళ్ళి ఈశ్వరవర్మకు ఇంటి సంగతులు చెప్పి ‘మిత్రమా, నామాట వినకపోయితివి. వేశ్యలను ఇసుకను ఎవడు నమ్ముతాడు? అయిదుకోట్లు పోయినవి. అర్ధదత్తప్రసయోగముకూడా అయింది; అయిపోయింది. ఇక మీనాయన వద్దకువచ్చి కోపశాంతి చెయ్యడము మంచిది’ అని బోధించినాడు. అతను బయలుదేరి వచ్చి తండ్రి కాళ్ళ మీదపడి క్షమాపణ వేడినాడు. రత్నవర్మ కొడుకును యమజిహ్వావద్దకు తీసుకువెళ్ళినాడు.

కథ యావత్తు విని యమజిహ్వా ‘నాదే పొరపాటు. ఈమాయను గురించి నేను చెప్పలేదు. మకరకటి అనూతిలో వల కట్టించింది. సుందరి

దానిమీద పడడంచేత చావలేదు. ఇది చేసినపనికి విరుగుడు చెపుతాను' అని తనను పొడవైనది తెప్పించింది. దానిపేరు ఆలము. దాని యెడట రెండువేల దీనారాలు పెట్టి మింగ మన్నది. శోతి నాణెములు మింగింది. 'నాయనా వీరికి ఇరవై వీరికి ఇరవై వారికి అరవై చొప్పున దీనారాలు ఇచ్చి వెయ్యి' అని వేశ్యమాత చెప్పేసరికి ఆలము తప్పు లేకుండా సరిగా అలాగేచేసింది. యమజిహ్వ శోతిసామర్థ్యమును వర్ణించి ఈశ్వరవర్ణతో "ఈశోతిని తీసికొని నుందరి యింటికి వెళ్ళు. ముందుగా దీనిచేత రెండురోజులకు కావలసినంతడబ్బు మింగించు. నుందరి చూచేటప్పుడు దీనారాలు ఖర్చులకు శోతిచేత ఇప్పిస్తూఉండు. నుందరి చింతా మణిపంటి ఈఆలము తనకిమ్మని చాలా బతిమాలుతుంది. తన సంపద యావత్తు శోతి మూల్యము కింద ఇస్తానంటుంది. వెంటనే వుచ్చుకొని కాంచనపురము విడిచిపెట్టి ఇక్కడికి రా" అని బాగా బోధచేసి ఆలమును అతని కిచ్చింది.

రత్నవర్మ కొమారునికి కొంతధన మిచ్చినాడు. ఈశ్వరవర్మ శోతితో సహా కాంచీనగరము వెళ్ళి తన ఆగమనవార్త ముందుగా తెలియ పరచి తర్వాత నుందరి యింటికి చేరినాడు. మిత్రుని యెడటనే నుందరి ఈశ్వరవర్మను కౌగలించుకొని విలాసచేష్టలు చేసి సంతోషించి పెట్టడానికి ప్రయత్నించింది. అర్థదత్తుని తనబసకు పంపి ఆలమును తెప్పించి 'బాబా, భోజనాదులకు మూడువందల దీనారాలూ తాంబూలాదులకు వందదీనారాలు ఇస్తావా? అమ్మగారికి (మకరకటికి) వంద, బ్రాహ్మణులకు వందపోగా వదివందలలో మిగిలినవి నుందరికి ఇయ్యి' అని చెప్పినాడు. ముందుగానే వదివందల దీనారాలు మింగినశోతి లెక్కప్రకారము నాణెములు కక్కి సక్రమంగా ఇవ్వవలసిన వారికి ఇచ్చి వేసింది. ఇలావదిహేనురోజులపాటు జరిగింది. ఈవింత చూచి తల్లి కూతురూ కూడబలుకుకొన్నారు. ఇది చింతామణి కాని శోతి కాదు. రోజుకు

వెయ్యదీనారాలు ఇస్తున్నది. ఇతను కోతిని మన కిస్తే అంతకంటే కావలసిందేమి? అని తల్లితో రహస్యముగా ఆలోచన చేసిన తర్వాత ఈశ్వరవర్మ ఖులాసాగా ఉన్న సమయముచూచి సుందరి అతనితో 'మీకు నిజంగా నామీద ప్రేమఉంటే కోతిని నాకు ఇచ్చి వెయ్యండి' అన్నది. నీమీద నాకు ఎంతప్రేమ ఉన్నప్పటికీ ఇవ్వడానికి వీలులేదు. ఈమర్కటమే మానాయనగారి సమస్త సంపదకూ మూలము. అందు చేత ఇవ్వడం పడదు' అన్నాడు వర్మ. 'మీఅయిదుకోట్లూ మీకు తిరిగి ఇచ్చివేస్తాను దీన్ని ఇవ్వండి' అని బతిమాలింది. నీసర్వస్వమే కాక కాంచననగర మంతా ఇచ్చినా ఆలమును ఇవ్వడం అసాధ్యము' అని బెట్టుచేసినాడు వణిక్కుమారుడు. 'అమ్మకు నామీద కోపం వస్తే రానీ. నాసమస్తమూ మీకిస్తాను. కోతినిమాత్రము ఇచ్చివేసి నన్ను అనుగ్రహించండి.' అని సుందరి అతనిపాదాలమీద పడ్డది. అక్కడనే ఉన్న అర్ధదత్తాదులు 'పోనీ' చాలా బతిమాలుతున్నది. ఏమయితే ఏమి, కోతినిఇచ్చి వెయ్యి' అని అతనికి బహువిధాల బోధచేసినారు. మిత్రుల బలవంతముమీద ఈశ్వరవర్మ చివరకు సమ్మతించినాడు.

సుందరి సంతుష్టురాలయింది. ఆరోజు దానితో ఖులాసాగా గడిపి చాటుగా కోతిచేత రెండువేలదీనారాలు మింగించి అవి సుందరికి ఇప్పించి దానిధనము యావత్తూ తీసుకొని ఈశ్వరవర్మ వెంటనే వ్యాపారార్థము నువర్ణద్వీపము వెళ్ళినాడు.

సుందరి చాలా సంతోషముతో అడిగేసరికి మొదటిరోజున కోతి వెయ్యదీనారాలు రెండవనాడు మరో వెయ్యదీనారాలు ఇచ్చింది. మూడోరోజున ఎన్నిసార్లు అడిగినా కోతి ఏమీ ఇయ్యకపోయేటప్పటికీ కోపమువచ్చి సుందరిదాన్ని పిడికిటితో పొడిచింది. కోతి సుందరి మకరకటులముఖాలు వీకి, గోళ్ళతో గీరింది. వృద్ధురాలు ఒళ్ళు మండి కర్రతో కోతినెత్తిమీద మోచింది. మర్కటము మరణించింది. ఆలము

అర్థమూ అన్నీ పోవడముచేత సుందరి తల్లితో కూడా ప్రాణాలు విడవడానికి నిశ్చయించుకొన్నది. ఇంతలో పౌరులు కొంతమంది వీళ్ళ గోలవిని, గుమిగూడి మకరకటి ఎవనిని మోసముచేసిందో వాడే మర్కటము తెచ్చి యిచ్చి బలేమోసము చేశాడు. తాను ఇతనును టోపీ వేశానని సంతోషించిందే కాని తాను టోపీ పడేసంగతి కనుక్కోలేక పోయింది. బాగా అయింది, అని నవ్వారు. కొంతమంది చేరి వాళ్ళ ప్రాణత్యాగప్రయత్నము మానిపించారు.

ఈశ్వరవర్మ స్వర్ణద్వీపములో వ్యాపారము చేసి చాలా ధనము గణించి నిజనగర మైనచిత్రకూటానికి వచ్చి తండ్రిని కలుసుకొన్నాడు. రత్నవర్మ కుమారుని చూచి సంతోషించి ఉత్సవము చేయించి యమ జహ్నుకు బహుమానము చేసినాడు. ఈశ్వరవర్మ బుద్ధిమార్పుకొని, వేశ్యాసంగతి విడిచిపెట్టి వివాహము చేసుకొని సుఖముగా ఉన్నాడు.

దేవా వారవిలాసినుల హృదయాలలో ప్రేమఉండదు. అంతా కపటమే. కాబట్టి వారిపొందు అనుచితము.

ఈప్రకారము మరుభూతి చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తుడూ గోముఖాదులూ సమ్మతించినారు.

త ర ం గ ము : ౧౬

కు ము ది క

తర్వాత గోముఖుడు కుముదిక కథ చెప్పినాడు. ప్రతిష్ఠాన నగరములో సింహవిక్రము డనే రాజశ్రేష్ఠునికి శశిరేఖ రాణి. ఆమె మహాసౌందర్యవతి. ఆ రాజుదాయాదులు అయిదుగురు - మహాభటుడు, పీఠబాహువు, సుబాహువు, సుభటుడు, ప్రతాపదిత్యుడు అనేవారు సైన్య సమేతముగా వచ్చి నగరము ముట్టడించినారు. శత్రువులతో సామోపాయము అవలంబించిన మంత్రిని విక్రమసింహుడు నిరాకరించి యుద్ధము

నకు బయలుదేరినాడు. ఉభయ సైన్యములకు ఘోరయుద్ధము జరిగినది. మహాభటాది ప్రభువులు ఐదుగురు ఒక్కసారిగా విక్రమసింహుని చుట్టు ముట్టినారు. రాజు భీకరముగా బరినాడు గాని అతని సైన్యము చెల్లా చెదరు కావడము ప్రారంభించింది. ఇంతలో అశ్వమంత్రి అనంతగణుడు వచ్చి 'మన సైన్యము పని అయిపోయింది. విజయము వట్టిది. బలవంతులతో మీరు పోరు పెట్టుకున్నారు. ఇక నైనా నామాట విని యుద్ధరంగములో నుంచి అవతలికి పదండి. పరదేశము వెళ్లుదాము. జీవించిఉంటే శత్రువులను తర్వాత జయించవచ్చు అని బోధచేసినాడు. విక్రమసింహుడు ఏనుగుదిగ్గి గుర్రమెక్కి మంత్రితో కూడా వెళ్లిపోయినాడు. మారువేషాలు వేసుకొని వారిద్దరూ క్రమముగా ఉజ్జయినికి పోయి ధనికురా లయిన కుముదిక అనే వేశ్యయింటికి చేరినారు.

అనుకోకుండా వచ్చినవారిని చూచి కుముదిక ఆలోచించి 'ఇతడెవరో మహాపురుషుడు. తేజస్సువల్ల రాజేమో అనిపిస్తున్నది. ఈయనను స్వీకరిస్తే నాకోరిక నెరవేరుతుంది' అనుకొని వారిద్దరికీ ఆతిథ్య మిచ్చింది. కొంతవిశ్రాంతి తీసుకొన్నతరువాత కుముదిక రాజును చూచి దేవా, నేను ధన్యురాలను. ప్రభువువారు మాగృహము పవిత్రము చేసినారు. మీకు నేను క్రీతదాసిని. నాకు నూరుఏనుగులు, ఇరవై వేల గుర్రములు, రత్నములతో నిండిన భండారము ఉన్నవి. ఈ మందిరముతో సహా సమస్తమూ తమదిగా భావించాలి' అని ఉభయులకూ ఉచితోపచారాలు చేయించింది. విక్రమసింహుడు ఖిన్నుడయినప్పటికీ కుముదిక చేసేఉపచారాలు స్వీకరిస్తూ మంత్రితో కూడా దానిఇంటనే ఉన్నాడు. పైగా దానిధనము స్వేచ్ఛగా ఖర్చుపెడుతూ యాచకులకు కూడా ఇస్తున్నాడు. కుముదిక అందుకు విచారపడక సంతోషించింది. దీనికి నామీద చాలాప్రేమ అని ఆనందిస్తున్న రాజుతో మంత్రి రహస్యముగా 'దేవా, వేశ్యలకు సద్భావము ఉండదు. కుముదిక చూపే భక్తికి

‘హేతువేమో తెలియడం లేదు’ అన్నాడు.

‘కుముదిక నాకోసం ప్రాణాలయినా విడుస్తుంది. నీకు విశ్వాసం లేక పోతే దృష్టాంతము చూపిస్తాను’ అని రాజు అన్న పానాదులు తిగించి కొన్నాళ్లకు బాగా చిక్కిపోయి ఒకనాడు చచ్చిపోయినట్టు పడుకున్నాడు. సేవకులు అతనిని మేనాలోపెట్టి శ్మశానానికి తీసుకువెళ్లినారు. మంత్రి అనంతగుణుడు దుఃఖం భరించుస్తూ వెంట వెళ్లినాడు. కుముదిక బంధువులు ఎంత చెప్పినా వినక దుఃఖభారముచేత శ్మశానానికి పోయి రాజు చితిమీదికి ఎక్కింది. చితికి నిప్పు అంటించబోయే సమయములో రాజు ఆపులించి కట్లు తెరిచి లేచినాడు. రాజు బతికినాడు అని పరిజనులు సంతోషించి ఆయనను ఇంటికి తీసుకు వెళ్లినారు. కుముదిక ఉత్సవము చేయించింది.

రాజు మంత్రితో ఏకాంతముగా ‘దీనిప్రేమ ఎటువంటిదో చూచినావా?’ అన్నాడు. ‘దేవా, ఇప్పటికీ నమ్మను. ఇందుకేదో కారణముంటుంది. ఇక మనమెవరమో దీనికి తెలియపరచి, దీనిబలముతో శత్రువులను జయింతాము’ అన్నాడు మంత్రి.

ఆసమయానికి చారుడు వచ్చి ‘దేశము శత్రువులు ఆక్రమించారు. రాజుగారు చనిపోయినా రని విని శశిరేఖా దేవి అగ్నిప్రవేశము చేసింది’ అని విన్నవించినాడు. ఆవార్తవిని విక్రమసింహుడు ‘అయ్యో, దేవీ!’ అని ఆక్రోశించి రోదనము చేసినాడు. కుముదిక సమస్తము గ్రహించి రాజును ఓదార్చి ‘ఎందుకు కాలయాపన చేస్తారు? నాదండును తీసుకొని వెళ్ళి, శత్రువులను సంహరించండి’ అని నొక్కి చెప్పింది. రాజు సరే అని, దాని ధనముతో మరింత సైన్యము సమకూర్చుకొని తన మిత్రుడైన ఒక రాజవద్దకు వెళ్ళి, అతనిసేన వీరిసేన కలిపి బయలుదేరి వెళ్ళి వైరులతో పోరాడి జయించి అందరిరాజ్యములూ స్వాధీనము చేసుకొన్నాడు.

తర్వాత కొద్దిరోజులకు విక్రమసింహుడు కుముదికతో ‘నిన్ను చూస్తే

నాకు చాలా ఆనందము! సంప్రీతుడ నయినాను. నీకోరిక యేమో తెలిపితే తప్పకుండా నెరవేరుస్తాను' అన్నాడు. 'దేవా, మీకు నిజముగా న్నాపైన అనుగ్రహ ముంటే నాహృదయశల్య మొకటి మనవిచేస్తాను. ఉజ్జయినిలో నాప్రియుడు శ్రీధరుడు చిన్న పొరపాటు చేసినాడని అతనిని చెరసాలలో పెట్టించినాడు రాజు. మిమ్మల్ని చూడగానే ఉత్తమరాజు లక్షణాలు కనబడ్డవి. మీరు మహేశ్వర్యము పొందుతూ రనిపించింది. అందుచేత మీనేపచేసి ఉపచారము పొందుదా మనుకొన్నాను. మీరు మరణించా రనుకొని, నాకోరిక ఇక ఈడేర దనే దుఃఖముతోనూ, నాప్రియుడైన విప్రకుమారుడు లేని జీవితము వృథా అనే విరక్తితోనూ ప్రాణాలు వీడుదా మని మీచితిమీదికి ఎక్కినాను.' అని కుముదిక వివరించింది. 'సరే, నీకోరిక ఈడేరుతుంది. కొంచెము ఓర్పు వహించి ఉండు' అని రాజు పలికి మంత్రిమాటలు స్మరించి "వేశ్యకు సద్భావము ఉండదు. అయినా ఈదీనురాలికోరిక నెరవేర్చాలి' అని విక్రమసింహుడు ఉజ్జయినికి వెళ్ళి, శ్రీధరుని విడిపించి; ప్రియులను సమావేశపరిచి కుముదికకు ధనరాసు లిచ్చినాడు.

నాటినుంచీ విక్రమసింహుడు మంత్రిమాట మీరక సుఖముగా రాజ్యము చేసినాడు. కుముదికను బట్టి ఆలోచిస్తే వేశ్యలహృదయము అగాధమూ అజ్ఞేయమూ అని తేలుతుంది. గోముఖుడు ఈకథ చెప్పి విరమించగా తపంతకుడు మరొకకథ చెప్ప నారంభించినాడు:

చంద్రశ్రీ కథ

దేవా, చలచిత్తలకు విశ్వాస ముండదు. గణికలకువలెనే కులస్త్రీలకు కొందరికి విశ్వాస మనేదే లేదు. నాకు తెలిసిన చిత్రవార్త చెబుతాను. మన నగరములోనే బలవర్మ అనే వర్తకుడు ఉండేవాడు. అతని భార్య చంద్రశ్రీ మేడకీటికిలోనుంచి శీలహరుడు అనే వర్తకపుత్రుని చూచింది.

అతను చాలా అందమైనవాడు. ఆమె అతనిని కామించి వెంటనే తన చెలికత్తెను దూతికగా పంపింది. ప్రతిదినము అతనిని తన చెలికత్తె యింటికి రప్పించుకొని కపటముగా కాలక్షేపము చేసింది. ఈసంగతి సేవకులకూ చుట్టాలకు తెలిసింది. భర్తకు మాత్రము తెలియలేదు. భార్యమీద మోహముతో ఉన్నవాడు దాని దుర్మార్గవృత్తి కనుక్కోలేదు. కొన్నాళ్ళకు దాహజ్వరముతగిలి బలవన్మ చావుకు సిద్ధమయినాడు. భర్త అటువంటి అవస్థలో ఉన్నప్పటికీ భార్య దురాచారము గూనలేదు. ఆమె మర్నాడు ఉపవతితో క్రిడిస్తూ ఉండగా, ఇంట్లో భర్త చనిపోయినాడు. చంద్రశ్రీ కాముకుని విడిచి ఇంటికి వచ్చి యేడ్చి దీని దుర్గణము తెలిసిన బంధువులు వద్దు అంటూ ఉన్నప్పటికీ భర్తతో సహగమనము చేసింది. స్త్రీలచిత్తవృత్తి గ్రహించడానికి వీలులేదు. పరపురుషునితో సాంగత్యము భర్తతో సహగమనము.

వసంతకుని కథ అయిన తర్వాత హరిశ్చంద్రుడు ఇలా చెప్పినాడు:

దేవదాసు కథ

దేవా, దేవదాసు అనే గృహస్థు మన నగరములో ఉండేవాడు. అతని భార్య పేరు దుశ్శీల. పేరుకు తగిన గుణాలుకల స్త్రీ. ఆమె పరపురుష నిరత అని ఇరుగు పొరుగువారు గ్రహించారు. ఒక రోజున దేవదాసు పని ఉండి రాచనగరికి వెళ్ళినాడు. భర్తను హత్య చేయించాలి అని దుర్బుద్ధి పుట్టి దుశ్శీల పరపురుషుని రప్పించి ఇంటిలో పైభాగాన కూర్చోబెట్టింది. భర్త యింటికివచ్చి భోజనము చేసి పండుకొని నిద్ర పోయినాడు. పైన ఉన్నవాడు దిగి దేవదాసును చంపి వెళ్ళిపోయినాడు. తన భర్తను చోరులు సంహరించారని దుశ్శీల కేకలుపెట్టి యేడ్చింది. బంధువులు గుమిగూడి ఇతనిని దొంగలు చంపినారా? ధనమేమి అపహరించలేదే? అన్నారు. అందులో ఒకరు కుర్రవానిని చూచి 'మీనాయ

నను ఎవరుచంపివారు?' అని అడిగితే 'పైనుంచి ఎవరో పడుచువాడు దిగి వాన్నను చంపేశాడు. అచ్చు నన్ను అవతలకి లాక్కుపోయింది' అని పిల్లవాడు చెప్పినాడు. బంధువులు ఆజారుని తెలుసుకొని పట్టి వధించారు. అన్యపురుషాసక్తు గాలు భుజిగివలె ప్రాణాలు తీసివేస్తుంది.

హరిశ్చిడు చెప్పగానే గోముఖుడు మరొక కథ ప్రారంభించిరాడు:

వజ్రసారుని కథ

ఇతరులదాకా ఎందుకు, ఇక్కడి నేవకుడు వజ్రసారుడు నవ్వుల పాలు అయిన సంగతి చెబుతాను. వాని భార్యచేరు సురూప, అది మాళవ దేశాంగన. అది వానికి ప్రాణాధిక. ఒకరోజున వాని మామ బావయర దులు వచ్చి మాళవదేశానికి అందరినీ తీసుకువెళుతా మని చెప్పినారు. వజ్రసారుడు వత్సరాజుగారివద్ద సెలవు వుచ్చుకొని భార్యతోకూడా అత్తవారింటికి వెళ్ళి మాసము సుఖముగా కాలక్షేపము చేసి, వచ్చి తన నాకరీలో చేరినాడు. సురూప వుట్టింటనే ఉన్నది. కొన్నా శృయిన తరువాత క్రోధను డనే మిత్రుడు వచ్చి 'ఓరి వజ్రసారా, నీభార్యను వుట్టింట విడిచిపెట్టి వచ్చావు; కొంప మునిగింది! ఆచార్యాశ్వురాలు ఇతరులను మదిగింది. నాప్రాణన్నే హితుడు ఒకడు వచ్చి ఈసంగతి చెప్పి నాడు. ఎన్నటికీ అసత్యము కాదు. నీవు దీన్ని విడిచిపెట్టి మంచిదాన్ని మరొక తెను పెండ్లి చేసుకోరా!' అని హితము చెప్పి వెళ్ళినాడు. వాడు తికమక పడి, ఆలోచించి నిజమే అయి ఉంటుంది. రమ్మని వార్త పంపినా సురూప రాలేదు. నేనే వెళ్ళి ఏమి జరుగుతుందో కనిపెట్టుతాను. అని బయలుదేరి పోయి అత్తమామల సమ్మతిమీద భార్యను వెంట బెట్టుకొని నిజగృహానికి మరలినాడు.

కొంతదూరము ప్రయాణము చేసి వజ్రసారుడు తోడివారిని నమ్మి దిగా తప్పించుకొని భార్యతో అరణ్యమార్గముపట్టి సురూపను ఏకాంత

ములో కూచోబెట్టి 'నీవు ఇకనులను మరిగా నని స్నేహితుడు నాతో చెప్పినాడు. నిన్ను పిలిపిస్తే నీవురాలేను. నిజము చెప్పు. చెప్పకపోతే శిక్ష తప్పదు' అని గట్టిగా అన్నాడు. 'నీవు నమ్మితే నీయిష్టం వచ్చి నట్టు చేసుకోవచ్చు' అని సురూప నిర్లక్ష్యముగా అన్నది. వజ్రసారుడు దానిని తీగలతో చెట్టుకు అంటగట్టి నాలుగు కొట్టి చీరెలాగి పార వేసినాడు. వస్త్రము ఊడిపోయిన తర్వాత భార్యనుచూచి వాడు మోహ పరవశుడై వేడుకొన్నాడు. నన్ను ఏ ప్రకారంగా చెట్టుకుకట్టి కొట్టిరావో అలాగే నిన్ను కూడా చెయ్యనిస్తే తర్వాత అంగీకరిస్తాను' అన్నదిసురూప. ఆమందబుద్ధి అందుకు అంగీకరించి నాడు. అంతట ఆమాయలాడి భర్తను చెట్టుకు గట్టిగా కట్టివేసి వానిఖడ్గముతోనే వాని ముక్కుచెవులూ కోసి భర్తవస్త్రాలు ధరించి పురుష వేషముతో ఎక్కడికో పలాయనము చేసింది. వజ్రసారుడు అవమానముతో బాధతో మూలుగుతూ ఉన్నాడు.

ఒకానొక వైద్యుడు ఓషధుల కోసము ఆప్రాంతాలకు వచ్చి అత నిని చూచి తనయింటికి తీసుకువెళ్ళి గాయాలు నయము చేసినాడు. బాధ తగ్గిపోయినతర్వాత వజ్రసారుడు భార్యకోసము కొన్ని ప్రదేశాలు వెతికి విసికి చివరకు తనమిత్రుడు శ్రోధనునికి సమస్తమూ వివరించినాడు. వాడు వత్సరాజేశ్వరునికి యావత్తు విన్నవించినాడు. 'వీడు పౌరుషహీను డని వీని భార్య పురుష వేషము ధరించి వెళ్ళిపోయింది. బాగా జరిగింది. రాజకులములో పరిహాసము చేసినప్పటికీ వజ్రసారుడు వజ్రసార మైన హృదయముతో ఇక్కడే ఉన్నాడు.

త ర ం గ ము : ౧౬౮

క ల్యాణ వ తి క థ

తర్వాత మరుభూతి ఇలా పలికినాడు. శ్రీలమనస్సుకు స్థైర్యము లేదుకాని ఈకథ వినండి. పూర్వము దక్షిణాపథములో సింహబలు డనే

రాజుకు కల్యాణవతి భార్య. ఆమె మాళవరాజపుత్రిక. రాజుకు అందరు రాణులకంటె ఆమెమీద ఎక్కువ ప్రేమ. వారు కొంతకాలము నుఖముగా ఉన్నమీదట దాయాదులు ప్రబలసైన్యముతో వచ్చి సింహబలుని దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టినారు. అతడు భార్యతో కొద్ది వస్తువులతో మాళవదేశానికి ప్రయాణమయినాడు మార్గమధ్యాన అరణ్యములో సింహముమీదికి వచ్చేసరికి ఖడ్గముతో నరికివేసినాడు. మరొక ప్రదేశాన వనగజము అడ్డమయినది. దానిపాదములు ఖండించినాడు. దొంగలగుంపు చుట్టుముట్టింది. పీవిహారము చేసి చోరు లందరినీ సంహరించినాడు. ఇలా మార్గములో అవసరము వచ్చినప్పుడల్లా రాజు పరాక్రమము చూపిస్తూ క్రమముగా మాళవదేశము చేరి భార్యతో మార్గములో జరిగిన విషయాలను గురించి 'మామగారితో చెప్పవద్దు. క్షత్రియుని పరాక్రమానికి ప్రశంస అక్కరలేదు' అని బోధించినాడు. తర్వాత అతడు మామగారింటికి చేరి, ఆయన అడిగినమీదట శత్రువృత్తాంతము చెప్పినాడు. ఆయన అల్లుని ఆదరించి, గుర్రాలు, ఏనుగులూ, ఇచ్చి శత్రువిజయానికి పంపినాడు.

కల్యాణవతిని వుట్టింటనే ఉంచి విక్రమసింహుడు మహాప్రబలుడైన గజానీక ప్రభువువద్దకు వెళ్ళినాడు. భర్త వెళ్ళిన కొంతకాలానికి ఒకనాడు కల్యాణవతి కిటికీలోనుంచి సుందరుని ఒకనిని చూచి మోహించి ఆలోచనలో పడి నాభర్తకంటె సుందరుడూ, శూరుడూ కనపడడు. అయినా ఇతనిమీదికి బుద్ధిపోతున్నది. ఏమిచెయ్యను! ఏమయినా సరే, ఇతనితో భోగించవలె! అని నిశ్చయించుకొని విశ్వాసపాత్రురాలైన చెలికత్తెకు చెప్పింది. ఆమె దౌత్యముజరిపి ఆయువకుని రాత్రివేళ రహస్యముగా తీసుకువచ్చి తాడుమీదిగా అంతఃపురములో ప్రవేశపెట్టింది. వాడు కల్యాణవతినైఖరి చూచి కొంచెము భయపడి, శయనముమీద కూచోడానికి జంకి, సమీపాన పీఠముమీద కూర్చున్నాడు.

అయ్యో, వీడు సామాన్యుడు, ఉత్తముడు కాడు' అని కల్యాణవతి మనసులో విచారించింది. ఇంతలో పైనుంచి పాము వచ్చింది. దగ్గరలో ఉన్న ధనస్సులో బాణము సంధించి ఆయుధము పాము మీద విడిచి చచ్చిన సర్పమును కిటికీలోనుంచి వెలపల పారవేసి సంతోషముతో నాట్యము చేయడము మొదలు పెట్టినాడు. 'వీడు కల్యాణము' అని కల్యాణవతి అసహ్యపడి జగుప్స ముఖాన కనబరిచింది. వైఖరి కనిపెట్టి చెలికత్తె అవతల గదిలోకి వెళ్లి మళ్ళీవచ్చి 'మీనాయనగారు ఎందుకో ఇక్కడికి వస్తున్నారు!" అని తత్తరపాటుతో చెప్పింది. వాడు భయపడినాడు. చెలికత్తె అతనిని కిటికీవెంట తాడు మీదిగా కిందికి పొమ్మన్నది. వాడు దిగుతూ గడ్డిదుబ్బుమీద పడి లేచి వెళ్ళినాడు.

వాడు వెళ్ళగానే కల్యాణవతి చెలికత్తెలో 'సఖీ, మంచిపని చేశావు. నాహృదయము నీకు తెలిసింది. చాలా విచారంగా ఉన్నది. పొరపాటు చేశాను. నాభర్త సింహాదులను సంహరించి ఎవరితోనూ చెప్పడు. ఈనీచుడు పామును చంపినందుకే గంతులు వేసినాడు. ఇటువంటి పామరునితో నాకు రతి యేమిటి! చలచిత్త నైన నాకు జీవితముమీద అసహ్యము పుట్టుతున్నది. చాలా పొరపాటుపని చేశాను. చీ! ఉత్తమ భర్తలను విడిచిపోయే భార్యలు కర్మరూన్ని విడిచి దూరంగా వాళే ఈగలలాంటి వాళ్ళు!' అని చాల పశ్చాత్తాప పడ్డది.

సింహాదులు గజానీకప్రభువుసహాయముతో దాయాదులను జయించి రాజ్యము స్వాధీనము చేసుకుని, వచ్చి మామగారిని సత్కరించి కల్యాణవతిని తీసుకువెళ్ళి నుఖముగా రాజ్యము పరిపాలించినాడు.

దేవా, మంచివివేకము కలస్త్రీలకుకూడా మనస్సు చలిస్తూ ఉంటుంది. లోకములో విశుద్ధసత్యమూర్తులు చాలా తక్కువ.

ఇలా మరుభూతి చెప్పినకథ ఆలకించి సరవాహనదత్తుడు హాయిగా నిద్రపోయినాడు.

శ క్తి య శ

మర్నాడు ఉదయము సరవాహనుడు మంత్రిసమేతముగా ఉద్యానానికి వెళ్ళినాడు. అప్పుడు ఆకాశమునుంచి కొంతమంది విద్యాధరస్త్రీలు దిగినారు. అందులో మహాసౌందర్యవతిని చూచి సరవాహనుడు మంత్రులతో సహా ఆమెదగ్గరికి పోయి అనురాగార్ద్రము లయిన కటాక్షవీక్షణములు ప్రసాదిస్తున్న ఆకస్యతో 'కల్యాణీ, నీవెవరు? ఎందుకు ఇక్కడికి వచ్చినావు?' అని అడిగినారు.

ఆమె ఇలా చెప్పింది: 'హిమాలయములో కాంచనశృంగ మనే బంగారుగర్జనులో స్ఫటికయశుడు అనే విద్యాధరప్రభువు నాతండ్రి. తల్లి హేమప్రభాదేవి. నాపేరు శక్తియశ. నాకు అయిదుగురు అన్నలు. వారిఆజ్ఞానుసారంగా శౌరీవ్రతము చేసి స్తోత్రాలు చేశాను. అమ్మనారు సుప్రీతురా లయి 'నీజన్మనికంటే దశగుణము నీకు విద్యామహిమ కలుగుతుంది. ఎక్సరాజువుతును సరవాహనదత్తుడు ముందు ముందు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు. ఆయన నీకు భర్త కాగలడు' అని అనుగ్రహించి అంతర్ధానమయినది. శౌరీదేవికృపపల్ల నాకు విద్యలు లభ్యమయినవి. గతరాత్రి దేవి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి, 'బిడ్డా, ప్రాతఃకాలం నీవు భర్తసన్నిధికి వెళ్ళు; మళ్ళీ వెంటనే తిరిగి రా. నీతండ్రి నెలరోజులలో మీకు వివాహము చేస్తాడు.' అని ఆనతిచ్చి అదృశ్యురా లయింది. తర్వాత తెల్లవారింది. నేను మీదర్శనార్థము ఇక్కడికి వచ్చాను. ఇక సెలవు!' అని సఖిజనముతో కూడా ఆకాశానికి ఎగిరి పోయింది.

సరవాహనుడు వివాహమహోత్సవానికి ఎదురుచూస్తూ దినము యుగమువలె గడుపుతున్నాడు. అతనివినోదముకోసము గోముఖుడు ఈకథ చెప్పినాడు:

మ క రం ది క

పూర్వము కాంచనపురి అనేనగరములో నుచుననుడు అనే మహా ప్రభువు ఉండేవాడు. ఒకనాడు కొలువుతీర్చి ఉండగా ప్రతీహరుడు వచ్చి 'మహాప్రభూ, నిహారరాజు పుత్రిక ముక్తాలత దేవరవారి దర్శనార్థము వచ్చింది దానిచేతులో చిలకపంజరము ఉన్నది. దానిసోదగుడు మీప్రభుడు కూడా వచ్చినాడు' అని విన్నవించినాడు. రానీ, అని రాజు అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు. ముక్తాలత వచ్చింది. ఇది మానవాంగన కాదు. ఎవరో దివ్యయువతి అనుకొన్నారు అక్కడివారు. ముక్తాలత రాజుకు ప్రణామము చేసి 'దేవా, ఈ చిలకపేరు శాస్త్రగంజ. ఇది నాలుగు శాస్త్రాలు అధ్యసించింది. కళలలో, విద్యలలో కుశలత కలది. కవిత్వము చెపుతుంది. దేవరవారికి సమర్పించడానికి తెచ్చాను' అని చిలకను అర్పణచేసింది. ప్రతీహరుడు దానిని ప్రభువునద్దకు తెచ్చినాడు. శుకము ఇలా పలికింది:

రాజన్, యుక్తమిదం సదైవ యదయం దేవస్య సంభుక్త్యతే
ధూమశ్యామముఖో ద్విషద్విరహిణీ నిశ్వాసవాతోద్గమైః;
ఏత త్వద్భుత మేవ యత్పరిభవా ద్బాష్పాంబుపూరప్లవై
రాసాం ప్రజ్వల తీహ దిక్షు దశసు ప్రాజ్యః ప్రతాపానలః.

స్వస్యస్తు ధూమికాశ్యామల ముఖమైన
నీప్రతాపజ్వల నిఖలదిక్కులయందు
శాత్రవ విరహిణీ సంతత నిశ్వాస
వాతోద్గమములన్ వర్ధిల్లి వర్ధిల్లి
వెలుగొందు చుంటలో వింతయేమియు లేదు.

వారల బాష్పాంబుపూరనీకమ్ములన్
క్లిన్నమైన కొలంది కెరలి మండుటమాత్ర
మత్యద్భుతావహం బగునుమీ రాజేంద్ర!

ఈ పద్యము పలికి చిలక 'దేవా, ఏశాస్త్రమునుంచి ఏసందర్భము వివరించ నుని సెలవు?' అన్నది. రాజు చాలా ఆశ్చర్యపడినాడు. మంత్రి అందుకొని 'దేవా, పూర్వజన్మలో ఎవరో ఋషి, ఈజన్మలో చిలకగా అవతరించినాడు అని తోస్తున్నది. సుకృతవశాన జన్మాంతర విద్యాజ్ఞానస్మరణకూడా ఇతనికిన్నది' అన్నాడు. అప్పుడు ప్రభువు 'ఆర్యా, సీవృత్తాంతము వివరించు. చిలక వయినప్పటికీ ఈశాస్త్రజ్ఞానము నీకు ఎలాకలిగింది? ఎవరు నీవు?' అని అడిగినాడు. శుకము కన్నీరు విడిచి 'చెప్పదగని విషయ మయినప్పటికీ నీకజ్ఞవల్ల చెపుతాను దేవా!' అని ఇలా చెప్పనారంభించింది :

శాస్త్ర గంజవృత్తాంతము

దేవా, హిమలచలప్రాంతాన గొప్పరోహిణవృక్ష మున్నది. దాని మీద అనేకపక్షులు నివాసము చేస్తూ ఉంటుని. నాకల్లిదండ్రులు కూడా గూడు కట్టుకొని దానిమీదనే ఉంటున్నారు. కొన్నాళ్ళకు నేను వుట్టినాను. నేను వుట్టగానే నాకల్లిచనిపోయింది. మానాయనే నన్ను పెంచుతున్నాడు. ఒకనాడు నానావిధ నాద్యాలు వాయిస్తూ, బూరలు ఊదుతూ భిల్లులదండు అక్కడికి వేటకు వచ్చింది. పగలంతా వివిధజంతువులను సంహరించి సాయంకాలానికి భిల్లులు మాంసపు కాంఘ్య మోసుకుని ఆచెట్టుకిందికి వచ్చారు. అందులో ఒకవృద్ధభిల్లునికి జంతువు లేవీ దొరకలేదు కాబోలు, వృక్షముమీది కెక్కి వాడు పిట్టల గొంతులు నులిపి, చంపి, కిందపారవేశాడు. మాదగ్గరికి వాడు వచ్చే సరికి నేను మానాయన రెక్కలలో దాక్కున్నాను. మానాయన

కంతమునలిపివేసి ఆక్రూరుడు చెట్టుమొదట పడవేశాడు నేను నాయన చెక్కలలోనుంచి మెల్లిగా ఇవతలికి వచ్చి రాలిన ఆకులమాటున దాక్కొన్నాను. వాడు చెట్టు దిగి వచ్చి కొన్ని పక్షులను కాల్చుకొని తిని, మిగిలినవాటిని తీసుకు వెళ్ళిపోయినాడు.

భయంకరమైన ఆరాత్రి ఎలాగో గడిచి, తెల్లవారిన తర్వాత సేమ్యదిగా పాకుతూ దగ్గరలో ఉన్న సరోవరము చేరుకొన్నాను. చాలా దాహము వేసింది. అందులో స్నానము చేసి, అక్కడే ఇసుక తిన్నె మీద జపము చేస్తూ మహర్షి నన్ను చూచి కనికరించి, నీరు తెచ్చి నానోట్లో వేసి, ఆకుల దొన్నెలో పెట్టి నన్ను ఆశ్రమానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. ఆశ్రమకులపతి నన్ను చూచి నవ్వినాడు. ఆయన నామము పులస్త్యుడనీ, నన్ను తెచ్చిన మహర్షి నామధేయము మరీచి అనీ తర్వాత తెలిసింది. తక్కిన మునులు కులపతి 'ఎందుకు నవ్వినారు' అని అడిగితే ఆయన నన్ను చూసి 'శాపమువల్ల భ్రష్టుడై చిలకగా జన్మించిన వీనిని చూచేటప్పటికి నవ్వు వచ్చింది. ఆహ్నిక మైన తర్వాత వీని వృత్తాంతము చెబుతాను. అది వినగానే వీనికి పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వస్తుంద' అన్నాడు.

తర్వాత మునులు విశ్రాంతిగా ఉన్న పులస్త్యుని నాసంగతి మళ్ళీ అడిగారు. ఆయన ఇలా చెప్పినాడు:

సోమ ప్రభుడు

పూర్వము రత్నాకరపురాధిపతి జ్యోతిష్ప్రభుడు ఘోర తపస్సు చేసి గారీపతిని మెప్పించి హర్షవతీదేవివల్ల పుత్రలాభము పొందినాడు. ఆమె గర్భవతిగా ఉన్నప్పుడు చంద్రుడు ఆమె నోటిలో ప్రవేశించినట్టు కల కనడముచేత తండ్రి అతనికి సోమప్రభుడు అని పేరు పెట్టినాడు. ఆబాలకుడు పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత రాజు అతనిని యువరాజును

చేసి తన మంత్రి ప్రభాసుని పుట్టుకైన ప్రియంకరుని మంత్రిగా ఇచ్చి నాడు. అతరుణములో మాతలి ఆకాశమునుంచి దివ్యాశ్వమును తెచ్చి సోమప్రభునితో 'మహేంద్రుని మిత్రు డయిన విద్యాధగుడవు నీవు. మానవలోకములో అవతరించావు. ఉచ్చైశ్రవ హయము బిడ్డ అయిన ఆశుశ్రవము అనే అశ్వమును మహేంద్రుడు పూర్వస్నేహము చేత నీకు పంపినాడు. ఈగుర్రముమీద ఎక్కినప్పుడు నిన్ను శత్రువులు ఓడించలేరు. అని అశ్వమును సమర్పించి సత్కారములు పొంది వెడలి పోయినాడు. సోమప్రభుడు ఆనాడు ఉత్సవము చేసి, మరునాడు జన కునితో 'నాయనా, జిగీష క్షత్రియలక్షణము. నేను దిగ్విజయార్థము బయలు దేరుతాను. అనుజ్ఞ ఇవ్వాలి' అని వేడితే జ్యోతిష్ప్రభుడు జైత్రయాత్రకు కావలసిన సన్నాహము చేయించినాడు.

మ నో ర థ ప్ర భ

శుభవాసరమున సోమప్రభుడు తండ్రికి సమస్కారము చేసి దివ్యాశ్వ మెక్కి సైన్య సమేతముగా బయలుదేరి, రాజుల నందరినీ జయించి తిరిగి వస్తున్నాడు. హిమవత్పర్వత సమీపాన నేనలు నిలిపి వినోదార్థము అతడు వేటకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ రత్నఖచితమైన కిన్నరము కన బడితే సోమప్రభుడు గుర్ర మెక్కి దానిని తరుముకొని పోయినాడు. అది కొండగుహలో దూరి కనబడకుండా పోయింది. సాయంకాల మయింది. అతడు చాలా బడలికచెంది సమీపాన సరోవరము కన బడితే అక్కడ రాత్రి గడుపుదామని గుర్రము దిగి, దానికి మేత వేసి చెట్లమీద పండ్లుకోసి, తిని, మంచినీరు తాగి విశ్రమించినాడు. ఇంతలో గీతధ్వని వినిపించింది. సోమప్రభుడు లేచి, ఆనాదము వస్తున్నచోటికి వెళ్ళి చూచేసరికి శివలింగ సన్నిధిలో పాట పాడుతున్న దివ్యస్త్రీ గోచ రించింది. అన్యోన్య సందర్శన మయింది. ఆమె సోమప్రభునికి అతిథి

సత్కారము చేసి 'ఆర్యా, తమ దేవరు? ఈ దుర్గమప్రదేశానికి ఏకా కీగా ఎలా వచ్చారు?' అని అడిగింది. తన వృత్తాంతము చెప్పి అతడు ఆమె సంగతి అడిగినాడు. మహానుభావా మీకు కుతూహలము ఉంటే వినండి అని కన్నీళ్ళతో ఇలా చెప్పింది.

ర శ్మి మం తు ని చ రి త్ర

ఇక్కడ హిమాచలముమీద కాంతనాథ మనే నగర మున్నది. అందులో పద్మకూటు డనే విద్యాధరప్రభువు మానాయన. మాలమ్మ హేమప్రభాదేవి. నాపేరు మనోరథప్రభ. విద్యాప్రభావమువల్ల నేను ప్రతిదినమూ చెలికత్తెలతో సహా పర్వతాలలో అశ్రమాలలో ద్వీపాలలో ఆరామాలలో విహారము చేస్తూ నాయనగారి భోజనవేళలకు ఇంటికి వస్తూ ఉంటాను. ఒకనాడు ఇక్కడి సరోవర తీరాన విహరిస్తూ ఉండగా నుందరమునికుమారుడు వయస్కునితోసహా కనిపించినాడు. ఆకర్షణవల్ల నేను అతని దగ్గరికివెళ్లి కూర్చున్నాను. నాచెలికత్తె మా ఉభయల అభిప్రాయాలూ గ్రహించి ఆయన వయస్కునితో ఈమహానుభావు దేవరు? అన్నది.

ఆయన ఇలాచెప్పినాడు: ఇక్కడికి సమీపాన ఆశ్రమములో దీధితి మంతు డనే బ్రహ్మచారి ఋషి సరస్సుకు స్నానార్థము వెళ్ళినాడు. శ్రీదేవి దైవవశాత్తు అక్కడ విహరిస్తూ అతన్ని చూచి మానసపుత్రుని కన్నదీ. పిల్లవానికి ఋషి రశ్మిమంతుడు అని పేరుపెట్టి క్రమేణ ఉపనయనము చేసి సమస్తవిద్యలు నేర్పినాడు. ఈమిత్రుడే రశ్మిమంతుడు. మేము కలిసి తిరుగుతూ ఉంటాము.

ఇలాచెప్పి ఆయన నావృత్తాంతమునుగురించి * నాసఖని అడిగినాడు. ఆమె అన్ని విషయాలూ తెలియపరచింది. పరిచయమై పరస్పరానురాగముతో ఉన్న సమయాన మాయింటినుంచి భోజనానికి రమ్మని పిలుపు

వచ్చింది. త్వరగానే తిరిగి వస్తానని మునిపుత్రునితో చెప్పి నేను జంకుతూ మానాయనగారివద్దకు వెళ్ళాను. భోజనము చేసి నేను ఇవతలికి వచ్చేటప్పటికి నాచెలికత్తె వచ్చి ఆమునికుమారుని మిత్రుడు రశ్మిమంతుడిచ్చిన విద్యాధరప్రదానముపట్ల చప్పన వచ్చి మన ద్వారముముందర నిలిచి ఉన్నాడు. మనోరథప్రభను విడిచి క్షణమైనా ఉండలేను. అని వార్త పంపినాడు. ఆవాక్కులు వినగానే నేను సఖితో ఆయనకుడు చూపిన మార్గాన ఇక్కడికి వచ్చి చూచేసరికి మునికుమారుడు వెన్నెలలో నిర్జీవుడై పండుకొని ఉన్నాడు. నేను చాలా దుఃఖించి అతని శరీరముతోపాటు అగ్నిప్రవేశము చేతా మనుకొన్నాను. అంతలో ఆకాశమునుంచి దివ్యపురుషుడు వచ్చి ఆకళేబరము తీసుకువెళ్ళినాడు. నేను అగ్నిప్రవేశము చేయబోతూ ఉంటే ఆకాశవాణి 'వద్దు మనోరథప్రభా, ఈమునికుమారునికి నీకూ సముచిత సమయములో సమాగమము సంభవిస్తుంది' అని ఆనతిచ్చింది. నాటినుంచి నేటివరకూ ఆకతో ఆయనకోసము ఎదురుచూస్తూ శివారాధన చేస్తున్నాను. ఆయన మిత్రుడు ఎక్కడికి వెళ్ళినాడో తెలియదు.

‘మరి నీవు ఒక్కతెవే ఇక్కడ ఉన్నావు? నీచెలికత్తె ఏమయినదో అన్నాడు సోమప్రభుడు. మనోరథప్రభ ఇలా చెప్పింది.

మ క రం ది క

సింహవిక్రము డనే విద్యాధరేశ్వరుని పుత్రిక మకరందిక నాప్రాణ సఖ. నాస్థితిగతులు తెలుసుకొని రమ్మని తనచెలికత్తెను పంపింది. ఆమె వెంట నాసఖని పంపి నేను ఏకాకినిగా ఉన్నాను అని ఆమె చెవుతుండగానే సఖ ఆకాశమునుంచి దిగింది. మనోరథప్రభ సోమప్రభునితో సఖకి పరిచయము చేసింది. సఖ మకరందిక వృత్తాంతము చెప్పి, ఆయనకు వర్ణశయ్య ఏర్పాటు చేసి, ఆయన గుర్రానికి మేత వేసింది. అందరూ

నిద్రించి తెల్లవారగానే మేలుకొన్నారు. అప్పుడు దేవజయు డనే విద్యాధరుడు వచ్చి, 'మనోరథప్రభా, నీకు వరుడు కుదిరితేనే కాని కూతురు మకరందిక వివాహ మూడదట. అందుచేత నీవు వచ్చి హిత బోధ చెయ్యవలసిందని సింహవిక్రమమహారాజు నీతో చెప్పమన్నాడు' అని పలికినాడు. ఆమె బయలుదేరబోతూఉంటే సోమప్రభుడు 'విద్యాధరలోకము చూతా మనే కతూహల మున్నది. నన్నుకూడా తీసుకొని వెళుతావా? అశ్వము ఇక్కడే పుణ్యాదులు మేస్తూ ఉంటుంది' అన్నాడు. సరే అని ఆమె దేవజయుని ఒళ్ళో అతనిని కూచో మని చెలికత్తెతోకూడా గగనమాగ్గాన మకరందిక వద్దకు వెళ్ళింది. అతిథ్యము జరిగినతర్వాత సోమప్రభునిగురించి అడిగితే మనోరథప్రభు చెప్పింది. అతనిని చూడగానే మకరందిక మోహించింది. ఇష్టాగోష్ఠి అయినతర్వాత మనోరథప్రభు మకరందికతో 'చండి ఎందుకు వివాహము చేసుకోవు?' అని అడిగింది. 'నీకు వివాహము కాకుండా నేను ఎలా పెళ్ళాడుతాను?' అని మకరందిక చమత్కారముగా అన్నది. వెరిదానా, నాకు వరు డున్నాడు. ఆయన సమాగమముకోసము ఎదురుచూస్తున్నాను' అని ఆమె అంటే "సరే. అలా అయితే నీమాట ప్రకారమే నడుచుకుంటాను. అన్నది మకరందిక.

మనోరథప్రభు ఆమెహృదయము గ్రహించి 'సఖీ, ఈసోమప్రభుడు లోక మంతా తిరిగి ఇక్కడికి వచ్చినాడు. ఈయనకు అతిథినక్కారము చెయ్యవలె' అన్నది. నాశరీరముతోసహా సమస్తమూ ఈయనకు ఇప్పుడే అర్ఘ్యముగాఇస్తున్నాను. ఇష్టమయితే స్వీకరించవచ్చు' అన్నది మకరందిక.

ఈవిషయము మనోరథప్రభు మకరందికతోండికి తెలియజేసి వారికి వివాహనిశ్చయము చేయించింది. సోమప్రభుడు చాలా ఆనందించి ఒకసారి మనోరథప్రభు ఇగ్రహానికి వెళ్ళినస్తాను. అక్కడికి మామంత్రి సైన్యమూ వచ్చి ఉండవచ్చు. వారు నాకోసము వెతుకుతూ ఉంటారు.

అక్కడి వార్తలు తెలుసుకొని మంచిరోజున మకరందికను వివాహమాడుతాను' అన్నాడు. అంతట అతనిని దేవజయుని ఒళ్ళోకూచోబెట్టి మనోరథ తనఆశ్రమానికి తీసుకు వెళ్ళింది. అతని మంత్రి ప్రియంకరుడు సైన్యసమేతుడై అక్కడికి వచ్చినాడు. తండ్రిపద్దనుంచి దూత ఉత్తరము తెచ్చినాడు. సోమప్రభుడు వెంటనే బయలుదేరి రావలెనని అందులో ఉన్నది. మంత్రి సమ్మతమీద అతడు తండ్రిని చూచి త్వరలో వస్తానని వారి కందరికీ చెప్పి వెళ్ళినాడు.

దేవజయుడు వెళ్ళి ఈవృత్తాంతము మకరందికకు చెప్పినాడు. ఆమె విరహోన్మాదిని అయిపోయింది. ఉద్యానవిహారము మాని వేసింది. సంగీత కము మీద ఆసక్తి విడిచింది. చెలికత్తెలను విసర్జించింది. అన్నపానాలు మానుకొంది. తల్లిదండ్రులు ఏమి చెప్పినా విసలేదు. తామరాకుపానువు విడిచి వెరిగానివలె తిరగడము ప్రారంభించింది. జననీజనకులు ఎన్ని విధాలనో బతిమాలి బతిమాలి చివరకు ప్రాణము విసికి శాపము పెట్టారు. అందుచేత మకరందిక ఆశరీరముతోనే నిషాదకన్యక అయింది. వెనకటివిషయాలు మరచిపోయింది. పాపము, తల్లిదండ్రులు తొందరపడ్డామే అని చాలా విచారపడి చివరకు మరణించారు. ఆవిద్యాధర ప్రభువు పూర్వము సమస్తశాస్త్రవేత్త, ఋషి, దుష్కర్మవల్ల చిలక అయినాడు. అతని భార్య వనవరాహ మయింది. ఈశుకమే అతడు. తపోబలముచేత వెనకటి విద్యలు జ్ఞాపక మున్నవి. ఇతనికి వచ్చిన మార్పులకూ కర్మగతి వైచిత్రీకీ నాకు నవ్వు వచ్చింది. ఇతడు రాజసభలో ఈకథ చెప్పినతర్వాత విముక్తు డవుతాడు. ఇతని కుమార్తె మకరందికను ప్రస్తుతము నిషాదకన్యగా ఉన్న దానిని విద్యాధరజన్మలో వివాహ మాడుతాడు. ప్రస్తుతము రశ్మిమంతుడుగా ఉన్న రాజును మనోరథప్రభ అప్పుడే భర్తగా పొందుతుంది. సోమప్రభుడు తండ్రిని దర్శించి ఆశ్రమానికి వెళ్ళి ప్రియాప్రాప్తికోసము మహేశ్వరుని గురించి

తపస్సు చేస్తున్నాడు.

పులస్త్యమహాముని ఇలా చెప్పినమీద నాకు పూర్వజన్మ వృత్తాంతము జ్ఞప్తికి వచ్చింది. చాలా విచారము, ఆనందము, కలిగినవి. మరీచిముని నన్ను తన ఆశ్రమానికి తీసుకువెళ్ళి పెంచుతున్నాడు. రెక్కలు వచ్చి ఎగిరేకత్తి కలగగానే పక్షి నవాజచాపలముచేత అక్కడక్కడ తిరుగుతూ విద్యామహిమలు చూపుతూ చివరకు ఈషాదునికి దొరికి ఇప్పుడు నీసన్నిధికి రావడము సంభవించింది. నేటితో నాదుష్కర్మక్షయమయింది.

ఈవిధముగా శుకము చెప్పగానే రాజు చాలా ఆనందించినాడు.

అక్కడ తపస్సు చేస్తున్న సోమప్రభునికి స్వప్నములో మహేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి 'లే, సుమనోరాజు వద్దకు వెళ్ళు. అక్కడ నీప్రియురాలు లభిస్తుంది. ఇప్పుడు ముక్తాలత అనే నామముతో నిషాదకన్యగా ఉన్నది. చిలకరూపములో ఉన్న తండ్రిని తీసుకొని రాజసన్నిధికి వెళ్ళింది. నిన్ను చూడగానే ఆమెకు శాపమోక్ష మవుతుంది. పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వస్తుంది' అని సెలవిచ్చినాడు. తర్వాత ఆశ్రమములో ఉన్న మనోరథప్రభుకు దర్శన మిచ్చి 'బిడ్డా, రశ్మిమంతుడు ఈజన్మలో సుమనోరాజు నీవు అతనివద్దకు వెళ్ళు. నిన్ను చూడగానే పూర్వజన్మ స్మరిస్తాడు' అని కరుణతో ప్రబోధించినాడు.

విద్యాధరకన్య, సోమప్రభుడు తక్షణమే సుమనోరాజు ఆస్థానానికి వెళ్ళినారు. మకరందిక సోమప్రభుని చూచి శాపవిముక్తురాలై విద్యాధరకన్య అయింది. సుమనోరాజు మనోరథప్రభును చూడగానే పూర్వజన్మ స్మరించినాడు. ఆకాశమునుంచి కిందికి జారిన తన పూర్వదేహములో ప్రవేశించి రశ్మిమంతుడయి ప్రియురాలితో కూడా తన ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. సోమప్రభుడు ప్రేయసితో తన రాజధానికి వెళ్ళినాడు. చిలుక పక్షి దేహము విడిచి పుణ్యలోకానికి వెళ్ళిపోయింది.

కాలయాపన మయినప్పటికీ జీవులకు పునన్యూనాగమము కలుగుతూ ఉంటుంది.

గోముఖుడు ఇలా చెప్పిన మీదట నరవాహనుడు శక్తియశను తలచుకొన్నాడు.

త ర ం గ ము : ౬౦

తర్వాత గోముఖుడు నరవాహనదత్తునితో దేవా, లోకములో ప్రజ్ఞకలవారు కష్టములు తప్పించుకోగలరు. తిర్యగ్జంతువులుకూడా పరాక్రమమువల్ల కాక ప్రజ్ఞవల్లనే జ్ఞేయసుఖములు పొందుతారు.

సింహవృషభములు

పూర్వము వణిక్కుమారుడు వ్యాపారార్థము మధురాపురము వెళ్ళు తుండగా అతని బండినిద్దలలో సంచీవక మనేది కొండవాగుబురదలో కాలు జారి పడిపోయింది. ఎంతప్రయత్నముచేసినా లేవలేదు. ప్రాణము విసిగి వర్తకుడు నిరాశ చేసుకొని దానిని అక్కడే విడిచి పోయినాడు. తర్వాత కొన్నిగడియలకు సంచీవకము ఎలాగో లేచి సమీపములో మంచిపచ్చిక మేసి క్రమక్రమముగా యమునాతీరము చేరింది. అక్కడి మేతవల్ల, నదీజలమువల్ల త్వరలోనే బాగా బలిసింది. క్రమేణ మదించి, వుట్టలమీద కుమ్మతూ తిరుగుతూ ఖణిల్లు మని రంకె వేసింది.

అక్కడికి దగ్గరలో పింగళక మనే మృగరాజు గుహలో నివాసము చేస్తున్నది. ఆసింహానికి కరటకదమనకు లనే నక్కలు మంత్రులు. ఒక నాడు పింగళకము దాహము తాగడానికి యమునానదికి వెళ్లుతూ సంచీవకము రంకె విని భయపడి 'సమీపములో ఏదో మహాజంతు వున్నది. అది నన్ను చూచి చంపవచ్చును. అరణ్యములోనుంచి అవతలికి తరిమివేయవచ్చును' అనుకొని నీరు త్రాగకుండా వెనక్కు వచ్చి,

చివరకు చివరకు కూడా చెప్పకుండా రహస్యంగా దొక్కిన్నది. ప్రాజ్ఞుడు దమనకుడు కరటకునితో 'భద్రా, మన ప్రభువు యమునోదకము తాగకుండా చప్పన మరలి వచ్చినాడు. కారణ మేమిటో కనుక్కొందాము' అన్నాడు. 'మన కేదెందుకు? చీలమేకు లాగిన లోతి సంగతి తెలుసునా?' అని కరటకుడు ఇలా చెప్పినాడు.

చీలమేకులాగినవోతి

ఒకవర్తకుడు కలప తెప్పించి దేవాలయము కట్టిస్తున్నాడు. కోత పనివాళ్ళు ఒకదూలము రంపముతో కొంతవరకు కోసి అక్కడ నందులో చీలమేకు దిగగొట్టి భోజనాలకు వెళ్ళినారు. ఇంతలో అక్కడ తిరుగుతున్న కోతులలో ఒకటి సహజచాపల్యముచేత దూలముచీలికల మధ్యకువచ్చి కూర్చుని కొట్టిన కొయ్యమేకు లాగివేసింది. దూలము చీలి కలురెండూ టక్కునకలునుకొన్నవి. కోతి నడుమ నలిగి పాణాలువిడిచింది.

కరటకునిమాటలు విని దమనకుడు 'ప్రభువుమనసులో జొరబడి ప్రాజ్ఞులు నిరంతరము విశేషభోగములు అనుభవిస్తారు. సామాన్యంగా ఉదరపోషణ ఎవడె నా చేసుకోగలడు' అన్నాడు.

‘తనంతట తానే ప్రభుచిత్తానికి ఎక్కువగా ఎక్కడం మంచిది కాదు’ అన్నాడు కరటకుడు.

‘అలా కాదు, ప్రతివాడూ తమశక్తికి తగినట్లు ఫలము అపేక్షిస్తాడు. కుక్కకు ఎముక దొరికితేనే తృప్తి. సింహానికి ఏనుగు కావాలి’ అన్నాడు దమనకుడు.

‘ప్రభువుకు మనమీద అనుగ్రహానికి బదులు ఆగ్రహము కలిగితే ఏమి లాభము? ప్రభువులు పర్వతాలవలె కర్కశులు, స్తబ్ధులు, విషములు’ అన్నాడు కరటకుడు.

‘నిజమే. కాని బుద్ధిమంతుడు స్వామిచిత్తము గ్రహించి స్వాధీనము

చేసుకోవలి' అన్నాడు దమనకుడు.

కరటకుడు సరే అంటే దమనకుడు పింగళకుని నన్నిధికి వెళ్ళి నమస్కారము చేసి మన్నన పొంది ఇలా విన్నపము చేసినాడు: 'మహా ప్రభూ, వంశపారంపర్యముగా నేను మీభృత్యుడను, హితుడను. హితము చేప్పేవాడు పరు డయినప్పటికీ రానివ్వవలి. తన బంధువయినా సరే అహిత్యుణ్ణి దూరముగా పంపివెయ్యాలి. హిత మైన మార్జాలాన్ని కొని తెచ్చుకొంటాడు: అహిత మైన యెలుకను ఇంట్లో వుట్టినదాని నైనా హతమారుస్తాడు. తనమేలు కోరిన భృత్యునిమాటలు ప్రభువు వినవలి. రాజు అడగకపోయినా అవసర మని తోచిన ట్టయితే నేవకుడు హితము చెప్పవలి. ప్రభూ, నామీద నీకు విశ్వాసము ఉన్న ట్టయితే, కోపపడక, గోపనము చెయ్యక ఉండే పక్షములో, నిన్ను ఒకవిషయము అడుగుదా మని ఉన్నది.'

ఈమాటలకు పింగళకుడు 'దమనకా, నీవు విశ్వాసపాత్రుడవు, భక్తి కలవాడవు. సంశయించకుండా అడుగు' అన్నాడు.

'దేవా, నీవు దాహ మయి యమునానదికి వెళ్ళుతూ తిరిగివచ్చావు. నీరు తాగలేదు. ఏమో చింతాక్రాంతునివలె ఉన్నావు' అన్నాడు దమనకుడు.

ఆమాటలకు సింహము తనలో 'ఆహా, వీడు రహస్యము కనిపెట్టి నాడు. అయినప్పటికీ భక్తి తాత్పర్యములు కలవాడు. వీనిదగ్గర దాపరి కముతో పనిలేదు' అనుకొని 'దమనకా, నీటిదగ్గరికి వెళ్ళుతుంటే పెద్ద గర్జ వివబడ్డది. అంతిథ్యని ఇదివర కెప్పుడూ వినలేదు. ఆనాదము నాకన్న చాలా గొప్పజంతువుది అయి ఉండాలి. శరీరమునుబట్టి ధ్వని ఉంటుంది కదా, కాబట్టి ఇక మనపని అయినట్టే! ఆజంతువు ఈవన ములో ప్రవేశించడమువల్ల నేను అడవి వదలి ఎక్కడికైనా వెళ్ళి పోతాను' అన్నది.

మహాప్రభూ, నీవు కూరుడవు. ఇంతమాత్రానికే అరణ్యము విడిచి వెళ్ళుతానంటావు. ఆనకట్టవల్ల నదీప్రవాహానికి, చెప్పుడుమూటలవల్ల మైత్రీకీ, బయట పెట్టడమువల్ల రహస్యానికి, ధ్వనివల్ల పిరికివారికీ భంగము కలుగుతుంది. యంత్రవాద్యాదులవల్ల కూడా పెద్దధ్వని కావచ్చును. అసలుసంగతి గ్రహించకుండా భయపడడ మెందుకు?

నక్క - భేరి

ఒకచోట యుద్ధము జరిగింది. నక్క ఆహారార్థము తిరుగుతూ యుద్ధ క్షేత్రానికి వచ్చి, అక్కడ భేరిచూచి 'ఇదేమి, కొత్తజంతువులాగ ఉన్నది. పడుకొన్నదా' అనుకొని అది కదలకుండా ఉన్న దని గ్రహించి ధైర్యము చేసి నాలుగుఅడుగులు ముందుకు వేసి, జంతువు కా దని దగ్గరికి వెళ్ళింది. ఆభేరికి గాలితాకుడువల్ల వక్కన రెల్లుకాడ కొట్టు కొన్నప్పుడు పెద్దచప్పుడు అవుతున్నది. నక్కభయము తీరి భేరిలో ఆహార మేమయినా దొరుకుతుందేమో అని తోలు కొరికి చూచింది. అందులో ఏమీ లేదు.

కాబట్టి వట్టిధ్వనికి భయపడవచ్చునా? అనుజ్ఞ అయితే నేను వెళ్లి సంగతి తెలుసుకొని వస్తాను!' ఇలా దమనకుడు అన్నమీదట పింగళ కుడు 'సరే, నీకు శక్తి ఉంటే వెళ్ళిరా' అన్నాడు.

అంతట జంబుకము ధ్వనిని బట్టి యమునాతీరానికి వెళ్ళి అక్కడ సంజీవకము మేత మేస్తూ ఉంటే చూచి, దానితో స్నేహము చేసి తిరిగి వచ్చి సింహానికి నిజస్థితి తెలియజేసింది.

'నీకూ దానికి స్నేహము అయితే, ఉపాయము చేసి ఆవృషభాన్ని ఇక్కడికి తీసుకురాలేవా?' అన్నది సింహము. జంబుకము దాని దగ్గరికి వెళ్ళి 'సంజీవకా, రా. మాప్రభువుకు నీమీద అనుగ్రహముకలిగి నిన్ను పిలుచుకొని రమ్మన్నాడు.' అనేటప్పటికి ఎద్దు భయపడ్డది. నక్క మళ్ళీ

సింహమువద్దకు వెళ్ళి వృషభము భయపడుతున్న దని చెప్పింది. 'ఏమీ అపాయము లేదని చెప్పు' అని సింహము అభయమిచ్చిన తర్వాత నక్క ఎద్దును తీసుకు వచ్చింది. సంజీవకము వచ్చి ప్రణామము చేసింది. 'రా, నీ కేమీ భయములేదు. నావద్దనే ఉండు' అని సింహము ఆదరము చూపింది. ఆరోజునుంచీ వారిద్దరికీ స్నేహము క్రమక్రమముగా వృద్ధిపొందింది. సింహము తక్కిన జంతువులను చూడడము మానివేసింది.

సందర్భము కనిపెట్టి దమనకుడు కరటకునితో ఇలా చెప్పినాడు. 'చూచావా, మృగరాజు మనవైపు చూడడము లేదు. సంజీవకుని వశమయినాడు. తాను ఒక్కడే మాంసభక్షణ చేస్తున్నాడు. మనకు భాగము ఇవ్వడము లేదు. రాజు పట్టి మూర్ఖుడు. వృషభము బోధ చేస్తున్నది. దీనిని తీసుకురావడము నాదే తప్ప. ఇప్పుడు వీళ్ళ మైత్రి చెడగొట్టవలి. మృగరాజు వృషభాన్ని విడిచిపెట్టే వ్యవహారము నడపవలి' అన్నాడు.

'ఇప్పుడు వీరికి మన స్పర్థ కలిగించడము సీతరముకాదు.' అన్నాడు కరటకుడు.

'ప్రజ్ఞవల్ల ఆపనిచేస్తాను. ప్రజ్ఞఉంటే ఏపనిఅయినా చెయ్యవచ్చు' అని దమనకుడు ఈకథ చెప్పినాడు.

కొంగ : ఎండ్రకాయ

చేపలు నిండుగా ఉన్న చెరువులోకి కొంగ వెళ్ళింది. భయపడి చేపలు దాక్కొన్నవి. కొంగ వాటిని పట్టుకోలేక ఉపాయము అవలంబించ దలచి 'మత్స్యములారా, జాలరి వచ్చినాడు. మిమ్మలిని త్వరలోనే వలవేసి పట్టి చంపివేస్తాడు. నామాటమీద మీకు నమ్మకముంటే నేను చెప్పినట్టు చెయ్యండి. జాలరులకు ఎవరికీ తెలియని మంచినరస్సు మారు మూల ఉన్నది. మిమ్మలిని ఒక్కొక్కరినే తీసుకుపోయి అందులో

విడిచిపెట్టుతాను. అక్కడ హాయిగా ఉండుదుగాని' అని కోర్చించింది. చెప్పేదలు కంగారుపడి 'అయ్యా, మమ్మలిని రక్షించు. పూకు నీవే దిక్కు' అని వేడుకొన్నది. అంతట కొంగ ఒక్కొక్కచేపనే ముక్కున కరుచుకొనిపోయి సమీపములో ఉన్న బండమీద పెట్టుకొనితినివేసింది. ఒకయెండ్రకాయ కొంగతో 'ఎక్కడికి చేపలను తీసుకుపోతున్నావు?' అన్నది. చేపలకు చెప్పినమాటలే ఎండ్రకాయకు కొంగ చెప్పింది. భయముతో ఎండ్ర 'నన్ను కూడా రక్షించు' అని వేడుకొన్నది. కొంగ దాన్ని నోటకరుచుకొని రాతిబండదగ్గరకి వెళ్ళింది. అక్కడ చేపల బొమికలు చూచి ఎండ్రకాయ బెదరి ఓహో ఈజిత్తులమారి చేపలను మోసగించి తినివేస్తున్నదే' అని మనసులో అనుకొని కొంగ తనను బండమీద పెట్టగానే దానిమెడ తటాలున పట్టుకొని రెండు గోళ్ళతో పీక నొక్కి కొరికి చంపివేసి, నెమ్మదిగా పాకిపోయి జరిగిన సంగతి యీ వత్తూ చెరువులో చేపలకు చెప్పింది. అవి చాలా ఆనందించినవి.

కాబట్టి ప్రజ్ఞయే బలము. బలము ఉన్నప్పటికీ ప్రజ్ఞలేకపోతే లాభము లేదు. అని ఈకథ చెప్పింది.

సింహము, కుందేలు

పూర్వకాలము ఒకానొక అరణ్యములో సింహము కనబడిన జంతువును సంహరిస్తూ ఉంటే జంతువులన్నీ కూడా అరణ్యములో దానివద్దకు రోజుకు ఒకజంతువుప్రకారము పంపడానికి అంగీకారము అడిగినవి. సింహము సమ్మతించింది. ఆవిధముగా జరుగుతూ ఉండగా ఒకనాడు కుందేలువంతువచ్చింది. జంతువులు దాన్ని పొగనంపినవి. ఆచెవులపిల్లి మార్గములో ఆలోచిస్తూ వెళుతూ 'మృత్యువు ఆపదలో ఆసన్నమయినది. ఈఅపాయము తప్పించుకోవాలి. ధీరులు ఆపదలోకూడా ధైర్యము కోలుపోరు. ఉపాయము చూస్తాను' అనుకొని నెమ్మదిగా

అలస్యముగా నిండునాన పుట్టి పోయింది.

సింహము ముగ్ధునిముతో 'ఓరి మూర్ఖడా, నా భోజనవేళ దాటి ఎంతసే పయిందో తెలుసునా? నిన్ను చిత్రవధ చేస్తాను చూసుకో!' అని గర్జించింది.

'మహాప్రభూ, ఇందులో నా అపరాధము లేదు. ప్రస్తుతము నేను అస్వాధీనుడను. మార్గములో మరొక సింహము నన్ను అడ్డగించి కొంత సేపటికి విడిచిపెట్టింది' అని వినయపూర్వకముగా మనవిచేసింది. సింహము కళ్ళు ఎర్రజేసి తోకతో నేలమీద బాదుతూ 'ఎక్కడ ఉన్నది ఆ సింహము? నాకు వెంటనే చూపించు' అన్నది. కుందేలు చిత్త మని ఆసింహాన్ని నూతిపద్దకు తీసుకుపోయి 'ఇందులో ఉన్నది చూడు' అని చెప్పింది. వెంటనే సింహము గర్జించి చూతి నీటిలో తన ప్రతిబింబము చూచి అదే మరోసింహ మనీ, తన గర్జకు బయలుదేరిన ప్రతిధ్వని రెండోసింహాని దనీ భ్రమపడి, నూతిలోకి దూకి మృతిచెందింది.

కాబట్టి ప్రజ్ఞవల్ల శతకము బతికి, తక్కినమృగాలకు సంతోషము సమకూర్చింది.

నేనుకూడా ప్రజ్ఞాశ్ర ఉపయోగిస్తాను అని దమనకుడు పలికితే కరటకుడు మూటాడలేదు. తర్వాత దమనకుడు వెళ్ళి ప్రభువుదగ్గర దీనముఖముతో నిలుచున్నాడు. 'ఇలా ఉన్నావేమి?' అని పింగళకుడు అడిగినాడు. 'దేవా, సంగతి తెలిసి ఊరుకోగూడదు. నిజముగా స్వామి మేలు కోరినవాడు అడగకపోయినా హితము చెప్పి తీరవలి. దేవా, అన్యథా భావించక నామాట విను. సంజీవకము, నిన్ను పడదోసి రాజ్యము స్వాధీనము చేసుకోవలె నని చూస్తున్నది. తాను మంత్రి అయినప్పటినుంచీ నీవు బెనురు బోతువని గ్రహించింది. కొమ్ములు చిమ్ముతూ ఉంటుంది. ఎందుకో తెలుసునా? మాంసభోజనము కావలసిన సింహమును చీల్చివేతాము. నేను పచ్చిక మొదలయినవి తినేవాడను.

నావల్ల మీకు ప్రాణాపాయము లేదు.' అని ఇతర మృగాలకు చెప్పి కూడగట్టుకొని తాను రాజు కావలె నని ప్రయత్నిస్తున్నది. ఈ వృషభము నీకు సమీపములో ఉన్నంతకాలమూ క్షేమము లేకు అని దమనకుడు ఉపన్యసించినాడు.

'గడ్డి మేసే క్షుద్రజంతువురల్ల నాకేమి అపకారము కలుగుతుంది? పైగా ఈవృషభము సన్న శరణు వేసింది. అభయమిచ్చి నేనే దీనిని ఎలా చంపడము' అన్నాడు సింగశకుడు.

'దేవా, అలా అనకూడదు. రాజు ఎవనినైన తనతో సమానుణ్ణి చేసినప్పుడు లక్ష్మి ఒకదగ్గరనుంచి తప్పకుండా వెళ్ళిపోతుంది. దుష్ట రోగిని వైద్యుడు వినిపించినట్టు, హితము వినని స్వామిని బుద్ధినుంతుడు వినిపించవలె. మొదట కష్టముగా ఉన్నా తర్వాత హితమయితే మంచిది. అటువంటి ఆలోచన చెప్పేవాడూ వినేవాడూ ఉండేచోట సిరి నిలుస్తుంది. యోగ్యులమాటలు వినక అయోగ్యుల వాక్కులు వినేవాడు చిక్కులలో పడిపోతాడు. దేవా, ఈ వృషభముతో నీకు మైత్రి యెందుకు? నీకు ద్రోహము తలపెట్టిన దీనికి అభయ ప్రదాన మేమిటి? ఎల్లప్పుడూ నీదగ్గర ఉండే ఈ వృషభము విడిచే మూత్రపురీషాలలో వుట్టే పురుగులు ఏనుగుదంతాల తాకిడి వల్ల నీశరీరాన కలిగే గాయాలలో ప్రవేశించి నీకు తెలియకుండానే ప్రాణాలు తీయవచ్చునుకదా? దుర్మార్గుడు తెలివి కలవాడయితే స్వయముగా అపకారము చెయ్యడు. వాడి సాంగత్యమువల్ల కలుగుతుంది.

చీరపేను, నల్లి

మందవిసర్పిణి అనే చీరపేను చాలా రోజుల నుంచీ ఒకరాజుశయనములో ఉంటున్నది. ఒకనాడు టీటిభమనే నల్లి గాలికి కొట్టుకు వచ్చి ఆపడకలోనేచేరింది. "ఎవరు నీవు? ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి

వెళ్ళిపో” అన్నది మందవిస్మయిణి. చాలాకాల నెత్తురు తాగాను కాని రాజరక్తము తాగలేదు. అనుగ్రహించి కొంత కాలము నన్ను ఇక్కడ ఉండనీ’ అని నల్లి చాలా బతిమాలినమీదట చీరపేను సరే! అని ‘వేళాపాళాలేకుండా రాజు నెత్తురు తాగకు. ఆయన బాగా నిద్రపోతున్నప్పుడు మాత్రమే తాగు’ అని సలహా ఇచ్చింది. ఆరాత్రి రాజు పడుకోగానే నల్లి తొందరపడి అతనిని కరిచింది. రాజు నన్ను ఏవో కరిచింది. అని కేకవేసి లేచిరాడు నేపకులు వచ్చి వెతికారు. నల్లి ముందుగానే తప్పించుకు పోయింది. చీరపేను దొరికింది. దాన్ని వాళ్లు నలిపివేశారు. టీటిభముతో సహవాసమువల్ల మందవిస్మయిణికి మరణము సంభవించింది. అదేప్రకారంగా సంజీవకముతో సాంగత్యము వల్ల నీకూ సంకటము సంభవిస్తుంది, నామాటలమీద నీకు విశ్వాసము లేకపోతే సంజీవకము నీవద్దకు వచ్చినప్పుడు వాడికొమ్ములు అటూ ఇటూ చిమ్మడము గమనించు” అని దమనకుడు బోధచేసినాడు.

పింగళకుడు దాని మాటలకు వశమై సంజీవకాన్ని చంపడానికి నిశ్చయించాడు. పింగళకుని మనసు గ్రహించిన తర్వాత దమనకుడు సంజీవకుని వద్దకు వెళ్ళి విచారము నటిస్తూ ఉంటే సంజీవకుడు ‘మిత్రమా ఇలా ఉన్నావేమి? ఒంట్లో బాగా ఉన్నదా?’ అని అడిగిన మీదట దమనకుడు ‘మిత్రమా నీవ చేసేవానికి క్షేమ మెక్కడిది? ప్రభువులకు ఎప్పుడూ ఒకని మీద ఇష్టముంటుందా? యాచకునికి అగౌరవము తప్పదు. మృత్యువు దాటినవా డెవడు!’ అన్నాడు. ‘చాలా దీనంగా పలుకు తున్నావు ఏమి జరిగింది. మిత్రమా చెప్పు’ అని సంజీవకుడు అడిగినాడు. ‘మిత్రమా, నీమీది ప్రీతివల్ల చెపుతున్నాను. ప్రస్తుతము పింగళకునికి నీమీద ద్వేషము. ఆచలచిత్తుడు నిన్ను వధించి భక్షించే అపేక్షతో ఉన్నాడు. అతని చుట్టూ ఉన్నవారు క్రూరులు. తరుచు ప్రేరేపణ చేస్తున్నారు.’ అని దమనకుడు పలికినాడు. పూర్వవిశ్వాసము

చేత సంజీవకుడు ఇతని మాటలు నమ్మి చింతాకాంతుడై 'ఛీ, ఎంత సేవ చేసినప్పటికీ నీమలు చుట్టూ చేరిన త్సుద్రప్రభువు ఉదార హృదయముతో ఉండను. దృష్టాంతము విను' అని ఈకథ చెప్పినాడు.

మదోత్కట సింహము

ఒకానొక అడివిలో మదోత్కట మనే సింహమున్నది. పులి, కాకి నక్క దాని భృత్యులు. వర్తకుల బిడారులోనుంచి తప్పించుకొని ఒక నాడు ఆ అరణ్యములో చేరిన లొట్టిపిట్టను చూచి దాని నిరాశాకూహానికి నవ్వు వచ్చి సింహము తన అనుచరులతో అది ఏమి జంతువు అన్నది. బహుదేశములు తిరిగి ఆనేక విషయాలు చూచిన కాకి అది లొట్టిపిట్ట అని చెప్పింది. సింహము కుతూహలము పొంది లొట్టిపిట్టకు అభయ మిచ్చి తన అనుచరులలో చేర్చుకొన్నది. ఒకసారి సింహానికి ఏనుగుతో పోరాటము సంభవించింది. అందులో చాలా గాయపడి సింహము లంఖి నాలు చేసింది. దాని అనుచరులకూ ఏమీ బాగాలేదు. సింహము లేచి ఒకనాడు చాలా తిరిగింది. ఆహారము ఎక్కడా దొరకలేదు. లొట్టియ లేనప్పుడు అనుచరులు ఇలా చెప్పినారు: 'దేవా, ఆపత్సమయములో మేము ఉచితాలోచన చెప్పరలి. లొట్టియమీద మీకు ప్రీతి యేమిటి! అది గడ్డిమేనే పశువు. మాంసభుక్తుల మైన మనకు అది సహజంగా ఆహారవస్తువు. మీతత్రికుల కందరికీ భోజనము పెట్టెటప్పుడు ఒక జంతువును చంపడానికి సంశయ మెందుకు? అభయ మిచ్చిన దాన్ని ఎలా చంపడ మనే సందేహ ముంటే మీరేమీ చెయ్యనక్కరలేదు. దాని అంతట అదేవచ్చి దేహము సమర్పించుకొనేటట్లు మేము ఏర్పాటు చేస్తాము.

సింహము అంగీకరించిన తర్వాత కాకి వెళ్లి లొట్టిపిట్టతో 'మన ప్రభువు ఆకలితో చాలా బాధపడుతూకూడా మన కేమీ చెప్పడ

లేదు. కాబట్టి మేమందరమూ దేహాలు మీకు సమర్పించుకోంటామని విన్నవిస్తాము. ఏదైనా అలాగే చేస్తే ప్రభువుకు సీమిద స్రీతి కలుగుతుంది' అని నచ్చబెప్పి, దాన్ని తనపెంట సింహమువద్దకి నీసు కొని వచ్చింది; వచ్చి కాకి 'దేవా, నేను మీభ కు-కు నాశరీరము స్వీకరించి భక్షించండి' అని విన్నవించింది. 'సీదేహము చాలా చిన్నది, నిద్రాహినులము' అని సింహము నిరాకరించింది. 'ప్రభూ, నన్ను ఆరగించండి' అన్నది జంబుకము. సింహము దాన్నికూడా నిరాకరించింది; తనను వ్యాఘ్రము అర్పించుకోబోతే దాన్ని వద్దన్నది. తనను స్వీకరించవలసిందని లొట్టిపిట్ట విన్నవించింది. పెంటనే సింహము దానిమీద పడి చీల్చి చంపివేసింది. కాకి, నక్క, పులి, సింహము — అన్ని కలసి దాన్ని భక్షించినవి.

ఈవిధముగా ఎవడో చాడీలచూరివాడు నామీద ప్రభువుకుతోపము తెప్పించి ఉంటాడు. హంసలమధ్య ఉన్న గద్దను నేవించవచ్చు, గద్దలు చుట్టూ ఉన్నహంసను ప్రభువుగా నేవించలేము.

సంజీవకుడు ఇలా చెప్పినమీదట ధూర్తదమనకుడు 'ధైర్యముతో ఉంటే అన్న సాధ్య మవుతవి. అందుకు దృష్టాంతము చెవుతాను' అని ఈకథ చెప్పినాడు:

ల కు ము కి పి ట్ట కథ

సముద్రసమీపాన లకుముకిపిట్ట భార్యతో కాపురము చేస్తున్నది. ఆడపిట్ట గర్భము ధరించి ఒకనాడు భర్తతో 'మనము ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోదాము. ఇక్కడనే ప్రసవమయితే మనబిడ్డలు సముద్రతరంగా లలో కొట్టుకుపోవచ్చును' అన్నది. అందుకు టిట్టిభవక్షి భార్యతో 'ఏమిటి! నాతో వైరముపెట్టుకోడానికి సముద్రముకి గుండెలా చెరువా? నీకేమీ భయము లేదు' అన్నది. అందుకు భార్య ఇలా అంటా

వేమిటి! నీవెక్కడ, సముద్రమెక్కడ! మంచిమాట వింటే మంగళము
విసకపోతే ఉపద్రవము అని దృష్టాంతంగా ఈకథ చెప్పింది;

కంబుగ్రీవము కథ

ఒక సరోవరములో కంబుగ్రీవము అనే తాబేలు, సంకటవికట
ములు అనే హంసలూ నివాసము చేస్తున్నవి. వర్షాలు కురవక ఒకసారి
చెరువు ఎండిపోయింది. హంసలు మరొకసరస్సుకు వెళ్ళబోతూ ఉంటే
తననుకూడా తీసుకు వెళ్ళ మని కంబుగ్రీవము ప్రార్థించింది. 'మేము
వెళ్ళుదా మనుకొన్న సరస్సు ఇక్కడికి చాలాదూరము. మేము చెప్పి
నట్లు నీవు చేస్తే తీసుకువెళ్ళగలము. కర్ర ఇటూ అటూ మేము
ముక్కులతో గట్టిగా పట్టుకొంటాము. నీవు నడుమ నోటితో గట్టిగా
పట్టుకో. నోరు తెరిస్తే నాశమే! మనము ఆకాశమార్గాన ఎగిరిపోదాము'
అన్నవి హంసలు. తాబేలు అంగీకరించింది. ఆవ్రకారముగా హంసలు
ఎగిరిపోతూ ఉంటే ఒకపట్నములో జనులు చూచి గోల చేశారు. ఆ
కలకలము విని తాబేలు మైమరచి ఏమిటాగోల? అంటూ జారి భూమి
మీద పడ్డది. జనులు దాన్ని కర్రలతో కొట్టి చంపివేశారు.

కాబట్టి హితము విననివాడు కర్ర విడిచిన తాబేలు మోస్తరుగా
నాశము చెందుతాడు.

అందుకు బదులుగా టిట్టిభవక్షి ఈకథ చెప్పింది.

మూడు చేపలు

ఒకనదిలో ఒకప్రదేశాన మడుగువలె ఏర్పడ్డది. అందులో అనాగత
విధాత. ప్రత్యుత్పన్నమతి, యద్భవివ్యక్తము అనే మూడుచేపలు ఉన్నవి.
ఒకరోజున బాలరులు మడుగువరినే వెళ్ళుతూ, ఈమడుగులో చాలా
చేపలున్నవి. అనుకొంటూ పోయినారు. మూడుచేపలూ ఆమాటలు

విన్నవి. అనాగతవిధాత అనేచేప వెంటనే నీటిజాలున మరోప్రదేశానికి వెళ్ళింది. అపాయము వచ్చినపుడు ఆలోచించుకో వచ్చు నని ఊరు కొన్నది ప్రత్యుత్పన్నమతి. యద్భవిష్టకము ఏమీ ఆలోచించనే లేదు. త్వరితానె జాలరులు వచ్చి వలవేశారు. ప్రత్యుత్పన్నమతి చచ్చి నట్టు పడిఉండడముచేత చేపలవాళ్ళు దాన్ని చంపక వదిలివేశారు. అది సదీప్రవాహములో కొట్టుకుపోయి బతికింది. యద్భవిష్టము వలలో ఎగురుతూ ఉండడముచేత జాలరులు చావగొట్టినారు. నేను ప్రజ్ఞచేత అపాయమునుంచి తప్పించుకొంటాను భయపడి ఎక్కడికీ వెళ్ళను.

ఇలా అని టిట్టిభము ఆగూటిలోనే ఉన్నది. సముద్రుడు దాని అహంకారవాక్కులు విన్నాడు. తిర్వాత కొన్నాళ్ళకు అడపిట్ట గుడ్లు పెట్టింది. కుతూహలము కలిగి ఏమాత్రుందో చూతామని సముద్రుడు గుడ్లు అపహరించినాడు. టిట్టిభి రోదనముచేస్తూ నేను చెప్పలేదా? అను కొన్నంతపని అయింది' అని భర్తతో గోలపెట్టింది. ఈసముద్రుడి సంగతి చూస్తాను అని భర్త పశ్చులతో తన నవ్వుమును గురించి చెప్పినాడు. పశ్చులు సభచేసి, పక్షిజాతినాయకుడైన గరుత్మంతునితో మొరపెట్టినవి. గరుత్మంతుడు విష్ణుమూర్తికి విన్నవించినాడు. విష్ణువు ఆగ్నేయాశ్రమము ప్రయోగించేసరికి సముద్రుడు గుడ్లు తీసుకువెళ్ళి టిట్టిభికి ఇచ్చినాడు.

ఆవత్సమయములో బుద్ధిమంతుడు ధైర్యము విడిచిపెట్టడు. ఇప్పుడు నీకు పింగళకునితో వైరము సంప్రాప్తమయింది. సింహము తోక నిక్కి బొడిచి నాలుగుకాళ్ళమీదా సమంగా లేస్తున్నప్పుడు నీకు అపాయ మని తెలుసుకో. అప్పుడునీవు జాగ్రత్తగా ఉండి, తలవంచి, కొమ్ములతో సింహముపొట్టలో పొడిచి పేగులు పైకి లాగు.

ఈవిధముగా బోధించి దమనకుడు కరటకునివద్దకు వెళ్ళి సింహ వృషభాలకు బాగా మనస్సువృద్ధి వీర్పడ్డదని చెప్పినాడు.

ఆకాశప్రకారాలను ఒట్టి సింహముమనస్సు ప్రహించాలని వృషభము నెమ్మదిగా వెళ్ళింది. తోక నిక్కబొడిచి, నాలుగుపాదాలమీదా సమంగా లేచి నిలిచిన సింహాన్ని చూచి వృషభము అనుమానపడి తల ఆడించింది. వెంటనే సింహము ఎద్దుమీదికి దూకి పంజాతో కొట్టింది. ఎద్దు సింహాన్ని కొమ్ములతో పొడిచింది. ఉభయ ప్రాంతములూ బాగా పోరు ప్రారంభమయింది.

కొంతదూరమునుంచి చూస్తున్న కరకటకుడు దమనకునితో 'స్వార్థ సిద్ధికోసము ప్రభువుకు ప్రాణసంకటము తెచ్చిపెట్టావు. బలవంతాన తెచ్చినపడతి కాని, ప్రభులపీడించి తెచ్చినధనము కాని, మోసముతో కూడిన మైత్రి కాని చిరకాలము నిలవదు. హితవాక్యము నిరసించే వారికి విశేషంగా బోధ చేసేవాడు సూచీముఖమువలె అవుతాడు' అని ఈకథ చెప్పినాడు:

సూచీ ముఖము కథ

అరణ్యములో కోతులు గుంపులుగా తిరుగుతున్నవి. చలిలో మిణుగురుపురుగులను చూసి అవి అగ్ని అని భ్రమపడ్డవి. అందులో ఒకకోతి పురుగులమీద ఎండ్రులు మొదలైనవి వేసి ఊదడము ప్రారంభించింది. చెట్టుమీద ఉన్న సూచీముఖ మనే పక్షి కోతితో 'ఎందుకు వృథాగా శ్రమపడతావు! అది నిప్పు కానే కాదు, మిణుగురు పురుగు' అని చెప్పింది. కోతి దానిమాటలు లెక్కచెయ్యక ఊదుతూనే ఉంటే, పిట్ట కిందికి వచ్చి నివారించబోయింది. కోపము వచ్చి కోతి రాతితో కొట్టి పిట్టను చంపివేసింది. కాబట్టి హితవాక్యము వినినివాళ్లకు చెప్పనే చెప్పరాదు. నీవు చేసిన భేదోపాయమువల్ల మేలు కలుగదు. దుశ్చింతతో చేసే పనివల్ల మేలు రాదు.

ధర్మబుద్ధి - దుష్టబుద్ధి

పూర్వము ఒక సగరములో ధర్మబుద్ధి నువ్వుబుద్ధి అనే వర్తకపుత్రులు ఉండేవారు. వాళ్లు కలిసి దేశాంతరమువెళ్లి రెండువేల సువర్ణదినారాలు సంపాదించి తమనగరానికి తిరిగి వచ్చి ఊరవెలుపల చెట్టుమొదట వాటి పెట్టినారు. నూరుదినారాలు మూత్రము తీసుకొని ఉభయలూ సమంగా పంచుకొన్నారు. దుష్టబుద్ధి వ్యసనాలు మోచి ఒకనాడు రహస్యముగా వెళ్ళి తవ్వి, దీనారాలు అన్నితీసుకొన్నాడు. సెలరోజు లయిన తర్వాత వాడు 'అన్నా నాకు అవసరం వచ్చింది. వెళ్లి దీనారాలు తెచ్చుకొందాము అన్నాడు. సరే అని ధర్మబుద్ధి వానితోకూడా వెళ్లి చెట్టు మొదట తవ్వి చూస్తే ధన మేమీ కనబడలేదు. 'నాకు చెప్పకుండా ఎప్పుడో దీనారాలు తవ్వి నీవే తీసుకొన్నావు' అన్నాడు దుష్టబుద్ధి. నాకు తెలియకుండా నీవే తవ్వుకు వెళ్లివోయావావు అన్నాడు ధర్మబుద్ధి. ఇద్దరికీ వివాదము పెరిగింది. దుష్టబుద్ధి రాయితీని నెత్తిమీద కొట్టుకుని ధర్మబుద్ధిని పట్టుకొని తీసుకుపోయినాడు. అక్కడ ఉభయులు తమ తమ వాదాలు చెప్పుకొన్నారు. అధికారులు ఏమీ నిర్ణయించలేక ఉభయులనూ సాయంకాలముదాకా అక్కడే నిలిపినారు. ఏవృక్షమూలములో ధనము సాక్షాత్తునాచూ ఆవృక్షమే సాక్ష్య మిస్తుంది. ధర్మబుద్ధి ధనము సాక్షాత్తునొచ్చి స్పష్టంగా పలుకుతుంది అని దుష్టబుద్ధి అధికారులతో చెప్పినాడు. వాళ్ళు ఆశ్చర్యపడి సరే రేవుదయము వెళ్ళి సాక్ష్యం వింటాము అని వాళ్ళను జామీనుమీద పడుదల చెసినారు. ఇంటికి వెళ్లి దుష్టబుద్ధి రహస్యముగా తండ్రితో తనకు అనుకూల సాక్ష్యము చెప్పవలెనని కోరితే తండ్రి అంగీకరించినాడు. రాత్రివేళనే తండ్రిని దుష్టబుద్ధి చెట్టు తోర్రలో నిలిపి ఇంటికి వచ్చినాడు. తెల్లవారిన తర్వాత అందరూ చెట్టుదగ్గర చేరినారు. అధికారులు 'వృక్షరాజా, ఎవరు దీనారాలు తీసుకు వెళ్లినారు?' అని అడిగేసరికి 'ధర్మబుద్ధి తీసుకు

వెళ్లినాడు,' అని సమాధానము వచ్చింది. తొర్రలో ఎవరో ఉండి ఈమాటలు పలికినట్టు అధికారులు గ్రహించి చెట్టుతొర్రలో గడ్డిపెట్టించి నిప్పు ముట్టించినారు. పొగకూ మంటలకు తాళలేక లోపలనుంచి దుప్పబుద్ధి తండ్రి ఇవతలకు దూకి తలకిందులై నేలమీద పడి ప్రాణాలు విడిచినాడు. విషయము గ్రహించి అధికారులు ధర్మబుద్ధికి ధనమిప్పించి దుప్పబుద్ధి నాలుక, చేతులు కోయించి దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టించినారు.

కొంగ నేర్పు

కొంగకు పిల్లలు పుట్టగానే సర్పము వచ్చి తినేది. చాలా విచార పడి కొంగ ఒకచేపతో చెప్పుకొన్నది. దాని సలహా ప్రకారము మత్స్య మాంసఖండాలు ముంగిస ఉండేచోటినుంచి సర్ప రంధ్రముదాకా కొంగ చల్లించి. ముంగిస నూంసపుముక్కలు తింటూ క్రమేణ పాము పుట్ట వద్దకు వెళ్ళి పిల్లలతోకూడా పామును చంపివేసింది. ఉపాయము వల్ల కార్యము సాధించుకోవలి.

ఇ న ప కా టా

ఒక వర్తకపుత్రుడు పిత్రార్జిత మంతా కోలుపోయి దరిద్రుడయినాడు. ఇనపకాటా మాత్రము మిగిలితే దాన్ని మరోవర్తకునివద్ద దాచి పెట్టు కొని ఆవర్తకపుత్రుడు దేశాంతరము పోయినాడు. కొన్నాళ్ళకు అతను వచ్చి ఆవేయి పలములకాటా ఇమ్మని అడిగితే ఆ యినపత్రాసును ఎలు కలు తిన్నవని చెప్పినాడు. వర్తకపుత్రుడు నవ్వుతూ అవును ఆలోహము చాలా తియ్యనిది. అందుచేతనే మూషికాలు తినివేళాయి' అని 'ఈవేళ మీయింట్లో నాభోజనము అన్నాడు. వర్తకుడు సంతోషముతో సరే అన్నాడు. కొంతసేపటికి అతని చిన్నకుమారుని తీసుకొని వర్తక పుత్రుడు స్నానానికి వెళుతూ తోవలో ఒకమిత్రుని యింట్లో ఆపిల్ల

వానిని చాచిపెట్టివాడు. తర్వాత వరకుని యింటికి భోజనానికి వెళ్ళితే 'మాపిల్లవాడు ఏడీ?' అన్నాడు. యజమాని పిల్లవాణ్ణి గద్ద తన్నుకు పోయింది' అన్నాడు ఆయువకుడు. మాపిల్లవాణ్ణి నీవెక్కడో చాచి పెట్టావు' అన్నాడు తండ్రి. ఇద్దరికీ వివాదము జరిగింది. తండ్రి ఆయువకుని న్యాయస్థానానికి తీసుకుపోయినాడు. అక్కడకూడా ఆయువకుడు వెనుకటి సమాధానమే ఇచ్చినాడు. 'పిల్లవాణ్ణి గద్ద తన్నుకు వెళ్ళడ మేమిటి? నమ్మేందుకు వీలులేదు అన్నాడు అక్కడివారు.' ఈ దేశములో ఎలుకలు ఇనుప ముక్కలను తింటున్నప్పుడు గద్ద వనుగునే తన్నుకు పోవచ్చు. కుర్రవాణ్ణి ఎత్తుకు పోవడము ఆశ్చర్యమా?' అన్నాడు యువకుడు. అప్పుడు సభ్యులు అసలు సంగతి అడిగి తెలుసుకొని యువకునికి ఇనుప కాటా ఇప్పించారు. పిల్లవాణ్ణి తండ్రికి ఇప్పించారు. ఇలా ఉపాయము చేత బుద్ధిమంతులు కార్యము సాధిస్తారు.

నీవు సాహసము చేసి రాజును ప్రాణాపాయస్థితిలోకి తెచ్చావు.

ఇలా కరటకుడు చెప్పగా దమనకుడు నవ్వి వృషభముతో పోరాడేటప్పుడు సింహానికి అపజయము కలుగుతుందా? ఏనుగు దంతాల పోట్లు తినే సింహానికీ కొరడా దెబ్బలు తినే వృషభానికీ సామ్యమా?' అన్నాడు. ఉభయులూ ఇలా మాటాడుతుండగానే సింహము ఎద్దును సంహరించింది. సంజీవకుడు పోయినమీదట దమనకుడు సంతృప్తి చెంది కరటకునితోకూడా మృగరాజు సన్నిధికి చేరి మంత్రిపదవి అనుభవించినాడు.

ఈ ప్రకారము గోముఖుడు చెప్పిన కథలు విని సరవాహనదత్తుడు సంతోషించినాడు.

త రంగ ము : ౬౧

శక్తియశోదేవి కోసము ఉవ్విళ్ళూరుతున్న సరవాహనదత్తునికి వినోదము కలిగించడానికై గోముఖుడు మళ్ళీ కథలు చెప్పడము ప్రారంభించెను.

లించివాడు. దేవా, ఇదిననాలో ప్రాజ్ఞానికథలు విన్నావు, ఇక మూఢుల కథలు విను:

అ గ రు దా వా కు డు

పూర్వకాలములో ధనికవర్తకునికుమారుడు వ్యాపారార్థము కటాహ ద్వీపానికి వెళ్ళినాడు. అతని సరుకులో చాలాభాగము అగరు. మిగిలిన నస్త్రపుస్తకాన్నీ అమ్మడు పోయినది. కాని అగరుమూత్రము ఖర్చు కా లేదు. అప్పీడవాసులకు దానిఉపయోగము తెలియదు. కట్టెలు అమ్మే వాళ్ళు బొగ్గులు చెయ్యడమూ, అవి విక్రయము కావడమూ చూచి ఆమూఢుడు అగరు కాల్పించి బొగ్గుదేళి, బొగ్గులధరకు విక్రయించినాడు. స్వదేశానికి వచ్చి తనప్రజలను గురించి నలుగురితో చెప్పకొని నవ్వుల పాలుయినాడు.

ను వ్వు ల కా పు

పల్లెటూరికాపు ఒకరోజున వేయించిన నవ్వులు తిని చాలా రుచిగాఉండడము గ్రహించి, అటువంటిదే పండడానికి వేయించిన నవ్వులు భూమిలో చల్లినాడు. మొక్క మొలవలేదు. తెలిసిన వారంతా నవ్వినారు.

అ గ్ని కు ం భు డు

ఒకానొకమందుడు తెల్లవారగానే దేవతాపూజ చేయదలచి ఉదయాన స్నానాదులకు కావలసిన నీరు నిష్పాచిష్పాన అందుబాటులో ఉండేలాగున జలభాండములోనే అగ్నికూడా ఉంచి రాత్రి పడుకొన్నాడు. ప్రాతఃకాలములో వాడు లేచి చూస్తే అగ్ని ఆరిపోయి బొగ్గులు మిగిలినవి. నీళ్ళు నల్లబడిపోయినవి. వానినిచూచి నవ్విన జనుల ముఖాలు తెల్లబడ్డవి. వాడిముఖము మాత్రము నల్లబడిపోయింది.

నా సి కా రో పణి డు

తన భార్యది చప్పి ముక్కు, తండ్రిది దీర్ఘనాసిక కావడముచేత ఒకానొక మూఢుడు ఒకరాత్రివేళ పట్టణమున కొని వినిమాయము చేసినాడు. వాళ్ళిద్దరూ ముక్కులు పోయి గోలపెట్టినాగే కాని వాడు అనుకొన్నట్లు జరగలేదు.

ప ను ల కా ప రి

ఒకానొక అరణ్యములో పసులకొపరికి చాలా ధన ముండడము కనిపెట్టి కొంతమంది టక్కరులు స్నేహరూపముతో వాణ్ణి పట్టణమునకు 'మిత్రమా, నగరములో ధనవంతునికుమార్తెను నీకు ఇచ్చుని నెప్పి నాము అతను ఇస్తానన్నాడు' అని ఒకనాడు అన్నారు వాళ్ళు. పశుపాలకుడు సంతోషించి వాళ్ళకు ధన మిచ్చినాడు. కొన్నాళ్ళు పోనిచ్చి వాళ్ళు నీకు పెళ్ళి అయింది అన్నారు. సంతోషించి వాడు మళ్ళీ పట్టణమునకు వచ్చి కొన్ని రోజులు పో నిచ్చి, వాళ్ళు వచ్చి నీకు కొడుకు వుట్టినా డన్నారు. ఆమందబుద్ధి ఆనందముతో అంతధనమూ వాళ్ళ కిచ్చివేసినాడు. వాళ్ళు పెళ్ళి పోయినారు. ఆమూఢుడు కుమారునికోసము బెంగపెట్టుకొని ఏడవడము ప్రారంభిస్తే చుట్టుపక్కలవాళ్ళు నవ్వు ఆపుకోలేక పోయినారు.

ఆ భ రణ మూర్ఖు డు

నేల తవ్వుతుంటే పల్లెటూరివానిని నగలమూట దొంగిలించి, గతరాత్రి రాచనగరులోనుంచి చోరులు ఆభరణాలు అపహరించి అక్కడ పాతిపెట్టినారు. పల్లెటూరిమనిషి నగలు తీసుకుపోయి భార్యకు అలంకరించినాడు. ఒడ్డాణము తలమీద పెట్టినాడు. హారాలు నడుముకు కట్టినాడు. కంకణాలు చెవులకుకట్టి, అందెలు చేతులకు తొడిగినాడు. చూచినవాళ్ళంతా

పరిచయము చేశాడు. ప్రభువుకు ఈసంగతి తెలిసింది. ఇద్దరినీగూడ
కాత్రునూ తెప్పించుకొని, బాధకుబుద్ధిని శిక్షించుకొంటా న్నట్లుచూపాడు.

దూది శుద్ధి

ఒకానొకబుద్ధిహీనుడు దూది అమ్ముకోడానికి అంగడిపీఠతి వెళ్ళి
నాడు. శుద్ధిచేసినదూది కాదని దాన్ని ఎవడూ కొనలేదు. వెళ్ళిచే
స్వర్ణకారుడు బంగారము శుద్ధి చెయ్యడమూ దాన్ని ఎవరీ కాటనే
కొనడమూ చూచిన ఆయందమతి తనదూదిని శుద్ధిచేస్తానని బుద్ధిలో
వేసినాడు. అందరూ పకపకా నవ్విపోయి,

ఖర్చూ ర చేర్చదకులు

రాజుగారి ఆనతిప్రకారము ఉద్యానవనాధికారులు పట్టణమున
చెక్కలు కావలె నని పెల్లెటూరివాళ్ళకు ఉత్తరు విచ్చినది. దిరిగి
పదిహేయిన ఖర్చూరపు చెట్లనిండా పండ్లు ఉండడమూ చూచి పట్టణము
వాళ్ళు తమగ్రామములో కాడాలతో ఉన్న బుద్ధూరక చెట్ల తలలూ దోచి
తెచ్చి ఉద్యానములో పాతిపెట్టినారు. ఈచూడ ఆరంగతి తెలిసి
వాళ్ళను శిక్షించినాడు.

నిధి పరీక్షకుడు

భూమిలో ఉన్న నిధినిధానము కనిపెట్టేశక్తి కలవానిని ఒక రాజు పిలి
పించినాడు. ఆవుగవుడు మరోచోటికి వెళ్ళకండాఉండేందుకు
కన్నులు తీసివేయించినాడు. ఆవుగవుడు పచ్చినపని కాకపోగా అంధుడు
కూడా అయినాడు. మంత్రిమతికి అందరూ అసహ్యించుకొన్నారు.

లవణ భక్షకుడు

నగరవాసము చేసేవురుషుడు గ్రామనివాసము చేసే వానికన్న
ఇంటికి తీసుకుపోయి కూరలు పెట్టడమే రుచిగా చేయుచు భోజన

అప్పుడు అది చూచి ఇంకొకరిని ఎలా వచ్చింది అని వచ్చింది. అదిగితే 'ఈ పాత్రుల వచ్చింది' అన్నాడు సగరవాసి. నూరినఉప్పు పిడికెఱుతు కున్నాడు. అప్పుట్లో పోసుకొన్నాడు. వానిపెదమలకూ మీసాలకూ ఉప్పు పడిపోయింది. చూచినవాళ్ళు నవ్వినారు.

పాలనాడు

పాలనాడు బల్లెటూరి వానికి మంచిగోవు ఉన్నది. అది రోజుకు నూరు పలముల పాలు ఇచ్చేది. ఒకసారి నెలరోజుల్లో పండగ వస్తుందనగా అమూఘము అలోచించి 'ఈ నెలదినములూ పాలు పితకకుండా ఉంటే పండగ వచ్చు' అని ఆవు ఇన్నివేల పలముల పాలూ ఇస్తుంది. పరమాన్నా గులకు అడ్కిరకు పన్నవి పాలు' అని, పితకడము మూసవేశాడు. తీరా పండగవాడు ఎంతపితకినా ఆవు పాలచుక్క అయినా ఇవ్వలేదు. సంగతి తెలుసుకొని శృంగతా తేగగవ్వినారు.

బట్టతలవాడు

బట్టతల మూర్ఖుడొకడు వెలగచెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు. ఖులానా మారినదియునుకాదు లోవన వెళుతూ చెట్టుకిందికి వచ్చి చేతికి అందు తున్న వెలగపండు కోసి వినోదార్థము బట్టతలమీద వేశాడు. పాడు ఊయకొన్నాడు. రాగిచెంబువలె నిగనిగలాడుతున్న ఆశీరస్సుమీద యువకుడు మరికొన్ని వెలగపళ్ళు ఒక్కటొక్కటిగా వేసినాడు. తలమీద గాయము, నెత్తురు కారింది. బట్టతలవాడు ఏమీఅనలేదు. చూచినవాళ్ళు 'ఏమిరా, దెబ్బలు తగులుతుంటే ఏలాఉయకొన్నావు?' అని అడిగితే 'వెలగపళ్ళో' ఎన్నిదెబ్బలు తగినా నాకు ఇవ్వమ' అన్నాడు వాడు. నలుగురూ నవ్వినారు.

దేవా ఈ పాత్రుల మందమణులు నవ్వులపాపభూతారు, పైగా

పనులు వాడుచేసుకొంటారు. బుద్ధిమంతులకే ఇలా చేస్తారు. చెప్పిన ముఠాబద్ధునికి ధలు విని నరవామానదత్తుడు ఆహ్నిక కృత్యాలు సిద్ధిర్తించడానికి లేచినాడు.

నాయంకాలము వారంతా మళ్ళీ సమావేశమయినప్పుడు గోమఠానికి బుద్ధివానిచేత కలు చెప్పడము ప్రారంభించినాడు:

చిత్రగ్రీవుని కథ

ఒక అడివిలో గొప్ప శౌల్యలీవుడు మున్నది. లఘుపాతి అనే కాకి ఆ బూరుగుచెట్టుమీద గూడుకట్టుకొని ఉంటున్నది. ఒకనాడు ఉదయమే బోయవాడు వచ్చి ఆచెట్టుకిందనే వల పన్ని, ధాన్యము చల్లి కొద్దిదూరాన చెట్టుచాటున దాగిఉన్నాడు. ఇంతలో చిత్రగ్రీవుడనే పావురములరాజు సపరివారముగా ఆవాళకొద్దిదూరం పోతూ ఉంటే, నేలమీద వాళ్ళు కనబడ్డది. గింజలమీద ఆశచేత పావురములన్నీ నేలమీద వాలగానే మాటుపెట్టినవలలో చిక్కుకొన్నవి. చిత్రగ్రీవుడు 'వెంటనే మున్నగునో' వల పట్టుకొని అందరూ ఒక్కసారిగా పైకి ఎగరండి' అని ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. బోయవాడు దగ్గరికి రాకముందే పావురాలు పైకి ఎగిరిపోయి, పిట్టలు పట్టేవాడు దీనముఖముతో వెనక్కు వెళ్లిపోయినాడు.

కాకి ఇది యావత్తూ చూచి, పావురాలవెనకాలే వెళ్లింది. కొంత దూరము పోయినతర్వాత చిత్రగ్రీవుడు తన పరివారముతో 'సమీపములో నామిత్రుడు హిరణ్యకు డనే మూషికరాజు ఉన్నాడు. అతని వెలముదగ్గి మనము వాలితే, అతను ఈ వల తెగకొరికి, మనను విడిపిస్తాడు' అన్నాడు. పావురాలన్నీ అలాగే రంధ్రమువద్ద వాలినవి. చిత్రగ్రీవుడు హిరణ్యకుని పిలిచి 'మిత్రమా, నేను చిత్రగ్రీవుడను. వలలో చిక్కుకున్నాను. దీనిని విడుదలచేయమని నీవు బయటికి వచ్చి మూబంధనాలు

‘చేదించు’ అని పలికిరాడు. మూషికము లోగిరించి కూచి బయటికి వచ్చి వల కొరికి, అందరినీ విమోక్షులను చేసింది. కొంచెమునేవు మిత్రులకు ఇష్టాగోష్ఠి అయినతర్వాత పావురాలు వెళ్ళిపోయినవి.

కా క మూ షి కా లు

అంతలో ఇది అంతా చూచి ఆశ్చర్యపడి బిలముదగ్గరికి పోయి ‘అర్యా, నేను మూషికం అనే వాయనమును. నీతో మైత్రీకోరి వచ్చి నాను. చిత్రగ్రీవునికి నీవు చేసినఉపకారము చూచి నీకు మున్నెల్లానికి ముగ్ధుడనయినాను’ అని పలికింది. హిరణ్యకము అంతకుపోయింది బయటికి రాకుండానే ‘వెళ్ళిపో. నీకూ నాకూ మైత్రీ యేమిటి! నేను భక్ష్యాన్ని, నీవు భక్షకుడవు’ అన్నది. ‘అర్యా, అలా అనకు. నిన్ను భక్షించినమాత్రాన ఆకలి తీరుతుందా? మణికాలము తృప్తి కలుగు తుంది. నీతో మైత్రీ ముఖ్యము. నీతో హితు దుంచే కష్టము వచ్చినప్పుడు కాపాడుతాడు’ అని శాంతపచనాలు పలికి ప్రమాణము చేసి, విష్వాసము కలిగించింది కాకి. అంతట హిరణ్యకుడు బిలములో నుంచి ఇవతలకు వచ్చినాడు, కాకమూషికాలకు సఖ్యము కుదిరింది.

నాటినుంచి కాకి మాంసపుముక్కలు తెచ్చేది. ఎలుక భాస్కరులు గింజలు తెచ్చేది. ఉభయులూ కలిసి భుజిస్తూ సుఖముగా నడుచున్నారు. కొంతకాలము గడిచిన మీదట ఒకనాడు అఘరాణి పిన్వయనుతో ‘మిత్రమా అడవిలో దూరముగా నది ఉన్నది. అందులో నాన్నేహి తుడు సుభరకుడు అనే తాబేలు ఉన్నది. అక్కడ మనకు బాగా ఆహారము దొరుకుతుంది. ఇక్కడ ఆహారము తేలికగా దొరకడము లేదు. పైగా బోయవాళ్ళనల్ల భయముకూడాను. అక్కడికి పోతాను.’ అన్నది. ‘నన్నుకూడా అక్కడికే తీసుకొనిపో; అందరూ అక్కడే ఉండగానూ. ఈప్రదేశముమీద నాకు విరక్తి న్నొచ్చింది. కావలయు తర్వాత

చెప్పుతాడు. అన్నది ఎలుక, వాయనము మూషికములతో నడుచుకొని అహారకాహార సమీపిరాన దిగింది. ఈశ్వరుని దేవుని గొప్పతనంధుకుమారుల వారికి విందు చేసినాడు. అంతా సుఖంగా తింటున్నప్పుడు వాత హిరణ్యకునికి స్వదేశముమీద విరక్తి ఎదురై ఆలిగింది. సంధరకుడు ఇదిగోతే మూషికము తన వృత్తాంతము ఇలా చెప్పింది.

హిరణ్యకుని పూర్వచరిత్ర

నగరసమీపములో మహాబలములో నేను నివాసము చేస్తున్నాను. రోజున రాచనగరిలోనుంచి మణిహారము తెచ్చి బలములో బాచాను. దానిప్రభావమువల్ల నాశక్తి బాగా హెచ్చింది. నేను విశేషంగా ఆహారము తెచ్చేవాణ్ణి. ఎలుకలు అనేకము నన్ను ఆశ్రయించుచును. నాబిల్ల నీకి దగ్గరలో ఎవరో సన్యాసి మతము కట్టించి, భిక్షాన్నము తెచ్చుకొని తిని, మిగిలినది మర్నాడు ఉదయము తినడానికి పాత్రలో పెట్టి చిలకకొయ్యకు తగిలించేవాడు. అతనిని నిద్రపోనిచ్చి, నేను బలములో బలములోనుంచి మతములోకి వెళ్లి, ఎగిరి ఆహారము తెచ్చుకొని పెట్టి ఒకరాత్రి ఆ సన్యాసివద్దకు మరొక సన్యాసి వచ్చి మూటాడుతూ కూచున్నాడు. నేను వెళ్ళి ఆహారము అవహరించుటలో మొదలు పెట్టినాను. సన్యాసి వెదురుకర్రతో చప్పుడు చేస్తుంటే రెండోవాడు 'ఏమిటి, నీమనస్సు ఎక్కడో ఉన్నది. మధ్యమధ్య చప్పుడు చేస్తున్నావు' అన్నాడు. 'నాకు మూషికముశత్రువుగా తయారయింది. ప్రతిదినము ఆహారపదార్థాలు అపహరిస్తుంది. ఈ వెదురుబొంగుతో దాన్ని అడిలిస్తున్నాను.' అని మతయజమాని చెప్పినాడు. కొత్తసన్యాసి 'రాజున వల్ల ప్రాణులకు చాలానష్టము కలుగుతుంది. అని నిద్రపోయిపోయాడు. నేను తీర్థాటనము చేస్తూ ఒకనగరములో ప్రాణులను చంపాను. అతనిని భార్యతో 'నేడు పర్వము కదా! ప్రాణులను

పులగముచేసిపెట్టు' అని చెప్పినాడు. 'వేదవాడికి పులగము ఎక్కడనుంచి వస్తుంది?' అని భార్య ఆశ్చర్యపడింది. అందుకాయన 'ఓసీ, డబ్బు బాగ్రుత్త చేయ్యవలసిందే, కాని అధికంగా కూడబెట్టడము తగదు" అని కథ చెప్పినాడు.

నక్క కథ

ఇది ఒకాడు వేటాడి విల్లు ఎక్కువెట్టి బాణము సంధించి, మాంస ఖరీదాగా ధనస్సుకు కట్టి, అడివిపంది కనబడేసరికి దాన్ని తరుముకు పోయి బాణము విడిచినాడు. అది అమాంతంగా వానిమీద పడి మార్పుతో పొడిచి చంపింది. కొంతదూరమునుంచి చూస్తున్న నక్క ఆతరువాత పక్షివృత్తికి మనిషిని గాని అడివిపందిని గాని తినక, అవి దాని కన్నా ఎక్కువ భావించి, ధనస్సుకు కట్టిన ఖండము తినబోయి నిల్లువారిని కొంత దూరము వరకు బివవచ్చిపోయి వింటికోపు నక్కగుండెలలో తక్కువ తగిలిపోయి బాణముకడకు పరుగెత్తించింది. కాబట్టి లోభిత్వము పనికిరాదు.

ఈ పాటలకు బ్రాహ్మణాదులలోబడి అంగీకరించి పులగము చేయడానికి నువ్వులు ఎండబోసింది. ఆమె లోపలికి వెళ్ళినతర్వాత ఎక్కడినుంచోవచ్చి గుక్క నువ్వులు కొన్ని తిని అంతా మైల పడవేసింది. ఆలిలలు ఎక్కడూ కొనలేదు. కాబట్టి లోభమువల్ల లాభ మేమీలేదు.

ఇలా చెప్పి కొత్తసన్యాసి 'గడ్డగలుగు ఉంటే తీసుకురా. ఈయెలుక సంగతి తేలుస్తాను' అని, పలుగు వచ్చినతర్వాత కలుగు తవ్వడము ప్రారంభించి నేను చాటున ఉండి చూస్తూనే ఉన్నాను. వాడు చాలా దూరము తవ్వినతర్వాత మణిహారము కనబడ్డది. దాన్ని కీనుకొని 'ఈ మణిహారము తీసుకువెళ్లి యూషికానికి శక్తి వచ్చింది' అని మఠములోకి వెళ్ళినాడు. పువ్వులు లుగడ్డరూ నిద్రపోయినతర్వాత నామణిహారము మళ్ళీ వెళ్ళుచున్నప్పుడు నేను వెళ్లేసరికి మఠస్వామి నామీదికి కద్ర విసిగినాడు.

నాడు ముందుగా ముందుండి, ప్రాణాలు మాత్రము పోలేదు. ఎలాగో వచ్చి బలముతో దూరాను. అచటకువచ్చాడు తెచ్చే శక్తి పోయింది. ధన ముంటే బలము, తేజస్సు, ఉత్సాహము ఉంటవి. ధననాశమే వార్ధకము. నాడు పరివారమంతా నన్ను విడిచి పోయింది. ఎలాగో నేను పొట్టపోసగొంటూ కాలక్షేపము చేశాను. అన్నము పెట్టలేని యజ్ఞ మానిని నేవకులూ, పుష్పాలులేని వృక్షాలను తుమ్మెదలూ, సరిలము లేని సరస్సును హంసలూ, వదలిపెట్టడము నిశ్చయము. చాలారోజులు అక్కడ నేను విచారముతో ఉండగా ఈలఘుపాతితో ఒకరోజున మైత్రి కుదిరింది. కూర్మరాజా, ఇప్పుడు నీతో సఖ్యము వర్పడ్డది.

అంతట కూర్మరాజు మంధరుడు హిరణ్యకునితో 'మిత్రమా, ఈ ప్రదేశము నీదే. సంతృప్తితో ఉండు. గుణవంతునికి విదేశము లేదు, సంకటమిహిమ అసాఖ్యము లేదు, భీరునికి అపద లేదు, ప్రయత్న పరునికి అసాధ్యము లేదు' అంటూ ఉండగానే -

చిత్రాంగము రాక

చిత్రాంగమనే లేడి అక్కడికి పరుగెత్తుకు వచ్చింది. దానిని పేటకాడు కొంతదూరము తరిమి వెళ్ళిపోయినాడు. లేడికి, కాక, కూర్మమూషికాలకూ స్నేహము వర్పడ్డది. ఒకరికొకరు తోడుపడుతూ అందరూ సుఖముగా ఉంటున్నారు. కొంతకాలము గడిచింది. ఒకనాడు చిత్రాంగము ఎంతనేపటికీ తిరిగి రాకపోవడముచేత లఘుపాతి చెట్టు మీద వాలి చూచింది. లేడి నదీతీరాన వలలో చిక్కుకొని ఉన్నది. దానిని కనిపెట్టి కాకి మూషికముతోనూ కూర్మముతోనూ చెప్పింది. అందరూ కలిసి ఆలోచించారు. కాకి ఎలుకను నోటకరుచుకు పోయి వలదగ్గర పడిచింది. మూషికము వలకొరికి లేడిని విడిపించింది. తాజేలు మనస్సు ఉండబట్టలేక నదీప్రవాహములో కొట్టుకు వచ్చి నెమ్మదిగా

గట్టుమీదికి పాకి మిత్రులను కలుసుకున్నది. ఇంతలోకే వేటకాడు వచ్చేసరికి కాకి, ఎలుక, లేడి తప్పించుకుపోయినవి. తాజేలు మాత్రము దొరికింది. వాడు దానిని వలలో చుట్టబెట్టి తీసుకుపోతున్నాడు.

తక్కినమిత్రులు ఉపాయము ఆలోచించారు - తాజేలును రక్షించ దానికి. వేటకాడు వెళ్లుతున్న మార్గములో ఎదురుగా కనబడేటట్టు లేడి చుచ్చినదానివలె పడుకున్నది. కాకి దానినెత్తిమీద వాలి దాని కళ్ళు పొడుస్తున్నట్టు నటించింది. బోయవాడు లేడిని లీనుకోదానికి తాజేలును నదీతీరాన పెట్టి దానిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. తక్షణమే ఎలుక వలతాళ్లు కొరికి, తాజేలును విడిపించింది. కూర్మము మెల్లిగా పాకి పోయి నదీ జలములో మునిగింది. వేటకాని చేతిలో కూర్మము లేకపోవడము గమనించి వానిని తనదగ్గరికి రానిచ్చి లేడి తటాలున లేచి పరుగెత్తింది. కాకి ఎగిరిపోయి చెట్టుమీద వాలింది. వాడికి మతిపోయినట్టుంది. కూర్మమును ఉంచినచోటికి వాడు వెళ్లి చూస్తే అదీ లేదు. వాడు మొగము వేలవేసి ఇంటికి వెళ్లిపోయినాడు.

తర్వాత ఆజంతువులన్నీ ఒకచోట చేరి సుఖంగా ఉంటున్నవి. ఈప్రకారము తిర్వగ్గంతువులు కూడా మైత్రితో పనులు నెరవేర్చు కొంటూ అవసరమయితే తమ ప్రాణాలను కూడా తేగించి మిత్రులను రక్షించుకుంటవి. స్నేహితుల మీద ఆసక్తి మంచిదే. స్త్రీలమీద ఆసక్తి ఎక్కువ ఉంటే ఈర్ష్య పెరుగుతుంది. దానివల్ల చెరువు.

ఈ ర్ష్య వ రు డు

తన భార్య చాలా చక్కనిది కావడముచేత ఒకానొకభర్తకు చాలా అపనమ్మకము ఏర్పడ్డది. అందుచేత వాడు ఆమెను ఎన్నడూ విడిచే వాడు కాదు. ఒకసారి పనిమీద దేశాంతరము వెళ్ళవలసివచ్చి వాడు భార్యను వెంట దీనుకొని పోతూ భిల్లులు నిండుగా ఉన్న అడవిలో

వెళ్ళడానికి భయపడి, భార్యను పక్క గ్రామములో వృద్ధబ్రాహ్మణుని ఇంట్లో ఉంచి వెళ్ళిపోయినాడు. భర్త వెళ్ళిపోయిన తర్వాత తోనన వెళ్ళుతున్న భిల్లయువకుని చూచి అదుర్దార్థులు మోహించి బానిసెంట వెళ్ళిపోయింది. అనూయాగ్రస్తుడైన భర్త లేకపోవడముచేత అనగట్ట తెగిన నదివలె ఆపడుచుది స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తిస్తున్నది. కొన్నాళ్ళకు దాని భర్త తిరిగివచ్చి వృద్ధబ్రాహ్మణుని అడిగితే 'నాకు తెలియదు. భిల్లులు వచ్చారు. వెంట తీసుకుపోయినా రేమో, వాళ్ళవల్ల ఇక్కడికి సమీపంలోనే ఉన్నది. వెళ్ళి విచారించు' అన్నా జాబ్రాహ్మణుడు.

భర్త చాలా మనోవ్యధ చెంది భిల్లుల వల్లకు వెళ్ళి భార్యను కను కొన్నాడు. ఆపాపాత్మురాలు భర్తను చూచి 'నాదోష సమీపము. భిల్లుడు నన్ను బలాత్కారముగా తీసుకువచ్చాడు. భర్తకు భార్యమీద మోహము మెండు. అందుచేత వాడు 'రా, వెళ్ళిపోదాము వెంటనే, ఎవరికీ తెలియకుండా' అని ప్రోత్సహించాడు.

నన్ను తెచ్చిన భిల్లుడు వేటనుంచి వచ్చేవేళ అయింది. మన పలాయనము సంగతి తెలిస్తే వెంటబడి మనను హతమారుస్తాడు. దగ్గరలో ఉన్న గుహలో నీవు దాక్కో; రాత్రి వాడు నిద్రపోయిన తర్వాత చల్లగా వాణ్ణి సంహరించి మనము పోదాము' అన్నది మోసకత్తె. ఆమోహంధుడు దాని మాటలు నమ్మి గుహలో కూర్చున్నాడు. భిల్లుడు ఇంటికి రాగానే ఆచెడిసె గుహలో ఉన్న భర్తను భిల్లుడికి చూపింది. వాడు క్రూరుడు బలిష్ఠుడు. వెంటనే గుహలోనుంచి అతన్ని బయటికి లాక్కొనివచ్చి చెట్టుకు గట్టిగా కట్టివేసి మర్నాడు ఉదయము కాళికాదేవికి బలియిస్తా నన్నాడు. రాత్రి భోజనానంతరము స్త్రీని తీసుకు వచ్చి భర్త చూస్తూ ఉండగానే దానితో రమించి నిద్రపోయినాడు.

చెట్టుకు బద్ధుడయినవాడు చండికాదేవిని స్తుతించినాడు. అమ్మ వారు వ్రత్యక్షమై అతనికి పరము అనుగ్రహించింది. పరవ్రాభావమువల్ల

కట్లు తెగిపోయినవి. వాడు భిల్లుని ఖడ్గముతోనే భిల్లుని శిరస్సు ఖండించి మోహోంధుడు కావడముచేత భార్యను బయలుదేర మన్నాడు. ఆదుశ్శీల భిల్లుని శిరస్సు చాటుగా తన సంచిలో వేసుకొని మహాదుఃఖముతో బయలు దేరింది.

ఉదయానికి వాళ్ళు ఒకానొక నగరములో ప్రవేశించారు. ఆకులట భిల్లుని శిరస్సు జనానికి చూపి 'నాభర్తను ఏమి చూపాడు.' అని గోల పెట్టింది. రాజపురుషులు వారిద్దరినీ ప్రభువు సన్నిధిలో నిలిపినారు. భర్త యావద్వృత్తాంతమూ రాజుకు విన్నవించినాడు. రాజు దాని ముక్కు చెవులూ కోయించి వెళ్ళ గొట్టించినాడు. ఆభర్తను మోహ గ్రహము విడిచి పెట్టింది. ఈవిధంగా ఈర్ష్యపల్ల స్త్రీలకు అన్యపురుషా సక్తి ఏర్పడుతుంది పైకి తెలియనీయకుండా బుద్ధిముతుడు స్త్రీని రక్షించు కోవాలి. తన మేలు కోరుకొన్నవాడు స్త్రీలకు రహస్యము చెప్ప కూడదు. చెప్పితే ముప్పు తప్పదు.

నాగునికథ

గర్భవతుని భయమువల్ల నాగుడొకడు పారిపోయి భూలోకానికి వచ్చి ఒక వేశ్యయింట్లో మానవరూపముతో ఉన్నాడు. ఆవేశ్య రాత్రికి అయిదువందల ఏనుగులు వుచ్చుకొంటుంది. ఆనాగుడు దివ్యప్రభావము చేత ప్రతీరాత్రికీ అయిదేసి వందలఏనుగులను ఇస్తున్నాడు. ఒకనాడు వేశ్య కుతూహలముచేత అడిగితే రాగాంధుడైననాగుడు తనవృత్తాంతము చెప్పివేసినాడు. ఈసంగతి వేశ్యమాతకు తెలిసింది.

గరుడుడు పురుషాకారము ధరించి లోకమంతా తిరుగుతూ ఆవేశ్య యింటికి వెళ్ళి 'ఈరాత్రి మీఅమ్మాయి వద్దకు వస్తాను; ఏమి ఇవ్వవలి?' అన్నాడు. 'రాత్రికి అయిదునూర్ల ఏనుగులు ఇచ్చేనాగుడు కొంతకాలము నుంచీ మాయయింట్లో ఉంటున్నాడు. ఇతరులకు ఇక్కడ ఏములేదు'

అన్నది వేశ్యమాత. నాగుని విషయము గ్రహించి గరుడుడు అతిథిగా ప్రవేశించి మేడమీద నాగునిపట్టుకొని నిజరూపముతో భక్షించిపోయినాడు. కాబట్టి వివేకి స్త్రీలకు ధారాళముగ రహస్యము చెప్పగూడదు. ఇలా పనికి గోముడు మల్కీమందబుద్ధులకథలు మొదలు పెట్టినాడు.

బట్టతలవానికథ

రాగిచెంబువలె నిగనిగలాడే బట్టతలవాడు చాలామూర్ఖుడు, ధనవంతుడు తనకు జాట్టులేకపోవడము గొప్ప అవమానముగా ఎంచుకొంటున్నాడు. ధూర్తుడొకడు ధనము హరించడానికి చల్లగా బట్టతలవాని దగ్గరచేరి 'అయ్యా, తలవెంట్రుకలు పెరిగే ఔషధము తెలిసిన వైద్యశిఖామణి ఉన్నాడు.' అని చెప్పినాడు. 'అతన్ని నాదగ్గరికి తీసుకువస్తే, నీకూ అతనికి చాలా ధనమిస్తాను అన్నాడు మూఢుడు. డబ్బుతీసుకొంటూ కొన్నాళ్ళకు ఆధూర్తుడు డాబుసరివైద్యుణ్ణి తీసుకు వచ్చాడు. వాడు కొన్నాళ్ళు మూర్ఖుని డబ్బుతింటూ మధ్యమధ్య పాగాతీసి తన శిరస్సు మందమతికి చూపిస్తూ ఉండేవాడు. వాడు ఔషధము కావలెననేవాడు. ఒకనాడు దొంగవైద్యుడు నవ్వుతూ 'వెరివాడా, నాబట్టతల నీకు చూపుతూనే ఉన్నానుగదా? నానెత్తినవెంట్రుకలు మొలిపించుకోలేని వాణ్ణి నీకు మొలిపించగలనా? ఈమాత్రము గ్రహించలేకపోయినావయ్యా! అంటూ అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయినాడు. ఈవిధముగా టక్కరులు జడబుద్ధులతో చమత్కారాలు చేస్తూ ఉంటారు.

తైలము గుఱుడు

యజమానీ సూనెనెమ్మని నౌకరును బజారుకు పంపినాడు. ఆ మూఢుడు గిన్నెతో సూనె తెస్తూంటే మిత్రుడు కనబడి 'గిన్నె అడుగున కారుతున్నది. భద్రము' అన్నాడు. పాడు గిన్నె తిరగజేసి చూచి

నాడు. నూనెలంతా నేలపాలయింది. సంగతి తెలిసినమీదట యజమాని నౌకరును వెళ్ళగొట్టినాడు.

అస్థి ముగ్గుడు

పూర్వము ఒకమందబుద్ధి దేశాంతరము వెళ్ళవలసి వచ్చింది. వాని భార్య చెడిపి. తనకు ఆపురాలైన దానికి అన్ని పనులూ చెప్పి ఇంట్లో ఉంచి తన ఉపపతియింటికి ఆదుర్మార్గురాలు వెళ్ళిపోయింది. భర్త దేశాంతరమునుంచి వచ్చినాడు. ఆదాసి కన్నీళ్ళతో 'సీభార్య చని పోయింది. దహనముకూడా జరిగింది.' అని చెప్పి వాణ్ణి శ్మశానానికి తీసుకపోయి ఒకచితిలో ఎముకలు చూపించింది. వాడు అస్థులు తీర్థములో వేసి వచ్చి భార్యకు శ్రాద్ధకర్మలు చెయ్యడం ప్రారంభించినాడు. దాని వెళ్ళి 'సద్బ్రాహ్మణుడు ఈయన అని అతనిభార్య ఉపపతినే శ్రాద్ధభోక్తగా పిలిచింది. ప్రతిఘాసికానికీ వానినే పిలిచేవారు. వానివెంట ఆదుర్మార్గురాలుకూడా అలంకరించుకొని వచ్చి భోజనము చేసేది. పాతివ్రత్య ప్రభావంచేత సీభార్య పరలోకంలోనుంచి వచ్చి ప్రత్యక్షంగా భోజనము చేసి వెళ్ళుతున్నది.' అని దాని పొగడేది. మందమతులను ధూర్తులు ఈప్రకారంగా మోసగిస్తారు.

చండాలకన్య

రాజును వివాహము చేసుకోవలె ననే సంకల్పముతో ఉన్నది ఒకానొక చండాలకన్య. ఒకనాడు రాజు ఊరేగుతూ ఉంటే చూచి అది పతి భావముతో ఆయన వెనక వెళ్ళింది. కొంచెము దూరము పోయే సరికి ఋషి కనబడ్డాడు. వెంటనే రాజు ఏనుగు దిగి ఆయన పాదాలకు ప్రణామముచేసి ఏనుగుఎక్కి వెళ్ళినాడు. రాజుకంటే ఋషి గొప్పవాడని ఆకన్య ఋషివెంట పడ్డది. మార్గములో మౌనస్థితివాలయము కనబడి తే

ఋషి సాగిలవడి మొక్కి వెళ్ళినాడు. అది చూచి మహేశ్వరుడే మహోత్తము డని తలచి పతిభావముతో శివాలయమువద్ద కూర్చున్నది. చిత్తశుద్ధి ఉంటే బాగుండేది! ఇంతలో కుక్క వచ్చి శూన్యపీఠము మీద మూత్రము విడిచింది. కుక్క గొప్పదని నిశ్చయించి కన్య దాని వెంటబయలు దేరింది. ఆకుక్క పోయిపోయి చండాలవాటికలో తనకు పరిచయ మున్న యువకుని పాదాలమీద వాలి, పొర్లడము మొదలు పెట్టింది. ఆయువకుడే ఉత్తము డని చండాలకన్య అతనినే భర్తగా వరించింది. కాబట్టి మందమతులు ఎంత ముందుకు సాగిపోయినా చివరకు మొదటికే వస్తారు.

మూర్ఖ ప్రభువు

ఒకానొకప్రభువు ధనవంతు డయినప్పటికీ చాలా లోభి. ఒకనాడు ఆయన మంత్రులు 'దేవా, దానధర్మాలవల్ల పరలోకములో దుర్గతి రాకుండా పోతుంది' అని పెద్దలు సెల విస్తారు. కాబట్టి దానధర్మాలు చెయ్యడము యుక్తము. పైగా అర్థము కాని, ఆయున్న కాని శాశ్వతము కాదు' అని బోధించారు. 'నాకు పరలోకములో దుర్గతి కలిగిన తర్వాత చూచి దానధర్మాలు తప్పకుండా చేస్తాను' అన్నాడు రాజు. మంత్రులు మళ్ళీ నోరెత్తక, తమలో తాము నవ్వుకొన్నారు.

ఇద్దరు స్నేహితులు

కన్యాకుబ్జప్రభువు చంద్రావీధునివద్ద ధవళముఖు డనే నేనకుడు ఇంట్లో భోజనము చెయ్యకుండా ఎక్కడో అన్నపానాలు కానిచ్చి ఇంటికి వస్తూ ఉండేవాడు. ఒకనాడు భార్య ప్రశ్నిస్తే వాడు 'ప్రియా, నేను రోజూ స్నేహితులతో కలిసి భోజనముచేసి వస్తాను. నాకు ముఖ్యమిత్రు లిద్దరు: క్రొత్తావర్మ భోజనాడులతో ఉపచరిస్తాడు. వీరబాహువు ప్రాణా లిచ్చి

రక్షిస్తాడు' అన్నాడు. కుతూహలము కలిగి ఆమె ఆమిత్రులను తనకు చూపించ మని భర్తను అడిగింది. ధవళముఖుడు భార్యను తీసుకొని కల్యాణవర్గం యింటికి వెళ్ళినాడు. అతను వాళ్ళను చాలా ఆదరించినాడు. మర్నాడు వాళ్ళు వీరబాహుగృహానికి వెళ్ళినారు. వాడు జూదమాడుతూ స్వాగతవాక్యము మాత్రము కలికి మళ్ళీ వాళ్ళకేసి చూడలేదు. ఇంటికి వచ్చినతర్వాత భార్య భర్తతో ఏమండీ కల్యాణవర్గ అంత ఆదంచాడు. వీరబాహువు స్వాగతము మాత్రము అని ఊహించుకున్నాడు. వీరబాహువు అతనికంటె ఎక్కువ మిత్రు డని ఎలా అనుకుంటున్నాడు? అన్నది. 'వెప్రదానా, తారతమ్యము గ్రహిస్తావు: వెళ్ళి రాజుగారికి మా మీద కోపము వచ్చిందని ఇద్దరికీ చెప్పు. అప్పుడు ఏ మవుతుందో చూడు' అన్నాడు ధవళముఖుడు. ఆమె వెళ్ళి కల్యాణవర్గంలో చెప్పింది. 'నేను వ్యాపారము చేసేవాణ్ణి. రాజుగారి కెదురు ఏను చెయ్యగలను! అన్నాడు కల్యాణవర్గం. అమె వీరబాహునద్దకు వెళ్ళి భర్తచూటలు చెప్పింది. అతను తక్షణమే ఖడ్గము డాలు తీసుకొని ధవళముఖుని యింటికి వచ్చినాడు. 'మిత్రమా, మంత్రులమాటలవల్ల రాజు శాంతించి నాడు. మరేమీ చిక్కు లేదు' అని ధవళముఖుడు చెప్పి, వీరబాహువును పంపివేసి, భార్యతో 'ఇద్దరిలో తారతమ్యము చూచావా?' అన్నాడు. ఆమె సంతోషించింది. జిడ్డు అనే గుణము సమానమే అయి నప్పటికీ నూనె వేరు నెయ్యి వేరు.

గోమఖుడు సరవాహనదత్తునికి మళ్ళీ మూర్ఖులకథలు చెప్పడము మొదలు పెట్టినాడు :

జ ల భీ తు డు

ఒకబాటసారి కష్టపడి అరణ్యము దాటి నదీతీరము చేరినాడు. చాలా దాహము అవుతున్నప్పటికీ నీరు ముట్టుకోలేదు. దగ్గర ఉన్న

వాళ్ళు 'సీళ్ళు తాగ వేసుమ్యూ' అంటే 'అంత నీరు ఎలా తాగడం?' అన్నా డామూర్లుడు. 'నదీజలము యావత్తూ తాగినా నిన్ను రాజు గారు వద్దనరు' అన్నారు వాళ్ళు. కాని ఆజుడును నీరు ముట్టుకో లేదు. పూర్తిగా చెయ్యడానికి వీలులేనిపని కొంతసరకై నా చెయ్యడు మూఢుడు.

భ్రాతృ మూఢుడు

ఒకానొక మూఢుడు నలుగురితో మాటాడుతూ, అందులో చక్కని వానిని చూచి 'వీడు నాలన్నయ్య. వీని ఆస్తి నేను తీసుకుంటాను. నిజానికి వీడికి నేను ఏమీ కాను. కాబట్టి తీసుకున్న ధనము ఋణము అనిపించుకోదు' అన్నాడు. రాళ్ళుకూడా కరిగేటట్టు అక్కడివాళ్ళు నవ్వినారు. స్వార్థమూఢునిమాటలు చాలా చిత్రముగా ఉంటవి.

బ్రహ్మచారి పుత్రుడు

కొందరుజనులు ప్రస్తావవశాన తమతమ తండ్రుల గుణగణాలను గురించి ఎక్కువగా చెప్పుకొంటూ ఉంటే అందులో ఒకమూఢుడు 'మానాయన ఆజన్మ బ్రహ్మచారి. అంతటివాడు మరొకడు లేడు' అని ఉత్సాహముతో చెప్పినాడు. 'అయితే నీవు ఎలా పుట్టినావు?' అన్నారు వారు. 'నేను మానాయన మానసపుత్రుడను' అన్నాడు వాడు. అందరూ మరీమరీ నవ్వినారు. మూఢులు అసంబద్ధప్రలాపాలు ఎన్నయినా చేస్తారు.

గణకుడు

మతిలేని గణకు డొకడు స్వదేశములో జీవనము బాగా జరగక భార్యా పుత్రులతో పరస్థలానికి వెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకు నమ్మకము పుట్టించి డబ్బు సంపాదించడానికి ప్రగల్భాలు చెప్పుకొన్నాడు. పదిమంది యెదుట తనబిడ్డలలోనే ఒకణ్ణి కొగలించుకొని రోదనము ప్రారంభించి

నాడు. కొందరు 'ఎందుకు ఏడుస్తావు?' అని అడిగితే నాకు 'మూడు కాలముల సంగతి తెలుసు: త్రికాలవేత్తను. ఈపిల్లవాడు నేటికి ఏడో రోజున చనిపోతాడు' అన్నాడు. అక్కడివాళ్ళంతా కంగారుపడ్డారు. కొంతమంది ఆశ్చర్య పడ్డారు. ఏడోరోజు తెల్లవారుజామున ఆమూర్ఖుడు నిద్రపోతున్న బిడ్డను చంపివేసినాడు. చనిపోయిన పిల్లవాణ్ణి ఉదయము చూచి విశ్వాసము కుదిరి జనులు గణకుడికి చాలా ధనమిచ్చి సత్కరించారు. వాడు డబ్బు తీసుకొని స్వదేశానికి వెళ్ళినాడు. ధనము కోసము మహామూఢులు బిడ్డలను కూడా చంపుకొంటారు.

కోపధారి

ఇంటినెలుపల ఒకపురుషుడు నిలుచుని ఉన్నాడు. వాడికి వినపడే టప్పు ఇంట్లో ఒకడు తన బంధువులతో అతని గుణగుణాలను గురించి చెప్పతున్నాడు. అందులో ఒకడు 'మిత్రచూ, అతను మంచివాడే, కాని అతనిలో రెండు దోషాలుమాత్ర మున్నవి. సాహసమూ శ్రోధమూ చాలా ఎక్కువ' అన్నాడు. నెలుపల నిలుచున్నవాడు ఆమాటలు విన బడేసరికి చెప్పిన ఇంట్లో వ్రవేళించి ఆమాటలు అన్నవాని మెడకు ఉత్తరీయముచుట్టి పట్టుకొని 'మూర్ఖా, చెప్పు. నాకు సాహసమెక్కువా? కోప మెక్కువా?' అని కళ్ళు బాగా ఎర్రజేసినాడు. అప్పుడు అక్కడి వాళ్ళు నవ్వుతూ 'నీసాహసమూ శ్రోధమూ స్పష్టంగానే కనపడు తున్నవి. వేరే చెప్పడ మెందుకు?' అన్నారు. తన దోషము ఎంత బహిరంగ మైనప్పటికీ మూర్ఖుడు గ్రహించుకో లేడు.

కన్యావర్ధయిత

ఒకానొక రాజుకు చక్కని కూతురు వుట్టింది. ఆరాజు మహా మూర్ఖుడు. అతనికి పిల్లమీద చాలా ప్రేమ. వైద్యులను పిలిపించి 'మా

అమ్మాయి పెంటనే పెద్దది అయి రోజునకల్లా వివాహం కూర్చేడానికి యోగ్యుడయ్యి వచ్చేట్టు పెంటనే చెయ్యాలి' అని అబ్బ చెప్పినామో ఆవైద్యులు అసాధ్యులు 'ప్రభూ, దీనికి ఓషధులు కానాలి. అని అహం దూరదేశంలో ఉన్నవి. వెతికించి మేము తెప్పిస్తాము. అది వచ్చేవరకూ అమ్మాయిని ప్రత్యేక ప్రదేశములో ఉంచాలి. మీరు పోవడాటవ అయినా పిల్లను చూడకూడదు. ఇది మావైద్యపద్ధతి' అని వాళ్ళు చెప్పి, రాజు పమ్మతిపొంది చాలా ధనము తీసుకొని పిల్లను గూర్చి బోధానికి పోయాడు. మధ్య మధ్య రాజు అడుగుతూ ఉన్నప్పటికీ ఔషధాలు అన్నీ ఇంకా తయారు కాలేదు, అంటూ ధనము తీసుకుంటూ అపిల్లను చాటుగా భద్రముగా పెంచుతున్నారు. ఇలా కొన్ని సంతృప్తిగా గడచినవి. కాలక్రమేణా పిల్లకు యవ్వనము వచ్చింది. వైద్యులు గమనించి ఔషధములు పూర్తిగా తయారైన వనీ, వాటి ప్రభావము న్న అమ్మాయి పెద్ద దైం దనీ చెప్పి రాజుకు కొమార్తెను పంపింది. నాను సంకోషించి రాజు వారికి చాలా ధనమిచ్చి సన్మానము చేశాడు. ఈ ప్రకారము ధూర్జులు మూర్ఖప్రభువును నందించి ధనము అపహరిస్తారు.

అర్థ వణుడు

పట్నవాసి ఒకడు చాలా తెలివిగలవాడి ననేగర్వముతో ఉండే నాడు. పల్లెటూరివాడు వానిదగ్గర సంవత్సరకాలము సేవచేసి జీతం చాలక సెలవు తీసుకొని స్వగ్రామానికి వెళ్ళినాడు. పాడు వెళ్ళగానే ఈబడాయిభోరు భార్యతో 'వాడు నీదగ్గర ఏమైనా పట్టినా, వెళ్ళలేదు'దా' అని అడిగినాడు. అర్థవణుడు తీసుకొని వెళ్ళినాడని అతని భార్య చెప్పింది. ఆమె భర్తకు కదివణములు ఉన్నట్టే అతడు వెళ్ళి నాకనుపద్ధ అర్థవణుడు వున్నాడని వచ్చి తెలిపినాడు.

పదిమందిలో చెప్పితే అంతా నవ్వినారు. ఈ ప్రకారముగా లోభబుద్ధి నష్టమై యిది కోసమై ఎక్కువడబ్బు ఖర్చుపెట్టిస్తుంది.

అభిజ్ఞాన కర్త

ఒక ప్రభువంశ సముద్రము మీద పడవలో వెళుతుండగా వాడి చేతిలోనుంచి మెండిగన్నె జారి సముద్రములో పడ్డది. తిరుగు ప్రయాణంలో దిగి అగిన్నె తీసుకోవచ్చునని వాడు అదిపడినచోట సుభు, బుడగలు మొదలైనవి గుర్తుపెట్టుకొన్నాడు. తిరిగివచ్చేటప్పుడు నీళ్ళలో బుడగలు చూసి ఒడ్డుకు దగ్గరలోనే వాడు నీళ్ళలో మునుగుతూ తేలుతూఉన్నాడు. ఏమిది అని అడిగితే జరిగినసంగతి చెప్పి పదిమందిలో పరిహాసపాత్రుడైనాడు.

హంస వీనీమయము

ఒకమూర్ఖప్రభువు మేడమీద నిలుచుని ఉన్నాడు. కీంద ఇద్దరు పురుషులు నిలబడినారు. అందులో ఒకనిచేతిలో వంటింట్లోనుంచి వారింది తెచ్చిన ఐదుపలములమాంసము ఉన్నది. రాజు ఇది గమనించి వానికొకరములోనుంచి ఐదుపలములమాంసము కోయించినాడు. వాడు బాధకు తాళలేక ఏడుస్తూనేలమీద పడిపోయినాడు. ఆమూర్ఖప్రభువు అనుగ్రహం కలిగింది. 'ఐదుపలములమాంసము శరీరములోనుంచి కోయించడముచేత వీడికి ఇంతబాధ కలిగింది. కాబట్టి వీడికి అంతకంటే ఎక్కువ మాంసము ఇప్పించు' అని రాజు ప్రతీహారునికి చెప్పినాడు. తల పరివహించి నూరుశరస్సులు ఇస్తేమాత్రము వాడు బతుకుతాడా? అనుకొని ఆప్రతీహారుడు చిత్తంఅని వెళ్ళి ఆపురుషుణ్ణి వైద్యులకు అప్పగించినాడు. ఈసంగతి విన్న వాళ్ళంతా లోలోపల నవ్వుకొన్నారు. మూర్ఖప్రభువు నిగ్రహానుగ్రహములు ఎలా చూపవలెనో ఎప్పుడూ చూపవలెనో చెబుచున్నాడు.

పుత్రాంతరకాండీ

ఒకమతిమాలిన దానికి ఒకడేకొడుకు. ఇంకోకొడుకు కూడా కావాలనేకోరికతో అది పాపండురాలిని ఉపాయము అడిగింది. 'అమ్మా, ఈకుమారుని వధించి దేవతకు బలివేస్తే ఇంకోకుమారుడు తప్పకుండా కలుగుతాడు' అని ఆ యువ్రతాపసి చెప్పింది. ఈసంగతి తెలిసి ఒక ముసలమ్మ 'ఓసిపాపాత్మురాలా, లేనికుమారుడికోసం ఉన్నకుమారుణ్ణి చంపుకుంటావా! వాడు పుట్టకపోతే ఏం చేస్తావు?' అని రహస్యంగా చెప్పి చివాట్లు పెట్టి బలిప్రయత్నం మాన్పించింది. ఈరీతిగా మతి లేనిస్త్రీలు కాకినులబోధవల్ల దుష్కార్యములకు పూనుకొంటారు.

ఉసిరికపండ్లు

ఒకగృహస్థు సోకరును 'ఓరీ, తోటకు వెళ్ళి తీయటి మంచి ఉసిరిక పళ్ళు నాకోసం కోసుకురా' అని నియమించినాడు. ఆ మూఢుడు ఓక్కొక్క పండ్ల కొరికి రుచి చూసి తియ్యగా ఉన్న వని తెలుసుకొని తెచ్చి 'స్వామీ, ఈపళ్ళు తీయటివి. నేను రుచి చూచి తెచ్చాను' అని ఎదుట పెట్టినాడు. యజమాని అనప్యాయముగా సగముకొరికిన పళ్ళనూ సోకరునూ అవతలకి తోసివేయించినాడు. మందమతి స్వామికార్యమూ తనకార్యమూ పాడుచేస్తాడు.

పోదరద్వయము

పాటలీపుత్రనగరములో యజ్ఞసోముడు కీర్తిసోముడు అని ఇద్దరు బ్రాహ్మణసోదరులు ఉండేవారు. వారికిచాలా పితృత్వతపసము ఉండేది. కీర్తిసోముడు వర్తకముచేసి తనవంతు వృద్ధిచేసుకొన్నాడు. యజ్ఞసోముడు బాగా అనుభవించి దానధర్మాలు చేసి తనభాగ మంతా ఖర్చు పెట్టుకొన్నాడు. పినాడకను భార్యతో మనడబ్బు యావత్తూ ఆయి

పోయింది. ఇన్నాళ్ళూ బాగాబతికి ఇప్పుడు సాటివాళ్ళనడుము ఎలా ఉండగలను? దేశాంతరము వెళ్ళదాము' అన్నాడు. 'చేతిలో ఏమీ లేదని దేశాంతరము ఎలా వెళ్ళగలము!' అన్నది భార్య. భర్త వెళ్ళక తప్పదన్నాడు. అయితే మీతమ్మునిదగ్గరకి వెళ్ళి కొంతడబ్బు అడిగి తీసుకొనిరండి' అన్నది భార్య. యజ్ఞసోముడు వెళ్ళి తమ్ముణ్ణి డబ్బు అడిగినాడు. అతనిభార్య అడ్డుపడి ఈయన ఉన్నదంతా పోగొట్టుకొన్నాడు. అటునంటివారికి మనము డబ్బు ఎందుకు ఈమూలి? దరిద్రులైనవాళ్ళంతా మనదగ్గరకే వస్తారు' అని ఈసడించింది. అన్నగారి మీదఅనురాగ మున్నప్పటికీ భార్యాభయమువల్ల కీర్తిసోముడు ఏమీ ఇవ్వలేక పోయినాడు. దుష్టభార్యలవశములో ఉండే పురుషుల కష్టము ఇలా ఉంటుంది.

యజ్ఞసోముడు ఉత్తచేతులతో ఇంటికివెళ్ళి భార్యకు చెప్పి భగవంతుణ్ణి నమ్మి ప్రార్థించి మైనాడు. ఆదంపతులు అరణ్యములో కొంత దూరం వెళ్ళిన తరువాత భర్తను కొండచిలువ మింగింది. భార్య భూమి మీద పడిపోయి రోదనము మొదలు పెట్టింది. అప్పుడు అజగరము మనుష్యవాక్కుతో 'అమ్మా, ఎందుకు ఏడుస్తావు?' అని అడిగింది. 'మహానుభావా, పరదేశములో నాభిక్షాభాజనాన్ని సీపు హరించినావు. ఏడవక నించేస్తాను!' అన్నది బ్రాహ్మణి. అజగరము తన నోటిలోనుంచి పెద్ద పెద్ద బిళ్లలు వేసి 'ఇదిగో సీభిక్షాభాజనము. తీసుకో' అని ఆమెకిచ్చింది. 'మహానుభావా, అడదానిని, నాకు ఇందులో భిక్ష యెవరు పెడతారు' అన్నది అబ్రాహ్మణి. 'సీపు అడగగానే ఈపాత్రలో భిక్షము పెట్టని వాళ్ళ తల నూరు వక్కలు అవుతుంది. నామాట ముమ్మాటికీ నిశ్చయము' అన్నది అజగరము. 'స్వామి, ఇందులో పతిభిక్ష పెట్టు' అన్నది ఆప్రతివత. ఆమె ఈమాటలు అవగానే అజగరము బ్రాహ్మణ్ణి బయటకు తీసి ఇచ్చి దివ్యపురుషుడుగా మారింది. 'నేను శాంతసేనుడని విద్యా

ధర ప్రభువును గాతమమును గాతమమును అజగరము నై నాను. వతి ప్రతతో సంవాదము జరగగానే నాకు శాపమూతుం యిందు' అని అనిష్టమగుననుగు బంగారు పాత్రనిండా రత్నములు పోసి వారి కిచ్చి ఆనందముతో ఆకాశమార్గాన వెళ్ళినాడు. ఆ బ్రాహ్మణదంతులు ఇంటికి వెళ్ళి సుఖంగా అడుచుంగా ఉన్నారు ఈశ్వరుడు ఎవరికి తగిన సుఖం వాటికి ఇస్తాడు.

నా పి తా ర్థి

కర్ణాబుభుతుడు ఒకానొక రాజువద్ద సేవచేస్తూ యుద్ధంలో భుక్తును మెప్పించినాడు. సంతోషించి రాజు నీకేమికావలెనో కోరుకో అన్నాడు 'దేవా, మీమంగలిని నాకు దయ చేయించండి' అని అనువాదము ప్రార్థించినాడు. ఎవరికి తగినట్టు వాళ్ళు ప్రతిఫలం కాంక్షిస్తారు.

న కిం చి న్నార్గ ణు డు

ఒకమూఢుడు దారివెంట వెళుతూంటే తనబండి కొంచెం సరిగా పెట్టిపోయిని ఒకబండిఆసామీ వానిని అడిగినాడు. నాకేమి ఇస్తావు అని అనుందమతి అడిగినాడు. 'నకించిత్ దదామి' అన్నాడు బండి ఆసామీ. ఆమందమతి బండిని సరిగా నిలిపి 'ఇయ్యవోయి నాకు నకించిత్' అన్నాడు. (నకించిత్ దదామి = ఏమి ఇవ్వను అని అర్థము) బండివాడు నవ్విస్తాడు.

దేవా, ఈప్రకారముగా మూర్ఖులు పరిహాస పాత్రులు కావడమే కాక నిందలపాలు, ఆపదలపాలు అవుతూ ఉంటారు. యోగ్యుడు ఎప్పుడూ పూజ్యత పోగొట్టుకోడు.

సరవాహనదత్తుడు గోముఖుని వలన వినోదకథలు విని త్రిలోక విశ్రాంతి హేతు వైన నిద్రానుభుము అనుభవించినాడు.

మర్నాడు ఉదయము సరవాహనదత్తుడు తండ్రిని చూడడానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ ఉద్వేగపడి బేసి పోదరుడు సింహవర్ణ మగధచేతనా

నుండి వచ్చిఉన్నాడు. సరవాహనుడు కుశల ప్రశ్నలడిగి అక్కడే భోజనము చేసి హిమంశాలము తనసౌధానికి వచ్చినాడు. శక్తియతోదేవిని తలుచుకొంటూ బుద్ధుని ఉన్న అతనికి వినోదార్థము గోచరించుంతి కథ చెప్పసాగినాడు.

కాకులు - గుడ్లగూబలు

ఒకచోట పెద్దమర్రిచెట్టుమీద మేఘువర్షుడనే కాకిరాజు నివాసము చేస్తున్నాడు. అనచుర్దుడు అనే గుడ్లగూబరాజు ఆకాకికి శత్రువు. ఒక రాత్రివేళ గుడ్లగూబలు వచ్చి కాకిరాజు పరివారాన్ని సంహరించి పోయినవి. ప్రాణకాలమున మేఘువర్షుడు తన మంత్రులైన ఉడ్డివి, ఆడివి, సుండివి, ప్రడివి, చిరజీవి, అనేవాళ్ళను పిలిపించి ఆదరముతో 'అమాత్యులారా, శత్రువు ఈవిధముగా మనను పరిభవించి వెళ్ళుతున్నాడు. దీనికి ఏమిప్రతిక్రియ? ఆలోచించి చెప్పండి' అని అడిగినాడు.

ఉడ్డివి 'ప్రభూ, శత్రువు బలవంతుడు అయి ఉన్నప్పుడు మనము అన్యదేశానికి వెళ్ళాలి. కాదా అతని నాశ్రయించాలి' అన్నాడు.

'మనకిప్పుడేమీ భయములేదు. శత్రువు ఉద్దేశ్యమునూ, మన బలమునూ బాగాఆలోచించిచూచి చేయవలసినది చేతాము' అన్నాడు ఆడివి.

'ప్రభూ, ప్రాణములు పోయినాసరే, శత్రువును శరణు వేడడము కాని దేశాంతరము వెళ్ళడము కాని ఉచితము కాదు. మనకు అపకారము చేసే ఈ వైరితో పొరడమే ముఖ్యము. సహాయము శౌర్యము ఉత్సాహము ఉండేవాడు శత్రువులను జయిస్తాడు' అన్నాడు సుండివి.

'అనచుర్దుడు చాలా బలవంతుడు. అతనిని జయించడం మనకు సాధ్యం కాదు. ప్రస్తుతం అతనితో సంధి చేసుకొని తరుణం వచ్చినప్పుడు శిక్షించవచ్చును' అని ప్రడివి చెప్పినాడు.

'సీతదేవతలారా, వారికి మనకూ సంధినిబంధన లేమిటి? ఎవరు

దూత: అవాదిడునీ కాకులకు గుడ్లసూబలకూ వైరము. అతని దగ్గికి ఎవరు కూతూ వెడతారు? ఇది మంత్రాంగమువల్ల జరగ వలసినది. మంత్రము మూలము' అని చిరజీవి అన్నాడు.

మేఘవర్షుడు 'మంత్రనిశ్తమా, నీవు వృద్ధువు. నీకు అన్నీ తెలిసిఉంటవి. కాకులకూ గుడ్లసూబలకూ ఎందుకు వైరం కలిగింది? అసంగతి ముందు చెప్పి శరణాశ ఆలోచన చెప్పుదువు గానీ' అని చిరజీవితో అన్నాడు.

ఈ వైరము వాగ్దోషమువల్ల వచ్చిందని. గార్దభకథ వినలేదా అని చిరజీవి ఇలా చెప్పినాడు:

గాడిద కథ

చాకలివాడు తనగాడిదను బలిపించడానికి పెద్దవులి తోలు కప్పి ఇతనుల పొలాలలోకి తోలేవాడు. అది పైరుపచ్చలు బాగా మేస్తూ ఉండేది. వులితోలు కప్పిఉండడముచేత చూచినవారు దూరమునుంచే భయాన తొలిగిపోయేవాళ్ళు. కొన్నాళ్లకు కాపువాడు ధనుర్పాదాలు చేత పట్టుకొని ఆ దోవన వెడుతూ తటాలున దాన్ని చూచి వులి అని భయపడి మీద ఉన్న కంబళి కప్పుకొని వంగి వంగి వెళుతున్నాడు. గాడిద అతనిని చూచి మరోగాడిద అనుకొని ఓండ్రపెట్టింది. వాడు వెంటనే దారిమీద బాణము ప్రయోగించి చంపినాడు. ఈ విధముగా వాగ్దోషముచేత గాడిద వైరము తెచ్చిపెట్టుకొన్నది. వాగ్దోషముచేతనే మనకూ గుడ్లసూబలకూ పూర్వము వైరము వచ్చింది.

పూర్వము అరాజకముగా ఉంటే పక్షు లన్నీ కలిసి ఏదో ఒకపక్షిని తమకు ప్రభువును చేసుకోవలె నని పట్టాభిషేకప్రయత్నము ప్రారంభించినవి. గుడ్లసూబకు పట్టము కట్టవలెనని శత్రుఘ్నరాజు సిద్ధము చేసినారు. ఇంతలో కాకి ఎక్కడినుంచో వచ్చి 'మూర్ఖులారా, హంసలూ, కోకిలలూ మొదలయిన మంచిపక్షు లున్న వే! క్రూరదృష్టి,

అమంగళ దర్శనమూ కల ఈ గుడ్లగూబకా అభిషేకము చేసేది! ప్రభావము కలవాణ్ణి ప్రభువును చేసుకొంటే అతని పేరురుబట్టే మన పనులు అవుతూ ఉండాలి' అని ఉపన్యసించింది.

త ర ం గ ము : ౬౨

కుం దే లు తెలివి

చంద్రసరస్సు అనే గొప్ప తటాకము ఒడ్డున శిలీముఖుడు అనే కుందేళ్ళరాజు ఉన్నాడు. వర్షాలులేక తక్కిన చెరువు లన్నీ ఎండి పోయినవి. ఇది మాత్రము జలసమృద్ధిగా ఉన్నది. చతుర్దంత మనే గజరాజు మందతో జలపానార్థము చంద్రసరస్సుకు వచ్చినాడు. ఆవుగుల తొడిమిలో కుందేళ్ళు అనేకము నలిగి చచ్చిపోయినవి. కుందేళ్లనాయకుడు చాలా విచారపడి ఏనుగులు వెళ్ళిన తరువాత విగిలిన కుందేళ్ళను పిలిచి అందులో విజయము అనే కుందేలుతో ఇలా చెప్పినాడు: 'ఏనుగులు ఈ చెరువునీటి రుచి గ్రహించినవి. మాటిమాటికీ ఇక్కడికే వస్తవి. వాటి పాదాలకింద పడి మనవాళ్ళంతా నలిగిపోతారు. నీవు చాలా ఉపాయశాలివి. నీవు చేపట్టిన ప్రతికార్యమూ శుభంగా నెరవేరింది. కాబట్టి గజరాజునగ్గరకు నీవు వెళ్ళి ఏవో సానుకూలముచేసుకొని రావాలి'.

విజయము బయలుదేరి గజరాజు సన్నిధికి పోయి కొంచెము ఆలోచించి పర్వతశిఖరము ఎక్కి "గజరాజా, నేను చంద్రదేవుని దూతను. ఆయన నీతో ఇలా చెప్పమన్నాడు:- చంద్రసరస్సు నానివాస స్థానము. ఆ ప్రాంతములో నాకు ప్రియమైన కుందేళ్ళు ఉన్నవి. వాటి వల్లనే నాకు శశి అనే పేరు వచ్చింది. నా శశకములను నీవు తెలిసో తెలియకో చంపినావు. నాకు శీతాంశు డనే పేరు కూడా ఉన్నది. నా శీతసరస్సును కలిచి చెడగొట్టినావు. భద్రము. తగిన ఫలము అనుభవిస్తావు—' అని పలికింది. దూతవాక్యములు విని గజరాజు

భయపడి 'ఆర్యా, ఇకమీద అటువంటిపనులు జరగవు. చంద్రదేవుడు మాకు వంద్యుడు' అని విన్నవించినాడు. అప్పుడు కుందేలు 'మిత్రమా, పరస్పరద్వేషం వచ్చి స్వయముగా చంద్రదేవునితో ఈ సంగతి విన్నవించువుగాని రా' అని వీనుగును వెంట పెట్టుకొని పోయి సరస్సులో చంద్రుని ప్రతిబింబము చూపించింది. వీనుగు కొంతదూరమునుంచే నమస్కారముచేసి వెనుకకు వెళ్ళిపోయి మళ్ళీ ఎన్నడూ అక్కడికి రాలేదు. శశరాజు శిలీమూఖుడు దూతను ఆదరించి నాటినుంచీ నిర్భయముగా ఉన్నాడు.

ప్రభువువీరు విన్నమాత్రాన అతని ప్రజలను ఇతరులు ఎవరూ బాధించడానికి సాహించకూడదు. అటువంటి ప్రభువా ఈ గుడ్లగూబ? దీనికి పగలు కళ్ళు కనపడవు. పైగా ఇది త్సుద్రపక్షి. ఇటువంటిదానికి రాజ్యార్హత లేదు. త్సుద్రుని విశ్వసించకూడదు.

శ శ - క పింజలములు

నేను ఒకప్పుడు నివసిస్తున్నప్పుడైనా కపింజలపక్షి కిందిభాగములో గూడు కట్టుకొని ఉంటున్నది. ఒకసారి అది దేశాంతరము పోయి చాలారోజులదాకా తిరిగి రాలేదు. ఇంతలో ఒకకుందేలు ఆగూట్లో ఎలాగో చేరింది. కపింజలము తిరిగి వచ్చినతరువాత గూడునుగురించి తగాదా వచ్చింది. ఆరెండూ తీర్పుకోసం పెద్దమనిషిదగ్గరికి బయలుదేరినవి. నేను వాటివెనుకనే వెళ్ళాను. అవి కొద్దిదూరం పోయేసరికి చెరువుగట్టుమీద పిల్లి కళ్ళు సగం మూసుకొని ధ్యానమునలో ఉన్నట్టు కనబడ్డది. మార్జాలము మహాధర్మనేత్ర అని భావించి అవి రెండూ దానిదగ్గరికి పోయి 'స్వామీ, నీవు తపోధనుడవు, ధార్మికుడవు, మాతగవులో న్యాయము చెప్పవలె' అని విన్నవించుకొన్నవి. పిల్లి హింసస్వరము పెట్టి 'తపస్సుచేత కృశించి పోయినవాడను. దూరము నుంచి మీరు చెప్పేమాటలు నాకు ఛినబడవు. దగ్గరికి రండి, చూచి

బాగా నిర్ణయించి ధర్మము చెప్పనివానికి ఇహపరాలలో హాని కలుగుతుంది' అని ధర్మపన్నాలు పలికింది. అని మార్జాలముమాటలు నమ్మి దగ్గరికి వెళ్ళి కూర్చున్నవి. పిల్లి ఒక్కసారిగా రెంటినీ పట్టి చంపి వేసింది. నీచాణ్ణి నమ్మడంవల్ల ఇటువంటిగతి పట్టుతుంది. కాబట్టి ఈ గుడ్లగూబను రాజును చేయకూడదు.'

కాకి చేసినబోధపల్ల పక్షులు గుడ్లగూబకు అభిషేకము మానివేసి నవి. 'నేడు మొదలుకొని మీరూ మేమూ శత్రువులము. జాగ్రత్త! జ్ఞాపక ముంచుకో' అని గుడ్లగూబ కోపముతో పలికి కాకిని బెదిరించి చెల్లిపోయింది. 'అనవసరంగా మాటలు అన్నానుకదా' అని కాకి విచార పడ్డది. మాటమాత్రానికి మనకూ గుడ్లగూబలకూ శత్రుత్వము ఏర్పడ్డది.

చిరజీవి ఈ ప్రకారముగా చెప్పి 'గుడ్లగూబలు చాలా ఉన్నవి; వాటి బలము కూడా అధికము. సంఘబలము ఉన్నప్పుడు జయించడము అసాధ్యము' అని ఈ కథ చెప్పింది:

నంధు బలము

పదిమందిమాట ఎప్పుడూ పాటిలోకి వస్తుంది. యజ్ఞార్థము ఒక బ్రాహ్మణుడు చిన్న మేకను కొని బుజాన పెట్టుకొని గ్రామమునుంచి తన సగరానికి వెళుతున్నాడు. మార్గములో కొంతమందిఘోర్తులు ఆమెకు అపహరించవలె ననుకొన్నారు. అందులో ఒకడు తొందరతొందరిగా ఆయనదగ్గరకు వచ్చి 'అయ్యా, ఏమిటిది! కుక్కను బుజాన మోస్తున్నారే' అన్నాడు. బ్రాహ్మణుడు లక్ష్యపెట్టక వెళుతున్నాడు. మరి ఇద్దరు ఆయనదగ్గరకు పోయి మొదటివాడిలాగే అన్నారు. బ్రాహ్మణుడికి సందేహం కలిగింది. మరిముగ్గురు ఆయన్ను సమీపించి, 'అయ్యా, యజ్ఞోపవీతమునూ కుక్కనూ సమానముగా మోస్తున్నావు. నీవు బ్రాహ్మణుడవా, బోయవాడవా? ఈకుక్కతో సంతువులను వేటాడ

తావా? అన్నారు. బ్రాహ్మణు బాగా అనుమానపడి ఏదో భూతము తనను పట్టుకొని మోసపుచ్చుతున్నదనీ, అంతమందికి కుక్కవలె కనబడ్డది నిజముగా కుక్కే అయిఉంటుందనీ తనలో అనుకొని మేకను కింద విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయినాడు. ధూర్తులు దాన్ని తీసుకొనిపోయి కోసుకుతిన్నారు.

దేవా, ఈవిధముగా పదిమంది చేరితే బలవంతు లవుతారు. వాళ్ళను జయించడం ఉత్తమం! కాబట్టి ఈబలవంతులతో వైరములో నేను చెప్పినట్లు చేయండి. నారెక్కలు కొద్దిగా తెంపి ఈచెట్టుకింద వదిలి పెట్టి నేను వచ్చేవరకూ మీరు ఈకొండలో దాగి ఉండండి.

చిరజీవి ఇలా చెప్పినమీదట అతనిమాటప్రకారము చేయించి వాయసరాజు అనుచులతో కొండకు వెళ్ళినాడు. చిరజీవి చెట్టుకింద పడి ఉన్నాడు.

రాత్రి ఉల్పాకరాజు అవమర్దుకు కాకులకోసం వెతికితే ఒకటి కనపడలేదు. చిరజీవి నెమ్మదిగా కూయడం ప్రారంభించేటప్పటికి అవమర్దుకు వచ్చి 'ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఇలా అయినావు?' అని ఆశ్చర్యముతో అడిగినాడు. చిరజీవి బాధ అభినయిస్తూ హీనస్వరముతో ఇలా చెప్పినాడు: 'నేనా, నేను వాయసరాజుమంత్రిని. నన్ను చిరజీవి అంటారు. మేఘవర్షుడు మంత్రులఆలోచనమీద నీ మీదికి దాడి పెడలడానికి సిద్ధపడ్డాడు. నేను తక్కినమంత్రులను వారించి, నాఆలోచన మీ కిష్టమే అయితే బలవంతుడైన ఉల్పాకరాజుతో యుద్ధము వద్దనీ, రాజనీతిని అనుసరించి ఆయనను ఆశ్రయించవలసినదనీ బోధించాను. నేను శత్రుపక్షము వాడనని నన్ను వాళ్ళు ఈస్థితికి తెచ్చారు. నన్ను ఈచెట్టుకింద పడవేసి వాళ్ళంతా ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినారు.

ఇలా పలికి తల కాదు వాల్చి ఆయాసపడుతున్న కాకిని చూచి 'ఇప్పుడు మనము ఇతనిని ఏమి చేయవలె?' అని గుడ్లగూబనాయకుడు

తన మంత్రులను అడిగినాడు. వారిలో దీప్తనయనుడు అనే మంత్రి ఇలా చెప్పినాడు.

చోరుడు - వర్తకుడు

దొంగను రక్షించకూడదు కదా, అటువంటివాడు ఉపకారి అయ్యే పక్షములో యోగ్యులు వాణ్ణి రక్షిస్తారు. దృష్టాంతము చెబుతాను. ముసలి వర్తకుడు డబ్బుపెట్టి కన్యను కొని వివాహం చేసుకొన్నాడు. ఆమె మంచముమీద భర్తకు ఎప్పుడూ పెడ మొహముగానే పడుకొనేది. కొన్నాళ్ళు ఇలా గడిచినవి. ఒకరాత్రి చోరుడు వారిఇంట్లో ప్రవేశించినాడు. భర్తకు తెలియదు. భార్య దొంగను చూచి భయపడి తటాలున భర్తను కాగలించుకొన్నది. ఆ సంబరానికి వృద్ధుడు ఆశ్చర్యపడి కారణమేమో అని ఇటూ అటూ చూచేసరికి చోరుడు ఒక మూల కనపడ్డాడు. 'భయము లేదు. నీవు నాకు ఉపకారివి. నా సేవకులు నిన్ను కొట్టకుండా బయటికి పంపివేస్తాను.' అని వృద్ధుడు ఆ ప్రకారమే చేశాడు.

ఈ చిరజీవి మనకు ఉపకారి కాబట్టి మనము రక్షించాలి, అని దీప్తనయనుడు విరమించినాడు. ఉలూక రాజు ఆజ్ఞాప్రకారము వక్రనాసుడు అనే మంత్రి ఇలా చెప్పినాడు: 'ఇతనిని మనము రక్షించవలె. ఇతనికి అనేక మర్మములు తెలుసును. ఈమంత్రికీ ప్రభువుకూ కలిగిన స్పర్థవల్ల మనకు లాభం. దృష్టాంతము చెబుతాను'.

చోర రాక్షసులు

ఒక బ్రాహ్మణుడు రెండు గోవులు దానం పట్టి తెచ్చి ఇంట్లో కట్టివేసుకొన్నాడు. చోరుడు వాటిని అపహరించాలి అనుకొన్నాడు. రాక్షసుడు అతనిని మింగివేడా మనుకొన్నాడు. రాత్రి బయలుదేరి వాణ్ణి దోవలో తారసిల్లి ఒకరి సంగతి ఒకరు చెప్పుకొని బ్రాహ్మణింటికి వెళ్ళినారు. 'ముందు నేను గోవులను ఎత్తుకుపోతాను. తరువాత

నీవు అతనిని భక్షించవచ్చు. నీవే ముందు అతన్ని పట్టుకుంటే లేస్తాడు. అప్పుడు గోవులను తోలుకు పోవడం సంభవించదు' అని చోరుడు రాక్షసుడితో అన్నాడు. 'నేనే ముందుగా బ్రాహ్మణ్ణి హరిస్తాను. గోవుల గిట్టలు చప్పుడై నే అతను మేలుకొంటాడు. నా ప్రయత్నం నిష్ఫలం అవుతుంది' అన్నాడు రాక్షసుడు. ఇద్దరూ నిర్ణయానికి రాక వివాద పడుతుంటే మెలుకువ వచ్చి బ్రాహ్మణుడు లేచి కత్తిరిసుకొన్నాడు. దొంగ పారిపోయినాడు. బ్రాహ్మణుడు రక్షోఘ్నమంత్రాలు జపించేసరికి రాక్షసుడు పరుగెత్తినాడు. వారి వివాదం బ్రాహ్మణికి ఉపకరించినట్టు వాయస రాజుకూ ఇశానికి వచ్చిన వైరము మనకు ఉపకరిస్తుంది.

ఉలూకరాజు ప్రాకారకర్ణుడనే మంత్రిని ఆలోచన అడిగితే 'శరణాగతుణ్ణి ఆపన్నుణ్ణి జాలివహించి రక్షించాలి' అన్నాడు అతను. క్రూర లోచనుడనే మంత్రికూడా ఆవిధముగానే చెప్పినాడు. చివరకు రక్తాక్షుడనే మంత్రి మాత్రం చిరజీవిని రక్షించకూడ దన్నాడు. నీతివేత్తలు శత్రువును ఎప్పుడూ నమ్మరన్నాడు. చిరజీవిని ఉపేక్షించడము కూడా ఉచితము కాదన్నాడు.

పాపము చిరజీవి మన పక్షాన మాటాడి ఈస్థితికి వచ్చినాడు. ఇతన్ని రక్షించితిరాలి. పైగా ఇతడు ఓంటరివాడు, మన సేమి చేయగలడు?' అని ఉలూకరాజు చిరజీవిని ఓదార్చినాడు. అప్పుడు చిరజీవి రాజుతో 'దేవా, ఈ దుస్థితిలో నేను బతికి మాత్రము ఏమిలాభం? పుల్లలు తెప్పించండి, అగ్నిప్రవేశం చేస్తాను. ఆవాయసరాజును సాధించడానికి నాకు ఉలూక జన్మ అనుగ్రహించమని అగ్ని దేవుని ప్రార్థిస్తాను' అన్నాడు.

రక్తాక్షుడు నవ్వుతూ 'మా ప్రభువుదయవల్ల నీకు సుఖమే; అగ్ని హోత్ర మెందుకులే; కాకిగా ఉన్నంతకాలము గుడ్లగూబవు కాలేవు. బ్రహ్మ దేవుడు ఎవనిని ఎలా సృష్టిస్తే వాడు అలాగే ఉంటాడు. అందుకు దృష్టాంతము చెబుతాను.

ఎ లు క పి ల్ల - ఋషి

జేకాళ్ళలోనుంచి జారిపడ్డ ఎలుకపిల్లను ఒకఋషి మానవకన్యగా చేసి తన ఆశ్రమములో పెంచుతున్నాడు. ఆ పిల్లకు యవ్వనము రాగానే బలవంతున కిచ్చి పెళ్ళి చేతా మనుకొని ఋషి సూర్యదేవుని పిలిచి 'ఈకన్యను బలవంతుని కిత్తా మని నాకోరిక. నీవు దీన్ని పెళ్ళిచేసికో' అన్నాడు. 'మేఘుడు నాకన్న బలవంతుడు. తనములో నన్ను కమ్మివేస్తాడు' అని సూర్యుడు చెప్పినాడు. ఋషి సూర్యుని పొమ్మని మేఘుని పిలిచి తన కోరిక తెలిపినాడు. 'వాయువు నాకన్న బలవంతుడు, నన్ను దిక్కులకు చెదరగొట్టుతాడు' అన్నాడు మేఘుడు. తరువాత ఋషి వాయువును పిలిచి తన కోరిక చెపితే వాయువు 'నాకంటే పర్వతాలు బలవంతములు. నేను వాటిని కదిలించలేను' అన్నాడు ఋషి. ఒక పర్వతరాజును పిలిచి పిల్లనిస్తా నన్నాడు. 'స్వామీ, నాకంటే ఎలుకలకు బల మెక్కువ. అవి నా శరీరము నిండా తూట్లు పొడుస్తున్నవి' అన్నాడు పర్వతరాజు. మొదల ఈ కన్య ఎలుకపిల్ల అనేమాట జ్ఞప్తికి వచ్చి ఋషి అరణ్యమూషికాన్ని పిలిచి పిల్లను పెళ్ళిచేసుకో అన్నాడు. 'ఈ కన్య నా బలములో ఎలా ప్రవేశిస్తుంది' అని మూషికము అడిగింది. యథాప్రకారముగా ఇది ఎలుక కావా అని ఋషి దానిని ఎలుకనుచేసి ఆ మూషికానికి ఇచ్చివేసినాడు. కాబట్టి చిరజీవి, ఎన్నటికీ నీవు గుడ్లసూబపు కాలేవు.

రక్తాక్షుని మాటలు విని 'ఏడు నీతివేత్త. తక్కినవాళ్లంతా మంద బుద్ధులు. రాజు ఇతని మాట లక్ష్యపెట్టుటలేదు. కాబట్టి నేను తలపెట్టిన పని సిద్ధిస్తుంది' అనుకొన్నాడు చిరజీవి. బలగర్వితుడైన ఉలూకరాజు చిరజీవిని తన నివాసానికి తీసుకొనిపోయినాడు. అక్కడ అసమర్థుని అజమాయిషీలో ఉండి అతను తెచ్చిపెట్టిన మాంసాదులు తిని బాగా బలిసి చిరజీవి నెమలిఅంత ధనాడు.

ఒకనాడు చిరజీవి ఉలూకరాజుతో 'మహాప్రభూ, నేను వెళ్ళి వాయస రాజును ఓదార్చి మంచిమాటలు చెప్పి యథాస్థానానికి తీసుకొని వస్తాను. రాత్రివేళ మీరు వెళ్ళి అతనిని సంహరించి రావచ్చును. నేను మీ ఋణము తీర్చుకొన్నట్టవుతుంది. పగటిపూట వాయసరాజు మీమీద వచ్చిపడకుండా గడ్డి గాదము కప్పి ద్వారము మొదలైన వాటిని రక్షించుకోండి. గూళ్ళలోనుంచి బయటికి రాకండి' అని బోధచేసి గుడ్లగూబల గుహద్వారము గడ్డి ఆకూ అలముతో కప్పించి చిరజీవి వెళ్ళిపోయినాడు. ఈ సంగతులన్నీ మేఘవర్షునికి చెప్పి అతనిని తీసుకొని తాను తక్కిన కాకులూ మండే కొరువులు నోట కరుచుకొని గుడ్లగూబల గుహద్వారానికి నిప్పు ముట్టించినవి. గుడ్లగూబలన్నీ దగ్ధమైపోయినవి. ఆకాకి తనవారిని వెనుకటి మర్రిచెట్టుకడకు తీసుకు పోయి తాను శత్రువులమధ్య జీవించిన విధానము చెప్పి మేఘవర్షునితో 'దేవా, ఉలూకమంత్రి రక్షాక్షుడు ఒకడే బుద్ధిమంతుడు. అతనిమాట ఉలూకరాజు లక్ష్యపెట్టలేదు. అందుచేత కప్పలను పాము వంచించిన విధముగా నేనూ అతనిని వంచించాను.

ము స లి పా ము - క ప్ప లు

ఒకానొక ముసలిపాము శ్రమ లేకుండా కప్పలను మింగడానికి ఆలోచన చేసి సరస్సుదరిని నిశ్చలంగా ఉన్నది. దూరమునుంచి కప్పలు దానిని చూసి 'స్వామీ, పూర్వమువలె మమ్మల్ని ఇప్పుడు మింగవేమి' అని అడిగినవి. 'నేను ఒక హండాకాన్ని తరుముకు పోతూ పొరపాటున బ్రాహ్మణకుమారుని కాలిబాటనవేలును కరిచాను. ఇకనుంచి నీవు మండుకములకు వాహన మవుతావు.' అని అతను శాపము పెట్టినాడు. కాబట్టి మమ్మల్ని నేను ఎలా మింగుతాను? మీకు వాహనమూతాను? అన్నది పాము. మండుకరాజు వాహన మెక్కుడా మనే కోరికతో

మంత్రులతోసహా నీటిలోనుంచి నిర్భయముగా బయటికి వచ్చి సర్పము వీపుమీద సంతోషముతో సవారీచేసినాడు. కొంతసేపు మోపి పాము బడలిక చెంది 'స్వామీ, నాకు ఓపిక లేదు. అకలి అవుతున్నది. ఆహారము పెట్టు. వాకరు ఆహారము లేకుండా పని చేయగలడా? అన్నది. మండుకరాజు వాహనప్రీతిచేత 'నా సేవకులలో కొద్దిమందిని భక్షించు' అని అనుజ్ఞ ఇవ్వగానే సర్పము కప్పలన్నిటిని క్రమక్రమముగా మింగివేసింది. వాహన అభిరూపంచేత మండుకరాజు చూటాడకుండా ఊరుకొన్నాడు. చివరకు అతన్నికూడా పాము మింగివేసింది.

బుద్ధిమంతుడు మూర్ఖులమధ్య ప్రవేశించి ఈ విధముగా వంచన చేస్తాడు. నేను కూడా ఇలాగే ఆ మందమతులను నాశము చేశాను. 'మహాప్రభూ, నీవుకూడా నీతివేత్తవు కావాలి. రాజు జడబుద్ధి అయితే శత్రువులు వీల్చి పిప్పిచేస్తారు, శత్రువులు సంహరిస్తారు. రాజ్యలక్ష్మి చంచలస్వరూపిణి. ధీరుడై నీతివేత్త అయి వ్యసహీనుడైన రాజును విడిచిపెట్టడు. నీ శత్రువులు నశించినారు. ఇక నీ రాజ్యమును నిష్కంటకంగా పాలించుకో.

చిరజీవి ఈ ప్రకారముచెప్పినమీదట మేఘవర్ణుడు అకనిని సన్మానించి చక్కగా రాజ్యము చేస్తూ సుఖముగా ఉన్నాడు.

గోమఘను ఇలా చెప్పి దేవా, తిర్వగ్జంతువులు ప్రజ్ఞవల్ల బాగు పడతవి. ప్రజ్ఞాహీనులైన మానవులు పాడైపోతారు.

అన్నదమ్ములు

మాశవదేశములో ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు అన్నదమ్ములు. పితృజ్ఞాతము పంచుకొనేటప్పుడు వారికి వివాదము కలిగింది. ఛాందసుడైన తమ ఉపాధ్యాయుని వాళ్ళు మధ్యనర్తిగా పెట్టుకొన్నారు. ఆ వెర్రివాడు ప్రతిపస్తుతూ రెండు భాగాలు చేసి చెరోభాగము వుచ్చుకొంటే ఎక్కువ

జీర్ణమై బుడవు అని నిర్ణయించినాడు ఆ సకారమే వాళ్ళు గృహమూ, ను చూచూ చురువూ మొదలైన వస్తువులనూ, పశువులనూ రెండు ముక్కలు చేసి పంచుకొన్నారు. చివరకు దాసిని కూడా రెండు ముక్కలు చేసినారు. ఈ సంగతి తెలిసి రాజపురుషులు వచ్చి వాళ్ళ ధన మంతా స్వాధీనము చేసుకొని ఊరిలోనుంచి వెళ్ళగొట్టినాడు. మూర్ఖులు ఇహపరాలకు కాకుండా పోతారు అసంతుష్టివల్ల కూడా అధిపతి యుగము కలుగుతున్నది.

అ స ం తు ష్టి

భిక్షువులు పుచ్చుకొని బలిసిన సాధువులను చూసి వీళ్లు మహా బలిసి నాడు అని కొందరు ముగించారు. అందులో ఒకడు వీళ్లు మధా ప్రకారంగా భోజనాదులు చేస్తున్నప్పటికీ క్షీణించిపోయేటట్టు చేస్తాను, చూసుకో అన్నాడు మిత్రులతో. తరవాత సాధువులను తన ఇంటికి భోజనానికి పిలిచి వ్యద్రసాపేతముగా భోజనము పెట్టినాడు. ఆ మరు నాటినుంచి సాధువులకు భిక్షాన్నముమీద ప్రీతి పోయింది. వాళ్ళు ఆ విందు తలంచుకొంటూ శ్రమేణా కృశించిపోయినారు. వెనకటి మిత్రులకు వాళ్ళను చూపి వీళ్లు ఎందుకు కృశించినారో తెలుసునా అన్నాడు. వెనక భిక్షాన్నముతోనే వీళ్ళు సంతృప్తి పొందేవారు. విందు జరిగిన మర్నాటినుంచీ వీళ్ళకు అసంతృప్తి వర్షడ్డని. అసంతృప్తివల్ల ఇహపరలోకాలకు మనుష్యులు దూరు లపుతారు అని వివరించినాడు. సాధువులు అసంతృప్తి విడిచి నుఖపడ్డారు.

సు వ ర్ణ ము ధు డు

ఒక యువకుడు నీళ్ళు తాగడానికి చెరువులోకి దిగినాడు ఒడ్డున చెట్టు మీద పైడితల అనే పక్షి వాలి ఉన్నది. నీటిలో దాని ప్రతిబింబము

చూసి ఆమూఢుడు బంగార మనుకొని పట్టుకోబోయేవాడు. నీగు కదలగానే ప్రతిబింబము మాయమయ్యేది. బంగారువన్నె ఉన్నచోటు బాగాగుర్తుపట్టడానికి వాడు గట్టుమీదికి ఎక్కుతూ దిగుతూ అవస్థపడు తున్నాడు. ఇంతలో వానితండ్రి ఆక్కడికి వచ్చి సంగతి అడిగి తెలుసు కొని నీటిలో పైడితల ప్రతిబింబము చూసి పిట్టను పెట్టుమీదనుంచి ఎగరగొట్టి పక్షిస్వరూపము వానికి బోధించి ఇంటికి తీసుకొని పోయి నాడు. విమర్శలేని మూఢులు ఇలా భ్రాంతి పడుతూ ఉంటారు.

మ హా మూ ఢు లు

ఒకవర్తకుడు లొట్టిపిట్టమీద సరుకులు వేసి ప్రయాణము చేస్తూం డగా దోపలో అది చతికిలపడి మళ్ళీ లేవలేదు. 'నేను వెళ్ళి ఇంకొక లొట్టిపిట్టను కొని తీసుకవచ్చి దీనిమీద సరుకులు దానిమీద కెక్కి స్తాను. నేను వచ్చేలోపలగా వర్షం వస్తే ఈబట్టల పెట్టెలమీద లోలు తడిసిపోకుండా జాగ్రత్తగా చూడండి' అని వర్తకుడు చెప్పి వెళ్ళిపోయి కొంతనేపటికి చినుకులు ఎడడం ప్రారంభించింది ముజుమ్మల పెట్టెలమీది చర్మం తడవకుండా ఉండడానికి ఆమూర్ఖులు పెట్టెలలో బట్టలు తీసి పైన కప్పినారు. వర్తకుడు వచ్చి జరిగిన నష్టం గమనించి వాళ్ళను చివాల్లు పెట్టి 'చర్మము తడిస్తే పెట్టెలోని సరుకు పాడై పోతుంది అనే సంగతి గమనించకుండా మీరు ఇలా చేశారు' అని రెండో లొట్టిపిట్టమీద సరుకులు ఎక్కించి ఇంటికి తీసుకొనివెళ్ళి అసలను వెళ్ళగొట్టినాడు. తాత్పర్యము గ్రహించకుండా మౌనమైంది మూర్ఖులు నష్టపోతారు.

ఆ పూ పీ కా మూ ఢు డు

ఒకబోటసారి పణము పెట్టి ఎవరిది అనేసెలుకొని ఒకటి తరంగాన ఒకటిగా ఆరు అరిసెలు తీన్నాడు. అకలి తీరలేదు. ఏదోఅరిసె తినసరికి

వాడికి తృప్తి కలిగింది. 'అయ్యో, ఎంత మందమతినీ! ఈయేదో అరిసె మొదట తినివేసింది. వృథాగా తక్కిన ఆరూ తినివేసి పాడుచేశాను.' అని ఆమూర్ఖుడు గోలపెట్టినాడు. విన్నవా శృంఠా నవ్వినారు.

వర్తకుడు నాకరుతో 'అంగడి ద్వారము రక్షిస్తూ ఉండు. పని పున్నది వెళ్ళి వస్తాను' అని వెళ్ళినాడు. కొంచెము సేపు ఆగి నాకరు ద్వారబంధము ఊడదీసి బుజుము మీద పెట్టుకొని నాట్యం జరుగుతుంటే చూడబోయినాడు. తరవాతి వర్తకుడు ఏమిరా ఇలా చేశావు అంటే మీరు చెప్పినట్టే చేశాను కాదండి అన్నాడు. అభిప్రాయం గ్రహించకుండా శబ్దమూత్రం చేత వ్యవహరించేవాళ్ళు అనర్థం కలిగిస్తారు.

మ హిష ముగ్ధుడు

పల్లెటూరి వాళ్ళు కోందరు మహిషమును ఊరి వెలపల బోయి గూడెంలో మర్రిచెట్టు కిందికి తోలుకుపోయి నరికి వండుకుని తిన్నారు. దున్నపోతు యజమాని వెళ్ళి ఫిర్యాదు చేస్తే ప్రభువు మహిషభక్షకులను పిలిపించినాడు.

'మహాప్రభూ, వీళ్ళు చెరువు ప్రక్క మర్రిచెట్టుకింద మామహిషాన్ని చంపి భక్షించారు. నేను చూశాను' అని విన్నవించినాడు. వాళ్ళలో మహామూర్ఖుడైన వృద్ధు 'మహాప్రభూ, మాఉళ్ళో చెరువే లేదు, మర్రి చెట్టేలేదు, ఇతని దున్నను ఎక్కడ చంపుతారు? ఎక్కడ భక్షిస్తారు? ఇతను అబద్ధం చెబుతున్నాడు' అని చెప్పినాడు. ఆమాటలకు దున్నపోతు యజమాని 'ఏమిటీ, మీగ్రామంలో తూర్పుదిక్కున చెరువు లేదా? గట్టుప్రక్కన మర్రిచెట్టు లేదా? నాదున్నపోతును అప్టమి నాడు మీరు తినలేదా?' అని అక్షేపించినాడు. ఆముసలివాడు 'మాగ్రామంలో తూర్పుదిక్కు లేనేలేదు. అప్టమికూడా లేదు' అని జవాబు చెప్పినాడు. ప్రభువు నవ్వి ఆమందబుద్ధిని ప్రోత్సహిస్తూ 'అవునోయి, సీవు

అసత్యం చెప్పవు. ఎప్పుడూ నిజం చెప్పేవాడవు. మీరంతాకలిసి ఆమహిషాన్ని భక్షించారా? లేదా?' అని అడిగినాడు.

‘మహాప్రభూ, మానాయన పోయిన మూడేళ్ళకు నేను వుట్టాను. మానాయనవల్లనే నాకు మాటకారితనం వచ్చింది. నే నెప్పుడూ అసత్యం చెప్పను. మేము దున్నను తిన్నమాట నిజము ఇతను చెప్పిన తతిమ్మా విషయాలన్నీ అబద్ధము’ అని విన్నవించినాడు ముసలివాడు. అందరూ నవ్వినారు. వాళ్ళచేత మహిషయజమానికి మరో మహిషం రాజు ఇప్పించి వాళ్ళను శిక్షించినాడు. మూఢులు తమ మాటలమీద ఎదటివారికి నమ్మకం వుట్టించడానికి బహిరంగము చేయవలసిన విషయాలను దాచిపెట్టి రహస్యముగా ఉంచవలసినవిషయాలను బయటపెడతారు.

చ క్ర వా క బు ధి

ఒకదరిద్రుని భార్య మహామూర్ఖురాలు. ‘నేను ఉదయం మా వుట్టింటికి పోవాలి. అక్కడ ఉత్సవానికి నన్ను పిలిచారు. నీవు కలువదండ తెచ్చిపెట్టవలె. లేకపోతే ఇక మనకు సంబంధం ఏమీ ఉండదు’ అని ఖండితంగా చెప్పింది. వాడు వెళ్ళి చీకటిలో రాజుగారిచెరువులో కలవ వుప్పులు కోస్తున్నాడు. ఎవ రక్కడ అని కావలివాళ్ళు కేక వేస్తే చక్రవాకపక్షిని అని వాడు జవాబు చెప్పినాడు. కావలివాళ్ళు వాణ్ణి పట్టుకొని తాణాలో పెట్టి తెల్లవారినతరువాత ప్రభుసమక్షానికి తీసుకు వెళ్ళారు. అక్కడ వాడు చక్రవాకమువలె కూయడం మొదలుపెట్టినాడు. రాజు వానిని బుజ్జగించి సంగతి తెలుసుకొని కనికరించి విడిచిపెట్టినాడు.

చై ద్యు డు - మ రు గు జ్ఞ

ఒక బ్రాహ్మడికొడుకు మరుగుజ్ఞ. చైద్యుని పిలిపించి తనకుమారుని గూను లోపలికి నెట్టవలసిన దని బ్రాహ్మడు కోరినాడు.

‘నాకు పదిపణములు ఇవ్వవలె. నేను ఈపని సాధించలేకపోతే దీనికి

పదిరెట్లు సీకు ఇస్తాను' అని ఆమూర్ఖుడు ప్రతిజ్ఞచేసి డబ్బు వుచ్చుకొని ఆపిల్లవానికి వైద్యం చేసినాడు. ఎన్నాళ్ళు స్వేదనాదిక్రియలు చేసినా గూను పోలేదు. చివరకు వైద్యుడు ప్రాణం విసిగి పదిరెట్లుధనము బ్రాహ్మణికి ఇచ్చివేసినాడు. గూను ఎవరైనా తీర్చగలరా? అసాధ్య కార్యము సాధించ బూనుకొనేవాడు పరిహాసపాత్రుడౌతాడు. ఇటు వంటి మూఢులతో బుద్ధిమంతుడు సహవాసం చేయకూడదు.

ఈపథముగా గోముఖుని చెప్పిన కథలు విని నరవాహనదత్తుడు శక్తియశోదేవికోసము ఉవ్విళ్ళూరుతూ ఉన్నప్పటికీ కథావినోదము వల్ల శాంతించి నిద్రపోయినాడు.

త రంగ ము : ౨౩

నరవాహనదత్తుడు ఉదయాన నిద్రలేచి తన ప్రియురాలు శక్తి యశను స్మరిస్తూ కలతగా ఉన్నాడు. అతడు ఆమెను నెల రోజులలో వివాహము చేసుకోవలెనని గడువు ఏర్పాటయింది. ఇంకా కొద్ది రోజుల్లో నెల పూర్తి అవుతుంది. అంతవరకూ అతడు స్తిమితముగా ఉండలేక వివాహాధ ఎడుతున్నాడు. గోముఖుడు నరవాహనదత్తుని సంగతి వత్సరాజుకు చెప్పగా వత్సేశుడు, కుమారునకు ఉల్లాసము కలిగించే నిమిత్తము పుత్రవాత్సల్యము చేత తన మంత్రులను వసంతక సమేతముగా పంపినాడు. నరవాహనుడు ఆయాత్మ్యమీద అభిమానము వల్ల కొంచెము ధైర్యము చిక్కబట్టినాడు. గోముఖుడు వసంతకునితో 'వసంతకా! ఆర్యపుత్రుని అంతరంగము విరహకులమై ఉన్నది. కడుపు డెక్కలయ్యే కథ చెప్పవయ్యా' అని కోరినాడు. వసంతకుడు యువ రాజుకు తుప్టి కలిగించే కథ మొదలు పెట్టినాడు.

య శో ధ ర ల క్షీ ధ రు ల క థ

మాళవదేశములో శ్రీధరు డనే విప్రునికి కవలపిల్లలు యశోధర

లక్ష్మీధనులు అనేవారు ఉన్నారు. ఆ ఇద్దరూ నూనూగు మీసాల నూన్న యావనములో చదువు సంధ్యకై తగిడి అనుమతి పొంది దేశాంతరానికి వెళ్ళినారు. మధ్యమార్గములో వాగు చెల్లుపుట్ట, నీళ్ళు నిప్పులేని ఎడారిలో ప్రయాణము చేయవలసి వచ్చింది. కాళ్ళు చూడగా నైత్తికాలగా నీడలేక ఎడదెబ్బ తిని గుక్కెడు నీళ్ళు దాహము నొరకక వాళ్ళు డస్సిపోయి, సంజవేళ ఛాయాసమృద్ధము ఫలపుష్ప భరిత మైన వృక్షము చూచినారు. ఆ చెట్టుమూలమున కొంచెము ఎడముగా చల్లని కేటనీటిలో పరిమళము విరిజిస్తూ తాగురపువ్వులతో కన్నుల పండువుగా ఒకబావి వానికి గోచర మైనది. అక్కడ హాయిగా వారు స్నానము చేసి తిండి తిని, చల్లని నీరు కడుపార తాగి రాతిపలక మీద విశ్రమించినారు. ఈలోగా సూర్యుడు అస్తమించినాడు. ఇద్దరూ సంధ్య వార్షి జంతుభీతివల్ల ఆగాతి గడిచేందుకు చెట్టెక్కినారు. చెట్టు మీదనుంచి వాళ్ళిద్దరూ చూస్తూ ఉండగా అదిగుడుబావిలోనుంచి చాలా పురుషులు బైటికి వచ్చినారు. వాళ్ళల్లో ఒకడు నేను శుభపరిచినాడు, ఒకడు అలికినాడు, మరొకడు ఐదు రంగుల పువ్వులను విరజిల్లినాడు. ఒకడు బంగారు మంచము తెచ్చి వాల్చినాడు. మరో పురుషుడు దానిమీద మంత్రాలికా తల్పమును పరిచి దానిమీద దుప్పటి కప్పినాడు. కొందరు నుంచిపువ్వులు, మైపూతలు, పాము బోనము తెచ్చి చెట్టుకింద ఒకచోట పెట్టినారు. దిగుడుబావినుంచి మన్మథునికంటే సొగసుకాడైనవాడు అలంకారాలు ధరించి ఖడ్గ హస్తాడై బైటికి వచ్చినాడు. అతడు ఆసీనుడు కాగానే అతనిని పుష్ప మాలికలతో అలంకరించి, పుష్పాడి, మంచిగంధము ఒంటికి పూసి, తక్కినపురుషులందరూ నూతితో మునిగి అదృశ్యులైనారు. అప్పు డారసికుడు తనముఖమునుంచి విసితవేవ, మంత్రమూర్ఖాభరణ శోభిత అయినస్త్రీని వెళ్ళ కక్కినాడు; మరొక చక్కనిచుక్కనుకూడా కక్కి

నాడు. ఆ ఇద్దరూ అతని భార్యలు; వారిలో అతని రెండో భార్యమీద మక్కువ ఎక్కువ. ప్రథమభార్య రత్న పాత్రములు పెట్టి రెండింటిలో భర్తకూ సవతికీ అన్న పానాలు వడ్డించింది. అతడు భోజనము చేసినతరువాత తాను తిన్నది. అతడు రెండో భార్యతో శయనించి నిద్రించినాడు. మొదటిభార్య అతని పాదాలు ఒత్తింది. రెండోది శయ్యలో నిద్రపట్టక పరున్నది. చెట్టుమీద ఉన్న బ్రాహ్మణకుమారులు ఇదంతా చూచి “ఈపరున్నవాడు ఎవడో! వీడికాళ్ళు పిసుకుతున్న ఈమెను అడుగుదాము. వీరు యోగులుగా కనిపిస్తున్నారు.” అని పెద్దదాని దగ్గరికి వెళ్ళేలోగా, రెండో భార్య సుందరాకారుడైన యశోధరుణ్ణి చూచి, తనప్రియుడు నిద్రపోవడము గమనించి శయ్యమీదినుంచి లేచింది. ఆమెయశోధరుని సమాగమానికి పిలిచింది. ఆవిప్రకుమారుడు ‘పాపాత్మురాలా! నీవు పరభార్యవు. ఇలా మాటాడుతా వేమి!’ అని అంటే, ఆమె “నీవంటివాడిని వందమందిని చూశాను. చూడు. నూరు ఉంగరాలు ఉన్నవి” అంటూ కొంగు విప్పి నూరుఉంగరాలు చూపింది. యశోధరుడు “నీవు వందమందిని చూడు, ఎంతమందినైనా చూడు. నాకు మాతృసమానవు” అని ఆమెమాట తోసి రాజన్నాడు. అప్పుడు ఆశత కసికోద్దీ భర్తను లేవగొట్టి అతనికి యశోధరుణ్ణి చూపి “నీవు నిద్ర పోతూ ఉండగా ఈదుర్మార్గుడు నన్ను చెడగొట్టినాడు” అని అబద్ధాలు ఆడింది. అది విని దానిభర్త కత్తిదూసి యశోధరుని హతమార్చి బోగా, సాధ్వీమణి అయిన పెద్దభార్య భర్తపాదాలమీద వాలి “ఆర్యపుత్రా, అనవసరముగా పాపాన్ని ఒడి కట్టుకోకు. నామాట పాటించు. నాసవతిమీద ఈర్ష్య లేదు. యథార్థము చెపుతున్నాను. నీవు పరుండగా నాసవతి ఆ బ్రాహ్మణ్ణి పిలిచింది. చెవులార విన్నాను, కళ్ళారా చూచాను. భర్తతో అబద్ధము ఆడడము సతీధర్మము కాదు. నీకు పాపము సోకకుండా నిజము చెపుతున్నాను. నాపాతివ్రత్య వ్రథా

వము చూడ దలిస్తే చూడు" అంటూ ఎకటడన్న వృత్తాన్ని కాల్చి
చేసింది. భస్మసాత్కృతమైన అతడువును వెంటనే మునుపటికంటె చక్కగా
కలకల చిగిచేయలాగ చేసింది! అది చూచి భర్తలమాంతము ప్రథమ
భార్యను గాఢాలింగనము చేసుకొన్నాడు; రెండోదాని ముక్కు తెగ
ఢోరినాడు. దానికొంగు విప్పి అతడు నూరుడంగరాలను పుచ్చుకొని
భార్యను తరిమివేశాడు. అతడు యశోధరునితో మంచిమాటలాడి తనూ
పని వేడి 'అయ్యా! ఈర్ష్యవల్ల ఇద్దరుభార్యలూ నా హృదయములో
దాచి పెట్టాను, రక్షించాను. అలా దీన్ని దాచినా దీనికీలాన్ని రక్షించ
లేకపోయాను. మెరుపుతీగను కదలకుండా చెయ్యలేము. చంచలను
ఎవడు రక్షిస్తాడు? సాధ్య తనకీలాన్ని తానే కాపాడుకోవాలి" అని
యశోధరుణ్ణి కూర్చోపెట్టి 'ఎక్కడనుండి దయచేస్తున్నారు? ఎక్క
డికి వెళుతున్నారు?' అని అడిగినాడు. యశోధరుడు తనపంగతి అతనికి
విశదముగా చెప్పి అతని వృత్తాంతము కత్తూహలమువల్ల చెప్పిస్తాడు.

"హిమాలయానికి దక్షిణభాగాన కాశ్మీరదేశము భూలోత స్పర్శ
సీమ. పుణ్యజనులు కైలాస శ్చేత ద్వీపాది పుణ్యక్షేతాలూ నిజ
నివాసాలూ మరిచి కాశ్మీరములో నివసిస్తున్నారు. ఆ దేశములో
వితస్తానది ప్రవహించి పవిత్రము చేస్తున్నది. ఆ దేశము అశేయము.
అక్కడ పూర్వజన్మలో నే నొక గ్రామములో సామాన్య బ్రాహ్మణ
కుమారుడిను. నాకు ఇద్దరు భార్యలు. ఒకసారి శ్రమణులతో సాంగ
త్యము సంభవించగా వారు నాకు శాస్త్రసిద్ధ మయిన ఉపోషణ అనే
ప్రతాన్ని నేర్పినారు. ఆ ప్రతాన్ని నేను సమాప్తి చేసే సమయములో
నియమము లెక్కచెయ్యక నా భార్యల్లో ఒకతె బలాత్కారంగా వచ్చి
నా శయ్యలో పరుండి నిద్రించింది. రాత్రి నాలుగో జామున నేను
వ్రతదీక్ష మరిచి మత్తులో ఆమెతో గడిపినాను. నియమభంగమువల్ల
నేను జలపురుషుణ్ణిగా జన్మించాను. పూర్వజన్మలో ఆ ఇద్దరూ ఈ జన్మలో

భార్యలై వుట్టారు. నన్ను వేధిస్తున్నారు. భార్యల్లో ఒకతే కులట, మరొకతే పాధ్వి. వ్రతభంగము కలిగినా ప్రియసాధ్వి ప్రభావమువల్ల పూర్వజన్మ జ్ఞానమువల్ల సతిరాత్రి నుభవభోగాలు అవిచ్ఛిన్నముగా అనుభవిస్తున్నాను. వ్రతభంగము లేకపోతే నా కీ పునరావృత్తి ఉండేదికాదు.”

ఇలా అతడు స్వవిషయము చెప్పి ఆ బ్రాహ్మణ కుమారులను మృష్టాన్న సంకృప్తులను చేసి పక్కరించినాడు. పతివ్రత అయిన అతని భార్య పూర్వజ్ఞానము స్ఫీరించి చంద్రుణ్ణి చూచి “దిశ్యాలకలారా! నిజముగా నేను సాధ్వివైతే నా భర్త జలవాసజన్మము మాని స్వర్గానికి పోవునుగాక” అని పలుకగానే గగనమునుండి విమానము వచ్చింది. ఆ విమానమెక్కి పుణ్యదంపతులు స్వర్గానికి వెళ్ళినారు.

అదంతా చూచి విప్రకుమారులు ఆశ్చర్యపడి అక్కడే రాత్రి గడిపి ఉదయాన ప్రయాణమైనారు. వారు సందేహేళ నిర్జనారణ్యములో చెట్టు చూచి నీళ్ళు ఎక్కడయినా దొరుకుత వేమో అని వెతకగా వృక్షమునుండి “ఓ విప్రులారా, ఉండండి నేనిప్పుడే మీకు స్నాన పానాలతో ఆతిథ్యము ఇస్తాను” అని వాక్కు విసపడినది. వెంటనే సలిలపూర్ణ మైన కూపము, దానిగట్టున చిత్రచిత్రములైన అన్న పానములు అవిర్భవించినవి. విప్రులు అశ్చర్య పడుతూ నూతిలో స్నానముచేసి హాయిగా కడుపార కమ్మని భోజనము చేసినారు. తరువాత వారు సంధ్య వార్చి చెట్టుకిందికి రాగా అక్కడ అందగా డైన యువకుడు దిగి వచ్చినాడు. వారు అతనికి వందన మాచరించి నారు. ఉభయులూ కుశలప్రశ్నలు వేసుకొన్నారు. విప్రులు అతని వృత్తాంతము అడిగినారు.

అతడు స్వవిషయము ఇలా చెప్పినాడు: “పూర్వము నేను నష్ట దరి ద్రుణ్ణి, విప్రుణ్ణి. విధివశాన నాకు శ్రమణులతో సాంగత్యము కలిగింది. వారి శాస్త్రానుసారము నేను ఉపోషణ వ్రతాన్ని ఆచరించాను. ఒక

సాయంత్రము ఒకశతమ బలవంతము చేసి భోజనము పెట్టాడు. నావ్రత భంగము వల్ల యత్నుడనై జన్మించాను. వ్రత సమాప్తి అయి ఉంటే స్వర్గలోకాన దేవోటిలో చేరేవాణ్ణి - ఇదీ సంగతి. మీ రెవరు? ఎక్కణ్ణించి ఎక్కడికి దయచేస్తున్నారు? ఈమరుభూమికి వచ్చారేమి?”

యశోధరుడు యత్నునికి నిజవృత్తాంతము పూసగుచ్చినట్లు తెలియ చెప్పినాడు. యత్నుడు “నాప్రభామువల్ల మీకు సమస్తవిద్యలూ కరతలామలకము అవుతవి. విదేశాలకు వెళ్ళకండి; స్వదేశానికి వెళ్ళుదురు గాన” అని చెప్పి వాళ్ళకు విద్యలను అనుగ్రహించినాడు. విప్ర కుమారులను యత్నుడు “నేను గురుదక్షిణ అడుగుతాను. నానిమిత్తము మీరు ఉపోషణవ్రతము ఆచరించాలి. సత్యపాలనము, బ్రహ్మచర్యము, దేవప్రదక్షిణము, భిక్షాటనము, మనోనిగ్రహము, క్షమ ఒకనాడు జరిపి ఆవ్రతఫలాన్ని నాకు అర్పించాలి. అందువల్ల నేను దివ్యత్వాన్ని పొందుతాను” అని పలికినాడు. విప్రులు వినమ్రులై అందుకు అంగీకరించగా యత్నుడు వృక్షమెక్కి అదృశ్యుడైనాడు. అన్నదమ్ములు ఇలా అయత్ని కార్య సిద్ధులై రాత్రి గడిపి ఉదయాన్నే ప్రయాణము చేసి స్వగృహము చేరినారు. వారు జననీ జనకులకు విషయములతో విశిదపరిచి ఉపోషణవ్రతము చేసినారు. యత్నుడు విమానము మీద వచ్చి విప్రకుమారులతో “శిష్యులారా! మీదయవల్ల నామక్షత్వియు పోయి దేవపురుషుడను అయినాను. మీరు ఈవ్రతాన్ని ఎదిరి వెయ్యక మీక్షేమము నిమిత్తము చేసుకొనండి. దేహపతనానంతరము మీకు దేవత్వము సిద్ధిస్తుంది. నా వరమువల్ల మీకు అక్షయ సంపదలు కలుగుతవి” అని అనుగ్రహించి విమానము మీద స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. యశోధర లక్ష్మీధరులు ఉపోషణవ్రతము ఆచరించి సరిసంపదలు పొందినారు. ధర్మపరులను సదాచారము సతతము సరక్షిస్తుంది, ఎకలా భీష్టములనూ ఇస్తుంది.

ఇలా వసంతకుడు చెప్పిన అద్భుతకథను విని నరవాహనుడతడు ప్రియాసమాగమోత్కంఠను సహించ గలిగినాడు. వత్సరాజు కుమారుణ్ణి భోజనవేళ కబురు చేయగా అమాత్యులతో తండ్రిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. నరవాహనుడు భోజనము చేసి సంజవేళ వయస్యులతో నిజనివాసానికి వచ్చినాడు. అతని వినోదార్థము గోముఖుడు వేరొక కథ చెప్పుకున్నాడు.

మూ థు ల క థ లు

వలీముఖము అనే కోతి తన గుంపులోనుంచి చెదిరి సముద్రతీరాన అరణ్యములో అత్తిపండు తింటూ ఉండగా అది జారి సముద్రోదకములో పడింది. ఒక మొసలి ఆపండు తిని సంతోషముతో ధ్వని చేసింది. ఆమధురవాదము వినవలె నని కోతి చాలా అత్తిపండును అలాగే నీటిలో వేస్తూ వచ్చింది. ఇలా రోజులు వెళ్ళివని. వాటిరెంటికి స్నేహము కుదిరింది. గట్టుమీద ఉన్న మొసలి చెట్టుమీది కోతితో కబుర్లు చెప్పి సంజవేళ ఇంటికి పోతూవచ్చింది. మొసలిభార్య, పగలు విరహము సహించలేక, తనప్రియునికి కోతికి వర్షడిన మైత్రి ఓర్వలేకుండా ఉంది. మొసలి ఇంటికి రాగా దాని భార్య మాంద్యవ్యాధి అభినయించింది. అప్పుడు మకరము ‘ప్రియురాలా! నీ కేమిటి జబ్బు? ఎలా తగ్గుతుంది?’ అని బెంగతో భార్యను నిశ్చంధించి వ్యాధికారణము అడిగితే ఆమె పల్లెత్తు మాట వలక లేదు. ఆమెచెలి మకరి రుగ్మకకు కారణము అతనితో “నీభార్యవ్యాధి తగ్గవల నంటే కోతిగుండెలు కాచి చారు తీసుకురండి” అన్నది మకరము. కోతినిచంపితేగాని గుండెలు దొరకవు. అంత ద్రోహము మిత్రునికి చేయడమా? మిత్రుడు ఎక్కువా? భార్యఅధికమా? ఇలా మకరము ఆలోచించి భార్యతో “వేయనీ! కోతినే తీసుకొని వచ్చి ఇస్తాను” అని నిశ్చయముగా చెప్పినది. భార్యను సముదాయించి

మకరము కపిదగ్గరికి వెళ్ళి “మిత్రచూ! నీవు చూడల్లా వాకిలీ, మాతవిణ్ణి చూడ లేదు. ఒకసారి రావోయి! ఒకరోజు మా ఇంట్లో ఉండువు గాని” అని కోతినిమానగించి “మిత్రచూ! దానిని దివి వెంటబెట్టుకొని పోతున్నది. కోతికూడా వెళ్ళుతూఉండగా మొసలి పూర్వరీతిగా లేక కలతగా ఉన్నది. కోతి “మిత్రచూ! నీవు ఎప్పటిమాదిరిగా లేవేమి? కలతగా ఉన్నావే?” అని అడగగా జడమతి అయినఅయినా తనచేత చిక్కి తప్పించుకొని పోలే దని నమ్మి మొసలి “నాభార్యకు అన్నస్థతగా ఉంది. రోగశాంతికి కోతిగుండెకాయ కావా అని అన్నది. అందువల్ల నాకు దిగులుగా ఉంది” అని యధార్థము చెప్పింది. “ఈవాపి ఇందుకా నన్ను తీసుకు పోతున్నాడు. స్త్రీవ్యసనమువల్ల వీడు మిత్రదోహానికి ఒడి కట్టి నాడు. ఆశ్చర్యము! దయ్యము ఎట్టివవాడు తనమాంసాన్ని తానేకరుచు కోడము లేదా?” అని కోతి ఆలోచనచేసి మొసలితో “మిత్రచూ, అలా అయితే, ఆమాట నాతో మొదటనే ఎందుకు చెప్పలేదు? ముందే చెపితే నేను కోతిహృదయాన్ని తెచ్చేదాన్ని. ఆకపిగుండె నేనున్న చెట్టుమీద ఉన్నది.” అని చెప్పింది. ఆమాట విని దానికవేదనకు భేద పడి “అలా అయితే వెళ్ళి తీసుకురా” అని మొసలి కోతిని సముద్ర తీరాన వదిలిపెట్టింది. అక్కడ కపి మృత్యుముఖాన్నుంచి తప్పించు కొని ఎగిరి చెట్టుకొనకు పోయి మొసలితో “పోరా, మూఢుడా! గుండె కాయ దేహములో ఉండక విడిగా ఉంటుందా? నేను ఈయుక్తివల్ల నీబారినుంచి తప్పించుకొన్నాను. బతుకు జీవుడా అని బైటపడ్డాను. ఇక రాను పద! గాడిద కథ ఎప్పుడూ వినలేదా?” అని చెప్పసాగింది :

క ర్ణ భ క థ

ఒక అరణ్యములో సింహము సక్క ఉంటున్నది. ఒకసారి రాజు వేటకు వచ్చి సింహాన్ని గాయపరచినాడు. అప్పుడు సింహము ఎలాగో గుహలో చేరి

బైటకి రాకుండా ఉండి. మంత్రి అయిననక్క సింహముతో “ప్రభూ, వెలు
పడి యధాశక్తి ఆహారాన్ని సంపాదించ రేమి? మీరు మే మందరమూ
చిక్కి పోతున్నాము” అన్నది. మృగరాజు “మిత్రమా! నేను గాయాలవల్ల
కదలలేకుండా ఉన్నాను. నారోగము కుదరవలె నంటే గాడిదచెవులు,
గుండెకాయ కావాలి. అందువల్ల నీవు పోయి ఎక్కడనుంచి అయినా
గార్దభాన్ని తీసుకు రా.” అని చెప్పి పంపింది. సరే అని నక్కవెళ్ళి
పోయి నీలాటిరేవులో చాకలివాని గాడిదను చూచి ప్రీతి అభినయించి
దానితో “వాపము, చాలా నీరసంగా ఉన్నావే!” అని ప్రశ్నించింది.
గాడిద “చాకలివాడిమూటలు మోసి మోసి వీరుగను అయినాను”
అని సమాధానము చెప్పగా నక్క “ఎందుకు అంత వృథాశ్రమ
పడతావు! వాపం! నాతోవస్తే నిన్ను అడివికి తీసుకుపోతాను. హాయిగా
అడగాడిదతో సంసారసుఖము అనుభవిస్తావు” అని చెప్పింది. గాడిద
సుఖాభిలాషవల్ల లోభముచేత నక్కజిత్తులకు లోనై మృగరాజుదగ్గరకి
వెళ్ళింది. గాడిదను చూస్తూనే సింహము నీరసముగా ఉండికూడా
దానివెనక్కు వచ్చి చేత్తో ఒకచరువు చరిచింది. సింహముదెబ్బ
తప్పించుకొని గార్దభము పారిపోగా దాన్ని తరిమి చంప లేకపోయింది.
సింహము తలిచినకార్యము చెడిపోయి యధాప్రకారము గుహలో
చేరింది. నక్క సింహాన్ని “అయ్యో, గాడిదను తరుమ లేకపోయినావు
గదా! లేడిపిల్లలను జింకలను నీ వేమి పట్టగలవు?” అంటూ ఆక్షేపించింది.
సింహము పోరుషము లెచ్చుకొని జాతిని స్మరించి “మిత్రమా! నీవు
వెళ్ళిపోయి ఈసారి గాడిదను తీసుకు రా! సిద్ధముగాఉండి దాన్ని హత
మారుస్తాను” అన్నది. నక్క గాడిద దగ్గిరికివెళ్ళి జిత్తులు ఉపయోగించి
“ఏమి, అలాపారిపోయి వచ్చావు?” అని అడగగా గాడిద నన్ను
వీడోజింతువు నెత్తిన ఒక్కచరువుచరిచింది. దానితో భయపడి వెనక్కు
తిరక్కుండా పారిపోయి వచ్చాను.” అని సమాధాన మిచ్చింది. నక్క

“వేరేదానా. అలాంటిజంతువే లేదే అక్కడ నిన్ను కొట్టేందుకు! వట్టిభయమే వట్టావు. నేనుండగా నీకు భయమేమందుకు?” అనిపిలిచింది. సక్క గాడిదనుకూడా తీసుకొని గుహద్వారముదగ్గరికి గాగా సింహము అకస్మాత్తుగా గాడిదమీద పడి గోళ్ళతో చీల్చివేసింది. సింహము సక్కను దరీద్ర్యము దగ్గర కావలిపెట్టి అలసట తీర్చుకొనేందుకు పన్నాని నికి వెళ్ళింది. సింహము తిరిగి వచ్చేలోగా అక్కరినక్క గాడిద చెవులను గుండెలను తినివేసింది. సింహము వచ్చి “గుండెలు చెవులు ఏ?” అని అడిగితే సక్క “ప్రభూ! దీనికి అనివరకే గుండెకాయ చెవులు లేవు. నిజముగా దీనికి గుండెలేకంటే పోయినగాడిద తిరిగి వచ్చేది ఎక్కడన్నా ఉంటుందా?” అని సమాధాన మిచ్చింది. సింహము అమాయకముగా సక్క మాటలు నమ్మి గాడిదనూనసుము కేషించింది తిన్నది. ఇలాకోతి గాడిదకథ మొసలికి చెప్పి “నేను గాడిదవలె తెలివితక్కువగా ప్రవర్తించు” అని వెళ్ళిపోయింది. మొసలికఃఖిస్తూ ఇంట్లోకి వెళ్ళింది. కోతి నుఖముగా చెట్టుమీద ఉంటున్నది. స్నేహము చెడిపోయినందువల్ల మకరము ఇంట్లోనే ఉంటున్నది. మకరీవరహము తగ్గిపోయింది. బుద్ధిశాలి దుష్టులమీద విశ్వాసము ఉంచకూడదు.

ఈకథ చెప్పి గోమఖిదు సరవాహనదత్తునితో మరికొన్నికథలు చెవుతా నన్నాడు.

గాంధర్వ పరితోష కునికథ

ఒక వైణికుడు తన గీతవాద్యములచేత ఒక ధనవంతుని సంకుప్తుని చేసినాడు. అతడు మరాఘును పిలిచి వైణికుడు వినేలాగ “ఆ వైణికునికి రెండువేల పణములు కానుక ఇయ్యి” అని ఆజ్ఞాపించినాడు. వైణికుడు మరాఘును వైకము అడుగగా అతడు ఇవ్వలేదు. అందుచేత గాయకుడు ధనికుని చేరి “అయ్యా, మరాఘ నాకు ధనము ఇవ్వలేదు” అని మనవి

చేయగా అతడు “నీవు నా కేమి ఇచ్చినావు? నేను నీ కేమి ఇవ్వనలె? నీవు మీ వాయింది నాకు సుఖము కలిగించినావు. అలాగే నేనూ దానవాక్యముచేత నీ మీమలకు విందు చేశాను” అని పలికినాడు. పాపము, వైణికుడు నిరాశపడి వెళ్ళిపోయినాడు. సిసినిగొట్టు పలుకు రావీరికానా నవ్వు పుట్టించి.

మూర్ఖ శిష్యుడైన కథ

ఒక గురువు దగ్గర ఇద్దరు మూర్ఖశిష్యులున్నారు. ప్రతిరోజూ శిష్యులలో ఒకడు గురువుగారి కుడిచేతిని రెండోవాడు ఎడమకాలినీ మర్దించేవారు. ఆయన కుడికాలు మర్దించేశిష్యుణ్ణి పనిమీద పొరుగుూరు పంపి, రెండోశిష్యుణ్ణి తన రెండుకాళ్ళూ పెట్టమన్నాడు. ఆ మూర్ఖ శిష్యుడు “అయ్యా, ఎడమపాదము మాత్రమే నేను మర్దించనలె. కుడిపాదము పెట్టలేను!” అంటూ నూనె రాయలేను. గురువు ఆ మూర్ఖుణ్ణి నిర్బంధించినాడు. వాడు రెండోవాడిమీది కసికొద్దీ రాయి తెచ్చి దానితో గురువు కుడికాలు చితకగొట్టినాడు. గురుదేవుడు ఆక్రోశస్తే చుట్టుపక్కలవాళ్ళు అంతా పోగై కాగణము అడిగినారు. సంగతి తెలిసి అక్కడివల్లు ఆ మూర్ఖశిష్యుణ్ణి చితకగొట్టినారు. రెండోశిష్యుడు గ్రామాంతరమునుండి వచ్చినాడు. వాడు గురువు దుఃఖరాగణము తెలుసుకొని వాడుకూడా రాతితో ఆయన రెండో పాదాన్ని కొట్టినాడు. గురువు గొల్లు మని గోల పెట్టగా లోకులు ఆ శిష్యుణ్ణి చావగొట్టినారు. మూర్ఖపరిజనము పరస్పరద్వేషమువల్ల స్వామికార్యాన్ని పాడుచేస్తారు, తామూ చెడిపోతారు.

రెండుతలల పాము కథ

ఒక సర్పానికి పుచ్చముమీద ఒక శిరస్సున్నది. తలా తోకా గుడ్డివి అయినవి, రెండోతలకు నేత్రాలు ఉన్నవి. నేను ముఖ్యమనీ,

నేను ముఖ్యమనీ, ఆ తలలు రెండూ కలహించుకొన్నవి. పాము అగ్ర శిరముతో పాకుతూ ఉండగా, తోక ఉన్నతలకు ఏదో కొయ్య తగిలింది. అప్పుడు ఆతల దాన్ని చుట్టుకొని సర్పాన్ని జరగనియ్యడము లేదు. ఆ సర్పము పుచ్చమున ఉన్న శిరస్సే ఇతరశిరస్సుకన్న శ్రేష్ఠమనీ, దృఢమనీ తలచి, గుడ్డితలవై పే సంచరిస్తూ తోవ తప్పి అగ్నిలో పడి కాలిపోయింది. అల్పావల్గగుణాలు ఎరుగక అల్పగుణాన్ని ఆశ్రయించిన వారు నశిస్తారు.

తండుల భక్షకుని కథ

ఒక మూర్ఖుడు తొలిసారి అత్తనానికి వెళ్ళి అక్కడ అత్త వంటకు కడిగి పెట్టిన తెల్లబియ్యము పిడికను ఎత్తి తినవలె నని నోట్లో పోసు కొన్నాడు. వెంటనే అత్త వచ్చింది. ఆవిడ చూస్తే నగుబాటని అల్లుడు మింగ లేక ఉమ్మి వెయ్యలేక అశక్తుడైనాడు. అల్లుని బుగ్గలు ఉబ్బుగా ఉండి మాటా మంతీ లేకపోవడం చూచి అతనికి రోగము వచ్చిందని భర్తను విలిచింది. మామ వైద్యునిదగ్గరికి వెళ్లి ఆయనను తీసుకొనివచ్చినాడు. ఆ వైద్యుడు ముందు వెనుకలు ఆలోచించక వెంటనే ఇంటి అల్లుని తల పట్టుకొని దాడ కొసినాడు. ఇలా మూఢుడు అకార్యము చేసి తప్పించుకోడానికి అవస్థ పడతాడు.

కొంతమంది పెరివాళ్లు పోగై ఆవుపాలు పితకడము చూచి ఆశతో గాడిదపాలు పితకసాగినారు. ఒకడు పితికినాడు, ఒకడు పాలకుండ పట్టినాడు. తక్కినవాళ్లు పాలు తాగవలె నని ఉవ్విళ్ళూరుతున్నారు. ఆవస్తువుమీద ఆశ వాస్తవస్పదము.

ఒక మూర్ఖబ్రాహ్మణునితో తండ్రి “నాన్నా నీవు సాయంకాలము గ్రామానికి పోయిరావలె” అన్నాడు. కుమారుడు విని పనేమిటో అడుగకుండా మర్నాడు ఉదయము వృధాగా గ్రామాంతరము వెళ్ళి

వచ్చాడు. తండ్రి “ఒరే, నీకు ఎప్పుడు పని చెప్పినా ఇంతే” అన్నాడు. అల్లి పాయము తెలుసుకోక వృధా కష్టము పడేవాడు మూర్ఖశిరోమణి.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పిన కథలు నరవాహనదత్తుడు విని ప్రియురాలిని స్మరిస్తూ రాత్రి ఎలాగో నిద్ర పోగలిగినాడు.

త ర గ ము : ౩౪

గోముఖుడు చెబుతున్నాడు :

దేవశర్మ అనే విప్రుడికి దేవదత్త అనే భార్య ఉన్నది. ఆమె గర్భిణిలో ఉండి నవమాసాలు మోసి కుమారుని కన్నది. బ్రాహ్మణుడు గాడు దైనా కుమారప్రాప్తివల్ల పెన్నిధికన్న సంతోషము వచ్చింది. పుడు వెళ్ళిన తరువాత బ్రాహ్మణి స్నానారము నదికి వెళ్ళింది. దేవశర్మ కొడుకును కనిపెట్టి చూస్తూ ఉన్నాడు. ఈ లోగా అంతః పురమునుంచి చేతిక వచ్చి స్వస్థివాచనానికి రమ్మని పిలిచింది. అతడు శిశురక్షణార్థము ముంగిసను ఇంట్లో ఉంచి రాజాంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు. ఈ లోగా పాము శిశువుదగ్గరికి రాగా స్వామిభక్తి కల ఆ ముంగిస పామును చంపివేసి ఇంటియజమాని ఎప్పుడు వస్తాడా అని ఎదురు చూస్తూ ఉన్నది. దేవశర్మ రావడముతోనే రక్తసిక్తమైన ముంగిసను చూచి, ముంగి తన శిశువును చంపిందని త్వరపడి కర్ర తీసుకుని దాన్ని కొట్టి చంపివేసినాడు. అతడు లోపలికి వెళ్ళి చూడగా పాము చచ్చి పడి ఉన్నది. పిల్లవాడు తొట్టిలో కిలకిల నవ్వుతున్నాడు. బ్రాహ్మణుడు పశ్చాత్తాప పడినాడు. విచారించక ఏపనీ త్వరపడి చెయ్యకూడదు.

విధివిరుద్ధముగా కార్యము చేస్తే విరుద్ధఫలాన్ని అనుభవించవలె. ఒకడు వాత దోషముతో బాధ పడుతూ ఉండగా వైద్యుడు వాడికి వస్త్రోషధము ఇచ్చి తాను వచ్చేలోగా మందు నూరించమని చెప్పి వెళ్ళినాడు. రోగి ఆ ఔషధాన్ని మంచినీళ్ళలో కలిపి తాగగా అది విక

టించింది. వైద్యుడు వచ్చేసరికి రోగి కాటికి కాళ్ళుచాచి సిద్ధముగా ఉన్నాడు. వెంటనే అతడు వమనానికి మందివ్వగా రోగి వాంతులు చేసుకొని చచ్చి బతికినాడు. వస్త్ర్యావధము ఉంచవలసినది లోపలికి పుచ్చుకుంటే విషమించక ఏమవుతుంది? ప్రజ్ఞాడు ఆలోచించి కార్యము నెరవేరుస్తాడు.

ఆలోచన లేని పని చేస్తే చేసినవాడు నలుగురి నోళ్ళలో పడతాడు. ఒకజడమతి ఒకసారి బిడారుతో దేశాంతరము వెళ్ళతూ అరణ్యములో దిగగా తానూ పోయి అక్కడ దిగి ఇటూ అటూ పచారు చేస్తున్నాడు. అడవి కోతులు వాణ్ణి పీకి పాకము పెట్టినవి. కోతిని ఎరగని ఆజడుడు గుంపును చేరి తండ్రితో అడివిలో తనను ఎవరో రోమశులు ఫలాశ నులు చీరి బాధించారని అబద్ధ మాడినాడు. అప్పుడు తండ్రి కటారు దూసి అడివిలోకి వెళ్ళి వన్య ఫలాలు కోనుకుంటున్న జటాధారులయిన ముసింద్రులను చూచి “ఏరే రోమశులు. నాకుమారుని చీరిన వారు” అని తలచి వారిని చంపబోయినాడు. అప్పుడు ఒక కెరువరి “ఏమయ్యా, నీకొడుకును కోతులు పీకినవి. అనవసరముగా యతుల మీదికి పోతావేమి?” అంటూ అతన్ని వారించి నాడు. వాడు విధివశాన పాపమునకు ఒడికట్టి తప్పించుకొని తన బిడారు చేరుకొన్నాడు.

ఒకదరిద్రుడు తోవలో నడుస్తూ ఎవరిదో బంగారు కాసులసంచి పడి ఉండగా లీసుకొన్నాడు. వాడు ఎక్కడికీ వెళ్ళక అక్కడే బంగారాన్ని లెక్క పెడుతూ ఉండగా, వైశ్యుడు పోయిన సంచిని జ్ఞాపకము చేసుకొని సరిగా ఆచోటికే వచ్చి సంచిపుచ్చుకొన్నాడు. దృష్టసమైక్యని గతి దరిద్రబ్రాహ్మణవలెనే ఉంటుంది.

ఒకమందబుద్ధి లేతచంద్రుని చూడవలె నను కొన్నాడు. మరొకడు చంద్రదర్శనము చేసి తనవేలి మీదిగా చంద్రుణ్ణి చూడమని ఆజడునికి బోధించినాడు. ఆమరిహీనుడు గగనానికేసి చూడక అతని నేలినే

చూచినాడు. చంద్రుడు కనబడలేదు. పకపక నవ్వుతున్న జనము అతనికి కనపడ్డారు.

అసాధ్యమైన ప్రజ్ఞచేతనే కార్యసిద్ధి అవుతుంది. ఒకవనిత ఒంటరిగా గ్రామాంతరము వెళుతూ ఉండగా కోతివచ్చి ఆమెను పట్టుకోవచ్చింది. ఆమె దాన్ని మోసగిస్తూ చెట్టుచుట్టూ తిరుగుతున్నది. అప్పుడు కోతి తన బుజాలతో తరువును కాగలించుకొన్నది. ఆస్త్రీకూడా తన బాహువులతో కోతిని చెట్టు మీదనే గట్టిగా పట్టుకొన్నది. అందువల్ల కోతి కదలలేదు. ఈలోగా ఆలోచనే గొల్లవాడు రాగా వాడితో ఆమె “మహానుభావా! కాస్తేవు ఈకోతిని పట్టుకో. జడ ఉండింది. చీర ముడి సడిలింది. రవంతలో సర్దుకొంటాను” అన్నది. వాడు “నీవు నాతో వస్తా నంటే అలాగే కోతిని పడతాను” అన్నాడు. అందుకు ఆమె అంగీకరించింది. కోతిబాధ తప్పింది. గొల్లవాడు ఆమె వెంటపడగా వాణ్ణి ఏకాంతమునకు రమ్మని చాలా దూరము తీసుకుపోయింది. ఈలోగా వర్తకులు గుంపుగా వచ్చారు. ఆస్త్రీ వాణ్ణి పొమ్మని గుంపుతో కలసివెళ్ళి కీలరక్షణ చేసుకొన్నది.

ఘంటుడు, కర్పరుడు అని ఇద్దరు చోరులు ఒకనగరములో ఉంటున్నారు. ఒకరాత్రి కర్పరుడు ఘంటుణ్ణి వీధిలో ఉండ మని చెప్పి తాను రాజకన్యాంతఃపురము ప్రవేశించి ఆమెపాన్పుదగ్గర దాగినాడు. ఆరాజకన్య కామూర్తివల్ల ఆచోరునితో కూడింది. ఆకన్య వాణ్ణి మళ్ళీ రమ్మని ధనము ఇస్తా నన్నది. ఆలోచి బుజాలు ఎగరవేసుకొంటూ మరుసటి రాత్రి ఆమెతో కూడి అలిసి నిద్రపోయి చెల్లువారిగా వాడు లేవ లేదు. అంతఃపురరక్షకులు వచ్చి కర్పరుణ్ణి రాజసన్నిధిలో నిలవబెట్టగా, వాడికి ఉరిశిక్ష చెప్పారు. తలారులు, వాణ్ణి వధ్యస్థానానికి తీసుకొని పోతూ ఉండగా, తోటిదొంగ ఘంటుడు కనబడితే కర్పరుడు వాణ్ణి చూచి “రాజకుమారిని కాపాడు” అని సంజ్ఞ చేయగా ఘంటుడు సిద్ధ

పడినాడు. తలారులు కర్పరకణ్ణి ఉరితీశారు. ఘంటుడు కన్నీరు మున్నీరుగా వీడ్చి రాత్రి కన్నము తవ్వి రాజకన్యపడకగదిలో చేరి బంధనములో ఒంటరిగా ఉన్న ఆమెను కాంచి “నేను కర్పరకుని మిత్రుణ్ణి. నీకోసము వచ్చాను. అతన్ని ఉరితీశారు. అతనిమీది నేహమువల్ల నిన్ను కాపాడా లని వచ్చాను. సీతండ్రి నీకు కష్టము కలిగించక పూర్వమే మనము లేచిపోదాము” అని సలహా ఇచ్చినాడు. అందుకు అంగీకరించగా చోరుడు ఆమెను సురంగద్వారాన తన ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. తెల్లారగానే రాజకుమార్తె పారి పోయిందని తెలిసింది. నాకూతురిని ఎవరో సాహసుడు లేవతీసుకు పోయినాడు. పాపాత్ముడు ఉరిపాల బడినా వాడిమిత్రుడు ఎవడో ఉన్నాడు” అని నిశ్చయించి “ఎవ రయినా కర్పరుని శవాన్ని దహనము చేసేందుకు వస్తే వాళ్ళను బధించ” మని ఆజ్ఞ చేసినాడు. వాళ్ళూ అహోరాత్రాలు కర్పరుని కళేబరాన్ని కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. ఘంటుడు సంగతి గ్రహించి రాజ కన్యతో “ప్రియురాలా! కర్పరుడు నామిత్రుడు. వాడిఋణము నేను తీర్చుకోలేను. వానివల్లనే రత్నకోశసహితముగా నీవునాకు లభించావు. ఆ నేహఋణము తీర్చనిదే నాకు సుఖము లేదు. నేను వెళ్ళి వాడికి అగ్ని సంస్కారాదికము చేసి అస్థికలు తీర్థములో వేసి వస్తాను. నీవు రవంతకూడా భయపడ వద్దు. నేను కర్పరునివలె అలౌక్యణ్ణి కాను” అని చెప్పి అతడు యతివేషము ధరించి కర్పరునిశవము దగ్గరికి పోయి అక్కడ కాలు జారిపట్టు అభినయించి తనచేతితో ఉన్న పెరుగుఅన్నపు పెంకును తిండిపనిచేసిట్లు చేసి “అయ్యో! కర్పరా! పోయినావా!” అని విలపించసాగినాడు.

కవరక్షకులు పెంకు వగిలినందుకు యతి వీడుస్తున్నాడని భ్రమ పడ్డారు. పెంటనే యతి రూపములోఉన్న ఘంటుడు ఇంటికి వెళ్ళి రాజ పుత్రితో చెప్పినాడు. మర్నాడు వాడు తన నేపథునికి పెళ్ళికూతురు

వేషము వేసి ముందుంచుకొని మరొక నేవకుని బుజాన ఉమ్మెత్తకాయ కలిపిన అప్పాలకుండపెట్టి వాణ్ణి వెనక ఉంచుకొని తాను కైపుతో పల్లెటూరి వాని వేషము ధరించి సంజవేళ కాళ్ళు తడబడగా కర్పరకుని శవమును కాస్తున్న తోవనే వెళ్ళినాడు. వారు “సీపు ఎవరన్నా? ఈ చిన్నారి ఎవ్వరు? ఎక్కడికి పోతున్నారు?” అని ప్రశ్నిస్తే “నేను పల్లెటూరి వాణ్ణి. ఇది నాభార్య. మాలత్రవారింటికి వెళుతున్నాము. అందుకు పిండి వంటలు సూడిద తీసుకు పోతున్నాము. మీదయవల్ల మీరు నామిత్రులయినారు. సగము భక్త్యములు తీసుకొని పోతాను. తక్కిన సగము మీరు తినండి.” అంటూ శవరక్షకులలో ఒక్కొక్కడికి ఒక్కొక్క అప్పము ఇచ్చినాడు. వాళ్ళు అప్పలు నవ్వుతూ తిన్నారు. కొంతసేపటికి వాళ్ళు ఉమ్మెత్త అప్పాలవల్ల మైకము వచ్చింది. సమయము కనిపెట్టి ఘంటుడు కర్పరకుని శవాన్ని దహనము చేసినాడు. తెల్లవారిన తరువాత రాజుకు విషయము యావత్తూ తెలిసింది. శవరక్షకులను రాజు తీసివేసి కొత్తవాళ్ళను శవము మీద పహారా కోసము ఏర్పాటుచేసి “ఈ అస్త్రికలను జాగ్రత్తగా కాపాడండి. అస్త్రికలకోసము వచ్చిన వాణ్ణి బంధించండి. ఎవరు ఏమిచ్చినా వుచ్చుకోవద్దు” అని శాసించినాడు. శవరక్షకులు అహోరాత్రాలు కంటి మీద కునుకు లేకుండా శవజాగరణము చేస్తున్నారు. ఘంటుడు ఈ విషయము తెలుసుకొని చండీమంత్రి ప్రభుత్వము చేత కార్యము సాధించదలచి సన్యాసి సహాయము పొందినాడు. ఆపరివ్రాజకుని మంత్రజపమువల్ల శవరక్షకుల తెలివితేటలు హరించిపోగా ఘంటుడు కర్పరకుని అస్త్రికలు గంగాజలములో వేసి తాపసునితో ఇంటికి వచ్చినాడు. రాజకన్యకు సంగతి తెలియచెప్పినాడు. రాజు అస్త్రీహరణము, రక్షకుల మూర్ఖ విని ఎవరో యోగిజనులవల్ల జరిగిందని తలచి “నాకుమారిని హరించిన యోగి ఎవడో బైటికి వస్తే తర్ధరాజ్యము ఇస్తా” నన్నాడు. సగరమంతా చాటింపు చేశారు.

ఘటుడు బైటపడవలెనని సంకల్పించగా రాజపుత్రి జనకుని స్వభావము ఎరిగి ఉండడమునల్ల అలా చేయవద్దని వారించినది. తన గుట్టు బయట పడుతుందని తలచి ఘటుడు రాజపుత్రితో దేశాంతరము పారిపోయినాడు. తోవలో రాజకన్య సన్యాసితో “ఒకడు నన్ను పాడుచేశాడు. ఈరెండోవాడు నన్ను స్థానభ్రష్టను చేశాడు. ఆచోరుడా చనిపోయినాడు. వీడా ఇంకా చనిపోడు. నీవే నాకు ప్రియుడవు” అని హెచ్చరించి సన్యాసి సహాయమువల్ల ఘటుడికి విషము పెట్టి చంపింది.

ధనదేవగృహిణీవృత్తాంతము

తరువాత ఆపాపాత్మురాలు సన్యాసితో లేచిపోతూ దారిలో ధనదేవుడనే వర్తకుణ్ణి చూచి వాడే తన ప్రియుడని పలికి నిద్రిస్తున్న సన్యాసిని విడిచి వర్తకునితో లేచిపోయింది. తెల్లవారగా సన్యాసి లేచి చూస్తే రాజకన్య కనపడలేదు. “స్త్రీకి చాపల్యము ఎక్కువ. విశ్వాసము తక్కువ. నన్ను నమ్మించి నా ధనము హరించి లేచిపోయింది. పోనీ దాని చేతుల్లో చావకుండా బతుకు జీవుడా అని బైట పడ్డాను” అని తలచి స్వదేశానికి వెళ్ళినాడు. ధనదేవుడు “ఈ బంధకినుంచి తప్పించుకోవడము ఎలాగా!” అని తలచి, ఆమెతో సాయంకాలము వృద్ధురాలి ఇంటిలో బస చేసినాడు. అతడు రాత్రి వృద్ధురాలితో “అమ్మా! ధనదేవవర్తకుని ఇంటిసమాచారాలు ఏమిటి? నీకు ఏమయినా తెలుసునా?” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. ముసలిది “అతః భార్య కొత్తవాణ్ణి ఊరికేపోసీయని పరమజారిణి. రాత్రి కిటికీలోనుంచి తోలుపెట్టి తాటికి కట్టి వేలాడేస్తారు. ఆ పెట్టిలో విటుడు కూర్చోగా, తాడు లోపలికి లాగుతారు. తెల్లవారుజామున అతని భార్య అలాగే పెట్టిలో విటుణ్ణి కూర్చోపెట్టి బైటికి దింపుతుంది. అది కైపువల్ల ఎవరినీ లెక్కచెయ్యదు. ఈ ఊళ్ళో దానిపేరు అందరినోళ్ళల్లో నానుతూ ఉంది. దాని భర్త

చిరకాలమైనదట ఎక్కడికో పోయి, ఇంకా గానీ దట” అని విశదముగా చెప్పింది.

ముసలిదాని మాటలు విని అతడు యుక్తిగా బైటికి వచ్చి కుమిలి పోతూ అక్కడికి వెళ్ళినాడు. దాసీజనము కిటికీలోనుండి పెట్టెను దింపగా అందులో ధనదేవుడు కూర్చున్నాడు. వాళ్ళు పెట్టెను పైకి లాగినారు. అతని భార్య మధుపానమత్త కనుక అతన్ని గుర్తించలేదు. కన్నూ మిన్నూ తెలియక ఆమె ధనదేవుణ్ణి ఆలింగనముచేసి పక్కమీదికి చేర్చింది. భార్యమీద కలిగిన ఈర్ష్యావేగమువల్ల ధనదేవుడు ఊరుకోగా ఆమె మత్తులో నిద్ర పోయింది. తెల్లవారింది. ధనదేవుణ్ణి యథా క్రమముగా పెట్టిలో కూర్చోపెట్టి దాసీజనులు వీధిలో వదిలినారు. ధనదేవుడు లెంపలు వాలుచూచి, వనవాసము మేలని తలచి రాజ కన్యను కూడా వదిలి అడివికి వెళ్ళినాడు.

తోవలో రుద్రసోముడు అనే బ్రాహ్మణుడు చిరకాలము భార్యను వదిలి ప్రవాసము అనుభవించి ఇంటికి పోదలచినాడు. ధనదేవుని మిత్తూర్చి డైనాడు. అతడు తన భార్య చరిత్ర చెప్పగా రుద్రసోముడు విని తన భార్యనుకూడా అనుమానించి సంజవేళ స్వగ్రామము చేరినాడు. తన ఇంటిముందు ఏటిబడ్డన ఒక గొల్ల హాయిగా గొం తెత్తి పాడుతూ ఉండడము కనిపెట్టి “గొల్లవాడా! నిన్ను ఎవరయినా ప్రేమించారా? అందుచేతనే లోకము తృణపాయముగా చూచి పాడుతున్నావు” అన్నాడు. గొల్ల పకాలున నవ్వి “చల్లకోసం వచ్చి ముంత దాచడం ఎందుకు? రుద్రసోముడు అనే కరణముగారు ఊల్లో లేరండి! ఆయన భార్యకూ నాకూ దోస్తీ కలిగింది. కరణంగారి దాసీది నాకు అడవేషము వేసి లోన ప్రవేశపెడుతుంది” అని అమాయకముగా చెప్పివేసినాడు. అప్పుడు రుద్రసోముడు “గొల్లా! నేను నీ ఇంటికి అతిథిని. నాకు నీ వేషము వేసి కరణంగారి భార్యదగ్గికి పంపించు” అంటే గొల్లవాడు

ఆ విప్రునికి గొల్ల వేషము వేసి కరణముగారింటి దాసీదానితో చెప్పి ప్రవేశపెట్టించినాడు. దాసీ చీకట్లో రుద్రసోముణ్ణి గొల్లవాడని భ్రమ పడి స్త్రీవేషము వేసి రా అని చెప్పి వెంట తీసుకుపోయింది. ఇంటావిడ గొల్లవాడే వచ్చాడని భ్రమసి భర్తను కొగలించుకొన్నది. రుద్రసోముడు “ఛీ! జారస్త్రీలు ఎవణ్ణి మోహించరు!” అని రోసి విరక్తితో భార్యను విడిచి ధనదేవునితో వనవాసార్థము వెళ్ళినాడు.

శ శి గృ హిణీ వృ త్తాంతము

ధనదేవ రుద్రసోములు గృహిణీవిరక్తులై అరణ్యానికి వెళుతూ ఉండగా దారిలో శశి అనే అతడు కలవగా అతనికి తమ తమ గృహ చ్ఛిద్రాలు ఏకరువు పెట్టినారు. శశి కరప్రవాసానంతరము భార్యదగ్గిరికి వెళ్ళే ఉత్కంఠలో ఉన్నవాడు ధనదేవరుద్రసోముల మాటలు విని తన భార్యను అనుమానించి ఆమె శీలాన్ని పరీక్షించేటందుకు సాయంత్రము ఇంటిదగ్గిరికి వచ్చాడు. అక్కడ కుష్టువాడు పాటపాడుతూ ఉండగా వాణ్ణి శశి “ఇలా ఉన్నావు ఎవరయ్యా నీవు?” అని అడిగితే “నేను కామదేవుణ్ణి” అంటూ కుష్టువాడు సమాధానము ఇచ్చినాడు. శశి “నీ ఆండచందాలే చెప్పుకున్నవి” అనగా వాడు “ఇక్కడ శశి అనే ధూర్తభర్త ప్రియురాలిమీద కుర్వచేత నేలకొట్టుకో పెట్టి ఒకపరి చారికను సహాయ మిచ్చి దేశాంతరము వెళ్ళి తిరిగి రాలే దట. అతని భార్యకు నామీద మనసు కలిగి దూతివ్వారా కబురుపి నాచెలియ చేసింది.” అన్నాడు. ఆమాటలు విని శశి ఆశనిపాతమువలె బాధపడి గుండెల్లో దాచుకొంటూ వాడితో “నిజముగా నీవు కామదేవుడవే. ని న్నొక్కటి కోరుతున్నాను. నీవేషముమీద నేను ఈరాత్రి ఆవిడ దగ్గిరికిపోతాను. నాకు సరదా వుట్టింది.” అనగా కుష్టువాడు “అలాగే” అని తనవేషము శశికిఇచ్చినాడు. దానివచ్చి అతడుకుష్టువాడని భ్రమపడి

జనపిపుమీద ఎక్కించుకొని ముజుమానురాలిదగ్గికి వెళ్ళింది. ఆమె జారునికోసము ఎదురుచూస్తూ కూర్చున్నది. చీకట్లో ఆమెశరీరాన్ని స్పృశించగా అడివికి తనభార్య అని తెలిసి విరక్తి పొంది, ధనదేవ రుద్ర సోములదగ్గికి వచ్చి తనభార్య చరిత్ర చెప్పినాడు.

తెల్లవారగా ముగ్గురూ కలసి పనవాసానికి బయలుదేరినారు. తోవలో ఒకచెట్టు ఒకనుయ్యి కనపడినవి. అక్కడ మకాము చేసి భోజనము చేసి మంచినీరు తాగి రాత్రివేళ చెట్టెక్కినారు. వాళ్ళు చూస్తూ ఉండగా బాటసారి వచ్చి చెట్టుకింద నిద్ర పోయినాడు. నూతిలోనుంచి పురుషుడు వెలికి వచ్చి నోటిలోనుంచి స్త్రీని బైటకు రప్పించి ఆమెతో నిద్రించినాడు. చెట్టుకింద పరున్న తెరువరిని చూచి ఆననిత వానితో కూడింది. ఆబాటసారి కుతూహలముతో నీ వెవరవు? నీసంగతి సందర్భమూ తెలియజెప్పవా?” అని అడిగితే ఆమె “నేను నాగునిభార్యను. నాగకన్యను. జయపడకు. నీవంటివాళ్ళు వందమంది చూశాను. నేటికి శతమానము పూర్తి అయింది” అని చెప్పింది. నాగకన్య మాట్లాడుతూ ఉండగా నాగుడు మేలుకొని నోటివెంట అగ్నిజ్వాలలు పంపగా వాటి వల్ల ఆనాగకన్య, బాటసారి దగ్ధులై పోయినారు. వెంటనే నాగుడు నూతిలో మునిగినాడు. పృథ్వీశాఖలమీద పరున్న ముగ్గురూ ‘స్త్రీలను కడుపులో దాచినా వాళ్ళశీలాన్ని రక్షించలేము’ అని తమలో తాము చెప్పుకొని రాత్రి జాగరణ చేసి తెల్లవారగానే వనానికి వెళ్ళినారు. ముగ్గురూ పనవాసముచేసి యోగసాధనలో ఆరితేరి సమాధినిష్ఠులై మోక్షము పొందినారు.

స్త్రీవ్యామోహము అనర్థకారణము. ప్రాజ్ఞులు విరక్తులై మోక్షార్థులవుతారు.

గోమఖుడు చెప్పినకథలను సరస్వాహనదత్తుడుని మనోవిల్లాసము పొంది సుఖముగా రాత్రి నిద్రపోయినాడు.

త ర ం గ ము : ౬౫

ఒక బోధి న త్త్వ ని క థ

గోమధుడు చెవుతున్నాడు:

ఒకనగరములో బోధిసత్త్వాంశతో వర్తకునికుమారుడు మాతృ
హీనుడనేవాడు ఉంటున్నాడు. తండ్రి మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకొని రెండో
భార్యచూట విని కొడుకును ఇంట్లోంచి తరిమివేశాడు. మాతృహీ
నుడు భార్యాసమేతుడై వనవాసానికి వెళ్ళినాడు. మాతృహీనుని
తమ్ముడు కూడా సవతితల్లి పోరువల్ల ఇంట్లో నిలువనీడలేక వనవాసా
ర్థము వెళ్ళినాడు. మాతృహీనుడు తమ్ముణ్ణి చూచీచూడకండా మరొక
మార్గాన ప్రయాణము చేసి ఎండకు మండుతున్న మరుభూమి చేరినాడు.
తినడానికి తిండి తిప్పలులేవు. వారంరోజులనుంచీ అతనిభార్య తిండిలేక
కృశించిపోగా ఆమెను తన బుజాలమీద ఎక్కించుకొని మాతృహీనుడు
తన రక్తమాంసాలతో దాన్ని పోషిస్తున్నాడు. ఆ దురాత్మురాలు
వాణ్ణి తింటూఉన్నది. ఎనిమిదోనాడు మాతృహీనుడు గిరి కాననము
చేరి, బడలిన భార్యకు దాహమిచ్చి తాను స్నానానికి సెలయేటిలో
దిగినాడు. ఆజలప్రవాహములో కాళ్ళు చేతులు లెగిన మనుష్యుని
మొండెము కొట్టుకుపోతూ 'బాబో రక్షించు, రక్షించు' అని మొర
పెట్టింది. ఉపవాసాలవల్ల నీరసించిన మహాసత్త్వుడు లోతుబహు
మొండెమును గట్టుకు తెచ్చి దయార్థ్రకంఠముతో "తమ్ముడా! ఏమి
పాపము!" అనేసరికి అతడు "అన్నా నాకు మరణదుఃఖము కలిగించా
లని శత్రువులు ఇంతవని చేశారు నన్ను రక్షించావు. చచ్చి నీకడుగున
వుట్టుతాను" అని పలికినాడు. ఆబోధిసత్త్వుడు అతని గాయాలకు కట్టు
కట్టి, ఆహార మిచ్చి, తరువాత పెళ్ళి స్నానము చేసినాడు. ఆవనము
లోనే మాతృహీనుడు భార్యతో వన్యఫలాలు తింటూ తపస్సు చేస్తూ

న్నాడు. ఒకసారి అతడు కందమూలఫలాదులకై వెళ్ళగా భార్య సమయము కనిపెట్టి గాయాలు మాని ఉన్న ఆమెముడముతో క్రీడించింది. వాళ్ళిద్దరికి స్నేహము కలవగా మాతృహీనుణ్ణి చంప నిశ్చయించుకొని భార్య మాంద్యవ్యాధి అభినయించింది. చాటరాని నదిలో దిగరాని గోతిలో ఉన్న లతను ఆమె సతికి చూపి “ఆమహాషధి తెస్తే నేను జీవించగలను. ఈటషధి ఇక్కడే దొరుకుతుందని కొండదేవత నాకలలో కనబడి చెప్పింది” అన్నది. మాతృహీనుడు ఒకతాటికి గడ్డి చుట్టి చెట్టుకు వేలాడ గట్టి దాన్ని గట్టిగా పట్టుకొని మూలికకోసము గోతిలో దిగినాడు. వెంటనే భార్య తాడు విప్పి వదిలివేసింది. ఆబోధి సత్పుడు నదిలో చాలాదూరము కొట్టుకుపోయి ఒకనగరము దగ్గర గట్టిక్కి స్త్రీచూయ అని వగచి, బడలికవల్ల నృక్షమూలమున నిద్రించి నాడు. అప్పుడు ఆనగరాధీశ్వరుడు చనిపోయినాడు. ఆదేశాచారాన్ని బట్టి మంగళము త్రైధమును ఊగంతా తిప్పుతారు. ఆవసుగుతుండముతో ఎవరిని ఎత్తి మీద ఎక్కించు కొంటువో అతడు నగరానికి రాజు అవుతాడు. భద్రగజము మాతృహీనుని దగ్గరికి వచ్చి తుండముతో ఎత్తి తన మీద ఎక్కించుకోగా ఆబోధిసత్వమూర్తిని రాజుగా ఊరవారు అభిషేకము చేసెవారు. అతడు రాజ్యమును పొంది తనూ కారుణ్యా లతో క్రీడించినాడే గాని స్త్రీలతో రమించలేదు. భర్త నదిలో పడి మరణించి నాడని భ్రమపడి ఆమె జూరుని మొండెమును వీపుమీద పెట్టుకొని ఇటు అటు తిరుగుతున్నది. “నేను సాధ్యిని. నాపతి పాదాలను శత్రువులు నడికిరారు. ఇతన్ని నేను బిచ్చమెత్తి రక్షిస్తున్నాను. ముప్పి వెయ్యండి” అంటూ ఆమె వాడవాడలూ తిరిప మెత్తుతూ క్రమేణా తనపతి వీలుతున్న నగరికి వచ్చింది. పౌరులందరూ ఆమెను పరమసాధ్యి అని ప్రస్తుతించడము రాజు కర్ణాకర్ణిగా విని భార్యను పిలిచించినాడు. “సీవేనా ఆమహాపతివ్రతపు!” అని ప్రశ్నించగా రాజులక్షణా

లతో తీవ్రతతో ఉన్న భర్తను గుర్తించలేక “దేవా! నేనే ఇదెవ్వరను!” అని సమాధానము ఇచ్చింది. రాజు మందహాసము చేసి ‘నిహత్రిత్యము నేను అనుభవపూర్వకముగా గ్రహించాను. చేతులు చక్కగా ఉన్న భర్త మాంసము తిని కోవ్వెట్లై అతడు పనికిరాడని భర్తను సెలయేటిలో తోసినావు. పాపకర్మము అనుభవిస్తూ జారుని మొండెమును మోస్తున్నావు!’ అనగా ఆమె రాజును భర్తగా గ్రహించి మూర్ఖ పోయింది. అమాత్యులు అందరూ రాజును అడగగా రాజు యదార్థము చెప్పి తనకు ద్రోహము చేసిన భార్య ముక్కు చెవులు కోయించి జారుని మొండెముతోపాటు దేశాంతరము వెళ్ళగొట్టిరాడు. బోధిసత్వుడు రాజ్యవైభవము అనుభవిస్తూ సుఖపడ్డాడు.

గోముఖుడు మరొకకథ సరవావాసదత్తులకు చెప్పసాగినాడు.

ఒకబోధిసత్త్వంశుడు వనవాటిలో కుటీరము నిర్మించుకొని కరుణాపూరితహృదయముతో ఘృతపిష్ఠు చేస్తూ ఆపదలో శరణు చొచ్చిన అన్ని జంతువులనూ పిశాచముల బారినుండి రక్షిస్తూ అన్నోదకాలు ఇస్తున్నాడు. ఒకసారి అతడు పరోపకారార్థము అరణ్యములో సంచరిస్తూ పెద్దనూతిలో చూడగా అందులో ఒకవనిత ఆర్తితో “మహానుభావా! నను ఉద్ధరించు. నేను స్త్రీని. నేనూ స్వర్ణశిఖ అనే ఈవిహంగమూ ఈసింహమూ సర్పమూ నలుగురమూ రాత్రి నూతిలో పడిపోయినాము. రక్షించాలి!” అని వేడింది. బోధిసత్త్వంశుడు “మీరు ముగ్గురూ చీకట్లో నూతిలో పడ్డారంటే అర్థము ఉంది. పక్షి నూతిలో పడిపోవడ మేమిటి!” అని అడిగితే ఆమె “బోయవాని బాణము తగలి పిట్ట పడ్డది” అన్నది. అతడు తపశ్శక్తితో వాళ్ళను నూతిలోనుంచి బయలు పడ చేయ యత్నించినాడు. తపసిద్ధి పోవడముచేత లాభము లేక పోయింది. పాపాత్మురాలితో మాట్లాడి నందువల్ల తపశ్శక్తి పోయింది. బోధిసత్త్వంశుడు యోదించి గడ్డిమట్టినతాటిని నూతిలో వేసి వాళ్ళను పైకి తీసి

రక్షించినాడు. ఆజంతువులు, ఆస్త్రీ, ఆమహాకారుణికుణ్ణి స్తుతించినారు. అతడు అద్భుతపడి “వ్యక్తవాక్కు ఎలా వచ్చింది? మీసంగతి ఏమిటి?” అని అడిగితే, సింహము తనసంగతి చెపుతున్నది :

“మేము వ్యక్తవాక్కులము. పూర్వజ్ఞానము కలవాళ్ళము. అన్యోన్యహితకలము. హిమాలయపర్వతాలలో వైడూర్యశృంగ నగరిలో పద్మవేగుడు అనే విద్యాధరేశ్వరుడు ఉన్నాడు. అతనికిమూడు వజ్రవేగుడు విద్యాధరలోకములో ఉన్నవానితో శౌర్యమువల్ల గిల్లి కజ్జా తెచ్చుకొన్నాడు. తండ్రి వద్దని హితము చెపితే కుమారుడు మాట పెడచెవిని పెట్టగా అతనికి పద్మవేగుడు మానవుల్లో జన్మించమని శపించినాడు. వజ్రవేగునిపొగరు అణిచింది. విద్యలు పోయినవి. అతడు శాపమోచనము వేడగా తండ్రి “భూలోకములో విప్రకుమారుడవై, మళ్ళీ ఇలాంటిపని చేసి జనకునిశాపమువల్ల నూతిగో పడతావు. మహాసత్త్వుడు నిన్ను ఉద్ధరిస్తాడు. అతనికి కష్టకాలములో నీవు సహాయపడి శాపమోచనము పొందుతావు” అని అనుగ్రహించినాడు.

వజ్రవేగుడు మాళవరాజ్యములో హరఘోషు డనేబ్రాహ్మణుని సుతుడై దేవఘోషు డనేనామముతో జన్మించాడు. దేవఘోషుడు పొగరుగొద్దీ అందరితో కజ్జా తెచ్చుకోడమువల్ల తండ్రి విసుగెత్తి కుమారుణ్ణి “దుర్బుద్ధి! నీపొగరు అణుగుతుంది. సింహముగా జన్మించు” అని శపించగా దేవఘోషుడు విద్యాధరవతారుడు అయినప్పటికీ వనములో సింహమైఉన్నాడు. నేనే ఆసింహాన్ని. రాత్రి అడివిలో తిరుగుతూ కూపములో పడ్డాను. మహానుభావా! నన్ను రక్షించావు. నేను పెల్లిపోతాను. నీకు ఎప్పుడయినా కష్టకాలమువస్తే నన్ను స్మరించు. నీకు ఉపకారము చేసి శాపమోక్షము పొందుతాను.”

సింహము తనవృత్తాంతము చెప్పినతరువాత సువర్ణచూడ మనే పక్షి తనసంగతి చెపుతున్నది.

హిమాలయములో విద్యాధిశేషుడు డయిన వజ్రవంశునికి ఐదుగురు కన్యలు పుట్టారు. అతడు పుత్రులతోనము మహేశ్వరుణ్ణి నూర్చి తండ్రి చేస్తే రజతవంశు డనేకుమారుడు కలిగిరాడు. కుమారుడు సమస్త విద్యలూ తండ్రివల్ల గ్రహించి అందరికీ కన్నులపండుగగా వర్ణింతున్నాడు. ఒక సారి అతడు తన పెద్ద అక్క గారి, పింజరకము అనే వాద్యము వాయిస్తూ ఉండగా చూచి “నాచేతికి పింజరకాన్ని ఇవ్వ” మని అడిగి లాక్కుని మింటి శిగిరినాడు. అక్క “నీవు స్వర్ణ పక్షిని అవుచువుగాక” అని శాపమిచ్చి అతడు వేడుకోగా దయకాల్చి “మూఢా! నీవు పక్షివై చీకటి నూతిలో పడతావు. అప్పుడు దయాశీలి నిన్ను ఉద్ధరిస్తాడు. అతనికి ప్రత్యుపకారము చేస్తే శాపము పోతుంది” అని శాపమోక్షము అనుగ్రహించింది. “నేనే ఆపక్షిని. మహాసభావా! నీవల్ల బతికినాను. నీకు కష్టకాలములో ఉపకారము చేస్తాను. అప్పుడు నేను ముక్తి పొందుతాను” అని పక్షి వెళ్ళిపోయింది.

భోధిసత్తుడు అడగగా సర్పము నిజవృత్తాంతము ఇలా చెప్పింది:

“పూర్వము నేను కశ్యపాశ్రమములో మునికుమారుణ్ణి. నాకు ముని పుత్రుడు మిత్రుడు. అతనితో నేను స్నానార్థము సరస్సులో దిగిరాను. నేను సరస్వీరాన ఉండగా మూడుతలలుచాము వచ్చింది. నామిత్రుణ్ణి వేళాకోళానికి భయపెట్టాలని పామును మంత్రబలమువల్ల కట్టివేసాను. నావయస్కుడు స్నానము ముగించి గట్టు ఎక్కగా మహాస్పృహ కనపడింది. అతడు భయపడి మూగ్ధుడయినాడు. చాలాసేపటికి అతనికి తెలివి వచ్చింది. నేను చేసిన కుచోద్వేగుము కనిపెట్టి “నీవు యీడు తలల పాము అవుచువుగాక” అని శపించగా నేను శాపమోచనము వేడుకొంటే అతడు “నీవు చీకటి నూతిలో పడతావు. మహాసత్త్వుడు నిన్ను రక్షిస్తాడు” అని అనుగ్రహించి “నీవు మహాసత్త్వునకు కష్టదశలో ఉపకారము చేస్తే నీసర్పదశ వదిలిపోతుంది” అన్నాడు. నేనే అసర్పాన్ని. నీవల్ల జీవించాను. నీకష్టకాలములో ఉపకారము చేస్తాను.

అప్పుడు నాకావము పోతుంది” అని పాము వెళ్ళిపోయింది.

తనసంగతి స్త్రీ ఇలా చెప్పింది.

“నాధర్మ అందగా డయినా, మహావీరు డయినా, మహాబాత అయినా, గాజాస్థానములో పదవిలో ఉన్నా, నేను అతనిని తృణీక రించి పరపురుషుణ్ణి ఆశ్రయించాను. ఇక్కడ నాగుట్టూ మట్టు తెలిసి దండించా లని నిశ్చయించుకోగా సభాముఖాన అనివయము గ్రహించి నేను ఈ అడివికి పారిపోయి వచ్చాను. చీకట్లో కన్ను కనపడక నూతిలో పడ్డాను. నూతిలోనుంచి నన్ను ఉద్ధరించావు. మహానుభావా మీశస్థాల్లో నేను ఆదుకొంటాను.”

ఇలా ఆకులట పలికి అతనిదగ్గర సెలవు తీసుకొని గోత్రవర్ధనమహా రాజు నగడికి వెళ్ళింది. పట్టపుడేవికి దానీగా చేరి కాలము గడుపు తున్నది. కులటతో మాట్లాడినందునల్ల బోధిసత్వుని శక్తులు పోగా అరణ్యములో వన్యఫలాలు కందములూహలు కూడా లభించలేదు. అతడు ఆకలిమంటకు అటమటించి సింహాన్ని స్మరించగా మృగరాజు మాంసాహారము అతని కిచ్చి ఆకలి పోగొట్టి తాను సింహారూపము వదిలి విద్యాధరుడై బోధిసత్వునివద్ద సెలవు వున్నుకొని వెళ్ళినాడు.

బోధిసత్వుడు శస్త్రాలు పడుతూ స్వల్ల మావనక్షిని స్మరించినాడు. ఆనిహంగము ఎక్కడికో ఎగిరి రిత్నా భోగపూర్ణమయిన భోగిని తెచ్చి అతని కిచ్చి “ఈపనముతో నీవు బతకవచ్చును. నాకు శాపము తీసింది. నీకు క్షేమము కలుగుతుంది. వెళ్ళి వస్తాను” అంటూ పక్షి విద్యాధర కుమారుడై నిజలోకానికి గగనచూర్గాన పోయి తండ్రినల్ల రాజ్యాధికా రాన్ని పొందినాడు. బోధిసత్వుడు రత్నాలనువిక్రయిస్తూ కులట ఉన్న నగరము వెళ్ళినాడు. అతడు వృద్ధబాహునికృపాములో ఆభరణకరం డముడించి రత్నవిక్రయార్థము కిపణికివెళ్ళగా తాను అదివరకు రక్షించిన కులట కనపడినది. మాటలప్రస్తావనలో అది పట్టపుడేవిదగ్గర దానీగా

ఉన్నట్టు చెప్పింది. ఆమె అతనిసంగతి అడిగితే తనకు స్వర్ణచూడపక్షి వల్ల రత్నాభరణకరండము లభించినవిధము తెలియచెప్పి దాన్ని వృద్ధ బ్రాహ్మణి ఇంటికి వెంట పెట్టుకుపోయి రత్నాభరణాన్ని చూపించి నాడు. ఆకులట రత్నవృత్తాంతము రాణికి చెప్పింది. కొద్దిరోజులకిందట రాణి చూస్తూ ఉండగా స్వర్ణచూడపక్షి రత్నకరండము ఎగర తన్నుకు పోయింది. రాణి రాజుతో రత్నకరండము పోయిందనీ తిరిగి నగరములో వృద్ధబ్రాహ్మణిగృహములో ఉన్న దనీ చెప్పింది. రాజు నౌకర్లను పంపి రత్నకరండసహితముగా బోధిసత్తుణ్ణి కట్టించి తెప్పించినాడు. రాజు బోధిసత్తునిదోషములేకపోయినాభరిణైగ్రహించిబంధముక్తుణ్ణి చేయలేదు.

బోధిసత్తుడు బంధనములో ఉండి మునికుమారుని స్మరించగా, ఆ అవతార మయిన సర్పము వచ్చి విషయ మంతా తెలిసికొన్నది. “బోధిసత్త్వా! నేను రాజు సిగవరకూ చుట్టుకుంటాను. నీవు వచ్చి విడవ మని అనేదాకా విడిచిపెట్టను. ఇక్కడ నీవు “సర్పమునుంచి నేను రాజును విడిపిస్తాను” అని పలికితే అప్పుడు రాజును వదలిపెడతాను. రాజు నీకు అర్ధరాజ్యము అర్పిస్తాడు” అని చెప్పింది. సర్పము సరసరా వెళ్ళి రాజును చుట్టుకొని అతని శిరస్సుమీద మూడుపడగలు ఎత్తు కొని ఉన్నది. ప్రజలంతా ‘అయ్యో పాము! అయ్యో పాము! రాజును పాము కరిచింది’ అని గగ్గోలు పెట్టారు. బోధిసత్తుడు “నేను పాము బారినుండి రాజును విముక్తుణ్ణి చేస్తాను” అని సంకల్పించి పలికినాడు. ఆమాట పరివారజనులు వెళ్ళి రాజుకు చెప్పినారు. రాజు బోధిసత్తు నితో “సాధూ! నన్ను పాము బాధనుంచి తప్పించు నీకు అర్ధరాజ్యము అర్పిస్తాను” అని శపథము చేసినాడు. అమాత్యులు అంగీకరించారు. బోధిసత్తుడు రాజును తక్షణము విడువమని సర్పానికి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. పాము అతన్ని విడిచిపెట్టింది. రాజు బోధిసత్తునికి అర్ధరాజ్యము సమ ర్పించినాడు. సర్పమునకు శాపము తీరి మునికుమారరూపము రాగా

రాజసభలో నిజవృత్తాంతము చెప్పి ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. ఇలా మహానుభావులకు కష్టాలు వచ్చినా శుభము చిరకు కలగకపోదు.

గోముఖుడు సరవాణానదత్తునికి కథ చెప్పి మూఢులకథలు విరచించాడు.

మూ ఢు ల క థ లు

బౌద్ధాయతనములో జడమతి యైన యతి ఉంటున్నాడు. అతడు కాడవాడల తిరిపె మెత్తుతూ ఉండగా కుక్క అతని మోకాలు కరిచింది. అతడు మఠానికి వచ్చి “ఎవరైనా నా గాయము చూచి ఏమిటిది అని అడిగితే ప్రతివాళ్ళకూ సమాధానము చెప్పడము కష్టము. అందువల్ల ఒక్కసారే అందరినీ రప్పించి నా గాయానికి కారణము చెబుతాను” అని ఆలోచించి మఠముమీది కెక్కి డప్పు వాయించినాడు. అందరూ కుతూహలముతో గుమిగూడి “ఎందుకు డప్పు వాయిస్తున్నావు?” అని అడిగినారు. ఆభిక్షువు “కుక్క నా మోకాలు కరిచింది” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. ఈస్వల్పవిషయానికి ఇంతహడావిడి చేసిన ఆమూర్ఖయతిని అందరూ ఆక్షేపించినారు. అంతటితో ఊరుకోక వాళ్ళు భిక్షువుకు కథ చెప్పినారు.

వాహిక దేశములో ధనవంతు డైన పరమలోభి పిల్లికికూడా పిడికెడు పెట్టక, పరిబియ్యము వండించక తానూ భార్య ఇంత పేలపిండిలో ఉప్పు రాయి వేసుకొని పొట్ట పోషించుకుంటూ ఉండగా కర్మము చాలక అతనికి పాయసము మీద మనసు పోయింది. భార్యను పాయసము చెయ్యమని భర్త అంటే ఆవిడ వండుతున్నది. ఆకృపణుడు ఎన్నడూ ఇంట్లో మారువిస్తరి ఎరగనివాడు. అతిథు లెవరూ రాకుండా ఉండాలని లోపల పరున్నాడు. సరిగా అప్పుడే ఒకధూర్తుడు అతిథిగా వచ్చాడు. తలవాకిట ఇంటావిడను చూచి ఆపరదేశి “మీవా రెక్కడ?” అని అడిగినాడు. ఆమె సమాధానము చెప్పక భర్తతో అతిథి వచ్చాడని చెప్పింది. అప్పు డాలోభి “ఒనే! నాకాళ్ళు పట్టుకొని ఏడుస్తూ కూర్చో”

అని సలహా చెప్పగా అలాగే చేసింది. ఆలోభి మిత్రుడు లోపలికి వచ్చి ఇదేమిటని అడిగివాడు. “నాభర్త కాలము చేశాడు” అని గృహిణి ఏడుస్తూ అన్నది. ఆధూర్తుడు “ఇంతకు ముందు హాయిగా పాయసము వండుతున్నది. భర్త కాటికి కాళ్ళు చాచి సిద్ధముగా ఉంటే భార్య పాయసము వండుతుందా? ఇది టక్కరితనము!” అని ఆలోచించి తనూ వాళ్ళతోపాటు ఏడ్చినాడు. ఈగ్గోలు విని చుట్టాలు పక్కాలు చేరి ఆలోభిని శ్మశానానికి తీసుకు పొమ్మన్నారు. భార్య మగనిచెవిలో “నిన్ను కాటికి ఈడుస్తారు. ఏమి చెయ్యను? పాయసము మా టేమిటి!” అన్నది “చస్తే చచ్చాను! పాయసాన్ని విడువను. ఆధూర్తుడు మన కొంపలో చేరి పాయసము తాగా లనే కోరికతో ఉన్నాడు. నాడిమని చప్పగా కుదర్చాలి. పాడుప్రాణాలకన్న పట్టెకులన్నము ఎక్కువ” అన్నాడు. ఆకృపణుణ్ణి అంతా కలిసి శ్మశానానికి తీసుకుపోయి దహనము చేయ సిద్ధపడగా లోభి పాయసము మీద ఆశ పెట్టుకొని మాట్లాడకుండా ఉన్నాడు. వాడు ప్రాణాలయినా వదిలినాడే కాని పిసినిగొట్టుతనము వదలేదు.

ఒక మఠములో ఏకోశానా తెలివితేటలు లేని బడిపంతులు మఠాముగా ఉన్నాడు. ఆమఠములో ఎలుకలవల్ల అతనికి రాత్రివేళ కంటి మీద కునుకు ఉండేది కాదు. అతడు మిత్రునితో ఎలుకలబాధ ఎడతేకుండా ఉన్నా నని చెప్పగా పిల్లని సంపాదిస్తే ఎలుకలను చంపవేస్తుందని స్నేహితుడు సలహా ఇచ్చాడు. మెదడు లేని ఉపాధ్యాయునికి పిల్లి ఎలా ఉంటుందో తెలియక దాని లక్షణాలు మిత్రుణ్ణి అడగగా అతడు “పిల్లికళ్లు గాజువారి ఉంటవి. కపిలధూసరవర్ణము. శరీరమంతా రోమము. వీధిబళ్ళో పిల్లి తిరుగుతూ ఉంటుంది” అని చెప్పినాడు. ఉపాధ్యాయుడు అలాంటి పిల్లి అనే జంతువును లక్షణాలవల్ల కనిపెట్ట ఎలది శిష్యుల్ని వీధిబడి నెట్టి కన్నుని పంపినాడు. మార్కాలలక్షణాలతో జంకలోలు

ధరించిన వటువు బళ్ళో ఉండగా శిష్యులు వాణ్ణి గురువుగారిదగ్గరికి పట్టి తెచ్చారు. ఉపాధ్యాయుడు తెల్లపోయి “వారే వీణ్ణి తెచ్చారేమిరా?” అని అడిగితే శిష్యులు “తమరు చెప్పిన లక్షణాలు అన్నీ ఉన్న ఈ మార్జాలాన్ని తెచ్చినాము” అని సమాధానము చెప్పినారు. అందుకు గురువు “బ్రాహ్మణు డెక్కడ? మార్జాల మెక్కడ? మార్జాలము జంతువుగద! దానికి నాలుగుకాళ్ళు ఉంటవి. అదీ పిల్లి!” అన్నాడు. శిష్యులు వటువును విడిచిపెట్టినారు. మూఢులు పరిహాసపాత్రులే కదా!

ఒకమతములో మతిలేనివా శృందరూ చేరగా అందులో మూర్ఖశిరోమణి పురాణము విని చెరువు తవ్విస్తే పుణ్యము వస్తుందని తెలుసుకొని కొన్నాళ్ళకు ఆగ్రామములో చెరువు తవ్విందినాడు. ఒకనాడు చెరువుకు గండి కనపడగా ఎవరు గండి తవ్వినారో అని కనిపెట్టాడు. ఒకఎద్దు ఆతటాశముదగ్గిరికివచ్చి కొమ్మలతో ఒడ్డును కోరాడింది. ఆవృషభము సాక్షాత్తూ కైలాసగిరినుంచి వేంచేసిందని అతనికి తోచింది. ఆతడు దానితోక పట్టుకోగా ఆవృషభము కైలాసానికి వెళ్ళింది. ఆమూర్ఖశిరోమణి ఆక్కడ కొన్నాళ్ళపాటు కడుపునిండా భోజనాలు చేస్తూ, ప్రతిరోజూ భూకైలాసాలకు ప్రయాణాలు సాగిస్తున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు అతడు బంధువులను చూడా లని మనసుపడి వాళ్ళకు కైలాసమహిమ వరించి చెప్పి వద్దా మని సంకల్పించి భూలోకానికి వస్తున్న ఎద్దుతోక గట్టిగా పట్టి మఠానికిచేరినాడు. మిత్రు లందరూ అడిగితే అతడు కైలాసములో మోదకభోజనము మహాబాగా ఉన్నదని లొట్టలు వేస్తూ చెప్పినాడు. ఆసేపితులు “ఏమోయి! మమ్మల్నికూడా నీపుణ్యాన కైలాసానికి తీసుకొనిపోయి మోదకాలు తినిపిద్దూ” అని వేడినారు. మర్నాడు మూఢాగ్రేసరు లంతా చెరువుగట్టున పోగై ఎదురు చూడగా కైలాసమునుండి ఎద్దు వచ్చింది. మూఢశిరోమణి పూర్వానుభవమును పురస్కరించుకొని వృషభపుచ్చాన్ని గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. ఆఎద్దు కాళ్ళు

ఒకడూ, మరొకడు దానిమెళ్ళో గొలుసునూ పట్టుకొనిగా అది ఆకాశానికి ఎగిరింది. ఆనందీశ్వరుడు మూఢజనంతో ఆకాశాన ఎగురుతూ ఉండగా మూర్ఖులు మూఢాగ్రేసరుణ్ణి “మిత్రమా! కైలాసంలో ఎంతెంత మోదకాలు తిన్నావు? నిజము చెప్పవోయి!” అని కోరినారు. వెంటనే వాడు తోకను వదలి పద్మాకారముగా చేతులు అమర్చబోయి కిందపడ్డాడు. వాడితోపాటు అంతా నేలకూలినారు. మూర్ఖుల ప్రశ్నోత్తరాలు ప్రమాదకరాలు.

తెలివితక్కువసన్నాసి ప్రయాణముచేస్తూ తోవతప్పి దాపున ఒకణ్ణి చూచి దారి అడిగితే వాడు “ఈవీటిగట్టున ఆమానుమీదుగా పో” అని చెప్పినాడు. ఆవెరివాడు ఆలాగే చెప్పెక్కినాడు. వాడిబరువుకు కొన కొమ్మ వంగి విరిగేందుకు సిద్ధమైనది. కన్ను లొట్టపోయి వాడు తప్పించుకొన్నాడు, సరిగా అప్పుడే అక్కడికి మావటివాడు ఎక్కిన ఏనుగు దాహానికి వస్తూ ఉండగా, మూఢుడు బిక్కిమొగము వేసి మహాత్మా! నన్ను ఏనుగుమీదికి ఎక్కించి రక్షించు” అని వేడినాడు. మావటివాడు అతన్ని అందుకొనేందుకు చేతి అంకుశాన్ని విడిచి అతని కాళ్ళను తనచేతులతో గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. ఇంతలో మత్తేధము అవతలికి వెళ్ళింది. మావటివాడు చెట్టుమీదివానిపాదాలు విడవలేదు. పైవాడు హస్తానితో “మావటీ, నీవు పాట పాడగలిగితే, నీపాట విని ఎవరైనా వచ్చి మనల్ని రక్షిస్తారు. ఆలా కాకపోతే మనము ఈనదిలో పడక తప్పదు. చావు మూడింది” అని సలహా ఇచ్చాడు. అప్పుడు మావటీ, వృక్షాగ్రముమీద ఉన్న పెరిబాగులవాడు సంతోషించే విధమదే కమ్మని కంఠ మెత్తి గానము చేశాడు. చెట్టు మీద ఉన్న మేధావి సంగీతం వింటూ తాళము వేయగా అతనూ మావటివాడూ నదీగర్భములోపడ్డారు. మతితేనివాళ్ళతో స్నేహము మేలుకాదు.

మృగాంకలేఖా హిరణ్యాక్షులు

హిమవంశపుట విజ్ఞానధర్మక్షేత్రములు. హిమాలయప్రాంతమున మహిమండలానికి శిరోరత్నమువంటి కాశ్మీరములో హిరణ్యాపురాన్ని కనకాక్షుడనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనికి శివానుగ్రహమువల్ల రత్న ప్రభాదేవికడుపున హిరణ్యాక్షుడనేకమారుడు కలిగినాడు. ఆకుమారుడు అటగా పాపటగొట్టిన ఉండలు ఊదుతూ ఉండగా ఆతోవనే వస్తున్న తాపసికి ఉండ తగిలింది. ఆమె కోపగించక మందహాసముతో “వత్సా! నీకు యశావనమునకే ఇంత గర్వమైతే, ఇక మృగాంకలేఖు పెళ్ళాడితే పట్టపగ్గాలుంటావా? అనేసరికి ఆరాజపుత్రుడు “ఎవరమ్మా ఆమృగాంక లేఖ?” అని కతూహలముతో అడిగినాడు. ఆతాపసి “హిమవత్సర్వత ప్రాంతాన శశి తేజ డనేవిద్యాధరరాజుకుమారి మృగాంకలేఖ. ఆకన్య చోక్కినిచ్చు. నీకు అనుకూలమైన భార్య. నీవూ తగిన భర్తవు” అన్నది. హిరణ్యాక్షుడు “ఆసుందరి నా కెలా లభిస్తుంది?” అంటే ఆమె “వత్సా, నేను వెళ్ళి ఆమె అభిప్రాయము కనిపెట్టి నిన్ను తీసుకు పోతాను. నే నీ పట్టణములో అమరేశ్వరుణ్ణి దర్శించేటందుకు అప్పుడప్పుడు వస్తూ ఉంటాను, నేను నీకు అక్కడ కనిపిస్తాను” అని హిమాలయ పర్వతాలదగ్గరికి గగనమార్గాన వెళ్ళి మృగాంకలేఖతో హిరణ్యాక్షుని గుణగణాలు వర్ణించింది. మృగాంకలేఖ అతనికై తపించి పగలు గడిచి రాత్రి తాపసితో ప్రియునిగురించి మాట్లాడుతూ ఉండేది. హిరణ్యాక్షుడు మృగాంకలేఖమీద వలపువల్ల రాత్రి కలతగా నిద్రిస్తున్నాడు. అతనికి స్వప్నములో గౌరి కనపడి “వత్సా, నీవు విద్యాధరు డవు. ఒక ముసీంద్రుని శాపమువల్ల మానుషజన్మ పొందినావు. తాపసి కరస్పర్శవల్ల నీకు మర్త్యత్వము పోయి అమరత్వము ప్రాప్తిస్తుంది. పూర్వజన్మలో నీకు మృగాంకలేఖ ప్రియురాలు. నీవు ఈజన్మలో

ఆమెను వివాహ మాడగలవు. దిగులు పెట్టుకోకు” అని అంతర్ధానమైనది. హిరణ్యాక్షుడు నిద్ర లేచి అనురేత్యురాలయ్యనికి వెళ్ళి మహేశ్వరునకు ప్రణామము చేసి తాపసిరాకకు ఎదురు చూస్తూ ఉన్నాడు. పార్వతీదేవి మృగాంకలేఖకు కలలో కనపడి హిరణ్యాక్షుని పెళ్ళి చేసుకొంటావు. ఎందుకు వేదన? నీప్రియుడు అసలు విద్యాధరుడు. శాపము వల్ల మనుష్యుడై జన్మించాడు. తాపసికరము అతనికి సోకిలే అమరత్వము వస్తుంది.” అని చెప్పింది. ఆమె మేలుకుని స్వప్నవిషయాన్ని తాపసికి చెప్పగా ఆసిద్ధురాలు భూలోకానికి వెళ్ళి అమరేశ్వరునివద్ద హిరణ్యాక్షుని చూచి “కుమారా! వెడదాం. రావోయి, విద్యాధరణ్ణానికి” అని అతన్ని వెంటపెట్టుకొని గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసింది.

హిరణ్యాక్షుడు శాపము తీరగా పూర్వజాతిని స్మరించి ఆమెతో “తాపసి! నేను శీతాచలమున వజ్రకూటవనంలో అమృతతేజసు డనే విద్యాధర మహిపతిని. నేను మునిని తిగస్కరించి ఆయన శాపమువల్ల మనుష్యజన్మ ఎత్తినాను. అదీ నాకరప్పగ్గుననే నావియోగము సహించలేక చనిపోయిన నాపూర్వప్రేయసి ఈమృగాంకలేఖ. ఇప్పుడు నీతో వచ్చి ఆమెపాణిని గ్రహిస్తాను” అని తాపసితో హిమచలానికి వెళ్ళినాడు. నగరోపవనములో మృగాంకలేఖ హిరణ్యాక్షుడూ పరస్పరము చూచుకొన్నారు. తాపసి “నీవు ఇతన్నే పెళ్ళాడుతానని నీతండ్రికి తెలియచెప్పు” అనగా ఆకన్య సిగ్గుతో తలవంచి సఖిరాజుల వివాహ వృత్తాంతము తండ్రికి కబురు చేసింది. రాజుకు స్వప్నములో అదివరకే శారీదేవి కనపడి చెప్పడమువల్ల అతడు విద్యాధరేంద్రుణ్ణి పిలిపించి పూజించి మృగాంకలేఖను ఇచ్చి పెళ్ళి చేసినాడు. అమృతతేజసుడు అవధువును పరిగ్రహించి వజ్రకూటానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అతడు జననీజనకులను అర్చించి హాయిగా ఉన్నాడు. అందువల్ల పూర్వకర్మను అనుసరించి శుభాశుభాలను అనుభవిస్తారు జీవులు.

గోముఖుడు చెప్పిన ఈకథ విని సగవాహనుడు నిద్రానుభము అనుభవించినాడు.

త ర ం గ ము : ౬౬

మర్నాడురాత్రి గోముఖుడు యువరాజుకు ఉల్లాసము కలిగిస్తూ కథ ఆరంభించినాడు :

పాటలీపుత్ర స్త్రీల వృత్తాంతము

ధారేశ్వరము అనే శైవక్షేత్రములో శిష్యబృందపరివేష్టితుడై ఒకమహర్షి ఉంటున్నాడు. అతడు ఒకసారి శిష్యులను చూచి “మీలో ఎవరైనా అపూర్వవిషయాన్ని చూచిఉంటే చెప్పండి” అని అడిగినాడు. ఒక శిష్యుడు ఇలా చెబుతున్నాడు: “కాశ్మీరములో విజయమని శైవక్షేత్రము ఉన్నది. విద్వాంసుడైన సన్యాసి శివునికి ప్రదక్షిణముచేసి పండితులతో వాదించే నిమిత్తము పాటలీపుత్రనగరమునకు బయలుదేరి తోవలో నదీనదాలు అడవులు కొండలు అతిక్రమించి చీమ దూరని చిట్టడవిలో చెట్టుసీడలో విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు.

చల్లనిఛాయావృక్షముదగ్గిరికి మార్గాయాసభన్నుడై దండకమండలు హస్తుడై ఒకధార్మికుడు వచ్చి సన్యాసిని చూచి “మిత్రుడా! నేను విద్యాక్షేత్ర మయిన పాటలీపుత్రమునుంచి కాశ్మీర జేశానికి పండితులతో వాదించి వారిని జయించేందుకు పోతున్నాను” అని చెప్పినాడు. అప్పుడా సన్యాసి “పాటలీపుత్రవాసి అయిన ఇతన్ని జయించలేకపోతే అనేకులను ఎలా ఓడిస్తాను?” అని యోచించి ధార్మికునితో “నీకృత్యము విరుద్ధముగా ఉంది. నీవుచూడబోతే మోక్షకామివి. వ్యసనాశ్రయముకాదా వాదము? వాదపణయువల్ల మోక్షము వస్తుందా? అగ్నిచేత ఉష్ణాన్ని, మంచుచేత శైత్యాన్ని రాతిపడవతో సముద్రాన్ని దాటి అగ్నితో గాలిని ఆర్పవలె నని అనుకొంటున్నావు. విప్రులకు క్షమ, క్షత్రియులకు

ఆర్తిరక్షణ, ముముక్షువులకు శమము, రాక్షసులకు కలహము స్వభావ ధర్మములు. సంసారవృత్తాన్ని అహంకారముతో సరక లేవు. శాంతిపర శువుతో భవతరువును ఖండించగలవు" అని పలికినాడు. భార్గవుడుసంతోషించి యతికి నమస్కరించి నీవునాకు ఆచార్యుడవు అంటూ స్వేచ్ఛగా వెళ్ళినాడు. భిక్షువు వృక్షమూలమున సంతోషిస్తూ కూర్చున్నాడు.

కొంతసేపటికి అతనికి భార్యారతిలో ఉన్న యక్షుని అలాపము వినపడినది. యక్షుడు పుష్పమాలతో భార్యను కొట్టగా ఆమె మరణముఅభినయించింది. చుట్టూకక్కల ఉన్నవాళ్ళు శీఘ్రమే గొల్లుమన్నారు. కొంతసేపటికి యక్షపత్ని చైతన్యము ఉన్నదానివలె కళ్ళు తెరిచి చూడగా యక్షుడు నీ వేమి చూచినావు అని అడిగినాడు. ఆమె అబద్ధాలాడింది. "పూలమాలతో నీవు కొట్టగానే పాశహస్తాదు నిష్పా కళ్ళవాడు పొడుగై భీకరమైనవాడు, నీలదేహుడు నన్ను యమలోకానికి తీసుకొని పోయినాడు. అక్కడ ఆలోకాధికారులు అతన్ని అడ్డుపెట్టి నన్ను విడిపించినారు." యక్షుడు నవ్వుతూ "స్త్రీచూయ పూలదండతో కొడితే మాఆవిడ యమలోకాన్ని చూశా నంటుంది. అని "నీవుసరిగ్గా పాటలీపుత్ర స్త్రీలవలె ఉన్నావు" అని పలికి కథఆరంభించినాడు.

పాటలీపుత్రనగరిని సింహాక్షు డనేమహిపాలుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనిభార్య శుక్లత్రయోదశినాడు మంత్రిపురోహితాది పరిజనులతో సరస్వతీ దర్శనానికి వెళుతూ ఉంటే మధ్యమార్గములో కుంటి గుడ్డి బీదా బక్కా రోగిమూ రొమ్మూతో ఉన్నవాళ్ళు అంతా కలిసి మొరపెట్టినారు. "అమ్మా తల్లీ! రోగిష్టివాళ్ళము; మందూ మాకూ దయచేయించు మహాతల్లీ! సంసారము చంచలము, క్షణసుందరము. ఆది అపార మైనా దీన దయ దీనిసారము. గుణశాలి ఎక్కడైనా జీవిస్తాడు? కడుపునిండా తిన్నవాడికి గారెలు చేదు. శీతబాధ పడేవానికి చందన చర్మ ఎందుకు? రోగిష్టివాళ్ళను ఉద్ధరించుతల్లీ!" మహారాణి రోగులను నీరోగులను

వేసా నని నల్లికి శివశ్రీహాస చేసి నిజమందిరానికి వెళ్ళింది. రోగులు ఆమెదెంబల వచ్చాడు. రాణి వాళ్ళకు వైద్యము చేయించింది. నగరనారీ ముఖము లేదుభర్తలను ప్రేరేపించి రోగులకు వైద్యము చేయించారు.

రోగులతో పహవాసమువల్ల స్త్రీల చిత్రాలు కామచికారము పెందినవి. చారినాంగశ్శ్యమువల్ల కలిగిన దంతక్షతాదులను రాజప్రభృతులు కూచి సికగితో ఒకరు చెప్పుకొన్నారు. రాజ అంతఃపురానికి వెళ్లి రాణిని ఈభిక్షతములూ దంతక్షతాలూ ఎలా వచ్చినవి? నిజము చెప్పు. చెప్పకపోతే ప్రమాదము" అని స్నేహమూ భయమూ ప్రకటిస్తూ అడిగినారు. రాజవత్ని కృత్రిమంగా "చెప్పరానిదయినా ఒక ఆశ్చర్యాన్ని చెపుతాను. ఈవదల ఉన్న గోడలోనుంచి రాత్రులు చక్రగదాధరుడు బైటికి వచ్చి నాతోడిండి తెల్లనారుజామున గోడలో అంతర్ధానము జరుపుకున్నాడు. అనూర్యంపశ్య నైన నన్ను ఈ పురుషుడు ఇలా చేస్తున్నాడు. అందువల్ల నాకీరముమీదనభిక్షతాలూ, దంతక్షతాట్లూ వచ్చినవి" అని విచారము అభినయిస్తూ అన్నది. అది విని ఆమూర్ఖ మహానాజ విష్ణుమాయ కాబో అని నమ్మి తన మంత్రులకు సంగతి యావత్తూ చెప్పివేసినాడు. అమాత్యులంతా అతని మాటలు నమ్మినారు. యక్షుడు "కులటలు భర్తల్ని మోసంపెట్టాడు. అలాగే నీవూ నన్ను వంచించలేవు" అని భయపెట్టినాడు.

ఆ విషయ మంతా వృక్షమూలమున ఉన్న సన్యాసి విని అంజలి ఘటించి యక్షునితో "భగవాన్, ఇక్కడ ఆశ్రమవాటికలో నీమాటలు విన్నాను. ఆదోషాన్ని క్షమించు" అని విన్నవించినాడు. సన్యాసి సత్యవాక్యానికి సంతుష్టుడై యక్షుడు "వరము కోరుకో" అనగా భిక్షువు "నీభార్యమీద కోపము మాను. ఇదే వరము" అని కోరినాడు. యక్షుడు అందుకు అంగీకరించి సన్యాసిని మరోవరము కోరుకో" మనగా పరివ్రాజకుడు "ఇది మొదలు నన్ను మీరు కుమారునిగా చూచుకొనండి. ఇదే

నాఅభీష్టము” అనగా యక్షదంపతులు ప్రత్యక్షమై సరే అని చెప్పి “కుమారా! మా అనుగ్రహము వల్ల నీకు కష్టాలు కలగవు. జగడములో, ద్యౌతములో, వాదములో జయశీలుడవు అవుతావు” అని పరమిచ్చి అంతర్ధాన మయినారు. భిక్షువు యక్షునికి నమస్కరించి తరుమూలమున ఆరాత్రి గడిపి మర్నాడు పాటలీపుత్రములో రాజధానమునకు వెళ్ళి పండితులను వాదములో యక్షానుగ్రహమువల్ల జయించినాడు. ఆభిక్షువు రాజసన్నిధిలో పండితులలో “గోడలోనుంచి చక్రగదాధరుడు ఉద్భవించి నన్ను గోళ్యతోదంతాలతో నొక్కి అనుభవించి మళ్ళా గోడలో లయిస్తున్నాడు. దీని సారాంశము చెప్పండి” అని అన్నాడు. పండితులు పరమార్థము ఎరగక మొహమొహాలూ చూచుకొని నోరెత్తలేదు. రాజు “నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు నీవే సమాధానము చెప్పాలి” అనగా భిక్షువు రాజమహిషీవృత్తాంతము విశదముగా చెప్పినాడు. రాజు స్త్రీవృత్తాంతము మాని అర్ధరాజ్యము యతికి దానము చేస్తానన్నాడు. యతి స్వదేశాభిలాషవల్ల రాజ్యము స్వీకరించక రత్నరాశిని గ్రహించి కాశ్మీర దేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఈవిషయాన్ని ముసంద్రుడు శిష్యునివల్ల విని విస్మయపోయి అదృశ్యపడ్డాడు.

గోముఖుడు సరవాహనదత్తునకు మరొక కథ చెబుతున్నాడు.

ఏ కా ద శ మా రి ణి క థ

మాళవ దేశములో ఒక గ్రామములో ఒక కుటుంబీకునికి ముగ్గురు కుమార్తెలు, ఒక్కతే కుమార్తె కలిగినారు. కుమారి పుట్టడముతో టే తల్లి కాలము చేసింది. మరికొంతకాలానికి ఇద్దరుకొమార్తెలు చనిపోయినారు. తండ్రి కుమార్తెకు త్రిమారిక అని అర్ధనంతముగా నామకరణము చేసినాడు. అర్ధకుమార్తెకు వయసు రాగా తండ్రి పిల్లను ధరికునికిచ్చి

ముడిపెట్టినాడు. కొన్నాళ్ళపాటు త్రిమారిక కాపరము చేయగా దాని భర్త గతించినాడు. ఆచంచల మారుమనువు చేసుకొన్నది. దాని రెండోభర్తకూడా లోకాంతరానికి వేంచేసినాడు. పడుచుదనములో మిడిసిపడుతూ అత్రిమారిక మరొకణ్ణి పెళ్ళాడగా అతడూ చనిపోయినాడు. ఈవరసతప్పకుండా పది పెళ్ళిళ్ళు చేసుకోగా పదిమందిభర్తలూ పరలోకానికి ప్రయాణము చేసినారు. త్రిమారికకు పేరు మారి దళమారిక అనే పేరు అన్వర్థముగా వచ్చినది. తండ్రి కుమార్తె ధోరణి చూచి పెళ్ళిచేసుకోవ ద్దన్నాడు. దళమారిక మళ్ళీ పెళ్ళాడవలె ననే సంకల్పించింది. తండ్రిమాట కొట్టివెయ్యలేక ఊరుకొన్నది. ఇలా ఉండగా ఒక అందగాడు ప్రయాణముచేస్తూ దళకుమారిక ఇంటికి బసకు వచ్చాడు. ఒకరినొకరు చూచుకొన్నారు. మనసులు కలిసినవి. ఆమె సిగ్గువిడిచి తండ్రితో “నాన్నా, ఆబాటసారిని పెళ్ళాడనా? అతడుకూడా నాపూర్వ పతులవలెనే చనిపోతే నేను పాతివ్రత్యము అవలంబిస్తాను” అన్నది. ఆగృహస్థు కుమార్తెమాటలు విని “అమ్మాయి ఇప్పటికే పదిమంది సీచేతిమీదుగా వెళ్ళిపోయినారు. ఇతనూ అలాగే చనిపోతే అంతా మనసుచూచి నవ్వుతారు. నలుగురిలో తలెత్తుకోలేము తల్లీ!” అని హితము ఉపదేశించినాడు. ఆబాటసారి సిగ్గువిడిచి నాకూ పదిమంది భార్యలు గతించారు. మేమిద్దరమూ సమానుల మన్నమాట” అనగా వారు ఆశ్చర్య పడ్డారు. చుట్టవక్కాలూ ఇరుగుపొరుగు అంగీకరించగా, దళమారిక అతనిని పెళ్ళిచేసుకొన్నది. ఆ కొత్తపెళ్ళికొడుకు శీతజ్వరముతో తీసుకొని తీసుకొని చనిపోయినాడు. దళమారిక ఏకాదళ మారిణి అయి గంగాతీరానికి వెళ్ళి తపోనిష్ఠలో ఉన్నది.

గోముఖుడు చెప్పిన ఈకథ విని నరవాహనుడు సంతోషించినాడు. గోముఖుడు కొత్తకథ ఎత్తుకొన్నాడు.

ఒకపల్లెలో దరిద్రునికి ఎద్దుమాత్రమే ఉండగా, తిండిలేక కటుంబము

అగచాల్ల పాలపుతూ ఉండగా అతడు వింధ్యవాసినిదేవిదగ్గర దర్శాన నముమీద కూర్చుని తపస్సు చేశాడు. అర్ధాసక్తితో తపస్సు చేయ డమువల్ల దేవి అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి “వత్సా, లే! ఎప్పుడూ ఎద్దు సీఆస్తిగా ఉంటుంది. దాన్ని అమ్ముకొని జీవయాత్ర చెయ్యి” అని చెప్పింది. మేలుకొని అతడు ఉదయాన కొంచెము పారణచేసి గృహోన్నతులు డయినాడు. ఆచేతకానివాడు ఎద్దును అమ్మి జీవించలేనని అమ్మలేకపోతున్నాడు. ఒకమిత్రుడు “ఒరే, తిండిలేక ఎండి పోతున్నావు. స్వప్నములో నీకు దేవి కనపడి ఎద్దును అమ్మి జీవించ మన్నది. అది గ్రహించకుండా ఉన్నావేమి? దేవతానుగ్రహము వల్ల నీవు ఒక ఎద్దును అమ్మితే మరొకవృషభము రావచ్చును” అని సలహా చెప్పినాడు. ఆప్తవాక్యము విని అతడు అలాగే ఎద్దును అమ్మి సిరిసంప దలు నుఖిభోగాలు అనుభవించినాడు. నత్త్వవంతుణ్ణి సిరిసంపదలు ఆశ్రయిస్తవి. నీరసుడు నిత్యదరిద్రుడు.

దక్షిణా పథములో ఒక రాజ్యములో పరులను మోసము చేసి జీవించే ఒకవంచకుడు దురాశతో “ఆహారమాత్రానికి ఈధూర్తవ్యా పార మెందుకు? ఉన్నన్నాల్నూ కాలిమీద కాలు వేసుకొని కడు పులో చల్ల కదలకుండా జీవించే నిమిత్తము బాగా ధనార్జన చేయాలి” అని ఆలోచించి గొప్పవర్తకునివేషము వేసి రాజు మొగసాలకు వెళ్ళి ప్రతీహారునిద్వారా లోపలికి మనవి పంపి రాజుకు కానుక అర్పించి “దేవా, తమతో ఏకాంతమున ఒకటి మనవి చెయ్యాలి” అని కోరగా మహారాజు అతనివేషభావలు చూచి ఎవడో గొప్పవాడని భ్రమ పడ్డాడు. ఆధూర్తుడు రాజుతో “దేవా! ప్రతీరోజూ కొలువులో కొంతసేపు అందరి నమస్కములో నాతో మీరు సంభాషించవలె. అందుకోసము మీకు రోజుకు ఏడు వందల బంగారుటంకాలు కానుక ఇస్తాను” అని విన్నవించుకొన్నాడు. “ఏడువందల టంకాలు శ్రమపడ

కుండా కోశాగారములోకి వస్తూ ఉంటే ఎందుకు పోగొట్టాలి” అని రాజు ఆలోచించి ధూర్తునితో సంభాషించడానికి అంగీకరించినాడు. అప్పటినుంచీ దినదినమూ రాజు బంగారము పుచ్చుకొంటున్నాడు. లోకాలు ధూర్తుణ్ణి మంత్రిగా తలచినారు. కొంతకాలము గడచిన తరువాత సభలో ఒక అధికారముఖము చూచి ధూర్తుడు సాభిప్రాయముగా మహారాజుతో సంభాషిస్తూ ఉన్నాడు. గోష్ఠి ముగిసినతర్వాత అధికారి ధూర్తునితో “నాసంగతి నీవు రాజుతో ఏమని చెప్పావు?” అని అడిగినాడు. అతడు “నీవు రాజ్యాన్ని అవహరించ దలచినట్టు తెలిసి రాజు చాలా కోపంగా ఉన్నాడు. అందుకు నీమొగము చూచాను. నేను ఆయన కోపాటోపాన్ని శాంతింప చేస్తాను.” అని పలికినాడు. అధికారి వంచకుని మాటలు నిజమని నమ్మి ఇంటికి వెళ్ళి భయముతో వెయ్యివరహాలు అతనికి లంచ మిచ్చినాడు. మర్నాడు యథాప్రకారముగ ధూర్తుడు, రాజుతో కొంతసేపు మాటాడి వెళ్ళేటప్పుడు దగ్గరికి వచ్చిన అధికారితో “మిత్రమా యుక్తిపలికి రాజును ప్రసన్నుని చేశావు. బెంగపడకు. ధైర్యముగా ఉండు. ఏఆపద వచ్చినా నిన్ను కాపాడుతాను అని” అప్పటినుంచి అధికారి ధూర్తుణ్ణి నేపిస్తున్నాడు. వంచకుడు సామంతుల దగ్గిరా నేవకులదగ్గిరా రకరకాల మోసాలుచేసి అయిదుకోట్ల ధనము ఆర్జించి, ఒకనాడు ఏకాంతములో “ప్రభూ! ప్రతిదినమూ నీకు ఏడువందల బంగారుటంకాలు ఇస్తూ నేను అయిదుకోట్లు ఆర్జించినాను. ఇవిగో తీసుకో” అని ఆసామ్ము రాజు ముందు పెట్టినాడు. రాజు సగభాగము తీసుకొని మిగతాసామ్ము అతనికి ఇచ్చి అతనినే ఆమాత్యుని చేసినాడు. వంచకుడు సిరిసంపదలు అనుభవిస్తున్నాడు. నయ్యి తవ్వేవాడికి ధనరాశి దొరికినట్టు ప్రాజ్ఞుడు విశేష పాపము చెయ్యకుండా ధనము ఆర్జిస్తాడు.

గోముఖుడు మరొక కథ యువరాజుకు చెప్పసాగినాడు.

హేమప్రభా లక్ష్మీసేనుల కథ

రత్నాకరనగరాన్ని అరిలోకభయంకరు డైనబుద్ధిప్రభ మహీ పాలుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతని కుమార్తె హేమప్రభ శాపము వల్ల విద్యాధరలోకభ్రష్టయై బుద్ధిప్రభుని మందిరములో జన్మించింది. భూలోకములో ఆమె విద్యాధరి కనుక ఆకాశగమనము అలవాటై ఆ అలవాటుకు బదులు ఎప్పుడూ ఉయ్యాల ఊగుతూ ఉంటుంది. “అమ్మాయి! కింద పడతావు! ఊగవద్దని రాజు నిషేధించినా హేమ ప్రభ ఆయనమాట తోసివేసింది. వెంటనే తండ్రి కుమార్తెదవడమీద లెంపకాయ కొట్టినాడు. అంతమాత్రానికే హేమప్రభకు రోషమువచ్చి వన విహారార్థము అనేమిష పెట్టి ఉద్యానవనికి వెళ్ళింది. అక్కడ పరిజనులు మధుపానమువల్ల మత్తులై ఉండగా ఆరాజకన్య చెట్లగుబు రులమాటున తప్పించుకొని పోయి కారడవిలో పర్లశాల ఏర్పాటు చేసుకొని కండమూలాదులు తింటూ మహేశ్వరుణ్ణిగూర్చి తపస్సు చేస్తున్నది. తండ్రి కుమార్తెకోసము వెలికి వెలికి మహారణ్యములో తపస్సులో ఉన్న హేమప్రభను చూచినాడు. తండ్రిని చూచి తనయ లేచి ప్రణామము చేయగా, అతడు కన్యనుబట్టో కూర్చోబెట్టుకొన్నాడు. చిరకాలానికి ఒకరు ఒకరిని చూచుకొని, అడవిలో జంతువులుకూడా ఏడ్చేటట్టు దుఃఖించినారు. కొంతసేపటికి రాజు హేమప్రభను ఓదార్చి “అమ్మాయి! రాజ్యలక్ష్మిని వదలి వనవాస మెందుకమ్మా? మీ అమ్మదగ్గరికి రా తల్లీ!” అని పిలిచినాడు. రాజకన్య తండ్రితో “నాయనా, దైవము నన్నిలా చేశాడు. నేనేమీ చెయ్యలేను. అరణ్య వాసనుఖాన్ని వదిలి నగరవాసము చెయ్యలేను” అన్నది. తండ్రి ఎన్ని విధాల చెప్పినా కుమార్తె విసలేదు. అప్పు డారాజు హేమప్రభ కోసము వనములో నివాసమందిరాన్ని కట్టించి అతిథి పూజార్థము

కావలసిన సామగ్రిని పంపుతూ ఉన్నాడు. హేమప్రభ ఆవస్తువులతో అతిథి పూజ చేస్తున్నది. తానుఫలహారము చేస్తున్నది.

ఇలా ఉండగా హేమప్రభ ఆశ్రమానికి కుమారబ్రహ్మచారిణి కాగా ఆమె సత్కారములు యథావిధిగా జరిగినవి. హేమప్రభ తాపసిని “అమ్మా, నీవు నన్యసింఛా వెండుకు? కారణము చెప్పవా?” అని అడగగా ఆబ్రహ్మచారిణి “నేను కన్యగా మాతండ్రిదగ్గర ఉన్నప్పుడు ఒకనాడు ఆయన కాళ్ళు పట్టమన్నాడు. నేను పాదసంవాహనము చేస్తూ ఉండగా మత్తు వచ్చి తూలితే నిద్రపోతున్నావా? అంటూ నన్ను తన్నినాడు. అందుకు కోపగించి నేను ఇల్లు విడిచి నన్యాసాశ్రమము స్వీకరించాను” అని చెప్పింది. ఈసంగతివిని హేమప్రభ సన్యాసినిని సమానశీలగా గ్రహించి తన సంగతి ఆతాపసికి తెలియజెప్పింది. ఉభయులూ వనవాస సఖులుగా ఉన్నారు.

ఒకనాడు రాజకన్య పరివ్రాజికతో “చెలీ! గడిచినరాత్రి కలలో పెద్ద నదిని దాటి శీతాచలము అధిరోహించి అర్ధనారీశ్వరుణ్ణి చూచి ఆపర మేశ్వరుని సమక్షములో ఒక సుందరుడు వీణ వాయిస్తూ ఉండగా చూచి నీతోకూడ ఆకాశానికి ఎగిరినాను. ఇలా కల వచ్చి మెళుకువ వచ్చింది. తెల్లవారింది” అని చెప్పింది. తాపసి హేమప్రభ చెప్పిన స్వప్నవృత్తాంతాన్ని విని “కల్యాణీ! శాపవశాన నీవు ఈలోకాన జన్మించావు. ఈస్వప్నము నీశాపముక్తిని తెలియజేస్తున్నది” అన్నది. రాజకన్య సఖివచనానికి సంతోషించింది. జగజ్జ్యోతి అయిన సూర్యుడు ఉదయాచలశిఖరాన్ని అలంకరించగా ఒకరాజపుత్రుడు అశ్వము దిగి వచ్చి తాపసీవేషములో ఉన్న హేమప్రభను చూచి నమస్కరించినాడు. హేమప్రభ అతనికి అతిథి పూజ చేసి ఉచితాసనము ఇచ్చి అతడు అసీనుడు కాగా అతని వృత్తాంతము కుతూహలముతో అడిగింది.

రాజపుత్రుడు ఇలా చెప్పినాడు. “కల్యాణీ! ప్రతాపనేనుడనే

సార్థకనాముడు పుత్రులకై శివపూజ చేయగా మహేశ్వరుడు ఆయనకు సాక్షాత్కరించి “రాజా! శాపగ్రస్తు డయిన విద్యాధరుడు నీకు పుత్రుడై పుట్టి శాపమోచనము అయినతరువాత విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళుతాడు. రెండోకుమారుడు కులదీపకుడు అవుతాడు” అంటూ వరమిచ్చినాడు. రాజు సంతోషాంతరంగుడై యథావిధిగా పారణచేసినాడు. కొంతకాలానికి లక్ష్మీనేను శూరసేనులు అనే కుమాభ్యు పుట్టినారు. నేను నేటికై వచ్చిన లక్ష్మీనేనుణ్ణి”

హేమప్రభ తన సంగతి అతనికి చెప్పి జాతిస్మరణ కలదై అతనితో “మహాత్మా! నీదర్శనమువల్ల నాకు జాతిస్మరణ కలిగింది. నేను విద్యాధరిని. శాపమువల్ల ఈలోకములో పుట్టినాను. ఈమె నాచెలి, నీవు నాప్రియుడవు. నీఅమాత్యుడు నాసఖికి ప్రియుడు. మా ఇద్దరి శాపాలూ క్షీణించినవి. మనందరికీ విద్యాధరలోకములో మళ్ళీ సమాగమము సంప్రాప్త మవుతుంది” అని హేమప్రభ చెప్పి సఖితో దివ్యరూపముతో గగనమార్గాన నిజలోకానికి వెళ్ళిపోయింది.

లక్ష్మీనేనుడు తెల్లపోయి చూస్తూ ఉండగా అతని మంత్రి కూడా వచ్చినాడు. అతడు అమాత్యునితో జరిగిన దంతా చెబుతూ ఉండగా బుద్ధిప్రభ మహారాజు కుమార్తెకై అన్వేషిస్తూ ఆక్కడికి వచ్చినాడు. కుమారి కనపడకపోవడమువల్ల రాజు లక్ష్మీనేనుణ్ణి అడిగినాడు. రాజు పుత్రుడు జరిగిన దంతా అతనికి చెప్పినాడు. బుద్ధిప్రభుడు దుఃఖిస్తూ ఉండగా లక్ష్మీనేనుడికి శాపావసానము కలిగింది. వెంటనే అతడూ మంత్రి విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళిపోయినారు. లక్ష్మీనేనుడు హేమప్రభను వివాహమాడి భూలోకానికి వచ్చి బుద్ధిప్రభుణ్ణి దర్శించినాడు. అల్లుడు మామ దగ్గర సెలవు తీసుకొని తన నగరానికి వెళ్ళి జనకుడైన ప్రతాపసేనునికి తన సంగతి యావత్తూ చెప్పినాడు. లక్ష్మీనేనుడు తన రాజ్యమును తమ్ముడు శూరసేనునికి అప్పగించి విద్యాధరలోకానికి

వెళ్ళిపోయినాడు. లక్ష్మీనేనుడు హేమప్రభతో విద్యాధరైశ్వర్యాన్ని అనుభవించినాడు. ఇలా నరవాహనదత్తుడు గోమూలనిచ్చల్ల చిత్ర విచిత్ర కథలను వింటూ శక్తియశను వివాహము చేసుకోవలె నని ఉత్కంఠతో ఉన్నప్పటికీ ఆరాత్రి క్షణముగా గడపినాడు.

ఇలా ఆరాజపుత్రుడు దినములు లెక్కపెట్టుకొంటూ ఉండగా ఒక సారి ఆకాశమునుంచి విద్యాధరబలము వచ్చింది. విద్యాధరప్రభువు స్ఫటికయశుడు తనకుమార్తె శక్తియశను నరవాహనునికి సమ్మించడానికి వస్తున్నాడు. నరవాహనదత్తుడు మామగారికి అతిథిసత్కారాలు ఆచరించినాడు. విద్యాధరరాజేంద్రుడు తాను వచ్చిన కార్యము అతనికి తెలియజెప్పి, నిజశక్తిప్రభావమువల్ల నిమేషకాలములో వివాహ సన్నాహము చేయించినాడు. మామ అల్లుణ్ణి రత్నాధరణాలతో అలంకరించి తనకుమార్తె శక్తియశను ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. నరవాహనదత్తుని విద్యాధర రాజపుత్రి శక్తియశ పరిణయమాడి సూర్యాలోకము పొందిన నళినివలె శోభతో ప్రకాశించింది. మామ స్ఫటికయశుడు నిజనగరికి వెళ్ళినాడు. శక్తియశ వదనపద్మమునకు నరవాహనదత్తుడు మత్తమధువమై సుఖముగా ఉంటున్నాడు.

వే లా ల ం బ క ము .

త ర ం గ ము : ౬౭

నమ తాశేష విఘ్నాఘ

వారణం వారణాననమ్

కారణం సర్వసిద్ధినాం

దురితార్ణవ తారణమ్.

నరవాహన దత్తుడు శక్తియశ, మదనమంచుక మొదలైన ప్రియు

రాళ్ళతో మిత్రులతో కాలక్షేపము చేస్తూ కాశాంబీనగరములో వత్స రాజు దగ్గర ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు సరవాహన దత్తుడు ఉద్యానములో ఉన్నప్పుడు పర దేశీయులు ఇద్దరు సోదరులువచ్చి అతిథి సత్కారాలు పొంది తమ వృత్తాంతము నివేదించినారు. దేవా, వైశాఖపుర పాలకులము రాజపుత్రులము, సవతికుమారులము. నన్ను రుచిరదేవుడనీ ఇతన్ని పోతకుడు అనీ అంటారు. నాదగ్గర జవళిల అనే పిడివనుగు ఇతనిదగ్గర వేగముగా వెళ్లే రెండుగుర్రాలూ ఉన్నవి. వీటి విషయములో మాకు తగాదా వచ్చింది. నా పిడివనుగ ఎక్కువని నావాదము నాజోడుగుర్రాలు వేగంగా పోతవని ఇతని పట్టు. నిజానిజాలు స్వామీమీకు తెలియాలి. దేవా, మీరు మామందిరానికి దయచేసి ఈపరీక్ష చేసి యధార్థము చెప్పండి. దూర దేశమునుంచి యాచకులమై వచ్చాము. అర్థిజనులకోరిక తీర్చవేసుతున్నాము.” అని రుచిరదేవుడు ప్రార్థించగా సరవాహనదత్తుడు అందుకు అంగీకరించి రుచిరదేవుడు తెప్పించిన రథాన్ని ఎక్కి వాళ్ళతో వైశాఖపురము వెళ్ళినాడు. పురనారీ మణులు సరవాహనదత్తుని నుందరాకారము చూచి అపరమన్నధుడని వర్ణించడము మొదలుపెట్టినారు. మార్గములో సరవాహనుడు అలిసినా మన్నధుని దేవాలయము కనపడడమువల్ల శ్రమమరిచి మన్నధునికి సమస్కరించి విశ్రమించినాడు. అతడు రుచిరదేవుని మందిరానికి వెళ్లి అతనివల్ల అతిథిసత్కారములు పొంది ఉత్తమ గజాశ్వములతో ఉన్న అతని గృహముచూచి చాలా సంతోషించినాడు. అక్కడ అతడు రుచిరుని చెల్లెలిని లోకసుందరిని వీక్షించగా అతని మనసు ఆమె రూపమునే ధరించింది. సరవాహనదత్తుడు సవవధువు అయిన శక్తియశను విడిచి ప్రవాసములో ఉన్నప్పటికీ విరహాన్ని తలచకుండా ఉన్నాడు. ఆకన్య నిజ దృష్టిమాలికతో స్వయంవరము చేసింది. రాత్రి సరవాహనుడు జయేంద్రసేన అనే ఆకాంతను తలపోస్తూ గడిపినాడు.

మర్నాడు వాయువేగముతో వెళ్ళే జోడుగుర్రాలను పోతకుడు తీసుకొని రాగా అతడు రుదీర దేవుని పిడివనుగను ఎక్కి అశ్వాలను జయించినాడు. నరవాహనుడు అభ్యంతరమందిరములో ఉండగా వత్సేశుడు పంపిన దూత వచ్చి “స్వామిన్! మీరిక్కడికి వచ్చింది మీతండ్రిగారికి తెలియక నన్ను వెతకమన్నారు. చెప్పకుండా ఇంతదూరము ఉద్యాన వనమునుండి వెళ్ళినారట. మాఅందరికీ దిగులుగా ఉంది. మీరు వెళ్ళి పోవడము” అని చెప్పినాడు. నరవాహనదత్తుడు ప్రియాసమాగమానికి పట్టిపోయినచో ఆందోళిత మనస్కుడు అయినాడు.

ఆసమయములో అక్కడికి ఒకపణిక్కుచూరుకు వచ్చి ఆనంద కందళిత హృదయుడై దూరమునుంచి నరవాహదత్తునికి నమస్కరించి “నీరాగ్రేసరా, విజయభవ నవమన్మథా! భవిష్యద్విద్యాధర చక్రవర్తి! మానసము హరించినావు! శత్రువులకుభీతి కలిగిస్తున్నావు. ప్రభూ! శీఘ్రమే బలివిజయముచేసి ఆకాశము ఆక్రమించే అఖండ గుణశాలిని; నిన్ను దేవతలు చూస్తారు” అని ప్రస్తుతించి, యువరాజువల్ల సత్కారముబొంది స్వప్నవృత్తాంతము ఇలా మనవిచేసినాడు.

భూదేవీ శిరోమణి అనతగిన లంపానగరములో కుసుమసారుడు అనే వర్తకునికి శివానుగ్రహమువల్ల నేను చంద్రసారు డనే నామముతో జన్మించినాను. నేను హితులతో నేను ఉత్సవాన్ని చూచే నిమిత్తము పట్టణానికి వెళ్ళి అక్కడ అర్ధికోటకి దాసమిచ్చే మహాదాతలను చూచి నాను. నాకు ఆధనసంచయాన్ని చూడగా ధనార్జనమీద మనసు కలిగింది. ద్వీపాలన్నీ తిరగవలె నని నవరత్నరాసులతో నిండిన నావ ఎక్కినాను. గాలి అనుకూలముగా ఉండగా నానావ ఒకలంకను చేరింది. అక్కడ నేను గుట్టుగా రత్నవ్యాపారము చేస్తున్నాను. ఆరాజు అర్ధలోభమువల్ల నన్ను దోచి చెరలో పెట్టినాడు. ఆకారాగారములో నేను దుష్టుల సాంగత్యముతో కొన్నాళ్ళపాటు ఉండగా మా

వంశమర్యాదలు ఎరిగిన మహీధరు డనే వ్యాపారి నాసంగతి రాజుతో “దేవా, లంపానగరవాసి యీషణిక్పుత్రుడు దోషము చేయలేదు. పాపము, ఇతన్ని ఖైదులోపెట్టినారే” అని పలికినాడు. రాజు నన్ను విడిపించి గౌరవించినాడు. అక్కడ నాకు రాజాశ్రయము, మిత్రసహాయము లభించగా చాలాకాలము సుఖంగా వ్యాపారము చేశాను. ఒకనాడు వనయాత్రానందర్థములో ఒక వైశ్యపుత్రిని కందర్ప దర్పసాగరలహరి వలె ఉన్నదానిని చూచి మనసు తగులగా దాని తండ్రిదరిచేరి ఆకస్యము ఇవ్వమని కోరినాను. ఆవైశ్యుడు కొంతసేపు ఆలోచించి “స్వయంగా నేను ఇవ్వను. అందుకు కారణము లేకపోలేదు. ఈకన్యను సింహళ ద్వీపానికి తాతగారింటికి పంపుతాను. నీవు అక్కడికి వెళ్లి ఈకన్యను పెళ్ళాడు. నీకు కన్యాలాభము కలిగే రీతిగా సందేశము పంపుతాను” అనిపలికి గౌరవించి పంపినాడు. మర్నాడు వైశ్యుడు కుమారిని ఓడలో ఎక్కించి సముద్రముమీద సింహళదేశానికి పంపినాడు. నేనుకూడా లంకకు పోవ యత్నించగా ఆసింహళములో పిడుగుకన్న భయంకరవార్త వీటయలుదేరింది. “శిఖరునికుమార్తె ఎక్కిపోతున్న ఓడ సముద్రములో మునిగింది. ఒక్కప్రాణి కూడా బతికి బయట పడలేదని తెలిసింది. ఆకబురుచిని దిగులుపడి నేను విచారములో కుంగిపోగా కొందరు పెద్దలు నన్ను ఓదార్చగా సమాధానపడి సింహళానికి వెళ్ళి సంతర్పించాను. నావ నెక్కి కొంతమేర ప్రయాణము సాగించగా ప్రతికూల దైవమువలె గాడువు చెలరేగింది. నావ పగిలిపోయింది. నాసొమ్ము పోయింది, పరివారజనము నీళ్ళపా లయినారు: నేను సముద్రములో పడిపోయినాను. విధివశాన కొయ్య చేతికిదిక్కింది. దైవము అనుకూలమై చాచినబాహువుపంటి ఆకొయ్యపట్టుకొని సముద్రతీరము చేరినాను. వేలా ప్రదేశములో తిరుగుతూ ఉండగా దైవవశాన బంగారుకడ్డీ దొరికింది. అది పుచ్చుకొని యెంతసే ఉన్న పల్లెటూరికి వెళ్లి దాన్ని విక్రయించి

సాముచేసి రెండు తాపితాలు కొని భోజనాదికము ముగించి, ప్రయాణపు బడలిక తీర్చుకొని కొంతనేపటికి ప్రియా వియోగము సహించలేక కాలుకాలిన పిల్లివలె ఇటూ అటూ తిరుగుతూ సైకతలింగములున్న ప్రదేశము చూశాను. మునివేషధారిణి అయిన యువతి ఈశ్వరాభిషేకము చేస్తున్నది. ఆకన్యను “ఆశ్చర్యము! ఈయువతి నాప్రియురాలివలె ఉన్నది! ఆమెకాబోలు! అటువంటి భాగ్యము నానొసటవ్రాయలేదు. అనుకొంటూ ఉండగా చప్పున నా వలకన్ను అదిరింది. “తన్వీ! ప్రాసాదముల మీద నివసించవలసినదానవు ఇక్కడ ఉన్నావేమీ!” అని నేను ఆకన్యను అడిగినాను. ఆమె ఏమీ అనలేదు. శపిస్తుండేమో అని హదిలిపోయినాను. చెట్లుగుంపులో సక్కి ఆమెను తనివితీర వీక్షిస్తున్నాను. ఆయువతి లింగాభిషేకము సమాప్తి చేసి నాకేసి చూసి అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది. ఆనుందరి నాచూపుమేర దాటి వెళ్ళగా అలముతున్న చీకట్లవైపు చూస్తూ ఆరాత్రి చక్రవాకమువలె తపించాను.

ఆక్షణములో ఆతర్కితోపనత, ఆబాల్యబ్రహ్మచారిణి, జ్ఞానస్వరూపిణి అయిన మతంగమహామునీంద్రుని యమున అనేకన్య నాకు గోచరించింది. ఆమె ఇలా అన్నది: “చంద్రసారా! మనస్సు చిక్కబట్టి ద్వీపాంతరములో శిఖరసంజ్ఞకుడు అనేవర్తకునికి చక్కనికుమారి జన్మించింది. ఆకన్య పుట్టగానే జనరక్షితుడు అనే జ్ఞాని ఆయనతో “శిఖరకా! ఈకన్య అన్యమాత్మక. దీన్ని నీవు స్వయంగా కన్యాదానము చేయకూడదు. అన్యహస్తముచేత దానముచేయించు” అని ఆదేశించినాడు. శిఖరకుడు నీవు కోరినకన్యను ఇప్పించదలచి, ఆమెను మూతమువూని దగ్గికి సింహళము పంపినాడు. ఆమె ఎక్కిననావ పగిలి అందరూ సముద్రములో మునిగినారు. ఆకన్య దైవానుకూలమువల్ల సముద్రతీరము చేరింది. ఆసమయములో నాతండ్రి మతంగుడు శిష్యబృందముతో సముద్రస్నానానికి వెళ్ళి ఆకన్యను చూచి దయదలచి ఆశ్రమానికి తెచ్చి

“యమునా! ఈపిల్లను జాగ్రత్తగా చూడు” అని నాకు అప్పజెప్పినాడు. సముద్రవేలాతటమునుంచి తెచ్చిన కన్య కనుక వేల అని ఆమెకు పేరు వచ్చింది. ఆపిల్లమీద నాపంచప్రాణాలూ ఉంటవి. బ్రహ్మచర్యములో ఉన్నా నన్ను సంసారము బాధిస్తున్నది. వేల సీపూర్వజన్మపత్నిగా నేను దివ్యజ్ఞానమువల్ల గ్రహించి నీదగ్గిరికి వచ్చాను. ఈకన్యను స్వీకరించు. మీరు అనుభవిస్తున్న కష్టాలు గట్టెక్కుతువి” అకాలవృష్టివంటి ఆమె మాటలు నాబాధపోగొట్టినవి. నేను మున్యాశ్రమము చేరగా, యమునాదేవిప్రేరణవల్ల ముసీంద్రుడు వేలాదేవిని నాకిచ్చి పెళ్ళిచేసినాడు.

వేలతో కొంతకాలము నుఖముగా ఉంటూ ఒకసారి ప్రియురాలితో కలిసి యెరువులో జలక్రీడలు చేస్తూ మతంగమహర్షిమీద సీళ్ళు చల్లినాము. అప్పుడా ముసీంద్రుడు కోపముతో సీకు ప్రియావియోగము కలుగుగాక అని శాపము ఇచ్చినాడు. వేల దీనముగా మహర్షిపాదాల మీద వాలగా అతడు “చంద్రసాదుడా! విద్యాధరచక్రవర్తి అయిన సరవాహనదత్తుడు గజవేగముచేత అశ్వయుగ్మమును గెలువగా సీవు చూడడము సంభవిస్తే సీశాపము తీరిపోతుంది. సీవు ప్రియురాలిని కలుసుకొంటావు” అని అనుగ్రహించి స్నానముచేసి శ్వేతద్వీపానికి గగనమార్గాన వెళ్ళినాడు.

యమున లేత మామిడిమొక్కను నాకిచ్చి శ్వేతద్వీపానికి వెళ్ళి పోయింది. నేను కొన్నాళ్ళు భార్యతో ఉండి వనవాసమువల్ల విసిగి వియోగానికి వెరచి స్వదేశానికి వెళ్ళవలెనని సముద్రతీరానికి వెళ్ళి పడవ చూచి మొదట భార్యను ఎక్కించి నేను ఎక్కడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉండగా మునిశాపమువల్ల గాలి వీచింది. నావ దూరముగా వెళ్ళిపోయింది. ప్రియావియోగమువల్ల నాకు మూర్ఛ వచ్చింది. ఒక ముసీంద్రుడు నాలవస్థ చూచి నన్ను తన ఆశ్రమానికి తీసుకొనిపోయినాడు. నాకు శాపాంతసమయము రాగా అతడు తెలుసుకొని నాకు చెప్పినాడు. నేను

సముద్రప్రయాణము చేసి నావ మునగడమువల్ల తీరము చేరి వర్తక మిత్తునితో కలిసి ప్రియురాలిని అన్వేషిస్తూ అనేక కష్టాలపాలై చివరకు ఈవైశాఖపురానికి వచ్చి నిన్ను చూచాను. అందువల్ల నా శాపము తీరిపోయింది. కొంతసేపటికి నాన్నేహితులైన బేహారులు నాప్రియురాలిని వెతికి తెచ్చి నాకు అప్పగించినారు. నాశాపమోచనకారణము నీవే కనుక నీదర్శనానికి వచ్చాను. నేటికి నాకష్టాలు గట్టెక్కినవి. నేను ప్రియాసహితముగా స్వదేశానికి వెళ్ళులాను.

ఈప్రకారంగా చంద్రసారుడు స్వవిషయము నివేదించి కృతార్థుడై పోయిన తరువాత రుచిర దేవుడు సరవాహనదత్తునికి సవినయముగా తన చెల్లెల్ని జయేంద్రసేనను గజాశ్వయుగ్మసమేతముగా అర్పించినాడు. సరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలిని తీసుకొని రుచిర దేవుణ్ణి వీడ్కొని స్వీయ రాజధానికి కొళాంబీనగరానికి వెళ్ళి మదనమంచుకాది దివ్యకాంతలతో ఇహలోకభోగాలనుభవిస్తూ ఆనందకందళితాంతరంగుడు అవుతున్నాడు.

శ శాంక వ తీ లంబ క ము

త రంగ ము : ౬౮

అవ్యా ద్యో విఘ్నవిధ్వంస

కీర్తిస్తమ్భ మి వోజ్జిపన్

కరం గణపతిః క్రిడా

లీనభృక్షాక్ష రావలిమ్!

అరాగ మపి రాగాఢ్య

రచనాచతురం పరమ్

హరం నవనవాశ్చర్య

సర్గచిత్రకరం సుమః.

జితం స్మరకర్త ర్యేషు
పాశ్చే వ్యపి పత త్స్విహ
పట్రాదీ న్యపి జాయస్తే
కుణ్డితా న్యేవ తద్భృతాన్.

సరవాహనుడు చాలామంది భార్యలతో ఉన్నప్పటికీ మదనమంచుకాదేవిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమిస్తూ కాశాంబిలో నివసిస్తూ ఉండగా రాత్రి ఎవరో దేవత గగనమార్గానవచ్చి అతన్ని తీసుకొని వెళ్ళినట్టుగా కల వచ్చింది. అతడు మెళుకువ రాగానే తాను శీతాచలసానువున తరుచ్చాయలో గరుడపచ్చల వేదికమీద ఉన్నట్టు తెలుసుకొన్నాడు. ఆదివ్యకన్య తన కాంతిచేత గిరికాననమును ఉజ్వలము చేస్తూ అతని పక్కనే ఉన్నది.

దివ్యకన్య తనను తీసుకొని వచ్చిందని అతడు గ్రహించి ఆమెను చూచినాడు. ఆమె తనకోరిక పైకి చెప్పలేక సిగ్గుపడినది. అతడు దివ్య కన్య మనోభావాన్ని పరీక్షించాలని కపటనిద్ర అభినయించి ధూర్జుడై “సఖీ, మదనమంచుకా! ఎక్కడ ఉన్నావో! నన్ను నీబొహువుల్లో చేర్చుకోవా!” అని పలకరించినాడు. ఆదివ్యకన్య మదనమంచుకా రూపిణిగా మారి సరవాహదత్తుని కాగలించింది. ఆమె సిగ్గు విడిచి నిజ రూపముతో అతనికి కనపడి “ఆర్యపుత్రా, నిన్ను వరించాను. నన్ను పరి గ్రహించు” అన్నది. సరవాహనదత్తుడు గాంధర్వవిధి ప్రకారము దివ్య కన్యను వివాహమాడినాడు. రాత్రి అతడు ప్రియురాలితో గడిపి తెల్ల వారుజామున ఆమె వంశమూ పరువు ప్రతిష్ఠలూ తెలుసుకో దలచి ఒక గాథ ఆరంభించినాడు.

స క్క, పి డి ఏ ను గు క థ

ఒక తపోవనములో బ్రహ్మసిద్ధి అనే మునీశ్వరుని వద్ద ఒక గుహలో వృద్ధ జంబుకము ఉంటున్నది. ఒకరోజు మునురుగా ఉన్నప్పుడు ఆ ఆడ

నక్క అకలితో అడుగుతించి బైట అహారము వెతుక్కుంటూ ఉండగా, అదలి వీనుని నువ్వును విడిచి వాడునివల్ల చొచ్చి తరిమింది. దయా శీతలకృత్యములతో గో మానిచంద్రుడు జంటకాన్ని చూచి రెండు జంతు పులనూ కలికఁ దొంగ. అతడు వెంటనే నక్కను అడవనుగను చేసినాడు. పిడివీనును కొత్తగా వచ్చిన వీనుగును చూచి మరులు కొన్నది. నక్కకు చావు తప్పింది. భరత్కాలములో వీనుగు అడవీనుగుతో కూడా విహరిస్తూ వానికి సహాయము తెచ్చి ఇవ్వవలెనని మడుగులో అడుగు పెట్టగా అడుసులో దిగబడి వజ్రనిర్భిన్నపక్ష మయిన పర్వతమువలె కదలక మెదలక ఉన్నది. వీనుగు కష్టకాలములో ఉండగా నక్క వీనుగు అప్పుడు మరొక వీనుగుతో పెళ్ళిచేయింది. ఈలోగా మడుగులో ఉన్న పిడి వీనుగు భార్య పిడిని వెతుక్కుంటూ విధివశాన అక్కడికే వచ్చింది. భద్రజాతి పిడివీనుగ మడుగులో కూరుకుని ఉండగా భార్య విచారపడి భర్తతో సహగమనము చేసేటందుకు అడుసులోకి చొరవడింది. అప్పుడు బ్రహ్మసిద్ధి మునీంద్రుడు శిష్యునియొక్కచేత వచ్చి వీనుగులబాధ కళ్ళార చూచి వాటికి బలము కలిగేటట్లు చేసి అడుసులో నుంచి బైటికి రప్పించినాడు. ఆనాగదంపతులు చావుతప్పించుకొని వియోగము తీరి సుఖముగా ఉన్నారు. కష్టాలలో ఉన్న పతిని సతి వదిలి వేస్తుందా? శిష్యునియొక్కచేతలోకూడా అటువంటి దాంపత్యము ఉంటుంది. నీడజాతిలో వుట్టిన చంచల స్నేహానికి తగదు.

అ లి త లో చ నా జ న్న గా ధ

అతని కథ ఆకర్షించి ఆమె అతని భావాన్ని గ్రహించి “ఆర్యపుత్రా, నీమనస్సు నాకు బోధపడింది. నేను చెప్పేకథవిను.

నక్కలకాలములో బాహుకత్తి అనే మహారాజు దగ్గర మౌరదత్తుడనే విభుడు యెఱుసాదారుగా ఉన్నాడు. అతని భార్య మహాపత్నివ్రత

వసుమతి. ఆపుణ్యదండతులకు వామదేవుడనే సుపుత్రుడు ఉన్నాడని వాడు. ఆకురవాడు అతిగారాబముతో పెరుగుతూ సమస్తవిద్యలనూ స్వల్ప కాలములో నేర్చి శశిప్రభ అనే పిల్లను వివాహము చేసుకొన్నాడు. కాలక్రమేణ తండ్రి కాలము చేసిన తరువాత తల్లి సహగమనము చేసింది. వామదేవుడు గార్హస్థ్యధర్మమును యథావిధిగా నిర్వర్తనా ఉన్నాడు. దైవవశాన అతనిభార్య వాసిండ్లిదాండు భర్తకు తెలియ కండా యధేచ్ఛగా వ్యభిచరిస్తున్నది. వామదేవుడు రాజధాని వెళ్లి రాజసేవ చేసి తిరిగి రాగా పినతండ్రి అతనితో ఏకాంతముగా “అస్సాయి, మనకొంపలో పెరుప్రతిష్ఠలు మాసిపోయినవిరా! నీభార్య దున్నల కాప రిని తగులుకోగా దిక్కుమాలిన పాపిష్టికళ్ళతో పాపాన్ని చూడవలసి వచ్చింది” అని పలికినాడు. ఆనూటలు విని వామదేవుడు కత్తితెచ్చి పువ్వులతోటలో రాత్రి దాగినాడు. ఆవేళకు అక్కడికి దున్నలవాడు రాగా వామదేవునిభార్య ఆహారము పళ్ళెములో పెట్టుకొని విటుణ్ణి చేరింది. తర్వాత ఇద్దరూ ఏకశయనములో ఉండగా, శబ్దారా చూచి వామదేవుడు కత్తిదూసి మీదికి వచ్చినాడు. భార్య భర్తను తిట్టి దుష్కృత్తిపోయగా వామదేవుడు దున్నపోతుగా మారిరాడు. అతని పూర్వజ్ఞానము మాత్రము పోలేదు. ఆకులట వామదేవుణ్ణి దున్నలతో కలిపి తోలుతూ దుష్టుకర్తతో దున్నలకాపరిచేత చితక కొట్టిస్తున్నది. తరువాత ఆమె పతిని వర్తకునికి విక్రయించింది. ఆబేహరి దున్నరూప ములో ఉన్న వామదేవుణ్ణి తన గ్రామానికి తోలుతూ పోయిన పరుకులు మోయిస్తున్నాడు. వామదేవుడు బరువులు కానాహార కృశించి కల్యామై “నమ్మిన భర్తను బుట్టలో పెట్టినదాన్ని పెట్టుకొని కాపురము చేయడము చంకలో సర్పాన్ని పెట్టుకొన్న వాడివలె ఉంటుంది.” అని ఆలోచించి దుఃఖిస్తూ ఉండగా ఓకసిద్ధురాలు ప్రజ్ఞానిశేషమువల్ల సంగతి యూవల్నా కనిపెట్టి సుంత్రిదీకాలు చుట్టి అతన్ని మనుష్యుని చేసింది.

ఆయోగిని అతన్ని తన ఇంటికి తీసుకుపోయి తన కుమార్తె కాంతిమతి నిచ్చి పెళ్ళిచేసి అతని చేతికి కొన్ని ఆవాలు ఇచ్చి “పిటిని మంత్రించాను; ఈ ఆవాలతో నీ మొదటిభార్యను కొట్టు. అది గోడిగమృగము అవుతుంది.” అని చెప్పింది. వామదేవుడు రెండోభార్యతో, ఆవాలు జాగ్రత చేసి తన ఇంటికి వెళ్ళి దున్నలకాపరిని హతమార్చి ఆ ఆవాలతో మొదటిభార్యను కొట్టి గోడిగ మృగాన్ని చేసి లాయములో (పశువుల శాల) కట్టివేశాడు. అది మొదలు ప్రతిరోజూ అతడు కసితీరే లాగ ఏడుసార్లు ఆగోడిగను బాది తరువాత భోజనము చేస్తానని శపథము పట్టినాడు.

ఒకసారి వామదేవుని ఇంటికి అతిథి వచ్చి విస్తరిముందు కూర్చున్నాడు. అతిథితో భోజనానికి కూర్చున్న వామదేవుడు భార్యగోడిగను కొట్టడము మాట జ్ఞప్తికి వచ్చి చప్పన లేచి పశువులశాలలో ఉన్న గోడిగను ఏడుసార్లు చావగొట్టి భోజనానికి వచ్చినాడు. ఇదంతా చూచి అతిథి ఆశ్చర్యపడి కుతూహలముతో “తిండిమాని పశువులశాలలోకి వెళ్ళావేమి?” అని అడిగినాడు. అతిథికి వామదేవుడు పూర్వవృత్తాంతము సమగ్రంగా తెలియ జెప్పినాడు. అతిథి “ప్రయోజనములేని పగ నీ కేందుకు! నీపశురూపాన్ని పోగొట్టిన నీలత్తగారిని స్మరించి నేపించి ఏదయినా శక్తినిపొందు” అని నలహా ఇచ్చినాడు. వామదేవుడు సంతోషించి అతన్ని సత్కరించి మర్నాడు పంపినాడు. అతడు సిద్ధురాలిని పూజించి ఉపదేశము దీక్షాపూర్వకముగా పొంది భార్యతోకూడా శక్తిని సాధించినాడు. విద్య సిద్ధించగా శక్తి అతనికి కత్తి నిచ్చింది. అతడు కత్తిపుచ్చుకొని భార్యతో అప్పుడే విద్యాధరుడై మలయపర్వత శృంగమున రజతకూటము అనే నగరిని నిర్మించి రాజ్యము చేస్తున్నాడు. అదంతయును లలితలోచన అనే కన్య ఉద్భవించింది. ఆమె విద్యాధర చిత్రపత్ని కాక అపుణ్యురవది అకీరవాణి అన్నది. నేనే లలితలోచనను.

నావిద్యాశక్తివల్ల నిన్ను మలయాచల వివాహము తెచ్చినాను. నిన్ను ప్రేమించినాను.”

సరవాహనుడు ఆమె విద్యాధుని అని గ్రహించి మన్ననచేసి ఆమెతో అక్కడే ఉన్నాడు. వత్సరాజులు రక్షప్రభాదేవి శక్తివల్ల లలిత లోచన జన్మగాధను తెలుసుకొన్నారు.

త ర ం గ ము : ౬౯

లలితలోచనా సరవాహనుల వివాహము

సరవాహనుడు లలితలోచనను వివాహమాడి మలయాచల సాను పులమిద వసంతముతువులో ఆమెతో విహారము చేసినాడు. ఒకసారి ప్రియురాలితో గిరివనీస్థలిలో తిరుగుతూ ఉండగా లలితలోచన అతని కనుచూపుమేర చాటిపోగా, ఆమెకోసము వెతుకుతూ పోయి పోయి రాలినపువ్వులతో చుక్కలవలె నున్న సరోవరమును చూచినాడు. పుష్పాపచయానికి ప్రియురాలు దూరముగా వెళ్ళి వచ్చేలోగా సరవాహ నుడు సరస్సులో స్నానము చేసి దేవతార్చన ముగించి నిర్వర్తించి, చందనతరుచ్ఛాయలో శిలావేదికమీద ఆసీను డైనాడు. అతడు రాజ హంసలనడకలు, కోకిలకుడు లాకల కలకంఠములు, శఫరీవిలాసవీక్షణాలు, తనివీతిర చూచి మదనమంచుకాదేవిని స్మరించి వలపువేడిమివల్ల సామ్య సిల్లినాడు. అప్పుడు విశంగజట నామధేయు డైన మునిచంద్రుడు స్నానా క్తము వచ్చి సరవాహనదత్తుని విరహావస్థనుచూచి జాలిపడి మదన మంచుకా స్పర్శతో సమానములయిన గంధపుతుంపురులను అతనిమీద చల్లినాడు. సరవాహనుడు మూర్ఛతేరి మునిచంద్రునకు నమస్కారము చేసినాడు. విశంగజటుడు యోగదృష్టివల్ల ఇలా అన్నాడు: “కుమారా! నీఅభీష్టము సిద్ధమయి ధైర్యముతో ఉండు. అదే నీకు శ్రేయోదాయకము. అందుకు నిదర్శనమిది:

మృగాంకదత్తుని కథ

(తిలోకాలలో ప్రసిద్ధమైన అయోధ్యప్రభువు అమరదత్త మహారాజుకు అనురక్త సురతప్రభాదేవి అనే పట్టపుదేవేరికి మృగాంకదత్తుడనే సుపుత్రుడు కలిగినాడు. ఆకుమారునికి ప్రచండశక్తి స్థూలబాహువు, విక్రమకేసరి, దృఢముష్టి, మేఘబలుడు, భీమపరాక్రముడు, విమలబుద్ధి, వ్యాఘ్రసేనుడు, గుణాకరుడు విచిత్రకథకుడు అని పదిమంది కులీనులు ప్రాజ్ఞులు ప్రభుహితపరాయణు లయినవాళ్ళు మంత్రులు. మృగాంకదత్తుడు సుఖముగా ఉన్నాడే కాని అనురూప అయినప్రియురాలు లభించలేదు. భీమపరాక్రముడు ఆతనికి ఇలా చెప్పినాడు: “రాత్రి ఒకవిచిత్రము జరిగింది. మేడమీద పరున్నాను. మెళుకువ వచ్చి కళ్ళు తెరిచి చూడగా పిడుగులవంటిగోళ్ళతో సింహము నామీదికి వచ్చింది. నేను సురకత్తిచేత్తో వుచ్చుకొని లేవగానే అది పారిపోతూ ఉంటే, దాన్ని వడిగా నేను తరుచుతూ వెళ్ళాను. ఆసింహము ఏటిదరి చేరి నామీదకి తనపొడవునాకు సాచింది. నేను దానినాలుకనుకోసి పెద్ద ఆనకట్ట వలె ఉన్నదాని జవ్వమీదే ఏరు దాటినాను. వెంటనే ఆసింహము భీకరాకారముతో మనుష్యుడయినది. తాను భేతాళుడ నని చెప్పి నాసాహసానికి అతడు మెచ్చుకొన్నాడు. నేను “నాశౌర్యాన్ని మెచ్చుకొంటే నేనోపంగతి అడుగుతాను. చెప్పు. మాప్రభువు మృగాంకదత్తునకు ప్రియురాలు ఎక్కడ ఉంది?” అని అడగగా భేతాళుడు అన్నాడు: “ఉజ్జయినిలో కర్మనేను డనేరాజుకు శశాంకవతి అనే కుమార్తె ఉన్నది. ఆ అమ్మాయి అందచందాలముందు అపూర్వ సౌందర్యము తీసికట్టు. బ్రహ్మదేవుని సృష్టిలో ఉన్న సాగ సంతా శశాంకవతిలోనే ఉన్నది. ఆకన్య నీరాజుకు భార్య అవుతుంది, అప్పు డతడు భూమండల మంతా జయిస్తాడు” అంటూ అదృశ్యమైనాడు. నేను ఇంటికి వచ్చాను. దేవా ఇది రాత్రి జరిగిన విచిత్రవిషయము!”

మృగాంకదత్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును అమాత్యులకు ఇలా విశద పరుస్తున్నాడు. “మన మందరమూ దట్టంగా ఉన్న అరణ్యములో ప్రవేశించినాము. మార్గాయాసమువల్ల దాహమువేసి మంచినీరుతాగేసమయములో నీళ్ళల్లోనుంచి ఏడుగురు ఆయుధహస్తులు బైటికి వచ్చి మనల్ని ఎదిరించినారు. వాళ్ళనుచూపి నీళ్ళు తాగబోతే వాళ్ళు కనపడ లేదు. ఆసీరూలేదు. కష్టాల్లో మనము ఉండగా వృషభవాహన మెక్కి మహేశ్వ శ్వరుడు వచ్చినాడు. ఆయనకు మనమందరమూ వందనము చేసినాము. పరమశివుడు తనకన్నీటికణాన్ని నేలమీదరాల్చగా అదిమహాసముద్రము అయినది. అందులో ముత్యాలహారము ఉద్భవించింది. నేనుహారాన్ని కంఠసీమలో ధరించి రక్తముతో తడిసిన మనుష్యునిపుర్రెతో సముద్రోదకాన్ని తాగివేసినాను. వెంటనే మెళుకువ వచ్చింది. తెల్లవారింది.”

స్వప్నవృత్తాంతాన్ని విమలబుద్ధి అనే అమాత్యుడు విని “రాజన్! శివానుగ్రహానికి పాత్రుడ వయితే నీవుధన్యుడవు. కలలో ముత్యాల హారము ధరించి సముద్రోదకపానము చేయడము, శశాంకవతిని పొందుతా వనీ భూమండలాన్ని ఏలుతా వనీ ద్యోతకములు; క్లేశము లేకుండా కార్యసిద్ధి కాదు” అని పలికినాడు.

మృగాంకదత్తుడు మంత్రులను హెచ్చరించినాడు: “నాస్వప్నానికి విమలబుద్ధి చెప్పినఫలము, భీమవరాక్రముడు భేతాభునివల్ల తెలుసు కొన్నవృత్తాంతముతో సరిపోతున్నవి. కర్మనేనుడు నేనాబలగర్వితుడు. అతనికుమార్తెను శశాంకవతిని ప్రజ్ఞాబలమువల్ల సంపాదించి తీరాలి. కార్యసిద్ధికి ప్రజ్ఞాబలము కావాలి. అందుకు నిదర్శనము విను :

అ న ం గ లీ లా భ ద్ర బా హు లు

మగధదేశాన్ని భద్రబాహుమహారాజు ఏలుతున్నాడు. అతనికి మంత్రగుప్తుడు అనేప్రజ్ఞాశాలి అయినమంత్రి ఉన్నాడు. రాజు మంత్రిని

వీరిచి ఏకాంతముతో “కాశీరా జయినభర్తవలె నాకు అవంగనీల అనే త్రిలోకసుందరి ఉన్నది. అతన్ని కన్యను ఇమ్మని ప్రార్థించినాడు. అతడు ద్వేషమువల్ల కూతురిని నాకు ఇవ్వలేదు. అరాచకు భద్రదంత మనే వీనుగు ఉండడమువల్ల అతన్ని జయించడం కష్టము. అతనికుమార్తె నాస్తియురాలు కాకపోతే నేను జీవించను. నాస్తిని సాధన తోచదు. వీని చెయ్యను!” అని అడిగినాడు. మంత్రి “రాజన్! కేవలపరాక్రమము వల్ల కార్యసిద్ధి కాదు. ప్రజ్ఞాబలమువల్ల కార్యము సాధించుటయే. నేను సాధించి తీసుతాను. విచారించవద్దు” అని అభయహస్తము ఇచ్చినాడు. మర్నాడు మంత్రి ముందుగా అనుచరులను తీసుకొని యతివేష ధారిగా కాశీకి వెళ్ళినాడు. అనుచరులు శిష్యవేషాలు ధరించి మంత్రి మహాసిద్ధు డని ఆర్భాటంగా అందరితో చెప్పుకున్నారు. లోకులు అతన్ని దర్శించి భక్తి కనబరుస్తున్నారు. యుక్తి ఏ దయనా లభిస్తుం దేమో నని మంత్రి శిష్యులతో ఆలోచిస్తూ కాశీవీధుల్లో తిరిగినారు. హస్తీపాలకార్మ భిక్షులని వెళ్ళిచూచిగా వెళ్ళుతూ ఉంటే ముగ్గురునలుగురు పురుషులు కత్తులు కఠారులు పుచ్చుకొని “ఎవత్తో గాని నిజంగా లేచిపోతున్నది?” అని ఎక్కడాని ఎక్కడికి పోతుందో అని కనిపెట్టి ఆమె ప్రవేశించిన ఇల్లు గుర్తు ఉంచుకొన్నారు. హస్తీపాలకుడు మంత్రికి, ప్రణామము చేసి వెంటనే నగరరక్షకులను తీసు కొనివెళ్ళి యతి ఉన్న ఇంటిని చుట్టవేసి తుపాకార్యము చేరించిన పురుషు లను సంహరించి భార్యను ఇంటికి తెచ్చుకొన్నాడు. మర్నాడు ఉద యాన హస్తీపాలకుడు యతిని గౌరవించి భోజనానికి రమ్మని ఆహ్వా నించినాడు. ఆ మాయయతి “మేము ఇళ్ళలో ఉండము; వగలు భుజం చము” అనగానే హస్తీపాలుడు రాత్రిఅతనికి వీనుగు తిండి తినేపాత్రలో భోజనము ఏర్పాటు చేసినాడు. భోజనానంతరము హస్తీపాలుడు యతిని విడిచి వెళ్ళి నిద్రించగా, మంత్రి వెదురుగొట్టముతో నిద్రించిన భద్రదంత

కర్ణములో పామును ప్రవేశపెట్టి రాత్రి అక్కడగడపి మర్నాడు నిజదేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు. గజము చనిపోయింది. ఇలా ధర్మగోపమహారాజు భద్ర గజము చనిపోయింది. మహామంత్రి తనను దర్శించేందుకు రాగా భద్ర బాహు మహారాజు సంతోషించి కాశీకి ధర్మగోవునిదగ్గరికి అనంగలీలను అడిగేందుకు రాయబారము పంపినాడు. భద్రగజ మరణమువల్ల ధర్మ గోవుడు సీరసుడై పోగా మగధరాజుకు అనంగలీలను ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. మహామంత్రి మంత్రిగుప్తుని ప్రజ్ఞాబలమువల్ల భద్రబాహుకు అనంగలీల రాణి అయింది.”

మృగాంకదత్తుడు ఇలా చెప్పగా విచిత్రకథకుడు అనే మంత్రి పలికి నాడు: “కలలో లభించిన ముత్యాలహారమువల్లనూ, శివానుగ్రహము చేతనూ నీకు కార్యసిద్ధి కాక తప్పదు. ఈశ్వరానుగ్రహము ఎన్నటికీ వృథా కాదు. అందుకు తార్కాణముగా విను:

వి న య ప తీ పుష్క రా ణు లు

తక్షశిలాధిపతి భద్రాక్షుడు సంతానము కోసము ఖడ్గము మీదికి లక్ష్మీదేవిని ఆవాహనచేసి దిన దినమూ తెల్లతామర పువ్వులతో అష్టోత్తరశతపూజ చేస్తున్నాడు. ఒకసారి పూజాసమయాన ఒకపువ్వు తక్కువ కాగా మానముద్ర వదలక తన హృదయాన్ని ఖండించి రాజు అర్చన చేసినాడు. అతని ప్రణిధానబుద్ధికి దేవి మెచ్చి సాక్షాత్కరించి చక్రవర్తి కాగల కుమారుడు కలుగుతా డని వరమిచ్చి అతని దేహాన్ని వజ్రదృఢము చేసి, అదృశ్యమైంది. అతనికి దేవేరివల్ల సులక్షణుడనే కుమారుడు కలిగినాడు. హృదయపుష్కరమువల్ల పుత్రుడు జన్మించి నాడు, కనుక రాజు పిల్లవానికి పుష్కరాక్షు డనే నామకరణము చేసి నాడు. కుర్రవాడు యువకుడై గుణవంతుడై ఎదిగి తండ్రికి అక్కరకు వచ్చినాడు. భద్రాక్షుడు కుమారునికి రాజ్యాభిషేకము చేసి తపోవనా

నిజీ పెళ్ళిపాడు. పుష్పరాక్షసుడు మహారాష్ట్ర దిన దినముగా వివాదన చేస్తూ తనకు గురునాథి అయిన శ్రేయసి కానాలని కోరుతున్నాడు. అశ్వరీర వాణి అలా కోరినా అశ్వరీరనుంచి వచ్చింది. పుష్పరాక్షసుడు సంతోషముతో పొంగిపోయి అశ్వరీరను విశ్వాసముతో అరణ్యానికి పోతూ వెళ్ళిపాడు. సర్పదంపతులను లాట్టిపిట్ట వివరంగా ఉండగా అతడు చూసి కనికరించి లాట్టిని నాణముతో కూలనేసినాడు. లాట్టి నేనువారవడి పోయి నవలి కొట్టినట్లు అనంతవరవల్లై పుష్పరాక్షసుని ఇలా అన్నాడు: "రాజా! నీవు నాకు నాణము పోరము చేశావు. కంటములి అనే విద్యాధర కుమారుడు నన్నాడు. అతని అండాన్ని చూచి తారానలి అనే విద్యాధర మురిసి స్వయముగా వలచింది. ఇద్దరూ వివాహము చేసుకోగా తారానలి కండ్లకి రోపము వచ్చి ఆదంపతులకు వియోగము కలుగుగాక అని కడిచినాడు. తారానలి రంకు మాలులు కొంతకాలము విహరించి తన అరణ్యములో ఒకరి కొకడు చూడమై పోయినారు. అప్పుడొకటి తారానలి ప్రియుణ్ణి వెతుక్కుంటూ, పల్లెటూరులోని నిర్ధజన సేవితమైన మహిళలో నేరేకత్వాన్ని చూచి తుమ్మెదలు గుమకూడగా చూచి తానుకూడా తుమ్మెదలయింది. ధరించి పుష్పరాక్షసుని అరణ్యములో అలసట తీర్చుకొంటుంది. సరిగా అప్పుడే విధివశాన అరణ్యములో వచ్చేప్పు టికి తారానలి స్త్రీకి పుష్పరాక్షసుడ వాలి భర్తను చూచి నిజరూపాన్ని పొంది ఆతనితో ఇంటికి వెళ్ళింది. తారానలి తుమ్మెదరూపములో ఉండగా తన్మోహభావమువల్ల అపుష్పము కాయకాచి ఫలవంతముకాగా ఫలములో కన్య ఉదయించింది. ఒకనాడు విజితానువు అనే మునీంద్రుడు ఆ చెట్టుదగ్గికి వచ్చినాడు. ఆయన దగ్గర నేరేడు పండు రాలి పగిలింది. ఫలములోనుండి దివ్యకన్యక వెలువడి వినయముతో ఆయనకు ప్రణామము చేసింది. అనుచుండ్రుడు యోగదృష్టిచేత కన్యావృత్తాంతము

ఆమూలాగ్రము గ్రహించి ఆశ్చర్యపడి ఆమెకు తన అక్కనానికి తీసు
కొని వెళ్ళినాడు. అతడామెకు వినయవతి అనే నామము ఉంచి పెంచు
తున్నాడు. క్రమేణా వినయవతి యయితి కాగా నేనొకటిని గగనతలాన
వెళుతూ ఆమెకు కూచి మోహించాను. కామమునల్ల నానగ్నులు
కనపడలేదు. ఆమె నన్ను ఒక్కకపోయినా నేను బలాత్కారంగా నీ నాని
పోదామని నిశ్చయించుకొన్నాను. ఆమెవీచపులకు పెదబొబ్బలకు ముసీం
ద్రుడువచ్చి నన్ను చూచి “ఒరీ! నీకు రూపగర్వము మహావిక్లవం గా ఉంది.
నీవు రోతగా లొట్టిరూపాన్ని పొందు. పుష్కరాక్షుడు నిన్ను చంపగా
నీవు ముక్తుడవై నీ నాని భర్తవు అని భావించి అని శాసనము ఇచ్చి
నాడు. నేను లొట్టిపిట్టనై ఇప్పటికి శాపముక్తుణ్ణి అయినాను. నీవు సముద్ర
తీరాన ఉన్న సురభిమాయత మనె అశ్రమానికి వెళ్ళు. వినుయవతి దేవిని
వివాహము చేసుకో” అని విద్యాధరుడు పలికి నిజనాసానికి వెళ్ళినాడు.

పుష్కరాక్షుడు రాజధానికి వెళ్ళి రాజ్యాన్ని పాలన చేతుల్లో
పెట్టి అశ్వారూఢుడై ఏకాకిగా బయలుదేరి వల్లీమ సముద్రతీరానికి
వచ్చి సముద్రాన్ని ఎలా దాటడమా అని పోషిస్తూ ఉన్నాడు. అక్కడ
చండికాలయము అతని కంటపడింది. అతడు స్నానముచేసి దేవస్థాన
చేసినాడు. అక్కడ ఎవరో వీణ ఉంది వెళ్ళగా రాజ స్వయముగా
నల్లకీశులు సారింది దేవతామృతహస్తాప్తికి దేవీస్తోత్రాలు గానము
చేసినాడు. అతడు వీణావాదనమువల్ల అలిసి రాత్రి అక్కడే నిద్రించి
నాడు. అతని వల్లకీస్వరాలు హృదయమిచ్చి కలిగించగా, చండిక తన
భూతవర్గమునెత అతన్ని సముద్రపు ఆవలిగట్టున దింపింది. తెల్ల
వారింది. అతడు మలాకొని చూచుకునేప్పటికి దేవ్యాలయము లేదు.
తాను అడవిలో ఉన్నాడు. అతనికి ఆశ్చర్యము కలిగింది. అశ్రమ
మంతా చివ్వు తిరిగినాడు. ఫలభారవక్రములై వృక్షాలు అతికి : ఇక్కా
రము చేస్తున్నవి. కలులతముల కలకలరవములు అతనికి స్వగతము

పలుకుతున్నట్టున్నది. పుష్కరాక్షుడు వనవాటిలో ప్రవేశించి శిష్య బృందముతో ఉన్నముసీంద్రుణ్ణి చూచి పాదాలకు ప్రణామము చేసినాడు. ముసీంద్రుడు అతనికి అతిథిసత్కార మిచ్చి యోగదృష్టివల్ల సమస్తవృత్తాంతము తెలుసుకొని “పుష్కరాక్షా! నీప్రియురాలు వినయవతి సమిధలకై వనానికి వెళ్ళింది. క్షణములో వస్తుంది. ఆమె నీపూర్వభార్య ఆమెను పెళ్ళాడు” అని చెప్పినాడు. పుష్కరాక్షుడు మనసులో “ఈమహానుభావుడే విజితాసువు. ఇదే నురభిచూరుతాశ్రమము. దేవి నన్ను సముద్రము దాటించింది. ఈమె నాపూర్వభార్య! ఆశ్చర్యమే!” అని తలచి ఆనందము వెల్లివిరియగా ముసీంద్రునితో “స్వామీ! ఈకన్య నాపూర్వభార్య ఎలా అయిందో తమరు సెలవీయండి” అని కోరగా, ముసీంద్రుడు చెప్ప నారంభించినాడు :

విద్యుల్లేఖా ధర్మసేనుల కథ

తామ్రలిప్తినగరములో విద్యుల్లేఖాధర్మసేనులు అనే వైశ్యదంపతులు నివసిస్తున్నారు. ఒకసారి చోరులు ధర్మసేనుని కొట్టి, సర్వస్వమూ దోచుకోగా అతడు భార్యాసహితంగా అగ్నిప్రవేశానికి సిద్ధమైనాడు. ఆ వశిష్టదంపతులు ఆకాశములో హంసల జంటను చూచి వాటినే తలపోస్తూ అగ్నిప్రవేశము చేయగా తరువాతజన్మలో వారు అంచజంటగా జన్మించారు. ఒకప్పుడు ఆహంసలు వర్షాకాలములో ఖర్జూరవృక్షము మీద గూటిలో ఉండగా పెద్దతుపాను వచ్చి చెట్టు పడిపోయింది. హంసదంపతులకు వియోగము కలిగింది. తుపాను తగ్గినతరువాత హంస హంసికోసము జలాశయములలో సరస్సులలో నానాదిశలూ వెతికి వేసారి హంసలకు వర్షాకాలసేవ్యమైన మానససరోవరానికి వెళ్తున్న ఒక హంసిని చూచి తనప్రియురాలని భ్రమపడి కామార్చితో దానివెంట వెళ్ళి మానససరస్సు చేరింది. ఆ హంస తన ప్రియహంసిని చూచి

సుఖభోగాలతో సభోమాసము గడిపింది. ఆ అంచుల విహారము నిమిత్తము కొండకొమ్ము చేరగా క్రూరుడైన వేటకాడు బాణముతో హంసిని కూల వేసినాడు. హంస ప్రియూవియో గార్తితో ఎక్కడికో వెళ్ళిపోగా వేటకాడు చచ్చిన హంసిని లీనుకొని, ఆయుధపాణులైన పురుషులను ఆతోవను వస్తున్నవారిని దూరాన చూచి వారు హరించకుండా కోసినపచ్చిగడ్డిలో దాచినాడు. సాయుధులైన పురుషులు వెళ్ళిపోగా బోయవాడు గడ్డిని కదిలించి చూడగా హంసి గడ్డిలో ఉన్న మృతసంజీవనీరసము సోకడమువల్ల జీవించి రివ్వు రివ్వున మింటి కెగిరి పోయింది. ఈలోగా హంస ప్రియూన్వేషణలో సర్వమూ మరిచింది. ఆహంస అంచపిండును చూచి తన హంసి ఉన్నదని భ్రమపడి అందులో చేరింది. బోయవాడు అంచపిండుమీద వల పన్నినాడు. ఆసమయాన హంసి ప్రియూణ్ణి వెతుక్కుంటూ వల పన్నిన చోటికి వచ్చి తనభర్త వలలో ఉండగా చూచి దిగులుపడి దిక్కులు చూస్తూ గతి కానక నిరాశతో ఉన్నది. ఎవరో పురుషుడు వచ్చి సరస్తీరాన వస్త్రముమీద తన రత్నహారాన్ని ఉంచి స్నానము చేస్తూ ఉండగా, హంసి అతనికి తెలియకుండా రత్నహారాన్ని హరించి తెచ్చి బోయవానికి చూపి సమీపములో ఎగురుతున్నది. వాడు హంసలను భుజించడము మాని దుడ్డుకర్ర చేత పట్టి హంసలను వలతో అక్కడే విడిచి హంసిమీద లక్ష్యముంచి వెంటబడించినాడు. వాడు చూస్తూ ఉండగా హంసి రత్నహారాన్ని కొంగొమ్మున ఉంచింది. హారాని పొందా లనే ఆశతో వేటకాడు నిరీశ్వరంగాన్ని ఆగో హంసి వేగంగా వెళ్ళి వలలో తనభర్తచెంత ముక్కుతో పొడిచింది. కోతి వలమీదికి ఉరి హంసలు క్షేమముగా వుంటున్నది బైటికి వేటకాడు రత్నహారాన్ని లీనుకొని వల ఉన్న

సీత
నిజరాజ

ఆపురుషుడు స్నానము చేసి ఒడ్డుకు వచ్చి చూడగా రత్నహారము కనపడలేదు. అతడు వెతికి వేసారి బోయవానిచేతిలో హారాన్ని చూచి బెసిరించి దానిని గ్రహించి వేటకాని కుడిచేతిని సురకత్తితో సరికినాడు.

ఒకనాడు అంచదంపతులు తామరపువ్వును గొడుగుగా ధరించి ఆకాశాన విహరిస్తూ క్రమంగా ఒకపటిదరిని శివారాధకు ధైర్యమునిచంద్రుని ఆశ్రమవాటిమీదుగా ఎగిరి పోతున్నవి. బోయవాడు ఆహంసమిధునమును ఒక్కకోలతో నే కూల్చినాడు. అంచలతామరగొడుగు శివలింగము మీద పడింది. బోయవాడు హంసను తనదగ్గర ఉంచుకొని, హంసిని మునికిచ్చినాడు. మునీంద్రుడు దానిని శివార్పణము చేసినాడు. పుష్కరాక్షా! నీవే ఆహంసపు. శివలింగముమీద తామరపువ్వు పడిన పుణ్యముచేత మహారాజుగా జన్మించావు. ఆహంసి వినయవతి విద్యాధరిగా జన్మించింది. ఈమె నీపూర్వజన్మలో ప్రియురాలు.

విజితాసునిమాటలు విని పుష్కరాక్షుడు “స్వామీ! అగ్నిప్రవేశము పాపసంహరణుని దహిస్తుంది గదా, మాకు పక్షిజన్మ ఎందుకు రావాలి” అని ప్రశ్నించినాడు. మునీంద్రుడు సమాధానపూర్వకముగా చెపుతున్నాడు: “అంత్యకాలములో జీవుడు దేనిని తలపోస్తూఉంటాడో, మరణాంతరజన్మలో ఆరీతిగా జన్మిస్తాడు. అందుకు దృష్టాంతము విను:

పూర్వము ఉజ్జయినిలో లావణ్యమంజరి అనే విప్రకుమారి వైష్ణిక బ్రహ్మచారిణి. ఒకసారి కమలోదయు డనే విప్రయువకునిచూచి కామార్చితో తపించి ప్రతీధంగానికి ఇష్టపడక గంధవతీతటానికి వెళ్ళి ప్రియుణి స్మరిస్తూ శరీరత్యాగముచేసింది. ఆభావనవల్ల ఆమె రూపవతి అనే పేరుతో అనేకగా ఏకలవ్యనగరములో పుట్టింది. కొంతకాలము ఆమె ప్రతనిష్ఠలో ఉన్నందున, కేళ్యజన్మలో ఉన్నప్పటికీ ఆమెకు పూర్వజ్ఞానము ఉన్నది. కొంతకాలము అనేక చోడకరు డనే బ్రాహ్మణునికి జపకాలములో ఏకాగ్రత ఉండినది. తన చెవులూ తన పూర్వవృత్తాంతము తెలియ

చెప్పింది. అంత్యకాలములో ఆవేశ్య శుద్ధమనస్కుగా ఉండడముపల్ల సద్గతి పొందింది.”

మునీంద్రుడు రాజును స్నానానికి వెళ్ళిరమ్మని తాను మాధ్యాహ్న కము యథావిధిగా నెరవేర్చినాడు. పుష్కరాక్షుడు అరణ్యములో సెల యేటిదరికి పోగా వినయవతి పుష్పపచయము చేస్తూ కనపడినది. ఆకన్య ఎవరో తెలుసుకోవలె నని రాజు కుతూహలాయత్నచిత్తుడై ఉండగా ఆమె చెలితో “సఖి! పూర్వము నన్ను కోరిన విద్యాధరుడు శాపముక్తుడై వచ్చి ఈరోజు నాభర్త వస్తాడని చెప్పి వెళ్ళినాడు” అని పలికింది. చెలి “ఇవాళ ఉదయాన్నే విజతాను మునీంద్రుడు మంజు కేశుడనే శిష్యుణ్ణి పిలిచి ‘వత్స! త్వరగా వెళ్ళి తారావళీరంకుమాలు లను ఇక్కడికి తీసుకురావోయి. ఈనాడు వారికుమారి వినయవతికి పుష్కరాక్షునికీ వివాహము” అని ఆనతి ఇచ్చాడు. మంజుకేశుడు గుర్మాజ్ఞాప్రకారము వెళ్ళినాడు. అందుచేత చెలి మనము ఆశ్రమ పదానికి వెళ్ళుదాము” అన్నది. వినయవతి సఖినమేతంగా అక్రమానికి వెళ్ళింది. పుష్కరాక్షుడు ఆసంభాషణ చాటునుంచి విని స్నానము చేసి మునీంద్రుని ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడికి తారావళీరంకు మాలులు వచ్చే ఉన్నారు. వారు మహారాజుకు ప్రణమిల్లి అతన్ని సత్కరించారు. మునీంద్రులు వివాహము జరిపించేందుకు వచ్చారు. విజతానువు యోగతేజస్సుతో మూర్తి దాల్చిన అగ్నిహోత్రునివలె ప్రకాశిస్తూ వివాహవేదిక దగ్గరే కూర్చుని వినయవతి పుష్కరాక్షుల వివాహము చేయించినాడు. శుభసమయములో రంకుమాలి అల్లుడికి గగనచారిణి అయినదివ్యరథాన్ని కానుక ఇచ్చినాడు. విజతానువు ‘ఈమెతో నీవు చతుస్సముద్రముద్రిత వసుంధరను ఏలుతావు” అని పుష్కరాక్షుని ఆశీర్వాదించినాడు. పుష్కరాక్షుడు మునిచంద్రునిసెలవు పొంది దివ్యరథ మెక్కి ప్రియాసమేతుడై సముద్రము తరించి నిజరాజు

ధానిలో అవతరించి బోకలో చనచంద్రుడై ఆహ్లాదము కలిగించినాడు. అతడు దివ్యరథ మహిమాతికయముచేత సృధివీచక్రము సక్రమముగా జయించి సార్వభౌముడై విషయవతిలో సకలభోగాలు అనుభవిస్తూ చిర కాలము ఉన్నాడు.

దేవా! మృగార్థము లయినార్యములు దేవతానుగ్రహమువల్ల సిద్ధిస్తవి. శివానుగ్రహమువల్ల నీమనోరథము ఫలిస్తుంది.

విచిత్రకునివల్ల ఈకథ విని మృగాంకదత్తుడు శశాంకవతీలబ్ధికయి ఉవ్విళ్ళూరుతూ అహోర్యోగంలో ఉజ్జయినికి తరలినాడు.

త ర ం గ ము : 20

మృగాంకదత్తుడు ఉజ్జయినికి తరలుట

మృగాంకదత్తుడు బేతాళుడు చెప్పినశశాంకవతిని వివాహమాడ తలచి మంత్రులతో కలిసి యతివేషము ధరించి ఉజ్జయినీనగరానికి బయలుదేరినాడు. అతడు చెళ్ళేటపూడు మంచపుకోడు, పుర్రెలు సమ కూర్చవలె నని భీమపరాక్రముని నియమించినాడు. అతడు వాటిని నేక రిండుకొన్న సంగతి వేగులవానివల్ల ముఖ్యమంత్రికి తెలిసింది. ఒకనాడు మృగాంకదత్తుడు మేడమీద తాంబూలము నములుతూ పచారు చేస్తూ తాంబూలరసము కింద ఉమ్మివేశాడు. పథివశాన తోవలో వెళుతున్న మంత్రితలమీద తమ్మి పడింది. మృగాంకదత్తుడు అదిచూడ లేదు. మంత్రి రాజు ఉమిసినా డని తెలిసి స్నానము చేసి కలిగిన అవమాన మునకు చింతిస్తూ పగ పూనినాడు. ఆమర్నాడే హఠాత్తుగా అమర మహారాజుకు విషూచికావ్యాధి వచ్చింది. సమయము చిక్కిం దని మంత్రి ఏకాంతములో రాజు అభయాన్ని వేడి, “రాజన్! భీమపరాక్ర ముని ఇంట్లో సీపుత్తుడు మృగాంకదత్తుడు నీమీద అభిచారప్రయోగము చేస్తున్నాడు. అందువల్ల నీకీరోగము వచ్చింది. నేను వేగులవానివల్ల

విన్నాను. కృష్ణావా మానవమృదు. మృగాంతదత్తుడు పుష్ప దని పంపే
హించి పంపిస్తాను. మామక, తరిరాజి నగ్నత వస్త్రీ
విశ్వజితేంద్రు అనమ్మి పోయింది? తరిమివేయండి" అని మనవి
చేయగా మృగాంతదత్తుడు కింతవత్తుకొని పోతై విషయము విశద
ముగా గ్రహించి కమ్మని కీడునాశముని గృహానికి పంపించి
పంపినాడు. అతడు వెంటనే వెళ్ళి కీడునాశముని ఇంటిలో భం
జెంట్రుకొట్టగా ఇంకా ఇతర సామగ్రి కొంతగా వారిని తెచ్చి
రాజకు చూపినాడు. రాజు రోషము ద్విగుణకృతము కాగా "రాజు
రాజ్యలోభముచేత ఇంతద్రోహము చేస్తాడా? నాజ్ఞి చాటి పుష్పము
దేశములోనికి తరిమివేయండి" అని నేనాధ్యక్షుడు ఉత్తరపు చేసి
నాడు. దళవాయి వెళ్ళి రాజానతిని మృగాంతదత్తుని కింపించి
వర్గానికి తెలియచేసి పంపించి వారిని పంపించినాడు. మృగాంత
దత్తుడు సంపదను తీసి పంపించగా భావించి, గణపతిని సేవించి మన
సులో జనసేవనకులకు నమస్కారముచేసి. అయోధ్య దాటి భూరము
వెళ్ళి ప్రముఖులను ఇలా కలిగించి : "శక్తిరక్షితుడు అనే కిరాత
రాజుఉన్నాడు. అతడు నాకు సతీధుడు, బాల్యన్నేహితుడు. మావత్తులు
అతనితండ్రిని ముక్కలముక్కలులో ఖైదీగా చేసి అతడు తనకులములు
తనకుమారుని కాపుగా ఉంచినాడు. కొన్నాళ్ళకు క్షత్రిగులలో
నావిన్న పమువల్ల ముక్కలై ఇతని జ్ఞాతులను ఓడించి, ఇతన్ని రాజును
చేసినాడు. మనము ఇతనిబట్టి పోదాము. తరువాత శత్రువులవై
ఉజ్జయినికి వెళ్ళవచ్చును"

మంత్రులు సరే నన్నారు. అందరూ కలిసి అయోధ్యలో ప్రయా
ణము చేశారు. ఆ అడవిలో ఎక్కడా గుక్కెదురుచివీర్చు నాలిక
పీక్కున్నా దొరక లేదు. వారు తిరిగి తిరిగి వేసారి ఒకచోట సర
స్త్రిరాన ఒక మోడుమాను చూచి సాంధ్యకృత్తులు చక్కగా

నిర్వర్తించి కడుపార నీళ్ళు త్రాగి మానుకింద పుట్టించుచున్నాడు. రాత్రి వెన్నెల రాగా మృగాంకదత్తుడు లేచి చూచేప్పటికి మోడు కలకల చిగిచ్చి పుష్పఫల సమృద్ధ మైనది. పళ్ళు పండి తపతప నేలమీద రాలగా మృగాంకదత్తుడు మంత్రులను మేలుకొలిపి అవిచిత్రాన్ని చూపించినాడు. అతడు అద్భుతావేశముతో మంత్రులతో కూడా స్వాదుఫలాలను ఆరగించినాడు. అంతా పళ్ళు తింటూ ఉండగా ఆ వృక్షము బ్రాహ్మణకుమారుడుగా మారింది! మృగాంకదత్తుడు తెల్లపోయి అవిప్రుణ్ణి అడగ్గా అతడు స్వీయవృత్తాంతము ఇలా చెప్పసాగినాడు.

శ్రు త థి వృ త్తాంతము

అయోధ్యలో దమధి అనే బ్రాహ్మణుని కుమారుణ్ణి. నన్ను శ్రుతధి అని పిలుస్తారు. కరువులో నాతల్లి కాటికిపోగా మే విద్వరమున్నూ వాడవాడల దిమ్మతిరిగి ఇక్కడికి చేరుకొన్నాము. ఎవరో గాని మా నాన్నకు అయిదుపళ్లు ఇవ్వగా ఆయన మూడుపళ్లు నాకిచ్చి, రెండు తాను ఉంచుకొని స్నానానికి కెరువులోకి వెళ్ళాడు. ఆయన వచ్చే టోగా ఆరెండుఫలాలూ గుట్టుచప్పడు గాకుండా తిని కొయ్యముక్కలూ అదే నిద్రపోయినాను. ఆయన స్నానంచేసి వచ్చి నాటక్కరివేషము కనిపెట్టి “ఈకెరువుగట్టున మోడై ఉండు. వెన్నెలరాత్రులు నీకు పువ్వులూ కాయలూ వస్తవి. అతిథులు నీఫలాలు ఆరగిస్తే నీశాపము పోతుంది” అని పలికినాడు. నేను మోడు నైనాను. చిరకాలానికి మీరు తిన్న ఫలములవల్ల నాశాపము విరగడయి పోయింది.

రసాయన నీరాశనుల వృత్తాంతము

ఇలా శ్రుతధి తనపంగతి చెప్పి మృగాంకదత్తుని అతని విషయము అడగ్గా అతడు చెప్పి సంతోషపెట్టినాడు. శ్రుతధికి చుట్టపక్కములు

నా అన్నవాళ్ళు ఎవ్వళ్ళూ లేరు, అతడు రాజనీతినిలో దిట్ట; అందుచేత మృగాంకదత్తుని అనుసరించ కోరగా రాజు అందుకు అంగీకరించి ఆరాత్రి అక్కడేగడిపి మర్నాడు అమాత్యులతో శ్రుతధితో తరలినాడు. వారు కరిమండితము అనే మహారణ్యము ప్రవేశించగా ఏడుగురు భీకరాకారులు రోమభూయిష్ఠు లైనవాళ్లు వచ్చి తమ్ము చూచి ఆశ్చర్యపడుతున్న మృగాంకదత్తునితో ఇలా పలికినాడు : “అయ్యా! మేము కాశీ బ్రాహ్మణము. గోధనమే మాకు జీవనాధారము. వర్షాలు వెనకపట్టడం వల్ల కాశీ వదిలి ఆవులను తోలుకుంటూ తృణకావ్యజలసమృద్ధ మైన ఇక్కడికి వచ్చాము. ఇక్కడినూతిసిరు రసాయనసీరము. గల్లమిడి చెట్లనుంచి కరకతాడి ఉసిరికాయలు నీటిలో పడడంవల్ల వాటిసారము నీళ్ళల్లో కలుస్తుంది. ఈ సీరూ పాలూ తాగుతూ అయిదువందల సంవత్సరాలనుంచీ ఉంటున్నాము. మాపుణ్యాన మీరు నేడు మాకు అతిథులుగా వచ్చారు.” మృగాంకదత్తుడు సపరివారముగా వారి ఆశ్రమానికి వెళ్ళి క్షీరాశనము స్వీకరించి ఆదినము అక్కడ గడిపినాడు.

మృగాంకదత్తుడు కిరాతరాజును కలియుట

మర్నాడు ఉదయాన మృగాంకదత్తుడు తోవలో వినోదాలు చూస్తూ కిరాతదేశానికి చేరినాడు. అతడు తనరాకను కిరాతపతికి తెలియచేయ మని శ్రుతధిని ముందుగా పంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు వస్తున్నాడని కిరాతరాజుకు తెలిసి ఎదురు వచ్చి పంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు తనరాకకు కారణము తెలిపి, కొన్నాళ్ళ పాటు కిరాతరాజుదగ్గర అతిథిసత్కారాలు అంగీకరిస్తూ, తనకు అవసరము వస్తే సాహాయ్యము చేయడానికి కిరాతుని సన్నద్ధుని చేసి, మంచిరోజు చూచి అమాత్యసహితముగా ఉజ్జయినికి మరలినాడు. అతడు మధ్యేమార్గములో విజనవనములో వృక్షమూలాన కూర్చున్న

సత్యసిద్ధి మూడు, “స్వామీ, నిష్టావసరము” వేరూ ఏకాకిగా ఉంటున్నారేమో” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. అందుకు సుబ్రహ్మణ్యుని సమాధానము:

సావనకాశుడల మృగాంతరమున నివసించుట

“నేను చిట్టకేర్తి అనే గురువు శిష్యుణ్ణి, ఇతఁడు గురుత్వతాలు నేర్చి సిద్ధులు సంపాదించాడు. ఒకసారి సులతము దయన త్పత్రియ కుమారునికి ఆవేశము తెప్పించి నేను అడిగితే సిద్ధావధులు, రసములు షేత్రాలూ ఇట్లు అతనిలా అన్నాడు: ‘ఉత్తరముగా వింధ్యారణ్యములో శింశుపాక్షము’ న నాగేంద్రుని నివాసమున ఉన్నది. అది తడిదుమ్ము కమ్మిన నీటివలె ఉంటుంది. విషరాజ్ఞుడత అతావు హంస మిధునాలలో అందమైన సరస్సుగా ఉంటుంది. బుర్రాలి అయిన నాగ రాజు అక్కడ ఉన్నాడు. దేవాసురయుద్ధములో అతడు విజయవానిని సంహరించినాడు. దాన్ని వైడూర్యకాంతి అంటారు. ఆకత్తిని సాధించినవాడు సిద్ధులు పొంది రాజై అశేయుడై సుఖపడతాడు. మహా సిద్ధుల నివాసమున ఉన్నట్లయితే ఆకత్తి దొరుకుతుంది.” నేను అతని సందేశాన్ని శాంతింపచేసి అఖిల్యాన్ని ఎలా సంపాదించా అని అడిగింది. పీఠుల సహాయార్థము ఈభూమండలము పరిభ్రమించి సహాయము దొరకక మరణానికి క్షణమైనది.” ఈమాటలు విని మృగాంక దత్తుడు సన్యాసిలో “నేనూ నామంత్రులూ నీకు సాయము చేస్తాము” అని అభయ మిచ్చినాడు. ఆతాపసి సంతోషించి అడుగులకు పసరు పూసి రాత్రికావము చేత మృగాంకదత్తాదులలో నాగేంద్ర నివాసానికి వెళ్ళినాడు. అసన్యాసి అసవాళ్ళవల్ల దాన్ని కనిపెట్టి రాత్రి మంత్రోచ్ఛారణవల్ల దిగ్భ్రాంతనయి చేసి అక్కడ మృగాంకదత్తాదులను నిలబెట్టి, ముగ్ధులైన లాంఛన భూలియిన కొట్టి అందరినీనుండి నీరు

ఉచితేలాగు చేసి నాగరాజును కన్నులలో చూచుచు అరంభించి నాడు. అకాలశేఖరుల అకాలాత్మక మరణముగా అతాపసి మంత్రశక్తి వల్ల విఘ్నాలను పోగొట్టినట్లు, అట్లును శింశుపావృక్షములోనుండి దివ్యస్త్రీ రత్నాలను దొరికితే మోహములక్షణము నలుపుతున్నదో అన్నట్లు క్రిగంట చూచి ధైర్యము కోరించి అట్లు అలింగము చేసుకొన్నది. ఆ సన్యాసి కామినిదశాధిపతియైతే సుదీర్ఘ కాలము మరచి, హోమద్రవ్యము కెడప జారబడిచినాడు. ననుచుము కనిపెట్టి పారావత నాగుడు గృహము వదలి కలకత్తాలో పోయినట్లు గర్జించినాడు. నాగుని కళ్ళల్లో జ్వాలలు లేగగా తాపి చూచి గుండె పగిలి వెంటనే చని పోయినాడు. నాగరాజుకు కోపాటోమమం తగ్గింది. నాగేంద్రుడు మృగాంక దత్తాదులను “మీరు కలకత్తాలో పోయినట్లుతో చేరి ఇలాచేశారు, కనుక కొన్నాళ్ళపాటు ఒకరిని ఒకరు విడిచి వేడబాటులో ఉంటారు.” అని శాపము పెట్టితనము మృగాంకదత్తాదుల కన్నులు చీకట్లు కమ్మగా ఒకరిని ఒకరు వెతుక్కొంటూ తిలోబారి అయినారు. మృగాంకదత్తుడు ఏకాకిగా అరణ్యములో సంచరిస్తున్నాడు.

రెండువారలకు అయినతరువాత శ్రుతధి మృగాంకాన్ని కలుసుకోగా అనుచున్నట్లు వెల్లడిచెను. మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధిని సత్కరించి మంత్రులసమాచారాలు అందించెను. శ్రుతధి “ఇంతవఱకు నాకు కనపడ లేదు. వారు చచ్చిపోయి వెళ్ళి ఉంటారని తోస్తున్నది. మీ రందరూ వెళ్ళవలసినది అక్కడికే కదా” అని చెప్పగా మృగాంకదత్తుడు మిత్ర సహితముగా ఉజ్జయినికి ప్రమాణ మైనాడు. కొన్నాళ్ళకు మార్గమధ్యములో మాతాత్మ విరులబుద్ధి విచ్చి మృగాంకదత్తుని చేరి బాష్ప తరంగితనేత్రుడై నమస్కారము చేయగా, రాజు మంత్రిని గాఢాలింగ నము చేసి, అనీనుణ్ణి చేసి కలకత్తాలోనున్న అడిగినాడు. విశులబుద్ధి ఇలా ఉండెను.

విమలబుద్ధికథ

రాజన్! నాగళాపమువల్ల ఎక్కడికి వెళ్ళారో నాకు తెలియదు. వారు మిమ్ముల్ని తప్పకుండా కలుస్తారని మాత్రము చెప్పగలను. నా కానంగతి ఎలా తెలిసిందని అడుగుతారేమో వినండి.

నేను నాగళాపమువల్ల ఎక్కడికో వెళ్ళి అడివికి తూర్పువైపున తిరిగి తిరిగి డస్సిపోగా ఒక వుణ్ణామూర్తి నాలవస్థచూచి కనికరించి బ్రహ్మదండి మూర్తి ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమునీంద్రుడు తీయని పట్టు తినడానికి ఇచ్చి నన్ను సత్కరించినాడు. తరువాత నేను ఇటూ అటూ తిరుగుతూఉండగా ఒకకొండగుహ చూచి కుతూహలముకొద్దీ అందులో ప్రవేశిస్తే మణిమందిరము కనపడింది. నేను గవాక్ష మార్గాన చూస్తున్నాను. ఆమందిరములో ఒకకన్య తేనెటీగలతో చక్రము గిరగిర తిప్పుచున్నది. తేంట్లు కొంతనేపటికి దగ్గరే ఉన్న గేదె మీదా కొన్ని గాడిదమీదా వాలినవి. అప్పుడు గేదెపాలనూ, గాడిద రక్తాన్ని కక్కినవి. కొన్ని తేనెటీగలు పాలనూ కొన్ని రక్తాన్ని తాగి తెల్లనివీ ఎర్రనివీ అయినవి. తేంట్లు అన్నీ సాలెపురుగులై వలలు పన్నినవి. తెల్లపురుగులు తమతాళ్యల్లో సుగంధకుసుమాలను, ఎర్రనిపురుగులు తమతాళ్యల్లో విషకుసుమాలను ఉంచుకొన్నవి. తమతమ పాళాలలో ఆయా సాలెపురుగులు సుఖంగా ఉండగా పెద్దపాము రంగులపడగ విప్పి వన్నెలసాలెపురుగులను కరిచింది. మణిమందిరములో ఉన్న ఆకన్య వాటిని వేరువేరుకుండల్లో వేయగా సాలెపురుగులు పాళాల్లోంచి బైట పడవలె నని యత్నముచేసి తిరిగి పాళాల్లోనే చిక్కుకొన్నవి. విష పుష్పాలున్న వలలో సాలెపురుగులు రోదనము ఆరంభించినవి. వాటిని చూచి గంధకుసుమాల వలల్లో ఉన్నపురుగులు కనికరించి ఏడ్చినవి. ఈ ఊర్ల నాభీరోదనమువల్ల ఒకమునీంద్రుని సమాధిభంగము కాగా

పాశబద్ధము లైన పురుగులకష్టాలుచూచి దమతో నుదుటినుంచి ఆయన జ్వాలలు రానిచ్చినాడు. ఆముసీంద్రుని నిటరాగ్నికీలవల్ల వలలతాళ్లు కాలిపోగా సాలిపురుగులు బంధము విడివడి పగడాలగొట్టములో దూరి నవి. అగొట్టము పైన ఉన్న జ్వాలతో పురుగు లన్నీ అంతరించినవి. అప్పుడు ఆవనిత చక్రవృషభగర్దభాలతో అంతర్ధాన మైనది. ఈదృశ్య మంతా చూచి నేను తెల్లపోయి తిరుగుతూ ఉండగా నాకు పుష్కరిణి కనపడింది. ఆపుష్కరిణి జలమధ్యమున మహారణ్యములో వేటకాడు తను పెంచిన పదిచేతుల సింహపుష్పిల్లను తనకు వశముకా లేదని మండిపడి అడివిలోనుంచి తరిమివేశాడు. ఆసింహము మరొకఅడివిలో ఆదసింహము చేసిన శబ్దము విని దానికోసము పోయి తోవలో జంఝూమారుతము వల్ల చేతు లన్నీ కోలుపోయింది. అప్పుడు బాజ్జకడుపువా డొకడు వచ్చి సింహానికి చేతులు వర్పరించినాడు. సింహము సింహికనిమిత్తము దానిఅరణ్యములోకి పోయి కష్టాలు పడి దాన్ని తీసుకొని తన మొదటి అడివికి వెళ్ళింది. ఇదంతా చూచి నేను ఆశ్చర్యపడి బ్రహ్మాదండిమహర్షికి నివేదించగా త్రికాలవేది అయిన ఆముసీంద్రుడు ఇలా నాతో పలికినాడు:

“వత్సా! కృతకృత్యుడవు. ఈశ్వరానుగ్రహం వల్ల నీకు అద్భుతము కనపడింది. నీకు కనపడినస్త్రీ మాయాశక్తి. ఆమె తిప్పతున్నది సంసారచక్రము. ఆచక్రములో ఉన్న తేనెటీగలు జీవులు. ఆమహిష గర్దభాలు ధర్మాధర్మాలు. అవి కక్కిన క్షీరరక్తాలు పుణ్యపాపాలు. ఆసాలిపురుగులు తమంతట తామే పుత్రాది రూపమయిన ఈషణత్రయాలను నూచించే వలతాళ్ళను అల్లుకొన్నవి. విషపుష్పాలు పరిమళ సుమాలు కష్టసుఖాలు. కాలమనే సర్పముచేత శుభాశుభాలనే ముఖాల చేత పురుగులు చనిపోయినవి. మరణానంతరము ఊర్జనాభులు ఘట వికారములతో నానాజంతువులందు స్త్రీరూప మైన మాయాశక్తివల్ల నిక్షిప్తములైశ్చైలక్కడ జన్మించి యథాప్రకారము తమతమ తెల్లని

ఎర్రనిరూపములు పొంది పుష్పములను పూజించి భాగ్యభాగ్యహాపపుత్రాదులను పొందినది. అప్పుడు విష్ణుభక్తులగుట తమచాతాల్లో తామే తగులుచో దూఖి మనే విధముగ్గు జ్ఞాన కలిగి పరమేశ్వరునికై మొర పెట్టినవి. తెల్లనిపుష్పములను పూజించి చూచి విరక్తితో పాశ బంధముక్తులను చేయి మని ప్రార్థించి పుష్పములను పూజించినవి. ఈశ్వరుడై ఆతాపసి జ్ఞానాగ్నిచేత జీవజన్మము బుధాత్మకు దద్దము చేసినాడు. అప్పుడవి పగవల్లము మునుపటి పుష్పములను పూజించి పరమపదము పొందినవి. పుష్పములను పూజించుచున్నప్పుడు పై ప మహిష గర్వభాలు మాయమై పోయినవి.

బావిసీటిలో కనపడినవి చేర్చునిచ్చి పుష్పముల సీటిలో ప్రతిబింబ రూపముగా ఈశ్వరుడు నీకు భగవంతునిగాను, అభిమాను మృగాంక దత్తుడు. ఆ వేటకాడు పుష్పములను పూజించుట వడిన్న అతని మంత్రులు. అతని పుష్పముల వినియోగము పదిమంది కదా. అమరదత్తు డనేబోయవాడు పుష్పములను పూజించుట అనే మృగాంకుడు లొంగ డని నన మనే రాజ్యమునుంచి తరిమిపోయి పనాంతరాన సింహికశబ్దము సింహము వినడ మంటే మృగాంకదత్తుడు అవంతిదేశ వాసిని అయిన శశాంకవతి యశస్సు గ్రహించడ మన్నమాట. సింహము అక్కడికి వెళ్ళడము మృగాంకదత్తుడు పుష్పములను పూజించుట ఉజ్జయినికి ప్రయాణము చేయడ మని సూచన. పుష్పములను పూజించుట సింహము బాహువులు మాయము కావడము పారావత నాగభావపశాన అమ్మ తల్లులు మిమ్ముల్ని ఎడబాయడము, బొజ్జకడుపున్నవాడు మళ్ళీ సింహానికి చేతులు తెప్పించడము మంత్రులతో మృగాంకదత్తుడు చేరడము ద్యోతకములు. సింహ మైన మృగాంకదత్తుడు వెళ్ళిపోయి కష్టాలపాలై మరొకతావున ఉజ్జయినిలో సింహిక అయిన శశాంకవతిని పొంది ప్రియా సమేతంగా విజయనగరికి రాగా, పుష్పములను పూజించుట బోయనంటి

అంతకు ముందు వన మనేదిగా జ్ఞాపిసి నిలచు మనేమనగా అంతకునికి ఇచ్చి జట్టాభిషేకము చేసి వనాంతర మనే శబ్దానికి దెబ్బనాడు. అంతకారముగా ఈశ్వరుడు నీకు నూనించినాడు.”

ఇలా మనోంబ్రుడు చెప్పేసరికి దిశలు తీరి అనంతరాగతము పొంగు లెత్తగా అక్కడనుండి బయలుదేరి నీకోసము అన్నేమియు నిన్నిక్కడ కలునుకొన్నాను. వినాయకుని కటాక్షమువల్ల నీవు అంతకువల్ల కలిసి నీలనీడైనాన్ని సానించినావు.

ఇలా విమలబుద్ధి చెప్పగా మృగాంకదత్తుడు ద్రవన్న దైవపుటికీ, అమాత్యులు కనపడనందువల్ల మనోభారముతో ఉజ్జయినికి ప్రయాణమైనాడు.

త ర ం గ ము : 20

మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధీ విమలబుద్ధి సమేతుడై శళాంకవతికై ఉజ్జయినికి వెళుతూ మధ్యేమార్గంలో నర్మదానదికి వచ్చినాడు. నర్మద నురుగుమొత్తముతో నవ్వుతూ అలలతో ఆనందము మోసు లెత్తగా అమాత్యులు రాజును కలుస్తారని, శళాంకవతి లభిస్తుందని ఆశ కొలుపుతున్నట్టున్నది. మృగాంకదత్తుడు స్నానార్థము నర్మదలో దిగేసరికి అకస్మాత్తుగా నీటిమనుష్యులు ముగ్గురు వచ్చి రాజపరివారాన్ని చూచి పారిపోయినారు. మృగాంకదత్తుడు నీటిమనుష్యులను పట్టి సంహరించినాడు. స్నానానికి వచ్చిన బోయరాజును మృగాంకదత్తుడు రక్షించినాడు. బోయరాజు అతనిపాదాలకు మోకరిల్లి “ఎవరవు మహాత్మా? నాప్రాణాలు రక్షించావు. నీవు జనించిన వంశ మేది? ఏదేశము నీజన్మభూమి?” అని ప్రశ్నించి శ్రుతధివల్ల మృగాంకుని వృత్తాంతము సమగ్రముగా విని కుతూహలము తీర్చుకొని తిరిగి రాజపాదాలకు నమస్కరించి “నీకార్యసాధనకు నన్నూ, నాచెలికాడు దుర్గ

శిశూవులను పుట్టించుటకును పుట్టినవారిని పెండ్లింపజేయుటకు శ్రీకరించి
 పుట్టుకను పుట్టినవారిని పెండ్లింపజేయుటకును శిశువులను పెండ్లింపజేయుటకును
 నామ సంవత్సరములు గావించి మేలత్తిగావ్వనది తమకంటెన్ని శ్రద్ధా
 భక్తులతో పుట్టించుటకు నట్టి జూదమాడి మామిడినివారు. మాతంగ
 వని మృగములను పుట్టించి వారిని పెండ్లింపజేయుటకు వారినివారు. బోడు
 రాని ప్రాకారములను పుట్టించి వారిని పెండ్లింపజేయుటకు వారినివారు.

పుంశతావధానము

మృగాలందఱును సాన్నిధ్యముతో తోడుకొని పుట్టించుటకు జూదమాడిని
 పుంశతావధానముగా పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 కాని మామిడిని పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 నాట్యములు పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 లని పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 ప్రతిపదము “దేవా! ఈ మృగములు పుట్టించుటకు మామిడిని పుట్టించుటకు
 తీరదు. నాట్యములతో పుట్టించుటకు తీరదు. పుట్టించుటకును
 అమ్మగారి పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 సరదా ఉంటే పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 నాడు. బోడురాని పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 శేషాన్ని పెండ్లింపజేయుటకు. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 ర్పించినాడు. రాత్రి అందరూ పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 శరీరానికి కత్తాని పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 చీకట్లో పెండ్లింపజేయుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 బుజుము తగలగా పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా
 రమ్మన్నాడు. మాతవశ్యక్తి “ఏ మృగములను పెండ్లింపజేయుటకు; ఆలోచిస్తే
 పుట్టించుటకు. పుట్టించుటకును. పుట్టించుటకును పుంశతావధానముగా

గించాటి. ఇది యిట్లు పుట్టినది. అప్పుడు సీతమ్మతో మాటలాడుతూ తనదానిని పట్టుకొనిపోయింది. అప్పుడు సీతమ్మగారు ముందు సంతోషించి "నా పెండ్లికి అని అడిగారు. అప్పుడు దీనిక నని నయా ధాన మీయిగా పట్టుకొనివచ్చాడు" అలాంటిది నీది నీచెయ్యి నాకియ్యి నీకు నీతోడనాడె" అని మైత్రి చేతనా బట్టాలో అతని పెంట పెట్టివేసింది. ఇప్పుడు సద్దేశముతోని ఉన్న వానినికే దగ్గరికి వచ్చినారు. పురుషులు అందులో దిగి సుకలక బాధగాన బోయారాజు అంతఃపురానికి వెళ్ళుతూ ఉంటే మృగాంశదత్తుడు అని నెంటువెల్పినాడు. దీనిపుడెందుక" అతడు దొంగవాని చంపకేతువు అని ప్రసిద్ధిగానాన బోయిరాణిని పంపిన ప్రసాదముగా పూజ్యతాముక బట్టినానని వచ్చి వారందరిములో ఉన్న మృగాంశదత్తుని కేంద్రలో గుర్తించలేక పోయినాడు. బోయరాణి ప్రతీకానుజ్ఞ చేసి ఉత్కంఠతో కంఠాలింగనము చేసి సర్వంకముమీద కూర్చోబెట్టుకొన్నది.

"నీతో వచ్చిన పురుషు డెవరు?" అని రాణి అడిగింది. చండ కేతువు "నా నానగ. అతడు నాన్నాహితుడు" అని నానగ రాజ మీయగా ఆమె "ప్రియడా, పంపానానగని విచారము ఎప్పుడు పోతుంది? ఇప్పుడే కదా ఈరాజు స్వాతంత్ర్యముగానపడి మృగాంశదత్తుని వల్ల జీవించినాడు" అన్నది. చండకేతువు "నిజం. త్వరలో రాజునిక మృగాంశదత్తుని సహాయము" అని నానగ రాణి చెప్పాడు. ఆమె "ఎందుకు ఉత్తరకుమార ప్రజలు! సర్వదానదిలో రాజును మొసళ్ళు పట్టుకోగా మృగాంశదత్తుడే కదా బ్రహ్మాండమున అప్పుడు వారిని నీసంహతు చంపలేకపోయినావు! భయపడి పారిపోయి నవ్వాడని నీవెందుకు? సీమాటలు వింటే నవ్విపోతారు. వైగా మృగాంశదత్తుని చేతిలో నీచాక్రము" అని రాణి చండకేతువుని పంపించలే "నావీ, నిజంగా నీకు మృగాంశదత్తుని మనసు తెలియని అందుకు తగిన ఫలము లభింపజేయ" అని రాణి మైత్రి చేసి బోయరాణిని సరకబోయి

నాడు. రక్షణార్థము కావలిగా ఉన్న చేతిక పరుగునవచ్చి అతనిచేతిలో కత్తిని విసిసి ట్టి లాగివేసింది. రాణి మంజుమతి అక్కడ ఉండక అవతలకు వెళ్ళిపోయింది. చేతి చేతులో కత్తి బలవంతంగా లాక్కునేంతటి అడు వేళ్లు తెగిపోయినవి. అతడు ఇంజనీవారి వద్దకు వెళ్ళి మృగాంకదత్తుడు అతని వెంటనే కొంతదూరము వెళ్ళి చీట్లో తన్ను గుచ్చుమనినాడు. “మీ ఇంటికి వచ్చినావు. అలిసినావు. నేను వెళ్ళి వస్తాను” అని పలుకగా “నీవుకూడా ఇక్కడే పరుండు” అని చండ కేతువు చెప్పగా మృగాంకదత్తుడు అతని ఇంట్లో పరున్నాడు. చండ కేతువు మంజుమతమున్న గదిలో మృగాంకదత్తుని శయనము మార్చుమని నౌకరుతో చెప్పినాడు. మృగాంకదత్తుడు జిజ్ఞాసతో అంతా కనిపెట్టి చూస్తూ నిద్ర విడిచియున్నాడు. నౌకరు నెమలి ఉన్న ఇంట్లో నీవము వెలిగించి తాను బైటికివచ్చి సింహద్వారము మూసి గొళ్ళెము వేసి వెళ్ళినాడు. మృగాంకదత్తుడు పంజరబద్ధమైన నెమలిని చూచి కుతుకులాడి పంజరాన్ని తెరిచినాడు. నెమలి అతన్ని చూచి కన్నీటి జడితో అతనిపాదాలు తడిపి దొర్ల సాగింది. దాని మెడనున్న తాడు బిగుసుకు పోవడం వల్ల మయూరము దుఃఖిస్తున్నదని తలచి మృగాంకదత్తుడు చుడి దిప్పినాడు. వెంటనే ఆ నెమలి భీమపరాక్రమ మంత్రి రూపముతో ఉన్నంతలో అతని అడుగులకు మ్రొక్కినది. మృగాంకదత్తుడు అద్భుతాశ్చర్యములు పెనగొనగా “మిత్రమా! ఏమిటిది? అని శుతూహలముగా అడిగినాడు. మృగాంకదత్తుని మంత్రి భీమపరాక్రముడు నివరించి చెబుతున్నాడు.

భీమపరాక్రమునికథ

దేవా! నేను శుద్ధశాపమువల్ల నిన్ను ఎడబాసి చదరిపోయి అడివిలో దిమ్మతిరిగి శార్పకీప్తుడౌచుచున్నానని వచ్చాను. అచెట్టుమీద నినాయకుని

ప్రతిను చెప్పి ఉన్నది. దాన్నిచూచి నేను ప్రభావము చేసి అలిసిపోయి చెట్టు మొదట కూర్చున్నాను. “అయ్యో! నేనెందుకు రాత్రివేళ బేరళ వృత్తాంతము చెప్పినా? నాపల్లవ న్యాయానికి ఇక్కట్లు కలిగింది. దోషి అయిన నేను ఇక్కడ చనిపోతాను!” అని నిశ్చయానికి వచ్చి ఆదేవుని పన్నిధితో నిరాహారినై ఉన్నాను. కొన్నాళ్ళు గడచిన తరువాత ఆతోవనే ఒకముసలి బాటసారి వచ్చి ఆచెట్టునీడలో కూర్చున్నాడు. నన్ను చూచి “వత్సా! నీమిథిమంతా వాడిపోయిందేమి? నిర్జనప్రదేశములో ఒక్కడివే కూర్చున్నావే?” అంటే నాసంగతి యాత్రా అతనికి సమగ్రంగా చెప్పాను. అతడు నాకు గుండెధైర్యము కలిగిస్తూ “వత్సా వీరిడివై స్త్రీలై ఆత్మహత్య చేసుకొంటావా? స్త్రీలుకూడా కష్ట కాలంలో ధైర్యం తెచ్చుకొంటారు. అందుకు నిదర్శనము విను.

హంసావళీకమలాకరులు

కోసలనగరాధీశ్వరు డయిన విమలాకరునకు కమలాకరు డనే నవ మన్మథాకారుడైన కమారుడు ఉన్నాడు. వందులలో మనోరథాద్ధుడనే వాడు తరుచుగా రాజకుమారుని దగ్గర ఈగాధ పాడుతూ ఉండేవాడు.

పద్మాసదనపోత్యవ నానాముఖర ద్విజాలి పరిగీతమ్

కమలాకర మప్రాప్తా క్వ రతిం హంసావలీ లభతామ్!

పద్మసమాగమ ప్రమద వాచాల

బహువిధ ద్విజకుల పరిగీత మైన

కమలాకరప్రాప్తి కాకుండ నెట్టి

నిధిని హంసావళి విహరింప గలదు!

ఇలా చాలాసార్లు గాధ గానము చేయగా కమలాకరుడు కఠో

హలముతో “ఏమిటి” అని అడిగినాడు. మహావీరస్థుడు విరయము వివరిస్తున్నాడు.

దేవా! నేను దేశదేశాలు తిరుగుతూ నిరసనదలకు ఆట పట్టు అయిన విడితానానికి వెళ్ళినాను. ఆవిడితను దేశములో అనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. నేను దర్బరకు జేసి భారతాన్ని గృహములో ఉన్నాను. ఒకనాడు అతను నాతో “నేను ఉదయూన రాజసభలో రాజపుత్రి హంసావళి కొత్తగా నేర్చిన సృతము (పదర్పిస్తున్నాను)” అని చెప్పినాడు. ఆసృతవిద్యా కాశలము చూడలేదు. నాకు కుతూహలము కలగగా అతను ఉపాయముచేసి నన్ను తీసుకొని వెళ్ళి నాట్యరంగ మంటపాన కూర్చోపెట్టినాడు. మృత్యురేఖ సృతము మోగగా తండ్రి సమ్మూఖాన హంసావళి బంగారు తీగెవలె సృతము అరంభించింది. అప్పుడు నేను “ఈ కన్యకు కమలాకరుడే తగిన భర్త. కమలాకరునికి ఈహంసావళిని కూర్చకపోతే లాభం ఏమిటి? అందుకు ఉపాయము ఆలోచించాలి” అని తలచి సృతము పూర్తికాగానే రాజద్వారము చేరి “నాతో సరిగా ఎవరయినా చిత్రకారుడు ఆలేఖ్యములు రచించగలిగితే రచన చేయాలి” అని వస్తుభింహునిదా రాసి దాన్ని అక్కడే వేలాడ కట్టినాను. ఆవస్తుభింహుని ఎవరూ చింపలేదు. రాజు ఆసంగతి తెలుసుకొని నన్ను పిలిపించి హంసావళిగృహములో చిత్రాలు రాయడానికి నియోగించినాడు. నేను హంసావళి శయన మందిరములో కనవివారంగా నీరూపము లిఖించాను. “ఈ రాజకన్యతో మృత్యుముగా చెప్పబోతే నన్ను మోసగాణ్ణిగా భావిస్తుంది. యుక్తితో రాజకన్యకు ఈవిషయము తెలియ చెప్పాలి” అని నేను ఆలోచించి నమ్మకమైన నేపిహితుణ్ణి తీసుకొనివచ్చి అతనికి పెద్రివాడివేషము చేసినాను. పిచ్చి బాడివలె తిరుగుతున్న నాన్నేపిహితుణ్ణి కీహార్థము రాజకమారులు తమ దగ్గరికి పిలిపించుకొన్నారు. మహాపడి ముగించి అప్పురిపట్టి తన

మందిరానికి పిలిపించింది. వాడు మందిరములో ఉన్న చిత్రాన్ని చూచి
“అతడే కపిబాహుడును, గుహాధిపతు శ్రీమదున్నామినివాప్తుకును,
వారి వలె శంఖపచ్చానికికాదా” అని నిన్ను పొగుడుతూ ఆనందముతో
శరీరము మరచి అడిగాడు. హంగానలి ఆశ్రయస్థి విని నన్ను చూచి
“ఏమిటి పలుకుతున్నాడు! ఎవరిని నీవు ఈచిత్రములో వర్ణించావు!”
అని దాస్యముతో అడిగింది.

ఆమె మరి బలవంతులను చేసినమీనట నేను “అంతాశ్రీ,
చిత్రములో ఉన్నవాణ్ణి ఈ క్షణమున ఎప్పుడో చూచాను. ఈ ఆలేఖ్య
ములో ఉన్నవాడు రాజపుత్రుడు. ముగ్ధమైనవాడని శౌరభాళియాలా
లతో నేను ఈ రాజకమారుణ్ణి చిత్రించాను” అంటూ నీగుణరూప
ప్రశంస చేసివాను. నీప్రకృతివల్ల హంసావళిహృదయములో పలపువాన
కురిసి అనురాగలత క్రమంగా వృక్షమైనది. అప్పుడు మహారాజు వచ్చి
వెలివాణ్ణి చూచి కోపించి మమ్మల్ని అక్కణ్ణించి తరిమివేసినాడు.
అప్పుణ్ణి హంసావళి విరళాత్కంఠగా కృశించి కృశించి అగ్ని
మాండ్య మనే వ్యాధి నెవయుమీద హరిమందిరములో తగ్గడి సెలవు
మీద ఏకాకినిగా ఉంటూ వెన్నెలరాత్రులు భరించలేక, చేతనాచేతన
జ్ఞానము లేక కామూర్తితో బాధ పడుతున్నది. నేను హరి దేవా
లయము మీదికి ఎక్కి ఆమెదగ్గికి వెళ్ళి కనపడగా నాకు వస్త్రాభరణా
లిచ్చి సంతోషించింది. నీకై ఆమె రాసిర గాధను వస్త్రపుండమిమీద
చూచినాను. అదే ఇందాక నేను పాడినది. మళ్ళీ పాడమంటే గాధ
గానము చేస్తాను విను.

పద్మసమాగమ ప్రమద వాచాల

బహువిధ ద్విజకుల పరిగీత మైన

కనులాకరప్రాప్తి కాకుండ నెట్టి

విధిని హంసావళి విహరింప గలదు!

కమలాకరుడు గాఢ వినియోగమున నున్నప్పుడు అతని కంటికి ఆమెను పొందా లని యుక్తి చెతుకనున్నాడు. దైవమును గూర్చి తండ్రి విమలాకరుడు కమలాకరుణ్ణి విచికించి “మహారాజా! రాజులకు సోమతనము ఎంతమాత్రమునా పనికిరాదు. మంత్రబద్ధమైన సర్పము వలె సోమరు లైనరాజులు వినాశము పొందుతారు. ఎంతకాలము చూచినా నీవు నుఖలోలుదలై రాజ్యసంపాదనేచ్చ చూపకుండా ఉన్నావు. మమ్ము తిన్న పామువలె నీకు ఈ రాజ్యము పుష్కలము నే నుండగానే నుఖభోగవ్యసనాలు నీవు కొంత తగ్గించుకొని పురుష కారం పుట్టించి” అని మందలించినాడు కమలాకరుడు నేనానమే తుడై భూమి దద్దరిలేటట్టు, శవ పుష్కలములు కల్పితేట్లు తరలి కొన్నాళ్ళు ప్రయాణము చేసి అంగరాజును ఎదుర్కొని అతని దళాన్ని సంహరించినాడు. కమలాకరుడు శౌర్యము ప్రదర్శించి అంగరాజును పట్టుకొని బంధించి, విశ్వాసపాత్రు డైన ప్రతీహరునికి అప్ప చెప్పి, తలదీసెట్టి పంపినాడు. అతడు ప్రతీహరుని ద్వారా తనరాజ్యసంపాద నేచ్చ తెలియచేసి క్రమేణా కత్రురాజులను జయించి విదిశానగరో పాంతమున నేనతో విడిసి మేఘమాలి వద్దకు దూతను పంపినాడు. మేఘమాలినుహారాజు దూతముఖాన కమలాకరుడు కన్యార్థము వచ్చి నాడని గ్రహించి సంతోషించి అచటగ్గిరి వచ్చి అతిథిసత్కారములు చేసి దూతచేయదగినవనికి స్వయంగా ఇంత శ్రమ పడ్డా వేమి! నీవు కోరినదీ నేను కోరినదీ ఒకటే. కారణము విను. పసితనంనుంచీ మా అమ్మాయి హంసావళి హరిపూజాయత్తచిత్త. ఈలికీమనసుమనోమిలికీ ఈడైనవరుడు ఎవరా అని తలచి తలచి నిద్ర పట్టక నాకు జ్వరము తగిలింది. తచ్చాంతికై హరిపూజ చేసి నిద్ర పోయి స్వప్నములో హరి సాక్షాత్కారమై “హంసావళి చేతితో నిన్ను పట్టిస్తే నీజ్వరము శాంతి న్తుంది. హంసావళివివాహానికై చింతపడకు. ఈమెకు కమలాకరుడు

భర్త తనకు కొన్నాళ్ళపాటు ఈమెకు శ్రమ తప్పదు" అని అనుగ్రహించినాడు. నేను మేలుకొని కుమారిహస్తస్సర్వకల్ల జ్వరము పోగొట్టుకొన్నాను. మీసయాగమము శేవలము వైవనిష్ఠతము. నీకు హంసావళిని దానము చేస్తున్నాను" అన్నాడు. కుమారి కుమారికి లగ్నము నిర్ణయించి నిజరాజధానికి వెళ్ళినాడు.

క న క మం జ రి మో స ము

తండ్రి చేసిన నిర్ణయానికి హంసావళి సంతోషించి కనకమంజరి అనే చెలికత్తెతో రహస్యంగా "సఖీ, చిత్తరువులో ఉన్నవాడు నాహృదయాన్ని దొంగిలించినాడు. నాతండ్రి కుదిర్చిన సంబంధము ఇదేనా! చిత్తరువులో ఉన్న అతనిపేరు పెట్టుకొని అన్యథా ఎవరయినా వస్తే అతనికి నన్ను ఇవ్వడానికి తండ్రి సంకల్పించాడా! ఈసంగతి నీవు రని పెట్టు" అని పంపగా కనకమంజరి సిద్ధయోగినీ వేషము వేసికొని కమలాకరుని విడిదికి వెళ్ళి అతని యావనశ్రీలు చూచి, అతని. రూపు తన హృదయములో హత్తుకోగా ఆక్షణములో సమాధిలో ఉన్నదానివలె అభినయించి అతనితో కూడనిజన్న జన్మకాదని తలపోసి అతనికి ఒక మణి కానుకగా ఇచ్చింది. కమలాకరుడు ఆమణిని స్వీకరించి ఆదరించగా ఆమె "రాజపుత్రా! ఈమణిసభావము నాకు తెలుసును. ఈమణిని ధరించి యుద్ధము చేస్తే శత్రువు చేతిలో ఖడ్గము న్తంభిస్తుంది. నీగుణాలకు మెచ్చి అనురాగముతో నీకు దీన్ని అర్పించాను. నీకు మణివల్ల చాలా ఉపయోగము. నాకు అవసరములేదు" అన్నది.

కమలాకరుడు సంతోషముతో పొంగిపోయి ఆమెకు భిక్షకు ఉండమని వేడగా ఆమె "ఒక భిక్షకన్న ఎక్కువ చెయ్యను" అని వెళ్ళి పోయింది. కనకమంజరి యోగినీవేషము తీసివేసి హంసావళి దరికి వెళ్ళి "సఖీ చెప్పడానికి ఏలులేకపోయినా నీమీది భక్తివల్ల చెవుతాను. నేను

హరిములో ఉండగా పరిశ్రమించుచున్నప్పుడు అలసరించునలె నని చెలులతో చెప్పి అమెను కుదురునాటములోకి తీసుకొని వెళ్ళింది. అక్కడ కనకమంజరి కాను హంసానళివేషాన్ని పేసుకొని హంసావళికి అశోకకరి వేషము వేసి, అశోకకరికి తన వేషము వేయించి ముహూర్తము సమీపించగా హంసావళితో “చల్ల! నీవు ఒడమట ద్వారాన ఊరివెలుపలకు వెళ్ళి శోసేషు దూతములో ఉన్న శాల్మలీవృక్షపు తొర్రలో దాగి ఎదురుచూస్తూ ఉండు” అని చెప్పింది. హంసావళి సరళవృద్ధయ కావడంచేత కనకమంజరి కానట్లము గ్రహించలేక దానిమాట పాటించి కన్నులు మూసికొన్నా కానిరాని ఉమ్మచీకట్లో ఊరుదాటి బూరుగుచెట్టు తొర్రలో దూరేయకు భయపడి మురిచెట్టు మీదికి ఎక్కి ఆకులజొంపములో దాగి కనకమంజరికై సరిక్కిస్తున్నది.

నగరులో వివాహాలగ్నము సమీపించగా రాజు హంసానళిహంస ములో ఉన్న కనకమంజరిని తెచ్చి పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చోబెట్టించి, ఆమె శరణుపొంద మేలిముసుగు ఉండిడియువల్ల వరుడు కమలా కుడు ఆమెను సరిగా చూడక అనుమానించక ఆతనిని వివాహమాడినాడు. నక్షత్రము బాగా ఉన్నందువల్ల కమలాకరుడు మాయాహంసావళిని తోడ్కొని పురీశ్చిమద్వారాన తరిలిపోయి శాల్మలీవృక్షాన్ని సమీపిస్తున్నాడు. అప్పుడు చేరగానే పెళ్ళికుమారులతో ఏనుగుమీద ఉన్న కనకమంజరి వాతాత్మగా భయపడిన దానివలె నటించి అతన్ని ఆలింగనము చేసికొన్నది. కమలాకరుడు ఉద్విగ్ధుడై ఏమటని బడగ్గా మాయాహంసావళి అయిన కనకమంజరి కంట తడి అభిసరించి “ఆర్య పుత్రా! నాశ్చత్వములో ఈశాల్మలీవృక్షములోనుంచి ఒక రాక్షసి వచ్చి నన్ను చంపి పిల్లమును సిద్ధమైంది. అప్పుడోక విప్రుడు దాన్ని తరిమి నన్ను రక్షించినాడు. ఈచెట్టులోనుంచి రాక్షసి బైటికి వస్తే నాన్నిబిగ్గులో బంధించివచ్చి వృక్షాన్ని కాలిపిండు అని అతడు చెప్పి

అదృశ్యుడైనాడు. నాకు మెళుకువ వచ్చింది. చురుకుడు చూడగానే స్వప్నప్రత్యాయము కళ్ళకు కట్టినట్టుంది. భయపడ్డాను" అని పలికింది. మాయాహంసావళి మాటలు నమ్మి శాల్యలీకరులను దగ్ధముచేయుమని అనుచుబతు అతడు అనతి ఇచ్చినాడు. వారు అవృతాన్ని తగల దెట్టిన కనకమంజరి హంసావళి తరువుతో దగ్ధమైనదని లోలోపల సంతోషముతో పొంగిపోయింది. ఆమె మనసు స్తిమిత పడింది. తనకు హంసావళి లభించిందని కమలాకరుడు భ్రమపడి స్కంధావారానికి చేరినాడు. మర్నాడు ఉదయము వరుడు వధూ సమేతముగా తరలి త్వరగానితో ద్రయాణము చేసి కోసలదేశము చేరినాడు. తండ్రి కమలాకరునికి ద్రాక్షాక్షరము చేసి తపోవనానికి తరిలినాడు. మాయా హంసావళి రూపములో ఉన్న కనకమంజరి పట్టపురాణిగా భూమండలాన్ని పరిపాలన చేస్తున్నది.

శిల్పి నిజనోరధ సిద్ధుడు మాయాహంసావళి ఐన కనకమంజరిని చూచి ఆమె తనను గుర్తుపట్టి తలతీయిస్తుండేమోనని వెరిచి రాచ పగరు వదలి ఎక్కడికో వెళ్ళినాడు. హంసావళి ఆరాత్రి వృక్షము మీదినుంచి కమలాకరుణ్ణి కనకమంజరి చేయించిన వృక్షదహనము చూచి ఓహో నన్ను కనకమంజరి వంచన చేసి నాప్రియుణ్ణి హరించింది. నిజమనోరధసిద్ధికై నాచెలి నన్నే చంప యత్నించినదే! దుర్మార్గులను నమ్మినందుకు శాస్తి బాగా జరిగింది. ఈ కాలినచెట్టు ఇంకా రగులు తూనే ఉంది. ఈఅగ్నిలో పడి చచ్చి కనకమంజరిని పట్టి పగ తీర్చు కొంటాను" అని యోచించి వటవృక్షముదిగ్గి అగ్నిలో ప్రవేశించదలచి క్షణములో మనసు మార్పుకొని "అత్మహత్య చేసుకోడం ఎందుకు? బతికి ఎప్పటికైనా కనకమంజరి మీద పగ సాధిస్తాను. నేను కొంత కాలము కష్టాలనాలు కావలసి ఉంటుందని పెళ్ళికి బెంగపెట్టుకో వద్దనీ కమలాకరుడే నాభ రైల్వేపాడనీ పారి స్వప్నములో నాకు చెప్పినాడు.

కొన్నాళ్ళపాటు నిదానించి చూస్తాను” అని నిశ్చయానికి వచ్చి నిర్జనారణ్యానికి వెళ్ళింది. ఆమె దీనావస్థ కళ్ళారా చూచి చల్లగా రాత్రి ప్రవేశించింది. ఆకాశము, మంచుతుంపురు లనే కన్నీటివడి కురిపించింది. హంసావళి గుణానురక్తుడై ఆమె కన్నీరు తుడిచి బుజ్జగించే నిమిత్తము సూర్యుడు ఉదయించి కరములు సాచి, ఆశల అరుణిమ చూపి ఓదార్చినాడు. హంసావళి మానవుల కంట పడక చిట్టడవులు తిరిగి నడిచి నడిచి దర్భలు గుచ్చుకొని అడుగులు గాయములు పడగా రమణీయారణ్యము చేరి అలసి కూర్చున్నది. వృక్షాలు పవనాహతికి కదులుతున్న కొమ్మ పీవనలతో వీచి ఆమెకు విశ్రాంతి కలిగించినవి. విరియవూచిన తీయ మావుల మీద కోయిలలు గొంతెత్తి పాడి మధువు చిలికినవి. పూల మొత్తాలు పుష్పాభ్యు బహుళమై ఉండడమువల్ల హంసావళి శ్రీపాదార్చన చేయదలచింది. అడవినూతుల్లో స్నానాలు చేస్తూ ఫలాలు ఆరిగిస్తూ హంసావళి ప్రియునికై నిరంతర హరివూజాపరాయణ అయింది.

కోసలదేశములో కమలాకరునికి విధివశాన పురాణజ్వరము తగులు తున్నది. మాయాహంసావళి ఇలా ఆలోచన చేసింది. “నాచెలి ఆశోక కరి నేను చేసిన మోసాన్ని బైటపడవేస్తూ దేమో నని భయము వేస్తున్నది. ఇది ఇలా ఉండగా గోరుచుట్టుమీద రోకరిపోటువలె రెండో భయము వచ్చి పడింది. పూర్వము అందరి సముఖములో హంసావళి తండ్రి కమలాకరునితో తన కుమారీ హస్తస్పర్శవల్ల పురాణజ్వరము ఎటువంటిదైనా తగ్గిపోతుందని చెప్పినాడు. కమలాకరునికి ఆమాట జ్ఞాపకము ఉంటే నేను హంసావళి అని భ్రమ పడి జ్వరాన్ని పోగొట్టేశానని తేనెండువల్ల గుట్టు బైటపడుతుంది. నన్ను నాశనము చేస్తాడు. ఈ అపాయము దాటి ఒడ్డున పడవలె. సిద్ధురాలిని పిలిపించి గాని వైద్యుణ్ణి పిలిపించికాని రాజు జ్వరముపోగొట్టాలి. ఆభూత వైద్యునికే ఆశోకకరిని బలి వేసి దాని అవయవాలతో అతన్ని పూజిస్తాను.

ఇలా చేస్తే నాభయాలూ తీరిపోతని”

కనకమంజరి తన దానిట్లున్న కప్పిపుచ్చి నరబలిమూట ఎత్తుకోక అశోకకరికి మిగతా సమకల్పాన్ని చెప్పి ఒప్పించింది. కావలసిన సామగ్రితో కనకమంజరి ఖడ్గవాస్తురాలై మారుతోవను యుక్తిగా అశోక కరిని వెంట పెట్టుకొని శూన్యశివాలయానికి వెళ్ళింది. ఆమె కత్తిదూసి మేకను కోసి, రక్తముతో శివలింగానికి అభిషేకము చేసి, అరక్తముతో అర్ఘ్యమిచ్చి దాని పేగులు హారాలుగా అలంకరించి, దాని హృదయపద్మముతో పూజించి, దానికళ్ళతో ధూపమువేసి తర్వాత తల నైవేద్యము పెట్టింది. తర్వాత శివలింగానికి ఎదటనున్న వేదికను రక్తచంపనముతో అలికి గోరోజనముతో అష్టదశపచ్చాన్ని రచించి, దాని గద్దెమీద రక్తము కలిపిన పిండితో బూడిద పిడికిలి వాణ్ణి మూడు కాళ్ళవాణ్ణి మూడుముఖాలవాణ్ణి జ్వరపురుషుణ్ణి చేసి, దళాలలో అతని పరివారాన్ని యథావిధిగా అమర్చి జ్వరపురుషుణ్ణి మంత్రతంత్రాలతో ఆవాహన చేసింది. కనకమంజరి అనంతరము న్నానార్ఘ్యములు పూర్తి చేసి నరబలి వేయ సంకల్పించి అశోకకరితో “చేరీ, నాష్టాంగప్రణామము చెయ్యి వమ్మా శివునకు ప్రణామం చెయ్యి శిల్లీ నీకు శుభము చేకూరుతుంది.” అన్నది. అశోకవతి శివలింగానికి నాష్టాంగపడుతూ ఉండగా కనకమంజరి కత్తిదూసి ఆమెను సంహరించబోయింది. కత్తిదేబ్బ తప్పి దాని బుజానికి కొంచెము తగిలింది. అశోకకరి హఠాత్తుగా లేచి అక్కణ్ణించి పారిపోయి కుయ్యో మొర్రో అని గగ్గోలుపెడుతూ ఉండగా వెనక కనకమంజరి తరుముకొని వెళుతుంటే ఆభీకరాకారాన్ని జనులు చూచి రాక్షసి అని తలచి దాన్ని చావచితకకొట్టివారు. అశోకకరివల్ల రాజుకు యథార్థము తెలిసింది. కమలాకరుడు తెల్లపోయి మిథ్యా హంసావళి అయిన కనకమంజరిని తనసన్నిధికి రప్పించినాడు. తిన్న దెబ్బలవల్ల కనకమంజరి బాలము చేసింది. అశోకకరి కనకమంజరి చేసిన మోసాన్ని

అయితే కమలాకరుణి నిశేదించి అధయము అడిగింది. కమలా కరుణ రత్నాన్ని పోషిస్తుంది నాజుపెంతును పొందినందుకు పరితాప పడినాడు. అయ్యో! హంసావళి కరస్పృహత్రాన జ్వరశాంతి కలుగు తుందన్నమాట నాకు జ్ఞప్తి లేకపోయిందే. హంసావళి వృక్షసహిత ముగా కాల్పించానే” అని వగచి కమలాకరుణ స్వప్నములో శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి పలికిన పలుకులు కమలాకరుణ స్మరణకు తెచ్చుకొని ఆమె జీవించి ఉంటుందనీ, తనకు సంపాద్య మవుతుందనీ శ్రీహరి మాటలు యథార్థములు అవుతవనీ మనోరథసిద్ధుకు నిశ్చయము తీర్చగలడనీ తలచి వెంటనే మనోరథసిద్ధుని పిలిపించి “భద్రుడా! ఈమధ్య నీవు శీతకన్ను వేశావు. క్షేమమా! దుష్టుల మాయలకు లొంగిన వాళ్ళకు మనోరథము ఎలా సిద్ధిస్తుంది” అని అడిగినాడు.

మనోరథ సిద్ధుడు “ప్రభూ! అశోకకరివల్లనే ఈగుట్టు బైట పడింది. హంసావళికై పలినవారు విచారించవలసిన పని లేదు. ఆమె హరి పూజాయత్తచిత్త. ఆపూజ స్మృధాపాదు. ధర్మము తప్పక హంసావళిని కాపాడుతుంది” అని మనవిచేసి కమలాకరుణివెంట హంసావళిని వెళిక దానికి బయలుదేరినారు. కమలాకరుణుడు రాజ్యభారాన్ని ప్రజ్ఞాధ్యుడనే మంత్రి చేతుల్లో పెట్టి, రాజధానినుండి రహస్యముగా బయలుదేరినాడు. అతడు మనోరథునితో పుణ్యక్షేత్రాలు, తపోవనాలు, వనాలు శరీరశ్రమకు లెక్కచేయక తిరుగుతున్నాడు. తిరిగి తిరిగి కమలాకరుణుడు హంసావళి తపస్సు చేస్తున్న అరణ్యములో ప్రవేశించి రక్తాశోకవృక్ష మూలమున పాండుత్వాదు మనోహరమై చంద్రరేఖవలె కళామాత్రశేషమై నన్న గిల్లి ద్వాదశమూలము ఉన్నదానిని చూచి అమరాంగన కాబో అని తలచినాడు. మనోరథసిద్ధుడు హంసావళిని ఆనవాలు పట్టి “హంసావళి దొరికింది!” అన్నాడు. హంసావళి ఇద్దరినీ చూచి వియోగదుఃఖము క్షణములో ముమ్మరమై కన్నీటితో కన్నులు కనపడకపోగా శరీర

మెరుగక మూర్ఖుడై నది. కమలాకరుడు ప్రియాదర్శనోదేశము అపారముకాగా కుంభమధ్యములు కలిసిమెలిసి పోగా భరీరము ఎరుగక అవసీతలాన పడినాడు. మనోరథసిద్ధి హంసావలీ కమలాకరులను ఓదార్చినాడు. కొంతసేపటికి అతనికి తెలివిరాగా అమందానందము అనుభవించినాడు. ప్రియులు వియోగ వృత్తిలో పడవలము చాలాసేపు చెప్పకొన్నారు. ప్రియాసమేతంగా మనోరథసిద్ధితో కమలాకరుడు కోసలదేశానికి వెళ్లినాడు. అతడు మామగారైన శ్రీభువనాచారి పిలిపించి యథావిధిగా హంసావలీ హస్తస్పర్శను అనుభవించి పురాణజ్యోరాన్ని పోగొట్టుకొన్నాడు. ధైర్యమువల్ల కార్యసిద్ధి పొందిన హంసావలీ దేవితో కమలాకరుడు సుఖము అనుభవిస్తూ మనోరథసిద్ధుని విడువక రాజ్యము పరిపాలిస్తున్నాడు.

ఇలాగా కష్టాల్లో అచంచల మైన ధైర్యమే కార్యసిద్ధికి కారణము అవుతుంది. జీవించి ఉంటే నీరాజును తప్పక చూస్తావు. ఈరీతిగా మునలిబాటసారి కథ చెప్పి నామరణ ప్రయత్నాన్ని మానిపించి తన తోవను వెళ్ళినాడు. ఇలా చండకేతునిగృహములో భీమపరాక్రముడు నెమిలియాపము విడిచి మృగాంకదత్తునితో తిరిగి ఇలా పలికినాడు.

నేను బాటసారి మాటను పాటించి ఆత్మహత్యాప్రయత్నము విరమించి ఉజ్జయినికి వెళ్ళినాను. మీరెవ్వరూ అక్కడ కనపడక పోవడం చేత వెతికి వెతికి వంటపూటిల్లు చేరి తిండి తిని పూటకూళ్ళన్ను ఇచ్చిన పక్కమీద పరుండి నిద్రించి మేల్కొని కుతూహలముతో అక్కడి విషయాలు కనిపెట్టవలె నని కపటనిద్ర అభినయించినాను. పూటకూళ్ళన్ను పిడికెడు యవధాన్యము ఇల్లంతా చల్లుతూ పెదవులు అదరగా మంత్రించింది. ఆయవలు వెంటనే మొలిచి మొక్కలై వెన్నులు వేసి పండినవి. ఆమె వాటిని కోసి వేయించి విసిరి వేలపిండి చేసి ఆపిండి గిన్నీలో పోసి పెట్టి నీళ్ళు దానిమీద చిలకరించి స్నానానికి వెళ్ళింది. ఆమె

మాంత్రికురాలని నేను గ్రహించి లేచి త్వరగా ఆగిన్నెలో పేలపిండి మరొక పేలపిండి కుండలో పోసి, ఆకుండలో పేలపిండి గిన్నెలో పోసి యధాప్రకారముగా ఉంచి పరున్నాను. పూటకూళ్ళమ్మ వచ్చి నన్ను లేపి మడికట్టుకో మని నాకు గిన్నెలో పేలపిండి వడ్డించి తాను కుండలో పిండి పెట్టుకొని మజ్జిగలో కలుపుకొని తిన్నది. వెంటనే ఆ పూట కూళ్ళది ఆడమేక అయింది. నేను కసికొట్టి ఆమెకు కటికవానికి అమ్మగా వాడిభార్య కోపగించి “నాన్నే హితురాలిని పూటకూళ్ళమ్మను మోసము చేశావా? తగినఫలము అనుభవిస్తావు” అన్నది. దానిబెదిరింపు విని పూటకూళ్ళకొంప వదిలి ఊరిబైట వటవృక్షముకింద నిద్రపోయినాను. కటికవాడిభార్య వచ్చి నామెడకు ఈతాడు కట్టి పోగా శాకినీమాయసల్ల నెమిలినై పూర్వజ్ఞానంతో ఉంటూ బెంగపడి ఇటూ అటూ నేను తిరుగుతూ ఉండగా పిట్టలు పట్టేవాడు నన్ను పట్టుకొని బోయరాజుదగ్గర ప్రతీహరుడైన ఈచండకేతువుకు కానుకగా ఇచ్చి నాడు. ప్రతీహరుడు తనభార్యకు ఇచ్చగా ఆమె నన్ను వినోదార్థము మంటపములోఉంచింది. దైవానుకూలంవల్ల నీవు ఇక్కడికివచ్చి నామెళ్ళో తాడు విప్పివేయడంవల్ల పూర్వ సరూపము పొందినాను. మనము ఇక్కణ్ణించి తప్పించుకొని పోదాము. రాత్రి జరిగిన విషయాన్ని చూస్తే నిన్ను బతకనీయడు. నేను యుక్తిచెబుతాను. యోగిని చేసిన సూత్రాన్ని నీవు కంతానికి కట్టుకో. నెమిలినై నీవు కిటికీలోనుంచి బైటపడు. ద్వారము బంధించినాడు కనుక గవాక్షమార్గమే మనకు శరణ్యము. నీవు మెడచాచితే నేను నీకంఠపాశాన్ని విప్పుకొని నామెళ్ళో కట్టుకొంటాను. నేను నెమిలినై గవాక్షమార్గాన బైటికిరాగా నామెడలో తాడు నీవు విప్పితే మనము ఇద్దరము యధాప్రకారం మానవులము అవుతాము.”

భీమపరాక్రమునిమాటలు విని మృగాంకదత్తుడు అతడు చెప్పినట్లు చేసి ఇద్దరూ చండకేతునిగృహములోనుంచి తప్పించుకొని తమ నివా

సానికి చెప్పినది. ఇట్లు తమకష్టాలు చెప్పకొని రాత్రి గడిపినారు. తెల్లవారిన తరువాత మృగాంకదత్తునిదగ్గరికి బోయరాజు వచ్చి రాత్రి హాయిగా నిద్రించారా అని అడిగి వినోదముగా పాచికలాటకు పిలిచినాడు. సరిగా అప్పుడే ప్రతీహారుడు చండకేతువు రాగా శ్రుతధి జ్ఞాపకము పొందెను. “పాచిక లెండుకు, నెమలిని ఆడిస్తా నన్నావు కదా!” అని చూచినచో శబరరాజు వెంటనే ప్రతీహారుని పంపి నెమలిని తెమ్మని ఆజ్ఞ చేసినాడు. చండకేతువు మయూరాన్ని తీసుకొని వద్దామని ఇంటికి వెళుతూ “రాత్రి నాతో వచ్చినవాణ్ణి నెమలి ఉన్న గదిలో పరుండబెట్టినాను. అదొంగను చంపివేయడం మరిచిపోయినాను? సరే ఆ నెమలిని వాణ్ణి ఒక్కసారే హతమారుస్తాను” అనుకొంటూ వెళ్ళి గదిలో వెతకగా చోరుడూ లేడు మయూరమూ లేదు. చండకేతువు హతాశుడై దుఃఖపడతూ బోయరాజుదగ్గరికి వచ్చి నెమలిని దొంగలత్తుకొని పోయినా దని విన్నవించినాడు. శ్రుతధి చండకేతువుకేసి తేరిపార చూసి నవ్వినాడు. మృగాంకదత్తుడూ అక్కడివారూ తెగనవ్వడము సాగించారు. అభిప్రాయ మేమో శబరరాజుకు తెలియకపోవడంవల్ల నిర్బంధ పెట్టి మృగాంకదత్తుని అడగ్గా అతడు రాత్రి జరిగిన చర్య వూస గుచ్చిపట్టు చెప్పినాడు. చండకేతువునూ చింతిస్తున్నట్లు వెంటనే ఉరి తీయ మని శబరరాజు ఆజ్ఞ చేసి పాపిష్టిభార్యను దూరముగా కనపడకుండా వెళ్ళిపో మ్మని తరిమివేసినాడు. శబరరాజు వేడుకోవడము చేత మృగాంకదత్తుడు సపరివారంగా పెల్లెలో కొన్నాళ్ళు మిత్రుని ఆతిథ్యము స్వీకరిస్తున్నాడు.

త ర ం గ ము : 2-౭

గుణాకరునికథ

మృగాంకదత్తుడు విమలబుద్ధి శ్రుతధి మొదలైన వారితో శబరరాజు గృహములో ఉండగా శబర సేనాధిపతి తత్తరపాటుతో వచ్చి

రాజుతో “దొరా! తమ ఆజ్ఞాప్రకారము దేవికి బలి నిమిత్తము తగిన వాణ్ణి సంపాదించినాము. ఆవురుషుడు మన నూరుగురు వీరులను చావ చితకకొట్టినాడు. అమితముగా దెబ్బలు తిని గాయాలతో అలసిపోయినాడు. అతన్ని తీసుకొని వచ్చాము” అని మనవి చేస్తే శబరరాజు ఆవురుషుని తనకు కనపరచ మన్నాడు. సేవాధిపతి అట్లే చేసినాడు. ఆవురుషుడు మదపులేనుగువలె కనబడినాడు. శరీరము మాంసాభిరూపి తమై రక్తసిక్తమై ఉన్నది. పాశము తెంపుకోవలెనని ప్రయత్నము చేసినాడు. మృగాంశదత్తుడు పాశబుద్ధిని మంత్రి గుణాకరునిగా ఆనవాలు పట్టి దుఃఖిస్తూ అతని కంఠమును కాగలించినాడు. శబరరాజు అతన్ని మంత్రి గుణాకరుడని గ్రహించి వినయముతో ఓదార్చి తనగృహమునకు తీసుకొని వెళ్ళి స్నానము చేయించి గాయాలకు కల్లుకట్టి, పైద్యము చేయించి పథ్యముగా అన్నపానాదు లిచ్చి స్వస్థుని చేసినాడు. మృగాంశదత్తుడు అడిగినమీదట గుణాకరుడు స్వీయవృత్తాంతము వివరిస్తున్నాడు.

“దేవా! పారావతనాగళాపముచేత మనము ఒకరిని ఒకరు ఎడ గాసి తలోదారి అయినాము. కర్తవ్యమును భర్తా కాగా ఎడారిలో తిరిగాను. కొన్నాళ్ళకు నాకు తెలివి వచ్చింది. ‘అయ్యో! విధి ఇంత అననుకూలమా! నగరులో నడవలేని నాజూకు మృగాంశదత్తుడు మండు ఔడారిలో కాలుతీసి పెట్టగలడా! నాన్నేహితులందరిగతీ ఏమయిందో’ అని పడేపడే బాధపడి వింధ్యవాసినీదేవి దగ్గికి వెళ్ళినాను. అహో! రాత్రాలు బలులవల్ల ఆలయము రక్తసిక్తమై యమాలయమువలె కన పడినది. నేను దేవికి సాష్టాంగపడి లేచిమాతగా వాక్తవ్యం చే ఒక శవము కనపడింది. ఆశవకంఠమున కత్తి నిలపబడి ఉన్నది. అతన్ని చూచిన తరువాత నీఎడబాటు సహించలేక ఆత్మబలి చేదామని సంకల్పము ఉదయించింది. నేను పరుగున పోయి శవము మీది కత్తి లాగుకొనే లోగా సన్యాసి నాడుతున్నాన్ని వారింది శవముని నాకు బోధ చేసి

నాడు. “కుమారా, చచ్చి చేసే దేముంది? బతికితే ఎడబాటు తీరి నీన్నే హితమును కలుగజేస్తాను అందుకు దృష్టాంతము విను.

వి నీ త మ తి క థ

చున్నప్పుడు అహిచ్ఛత్రనగరాన్ని ఉదయతుంగు డనే రాజు పరి పాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతని ప్రతీహారుడు కమలమిత్రు డనేవానికి విసీత మతి అని సార్థకనాము డయిన కుమారుడు ఉన్నాడు. ఒకనాడు విసీత మతి రాత్రి మేడమీద తలముపైన పరుండి దిగంగనాతాటంకమువలె నున్న చంద్రలేఖను చూచి “అహా! ఈవెన్నలవల్ల తోవలన్నీ గచ్చు చేసిపట్టున్నది. వాయిగా ఈవెన్నెల్లో విహారము చేస్తాను” అని తలచి తోరిక లీరిక లెత్తగా పికారు వెళ్ళినాడు. విసీతమతి కోసెడు దూరము వెళ్ళగా రోదనధ్వని వినపడింది. కొంతదూరము అతడు నడక సాగించి నాడు. ఒకకన్య చెట్టుదగ్గర కూర్చుని ఎలుగెత్తి ఏడుస్తున్నది. విసీతి మతి ఆమెదగ్గికి వెళ్ళి “కల్యాణీ! ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఏడుస్తావు?” అని అడిగినాడు.

ఆకన్య చెవుతున్నది. “మహానుభావా! నేను గంధమాలి అనే సాగరాజపుత్రిని. నన్ను విజయవతి అనిపిలుస్తారు. పోరులో పారిపోయిన నాతండ్రిని వానుకి “పాపీ! శత్రువుల చేతుల్లో ఓడి వారివశమై పో” అని శపించినాడు. వానుకీ శాపవశాన నాతండ్రి కాలజవచ్చు డనే యుత్తుని చేతుల్లో ఓడి అతనికి పువ్వులు వరి తెచ్చి పెట్టే దాను డయి నాడు. నేను పార్వతిని మెప్పించి వరము వేడినాను. గిరిజ ప్రత్యక్షమై ఇలా ఆనతి ఇచ్చింది. “అమ్మాయీ, విను. మానససరస్సు సహస్రదళ వద్దము బాలారుణాతపమువల్ల ఆదికేశుని ఫణామణి మరీచివలె ప్రకా శిస్తూ ఉంటుంది. ఒకనాడు కుబేరుడు మానససరోవరములో స్నానము చేసి భక్తిపవనముతో సహస్రదళ వద్దములో ఈశ్వరార్చన ఆరంభించి

నాడు. అప్పుడు అతని అనుచరులు యక్షులు సరస్సులో చక్రవాకములై హంసలై విహరిస్తున్నారు. ఆమూలన సరోవరములో మీతండ్రికి విరోధి అయిన రాజనృపి నాదరుడు విద్యుజ్జ్వల్వడు తన ప్రియురాలితో చక్రవాకరూపము ధరించి రమిస్తున్నాడు. సురతనమయాన విద్యుజ్జ్వల్వడు పక్షములు జాడించగా, కుబేరుని చేతిలో అర్ఘ్యపాత్రము జారి కింద పడినది. కుబేరుడు కోపముతో మండిపడి శివార్చనకు అవరోధము కలిగిందని విద్యుజ్జ్వల్వణ్ణి అతని ప్రేయసిని నిరంతరము జక్కవలై సరసిలో ఉండమని శాపమిచ్చినాడు. ఆజక్కవ రాత్రిపూట భార్యకై విరాళితో ఉండగా, ఆవిద్యుజ్జ్వల్వణ్ణి తమ్ముడు కాలజవల్వడు జక్కవపెంటిరూపుతో అతన్ని రంజింపచేస్తూ, పగలు యక్షరూపాన్ని ధరిస్తున్నాడు. నీతండ్రి అతనికి నేవకుడై నిరంతరము సాహచర్యము చేస్తూ ఉంటాడు. అమ్మయ్యా! అహిచ్ఛత్రనగరాధీశ్వరుని ప్రతీహారకుమారుడైన వినీతమతిని పరాక్రమశాలిని పంపు. ఈలశ్యాన్నీ ఖడ్గాన్నీ తీసుకుపో. వినీతమతి అశ్వమెక్కి ఖడ్గపాణియై ఆయత్తుని గెలిచి నీజనకుని విడిపిస్తాడు. ఈఖడ్గము ఎవనిచేతుల్లో ఉంటే అతడు రాజన్యమును జయించి భూమండలాన్ని పరిపాలిస్తాడు” అదేవి అశ్యాన్నీ ఖడ్గాన్నీ ఇచ్చి అంతర్ధానమైంది. నాకోరికను తీర్పు మహానుభావా!” ఇలా ఆమె ప్రార్థించగా వినీతమతి అంగీకరించినాడు.

అప్పుడా నాగకన్య అశ్యాన్నీ, వీరకటాక్ష శ్రీలవలై, తారామండిత గగన శ్రీలవలై మెరసిపోతున్న ఖడ్గాన్నీ తెచ్చి వినీతమతికి ఇచ్చింది. అతడు ఖడ్గహస్తమై అశ్వారూఢుడై నాగకన్యను ఎక్కించుకొని అశ్వప్రభావమువల్ల వెంటనే మానససరోవరానికి వెళ్ళినాడు. వినీతమతి యక్షుల వశములో ఉన్న గంధమాలిని చూచి విడిపించ దలచి వారిని కత్తితోకొట్టి తరిమివేసినాడు. అదిచూచి కాలజవల్వడు చక్రవాక రూపము విడిచి ప్రళయకాల మేఘమువలె గర్జిస్తూ లేచినాడు. ఆకాశ

ములో పోరు ప్రారంభమైనది. వినీతమతి అశ్వముతో గగనముమీదికి ఎగిరి కాలజవ్వని జుట్టు పట్టుకొని తల నరకపోగా వాడు కనికరించ మని అతన్ని వేడినాడు. కాలజవ్వను ముక్తుడై సర్వబాధలను మూలకముగా తనకుంగరాన్ని వినీతమతికి కానుకగా అర్పించి వినీతుడై గంధ మాలిని దాస్యమునుంచి విడిపించినాడు. గంధమాలి అనందాంబుధిలో తేలి వినీతమతికి తన కుమారి విజయవతి నిచ్చి ఇంటికి వెళ్లినాడు. వినీతమతి ఖడ్గాంగుళీయకములతో ప్రియాసమేతుడై అశ్వారూఢుడై ప్రభావచేర నిజనివాసము చేరినాడు. తండ్రి కొడుకునూ కోడలిని చూచు కొని పొంగిపోయినాడు. అహిచ్ఛత్రాధిపతి వినీతమతి వీరకృత్యము విని సంతోషించినాడు. వినీతమతి విజయవతిని పరిణయమాడినాడు.

గుణవర్ధనుడైన వినీతమతిని చూచి, తండ్రి ఒకనాడు ఏకాంతములో పలికినాడు “కుమారా! మన వీరికకు ఉదయవతి అనే విద్యావతి కుమార్తె కలదు కదా. బ్రాహ్మణ క్షత్రియులలో ఎవరైనా ఉదయ వతి శాస్త్రవాదములో జుుస్తే అతడు ఆమెను వివాహము చేసుకో వచ్చును. మనరాజు వీర్వరచిన స్వయంవరవిధాన మిది. చాలామంది ఆమెతో శాస్త్రవాదము చేసి తల ఎత్తుకోలేక తిరిగి వెళ్లిపోయినారు. క్షత్రియుకులదీపకుడవై, వీరుడవై వనితను వాదములో ఓడించ లేని వాడవా? రాజపుత్రిని గెలిచి వివాహమాడు.”

వినీతమతి “తండ్రి! స్వభావముచేత సుకుమార లయిన కోమలాంగ నలతో వాదించడ మేమిటి. అయినా మీమాట పాటిస్తాను” అని సమాధాన మిచ్చినాడు.

వినీతమతితండ్రి రాజనన్నిధికి వెళ్ళి “దేవా, నాకుమారుడు రేపు ఉదయూన రాజపుత్రితో వాదిస్తాడు” అని మనవి చేసుకొన్నాడు. వినీత మతి అందుకు అంగీకరించి కమలాకరమువంటి రాజసభలో ప్రవేశించగా గుణశాలుల భ్రమరాక్షసులు అతనిపై పడినవి. కొంచెము నేపటికి

రాజపుత్రి) ఉదయవతి గుణాశ్రయై మన్మథుని లతా ధనస్సువలె ప్రవేశించినది. అరంభములోనే పూర్వపక్షము చేస్తున్నవా అన్నట్లు ఆమె కరకంకణములు కమ్రమై శబ్దించినవి. ఉదయవతి మరకతపీఠమున కూర్చున్నది. వినీతమతి ఆమెతో నీతిభాస్వంతుడై ధీనిభవాన్ని ప్రకటిస్తూ శాస్త్రవాదన చేసి నిగ్రహస్థానాలలో నైపుణ్యము చూపి ఆమెను జితాస్మి అనిపించినాడు. ఉదయవతి నిసుత్తరకాగా, విద్యుత్తుల వినీతమతిని స్తుతించింది. ఉదయతుంగుడు తగిన అల్లుడు దొరికినందు వల్ల కుమార్తె వాదములో ఓడినా జయముగా తలచి సంతోషించినాడు. అతడు ఉదయవతిని వినీతమతి కిచ్చి వివాహము చేసినాడు. మామగారు అల్లునికి అరణ్యముగా అనేక రత్నరాసులు అర్పించినాడు. వినీతమతి నాగకన్య రాజకన్యలతో ఇహలోకసుఖాలు అనుభవిస్తూన్నాడు.

ఒకసారి వినీతమతి జూదమాడి ఓడిపోయే సమయమురాగా విప్రుడు అతిథిగా వచ్చి భోజనసామగ్రి ఇప్పించుచుని వేడిచాడు. వినీతమతి కోపముతో నేవకుని పిలిచి చెరిలో చెప్పి, ఇసుకతో నిండిన పాత్ర పైన ఆచ్ఛాదన ఉంచి బ్రాహ్మణునికి ఇప్పించినాడు. విప్రుడు అమానుకుడై అందులో బంగారము ఉన్నదని భ్రమసి ఏకాంతములో పాత్రను చూడగా ఇసుక కనపడింది. మోసపోయినాను గదా అని అతడు విచారిస్తూ ఇంటికి వెళ్ళినాడు. వినీతమతి తాను చేసిన అకార్యము తలపెట్టక జూదముమాని ప్రియురాండ్రతో హాయిగా యధేచ్ఛగా ఉంటున్నాడు.

ఉదయతుంగ మహారాజుకు వార్ధకము వచ్చింది. రాజ్యపాలనా పటిమ తగ్గిపోగా అతడు అల్లునికి రాజ్య మిచ్చి ఆత్మశ్రేయస్సుకై మందాకినీ తీరానికి వెళ్ళినాడు. వినీతమతి రాజై దశదిశలు జయించి అంగుళీయక మహిమాతిశయమువల్ల ఈతిబాధలు లేక రామరాజ్యము వలె పరిపాలిస్తున్నాడు.

రత్నచంద్రమతి అనే వాదీధనింహుడు రాజసన్నిధికి వచ్చి రాజును

వాదానికి ఆహ్వానము చేసినాడు. విసేతనుతి వాదిని గౌరవించి అతిథి పూజలు చేసినాడు. రత్నచంద్రమతి వాదపణమును ఇలా ఏర్పాటు చేసినాడు. విసేతనుతి శాస్త్రార్థములో ఓడిపోతే రత్నచంద్రుని బౌద్ధమతాన్ని అవలంబించవలె -- రత్నచంద్రుడు ఓడితే బ్రాహ్మణారాధన చేస్తూ వైదికమతాన్ని అవలంబించవలె. రాజు వారంజోజులు రత్నచంద్రునితో వాదము చేసి ఎనిమిదోనాడు ఓడిపోయి భూతదయా సారమైన బౌద్ధమతమును భక్తిపూర్వకముగా స్వీకరించినాడు. విసేతనుతి బ్రాహ్మణులకూ బౌద్ధభిక్షువులకూ సత్రములు, విహారములు కట్టించినాడు. పుణ్యకార్యములవల్ల అతడు స్తిమితచిత్తుడై ఒకనాడు రత్నచంద్రుని బోధిసత్వచర్య ఉపదేశించమని ప్రార్థించినాడు.

అప్పు డా బౌద్ధభిక్షువు 'రాజా! పాపపంకిలము పోతేగాని బోధిసత్వచర్యకు అధికారులు కారు. మూలో ఉండే స్థూల కల్మషము నీలో లేదు. సూక్ష్మపాపము నీవు చేస్తే దాన్ని శమింపచేసుకో' అని విసేతనుతికి స్వప్నమాణవకుని ఉపదేశించినాడు. అందుచేత రాజు రాత్రి కల కని ఉడయాన భిక్షువుతో "ఆచార్యా! స్వప్నములో నేను పరలోకానికి వెళ్ళినాను. ఆకలితో అటమంటించి భిక్షమడిగినాను. దండపాస్తులు 'రాజా! ఇదిగో తిను, నీవు సంపాదించినది కాలిన ఇనుక చాలా ఉంది. ఆకలిగొన్న విప్రుడికి నీవు ఈఇనుక నే ఇచ్చావు కదా! పదికోట్ల వరహాలు నీవు దానమిస్తే చేసినపాపము పోతుంది.' అని చెప్పినారు. నాకు వెంటనే మెఘకువవచ్చింది." అనిచెప్పి విసేతనుతి యాచకులకు పదికోట్ల వరహాలు దానము చేసినాడు. మళ్ళీ అతడు కలలో పరలోకానికి వెళ్ళినాడు. విసేతనుతి ఆకలిమంటతో అన్నము అడగగా దండపాణులు ఇనుక భోజనము పెట్టినారు. దానమిచ్చినా ఇనుక నాకు భోజనము పెడతా రేమిటి! అని రాజు అడిగితే "నీదానము వృథా! అందులో విప్రుని వరహా ఉన్నది" అని చెప్పినారు. రాజు నుప్రోత్థితుడై జరిగినదంతా

బౌద్ధ భిక్షువుకు తెలియచెప్పినాడు. రాజు పనికోట్లాది వరహాలు అర్జులకు అర్పించాడు. యథాప్రకారంగా అతనికి రాత్రి స్వప్నములో పరలోక యాత్ర సంభవించినది. దండహస్తులు యథాపూర్వకముగా సకతము భోజనముగా పెట్టినారు. వారు కారణము చెప్పారు. “రాజా! నిన్న చేసిన దానము వృథా. అరణ్యములో చోరులు విప్రుణ్ణి నోచి చంపి వేశారు. నీవు రక్షించ లేదు. రక్షణ చేయని సీదానము వృథా. ఈసారి దెండింతలు దానము చెయ్యి” ఆ మాటలు విని మేలుకొని బౌద్ధభిక్షువుతో రాజు చెప్పినాడు. వినీతమతి ద్విగుణీకృతముగా దాన ధర్మాలు చేసి గురువుదగ్గికి వెళ్ళి “ఆచార్యా! భర్తాచరణలో ఇన్ని ఇక్కట్లూ లోపాలూ సంభవిస్తూ ఉంటే ఎలాగ?” అని అడిగితే గురువు “దేవా, ధీమణు ధర్మము ఆచరిస్తారు. అందుకు దృష్టాంతము విను:

వ రా హ బో ధి న త్త్వ ని క థ

పూర్వము వింధ్యాదిగుహలో బుద్ధాంశసంహత మైన వరాహము మిత్రమైన మర్కటముతో నివసిస్తున్నది. అది అన్ని జంతువులకూ మేలు చేస్తూ స్నేహితునితో అతిధిపూజలతో కాలక్షేపము చేస్తూన్నది. ఇలా ఉండగా ఒకసారి అయిదురోజులు విరామము లేకుండా ముసురు పట్టింది. ఏజీవమూ ఇటూ అటూ తిరిగేందుకు శక్యము కాకుండా ఉన్నది. అయిదవనాడు కోతి నిద్రపోతూ ఉండగా గుహద్వారాన ఒకసింహము భార్యపుత్ర సహితంగా వచ్చి భార్యతో “ప్రేయసీ! ఈముసురులో మనకు ఏజంతువూ దొరకదు. ఆకలి దహించివేస్తున్నది. మనము చనిపోతాము. ఏమిచేదాము?” అన్నది.

ఆడసింహము “ఆకలితో చచ్చిపోతాము. మీ ఇద్దరూ నన్ను తినండి. నీవు దొరవు. సుతుడు ప్రాణాధికుడు. అందువల్ల నన్ను చంపితిను. నేను పోతే మరోభార్య నీకు లభించకపోదు. నావల్ల నీకు సుఖము కలుగుగాక” అన్నది.

ఒకసారి ఉత్తరదేశమునుంచి ఇందుకలశు డనేరాజపుత్తుడు అతిథిగా నిజ్జీవించి వచ్చినాడు. రాజు అతన్ని గౌరవించి వచ్చినపని అడగితే ఆరాజకుమారుడు “దేవా! అర్ధజనచింతామణివి! ప్రఖ్యాతి పొందిన దానవీరుడవు! ప్రాణాలు అర్ధించినా నీవు అర్పించే మహానుభావుడవు. నాతమ్ముడు కనక కలశుడు నన్ను రాజ్యములోనించి వెళ్ళగొట్టినాడు. నీసహాయార్థము వచ్చాను. మహావీరా! నీఖడ్గాశ్వములు నా కిస్తే, వాటిప్రభావమువల్ల దాయాదిని జయిస్తాను” అని ప్రార్థించినాడు. వినీతమతి వెంటనే రాజ్యక్షేమకారణము లైన ఖడ్గాశ్వములను రాజకుమారునికి ఇచ్చివేసినాడు. మంత్రులు ఖడ్గమునూ గుర్రాన్నీ ఇవ్వవద్దని తలలు వంచి ఉన్నరని సట్టుగ్గులువదలినా వినీతమతి వినలేదు. ఇందు కలశుడు ఖడ్గాశ్వములవల్ల దాయాదిని జయించి రాజ్యముపొందినాడు. రాజ్యములోగొట్టుకొన్న అతనిసోదరుడు కనకకలశుడు వినీతమతి దగ్గరికి వచ్చి దుఃఖముతో చిచ్చులో పడ సంకల్పించినాడు. వినీతమతి మంత్రులతో “అయ్యో! పాపము! ఇతడు నాదోషమువల్ల ఈదశకు వచ్చినాడు. నారాజ్యాన్ని ఇతనికి అర్పించి నాదోషాన్ని దిద్దుకొంటాను. సంతానము లేనినాకు ఇతనేపుత్తుడై రాజ్యభారము నిర్వహిస్తాడు” అని సలికి మంత్రులు కూడ దని చెప్పినా కనకకలశుని రప్పించి అతనికి తనరాజ్యము అర్పించి, సమస్తకోరికలనూ జమించి నిర్వకల్పచిత్తుడై రాజధాని వదలి భార్యలతో వెళ్ళిపోయినాడు. ప్రజలు కల్పవృక్షము వంటి మహిమతి రాజ్యత్యాగము చేయడమువల్ల చింతించి నగరము వదలి రాజును అనుసరించినారు. రాజు ఎలాగో శ్రమపడి ప్రజాసేకాన్ని సంత్ృప్తి పరచి అడవికి పోయినాడు. క్రమేణ భార్యాసహితముగా వినీతమతి కాలుతున్న ఎడారిలో ప్రవేశించి ఒక్కచోట మార్గాయాసము వల్ల అలిసి కూర్చోగా అతనికి భార్యలకూ నిద్రపట్టింది. తర్వాత వినీతమతి నిద్ర లేచి చూడగా భూలోకసందన వనమని అనిపించే

చక్కని ఉద్యానవనముగా ఏడారి మారిపోయింది. తామరలు చల్లని తీయని నీటితో నూతులు, పచ్చనిపచ్చిక, ఫలభారనమ్రము లైన తరువులు, శ్రీ. ఉద్యానంలో శిలావేదికలతో తోట కళకళలాడింది. మతిభ్రమా? స్వప్నమా? దేవతానుగ్రహమా? అని విసితమతి అమ్మత పడగా గగనమార్గాన సంచరిస్తున్న సిద్ధదంపతులు “రాజన్! నీసాత్త్విక శక్తివల్ల పూవులు పూచి కాయలు కాచి ఏడారి వనమై విలసిల్లింది. ఈ ఉద్యానవనములో నీవు స్వచ్ఛందముగా విహరించు” అనగా అతడు భార్యలతో తపస్సు ఆరంభించినాడు. శిలావేదికమీద ఒకపురుషుడు ఉరి పోసుకుని చనిపోతూ ఉంటే విసితమతి అతని మరణప్రయత్నము మాన్చి మరణోద్యోగానికి కారణము అడిగినాడు. అతడు ఇలాచెపు తున్నాడు.

“అయ్యో, నావృత్తాంతము ఆమూలాగ్రము విను. నేను నాగశూరుని కుమారుణ్ణి, సోమశూరుణ్ణి. నేను పుట్టగానే జ్యోతిష్కులు దొంగను అవుతా నని చెప్పారు. అందువల్ల నాతండ్రి నన్ను ధర్మశాస్త్రములో ప్రవేశ పెట్టినాడు. ధర్మశాస్త్రాధ్యయనము చేసి దుష్టపహవాసమువల్ల దొంగతనము నేర్చాను. విధిలిఖితము ఎవడు చెరపగలడు! ఒకసారి చోరులమధ్యలో ఉన్న నన్ను రాజనేరకులు పట్టుకొని తక్కిన వాళ్ళతోపాటు వధ్యస్థానానికి తీసుకొని పోయినారు. సరిగా అప్పుడు రాజుగారివనుగు కట్టు తప్పి జంతువులను చంపుతూ రాగా తలారులు నన్ను విడిచి పారిపోయినారు. నేనూ పారిపోయినాను. వన్ను కొరత వేళా రని వదంతి మాతండ్రిచెప్పు పడగా ఆయన చనిపోయినాడు. మా అమ్మ సహగమనము చేసింది. ఆదుఃఖభారాన్ని భరించ లేక పాడు బతుకు బతక లేక చావడానికి వచ్చాను. ఒకదివ్యస్త్రీ దర్శన మిచ్చి నన్ను ఓదార్చి ‘కుమారా, ఎందుకు సాహసిస్తావు? నీవు విసితమతిఆశ్రమానికి వచ్చావు. అందుచేత నీపాపపంకిలము క్షాలితమైపోయింది.

[illegible][illegible]

బోధి సత్త్వాంశుడవు” అని స్తుతించి ప్రజాసహితముగా దేవలోకానికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్రుడు వృక్షాకారము వదలి నిజరూపముతో వనములో తపస్సుచేసి బోధిసత్త్వుడైనాడు. దాసవీరులకు ఈ ప్రకారముగా సిద్ధి ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్రీ ల పా ర మి త

పూర్వము వింధ్యాద్రిలో జతేంద్రియుడై తథాగతుని అంశతో హేమప్రభు డనే శుకరాజు పూర్వ జన్మజ్ఞానముతో ఉంటూ సద్ధర్మము ఉపదేశిస్తూ ఉండేవాడు. హేమప్రభునిదగ్గర ప్రతీహారశుకము ధర్మబోధ ఎంతవిన్నపపటికీ చారుమతి అనే ప్రియురాలియందు రాగాసక్తి వదలకుండా ఉన్నది. ఒకనాడు వేటకాడు ప్రతీహారుని భార్యను వలపన్ని చంపివేయగా ప్రతీహారశుకము, వియోగవ్యధవల్ల కుమిలిపోతున్నది. శుకరాజు ప్రతీహారుని బాధ పోగొట్ట వలెనని సంకల్పించి “నీప్రియ వలతాశ్శలో పడి చావలేదు. అది బతికే ఉండి చచ్చినట్టు అభినయించి తప్పించుకొని పారిపోయింది. నేను చూచాను. నాతో రా. నీకు చూపిస్తాను” అంటూ రాజు అతన్ని సరస్సుదగ్గరికి తీసుకొని వెళ్ళి అక్కడ కానలిగి ఉన్న చిలుక ప్రతిబింబాన్ని నీటిలో చూపగా, ప్రతీహారశుకము ప్రియశుకి అని భ్రమసి నీటిలోపడి ప్రతి బింబాన్ని ముద్దాడి కౌగలించి ప్రియా స్పర్శ అనుభవించలేక ప్రియభావణము వినతేక “ఏమి ప్రియురాలు! సమాధాన మియ్యదే. నన్ను ఆలింగనము చేసుకోదే” అని విసిగి ప్రియురాలి కోప మేమో అని తలచి, అన్యాయక్త అయిన దేమోనని అనుమానించింది. ప్రతీహారశుకము ఉసిరికి పండు తెచ్చి తన ప్రతిబింబాన్ని చూచి ప్రేయసి అని భ్రమపడి నీటిలో దాన్ని పడ వేసింది. ఆ ఆచులక ఫలము సుస్సురో లేలగా తన ప్రియశుకి పార వేసిందని ప్రతీహారశుకము తలచి రాజుతో “దేవా! శుకి సమాధానము ఇవ్వదు. నేనిచ్చిన ఫలము విసిరి పారవేసింది” అని చెప్పినాడు.

హేమప్రభుడు విని “మిత్రచూ! చెప్పవలసిన సంగతి కాదు. అయినా నీమీదాది అపరాధమువల్ల చెవుతున్నాను. నీ భార్య అన్యశుకాన్ని వలచింది. నీకు ప్రత్యక్షముగా చూపుతాను” అని ప్రతీహారుని సరస్సుకు తీసుకొని వెళ్ళి నీటిలో తమ రెండు ప్రతిబింబాలు తాకే బట్టుగా చేసి నాడు. మూఢప్రతీహారుడు తన ప్రియశుకి అన్యపంగత ముందు విరక్తి చెంది రాజుతో “దేవా! నేను మూఢమత్తిని నా మూఢుని అయినాను. నీధర్మోపదేశము అప్పుడు నా చెవి చేరలేదు. నీ ఉపదేశము నాకు కావాలి” అని మనవి చేసుకోగా హేమప్రభుడు ప్రతీహారుడు ఉపదేశ స్వీకారానికి అర్హుడని తలచి ఇలా పలికినాడు: “కాలకూట విషాన్ని లాగవచ్చు. తాచుపామును మెళ్ళో వేసుకొనవచ్చు. స్త్రీ స్వభావమును మాత్రము విశ్వసించకు. గాలి వలె వారు చంచలస్వభావలు, రజోగుణాధికలు ప్రాజ్ఞులు రాగాంధులు కాక జలేన్ద్రియమై విరాగమే అభ్యసించవలె” హేమప్రభుని ఉపదేశము విని చిలుక విరక్తితో తపస్సు చేసి బుద్ధాంశను పొందింది.

క్షమా పారమిత

కేదారాచలములో శుభనయు డనే మహాముని నాంతుడై తపశ్చర్యవల్ల కృశించి, నిత్యమూ మందాకినీ నదిలో స్నానము చేస్తూ ఉంటున్నాడు. ఒకరాత్రి చోరులు తాము పాతి పెట్టిన సుగంధము వెతకడానికి వచ్చి వెతికి వెతికి వేసారి ముసీంద్రుడు సువర్ణము సూరించాడని తలచి కూడ బలుక్కుని ముసీంద్రుని దగ్గరికి వెళ్ళి “స్వామీ, తాము దొంగిలించిన బంగారము మాది. మాకు ఇవ్వండి” అని అడగితే శుభనయుడు తన కేమీ తెలియదని సమాధాన మిచ్చినాడు. అందుకు దొంగలు ఆగ్రహించి దుడ్డుకర్రతో ముసీంద్రుని చావగొట్టి బంగారము తెమ్మనగా అతడు పూర్వము వలెనే సమాధాన మిచ్చినాడు. దొంగలు ఆగ్రహము ఆవుకోలేక అతని నేత్రములు పెరికి వెళ్ళిపోయినారు.

మర్నాడు కేఖరజ్యోతి అనే రాకుమారుడు వచ్చి ముసీంద్రుని అవస్థ చూచి తెలుసుకొని చోరులను పట్టించి సంహరించ బోయినాడు. ముసీంద్రుడు “వత్సా ! వీరిని చంపితే నేను ఆత్మహత్య చేసుకొంటాను. ఈ అవస్థ నాకు కత్తి చేసివుంటే ఇందులో వారి దోషము ఏముంది ? వారు ప్రేరకు లంటే కోపము వారిని ప్రేరేపించింది. కోపానికి స్వర్ణ నాశము ప్రేరకము. దానికి కారణము నా పురాకృతము. దానికి కారణము నా అజ్ఞానము. నాఅవిద్య నాకుఅపకారి. దాన్ని సంహరించు. అపకారులు వధ్యులై తే ఉపకారులై రక్షణీయులు ఎందుకు కారు ? నా అజ్ఞాననివృత్తికి చోరులు కారణము. అందువల్ల వారు నాకు ఉపకారులు” అన్నాడు. రాకుమారుడు దొంగలను విడిచి పెట్టినాడు. ముసీంద్రుని క్షమాశీలమువల్ల దేహము వజ్రాతినీఘ్రమై పోగా సిద్ధులు కూడా సంక్రమించినవి.

దై ర్య పా ర మి త

మహాలాధరు డనే విప్రకుమారుడు ఆకాశమార్గాన వెళుతున్న సిద్ధ కుమారుని చూచి అతనితో పోటీ చేసి గడ్డితో రెక్కలు కట్టుకొని ఎగిరి భేదరీవిద్య అభ్యాసము చేస్తున్నాడు. కుమారస్వామి దినదినమూ గగనసంచారము చేస్తూ విప్రుని దైర్యము చూచి ఆశ్చర్యపడి ఒకనాడు అతన్ని కనికరించి, తన వాణ్ణిగా చేసుకొన్నాడు. దేవతలుకూడా దైర్యాన్ని మెచ్చుకొంటారు.

ధ్యా న పా ర మి త

కర్ణాట దేశములో విజయమాలి అనే ధనికవర్తకునకు మలయ మాలి అనే కుమారుడు ఉన్నాడు. అతడు ప్రతిరోజూ కోటలోకి వెళ్ళి ఇందుకేసరి మహిపాలుని కుమారిని ఇందుయశను చూస్తూ వ్యామోహములో పడినాడు. రాజకన్యకై మలయమాలి రాత్రులు నిద్రమాని

పగటివేళ భోజనాదికృత్యములు సరిగా చేయక ఎవరు పలకరించినా మాట్లాడక విచారముగా ఉంటున్నాడు. విరహములో మలయమాలి కుంగి కృశించి నిద్ర లేక పాండురవర్ణుడై ఉండగా అతని ఆప్తమిత్రుడైన మంధరకు డనే సంస్థానశిల్పి “మిత్రుడా! గోడకు అంటుకుపోయి తెల్లగా పారిపోయి చిత్రములో ప్రతిమలా ఉన్నావేమి?” అని నిర్బంధము చేసి అడిగినాడు. ఆవుడు కనుక అతడు ప్రణమవృత్తాంతము చెప్పగా మంధరకుడు “మిత్రమా? రాజకన్యను ప్రేమించడమేమిటి? హంస నరస్సులో పద్మాలు విడిచి శ్రీహరివాణికుమలభోగము అభిలషించడమా?” అని ఎంత బోధించినా మలయమాలి విరహతాపము అధికమైనది. కాని శమించలేదు.

అస్థానశిల్పి మిత్రుని ఉత్కంఠ తీర్చడానికి రాజకన్య గూవు లిఖించి చిత్రాన్ని ఇచ్చినాడు. మలయమాలి చిత్తరువులో ఉన్న రాజకన్య యథార్థమైన దని భ్రమించి ఆమెనుచూచి అరునయాలాపాలు స్వర్ణాదికము చేస్తూ తన్మయుడై పోతున్నాడు. భావనాశక్తివల్ల మలయమాలి చిత్రములో ఉన్న కన్య చెక్కిలి ముద్దాడి, సరస మాడి, మనసులో సంభోగ శృంగారము అనుభవిస్తున్నాడు. నెలపాడువు కాగా ఆ విరహి చిత్తరువును తీసుకొని వన విహారము చేసినాడు. అతడు మాను మీద ఆలేఖ్యమును ఉంచి ప్రేయసికై వుష్పా పచయార్థము వనము లోకి వెళ్ళినాడు.

ఆసమయాన వినయశోభి అనే ముసీంద్రుడు గగనమార్గాన సంచరిస్తూ మలయమాలి అవస్థ చూచి నిజప్రభావమువల్ల సజీవసర్పమును లిఖించి తాను కనపడకుండా ఉన్నాడు. మలయమాలి వువ్వులుకోసి తెచ్చి చిత్రములో ఉన్న సర్పాన్ని చూచి “ఇదేమిటి? ఎక్కడిదీ పాము! ఓహో నాప్రేయసిని సుందరమూర్తిని రక్షించేందుకు బ్రహ్మ సృష్టించినపాము కాబోలు” అని ఆలోచించి వువ్వులలో చిత్రము

లోని రాజకన్యను ఆలంకరించి ఆలింగనము చేసుకోగా హతాత్తుగా సాము ఆమెను కదిచివట్టూ ఆమె మరణించినట్టూ అతడు తలచినాడు. ప్రియా మరణానికి మలయమాలి వియోగ దుఃఖము అనుభవిస్తూ ప్రాణాంత్యమున సిద్ధపడి వృక్ష మెక్కి కిందపడగా సిద్ధుడు అతన్ని కిందపడనిచుక వట్టుకొన్నాడు. “మూఢా! నీవు ప్రేమించిన రాజకన్య అంతఃపురములో హాయిగా జీవించే ఉంది. చిత్తురువులో రాజకన్య నిష్టివ్రతము ఎవరిని నీవు కాల్చిచావు? ఎవలెను సాము కరిచింది. రాజకన్యవై భ్రమలో బాధ పడుతున్నావా? ఇంత దృఢధ్యానమువల్ల తత్త్వజ్ఞాన మెందుకు సాధించవు? నిషయాల పాలు చేసి నీచిత్తమును పాడు చేసుకోక, ఏకాగ్రత కలిగి తథాగతుణ్ణి ధ్యానించు” అని సిద్ధుడు ఉపదేశించి మలయమాలి నిరక్తితో వనములో తపస్సుచేసి బుద్ధాంతము పొందినాడు. మలయమాలి బుద్ధత్వమును పొంది దయ కలిగి ఇందుకేసరి భూపాలునకు ఉపదేశము చేసి పొరుగులోనహ అతినికి మోక్షసామ్రాజ్యమార్గము చూపినాడు.

ప్రజ్ఞా పారమిత

సింహళ ద్వీపములో సింహవిక్రము డనే చోరుడు చిన్న పుష్పకచంఛీ దొంగతనము వల్లనే పొట్ట పోషించుకుంటూ కాలము గడుపుతున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు అతనికి వార్ధకము వచ్చింది. అప్పుడు సింహవిక్రముడు “ముదిమి రాకుండా ఏమైనా మార్గ మున్నదా? ఈ లోకములో తప్పించుకొన్నాను. మరలొక బాధ తప్పించుకోడము ఎలాగ? ఎవరి కరుణకోసం? చిత్తగుప్తు? ఆశ్రయిస్తే అతడు నన్ను కాపాడుతాడు. ఈ విశ్వమంతా అతని చేతుల్లోఉంది” అని తలచి ఆముసలిదొంగ మిత్రదత్తుని ధక్కుతడి అతన్నే పూజిస్తూ నిత్యము బ్రాహ్మణ సమాధాన జేస్తున్నాడు.

ఒకవారి దొంగను చదివీచవలెనని చిత్రగుప్తుడు అనుకున్నాడు. అతనినిబట్టి పెచ్చాడు చోరు డబ్బాన్ని మృష్టాన్నశ్శేపుని చేసి దక్షిణ ఇచ్చి “నిర్దేశపుడు నీయందు ప్రేతుడు అగుగాక” అని అనుకున్నాడు. నిర్దేశపుడు అప్పు నిర్దేశపుడు “హాహారులను విడిచి నిర్దేశపుణ్ణి పూజిస్తావేమిటి ?” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు.

అప్పుడు దొంగ “సికెందు నీవు నాకుచిత్రగుప్తుడే నేవును!” అని పలికినాడు. అతిథి “నిభార్యకు నా కిస్తీ నీవు అసమన్నులు అంటాను” అని అడిగినాడు. దొంగ సంతోషించి “నాడేవుని సంతోషింపజేయడంకన్న కావలసిందేముంది? తీసుకో నిభార్య” అని వచించినాడు. నిర్దేశపుడు భక్తుని మెచ్చి నిజస్వరూపముతో “నిభక్తికి మెచ్చాను. వరము కోరుకో” అన్నాడు. నిర్దేశపుడు అనుచు నందముతో “స్వామీ, నాకు మృత్యువు వచ్చినాది” అని కోరగా చిత్రగుప్తుడు “మృత్యువు తప్పించడం కష్టము. అయినా యుక్తి చెపుతాను. మృత్యువు శ్వేతముని కోసము యముడు పంపించినట్లు దగ్ధుడై తిరిగి కార్యాధము నిర్మితుడు అయినట్లు మృత్యు శ్వేతముని ఎక్కడ ఉంటే అక్కడ జంతువులనుకూడా యముడు ఈశ్వరాజ్ఞ బద్ధుడై మృత్యువు చేదు. ఆశ్వేతముని సముద్రము అడ్డరి తరంగిణి అనేనదికి అవతల తపోవనములో ఉన్నాడు. మృత్యువు రాని ఆతావుకు నిన్ను తీసుకొని వెళ్ళుతాను. నీ వెప్పుడూ తరంగిణి ఈవలి ఒడ్డుకు రాకు. పారవలెను వచ్చినా నిన్ను మృత్యువు పవరోకానికి లాగుకొని వచ్చినపుడు అక్కడ ఏకపాయమైతా ఆలోచించవచ్చును” అంటూ చిత్రగుప్తుడు సింహవిక్రముని తీసుకొని వెళ్ళి అతనిచేతులలో విడిచి అంతర్ధాన మైనాడు.

తర్వాత కొన్నాళ్ళకు అతడును సింహవిక్రముని తన వభకు తీసుకొని పోవడానికి యత్నించినాడు. కాని మృత్యువు యీవలికిని నిజముగా

యొక్క కోడల చివరకు దివ్యనితను మామూల క్రింద సృష్టించి సింహ విక్రముని దగ్గరికి పంపినాడు. ఆ అంబాలరాజు అతనివద్దకు వెళ్ళి అతన్ని తన వ్యామోహముతో వేసుకొన్నది. కొన్నాళ్ళపాటు అతనితో సుఖాలనుభవించి దివ్యాంగన చుట్టపక్కలను చూచి రావలెనని వంక పెట్టి తరంగిణి దాటుతూ తాను నీళ్ళల్లో మునిగిపోతున్నట్టు నటించి మొర పెట్టగా సింహవిక్రముడు వెంటనే నదిలో దుమికినాడు. నదీ వేగ వళాన కొట్టుకొని పోయినదానివలె నటించి ఆమె అతన్ని అనతలి గట్టుకు రప్పించింది. సింహవిక్రముడు ఇద్దరి చేరగానే కాలుకు అతని కంఠాన పాశము తగిలించి విషయాలనులకు ఆవద నెత్తిమీదనే సిద్ధ మని పలికి తన సభకు అతన్ని తీసుకొని పోయినాడు. సింహవిక్రముడు యమునికి వశ్యుడు కాగా చిత్రగుప్తుడు రహస్యముగా “నిన్ను యముడు ముందు సరకము అనుభవిస్తావా? స్వర్గము అనుభవిస్తావా? అని అడిగితే స్వర్గమే అనుభవిస్తానని చెప్పాడు. స్వర్గానికి నీవు వెళ్ళి పుణ్యకర్మలు చేస్తే పుణ్యక్షయము కాగా తపస్సు చెయ్యి” అని సలహా ఇచ్చినాడు. సింహ విక్రముడు చిత్రగుప్తుని హిత వాక్యములు విని అద్భుతపడి సిగ్గుతో తల వంచి భయముతో అలాగే చేస్తానని సమాధాన మిచ్చినాడు.

యముడు చిత్రగుప్తుణ్ణి “ఏమోయి! ఈచోరుడు పుణ్యకర్మ ఏమైనా చేశాడా? లేదా?” అని ప్రశ్నించాడు. చిత్రగుప్తుడు “దేవా! వీడు అతిధిపూజాపరాయణుడు. తనయిష్ట దేవతాప్రీతికై భార్యను కూడా యాచకునికి అర్పించినాడు. అందువల్ల వీడికి స్వర్గములో స్థానము ఉన్నది” అనగా యముడు దొంగను “ఓరీ! నీవు శుభాశుభములు రెంటిలో ముం దేది అనుభవిస్తావు?” అని అడిగినాడు. సింహవిక్రముడు సుఖాభిలాష కనబరచినాడు. యమధర్మరాజు ఆజ్ఞచేత విమానము వచ్చింది. దొంగ చిత్రగుప్తుడు చెప్పిన హితవాక్యములు స్మరిస్తూ విమాన మెక్కి స్వర్గా నికి వెళ్ళినాడు. సింహవిక్రముడు స్వర్గఫలభోగవిరాగిగా మండాకినీస్నాన

పవిత్రుడై జవతపాలు ఆచరించగా రెండవదివ్యదినము వచ్చింది. అతడు శివార్చనచేసి ధ్యానయోగమువల్ల పాపపంకిలాన్ని పోగొట్టుకొన్నాడు. యమదూతలు అతనిముఖము చూడలేక పోయినారు. చిత్రశుక్తుడు లెక్కల్లో సింహవిక్రమునిపాపము రద్దు చేసినాడు. యముడు పల్లెత్తు మాట అనలేదు. ఇలా ప్రజ్ఞాబలమువల్ల చోరుడు బుద్ధాంశ పొందినాడు. బుద్ధభగవానుడు ఉపదేశించిన పారమితవట్కు మనోనాక నెక్కి జిజ్ఞాసువులు భవసాగరాన్ని తరిస్తారు.

ఈరీతిగా అరణ్యములో బోధిసత్తుడైన వినీతమతి సోమశూరునకు చేసిన జ్ఞానోపదేశసారమును వినడమువల్ల కాబోలు సూర్యుడు కనిపించి రాగకషాయము ధరించి అస్తమించినాడు. గురుశిష్యులు చూచారా రముగా సంధ్యోపాసన చేసి రాత్రిగడిపినారు. మర్నాడు గురువు శిష్యునకు బాధకాననాన్ని రహస్యముగా ఉపదేశించినాడు. త దారభ్య సోమశూరుడు గురువూజ చేస్తూ పర్ణశాలలో వసిస్తూ సమాధిసుఖము అనుభవిస్తున్నాడు. గురుశిష్యులు క్రమేణా యోగోద్ధులు పొంది బుద్ధత్వమును అనుభవించినారు. ఈలోగా కనకకలశుడు అన్నగారి ఖడ్గాశ్వ మహిమాలిశయమువల్ల అహిచ్ఛత్రరాజ్యము విడిచి మంత్రిసమేతముగా తిరిగి తిరిగి విధివశాన వినీతమతి వసించిన ఆశ్రమవాటికకే వచ్చినాడు. కనకకలశుడు క్షుత్పిపాసలతో బాధపడుతూ వినీతమతిదగ్గరికి అతిథిగా రాగా ఇంద్రుడు వినీతమతిని పరీక్ష చేయాలని తలచి ఫలపుష్పధరిత వనమును మండుటెడారిగా మార్చివేసినాడు. అకస్మికముగా కలిగిన విపరీతపరిణామము చూచి వినీతమతి కాలు కాలినపిల్లివలె ఇటూ అటూ తిరిగి కర్తవ్యము తోచక కంఠగతప్రాణాలతో ఉన్న కనకకలశుని చూచి అతనివృత్తాంతము గ్రహించి “ఈఅరణ్యము హఠాత్తుగా ఎడారిగా మారింది. అతిథ్యము ఇక్కడ దుర్లభము. అయినా మీకు యుక్తి చెవులాను. ఇక్కడికి అరకోసు దూరములో గోతిలో లేడి చచ్చి పడి

ఉన్నది. మిగతా దానిమీదనుంచి తిరి ప్రాకారాలు నిలుపుకొనండి” అని చెప్పినాడు. కనకకలశుడు ముందుగా నోతిదగ్గరికి వెళ్ళేలోగా, వినీత మతియోగము వల్ల తాను ముందుగా వెళ్ళి నోతిలో లేడిగా మారి ప్రాకారాలు కర్పించి నిలిచాడు. కనకకలశుడూ వెళ్ళేలోగా లేడి మాంసము తిని తృప్తిచెందినారు.

ఈలోగా వివేకమతి భార్యలు నాగకన్యా రాజకుమారి కలు అతన్ని కానక కలశములో వృద్ధునిగా మార్చడై ఉన్న సోమశూరునితో విష యము విశవముగా చేస్తాడు. అతడు యోగదృష్టివల్ల గురువృత్తాంతము ఎరిగి వాళ్ళతో పోల్చి నిశ్చయించి వెళ్ళినాడు. అనాగకన్య రాజకన్య కొమ్ములు ఎముకలు మార్చారు. కేసించిన మృగ శివుని ప్రియుని ఆస్థికలుగా మారి పోయింది కనాన్ని మర్చిపోయి వెళ్ళి చితి పేర్చి అగ్నిప్రవేశము చేసినాడు. సంగతి యావత్తూ తెలియడంత నుఖ భారముతో కనకకలశుడు కూడా అగ్నిప్రవేశము చేసినాడు. సోమ శూరుడు గురుమరణ సంజాతబాధ పడలేక దర్భాసనముమీద ప్రా యానితీయము చేసినాడు. అప్పుడు మహేంద్రుడు అతనిదగ్గరికి వచ్చి “సోమశూరుడా! ఇలా చెయ్యకు. ఇదంతా నీగురువరీక్ష! అస్థికలైతే కేసులైతే నీగురువరీక్ష! గురువత్సలనూ అమృతసేవనము చేసి బతికించిరాను.” అని చెప్పినాడు. మహేంద్రుని మాటలు విని సోమశూరుడు అమృతానందము పొంది అతనికి సాష్టాంగపడిలేచి వెళ్ళి చూడగా వినీతమతి బోల్చిచూడకాంతలూ కనబడ్డారు. అతడు గురుపాదాలమొదట మోకరిల్లి మహేంద్రునితో పూజించి కన్నీటితడితో అభిషేకము చేసినాడు. కనకకలశాదులు వినీతమతికి సాష్టాంగపడినారు. బ్రహ్మాది దేవతలు ఆ బోధిసత్వుని సాత్త్వికశక్తికి సంతోషి చెంది వరము కోరుమని అడిగినారు. వినీతమతి సరోపకారార్థమే ఉపకారరూపములైన వరాలు కోరినాడు. అన్నివరాలు బ్రహ్మాదిదేవతలు అతనికిచ్చి అమృతముగా

వినీతమతి సోమకూరాదులతో దివ్యమైన మహాకథపోవడం కల్పినాను.

వత్సా! ఈరీతగా భస్మపాత్రుత్వమైన నీవు కలకలము కలుపు కలుసు కొంటారు. ఒకటి తిరుగుతున్న వారు తప్పక తమచాచి కలుసుకోకుండా ఉంటారా? అందువల్ల మరణప్రయత్నము చేయవలసిందిగా నీవు తప్పక మృగాంకదత్తుని కలుసుకోగలవు.

ఇలా వృద్ధతాపసి చెప్పిన వృద్ధుని అకర్షించి అట్టలో ఆమెకు పాదాభివందనము ఆచరించి కత్తి చేతపట్టి బయలుదేరి ఈ అరణ్యానికి వచ్చినాను. ఇక్కడ ఈ శబరులు నన్ను పట్టి చంపికాడేమిటి? అని అనిచి తెచ్చినారు. నేను వీళ్ళతో బాహుబాహి కచాకచి పోరాడే ప్రయత్నం పోరి గాయపడి సొమ్మసిల్లినాను. అప్పుడు నన్ను ఈ శబరులు శబర రాజు దగ్గరికి తెచ్చినారు. మహారాజా! నీవు నిరంజనా మిమ్మల్ని దర్శించాను. అమృత్యు! ఇప్పటికి నామనసు మోగిస్తోంది.

ఈ ప్రకారముగా గుణాకరమంత్రివల్ల అతని వృద్ధాప్యము విని మృగాంకదత్తుడు అమదానంద తరంగితాంతరంగుడై గుణాకరుని గాయములకు చికిత్సాధికము పథ్యపానములు ఏర్పాటుచేయించి ఆహ్నికము నెరవేర్చినాడు. మృగాంకదత్తుడు మిశ్రానికి ఔషధము చేయిస్తూ తక్కిన అమాత్యులతోనమూ, శశాంకవతి కోసమూ ఉజ్జయినికి వెళ్ళదలచి కొన్నాళ్ళు శబరపల్లెలో గడిపినాడు.

త రంగ ము 23

వి చి త్ర క థ కు ని క థ

గుణాకరమంత్రి గాయాలు నయమైనతరువాత మృగాంకదత్తుడు మంచిరోజు చూచి ఉజ్జయినికి ప్రయాణము కాగా శబరరాజు కొంత దూరము వారిని సాగనంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధి, విమలబుద్ధి, గుణాకరులు, ఇతరమంత్రులను వెతికి వేసారి మధ్యేమార్గములో అడవిలో చెట్టుక్రింద నిద్రపోయినారు. హఠాత్తుగా మృగాంకదత్తునికి మెళ్ళు

కువ వచ్చి చూడగా తనపక్కనే ఇంకొకపురుషుడు అధికముగా నిద్రిస్తున్నవాడు కనపడ్డాడు. “నిద్రపోయితి నాది మునుగు తొలిగించి చూస్తే అతడు విచిత్రకథకుడు!

మృగాంతరత్తుడు అతన్ని గుర్తుపట్టినాడు. విచిత్రకథకుడు రాజుకు నమస్కారముచేసి నిద్రపోవుటతో నిలిచినాడు. రాజు తనివి తీరమంత్రినిచూచి గాఢాలింగనము చేసుకోగా తక్కిన మంత్రివర్గము లేచి సంతోషించింది. వారు విచిత్రకథకునికి తమతమ వృత్తి వివరములను వూసగుచ్చినట్లు చెప్పగా విచిత్రకథకు నిజవృత్తాంతము తెలియచేస్తున్నాడు:

పారావత నాగ భావనకాన నేను మిమ్ముల్ని ఎడబాసి తెలివి తప్పి వాడవాడల బహుకాలము సంచరించాను. దూరగమనాయాసమువల్ల మూర్ఛపాలైనాను. తెలివి వచ్చి చూచేసరికి అరణ్యములో దివ్యనగరిలో ఉన్నాను. అంగనామణులు ఇద్దరితో ఒక దివ్యపురుషుడు నన్ను ఓదార్చి సీతపోషకస్నానము చేయించి, లోపలికి తీసుకొని వెళ్ళిమృష్టాన్నభోజనము పెట్టించి తరువాత భార్యాసహితంగా తానున్న తిన్నాడు. భోజనాయాసము లేచుకొని నీవెవరు? నన్నెందుకు కాపాడినావు? నేను నారాజుకు దూరమైనాను, చనిపోతాను అని నాసంగతి చెప్పాను. అవుదాదివృథుడు ప్రీతిపూర్వకముగా నాతో “నేను యక్షుణ్ణి. ఈయిద్దరూ నా భార్యలు. నీవునా అతిథివి. విచిత్రకథ గృహస్థధర్మముకదా? ఎందుకు నీవు చనిపోవడం? నాగశాపమువల్ల మీకు కొంతకాలమే వియోగము. శాపానంతరము మీకు సమాగమము సంప్రాప్తమవుతుంది. సంసారికి దుఃఖము లేకుండా ఉంటుందా? యక్షుణ్ణి అయినా నేను ఎరిగిన విషయము చెబుతాను:

శ్రీ ద ర్శ న ని క థ

త్రిగర్తపురములో పవిత్రధరు డనే విప్రకుమారుడు, కులీనుడు, దరిద్రుడు. అతనికి కావలసిన బలగము ఉన్నది. అతడు సంపన్నులమధ్య

కాపురముచేస్తూ “అర్థమయ్యేదాకా వృత్తిస్థుడనై నప్పటికే సత్కావ్య శబ్దాలమధ్య నిరర్థకశబ్దమువలె శోభించలేకపోతున్నాను. వరువు ప్రతిష్ఠలున్నవాణ్ణి. దేహి అని చేయించాడని నప్రతిగృహీతను. ఎక్కడికైనా పోయి యుష్మిణీవిద్య సాధించి, మంత్రోపాసనవల్ల ఇష్టార్థము సాధిస్తాను” అని నిశ్చయించి అరణ్యానికి వెళ్ళి ప్రేయసికోసము యుష్మిణిని సాధించినాడు. సాదామని అనే ఆమె అతనికి ప్రాప్తించింది. ఆమెలో అతడు శీతువు దాటి మధువనలక్ష్మిని పొడవుకొన్న మామిడివలె ఉన్నాడు. సంతానము లేక అతడు చింతించగా భార్య “ఆర్యపుత్రా! మనకు పండువంటి కొడుకు వుడతాడు. నామాట కాస్త వినండి.” అంటూ కథ ప్రారంభించింది.

దక్షిణదిశలో వర్షాకాలానికి సుప్రసిద్ధమైన ఇంద్రావతి నీర తమాల వనవాటిలో పృథ్వాదరుడ నేయత్తుడు నివసిస్తున్నాడు. ఆయనకు సాదామని అనేనను ఏకపుత్రికను. నన్ను గారాబంతో చూస్తూ కులగిరులకు తీసుకొనిపోతూ ఉండేవాడు. నేను తరుచుగా వనాలలో స్త్రీలను గూర్చి కాలము గడిపేదాన్ని. ఒకసారి కపిశభ్రువు అనే చెలితో నేను ఆడుతూ ఉండగా ఇల్లాలములో అట్టహాసుడు అనే యక్షకుమారుని చూచాను. మౌనంగానే నాకు కలిసినవి. మా అన్యోన్యభావము తండ్రి గ్రహించి పెంటనే మాకు వివాహము ఏర్పాటుచేసి నన్ను ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అట్టహాసుడు గర్వభిమానాడైనాడు.

మర్నాడు కపిశభ్రువు వింతగా నవ్వుతూ నాదగ్గిరికి వచ్చింది. నేను బలవంతముచేసి అడిగితే ఇలా చెప్పింది: “నభి జాప్రియమై నభియము చెప్పడానికి కష్టము; అయినా చెవుతాను. నేనిక్కడికి వస్తూ ఉంటే తోవలో నీప్రియుడైన అట్టహాసుడు ఉత్కంఠార్తితో అలిసిపోగా అతన్ని హిమసానూద్యానవనములో మిత్రులు క్రీడార్థము యక్షరాజును చేసినారు. అతని తమ్ముణ్ణి దీప్తశిఖుణ్ణి నలకూ మనస్థి చేశారు. నారందరూ

మంత్రులైనారు. నలకూబరుడు గగనతలాన విహరిస్తూ కోపముతో “ఓరీ, నీవు దాసుడివై రాజలీలలభిలషించావు. కనుక పాపీ, మానవుడై జన్మించు” అని కపించినాడు. అట్టహాసుడు భయము వల్ల పగుకుతూ “దేవా! నాకు భయం ఏనోదార్థము యక్షరాజుగా క్రిడించాను. అధికార హామీగల్గి కాదు ప్రభూ! క్షమించాలి” అని ప్రార్థించగా నలకూబరుడు యోగదృష్టిచేత యధార్థము గ్రహించి శాపావసానము ఇలా అనుగ్రహించినాడు. నీవు ఏ యక్షిణికై ఉవ్విళ్ళూరుతున్నావో, దాని యందు మానవుడవైనా నీసోదరుడైన దీప్తశిఖుని కుమారునిగా పొంది, శాపాంతమున స్వాస్థ్యం యధాపూర్వకముగా ఉంటావు. శాపవశాన అట్టహాసుడు ఎక్కడికో అంతర్ధానమైనాడు. అది కళ్యాణాచూచి భరించలేక నీ దగ్గరికి వచ్చానమ్మా!” చెలిపలుకులు నేను విని దుఃఖో ద్రోహమువల్ల కొంతనేపు ఏమీ తెలియక తర్వాత ప్రాప్తించినదానికి విచారిస్తూ వాస్తవ్యవస్తువులకు జరిగినదంతా చెప్పినాను. భర్తృసమాగమము కలుగునకు దనే ఆశతో రోజులు లెక్కపెడుతున్నాను. నీవే ఆ అట్టహాసుడిని నేను సాదామనిని. త్వరలో మనకు పండువంటి పుట్టింపు కలుగుతాడు.

సాదామని మాటలువిని పుత్రుడు కుమారోత్పత్తి అవుతుందని పొలిపించుకొని కొన్నాళ్ళకు ఆయక్షిణి కుమారుని కన్నది. పవిత్ర ధరుడు పుత్రుని నవ్వుముఖాన్ని చూచి వెంటనే అట్టహాసుడై పూర్వాకృతి పొంది అప్పుడు భార్యతో “ప్రేయసీ! మనశాపము తీరింది. నేను యక్షుల్ని పంపించి మనము పూర్వస్థానానికి వెళ్ళుదాము” అని పలికి నాడు. ఆమె “ఈశువు నీసోదరుడు. శాపమువల్ల మనకుమారుడైనాడు. వీడిసంగతి ఆలోచించవద్దా!” అన్నది. అట్టహాసుడు ధ్యానదృష్టితో ఇలా నవ్విలాడు. “ప్రేయసీ! తనగగములో దేవదర్శన దనే పంచాగ్ని హోత్రుడైన బ్రాహ్మణుడు ఉన్నాడు. అతని జతరములో గెండు అగ్ని

హోత్రాలు ఉన్నవి. అతడు నిరుపేద కావడంవల్ల కనుక ప్రకాశమై తనప్పుచేసి అగ్నిహోత్రుడు అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి “నీకు ఔరసపుత్రుడు లేడు. కృత్రిమపుత్రునివల్ల నీ దారిద్ర్యము పోతుంది” అని అతనికి తెలియజేసాడు. విప్రుడు శుభానుభవములకై ఎదురు చూస్తున్నాడు. అతనికి మనస్థిల్లవాణ్ణి ఇద్దాము, కర్మము ఇలా ఉన్నది.”

అట్టహాసుడు శిశువును సువర్ణ ఘటముమీద కూర్చో పెట్టి వాడిమెళ్ళో రత్నమాల వేసి రాత్రి దేవదర్శనదూ అతనిభార్యా నిద్రపోతున్నప్పుడు వాళ్ళింట్లో వదిలి వెళ్ళినాడు.

దేవదర్శనుడు సుప్తాశ్రితుడై రత్నావళివల్ల మెరిసిపోతున్న బాల చంద్రుని చూచి అద్భుతపడి బంగారునాణెములున్న కుండను చూచి అగ్నిహోత్రుని అనుగ్రహాన్ని స్మరించి అమందానంద మనుభవించి నాడు. జననీజనకుల హృదయాలలో వాత్సల్యరసము వెల్లువలై నిండింది. తెల్లవారిన తరువాత విప్రుడు పుత్రోత్సవము చేసి విద్యోగంబోధించి శ్రీదర్శను డని పిల్లవానికి నామకరణము చేసినాడు. దేవదర్శనుడు సంపన్నుడై యూగములు చేసి భోగాలు భోగించి భార్యపుత్రులతో నుభించినాడు. శ్రీదర్శనుడు దినదినప్రవర్ధమానుడై వేదశాస్త్రములు అభ్యసించుచు చేసి ఆరితేరి అస్త్రశస్త్రాలలో అద్భుతశక్తి సంపాదించినాడు. క్రమేణా శ్రీదర్శనునికి నూనూగుమీసాల నూత్న యావనము రాగా తండ్రి యాత్రార్థము ప్రయాగక్షేత్రానికి వెళ్ళి కరించి నాడు. తల్లి అగ్నిప్రవేశము చేసింది. శ్రీదర్శనుడు క్రాధక్రియలు క్రాత్రియంగా నిర్వహించినాడు. దుఃఖోపశమనము కాగా వివేక మున్నా అతడు దుష్టారోద్యమములో పడినాడు. వాదములో అతనిసాత్తు చూడగా పోయింది. అతనికి తినడానికి తిండి లేదు. కట్ట బట్టా లేదు. బట్టలు లేక సిగ్గువల్ల ఇంట్లో ఉంటున్నాడు. కడుపు కాలుతూ ఉంటే పొరుగింట్లో అతడు భోజనము చేయుటానికి ఇష్టము లేక బాధ పడు

తుంటే ముఖంకు డనే మిత్రుడు “ఏమోయి! దిక్కుమాలినజూదము కొంపతీసింది! బ్రహ్మదేవుడు జూదగానికి బాహువులు వస్త్రముగాను, దుమ్ము పడకగాను, విపణి ఇల్లుగాను, దార్భాగ్యమే భార్యగాను సృష్టిస్తాడు. తిండి తినవేమి! పస్తుండి పనిపాటలు ఏమి యెప్పుగలవు? బతికితే ధీరుడు నిజాభీష్టము నెరవేర్చుకోగలడు. అందుకు దృష్టాంతము విను :

భూ నం దు ని క థ

భూమండల మండనాయమానమైనకాశ్మీర దేశములో వితస్తానది ప్రవహిస్తూ, కలిపురుషుని లోనికి రానీయకుండా ఆనదిని చుట్టుకొని హిమాచలముఉన్నది. భూమండలరాజు వర్ణాశ్రమగురువై విద్యాసంపన్నుడై పరిపాలిస్తున్నాడు. ద్వాదశినాడు మహారాజు విష్ణుమూర్తిని నేవించి రాత్రిపరుండగా స్వప్నములో దైత్యకన్య వస్తే ఆమెతో సంభోగశృంగారము అనుభవించి నిద్ర లేచి ఆకన్య కనపడక పోవడము చేత శరీరముమీద నఖిక్షతదంతక్షతచిహ్నములు చూచుకొని “ఇది స్వప్నము కాదు. ఇవే సంభోగచిహ్నములు. ఎవరో కన్య నన్ను చాలా మోసము చేసింది” అని నిశ్చయించుకొని, విరహవ్యధలో తపించి రాజకార్యాలు మాని వేసినాడు. ఆకన్యకోసము అనేకయుక్తులు వెతికి లాభము లేక రాజు “హరికటాక్షమువల్ల ఆమెతో భోగము లభించింది. అందువల్ల హరినే ఆరాధించి రాజకార్యము వదిలివేస్తాను” అని సంకల్పించి అమాత్యులను పిలిపించి తమ్ముడైన సునందనునకు రాజ్యమిచ్చి క్రమసర సునే క్షేత్రము చేరినాడు. ఆతీర్థముదగ్గర బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు గిరిశృంగాలరూపములో ఉంటున్నారు. రాజు విష్ణువలీ నదీ తటాన అన్యచింతలేక వేసవిలో చకోరమువలె సోలి తపస్సుచేస్తున్నాడు.

వన్నెండు సంవత్సరాలు భూనందుడు తపస్సుచేయగా ఒక సన్యాసి తీర్థశైలమునుంచి దిగి వచ్చిన ఈశ్వరునివలె అతన్ని చూచి కనికరించి

విషయ మంతా గ్రహించి ధ్యానానంతరము ఇలా అనుగ్రహించినాడు. “రాజన్! నీప్రియకాంత దైత్యకన్య పాతాళలోకములో ఉంది. నిన్ను ఆమెదగ్గరికి తీసుకొనిపోతాను. నేను దక్షిణదేశ బ్రాహ్మణి. యజ్ఞ సోమయాజి కుమారుణి. భూతివసు వని అంటారు నన్ను. నేను యోగము బాగా నేర్చినవాణి. నాతండ్రి పాతాళశాస్త్రములో హాట కేశ్వర మంత్రవేత్త విధానము నాకు నేర్పినాడు. దక్షిణ దగ్గర తపస్సుచేయుగా ఈశ్వరుడు కనపడి ఇలా చెప్పినాడు: “వెళ్ళు, పాతాళ ములో దైత్యకన్యతో భోగాలు అనుభవించి రా. అప్పుడు నన్ను పొందుదువుగాని. నీకు యుక్తి చెపుతాను. ఈభూగర్భములో చాలా పాతాళభిళములు ఉన్నవి. కాశ్మీరములో మయుడు అనేశిల్పి నిర్మించిన మహాబిలము ఉన్నది. ఆ బిలద్వారమున బాగాసురుని కుమార్తె ఉపాదేవి ప్రియుడైన అనిరుద్ధుని రహస్య దానవోద్యానములలో ప్రవేశ పెట్టి సంతోషపెట్టింది. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుడు తనపుత్తుని కాపాడేందుకు ద్వారము చేసి, ద్వారరక్షణకై దుర్గాదేవిని ఉంచగా అప్పటి నుంచీ పర్వతశిఖరాన్ని ప్రద్యుమ్నశిఖర మనీ, శారికాకూట మనీ రెండుపేర్లతో పిలుస్తారు. ఆబిలమార్గాన నీవు పాతాళలోకానికి వెళ్ళు. నా అనుగ్రహమువల్ల నీకోరిక సిద్ధిస్తుంది.” అని ఈశ్వరుడు అంతర్ధాన మైనాడు. శివానుగ్రహమువల్ల నేను విజ్ఞానము పొంది కాశ్మీరదేశము వచ్చినాను. రాజా! నీవు మాతోకూడా ప్రద్యుమ్నశిఖరము దగ్గరికి రా. పాతాళలోకానికి నిన్ను తీసుకొని వెళ్ళుతాను.” భూనందనభూపాలుడు యతితో ప్రద్యుమ్న శిఖరము దగ్గరికి వెళ్లినాడు. అక్కడ ఆ యతి విత్తస్తాన్రవంతిలో స్నానము చేసి, గణపతిపూజ చేసి, దిగ్బంధపూర్వకముగా శారికాదేవిని యథావిధిగా అర్పించి ఆవాలు చల్లినాడు. వెంటనే బిలము సిద్ధము కాగా తన్మార్గమున భూనందుడు, ముని, శిష్యులతో పాతాళలోకానికి అహోరాత్రాలు అయిదు రోజులు ప్రయాణము

చేసినాడు. ఆరవరోజున అందరూ పాతాళగంగను దాటినారు. అక్కడ నేల రజతమయముగా ఉన్నది. అక్కడే నిండార విరిసిన బంగారు మెట్టతామరలు పెదవల్లగా, ప్రవాళకర్పూర చందనాగురు తరువులు మోసులెత్తగా ఇంపు లాలికే వన మున్నది. వనమధ్యమున బంగారుగోడలతో మాణిక్యస్తంభాలతో చంద్రోపల వేదికలతో పెద్ద శివాలయము వారికి కనపడింది. మునీంద్రుడు శిష్యులతో “ఈపాతాళ నిలయుడే హుటచేత్తుడు. ఇంతవేగమునకు. శివారాధనము చేదాము” అన్నాడు. అందరూ పాతాళ గంగలో స్నానము చేసి పాతాళ కుసుమాలతో శివార్చన చేశారు. క్షణమునేవు విశ్రాంతి కై వారు ఆసీనులై తిరిగి ప్రయాణము చేసి నేరేడు వృక్షము చూచినారు. ఆనేరేడు పళ్లు తినవద్దనీ, తింటే దాహము విఘ్నమవుతుందనీ ముని శిష్యులను హెచ్చరించినాడు. ఆమాట విని ఒక ఛాత్రుడు నేరేడుపండు తిని వెంటనే చేష్టలు లేక స్థానమునుండి పోయినాడు. వాడి అవస్థ చూచి తక్కినవాళ్లు పళ్లు తినలేదు. మునీంద్రుడు తక్కిన శిష్యులతో పోగా చంద్రుని సారము మణిమయ ద్వారముతో ఒక సాధము కనపడింది. ద్వారపార్శ్వమున రెండువైపుల రెండు ఇనుపపాళ్లెట్లు వీరిని పోసీయక కొమ్ములతో కుమ్మరిసాగినవి. మునీశ్వరుడు మంత్రదండముతో వాటితలలపై కొట్టినాడు. అవి పారిపోగా వారు ప్రవేశించి లోపల స్వర్ణరత్నమయ మందిరములు చూచినారు. ప్రతిమందిరపార్శ్వన ఇరువత్తలా ఇనుపరోకళ్లు పట్టుకొని భీకరాకారులు నిలవబడి ఉన్నారు. మునీంద్రుడు హస్తాన్ని అనే యోగాన్ని ధారణ చేయగా ద్వారపాలకులు పారిపోయి మళ్ళీ కనపడలేదు. ద్వారాలు తెరిచి దైత్యకన్యల ప్రతీహారులు వచ్చి తమరాణి అజ్ఞగా వారిని లోపలికి రమ్మని తీసుకొని వెళ్ళినారు.

ఆ మునీంద్రుడు “మీరు లోపలికి వెళ్ళి మీమీ ప్రేయసీ వాక్య

ములు జవ దాట వద్దు" అని శిష్యులను హెచ్చరించి, కొండకు వేళ్ళ వనితలతో దివ్యమందిరము ప్రవేశించి దైత్యకన్యతో సన్నిహితముగా తేలినాడు. శిష్యులు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కవనితను అనుసరించినారు. ఒక స్త్రీ భూనంద భూపతికి వందన నూనదించి మణిమయ మందిరానికి తీసుకొనివెళ్ళింది. ఆమందిర మణికుండ్యములమీద చెలుల ప్రతిబింబాలు ప్రతిఫలించి సజీవచిత్రములవలె ఉన్నవి. మహానీల మణిస్థగితమైన నేల మనోహరముగా ఉన్నది. ఆమందిరము సుందరీ మణుల దివ్యసంగీతమువల్ల, ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉండగా రాజు కలలో చూచి దైత్యకన్యను మందిరములో చూచినాడు. ఆ అసురకన్య అందచందాలు అతడు కళ్ళారచూడగా ఆనంద బాష్పములు జలజల కురిసినవి. కుము దిని అనే అసురకన్య అతన్ని చూచి అమందానంద కందభితాంతరంగ కాగా, లేచి అతని కేలు గ్రహించి 'నావల్ల చాలా శ్రమ పడినారు.' అని అనురాగముతో పలికి ఉచితాసనమున అతన్ని ఆసీనుని చేసింది. అసురవనిత చుట్టివస్తూకొరము అతడు స్నానముచేసి పస్త్రాలంకారములు ధరించి సానోత్సవానికి వనానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ గట్టున ఉన్న చెట్టున వీనుగు శరీరమునుంచి రక్తమూ కొవ్వు కారి నూయినిండగా అతనితో కుముదిని కూర్చున్నది. ఆమె సుర అందీయగా అతడు స్వీకరించక అసహ్యించుకొన్నాడు. ఆమె "సురాపానము చేయక పోతే నీవు జీవించవు" అంటూ అతన్ని బలవంత పెడితే భూనందుడు నేను తాగ నని అన్నాడు. ఆమె చురచుర లాడతూ వెళ్ళగా అతడు కోరచూపులు చూచినాడు. ఆమె చెలులు అతన్ని గురిచేసినారు. పూర్వము తాను తపస్సు చేసిన క్రమసరస్సు దగ్గరకు చేరినాడు. తన అవస్థకు అద్భుతపడి ఆలోచించినాడు. "ఆఅసురులతోట ఎక్కడ? ఈ సరోవర మెక్కడ? మాయా, మరిచాంచల్యమా? ముని చెప్పినట్టు దైత్య కన్యమాట వింటే ఇలా గతి పట్టడేమో! సురాపానము మాన్యము

కాదు! నన్ను పరీక్షించేందుకు సుర ఇచ్చింది. ఇంతకూ అదృష్టహీనులు ఎంత క్రమ పడినా కార్యసిద్ధికాదు. విధిప్రతికూల మైతే దురదృష్టము!”

అనురకనన్య సుర తాగుతూ ఉండగా కొన్ని చుక్కలు అతనిశరీరాన పడి ఉండడమువల్ల ఆవాసనకు తేంట్లుమురిసినవి. “సత్వహీనునికి బేతాళోత్థాపనమువలె నాకు కార్యసిద్ధి లేకపోగా చేటువాటిల్లిందే” అనుకొంటూ ఉంటే అతన్ని తేనెటీగలు కుట్టి కుట్టి బాధ పెట్టగా ఆత్మహత్యా ప్రయత్నము చేసినాడు. అప్పుడు ఆలోచనే దైవికముగా మునికుమారుడు వెళ్ళుతూ భూనందుని అవస్థచూచి కనికరించి ముసిరిన తేంట్లను తోలి పంగతి అడిగి తెలుసుకొని “రాజా” దేహ మున్నంతవరకూ దుఃఖము క్షయము కాదు. ప్రాజ్ఞులు పురుషార్థము సాధించాలి, ద్వైతబుద్ధి ఉన్నంతవరకూ భేదోపాసనాల్పములైన సిద్ధులు క్షణికములు. అద్వైత సాధన చేస్తూ పన్నెండేళ్ళయిన తర్వాత నీకు అనురకనన్య లభిస్తుంది శాశ్వతమైన సిద్ధి పొందుతావు ఆతర్వాత. దివ్యపరిమళముతో నీశరీరమున్నది. ఈలేడిచర్మము మంత్రపూర్వకముగా స్వీకరించు. ఈకృష్ణాజనము కప్పకో. తేనెటీగలు నిన్ను ఏమీ చెయ్యలేవు” అని హితబోధ చేసినాడు. మునికుమారుడు వెళ్ళినతర్వాత భూనందుడు ధైర్యముతో ద్వాదశ వర్షములు తపస్సు చేయగా కుముదిని స్వయముగా అక్కడికి వచ్చింది. వారిద్దరూ కలిసి పాతాళలోకానికి వెళ్ళి భోగాలు అనుభవించారు. భూనందభూపాలుడు తర్వాత సిద్ధిపొందినాడు.

శ్రీదర్శనా! నీకు శుభము చేకూరుతుంది. బెంగలో తిండి మాని శుష్కిస్తా వేమి! జూద మాడేచోట ముఖరకడు చెప్పగా శ్రీదర్శనుడు “మిత్రమా! నీవు చెప్పినది నిజము. వ్యసనమువల్ల ఆస్తి పోగొట్టుకొని నేను ఈ ఊళ్ళో ఎల్లా త లెత్తుకోను? పువ్వు లమ్మిన ఊళ్ళో కట్టెలు అమ్మడమా? ఈరాత్రి దేశాంతరము నన్ను పోనిస్తే భోజనముచేస్తాను” అని సమాధానమిచ్చి భోజనము చేసినాడు. శ్రీదర్శనుడు దేశాంతరము

బయలుదేరుతూ ఉంటే తోసలో దైవికముగా తల్లితండ్రులైన యక్షులు, సాదామని అట్టహాసులు అతన్ని చూచి గగనమునుంచి స్నేహముతో “శ్రీదర్శనా! మీతల్లి మిమ్ముతో నగలు పాతిపెట్టింది. అవి తీసుకొని మాశవదేశము వెళ్లు. శ్రీసేనమహారాజు చిన్నతనములో చెడినవాళ్ళకూ జూదగాళ్లకూ మతము కట్టించాడు. అక్కడికి వెళ్ళి పొట్టపోసుకో అని” చెప్పినారు.

శ్రీదర్శనుడు ఇంటికి వెళ్ళి తానూ చెలికాడూ కలిసి నేల తవ్వి నగలు తీసి దేవతామండ్రహ మని సంతోషించి మిత్తునితో మాశవ దేశము వెళ్ళినాడు. ఆరాత్రి మర్నాడూ వారు ప్రయాణము చేసి సంధ్యవేళ బహుసస్య మనే పల్లె చేరినారు. మార్గాయాసమువల్ల అలిసి వాళ్ళిద్దరూ ఊరుపుగట్టున కూర్చున్నారు.

వాళ్ళు కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కొని మంచినీరు తాగి విశ్రాంతిగా కూర్చున్న తిరువాత ఒక కన్య నీలాటిరేవుకు వచ్చినది. ఆ అందగత్తె శ్రీదర్శనుని చూచి, ప్రథమ వీక్షణములో ప్రేమ మొలకెత్తగా “మహానుభావులారా! ఈ బహుమధ్యలానికి వచ్చా రేమి! మంటలో తెలియక దుమికే మిడతలవలె వచ్చా రేమి!” అని వారిని అడిగింది. ముఖరకుడు దిగులు పడి “కల్యాణీ, నీవు ఎవరు? నీ అభిప్రాయమేమిటి?” అని ప్రశ్నించినాడు. ఆ తన్వి చెపుతున్నది:

“ఇక్కడ సుఖౌష భుజ్యమాన మున్నది. కర్మకర్మ డనే జేదపండితునికి శశికళ అనే పరమసాధ్వీ భార్య. ఆయనకు ముఖరకు డనే కుమారుడు, పద్మిష్ఠ అనే నేను జన్మించినాము. మాఅమ్మ చిన్న తనములో ఇల్లూ వాకిలీ అక్కడ లేక జూదగాళ్లతో దేశాంతరము వెళ్ళినాడు. పుత్రశోకము పట్ట లేక మాఅమ్మ చనిపోయింది. మా తండ్రి ఇల్లు విడిచి నన్ను వెంట బెట్టుకొని మాఅన్నను వెతుకుతూ దేశదేశాలూ తిరిగి చివరకు ఇక్కడికి వచ్చినాడు. ఇక్కడ బందిపోటు

నాయకుడు పునః అనే బ్రాహ్మణశబ్దవాద్యుడు న్నాడు. ఆదురాత్ముడు మాతండ్రిదగ్గర ఉన్న బంగారము దోచుకొని బ్రాహ్మణులు తీసినాడు. అతడు నన్ను బంధించి తనకుమారుని కిచ్చి పెళ్లిచేయవలచినాడు. అనాయకునికుమారుడు వర్తకసమూహమును దోపిడి చేసేందుకు ఎక్కడికో వెళ్ళి నాఅదృష్టమువల్ల ఇంతవరకూ తిరిగి రాలేదు. నాకు దేవుడే దిక్కు. దొంగలనాయకుడు మిమ్ముల్ని చూచి బతకనివ్వడు. ఎక్కడయినా తల దాచుకొని అపాయము తప్పించుకొనండి”.

అప్పుడు పద్మిష్ఠుడు చెల్లెలని ఆనవాలు పట్టి “అమ్మాయీ, నేను బంధుద్రోహిని ముఖరకుణ్ణి. ఎంత దౌర్భాగ్యుణ్ణి చెల్లీ!” అంటూ విలపించినాడు. ఆమె శోకవార్ధిలో మునిగిపోయింది. ఇద్దరిలవస్థ చూచి శ్రీదర్శనుడు వాళ్ళను ఓదార్చి కనికరించి సమయానుకూలముగా “దుఃఖంచేపమయము కాదు. ఆత్మరక్షణకు యుక్తి వెతకవలె. ఆదొంగకు ధన మిచ్చి ప్రాణాలు కాపాడుకొని మనపగ తీర్చుకోవాలి” అని నిశ్చయించగా అన్నకూ చెల్లెలికీ ధైర్యసాహసాలు వచ్చినవి. ముగ్గురూ వన్నాగము పన్నినారు. శ్రీదర్శనుడు ఇంతకుమునుపు తిండి తిప్పలు లేక కృశించి ప్రస్తుతం మాంద్యవ్యాధివల్ల బాధ పడుతున్నట్టు మిమ్మెట్టి బాధావృత్తుల పడిఉన్నాడు. ముఖరకుడు అతనికాళ్లు పట్టి రోదిస్తున్నాడు. పద్మిష్ఠుడు దొంగలకాదుకునినగ్గిరి వెళ్ళి “శిరువుగట్టున మాంద్యవ్యాధితో ఒకకాటసారి అతనిఅనుచరుడూ ఉన్నారు” అని పలికింది. దొంగ లనబంటులను పంపగా వాళ్ళు వెళ్ళి ముఖరకుని ముందు చూచి “అయ్యా! ఈయన కేమి వ్యాధి? నీ వెందుకు ఏడుస్తున్నావు? అని అడిగినారు. ముఖరకుడు విచారము అభినయిస్తూ పలినాడు. “మేము బ్రాహ్మణులము. ఇతడు మాలన్న. శీర్షయశ్రలు చేస్తున్నాము. ఇతనికి అకస్మాత్తుల వ్యాధి వచ్చింది. మేము అక్కడక్కడ తిరిగి ఇక్కడికి చేరుకొన్నాము. మేము వచ్చే రావడంతోనే

ఇతడు చేష్టలుడిగి నాతో “ఓరీ, లేలే. నాకు దర్బాననము పను. గుణ వంతుడైన విప్రుణ్ణి తీసుకొనివస్తే అతనికి నాసర్వస్వమూ ధారాదత్తము చేస్తాను” అన్నాడు. విదేశములో సంధ్యవేళ నే నిప్పుడు ఏమి చెయ్యాలో తెలియక విచారముతో శరణు వేడినాను. సాధుపుంగవులారా! సద్రాష్టాన్మణుని తీసుకొని రండి. ఇతడు జీవించి ఉండగానే తీసుకొని రండి. ఇతడు రుద్రాత్రివరకూ జీవిస్తాడు. తరువాతమాట చెప్పలేము. ఇతన్ని విడిచి నేను బతక లేను. రేపు చిచ్చులో ప్రవేశిస్తాను. మీరు దయతో వచ్చిన అకారణబంధువులు.”

దొంగలు జాలితో తమనాయకునిదగ్గరికి వెళ్ళి “స్వామీ, చంప తలుచుకొన్నవాణ్ణి బతికించి వాడిదగ్గర నగలు నాణ్యాలు దానంగా వుచ్చుకొందువు గాని” అని చెప్పారు. వనుభూతి “అదేమిటి? అతన్ని చంపకుండా ధనాపహరణము అసంభవము, నీతి విరుద్ధము. ధనము దోచినతరువాత అతడు జీవించిఉంటే మనకు ముప్పువస్తుంది” అన్నాడు. బంటుదొంగలు “స్వామీ! ఎందు కింత అనుమానము? దొంగతనము ఎలాగ? కాటికి కాళ్ళు చాచినవాడిదగ్గర దానము వట్టడము ఎలాగ? రేపు వాళ్ళిద్దరూ బతికే వుంటే చంపివేదాము. అనవసరంగా బ్రహ్మ హత్యాచరణము ఒడికట్టడము ఎందుకు?” అని సమాధాన మిచ్చి నారు. వనుభూతి దానము స్వీకరించేనిమిత్తము శ్రీదత్తునిదగ్గరికి వచ్చి నాడు. శ్రీదత్తుడు నిట్టూర్పులు విడుస్తూ తల్లి నగలూ నాణ్యాలూ ఆదొంగలనాయకునికి ఇచ్చినాడు. అతడు దానము వుచ్చుకొని తక్కిన దొంగలతో ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

చోరు లందరూ రాత్రి నిద్రపోతూ ఉండగా పద్మిష్ఠ తప్పించుకొని అన్న చుఖరకునిదగ్గరికి చల్లగా వచ్చింది. వెంటనే శ్రీదత్త ముఖర కులూ పద్మిష్ఠ కలిసి చోరభయము లేని మార్గాన ప్రయాణము చేసి మాళవదేశానికి వెళ్ళదలచినారు. రాత్రి ముగ్గురూ బడులుబేసి మహా

రణ్యము ప్రవేశించి పగలుకూడా అందులోనే నడుస్తున్నారు. నూర్యడు అప్పుడు వాళ్లు మార్గాయాసమువల్ల క్షుధానలఃపూచేత తరు మూలము పోయింది. రాత్రి వారికి అగ్నిజ్వాల కనపడింది. “అది ఊరు కాబోలు వెళ్లి చూస్తాను” అంటూ శ్రీదర్శనుడు వెలుగు కనపడు తున్న దిక్కుగా వెళ్ళినాడు. వారు అగ్నిజ్వాలను సమీపించగా అది రత్నమయమందిర కాంతిజాలము! ఆరత్నభవనములో చక్కనియక్షిణి. చుట్టూ అరమోడ్పుకన్నులు గల యక్షులు సేవ చేస్తున్నారు. అక్కడ వారు అన్నపానీయాలు తెచ్చి ఉంచడమువల్ల యక్షిణిదగ్గరికి వెళ్ళి శ్రీదర్శనుడు ఆతిథ్యము కోరగా అతని శక్తికి సంతోషించి ఆమె ఆతిథ్య మిచ్చింది. శ్రీదర్శన ముఖరకులు పద్మివృ భోజనాలు చేసి శీతలోదకము తాగినారు. దేవతాంశసంభూతు డని శ్రీదర్శనునితో ముఖరకుడు “మిత్రమా! నీవు సాక్షాత్తు దేవాంశసంభూతుడవు. నా చెల్లెలు త్రిలోకసుందరి నీకు అనుకూలవతి. నాచెల్లెలిని నీవు పెళ్ళాడి మనమైత్రి దృఢపరుచు” అని కోరగా శ్రీదర్శనుడు పద్మివృను వివాహము చేసుకో దలచినాడు. రాత్రి ముగ్గురూ అక్కడే గడిపి తెల్లవార గానే మాళవరాజ్యము పాలించే శ్రీనేపథూపాలుని రాజభాసీనగరము చేరి ప్రయాణాయాసము తీర్చుకొనడమిది బ్రాహ్మణీ గృహములో బస చేసినారు.

అక్కడ వాళ్లు సంభాషణసందర్భములో తమ నామములు వృత్తాంతములు తెలుపగా ఆబ్రాహ్మణి దిగులు పడినది. వాళ్లు విచారకారణము అడగగా బ్రాహ్మణి ఇలా పలికింది. “నాభర్త సత్యవ్రతు డనే విప్రుడు ఈపురపాలకుని సేవలో ఉన్నాడు. నన్ను యశస్వతి అని పిలుస్తారు. పరువూ మర్యాదా గల వంశములో పుట్టినదాన్ని. నాభర్త ఇటీవల కాలము చేశాక దయార్ద్రహృదయుడై మహారాజు మావారి శీతములో నాలుగోవంతు నాడిదరపోషణకు ఇస్తున్నాడు. నాపుణ్య

లోపమువల్ల రాజుకు క్షయరోగము వచ్చి కుదరకుండా ఉంది. రాజు తనకు తగిన వీరుడు మంత్ర తంత్రాలు తెలిసినవాడు దొరికితే జేతాళుని సాధించి తన క్షయవ్యాధి మాన్సుకోగల నని శపథము చేశాడు. రాజు ఈసంగతి చాటింపు చేయించినా ఊళ్ళోవాళ్లు ఒక్కళ్లా బైటికి రాలేదు. అప్పుడు అమాత్యులతో మహారాజు “జూద గాళ్ళ మతములో టక్కరివాళ్ళు శనిపెట్టండి. మోసగాళ్లు దిక్కులేక దరిద్రులై భయ రహితులై తెగిస్తారు.” అని హెచ్చరించగా మంత్రులు మతాధిపతికి తెలియ జేసినారు. అప్పటినుంచీ మతాధిపతి మతానికి నచ్చేవాళ్ళల్లో శూరుణ్ణివెతుకుతున్నాడు. మీరు జూదగాళ్లు. శ్రీదర్శనా! నీవుతెగిస్తే మతాధిపతి దగ్గరికి తీసుకొని పోతాను. మహారాజు నీకు ఆతిథ్యము ఇస్తాడు. నాకు మహోపకారము చేసిన వాడివి అవుతావు. రాజుకు ఈరోగము ఎలా నయమవుతుందా అని దిగులుగా ఉంది”

బ్రాహ్మణి మాటలు విని శ్రీదర్శనుడు “అవ్వా! నేను సిద్ధము. నన్ను రాజసన్నిధికి తీసుకుపో” అని కోరినాడు. బ్రాహ్మణి శ్రీదర్శన పద్మిస్తా ముఖరులను మతాయతనానికి తీసుకొనివెళ్ళి మతాధిపతితో “ఈ శ్రీదర్శనుడు బ్రాహ్మణుడు, జూదగాడు, పరదేశి. రాజుకు సహాయము చేయ సిద్ధముగా ఉన్నాడు.” అని చెప్పింది. మతాధిపతి సంతోషించి శ్రీదర్శనుని ఆస్థానానికి తీసుకొని వెళ్ళగా కృష్ణపక్ష చతుర్దశినాటి చంద్రునివలె కృశించి తెల్లగా ఉన్న రాజు చూచి తనవ్యాధి నయము చేసుకోడానికి అవకాశము దొరికిందని సంతోషించినాడు. అప్పుడు రాజు శ్రీదర్శనునితో “సౌమ్యుడా! నిన్ను చూడగానే నారోగము కుదురుతుందని దృఢనిశ్చయము కలిగింది. నీవు నాకు సహాయము తప్పక చెయ్యాలి.” అని చెప్పినాడు. మంత్రవేత్త శ్రీదర్శనునితో “జేతాళుని ఆహ్వానించేందుకు సమర్థుడ వైతే ఈ కృష్ణచతుర్దశి రాత్రి

చీకట్లో ఊరివెలుపల శ్మశానములో శార్యసిద్ధికి నన్ను కలుసుకో అని హెచ్చరించి వెళ్ళినాడు.

శ్రీదర్శనుడు రాజాజ్ఞ పొంది మఠాయతనానికి వెళ్ళి అక్కడ వద్దిష్టా ముఖరకులలో పంక్తిభోజనముచేసి రాత్రి ఒక్కడే ఖడ్గము చేతపట్టు కొని పల్లకాటికి పోయినాడు. అక్కడ మంత్రసాధకుడు అతనికి కనపడి నాడు. ఆమంత్రవేత్త శరీరమంతా బూడిద పూసుకొని వెంట్రుకలే యజ్ఞోపవీతముగా ధరించి, వీనుగులమీది వస్త్రము తలపాగా చుట్టు కొని నీలిగుడ్డ దాల్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు అతనికి తను ఫలానా అని చెప్పి నడికల్లుపెట్టించి “ఏమిచేయును?” అని అడిగినాడు. సాధకుడు సంతోషముతో “ఇక్కడికి వడమటదిక్కుగా శింశుపా తరుమూలమున ఒకశవము ఉన్నది. ఆ శవానికి గాయము తగలకుండా ఇక్కడికి తీసుకొనిపోయి” అని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు త్వరగా తరువును చేరి శవమును మరొకడు పట్టుకొనిపోయి ఉండగా చూచి పరుగెత్తి పారిభయముపొందనుంది శవాన్ని బలవంశముగా లాగినాడు. వాడు దాన్ని వదలక గట్టిపట్టుపట్టినాడు. శ్రీదర్శనుడు “నేను దహనము చేయవలసిన మిత్రుని శవాన్ని నీ వెక్కడికి తీసుకొని పోతావు? అంటూ వాడిపట్టు విడిపించినాడు. ఆ పురుషుడు “వదలను కాక వదలను. ఈశవము నా మిత్రునిది. నీనికి నీ వెవడవు?” అని శవాన్ని పట్టుకొని ఇద్దరూ లాక్కోగా ఆపీనుగు భేతాశాచిష్టమై భీకరంగా అరిచింది. ఆకొత్తవాడు అరుపు విని గుండె పగిలి చనిపోయినాడు. అప్పుడు శ్రీదర్శనుడు ఆ శవాన్ని తీసుకొని పడువ్వుండగా చచ్చినవాడు భేతాశాధిస్థితుడై అతన్ని అడ్డుపెట్టి “నిలు. నిలు. నాన్నేహితుణ్ణి బుజాన వేసుకొని ఎక్కడికిపోతివు?” అని తోవకు అడ్డువచ్చాడు. శ్రీదర్శనుడు భూతావేశముతో అత డున్నాడని గ్రహించి “ఇతను నీ మిత్రు డని ఎలా దుజవు చేస్తావు? ఇతను

నామిత్రుడు" అని పలికినాడు. అప్పుడు ఆవురువుడు "అలా అయితే ఇతనే మనకు ప్రమాణము" అని పమాధాన మిచ్చినాడు శ్రీదర్శనుడు "నూయిద్దరిలో ఎవరు నీమిత్రము?" అని దయ్యము పట్టిన శవముతో అన్నాడు. శ్రీదర్శనునిబుజాన ఉన్న శవము "నాకు చెడ్డ అకలిగాడంది. నాకు తిండి పెట్టినవాడే న్నేహితుడు. వాడు నన్ను ఇష్టమువచ్చిన తావుకు తీసుకుపోవచ్చును." అని పలికింది. మంగ్రసాధకుని దగ్గర అహారము లేదు. శ్రీదర్శనుడు రెండోశవాన్ని బుజాన వేసుకొని నేను తిండి పెడతాను అని బేతాళునికి అర్పించడానికి కత్తి మానేలోగా రెండోవాడు బేతాళాధిష్ఠితుడై సిద్ధివల్ల కనపడకుండా పోయినాడు. శ్రీదర్శనునిబుజాన ఉన్న బేతాళుడు "ఏదీ నాకు తిండి పెడతా నన్నావు. పెట్టవేయి" అని అడగగా శ్రీదర్శనుడు మాంసము లేక పోవడంవల్ల తనశరీరాన్ని కత్తితో కోసి శవానికి తిండిపెట్టాడు. అప్పుడు బేతాళుడు తృప్తి చెంది "శక్తిమంతుడా! నిన్ను మెచ్చినాను. నీశరీరము అక్షత మగునుగాక! నన్ను తీసుకొనిపో. నీవని నెరవేరుతుంది. ఆ మంత్ర వేత్త అంత శక్తికలవాడు కాదు. వాడు జీవించడు" అని పలుకగా శ్రీదర్శనుడు ఆరోగ్యవంతుడై బేతాళుని తీసుకొనివెళ్లి సాధకునికి అర్పించినాడు. మంత్రసాధకుడు పొంగిపోయి పూలమాలలతో, మైపూత లతో పూజించి, మనుష్యుని ఎముకలపొడితో ముగ్గు వేసి, మండలా కృతిలో కోణాలమీద రక్తఘటాలుంచి, మనిషికొవ్వలతో దీపము వెలిగించి, మండలమధ్యమున శవాన్ని పడుండబెట్టినాడు. వాడు శవము రొమ్ముమీద కూర్చుని మనుష్యాస్థితో తయారయిన స్రుక్ష్మవము లతో దాని ముఖాన వేల్చి సాగినాడు. క్షణములో బేతాళుని నోటిలోనుంచి మహాజ్వాల బయలుదేరగా సాధకుడు హాడిలిపోయి కొంచెము జరిగినాడు. వాడిచేతిలో స్రుక్ష్మవములు జారిపోయినవి. ఆ మంత్రసాధకుడు శక్తి కోల్పోయి పారిపోబోతూ ఉండగా బేతాళుడు

వాణ్ణి తరుముకొంటూ వెళ్లి నోరు తెరిచి పూర్తిగా మింగినాడు. శ్రీదర్శనుడు అదిచూచి ఖడ్గము దూసి మీదికి వచ్చేప్పుటికి బేతాళుడు “శ్రీదర్శనా! నీదైర్ఘ్యము గొప్పది. నానోటిఆవాలు నీవు తీసుకో. ఈ ఆవాలు తలకు కట్టుకొని చేతిలో ఉంచుకొంటే రాజయిష్టవ్యాధి శాంతిస్తుంది. త్వరలో నీవు భూమండలానికి నేతవు కావోతావు” అని పలికినాడు. శ్రీదర్శనుడు “సాధకుడు లేకుండా ఏకాకిగా రాజసన్నిధికి ఎలా వెళ్ళను! నేను స్వార్థముతో మంత్రవేత్తను చంపివేశానని రాజు భ్రమపడ వచ్చును”. అనగా బేతాళుడు “నీకు దృష్టాంతము చెబుతాను. అందువల్ల సీమీదదోషము ఉండదు. నేను మింగిన సాధకునిశవము కడుపు చీల్చి మహారాజుకూ మంత్రులకూ చూపుదువు గాని” అని పలహా ఇచ్చాడు. శ్రీదర్శనుడు బేతాళుడు ఇచ్చిన ఆవాలు వుచ్చుకొని శవాన్ని విడిచి ఎక్కడికో వెళ్లగా శవము నేల కూలింది. అతడు తనవా ఘృన్న మఠానికి వెళ్లి రాత్రి గడిపి తెల్లవారినతరువాత రాజసన్నిధానానికి వెళ్లి ఆశునతో జరిగిన దంతా నివేదించినాడు. తాను తెచ్చిన పీఠుగుకడుపు చీల్చి అందులో చచ్చిఉన్న మంత్రవేత్తను రాజుకు చూపినాడు. శ్రీదర్శనుడు పిడికెకు ఆవాలు మూటకట్టి మహారాజు శిరమునకు కట్టినాడు. వెంటనే అతని క్షయరోగము నయమైనది. శ్రీసేనమహారాజు అమితానందము అనుభవించి సంతానము లేకపోవడంవల్ల శ్రీదర్శనుని పుత్రునిగా చేసుకొని వెంటనే అతనికి యావరాజ్య పట్టాభిషేకము చేసినాడు. శ్రీదర్శనుడు పద్మిన్యను వివాహ మాడి ఇహలోకసుఖాలు అనుభవిస్తూ ముఖరకుని తనదగ్గర ఉంచుకొన్నాడు.

ఇలా ఉండగా ఉపేంద్రశక్తి అనే వర్తకుడు తనకు సముద్ర తీరాన లభించిన రత్నగణపతి విగ్రహాన్ని తెచ్చి యువరాజు శ్రీదర్శనునకు కానుక అర్పించినాడు. అమూల్యమైన వినాయక విగ్ర

హాన్ని యువరాజు అచ్చిస్తూ భక్తిశ్రద్ధలతో స్వామికి నిత్యభోగార్థము వేయిగ్రామాలు దానపట్టావ్రాసి ఇచ్చి ఉత్సవము చేయించినాడు. ఉత్సవసమయములో నృసింహస్వామిగారి గణపతి మెచ్చి గణాలతో పలికినాడు “ ఈశ్రీదర్శనుడు మదీయానుగ్రహమువల్ల చక్రవర్తి అవుతాడు. పశ్చిమసముద్రమందున్న హంసద్వీపములో ఆనందోదయ మహారాజు పుత్రిక అనంగమంజరి నాభక్తురాలు, ఆకన్య నన్ను నేనిస్తూ చక్రవర్తి తనకు భర్త కావాలని తపిస్తున్నది. అందువల్ల అనంగమంజరి శ్రీదర్శనుని భార్యగా జత పరుస్తాను. అప్పుడు నామీద వాళ్ళకున్న భక్తి ఫలించినట్టు అవుతుంది. మీరు వెంటనే శ్రీదర్శనుణ్ణి యుక్తిగా హంసద్వీపానికి తీసుకొనిపోయి అనంగమంజరి దర్శనము అయ్యేటట్టు చూడండి. ప్రియుల ఆనోద్యమ వీక్షణాంతరము క్రమేణా వాళ్ళకు సంయోగము కలుగుతుంది. నావిగ్రహాన్ని ఇక్కడికి తెచ్చి అర్పించిన ఉపేంద్రదత్తునికి మహాోపకారము కలుగుతుంది.” గణపురుషులు ఆరాత్రి నిద్రపోతున్న శ్రీదర్శనుని హంసద్వీపానికి తీసుకొనివెళ్లి అనంగమంజరి దేవి శయనమందిరములో సెజ్జమీద పరుండ పెట్టినాడు.

కొంతసేపటికి శ్రీదర్శనుడు మేలుకొని రత్నదీపాల వెలుగులో శయ్యాగృహము చూచినాడు. అతడు శయ్యమీద వెన్నెలవెదచల్లే తెల్లపట్టువలువ కప్పినదానిమీద అనంగమంజరిని, తారకల చెలువముతో తెల్లమబ్బు తునకమీద ఉన్న శరత్చంద్రునివలె నేత్రానందము కలిగించే అమృత సుందరాంగిని చూచి పొంగిపోయి ఆశ్చర్యపడి “ఏమిటి! నేనక్కడ పరున్నాను! ఈసుందరి ఎవరు? ఇది కలకామగద? అయినా స్వప్నమో కాదో ఈ తన్నిని మేలుకొలుపుతాను” అని ఆలోచించి అనంగమంజరి బుజము కదిలించినాడు. అతనిచెయ్యి తగలగానే ఆకన్య చంద్రకిరణము సోకిన కలువతీగవలె కళ్ళు జల్లనల్లన విప్పి అతన్ని చూచి “ఇతనెవరో దివ్యుడు. ఎవరారా లేనిచోటికి ఎలా ప్రవేశించాడు?”

అని ఊణము అలోచించి వినయసంభ్రమాలు పెట్టినాడు. “ఎవరు మీరు? ఎందునిలా వచ్చారు? దయచేసి చెప్పండి” అని శ్రీదర్శనాన్ని అడిగింది. అతడు తన విషయమంతా తెలియచేసినాడు. అనంగమంజరి తన పేరు కలము దేశము తెలియచెప్పింది. పరస్పరము వాళ్ళు అది స్వప్నము కాదని నిశ్చయపరచుకోవలెనని నగలు మార్పుకొన్నారు. నాయికానాయకులు వివాహానికి త్వరపడుతూ ఉండగా, గణపురుషులు ఇద్దరినీ మోహపెట్టి నిద్రపుట్టి శ్రీదత్తుడు నిద్రంపగానే అతన్ని ఇంటికి తెచ్చినారు.

శ్రీ దత్తునికి తన మందిరములో మెళుకువ వచ్చింది. అతడు తన శరీరముమీద ఉన్న నగలను చూచుకొని “ఇదేమి! హంసద్వీపాధిపతి కూతురు ఎక్కడ? అందమైన ఆ పడకగది ఏది? ఇదేమిటి ఇక్కడికి వచ్చి నేనే? ఎందుకు? ఈ నగలు నా తెలుగువారివి! ఇదంతా విధి విధానము!” అని అలోచిస్తూ భార్య పద్మిస్తాదేవికి మెళుకువలాగా నిద్ర పుచ్చి రాత్రి గడిపినాడు. శ్రీదర్శనాడు ఉదయాన నగలమీద అనంగ మంజరి పేరును చి శ్రీదేవిని తెలియచేసినాడు. మహారాజు హంస ద్వీపమార్గము తెలుసుకొని పురములో చాటింపు చేయించినాడు. ద్వీపమార్గము ఎవరికీ తెలియలేదు. యువరాజు అనంగమంజరి కోసము విరహముతో వేగి నిద్రాహారాలు మాని అనంగమంజరిదేవి హారాన్ని అవలోకిస్తూ నిద్రపోయి యుగాలుగా గడుపుతూ ఉన్నాడు.

హంసద్వీపములో అనంగమంజరి తూర్వఘోషతో తల్పమునుండి లేచి బాధిష్ఠ్యతంత్రము స్థిరించి శ్రీదర్శనని హారము తన కంఠములో చూచుకొని విరహవ్యాకుల చిత్తముతో “హానీ అంతా స్వప్నమని అనుకోవడానికి నీలులేకుండా ఈ హారము శ్రీదర్శననిదికదా? ఎలా సందేహము తీరుతుంది?” అని పరిపరివిధాల తలపోస్తూ ఉండగా ఆమెతండ్రి అనంగోదయము వచ్చి చాత్సల్యముతో కుమారిని తనబడిలో కూర్చో

పెట్టించి “అమ్మా! ఈ మొగాడివేషమేమిట? ఈసిగ్గెందుకే? ఏమిటమ్మా చెప్పు” అని బుజ్జగించి అడిగినాడు. అనంగమంజరి తండ్రిలాలనకు వశురాలై విడియము విడిచి రాత్రివృత్తాంతము చెప్పింది. తండ్రి ఇంద్రజాలము వంటి ఆమానుషచర్య విని ఆశ్చర్యపడి కంఠంబిడ్డలైన బ్రహ్మసూర్యుడనే సిద్ధుని దగ్గరికి వెళ్ళి చెప్పినాడు. ఆసిద్ధుడు యోగదృష్టివల్ల సమస్తమూ గ్రహించి ద్వీపాధిపతితో “రాజన్! మాళవదేశమునంది గణపురుషులు శ్రీదర్శన రాజేంద్రుని తీసుకొనివచ్చినారు. గణాధిపతి అతన్ని నీ కుమార్తెనూ ప్రీతితో చూస్తున్నాడు. వినాయకుని ప్రభావమువల్ల శ్రీదర్శనుడు చక్రవర్తి అవుతాడు. అతడు నీకుమార్తెకు తగినభర్త.” అని చెప్పినాడు. రాజు నమ్ముతే “స్వామీ! మాళవదేశము ఎక్కడ? ఈ ద్వీపమెక్కడ? ఎంతకాలమో ప్రయాణము? నీవే నాకీసంబంధవిషయములో దిక్కు” అని వేసివాడు.

సిద్ధుడు అతనికార్యము నెరవేరుస్తానని చెప్పి క్షణములో మాళవరాజ్యములో శ్రీసేనుని రాజధానికి వచ్చినాడు. అతడు ప్రదర్శనము నిర్మించిన దేవాలయము ప్రాంగణం గణపతికి మొక్కి స్తోత్రము చేసినాడు. “నుమేరుశిఖరమాలై కల్యాణమూర్తివై సత్వత్ర మాలాలంకృత శిరస్కుడవైన నీకు నమస్కారము. త్రైలోక్యభార స్తంభమువలె ఉన్న నీకరమునకు నమస్కారము. విఘ్ననివారణా! భక్తాంతరంగకారణమైన నీఉదరానికి నమఃనమః.”

సిద్ధుడు గణపతి స్తోత్రము చేస్తూ ఉండగా ఉపేంద్రశక్తి కుమారుడు మహేంద్రశక్తి అనేవాడు విచ్చెత్తి పరుగెత్తుతూ సిద్ధుని పట్టుకొన్నాడు. సిద్ధుని మంత్ర ప్రభావమువల్ల అతనిపై నడచిన తన దిశమొలకు సిగ్గుపడి వాడు కావీనముగొనము ఇంటికి పరుగెత్తినాడు. ఉపేంద్రశక్తి కొడుకు విచ్చివనినందుకు ప్రాణానంద పడి వాడికి స్నానముచేయించి నూతనవస్త్రాలు కట్టించి, కుమారుణ్ణి వెంటపెట్టుకొని సిద్ధుని దగ్గరికి వచ్చి

సిద్ధునికి కావలసినంత ధనము అర్పించినాడు. యోగీంద్రుడు ధనము తృణప్రాయముగా చూచి స్పృశించలేదు.

ఈవిషయము తెలిసి శ్రీదర్శన సమేతముగా శ్రీనేన మహీపాలుడు వచ్చి సిద్ధుని పాదాలకు వందనముచేసి “మహాత్మా! తనురాకవల్ల ఈవర్తకుని కుమారుడు బాగుపడ్డాడు. అలాగే నన్ను అనుగ్రహించాలి. నాకుమారుని క్షేమము కోరండి” అని ప్రార్థేయపడగా యోగి నవ్వుతూ “రాజన్! ఈ దొంగకు అభీష్టసిద్ధి చేయమంటావా? ఇతడు రాత్రి అనంగమంజరి ఆభరణాలు హరించి హంసద్వీపమునుంచి ఇక్కడికి పారిపోయివచ్చాడు. అయినా రాజు కనుక నీమాట నెరవేర్చక తప్పదు. “అంటూ శ్రీదర్శనునితో అతడు అంతర్ధాన మైనాడు. సిద్ధుడు శ్రీదర్శనుని హంసాద్వీపాధిపతికి అప్పగించినాడు. అనంగోదయుడు సంతోషించి అనంగమంజరిని శ్రీదర్శనునికిచ్చి వివాహము చేసి సిద్ధద్రుథావమువల్ల మాశవదేశము చేర్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు నిజ రాజధానిలో ఇద్దరు భార్యలతో సుఖముగా ఉన్నాడు. కొన్నాళ్ళకు శ్రీనేనమహారాజు కాలము చేయగా శ్రీదర్శనుడు రాజై భూమండలము జయించి చక్రవర్తి అయి, పద్మిష్ఠా అనంగమంజరులవల్ల పద్మనేన అనంగనేను లనే కుమాళ్లను పొందినాడు.

కాలము గడుస్తూ ఉండగా శ్రీదర్శనుడు అంతఃపురములో భార్యలతో ఉన్నప్పుడు ఒకవివ్రుడు బైట ఏడుస్తున్నాడు. రాజు కనిపెట్టి వచ్చి అతని దుఃఖకారణము అడగగానే అతడు “రాజన్! ఆపావకుడు దీప్తలిఖుడు అత నిప్పుడు కాలమేఘుడు అట్టహాసమోచనుడు జ్యోతిష్లేషభూదలేఖ సమేతముగా నాశనము చేసినాడు” అని వెంటనే అంతర్ధాన మైనాడు. రాజు ఆశ్చర్యపడుతూ “ఏమిటంటాడు? ఎక్కడికి వెళ్ళినాడు?” అంటూ దేవేరులను చూడగా వాళ్ళు ముగములో కన్నీరు కారుస్తూ చెబిపోయినారు. అశనిపాతకర్మశ మైన

దేవేరుల మరణానికి రాజు విలపించి మూర్ఛపాలైనాడు. ముఖరకుడు రాణులను దహనము చేయించినాడు. రాజుకు తెలివి వచ్చి భార్యల మరణానికి బాధపడి శ్రాద్ధకర్మలు జరిపించినాడు. అతడు కన్నీటిముసురు వల్ల అంధకారములో సంవత్సరము గడిపి రాజ్యాన్ని కుమాళ్లకు పంచి పెట్టి రాజధాని త్యజించి ప్రజలను ఓదార్చి తపోవనానికి వెళ్లినాడు.

శ్రీదర్శనుడు వానప్రస్థుడై కందమూలఫలాలు తింటూ తిరిగి తిరిగి వటవృక్షముదగ్గరికి వెళ్ళగా అక్కడ దివ్యాకారులు ఇద్దరు ఫలమూలములు చేతులో పెట్టుకొని బైటికి వచ్చి “రాజా, ఈఫలమూలాలు స్వీకరించు” అని కోరినారు. శ్రీదర్శనుడు వా ఖైవరలో చెప్పి మన్నాడు.

దివ్యపనితలు శ్రీదర్శనుని తమనివాస మైవంశాయనగరానికి తీసుకొని వెళ్ళి దివ్యఫలములు అతనికిచ్చి ఇలా పలికినారు: మహారాజా! పూర్వము ప్రతిష్ఠానపురములో కమలగర్భుడనే విప్రునికి ఇద్దరు భార్యలు ఉండేవారు. క్రమేణా ముగ్గురికీ ముసలితనము ఒకేసారి రాగా ప్రేమతో నిలవలేక ముగ్గురూ ఒకేసారి అగ్నిహోత్రములోకి ఉరికినారు. అప్పుడు వాళ్ళు అగ్నిహోత్రుని “మాకు జన్మజన్మలలో భార్యాభర్తృత్వము కలిగించు దేవా” అని ప్రార్థించినారు. అప్పుడు కమలగర్భుడు కఠోర తపమువల్ల యక్షజాతిలో ప్రదీప్తాక్షకుమారుడుగా, అట్టహాసుని తమ్ముడై దీప్తశిఖు డనేనామముతో జన్మించినాడు. అతనిభార్యలు ధూమకేతు డనేయక్షుని కుమార్తెలై పుట్టి జ్యోతిర్లేఖా ధూమలేఖా నామాలతో పెరిగినారు. ఆకన్యలు యువతులై అడివికి వెళ్ళి మంచిభర్తలకై శివుణ్ణి గురించి తపస్సుచేశారు. శివానుగ్రహము కలిగి “కన్యలారా! మీరు పూర్వజన్మలో ఎవనితో భార్యాపతిత్వము అన్నిజన్మలకు చేడిసారో ఆభర్త ఇప్పుడు అట్టహాసుని తమ్ముడై దీప్తశిఖు డనేనామముతో యక్షుడై జన్మించాడు. అత నిప్పుడు శాపవశాన మానవజాతిలో శ్రీదర్శను డనేవేరుతో పుట్టినాడు. అందువల్ల మీరు మానవలోక

ములో పుట్టి పోయినాడు. కావాలి. కాపావసానమున మీరందరూ యత్నులు పట్టినాడు. “అని శివుడు పలికినాడు. యక్షకన్యలు ఇద్దరూ పద్మిస్తా అనంగమంజులై భూలోకములో జన్మించి శ్రీదర్శనునికి భార్యలైనారు. అప్పుడు బ్రహ్మచారుని విప్రవేషముతో వారిద్దరికి వచ్చి యుక్తిగా స్తిష్ఠకుగా వారిపేర్లు పలికి పూర్వజన్మ స్మరణకు తెచ్చినాడు. అప్పుడు వారిద్దరూ మర్త్యశరీరాలు విడిచి యక్షాంగనలు అయినారు. మేమే ఆ ఇద్దరమూ. నీవే ఆదీప్తశిఖుడనే” ఇలా వాళ్ళు చెప్పడమేకాదు శ్రీదర్శనుడు పూర్వజన్మ స్మరించి వెంటనే దీప్తశిఖుడై విధిసకాన తిరిగి భార్యలను కలుసుకొన్నాడు.

ఓ విచిత్ర కథకుడా! నేనే ఆదీప్తశిఖుడనే యత్నుణ్ణి. ఆ ఇద్దరూ భూలోకంలో భూమరేఖలు నాసియాంగనలు. దేవతాంశతో ఉన్న మాకు కర్మమూలము కలుగుతూ ఉంటే దేవతామంత్రముల వేరే చెప్పడంతో త్వరలో మీకు మృగాంకదత్తుని దర్శన జన్మము లభిస్తుంది. విచార పడకండి. నేను నీకు ఆదిధ్యము ఇస్తాను. భూలోకములో నా నివాసమిది. నీకోరిక తీరుస్తాను. తర్వాత నాకైలాసానికి వెళ్ళుతాను.” ఇలా పలికి యత్నుడు నన్ను అక్కడ కొన్నాళ్ళు ఉంచి ఉపచారాలు చేసినాడు. మంత్రాన్ని మీ రంతా శాపనములో నిద్రనున్నారని తెలిసి అతడు నిద్రనున్న నన్ను తెచ్చి మీ మధ్య పెట్టినాడు. మనము ఒకరి నొకరము చూచుకొన్నాము. మనవియోగము తీరిపోయింది.

విచిత్రకథకమంత్రవల్ల మృగాంకదత్తుడు తక్కినవాళ్ళలో ఆనందము అనుభవించి ఆరాత్రి అరణ్యములో గడిపి తరువాత పారావత నాగ శాపమువల్ల కనపడని మిగతా మంత్రులనుకూడా కలుసుకోవలె నని వెతుకుతూ శశాంకవత్రికై ఉజ్జయినీనగరికి ప్రయాణమయినాడు.

సర్వస్వామ్యములు ప్ర కాశకులవి :
ప్రథమ ముద్రణము 1951

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 6290/1951

విషయానుక్రమణిక

శశాంకపతి లంబకము	తరంగము ౧౯	
తరంగము 2౪	చేతాళ కథ: ౧౫	82
వారణ కథ	2	తరంగము ౯౦
అక్షతపణకుని కథ	10	చేతాళ కథ: ౧౬
శంఖదత్తుని వేపమింగుట	12	తరంగము ౯౧
తరంగము 2౫	చేతాళ కథ: ౧౭	97
త్రివిక్రమసేనుని కథ	22	తరంగము ౯౨
చేతాళ కథ: ౧	24	చేతాళ కథ: ౧౮
తరంగము 2౬	32	తరంగము ౯3
చేతాళ కథ: ౨	35	చేతాళ కథ: ౧౯
తరంగము 2౭	40	తరంగము ౯౪
చేతాళ కథ: 3	46	చేతాళ కథ: ౨౦
తరంగము 2౮	49	తరంగము ౯౫
చేతాళ కథ: ౪	51	చేతాళ కథ: ౨౧
తరంగము 2౯	57	తరంగము ౯౬
చేతాళ కథ: ౫	58	చేతాళ కథ: ౨౨
తరంగము ౩౦	61	తరంగము ౯౭
చేతాళ కథ: ౬	65	చేతాళ కథ: ౨౩
తరంగము ౩౧	67	తరంగము ౯౮
చేతాళ కథ: ౭	76	చేతాళ కథ: ౨౪
తరంగము ౩౨	79	తరంగము ౯౯
చేతాళ కథ: ౮		చేతాళ కథ: ౨౫
తరంగము ౩౩		తరంగము ౧౦౦
చేతాళ కథ: ౯		తరంగము ౧౦౧
తరంగము ౩౪		వ్యాఘ్రసేనుని కథ
చేతాళ కథ: ౧౦		సుందరసేనుని కథ
తరంగము ౩౬		తరంగము ౧౦౨
చేతాళ కథ: ౧౧		తరంగము ౧౦౩
తరంగము ౩౭		శశాంకపతి హరణము
చేతాళ కథ: ౧౨		151
తరంగము ౩౮		తరంగము ౧౦౪
చేతాళ కథ: ౧౩		విప్రకుమారుని వృత్తాంతము
తరంగము ౩౯		163
చేతాళ కథ: ౧౪		విప్రకుమారుని కథ
		166

మృగాంకదత్తుడుమంత్రినమేతుడై ఉజ్జయినిపగరికిబయలుదేలి,వింధ్యా రణ్యములో ఫలపుష్ప భరితమై, ఛాయావృక్షములతో స్వాదుజలము గలచోట, నయనోత్సవము కలిగించే వనమాలలో విడిసినాడు. అతఁడూ అమాత్యులూ చల్లని తేటనీటిలో స్నానముచేసి, ధర్మశాస్త్రము మృగాంకదత్తుడు ఒకడైవు తీగజొంపములో మాటలసవ్యడి విని కుతూ హలముగఁ దగ్గరికి వెళ్ళిచూడగా అగుబురులో పెద్దవనగజము ప్రయాణముచేసి అలిసిన అంధుడైన బాటసారికి లోంఁడముతో నీళ్ళూ ధన్యు తెచ్చితిస్తూ, తన చెవులతో గాలి వీస్తూ, దాహము తీరుస్తూ మనుష్య హక్కుతో “అయ్యా! ఆయాసము తీరిందా? అని పడేపడే బౌదా ర్యముతో ఊరడిస్తున్నది. ఆ అద్భుతము చూచిన మృగాంకదత్తుడు మిత్రులందరినీ పిలిచి “చూడండి! వనగజము ఎలా ఆలిధివ్రాజ చేస్తున్నదో, నిజానికి ఈ అడివివనుగు ఎవరో మహాపురుషుడు! ఏకారణము చేతనో ఈ స్థితిలో ఉన్నాడు. ఈ బాటసారి మనమిత్రుడయిన ప్రచండ శక్తివలె ఉన్నాడు. ఇతనికి ఆంధత్వము వచ్చిందేమి? సంగతి ఏమిటో తెలుసుకోవలె” అని మాటల నక్కి పొంచి చూస్తున్నాడు. దాహము తీరినతరువాత అంధుణ్ణి వనగజము “అయ్యా! నీవు ఎవరు? నీకేగుడ్డితనం ఎలావచ్చింది? అంధుడవై ఇక్కడికి ఎలారాగలిగినావు?” అని కుతూ హలముతో అడిగింది. అంధుడు గజేంద్రునికి నిజవృత్తాంతము తెలియ చేస్తున్నాడు. “అమరదత్తుడనే రాజు అయోధ్యను ఏలుతున్నాడు. ఆయనకుమారుడు మృగాంకదత్తుడు; మహాగుణవంతుడు. అతనిమంత్రిని నేను. నన్ను ప్రచండశక్తి అంటారు. విధివశముచేత రాజు కుమారుణ్ణి అతని మంత్రులీని దేశమునండి వెళ్ళగొట్టినాడు. మే మందరమూ

భటు డనే కుమారుని కన్నది. కుమారులు క్రమంగా దినదినవర్ధమానులై విద్యాసంపన్నులైనారు. భీమభటుడు గుణాధికుడు. అందువల్ల అన్నదమ్ములకు ఎప్పుడూ వైరమే! ఒకనాడు సమరభటుడు యుద్ధకేళిలో మత్సరుడై బలత్కారంగా భీమభటుని కంఠముమీద కొట్టినాడు. భీమభటుడు కోపముకొద్దీ అతన్ని తన బాహువులతో నొక్కి పట్టి నేలమీద పడవేయగా సమరభటుడు గట్టిదెబ్బలు తిని నవరంధ్రాలనుండి రక్తము కక్కినాడు. వెంటనే అతని అనుచరులు అతన్ని తీసుకొనిపోయి తల్లికి అప్పగించారు. ఆమె కుమారుని చూచి భీమభటుడు ఇంతపని చేశా డని గ్రహించి అతని ముఖముమీద ముఖముంచి స్నేహకాతరమై గొల్లున ఏడవగా రాజు వచ్చి సంగతి అడిగినాడు. లాస్యవతి తత్తరపడుతున్న రాజుతో “ఇది భీమభటుని వల్ల వచ్చిన అవస్థ. నాకుమారుడు ఎప్పుడూ వాడిచేతుల్లో తన్నులు తింటూ ఉంటాడు. వాడు ఇలాటివాడయితే మీకు మాత్రము ష్టేమ మెక్కడ? ఆలోచించండి” అనగానే రాజు భీమభటుని దూరముగా ఉండమన్నాడు. అతనితల్లి మనోరమ అతన్ని పిలిచి “కుమారా! నర్తకిని వలచి తండ్రి నిన్ను పదలిపెట్టినాడు. నీవు తాతగారింటికి పాటలీ పుత్రము వెళ్ళు. ఆయనకా కుమాభ్యులేరు. తాత నీకు సగమురాజ్యము ఇస్తాడు. శత్రువు బలశాలి. సమరభటునివల్ల నీకు ప్రాణాపాయము కలుగవచ్చు. అందువల్ల నీవువెళ్ళిపో” అని హితము ఉపదేశించింది. భీమభటుడు “క్షత్రియుణ్ణిగా పుట్టి పరికిపందవలె పారిపోతానా? అమ్మా, దైర్యముతో ఉండు. ఈ గుడ్డిగవ్వ న నేమిచేస్తాడు!” అనగా తల్లి “అలా అయితే అబ్బాయి! నాదగ్గర ధనము తీసుకో. సీరక్షణక్తై సహాయులను ఏర్పాటు చేసుకో” అని బోధించింది. కుమారుడు తల్లితో “అమ్మా, అలా చేస్తే అనవసరంగా కయ్యానికి కాలు దువ్విస ట్టవుతుంది. నీ ఆశీర్వాచనబలమేనాకు ష్టేమము” అని సమాధాన పరిచి

వెళ్ళినాడు. పౌరులు అందరూ “భీమభటుణ్ణి రాజు అన్యాయము చేసినాడు. సమరభటుడు ఇతని రాజ్యాన్ని హరించేటంత ప్రగల్భుడు కాడు. అందువల్ల మనము భీమభటుణ్ణి సేవిద్దాము” అని నిశ్చయానికి వచ్చినా, రహస్యముగా అతనికి అతనిరక్షకులకూ అనుచరులకూ సరి పోయే విధంగా, అతని సుఖానికి లోటులేకుండా ధనము అర్పించినారు. కనిష్ఠుడు ఇతన్ని వధించాలని ఉపాయము వెతుకుతూనే ఉన్నాడు. వాడు తండ్రికికూడా ఆ ఆశయాన్నే వుట్టించినాడు. ఇలా ఉండగా శంఖదత్తుడనే వీరవిభ్రుడు, యువకుడు ధనవంతుడు, ఆసాదరుల మిత్రుడు. ఒకనాడు సమరభటుని దగ్గరికి వచ్చి “మిత్రుడా, అన్నయ్యతో తగాదా ఎందుకు? ఇది ధర్మముకాదు. పెద్దవాణ్ణి బాధించడం తగదు. ఎంత అప్రతిష్ఠ!” అని హితోపదేశము చేసినాడు. సమరభటుడు అతన్ని తిట్టి పంపినాడు. మూర్ఖునికి హితోపదేశమువల్ల కోపమువస్తుంది. శంఖదత్తుడు కోపమువల్ల అతనిమీద పగ సాధించవలె నని, అతన్ని జయించాలని భీమభటునితో స్నేహము చేసినాడు.

మణిదత్తు డనే వైశ్యుడు విదేశమునుండి వచ్చేప్పుడు అశ్వరత్నము విక్రయార్థము తెచ్చినాడు. ఆగురము చంద్రునివలె శ్వేతముగా ఉంటుంది. దాని కంఠస్వరము శుద్ధశంఖారవమనోహరము. అది గంధర్వకులములో జన్మించడం చేతకాబోలు చూడாமణి అంగదాదులతో అలంకృతమైంది. శంఖదత్తునివల్ల అశ్వవిషయము ఎరిగి భీమభటుడు మూల్యమిచ్చి హయాన్ని కొనబోతూ ఉండగా సమరభటుడు ఆసంగతి ఎరిగి రెట్టించుఖరీ దిచ్చి గురము కొంటానన్నాడు. వర్తకుడు అలా అధర్మానికి అంగీకరించ లేదు. సమరభటుడు బలాత్కారముగా గుర్రాన్ని ఎక్కబోగా అన్నదమ్ములకు పోరు జరిగింది. సమరభటుడు చావు బెట్టులుతని పారిపోతూ ఉంటే శంఖదత్తుడు పగవల్ల అతనిబట్టు పట్టి చంపబోయినాడు. అప్పుడు భీమభటుడు “వీణ్ణి ఇంకా బతికే

ఉండని స్త్రీ నయ్యో" అని విప్రునితో అన్నాడు. సమరభటుడు చావు తప్పి కన్ను లొట్టపోయి భయంతో తండ్రి దగ్గరికి పారిపోయి గాయాల్లోంచి రక్తము కారుతూ ఉండగా తండ్రికి కనపడ్డాడు. ఈలోగా క్షణములో గుర్రాన్ని రోన్న భీమభటుని దగ్గరికి ఒక విప్రుడు వచ్చి ఏకాంతములో "అయ్యా, మీతో మీఅమ్మ మనోరమాదేవీ, మీపురోతుడూ, మంత్రి ఇలా చెప్పచున్నారు— నత్తా! మొదటినుంచీ రాజు సీమీద ఏలభిప్రాయముతో ఉంటున్నాడో తెలుసు కద! ప్రకృతము నీకు రాజు ప్రబలవైరి. నీవు యశస్సునూ ధర్మాన్నీ కాపాడుకొన దలచితే, భవిష్యత్తు ఆలోచిస్తే, మమ్మల్ని సహితులనుగా తలిస్తే నూర్యాస్తమానము కాగానే పట్టకుకూడా తెలియకుండా ఊరు విడిచి కార్యసిద్ధికై మీలాతగారి ఊరు వెళ్ళిపో. ఇలామీకు వార్త పంపినారు. ఈసునర్ణ రత్నభండము మీకు ఇవ్వమన్నారు. దీన్ని స్వీకరించండి" అని పలికినాడు. భీమభటుడు అందుకు అంగీకరించి రత్నభండము పుచ్చుకొని మంత్రిపురోహితులకూ తన తల్లికి తగిన సమాధానము విప్రునిద్వారా చెప్పిపంపి, సగదేవీకట్లో ఖడ్గహస్తుడై అశ్వమారోహించి వేరొక అశ్వముమీద హేమరత్నాల సంచులు పదిలపరుచుకొని, శంఖదత్తుడు తోడురాగా ప్రయాణమైనాడు.

ఆరాత్రి రాజకుమారుడు చాలాదూరము ప్రయాణముచేసి తోవలో రెల్లుపూవులఅడవిలో ప్రవేశించినాడు. దూకుతూ పోతున్న గుర్రాల గిట్టలవల్ల రెల్లుచప్పుడుకాగా, అక్కడి సింహమిధునము శాబకములతో కూడా లేచి గర్జించి గుర్రాలకడుపులు గోళ్ళతో చీల్చినది. అప్పుడు భీమభటుడు అతని మిత్రుడూ సింహాన్నింటిని కత్తిపోట్లతో రూపుమాపి తమ అశ్వాలను చూచుకోగా అవి రెండూ పేగులు తెగి నేలమీద పారి చనిపోయినవి. భీమభటుడు విషణ్ణుడై శంఖదత్తునితో మిత్రమూ, ద్వేషులయిన దాయాదులనుంచి తప్పించుకో గలము కాని, యత్న

శతమువల్ల విధి నెలా తప్పించుకోగలము! మనవాహన యోగ్యతచూచి విధిటర్చలేక ఇంతపనిచేసింది! ఏ అశ్వముతోనూ దేశము నదిలిపెట్టవలసి వచ్చిందో ఆగుర్రమే చనిపోయింది. కాలినడకవల్ల ఈ అడివి ఎలా దాటగలము?” అని పలికినాడు. శంఖదత్తుడు అతని మాటలకు “మిత్రమా, పురుషకారము విధికి వశమై ఉంటుంది. ఆసంగతి కొత్త కాదు. అలాగేధీగుణ్ణి విధి ఏమి చెయ్యగలడు? గాలి కొండనుకదల్చలేదు. ధైర్య హయాల నెక్కి పెట్టిపోదాము” అని ప్రోత్సహము చేయగా భీమభటుడు అందుకు అంగీకరించి అతనితో బయలు దేరినాడు. అతడు అడివిలో ప్రయాణము చేస్తూంటే పాదాలు గాయాలయినవి. వాళ్లు అరణ్యము దాటేప్పటికి పలపల తెల్లవారింది. జగజ్జ్యోతి ఆయిన సూర్యుడు ఉదయించగా “అహా ఇతడు పూర్వపుణ్యము వల్ల వన్యమృగాలున్నప్పటికీ అడివిదాటినాడు” అని అతన్ని చూచి పరస్పరము వలన తున్నట్టు తుమ్మెదల ఝంకారాలతో పద్మినులు విరిసినవి. భీమభటుడు క్రమంగా వయస్యనితో నడిచి తపోధనుల పర్ణశాలలున్న జామ్నావీ పులిసనీమ చేరినాడు. చంద్రామృతమువలె స్వాదు శీతలజలములో రాజపుత్రుడు స్నానమాడి విశ్రమించినాడు. శంఖదత్తుడు బోయవానిదగ్గర లేడిమాంసముకొని వేయించి దేహధర్మము తీర్చుకొన్నాడు. గంగ అలల చేతులెత్తి ఎవరినీదాటవద్దని నిండుగా ఉండగా భీమభటుడు తీరాన కొంతదూరమునడచి అక్కడ పర్ణశాలా ప్రాంగణములో ఏకాకిగా వేదాధ్యయనము చేస్తున్న విప్రకుమారుణ్ణిచూచి “ఆర్యా, మీరెవరు? ఓంటరిగా ఈవిజనస్థలాన ఏమి చేస్తున్నారు?” అని ప్రశ్నించినాడు.

అతడు ఇలా చెప్పినాడు: “నానివాసము వారణాసి. శ్రీకంఠుడనే విప్రుని కుమారుణ్ణి. నన్ను నీలకంఠు డని పిలుస్తారు. తండ్రి నాకు భేదభవలసిన సంస్కారములు యథావిధిగా చేసినాడు. నేను గురుకుల

హాసము చేసి, ఇంటికి వచ్చినాను. ఇంట్లో మావా శృంగరము చనిపోయి నాడు. నిక్కులేనివాణ్ణి, పృథులము కంఠము లేనివాణ్ణి, నిద్రాహాసము చేసుకొనవలె నని తలచి కఠోరంగా తపస్సు చేసినాను. స్వప్నములో గంగాభవాని నాకు దర్శనమిచ్చి తినమని ఫలాలు ఇస్తూ, నాకోరిక తుడేరుతుం నని అనుగ్రహించింది. మేలుకొని తెల్లవారు జామున నేను గంగాస్నానము చేస్తున్నప్పుడు ఫలాలు నీశ్వర్లో కొట్టుకొని వస్తున్నవి. అపథ్య ఫీసుకొని పర్ణశాలలో భుజించినాను. ఈవిధముగా దినదినము ఫలాలు లభిస్తున్నవి. ఫలహారము చేస్తూ ఇక్కడ ఉంటున్నాను. ఇదీ నాసంగతి.”

భీమభటుడు సీలకంఠుని వృత్తాంతము విని శంఖదత్తునితో మిత్రుడా! ఇతని పెళ్ళికి కావలసినంత ధనము ఇస్తాను” అని పలికినాడు. అతనూ అంగీకరించినాడు. భీమభటుని దగ్గర తల్లి పంపిన ధనము ఉన్నది. ఆ ధనము విప్రకుమారునికి ఇచ్చినాడు. ఆ బ్రాహ్మణకుమారుణ్ణి భీమభటుడు సంత్సర్తుచేసి, తీరాన ఎంతదూరము వెళ్ళినా చాతే ఉపాయమే కనపడ లేదు. భీమభటుడు కత్తిని తలకు కట్టుకొని మిత్రునితో ఏటిలోదిగి అడ్డముగా ఈదసాగినాడు. ఏరు ఎక్కువ వడిగా ఉంది. అందువల్ల మిత్రులు ఒకరొకరికి దూరమైపోయినారు. భీమభటుడు చావుతప్పి కన్ను లొట్టపోయి గట్టుచేరి న్నేహితునికోసము గట్టుపొడుగునా వెతుకు తున్నాడు. పొద్దుకూడింది. మిత్రుడా అంటూ గట్టిగా పిలుస్తూ భీమ భటుడు నిరాశతో దుఃఖాతిశయంవల్ల గంగలో దూకవలెనని నిశ్చయించు కొన్నాడు. “గంగాదేవీ! మిత్రుడు శంఖదత్తుడు నాప్రాణము. అతన్ని నీపొట్టన పెట్టుకొన్నావుకద. అతడు లేకపోయినప్పుడు శూన్య మైన నాశరీరాన్నికూడా నీవేతీసుకో” అంటూ నీశ్వర్లో పడబోతున్నాడు. అంతలో గంగాభవాని సాక్షాత్కరించి సంతోషించి అతనితో “కుమారా! సాహసము కూడదు: నీమిత్రుడు బతికే ఉన్నాడు. త్వరలో

మీ ఇద్దరకీ సమావేశము కలిగేట్లు చేస్తాను. ప్రతిరోజును అనులోపము అనే రెండు విద్యలు నీకు ప్రసాదిస్తాను. మంత్రము అనులోపముగా చదివితే, తాను గోరికహనుడు అనుకుంటు కనిపిస్తుంది. ఇది పస్తాక్షరీ మంత్రము. దీనిని నీకు ఇచ్చి గీత భూలోకంకో రాజపుత్రావు" అని అనుగ్రహించి అభ్యర్థించాడని తెలిసింది.

మంత్రం బలిస్తాడనే ఆశతో భీమభటుడు చంద్రావళిచుగో లేడు. రాత్రుల్లా గడిపి తెల్లవారన తరువాత స్వప్నమని గోపము వెతుక్కుంటూ క్రమేణా లాటదేశము చేసినాడు. బలిదళంబులు అలాట ప్టయిన రాజధానిలో భీమభటుడు చేవాలము లెక్కి కలయికచూచి, ప్రతిగుమ్మమూ ఎక్కుతూ దిగుతూ మిత్రునిపై భోగిష్టా చేస్తున్నాను. ఒకచోట కొందరు జూదమాడు తున్నారు. చాలి మొలలకు మాత్రమే గోచీగోనాలున్నవి. నాలుగురాళ్ళు ఏదోవిధంగా మూతకవల్ల సంపాదించాలని ఈవేషము వేశారని తెలుస్తూనే వుంది. శరీరాలు వుష్టిగా ఉన్నవి. భీమభటుడు వాళ్ళతోపాటు జూద చూడవచ్చినాడు. కొత్తగా వచ్చినవాడు నగలూ నాణ్యలూ ఉన్నవాడని, భీమభటుడు జోగిని చేసి పంపవచ్చునని జూదగాళ్ళు ఆలోచించి ఆట ఆడుతున్నారు. భీమభటుడు పాచిక లాడి వాళ్ళందరినీ ఓడించి, వాళ్ళ ఇల్లులో వాకిళ్ళూ గుల్ల చేసినాడు. ఆట ఆడినవాళ్ళు ఇళ్ళకు వెడతామని లేవగా వాళ్ళను పోనివ్వక ద్వారానికి అడ్డంగా భీమభటుడు నిలవబడి "మిత్రు లారా! ఎక్కడికి పోతున్నాడు? తీసుకోండి డబ్బు. నాకందుకు! నాధ నము నాయిష్టు లైనవాళ్ళకు ఇచ్చుకోవలె. మీరు నాయిష్టులు. వుచ్చుకోండి "అని బలవంతపెట్టినాడు. వాళ్ళంతా సిగ్గుతో సగం చచ్చిపోయినారు. అక్షతపణకు డనేవాడు "గెలుచుకొన్నదాన్ని తిరిగి ఇవ్వకూడదని జూదములో మర్యాద. నిజమే అయినా, అతను ఇష్ట ముతో ఇస్తాఉంటే, నేనహారిత్యా మనము ఎందుకు వుచ్చుకో

కూడదు?" అన్నాడు. అతనిమాటకు తక్కిన జూదగాళ్ళు, "ఇతను మనతో ఎప్పుడూ స్నేహము చేస్తే తప్పకుండా మనము వుచ్చుకో వలసిందే" అని నిర్ణయము చేసినారు. భీమభటుడు వాళ్ళతో స్నేహంగా ఉండదలచి సొమ్ము యావత్తూ ఇచ్చివేసినాడు.

ఆ ఆటగాళ్ళు బతిమాలుకోగా వాళ్ళతో భీమభటుడు ఉద్యాన వనానికి వెళ్ళినాడు. వాళ్ళందరూ కుటుంబాలతో వచ్చినారు. వాళ్ళు తెచ్చిన భోజనాదికము వుచ్చుకొని భీమభటుడు వనవిహారానికి సిద్ధ పడినాడు. వాళ్ళు అడిగితే తన కలగోత్రాలు ఊరూ పేరూ చెప్పినాడు. భీమభటుడు అడిగేసరికి అక్షత్తువణకుడు తననివయము ఇలా చెప్పినాడు:

అక్షత్తువణకుని కథ

హస్తినాపురములో శివదత్తుడనే పంపన్న విప్రుని కుమారుడను. నన్ను వసుదత్తుడని పెద్దలు పిలుస్తారు. చిన్నతనంలోనే శస్త్రాస్త్రములు వేద శాస్త్రములు అధ్యయనము చేసినాను. అష్టేయ పౌరుషేయాలు చూచి సమానపాయలో వున్న గొప్పయింటి పిల్లను పెళ్ళి చేసు కొన్నాను. మాలమ్మకు తగని కోపం. మాలవిడ మాఇంట్లో కాలు పెట్టగానే అత్తపోరు ఎక్కువైంది. కోడలిని రాచి రంపాన పెడుతూ వచ్చింది. మాలమ్మ ఇష్టప్రకారం నడుచుకోడం ఎవ్వరితరమూ కాదు. కోడలు ఇంటికి రాగానే మానాన్న మాలమ్మపోరు పడలేక వినలేక ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడు. అప్పటినుంచీ మాలమ్మ చెప్పినట్టు తూచా తప్పకుండా నడుచుకోవాలని నాభార్యకు మరీ మరీ చెప్పి, నేను అదే విధంగా ఉంటున్నాను. కోడలు ఎంత వినయంగా ప్రవర్తించినా అత్త తీరేవిధం కనపడలేదు. అత్త కోపగిస్తే మాలవిడ మెదలకుండా ఊరు కొనేది. ఊరుకొంచే అంతటితో కలహం ఆగిపోయేదికాదు. మాలవిడ జాలిగా మాట్లాడితే మాలమ్మకు వంచవగా తోచేది. అత్తపోరు పడ

లేక నాభార్య ఎక్కడికో లేచిపోయింది. నేను విచారంతో కుంగిపోయి దేశాంతరము వెడదామని సంకల్పించగా బంధువులు నాపాలిట యములై మళ్ళీ పెళ్ళి చేసినారు. మాఅమ్మ కొత్తకోడలిని వేధించుకు తినేది. పోరుపడలేక నారెండో భార్య ఉరి పోనుకొని ప్రాణాలు తీసుకొన్నది. సంసారబాధ పడలేక దేశాంతరం పోదామని నిశ్చయించుకొన్నాను. మాబంధువులు నన్ను పోనివ్వలేదు. మాఅమ్మ చేస్తున్న దుర్మార్గము ఎంత నేను చెప్పినా బంధువులు వినిపించుకోలేదు. మాతండ్రి ఇల్లువిడిచి పెట్టి వెళ్ళినందుకు ఏవేవో కారణాలు బంధువులు చెప్పినారు. వాళ్ళను నమ్మించాలని ఉపాయం ఆలోచించినాను. కొయ్యబొమ్మ చేయించి నేను రహస్యంగా ఒకామెను పెళ్ళాడినట్టు నటన చేసినాను. ఆకొయ్యబొమ్మను గదిలో పెట్టి ఆగదిలోకి ఎవ్వరినీ వెళ్ళనీయక గడియ వేయించినాను. గది గుమ్మము దగ్గర దాసీదాన్ని కాపలా ఉంచినాను. నేను నాతల్లితో “అమ్మా, నాకొత్తభార్యను వేరేగదిలో ఉంచాను. నువ్వు నేనూ వేరే గదిలో ఉండాము. అమ్మా, నువ్వు దాని గుమ్మము తొక్కకు. నేను దాని మొహమే చూడను. దానికి అభిమూ శుభిమూ తెలియదు. నువ్వు గీచిన గీటులో అది మెసలలేదు” అని చెప్పినాను. అమ్మ అందుకు అంగీకరించింది. గదిలో వున్న హుళకీ కోడలిని లొంగ తీసుకోలేక మాఅమ్మ నెత్తినోరూ కొట్టుకొన్నది. అమ్మ రాతికి తల మోదుకోగా జలజల రక్తం కురిసింది. ఇంటిముందు పడి ఆలగోలుగా వచ్చింది. ఆపడుపు విని అందరూ తెల్లపోయి మాఅమ్మను అడిగినారు. ఆమె ఈసుగా “అయ్యా, కోడలి చేతుల్లో దెబ్బలుతినే రాత పట్టింది. నిర్దోషుకంగా కోడలు నన్ను చావచిత్తకొట్టింది. బాబో నాకు చావు తప్పదు” అని మొరపెట్టింది.

బంధువులందరూ నన్నూ మాఅమ్మనూ వెంటతీసుకొని గదిగుమ్మరి దగ్గరకి వెళ్లినారు. వారు గడియ తీసి లోనలికి వెళ్ళి కొయ్యబొమ్మను

చూచు లోకము కలదు. బంధువులంతా మాఅమ్మను వేళాకోళము చేసి నామాట నమ్మి ఏవరి దారిని వారు వెళ్ళిపోయినారు. నేను స్వదేశం విడిచి దివాదేశము వచ్చి దైవవశాన ఈజూదము ఆడుతున్న తావును చేరుకొన్నాను. ఈజూదభుజుగునితో ఈపాంనుపటునితో ఈశ్వశాన భేతాభునితో ఈకాలకరాటకునితో ఈశారిప్రస్తరునితో మొత్తము ఏడుగురితో జూడిమాడినాను. ఓగినవాడు గెలిచినవానికి దాసుడు కావలెనని యదెము వేసుకొన్నాము. వీరు దరూ నాచేతిలో ఓడిపోయినారు. హాడిగుణాలవల్ల నేను వారికిలాంగిపోయినాను. నేను స్నేహము వల్ల విచారాన్ని మరచిపో గలిగినాను. ప్రస్తుత స్థితికి తగినరీతిగా అక్షుక్షపణు ఉనేవేర నుచరిస్తున్నాను. నేనీరీతిగా గొప్పవారిలో స్నేహము చేసినాను. నీవుకూడా మాతోవచ్చి చేరినావు. నీవు మాకు దొరవు. నీబుద్ధివల్లనూ గుణానురాగముచేతనూ నీధనము వుచ్చుకొన్నాము.

శంభుదత్తుని చేప మింగుట

ఇలా అక్షుక్షపణుకు తన సంగతి చెప్పగా మిగతావారు తమతమ వృత్తాంతములు భీమభటునికి చెప్పినారు. ప్రయోజనము సాధించేనిమిత్రము ప్రసన్నులై ఉన్న ఆవీరమిత్రులను నమ్మి భీమభటుడు పగలు విహారములో కాలక్షేపం చేసినాడు. రాత్రివేళ అతడు అక్షుక్షపణుకాదులతో ఉద్యానవనము విడిచి వారి నివాసమునకు వెళ్ళినాడు. భీమభటుడు మిత్రులతో నివసించగా మిత్రప్రాప్తిని తెలియచేస్తున్నవా అన్నట్లు వానకాదుమబ్బులు ఉరిమినవి. భర్తమీద కోపగించినభార్యవలె విపాశానది సముద్రమువైపు ప్రవహించక వెనుకకు ప్రవహిస్తున్నది. నీరు ఇనుక తిన్నెలను ముంచి పొంగిపోయింది. పంతు లీసిన తరువాత అలకి నీరినట్లు నది సముద్రునివైపు ప్రవహించింది. ఆవరణలో సముద్రపునీటిపోటుతో పెద్దచేపవచ్చి నదీతీరాన తగులుకొన్నది.

దాన్ని చూచి చాలామంది ప్రజలు చరుగుచును అయిదుధాలు తెచ్చి చేప కోనువుచిన్ని వేసి గాను. మత్స్యగిర్భమునుంచి సజ్జవుడైన విప్రుడు కూడా బైటికి వచ్చినాడు. అక్కడ ఉన్న వారందరూ తెల్లపోయినారు. ఊళ్ళో కొలహాలము బయలుదేరినా భీమభటుడు వెళ్ళి విప్రుడునుగొని గుర్తించి కాగలించుకొన్నాడు. అతడు శంఖదత్తుని అనంద బాప్సులులతో కుంచెత్తినాడు. శంఖదత్తుడు తిమింగలము సడువునుంచి వెలుగడి స్నేహితుని చూచినతరువాత అతని సంతోషమునకు మేరలేదు. భీమభటుడు మిత్రుని వృత్తాంతము తెలుసు కొనడానికి కుతూహలపడినాడు.

శంఖదత్తుడు తన సంగతి చెప్పసాగినాడు: మిత్రనూ సేనప్పడు నీకు కనపడకుండా కొట్టుకొనిపోయినాను. గంగావ్రవాహములో సన్న తిమింగలము మింగి పోయింది. దాని కడుపులో నేను ప్రవేశించి ఆకలి బాధకు అటుమంటించి బానిమాంసమును కత్తితోకోసి తింటూ గాలం గడిపినాను. దైవమహిమ తిమింగిలము సదీతీరానికి వచ్చింది. ఇక్కడివాళ్లు తిమింగిలాన్ని చంపి నన్ను బైటికి తీసినారు. నాఅదృష్టంబట్ల నూర్యుణ్ణి నిన్నూ చూడగలిగినాను.

అది విని అందరూ ఆశ్చర్యపడి “గంగావ్రవాహములో తిమింగిలము మింగటమూ, వరదలో తిమింగిలము గట్టుచేరటమూ, దానిని చంపటమూ సజ్జవుడైన నీవు బైటికిరావడమూ ఆహా విధివిలాసముకద” అని పలికినారు. అక్షుడువణకాదులు శంఖదత్తుని నిజనివాసమునకు తీసుకొని వెళ్ళినారు. వారు అతన్ని స్నానముచేయించి వస్త్రాభరణాదులిచ్చి గౌరవించి ఉత్సవము చేసినారు.

నాగేంద్రుని తీర్థము వచ్చింది. భీమభటుడు స్నేహితులతో తీర్థము చూడాలని నాగేంద్రుని దేవాలయానికి వెళ్ళినాడు. ఆదేవాలయము విరులదండలతోను, పాములతోను నిండిపోయింది. సాతాశలోకమువధె

ఉన్న గుడిలో భీమభటుడు నాగరాజుకు మొక్కి అక్కడనుండి దక్షిణంగా వెళ్ళి నాగేంద్రుని మడుగుచూచినాడు. ఆకొలనులో నాగేంద్రుని ఘనామణికాంతులవలె ఎర్రతామరపూవులు, విషజ్వాలాకీలాసమూ హమువలె నల్లకలువలూ ఉన్నవి. గట్టుమీది చెట్లు గాలికి రాలే పుప్పొడితో నాగేంద్రుని పూజస్తున్నట్లున్నవి. కన్నుల పండువుగా కొలను చూచి భీమభటుడు ఆశ్చర్యపడుతూ ఉండగా హంసావధి అనే లాటరాజకుమారి జలక్రీడకై వచ్చింది. ఆమె ఎంత అందగత్తె అయినా రెప్పపాటువల్ల మానవస్త్రీ అని స్పష్టమవుతున్నది. పిడికిట ఒదిగే నడుముతో మన్మథుని విల్లుచలె హంసావధి మనోహరముగా అతనికి కనపడ్డది. ఆమె వలపు చూపులతో భీమభటుని హృదయమును ముక్కలుచేసి మోహములో ముంచి వేసింది. ఆమె రహస్యంగా ఆప్తురాలైన చెలిని పిలిచి అతనిదగ్గరకు పంపి నామమూ నివాసమూ తెలుసుకొని రమ్మన్నది. హంసావధి జలక్రీడార్థము ముందుకు సాగిపోతూ వెనుకకు మొగము తిప్పి చూస్తున్నది. భీమభటుడు ప్రేమబంధములో చిక్కుకొని అడుగు వేయలేక అతికష్టమిద మిత్రులతో నిజనివాసానికి వెళ్ళినాడు. అతనిదగ్గరికి హంసావధిచెలికత్తెవచ్చి ఏకాంతములో “స్వామీ” రాజకుమారి హంసావధి మిమ్మల్ని వేడుతున్నది. వలపు వేడిమికి సోలిపోయి మీకోసం తపిస్తున్నా నని చెప్పమన్నది.” అని చెప్పింది.

భీమభటుడు ప్రేమనీ వచనామృతము గ్రోలి, దుడుకు వలపువిరాళిని తీర్చదలచినాడు. అతడు ‘నేను నేటిరాత్రి అంతఃపురానికి వచ్చి ప్రియురాలిని గౌరవిస్తాను. నావిద్యాప్రభావమువల్ల అంతఃపురములో అన్యైతవ్యయ నన్ను చూడలేదు’ అని లేఖ వ్రాసి దూతికి ఇచ్చినాడు. చేతి ఆడితీరము హంసావధికి ఇచ్చింది. హంసావధి ప్రియునికోసము తన తన లాడతూ అతని రాకకు శరీరమంతా కట్టుచేసుకొని ఎదురు

చూస్తున్నది. చీకటి పడగానే భీమభటుడు సువరాభరణములు ధరించి గంగాజేవివల్ల లభించిన విద్యుత్ అనులోమక్రమముతో జపించి రాజకన్యాంతఃపురము ప్రవేశించినాడు. ఆప్రదేశము నిర్జనమై నిశ్శబ్దముగా ఉంది. అయిదురంగుల పువ్వుల మొత్తములచేత శోభిల్లే కామోద్యానమువలె రత్నప్రీతికరమైనచోట దివ్యసౌభరముతో కూడుకొన్నదై భీమభటునకు కనపడగా ప్రతిలోమముగా మంత్రోచ్ఛారణ చేసినాడు. మంత్రమహిమాతి శయమువల్ల అతనికి హంసావళి దర్శనము లభించింది. ప్రియుని దర్శనమువల్ల ఆమె శరీరము ఆనందములో పొంగి పోయింది. హంసావళి శరీరము పులకరించింది. ఆమె వణికిపోయింది. శరీరము కంప మొందగా ఆభరణములు కదిలిపోయినవి. మణినూపురములు మోగితే ఆమె నాట్యము చేస్తున్నదా అనిపించింది. కన్యకావడమువల్ల సిగ్గుతో తలవంచి కర్తవ్యము ఏమిటో హృదయాన్ని ఆమె అడుగుతున్నట్లున్నది. భీమభటుడు “ముగ్ధా! హృదయము తేటతెల్లమైంది. దాచుకొందామన్నా దాచుకోలేక పోయినావు. సిగ్గుతో హృదయాన్ని కప్పివేయ తరమా? నీశరీరము మీద గగుర్పాటు కప్పివుచ్చ గలవా!” అని ప్రియురాలితో పలికినాడు. ఇలా అతడు ఆమెసిగ్గును ఒత్తిగిల్ల చేసి గాంధర్వ విధిని హంసావళిని వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఆమె ముఖపద్మము నంటిన తుమ్మెదగా భీమభటుడు ప్రియకాంతతో రాత్రి గడిపి మరుసటిరాత్రి తిరిగి వస్తానని చెప్పి నిజనివాసమునకు వెళ్ళినాడు.

తెల్లవారగానే రాజసేవకులు వచ్చి హంసావళి తీరు కనిపెట్టినారు. రేగిన ముంగురులు, వదులైన వాలుజడ, కెంపుమాయని గోటినొక్కులు అనుభవించిన సుఖానికి చిన్నెల్లె నవి. కంచుకులు రాజసన్నిధికి వెళ్ళి జరిగిన సంగతి వివరించినారు. రాజ సేవకులతో మరుసటిరాత్రి తన కుమార్తె చర్య కనిపెట్ట వలసిందని అనుమతి ఇచ్చినాడు.

వగలల్లా శ్రమపడిన భీమభటుడు రాత్రివేళ ప్రియురాలి అంతఃపురములోకి వచ్చినాడు. రాజసేవకులు అతని రూపు చూడలేక ఎవరో

సిద్ధుడు అంతఃపురములో ప్రవేశించినాడని రాజుతో విన్నవించినాడు. మహారాజు ఇలా ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు: “సిద్ధుడు కావోలు అంతఃపురములో ప్రవేశించినాడు. అతన్ని నాదగ్గరికి తీసుకొని రండి. నామాటగా మృదువుగా అతనితో చెప్పండి. “మహానుభావా! సిద్ధా! బహిరంగంగా నా కుమార్తెను వివాహము చేసుకోవేమి? నన్ను అడిగితే నేను కాదు అంటానా? నీపంటి ఘనుడు నాకు ఎలా లభిస్తాడు? ఈరహస్య విధానం ఎందుకు?”

రాజనేపకులు అంతఃపురవార్తలను దగ్గర నిలవబడి రాజుచెప్పినట్లే ఆమాటలు భీమభటునితో అన్నారు. రాజు గ్రహించినా డని భీమభటుడు ఎరిగి అంతఃపురములో ఉండే “రాజనేపకులారా, రేపు ఉదయమే ఆస్థానములో సంగతి యావత్తూ విశదపరుస్తాను. ఈరాత్రి గుడ్డిది కదా” అని ఉత్తరము వ్రాసి వారికి ఇచ్చినాడు. ఆయన భీమభటునిరాకకై ఎచుగుచూస్తున్నాడు.

మర్నాడు ఉదయాన్నే భీమభటుడు అతనిమిత్రులు తక్కిన ఏనుగుల పీఠలూ ఆమూల్యవస్త్రాలంకారాలు ధరించి చంద్రాదిత్య మహారాజు ఆస్థానానికి వెళ్ళినారు. భీమభటుని తేజస్సుచూచి మహారాజు అతనిని తక్కినవారిని ఉచితాసనములమీద ఆసీనులను చేసినాడు. భీమభటుని మిత్రుడైన శంఖదత్తుడు రాజుతో “రాజన్, ఇతడు రాధాపతియైన ఉగ్రభటుని పెద్దకుమారుడు. అతర్కణీయ విద్యాశక్తివల్ల అన్యులకు వశముకాని పరాక్రమశాలి. ఇతనిని భీమభటుడని వ్యవహరిస్తారు. మిగులమార్తెను వివాహము చేసుకోదలచి వచ్చినాడు” అని తెలియచెప్పినాడు. ఆమాట విని రాత్రి వృత్తాంతము స్మరణకు తెచ్చుకొని చంద్రాదిత్యుడు తాను ధన్యుడైనట్లు విశ్వసించి వెంటనే హంసావళిని భీమభటునికిచ్చి వైభవంగా వివాహము జరిపించినాడు. భీమభటుడు లెక్కలేనన్ని గజతురగాగ్రహారములను అరణ్యముగా స్వీకరించి

ప్రియురాలితో అక్కడ సుఖంగా ఉన్నాడు. చంద్రాదిత్యుడు రాజ్యాన్ని అతనికిచ్చి తవస్సుకై వనానికి వెళ్ళినాడు.

భీమభటుడు శంఖదత్తాది మిత్రులతో లాటరాజ్యాన్ని పరిపాలిస్తున్నాడు. కొంతకాలం గడిచిన తరువాత అతనితండ్రి ఉగ్రభటుడువ్రయాగలో మరణించినాడనీ అవసానకాలములో సర్తకీసుతుడైన సమరభటుడు రాధారాజ్యానికి అభిషేకము చేసినాడనీ కర్ణాకర్ణిగా భీమభటుడు విన్నాడు. అతడు జనకుని మరణానికి విచారించి శ్రద్ధాభక్తి పూర్వకముగా ఔర్ధ్వదైహిక కర్మలు యథావిధిగా, ఆచరించి తమ్ముడైన సమరభటునికి ఇలా దూతముఖముగా కబురు పంపినాడు. “మూర్ఖుడా! సర్తకీ పుత్రుడా! మాతండ్రి సింహాసనముమీద కూర్చోడానికి నీ వెవరు? అసింహాసనము నాదేశాని నీదికాదు.” దూతవెళ్ళి సమరభటునికి కబురు చెప్పినాడు. సమరభటుడు కోపముతో మండిపడి ఇలా తిరిగి సమాధానము రాసినాడు. “నీవు అయోగ్యుడ వని గ్రహించి తండ్రి నిన్ను దేశాంతరము తరిమివేసినాడు. నీతినియమాలు లేని నీకు మిథ్యాభిమానము ఎందుకు? తనగుంటలో నక్కకూడా సింహమువలె పరాక్రమిస్తుంది. సింహాన్ని చూస్తేగాని నక్కకుయథార్థమైన బలహీనత బైటపడదు”

దూత వెళ్ళి సమరభటుని ఉత్తరము భీమభటుని కిచ్చినాడు. అతడా లేఖ చదివి ఉప్పెనగా నవ్వి దూతతో ఇలా పలికినాడు. “ఓరీ, వెళ్ళి మామాటగా సర్తకీసుతునికి చెప్పు. పూర్వము అశ్వము కోసము పోరుతున్నప్పుడు శంఖదత్తుడు నిన్ను చంపకుండా నేను రక్షించాను. పదేపదే నిన్ను అలాక్షమించను. నీమీద మక్కువతో ఉన్న తండ్రి దగ్గరికి పరలోకానికి నిన్ను పంపుతాను. నీరోజులు దగ్గరికి వచ్చినవి. శొద్ధిరోజుల్లోనే నేను వస్తాను” భీమభటుడు దూతను పంపి వెంటనే దండయాత్ర ప్రకటన చేసినాడు. భీమభటుడు నేనాసమేతుడై పూర్వాది

ఏక్కడా దిక్కులు ఏక్కటిల్లినవి. పాకుతున్న భూమి గజాశ్వభారము వల్ల బద్ద లవుతుంటేమో అన్నట్టున్నది. నేనలు రేగగొట్టగా భూభి సూర్యుని కప్పివేసింది. భీమభటుడు రాధానగరి చేరినాడు. సమర భటుడు వండయాత్ర తెలుసుకొని సహించలేక నేనను ముందుకుతోసి యుద్ధానికి సన్నాహము చేసినాడు. భీమభట సమరభటుల నేనలు యుద్ధము చేయగా ప్రళయమువలె తోచింది. నేనలు కత్తులతో పోరేటప్పడు అగ్ని బయలుదేరి ఆకాశమువరకూ వ్యాపించింది. నార సములు వాడికొనలతో నిడుపులై రెప్పలవలె వీరులను చూచే తరుణి కటాక్షములవలె సాగుతున్నవి. నెత్తురు వీరులవలె ప్రవహించి కాళ రాత్రివలె ఉన్నది. భీమభటుడు శంఖదత్త అక్షుక్షపణక చండభుజం గాది మల్లులతో వీరులతో సమరభటుని నేనను ఓడించినాడు. శుక్ర సైన్యము వెంటనే చల్లగా డెడరైనది. రథముమీద కూర్చున్న సమర భటుడు కోపంతో యుద్ధముచేసి మున్నీటిలో మలయపర్వతమువలె తిరుగుతున్నాడు. భీమభటుడు సమరభటుని వింటిని విరుగకొట్టినాడు. రథాశ్వములు అతని అలుగులవల్ల హత మైనవి. సమరభటుడు రథము దిగి పరుగున వచ్చి తోమరాయధముతో భీమభటుని వనుగుకుంభ స్థలముపై ఒక్కపెట్టు పెట్టినాడు. ఆదెబ్బతో వనుగు నేల కూలింది. అప్పుడు పదాతులు ఇద్దరూ కత్తితో హఠాఃహఠాఃగా పోరినారు. భీమభటునికి గొప్పశక్తు లున్నప్పటికీ రూపము మరుగుచేయడము అధర్మ మని ఆలోచించి, కత్తితో యుద్ధముచేసి నర్తకిసుతుడైన సమర భటుణ్ణి కడతేర్చినాడు. ఆకాశసంచారము చేస్తున్న సిద్ధచారములు వందిమాగధులు బళాబళి అంటూ అతన్ని స్తోత్రము చేసినారు. మిత్ర సమేతంగా భీమభటుడు రాధానగరీప్రవేశము చేసినాడు. కుమారుని రాకకు ఎదురుచూస్తున్న తల్లికి భీమభటుడు అమందానందము కలిగించి నాడు. అతని విజయోత్సవముచూచి ప్రజలు సంతోషించినారు. పూర్వ

మున్నమంత్రులు అతనిని గౌరవించగా భీమభటుడు సింహాసనారూఢుడైనాడు. అతడు మంత్రులను గౌరవించి సమ్మానోత్సవము జరిపించినాడు.

శుభముహూర్తము ఏర్పాటుచేసి అతడు లాటరాజ్యాన్ని శంఖదత్తుని కిచ్చి అతన్ని లాటనేనతో పంపివేసినాడు. భీమభటుడు అక్షతపణకాదులకు అగ్రహారములు రాసి ఇచ్చినాడు. అతడు హరుందరినీ తననన్నిధిలో ఉంచుకొని, హంసావళితో భోగములు అనుభవిస్తూ తండ్రి సంపాదించిన స్థానంలో హాయిగా ఉన్నాడు. క్రమేణా భీమభటుడు భూమండలము జయించి రాజకన్యలను స్వీకరించి, సుఖాల్లో మునిగి రాజ్యపాలన ఎటువంటిదో మరిచి అంతఃపురములోనే ఉంటున్నాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకసారి యాదృచ్ఛికంగా ఉత్తరంకు డనే మహర్షి వచ్చి రాజద్వారమున నిలపబడినాడు. అతనిరాక కంచుకులు పెళ్ళి తెలియ చేసినా భీమభటుడు సంపదలో కన్నూ మిన్నూ తెలియకుండా ఉండడంవల్ల మాట పెడచెప్పిని పెట్టినాడు. మహర్షికి కోపం వచ్చి 'మదాంధుడా! రాజ్యము పోగొట్టుకొని వనగజము అయిపోతావు' అంటూ శాపము ఇచ్చినాడు. అందుకు భయపడి రాజు ముసీంద్రుని పాదాలదగ్గర మోకరిల్లుతూ శాపావసానము అనుగ్రహించ వలసిందని వేడుకొన్నాడు. కోపము శమించగా మహర్షి "పెట్టిన శాపము తిప్పుకోను. నీవు వనగజము కావడం తప్పదు. మృగాంశదత్తునిమంత్రి ప్రచండశక్తి అనేనాడు నాగశాపంవల్ల గుడ్డివాడై, తిరుగుతాడు. అతన్ని నీవు ఎప్పుడు ఓదార్చి అతిథిసత్కారం చేసి అతనికి నీవిషయము చెప్తుతావో అప్పుడు నీశాపము పోతుంది. శివానుగ్రహంవల్ల నీకు గంధర్వత్వము ప్రాప్త మవుతుంది. ప్రచండశక్తి అనే నీఅతిథికి అప్పుడే నేత్రాలు తిరిగి వస్తవి" అంటూ తనదారిని వెళ్ళిపోయినాడు. భీమభటుడు గజముగా మారినాడు. మిత్రుడా, నేనే అభీమభటగజమును. నీవు ప్రచండశక్తివి. ఇప్పుడు నీకు నావిషయం చెప్పినందువల్ల నా

శాపంతీరింది. అంటూ ఆవనగజము గంధర్వుడైనాడు. ప్రచండశక్తికి తిరిగి నేత్రములు వచ్చినవి. అతను నయనానందకరంగా గంధర్వునిచూచినాడు.

తీగెలమాటున పొంచి వారిసంగతి యావత్తూ గ్రహించి మృగాంక దత్తుడు మంత్రులతో బైటపడి ప్రచండశక్తిని గాఢాలింగనము చేసు కొన్నాడు. అకాలవృష్టివల్ల కలిగే ఆనందముకన్న అధికానందముతో ప్రచండశక్తి మృగాంకునిపాదాలకడ మోకరిల్లినాడు. ఇద్దరూ స్నేహపాశ బద్ధులై చిరవిరహాన్ని స్మరిస్తూ విచారించి ఆలింగనసౌఖ్యము పొందినారు.

మృగాంకదత్తుడు గంధర్వునికి నమస్కరించి “మాకు మిత్రలాభము, ఇతనికి దృష్టిలాభము కలగడం కేవలము మీప్రసాదమువల్లనే” అన్నాడు. గంధర్వుడు “రాజపుత్రా! తక్కినమంత్రులు నీకు త్వర లోనే లభిస్తారు. శశాంకవతి దొరుకుతుంది. సామ్రాజ్యము నీకు చేకూరుతుంది. అద్భైరవపడకు. వెళ్ళి వస్తాను. స్మరణమాత్రంవల్ల నేను నీదగ్గికి వస్తాను” అంటూ ఆకాశాని కెగిరినాడు. ప్రచండశక్తి దొరికినందువల్ల మృగాంకదత్తుడు సంతోషించి మంత్రులతో పగలు అక్కడే కాలక్షేపము చేసినాడు.

త ర ం గ ము : ౭౫

సృత్యకౌలంబునం దేవ్యానికరము

తాకులమూలాన తారకావితతి

సూనవృష్టివిధాన చ్యుత మగుచుండు

అంబరస్థలినుండి, ఆవిఘ్న రాజు

జయ మొందుగావుత సర్వలోకముల!

తెల్లవారగానే మృగాంకదత్తుడు ప్రచండశక్త్యాదిమంత్రులతో శశాంక వతికై మళ్ళీ ఉజ్జయిని వైపు ప్రయాణము సాగించినాడు. మార్గమధ్యములో మంత్రు లెవరైనా కనపడతా రేమో నని వెతుకుతూ

వెనుకొన్నాడు. కొంతదూరము మృగాంకదత్తుడు ప్రయాణము చేయుగా ఆకాశములో వికారరూపుడైనవాడొకడు విక్రమకేసరి అనే మంత్రిని మోసి తెస్తున్నాడు. అవంత చూడ మని మృగాంకుడు మంత్రంబుతో పూచ్చరించేలోగా విక్రమకేసరి వికారరూపుని బుజము నుండి దిగి సంతోషముతో కన్నీరు కారుస్తూ రాజుకు నమస్కారము చేసినాడు. మృగాంకదత్తుడు సంతోషించి అతనిని కాగలించు కొన్నాడు. తక్కినమంత్రివర్గము అతన్ని గౌరవించింది. తాను తలచు కొన్న వెంటనే అవికారరూపుడు రావలసినదిగా విక్రమకేసరి చెప్పినాడు. వికారస్వరూపుడు అతని దగ్గర సెలవు వుచ్చుకొని వెళ్ళిపోయినాడు. మృగాంకదత్తుడు విక్రమకేసరి వృత్తాంతము తెలియచేయుమని కోరినాడు. అందరూ చెవులు దోర పెట్టుకొని వినవలె నని కుతూహలంగా ఉండగా విక్రమకేసరి తనసంగతి ఆరంభించినాడు :

అప్పుడు నాగభావమువల్ల మిమ్మల్ని విడిచి చాలాకాలం దిమ్మ తిరిగి మిమ్మల్ని కనుగొనేకపోయినాను. మీరు ఉజ్జయినికే వెళ్ళి వుంటారని ఉజ్జయినీమార్గాన ప్రయాణముచేస్తూ దాని సమీపములో బ్రహ్మస్థలము అనే పల్లె దగ్గర నూతిగట్టున చెట్టునీడలో కూర్చున్నాను. సాముకాటువల్ల బాధపడుతూ ఒక వృద్ధవిప్రుడు అక్కడికి వచ్చి నాతో చెప్పినాడు: “కుమారా! ఇక్కడ ఉండకు. నాగతి నీకూ పడుతుంది. ఇక్కడే ఒక మహాసర్పము నన్ను కాటువేసింది. దేహము చాలించేదానుని ఇక్కడికి వచ్చాను. అతన్ని చూచేసరికి నాకు జాలి వేసింది. అతని మరణ ప్రయత్నము మాన్చి నామంత్రప్రభావమువల్ల విషము ఎక్కకుండా చేసి బాధ పోగొట్టినాను. ఆ బ్రాహ్మణుడు కృతజ్ఞత చూపి నాసంగతి తెలుసుకొని “కుమారా! నీవు నాకు ప్రాణదానము చేశావు. మాతండ్రి నాకు ప్రసాదించిన బేతాళవిద్య నీకిస్తాను. నీవంటి వీరునికి ఆసాధనము బాగా పనిచేస్తుంది” అని చెప్పినాడు.

అప్పుడు నేను “బ్రాహ్మణోత్తమా! మృంగాకదత్తుడు లేని బేతాళ విద్య నా కెందుకు?” అన్నాను. విప్రుడు నవ్వుతూ “నత్సా! బేతాళునివల్ల నీకోరికలన్నీ ఈడేరుతవి. పూర్వము త్రివిక్రమసేన మహారాజు బేతాళుని అనుగ్రహమువల్ల విద్యాధరైశ్వర్యము కూడా అనుభవించినాడు. అకథ విను:

త్రివిక్రమసేనుని కథ

గోదావరీ తీరములో ప్రతిష్ఠాన మనే పట్టణాన్ని విక్రమసేనుని కుమారుడైన త్రివిక్రమసేనుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. ప్రతిరోజూ రాజసభకు మంత్రీశీలుడనే శ్రమణుడు వచ్చి ఫలము కానుక ఇచ్చి వెళ్ళిపోతూ ఉన్నాడు. రాజు పండు పుచ్చుకొని కోశాగారాధ్యక్షునికి ఇస్తూవచ్చాడు. ఇలా పది సంవత్సరాలు గడిచినవి. ఒకనాడు కావలి వాళ్ళను తప్పించుకొని ఒకకోతి అడుతూ రాజసభలో ప్రవేశించింది. త్రివిక్రమసేనుడు శ్రమణుడు ఇచ్చిన ఫలము కోతికి ఇవ్వగా అది పండు కొరికింది. ఆఫలములోనుంచి అమూల్యమైన రత్నము కిందపడింది. అది చూచి రాజు కోశాధికారిని పిలిపించి “ఆ సన్యాసి మనకు ఇచ్చిన పళ్ళన్నీ ఏంచేశావు? ఎక్కడున్నవి?” అని అడిగినాడు. కోశాధిపతి “దేవా, ఆ పళ్ళన్నీ దొడ్డి వెనుకవున్న గుంటలో పడేశాను. తమ ఆజ్ఞ అయితే తలుపు తెరచి చూస్తాను” అని మనవి చేసినాడు. అతడు వెళ్ళి వెంటనే వచ్చి ‘రాజన్, పళ్ళన్నీ కుళ్ళిపోయినవి; అక్కడ రత్నాలు ప్రకాశిస్తున్నవి!’ అని చెప్పినాడు. రాజు సంతోషించి మణులు కోశరక్షకునికి ఇచ్చివేసినాడు. యథాప్రకారంగా మరొకడు శ్రమణుడు రాజసభకు వచ్చి ఫలము కానుక ఇచ్చి ఏకాంతంగా “రాజన్, మీరుని సహాయమువల్ల కావలసిన మంత్ర సాధన నాదగ్గర ఉన్నది. నీవు మీరుడవు నాకు సహాయము చేయాలి”

లను గ్రహించినాడు. పరిజనులు ఆకస్యను అక్కడనుండి తీసుకొనివెళ్ళినారు. ఇల్లు చేరించేరాని శరీరము తల్పముమీదా చునప్పు రాజకుమారునిమీదా ఉంది. ఆకస్య వెళ్ళినందువల్ల అతనికిన్నీ ఏమీ తోచలేదు. విద్య పోగొట్టుకొన్న విద్యాధరునివలె ఉన్నాడు. బుద్ధిశరీరుడు రాజపుత్రుని వేదన కనిపెట్టి కస్య తప్పక లభిస్తుందని అతనికి ఉత్సాహము కలుగజేసినాడు. వజ్రముకుటుడు “మిత్రమా, ఆకస్య ఊహాపేహా తెలియనే. నన్ను హుళక్కిగా ఊరడిస్తా వేని!” అని ప్రశ్నించినాడు. మంత్రినుతుడు “దేవా! ఆ కస్యచేష్టలు సాధిప్రాయములు. ఆమె చెవిలో కలువఉంచుకొన్నది. అందుచేత నీకు కర్ణోత్పల రాజ్యములో తననివాస మని చెప్పింది. దంతభావనమువల్ల తనతండ్రిపేరు దంతభూతకుడని తెలియజేసింది. పద్మమును కర్ణాభరణగా పెట్టుకొన్నది. కనుక తనపేరు పద్మావతి అని సూదించింది. హృదయముమీద చేతులుంచుకొని తనప్రాణాలు నీ అధీన మని చెప్పింది!” అని తెలిపినాడు. బుద్ధిశరీరుడు నిజంగా బుద్ధిశరీరుడని రాజనుతుడు అతనిని అభినందించినాడు.

రాజకుమారుడు మంత్రినుతునితో ఆలోచించి వేటనవమున శకాంశవతికై బయలు దేరినాడు. ఇద్దరూ కళింగదేశములో కర్ణోత్పల రాజేంద్రుని నగరు చేరి దంతభూతకుని నివాసము కనిపెట్టి అక్కడికి సమీపములో ఉన్న వృద్ధాంగన ఇంటిలో బస చేసినారు. రాజకుమారుడు గుర్రాలకు దాణా పెట్టి గడ్డి వేసి సురక్షితంగా కట్టివేసినాడు. బుద్ధిశరీరుడు ముసలిదానితో “అమ్మా, ఇక్కడ సంగ్రామ వర్ధను డని దంతభూతకుడు ఉన్నాడట. ఎరుగుదువా?” అన్నాడు. వృద్ధాంగన ఇలా సమాధాన మిచ్చింది: “ఉన్నాడు. నేను ఎరుగుదును. నే నతనిదాదిని. ఆయన కుమార్తె పద్మావతికి నేను పెద్ద దిక్కుగా ఉన్నాను. నే నక్కడికి తరుచుగా వెళ్ళడంలేదు. నాకు మంచిబట్టలు లేవు. మంచిబట్టలు కనిపిస్తే నాదుప్తకుమారుడు దొంగిలిస్తాడు.”

మంత్రికుమారుడు వృద్ధురాలికి తన ఉత్తరీయము ఇచ్చి తృప్తిపరిచి “అమ్మా, నీవు తల్లిలాంటిదానివి. నీతో ఒక రహస్యము దాచక చెప్పి న్తున్నాను. దంతభూతుని కుమార్తె పద్మావతి దగ్గరికి వెళ్ళి నీవు చెరువు దగ్గర చూచిన రాజకుమారుడు ఇక్కడికి వచ్చినాడు. అతడు ప్రేమతో నీకు చెప్పమని నన్ను నీదగ్గరికి పంపినాడు. అని చెప్పు” అన్నాడు. అతని దాతృత్వానికి ముసలిది లొంగిపోయి అందుకు అంగీకరించి పద్మావతి దగ్గరకు వెళ్ళి వచ్చి “నేను పోయి రహస్యంగా మీరాక తెలియచేసినాను. విని ఆమె కోపంతో బెదిరించి చేతులకు కర్పూరపుపొడి పూసుకొని ఆచేతులతో చెంపలు వాయించింది. ఆ అవమానము భరించలేక ఇంటికి వచ్చాను. చూడు నాముఖాన కర్పూరపుగుర్తులు ఎలా అచ్చుపడినవో” అని చెప్పింది.

ముసలిదానిమాటలు విని రాజకుమారుడు నిలువునా నీరై పోయినాడు. బుద్ధిశరీరుడు అతని అవస్థ కనిపెట్టి ఏకాంతములో “మిత్రుడా, విచారపడకు. గుట్టుకాచుకోవలె నని ఆకస్య అలా బెదిరించింది. కర్పూరపువేళ్ళు పదీ అంటించడంలో అభిప్రాయము కనిపెట్టావా? ఈశుక్లపక్షములో పదిరాత్రులు సమాగమానికి పనికిరావు అని అభిప్రాయము” అని చెప్పి ఓదార్చినాడు.

బుద్ధిశరీరుడు చేతిలో ఉన్న బంగారము కొంత బజారులో అమ్మివేసి ముసలమ్మచేత వంట చేయించుకొని ఇద్దరూ తిండి తింటున్నారు. ముసలిదానికి తిండిఖర్చు లేకపోయింది. పదిరోజులు అయినతరువాత అతడు పద్మావతివద్దకు ముసలిదాన్ని పంపినాడు. వారితిండికి ఆశపడి వృద్ధాంగన పద్మావతిదగ్గరికి వెళ్ళి వచ్చినది. ‘నేను అక్కడికి వెళ్ళి ఊరికే నిలుచున్నాను. పెదవులు కదల్చు లేదు. పద్మావతి మూడు వేళ్ళకు లక్షక పూసి వానితో నారొమ్మన కొట్టింది. నేను అక్కణ్ణించి మీదగ్గరికి వచ్చినాను.’ అని ముసలమ్మ పలికింది. ఏకాంతముగా రాజ

కుమారునితో మంత్రికుమారుడు “మిత్రమా! ఆమూడు లక్షల రేఖలు ఎందుకు చేసింది? మూడురోజులదాకా సమాగమానికి వీలుండదని భావము” అని చెప్పినాడు. మూన్నాళ్ళు వెళ్ళిపోయిన తరువాత బుద్ధిశరీరుడు వృద్ధాంగనను పద్మావతిదగ్గరికి సంపికాడు. పద్మావతి ముసలిదానిని గౌరవించి భోజనాదికముతో తృప్తి పరిచింది. పగలంతా వృద్ధురాలు ఆమెదగ్గరేఉంది. సంజవేళ ముసలిది వెళ్ళిపోతానని సెలవు తీసుకోబోతున్నప్పుడు, మదవులేనుగు కట్టుకంబము ఊడతీసుకొని జనాన్ని తోక్కుతూ వస్తున్నదని కోలాహలము వినిపిస్తుంది. పద్మావతి “ముసలమ్మా, మదంతో ఏనుగు మనుష్యులను తోక్కివేస్తున్నది. ఆతోవను నీవు వెళ్ళలేవు. నిన్నుపీటమీద కూచోపెట్టి ఈపెద్దకిటికీనుండి తాళుతోకింద ఉన్నతోటలో చిలికత్తెలు దింపుతారు. ఉపవనములో చెట్టెక్కి ప్రాకారము మీది కెక్కి, ప్రాకారముమీదినుండి పక్కనున్న చెట్టెక్కి దిగి ఇంటికి వెళ్ళిపో” అని ముసలిదానికి చెప్పి పంపివేసింది. వృద్ధురాలు వెళ్ళిపోయి బుద్ధిశరీరునితో జరిగిన దంతా చెప్పింది. పద్మావతి యుక్తిగా తనయింటికి దారి చెప్పింది. నీకోరిక ఫలించింది” అని మంత్రికుమారుడు రాజకుమారుని ఉత్సాహపరిచినాడు. అతడు రాజసుతునకు సలహాగా “ఈరాత్రి తోటతోవనే వెళ్ళి తాటిపీటమీద కూర్చో. అప్పుడు పద్మావతిచెలులు తాళ్ళుమేడమీదికి లాగుతారు. నీవు ప్రియురాలిదగ్గరికి వెళ్ళవచ్చును” అని చెప్పినాడు.

రాజపుత్రుడు బుద్ధిశరీర సమేతంగా ఆ రాత్రి ప్రాకారమార్గాన ఉద్యానవనిలో ప్రవేశించినాడు. మేడమీద పద్మావతి చెలులు తాళ్ళు పట్టుకొని సిద్ధముగా ఉన్నారు. వెంటనే రాజకుమారుడు పీటఎక్కిగా చేడియలు తాళ్ళు పైకి లాగినారు. అతడు పద్మావతికోసము అంతఃపురికి వెళ్ళినాడు. బుద్ధిశరీరుడు ఇంటికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్రుడు చుక్కని చుక్కవంటి పద్మావతిని చూచినాడు. చాలదినములు నిరాశికి

తపించిన ఆ కామిని అశనిని కంఠాలింగనాది కామకైంకర్యములతో గౌరవించింది. అశడామెను గాంధర్వరీతిగా వివాహము చేసుకొని రహస్యంగా అక్కడేకొన్నాళ్ళు గడిపినాడు. అతడు ఒకరాత్రి ప్రియురాలితో “ప్రేయసీ, నాతోకూడా నామిత్రుడు మంత్రికుమారుడు వచ్చినాడు. సన్ను విడిచి మీముసలమృత్యుంతో ఒంటరిగా ఉన్నాడు. నాకోసం అతను ఎదురుచూస్తూ ఉంటాడేమో. వెళ్ళిపోయి మళ్ళీ వచ్చేస్తాను” అన్నాడు. పద్మావతి ఊహాపోహలున్నమనిషి. పెంటనే “ఆర్యపుత్రా! అయితే నా సంకేతములు నీవా తెలుసుకొన్నది లేక మంత్రిసుతుడా?” అని కుతూహలంతో ప్రశ్నించింది. అప్పుడు రాజసుతుడు “నీసంజ్ఞలు నాకు బోధపడలేదు. మంత్రిసుతుడైన బుద్ధిశరీరుడే నీ సంకేతములను గ్రహించినాడు.” అని చెప్పినాడు. పద్మావతి “ఆర్యపుత్రా! అతని సంగతి ఇర్వాళ్ళు దాచిపెట్టావు. నీ మిత్రుడు నాకు అన్నగారివరస. ముందుగా అతనికి చందనతాంబూల సత్కారములు చేయవలసింది” అన్నది. రాజకుమారుడు ఆరాత్రి ప్రాకారమార్గాన ఇంటికివెళ్ళి బుద్ధిశరీరునితో జరిగినదంతా చెప్పినాడు. మంత్రిసుతుడు “నేను సంకేతాలను తెలుసుకొన్నానని నీవు చెప్పడం పొరపాటు” అన్నాడు.

తెల్లవారింది. ఇద్దరూ సంధ్యావందనాదికము ముగించి మాట్లాడుతూఉండగా పద్మావతి చెలికత్తెవచ్చింది. ఆమె పక్కాన్న తాంబూలములు తెచ్చి మంత్రిసుతునకుఇస్తూ కుశలమడిగింది. రాజకుమారుడు పక్కాన్నము భక్షించబోగా మాటలఘోరణిలో చెలి అతన్ని వారించింది. పద్మావతి రాకుమారునికై ఎదురు చూస్తున్నదనిచెప్పి సెలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోయింది. బుద్ధిశరీరుడు రాజసుతునితో ‘మిత్రమా! వింత చూపిస్తాను’ అన్నాడు. మంత్రికుమారుడు పక్కాన్నము తాను తినక యెదుట కుక్కకువేయగా పెంటనే కుక్కతిని గిరగిరాతిరిగి చనిపోయింది. ‘అహో ఏమిటి అద్భుతము!’ అని రాజసుతుడు అడిగేసరికి బుద్ధిశరీరుడు

“పద్మావతి సంకేతాలను నేను తెలుసుకొన్నానని, నేను ధూర్జణి అని తలచి నన్ను చంపివేతామని విషాన్నము పంపించింది. నీమీద వలపు దీనికంతకూ కారణము. నేను జీవించిఉండగా నీవామెకు వశుడవు కావేమోననీ, నావశంలోఉంటే మననగరానికి వెళ్ళిపోతావనీ అనుకొన్నది. పద్మావతిమీద నీవుకోవగించక. ఆమెనుహరించి మననగరికి తీసుకొనిపోదాము. అందుకు తగినయుక్తి చెపుతాను.” అని తెలియచెప్పినాడు. ‘నిజంగా నీపేరు బుద్ధిశరీరుడని సార్థకమైంది మిత్రమా’ అని రాజకుమారుడు అభినందించినాడు. ఆకస్మికంగా వీధిలో రాజకుమారుని బాలుడు చనిపోయిరాడని కేకలు విసబడినవి. బుద్ధిశరీరుడు రాజసుతునితో “ఈరాత్రి యథాప్రకారము పద్మావతి ఇంటికివెళ్ళు. దానిశరీరము దానికి తెలియనంత మద్యము తాగించు. అది కైపులో పడిఉండగా నిప్పులో కాల్చిన శూలాన్ని తెచ్చి దాని పిరుదులమీద నాతపెట్టు. దానివల్పు వొలిచి నగలన్నీ వుచ్చుకొని గవాక్షమార్గాన తాటిపీట ఉయ్యాలెక్కి ఉద్యానములో దిగి ప్రాకారముదాటి ఇంటికి రా. అతరువాత ఆలోచన చెపుతాను.” అంటూ వీడుపంది ముళ్ళవంటి మొనలతో శూలము చేయించి అతనికి ఇచ్చినాడు. దృఢమైనశూలాన్ని వుచ్చుకొని రాత్రిప్రాకారముదాటి, తాటి పీట ఎక్కి రాజకుమారుడు పద్మావతి మందిరానికి వెళ్ళినాడు. అతడు పద్మావతికి కై పెక్కించి కాల్చిన శూలముతో దాని పిరుదులమీద వాతపెట్టినాడు. దానినగలన్నీ అతడు వొలిచి మంత్రికుమారుని దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. తన యోచన నెగ్గినందుకు బుద్ధిశరీరుడు సంతోషించినాడు.

అతడు రాజకుమారుని పెంటపెట్టుకొని శ్మశానమునకు వెళ్ళి తాను తాపనపేషముధరించి, అతనికి శిష్యవేషమువేసినాడు. “రాజకుమారా! ఈ అలంకారములలో ఈ ముత్యాలహారము తీసుకొనిపోయి బజారులో అమ్మిపెయ్యి. ఎవరూ కొనకుండా ఉండేటట్లు ఎక్కువ ధర చెపుతూ

హారాన్ని అందరికీ చూపు. ఎవరై నాకనిపెట్టి నిన్ను పట్టుకొంటే భయ పడకుండా వారిలో మాగురువు దీనిని అమ్మిపెట్టమన్నాడు' అని చెప్పాడు. రాకుమారుడు ముత్యాలహారము బజారులో అమ్మచూపుతున్నాడు. రాజసేనకులు దంతఘాతకుని కుమార్తె నగలకై వెతుకుతూ ముత్యాల పేరుతో ఉన్న రాజకుమారుని పట్టుకొని కొత్తాలుదగ్గరికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. తాపసవేషంలో ఉన్న అతన్ని చూచి కొత్తాలు మంచి తనంగా “స్వామీ, తమకు ఈముత్యాలపేరు ఎలావచ్చింది? రాత్రి దంతఘాతకుని కుమార్తె అయిన పద్మావతి మందిరములో దొంగలుపడి నగలూ నాణ్యాలూ దోచుకొన్నారు. ఈ ముత్యాలహారము ఆనగల లోది” అని అడిగినాడు. సన్యాసివేషములో ఉన్న రాజపుత్రుడు ‘దీనిని మాగురువుగారు ఇచ్చినారు. వచ్చి ఆమననే అడగండి’ అని ఉత్తరము ఇచ్చినాడు. నగరాధ్యక్షుడు బుద్ధిశరీరునిదగ్గరికి వచ్చి ‘స్వామీ, ఆ ముత్యాలపేరు మీశిష్యునిచేతికి ఎలావచ్చింది?’ అని అడిగినాడు. తాపస వేషధారిగా ఉన్న బుద్ధిశరీరుడు “అయ్యా, నేను సన్యాసిని. నిత్యమూ అరణ్యసంచారము చేస్తూ ఉంటాను. విధివశాన ఇక్కడికి వచ్చి రాత్రి శ్మశానంలో ఉన్నాను. రాత్రే యోగినీగణము అక్కడక్కడ నుంచి వచ్చి చేరింది. ఆగుంపులో ఒకయోగిని రాజు కొడుకును తెచ్చి గుండెలు చీల్చి భైరవునికి నైవేద్యము పెట్టింది. తరువాత ఆమె మద్యముతాగి కై పెక్కి జపము చేస్తున్న నాచేతుల్లో తావళము లాక్కున్నది. ఆ మాయదారియోగిని ముఖాన నానావికారములు ప్రకటిస్తూ నామీద పడ్డది. నేను మంత్రాగ్నిలో శూలాన్ని కాల్చి దానిపిరుదుల మీద వాత పెట్టినాను. దానిమెడలో ఉన్న ఈముత్యాలపేరు హరించి న్నాను. మేము సన్యాసులము. దీనిని ఉంచుకోడము ధర్మము కాదు. అందుచేత హారాన్ని అమ్మవలసి వచ్చింది.” అన్నాడు. సంగతి యావత్తు విని నగరాధ్యక్షుడు దంతఘాతకునికి మనవిచేసినాడు. అతడు

ముత్యాలహారాన్ని ఆనవాలు పట్టి నమ్మక మయిన ముసలమ్మను పద్మావతి జఘనముమీద వాత ఉన్న దేమో చూచి రమ్మని పంపి నాడు. ఆవృద్ధురాలు తిరిగి వచ్చి పద్మావతి పిరుడులమీద శూలపు గుర్తున్నదని చెప్పింది. పద్మావతి పిశాచిగా మారి తన సుతుని హరించి దని రాజు నిశ్చయించుకొన్నాడు. అతడు స్వయంగా తాపన వేషములో ఉన్న బుద్ధిశరీరుని దగ్గరికి వెళ్ళి పద్మావతికి తగినశిక్ష అడిగి నాడు. ఆసమయములో పద్మావతి కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూ ఉండగా ఆమెను బంధువులనుండి ఎడబాపు చేసి ఊరునించి వెళ్ళగొట్టి నారు. ఆమె అడవులపా లయి మంత్రిపుత్రుని తంత్రశక్తివల్ల తన కాగతి పట్టిం దని తలుచుకొని కంగిపోతున్నది. నీకటిపడగానే రాజ కుమారమంత్రికుమారులు తాపనవేషాలు తీసివేసి గుర్రా లెక్కి పద్మా వతి దగ్గరికి వచ్చి ఆమెను ఓదార్చి అశ్వముమీద ఎక్కించి తమ నగరికి తీసికొని వెళ్ళినారు. వజ్రముకుటుడు పద్మావతితో సుఖంగా ఉంటు న్నాడు. దంతఘాతకుడు కుమార్తెగతి ఏమయిందో తెలియక ఏ వన్య మృగమో ఆమెను చంపి వుంటుం దని తలచి కృశించి చనిపోయి నాడు. అతని భార్య వియోగదుఃఖభారము సహించలేక భర్తతో సహగమనము చేసింది.

త్రివిక్రమమహారాజుతో కథ చెపుతున్న బేతాళుడు “రాజన్, నాసంశ యాన్ని పోగొట్టవలె. దంతఘాతకుడూ అతని ప్రియురాలు చనిపోయి నారు కద. ఆపాపము ఎవరిని చుట్టుకొంటుంది? బుద్ధిశరీరుడినా? వజ్ర ముకుటునా? నీవు చాలా బుద్ధిశాలివి గద. నీకు తెలిసి చెప్పకపోతే నీతల నూరుచెక్క లవుతుంది.” అన్నాడు.

శాపమువల్ల త్రివిక్రమసేనుడు ‘యోగీశ్వరా, నీకు తెలియని ధర్మ నూత్నము లేదుగద. పాపము ఎవరిదీకాదు. పాపానికి కర్ణోత్పల రాజేంద్రుడే కారణము” అని చెప్పగా బేతాళుడు “అలా అంటావేమి?

కర్ణోత్పలుడు ఏమీ చేయలేదే. అముగ్గురే కదా పాపానికి మూలకారణము? హంసలు పరి మేసిపోలే తప్ప కాకులదా?" అని ప్రశ్నించినాడు.

అప్పుడు రాజు "అముగ్గురూ ఏపాపమూ ఎరుగరు. ప్రభుకార్యము నిర్వహించవలసింది మంత్రి కుమారుని పని. అది అతనికి పాతకంకాదు. పద్మావతీ వజ్రముకుటులు కామార్తులు. వారు వివేకము లేక విరాళిలో ఉన్న వారు, గుణదోషవిచారానికి అర్హులుకారు. కర్ణోత్పల రాజేంద్రుడు వివేకహీనుడై చారులవల్ల యధార్థము కనిపెట్టక అవిచారితముగా కార్యమాచరించినాడు. అందువల్ల పాపము అతన్నే చుట్టుకొంటుంది" అని చెప్పగా సమాధానానికి బేతాళుడు సంతృప్తుడై అతనిని పరీక్షించ వలెనని తలచి క్షణంలో అదృశ్య మైనాడు. త్రివిక్రమసేనుడు బేతాళు డున్న శవంకొనం మళ్ళీ శింకుపావృక్షసమీపానికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౭౬

బే తా శ క థ : ౨

శవములు కాలుతున్న వెలుతురులో త్రివిక్రమసేనుడు బేతాళుని తేవడానికి వెళ్ళగా శవము నేలమీద ధ్వని చేసింది. అతడు శవములో ఉన్న బేతాళుని తనబుజాన ఎక్కించుకొని మానముతో వేగంగా నడుస్తున్నాడు. బుజాన కూర్చున్న బేతాళుడు త్రివిక్రమసేనునికి మళ్ళీ కథ చెపుతున్నాడు :

యమునానదీ తీరాన బ్రహ్మస్థల మనే అగ్రహారములో అగ్నిస్వామి అనే వేదశాస్త్ర పండితుడైన బ్రాహ్మణోత్తముడు ఉన్నాడు. అతని కుమారి మందారవతి చిదిపి దీపము పెట్టినట్లు ఉంటుంది. బ్రహ్మదేవుడు ఆ అందాలరాశిని సృష్టించి పూర్వము తాను చేసిన దేవతాసృష్టికి రోత పడినాడు. ఆమెకు యశావనమురాగా ముగ్గురు బ్రాహ్మణ కుమారులు

రులు సమాన రూపగుణులు వచ్చి మందారవళి నాకు గొప్పబంటు నాకు కావాలని పోటీపడుతూ అగ్నిస్వామిని అడిగినారు. అట్టహాసులును బికిరికి పిల్లదాన్ని ఇస్తే మిగతా ఇద్దరూ ప్రాణాలు తీసుకొంటారని తెలిసి ఎవరికీ పిల్లను ఇవ్వనని చెప్పినాడు. ఆవిప్రకుమారులు ముగ్గురూ మంత్రాగ్రవతి మీదనే లక్ష్యముంచి చాంద్రాయణశ్రవణము జరపించినారు. ఆకన్య హఠాత్తుగా జ్వరంవచ్చి చనిపోయింది. ఆముగ్గురూ తపించి మందారవతి శవాన్ని శ్మశానానికి మోసుకుపోయి అగ్ని సంస్కారము చేసినారు. ముగ్గురిలో ఒక విప్రుడు శవాన్ని కాల్చిన చోటనే మతము కట్టుకొని ఆమె బూడిద శయ్యగా చేసుకొని తిరిపెపెత్తి తపస్సు చేస్తున్నాడు. రెండోవాడు ఆమె ఎముకలను తీసుకుపోయి గంగలో వేసినాడు. మూడోవిప్రుడు సన్యాసియై దేశ దేశాంతరాలు దిమ్మతిరిగి చివరకు వశోలక మనే గ్రామము చేరి ఒక బ్రాహ్మణ గృహములో ఆతిథ్యము కోరినాడు. గృహయజమాని ఉచితరీతిగా అతన్ని సహ్యానించినాడు. యజమాని శిశువు మకురుతనం చేసి ఏడవడం మొదలుపెట్టింది. ఎంత సముదాయించినా శిశువు ఒకటే ఏడుపు. తల్లి విసుగుతో శిశువు నెత్తి మండుతున్న అగ్నిలో వేసింది. వేసేవేయడంలో శిశువు కాలిపోయింది. అది చూచిన విప్రాతిథి శరీరము గగురు పొడిచింది. అప్పుడా విప్రుడు “అయ్యా! తెలియక రాకాసి కొంపలో కాలు పెట్టాను. మీఇంట్లో అన్నము పాపరాశి; నేను తీసుకోలేను వెళ్ళిపోతాను” అంటూ లేచినాడు.

గృహయజమాని “అయ్యా, మంత్రాన్ని పఠించినమాత్రాన శిశువు జీవిస్తుంది. చూడు, మంత్ర మహిమ” అంటూ చిన్న పుస్తకము తెచ్చి మంత్రము పఠించి అభిమంత్రిత మయిన దుమ్మును శిశువు బూడిదలో వేసినాడు. వెంటనే శిశువు తిరిగి బతికింది. బ్రాహ్మణుడు నిశ్చింతగా భోజనము చేసి లేచినాడు. భోజనాలు అయిన తరువాత యజమాని మంత్ర గ్రంథమును చిలకకొయ్యకు తగిలించి నిద్రించినాడు.

బ్రాహ్మణాతిథి లేచి సమయము కనిపెట్టి మంత్రగ్రంథాన్ని హరించి పగలనక రాత్రి అనక నడిచి నడిచి శృళానానికి చేరినాడు. గంగలో మందారవతి ఎముకలు వేసిన విప్రుడూ, ఆమెచిత్తాభస్మరాశిమీద శయనించిన విప్రుడూ అక్కడే ఉన్నారు. ఆద్వర్ధరితో మూడోవాడు “ఈమతాన్ని తీసివెయ్యి. నేను మంత్ర ప్రభావమువల్ల ప్రియురాలిని చిత్తాభస్మరాశినుంచి జీనింప చేస్తాను” అని పలికినాడు. భస్మరాశి మీద పరున్న విప్రుణ్ణి మూడోబ్రాహ్మణుడు తోసివేసి మతాన్ని పెరికివేసి మంత్రము పఠించి, చితిమీద అభిమంతించిన దుమ్ము రవంత వేసినాడు. భస్మరాశిలో బంగారు శలాకవలె మందారవతి బతికి లేచింది. ముగ్గురూ మరుబారికిసోలి తహతహలాడుతూ కలహించడము మొదలు పెట్టినారు. నేను మంత్రమహిమవల్ల ప్రియురాలిని బతికించాను. అందువల్ల మందారవతి నాప్రేయసి అని ఒకడివాడన. నేను తీర్థములో అస్థిసంచయము కలపడంవల్ల మందారవతి బతికి లేచినది. అందుచేత మందారవతి నాప్రేయసి అని రెండోవాడి తగాదా. నేను ప్రియురాలి భస్మమును కాపాడి బతికించినాను. అందువల్ల మందారవతి నాప్రేయసి అని మూడోవిప్రుడు పేచీపెట్టినాడు. న్యాయంగా ఆలోచించి రాజేంద్రా, ఎవరు మందారవతికి భర్త కావలసినవాడో నిర్ణయించు. సమాధానము సరిగా చెప్పకపోతే నీతల ముక్కలవుతుంది” అని భేతాభుడు బెదిరించినాడు. త్రివిక్రమనేనుడు ఇలా సమాధానము ఇచ్చినాడు. కష్టపడి మంత్రబలంవల్ల మందారవతిని బతికించినవాడు ఆమెకు తండ్రి గాని భర్తకాడు. గంగలో అస్తికలు కలిపినవాడు నుతుడు గాని భర్తకాడు. గాధానురాగముతో శృళానంలో చిత్తాభస్మరాశిని శయ్యగా చేసుకొని తపస్సు చేసినవాడు మందార వతికి మగడు” భేతాభుడు వెంటనే మాయమై పోయినాడు. రాజు అతన్ని వెతకడానికి శింశుపావృక్షముదగ్గరికి వచ్చినాడు.

.. త్రివిక్రమ సేనుడు బేతాళాధిష్ఠిత మైన శవమును బుజాన పెట్టుకొని నడుస్తున్నాడు. మార్గాయానము పోగొట్టవలె నని బేతాళుడు రాజుకు కథ చెపుతున్నాడు.

“పూర్వము పాటలీపుత్రనగరమును విక్రమకేసరి అనే రాజు పరిపాలించినాడు. ఆగుణనిధివద్ద శాస్త్రమర్మములు తెలిసిన విదగ్ధచూడామణి అనే చిలుక శాపవశాన శుకమై ఉంది. దానిఉప దేశము శిరసా వహించి రాజకుమారుడు మగధేంద్రునికుమార్తె అయినచంద్రప్రభను వివాహము చేసుకొన్నాడు. చంద్రప్రభదగ్గర విజ్ఞానశాలిని అయిన సోమిక అనే గోరువంక ఉన్నది. శుకశారికములు తమ విజ్ఞానమువల్ల ఆ రాజదంపతులను నేవిస్తూ ఉన్నవి. ఒకరోజున శుకము వలపుతమకముతో శారికపొత్తు కోరింది. సేను పురుష సంపర్కము కోరను అని శారిక తిరస్కరించింది. శుకము “పురుషులు దుష్టులు కారు. స్త్రీలే దుష్టస్వభావలు అని సమాధానము ఇచ్చింది. శుకశారికలకు తగాదా వచ్చింది. శుకము ఒడితే శారికదగ్గర దాసత్వమునకూ, శారిక ఒడితే శుకమునకు భార్యగానూ పంపెములు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. శుకశారికలు రాజపుత్రుని మధ్యనర్తిగా నియమించుకొన్నవి. వివాదకారణము తెలుసుకొని రాజసుతుడు శుకశారికలను తండ్రి సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు శారిక ‘పురుషులు కృతఘ్నులు. ఇదిగో నిరూపిస్తున్నాను. వినండి అని కథ ప్రారంభించింది.

భూమండలంలో కామందిక అనే నగరంలో అర్థదత్తు డనే ధనిక వర్తకుడున్నాడు. అతనికుమారుడు ధనదత్తుడు తండ్రి చనిపోగానే స్వతంత్రుడై యశావనములో వాళ్ళు తెలియక జూడమాడి ఇల్లు గుల్ల చేసు

కొన్నాడు. వ్యసన మనే నృత్యానికి దుర్జనసాంగత్యము వేరు. దుర్జన మిత్రులు అతన్ని అన్నిచోలూ చెడగొట్టగా ధనదత్తుడు వువ్వ లమ్మన ఊళ్ళో కట్టెలు అమ్మి లేక త లెత్తుకో లేక దేశాంతరము వెళ్ళినాడు. అతడు చందన పుర మనే పట్టణము చేరి వైశ్యుని ఇంట్లో భోజనము చేసినాడు. ఆ వైశ్యుడు ధనదత్తుని అందచందాలు చూచి కులగోత్రా లడిగి కులీను డని తెలుసుకొని కుమార్తె రత్నావలి నిచ్చి పెళ్ళి చేసినాడు. ధనదత్తుడు అత్తవారింట్లోనే ఉండి కష్టాలు మరిచి పోయి నాడు. అక్కడ అతనికి భార్యమూలంగా ఆస్తి కలిసింది. చేతికి ధనము దిక్కినందు వల్ల అతడు జూద మాడవలె ననీ, స్వదేశము వెళ్ళవలె ననీ నిశ్చయించుకొన్నాడు. మామగారిని ఒప్పించి ధనదత్తుడు భార్యతోను ఒక వృద్ధురాలితోను స్వదేశము బయలుదేరినాడు. మధ్య మార్గములో అతడు భార్యదగ్గర నగలు నాణాలు వుచ్చుకొని దొంగల భయమని కల్లమాట లాడినాడు. ఆపాపాత్ముడు భార్యను ధనంకోసం చంపివేయ దలచి గుంటలో తోసినాడు. అంతటితో ఊరుకోక ముసలి దాన్ని కూడా గోలీలోకి తోసినాడు. వృద్ధురాలు వెంటనే చని పోయింది. అతనిభార్యకు ఇంకా ఆయుర్దాయము ఉండడంవల్ల గాయా లతో గట్టెక్కింది. ఆమె మాటమాటకీ దారి అడుగుతూ చివరకు యాతనవడి ఇల్లుచేరింది. హఠాత్తుగా ఆమె పుట్టింటికి రావడంవల్ల తల్లి తండ్రులకు ఆశ్చర్యము వేసింది. ఆపత్రివ్రత భర్తమీద నేరము చెప్పక దారిలో దొంగలు పడి సొమ్ము దోచుకొని భర్తను కట్టి తీసుకువెళ్ళినా రనీ, వృద్ధురాలూ తానూ గుంటలో పడ్డా మనీ చెప్పింది. ఒక బాట సారి తనను ఉద్ధరించినట్టూ ముసలిది చనిపోయినట్టూ ఆపుణ్యశీల తల్లికీ తండ్రికీ చెప్పింది. వా రిద్దరూ కూతురిని ఓదార్చినారు. పుట్టింట్లో ఉంటూ ఆ పత్రివ్రత భర్తమీద మనసు పెట్టుకొని రోజులు ఎలాగో వెళ్ళి తోస్తున్నది. కొంతకాలము అయిన తరువాత జూదములో

సామ్రాజ్యపాడుచేసుకొని ధనదత్తుడు మామగారి దగ్గరికి వెళ్ళి మళ్ళీ ధనము కావా లనీ, తనభార్య షేమంగా ఉందనీ అబద్ధాలాడ నిశ్చయించు కొన్నాడు. ధనదత్తుడు అత్తవారింటికి వచ్చి మామగారితో మాట్లాడ బోతూ ఉండగా అతనిభార్య వచ్చి పాదాలదగ్గర మోకరిల్లింది. మగడు దుష్టుడైనా మగున కించపరచదుకదా, భార్యముఖము చూచి ధన దత్తుడు భయపడినాడు. భర్తను పక్కకు తీసుకొని వెళ్ళి ఏకాంతంగా “నాధా! మీమామగారిని చూచి భయపడకండి. మనను దొంగలు కొట్టినారని మాతల్లిదండ్రులతో చెప్పాను” అంటూ అపరివ్రత అతన్ని లోపలకుతీసుకొని వెల్లింది. అత్తమామలు అల్లుని చూచుకొని ప్రాణా లతో బతికి బైటపడినందుకు సంతోషించినారు. ధనదత్తుడు కొన్నాళ్లు సుఖంగా అత్తవారింట్లో వడ్రాసోపేకంగా తింటూ కాలం వెళ్ళుతీస్తు న్నాడు. ఒకరాత్రి అతనికి దుర్బుద్ధి వుట్టింది. పక్కలో ఉన్న భార్యను ధనదత్తుడు కైజారుతో నరికి, నగలు ఓలుచుకొని కిక్కురుమనకుండా ఎక్కడికో వెల్లిపోయినాడు. పురుషులు ఎంతపాపాత్ములలో గద! శారీర కుకథ ముగించగానే చిలక ఇంకోకథ అందుకున్నది.

స్త్రీలు దుష్టస్వభావలు. పురుషులు ఉత్తములు. హర్షవతి అనే పట్టణములో కోట్లకు పడగలెత్తిన ధనదత్తు డనే వైశ్యుడున్నాడు. అతని కుమార్తె వసుదత్త అపరరతీదేవివలె ఉంటుంది. తండ్రి కుమార్తెకు మంచినంబంధం చూచి తామ్రలిప్తినగరవాసి సుభద్రాపి అయన సముద్రత్తు డనే వైశ్యకుమారునకు ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. భర్త తామ్రలిప్తిలో ఉండగా వలపు తలఁకొనిన వసుదత్త ఒక రోజుగానిని చూచి చెలికత్తెద్వారా కబురు చేసింది. చాటుగాఅమె అతనితో భోగ ములు అనుభవిస్తూ కాలక్షేపము చేస్తున్నది. ఇలా ఉండగా తామ్ర లిప్తినండి భర్త తిరిగి వచ్చినాడు. అల్లుడు రావడంవల్ల అత్తగారు పిండి వంటలు చేసి పెట్టింది. రాత్రి తల్లి కుమార్తెకు పూలజడ వేసి ముస్తాబు

చేసి గదిలోకి పంపింది. భర్తతో వసుదత్త ఏకశయ్యలో ఉండి కూడా పరపురుషుని భ్యానిస్తూఉంది. ఆమెకు భర్తమీద రక్తి లేదు. అతడు అధికంగా ఆనవము తాగడంవల్ల కై పెక్కి వొళ్ళు తెలియక నిద్ర పోయినాడు. సుధ్యరాత్రి దొంగవాడు కన్నము తవ్వి దంపతు లున్న పడకగదిలో చొరబడినాడు. సమయము కనిపెట్టి వసుదత్త కన్నములో నుండి వెలుపలికి వెళ్ళి సంకేతస్థలములో పరపురుషుణ్ణి కలుసుకో బోయింది. వసుదత్త వెళ్ళిపోతూ ఉండగా దొంగవాడు నిరుత్సాహముతో ఆయోధ్య నగలకోసం వస్తే ఈచిన్నది కోడెకానికోసము వెళ్ళి పోతున్నదే అనుకొన్నాడు. ఆచోరుడు వసుదత్తకు తెలియకుండా ఆమెను అనుసరిస్తూ వెళ్ళి ఒకచోట పొంచిఉన్నాడు. తోవలో వసుదత్తను చలికత్తె కలుసుకొని పువ్వులు నుగంధద్రవ్యాలు తెచ్చి ఇచ్చింది. ఆమె వాటిని తీసుకొని బాహ్యోద్యానమునకు వెళ్ళింది. ఆకామిని సంకేతస్థలానికి వెళ్ళిచూచేసరికి కాముకుడు చెట్టున ఉరిలో వేలాడుతూ ఉన్నాడు. ఆకాముకుడు రాత్రి సంకేతస్థలానికి రాగా నగరరక్షకులు చూచి వాడు చోరుడని తలచి ఉరితీసినారు. వసుదత్త గుండె నీరై పోగా దీనముగా తల నేలకు కొట్టుకొని వచ్చింది. కొంత సేపటికి ఆమె లేచి ఉరితాడు తొలిగించి కాముకునిశవాన్ని కిందికి దింపింది. ఆకామిని శవానికి గంధము రాచి పువ్వులు చుట్టి రాగాతి రేకంవల్ల గాఢాలింగనము చేసుకొని వానిమొగ మెత్తి ముద్దుపెట్టుకో బోయింది. అప్పుడు శవములో ప్రవేశించిన బేతాభుడు దంతముతో వసుదత్తముక్కు కొరికినాడు. ఆమె నొప్పితో బాధపడుతూ, ప్రియుడు ఇంకా జీవించి ఉన్నాడని భ్రమపడి శవసమీపము చేరింది. వసుదత్త పరీక్షించి శవాన్ని చూచి లాభము లేదని రోదిస్తూ బయలుదేరింది. చాటున నక్కి కనిపెట్టిన దొంగ 'ఈచిన్నది ఎంత పాపాత్మురాలు ! శ్రీహృదయము అంధకూపమువంటిదే. ఎంత భయంకరము ! ఇంకా

ఈమె ఏమి చేస్తుందో కనిపెట్టవలె అని నిశ్చయించుకొన్నాడు. వను దత్త భర్త నిద్రిస్తున్న శయ్యాగారము చేరి అయ్యో సన్నురక్షించాలి! భర్తరూపంలో ఉన్న శత్రువు నాముక్కు కోసినాడు! అంటూ గగ్గోలు పెట్టింది. తండ్రి వచ్చి రక్తము కారుతున్న కుమార్తె నాసికను చూచి కోపము పట్టలేక భార్యకు ద్రోహము చేశా డని అల్లుణ్ణి కట్టివేయించి నాడు. అందరూ వచ్చి అతన్ని తలోబాదు బాదినారు. అతడు మారు మాటాడక సంగ తేడితో తెలియక కళవళపడుతూ చెబ్బలు తింటూ ఉన్నాడు. దొంగవాడు ఇ దంతా కనిపెట్టి తనతోవనే వెళ్ళిపోయి నాడు. మామగారు అల్లునిమీద ఫిర్యాదు చేసినాడు. అతడు కూతురినీ అల్లుణ్ణి రాజసన్నిధికి తీసుకుపోయి అల్లుడు కూతురి ముక్కు కోసినా డని పలికినాడు. రాజు అల్లునిసమాధానము పెడచెవిని పెట్టి మరణ శిక్ష విధించినాడు. తలవరులు తామ వాయిస్తూ అతన్ని వధ్యశిల దగ్గరికి తీసుకొని వెళుతున్నారు. చోరుడు అది విని రాజపురుషులతో 'అయ్యా, నిష్కారణంగా అతన్ని ఎందుకు చంపుతారు.' నిజ మైన సంగతి నేను కళ్ళారా చూచాను. నన్ను రాజసన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళండి. చెప్పవలసింది అక్కడచెపుతాను" అని విన్నవించినాడు. చోరుడు తలవరులతో రాజసన్నిధికి వెళ్ళినారు. దొంగ తాను చూచింది చూచినట్టు చెప్పి చివరకు ఇలా అన్నాడు. "దేవరా, నా మాట మీకు నమ్మకము లేకపోతే ఆశవాన్ని చూచి రండి. ఆకాము కుని శవమునోటిలో ముక్కు చిక్కుకొని ఉంటుంది."

రాజు భటులను పంపి దొంగ చెప్పినమాటలు యధార్థములని విశ్వ సింది అల్లుని వదిలిపెట్టినాడు. అత డా దుష్టశీలను భార్యను చెవులు కోయించి దేశమునుండి వెళ్ళగొట్టినాడు. రాజు దాని తండ్రి యావ దాస్తిని వుచ్చుకొని, చోరుని తెలివితేటలకు సంతోషించి, అతనిని కొత్తాలుగా ఏర్పాటుచేసినాడు. స్త్రీలు దుష్టస్వభావలు. వారే ద్రోహ

బుద్ధికలవారు. అని భుకము పలికి శాపము తీరిపోగా గంధర్వుడై దివ్య విమానమెక్కి స్వర్లోకమునకు వెళ్ళింది. అప్పుడే శారికకు ఇంద్రశాపము తీరిపోగా తిలోత్తమ నామక అప్వరసగా స్వర్గమునకు వెళ్ళింది. తగవులాటలో న్యాయము కాలేదు. రాజన్ ఎవరిది న్యాయమో నీవు నిర్ణయము చేయవలె. నీవు చెప్పకపోతే తల ముక్కలవుతుంది.

అప్పుడు రాజు “యోగీశ్వరా! ఇందులో తెలియనిదేముంది? స్త్రీలే పాపాత్మలు. పురుషులలో అరుదుగా దుర్మార్గులు ఉంటారు. వ్రాయి కముగా స్త్రీలు అందరూ దుష్టస్వభావలే.” అని పలుకగా బేతాళుడు త్రివిక్రముని బుజముమీదినుంచి మాయమైపోయినాడు. అతడు బేతాళుని వెతకడానికి బయలుదేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౭౮

బే తా ల క థ : ౪

త్రివిక్రమనేనుడు స్మశానవాటిలో చీకటిలో శింశుపావృక్ష సమీపానికి వెళ్ళినాడు. అతడు బేతాళుని బుజమెక్కించుకొని నదురూబెదురూ లేకుండా నడుస్తూ ఉండగా బేతాళుడు ‘రాజన్! ఎందుకు శ్రమమిని కోసం బాధపడతావు? నీ శ్రమ వ్యర్థము. నీ మార్గాయాసము పోవడానికి కథ చెబుతాను’ అని ప్రారంభించినాడు.

శోభావతీపురాన్ని శూద్రకుడనే మహావీరుడు పరిపాలిస్తున్నప్పుడు ధర్మము నాలుగుపాదాల నడుస్తున్నది. మాశవచేకమునుండి వీరవరుడనే విప్రుడు రాజనేవాసక్తుడై శూద్రకుని వద్దకు వచ్చినాడు. ఆ విప్రునకు ధర్మపతి అనే ధర్మపత్ని సత్యవరనామక పుత్రుడు వీరవతి నామకపుత్రిక బలగము. రాజుదగ్గర అతడు కొలువుచేయడానికి చేతులో కత్తి, డాలు—మొలలో కటారి, సాధనలుగా ఉన్నవి. ఆ విప్రుడు దినా

నికి అయిదువందల దీనారములు జీతముకోరినాడు. రాజు అతని రూపాన్ని చూచి వీరుడని గ్రహించి అడిగినంతజీతము ఇచ్చి కొలువులో ఏర్పాటు చేసినాడు. రాజు 'ఇతనికి ఇంతజీతము ఇస్తున్నాను. ఈ దీనారములు ఎలా ఖర్చుపెడుతున్నాడో ఇతడు వ్యసనాల్లో చిక్కుకున్నాడో ఏమో' అని విప్రుని కనిపెట్టదలచినాడు. బ్రాహ్మణుని భోగట్టా తెలుసుకోమని రాజు చారులను పంపినాడు. ప్రతిరోజు ఉదయాన వీరవరుడు రాజును దర్శించి 'అపరాహ్ణవేళ హజారముదగ్గర నిలవబడి దీనారాలు పుచ్చుకొని ఇంటికి వెళ్ళి దీనారశతాన్ని భోజనార్థము భార్యచేతిలో పెడుతూ ఉండేవాడు. అతడునూరుదీనారాలు వస్త్రాల్ని అంగరాగానికి తాంబూలానికి వ్యయముచేసేవాడు. వీరవరుడు దీనారశతము దానధర్మాలకు, ఖర్చుచేసేవాడు. ఇలా ఆవిప్రుడు అయిదువందల దీనారములు వ్యయము చేయని దినమేలేదు. అగ్ని కార్యము అతడు పూర్తిచేసుకొని భోజనాది కము ముగించుకొని రాజద్వారముదగ్గర ఒక్కడూ పహరాఇచ్చేవాడు. చారముఖాన మహారాజు విప్రుని నిత్యదినచర్య తెలుసుకొని మహాదానండుము పొంది చారులను మాన్పించినాడు. వీరవరుడు గొప్పవాడనీ గౌరవాల్లుడనీ రాజు తలచినాడు. మండుటెండలతో ఫెళ్ళున వేసవి చెలరేగింది. వీరవరుడు కష్టంమీద వేసవి గడిపినాడు. జడిధారలతో వర్షాగమము ప్రాప్తించింది. భోరున వానలు కురిసినా ఉరుములు ఉరిమినా వీరవరుడు రాజద్వారమువద్ద కొలువుమానలేదు. పగటివేళమహారాజు ప్రాసాదాగ్రభాగమునుంచి రాజద్వారమువద్ద నున్న బ్రాహ్మణుని చూచినాడు. రాత్రి ద్వారమువద్ద చీకటిలో రాజు అతనినిచూచి 'ఎవరు ద్వారందగ్గిర?' అని హెచ్చరించినాడు. 'నేనున్నాను' అని వీరవరుడు సమాధానమిచ్చినాడు. మహారాజు 'ఈ విప్రుడు రాజభక్తుడు. ఇతన్ని తప్పకుండా ఉచ్చస్థితికి తీసుకొని రావలెను' అని గ్రహించి మేడదిగి అంతఃపురములో పరున్నాడు. మరునాడు తెరిపి లేకుండా రోకళ్ళలావున

వాన కురుస్తూఉన్నా, చీకటి నూచికాభేద్యంగాఉన్నా రాజు జిజ్ఞాసతో ప్రాసాదమెక్కి 'సింహద్వారము దగ్గర ఎవరు వారు?' అని హెచ్చరించి నాడు. స్పష్టముగా 'వీరవీరుణ్ణినేను' అని విప్రుడు సమాధాన మిచ్చినాడు. రాజు విప్రుని నిష్ఠకు మెచ్చుకొని వింతపడుతూ ఉండగా దూరాన స్త్రీ రోదనము వినిపడింది. 'నారాజ్యములో బాధితులు దరిద్రులు ఎవరూ లేరే! ఎవరీరాత్రి ఏకాకిని ఏడుస్తున్నది?' అని రాజు తలపోసి వీరవరుణ్ణి పిలిచి 'వీరవరా, దూరాన ఎవరో స్త్రీ ఏడుస్తున్నది. వెళ్ళి చూచిరా' అని అనుమతి ఇచ్చినాడు. విప్రుడు సరేఅంటూ కఠారి మొలలో కట్టు కొని కత్తి చేతపట్టి కదిలినాడు. మెరుపులు జడివాన, చీకటి లెక్క చెయ్యక వీరవరుడు వెళ్ళడంచూచి మహారాజు కనికరించి మేడదిగి ఖడ్గ హస్తై అతనివెనక కొంతదూరంగా నడుస్తున్నాడు. బ్రాహ్మణుడు ఏడ్చునవ్వడిని బట్టి ఊరివెలుపల సరస్సుదగ్గరకు వెళ్ళినాడు. సరోమధ్యమున ఒక వనితామణి 'అయ్యో కరుణామయుడా! దాతా! నీవు లేక నేను ఎలాబతకను' అని విలపిస్తున్నది. వీరవరుడామెనుచూచి 'ఎందుకు తల్లీ! అలాఏడుస్తున్నావు?' అనిజాలిగా అడిగినాడు. రాజు సమస్తమూ చెప్పవేయక కనిపెడుతూ ఉన్నాడు. 'వీరవరా! నేను భూమిని. నాపతి దేవుడు శూద్రక రాజేంద్రుడు. నేటికి మూడోనాడు అతనికి మృత్యువు సంభవిస్తుంది. రాజు చనిపోతాడని విచారిస్తున్నాను. మళ్ళీ అటువంటి వాడు రాడని నాగతికి తపిస్తున్నాను' అని ఆమెసమాధానము ఇచ్చింది. వీరవరుడు భయపడినవాడివలె 'భూదేవీ! రాజుజీవించే ఉపాయము చెప్పు తల్లీ!' అని వేడినాడు. భూదేవి "విప్రవీరా! ఉంది ఉపాయము. నీవే దాన్ని నెరవేర్చగలవాడవు" అని హెచ్చరించింది. విప్రుడు "అలా అయితే చెప్పు. నాప్రాణాలు నాకు తృణప్రాయం. సాధించి రాజు క్షేమముకోసము జీవిస్తాను. ఈ జీవితం ఉన్నందుకు ప్రయోజనము ఏమున్నది?" అని భూమాతను అడిగినాడు. ఆమె 'వీరాగ్రేసరా! నీవంటి

స్వామిభక్తుడు ఎక్కడా కనపడడు. నగరివద్ద రాజప్రతిష్ఠించిన చండికా
లయము ఉన్నది. చండికి సీకుమారుని బలిఇస్తే మహారాజునూ రేళ్ళు
బతుకుతాడు. ఇవాళే నీవు కార్యము సెరవేర్చాలి. అలా చెయ్యకపోతే
మూడోనాటికి రాజుచనిపోతాడు" అనిచెప్పి అంతర్ధానమైంది. మహారాజు
చాటునేఉండి, సమస్తమూవిన్నాడు. రాజు వెనుకవస్తూఉండగా వీరవరుడు
ఇంటికి వెళ్ళి రాజుక్షేమార్థము కుమారుని వదులుకోవలె నని భార్యకు
చెప్పినాడు. భార్య 'నాథా, మహారాజుక్షేమము మనముకోరి కుమారుని
వదులుకొందాము. కుర్రవాణ్ణి లేపి విషయము చెప్పండి" అని భర్తతో
అన్నది. వీరవరుడు కుమారుణ్ణి లేపి సంగతి చెప్పినాడు. కుమారుడు
'నాయనా, నావల్ల రాజు జీవించేపక్షములో నేను కృతార్థుణ్ణి. ఆయన
ఋణము మనము తీర్చుకొన్నట్టే. ఆలస్యం చెయ్యక నన్ను చండికా
దేవికి అర్పించు" అని పలికినాడు. తండ్రి మహాసంతోషంతో 'భేష్ !
నిజంగా నీవు నాకుమారరత్నం. అంటూ పొంగిపోయినాడు. వీర
వరుడు కుమారుని బుజముమీద ఎక్కించుకొని ఆలయానికి బయలు
దేరగా వీరవరుని ధర్మపత్ని కుమార్తెను బుజ మెక్కించుకొని
చండికాలయానికి వెంటనే నడిచింది. విప్రవీరుడు కుమారుని తన
బుజముమీదినుంచి కిందికి దింపి చండీవిగ్రహానికి చేతులు జోడించి 'దేవీ,
శూద్రకరాజేంద్రునకు ప్రాణదానము చేయి తల్లీ ! ఆయనకు శత
సంవత్సరాల ఆయుర్దాయము ఇయ్యి తల్లీ!' అంటూ కుమారుని బలి
ఇచ్చినాడు. ఆకాశవాణి అతని స్వామిభక్తికి మెచ్చి ఇలా అన్నది.
"సీరాజసేవాపరతంత్రతకు మెచ్చినాను. శూద్రకమహారాజేంద్రునకు
ప్రాణదానము చేసినాను" మహారాజు గగనవాణి విన్నాడు. వీరవరుని
కుమార్తె వీరవతి సోదరునిమరణంవల్ల గుండెపగిలి వెంటనేచనిపోయింది.
భార్య వీరవరునితో "రాజుకు మేలు చేసినాము. మనపిల్ల గుండెపగిలి
చనిపోయింది. నేను తెలివిలేనిదాన్ని. మొదట నన్నే మీరు బలిస్తే

బాగుండేది. ఇప్పుడైనా నన్ను దేవికి అర్పించండి. నాతల ఖండించండి” అని వేడుకొన్నది. అప్పుడు వీరవరుడు “మానవతీ, నీశరీరము అంబికకు అర్పించు. చింతించకు. నీవు అర్పించలేకపోతే నేనే అర్పణమవుతాను. ఊణంసేపు ఆగు. చితి నేనే పేర్చుకొంటాను” అంటూ చితి పేర్చి వెలిగించినాడు. పతివ్రతామణి ధర్మవతి చండికి నమస్కరించి ‘జన్మాంత రములోకూడా ఈఅర్యపుత్రుడే పతి కావాలి. నా శరీరత్యాగంవల్ల ప్రభువుకు మేలు కలుగుగాక’ అంటూ ఆమె మింటికి ఎగురుతున్న మంటలలో పడిపోయింది.

వీరవరుడు ‘రాజకార్యము నెరవేరింది. మహారాజు ఋణము తీర్చు కొన్నాను. నేను మాత్రము ఎందుకు జీవించవలె? నా కుటుంబము పోయినతరువాత నా మనుగడ ఎవరికి శోభ? నా శరీరము అర్పించి చండికను వ్రసన్నను చేస్తాను’ అని ఆలోచించి చండీస్తనము చేసినాడు.

వీరవరుడు చండికాదేవిని పూజించి కరవాలము తీసి శంతమును నరుకుకొన్నాడు. చాటున దాగిన మహారాజు మహాద్భుత పరవశుడై “ఇతను సకుటుంబముగా నా కోసము మహాత్యాగము చేసిన ధీరుడు. ఇలాంటి వీరాగ్రేసరుడు జగత్తులో ఉండడు. ప్రత్యక్షంగా రాజును స్తుతి చేసేవారే ఉంటారు. పరోక్షంలో రాజు క్షేమము కోరి ప్రాణత్యాగము చేసేవారండడము. అరుదు. ఈ త్యాగమూర్తికి ప్రత్యుపకారము చేయని నా జన్మ సార్థకముగాదు. నా దొరతనము మాత్రమెందుకు?” అని పలుకుతూ ఒరలోనుండి కత్తిదూసి చండీసన్నిధిలో ఇలా వేడినాడు: “దేవీ! ఈ భక్తుని శిరస్సును స్వీకరించి, నాకు వరప్రదానము చెయ్యనా? వీరవరుడు సకుటుంబముగా నాకై త్యాగము చేసినాడు. దేవీ, ఇతనిని, సకుటుంబముగా బ్రతికించు తల్లీ.”

శూద్రకమహారాజు కత్తి దూసి తనశిరసు తుంచుకొనబోగా గగన వాణి ఇలా పలికింది: “పుత్రా! సాహసము కూడదు. నీశౌర్యానికి

సంతోషించినాను. వీరవరుడు సకుటుంబముగా ఉజ్జీవితుడు అవుతాడు” నువ్వుతిత్తుని వలె వీరవరుడు సకుటుంబముగా బతికినాడు. మహారాజు ఆనందబాష్పములు న్రవించగా అద్భుత దృశ్యాన్ని తిలకిస్తూనే ఉన్నాడు. వీరవరుడు ఆనందగరిమతో భార్యాపుత్రాదులను కొగలించు కొని ‘ఏమిటి, ఎలా మళ్ళీ బతికినాము? చండీశ్వరీ కృపాకటాక్ష మేమో?’ అని పలికినాడు. ఆ విప్రవీరుడు దేవియెదట సాష్టాంగపడి కుటుంబమును ఇంటిలో చేర్చి వెళ్ళి కోటగుమ్మముదగ్గర యథాప్రకారంగా నిలవబడినాడు. ఇది అంతా చూచి శూద్రకుడు ప్రాసాద మెక్కి ‘సింహద్వారందగ్గరి ఎవరువారు?’ అని పలుకగా ‘ప్రభూ, నేను వీరవరుణ్ణి’ అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. శూద్రకరాజేంద్రుడు సంభ్రమాశ్చర్యములతో ‘సముద్ర గంభీరహృదయులు మానవంతులు. కార్యశూరులై స్వీయకార్యము ఘనంగా చెప్పకొరు!’ అని తలపోసి అంతఃపురి ప్రవేశించి శేషించిన రాత్రి గడిపినాడు. మరునాడు మహారాజు సభలో వీరవరుని వీరకృత్యము అభినర్ణించినాడు. సభాసదులు ఆశ్చర్యపడినారు. శూద్రకరాజేంద్రుడు ఆనందకందళితహృదయంతో విప్రవీరునికి లాట రాజ్యాన్నీ అతని కుమారునకు కర్ణాటకాన్నీ దానంచేసినాడు. అప్పటి నుంచీ మహారాజు విప్రవీరుడు నయానవిధవోపేతులై పరస్పర సాహాయ్యముతో కుశలంగా ఉన్నారు.

ఈ కథ చెప్పినబేతాళుడు త్రివిక్రమనేన మహీపతిని ‘రాజన్! కథలో ఎవ రెక్కువవారు? నీ అభిప్రాయము చెప్పకపోతే తల నీబుజాన నిలవదు’ అని పలుకగా రాజు ‘శూద్రకుడు మహానుభావుడు’ అని ముక్తసరిగా సమాధాన మిచ్చినాడు. బేతాళుడు అతని ప్రత్యుత్తరం విని “వీరవరుడు ఘనుడు కాడా! అతని భార్య ఎంత ఘన మైనది! అబలఅయినా చేతులారా కన్నకొడుకును త్యాగం చేసిందే? విప్రకుమారుడు ప్రాణత్యాగానికి సిద్ధపడినాడే? ఎంతవాడు కాకపోతే అత

నికి త్యాగబుద్ధి ఎక్కడిది! అందరికన్నా శూద్రకుడు గొప్పవాడు ఎలా అవుతాడు? అని మళ్ళా ప్రశ్నించినాడు. రాజు 'వీరవరుడు మహా కులీనుడు. అతడు కుటుంబాన్ని త్యాగం చేసి రాజభక్తి చూపడం వ్రతం. బ్రాహ్మణి మహాకులీన, సాధ్వి. పతి త్యాగము చేయమన్నాడు. కనుక పత్ని అతన్ని అనుసరించింది. వారికడుపున పుట్టినవాడు త్యాగ మూర్తి కాక మరొకడు ఎలా అవుతాడు? భృత్యులకోసం మహారాజు త్యాగం చేశాడు. అందువల్ల అతనే గొప్పవాడు' అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. బేతాళుడు వెంటనే కనపడకుండా పోగా అతన్ని పట్టి తీసుకురావలె నని త్రివిక్రమసేనుడు శింశుపావృక్షము దగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౭౯

బే తా ల క థ : ౧

త్రివిక్రమసేనుడు చీకటిలో శ్మశానములో నడచి శింశుపావృక్ష శాఖకు వేలాడుతున్న శవాన్ని చూచి తరుశాఖ నెక్కి కత్తితో ఒక్క వేటు వేయగా తాడు తెగి శవము నేలకూలింది. బేతాళుడు అధిష్టించిన ఆశవాన్ని మహారాజు బుజానపెట్టుకొని నడుస్తున్నాడు. అతని అధ్వ ఘేదము పోగొట్టవలె నని బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు.

ఉజ్జయినీమహారాజు పుణ్యసేనునివద్ద అమాత్యుడు హరిస్వామి అనే గుణవంతుడు ఉన్నాడు. అతనికి దేవస్వామి అనే కుమారుడు కలిగి నాడు; సోమప్రభ అనే చక్కనిచుక్క జనించింది. ఈడు వచ్చినకొద్దీ సోమప్రభ యౌవనప్రభలతో మిసమిసలాడుతూ ఉన్నది. ఆకస్య శూరునిగాని జ్ఞానినిగాని శాస్త్రుపండితునిగాని వివాహమాడతా నని జనసేజనకులకు చెప్పింది. మహారాజు కుమారి కోరికప్రకారం సంబంధం కోసం వెతికిస్తున్నాడు. అప్పుడు శత్రురాజు పుణ్యసేనునిపైన దండ యాత్ర చేయగా పుణ్యసేనుడు సంధికి రాయబారిని పంపినాడు.

వెళ్ళినపని కావడంవల్ల రాజు సంతోషంతో ఉండగా సోమప్రభా
లావణ్యము వన్న విప్రకుమారుడు వచ్చి రాజపుత్రిని తనకు ఇచ్చుని
కోరినాడు. హరిస్వామి అతనిని “నీవు జ్ఞానివా? పండితుడవా? వీరు
డవా?” అని ప్రశ్నించినాడు. నేను ‘శాస్త్రపండితుడను’ అని అతడు
సమాధాన మిచ్చినాడు. “ఏదీ నీవిజ్ఞానమును ప్రదర్శించు” అనికోరగా
ఆవిప్రకుమారుడు శాస్త్రజ్ఞానంవల్ల చక్కని విమానమును నిర్మించి,
అందులో హరిస్వామిని ఎక్కించుకొని స్వర్గాదిలోకములు తిరిగినాడు.
విమానయానము ముగిసినతరువాత ఇద్దరూ దిగి వచ్చినారు. హరి
స్వామి పొంగిపోయి సోమప్రభను అతనికే ఇస్తానని మాట ఇచ్చి ఏడవ
దినమున వివాహము జరుగుతుం దని చెప్పినాడు. అప్పుడే ఉజ్జయినిలో
మరొకబ్రాహ్మణుడు వచ్చి “నేను శస్త్రాస్త్రవిద్యాప్రవీణుణ్ణి” అని
చెప్పగా దేవస్వామి అతని శస్త్రసాండిత్యము ప్రదర్శించవలసిం దని
కోరినాడు. ఆవిప్రకుమారుడు నిజవిద్యాప్రభావము చూపగా దేవస్వామి సంతో
షించి ఏడవరోజున వివాహానికి రమ్మని అతనితో చెప్పినాడు. సోమ
ప్రభ కోసము ఆమెతల్లిదగ్గరికి ఒకవిప్రకుమారుడు వెళ్ళి ‘నేను మీఅమ్మాయిని
పెళ్ళిచేసుకోవడానికి వచ్చాను’ అని పలికినాడు. ‘మీఅమ్మాయిని
పెళ్ళాడేందుకు నీవు జ్ఞానివా! వీరుడవా? పండితుడవా?’ అని తల్లి
ప్రశ్నించగా “నేను జ్ఞానిని” అని సమాధానము చెప్పినాడు. అప్పుడు
సోమప్రభ తల్లి ‘నీవు జ్ఞాని వైనపక్షములో భూతభవిష్యత్తులు చెప్పు’
అని కోరగా అతడు భూతభవిష్యత్తులు చెప్పినాడు. ఆమె సంతో
షించి నాటికి ఏడవరోజున అతనిని వివాహానికి రమ్మన్నది. మరునాడు
హరిస్వామి భార్యపుత్రులకు తాను చేసిన వాద్దానము తెలియ
చేసినాడు. ఒకరికి తెలియకుండా ఒకరు ముగ్గురు విప్రకుమారులకూ కన్యను
ఇస్తామని మాట ఇచ్చినారు. ముగ్గురువరులూ ఒకనాడే వచ్చినారు.
హరిస్వామికి మతిలేక విచారిస్తున్నాడు. వరులు ఇంట్లో ఉండగానే ఒక

అద్భుతం జరిగింది. ఆకస్య ఎక్కడికి వెళ్ళిందో ఏమో తెలియలేదు. అతడు బెంగపెట్టుకొని జ్ఞానిని “జ్ఞానీ! నాకుమార్తె ఎక్కడ ఉన్నదో చెప్పు” అని అడిగినాడు. జ్ఞాని “నీ కుమార్తెను ధూమశిఖు డనే రాక్షసుడు ఎత్తుకొనిపోయి వింధ్యారణ్యంలో తన ఇల్లో దాచినాడు” అని సమాధానము చెప్పినాడు. “అయ్యో, నాకు ఎలా లభిస్తుంది? అమ్మాయికి పెళ్ళి ఎలా చేయను?” అని గడ్గొలుపడసాగినా డతడు. అప్పుడు విజ్ఞాని “భయ మెందుకు? మీకుమార్తె ఉన్న చోటికి మనము వెళ్ళిపోదాము” అన్నాడు. విజ్ఞాని శాస్త్రీయవై దుష్యమువల్ల విమానము నిర్మించి వారిని అందులో ఎక్కించుకొని వింధ్యటవిలో ధూమశిఖుని ఇంటివద్ద నిలిపినాడు. ధూమశిఖుడు కొసాటోపంతో వారితో పోరు సలిపినాడు. శూరుడు అర్థచంద్ర బాణప్రయోగంవల్ల రాక్షసుని తల తెంపివేసినాడు. వారు సోమసభను విమానములో కూర్చో పెట్టుకొని హరిస్వామి ఇంటికి చేరినారు. సోమదత్తను వివాహమాడవలె నని ముగ్గురూ లగ్న సమయాన పోట్లాడుకొన్నారు. జ్ఞాని “నేను చెప్పకపోతే మీకు సోమదత్త ఎలా దొరుకుతుంది? అందువల్ల ఈకస్య నాభార్య” అని పలికినాడు. విజ్ఞాని “నేను విమానమే చేయకపోతే సోమదత్తను తీసుకురావడం అసాధ్యం కదా. అందుచేత ఈకస్యను నాకే ఇయ్యవలె” అన్నాడు. అప్పుడు వీరుడు “నేను రాక్షసునితోపోరి, అతన్ని చంపకపోతే ఈకస్య లభించేది కాదు. మీప్రయత్నాలు అన్నీ వ్యర్థమయ్యేవి. అందువల్ల ఈకస్యను నాకు ఇవ్వవలసి ఉంటుంది” అంటూ ముగ్గురూ హోరాహోరీగా తగాదా పెట్టుకొన్నారు. హరిస్వామి కర్తవ్యముతోచక ఊరుకొన్నాడు.

చేతాభుడు త్రివిక్రమసేనునితో అన్నాడు “రాజన్! ఆకస్యను ఎవరికిస్తే ధర్మమో చెప్పు. చెప్పకపోతే నీతల ఎగిరి పోతుంది” త్రివిక్రమ మహీపతి “ఆకస్యను శూరునకే ఇవ్వక తప్పదు. అతడు ప్రాణాలను

సక్కచెయ్యక రాక్షసునితో పోరాడి గెల్చినాడు. అదడు కన్యను ఆర్జించిన వీరుడు, జ్ఞాని, విజ్ఞానులు శూరునకు సాధనములుగా పని చేశారు. జగత్తులో గణితవేత్త, వద్రంగి అన్యుల ఉపకరణాలేకా” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. బేతాళుడు రాజు బుజము నొందిననుంచి అంత ధానమై శింశుపావృక్షాన వేలాడుతున్న శవములో చేరినాడు. శవాన్ని వెతకడానికి రాజు నుల్లీ శింశుపావృక్షపుదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౦

బే తా ల శ వ థ : ౧.

మరునాడు రాత్రి శ్వశానములో త్రివిక్రమసేనుడు శింశుపావృక్షము నుండి బేతాళాధిష్ఠిత మైన శవమును బుజాన పెట్టుకొని పన్యాసి దగ్గరకు బయలుదేరగా మార్గాయానము పోగొడుతూ బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు.

యశఃశేతువు అనే రాజు శోభావతీనగరిని రాజధానిగా చేసుకొని పాలన చేస్తున్నాడు. ఆనగరంలో గౌరీనిలయానికి దక్షిణంగా గౌరీ తీర్థ మనే పుష్కరిణి ఉన్నది. ఏటేటా ఆషాఢ శుక్ల చతుర్దశినాడు దేవీ యాత్రోత్సవము జరుగుతుంది. అప్పుడు అనేకమంది యాత్రికలు వచ్చి పుష్కరిణి జలములో స్నానం చేస్తారు. ఓకసారి బ్రహ్మస్థల గ్రామమునుండి ధవళుడు అనే చాకలివాడు స్నానానికి రాగా, మదన సుందరి అనే అందాల చాకతస్నానం చేసి వెళ్ళిపోతూ ఉంది. ఆపడుచు దాని అందానికి మురిసిన చాకలి వలపుతో ఇంటికి వెళ్ళినాడు. తండ్రి కొడుకు విరహావస్థ కనిపెట్టి ‘ఎందుకలా బాధ పడతావు? నీ కోరిక ఈడేరుతుంది. నేను అడిగితే శుద్ధపటుడు తనకుమారిని నీకు ఇవ్వకపోడు. మనమేమీ కులంతక్కువవాళ్ళము కాము’ అని పలికినాడు. తండ్రి హెచ్చరికవల్ల కుమారుడు తిండి తినడానికి సిద్ధపడినాడు. మరుసటి

రోజున తండ్రి కుమారుని పంటబెట్టుకొని శుద్ధపటునివద్దకు వెళ్లి మదన సుందరి ధవళునికి ఇమ్మని కోరినాడు. శుద్ధపటుడు అందుకు అంగీకరించి కుమారి నిచ్చి ధవళునకు వివాహము చేసినాడు. వివాహానంతరము వరుడు వధువును తోడ్కొని తన గ్రామానికి వెళ్ళినాడు. భార్య భర్తలు సుఖంగా ఉండగా ఒకసారి ధవళుని బావమరిది వచ్చినాడు. అతడు తల్లిదండ్రుల కోరికమీద బ్రహ్మస్థలగ్రామము వచ్చి అక్కనూ బావనూ తీసుకొని వెళ్ళా లని వచ్చినాడు. అందరూ ఆనాడు ప్రద్రసో పేతంగా భోజనాలుచేసి శుద్ధపటుని గ్రామానికి ప్రయాణ మైనారు. కోభావతీపురము వెళ్ళే లోపలో దేవ్యాలయము చూచి ధవళుడు అమ్మవారికి పాదాభివందనము చేసి వస్తా నని ఆలయములోకి వెళ్ళినాడు. 'రిక్తహస్తాలతో నేను గుళ్ళోకి ఎలారాను' అని బావమరిది బైటనే ఉన్నాడు. ఆలయములోని మహిషాసురమర్దినీ స్వరూపమును చూచి ధవళుడు భక్త్యావేశముతో ఉర్రూతలూగుతూ "ఈదేవిని ప్రాణ బలులతో లోకులు కొలుస్తున్నారు" అని తలచి స్వయంగా దేవికి బలి కావాలని ఉవ్విళ్ళూరినాడు. వెంటనే గర్భగృహములో చూడగా ఎవరో బలికై ఉపయోగించిన కత్తి ఉన్నది. ఆకరవాలముతో ధవళుడు తన తలను నరుకుకొని దేవికి అర్పించినాడు. ధవళుడు ఎంత నేపటికీ దేవ్యాలయమునుండి రాకపోవడం వల్ల అతని బావమరిది గుళ్ళోకి వెళ్ళి భీభత్సదృశ్యమును చూచినాడు. అతనికి ధవళునికి వుట్టిన బుద్ధే వుట్టింది. వెంటనే కత్తితో తల నరుకుకొని దేవి పాదాల మోల వాలినాడు. మదనసుందరి - చాలాసేపు మార్గములో భర్తకై అన్నకై ఎదురుచూచి కన్నులు కాయలు కాయగా దేవ్యాలయము లోకి వెళ్ళింది. తలలు తెంచుకొని పడియున్న భర్తనూ అన్ననూ చూచి విలపిస్తూ మూర్ఛపోయింది. తెలివి వచ్చిన తదుపరి మదన సుందరి తేచి తానుమాత్రము బ్రతికిన ప్రయోజన మే మని తలచి

అమ్మవారితో “దేవీ! సౌభాగ్యము నాకు ప్రసాదించు తల్లీ! అందాల భర్తనూ నాలన్నగారిసీ బలిగా స్వీకరించావా జగజ్జననీ! నాగతి ఏమిటి మాతా! నాశరీరాన్ని వదిలేస్తాను. వచ్చేజన్మలోకూడా నాపతి నాకు లభించే విధం చూడవా?” అని మొరపెట్టుకొన్నది. మదనసుందరి అశోకతరులతతో ఉరిపోసుకొనే వేళ గగనవాణి ఇలా పలికింది. “కుమారీ! బాలిక నైనా నీగుణోన్నతికి మెచ్చినాను. ఉరి వేసుకోకు. నీభర్త మొండెమునకు నీలన్న మొండెమునకు శిరములు తగిలించు నావరంవల్ల ఇద్దరూ జీవిస్తారు” మదనసుందరి మహానందముతో విధి విలాసము వల్ల హడావిడిలో భర్త మొండెమునకు అన్నగారి తలను, అన్నగారి మొండెమునకు భర్తశిరస్సునూ తగిలించగా ఇద్దరూ సజీవులై తేచినారు. ఒకరు మరొకరికి తమతమ వృత్తాంతములు చెప్పకొని సంతోషపడినారు. ముగ్గురూ శోభావతీనగరానికి ప్రయాణ మైనారు.

రాజేంద్రా! మదనసుందరి భర్త ఎవరు? అని బేతాళుడు త్రివిక్రమ సేనుని ప్రశ్నించినాడు. త్రివిక్రముడు “ఏ మొండెమునకు పతిశిరస్సు ఉన్నదో అతడే మదనసుందరికి భర్త. శరీరముకన్న శిరసు ప్రధాన మైనది. శిరసును ఉత్తమాంగము అని వ్యవహరిస్తారు. అందుచేత భర్తశిరసున్న శరీరమును మదనసుందరి భర్తగా స్వీకరించాలి” అని ధర్మనిర్ణయము చెప్పగా బేతాళుడు సంతోషించి యథాప్రకారంగా అంతర్ధాన మైనాడు. త్రివిక్రముడు బేతాళాధిష్ఠితమయిన శవమును తీసుకురావలె నని శింశుపావృక్షముదగ్గరకు వెళ్ళినాడు.

తి ర ం గ ము : ౮౦

బే తా ళ క థ : 2

యథాప్రకారంగా త్రివిక్రమసేనుడు శవాన్ని బుజాన పెట్టుకొని నడుస్తూ ఉండగా, శవములో ఉన్న బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు :

తూర్పుసముద్రతీరాన ఉన్న తామ్రలిప్తినగరమును చండసింహుడు నే రాజేంద్రుడు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. అతడు పరస్త్రి విషయంలో పరాజులునుకాని యుద్ధరంగాలలో కాదు. శత్రులక్షిణీకాని పరద్రవ్యమును హరించడు. ఒకసారి సత్త్వశీలుడు అనే రాజపుత్రుడు సగరి ద్వారముదగ్గర పేదరికముతో బాధపడుతూ, రాజుకు తనసంగతి చెప్పుకొని తన పేలికలు తక్కిన రాజపుత్రులతోపాటు చింపుకొన్నాడు. మహారాజు పేదవాని మొగ విన్నప్పటికీ నిశ్చలంగానే ఉన్నాడు. “రాజ వంశములో పుట్టిన నా కి దారిద్ర్య మేమిటని” అన్నానికి గుడ్డకూ వాచిపోయి సత్త్వశీలుడు రాజనేవమాత్రము విడిచిపెట్టలేదు. అతడు సన్యాసివేషము ధరించి రాజువెంట వేటకు బయలుదేరినాడు. సత్త్వశీలుడు దుడ్డుకర్ర పుచ్చుకొని ముందు గుర్రముమీద వెళ్ళి పోయినాడు. చండసింహుడు కొంతసేపు వన్యమృగాలతోపాటు పరుగెత్తి అలిసిపోలిసి మరొకవనములో అడివిపందితో ప్రవేశించినాడు. అక్కడ అతనికి తోవ కనపడలేదు. సత్త్వశీలుడు ఆకలిదప్పలుచూసి అశ్వము మీద వచ్చినాడు. రాజు అతనికి “ఏమోయి మనము వచ్చిన దారి ఎరుగుదువా?” అని అడిగినాడు. చేతులు జోడించి “స్వామీ, ఎరుగుదును” అని సమాధాన మియ్యగా రాజు “ఇప్పు డెన్ని ఘడియలై ఉండవచ్చు” నని ప్రశ్నించినాడు. అతడు “దేవా, సూర్యుడు నింగి నడుమ నున్నాడు” అనేసరికి రాజు “అలా అయితే ఈసమీపములో దాహము తీరేందుకు మంచినీళ్లు దొరుకుతవేమో చూడు” అని, వేడినాడు. సత్త్వశీలుడు సరే అని పొడవుగా ఉన్న తరువు ఎక్కి ఒక దోటిని చూచి దిగి చండసింహుని అక్కడికి తీసుకొనివెళ్ళినాడు. అతడు రాజేంద్రుని గుర్రమును విప్పి జీను తీసి మేత పెట్టి నేద దీర్చినాడు. రాజు స్నానము చేసినతరువాత సత్త్వశీలుడు తన చింపిరి గుడ్డకొంగున ఉన్న ఇమలకఫలములు తీసి కడిగి అతనికి అర్పించి “రాజా, సదేశ్య

పాటు నేను ఈ ఉసిరికపళ్లు తింటూ కడుపులో కాళ్లు పెట్టుకొని ముని వ్రతము అచరిస్తూ ఉన్నాను” అని చెప్పకొన్నాడు. రాజు ఆశ్చర్యపడి “నిజంగా నీవు సత్త్వశీలుడవే!” అని పలికి కష్టాల్లో ఉన్న వాళ్ళను కరుణించలేక పోయాను గదా అని లోలోపల విచారించినాడు. రాజు ఉసిరిపళ్ళు తిని మంచినీళ్లు తాగి కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు. తరువాత సత్త్వశీలుడు సజ్జకరించిన హయమును ఆరోపించినాడు రాజు. రాజు ఎంత బతిమాలుకొన్నప్పటికీ వినక అతడు ముందుదారి చూపుతో నడచి రాజపరివారాన్ని కలుసుకొన్నాడు. అందరూ కలిసి తామ్రలిప్తీనగరము చేరినారు. తన ఉపకారానికి ప్రత్యుపకారము జరగదని సత్త్వశీలుడు భావించినాడు. అతడు సన్యాసివేషము మాని చండసింహరాజేంద్రుని పార్శ్వచరు డైనాడు.

ఒకసారి రాజు సింహభద్వీపరాజేంద్రుని కుమారిని వివాహమాడ దలచి, కన్య నడిగి రమ్మని సత్త్వశీలుని పంపినాడు. సత్త్వశీలుడు ఇష్టదేవతారాధనము చేసుకొని సముద్రమార్గమున నావలో రాజ ప్రేషితులైన విప్రులతో పయన మైనాడు. నావ నడిసముద్రములో ఉండగా వింతగా బంగారుకొన గల గొప్పటెక్కిము ఆకాశాన్ని ఒరుస్తూ ఉండగా, రంగురంగులపటము గాలికి ఆడుతూ ఉండగా సముద్రములోనుంచి లేచింది. హఠాత్తుగా వానకారు మబ్బులు గుమికూడి జల్లు కురిసింది. జంఝూమారుతము పెల్లురేగింది. ఆతుపానుకు నావ నడిసముద్రములో మునుగబోగా విప్రులు భయపడి చండసింహుని తలచి రక్షించ మని వేడుకొన్నారు. ఆగస్థోలు లెక్కచేయక సత్త్వశీలుడు చేత్తో ఖడ్గము వుచ్చుకొని సముద్రజలములో దుమికినాడు. తుపాను గాలికి ఓడపై కెగిసి పగిలిపోయింది. నావలోనివారు జలచరములకు ఆహార మైనారు. సముద్రములో మునిగిన సత్త్వశీలుడు దివ్యనగరిని చూచినాడు. మణిమయస్తంభాలతో రత్నస్థగితమైన గోడలతో రత్నాల

ధ్వజస్తంభముతో కాత్యాయనీమందిరము అతనికి గోచర మైంది. సత్త్వశీలుడు దేవికి పాదాభివందనము చేసి ఆసీనుడు కాగా, దేవీప్రభా మండలమధ్యమునుండి ఒక సుందరి పరివారసమేతంగా బహిర్గమించి దేవికి మొక్కి తిరిగి ప్రభాపుంజములో ప్రవేశించింది. అతడుకూడా ఆమె పెంటనే దేవీ ప్రభామండలములో ప్రవేశించి దివ్యనగరిని చూచినాడు. అక్కడ రతనాలశయ్యపై ఆ కన్యకామణి ఆసీన కాగా ఆమెపక్కనే సత్త్వశీలుడు కూర్చుండి ఆమెరదనమున తనచూపులు నాటి చిత్తరువులో ప్రతిమవలె ఉన్నాడు. అశనిహృదయును పొంగిపోగా శరీరము పులకలెత్తగా తరుణిని కాగలించవలె నని తలచినాడు. ఆనుందరి అతని ఇంగితము కనిపెట్టి డెలికత్తైలకేసి చూచింది. వారు సత్త్వశీలునితో “ఆర్యపుత్ర! మాఅమ్మగారు తమకు ఆతిథ్యము ఇస్తారు. లేచి తమరు స్నానము చేసి భోజనానికి దయచెయ్యండి” అని హెచ్చరించినారు. సత్త్వశీలుడు కన్యకాదిఆశతో లేచి ఉద్యానవాపికలో స్నానార్థము అవతరించగా అకస్మాత్తుగా తామ్రలిప్తీనగరిలో చండసింహరాజేంద్రుని ఉద్యానవాపికామధ్యమున తేలినాడు. అతడు తనస్థితి చూచుకొని కలగా ఎంచి ‘ఈఉద్యాన మెక్కడ? ఆదివ్యనగర మెక్కడ? అమృత ద్వీపమువంటి ఆరమణీస్పృహణీయవదన మెక్కడ? ఆమెతో వియోగ వేదన ఎలా భరించను’ అని తలపోసినాడు. అతడు చండసింహుని ఉద్యానములో వియోగవేదనాశ్రువులు కురిపిస్తూ మతిలేక తిరుగుతూ ఉండగా ఉద్యానపాలకులు రాజేంద్రునితో విన్నవించారు. విరహానల కీలవలె గాలికి రేగిన పూవులపుష్పాడి అతని శరీరమునిండా కమ్ముకొన్నది. మహారాజు సత్త్వశీలుని చూచి ఆదరించి. “మిత్రమా, ఎక్కడికి వెళ్ళినావు? ఎక్కడికి చేరినావు? సంగతి యావత్తూ పూసగుచ్చినట్టు చెప్పవలసిం” దని కోరినాడు. సత్త్వశీలుడు నిజాన్ని కప్పి పుచ్చక నిజవృత్తాంతము ఏలికకు నివేదించినాడు. రాజు “నాపుణ్యము

వల్ల ఇతడు విరహము అనుభవిస్తున్నాడు. ఇతని ఋణము తీర్చుకోవలె. ఇతని విరహము తీరేవద్దతి యోచించవలె” అని తలపోసి “మిత్రమా; విచారపడకు. ఆసుందరి దరి చేరుస్తాను. నీవిరాళి శమిస్తుంది” అని ఆదరించి స్నానాద్యుపచారాలు ఏర్పాటు చేయించినాడు.

మర్నాడు మహారాజు రాజ్యభారమును సచివులకు అప్పగించి సత్వశీలునితో నావపై ప్రయాణము సాగించినాడు. సముద్రమధ్యమున బంగారు టెక్కిముతో స్తంభము యథాపూర్వంగా పైకి వచ్చినది. సత్వశీలుడు దానిని రాజేంద్రునకు చూపి “రాజన్! ఇక్కడే నీటిలో నేను మునుగుతాను. ఆ తర్వాత మీరు సముద్రజలములో ప్రవేశించండి” అని చెప్పి అతడు సముద్రములో దుమికినాడు. కొంతసేపటికి చండసింహుడు కూడా సముద్రోదకములో ప్రవేశించినాడు. ఇద్దరూ దివ్యనగరి చేరి కాత్యాయనీ నూర్తిని దర్శించినారు. వారు విశ్రాంతి తీసుకొనేలోగా దేవీ ప్రభామండలమధ్యనుండి దివ్యాంగన చెలికత్తెలతో నిర్గమించి దేవికి పూజాపునస్కారములు చేసింది. ఆ లావణ్యమయి చండసింహుని ఉజ్జ్వలాకృతిని కన్నులారా చూచి అతడు మహానుభావుడని తలచింది. ఆ కన్య దేవికి పాదాభివందనము చేసి తనకు మంచి మగని ఇమ్మని ప్రార్థించి గర్భాలయమునుండి బైటికి వచ్చి చెలికత్తెలను పిలిచింది: మహారాజు సత్వశీలునితో ఉద్యానములో విహారార్థము వెళ్ళినాడు. ఆయన కనపడకపోవడంవల్ల ఆ రమణి ‘చేలీ! ఆమహాపురుషుడు ఎక్కడ ఉన్నాడో చూడవే! అతన్ని పిలిచి ఆతిథ్యము ఇవ్వాలి’ అని చెప్పి పంపింది. చేటికరాజేంద్రుని దర్శించి సవినయంగా చెప్పవలసింది చెప్పింది. రాజు నిర్లక్ష్యంగా “మాకు ఇదే ఆతిథ్యము. ఇంతకన్న ఉపచారాలతో నిమిత్తములేదు” అని పలికినాడు. చేటి వెళ్ళి రమణితో మనవిచేయగా ఆమె స్వయంగా రాజును తీసుకొని వెళ్ళవలెనని ఉద్యానములోనికి వెళ్ళింది. ఆవసీష్ఠి శకుంతముల కూజులాలతో, పవమాన సంచలచ్ఛాళి

కలతో, పుష్పపరాగముతో కన్యాప్రయత్నమును అభినవనిస్తున్నట్లు న్నది. సవినయంగా ఆకన్య చండసింహుని సమీపించి తన అతిభ్యాన్ని స్వీకరించ వలసిం దని వేడుకొన్నది. రాజేంద్రుడు సత్వశీలుని చూపుతూ “ఇతని సాహాయ్యమువల్ల నేను దేవీదర్శనము చేసుకోగలిగినాను. నిన్ను చూచినాను. ఇంతకన్న వేరే అతిథిపూజ అవసరము లేదే!” అని బింకముతో పలికినాడు. అనురకన్య ‘మహాసభావా, అలా అయితే త్రిలోకాల్లో లేని అద్భుతమైన నా నగరిని మరొకచానిని చూపుతాను. దయచేయండి” అంటూ ఆహ్వానించింది. రాజు “నేను ఎరుగుదును. స్నానముచేసే దిగుడుబావి గల నగరమేనా!” అని పలికినాడు. “దేవా! అలా అనకండి. నేను మోసగించను. పూజ్యుల విషయములో మోసమా! మీ సాత్త్వికశక్తి వల్ల నేను చరణదాసి నైనాను. నాకోర్కె తోసివేయక రండి” అని వేడింది. మహారాజు మాట తీసివేయక అంగీకరించి సత్వశీలునితో దేవీప్రభామండల సన్నిధికి వెళ్ళినాడు. ఆ కన్య ప్రభాపుంజములో ద్వారము తెరిచింది. ఇద్దరూ ఆమెను అనుసరించి లోనికివెళ్ళగా దివ్యనగరి వారికి గోచరించింది. ఆ నగరములో నిత్యమూ అన్నిఋతువుల పువ్వులూ ఫలాటూ ఉంటవి. ఆ నగరి మేరువు నెత్తమువలె ప్రకాశిస్తున్నది. ఆ నుండరి రాజేంద్రుని తన పర్యంకతలాన ఆసీనుని చేసి అర్ఘ్యపాద్యాదులు అర్పించి ఇలా అన్నది: “నేను కాలనేమి అనే అనురేంద్రుని కుమార్తెను. చక్రాయుధుడు నాతండ్రిని కడతేర్చి స్వర్లోకములో చేర్చినాడు. విశ్వకర్మ నాతండ్రితోసం ఈ రెండు దివ్యనగరాలను సృజించినాడు. మనోరథాలు ఈ నీమలలో ఈడేరుతవి. ఇక్కడ జరామృత్యువులు లేవు నాకు నీవు తండ్రివి. నేను నీ వశములో ఉన్నాను.”

రాజు “కన్యామణీ! నేను నిన్నీ సత్వశీలుడైన రాజపుత్రునకు ఇస్తున్నాను.” అని పలికినాడు. ఆకన్య సత్వశీలుని భర్తగా స్వీకరించింది.

మహారాజు వారిద్దరికీ వివాహముచేసినాడు. అప్పుడు ఆయన “మిత్రమా నీ ఆమలకఫలములు రెండిటిలో ఒకదాని ఋణము మాత్రమే తీర్చుకొన్నాను. రెండోదానిఋణముకూడా తీర్చుకొంటాను.” అన్నాడు. మహారాజు నిజనగరానికి దారి చూపవలసిందని అసురభూతును కోరగా, ఆమె రాజుకు అపరాజితమనే ఖడ్గమూ, జరామృత్యుహరమైన ఫలమునూ అర్పించింది. వాటిని పుచ్చుకొని రాజు ఉద్యాన వానీజలములో మునిగినాడు. వెంటనే చండసింహుడు నిజోద్యాన వానీజలములో నేని కోరికలు ఈడేరగా నుఖంగా ఉన్నాడు.

బేతాళుడు ‘త్రివిక్రమా! రాజసత్త్వశీలురలో ఎవరు సత్త్వాధికుడు?’ అని ప్రశ్నించినాడు. త్రివిక్రమనేనుడు “ఇద్దరిలో సత్త్వశీలుడే సత్త్వాధికుడు. నిస్పృహతో అతడేకదా సముద్రోదకములో దుమికినవాడు. ఆశతో దిగినవాడు చండసింహుడేకద. రాజు దైత్యకన్య కోరికలకు దొరకదని కోరలేదు” అని సమాధానమిచ్చినాడు. బేతాళుడు యథా ప్రకారంగా అంతర్ధానమై శింశుపాతరులంబిత శవదేహములో ప్రవేశించినాడు. రాజు శవమును మోసి తేవాలని శింశుపావృక్షముదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౨

బే తా ల క థ : ౧

యథాప్రకారంగా త్రివిక్రమనేనుడు శవమును బుజాన మోసి తెన్నున్నప్పుడు వినోదార్థముగా బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు. పూర్వము ఉజ్జయినీ నగరాన్ని వీరదేవుడు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతని భార్య పద్మరతి. ఆ దంపతులకు సంతానము లేకపోవడంవల్ల ఇద్దరూ మందాకినీ తీరానికి వెళ్లి చిరకాలము తపస్సుచేసి మహేశ్వరుని మెప్పించినారు. ఈశ్వరార్చనాసంతరము ఆదంపతులకు గగనవాణి విసబడింది. ఆ వాణి చెప్పినప్రకారము పద్మావతికి శూరదేవుడు అనే పుత్రుడు, అసంతరము

అనంగవతి అనే కుమారి జన్మించినారు. ఆ అందాలరాశికి వివాహము చేయవలెనని తండ్రి సంకల్పించి ఎన్నో సంబంధాలు చూస్తున్నాడు. ఆయన రాజపుత్రులు చిత్తరువులు తెప్పించి కుమార్తెను చూడమని చెప్పినాడు. ఆ కన్యకు ఏరాజకుమారుడూ నచ్చలేదు. తండ్రి స్వయం వరము ఏర్పాటుచేస్తా నన్నాడు. కుమార్తె స్వయంవరానికి అంగీకరించక 'తండ్రి! అందమైనవాడు చదువుకున్నవాడు, పడుచువాడు నాకు వరుడుగా కావాలి. అంతకన్న అధికం కోరను' అన్నది. మహారాజు దేశ దేశాలవారికి కబుర్లు పంపినాడు. దక్షిణదేశమునుండి నలుగురు వీరులు విజ్ఞానులు నుందరులు వచ్చినారు. వారిలో ఒకడు శూరుడు. అతని పేరు పంచపట్టికుడు. అతడు దినదినమూ అయిదు పంచలచావులు నేస్తాననీ, ఒకటి భగవంతునికీ, ఒకచావు విప్రునికీ, మరోచావు తనకూ, ఇంకొకటి భార్యకూ మిగిలినచావు విక్రయించి జీవిస్తాననీ చెప్పగా అనంగరతి అతన్ని వరించింది. రెండోవాడు వైశ్యుడు. అతడు జంతువుల భావలన్నీ తెలిసిన వండితుడు. అతడు అనంగరతిని కోరినాడు. మూడోవాడు ఖడ్గధరుడు అనే క్షత్రియవీరుడు. అతడు కన్యను అడిగినాడు. నాలుగోవాడు జీవదత్తుడనే విప్రుడు. అతనికి అన్ని ఇంద్రజాలవిద్యలూ తెలుసును. ఆవిప్రుడు అనంగరతిని కోరినాడు. కన్యను ఎవరికి ఇవ్వవలెనో తోచక రాజు ఆందోళనపడినాడు. బేతాళుడు 'రాజన్! అనంగరతికి తగినవరుడు ఎవడు?' అని ప్రశ్నించినాడు. త్రివిక్రమసేనుడు "ఆమెకు తగినవాడు క్షత్రియుడే. శూద్రునికీ సాలెవానికీ రాజకన్యను ఎలా ఇస్తారు?" అని సమాధానముచెప్పగా బేతాళుడు అంతర్ధానమైనాడు. శవమును తీసుకు రావలెనని త్రివిక్రమసేనుడు శింశుపావృక్షము దరికి వెళ్లినాడు.

త ర ం గ ము : ౮౩

బే తా ల క థ : ౯

త్రివిక్రమసేనుడు శవమును మోసుకొని పోతున్న సమయములో బేతాళుడు అతనిశ్రమ పోగొడుతూ కథ మొదలుపెట్టినాడు,

అంగదేశములో వృక్షపుష్పాగ్రహారములో విష్ణుస్వామి అనే ధనిక సోమయాజికి అనుకూలమైన భార్యగల్గి ముగ్గురుకుమారులు కలిగినారు. ఒకసారి సోమయాజి యజ్ఞము తలపెట్టి తదర్థమై తాబేలు తెమ్మని పుత్రులను పంపినాడు. ముగ్గురూ మున్నీటిదరికి వెళ్లి ఒకతాబేలును సంపాదించినారు. పెద్దవాడు చిన్నవాళ్ళతో “నాన్నగారు చేస్తున్న యాగానికి మీ ఇద్దరిలో ఎవరో ఒకరు తాబేలు మోసి తీసుకొని వెళ్ళవలె” నని పలికినాడు. తాబేలు దుర్వాసనకొడుతూ ఉండడంవల్ల పెద్దవాడు తీసుకొని వెళ్ళలేకపోయినాడు. తమ్ముళ్ళు ఇద్దరూ నీకు ఎలా రోతగా ఉందో, మాకూ అలాగేవుంది.” అని పలికినారు. అన్న “మీరు తాబేలును తీసుకు వెళ్ళకపోతే నాన్నగారి యాగము భంగమవుతుంది. పాప ఫలము మీరు అనుభవించాలి. సరకానుభవము తప్పదు” అంటూ మందలించినాడు. సోదరులు నవ్వుతూ “నీవు చెప్పిన ధర్మము మాకే కాదు నీకూ వర్తిస్తుంది” అని పలికినారు. “అలా అంటారేమిటి! నా నేర్పు మీరు ఎరగరా? రోతవస్తువును బొత్తిగా ముట్టలేను” అని అన్న తిరిగి చెప్పినాడు. అప్పుడు మధ్యముడు “నేను నీకన్న రెండాకులు ఎక్కువ. నీవు తిండినేర్పరివి, నేను స్త్రీ నేర్పరిని” అని సమాధానము ఇవ్వగా, కడసారపువాడు కనుబొమ్మలు ముడిచి “మూర్ఖులారా! నేను పడకనేర్పరిని. మీ అందరికన్న మిన్నను” అంటూ తగాదా పెట్టినాడు. ముగ్గురూ బాహాబాహి కలహించుకొని తాబేలును అక్కడ పారవేసి, ఆ సమీపములో విటంకపురాన్ని ఏలుతున్న ప్రసేనజిత్తుదగ్గరికి వెళ్ళి పచ్చినపని చెప్పకొన్నారు.

రాజు ముగ్గురిని పరీక్షించ వలదినాడు. అతడు భోజనవేళ హరిని అగ్రభోక్తలుగా కూర్చోబెట్టి స్విష్టకృత్తుగా కంఠదఘ్నుంగా భోజనము పెట్టినాడు. అందరూ తిండి తింటూఉంటే భోజనచంగుడు అసహ్య పడుతూ రెండుమెతుకులుకూడా ముట్టలేదు. రాజు ‘విప్రోత్తమా!

సువాసనగా కమ్మగా ఉన్న భోజనము చెయ్యవేమి!” అని ప్రశ్నించి నాడు. అప్పు డా విప్రుడు ముక్కు బిగపట్టుకొని కూర్చున్నాడు. రాజుకు నాకర్లవల్ల బియ్యము మంచిది కావనీ వల్లకాటిదరి చేనిలో పండిన వనీ తెలిసింది. రాజు తెల్లపోయి “నిజంగా నీవు చంగుడవే” అని స్తుతి చేసినాడు. అప్పుడు రాజు విప్రునకు నుష్టుగా వేరే దివ్య మైన భోజనము పెట్టినాడు. భోజనానంతరము రాజేంద్రుడు విప్రులను శయనాగారములకు పంపి తన ఉపపత్ని సుందరిని రెండోవాని దగ్గరికి పంపినాడు. రాజసేవకులు వెంట రాగా ఆరమణి ముఖము వెన్నెల కాయగా, మదనుని నారాచమువలె మెరుస్తూ నారీచంగుడు వేచిఉన్న పడకగదిలో ప్రవేశించింది. వెంటనే నారీచంగుడు మూర్ఛపోయినాడు. అతడు లేచి ముక్కుమూసుకొని వారకాంతను తీసుకొని పొమ్మని రాజ సేవకులకు చెప్పినాడు. అతని చేష్టలను చూచిన గణిక తెల్లపోయింది. సేవకులు వారకాంతను తీసుకొని వెళ్ళి రాజుకు మనవి చేసుకొన్నారు. రాజు నారీచంగుని రప్పించి “విప్రోత్తమా! ఈగణికామణి శరీరము చందనాగురు ఘనసార చర్చితమై పరీమళాన్ని గుబాళిస్తూ ఉంటే మేక వాసన ఎక్కడిది?” అని అడిగినాడు. నారీచంగుడు “లేదుప్రభూ! ఈ వేశ్య బాల్యములో తల్లీ దాదీ లేక మేకపాలతోపెరిగింది” అని తెలియ చెప్పినాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడి అతనిని మెచ్చుకొన్నారు. ఆద్విగుణీకృతోత్సాహముతో వారు తూలికాచంగునికి శయ్యపైన ఏడుపరువులు ఒకదానిమీద ఒకటి పరిపించి, పైన తెల్లని దుప్పటి కప్పి పడక సిద్ధముచేసినారు. సడిరాత్రి తూలికాచంగుడు శయ్యమీద పరుండ లేక, శరీరము నొప్పిగా ఉందని కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకొన్నాడు. సమీపములో ఉన్న రాజసేవకులు అది గమనించి అతని తల్పముమీద వక్రంగా ఎర్రగా తలవెంట్రుక వాసిగా ఉన్న ఒక ముద్రను చూచి రాజు దగ్గరకు వెళ్ళి మనవి చేసినారు. రాజు ఆనతిప్రకారం సేవకులు

శయ్యమీదఉన్న పరువులన్నీ వెతికి తల వెంట్రుకను కనిపెట్టి రాజుకు తూలికాచంగుని దేహపార్శ్వమున ఉన్న ముద్రకు ఆకేళలేశము సరి పోవడము చూపగా “ఏడుపరువులకిందఉన్న వెంట్రుక ఇతని శరీరాన్ని ఒత్తుకొన్నది. ఎంత సుకుమారుడో గద!” అని రాజపరమితాశ్చర్య మగుచుండెనాడు. మరునాడు మహారాజు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులచాక చక్రము గ్రహించి ముగ్గురికీ మూడులక్షల బంగారు నాణెములు కానుకగా ఇచ్చినాడు. బ్రాహ్మణులు తండ్రి తీసుకురమ్మని చెప్పిన తాబేటిసంగతి మరిచి తాతపాదులయ్యాగాన్ని ధ్వంసము చేసిన పాత కాన్ని ఒడిగట్టు కొన్నారు. వారు సుఖంగా అక్కడే ఉంటున్నారు. బేతాళుడు “రాజన్! ముగ్గురిలో ఎవడు గొప్పవాడని నీమతం?” అని త్రివిక్రమసేనుని ప్రశ్నించినాడు. బుద్ధిశాలి అయిన రాజేంద్రుడు బేతాళా! ముగ్గురిలో తూలికాచంగుడు నిష్కపటి. అతడు కేశస్పర్శ వల్ల శరీరము ఒత్తుకొంటున్న దని ఎంత సుకుమారంగా గ్రహించాడు? కడమ విప్రులు ఉపాయాంతరాలవల్ల చాకచక్రంగా ప్రవర్తించినా రని చెప్పవచ్చును” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. బేతాళుడు యథా ప్రకారంగా అంతర్ధానమై పోగా అతన్ని పట్టి తీసుకురావలె నని త్రివిక్రమసేనుడు శింశుపాతరువు దరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౪౪

బే తా ల క థ : ౧౦

త్రివిక్రమసేనుడు బేతాళుని బుజాన ఎక్కించుకొన తాపసునివద్దకు ప్రయాణముకాగా, శ్రమాపనోదార్థము బేతాళుడు కొత్తకథ ఆరంభించినాడు.

పూర్వము వీరబాహువు అనే రాజు పరిపాలిస్తున్న అనంగపురంలో అర్ధదత్తుడనే మహాధనికుడు ఉండేవాడు. అతనికి ధనదత్తుడనే సుతుడూ

మదన సేన అనే కూతురూ ఉన్నారు. ఆశస్య ఉద్యానవనిలో విహారము చేస్తున్నప్పుడు ఆమె అన్నగారి మిత్రుడు ధర్మదత్తు డనే వైశ్యుడు చూచినాడు. ఆమెనే సౌందర్యమును చూచే చూడడంతో ధర్మదత్తుడు మదనుని బాణానికి గురిఅయినాడు. అతనికి ప్రథమవీక్షణములో వలపు తల కెక్కింది. అతడు చాలాసేపు ఆకన్న సౌభగ్య రెప్పలు అప్పళించక తనివితీర చూచినాడు. సాయంకాల మైనది. చీకటి పడినది. క్రమేణ చంద్రోదయ మవుతున్నప్పుడు ధర్మదత్తుడు ఇంటికివెళ్ళి మదన సేన నామాన్ని జపిస్తూ శయ్యమీద కూర్చుండి చంద్రకిరణ స్పర్శకు సహించలేకపోయినాడు. బంధువులు ఎంతమంది పలకరించినా మదన విశాచావేశపరవశుడైన ఆధనదత్తుడు పల్లెత్తుమాట ఆడలేదు. రాత్రి ఎలాగో అతనికి నిద్రపట్టింది. స్వప్నంలో అతడు వనవిహారంలో ఏకాంతంగా ఉన్న ప్రియకామినిని కౌగలించవలెనని కాంక్షతో వనమునకు వెళ్ళి కామిని చరణాలమీద వాలినాడు. అతన్ని చూచి ఆకన్న “నేను నీకు పరదారను. నాతోండి నన్ను సముద్రదత్తునికి వాగ్దానం చేసినాడు. తాంబూలాలు వుచ్చుకోడం అయింది. త్వరలో నాకు మూడుముఠ్ఠా పడతవి. వెళ్ళిపో, ఎవరైనా చూస్తే అప్రతిష్ట” అని పలికింది. అతడు విరాళికిసోలి ఏమయితే అది అవుతుంది. నీవులేని జీవితం నిష్ఫలం. నేను చనిపోతాను” అని దీనంగా సమాధానము చెప్పినాడు. తన్ను బలాత్కరిస్తాడేమోనని మదనసేన అన్నది. “అలాఅయితే నావివాహం కానీ, తరువాత మనం కలుసుకోవచ్చు. మొదట నాతోండికి కన్యాదాన ఫలం దక్కనియ్యి. నీ ప్రేమవల్ల నన్ను లోకువ చేసుకొన్నావు” అన్నది. ధర్మదత్తుడు కొంటేతనంగా “వాసనచూచి వదలివేసిన కుసుమాన్ని మళ్ళీ అఘ్రాణించడమేమిటి?” అని ప్రశ్నించినాడు. అప్పుడు మదనసేన “అలాఅయితే నేను పెళ్ళయినా భర్తృస్పర్శ లేకుండా గడిపి, తరువాత నిన్ను కలుస్తాను. మనశ్చిద్దరం కలుసుకొన్నాకనే నేను భర్తృతో కాపరం చేస్తాను” అని

అతన్ని సముదాయించింది. చేతిలో ఆమెను చేయి వేయచున్నాడు. అలాగే ఆమె బట్టుపెట్టింది. వివాహనాలంలో సుముహూర్తము గడిచింది. పగలల్లా మంత్రతంత్రాలూ భోజనాలూ ఉత్సవాలూ ఊరేగింపులతో సరిపోయింది. రాత్రి శయ్యాగారంలో భర్తతో శయ్యమీద ఉన్నప్పు టికి భర్త స్వర్ణ తప్పించుకొని ఆనందోధ కన్నీళ్ళు పెట్టుకొన్నది. భర్త “ఎందుకలా విచారంగా ఉన్నావు!” అని వేడినాడు. కొంతసేపటికి అను నయమువల్ల లాభం లేదని అతడు “సుందరీ! నేనంటే వెగటుగా ఉంటే నీకు ఎవరు ఇష్టుడో అక్కడికే వెళ్ళు” అని పరుషంగా పలికినాడు. ఆమె తలవాల్చి “ఆర్యపుత్రా, నీవు నాకు ప్రాణసమానుడవు. బట్టువేస్తే నామనవి నీకు చెప్పికోవాలి” అన్నది. భర్త తల ఊపి సరే నన్నాడు. “పూర్వం నేను మాఉద్భావవనంలో విహారము చేస్తున్నప్పుడు ధర్మ దత్తుడనే నాలన్నగారి స్నేహితుడు నన్ను చూచి అడ్డుపడి కాగలించు కొంటానని పలికినాడు. అతడు ఇబ్బంది చేయగా, నాతోడి కన్యాదాన ఫలం నివృథం అవుతుందని గ్రహించి, వివాహం అయినతరువాత అతన్ని కలుస్తానని చెప్పినాను. నాకు నీసెలవయితే వెల్లివస్తాను.” అని పలికింది.

తల్పముమీద పరున్న భర్త ముఖంలో రక్తం చుక్కలేదు. నిలు వునా నీరై అతడు ‘ఈకులటకోసం నేను పట్టుపట్టడం వ్యర్థం’ అని మదన సేనను పోనిచ్చినాడు.

మదనసేన వనంలో సంకేతస్థానంలో కనిపెట్టుకొన్న ధర్మదత్తుని కలుసుకోవలె నని వెదుతున్నది. తోవలో దొంగ ఆమె అభిసారానికి అడ్డు వచ్చి “నేను చోరుణ్ణి. నన్ను ఎలా తప్పించుకొంటావు! ఎక్కడికి ఆవేశ్యడం?” అని అపినాడు. ఆమె నవ్వుతూ తనమెడలో హారము తీసి అతని కిచ్చింది. ఆచోరుడు హారము వుచ్చుకోక “ముద్దరాలా! నీ ఆభరణాలు నాకెందుకు! నీఅందచందాలు, నీవు కావలెగాని తక్కిన వెందుకు?”

అని సమాధాన మిచ్చినాడు. మదననేన తాను వెళుతున్నవని చెప్పి “సామ్యుడా! కొంతసేపు తాళు. తిరిగివచ్చి నిన్ను కలుస్తాను” అని ధర్మదత్తునిదగ్గరికి వెళ్ళింది. ఏకాంతంలో పడుచు లభ్యమైనది కదా అని అతడు వేగిరవడక తమకము కట్టిపెట్టి “రమణీ, నీసత్యనిరతికి మెచ్చుకొన్నాను. నీవుపగదారవు. పరదారగ్రహణం పాపహేతువు. వచ్చిన దారినే వెళ్ళిపో” అని హెచ్చరించినాడు.

మదననేన సప్తతూ ఇంటికి బయలు దేరింది. తోవలో చోరుడు ఆమెకు ఎదురై “నామాట ఏమంటావు?” అని వేడినాడు. ఆమె జరిగిన విషయం సవిస్తరంగా చెప్పగా చోరుడు “అలా అయితే నీసత్యసంధతకు నేనూ మెచ్చుకొన్నాను. ఆభరణాలతోపాటు నిన్ను వదిలివేస్తున్నాను” అని ఉత్సాహంతో పలికినాడు. శీలము అల్లరిపాలు కాకుండా మదననేన రహస్యంగా భర్తదగ్గరికి వెళ్ళింది. వాడిపోని ఆమె అందాలను చూచి భర్త గ్రహించి ‘నాపత్ని మహాసాధ్వీ’ అని నిశ్చయించుకొని కాపురము చేస్తున్నాడు.

జేతాళుడు “రాజన్, సముద్రదత్త, చోరదత్త ధర్మదత్తులలో ఎవరు గొప్పత్యాగి? అని ప్రశ్నించగా త్రివిక్రమనేనుడు “అందరిలో మహాత్యాగి, చోరుడే. వైశ్యులు ఇద్దరూ కానేకారు. కులీనుడు పరదారను ఎలాస్వీకరిస్తాడు? అదీగాక ధర్మదత్తుడు సముద్రదత్తునివల్ల భయపడి, రాజదండనకు వెరిచి మదననేనను వదలినాడు. చోరుడు ఎవరినీ లక్ష్యం చెయ్యక వ్యవహరించేందుకు వీలు ఉన్నప్పటికీ మదననేనను వదలినందువల్ల, అతడే మహాత్యాగి” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. జేతాళుడు వెంటనే అంతర్ధాన మైనాడు. అతన్ని పట్టి తీసుకురావలెనని త్రివిక్రమనేనుడు మళ్ళీ శింశుపాపుక్షముదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

యథాపూర్వము త్రివిక్రమమహిపతి శ్రీకృష్ణానములో చేతాభిని
బుజాన పట్టుకొని శ్రమణునివద్దకు వెడుతూఉండగా చూర్ణాచూపదూ
పోగొట్టదలచి, జేతాభిని రాజుకు కథ చెపుతున్నాడు :

పూర్వము ఉజ్జయిని నగరిని ధర్మధ్వజుడనే మహారాజు పరిపాలిస్తూ
ఉండేవాడు. ఆయనకు అతివల్లభులైన ఇందులేఖి, జూచావళి,
మృగాంశవతి అనే దేవేరులు ఉండేవారు. ముగ్గురి గొక్కదనాన్ని చిదిసి
దీపము పెట్టవచ్చును. శత్రువులను సంహరించి రాజేంద్రుడు రాణుల
యందు అనురక్తితో అఖండభోగములు అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు. అలా
ఉండగా వసంతాగమములో మహారాజు దేవేరులతో విహారార్థము
ఉద్యానవనికి వెళ్ళినాడు. ఆమని మన్మథునికి తుమ్మెదబొరులనారిని,
వంగిన పూలతీగలవిండ్రును సిద్ధముచేసింది. కోయిలలు చిగిర్చిన కొమ్మల
కొసలనుండి మనోధవుని ఆజ్ఞను పలుకుతున్నవి. రాజచంద్రుడు
కోకిలల కూజతాలవల్ల మన్మథాజ్ఞలను వింటూ, మహేంద్రుని వలె
భోగరతుడై శాంతలతో మధువు ఆరగించినాడు. అతడు ప్రియామఃభో
చ్ఛాస వికంపితమై ప్రియాపీతావశేష మయిన ఆనవమును తాగుతూ
క్రీడారసములో మునిగి తేలుతూ ఉన్నాడు. రాజచంద్రుడు ప్రణయ
సందర్భములో ఇందులేఖికి పట్టుకొగా, చెవిని వేలాడుతున్న నల్ల
కలువ జారి ఆమెతొడపై పడ్డది. ఆకోమలి జానువ్రదేశము కలువ
పల్ల గాయ మైంది. సఖులు చల్లనినీరు తెచ్చి ఆమె తొడపై న చిలక
రించినారు. శ్రీతోపచారాలు పూర్తిచేసి, మహారాజు ప్రియకామినిని
ఉజ్జయినికి పంపి వైద్యము చేయించి గాయానికి కట్టు కట్టించినాడు.
శ్రమేణా మహారాణి ఉపశాంతి అనుభవిస్తున్నది. ఆరాత్రి రాజేంద్రుడు

తారావళితో ధవళప్రాసాద మెక్కి విహరిస్తున్నాడు. ఆకోమలాంగి వల్లభునితో ఏకశయ్యలో వీరె తొలిగిపోయి నిద్రిస్తూ ఉండగా, గవాక్షమునుంచి శీతలచంద్రకిరణావళి సోకగా, చప్పున ఆమెకు మెఘకువ వచ్చింది. “అబ్బ, నాశరీరం కాలింది.” అంటూ శయ్యమీదినుంచి తారావళి కళ్లు నలుపుకొంటూ లేచింది. మహారాజు నివ్వెరపడి “ఎంత సుకుమారివి తారా! చల్లనికాంతులకీ సీతరీరం కాలిపోయింది! ఎంత చిత్రము” అని పనికి ఆమెతువుపైన ఉన్న బొబ్బలు చూడలేక పోయినాడు. తారావళి మంటలకు తాళలేక కన్నీరు కారుస్తున్నది. సఖి మణులు పచ్చి చల్లనిసీటితుంపురులతో నింపిన తామరాకుదళాలతో రాణికిశయ్యవర్షాటుచేసినారు. వారామెకుశ్రీఖండార్ద్రలేపముపూసినారు.

ఆసంగతి తెలిసిన మూడవరాణి మృగాంకవతి నిజమందిరమునుంచి బయలుదేరి నడిలేని నడిరేయి రాజసన్నిధికి రాబోగా, దూరమునుంచి వడ్లదంపు రోకళ్ళసవ్వడి విన్నది. వినీవినడంతో మృగాంకవతి “అబ్బా చచ్చాను” అని చేతులు జాడిస్తూ బాధకు తట్టుకోలేక చప్పున చితికిల పడింది. పరివారసభజనము ఆమెను లేపి చేతులు పట్టుకొని మెల్లిగా నడిపించుకొని పోయినారు. ఆమె తల్పముమీద వెన్ను వాల్చింది. వా రందరూ ఆమె హస్తములు పరిశీలించగా తామరపువ్వులమీద వాలిన తుమ్మెదలవలె ఉన్నబొబ్బలు చూచి నివ్వెరపోయి మహారాజుకు మనవి చేసుకొన్నారు. మహారాజు అది విని విహ్వలుడైవచ్చి “ప్రియా ఏమిజరిగింది?” అని అడిగేసరికి మృగాంకవతి హస్తాలు చూపింది. రాజు ఆమె చేతులమంట శమించేనిమిత్తము చందనలేపనము పూయించినాడు. రాజు తోచితోచక రాత్రి ఎలాతెల్లవారుతుందా అనుకొని “ఒక తెలు నల్లకలువవల్ల గాయమా! తారావళి చంద్రకిరణాలకే తట్టుకోలేక పోయింది! మృగాంకవతి ముసలధ్వని వినేసరికి చేతులకు బొబ్బ లెక్క డమా? వీరి నాజూకుతనం విధివశాన ఎగ్లకే వచ్చింది” అని విచారపడి

నాడు. ఆత్రియాను శతయామగా రాజు గడిపినాడు. ఉదయాన్నే రాజేంద్రుడు వ్రణచైద్యులను పిలిపించి ముగ్గురు రాణులకూ వైద్యము చేయించి స్వస్థపరచినాడు.

బేతాళుడు “రాజన్! ఆముగ్గురిలో ఏరాణి అతికోమలి?” అని ప్రశ్నించగా త్రివిక్రమసేనుడు “రోకటిపోటు విన్నమాత్రానే మృగాంశ వతి కోమలహస్తాలు బొబ్బలెక్కినవి. ఆమె అతికోమలి” అని సమాధానము ఇచ్చినాడు. యథాప్రకారంగా బేతాళుడు కనవడకుండా వెళ్ళి శింశుపాతరువున వేలాడుతున్న శవములో దాగినాడు. రాజు శవాన్ని మోసి తీసుకురావడానికి చెట్టుదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౮౬

బే తా ల క థ : ౧౬

త్రివిక్రమసేనుడు శవమును బుజాన పెట్టుకొని నడుస్తూ ఉండగా బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు.

అంగదేశరాజు యశఃకేతువు చక్కనివాడు. అతడు పరాక్రమము చూపి శత్రువులను జయించినవాడు. బృహస్పతివంటి దీర్ఘదర్శి అనే అతనిమంత్రి పరిపాలనాభారము నిర్వహిస్తున్నాడు. రాజు భోగాసక్తుడై అంతఃపురములో ప్రమదలతో కాలం గడుపుతూ ఉన్నాడు. దీర్ఘదర్శి జాగరూకుడై అవలోరాత్రములు ప్రభుభక్తితో రాజ్యపాలన చేస్తున్నాడు. నగరంలో ఒక అపవాదు బయలుదేరింది. “పేరుకు రాజుగాని పరిపాలన మంత్రిదే. మంత్రి రాజేంద్రుని వ్యసనాలలోపెట్టి, రాజ్యభోగము తాను అనుభవిస్తున్నాడు” అనేవాడు కర్ణాకర్ణిగా మంత్రికి తెలిసింది. అతడు మేధావిని అనే సార్థకనామధేయను భార్యను పిలిచి “ప్రేమసీ! రాజ్యమును నేను అవహరిస్తున్నా ననే వాడు వుట్టింది. జనాపవాదము నాకు చేటులెస్తుంది. జనాపవాదము

వల్లనే శ్రీరాముడు సీతను వదిలిపెట్టలేదా? ఈవిషయములో ఎలా చేయమంటావు?” అని అడిగినాడు. అతనిభార్య “మహామంత్రి! తీర్థయాత్ర అనే మిషపెట్టి కొంతకాలంపాటు దేశాంతరాలు తిరిగిరండి. మీ విరక్తి లోకానికి అప్పుడు స్పష్టమవుతుంది. జనాపవాదమూ చల్లారిపోతుంది. మీరులేక పోవడం వల్ల మహారాజు నిరంతర భోగాసక్తి వదిలిపెట్టి జాగరూకతతో స్వయంగా పరిపాలన చేస్తాడు. మీరు తిరిగి వచ్చేసరికి మీపదవి, మీకు ఉండనే ఉంటుంది” అని సలహా చెప్పింది. దీర్ఘదర్శి సంభాషణలో రాజుతో “నేను కొన్నాళ్ళపాటు తీర్థయాత్రలు చేసి వస్తాను. సెలవు ఇప్పించవలె” అని కోరినాడు. అప్పుడా రాజు “మంత్రి! స్వర్గసుఖము పొందడానికి దానధర్మాలు చేస్తే చాలవా? తీర్థయాత్ర లెందుకు? అనగానే మంత్రి “రాజా! దానాదుల వల్ల అర్థశుద్ధి అవుతుంది. తీర్థములు నిత్యశుద్ధములు. శరీర పటుత్వము నడలక పూర్వమే తీర్థాటనము చేసి రావలె. ఏవేళ ఈతనువు రాలి పోతుందో” అని విన్నవించినాడు. ప్రతీహరుడు వచ్చి మహారాజుకు సమస్కారము చేసి “దేవా! మధ్యాహ్నవేళ అయినది. ఏలినవారు మాధ్యాహ్నికము నిర్వర్తించుకొనే తరుణం దాటుతున్నది” అని మనవి చేసినాడు. వెంటనే రాజేంద్రుడు స్నానానికి లేచినాడు. రాజుదగ్గర సెలవుతీసుకొని దీర్ఘదర్శి ఇంటికి వెళ్ళినాడు. మంత్రి యాత్రోన్ముఖుడు కాగా భార్య కూడా వస్తానన్నది. ‘సీవు రావద్దు’ అని చెప్పి మంత్రి కొన్ని దేశాలుతిరిగి పుండ్రదేశము చేరినాడు. ఆదేశములో సముద్ర సామీప్యంలోఉన్న ఒక పట్టణములో దీర్ఘదర్శి శివదర్శనము చేసుకొని అలయ ప్రాంగణములో ఆసీనుడైనాడు. శివపూజకై వచ్చిన వర్తకుడు అలిసిపోయి, మాసినబట్టలతోఉన్న దీర్ఘదర్శిని చూచి, అతని శుభలక్షణాలవల్ల సద్రాప్యహృదయం గుర్తించి “అయ్యా! ఎవరు సీవు ఎక్కడికి వెళుతున్నావు?” అని అడిగినాడు. మంత్రి తీర్థయాత్రలకై

వెడుతున్నాననీ, వేరు దీర్ఘదర్శి అనీ తెలియజేసినాడు. నిధిదత్తు డనే వర్తకుడు “తీర్థయాత్రలవల్ల బడలినట్లున్నావు. నేను బేరసారానికి నువ్వర్ణ ద్వీపానికి వెడుతున్నాను. అలసట తీర్చుకొని కొంతకాలం మా ఇంట్లో ఉండు. నేను మళ్ళీ సువర్ణద్వీపంనుంచి వస్తాను” అన్నాడు. దీర్ఘదర్శి సువర్ణద్వీపము వెళ్ళనలచినాడు. వర్తకుడు అంగీకరించినాడు. ఆరాతి అతడు సార్థవాహుని గృహములో భోజనముచేసి నిద్రించినాడు.

మరునాడు మంత్రి వర్తకుని వ్యాపారనావలో ఎక్కి మహాగంభీర మైన సముద్రమును చూస్తూ క్రమేణా సువర్ణద్వీపము చేరినాడు. నిధి దత్తుడు ద్వీపములో కొంతకాలము బేరసారములు చేసినాడు. అతనితో కూడా మంత్రి సముద్రము మీద ప్రయాణము చేసేటప్పుడు హఠాత్తుగా అలలు వెనుక కల్పవృక్షము పైకి లేచింది. ఆనువర్ణతరుశాఖకు రతనాలమంచము వేలాడుతున్నది. మంత్రి రత్న పర్యంకముపైన సౌందర్యరాశి అయిన కన్యను వీణ వాయించుతుండగా కాంచి అబ్బుర పడినాడు. ఆరమణి వీణ మీటుతూ ఇలా గానము చేసింది.

వీణమును కర్క యెన్నడో నాటె
అయ్యెనో నిర్ణీత మాదినే యెద్ది
అనుభవించుచునుండు నద్దాని జీవి
పూర్వకృతంబు సంభోజ సూతీయును
అనయర్థుడే యగు నన్యధానేయ.

వీణావాదనము ముగించి వెంటనే దివ్యకన్య, కల్పతరుశాఖాసహితముగా మున్నీటిలో మునిగి అంతర్ధానమైంది. దీర్ఘదర్శి జరిగిందంతా కన్నులారా కాంచి ఆశ్చర్యపడగా నావ నడిచేనాడు “అయ్యా, మీకది కొత్త గాని మాకు కాదు. నావయాత్ర చేసేటప్పుడు ప్రతిసారీ మే మీ వింత చూస్తూ ఉంటాము” అని చెప్పినాడు. మంత్రి సార్థవాహునితో కలిసి రేవుగో దిగినాడు. సరుకులు వెంట తీసుకొని వర్త

కుడు మంత్రితో నిజనాసము చేరినాడు. ఇంట్లోవారు వర్తకుని రాకకు సంతోషించి పండుగ చేసినారు. దీర్ఘదర్శి అక్కడే కొన్నాళ్ళపాటు బస చేసి అంగదేశములో అడుగుపెట్టినాడు. అంగదేశ ప్రభువు మహా మంత్రికై చారులను పంపగా మధ్యమార్గములో దీర్ఘదర్శిని చూచి వెళ్ళి రాజుతో మనవిచేసినారు. రాజు ఎను రేగి మంత్రిశేఖరుని కొగ లించుకొన్నాడు. యాత్రలవల్ల అలిసినవానిని, ధూళిఘాసరితాంగుని మంత్రిని ఆదరించి రాజు “అయ్యో, నీమనసువలె దేహము కృశించి పడువమైంది. విధివిలాసము విపరీతము! తీర్థయాత్రాభిలాష నీకు కలగడ మేమిటి! ఏదేశాలు చూచావు.” అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. మంత్రి సువర్ణద్వీపయాత్రా వృత్తాంతము దివ్యకన్యాదర్శనము మొదలయిన విషయాలు విస్తరించి చెప్పగా రాజేంద్రుని కుతూహలము అధికమైంది. అతడు “మంత్రివరా! ఆదివ్యకన్యను చూస్తేగాని జీవించ లేను. నీవు చెప్పినదానినే వెళ్ళి ఆకన్యను కాంచవలెను. రాజ్యరక్షణము చేస్తూఉండు” అని వెళ్ళిపోయినాడు. మంత్రి స్వగృహానికి వెళ్ళగా మహాోత్సవము జరిగింది.

రాజు రాజ్యభారము దీర్ఘదర్శి భుజస్కంధాలమీద ఉంచి వెడుతూ ఉండగా, దారిలో కుశనాభుడు అనే ఋషి కనపడినాడు. రాజు అతనికి పాదాభివందనము చేసినాడు. తాపసి “రాజన్! లక్ష్మీదత్తు డనే వైశ్యునితో నానెక్కి సముద్రమధ్యములో ఇప్తకన్యను పొందుతావు. వెళ్ళు శుభం” అని హెచ్చరించినాడు.

ఆఋషీశ్వరుని మాటలకు అలరి మహారాజు సువర్ణద్వీపానికి వెడు తున్న లక్ష్మీదత్తుని కలుసుకొన్నాడు. లక్ష్మీదత్తుడు శుభలక్షణ లక్ష్మీతు డైన రాజేంద్రుని చూచి వినయపూర్వకంగా తన నౌకలో ఎక్కించు కొని ప్రయాణము చేసినాడు. రాజు నడిసంద్రాన సువర్ణకల్పవృక్ష కాళిను వేలాడుతున్న రత్నపర్యంకమునూ, విణ వాయిస్తున్న దివ్య

నుందరినీ కన్నులవండువుగా శాందినాడు. ఆకస్య వీణావాదనకు తోడు ఎలుగెత్తి ఇలా పాడింది.

ఏబీజమును కర్క యెన్నడో నాటె
అయ్యెనో నిర్ణీతమాదిసే యెద్ది
అనుభవించుచునుండు నద్దాని జీవి
పూర్వకృతంబు సంభోజ సూత్రయును
అసమర్థుడే యగు నన్యథా సేయ
ఎచట నేవిధమున నేది కావలయు
దైవయోగంబుచే దానిసే పొంద
వేచియుండును జీవి వివశుడైపోయి.

ఆ లావణ్యమయిన చూడగానే అతని హృదయము మదన బాణాలకు గురి అయింది. అతడు రత్నాకరునకు నమస్కరిస్తూ “నీ హృదయంలో ఏమున్నదో ఎవరు ఎరుగుదురు? నీ హృదయము ఎంతలగా భమో! ఈ కన్యాలాభము నాకు అయ్యేటట్టు అనుగ్రహించు” అని వేడుకొన్నాడు. దివ్యసుందరి క్షణంలో సముద్రములో మునిగిపోయింది. రాజచంద్రుడు కామానల శాంతికో అన్నట్టు సముద్రములో దుమికినాడు. లక్ష్మీదత్తుడు మిత్రునికై వగచి ప్రాణాలుపోగొట్టుకోదలచినాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి “సాహసంవద్దు. సముద్రములో మునిగిన రాజుకు అపాయమేమీలేదు. ఇతడు అంగదేశాధిపతి అయిన యశశేతువు. తాపసివేషముతో నీ ఇంట్లో ఉన్నాడు. ఈకన్యకోసము ఇక్కడికి వచ్చినాడు.” అని పలుకగా లక్ష్మీదత్తుడు ఊరడిల్లి బేరసారాలకై వెళ్ళినాడు.

యశశేతుమహారాజు మున్నీటిలో దివ్యనగరిలో ముత్యాలకిటికీలు, బంగారుగోడలు, మణిస్తంభాలుగల ప్రాసాదములు, రతనాల సోపాన పంక్తులతో దిగుడుబావులు, ఉద్యానవనములు చూచినాడు. రాజు ఖాడవాడల తిరిగి ప్రియురాలిని కనుక్కోలేకపోయినాడు. చివరకు అతడు

దివ్యభవనములో రత్నపర్యంకముపైన వస్త్రము కప్పుకొని పరున్న కామినిని చూచి, ఆమెవదనముపైన ఉన్న వస్త్రము ఓసరిల చేసినాడు. ఆమె వదనము మందహాస చంద్రికలతో పున్నమివలె విరిసింది. వేస విలో దాహవీడితుండైన పాంథుడు ఎడారిలో ఏటిని చూచినట్లు యశః కేతుడు ప్రియావదనబింబము చూచి అనిర్వచనీయమైన ఆనందమును అనుభవించినాడు. ఆ దివ్యకన్య కల్యాణ లక్షణములతో వెలుగుతున్న రాజచంద్రుని వీక్షించి, తత్తరపాటుతో తల్పమునుంచి దిగి, గౌరవించి, చూపుల నల్లకలువలతో అతనిపాదాలు పూజించింది. ఆమె సిగ్గుతో తలవాల్చి “మహానుభావా! నీవెవరు? ఈ రసాతలానికి ఎలా వచ్చినావు? నీముఖబింబముచూడగా రాజలక్షణాలు గోచరమవుతున్నవి. నీవేషము చూస్తే తాపనునివలె తోస్తున్నావు. దయచేసి సంగతిచక్కగా తెలియ చెప్పండి” అని కోరింది.

రాజు “నుండరీ! నేను అంగరాజు యశఃకేతువును. నీవు సముద్ర గర్భమున దినదినము పైకివస్తూ చూచేవారలను ఆశ్చర్యములో ముంచి వేస్తున్నట్టు విని నేను రాజ్యాన్ని విడిచి, ఈ తాపసవేషంతో నీదగ్గిరికి వచ్చినాను. మరి నీవు ఎవరో నాకు తెలియజెప్పు” అని కోరినాడు.

ఆకన్య లజ్జానురాగానందములు ముప్పిరిగొనగా ఇలా చెప్పింది. “మృగాంక నేనుడు అనే విద్యాధరరాజు కుమార్తెను; నన్ను మృగాంక వతి అని పెద్దలు పిలుస్తారు. తండ్రి నన్ను ఈ నగరిలో ఒంటరిదాన్ని చేసి ఎక్కడికో పురజన సమేతంగా వెల్లిపోయినాడు. ఈ శూన్యగృహములో, కల్పవృక్షశాఖకు వేలాడే రత్నపర్యంకాన కూర్చుండి వీణ మీటుతూ పాడుతూ ఉంటాను. అప్పుడప్పుడు సముద్రము పైభాగానికి వస్తూఉంటాను.” ఆకన్య పలుకులు విని రాజు ముసింద్రుని వచనములు స్మరించినాడు. అతడు తీయని మాటలతో ఆమెను బుజ్జగించి అనురాగము రేకెత్తించి ఆమెను కైవసముచేసికొని వివాహమాడినాడు.

ఆ గాంధర్వ పివాహానికి ఆమె నియమము ఏర్పాటు చేసింది “ఆర్య పుత్రా ! శుక్ల కృష్ణచతుర్దశి, అష్టమీతిథుల్లో నెలకు నాలుగురోజులు సీతో ఉండను. అప్పుడు నేను ఎక్కడికో వెళ్ళిపోతాను. వెళ్ళుతూ ఉంటే నన్ను సీవు అడ్డగించకు. అందుకు నేరేకారణం ఉంది” అన్నది. ఆమె ఏర్పరచిన నియమానికి రాజు అంగీకరించినాడు. పివాహానంతరము రాజు మృగాంకవతితో సుఖము అనుభవించుచు.

భోగలాలసుడైన యశఃకేతువు కొన్నాళ్ళు నిడివినాడు. ఒకనాడు ఆమె మహారాజుతో “ఆర్యపుత్రా ! ఇవాళ కృష్ణచతుర్దశి. ఈవటికపు గదిలోకిమాత్రం సీవు వెళ్ళవద్దు. ఇందులో బావి ఉన్నది. అందులో సీవు దిగితే భూలోకానికి వెళ్ళుతావు. అలా చెప్పుకు” అని పలికింది. మృగాంకవతి వెళ్ళిపోతున్నప్పుడు కుతూహలముతో ఉన్న రాజు కత్తి చేతపట్టి ఆమెకు కనపడకుండా వెనువెంటనే బయలుదేరినాడు. కొంత దూరము వెళ్ళగా తమశ్యాముడు అనే రాక్షసుడు పెద్దనోరు తెరుచు కొని మూర్తీభవించిన పాతాళలోకమువలె వారికి కనపడినాడు. రాక్షసుడు వెంటనే మృగాంకవతిని మింగివేసినాడు. యశఃకేతువు కోపాటోపముతో కత్తిదూసి, తనమీదికి లంఘిస్తున్న రాక్షసుని తల నరికినాడు. రాకాసి మొండెము రక్తసిక్తము కావడంవల్ల అతని కోపాగ్ని చల్లారిందే కాని మృగాంకవతి వియోగాగ్ని మాత్రము చల్లారలేదు. వియోగమఃఖముతో రాజేంద్రుడు కుమిలి కుమిలి కర్తవ్యము తోచక అటూ ఇటూ తిరుగుతూ ఉండగా, రాక్షసుని దేహములోనుంచి రాకా చంద్రునికళలతో వెలుగుతూ దిక్కులను కాంతివంతముచేస్తూ మృగాంకవతి ఉడయించగా ప్రేయసిని చూచి రాజేంద్రుడు గాఢముగా కాగ లించుకొన్నాడు. “ప్రియతమా, ఇది యథార్థమా! స్వప్నమా?” అని అతడు అడిగేసరికి విద్యాధరి పూర్వస్మృతితో ఇలా పలికింది: “ఆర్య పుత్రా ! కలకాదు. మాయకాదు. విద్యాధరేంద్రుడయిన నాతండ్రి

నాకు శాపము ఇచ్చినాడు. నాతండ్రికి కుమారులు చాలామంది ఉన్నప్పటికీ నామీద అతివాత్సల్యము చూపుతూ, ఆయన భోజనసమయములోకూడా తనపంక్తినే నన్ను కూర్చోబెట్టుకొనేవాడు. నేను ఎప్పుడూ శివపూజార్థము అష్టమీ చతుర్దశీతిథులలో కృష్ణ శుక్లపక్షాలలో ఇక్కడికి రావడం కద్దు. ఒక చతుర్దశినాడు పగటివేళ శివపూజకై ఇక్కడికి వచ్చినాను. ఆనాడు గౌరీపూజ చేస్తూఉండగా చీకటిపడింది. పగలల్లా నాతండ్రి తిండితిప్పలూ లేకుండా నాకోసం ఎదురుచూచి కోపగించి పరున్నాడు. నేను ఇంటికి వెళ్ళి సాపరాధను కనుక వంచినతల ఎత్తక మసులుతూ ఉండగా నాతండ్రి అతిక్రోధముకొద్దీ నన్ను శపించినాడు. ‘ఈరోజు నేను ఆకలికి తట్టుకోలేక ఎలా గురిఅయినానో అలాగే నీవు శివపూజార్థము మాసానికి నాలుగురోజులు వెళ్ళినప్పుడు రాక్షసుడు నిన్ను మింగివేస్తాడు. నీవు సజీవంగా రాక్షసుని గర్భములోనుంచి పైకి వస్తావు. రాక్షసుడు నిన్ను మింగివేస్తాడన్న సంగతి నీవు ఎప్పటి కప్పుడే మరిచిపోయి పూజకై వెళ్ళుతావు. ఈనగరంలో నీవు ఏకాకినివై ఉంటావు’ అని చెప్పినాడు.

శాపావసానము అనుగ్రహించమని నాతండ్రిని వేడినాను. శాపాంతము నాతండ్రి ఇలా అనుగ్రహించినాడు. “యశఃకేతువు అనే రాజేంద్రుడు నీకు భర్తయై నిన్ను రాక్షసుడు మింగివేయగా, అతనిని చంపివేస్తాడు. దానితో నీకు శాపము తీరిపోతుంది” నాతండ్రి పరివారముతో భూలోకములో ఉన్ననిషధాచలమునకు వెళ్ళినాడు. నేను నీదయవల్ల బతికిబైట పడ్డాను. నాతండ్రి ఉన్న తావుకు వెళ్ళిపోతాను. నీవు ఈ నగరంలో ఉన్నా సరే మీరాజధానికి వెళ్ళినాసరే నీచిత్తము వచ్చినట్టు చేయవచ్చును అన్నది.

మృగాంకవతి మాటలు విని యశఃకేతువు “సుందరీ! నాకోసం ఘారంరోజులు మాత్రము నీవు ఉండాలి. ఇక్కడ ఉద్యానవనిలో క్రీడా

రసములో అన్నీ విస్మరించుదాము. తరువాత నీవు తండ్రిదగ్గరికి వెళ్ళు. నేను రాజధానికి వెళ్ళుతాను” అని పలికిరాడు. ఆముగ్ధాంగన ప్రియుని మాటలకు అంగీకరించింది. రాజు ప్రియకామినీసుఖములు ఉద్వాసవనితో అనుభవించినాడు. తరుణాఖలు మమ్మల్ని వదిలివెళ్ళవద్దు అన్నట్టుగా చలించినవి. ఆ వని అలలచేతులెత్తి, హంసనారసకలస్వనాలతో, నీటి బిందువులతో, ఉన్న కలువకన్నులతో ప్రియులను బతిమాలుకొన్నది. ఏడవనాడు భూలోకములోకి చేర్చేయంత్రద్వారమునుంచి, ప్రియురాలిని కాగిటిలోనుంచి విడివడనీయక భూలోకమునకు వెళ్ళినాడు. మృగాంక వతీ యశఃకేతువులు భూలోకములో వనమునందు చేరగా తోట మాలులు చూచి మంత్రికి మనవి చేసినారు. రాజు ప్రియాసమేతంగా రాజధానిలో ప్రవేశించి పౌరుల హృదయాలు చూరగొన్నాడు. మంత్రి అసంభావ్య మయిన కార్యమును సాధించిన రాజును మెచ్చుకొని ఆశ్చర్యపడినాడు.

వారంరోజులు గడిచినా విద్యాధరి మృగాంకవతీకి పూర్వస్మృతి లేక పోవడంవల్ల తండ్రిదగ్గరికి వెళ్ళవలె నన్న ఊహలేదు. ఆమె గగనము మీదికి ఎగిరే ఉత్పతనవిద్య మరిచిపోయింది. ఆమె హృదయములో అవ్యక్తమైన వేదన బయలుదేరింది. రాజు “ప్రియతమా! ఏమి అలా ఉన్నావు?” అని అడిగినాడు.

“ఆర్యపుత్రా, నీమీది అనురాగమువల్ల ఇంతకాలము ఇక్కడ ఉండడంవల్ల నా ఉత్పతనవిద్య మరిచిపోయినాను. నా దివ్యత్వము పోయింది అన్నది.

విద్యాధరీలాభంవల్ల యశఃకేతువు అమందానందముతో ఉత్సవము చేయించినాడు. మంత్రి దీర్ఘదర్శి ఇంతలో మృతిపొందడమువల్ల రాజు బాధనూ, యధాప్రకారంగా మృగాంకవతీతో భోగములనూ అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు.

కథ చెప్పడం అయినతరువాత బేతాళుడు “రాజన్, రాజు ఉత్సవంలో ఉండగా మంత్రి ఎందుకు గుండె పగిలి చనిపోయాడు. అని రాజును అడిగినాడు. “మంత్రి కల్యాణచక్రము స్త్రీ లంపటు దైన రాజేంద్రునకు విద్యాధరి లభించింది. ఎంతచెరువు వచ్చింది. రాజ్యం అధోగతిపా లవుతుందనే బెంగతో మంత్రి ప్రాణాలు విడిచిపెట్టినాడు.” అని విక్రముడు సమాధాన మిచ్చినాడు. బేతాళుడు యథాప్రకారంగా అంతర్ధానముకాగా త్రివిక్రమనేనుడు అతన్ని పట్టి తీసుకు రావలెనని శింశుపావృక్ష సమీపానికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౮౭

బే తా ల క థ : ౧౩

త్రివిక్రమనేనుడు బేతాళుని శింశుపావృక్షకాఖనుంచి తన బుజాన ఎక్కించుకొని వస్తూఉండగా, మహారాజుకు మార్గాయాసము పోగొట్టవలె నని బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు.

వారణాసీనగరములో ధనికు డైన దేవస్వామి అనే విప్రునికి హరిస్వామి అనేకుమారుడు ఉన్నాడు. అతనిభార్య, లావణ్యవతి సార్థకనామ ధేయ. ప్రియకామినితో ప్రణయకేళి సలిపి, హరిస్వామి అలిసి నిదురించగా కిటికీనుంచి చల్లని చంద్రకిరణములు అతనిపైన ప్రసరిస్తూన్నవి. అప్పుడు ఆకాశవీధిలో మదనవేగుడు అనే విద్యాధరుడు ఏకశయ్యలో ఉన్న లావణ్యవతీ హరిస్వాములను చూచినాడు. ఆమె కాంతికి విద్యాధరుడు చిత్తవికారమునకు లోనై, లావణ్యవతిని హరించి గగనవీధిని వెళ్ళిపోయినాడు. కొంతసేపటికి హరిస్వామికి మెళుకువ వచ్చి చూడగా ఒక్కన భార్య కనపడలేదు. కర్తవ్యము ఏమీ లోచక అతడు తత్తుర శాటుతో “ఎమెంది? ఎక్కడికి పోయింది? ప్రియకాంతకు నామీద

రోపం వచ్చిందా? నన్ను వేళాకోళము చేయవలె నని దాక్కోడానికి వెళ్ళిపోయిందా? నన్ను సరిక్ష చేయడానికి ఎక్కడికి వెళ్ళింది?” అని తలపోసినాడు. హరిస్వామి ప్రియురాలికై ఇల్లుయానత్తూ వెతికి వేసారి కంట తడిపెట్టినాడు. అతడు హృదయభారము తీరేటట్లు విలపించినాడు. “చంద్రవదనా, చంద్రికాగారి! ప్రియనీ! నీవియోగమువల్ల నేనుతాళ లేక పోగా శీతలచంద్రికరణాలు నన్ను బాధిస్తూ ఉన్నవి!” అంటూ దుఃఖించినాడు. క్రమేణా తెల్లవారింది. రాత్రి చక్రవాకములు తమ దుఃఖమును అతనికి ఇచ్చినవా అన్నట్లు, తెల్లవారినా అతని వేదన మరింత గాఢమైంది. బంధువు లందరూ సానుభూతి చూపినారు. అతని శోకము మితిమీరి పోయింది. ప్రియావరహము యువజనులను ఎంతో బాధిస్తుంది. హరిస్వామి “ఇక్కడ నాప్రేయసి పాట పాడింది. ఇక్కడ కూర్చున్నది. ఇక్కడనవ్వింది” అంటూ బేలగుండెతో కుంగిపోతున్నాడు. బంధువులు “హరిస్వామి! నీభార్య జీవించే ఉంది. అంతగా బెంగపెట్టుకోకు. నీవు జీవించే ఉంటే తప్పక నీ ప్రియకాంత లభ్యమవుతుంది. ధైర్యం తెచ్చుకో” అని హెచ్చరిక చేసినారు. అతడు ప్రియాసమాగమ ప్రత్యాశవల్ల ధైర్యం తెచ్చుకొని దినములు లెక్కపెడుతూ ఉన్నాడు.

హరిస్వామి తన సర్వస్వమూ విప్రులకు దానధర్మాలు చేసి, తీర్థయాత్రలు చేసి పాపక్షయము చేసుకోవలె నని నిశ్చయించుకొని మరునాడు బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణ చేసి దానాలు ఇచ్చినాడు. అతడు తన ఆస్తిని విప్రులకు పంచిపెట్టి ప్రియకాంతకై తీర్థాలు వెతకబోయినాడు.

హరిస్వామి యాత్రలు చేస్తున్నప్పుడు గ్రీష్మము ప్రచండమైంది. కాంతావరహమువల్ల పాంధుల విరహనిశ్వాసములవలె గాలి వేడెక్కింది. సరస్సులు ఇంకిపోయి దుఃఖమువల్ల గుండెపగిలి పోయినట్లు బీటలు వారినవి. గ్రీష్మతాపానికి తరుపత్రములు వాడి తోవలో రోదిస్తున్నట్లు ఉన్నవి. హరిస్వామి దిమ్మతిరిగి ఆకటికి వేగలేక ఒక గ్రామములో పడ్డ

నాభుడనే విప్రుని గృహద్వారము దగ్గర నిలిచినాడు. ఆ ఇంటిలో బ్రాహ్మణ సమారాధన జరుగుతూ ఉన్నదని తెలిసి హరిస్వామి ఇంటి గుమ్మముదగ్గరే ఉన్నాడు. ఆ ఇంటావిడ అతని వాలకము కనిపెట్టి “అయ్యో, ఎవరో పరదేశి అన్నాతురుడై వచ్చినాడు. పాపము ముఖము వేలాడవేసి దీనంగా ఉన్నాడు. ఇతనికి అన్నము పెట్టడం అవసరం” అనుకొని లోపలికి వెళ్ళింది. ఆ ఇల్లాలు పాత్రలో క్షీరాన్నము పోసి అందులో పంచదార వేసి హరిస్వామికి విషయపూర్వకంగా ఇస్తూ “అయ్యో, ఎక్కడికై నా వెళ్ళి ఈ పరమాన్నమును పుచ్చుకోండి. ఇక్కడ అంతా ఎంగిళ్ళు; ఇంటి నిండా ఇంకా బ్రాహ్మణులు భోజనాలు చేస్తున్నారు” అన్నది. హరిస్వామి పరమాన్నపాత్రము తీసుకుపోయి సమీపములో ఉన్న వటవృక్షము దగ్గర నూతిగట్టున ఉంచి, దిగి కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కొని ఆచమనం చేసేలోగా, డేగ నల్లత్రాచుపామును కాళ్ళతో ముక్కుతో గట్టిగా పట్టుకొని మరిచెట్టుమీద వాలింది. వెంటనే పామునోటినుండి విషపుచుక్కలు క్రిందపడుతున్నవి. పరమాన్న పాత్రలో ఆవిషము, పడినట్టు తెలియక విప్రుడు తృప్తార్థితో నిశ్శేషంగా భుజించేసరికి అతని హృదయములో వేదన ఆరంభించింది. “అయ్యో, విధివిలాసము! పరమాన్నము విషమై పోయిందేమి!” అంటూ బాధపడుతూ ఆతిథ్యము ఇచ్చిన ఇల్లాలి దగ్గరికి వచ్చి “అమ్మా, నీవు పెట్టిన పరమాన్నము నా పాలిటి విషమై పోయింది. వైద్యుణ్ణి పిలిపించకపోతే బ్రహ్మహత్యాపాతకము నీకు చుట్టుకొంటుంది” అని మొరపెట్టినాడు. ఆమె విచారముతో కర్తవ్యము తోచక తికమక పడేలోగా హరిస్వామి మరణించినాడు. ఆ ఇంటి యజమాని కోపముతో భార్య అతిథిని చంపినదనే భ్రమవల్ల ఆమెను తరిమివేసినాడు. ఆమె మంచిచేయబోతే చెడే ఎదురువచ్చింది. తలఎత్తుకోలేక ఆసాధ్య తపస్సు చేయవలెనని తీర్థానికి వెళ్ళింది. యమధర్మరాజు దగ్గర “సర్ప శ్లేష

అన్నదాతలలో బ్రహ్మహత్యా పాతకము ఎవరిది" అనే తర్జన భర్జనలు వచ్చినవి.

జేతాళుడు "త్రివిక్రమా! బ్రహ్మహత్యాదోషము ఎవరికి సక్రమిస్తుంది?" అని ప్రశ్నించినాడు. రాజు "సర్పాన్ని పాపము చుట్టుకొందు. డేగ బలవంతాన సర్పాన్ని బాధిస్తూ ఉంటే దాని దోషము ఎలా అవుతుంది? డేగ చేసిన ప్రత్యవాయము ఏముంది? లభించిన సర్పాన్ని తినబోతూవుంటే విషము చిందింది. అన్నదాతలయిన భార్యభర్తల దోషముకాదు. విచారింపక బ్రహ్మహత్యను నిర్ణయించేవాడికే పాపము చుట్టుకొంటుంది" అంటూ ఉండగనే జేతాళుడు యథాప్రకారంగా అంత ధానమై పోయినాడు.

త రంగ ము : ౮౮

జేతాళ కథ : ౧౪

త్రివిక్రమనేనుడు జేతాళాధిష్ఠిత మైన శవమును మోసి తేవడానికి శింశుపావృక్షసమీపానికి వెళ్ళినాడు. జేతాళుని రాజు బుజానపిక్కించుకొని పోతూఉంటే జేతాళుడు యథాప్రకారంగా కథ ఆరంభించినాడు.

అయోధ్యానగరమును వీరకేతు మహారాజు పరిపాలిస్తున్నప్పుడు రత్నదత్తుడనే వైశ్యునికి రూపలావణ్యగుణరాశి అయిన రత్నవతి అనే కుమార్తె ఉన్నది. ఎంతమందివరులను చూచినా ఎవరూ నచ్చక ఆమె ప్రతిసంబంధాన్ని తోసిరాజుఅనేది. క్రమేణా ఆమెపురుషద్వేషిణిగా మారింది. పెండ్లిచూట ఎత్తితే ప్రాణాలు వదిలి వేస్తానని ఆకస్య తెలింపు చేస్తుంది. వైశ్యులు, రాజపుత్రులు ఆలందాలరాశిని వివాహము చేసుకోవలెనని తహతహలాడి మనసు నీరై ఊరుకొన్నారు.

ఇది ఇలాఉండగా అయోధ్యలో దొంగతనము విపరీతంగా జరుగుతూ ఉన్నది. అందరూ వీరిక దగ్గరికివెళ్ళి మొరపెట్టుకొన్నారు.

మహారాజు చారులమూలంగా దొంగలను పట్టవలెనని యత్నించి లాభములేక స్వయంగా ప్రచ్ఛన్నవేషము ధరించి రాత్రి జూరంతా తిరిగినాడు. వీరకేతుమహారాజు పట్టగోడమీద ఉన్న ఒక పురుషుని చూచినాడు. “ఎవరు నీవు” అని రాజును ప్రశ్నించినాడు. “నేను చోరుడను” అని వీరకేతువు సమాధానము ఇచ్చినాడు. అప్పుడా చోరుడు “అలాఅయితే నీవు సాటివాడివి. నా ఇంటికి రావోయి. మన చోరతంత్రం ఒకసారి కూడపలుక్కో వచ్చును” అని రాజును సమ్మానించినాడు. రాజు చోరునితో వెళ్ళి నేలకొట్టులో ప్రవేశించినాడు. నేలమాళిగ నువర్ణరత్న రాసులతో మిలమిలా మెరిసి పోతున్నది. రాజు ఉచితాసనమును అలంకరించగానే చోరుడు లోపల వున్న కొట్టులోనికి వెళ్ళినాడు. వెంటనే దాసీయనిషి వచ్చి రాజుతో “మహాభాగా నీవు మృత్యుసమీపములో ఉన్నావు. చోరుడు పరమదుర్మార్గుడు. నీవు ఇక్కడఉండక తప్పించుకొని పారిపో” అని సలహా ఇచ్చింది.

వెంటనే రాజేంద్రుడు నేలమాళిగ విడిచి రాజధానికి వెళ్ళి నేనా నమేతంగా తిరిగివచ్చి నేలకొట్టును బంధించినాడు. తనగుట్టు బైట పడిందని చోరుడు గుర్తించి కత్తి చేతపూని హోరాహోరిగా రాజు నేనతో పోరినాడు. అతడు ఏనుగుల తొండములు కోసినాడు. గుర్రాల పిక్కలు తెగగొట్టినాడు, భటులతలలు తరిగినాడు. చివరకు చోరుడు ఖడ్గహస్తై రాజమీదికి వచ్చినాడు. రాజు అతనిచేయి గట్టిగాపట్టి కత్తి కింద పడవేయించినాడు. ఇద్దరూ ముష్టాముష్టి పోరినారు. వీరకేతువు చోరుని కిందపడవేసి వాని గుండెలమీద కూర్చున్నాడు. తరువాత మహారాజు తలారులకు ఆనతీయగా వారు చోరుని పట్టి వధ్యశిలవద్దకు తీసుకొని పోతున్నారు.

వైశ్యకుమారి రత్నావతి చోరునిచూచి మోహించి తండ్రి దగ్గరికి పరుగులెత్తి “తండ్రి, కొరతవేయడానికి తీసుకొని పోతున్నారు. అతన్నే

నేను ప్రేమిస్తున్నాను. అతనిచావు ఆపలేకపోతే నా పహంగమంత
తప్పదు” అని అభ్యాయినించింది. తండ్రి “అదేమిటయ్యా, దొరక్క
దొరక్క చోరుడే దొరికినాడా! చావుకు తెగిస్తావా తల్లీ” అని
దీనంగా పలికినాడు. కుమార్తె పట్టుదల చూచి తండ్రి గాఢ దగ్గిగి
జెల్చి చోరుని విడిపించవలసిం దనీ, ఎంతయినా సువర్ణము ఇస్తాననీ
కాళ్ళావేళ్ళా వడినాడు. రాజు అంగీకరించ లేదు. రత్నావతి ప్రాణా
లను తృణప్రాయముగా ఎంచి మంటలో పడి చనిపోవడానికి సిద్ధపడ్డది.
చోరుడు చనిపోయే ముందు ఆమెచూచి నవ్వి నాడు, కన్నీళ్లు
విడిచినాడు. వధ్యశిలమీద చోరుని నిలవజెట్టి తలారులు నిలువునా
అతని నిండుప్రాణాలు తీసినారు. చోరుని దేహముమీద పడి పోవడానికి
రత్నావతి ఉన్మృక్తురాలుకాగా ఆకాశవాణి పలికింది. “అమ్మా,
స్వయంవరపతిమీద నీకుగల భక్తిశ్రద్ధలకు చాలా మెచ్చుకొన్నాను.
సాధ్యమణీ, నీయిష్టమువచ్చిన వరంకోరుకో” రత్నావతి “అవుత్తు డైన
నాతండ్రికి వందమంది పురుషసంతానం కావాలి. నేను చనిపోయిన
తరువాత సుతులు లే రనే శోకంవల్ల ఆయన చనిపోకుండా ఉండాలి.”
అనే వేడుకొన్నది. గగనవాణి “అలాగే నీతండ్రికి నూరుగురు
కుమార్లు కలుగుతారు. నీవంటి సాధ్యమణి ఇంతమాత్రమేకాకోరడం?”
అని పలికింది. ఆమె నామీద దయవుంచి నాభర్త జీవించి పరమ
కారుణికుడు ధార్మికుడు అయ్యేరీతిగా అనుగ్రహించాలి” అని కోరు
కొన్నది. వెంటనే చోరుడు అక్షతశరీరంతో ఉజ్జ్వలితుడై లేచినాడు.

రత్నదత్తుడు అల్లుణ్ణి కూతుర్ని చూచుకొని అమంధానందముతో
పొంగిపోయినాడు. అతని ఇంట్లో దోసతోటవలె ఇంతవాళ్లు అంత
వాళ్ళూ కళకళలాడుతూ మగపిల్లలు మనులుతూ ఉండగా రత్న
దత్తుడు వాళ్ళను చూచుకొని పొంగిపోయినాడు. వీరకేతుమహారాజు
చోరునివిలిపించి నేనావతిని చేసినాడు.

బేతాళుడు “రాజన్, కాటికికాళ్ళు చాదినచోరుడు రత్నవతినిచూచి నవ్వుడానికి దుఃఖించడానికి కారణమేమిటి?” అని అడిగినాడు. త్రివిక్రమ సేనుడు “అకారణబంధు వైన రత్నదత్తుని ఋణము ఎలాతీర్చుకొననని విచారించి కళ్లనీళ్లు పెట్టుకొన్నాడు. రాజపుత్రులను ఎవరినీ వరించక అధము డైన తనను వరించినదేమా అని చోరుడు తెల్లపోయి నవ్వినాడు” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. బేతాళుడు అదృశ్యుడై పోయినాడు. బేతాళుని తేవలెనని త్రివిక్రమసేనుడు శింశుపాతయపు కడకు మళ్ళీ వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౯

బే తా శ క థ : ౧౫

త్రివిక్రమసేనుడు యథాద్రకారంగా బేతాళుని బుజాన ఎక్కించు కొని బయలుదేరినాడు. బేతాళుడు మహారాజుకు మార్గాయాసము పోగొట్టుతూ కథ ఆరంభించినాడు.

నేపాళదేశాన్ని యశఃకేతువు అనే మహారాజు శివపురిని రాజధానిగా చేసుకొని పరిపాలిస్తున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు రాజేంద్రుడు రాజ్యభారాన్ని మంత్రి ప్రజ్ఞానాగరుని చేతుల్లోఉంచి, చంద్రప్రభ అనే దేవేరితో భోగములు అనుభవిస్తూ ఉన్నాడు. ఇలా ఉండగా ఆదంపతులకు శశిప్రభ అనేకుమార్తె జన్మించింది. వయసు వచ్చినతరువాత శశిప్రభ పువ్వులు కోయడానికి ఉద్యానవనానికి వెళ్ళింది. విప్రకుమారుడు మనస్వామి అనేవాడు చూచి, ఆసుందరిని పనదేవతగా భావించినాడు. శశిప్రభ పుష్పాపచయము చేయడము మరచిపోయి అతని అందాన్ని చూచి పరవశ అయింది. ఆలేతవృద్ధయాలు వలపులో మునిగిపోగా అకస్మాత్తుగా జనుల హాహా కారము బయలుదేరింది. అప్రియులు ఏమి టీ గగ్గోలు అని దృష్టి సారింది చూడగా మదపు

తేనుగు కట్టుకంబాన్ని తెంపుకొని తోవలో చెట్లు విరుస్తూ మావటి వానిని తోసివేసి మనుష్యులమీద విరుచుకుపడుతున్నది. ఆహడావిడిలో శశివ్రథ వణికిపోతూ ఉండగా మనస్వామి ఆమెను ఎత్తుకొని దూరంగా తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆకన్య హృదయములో లజ్జా ప్రణయములు రేకెత్తినవి. ఈలోగా పరిజనులువచ్చి మనస్వామిని స్తుతిచేసి రాజకుమారిని నగరుకు తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమె శరీరము రాజమందిరములోనూ మనసంతా మనస్వామి మీదనూ ఉండగా తండ్రి కనిపెట్టలేదు. మనస్వామి విరహముతో వేగి మూలదేవుడు అనే గురువు దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. మూలదేవుడు శిష్యుని సంగతి గ్రహించి అది తీర్చదలచినాడు. ఆయన యోగగుళికను మింగి మరియొకటి మనస్వామికి ఇచ్చినాడు. మూలదేవుడు వృద్ధవిప్రాకారము ధరించినాడు. మనస్వామి మనోహరమైన కన్యా రూపమును పొందినాడు. ఆ బ్రాహ్మణవేషధారి అయిన మూలదేవుడు మనస్వామిని వెంటబెట్టుకొని యశశ్శేతుమహారాజు దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. ఆయన రాజుకు నమస్కరించి “రాజన్! నాకోకుమారుడు ఉన్నాడు. వాడికోసము ఈకన్యను తీసుకొనివచ్చినాను. కుమారుడు ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడు. వాణ్ణి వెతకడానికి బయలుదేరినాను. అంతవరకూ ఈకన్యను నీవు రక్షించాలి” అని మనవి చేసుకొన్నాడు. అతని శాపభీతివల్ల రాజు కన్యను అంతఃపురములో ఉంచినాడు. రాజేంద్రుడు తనకుమారి శశివ్రథతో “అమ్మాయీ! ఈకన్యను నీదగ్గరనే ఉండనీ. భోజనశయ్యాదికము నీవక్కనే సుమీ, జాగ్రత్తగా ఈకన్యను రక్షించవలసిన భారం మనది” అని అప్పగించినాడు. తండ్రిమాట పాటించి శశివ్రథ కన్యారూపములో ఉన్న మనస్వామిని వెంటబెట్టుకొని అంతఃపురానికి తీసుకొనివెళ్ళింది. మూలదేవుడు యధేచ్ఛగా వెళ్ళిపోయినాడు. మనస్వామి మారు రూపుతో ప్రియురాలిదగ్గరే ఉన్నాడు.

క్రమేణా కొన్నాళ్ళకు ఇద్దరికీ చెలిమి బలపడింది. ఒకరాత్రి శశిప్రభ విరహవేదనవల్ల కంట తడిపెట్టి మనస్వామికి తపించింది. ఔతనేడన్న శయ్యమీద కూర్చున్న మనస్వామి “శశీ! ఇలా ఉంటున్నావేమి? ఆ రోజుకు అరోజు తెల్లగా పాలిపోతున్నావమ్మా! ఎందు కిలా ఉన్నావో చెపితే గాని ఒక్క మెతుకుకూడా నేను ముట్టను నుమి!” అనేసరికి శశి ప్రభ సమాధానం ఇచ్చింది.

“చెలీ నీమీద నమ్మకమే. సంగతి ఇది. నేను ఒకసారివసంత ములో వుష్పాపచయమునిమిత్తం వసంతానికి వెళ్ళినాను. అప్పుడు అందగా డయిన విప్రకుమారుణ్ణి చూచి వలచినాను. మా ఇద్దరి హృదయాల్నూ కలిసినవి. సరిగా అప్పుడే ఏమగు కట్టుకంటాన్ని ఊడపెరికి చెల్లు విరగ గొడుతూ, మనుష్యులమీద పడింది. ఆవిప్రకుమారుడు నన్ను ఎత్తుకొని వసగజముబారినుంచి రక్షించినాడు. అతనిశరీరస్పర్శ నాశరీరాన హరి చందనచర్పవలె తోచింది. ఒకసారి అమృతసరోవరములో మజ్జనమాడి సట్టు తోచింది. అభాగ్యురాలను! ఇద్దరమూ తలోగారీ అయినాము. ప్రాణేశ్వరునికోసం బాధపడుతున్నాను.”

మనస్వామి నోటిలో ఉన్న యోగగుళికను తీసివేసి నిజ మైనయావు ఆమెకు చూపినాడు. వెంటనే ఇద్దరూ గాంధర్వవివాహము చేసు కొన్నారు. రాత్రివేళ మనస్వామి విప్రకుమారుడై పగటివేళ కన్యారూపంతో ఉంటూ ఎవరికీ సంశయానికి చోటు ఇవ్వలేదు.

ఇలా కాలం గడిచింది. యశఃకేతుని బావమరిది మృగాంకదత్తు డనే బాడు తనకుమార్తె అయిన మృగాంకవతిని, మంత్రి ప్రజ్ఞాసాగరుని కుమారునికిచ్చి వివాహము చేసినాడు. ఆవివాహానికి మేనమామఇంటికి శశిప్రభకూడా వెళ్ళింది. ఆమెతోకూడా కన్యారూపములో ఉన్న మన స్వామికూడా వెళ్ళినాడు. పెళ్ళికొడుకు పెళ్ళికూమార్తెతో వెళుతున్న స్థితికి అతని మన సంతా శశిప్రభవెంట కన్యారూపములో ఉన్న మన

స్వామిమీదనే ఉండి. వరుడు విరహంతో సామ్యునిల్లినాడు. గోరు చుట్టుమీద రోకటిపోటువలె అతన్ని తాచుచాముకరిచింది. వెంటనే అతనుపడిపోయినాడు. ప్రజాసాగరుడు వచ్చి కుమారునిచూచి తల్లడిల్లినాడు. మంత్రికుమారుడు మూర్ఖులో వెర్రిగా కేకలు వేస్తూ మనోగతము ఎరుకపరిచినాడు. రాజమందిరములో గుప్తధనము వలెఉన్న కన్యారూపధారి మనస్వామిని మంత్రికుమారుడు ప్రేమించినాడు. ఈ కోరిక తీరడం అసాధ్యమని వరునితండ్రి తలచినాడు. యశఃకేశువు అక్కడికే వచ్చినాడు. వరుడు విరహములో మరణావస్థలో ఉన్నాడు. అప్పుడు రాజు మంత్రులను పిలిచి ఇలాపలికినాడు: “ఎవరో బ్రాహ్మణుడు వచ్చి ఈకన్యను నామందిరములో ఇల్లడ ముంచినాడు. ఈకన్యను మంత్రికుమారునకు ఇవ్వడానికి నేను స్వతంత్రుణ్ణి కాను. ఇతడు విరహమువల్ల మరణావస్థలో ఉన్నాడు. కుమారుడుచనిపోతేమంత్రి జీవించలేడు. మంత్రిలేకపోతే ధర్మము ఎలానడుస్తుంది? కుమార సమేతంగా మంత్రిని చావనిస్తే బ్రాహ్మణహత్యాపాతకము నాకు సంక్రమిస్తుంది. ధర్మము స్థాపించవలె నంటే ఈకన్యను మంత్రినుతునకు ఇచ్చి వివాహము చేయడం కర్తవ్యము. ”

వెంటనేపెద్దలు ముహూర్తము నిశ్చయించినారు. రాజప్రాసాదము నుంచి కన్యారూపములో ఉన్నమనస్వామిని మంత్రిగృహానికి రప్పించినారు. మనస్వామి మహారాజుతో ఇలా పలికినాడు : “రాజన్ ! నన్ను వేరొకనికి ఇచ్చి పెళ్ళిచేయ వలె నని నాతండ్రి సంకల్పించినాడు. నన్ను మరొకరి కివ్వడం ధర్మ మవునో కాదో మీరే ఆలోచన చేయండి. ధర్మాధర్మాలు ఎరిగినవారు. నేను ఒకపరతుమీద వివాహము అంగీకరిస్తాను. నాభర్త నాలుగుమాసాలదాకా గాని తీర్థయాత్రలు చేసి తిరిగిరాడు. నాలుగునెలవరకూ నన్ను నూతన వరునితో ఏకశయ్యలో పరుండ మని నిర్బంధము చేయవద్దు. అలా బాధిస్తే

నేనువెంటనే చనిపోతాను.” గాజు ఆమాటలు విని అంగీకరించి వెంటనే మంత్రికుమారునికి మనస్వామి నిచ్చి వినాహము చేసినాడు. మంత్రి సుతుడు ఇద్దరుభార్యలనూ ఒకేఇంట్లో ఉంచినాడు. అతడు భార్యకోరిక తీర్చవలె నని తీర్థయాత్రలు చేసేనిమిత్తము ఇల్లు వదిలినాడు. మనస్వామి మృగాంకవతి అనే తోడుకోడలితోకూడా సమానశయన సౌఖ్యము అనుభవిస్తున్నాడు.

ఒకరాత్రి పరిజనము వసారాలో నిద్రలో ఉండగా శయ్యామందిరములో మృగాంకవతి వంటిమీద కునుకు రాలేదు. ఏకాంతములో ఆమె కన్యారూపములో ఉన్నమనస్వామితో “ప్రియసఖి! కల్పమూత పడవు కథ చెప్పమన్నా” అని అడిగింది.

మనస్వామి కథ ఆరంభించినాడు: “పూర్వము ఇలుడు అనే సూర్య వంశపురాజు పార్వతీశాపమువల్ల స్త్రీరూపాన్ని పొందినాడు. సఖి! అలాగే దేవతాశక్తివల్ల పురుషుడు స్త్రీ కావడం, స్త్రీ పురుషుడు కావడం కద్దు. అలాంటిస్త్రీపురుషసంయోగము చిత్రంగానే ఉంటుంది, నుమా” పెళ్ళిఅయినప్పటినుంచీ భర్తను ఎడబాసినమృగాంకవతి విరహం వల్ల పులకరించిపోయి “సఖి అలాగా! నాశరీరం కంఠమెత్తుతున్నది. గుండెలు జల్లుచుంటున్నవి. నీవుప్రాణసమానవు. ఏఉపాయంవల్ల నై నా ఇక్కడికి పురుషుడు వస్తే బాగుండును” అని జాలిగా పలికింది. మనస్వామి ధూర్తుడై “సఖి, విష్ణుదేవుని కృపాకటాక్షమువల్ల నేను పురుషుడనైపోగలను.” అని నోట్లో ఉన్న యోగగుళికను తీసివేసినాడు. మనస్వామి పురుషుడుగా మారిపోగా ఇద్దరూ క్రీడాసుఖము అనుభవించినారు. మనస్వామి పగటివేళ స్త్రీరూపముతోను, రాత్రివేళ పురుషుడుగానూ మనలుతున్నాడు. ఘంత్రికుమారుడు యాత్రలు పూర్తి చేసుకొని వచ్చేలోగా మనస్వామి మృగాంకవతిని కూడాతీసుకొని పారి పోయినాడు.

ఈలోగా మనస్వామి గురు వై సమూలదేవుడు వృద్ధబ్రాహ్మణ వేషంతో యశః కేతుమహారాజును సన్నిధికి వెళ్ళి “రాజన్! నాకుమారుడు దేశాంతరమునుంచి తిరిగి వచ్చినాడు. మీదగ్గర ఉంచిననాకోడలని ఇప్పించండి.” అని వినయముగా అడిగినాడు. మహారాజు మంత్రులతో కూడబలికి వివ్రశాపథయంవల్ల “బ్రాహ్మణోత్తమా! నీకోడలు ఎక్కడికి వెళ్ళిందో మరి. అలపరాధమునకు పరిహారంగా నాకుమార్తెను నీకుమారుని కిచ్చి వివాహము చేస్తాను.” అని వేడుకొన్నాడు. మాయా బ్రాహ్మణవేషములో ఉన్న మూలదేవుడు కోపము అభినయించి తరువాత అంగీకరించినాడు. మహారాజు తనకుమారిని శశిప్రభను మూలదేవునిమిత్రునకు కట్టబెట్టినాడు. వివాహసంతరము వధూవరులు మనస్వామిని చూచినారు. మూలదేవునిసన్నిధిలో మనస్వామికి శశిప్రభకూ వివాదము చలరేగింది. శశి “నీ వెవరు? నాతండ్రి అగ్ని సాక్షిగా నాకు వివాహము చేసినాడు” అని పలికింది. “నేను గురుసన్నిధిలో నిన్ను అదివరకే పెళ్ళిచేసుకొన్నాను.” అని మనస్వామి జగడ మాడినాడు. నిర్ణయము కాలేదు.

కథ చెప్పడం పూర్తి అయింది. బేతాళుడు త్రివిక్రమనేనుని అడిగినాడు “రాజన్! ఇద్దరిలో శశిప్రభభర్త ఎవరు?” త్రివిక్రమనేనుడు “చార్యంగా మనస్వామి శశిప్రభను గాంధర్వవివాహము చేసుకొన్నాడు. ఆవివాహము చెల్లదు” అని సమాధానము చెప్పగా బేతాళుడు అంతర్ధాన మైనాడు. అతన్ని తీసుకురావలెనని త్రివిక్రమనేనుడు శింశుపా వృక్షముదగ్గరికి వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౦

బే తా ల కథ : ౧౬

త్రివిక్రమనేనుడు శింశుపావృక్షశాఖనుంచి బేతాళుని తనబుజాన ఎక్కించుకొని బయలుదేరినాడు. బేతాళుడు అతనిమార్గాయాసము పోగొట్ట దలచి కథ ఆరంభించినాడు.

హిమాలయ పర్వతసానువున కాంచనపురము ఉన్నది. జీమూత కేతువు అనేవిగ్యాధరరాజేంద్రుడు పరిపాలన చేస్తున్నాడు. అతనిపెరటిలో తర తరాలనుంచీ కల్పవృక్షము ఉంటూ ఉన్నది. ఆరాజు కల్పతరువును ప్రార్థించి బోధిసత్త్వాంశసంభవు డైనజీమూతవాహనుడు అనే కుమారుని పొందినాడు. జీమూతవాహనుడు దానవీరుడు మహాసత్త్వుడు సర్వభూతహితుడు పితృశుశ్రూషాపరాయణుడు.

అతనికి వయసు రాగా తండ్రి పట్టము కట్టినాడు. జీమూతకేతువు అతనిమంత్రులూ యువరా డైన జీమూతవాహనునకు ఇలా హితము ఉపదేశించినారు : “మనపెరటిలో సకలార్థములను ప్రసాదించేకల్పతరువు ఉన్నది. నిత్యమూ దీనికి పూజాపునస్కారాలు చేయవలె. అలాచేస్తే దేవేంద్రుడు మనలను ఏమీచేయలేడు. అన్యులు మనజోలికే రాలేరు.”

దయావీరు డైనజీమూతవాహనుడు ఇలామోచనచేసినాడు : “ఈ కల్పతరువు పెరటిలో ఉన్నప్పటికీ నాతాతముత్తాతలు ఫలాన్ని పొందలేకపోయినారు. ఆసక్తితో ఆరాధనచేయడంవల్ల ఉత్కృష్టఫలమును మావారు పొందలేదు.” అతడు తండ్రినగ్గిరికి వెళ్ళి శుశ్రూషచేసి, ఆయనతో ఇలా మనవి చేసినాడు : “ తండ్రి! ఈదేహముస్థిరము కాదని నీకు తెలుసునుకదా. సంధ్యకాంతిసాదామని. సంపదలు అస్థిరములు. భోగములు క్షణికములు. అటువంటిసందర్భంలో ఈకల్ప వృక్షము మనకెందుకు? అభిమానముతో ఈతరువును కాపాడుకొంటూ వచ్చారు మనపూర్వులు. నేను పరహితార్థము ఈకల్పవృక్షమును వినియోగించదలచినాను. ” కుమారునివచనములు విని జీమూతకేతువు అంగీకారమిచ్చినాడు.

జీమూతవాహనుడు కల్పతరువును ఇలావేడుకొన్నాడు : “సకలార్థదాయిని! మాతాతముత్తాతలకోరికలు తీర్చినదానివి. నాకోరిక ఒక్కటే. ఈలోకంలోవారి దారిద్ర్యము లేకుండా చేయి; అధులకు నిన్ను అర్పి

స్తాను తల్లీ!” కల్పవృక్షము వెంటనే స్వల్లోకానికి ఎగిరి, కనకవృష్టి కురిపించింది. అతనికీర్తిచంద్రికలు దశదిశలా వెలిగినవి. కల్పవృక్షము శేకపోనడంవల్ల జీమూతవాహనుడు అజేయుడు కాడని అతనిదాహులు తలచినారు. అతనిరాజ్యమును హరించవలె నని యుద్ధము ప్రకటించినారు. అప్పుడు కుమారుడు శృంగిలో “నాయనా! నీవు ఖడ్గము చేతబట్టి యుద్ధములో దిగినవక్షుచులో శత్రువులు ఎవరూ నిలవలేరు. బంధువులను చంపి, రక్తసిక్తములైన రాజ్యభోగములను అనుభవించడం అనవసరము. త్సణభోగాయతనమైన ఈ శరీరముకోసము ఇదరిని సుంపడం ధర్మముకాదు. రాజ్యలోభులకు మనరాజ్యమును వదలి ఇహపరనుఖములకు కావలసినధర్మము ఆచరించుదాము” అనిపలికినాడు.

తండ్రి “కుమారా, నీకోసమేగదా ఈ రాజ్యము? సర్వభూతహితముడవై రాజ్యమును త్యజిస్తున్నావు. నీజలిమత ప్రకాగమేకాగి” అని కుమారునికోరిక చెల్లించినాడు.

జీమూతవాహనుడు రాజ్యమును వదలి, తల్లిని శృంగిని మలయాద్రి సానువువైన వీర్పాటుచేసిన ఆశ్రమములో ఉంచినాడు. నిత్యమూ అతడు జననీ జనకులకు శుశ్రూషచేస్తూ ఉన్నాడు. ఇలా ఉండగా మిత్రావసువు అనే అతనితో విశ్వావసువుఅనే రాజపుత్రునికి చెలిమికలిసింది. ఒకసారి జీమూతవాహనుడు ఉపవసములో ఉన్న గారిని దర్శించవలెనని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు దివ్యకన్య పరివార సఖిజనముతో వచ్చి గారీపూజ ముగించి, వీణావాదనము చేస్తున్నది. ఆకన్య వల్లకీతంతులు మీటుతూ గీతము పాడుతున్నప్పుడు సారంగములు కదలక మెదలక చెవులు దోరపెట్టుకొని విన్నవి. ఆమె లావణ్యమును జీమూతవాహనుడు కన్నులారా కాంచినాడు. అతనిమనస్సు దివ్యకన్యాయుమయమైపోయింది. ఆసుందరి వలపువిరాళికి సహించలేక విరహగీతములు పాడింది. వీణాతంతులు ఆకన్నె మనసును బైట పెట్టినవి. జీమూతవాహనుడు చెలికత్తైద్వారా

ఆమె పేరు మలయవతి అని, నిర్దేశాజ్ఞన విశ్వానసుని కుమార్తె అనీ తెలుసుకొన్నాడు. ఆ సమయమునందు, నెమిలై జీమూతవాహనుని ఊరు కేనులు తెలుసుకొని మలయవతికి మనవిచేసింది. “నీ, మలయవతీ! జగత్పూజ్యుడయిన ఈ ఆశీర్థి లభించినాకు; సామాన్యుడు కాదు; విద్యాధిరేంద్రును.” ఆమాటలు విని మలయవతి రేణెత్తిన లజ్జతో మొగము దంచి ఊరకున్నది. అప్పుడు చెలి “ఈచెలువ లజ్జవతి. నావల్ల మీరు అర్చన స్వీకరించండి” అని జీమూత వాహనునకు అర్ఘ్య మిచ్చి పుష్పమాల అర్పించింది. అతడా సుషమాలను పుచ్చుకొని మలయవతి కంఠాన వేసినాడు. మలయవతి క్రీగంటి చూపు లనే నల్లకలువల దండను ప్రియుని కంఠానవేసింది. ఇలా ప్రేమనీప్రియులు మాటానుంతీలేకుండా స్వయంవరము పూర్తిచేసుకోగా చీకటివచ్చి “అమ్మా, మలయవతీ! మీకోసం అమ్మగారు కనిపెట్టుకొన్నారు. చప్పున రావాలి” అన్నది.

మలయవతి ప్రియునిమీద సాగించిన చూపును మరల్చుకోలేక ఎలాగో ప్రయత్నముమీద దృష్టి మరల్చుకొన్నది. ఆమె ఇంటికి వెళ్ళి తల్లినిచూచి ప్రాణేశునిమీది నలవంతనల్ల సిగ్గుపడ్డది. ఆమె కన్నీరు పొంగి కపోలాలను తడిపింది. మలయవతి విరహబాధతో తామరాకుల పాన్పుమీద పరుండలేక పోయింది. ఆమె దూతికను ప్రియుని దరికి పంపేనేర్పు తెలియక అటమటించిపోయింది. అలాగే జీమూతవాహనుడు విరాళికి సహించలేక పెజ్జవైన పరుండి, విరహంవల్ల పాలిపోయి, ముని అయినప్పటికీ సిగ్గుచేత కామార్తి చెప్పలేక చెవుతూ రాత్రి గడిపినాడు. అతడు మలయవతీ దర్శనార్థము గారీదేవాలయానికి తమకముతో వెళ్ళినాడు. అతనివెంట అదివరకు వచ్చిన మునికుమారుడుకూడా వచ్చినాడు. జీమూతవాహనుడు విరహమువల్ల నిట్టూర్పులు పడులుతూ ఉండగా మునికుమారుడు అతనిని ఊరడిగినాడు. అదేసమయాన

మలయవతి విరహాశోభిల్లును నుభవించగా మలయలో ప్రవేశించి, తలిరాకు దొంగలముఠాను నిలబడని పూడితః కిన్నెరుమున్నరుగా విలపించింది. ఆమె దేవికి సందనము చేసి “అగజ్జననీ! నాకీ జ్యోత్ జీమూతవాహ నుడు భర్తకాకపోయినా, ఏచ్చే జ్యోత్ అయినా అట్టే నాభర్తగా అనుగ్రహించుకల్లీ! అలా వరాన్ని ప్రసాదించవా మాతా!” అని వేడింది.

మెటనే మలయవతి గారీ దేవిమడు ఆశ్చర్యచూతాభు తన పైట చెంగును ఊరితాడుగా కట్టుకొని “ప్రాణేశ్వరా! జీవనచల్లభా! జీమూత వాహనా! కరుణాపారీణా! నన్ను రక్షించనా” అంటూ కంఠాన పాశము తిగిలించుకోవోదోయింది. గగనవాణి “కుమారీ! నాహసము కూడదు. విద్యాధరేంద్రుడు డైస జీమూత వాహనుడే నీకుభర్త కాగలడు!” అన్నది. మెటనే సంతోషముతో పొంగిపోయి జీమూతవాహనుడు వయస్కునితో ప్రియురాలిదరికి వచ్చినాడు. చలికాడయిన మునికుమారుడు “ఓవరనర్ణి నీ! మలయవతి! అమ్మవారిచ్చిన పరదాసము! ఇదిగో నీ ప్రియుడు” అని పలికినాడు. విద్యాధరేంద్రుడు దక్షిణహస్తముతో ఆమె కంఠపాశమును తొలగించినాడు. ఆమె కన్నలు లజ్జాభారమువల్ల వంచి నేల బొటనవేలితో రాస్తూఉండగా, చేతి ఆమెకై వెతుక్కుంటూవచ్చి “కల్యాణీ, నీకు శుభము! నీకోరిక నెరవేరింది. ఇప్పుడే మీతండ్రి మిత్రావనువుతో చెప్పినారు. జీమూతవాహనుడు వచ్చినాడనీ, అతన్ని మనము సత్కరించి, మలయవతినిచ్చి పూజించాలనీ అన్నారు. మీతండ్రికోరికమీద మిత్రావనువు జీమూతవాహనుని కోసము మలయగిరి దరిలో ఆశ్రమ పదమునకు వెళ్ళినాడు. త్వరలో మీ వివాహము సిద్ధిస్తుంది. మనము ఇంటికి వెళుదాము. జీమూత వాహనుడు ఆశ్రమానికి వెడతారు.” అన్నది. మలయవతి చేతితో ముసిముసినప్పులు నవ్వుతూ ప్రియుణ్ణి పదేపదే వెనుతిరిగి చూస్తూ ఇంటికి వెళ్ళింది.

జీమూత వాహనుడు మలయసానువుపైన ఉన్న ఆశ్రమపదము చేరినాడు. మిత్రావసువు అతనిని చూచి తాను వచ్చిన కార్యము తెలియచేసినాడు. జీమూత వాహనుడు అంగీకారము తెలిపినాడు. అతడు పూర్వజన్మవృత్తాంతము ఎరిగినవాడు, కనుక మలయవతి పూర్వజన్మలో తనప్రియురాలని, మిత్రావసువు మిత్రుడనీ అక్కడివారికి తెలియ బరచినాడు. కుమారునికి వివాహము అవుతుందని తల్లి తండ్రి సంతోషించినారు. మిత్రావసువు జీమూతవాహనుని సిద్ధరాజు సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. సిద్ధుల ఆచారప్రకారము శుభముహూర్తాన మలయ వతి జీమూతవాహనులకు వివాహము జరిగింది. కొన్నాళ్ళు అతడు అత్తవారింటనే ఉన్నాడు.

ఒకసారి జీమూతవాహనుడు మలయవతి సానువుమీదికి మిత్రావసువుతో విహారము సలుపుతూ ఉన్నాడు. సముద్రతీరాన అతడు ఎముకలపోగులుచూచి “మిత్రమా, ఈ అస్థిరాసులు ఏజుతువులవి?” అని అడిగినాడు. బావమరిది మిత్రావసువు ఇలా సమాధానము ఇచ్చినాడు. “పూర్వము నాగులతల్లి కన్యవ, గరుడమాత వినతను మోసగించి చేయించిన ఒడంబడికను గరుత్మంతుడు తోసివేసి, కనీతీరా నాగులను తినివేయడం మొదలు పెట్టినాడు. నాగులందరూ నాశన మయ్యే పరిస్థితి రాగా నాగరాజు వాసుకి గరుత్మంతుని బతిమాలుకొని “గరుత్మన్! నీకు నిత్యమూ ఒక్కొక్క నాగుని ఈ దక్షిణసముద్రతీరాన ఉన్న ఇనుక తిన్నెలమీదికి పంపుతూ ఉంటాను. నీవుచూత్రము పాతాళము ప్రవేశించి పాములన్నింటినీ నాశనం చెయ్యకు.” అంటే గరుత్మంతుడు అంగీకరించినాడు. నాడుమొదలు నేటివరకూ వాసుకి పంపేపాములను దినదినమూ భక్షిస్తున్నాడు. ఈ కనబడే అస్థికలన్నీ పాములవి! ఎన్నెన్నిదిబ్బ లయినవో చూడు!”

ఇలా అంటూ ఉండగా జీమూత వాహనుని గుండె కరిగిపోయింది.

“అయ్యో, నానుకి ఎన్నెన్ని పాములను శత్రువుకు వంపిస్తున్నాడోగద? రెండువేలనాలుక లున్నవానుకి గరుత్మంతునికి ఆహుతి కాలేకపోయి సాడు. తనసాతాశలోక వాసులను ఇలానాశనము చేస్తాడా? కశ్యప తనయుడై, విష్ణువాహనమైన గరుత్మంతుడు ఇంతవారుణముగా ప్రవర్తిస్తున్నాడే! నాగాంగనలరోదనము వినికూడా గరుత్మంతుడు ఎంతకఠినంగా ఉన్నాడో! ఇంతకు అజ్ఞానప్రభావము!” అని జీమూతవాహనుడు తలచినాడు. అతడు నాగులను రక్షించ దలచినాడు. గరుత్మంతునకు నిస్సారమైన నిజదేహమును అర్పించవలె నని జీమూతవాహనుడు నిర్ణయించుకొన్నాడు. సరిగా అప్పుడే విశ్వావసు మహారాజు రయ్యంటున్నా రని ప్రతీహానుడు వచ్చి మిత్రావనువును పిలిచినాడు.

జీమూతవాహనుడు సిద్ధరాజసన్నిధికి వెళ్ళదలుచుకో లేదు; ‘నేను తరువాత వస్తాను’ అని మిత్రావనువుతో చెప్పిపంపినాడు. అతడు తన కోరిక తీరేడిపాయము తోచక అటూఇటూ తిరుగుతూ ఉండగా ఆర్తనాదము వినివచ్చింది. జీమూతవాహనుడు వెళ్ళగా రాజభటుడు యువకుని పట్టితెచ్చి ఉంచడము గమనించినాడు. యువకుడు ఏడుస్తున్న వృద్ధచూతను ఓదార్చి పంపుతున్నాడు. ముసలిది పుత్రశోకము భరించలేక ‘అయ్యో, కుమారా, శంఖచూడ కులానికి లేకలేక ఒక్కడివే నాకడుపున పుట్టినావు. నిన్నెలా గరుత్మంతునికి అర్పించునరా? ఈశోకభారంతో నేనెలా జీవించను” అని విలపిస్తూ ఉండగా శంఖచూడుడు “తల్లీ ఇంటికివెళ్ళు. గరుత్మంతుడు వచ్చేవేళ అయింది. ఇదే నాకడపటినమస్కారము” అని పలికినాడు. ఆచూటలు విని తల్లికి కడుపు ధరువైపోయింది. బోధిసత్త్వాంకు డయిన జీమూత వాహనుడు జాలితో ‘అయ్యో, వీడు నాగుడు. వానుకి ఇతనిని గరుత్మంతునికి ఆహారంగా పంపినాడు. పాపము, ఆతల్లికి వీడు ఏకపుత్రుడు. ఇతనిని రక్షించని నాతను వెండుకు!” అని ఆలోచించి వృద్ధురాలి నద్దకు వెళ్ళి

“అమ్మా నీకుమారుని నీను కన్నెస్తాను” అని పొచ్చిరించినాడు. ఆమాటలు విని ఆచచ్చినది గరుత్మంతుని పని భయపడి “గరుత్మంతుని నన్ను తిను. నన్ను తిను.” అనిఅమె విలపించింది. అప్పుడు శంఖ చూడుడు “అమ్మా, ఇతడు ఎవరోమహానుభావుడు, సామ్యుడు” అని పలికినాడు. జీమూతవాహనుడు వృద్ధురాలిలో “అమ్మా, నేను పిద్యా ధరుడను. నీకుమారుని రక్షించ వలెనని వచ్చివాను. నీకుమారుని రక్షవప్త్రును నేను కప్పకొని గరుత్మంతునకు ఆహార మవుతాను. కుమారుని తీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళవచ్చు” అని ధీమణుగా పలికినాడు.

వృద్ధురాలు జాల్నిగా “నాయనా, ఇంత దయాళువైన నీవు నా కుమారునికన్న ఎక్కువైనా వాడివి” అన్నది జీమూతవాహనుడు “నాతోరిక తీరక తప్పదు. మీరెవరూ అడ్డురావద్దు.” అని నిశ్చిత వచనములు పలికినాడు. శంఖ చూడుడు అతని మహోదారగుణమును గ్రహించి. “మహానత్వా! నీమహాకారుణ్యము స్పష్టముగా కనపడు తున్నది. నీశరీరత్యాగము వల్ల నాశరీరము కాపాడుకోను. రత్నాన్ని ఇచ్చి పాపాణమును ఎవడు కాపాడుకొంటాడు?” అని ధైర్యంగా పలికి, తల్లితో “అమ్మా ఇంకేమిన్నగాతదు. చప్పున ఇంటికివెళ్ళిపో. నేనిప్పుడే సముద్ర తీరాన ఉన్న గోకర్ణేశ్వరుని నేవించి వస్తాను. గరుత్మంతుని ఎదురుచూస్తాను” అంటూ ఏడుస్తున్న తల్లికి పాదాభిషందనము చేసి సెలవుతీసికొని వెంటనే గోకర్ణక్షేత్రానికి వెళ్ళినాడు.

త్వరగా గరుత్మంతుడు వస్తే శరీరాన్ని అర్పించ వచ్చునని జీమూత వాహనుడు త్వరపడుతున్నాడు. గరుత్మంతుని రెక్కలగాలి రివ్వరివ్వన సాగింది. అది కనిపెట్టి ఆమహానత్వుడు పడిపడిగా వచ్చి అతన్ని ముక్కున కరిచి శిరోరత్నమును పెరికి వేసినాడు. ఆసక్షిండ్లుడు జీమూతవాహనుని మలయాచల శృంగానికి తీసుకుపోతూఉంటే దారిలో రిక్తము, జాలుగాకురిసింది. గరుత్మంతుడు ముక్కుతో అతన్ని

రక్కుతూ మాంసము తింటున్నాడు. అప్పుడు జీమూత వాహనుడు “ఇలా నాశరీరము పరహిత్యాదుల నినియోగపడాలి. నాకు స్వర్గము అవసరములేదు. బస్య సౌఖ్యం ఉండేవిధంగా నాశరీరము అన్యైలకై అర్పించాలి.” అని భ్యాసముడేడగా ఆకాశమునుంచి దేవతలు అతని శిరసుమీద పూలవాస కూర్చించారు.

జీమూతవాహనుని శిరోరత్నము రక్తసిక్తమై మలముచటికి కనపడింది. ఆమె నిత్రుట తీడినచో రత్నాన్ని అత్తమామలకు చూపింది. వారు తెల్లబోయినారు. రోంతవేళికి యోగదృష్టివల్ల జీమూతకేతువు కుమారుని అవస్థకనిపెట్టి వెంటనే భార్యతోను కోడలు మలయవతితోను మలయాచల శిఖరము దికి వెళ్ళినాడు. ఈలోగా శంఖచూడుడు రక్తసిక్తమైన పద్మశిలను చూచి, విలపించి, నెత్తురుబాడనబట్టి జీమూత వాహనుని వస్త్రకు వెల్లినాడు.

గరుత్మంతుడు జీమూతవాహనుని సంతోషమును కనిపెట్టి అత్యాశ్చర్యపడి “ఇత డెవరో మహావత్తుడు, నాగుడు కాడు. ఈసాధుమూర్తిని భక్షించను” అని అతన్ని పదిలిపెట్టినాడు. జీమూతవాహనుడు “గరుత్మన్! నాదేహములో ఇంకా రక్తచూంసాలు ఉన్నవి. నీఆకలి ఇంకా తీరలేదు. నన్ను భక్షించు” అని వేడినాడు. గరుత్మంతుడు సంభ్రమముతో మహానుభావా! నీవెవరో దయచేసి చెప్పవలె” అనిగోరినాడు. అప్పుడు జీమూతవాహనుడు “పోనీ, నన్ను నాగుడనే అనుకొని భక్షించు” అన్నాడు. శంఖచూడుడు దూరమునుంచి ఎలుగెత్తి “వై నతేయా, ఆయన నాగుడు కాడు. సాహసము కూడదు. నేనే నీఆహారము” అని కేకలు వేయగా గరుత్మంతుడు ఆశ్చర్యపడినాడు. శంఖచూడుడు పక్షిం ద్రునితో మాట్లాడుతూ ఉండగా జీమూతవాహనుని కల్లి, తండ్రి, భార్యా వచ్చినారు. అందరూ అతన్ని చూచి రోదించినారు. ఆపరిచేవ నము విని గరుత్మంతుడు పశ్చాత్తాపము పొంది “అయ్యా, బోధిస్తానొక

సంభవు డయినజీమూతవాహనుని తెలియక భక్తిస్తున్నాను. ఇతడు చనిపోతే నాకు పాపము చుట్టుకొంటుంది” అని పలికినాడు. జీమూత వాహనుడు వెంటనే చనిపోయినాడు.

తల్లితండ్రులు గుండెలు పగిలేటట్టు విలపించినారు. శంఖచూడుడు తనను నిందించుకొన్నాడు. మలయవతి భర్తృశోకమువల్ల దీనాతి దీప్తియై శారినిభ్యానించింది. అప్పుడు గగనవాణి “భావివిద్యాధరచక్రవర్తి నీకు వరు డవుతా డని వరము ఇచ్చినాను. నామాట జరిగితీరు తుంది” అన్నది. దేవి ప్రత్యక్షమై జీమూతవాహనుని దేహముమీద అమృతాన్ని చిలకరించింది. వెంటనే జీమూతవాహనుడు ప్రవృద్ధతేజముతో బతికి లేచి జగజ్జననికి నమస్కరించినాడు. అప్పుడాదేవి “కుమారా! త్వరలోనేవు విద్యాధరచక్రవర్తివి కాగలవు. అంటూ అతన్ని అభిషేకించి అంతర్ధానమైంది. గగనమునుంచి పూలవాన కురిసింది.

గరుత్మాంతుడు సవినయముగా జీమూతవాహనునితో “చక్రవర్తి! నీ మహాసత్త్వము, నీ ఔదార్యము చూచి ప్రీతి చెందినాను. నీ కే వరము కావాలి?” అని అడిగినాడు.

జీమూతవాహనుడు “నీ వింక పాములను తినవద్దు. నాగాస్థికల రాను లన్నీ అమృతముతో తడుపు. చనిపోయిన నాగజాతి తిరిగి జీవించాలి” అని కోరినాడు. సముద్రతీరానఉన్న నాగులు ఉజ్జీవితులైనారు. జీమూతవాహనునివల్ల నాగానందము కలిగింది. వానుకి అతనిని కొని యాడినాడు. పార్వతీపరమేశ్వరులు అతనికి విద్యాధరచక్రవర్తిత్వము ప్రసాదించినారు.

బేతాళుడు కథ చెప్పడము పూర్తి అయింది. అతడు త్రివిక్రమ సేనునితో “శంఖచూడుడు గొప్పవాడా! జీమూతవాహనుడు ఘనుడా!” అని ప్రశ్నించినాడు. త్రివిక్రముడు “బేతాళా! చావు తప్పిపోయినా శంఖచూడుడు తనను అర్పించుకోవలె నని గరుత్మాంతునిదనికి వెళ్ళి

నాడు. కనుక అతడే సత్త్వాధికుడు అని సమాధాన మిచ్చినాడు. బేతా భుకు యథాప్రకారంగా అంతర్ధానమై శింశుపావృక్షాన వేలాడుతున్న శవదేహములో ప్రవేశించినాడు.

త రంగ ము : ౯౦

బేతా శ క థ : ౧౭

త్రివిక్రమనేరుడు బేతాభుని బుజాన ఎక్కించుకొని బయలుదేరి నాడు. బేతాభుడు త్రివిక్రముని మార్గాయాసము పోగొట్టవలె నని కథ ఆరంభించినాడు.

గంగాతీరాన కనకపురమును యశోధనమహారాజు పరిపాలిస్తూ ప్రజలమన్ననలు పొందినాడు. అతనిరాజధానిలో ఒకవర్తకునికుమార్తె పేరు ఉన్నాదిని. కన్నెత్తి చూచినవాడు ఉన్నత్తు డవుతాడు. కన్యకు వయసు రాగా తండ్రి యశోధనునిదగ్గరికి వెళ్ళి “ప్రభూ, నాకుమారి త్రిలోకసుందరి. దీనికి పెళ్ళి ఈడువచ్చింది. తమకు చెప్పకుండా అన్య నకు ఇవ్వదలచలేదు. తమరే ఈకన్యను స్వీకరించాలి” అని కోరినాడు. యశోధనుడు ఉన్నాదిని సౌందర్యమును చూచి రమ్మని విప్రులను పంపి నాడు. విప్రులొకన్యను చూచి ఉన్నత్తులై కొంతనేవటికి స్తిమితపడి “ఈరమణీమోహపాశములో మనప్రభువు చిక్కి రాజ్యపాలన చెయ్య లేడు. రాజ్యము నాశనమై పోతుంది. ఈకన్య సులక్షణ అని మనము ప్రభువుకు చెప్పకూడదు.” అని ఆలోచించుకొని రాజదగ్గర అబద్ధ మూడినారు. యశోధనుడు నైశ్యకుమారిని వివాహము చేసుకోలేదు. రాజాజ్ఞప్రకారము వర్తకుడు కుమార్తెను బలధరుడు అనే నేనానాయకు నకు పెళ్ళి చేసినాడు. ఉన్నాదిని “నేను సులక్షణను కానని మహారాజు స్వీకరించలేదు” అని కించపడి భర్తతో కాపురము చేస్తున్నది.

యశోధనుడు వసంతోత్సవము చూడవలె నని గజారోహణము చేసి ఊరేగినాడు. వర్తకుని కుమారుని ఉన్నానిని మేడమీదినుండి మహారాజును చూచింది. అమె కనపడిన మాత్రాన అతని హృదయము కల్లోల మైనది. అమె చూపుటకు రాజు విపత్తుడై మూర్ఛపోయినాడు. పరివారజనులు అతనిని ఊరడించినారు. ఉన్నానిని కులక్షణ అని అబద్ధా లాడిన పిచ్చులను మహారాజు వెళ్ళగొట్టినాడు. ఆయన అవలో కాత్రములు ఆసుందరినే ధ్యానిస్తూ కామాగ్నిపుటపాకములో కుములు తున్నాడు. అప్పులు చిక్కి-చాలిపోతున్న యశోధనుని చూచి జాలిగా “రాజేంద్రా, ఎందుకు మీ రిలా కృశిస్తున్నారు?” అని అడిగినారు. నేనాధిపతి బలధరుడు ప్రభువును “దేవా, నీదాసుని దార వరదార కాదు, నీచరణదాసి నాభార్యను నీలనవారు స్వీకరించాలి” అని వేడినాడు. కొంతసేపు ఊరుకొని “దేవా, అలా మీకు ఇష్టము కాకపోతే నాభార్యను దేవాలయములో ఉంచుతాను. స్వామీ! దేవదాసిని మీరు స్వీకరించవచ్చును” అని బలధరుడు విన్నవించినాడు.

యశోధనుడు “నేనే నీతి తప్పితే లోకము చెడిపోక మానదు. నీవు భార్యను వదలవద్దు. అధర్మాచరణముకన్న మరణమే మేలు” అని పలికినాడు. మహాసత్తులు ప్రాణత్యాగమైనా చేస్తారు, సదాచారము వదలివెయ్యరు. కొన్నాళ్ళకు రాజచంద్రుడు క్షీణించి కీర్తిశేషుడైనాడు. ప్రభుభక్తి పరామణుడైన బలధరుడు కన్నీరు కారుస్తూ చితాగ్నిలో దుమికినాడు.

బేతాళుడు కథ చెప్పి త్రివిక్రముని “రాజన్, రాజు నేనాపతులలో సత్త్వాధికుడు ఎవడు?” అని అడిగినాడు. “మహారాజు సత్త్వాధికుడు” అని త్రివిక్రమునేనుడు సమాధానమిచ్చినాడు. బేతాళుడు “నేనాధిపతి సత్త్వాధికుడు ఎందుకు కాదు?” అని తిరిగి ప్రశ్న వేసినాడు. రాజు ఇలా ప్రత్యుత్తరమిచ్చినాడు. “నేనాధిపతి ప్రభుభక్తివల్ల ప్రాణ

త్యాగము చేసినాడు. అందులో భువన ఏమున్నది? రాజు ఉద్రిక్త చిత్తుడై ఉన్నవానికై ధర్మహాసము చేయక తానే మరణించినాడు. ధర్మాత్ముడై ప్రాణాలు వదలినాడే కాని అభగ్నము చేయలేదు. అందువల్ల రాజే సత్త్వాధికుడు.” ఈ సమాధానము విని బేతాళుడు వెంటనే అంతర్ధానమైనాడు. అతన్ని వెతికి తీసుకు రావలె నని త్రివిక్రమ నేనుడు శింశుపావృక్షముదగ్గరికి వెళ్ళిరాడు.

త రంగ ము : ౯౬

బేతాళ కథ : ౧౮

శృంగానములో శివములు తగులబడుతూ భయంకరముగా ఉన్నవి. త్రివిక్రమనేనుడు నదురు బెదురులేకుండా చుడ్రభూమిలో నడుస్తున్నాడు. శింశుపావృక్షసమీపాన అతనికి లెక్కలేనన్ని శవములు కొమ్మలలో వేలాడుతున్నవి. ప్రతిశవదేహములో మాయాబేతాళుడు అధిష్ఠితుడైనాడు. మహారాజు కొంతసేపు కర్తివ్యము తోచక ఇటూ అటూ తాంట్లాడినాడు. నిజంగా బేతాళుడున్న శవము తెలుసుకోలేక త్రివిక్రముడు సాహసించి “బేతాళు డెవడో తెలియకపోతే ఈరాత్రి నేను ప్రాణత్యాగము చేస్తాను” అని నిశ్చయము చేసికొన్నాడు. అతనిసత్యము కనిపెట్టి బేతాళుడు తన మాయను పోషించినాడు. త్రివిక్రముడు బేతాళాధిష్ఠిత మయిన శవము బుజాన వేసుకొని నడిచినాడు. అతని మార్గాయాసము పోగొట్టవలెనని బేతాళుడు కథ ఆరంభించినాడు:

ఉజ్జయినీనగరాన్ని చంద్రప్రభ మహారాజు పరిసాలిస్తున్నాడు. ఆయనమంత్రి దేవస్వామి క్రతువులు చేసినసోమయాజి, సోమయాజులు కుమారు డైన చంద్రస్వామి చదువుకున్నవాడయినా జూద మాడి సొమ్ము ఖర్చుపెడుతున్నాడు. అతడు అందరినీ జూదమాడుతాము

రండని పిలవడము సాగించినాడు. అలకావతి కుభేరునికూడా ఓడించి వేస్తానని ప్రకల్పాలు పలుకుతున్నాడు. చంద్రస్వామి జూదగాళ్ళతో చేరి పాచికలాడి ఓడిపోయినాడు. ఇల్లుగుల్లకాగా కట్టుబట్టలతో అతడు మిగిలి జూదగాళ్ళకు ధనము ఇచ్చుకోలేకపోయినాడు. అందుచేత వారు అతన్ని చితకకొట్టినారు. రెండుమూడురోజులు చంద్రస్వామి కదలక మెదలక పడి ఉన్నాడు. జూదగాళ్ళ సభాపతి స్నేహితు లందరితో “చంద్రస్వామిని చీకటినూతిలో పారవేయండి. వాడు ఇవ్వవలసిన సొమ్ము నేను ఇస్తాను” అని పలికినాడు. జూదరులు చంద్రస్వామిని మోసుకొని అడివిలో చీకటినూతిలోన పు వెతక నారంభించినారు. వాళ్ళలో వృద్ధుడు “చంద్రస్వామి జీవిస్తాడని తోచదు. వీణ్ణి నూతిలో పారేస్తే వచ్చేలాభ మేమిటి? ఇక్కడే పారేసి నూతిలో పారేళా మని చెప్పివేదాము” అని పలికినాడు. అందరూ అందుకు అంగీకరించినారు.

వారు చంద్రస్వామిని విడిచి వెళ్ళినారు. అతడు శూన్యశివాలయములో ప్రవేశించి “అయ్యో, జూదగాళ్ళు నన్ను మోసము చేసినారు. శరీరాన బట్టలులేవు. దుమ్ముకొట్టుకు పోయినాను. ఈస్థితిలో బంధుమిత్రులు నన్ను చూచి ఏమంటారు? ఈరాత్రి ఎక్కడో తలదాచుకుని ఆకలి తీర్చుకోవలె” నని తలచినాడు. సూర్యాస్తమాన మైంది. ఆసమయంలో జటాశూలధారి అయిన సన్యాసి కేవలము శివునివలె వచ్చినాడు. అతడు చంద్రస్వామి సంగతి తెలుసుకొని “నాఆక్రమానికి అతిథిగా వచ్చినావు. లేచి స్నానముచేసి నాభిక్షలో భాగము వుచ్చుకొందువుగాని” అని ఆర్ద్రహృదయము వెల్లడించినాడు. చంద్రస్వామి “స్వామీ, నేను బ్రాహ్మణుడను, మీభిక్షాభాగము ఎలా స్వీకరించను?” అని సందేహించినాడు. ఆసన్యాసి మతములో ప్రవేశించి ఇష్టసంపాదన విద్యను స్మరించినాడు. వెంటనేవిద్య సాక్షాత్కరించి ఏమి చేయవలెను?” అని అడిగింది. తాపనుడు విద్యతో “ఈఅతిథికి ఆతిథ్యము

ఇవ్వనలె” అని ఆనతిచ్చినాడు. ఆమె సరేనని పలికింది. వెంటనే అక్కడ ఉపవనము ఉత్పన్నమైనది. అందులో అంగనలతో రంగారు బంగారు నగరము ఏర్పాటయింది. చంద్రస్వామి తెల్లపోయి చూస్తూఉండగా వార వనితలు నచ్చి అతన్ని ‘స్నానానికి లేవండి. భోజనము సిద్ధంగా ఉంది’ అంటూ లోపలికితీసుకొనివెళ్ళినారు. వారు అతనికి స్నానము చేయించి శరీరాన హరిచందన చర్పచేసి సన్నని వలువలు కట్టుకోమనిఇచ్చి మరొక మందిరములోకి తీసుకొనివెళ్ళినారు. అక్కడ సుందరాంగి ఉత్కంఠతో లేచి తన అర్ధాసనముమీద చంద్రస్వామిని కూర్చోపెట్టింది. అతడు ఆమెతో వడ్రాసోపేతంగా భోజనముచేసితీయనివభ్య ఆరగించినాడు. రాత్రి సుందరితో శయ్యాభోగము అనుభవించినాడు. ఉదయాన మేలుకొని చూచేసరికి దివ్యభవనము గాని ఉపవనముగాని అందగత్తెగాని కనపడ లేదు. చంద్రస్వామి బెంగతో మతము విడిచిరాగా తాపసుడు “అయ్యో రాత్రి సుఖంగానిద్ర పట్టిందా!” అని ప్రశ్నించినాడు. చంద్ర స్వామి “స్వామీ. మీదయవల్ల సుఖము అనుభవించాను. ఆసుందరి నాకు తెల్లవారేసరికి కనపడడములేదు. ఏమి చెయ్యను. ప్రాణాలు పోతున్నవి” అని జాలిగా సమాధానము ఇచ్చినాడు. తాపసుడు నవ్వుతూ “అలాగే రాత్రి సుందరితో భోగము అనుభవించ వచ్చును. అందాకా మనసు చిక్కబట్టు” అని ఊరడించినాడు.

ప్రతి రాత్రీ చంద్రస్వామి సన్యాసి దయవల్ల సుందరితో శయ్యా భోగము అనుభవిస్తూ దివ్యాహారము తింటూ ఉన్నాడు. ఒకనాడు చంద్రస్వామి “స్వామీ, మీవిద్యనాకు ఉపదేశించండి” అని వేడు కొన్నాడు. ఇలా తాపసుడు పలికినాడు: “విద్య సాధించడము మాట లతో కాదు. నీటిలోమునిగి జపము చేయవలసి ఉన్నది. జపము చేస్తున్నప్పుడు విద్య మాయాజాలము పన్ని సాధకునికి అడ్డువస్తుంది. విద్యా దేవత అతనిని సిద్ధి పొందనీయదు. సాధకుడు ఉపాసనా సమయాన

తాను బాలుడై పట్టు భావన చేస్తాడు. శురునాత వయసు వచ్చినపుడు వినాహము చేసుకొని బిడ్డలను కంటాడు. ఇతడు నాన్నే హితుడు ఇతడు నామగ్నుడు అని భ్రమలో తారుమారు అవుతూ ఉంటాడు. ఇహము మరిచిపోతాడు. విద్యాసాధనక్రియ విస్మరిస్తాడు. గురుకటాక్షమీవల్ల, ఉపదేశమువల్ల మెలుకొన్నవాడు ఇహము స్మరించి, దృశ్య ప్రపంచము మిథ్యగా తెలుసుకొంటాడు. అతడు నాస్తవమైన అగ్ని ప్రవేశము చేస్తే సిటిలోనుంచి కూడా వెలువడ గలడు. విద్య అప్పుడు సిద్ధిస్తుంది. ఇలాంటి శిష్యునికే తప్ప మరొకరికి ఈవిద్య సిద్ధించదు. తగని వానికి ఉపదేశము చేస్తే ప్రయోజనము ఉండదు. నేను సిద్ధిపొందిన పాదను నేనుండగా నీవు సాధనచేసి బాధలు పడవద్దు. నాసిద్ధివల్లనే నీకు ఫలప్రాప్తి అవుతున్నప్పుడు నీవు వేరే సాధన ఎందుకు చేయడం?”

చంద్రస్వామి పట్టినపట్టు వదలలేదు. “నేను ఎలాగైనా విద్యను సాధించాలి. మీరు సందేహించక నాకు విద్యాదానము చేయండి” అని వేడుకొన్నాడు. తాపనికి దయ కలిగింది. ఆశితవాత్సల్యమువల్ల ఆయన చంద్రస్వామికి విద్య అనుగ్రహించినాడు. అతడు శిష్యుని నదీ తీరానికి తీసుకొనివెళ్ళి “వత్సా, నీవు విద్యను జపిస్తూ ఎప్పుడు మాయాస్వరూపము చూస్తావో, అప్పుడు నీకు మంత్రసిద్ధి కలిగేటందుకు హెచ్చరిక చేస్తాను. వెంటనే నీవు మాయాగ్నిలో ప్రవేశించు. నీకోసము ఈగట్టున ఎదురు చూస్తూ ఉంటాను” అని చెప్పినాడు. చంద్రస్వామి నదిలో స్నానము చేసి శుచిగా మంత్రోపదేశము పొంది నాడు. గురువు గట్టున కూర్చున్నాడు. చంద్రస్వామి నీటిలో మునిగి మంత్రజపము చేస్తున్నాడు. వెంటనే అతడు విప్రకుమారుడై జన్మించి క్రమేణా బాలుడై ఎదిగినాడు. జనకుడు అతనికి ఉపనయనము చేసి చదువు చెప్పించినాడు. అనంతరము అతడు చక్కనిచుక్కను పెళ్ళాడి నాడు. త్వరలో ఆదంపతులకు సంతానము కలిగింది. చంద్రస్వామికి

పుత్రవాత్సల్యము ఎక్కువగా ఉన్నది. ఇలా మాయజన్మ అనుభవినా అతడు ఉంటూ ఉండగా గురువు నదీతీరమునుంచి విద్యాప్రాప్తాధము చేసినాడు. చంద్రస్వామి చతువులు ఉన్నీలితములైనవి. నవన మంతా మిథ్యగా ఇహ మంతా ఆభాసగా అతడు గ్రహించి మాయాగ్నిలో ప్రవేశించదలచినాడు. బంధువులు మిత్రులు దుఃఖించారు. భార్యా పుత్రులు నదీతీరానికి వచ్చి కన్నీరు మున్నీరుగా రోదించినాడు. చంద్ర స్వామి అజ్ఞానవశాన ఏడుస్తున్న పిల్లలను చూచి జాలిపడి “అయ్యో, నేను అగ్నిప్రవేశము చేస్తే నావారందరూ ప్రాణత్యాగము చేస్తారు. గురువు చెప్పినమాట యథార్థ మనిపిస్తున్నది. మాయ ఎంత బలీయము! అగ్నిప్రవేశము చేయనా మాననా? ఏమిటి కర్తవ్యము? అగ్ని ప్రవేశమే కర్తవ్యము” అని చంద్రస్వామి వెంటనే అగ్నిలో ప్రవేశించినాడు. అగ్నిహోత్రము మంచువలె చల్లగా సోకింది. మాయాజాలము తొలగిపోయింది. చంద్రస్వామి తెల్లపోతూ గురువు దగ్గికివచ్చి పాదాభివందనము చేసినాడు. గురువు “వత్సా, ఏమి జరిగింది?” అని ప్రశ్నించి నాడు. చంద్రస్వామి జరిగినది యావత్తూ విశదముగా చెప్పినాడు.

గురువు “వత్సా, నీవు అపచారము చేసినావు. అగ్నిహోత్రము శీతలముగా ఎలా ఉంటుంది? నీఅనుభవము విద్యాసిద్ధికి దూరముగా ఉంది” అన్నాడు. “నేనేమీ దోషము చేయలేదు స్వామి” అని చంద్ర స్వామి సమాధాన మిచ్చినాడు. అతడు గురువును స్మరించినాడే కాని విద్యాప్రాప్తి కాలేదు. గురువుకు కూడా విద్యాప్రాప్తి కాలేదు. గురు శిష్యులు రెండింటికీ చిడి విద్యపోగొట్టుకొని దుఃఖిస్తూ వెళ్ళిపోయినారు.

జేతాళుడు త్రివిక్రమా! నాకీ సంచేహము తీర్పు. సాధన సరిగా చేసినా గురుశిష్యులకు విద్య లభించలేదేమి? అని ప్రశ్నించినాడు. త్రివిక్రమనేనుడు “నాకు తెలుసును. నీవు కాలయాపన చేస్తున్నావు. మనసు సాత్త్వికమై స్వచ్ఛమైతేగాని సాధన చేసినా సిద్ధి కలుగదు. ఆ విప్ర

కుమారుని మనసు సందేహమయ్యమై మలినమై పోవడంవల్ల విద్యా ప్రాప్తి కాలేదు. అనర్హునికి విద్యోపదేశము చేయడంవల్ల గురువు విద్యకు దూరమైనాడు.” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు.

బేతాళుడు “తివిక్రమసేనుని బుజము మీదనుంచి అంతర్ధానమై పోయినాడు. బేతాళుని వెతికి తేవలెనని రాజు శింశుపా వృక్షము దగ్గరకు వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౩

బే తా ల కథ : ౧౯

తివిక్రమసేనుడు బేతాళుణ్ణి మళ్ళీ బుజాన పెట్టుకొని భిక్షుకునివద్దకు వెళుతూ ఉంటే ‘సీకు మంచికథ చెవుతాను’ అని బేతాళుడు ఇలా చెప్పినాడు :

వక్రీలక నగరాన్ని సూర్యప్రభుడు అనేరాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయనకు సమస్త సంపదలూ ఉన్నప్పటికీ ఎంతమంది రాణులున్నాటికీ సంతానలోపము మాత్రము తీరలేదు. ఇది ఇలా ఉండగా తామ్రలిప్తి అనే నగరములో ధనపాలు డనే గొప్పవర్తకునికి ధనవతి అనే కొమార్తె కలిగింది. సౌందర్యాన్ని బట్టి ఆపిల్ల శాపభ్రష్టురాలైన విద్యాధరి అనిపిస్తున్నది. పుత్రికకు వివాహవయస్సు వచ్చేటప్పటికి తండ్రి చనిపోయినాడు. రాజు తమ పడైన ఉండడముచేత దాయాదులు ఆమె తండ్రి సంపద అపహరించారు. తల్లి హిరణ్యవతి రహస్యముగా దాచి పెట్టుకొన్న రత్నాభరణాదులు తీసుకొని కొమార్తెను తీసుకొని రాత్రివేళ ఇల్లు విడిచిపెట్టి పలాయనము చేసింది.

కూతురిని చేతపెట్టుకొని చీకట్లో ఎలాగో నడుస్తూ హిరణ్యవతి ఘోరిబయటికి వెళ్ళింది. అలా ఆమె వెళుతూ ఉండగా కొర్రమీద

ఉన్న చోరుని శరీరానికి ఆమె బుజము గట్టిగా తగిలింది. వాడు అయ్యో అని కేక వేశాడు. ఆమె జాలిపడి అతని పంగతి అడిగింది. 'అమ్మా నేను చోరుడను. పాపాత్ముడను. నన్ను కొరత వేశారు. ప్రాణాలు ఇంకా పోలేదు' అని ఆమె పృథ్వాంతము అడిగినాడు దొంగ వాడు. హిరణ్యవతి తన పృథ్వాంతము చెప్పింది. ఇంతలోనే చంద్రోదయ మయినది. చోరుడు వారిద్దరినీ బాగా చూచి 'అమ్మా, నా పార్థవ ఒకటున్నది. నీకు వెయ్యివరహాలిస్తాను. ఈకన్యను నాకు ధారపోయ్యవలి' అని వేడినాడు. హిరణ్యవతి నవ్వి ఎందుకు నీకు అని అడిగితే వాడు "తల్లీ నాకు పుత్రుడు లేడు. పుత్రుడు లేని వారికి ఊర్ధ్వలోకాలు లభించవు. ఈమె నాకు భార్య అని నిర్ధారణ చేస్తే తర్వాత ఈమెకు కలిగే కుమారుడు నాకు క్షేత్రజ కుమారుడు అవుతాడు. వాడు చేనేకర్మల వల్ల నాకు సుగతి కలుగుతుంది. అందుకని ఈమెను నాకు దానము చెయ్యమన్నాను." అని వివరించి చెప్పినాడు. ధనాశచేత హిరణ్యవతి అంగీకరించి సమీపములో ఉన్ననీరు తెచ్చి చోరుని చేతిలో పోసి "నా కొమార్తెను నీకు ధారపోస్తున్నాను." అని పలికింది. చోరుడామెతో 'అమ్మా, ఆ మర్రిచెట్టుక్రింద తవ్వి తే బంగారము దొరుకుతుంది. అది తీసుకో. నాప్రాణాలు పోయిన తర్వాత నాశరీరము ఉపాయంగా దహనము చేయించి అస్థికలు నదిలో కలిపి వక్ర్రోలక నగరానికి వెళ్ళండి. అక్కడిరాజు సూర్యవ్రభుడు చాలామంచివాడు. ఏ ఉపద్రవమూ లేకుండా మీరు అక్కడ సుఖంగా ఉండవచ్చు' అని చెప్పి, ఆమెచేత మళ్ళీ నీరు తెప్పించి త్రాగి ప్రాణములు విడిచినాడు. హిరణ్యవతి చెట్టు కింద తవ్వి ధనము తీసుకొని రహస్యముగా తన కుమార్తెతో కూడా భర్త స్నేహితుని యింటికి వెళ్ళిపోయి ఉపాయంగా చోరునికి దహన సంస్కారము చేయించి అస్థికలు నదిలో కలిపించింది.

మర్నాడు హిరణ్యవతి ధనముతో పుత్రికతో బయలుదేరి క్రమేణ

వక్రొలకనగరము చేరి వనుదత్తు డనేవర్తకునివద్ద ఇల్లు కొని అందులో నివాసము ప్రారంభించింది. వక్రొలకములో విష్ణుస్వామి అనేగురువువద్ద మనఃస్వామి అనేబ్రాహ్మణశిష్యుడు చాలాఅందగాడు ఉన్నాడు. అతను కులగౌరవములు ఉన్నవా డయినప్పటికీ పడుచుదనమువల్ల హంసావధి అనేగణికను కామించినాడు. అది రాత్రికి అయిదునూర్లు బంగారు దీనారాలు వుచ్చుకొంటుంది. దానికి ఇవ్వడానికి డబ్బులేక బ్రాహ్మడు చాలా విచారపడుతున్నాడు. ఒకనాడు ధనవతి మేడమీదినుంచి ఆశుష్కించిన అందగానిని చూచి మురిసింది. తనభర్త దొంగ ఇచ్చిన ఆజ్ఞను స్మరించి తల్లితో యుక్తిగా 'అమ్మా! ఈవిప్రునిఅందచందాలు కనిపెట్టు! ఇతని సౌందర్యము లోకలోచనామృతవర్షముగా ఉంది' అని హెచ్చరిక చేసింది. కూతురి మనసు విప్రునిమీదికి వెళ్ళిందని తల్లి గ్రహించి "నాకుమార్తె మగనిఆజ్ఞప్రకారము ఎవరినో ఒకరిని వరించాలి కదా బిడ్డలకోసం! ఈవిప్రుణ్ణి నాకుమార్తె ఎందుకు చేపట్ట కూడదు?" అనుకొని తనకోరిక తెలిపి విప్రుణ్ణి తీసుకొని రమ్మని రహస్యధారిణి అయినచేటికను పంపింది. చేటిక ఏకాంతంలో మనః స్వామిని కలిసి సంచేకము చెప్పింది. హంసావధితో ఒకరాత్రి గడప దానికి ఐదువందలదీనారాలు ఇస్తే వస్తా నని అతను చెప్పినాడు. చేటిక హిరణ్యవతికి కబురు తెచ్చింది. అతను కోరినప్రకారంగా ఆమె ధనము దానిచేత పంపింది. మనఃస్వామి ధనము వుచ్చుకొని ఆరాత్రి ధనవతితో గడిపి వేకువజామున రహస్యంగా వెళ్ళిపోయినాడు. ధనవతి క్రమేణా గర్భిణి అయింది. నవమాసాలు మోసి కుమారుని కన్నది. ధనవతికి ఆమెజననికీ రాత్రికలలో ఈశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై ఇలా చెప్పినాడు: "కుర్రవాణ్ణి వేయివరహాలతో మంచముమీద పెట్టి, వేకువ జామున సూర్యప్రభరాజేంద్రుని సింహద్వారమున ఉంచితే శుభము కలుగుతుంది" తల్లికూతుళ్ళు మేలుకొని స్వప్నవృత్తాంతాలు చెప్ప

కొన్నారు. కలలు నిజమవుత వని తలచి ఆకుర్రవానిని అలాగే మంచము మీద వదుకోపెట్టి వరహాలు పోసి ఈశ్వరాజ్ఞప్రకారం రాజసింహ ద్వారముదగ్గర వదిలివేసినారు.

ఈశ్వరుడు పుత్రచింతతో ఉన్న రాజుకు కలలో కనపడి 'రాజన్, సీసింహ ద్వారముదగ్గర ఎవరో వరహాలతో పాటు కుర్రవానిని మంచము మీద వదిలిపెట్టినారు. ఆ శుభలక్షణుని వెంటనే తెచ్చుకో'. అని ఆజ్ఞ చేసినాడు. రాజుకు మెఠుకువ వచ్చింది. ద్వారపాలకులు శిశువును గురించి చెప్పగా రాజు స్వయంగా సింహద్వారందగ్గరికి వెళ్ళి శుభలక్షణ లక్షితు డైనకుర్రవానిని చూచి ఎత్తుకొని మురిసిపోతూ అంతఃపురంలో దేవేరిదగ్గరికి వెళ్ళినాడు. సూర్యప్రభుడు సంతోషంతో ఉత్సవము చేసినాడు. కుర్రవాడు క్రమేణా పెరుగుతున్నాడు. అతను గుణవంతుడై యువకు డైనాడు. సూర్యప్రభుడు కుమారునికి రాజ్య మిచ్చి కాళికి వెళ్ళినాడు. కుమారుడు రాజ్యమేలుతూ ఉండగా వృద్ధప్రభువు తపస్సు చేస్తూ కాళిలో కాలధర్మము పొందినాడు.

తండ్రి మరణవార్తవిని చంద్రప్రభువు దుఃఖించి మంత్రులతో మంతనము చేసి తండ్రిఅస్థికలు గంగలో కలవవలెనని అనుకొన్నాడు. "మా నాయనగారి అస్థికలు తీసుకు వెళ్ళి గంగలో కలుపుతాను. గయలో పితృ దేవతలకు పిండములు వేస్తాను. సందర్భానుసారంగా తూర్పుసముద్రముదాకా తీర్థయాత్రలు చేసివస్తాను." అని అతడు మంత్రులతో అంటే వారు "మహారాజా, ప్రభువు రాజ్యము విడిచిపెట్టకూడదు. పితృకార్యము ఇతరులచేత చేయించండి. స్వయముగా చెయ్యనక్కరలేదు. రాజ్య పాలనకంటే తీర్థాటనము ఎక్కువా? ప్రయాణము ఆపదలకు ఆకరము. ప్రభువుకు ఎప్పుడూ అంగరక్షకు లుండాలి!" అని వారించారు. వారితో ఈజు మీరు అడ్డము చెప్పకండి. వెళ్ళక తప్పదు. శరీరము దృఢముగా ఉన్నప్పుడు కాకపోతే మరెప్పుడు తీర్థాటనము చెయ్యగలము? శరీరము

క్షణభంగురము కదా! నేను వచ్చేవరకూ మీరే రాజ్యభారము వహించండి' అని సామూధానము చెప్పినాడు. రాజు నిశ్చయాన్ని గ్రహించి మంత్రులు ఊరుకొన్నారు.

ప్రభువు ప్రమాణనన్నాహము చేయించి శుభవాసరమున స్నానాదులుచేసి బ్రాహ్మణపూజ అయిన తర్వాత రథమెక్కి శాంతవేషముతో బయలు దేరినాడు. రాజ్యము సరిహద్దుదాకా వచ్చి సామంతరాజులను ప్రధానపౌరులను ఎలాగో వెనుకకు పంపినాడు. బ్రాహ్మణులు వాహనాలతో వెంట వెళ్ళినారు. ప్రభువు రాజ్యము మంత్రుల వశము చేసినాడు. తర్వాత కొన్నాళ్ళకు గంగానదిని సమీపించి విద్యుక్తప్రకారముగా నదీస్నానము చేసి రథమెక్కి క్రమేణా ప్రయాగ క్షేత్రము చేరినాడు. అక్కడ గంగాయమునా తీర్థోపవాసము చేసి స్నాన దాన శ్రాద్ధాదులు సక్రమంగా నిర్వర్తించి కాశీనగరము ప్రవేశించినాడు. మూడురోజులు ఉపవాసముచేసి విశ్వేశ్వరస్వామిని యథావిధిగా అర్చించి బయలుదేరి రమణీయప్రదేశాలు చూస్తూ గయాక్షేత్రము చేరుకొన్నాడు. విశేషదక్షిణలతో యథావిధిగా శ్రాద్ధము పెట్టి చంద్రప్రభును ధర్మారణ్యానికి వెళ్ళి అక్కడికూపములో పిండము వెయ్యబోతే మూడుచేతులు పైకి వచ్చినవి. రాజు ఆశ్చర్యపడి ఏమీ తోచక బ్రాహ్మణులను ఏచేతిలో పిండము వేయవలెనో చెప్పమని అడిగినాడు. 'ఇనపమేకు దిగగొట్టినచెయ్యి చోరునిది. పవిత్రము (దర్భముడి) పెట్టుకొని ఉన్నవాస్తము బ్రాహ్మణునిది. ఉంగరము ధరించి సులక్షణంగా ఉన్నచెయ్యి రాజుది. ఇంతవరకు మాకు తెలిసింది. పిండము ఏచేతిలో వెయ్యవలెనో మేము చెప్పలేము, అని వారు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినారు. రాజు కేమీ తోచలేదు.

ఆపిండము ఏచేతిలో వెయ్యవలెనో నీవు చెప్పు త్రివిక్రమనేన మహారాజా, అన్నాడు ఋషిములమీద బేతాళుడు. "చోరునిచేతులోనే ఆ పిండ

మును వెయ్యవలి, చంద్రప్రభుడు అతనికిక్షేత్రజడు. తనను కన్నబ్రాహ్మణునికీ కుమారుడు కాడు; ఒక రాత్రికి బ్రాహ్మణుడు అమ్ముడు పోవడము చేత. సూర్యప్రభువుకూ కుమారుడు కాడు; ఇతనిని పెంచి పెద్దవానిని చెయ్యడానికై ఇతనితలవద్ద ఉంచినధనమే ముఖ్యము కాబట్టి. ఇక, చోరుడే తండ్రి. అతడు ఇతనిజన్మకు అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు; ఇతనిపోషణకు చాలాధన మిచ్చినాడు. కాబట్టి చంద్రప్రభుడు చోరునిభార్యకు పుత్రుడు: అనగా అతనికి పుత్రుడు. పిండము చోరునిచేతులోనే వెయ్యడము ధర్మమని నాఅభిప్రాయము" అన్నాడు త్రివిక్రమసేనుడు. వెంటనే బేతాభుడు అద్యశ్యుడయినాడు. రాజు అతనిని వట్టితేవడానికి మళ్ళీ బయలుదేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౪

బే తా భు క థ : ౨౦

శింశుసా వృక్షము మీదనుంచి బేతాభుణ్ణి రాజు బుజాన ఎక్కించుకొని నడుస్తున్నాడు. బేతాభుడు 'రాజా, నీకీపట్టుదల యెందుకు? ఆ కాపాలికాధముని వద్దకు నన్ను తీసుకు వెళ్ళడం న్యాయం కాదు. నీవు పట్టుదల విడవని పక్షాన ఇదిగో కథ' అని ఇలా చెప్పినాడు.

చిత్రకూట నగరానికి ప్రభువు చంద్రావలోకుడు. అతనికి అన్ని ఐశ్వర్యాలూ ఉన్నవి. కాని భార్య లేక పోవడమే పెద్దలోపము. ఆరాజు ఒకనాడు వేటకు వెళ్ళి కొంతనేపటికి గుర్రము వడిగా పోవడం చేత అరణ్య మధ్యంలో సరోవర సమీపము చేరినాడు. గుర్రము జీను మొదలైనవి తీసి అశ్వాన్ని నీటిలో కడిగి చెట్టునీడను కట్టివేసి దానికి పచ్చిక మేత వేసి తాను స్నానముచేసి విశ్రాంతి తీసుకున్నాడు. తర్వాత ఆప్రదేశాలు పరిశీలుస్తుంటే అతనికి అశోకవృక్షము మొదలు

మునికన్య కనపించింది. ఆమె నారచీర కట్టుకొన్నది. జడ ముడివేసు
కొన్నది. ఆమె చుట్టూ చెలికత్తె ఉన్నది.

చంద్రావలోకుడు తావనకన్య దగ్గరికి వెళ్ళినాడు. పూలదండ గుచ్చు
తున్న మునికన్య చెయ్యి వణికి పువ్వుదామము కింద పడిపోయింది.
ఆమె ఎలాగో లేచి లవణలిక వెళ్ళబోయింది. రాజు “భద్రురాలా,
దూరమునుంచి వచ్చిన అతిథిని కుశలప్రశ్న వెయ్యడము గాని అతిథి
సత్కారం చెయ్యడంగాని లేకపోగా ఆశ్రమవాసులు పలాయనము
చెయ్యడం భావ్యమా?” అని నాజూకుగా అన్నాడు. ఆమె చెలికత్తె
రాజుకు అతిథి సత్కారం చేసింది. చంద్రావలోకుడు కోరికలు కొనలు
మేస్తుండగా చనువు తీసుకొని “కల్యాణీ! నీసఖ ఏపవిత్ర వంశములోనిది.
అమృత ప్రాయశ్చయైన నీ సఖనామాక్షరము లేవి? కునుమ కుమార
మయిన తన తనూలతను తాపనులకు తగిన కఠినవృత్తిలో ఎందుకు శ్రమ
పెడుతోంది?” అన్నాడు. మహాశయా! ఈమె కణ్వామహాముని పెంపుడు
బిడ్డ. మేనకాపుత్రిక. ఇండివరప్రభ తండ్రి ఆనతిచొప్పున ఈసరోవరంలో
స్నానము చెయ్యడానికి వచ్చింది. కణ్వాశ్రమము సమీపములోనే
ఉన్నది” అని సఖ శత్రుత్వర మిచ్చింది.

రాజు ఆనందించి గుర్ర మెక్కి ఆశ్రమము చేరి అశ్వమును. అవతలనే
కట్టివేసి ఋషులశ్రమ కూర్చున్న కణ్వామహామునికి ప్రణామము చేసి
నాడు. ముని అతిథిసత్కారము చేసినతరువాత “నాయనా! నేను చెప్పే
హితవాక్కులు విను, ప్రాణులకు మృత్యు వంటే భయముకదా? నిష్కారణముగా వేటలో జంతువులను ఎందుకు చంపుతావు? వేట వ్యసనా
ల్లోది కదా! ఆర్తులను రక్షించు, శత్రువులను సంహరించు, ధర్మమార్గమున ప్రవర్తించు” అని మృదుమధురముగా పలికినాడు.

చంద్రావలోకుడు మనసు కరిగి వేట మానుకొన్నా సని వాగ్దానము
చేసినాడు. కణ్వుడు సంతోషించి, “నీవు కోరినవరం ఇస్తాను.” అన్నాడు.

“మునీంద్రా! నాకు ఇందీవరప్రభను అనుగ్రహించు” అని రాజు విన్నవించినాడు. కబ్బుడు అంగీకరించి యథావిధిగా వారిద్దరికీ వివాహము చేసినాడు.

ఆశ్రమసీమాంతమువరకూ సాగనంపడానికి వచ్చినతాపసులవద్ద సెలవు తీసుకొని భార్యతోగూడా గుర్ర మెక్కి చంద్రావళికుడు ప్రయాణ మైనాడు. చీకటి పడేవరకు ప్రయాణము చేసి వచ్చి కమైదానముమీద పెద్దరావిచెట్టు కనిపిస్తే మకాము చేసి రాత్రి భార్యతో కూడా ఆవృక్షముకింద పూలపాన్నుమీద గడిపినాడు.

తెల్లవారినతరువాత బ్హాలాముఖు దన్వేబ్రహ్మరాక్షసుడు వచ్చి “ఓరీదుర్మార్గుడా! నానివాసస్థాన మైచుకురావితెట్టుమీరుగా ప్రయాణము చేయడానికి దేవతలుకూడా భయపడతారు. నీవు మదాంధుడవై భార్యతో తెల్లవారేవరకూ ఇక్కడ కాలక్షేపము చేసినావు. కాబట్టి నీగుండ పెళిలించి రక్తము తాగుతా” అని బెదిరించినాడు. ఇందీవరప్రభ గడగడలాడింది. బ్రహ్మరాక్షసుని చంపడానికి వీలు లేదని గ్రహించి రాజు వినయముతో” స్వామీ! తెలియక చేసినతప్పు తుమించు. నీ ఆశ్రమానికి వచ్చినాను. అతిథిని శరణాగతుడను కాబట్టి నన్ననుగ్రహించి విడిచిపెట్టు. నీవు ఎటువంటి మనిషిని కోరితే అటు వంటివానిని తెచ్చి నీకు సమర్పిస్తాను” అని విన్నవించినాడు. బ్రహ్మరాక్షసుడు శాంతించి “సరే, ఏడేళ్ల బ్రాహ్మణకుమారుడు, వివేకము కలవాడు, నీకోసం అడ్డముచెప్పకుండా తపసు అర్పించుకొనేవాడు కావాలి. వానిని చంపేటప్పుడు నేలమీద పడుకోబెట్టి చేతులు తల్లి, కాళ్లు తండ్రి గట్టిగా పట్టుకోవాలి. వానిని నీవు స్వయముగా ఖడ్గముతో నరికి నాకు అర్పించాలి. ఏడురోజులు గడు విచ్చాను. గడువు తప్పితే నిన్నూ నీపరివారాన్నీ నాశనం చేస్తాను” అన్నాడు. రాజు భయపడుతూనే “సరే” అన్నాడు. బ్రహ్మరాక్షసుడు ఎక్కడికో వెళ్లి

పోయాడు. రాజ భార్యతోకూడా ప్రయాణము చేసి తనకోసం ఎదురు వస్తున్న నేనతో నహా చిత్రకూటనగరము చేరినాడు. తమప్రభువుకు తగినభార్య లభించి దని ప్రజలంతా పండగ చేసుకొన్నారు. రాజదంపతులకు మాత్రం మనశ్శాంతి లేదు.

మర్నాడు చంద్రావలోకుడు రాక్షసుని వృత్తాంతము అమాత్యులకు తెలియపరచినాడు. అందులో సురుతి అనేయంత్రి “దేవా, ఈ లోకములో అనేక చిత్రాలు ఉన్నవి. మీరు కోరినబాలుడు దొరకకపోడు. నేను సాధించి తెస్తాను” అని ప్రభువును శాంతపరచి వెంటనే ఏడేళ్ల బాలునిబొమ్మ బంగారముతో చేయించి, రత్నాలతో అలంకరించి, పల్లకిలో పెట్టించి ఈ విధముగా చాటించమని చెప్పినాడు. “ఏడేళ్ల బ్రాహ్మణకుమారుడు, బుద్ధియుంతుడు. ఎవడేనా బుద్ధివూర్వకంగా తల్లిదండ్రుల అంగీకారము పొందవలె. సంహారసమయంలో తల్లిదండ్రులు అతనిచేతులూ కాళ్లూ పట్టుకోవాలి. అతని జననీజనకుల ఉపయోగార్థము ఈసువర్ణప్రతిమను నూరుగ్రామాలలో నహా ప్రభువు కానుకగా ఇస్తాడు.”

బంగారుబొమ్మను ఈ చాటించుటో తిప్పగా తిప్పగా ఒక అగ్రహారములో ఈలక్షణములకు సరిపోయిన బ్రాహ్మణబాలుడు ముందుకు వచ్చి రాజపురుషులతో “ప్రభువుకోసం నన్ను సంతోషపూర్వకముగా బ్రహ్మరాక్షసునికి బలిగా అర్పించుకుంటాను. ఇంటికివెళ్లి నాతల్లిదండ్రులను ఒప్పించివస్తాను” అన్నాడు. రాజపురుషులుచాలా సంతోషించారు.

కుర్రవాడు ఇంటికివెళ్లి చేతులుజోడించి జననీజనకులతో బలినిగురించి చెప్పినాడు. కుమారునిమాట విని తల్లిదండ్రులు భయపడి “ఏమి నాయనా, నీకు మతిచెడిపోయిందా? పిశాచము పట్టించా? ధనంకోసం కుర్రవాణ్ణి ఎవరుచంపుకుంటారు?” అన్నారు. అబాలుడు పట్టుపట్టి ఎన్ని చెప్పినా వినక శరీరము శాశ్వతము కాదనీ, మురికికూపమనీ,

నిస్సారమనీ, భూతహితముతోసం శరీరము విడవడం పుణ్యమనీ వాదించి అతికష్టముమీద తల్లిదండ్రులను ఒప్పించినాడు. ఇంకా కొంతమంది పుత్రులు ఉండడమువల్ల చిట్టచివరకు వారంగీకరించారు. బాలుడు సువర్ణప్రతిమను నూరుగ్రామముల దానశాసనమునూ తల్లిదండ్రులకు అర్పించినాడు.

తరువాత బాలుడు తల్లిదండ్రులనుతీసుకొని ఆరాజపురుషులవెంట చిత్రకూటనగరము చేరి రాజసన్నిధికి వెళ్ళినాడు. ప్రభువు చాలాసంతోషించి కుర్రవానిమెడలో పూలహారము వేసి శరీరానికి అంగరాగము పూసి తల్లిదండ్రులతోకూడా వానిని ఏనుగు ఎక్కించి బ్రహ్మరాక్షసుని స్థానానికి ఏడోరోజు దాటకుండా తీసుకొని వెళ్ళాడు. రావిచెట్టుప్రక్కన పురోహితుడు మండలము నిర్మించి పూజాహోమము చేసినాడు. ఇంతలో జ్వాలాముఖుడు వచ్చినాడు. చంద్రావలోకుడు నమస్కరించి వినయముతో “స్వామీ! ఏడవరోజు దాటకుండా నీకు నరబలి తెచ్చినాను. నన్ను అనుగ్రహించి యథావిధిగా ఈబలిని స్వీకరించు” అని విన్నవించినాడు. బ్రహ్మరాక్షసుడు నో రూరగా బ్రాహ్మణకుమారుని చూచినాడు. సత్వసంపన్నుడైన బ్రాహ్మణబాలుడు తనలో “ఈ దేహము అర్పించడమువల్ల వచ్చేపుణ్యముచేత లభించేస్వర్గమోక్షాలు నా కక్కర లేదు. జన్మజన్మలలో నాశరీరము ఇతరులమేలుకే వినియోగము కావడము నాఅభిలాష” అనుకొన్నాడు. ఇంతలో ఆకాశమున విమానాలు కనిపించాయి. దేవతలు పుష్పవర్షము కురిపించడానికి సిద్ధముగా ఉన్నారు. బ్రహ్మరాక్షసునిఎడట బాలుని పరుండబెట్టి తల్లిదండ్రులు కాళ్లుచేతులు పట్టుకున్నారు. రాజు కత్తి దూసి ఖండించబోయేసమయంలో బాలుడు పకపకానవ్వినాడు. అక్కడివారందరూ బ్రహ్మరాక్షసుడూ ఆశ్చర్యపడి చేతులుజోడించి వానిముఖముకేసి తేరి పారచూచినారు.

ఈకథ చెప్పి బేతాభుడు త్రివిక్రమసేనునితో “రాజా! అటువంటి సమయంలో ఆబాలుడు ఎందుకు నవ్వినాడో చెప్పు. తెలిసి చెప్పక పోతే శాపమున్నదికదా!” అన్నాడు.

నాకు ఇలా తోస్తున్నది: “లోకములో బలహీనుడు ప్రాణరక్షణ కోసం జననీజనకులను కేకవేసి రోదనం చేస్తాడు. తల్లిదండ్రులులేనివాడు అందరినీ రక్షించేరాజునుగురించి ఆశ్రోశిస్తాడు. రాజు సమీపములో లేకపోతే భగవంతుని ప్రార్థిస్తాడు. ఈబాలుడికి అంతా విపరీతముగా పరిణమించింది. తల్లిదండ్రులు చేతులు కాళ్ళు పట్టుకున్నారు. రాజు ఖడ్గము దూసినాడు. అక్కడ దైవత మైన బ్రహ్మరక్షస్సు వానిని భక్షించడానికి సిద్ధముగా ఉన్నాడు. ఈసంగతు లన్నీ చూచి శరీర స్వభావం గ్రహించి ఆబాలుడు ఆశ్చర్యముతోనూ ఆనందముతోనూ నవ్వినాడు” ఇలా త్రివిక్రమసేనుడు ప్రత్యుత్తరము ఇచ్చేసరికి భుజము మీది బేతాభుడు అదృశ్యమై యథాస్థానానికి వెళ్ళినాడు. అతనిని పట్టి తీసుకుని రావడానికి రాజు మళ్ళీ బయలుదేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౫

బే తా భ క థ : ౨౦

త్రివిక్రమసేనుడు బేతాభుని తనబుజముమీద పెట్టుకొని స్మశానంలో నడిచి పోతున్నాడు. బేతాభుడు ఇలా కథచెప్పడం మొదలుపెట్టినాడు:

రాజా, ఈసారి మోహమును గురించినకథ చెప్తున్నాను. ఉజ్జయిని నగరమును పద్మనాభుడు పరిపాలించేకాలములో మహాధనవంతు డయిన వైశ్యుడు ఆనగరాన ఉంటుండేవాడు. తనకూతురు అనంగమంజరిని అవర్తకుడు తామ్రలిప్తి నివాసి అయిన మణివర్మ అనేవణికుమారున కిచ్చి పెళ్ళిచేసినాడు. వేరేబిడ్డలు లేకపోవడంచేత అల్లుణ్ణి ఇంట్లోనే నిలుపు కొన్నాడు. అనంగమంజరికి భర్తమీద అనురాగంలేదు. భర్తకుమాత్రం భార్యమీద గాఢానురాగము.

. ఒకసారి మణివర్మ తల్లిదండ్రులను చూడడానికి తామ్రలిప్తికి వెళ్ళి నాడు. ఆరోజులలో ఒకనాడు అనంగమంజరి అంగరాగము పూసుకొని దుకూలము ధరించి తనచెలికత్తెతో మేడమీద నిలుచుని కిటికీలోనుంచి వీధికికి చూస్తూఉన్నది. రాజపురోహితుని కుమారుడు కమలాకరుడు ఆమార్గాన వస్తున్నాడు. వారు పరస్పర ముఖవీక్షణములు చేసినారు. ఉభయులకూ అనురాగం అంకురించింది. కమలాకరుణ్ణి నేపిహితుడు ఇంటికి నడిపించుకొని పోయినాడు.

తర్వాత అనంగమంజరి చెలికత్తెనువంపి కమలాకరుని పేరు గ్రహించింది. ఆమెకు విరహము క్రమంగా హెచ్చిపోయింది. మూడురోజులకు ఆమె విరహబాధ సహించలేక సాహసము చెయ్యలేక అర్థరాత్రివేళ రహస్యముగా బయలుదేరి తమఆరామములో దిగుడుబావివద్దకు పోయి తన తండ్రి ప్రతిష్ఠించిన కులదేవత చండీకాదేవికి ప్రణామముచేసి, 'తల్లీ, వచ్చేజన్మలోనినా కమలాకరుడు నాకు భర్త అయ్యేటట్టు అనుగ్రహించు' అని ప్రార్థించి అక్కడేఉన్న అశోకవృక్షానికి తనచీరకొంగుతో ఉరి పోసుకుంటున్నది. ఇంతలోనే చెలికత్తెకు మెళుకువ వచ్చి వెతుక్కుంటూ అదృష్టవశాత్తూ ఆమె ఆలోటలోకే వచ్చింది. వచ్చిమెడకు ఉరితగిలించు కొంటున్న అనంగమంజరిని చూసి పరుగుపరుగునవెళ్ళి ఉరి తెరిపివేసింది. అనంగమంజరి కొంతవరకు స్వస్థచిత్త అయినతర్వాత ఈ సంఘటనకు కారణమేమని అడిగింది. 'మాలతికా, తల్లిదండ్రుల చాటుదానను, నాప్రియునితో సంయోగము కలగదు. నేను బతికి లాభమేమి!' అని అనంగమంజరి మూర్ఛపోయింది. శీతలోపచారములు చేసి అనంగమంజరికి చెలికత్తె కొంత చిత్తశాంతి కలిగించిన తర్వాత ఆమె 'మాలతికా, మాటలవల్ల లాభములేదు. నేనుబతికి ఉండవలెనంటే కమలాకరునికీ నాకూ సమాగమము సమకూర్పు' అన్నది. 'చెలీ, చూపుబద్ధుపోయింది. శత్రువెళ్ళి నీప్రియుని ఇక్కడికి తీసుకొని వస్తాను. అంతవరకూ ఎలాగో

ప్రాణాలు బిగబట్టుకొని ఉండు' అని చెలిచెప్పింది. అనంగమంజరి సంతోషించి తనకంతహారము తీసి చెలికత్తెమెడలో వేసి మేడలోకి వెళ్ళి పండుకొన్నది.

మర్నాడు ఉదయమే మాలతిక రహస్యముగా కమలాకరుని ఇంటికి వెళ్ళి ఉద్యానవనము ప్రవేశించి అతనిని చూసింది. అతను విరహావస్థలో ఉన్నాడు. పక్కనే మిత్రుడు ఉపచారములు చేస్తున్నాడు 'మిత్రమా, ప్రయోజనము లేదు. వణిక్కస్య నామసస్సు హరించింది కదా. మాకు సమాగమము సమకూర్చు. ఇతరనిషయములవల్ల లాభములేదు' అన్నాడు కమలాకరుడు. మాలతిక ఈమాటలకు సంతోషించి చెట్టు చాటునుంచి ఎడటికి పచ్చి 'అందగాడా, అనంగమంజరి నన్ను పంపించింది. సందేశము వినిపిస్తాను. నీవు బలవంతాన ముగ్ధహృదయంలో ప్రవేశించి అపహరించి కనపడకుండా ఉండడం ఏమిధర్మం! పైగా ఆశ్చర్యమేమంటే, ఆముద్దరాలు హృదయచోరునకే దేహమనఃప్రాణాలు అర్పించదలచి ఉన్నది. నీకోసం నిరంతరమూ బాష్పధారలు విడుస్తున్నది. నీకిష్టం అయితే మీరిద్దరూ కలిసే ఉపాయం చెబుతాను' అన్నది. కమలాకరుడు 'నీవే మా ఇద్దరికీ దిక్కు. నీఇష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యవచ్చును' అన్నాడు.

'నేటిరాత్రి రహస్యంగా అనంగమంజరిని వాళ్ళ ఉద్యానవనంలోకి చేరుస్తాను. నీవు ఇవతల నిల్చొని ఉండు. ఉపాయంగా నిన్ను లోపలికి తీసుకొని వెడతాను' అని మాలతిక కమలాకరుని శాంతిపరచి వెళ్ళి అనంగమంజరితో ఈసంగతి చెప్పింది. అనంగమంజరి ఆపగ లెల్లాగో గడిపింది. రాత్రి అనుకున్నప్రకారంగా ఇద్దరికీ సమాగమం జరిగింది. అనంగమంజరి సిగ్గువిడిచి ఎదుగుగా పరుగెత్తుకొని పోయి కమలాకరుని కంఠం కాగలించుకొంది. ఆనందాతిశయములో ఊపిరాడక ఆమె ప్రాణములు పోయినవి! కమలాకరుడు పిడుగుపడిన ట్లయి, మూర్ఛపోయి

కొంతనేపటికి తెప్పిరిల్లి ప్రియురాలిని తన ఒడిలో పడుకోబెట్టుకొని మాటిమాటికీ కాగలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొని చివరకు దుఃఖాతిశయం వల్ల గుండె పగిలి చనిపోయినాడు. మౌలతిక వచ్చి చూచి చాలా దుఃఖించింది.

ఉదయము తోటకాపరులవల్ల ఈవృత్తాంతము తెలుసుకొని ఉభయలబంధువులూ తోటలోనికి వచ్చి ఏమీ తోచక తలలు వంచుకొని నిలుచున్నారు.

మణివర్మ తామ్రులిప్తినుంచి భార్యకోసం తహతహలాడుతూ వచ్చినాడు; వచ్చి మామయింట్లోకి వెళ్ళి భార్యను చూచి నేలమీద వాలి ప్రాణములు విడిచినాడు.

ఈసంగతులు విని ఊరిలో చాలమంది అక్కడికి వచ్చినారు. తోటలో ఉన్న చండికాదేవిని ప్రమథులు 'తల్లీ, ఈ అర్థదత్తుడు నిన్ను ప్రతిష్ఠ చేసినాడు. ఇతడు నీకు భక్తుడు. అమ్మా అనుగ్రహించు' అని ప్రార్థించిచారు. వెంటనే చండికాదేవిఅనుగ్రహమువల్ల ఆముగ్గురూ నిద్రపోయి లేచినట్లు శాంతముగా లేచినారు. ఆ ఆశ్చర్యసంఘటనకు జనులు ఆనందించారు. కమలాకరుడు సిగ్గుపడి తల వంచుకొని ఇంటికి వెళ్ళినాడు. లజ్జ పొందినతనపుత్రిక అనంగ మంజరినీ, ఆనందిస్తున్న అల్లుణ్ణి అర్థదత్తుడు ఇంట్లోకి తీసుకువెళ్ళినాడు.

ఈకథ చెప్పి బేతాళుడు 'రాజా, అనురాగమూఘు లైన ఈ ముగ్గురిలో ఎవరికి ఎక్కువమోహం?' అని అడిగినాడు.

'పీరిలో మరీ అనురాగమూఘుడు మణివర్మ. తక్కిన ఇద్దరికీ మదనావస్థ క్రమక్రమంగా కాని పరిపాకానికి రాలేదు. తనభార్యకు అన్యపురుషునిమీద ఆసక్తి ఉన్న దని స్పష్టముగా కనపడ్డప్పటికీ కోపం రాలేదు. మరి ఒకనీకై తే ఒళ్ళు మండి పోయేది. కోపం రావలసిన

సమయంలో శోకంచల్ల ప్రాణములుకూడా విడిచినాడు. మణివర్మ మహా మూఢుడు' అని త్రివిక్రమనేనుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాడు.

వెంటనే బుజముమీది బేతాళుడు అదృశ్యుడై శింశుపావృక్షము చేరినాడు. అతనిని తీసుకొని రావటానికి త్రివిక్రమనేనుడు తిరుగ బయలు దేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౬

బే తా ల క థ : ౨౨

త్రివిక్రమనేనుడు మళ్ళీ బేతాళుని శింశుపావృక్షమునుంచి తనబుజము మీది కెక్కించుకొని వస్తూ ఉంటే బేతాలుడు 'రాజా, నీవు సాధువువు, సత్యసంపన్నుడవు, కథ చెపుతానువను' అని ఇలా ప్రారంభించినాడు:

పూర్వము కసుమపురమును ధరణీవరాహు డనేప్రభువు పాలిస్తూన్న రోజుల్లో ఆయనరాజ్యంలో విష్ణుస్వామి అనేబ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మస్థల అగ్రహారములో ఉండేవాడు. ఆయనకు నలుగురు కొడుకులు. ఆకొడుకులు వేదాధ్యయనము పూర్తిచేసేపరికి తండ్రి చనిపోయినాడు. తల్లి సహగమనం చేసింది. దాయాదులు ఆస్తి అపహరించారు. నలుగురు అన్నదమ్ములూ ఆలోచించి మాతామహునియింటికి క్రమేణా చేరినారు. అక్కడ తాత చనిపోయినాడు. అందువల్ల ఈపిల్లవాళ్ళు మేనమామపోషణలో ఉండవలసివచ్చింది. క్రమేణా వీళ్ళకు అవమానము జరగడం ప్రారంభించింది. ప్రాణము విసికి నలుగురూ ఏకాంతముగా కర్తవ్యము ఆలోచించారు. అందులో పెద్దవాడు ఇలా చెప్పినాడు: ఈమధ్య నేను స్మశానప్రాంతాల్లో తిరుగుతూంటే శవం కనిపించింది. అది చూచి చనిపోవడమే చాలా మంచి దని నేను నిశ్చయించుకొని తాడు తెచ్చి చెట్టుకు ఉరిపోసుకొన్నాను. తాడు తెగి కింద పడిపోయినాను. స్మృతి తప్పిపోయింది. కాని ప్రాణాలు పోలేదు. చనిపోవా

మంటేకూడా విధి అడ్డవడ్డది. తోవన పోతున్న సజ్జను డావరో నాకు ఉపచారం చేసి తెలివి తెప్పించి 'చదువుకొన్నవాడిలా ఉన్నావు. ఆత్మ హత్యకు ఎందుకు ప్రయత్నిస్తావు? బతికి ఉంటే సత్కార్యాలు చెయ్య వచ్చును. దైర్ఘ్యం తెచ్చుకో' అని బోధించి వెళ్ళినాడు.' ఆమాటలు విని తమ్ములు 'అన్నా, వివేకము ఉన్నవారికి ధనం లేకపోయినా అట్టే బాధ లేదు. ఎంత మనము రక్షించుకొన్నా సంపదలు శాశ్వతములు కావు. మనం ఏదో విశేషప్రజ్ఞ సంపాదిస్తే బాగుపడతాం. ఆప్రయత్నం చేయడం అవసరం' అని చెప్పేసరికి అన్నకు కొంతదైర్ఘ్యము వచ్చింది. ఏమి చేతా మంటే ఏమి చేతా మరి వారు ఆలోచించు కొని మేన మామ ఇల్లు వదిలి పెట్టిపోడానికి నిశ్చయించి, దేశాటనార్థం బయలు దేరి కొన్నాళ్ళకు ఏదో ఒకప్రదేశములో మళ్ళీ కలుసుకోడానికి నిర్ణయించారు.

అలాగే కొన్నాళ్ళకు నలుగురూ నిర్ణీతప్రదేశంలో కలిశారు. నీ వేంవిద్య నేర్చువని ఒకరి నొకరు ప్రశ్నించుకొన్నారు. ఒకడు "ఎముక ముక్క దొరికితే అది ఏప్రాణిదో ఆప్రాణికి తగినమాంసము నేను సృష్టి చేయగలను" అన్నాడు. "అలా మాంసము కల్పించినతర్వాత నావిద్యవల్ల ఆప్రాణికి ఉచిత మైనచర్మమూ శేకములూ నేను నమకూర్చగలను" అన్నాడు రెండవవాడు. "చర్మము మాంసము, శేకములూ ఉన్న పిండానికి నావిద్యాప్రభావమువల్ల తక్కిన అవయవా లన్నీ సమకూరు స్తాను" అన్నాడు మూడవవాడు. "ఆకళేబరానికి ప్రాణం పోయగల" నన్నాడు నాలుగవవాడు. తమ విద్యాప్రభావాన్ని ప్రదర్శించడానికి నలుగురూ ఎముకకొసం అడవిలోకి వెళ్ళారు. ఒకచోట ఎముకముక్క దొరికింది. తమ శక్తివల్ల దానికి క్రమంగా కళేబరం ప్రాణంకూడా ఇచ్చారు. ప్రాణం పోసినవాడు నాలుగోవాడు. అది సింహం. ప్రాణము రాగానే సింహం చివాలున లేచి వాళ్లమీద పడి నలుగురినీ చీల్చివే

సింది. దుష్టప్రాణివల్ల సుఖం ఎల్లా కలుగుతుంది? కష్టపడి అభ్యసించిన విద్య అయినా దైవం ప్రతికూలంగా ఉన్నప్పుడు అపకారం చేస్తుంది.

ఈకథ చెప్పి బేతాళుడు త్రివిక్రమునితో 'రాజా, ఆనలుగురిలో సింహనిర్మాణదోషం ఎవరిదో చెప్పు అన్నాడు.' 'ఈబేతాళుడు నాకు మానభంగము చేసి తప్పించుకొని వెళ్ళవలె నని ప్రశ్న వేస్తున్నాడు. తెలిసి చెప్పకపోతే శాపం తప్పదు. కాని మళ్ళీ వెళ్ళి తెస్తాను' అనుకొని త్రివిక్రమనేనుడు ఇలా అన్నాడు: 'యోగీశ్వరా, ఆనలుగురు సోదరులలో జంతువుకు ప్రాణం పోసినవాడే సింహనిర్మాణపాపం చేసినవాడు. తక్కిన ముగ్గురూ ఏజంతువు అస్థికో తెలియక కఢేబరం నిర్మించారు. నాలుగోవాడు సింహకారాన్ని చూచి సింహమని తెలిసి కూడా ప్రాణప్రతిష్ఠ చేశాడు. కాబట్టి ఆనలుగుబ్రహ్మహత్యలపాత కమూ ఆమూర్ఖుడికే చుట్టుకొంటుంది'.

రాజు ఈమాటలు చెప్పగానే బేతాళుడు అంతర్ధానమైనాడు. అతనిని తీసుకొని రావడానికి త్రివిక్రముడు మళ్ళీ వెళ్ళినాడు.

త ర ం గ ము : ౯౭

బే తా ల క థ : ౨౩

త్రివిక్రమనేనుడు శింశుపావృక్షందగ్గరికి వెళ్ళినాడు. బేతాళుడు చాలా మాయలు చూపించాడు. కాని రాజు పట్టుదలతో అతనిని బుజాన్న ఎక్కించుకొని మానముతో నడుస్తున్నాడు. బేతాళుడు తోవలో అతనితో 'రాజా, ఈఅకార్యములో నీ కింత పట్టుదల ఉన్నదే! అయినా మార్గశ్రమ లేకుండా కథ చెవుతాను' అని ఇలా ప్రారంభించినాడు :

కలింగదేశములో శోభావతీనగరాన్ని ప్రద్యుమ్ను డనేరాజు పాలిస్తున్నాడు. ఆనగరములో ఒకభాగములో యజ్ఞస్థలము అనేఅగ్రహారము రాజు కట్టించి బ్రాహ్మణులకు నివాసయోగ్యం చేసినాడు. అందులో

సమస్త సద్గుణములుకల సోముడు అనే బ్రాహ్మణికి వార్ధకములో కొడుకు పుట్టినాడు. సోమదేవనాము డైన ఆ బాలుడు పెరిగి పెద్దవాడై విద్యావినయములవల్ల అందరికీ ఇష్టుడైనాడు. అతను పదహారోపవత్సరంలో జ్వరంవల్ల చనిపోయినాడు. తల్లిదండ్రులు చాలా దుఃఖించారు. తండ్రి కుమారుని శవాన్ని విడిచిపెట్టకుండా కూచున్నాడు. పెద్దలు వచ్చి ఆయనకు బహువిధాల బోధచేసి చివరకు పట్టు విడిపించారు. బంధువులు శవానికి అలంకారము చేసి రోదనం చేస్తూ స్మశానానికి తీసుకువెళ్ళారు.

స్మశానందగ్గరిగా ముసలి పాశుపతయోగి చిన్నమఠం కట్టుకొని ఉంటున్నాడు. ఆ వామశివునితో శిష్యుడుకూడ మఠంలో ఉంటున్నాడు. వాడు మొండివాడు, విద్యాగర్వి, నామశివుడు శిష్యుణ్ణి ఎందుకో చివాట్లు పెడుతూ స్మశానంలో కోలాహలం విని వింతగా తోచి, అ చేమిటో కనుక్కు ర మ్మని అన్నాడు. చివాట్లు తిన్నకోపంవల్ల శిష్యుడు, నేను వెళ్ళను నీవే వెళ్ళు. నాకు భిక్షవేళ దాటిపోతున్నదని నిర్లక్ష్యం చేశాడు. ఓరి, తిండిపోతా, తెల్లవారి అర్ధయామం కాలేదే. అప్పుడే నీకు భిక్షవేళ అయిందా? అని గురువు మందలించే సరికి శిష్యుడు ఒళ్ళు మండి 'ఓయూసలీ, నేను నీకు శిష్యుణ్ణి కాను, నీవు నాకు గురువువూ కావు. నీకమండలం నువ్వే మోసుకో. ఇక నీదగ్గర ఉండను' అని వెళ్ళిపోయినాడు.

ఆవృద్ధుడు నవ్వుతూ మఠంలోనుంచి ఇవతలకు వచ్చి శవమును సమీపించి చూచేసరికి నవయావనంలో ఉన్న కుర్రవాడు. ఆక్షణంలో పాశుపతయోగికి ఆకుమారుని శరీరంలో ప్రవేశించా లని బుద్ధి వుట్టింది. వెంటనే కొంతసమీపంలో ఉన్న చెట్టుచాటుకు వెళ్ళి ఒక్కసారి బిగ్గరగా ఏడ్చి వెంటనే సృత్యం చేసి యోగప్రభావమువల్ల ఆ బ్రాహ్మణ కుమారుని కళ్ళేబరంలో ప్రవేశించినాడు. శవం కళ్లు తెరిచి ఆవులించి లేచి కూచున్నది. బంధువులు చూచి కుర్రవాడు బతికే ఉన్నాడని

సంతోషంతో కేకలు వేశారు. బ్రాహ్మణకుమారుని శరీరంలో ఉన్న పాశుపతయోగి శరీరముతో వ్రతం సాగించదలచుకొని అక్కడ ఉన్న వారితో ఇలా అన్నాడు: నేను లోకాంతరానికి వెళ్ళినప్పుడు పరమ శివుడు నాకువ్రత్యక్షమై 'నీవు మహాపాశుపతవ్రతము ఆచరించవలసింది. అలా నియమప్రకారంగా నీవు ఆచరించేపక్షంలోనే నీకు ప్రాణాలు అనుగ్రహిస్తున్నాను' అని సెలవిచ్చినాడు. కాబట్టి నేను మీతో ఇంటికి రాను. ఏదో ఏకాంతప్రదేశాన పాశుపతవ్రతం అవలంబించాలి. మీరంతా ఇళ్ళకు పొండి. విచారం పెట్టుకోవద్దు." అని బోధించి వాళ్ళను పంపివేసినాడు. వాళ్లు వెళ్ళిపోయినతర్వాత ఆశెట్టుచాటుకు వెళ్ళి తన పూర్వశరీరము గోతిలో వూడ్చిపెట్టి తనకు సంక్రమించిన యావనానికి సంతోషిస్తూ ఎక్కడికో వెళ్ళి మహా పాశుపతవ్రతం అవలంబించినాడు.

ఈకథ చెప్పి బేతాళుడు 'రాజా, పరకాయప్రవేశం చేయబోయే టప్పుడు ఆ యోగీశ్వరుడు ఎందుకు ఏడ్చినాడు? తరువాత ఎందుకు నృత్యం చేసినాడు? తెలుసుకోవలె నని నాకు చాలా కుతూహలంగా ఉన్నది' అన్నాడు. రాజు శాపభయంవల్ల మానం విడిచి ఇలా చెప్పినాడు: 'ఆపాశుపతయోగిఅభిప్రాయ మిది. ఈదేహము బహుకాలము నుంచీ నాతో పెరిగింది, సిద్ధికి సాధనభూతం అయింది. చిన్నప్పుడు తల్లిదండ్రులలాలన పొందింది. అటువంటిశరీరాన్ని ఇప్పుడు విడిచిపెట్టవలసి వచ్చింది కదా అని దుఃఖము పొంగి ఒక్కసారి ఆవృద్ధుడు ఏడ్చినాడు. దేహభిమానం వదలడం చాలా కష్టంకదా? ఇక నృత్యం చెయ్యడానికి కారణం: నూతనదేహంలో ప్రవేశిస్తున్నాను. ఇంతకన్న ఎక్కువగా సాధన చేయగలను అనే సంతోషంవల్ల నృత్యం చేసినాడు. యావనం ఎవరికైనా ఇష్టమేకదా?

త్రివిక్రమనేనుడు ఈమాటలు చెప్పేసరికి బేతాళుడు అతనిబుజం

మీద నుంచి అదృశ్యమైనాడు. రాజు అతనిని తెవడానికి మళ్ళీ బయలుదేరినాడు. ధీరులు పట్టుదల విడువరు కదా!

త రంగ ము : ౯౮

జేతాళకథ : ౨౪

త్రివిక్రమసేనుడు శింశపావృక్షముమీదనుంచి జేతాళుని ఋజున పెట్టుకొని తెచ్చేసమయములో జేతాళుడు ఇలా అన్నాడు: 'రాజా, ఈరాకపోకలవల్ల నేను చాలా అలిసి పోయినాను. నీకు శ్రమ కనపడదు. నాది పెద్దప్రశ్న ఉన్నది. విను: పూర్వకాలంలో దక్షిణాపథమున ధర్ముడనేమండలాధిపతి ఉండేవాడు. ఆయన పరమసాధువు. రాజభార్య మాళవదేశములో ఉన్నతీవంశమునకు చెందినది. పేరు చంద్రవతి. ఆభార్యభర్తలకు లావణ్యవతి అనేపుత్రిక వుట్టింది. ఆమె పెరిగి పెద్దదై పెళ్ళియ్యాడు వచ్చేనాటికి దాయాదులు రాజ్య మాక్రమించుకొన్నారు. ధర్ముడు కొన్నిరత్నములు ఆభరణములూ మూట కట్టుకొని భార్యను పుత్రికను వెంట పెట్టుకొని రాత్రి రహస్యముగా మాళవదేశానికి బయలుదేరినాడు. తోవలో వింధ్యారణ్యము ఉన్నది. తెల్లవారేసరికి కాలినడకను ఆముగ్గురూ శబరపల్లె చేరినారు. దూరము నుంచే రాజును చూచి శబరులు ఆభరణాలు హరించా లని మీదికి వచ్చారు. వరుగుపరుగున ఆశబరులు వచ్చేలోపున రాజు భార్య పుత్రికలతో 'ష్టేచ్ఛలు వచ్చి మీద పడతారు, చప్పన ఈరణ్యములో దాక్కుండి' అని హెచ్చరించి వారిని పంపివేసినాడు.

శబరులు బాణములు విడిచినారు. రాజు డాలు అడ్డము పెట్టుకొని ఖడ్గముతో చాలమందిని సంహరించినాడు. శబరనాయకుడు అనేకులను గుఱువులుగా ధర్మునిమీదికి పంపినాడు. వాళ్ళు రాజమీద వసి డాలు

ముక్కలు ముక్కలు చేసి అతనిని చంపి ఆభరణాలు తీసుకొని వెళ్ళి పోయినారు. కొంతదూరములో పొదరింటిలో దాక్కుని ఉన్న తల్లీ, కూతురూ అ దంతా చూచినారు. శబరులు అందరూ వెళ్ళిపోయిన తరవాత వా రిద్దరూ భయముతో వెనక్కు తిరిగి చూస్తూ పోయిపోయి మరోఅడివిలో ప్రవేశించారు. రెండుర్నూము లయింది. ఒకచోట సరోవరతీరాన అశోకవృక్షచ్ఛాయలో ఉభయులూ చతికిల పడినారు.

చండసింహు డనేపెద్దమనిషి తనకుమారుడు సింహపరాక్రమునితో కూడా అడివికి వెటకు వచ్చినాడు. వారినివాసప్రదేశము అక్కడికి కొంతదగ్గరలోనే ఉన్నది. చండసింహుడు మార్గములో ధూళిలో స్త్రీల అడుగులజాడచూచి కుమారునితో 'నాయనా, ఈపాదముద్రలు నుందర స్త్రీలవి. ఈజాడ వెంట వెళ్ళి వారిని చూతాము. ఇద్దరిలో నీ కిష్ట మైనదానిని నీవు తీసుకో' అన్నాడు. 'నాయనా, చిన్నఅడుగులజంట ఒకటి, పెద్దఅడుగులజంట ఒకటి కనవడుతున్నది. చిన్నఅడుగులది నాభార్య. పెద్దఅడుగులది నీకు తగినది' అన్నాడు కుమారుడు.

'అబ్బయ్యా, ఇలా అనవచ్చునా? నీతల్లి మొన్న మొన్న నే కదా చనిపోయింది! అట్టియోగ్యురాలు పోయినతరవాత ఇంకొక స్త్రీమీద అపేక్ష పెట్టకోవచ్చునా?' అన్నాడు తండ్రి.

'కాదు నాయనా, భార్య లేనివానిఇల్లు పాడుకొంపకదా! నేను స్వీకరించేదాన్ని కాక నీవు రెండోదాన్ని స్వీకరించకతప్పదు' అని కుమారుడు బహువిధాల బలవంతపెట్టేసరికి తండ్రి చివరకు అంగీకరించినాడు.

ఉభయులూ గుర్రాలమీద ఆ అడుగుల జాడవెంట సరోవరతీరాన అశోకవృక్షముకింద ఉన్న చంద్రవతినీ లావణ్యవతినీ చూచినారు. చంద్రవతి వారిని చూచి చోరులనుకొని భయపడి లేచింది. లావణ్యవతి తల్లితో 'అమ్మా, భయములేదు. వీరు చోరులుకారు. పెద్దమనుష్యుల వలె ఉన్నారు. బహుశా వేటాడుతూ ఈవైపువచ్చినారు' అన్నది.

చంద్రవతి సందేహిస్తున్నది. ఇంతలో చండసింహుడు గుర్రము మీద నుంచి దిగి 'నుందరీఘణులారా, భయపడవద్దు. అనురాగమువల్లనే మిమ్మల్ని చూడవచ్చినాము. భయమువిడిచి మీవృత్తాంతము చెప్పండి. రత్నాలమేడలలో ఉండవలసిన మీరు ఈఅడివిలోకి ఎందుకువచ్చినారు? మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు చాలావిచారము కలుగుతున్నది. క్రూర మృగములు సంచారముచేసే ఈ అరణ్యములో మీరు ఉండడం మేము ఒప్పుకోము' అన్నాడు.

చంద్రవతి నిట్టూర్పులు విడిచి కొంతసిగ్గుతో కొంతదుఃఖముతో తమకథ అంతా చెప్పింది. చండసింహుడు మంచిమాటలు చెప్పి చివరకు తల్లినీ కూతురినీ గుర్రముమీద ఎక్కించి తమనివాసానికి తీసుకుని వెళ్ళినాడు. కుబేరవైభవముతో ఉన్న తనసాధములో వారిని దింపి కొద్ది రోజులలో వాళ్ళమనస్సులు రంజింప చేసినాడు చండసింహుడు. చంద్రవతి అనాథ బివోయింది. దిక్కులేదు. పరదేశములో వచ్చిపడ్డది. ఏమి చేస్తుంది! చండసింహుని మాటలకు అంగీకరించింది.

అడివిలో తండ్రి కొడుకూ చేసుకున్న నియమప్రకారము చిన్న అడుగుల దానిని కుమారుడు, పెద్దపాదాల దానిని తండ్రి వివాహ మాడినారు. మొదట చేసుకొన్న నియమము పెద్దమనుష్యులు తప్పరుకదా! చిన్నపాదాలది తల్లి, పెద్దపాదాలది కూతురు. కాలక్రమేణా వారిద్దరికీ చాలామంది కొడుకులూ కుమార్తెలూ వుట్టినారు.

ఈ ప్రకారముగా కథచెప్పి బేతాళుడు త్రివిక్రమునితో 'రాజా, ఆ తల్లీకూతుళ్ళకు ఆ కుమారునివల్ల తండ్రివల్ల కలిగిన సంతానం ఉభయ పక్షాలవారూ ఒకరికొకరు ఏ మాత్రం? బాగా ఆలోచించి చెప్పు. తెలిసికూడా చెప్పకపోతే శాపముమాట ఉండనే ఉన్నది' అన్నాడు. త్రివిక్రముసేనడు ఏమీ తోచక బదులుచెప్పలేక త్వరత్వరగా నడుస్తున్నాడు. అతని బుజముమీద ఉన్నశవంలో బేతాళుడు తనలో

‘అహా! ఇతనికి సమాధానము తెలియలేదు. అందుచేతనే సంతోషముతో గబగబా నడుస్తున్నాడు. ఇతడు మహాసత్త్వుడు. ఇతనిని మోసగించేందుకు ఏలులేదు. ఆభిక్షువు మాతో క్రిడిస్తూ ఇంతమాత్రానికి ఊరుకోడు. కాబట్టి ఉపాయముచేసి ఆదురాత్ముని వంచింది వానికి కలగవలసిన సిద్ధిని ఈరాజుకు సమకూర్చుతాను. ఇతడు భవిష్యత్తులో కల్యాణపరంపర పొందగలిగినవాడు’ అనుకొని త్రివిక్రమసేనుతో ఇలా వలికినాడు. ‘రాజా, నీవు సుఖపడవలసినవాడవు. ఈ కృష్ణచతుర్దశి రాత్రివేళ చీకటిలో ఈవల్ల కాటిలో రాకపోకలవల్ల చాలా శ్రమపడ్డావు. నీమనస్సులో మార్పన్నమాట లేదు. నీలదుభృతదైత్యానికి మెచ్చుకొన్నాను. ఈ శవాన్ని తీసుకొని వెళ్ళు. దీనిలోనుంచి నేను బయటికి వెళ్ళిపోతాను. నీమేలుకోరి నేను చెప్పిన ప్రకారం చెయ్యి. ఈ నరశవాన్ని నీవు ఒకానొక నీచ భిక్షువుకోసం తీసుకొని పోతున్నావు. వాడు దీనిమీదికి నన్ను ఆవాహనచేసి అర్చన చేస్తాడు. ఆదుర్మార్గుడు నిన్ను బలి ఇవ్వడానికి నేలమీద సాష్టాంగప్రణామము చెయ్యమంటాడు. అప్పుడు నీవువానితో నాకు తెలియదు. ముందు నీవు ప్రణామము చెయ్యి. అది చూసి నేను చేస్తాను అని చెప్పు. నీకు ఖడ్గతి చూపడానికి ఆ అధముడు నేలమీద సాష్టాంగప్రణామము చేస్తుండగానే ఖడ్గముతో వానిశిరస్సు ఖండించు. వాడు అభిలషిస్తున్న విద్యాధర సంపద నీకు లభిస్తుంది. నీవు వానిని బలి ఇచ్చి నల్లయితే నీకు ఈభూమండలం ప్రాప్తిస్తుంది. ఆదురాత్ముని “నీవు సంహరించడానికి సంశయించిన ట్లయితే వాడే నిన్ను బలి ఇస్తాడు. ఈ అమంగళము జరగకుండా ఇంతసేపూ విఘ్నాలు కల్పించాను. ఇక నీకు సిద్ధి కలుగుతుంది!

జేతాభుడు ఈ విధముగా బోధించి శవములోనుంచి వెడలిపోయినాడు. జేతాభునివాక్యాలవల్ల క్షాంతిశీలశ్రమణుడు తనకు శత్రు వని గ్రహించి వటవృక్షముకింద ఉన్న భిక్షువుదగ్గరకు శవమును తీసుకు వెళ్ళినాడు త్రివిక్రమసేనుడు.

బే తా ళ క థ : ౨౫

(శ్రమణుడు చెట్టుక్రింద కూచుని రాజకోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు. పక్కనే నేల రక్తముతో అలికి తెల్లటి ఎముకపొడితో మండలము చేసి దానికి నాలుగుపక్కలా రక్తకుంభాలు పెట్టి మనుష్యుని కొవ్వు నూనెతో దీపాలు పెట్టి పక్కన అగ్నిలో హోమము చేసి కావలసిన సంభారాలన్నీ సమకూర్చుకుని తన ఇష్ట దేవతకు పూజచేసి కూర్చున్నాడు. రాజ శవమును తీసుకొని రాగానే వాడు చూచి సంతోషముతో లేచి “మహారాజా! అసాధ్యమైనపని సాధించావు! నీవంటివా డెక్కడ, ఈకాల మెక్కడ, ప్రాణానికి తెగించి అన్యులకార్యము సాధించిననీవు లోకులు చెప్పుకునేటట్టు ధీరుడవు అని స్తోత్రము చేసి తన పని నెరవేరిం దని లోలోపల ఆనందించి రాజ బుజముమీది శవాన్ని కిందికి దింపాడు. అనంతరం దానికి స్నానము చేయించి, అంగరాగము పూసి మెడలో పూలహారము వేసి మండలముమధ్య దాన్ని ప్రతిష్ఠ చేసినాడు. ఆపిమ్మట శ్రమణుడు ఒంటినిండా విభూతి, పూసుకుని తల వెంట్రుకల యజ్ఞోపవీతం వేసుకుని శవచర్మం తప్పుకుని కొంచెంసేపు ధ్యానం చేసి మంత్రప్రభావముచేత బేతాళున్ని సరక భేదరముమీదికి ఆవాహనచేసి, అర్చనచేసినాడు. తర్వాత కపాలములో మనుష్యరక్తము బేతాళునికి అర్ఘ్య మిచ్చి పుష్పచుల్పించి మనిషికళ్ళు ధూపము వేసి సరమాంసం నైవేద్యము పెట్టి అర్చన ముగించినాడు. అనంతరం శ్రమణుడు త్రివిక్రమనేనుని ఆహ్వానించి “మహారాజా! ఈమంత్రాధి రాజ సన్నిధానములో నీవు నేలమీద సాగిలపడి సాష్టాంగసమస్కారం చెయ్యి. అలా చేస్తే నీమనోరథాలు నెరవేరేటట్టు ఈమంత్రాధిరాజు పరమిస్తాడు” అని ప్రోత్సహం చేసినాడు. రాజుకు బేతాళుని హితోప

దేశం జ్ఞాపకం వచ్చింది. “స్వామీ! సాష్టాంగసమస్కారం ఎలా చెయ్యాలో తెలియదు. ముందు నీవు చేస్తే చూచి తర్వాత నేను చేస్తాను” అన్నాడురాజు.

శ్రమణుడు సాష్టాంగదండప్రణామముచేయగానే త్రివిక్రమనేనుడు వాని శిరస్సు ఖండించి, రొమ్ము చీల్చి హృదయకమలము పైకి తీసి శిరస్సుతో సహా దానిని బేతాళునికి బలి ఇచ్చాడు. ఆకుశలకార్యానికి భూతగణం రాజును మెచ్చుకొన్నది. బేతాళుడు సంతోషుడై మానవ కళేబరములోనుంచి స్ఫుటవాక్కులతో “రాజా! నీవు భూమండల సామ్రాజ్యం అనుభవించినతరువాత విద్యాధరాధిపత్యము నీకు సంప్రాప్తమవుతుంది. ఈదుర్మార్గశ్రమణుడు వాంఛించింది ఆవిద్యాధరాధిపత్యమే! నిన్ను చాలా శ్రమ పెట్టినాను. నీవు కోరినవర మిస్తాను. అడుగు” అన్నాడు.

“యోగీశ్వరా! నీకు నామీద అనుగ్రహ ముండగా ఏకోరిక సిద్ధించదు? నీప్రశ్నలకథలు ఇరవైనాలుగున్నూ చివరదీ కలిసి మొత్తం ఇరవై ఐదు కథలూ లోకంలో పూజార్హములు అయ్యేలాగున వరం అనుగ్రహించు” అని రాజు ప్రార్థించిన మీదట బేతాళుడు “సరే! విశేషము చెప్పతాను. ఈఇరవై అయిదుకథలు బేతాళపంచ వింశతి అనే పేరుతో లోకములో ప్రసిద్ధి చెంది పూజ్యతగణించి మంగళప్రద మవుతవి. ఇందులో ఒక వాక్యమైనా ఆదరముతో వశించిన వాడు, విన్నవాడు వెంటనే పాపవిముక్తు లౌతారు. ఇవి చెప్పేచోట యక్ష బేతాళ కూష్మాండ డాకినీ, రాక్షసాదులు చేరవు” అని ఆనర కళేబరం విడిచి యోగమాయవల్ల అంతర్ధానమైనాడు.

అప్పుడు మహేశ్వరుడు సంతోషుడై దేవగణసమేతముగా రాజుకు ప్రత్యక్షమై “వత్సా! నీవు చేసినవని యుక్తమే. ఈకపటశ్రమణుడు విద్యాధర మహాచక్రవర్తిత్వము కోసము మొండిపట్టు పట్టినాడు.

పీనిని సంహరించడము సముచితము. భూమిమీద మ్రేచ్చరూపాన అవ తరించిన అనురులను నాశము చెయ్యడానికే నాలంకాన ప్రభవించిన విక్రమాదిత్యుడవు. మల్లీ ఇప్పుడు వుట్టిన దుర్మార్గులను శిక్షించడానికి త్రివిక్రమనేననామంతో నిన్ను నేనే సృష్టించాను. నీవు ద్వీపములతో పాతాళముతో కూడా ఈభూలోకాన్ని స్వాధీనం చేసుకొని తర్వాత మహా విద్యాధర చక్రవర్తివి అవుతావు. బహుకాలము దివ్యభోగాలు అనుభవించిన మీదట వైరాగ్యము పొంది అన్నిభోగాలు బుద్ధిపూర్వకంగా విడిచిపెట్టి నాసాయుజ్యం పొందుతావు. ఇదిగో, అపరాజితమనే ఈఖడ్గం తీసుకో. దీని ప్రభావంవల్ల సమస్త సౌభాగ్యములు నీకు సంక్రమిస్తవి. అని అనుగ్రహించి ఖడ్గము ప్రసాదించి అంతర్ధానమైనాడు.

తెల్లవారింది త్రివిక్రమనేనుడు తన ప్రతిష్ఠాసనగరానికి వెళ్లినాడు. రాత్రి జరిగిన చర్యలన్నీ విని అక్కడివారు సంతోషించి ఉత్సవముచేసి రాజును పూజించినారు. త్రివిక్రమనేనుడు ఆనాడు స్నానాదులు అయిన తరువాత శివారాధన చేసి సృత్యగీత వాద్యాదికాలతో కాలంగడిపినాడు. శివుడు అనుగ్రహించిన ఖడ్గప్రభావం వల్ల త్వరలోనే ద్వీపపాతాళ సహితముగా భూచక్రమంతా జయించి పరిపాలించి దివరకు శివాజ్ఞవల్ల విద్యాధరచక్రవర్తి అయి చిరకాలము భోగము లనుభవించి శివసాయుజ్యము పొందినాడు.

బేతాళ పంచవింశతిక

సమాప్త మయినది.

మంత్ర విక్రమకేసరి నాగశాపమువల్ల బహుకాలము మృగాంక దత్తునికి దూరమయిపోయి శాపము తీరినతరువాత ఆయనను కలుసుకొని 'దేవా, ఆగ్రామములో వృద్ధబ్రాహ్మణుడు బేతాళకథలు చెప్పి "నాయనా, ఈప్రకారముగా సత్యసంపన్నుడైనత్రివిక్రమనేనుడికి బేతాళుని అనుగ్రహము వల్ల అన్నికోరికలు నెరవేరినవి. నీవుకూడా ఈ

మంత్రము ఉపదేశము పొంది విచారము విడిచి బేతాభుని ఉపాసించు. అతని అనుగ్రహమువల్ల నీప్రభువు మృగాంకదత్తుని మళ్ళీ కలుసు కుంటాడు. ఉత్సాహము ఉంటే అన్నిపనులూ నెరవేరుతవి. నన్ను పాముకాటువేస్తే బతికించిన మిత్రుడవు. నేను చెప్పినప్రకారం చెయ్యి” అన్నాడు.

అబ్రాహ్మాడివల్ల మంత్రం ఉపదేశముపొంది తంతుకూడా గ్రహించి ఆయనదగ్గర సెలవు తీసుకొని ఉజ్జయిని వెళ్ళినాను. అక్కడి మహా స్మశానంలో బేతాభపూజచేసి మహామాంసము నైవేద్యము పెట్టినాను: “సరమాంసము రుచిగా ఉన్నదనీ, “అదే ఇంకా తెచ్చునీ” బేతాభుడు తొందరపెట్టినాడు. అప్పుడు నేను నాశరీరాన కండలు కోసి పెట్టినాను. బేతాభుడు సంప్రీతుడై మిత్రమా, నీసత్వానికి మెచ్చుకొన్నాను. నీ శరీరం యథాప్రకారం అవుతుంది. నీ ఇష్టము వచ్చిన వరం కోరుకో” అని అనుగ్రహముతో పలికినాడు. “యోగీశ్వరా, నన్ను మృగాంకదత్త ప్రభువునన్నిధికి చేర్చు. ఇంతకంటే వేరే కోరిక లేదు” అని విన్నవించాను.

అప్పుడు బేతాభుడు శవములో ప్రవేశించి నన్ను బుజాన ఎక్కించు కొని ఆకాశమార్గాన వచ్చి నీపాదసన్నిధానంలో దింపి వెళ్ళిపోయి నాడు. దేవా, నాగశాపమువల్ల మీతో ఎడబాటు కలిగినమీదట జరిగిన సంగతులు మీకు విన్నవించాను.

మృగాంకదత్తుడు ఈసందర్భమంతా విని సంతోషించి శశాంకవతి కోసం ఉజ్జయినికి బయలుదేరి పారావతశాపము తీరడంవల్ల కొందరు అమాత్యులను కలుసుకొని తక్కినవారికోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు.

త ర ం గ ము: ౧౦౦

నమో విఘ్నజితే యస్య
జానుదేశే విపల్లతే

కుంభస్రస్తేవ సక్షత్ర

మాలా రాత్రిషు సృత్యతః!

కుంభవిస్రస్త విభ్రాంతి కొలుపుచుండి

నిశల సక్షత్రమాలిక సృత్యవేశ

తిరుగు నెవ్వని జాను ప్రదేశమందు,

అంజలి ఘటెంతు అట్టి విఘ్నాధిపునకు!

విక్రమ కేశరి, గుణాకర విమలబుద్ధి, విచిత్రకథక, భీమపరాక్రమ ప్రచండశక్తి, శ్రుతధి - వీరితో బయలుదేరి మృంగాకదత్తుడు మరుభూమి ప్రవేశించినాడు. ఆకలిదప్పికలవల్ల బాధపడుతున్న మంత్రులతో ఎలాగో ఆప్రదేశం చాటిపోయి గొప్ప సరోవరం సమీపించినాడు. దాని పశ్చిమ తీరాన దివ్యఫలవృక్షం కనిపించింది. వారిలో ఆరుగురు త్వరగా వెళ్ళి చెట్టెక్కి పళ్ళు తిన్నారు. మృగాంకదత్తుడు వారికేసి చూస్తూ ఉండ గనే ఆరుగురూ ఫలములుగా మారినారు. రాజపుత్రుడు పేరు పేరుగా వారిని పిలిచినప్పటికీ ప్రత్యుత్తరము రాలేదు. మృగాంకుడు మూర్ఖ పోయినాడు. నేలమీదనే నిలుచునిఉన్న శ్రుతధి అతనికి తెలివి తెప్పించి విచారపడవద్దని బహువిధాల ఊరడించినాడు. కాని మృగాంకుడు ఏమీ శాంతి పొందక తటాకములో దూకి దేహము చాలించడానికి లేచినాడు. అప్పుడు అశరీరవాణి ఇలా పలికింది. 'వత్సా, ఎందుకు సాహసం! నీకు శుభం కలుగుతుంది. ఈదివ్యవృక్షాన గణేశ్వరుడు నివాసం చేస్తున్నాడు. సీమంత్రులు తెలివితక్కువవల్ల అవచారం చేశారు. కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కోలేదు. ఆచమనం చెయ్యలేదు. మైలబట్టలతో ఫలాలకోసం దివ్యవృక్ష మెక్కినారు. విఘ్నేశ్వరుని శాపంవల్ల పళ్ళు తాకగానే వారుకూడా ఫలాలైనారు. సీమంత్రులు నరుగురూ ఈదారినేవచ్చి ఇలాగే చెట్టెక్కి ఫలములై వేళ్ళాడుతున్నారు. - కాబట్టి నీవు గణ నాయకుని గురించి తపస్సుచెయ్యి. స్వామి అనుగ్రహంవల్ల నీకు అభీష్ట సిద్ధి అవుతుంది.'

మృగాంకదత్తుడు ఆత్మహత్యా ప్రయత్నం మాని సరస్సులో స్నానంచేసి నిరాహారవ్రతం అవలంబించి గణనాయకుని అర్చించి అజంలి ఘటించి స్తోత్రముచేసినాడు. ఆరాత్రి మృగాంకుడు దర్భశయ్య మీద పడుకున్నాడు. శ్రుతధి అతనికి పరిచర్యలు చేస్తున్నాడు. ఇలా పదకొండు రోజులు గణేశపూజలో గడిచిపోయినవి. పన్నెండవనాడు వేకువజామున గణేశుడు అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి “వత్సా నీధక్తికి మెచ్చాను. నీ మంత్రుల శాపం తీర్చాను. మీరంతా కలిసి వెళ్ళండి. క్రమేణా శశాంకవతి నీకు లాభిస్తుంది” అని అనుగ్రహించినాడు. మృగాంకుడు మెధుకవ వచ్చిన తరువాత శ్రుతధికి స్వప్నవృంతాంతము చెప్పి తెల్లవారగానే స్నానంచేసి వినాయకుని అర్చించి ఆయన నివాస వృక్షానికి వ్రదక్షిణము చేసినాడు. వ్యాఘ్రునేనుడు, స్థూలబాహుడు, మేఘబలుడు, దృఢముష్టి, మిగిలిన ఆరుగురూ - వెరసి పదిమంది మంత్రులూ చెట్టుదిగి వచ్చి అతనిపాదసన్నిధానములో వాలినారు. మృగాంకదత్తుడు ఆనందముతో అందరినీ ఆలింగనము చేసుకొన్నాడు. తరువాత వారంతా తటాకములో స్నానము చేసి భోజనాలు చేసినారు.

త ర ం గ ము : ౧౦౧

వ్యాఘ్రు నే ను ని క థ .

తరువాత సరోవర తీరాన అందరూ కూచున్నారు. మృగాంక దత్తుడు అడిగినమీదట వ్యాఘ్రునేనుడు తనకథ ఇలా చెప్పినాడు:

“దేవా, ఆ నాగశాపంవల్ల అందరినీ ఎడబాసి సామృత్తిల్లి పడిఉండి రాత్రి తెలివి వచ్చినతరువాత అడవిలో తిరిగాను. చివరకు ఎలాగో తెల్లవారింది. మాప్రభువు శశాంకవతీదేవి కోసం ఉజ్జయినే కదా నిశ్చలసినది అని మెల్లిగా నేను ఉజ్జయినికి బయలుదేరి వెళ్లుతున్నాను.

మార్గములో అరణ్యము దాటి వెళ్ళినతరువాత సరోవరము కనుపించింది. అందులో నేను స్నానముచేసి తామరతూడులు తిని నీరు తాగి విశ్రాంతి తీసుకొంటూండగా దృఢముష్టి, స్థూలబాహు, మేహబలుకు అక్కడికి వచ్చినారు. మే మందరమూ నీసంగతి చర్చించి ఏదో కీడు మూడిం దని భయపడి ప్రాణత్యాగం చేదామని సిద్ధపడ్డాము. సరిగ్గా ఆసమయానికే దీర్ఘతపనుడనే మునికుమారుడు స్నానార్థమక్కడికి వచ్చి మాసంగతి అడిగి తెలుసుకుని చివాట్లుపెట్టి త్వరలోనే మేలు కలుగుతుం దని ధైర్యముచెప్పి స్నానము అయినతరువాత మమ్మల్ని తన ఆశ్రమానికి తీసుకొనివెళ్ళినాడు.

దీర్ఘతపనుడు మమ్మల్ని ఒకచోట కూర్చో పెట్టి అర్ఘ్యపాద్యాదులిచ్చి ఆశ్రమవృక్షము ఒక్కొక్కదాని దగ్గర భిక్షాపాత్రము పట్టుతూంటే చెట్టుమీద నుంచి పండ్లురాలినవి. మునికుమారుడు మాకు ఆఫలములు పెట్టినాడు. రాత్రి చంద్రోదయమయిన తరువాత తపోవనములో మునులందరూ ఒకచోట సమావేశమైనారు. మేము నలుగురము వెళ్ళి వారికి నమస్కారాలు చేసి కూర్చున్నాము. మునులు మాకు అతిథి సత్కారం చేసి మావృత్తాంత మడిగినారు. మునికుమారుడు మాసంగతి అంతా చెప్పినాడు.

వారిలో కణ్వుడనే ముని మాతో “విచారపడవద్దు. ధైర్యము విడవకుండా ఉండడం ధీరులలక్షణం కదా! గొప్పవారు గొప్పకష్టములు ధైర్యముతో దాటి గొప్పఫలము పొంది గొప్పకీర్తి సంపాదిస్తారు. ఇంధుకు నిదర్శనముగా మందారవతిగోసం సుందరనేనుడు ఎటువంటి అవస్థపడ్డాడో చెబుతాను అని ఆకథ ఇలా ప్రారంభించినాడు:

సు ం ద ర నే ను ని కథ :

పూర్వము నిషధ అనేదేశంలో అలక అనే పట్టణమును మహానేనుడనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆరాజు శత్రువులందరినీ జయించి రాజ్యము

గుణపాలితుడనే తనమంత్రి పరము చేసి భార్య శశిభాద్రాదేవితో సుఖముతో ఓలలాడుతున్నాడు. ఆరాజదంపతులకు సుందరనేను డనే కుమారుడు కలిగినాడు. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై సమస్త సద్గుణములకు ఆట పట్టెవాడు. చిన్నతనమునుంచీ అతనితో కూడా సమానముగా పెరిగి పెద్దవారైన ఐదుగురు మంత్రికుమారులు మిత్రులు. చంద్ర ప్రభువు, భీమభటుడు, వ్యాఘ్రపరాక్రముడు, విక్రమశక్తి, దృఢబుద్ధి అనే ఈ ఐదుగురు బుద్ధిమంతులు, సత్కుల సంజాతులు, స్వామిభక్తులు, సత్వసంపన్నులు. అందరికీ వక్షి భాషలు తెలుసును సుందరనేనునికి వయస్సు వచ్చినా తగినకన్య దొరకనందువల్ల వివాహము కాలేదు.

సుందరనేనుడు ఒకనాడు ఐదుగురుమంత్రిలతో కలిసి వేటకు వెళుతున్నాడు. దూరదేశమునుంచి వచ్చిన కాత్యాయని అనేవృద్ధపరివ్రాజిక అతనిని చూచి పరివారాన్ని అడిగి రాజపుత్రు డని తెలుసుకొని అతని సౌందర్యాన్ని మెచ్చుకొని “కుమారా, విజయము” అని బిగ్గరగా ఆశీర్వాదించింది. తనమిత్రులు చెపుతున్నకబుర్లు వింటూ ఆమె మాటలు సుందరనేనుడు ఆలకించలేదు. కోపం వచ్చి పరివ్రాజిక బిగ్గరగా ‘రాజ కుమారా, నాఆశీర్వాచనం నీ కక్కర లేదా? నన్ను ఆదరించని రాజు గాని రాజకుమారుడు గాని లేడు. రూపయాపనములవల్ల నీ కింత గర్వమే! హంసద్వీప ప్రభువుకుమార్తె మందారపతిని నీవు పెళ్ళిచేసుకొంటే మనుషులమాట అ టుంచి, మహేంద్రాదులమూ పైనా చెవిని పెట్టవు అనుకుంటాను’ అన్నది. రాజకుమారుడు తనను ఓమించ మని వేడుకొని మందారపతివృత్తాంతమంతము సవిస్తరముగా వినదలచుకొని కాత్యాయనిని విక్రమశక్తి ఇంటికి పరివారముతో పంపినాడు. వేటాడి వచ్చి ఆహ్నికకృత్యము ముగించుకొని భోజనానంతరం పరివ్రాజికను విలిపించి సుందరనేనుడు ‘భగవతీ, నీవు ఇందాక మందారపతి అన్నావే, ఎవ రామ? తెలుసుకోవలె నని కుతూహలముగా ఉన్నది. చెప్పుతావా!’ అని అడిగినాడు.

ఆమె ఈవిధముగా చెప్పింది: “తీర్థాటనము చేస్తూ ఒకసారి నేను హంసద్వీపానికి వెళ్ళినాను. అక్కడ మందారదేవుడు ప్రభువు. ఆయన పుత్రిక మందారవతి మహాసౌందర్యవతి. ఆమెను చూడనివారినేత్రములు నిష్ఫలములు! నీహక్కడవే ఆమెకు భర్త కాదగిన వాడవు.” “భగవతీ, అటువంటి మనోహరిణిరూపము మాకు ఎలా కనబడుతుంది?” అన్నాడు రాజకుమారుడు.

‘నేను ఆమెరూపము పటముమీద చిత్రించి బరిణలో పెట్టి తెచ్చినాను. కుతూహల ముంటే చూడవచ్చును’ అన్నది పరివ్రాజక. సుందర నేనుడు ఆచిత్రరువు చూచి మృగ్ధుడై పోయి రెప్ప వాల్చక చూస్తూ ఉన్నాడు.

మంత్రికుమారులు ‘భగవతీ, నీకు చిత్రలేఖనములో చాలానేర్పు ఉన్నట్టు కనబడుతున్నది. మారాజకుమారుని రూపము పటముమీద చిత్రిస్తే సంతోషిస్తా’ అన్నారు. ఆమె భరిణలోనుంచి చిత్రలేఖన సామగ్రులు బైటికి తీసి త్వరలోనే సుందరనేనుని రూపము చిత్రించింది. మంత్రికుమారులు చూచి మెచ్చుకొని, మందారవతిరూపము ఈమె వాస్తవంగా చిత్రించి ఉంటుంది అనుకొని రెండు పటములూ తీసుకొని పరివ్రాజకకు ఉచిత సత్కారములు చేసి, ఆమె ఒకచోటే ఉండదు కాబట్టి వీడ్కోల్పినారు. సుందరనేనుడు ఆపటములు తీసుకొని మందారవతికేసి తడేకధ్యానముతో చూస్తూ మదనావస్థలో పడ్డాడు.

రాజదంపతులు అతనిమిత్రులవల్ల వృత్తాంత మంతా తెలుసుకున్నారు. తండ్రి మహాసేనమహారాజు కుమారునితో ‘నాయనా, ఈ విషయము దాచిపెట్టడ మెందుకు? నీఅనురాగము యుక్త మైనదే. మందారవతి నీకు తగినదే. ఆమె తండ్రి మందారదేవుడు నాకు గొప్ప మిత్రుడు. దూతనపంపితే పని నెరవేరుతుందే! వృధాగా ఎందుకు శ్రమ పడతావు’ అని అతనిని ఓదార్చి హంసద్వీప ప్రభువుపద్ధకు సురతదేవుడు

అనేదూతను పంపినాడు. కాత్యాయని లిఖించిన సుందరసేనుని పటము దూతకు ఇచ్చినాడు.

రాయబారి త్వరగా ప్రయాణం చేసి మహేంద్రాదిత్య ప్రభువు పరిపాలిస్తున్న శళాంకపురము చేరినాడు. అది రేవుపట్టణము. అక్కడ సముద్రములో ఓడ ఎక్కి శీఘ్రకాలములోనే హంసద్వీపము చేరి రాజదర్శనము చేసి మందారదేవునికి ఈవిధముగా రాయబారము తెలిపినాడు : 'మహారాజా, మారాజకుమారుడు సుందరసేనునికి మీపుత్రిక మందారవతిని ఈయవలెను. కాత్యాయని అనేపరివ్రాజిక మీకన్యాయుగి చిత్తరువు లిఖించి మా కిచ్చినది. మాసుందరసేనుని చిత్రపటము మీకు పంపినాము. మీకుమార్తె ఏప్రకారముగా సౌందర్యానికి పేరుపడ్డదో మారాజకుమారుడు అలాగే రూపానికి ప్రసిద్ధి చెందినవాడు. వీరి దాంపత్యము తగిన దని మా అభిప్రాయము.'

ఈప్రకారంగా రాయబారి వాచికము చెప్పి సుందరసేనుని చిత్రపటమును మందారదేవునికి సమర్పించినాడు. రాజు చూచి సంతోషించి రాణిని, కుమారిని పిలిపించి వారికి చిత్రపటము చూపి వృత్తాంతము తెలిపినాడు. రాణి అంగీకరించింది. మందారవతి చిత్తరువు చూస్తూ తక్కిన ప్రపంచం మరిచిపోయింది. తండ్రి కుమార్తెస్థితి కనిపెట్టి కన్యను ఇవ్వడానికి అంగీకారము నూదించి రాయబారిని సత్కరించినాడు.

మరునాడు కుమారదత్తుడు అనేదూతను మహాసేనప్రభువు దగ్గరికి తిరుగు రాయబారముతో పంపుతూ 'మహారాజా, మేము మైత్రివల్ల కన్యను ఇచ్చినాము. వివాహానికి మీకుమారుడు ఇక్కడికి వస్తాడా, మాకన్యను అక్కడికి పంపమంటారా?' అనేవాచికము చెప్పినాడు.

దూత లిద్దరూ సముద్రమార్గాన శళాంకపురము చేరి అక్కడినుంచి నాటుదారి ప్రయాణము చేసి క్రమేణా అలకానగరము ప్రవేశించి మహాసేనప్రభువు దర్శనముచేసి మందారదేవుని సందేశము అందించినారు.

మహాసేనుడు హంసద్వీపదూతను అడిగి మందారవతి జన్మనక్షత్రము తెలుసుకొని కార్తాంతికులను రప్పించి వివాహముహూర్తము నిశ్చయము చేయ్యవలసింది అన్నాడు. వారు గుణించి మూడుమాసముల తరవాత కార్తికశుద్ధ పంచమినాడు వధూవరులకు శుభలగ్నము అని నిర్ణయించారు. అంతట రాజు శుభలేఖ వ్రాయించి ముహూర్తము నాటికి నుందరసేనుడే హంసద్వీపానికి వస్తాడని తెనియజేస్తూ కుమారదత్తునివెంట తనదూత చంద్రస్వామిని పంపినాడు. ఉభయపక్షముల వారు శుభముహూర్తముతోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.

హంసద్వీపములో మందారవతి నుందరసేనుని చిత్రపటము చూచి నప్పటినుంచీ చెప్ప శక్యముకాని విరహవస్థలో పడ్డది. ఆరోజు కారోజు ఆమెబాధ మితిమీరి పోతున్నది. పరివారజనమువల్ల కుమార్తెస్థితి తండ్రి తెలుసుకొని భార్యతోనూ మంత్రులతోనూ సంప్రతించి మందారవతి కాల విలంబము సహించలేకుండా ఉన్నది. మహాసేనుడు మాకు మిత్రుడు. అమ్మాయి నక్కడకు పంపితే మన కేమీ గౌరవహాని లేదు. నుందరసేనుని సమక్షములో ఉంటే అమ్మాయికి కొంత దైర్యంగా ఉంటుంది' అని మంచిరోజు చూచి మందారవతిని పెళ్ళికూతురును చేయించి ధన వస్తు పరివార సమేతముగా తన మహామంత్రి వసీతమతిని సాయ మిచ్చి కుమార్తెను ఓడ ఎక్కించినాడు.

ప్రయాణము కొద్దిరోజులు సుఖంగానే సాగింది. ఒకనాడు గొప్ప తుపాను వచ్చింది. వసీతమతీ, పరివారమూ, ధనవస్తు సమూహముతో పడవ మునిగిపోయింది. మందారవతి మాత్రము ఎలాగో సముద్రపు ఒడ్డుచేరి బిగ్గరగా రోదనం చేస్తున్నది.

సమీపంలో మతంగమహాముని ఆశ్రమమున్నది. తనకుమార్తె యమున అనే బాలబ్రహ్మచారిణితో సహా సరిగా ఆవేశకే మతంగుడు సముద్రస్నానానికి వచ్చి స్త్రీరోదనము విని మందారవతిని సమీపించి

చల్లనిమాటలతో ఆమె వృత్తాంతము అడిగినాడు. ఆమె కొంత శాంతి పొంది సిగ్గుపడుతూ తన సంగతి అంతా విన్నవించింది. మతంగముని కొంచెము నేపు ధ్యానము చేసి “రాజకుమారి, భయపడకు. విచారము విడిచిపెట్టు. ధైర్యము వహించు. త్వరలోనే నీభర్తను కలుసుకుంటావు. సమీపంలోనే నా ఆశ్రమ మున్నది. నా కుమార్తెతోకూడా మా ఆశ్రమంలో ఉండు. నీకేమీ శ్రమ ఉండదు” అని ఓదార్చి స్నానానంతరం ఆమెతోసహా ఆశ్రమము చేరినాడు. అక్కడ మందారవతి పతిప్రాప్తి కోసం దీక్షవ్రాని యమునతోకలిసి మునికి పరిచర్యలు చేస్తూ దుఃఖము మరిచిపోయింది.

ఇక్కడ అలకానగరములో సుందరనేనుడు అడు గడుగుకూ మందారవతిని స్మరిస్తూ వివాహానికి రోజులు లెక్కపెట్టు కొంటూ, మంత్రి కుమారుల మాటలవల్ల మధ్యమధ్య ఊరడిల్లుతూ, కాలం గడువు తున్నాడు. మందిరోజుచూచి మహానేనుడు కుమారునికి ప్రయాణ మంగళము చేయించి హంసద్వీపానికి పరిణయంకోసం పంపినాడు. సుందరనేనుడు పరివారముతోను, మంత్రికుమారోను శశాంకపురము చేరినాడు. ఇతని ఆగమనము తెలుసుకొని మహేంద్రాదిత్య మహారాజు ఎదురువెళ్ళి ప్రార్థించి పరివార సమేతముగా ఇతనిని తన నగరిలోకి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. మర్నాడు మహేంద్రాదిత్యుడు తనతోకూడా హంసద్వీపం వస్తానంటే సరేనని సుందరనేనుడు ఆరోజు అక్కడే గడిపి మందారవతిని తలుచుకుంటూ రాత్రి వెళ్ళబుచ్చి ప్రాతఃకాలము తన సేనను అక్కడేవిడిచి మహేంద్రాదిత్యునితో సహా సముద్రపు రేవుకు చేరినాడు. అక్కడ ఒక ఓడలో తన పరివారజనాన్ని ఎక్కించి సుందరనేనుడు తన మంత్రికుమారులతో మహేంద్రాదిత్యునితో మరోపడవలో ఎక్కినాడు. రెండుఓడలూ లంగరు ఎత్తినమీదట ధైర్యుని దిక్కుగా రెండురోజులు ప్రయాణము చేసినవి. ఘోషవనాడు

బ్రహ్మాండమైన తుపాను బయలుదేరింది. సముద్రానికి రత్నములు అర్ఘ్యమిచ్చి తెరచాపలు దించి గొలుసులకు పెద్దరాళ్లు కట్టి పడవలకు అన్నిపక్కలా వేలాడదీసినారు. అయినప్పటికీ రెండుటడలనూ గాలి మహావేగముతో నెట్టివేస్తున్నది. లాభం లేదని సుందరసేనుడుగ్రహించి మహేంద్రాదిత్యునితో “మహారాజా, నాపాపమువల్ల ఈప్రళయము అనుకోకుండా మీకూ సంభవించింది. నేను కళ్ళారాచూడ దలుచు కోలేదు.” అని ఉత్తరీయము నడుముకు కట్టుకొని గుభాలున సముద్రము లోకి దూకినాడు. అదిచూచి మహేంద్రాదిత్యుడు, చంద్ర ప్రభాదులు నీటిలోకిఉరికినారు. వారంతా ఈదుతూ సముద్రతరంగాల వేగం వల్ల ఎక్కడెక్కడికో కొట్టుకుపోయినారు. సుందరసేనుడు, దృఢబుద్ధిమాత్రము దగ్గిర దగ్గిరగా ఈదుతూఉన్నారు. పెద్దటడలు రెండూ మునిగిపోయి నవి. ఇంతలో సముద్రము శాంతించింది. దైవానుగ్రహంవల్ల ఎక్కడి నుంచో ఒక పడవ అటువైపు వచ్చింది. వారిద్దరూ అందులోకి ఎక్కినారు. మూడురోజులలో ఆపడవ గట్టు చేరింది. కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకొన్నారు ఉభయులూ.

ఇంతలో స్నానార్థము ఇద్దరు తాపను లక్కడికి వచ్చి వారిసంగతి తెలుసుకొని తమ ఆశ్రమానికి తీసుకొని పోయినారు. సుందరసేనుడు దృఢబుద్ధితోకూడా అక్కడ కొన్నాళ్లు ఉన్నాడు.

ఈలోగా భీమభుజుడూ విక్రమశక్తి విడివిడిగా ఈదుతూ ఎలాగో ఆతీరమే చేరి సుందరసేనుడుకూడా ఆప్రాంతాలకే వచ్చి ఉండువచ్చు నని వెతుకుతూ మహారణ్యములో ప్రవేశించారు. తక్కిన చంద్రప్రభా - ప్యాఘ్రుపరాక్రములూ, మహేంద్రాదిత్యుడూ ఆతీరమేచేరి కళాంక పురానికి వెళ్ళినారు. వారు అక్కడ నిలిపిన సేనతో కలిసి అలకా పురము వెళ్ళి సుందరసేనుని వార్త తండ్రికి చెప్పినారు. కుమారుడు గతించినాడనే దుఃఖముతో రాజదంపతులు ప్రాణత్యాగము చేయ

దానికి సిద్ధపడితే మంత్రులు బహువిధాల ఓదార్చి ఆశలు కల్పించి ఆ ప్రయత్నము మాన్పించినారు. మహాసేనుడు పరివారసమేతముగా పట్టణము విడిచి నగరము వెలుపలి శివాలయములో తపస్సుచేస్తూ వుత్రుని సంగతి ఏమైనా తెలుస్తుందేమో నని ఆశ పెట్టుకొని ఉన్నాడు.

హంసద్వీపములో మందారదేవునికి అల్లుడిసంగతి కూతురుసంగతి తెలిసింది. మహాసేనుడు తపస్సు చేస్తున్నట్లు విని ఆయన మంత్రుల మీద రాజ్యభారం విడిచి కందర్పనేన అనే తన రాణితోకూడా బయలుదేరి అలకానగరముచేరి మహాసేనుని వలెనే మితాహారము వుచ్చుకుంటూ, దర్భశయ్యమీద పండుకుంటూ తపస్సు చెయ్యడం మొదలుపెట్టినాడు.

గాలికి ఆకులు కొట్టుకుపోయినట్టు ఎక్కడివా శృక్కడ చెల్లాచెదరై పోయినారు. అయితే అదృష్టవశాత్తు సుందరసేనుడు మందారవతి ఉన్న మతంగాశ్రమానికే కొన్నాళ్ళకు చేరుకొన్నాడు. దానిసమీపంలో ఉన్న సరస్సులో స్నానం చేసి మధురఫలాలు భక్షించి ఒకగట్టున నడుస్తూ శివాలయంపక్క కొందరు మునికన్యలు వుష్పాలు కోస్తూ ఉండడం చూచినాడు. వారిమధ్య మహాసౌందర్యవతి గోచరించింది. సుందర సేనుడు ఆమెను తేరిపార చూచి చిత్తరువులో ఉన్నమందారవతిలా ఉన్నది అనుకొన్నాడు. అతనివెంటనే ఉన్నదృఢబుద్ధి ఆమె మునికన్య కాదనీ, రాజకన్య అయిఉండా లనీ ఆకారాన్ని బట్టి అన్నాడు. ఉభయములూ చెట్లచాటున నిలుచుని వారిని కనిపెట్టి చూస్తూ ఉన్నాడు. ఇంతలో వారంతా నదిలో దిగినారు. మొసలి ఆనుందరిని పట్టుకొన్నది. మునికన్యలు కేకలు వేసినారు. సుందరసేనుడు పరుగున పోయి మొసలిని సంహరించి ఆమెను రక్షించినాడు. ఆమె ఇతనిని తేరిపార చూచి ఈయన చిత్రపటములో ఉన్న నాప్రాణియాయకునివలె ఉన్నాడు అనుకొని ప్రాణరక్షణము చేసిన ఈమహానుభావునికి మొక్కులర్పించి పోదాము

అన్నది. మునికన్యలు మందారవతి పేరు ఉచ్చరించడము విని సుందర నేనుడు మునికన్యలలో ఒక తెను పిలిచి 'కల్యాణీ, మీసఖతల్లిదండ్రు లెవరు. ఈమెవృత్తాంతము వినవలె నని కఠూహలముగా ఉన్నది' అని అడిగినాడు.

'ఈమె హంసద్వీపాధిపతి మందారదేవునికూతురు, మందారవతి. అలకానగర ప్రభువుకుమారుడు సుందరనేనునికి ఈమె నిచ్చి వివాహము చేయించడానికి ఓడ ఎక్కించి పంపినారు. మార్గములో తుపానువల్ల ఓడ మునిగిపోయింది. ఈమె ఎలాగో బిడ్డన పడి ఈ మతంగాశ్రమం చేరింది' అని మునికన్య చెప్పింది. దృఢబుద్ధి సంతోషం పట్టలేక సుందర నేనునితో 'దేవా, మంచిరోజులు వచ్చినవి. మందారవతి లభించింది. అదృష్టం.' అన్నాడు. మునికన్యలు వీరీవృత్తాంత మడిగి తెలుసుకొని మందారవతిని అభినందించారు. మందారవతి సుందరనేనునిపాదాలమీద వాలింది. మునికన్యలు వెళ్ళి ఈసంగతి మతంగమునికి తెలిపినారు. యమునలోకూడా ఆయన అక్కడకు వచ్చి ఆయనను తనఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళి ఆతిథ్య మిచ్చినాడు. వారు ఆరోజు అక్కడే గడిపినారు. మరునాడు మతంగముని అతనితో 'వత్సా, పనిమీద నేను శ్వేత ద్వీపము వెళ్ళవలసిఉన్నది. మందారవతిని నాబిడ్డగానే భావించుకొన్నాను, నీకు సమర్పించాను. అలకాపురం వెళ్ళి యథావిధిగా వివాహం చేసుకో. ఈమెతో నీవు బహుకాలం సుఖము అనుభవిస్తూ భూమండలం వీలు తావు. త్వరలోనే నీమంత్రు లంతా కలుస్తారు' అని కూతురు యము నతో కూడా ఆకాశమార్గమున శ్వేతద్వీపానికి వెళ్ళినాడు.

సుందరనేనుడు మందారవతి, దృఢబుద్ధులతో వెంటనే బయలుదేరి సముద్రతీరం చేరుకొన్నాడు. అక్కడ ఓడ కనిపిస్తే దృఢబుద్ధిద్వారా ఆఓడ యజమానిని ఓడలో చోటు ఇచ్చుని కోరినాడు. ఆవణిక్కుమూ దుడు మందారవతిని చూచి మోహించి ఓడను బిడ్డకు పట్టించినాడు.

సుందరసేనుడు ముందు మందారవతిని ఓడలో కెక్కించి తాను ఎక్కబోయేలోగా వణిక్కుమారుడు సరంగుకు సంజ్ఞచేసినాడు. క్షణములో ఓడ గట్టుకు దూరముగా వెళ్లిపోయింది. మందారవతి బాపురుమని వచ్చింది. పడవయజమాని వేగముగా ఓడను నడిపించుకు పోయినాడు.

సుందరసేనుడు నేలమీద పడి బహువిధాల విలాపము చేసినాడు. దృఢబుద్ధి ధైర్యము చెప్పి ఆదుర్మార్గుణ్ణి పట్టుకొందామని బయలుదేర దీసినాడు. ఉభయలూ అరణ్యములో ప్రవేశించి ప్రయాణం చేసి మరో అడవి చేరి దారి తప్పిపోయినారు.

వింధ్యకేతు వనే పులిందనాయకుడు ఆప్రాంతాలకు ప్రభువు. అతని ఆజ్ఞానుసారముగా కొంతమంది పులిందులు బయలుదేరి చండికాదేవికి నరబలి ఇవ్వడానికి మనుష్యులను వెతుకుతూ వీరినిచూసి పట్టుకొబోయినారు. సుందరసేనుడు చాలామందిని పొడిచి చంపినాడు. కాని అతనికి దృఢబుద్ధికి గాయాలు తగిలినవి. ఇద్దరు సొమ్మసిల్లి పడిపోయినారు. ఉభయులనూ బంధించి పులిందులు ఛెరసాలలో పడవేసినారు.

అందులో భీమభుజ - విక్రమశక్తులు సుందరసేనుని గుర్తుపట్టి అతని పాదాలమీద వాలినారు. ఆనలుగురూ ఒకరినంగతులు ఒకరికి చెప్పుకొని దుఃఖభారములో ములిగినారు. ఛెరసాలలో ఉన్న ఇతర బందీలు వీరిని ఓదార్చి వచ్చే చతుర్దశినాడు అమ్మవారికి మనల నందరినీ పులిందనాయకుడు బలి ఇస్తాడట. విచారపడి ఏమి ప్రయోజనము! ఒకవేళ అదృష్టవశాత్తు అనుకోకుండా మనకు మేలు కలుగుతుండేమో అని శాంతపరిచినారు.

కృష్ణచతుర్దశినాడు పులిందుడు వచ్చి అందరినీ చండికాలయానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. సుందరసేనుడు చండిదేవిని మనస్సులో స్తుతి చేసినాడు. ఇంతలో పులిందరాజు వింధ్యకేతుడు అమ్మవారి పూజ చేయడానికి అక్కడికి వచ్చినాడు. సుందరసేనుడు వానిని దూరమునుంచే

ఆనవాలుపట్టి మిత్రులతో నెమ్మదిగా వీరు వింధ్యకేతువు మాకొలుపులో ఉన్నవాడు. జీతానికి బదులు నాయనగారు ఈఅడవి అనుభవించమని వీడికిచ్చినారు. వీడితో మనసంగతి చెప్పవద్దు. మనంతట మనం ఎరుక పరుచుకోడం చాలా అవమానకరం అన్నాడు.

వింధ్యకేతువు తన నేవకులతో 'ఎవడురా ఒకపట్టున దొరకక మన వాళ్ళను చాలామందిని చంపిన ఆపెద్దవేటపోతు' అని కేకవేసినాడు. ఒంటిమీద నెత్తురుచారలూ, దుమ్మూ, గాయాలూ ఉన్నసుందర నేనుణ్ణి చూపించినారు. వింధ్యకేతువు కొద్దిగా ఆనవాలుపట్టి సందేహము పుట్టి 'ఎవరునీవు, ఎక్కడివాడివి' అన్నాడు. 'నేనెవరైతే నీకేమి' అన్నాడు సుందరనేనుడు. కంఠస్వరాన్ని బట్టి వింధ్యకేతువు కంగారు పడి పెద్దకేకవేసి అతని పాదాలమీద వాలి 'అయ్యో, ఎంత దుర్మార్గుణ్ణి మహానేనమహారాజా! నీవు నాకు చూపిన అనుగ్రహానికి ఎటువంటి కృతజ్ఞత చూపించాను! సుందరనేన యువరాజును తెలియక కష్టాలపాలు చేశాను' అని అతన్ని కౌగలించుకొని ఏడవడం మొదలు పెట్టాడు. మంత్రికుమారులు 'పులిందరాజా, ఇప్పుడు మరేమీ నష్టము లేదు. ముందుగానే కనుక్కొన్నావు. మించిపోయినతరువాత నీవు చేసే దేముంది! ఇప్పుడు సంతోషించవలసిన సమయం' అని వానిని ఓదార్చినారు. పులిందనాయకుడు తెప్పరిల్లి బందీ లందరినీ విడిపించి మిత్రులతోసహా సుందరనేనుని తనపల్లెకు తీసుకొనిపోయి గాయాలకు కట్లు కట్టి మందుమాకు లిచ్చి ఉపచారాలు చేయించినాడు. తరవాత వారి వృత్తాంతమంతా విని ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

ఇంతలో వింధ్యకేతువు నేనాపతి గబగబావచ్చి సంతోషముతో 'స్వామీ, ఎవరో గొప్పవర్తకుడు చాలాధనముతో స్త్రీ రత్నముతో ఈ అరణ్యమార్గాన వెడుతుంటే పరివారసమేతంగా వాణ్ణి పట్టుకొని ఇక్కడకు తీసుకు వచ్చాము. అయ్యో అక్కడఉన్నారు. ఏమిసెలవు?'

అని అడిగినాడు. వారిని తనసన్నిధానానికి తీసుకు రమ్మని పులిందరాజు ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. వాళ్ళు రాగానే దృఢబుద్ధి చూసి 'ఈమె మందారవతీ దేవి! ఏడు ఆదుష్టవణికులమారుడు' అన్నాడు. నుందరసేనుడు వెంటనే పోయి ఆమెను చేతులలోకి తీసుకొన్నాడు. పులిందనాయకుడు వర్తకుని చూసి 'ఏమిరా, నమ్మినవాని భార్యను అపహరించావే!' అన్నాడు. వాడు గడగడ ఎలుకుతూ 'నాకు వినాశకాలం వచ్చి ఈపని చేశాను. ఈమెను అవమానించలేదు. నెమ్మదిమీద ఈమెను వివాహము చేసుకోవలెనని నానంకల్పం. అయినప్పటికీ మహాపాపిని!' అని వినయముతో పలికినాడు. వానిశిరస్సు ఖండించవలసిందని పులిందనాయకుడు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. వాణ్ణి కనికరించి విడిచిపెట్ట వలసిందని నుందరసేనుడు వాదించినాడు. వర్తకునికి ప్రాణముకన్న ధనమే ముఖ్యం. కాబట్టి ధనముమాత్రము తీసుకొని వింధ్యకేతువు వానిని విడిచిపెట్టినాడు.

మందారవతీ నుందరసేనులను తనమందిరములోకి తీసుకుపోయి, వింధ్యకేతువు సమస్త ఉపచారాలు చేయించి పీఠములమీద కూర్చుండ బెట్టి ముత్యాలు కస్తూరి మొదలైన పదార్థాలు కానుకయిచ్చి గౌరవించినాడు. మరునాడు పెద్దఉత్సవము జరిగింది. శబర స్త్రీలంతా నృత్యాలు చేసినారు. నుందరసేనుడు పులిందరాజుతో 'నాయకా! నా గాయములు మానిపోయినవి. నా అభీష్టము నెరవేరినది. ఇక నేను బయలుదేరి మా అలకానగరానికి వెళ్లిపోతాను. ఉత్తరము రాసిఇస్తాను. లేఖాహరుణ్ణి ముందు మా నాయనగారి సన్నిధికి పంపించు' అన్నాడు. వాడు అలాగే చేసినాడు.

అలకానగరము వార్తాహరుడు చేరేసరికి మహాసేన మహారాజు శివాలయముఎదుట అగ్నిప్రవేశము చెయ్యడానికి సిద్ధముగా ఉన్నాడు. పౌరులు విచారముతో చుట్టూ నిలుచుని ఉన్నారు. వార్తాహరుడు గబగబా మహారాజు సన్నిధానానికి పరుగెత్తుకుపోయి తనను ఎరుక

పరచుకొని “దేవా! మీకుమారుడు, మందారపతీదేవు, మాదొర వింధ్యకేతువు కలిసి ఇక్కడికి వస్తున్నారు. ఈసంగతి తమకు విన్నవించ జానికి ముందు నన్ను పంపించారు’ అని లేఖ ఆయనపాదాలవద్ద ఉంచి నాడు. జనం సంకోచంతో కోలాహలం చేశారు. రాజు ఉత్తరము బిగ్గరగా చదివి వార్తావశునికి బహుమాన మిచ్చి ఊళ్లో ఉత్సవము చెయ్యడానికి అనుజ్ఞ ఇచ్చాడు. తరువాత కుమారునికి ఎదురు వెళ్ళడానికి హంసద్వీపాధిపతిని కూడా తీసుకుని చతురంగసహితముగా బయలుదేరినాడు.

సుందరసేనుడు మందారవతితోను భీరుభుజ, విక్రమశక్తి, దృఢ బుద్ధులతోను, వింధ్యకేతువుతోను బయలుదేరి మార్గమధ్యములో తండ్రి ఎదురు పడడమువల్ల గుర్రము దిగి పాదప్రణామము చేసినాడు. తండ్రివల్ల, మందారదేవునిసంగతి తెలుసుకుని ఆయనకు నమస్కరించి నాడు. శంకాంకపురమునుంచి మహేంద్రాదిత్య ప్రభువు సంగతు లన్నీ తెలుసుకుని అక్కడికి వచ్చినాడు. అందరూ మహావైభవముతో అలకానగరము చేరినారు.

జ్యోతిష్కుడు పెట్టినముహూర్తము మర్నాడే కావడముచేత మందారదేవుడు మందారవతిని స్వయముగా కన్యాదానము చేసినాడు. వివాహము మహావైభవముతో జరిగింది. తనకు పుత్రులు లేకపోవడము చేత మందారదేవుడు అల్లునికి తన అనంతరము హంసద్వీపరాజ్యము అరణముగా ఇచ్చినాడు. వివాహముహోత్సవమునాడు దేశ మంతటా ఆవులపాలు పితకకుండా ధూడలకు వదిలిపెట్టినారు. చెరసాలలో ఉన్న వారి నంతా వదలిపెట్టారు. అర్ధిజనులకు సువర్ణము, వస్త్రములు వర్షము కురిపించారు. అనంతరము భార్యతో సహా మందారదేవుడు హంసద్వీపానికి, మహేంద్రాదిత్యుడు శకాంకపురానికి, వింధ్యకేతువు మహారాజ్యానికి ఆనందముతో బయలుదేరి వెళ్ళినారు.

కొన్నాళ్ళకు మహారాజు తనకుమారునికి రాజ్యభారము అప్పగించి తపోవనానికి వెళ్ళినాడు. సుందరసేనుడు, మందారవతితో సమన్త సుఖములు అనుభవిస్తూ బహుకాలము రాజ్యము చేసినాడు.

వ్యాఘ్రుసేనుడు ఈ ప్రకారముగా సరోవరతీరాన మృగాంకదత్తునికి కథ చెప్పి, దేవా! ఆశ్రమములో కణ్వుమహాముని ఈ కథ మాకు వివరించి, వత్సలారా! ధైర్యము లేనివారు ఎందుకూ కాకుండాపోతారు. ఎటువంటి కష్టాలనైనా ఎదుర్కొనేవారు కొన్నాళ్ళకు మేలు పొందుతారు. కాబట్టి మీరు ధైర్యము విడిచిపెట్టి వెళ్ళండి. మంత్రులంతా మళ్ళీ సమకూడుతారు. మీ ప్రభువు మృగాంకదత్తునికి శశాంకవతి లభిస్తుంది. బహుకాల మాయన రాజ్యపాలన చేస్తాడు” అని మాకు బోధ చేసినాడు. మేము ధైర్యము తెచ్చుకుని ఆరాత్రి ఆశ్రమంలోనే గడిపి, మర్నాడు బయలుదేరి క్రమేణా ఇక్కడకు వచ్చాము. ఆకలికి తట్టుకో లేక ఈ చెట్టెక్కి మేముకూడా ఫలములుగా మారిపోయినాము. సీతపన్నువల్ల ఇప్పుడు విముక్తి పొందినాము. నాగశాపమువల్ల మాకు సంభవించిన దంతా నీకు విన్నవించాము. ఆశాపము తీరి పోయింది. మాతోగూడా వెంటనే బయలుదేరు” అన్నారు.

మృగాంకదత్తుడు వారిమాటలు విని కొంత ఉత్సాహముతో ఆ రాత్రి గడిపినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౦౨

ప్రాతఃకాలము మృగాంకదత్తుడు సరోవరతీరమునుంచి లేచి, వినాయక వృక్షానికి ప్రదక్షిణము చేసి, మంత్రులతోనూ శ్రుతధితోనూ ఉజ్జయినికి ప్రయాణ మయినాడు. క్రమేణా గంధవతీనదిలో స్నానము చేసి ఉజ్జయిని వెలుపల ఉన్న మహాకాశస్మశానము దాటి సగరము చేరినాడు. ఉజ్జయినికి నాలుగుపక్కలా బ్రహ్మాండ మైన ప్రాకారము,

అన్నివైపులా సైనికులూ కనిపించారు. మృగాంకదత్తునికి గుండెదడ వుట్టింది. ఇంతదుర్భేద్య మైనపట్టణంలో అడుగు పెట్టలేమే, ఇక శశాంకవతిమాట వట్టిదే అన్నాడు. 'మనము పదిపన్నెండు మందిమీ ఈనగరం పట్టుకుంటా మనేనా మీ రనుకొన్నది; ఇంకేదైనా ఉపాయ మాలోచింతాము' అన్నారు మంత్రులు. ఏమీ తోచక అందరూ నగరంవెలవలనే మకాం చేసినారు.

విక్రమకేసరి బేతాభుని ద్వారా శశాంకవతిని తెప్పించా లని సంకల్పించి బేతాభుణ్ణి స్మరించినాడు. తాడిచెట్టుపొడుగు శరీరము, ఒంటె మెడ, ఏనుగుముఖము, గుడ్లగూబకళ్ళు, గాడిదచెవులు, దున్నపోతు పాదాలతో బేతాభుడు ప్రత్యక్షమై సంగతి తెలుకొని నగరములోనికి వెళ్ళడానికి ప్రయత్నించి ప్రవేశించలేక వెనకకు తిరిగి వెళ్ళిపోయినాడు. మహేశ్వరునివరప్రభావంవల్ల ఉజ్జయినిలో బేతాభాదులు కూడా ప్రవేశించ లేరు. మృగాంకదత్తుడు విచారముతో ఉంటే శ్రుతధి ఇలా చెప్పినాడు. 'దేవా, రాజనీతి తెలిసికూడా విచార మెందుకు? శత్రువుశక్తి తెలిసికూడా ఏపని చేయకూడదు కదా! ఈనగరద్వారాలు నాలుగింటిలో రెండువేలఏనుగులు, ఇరవై ఐదువేలగుర్రాలు, పదివేలరథాలు, లక్షమంది కాల్బలము - రాత్రింబగళ్ళు కావలి ఉంటారు. సామాన్యసైన్యం తీసుకు వెళ్ళినా ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. గొప్పసైన్యం సమకూర్చుకోవాలి. ఆనాడు నీవు నగ్నదానదిలో శబరనాయకుడు మాయావటువును మొసలితోటినుంచి తప్పించినావు. జ్ఞాపక మున్నదా? అతనూ, అతనిన్నేహితుడు మాతంగరాజు దుర్గపిశాచుడూ, నీబాల్యసహాధ్యాయి కిరాతరాజు శక్తిరక్షితుడూ నేనలతో వచ్చి సహాయం చేస్తే నీకోరిక సరవేరుతుంది. నీవు పంపేదూతతోసం కిరాతరాజు ఎదురుమాన్తూ ఉంటారు. మాయావటువు మాతంగరాజు దేశములో కనిపెట్టుకొని ఉంటాడు; అందరికీ ఆప్రకారముగా హెచ్చరిక చేసి వచ్చినావు కదా! ఇక

మనము వింధ్యపర్వతానికి దక్షిణాన ఉన్న మాతంగరాజదుర్గానికి వెళ్ళుచాము. ఆ కరభగ్రీవపురానికే శక్తిరక్షితుణ్ణి పిలిపించవచ్చు. అందరమూ కలిసి ప్రయత్నము చేతాము.

శ్రుతధి ఇలా చెప్పినమీదట అందరూ సంతోషించారు. మరునాడు మృగాంకదత్తుడు సూర్యోపాసన చేసి మిత్రులతో కరభగ్రీవానికి కదలి నాడు. మార్గములో మహాబల్యములు చాటి వింధ్యపర్వతము ఎక్కి దక్షిణదిక్కుకు దిగి శబరపల్లెలు చూస్తూ ఆ మాతంగరాజ దుర్గ మెక్కడో ఎలా తెలుస్తుంది అన్నాడు. అక్కడ మునికుమారుడు ఎదురు పడ్డాడు. మృగాంకదత్తుడు అతనికి నమస్కారము చేసి 'స్వామీ, మాతంగరాజ అయిన దుర్గపిశాచుని చూడబోతున్నాము. ఆయిన నివాసము మీకు తెలుసనా?' అన్నాడు.

'ఇక్కడికి ఒకకోసుదూరములో పంచవటిఉన్నది. దానికి కొంచెము అవతల అగస్త్యాశ్రమం. దానికి కొంతసమీపంలో వింధ్యపర్వతము నెత్తముమీద మలకలమార్గంలో కరభగ్రీవం అనేదుర్గము ఉన్నది. మహాబలవంతుడు దుర్గపిశాచుడు అందులో ఉన్నాడు. అతనికొలువులో లక్షలకొద్దీ విలుకాండ్రూ, బంటులూఉన్నారు. వాడు బిడారాలు కొల్లగొట్టుతూ ఎదురు తిరిగినవారిని సంహరిస్తూ తక్కినరాజులను ధిక్కరించి మహాబల్యము వలతున్నాడు' అని మునికుమారుడు చెప్పినాడు.

అతడు చెప్పినమార్గాన వెళ్ళి వారంతా కరభగ్రీవ కోట్టమార్గము చేరినారు. అక్కడ మాయావటుని వేగులవాండ్రు మృగాంకదత్తుని ఆనవాలు పట్టి ప్రభువుకు తెలిపినారు. మాయావటుడు సైన్యముతో ఎదురు వచ్చి గుర్రము దిగి మృగాంకదత్తుని పాదములకు ప్రణామము చేసినాడు. మృగాంకుడు అతనిని లేవనెత్తి కాగలించుకొన్నాడు. ఇద్దరూ గుర్రాలమీద వెళ్ళి దుర్గపిశాచునిదగ్గికి ప్రతిహరుణ్ణి పంపినారు. వాడు బుడబుడేరి వచ్చి మృగాంకదత్తుని చూచి కొంతమారాన సలిచి జట్టు

నేలకు అంటేటట్టు మొక్కి 'దేవా, నీవు ఈనాడు మాప్రదేశానికి రావడం చేత ధన్యుణ్ణి అయ్యాను. వింధ్యవాసినీదేవి ప్రసన్నురాలు అయింది' అని మంచిముత్యములు, కస్తూరి మొదలైనవస్తువులు కానుక పెట్టినాడు. మృగాంకుడు అతనిని ఉచితరీతిని అభినందించినాడు.

మృగాంకదత్తుడు మర్నాడు మంగళస్నాన భోజనాదు లైనతరువాత ముఖ్యు లందరినీ సమావేశ పరచినాడు. దుర్గపిశాచుడు, మాయా వటువు అదివరలో జరిగినసంగతు లన్నీ విని 'దేవా, మీరు ధైర్యంతో ఉండండి. మీకోసం మాప్రాణాలు ఒడ్డుతాము. ఉజ్జయినీప్రభువు కర్మ సేనమహారాజును బంధించి ఇక్కడికి తెమ్మన్నారా? ఆయనకూతురు శశాంకవతీదేవిని ఇక్కడికి తీసుకొని రమ్మన్నారా?' అన్నాడు. మృగాంకుడు వారి నభినందించి 'మిత్రులారా, మీకు సాధ్యం కాని దే మున్నది! మిత్రకార్యము మీరు తప్పకుండా నెరవేరుస్తారని నా విశ్వాసము బాగా ఆలోచించి యుక్త మైనపని చెయ్యండి' అన్నాడు.

ఆరాత్రి గడిచింది. తెల్లవారగానే మృగాంకుడు గుణాకరమంత్రిని పిలిచి, కిరాతరాజు శక్తిరక్షితుణ్ణి తీసుకొని రమ్మని చెప్పినాడు.

కొద్దిరోజులలోనే కిరాతరాజు మహాసైన్యముతో అక్కడకు వచ్చి నాడు. పదిలక్షలమంది భటులు, రెండులక్షల గుర్రాలు, ఎనభైఎనిమిది వేల రథాలు, పదివేల ఏనుగులు, ఆసైన్యములో ఉన్నవి. మృగాంక దత్తుడు మిత్రులతో సహా ఎదురు వెళ్ళి అతనిని గౌరవించి తనళి బిరానికి తీసుకొని వచ్చినాడు. మాతంగవతి మాయావటువు దూతలను పంపితే వారిమిత్రులు బంధువులు అందరూ వచ్చారు. దుర్గ పిశాచుడు, మాయావటువు అందరికీ ఉచితరీతిని అన్నిసదుపాయాలూ చేసినారు. ఆ నాయకు లందరితో సహా మృగాంకదత్తుడు భోజనానికి కూచున్నాడు. మాతంగవతిని తనకు ఎదురుగా కొద్దిదూరములో కూచుండబెట్టినాడు.

కొత్తగా వచ్చిన నేనలు అన్న విశ్రాంతి తీసుకొన్న తరవాత మర్నాడు మృగాంకదత్తుడు ఏనుగదంతపువీరముమీద కూర్చుని కొలువుతీర్చి నాయకుల నందరినీ చక్కగా సన్మానించి 'మిత్రులారా, కాలయాపన ఎందుకు! ఈ నేనలతో వెంటనే ఉజ్జయినిమీదికి దండయాత్ర చేతామా' అన్నాడు.

శ్రుతధి 'రాజకుమారా! ఉపాయములలో సామోపాయము మంచిది. కర్మనేనుడు మహాబలవంతుడు. జయించడం కొంత కష్టం. అదీ గాక కన్యను కోరినవాడు కన్యాబంధువులను సంహరించడం సముచితము కాదు. అందుచేత ముందు రాయబారము పంపుదాము. రాయబారము విఫల మాతుండా, యుద్ధం ఉండనే ఉన్నది' అని చెప్పినమీదట అందరూ ఈపద్ధతే మంచి దన్నారు.

సువిగ్రహుడు డనే బ్రాహ్మణుడు కిరాతరాజుకు బాగా పరిచితుడు. రాయబారం నడపడంలో చాలా నేర్పరి. అతని చేతికి లేఖ ఇచ్చి కర్మనేనమహారాజుకు చెప్పవలసిందని కొన్నిమాటలు కూడా చెప్పినాడు. సువిగ్రహుడు బయలుదేరి ఉజ్జయిని చేరి ప్రతీహరుని పంపి అంగీకారము వచ్చినమీదట నిడుకొలువులో రాజదర్శనము చేసినాడు. కర్మనేనుడు అతనిని ఆదరించి పీఠమిచ్చి కుశలప్రశ్న లడిగిన మీదట ఉత్తరము రాయబారి ప్రభువుకు సమర్పించినాడు. ప్రజ్ఞాకోశు డనే మంత్రి లేఖ తీసుకొని ముద్ర విప్పి స్ఫుటముగా చదివినాడు: 'స్వస్తిశ్రీ కరభగ్రీవ కోటమూలారణ్యమునుంచి అయోధ్యాపురీనాథుడు శ్రీమదమరదత్త మహీమండల మండన మహారాజాధిరాజపుత్రుడు శ్రీమాన్ మృగాంకదత్తుడు ఉజ్జయిని ప్రభువు కర్మనేన మహారాజుకు సాదరముగా పంపిన సందేశము. మీకు కన్యారత్నమున్నది. కన్యను ఎవరికో ఒకరికి ఈయవలసినదే గదా! కాబట్టి మీశశాంకవతిదేవిని నాకివ్వండి. ఆమె నాకు తగినది. ఆదేవి నాకు భార్య అవుతుందని దేవతలు ఇది వరలోనే అనుగ్రహించినారు. ఇప్పుడు మనకు బాంధవ్యము కలుస్తుంది.

పెనకటి వైరం తొలిగిపోతుంది. మీరు అంగీకరించని పక్షములో నా బాహువులనే వేడుకొంటాను.

ఈవిధముగా ప్రజ్ఞాకోశుడు లేఖ వినిపించేసరికి కోపము వచ్చి కర్ణ సేనుడు మంత్రులను చూచి 'వీరు మనకు శత్రువులే. ఈసందేశము తిర స్కార సూచకముగా ఉన్నది. మొదట తనపేరు వ్రాసుకొని తరవాత మాపేరు వ్రాసినాడు. గర్వివలె ఉన్నాడు. ఇతడు తన బాహుబలమును ప్రస్తావించుకొంటున్నాడు. ఇటువంటివానికి ప్రత్యుత్తరము పంపకూడదు. కన్యను అసలే ఈయకూడదు' అని దూతను చూచి 'రాయబారి, వెళ్ళు. నీప్రభువు తన ఇష్టప్రకారము చెయ్యవచ్చును' అన్నాడు.

సువిగ్రహుడు చురుకైనవాడు. 'రాజా, మృగాంకదత్తునిసంగతి తెలియక ఇలా మాటాడినావు. ఆయన ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు తార తమస్థం నీకే తెలుస్తుంది. సిద్ధముగా ఉండు' అనేసరికి రాజసభలో కల్లోలము బయలుదేరింది. 'రాయబారి అవధ్యుడు; వెళ్ళు' అని కోపముతో రాజుపలికిరాడు. 'కొందరు ఇప్పుడేవెళ్ళి అతనిపని పట్టుదామా?' అన్నారు. 'ఈ కుర్రరాయబారి వదరుబోతు. ఇతని మాటలకు కోపమెందులకు? మృగాంకదత్తుడు ఏమిచేస్తాడో చూతాము' అని కొందరన్నారు. కొందరి ముఖాలు ఎర్రబడ్డవి. సువిగ్రహుడు లేచి మృగాంకదత్తుని సన్నిధికి వెళ్లి జరిగిన వృత్తాంతము విన్నవించినాడు. మృగాంకుడు దండయాత్రకు ఆసతియిచ్చినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౦౩

శ శాంక వ తీ హ రణ ము

మృగాంకదత్తుడు సేనాసమూహంతో వింధ్యపర్వతము చాటి, ఉజ్జయిని రాష్ట్రము సరిహద్దు చేరినాడు. ఈవార్త తెలిసి కర్ణసేనుడు నిజసైన్య

ముతో ఉజ్జయినివిడిచి మృగాంకునినేనతో తలపడినాడు. నాలుగుదినములు భీకరయుద్ధము జరిగింది.

ఐదో రోజు సాయంకాలం మృగాంకుడు ఏకాంతంలో మంత్రులతో ఆలోచిస్తూన్న సమయాన శ్రుతధి వచ్చి ఇలా తెలిపినాడు: “మీరంతా యుద్ధమునందడిలో ఉన్నారు. నేను సన్యాసి వేషంతో భద్రంగా పెళ్ళి కొంత అజాగ్రత్తగా ఉన్న ద్వారమార్గాన ఉజ్జయిని నగరములో ప్రవేశించి కనిపెట్టి వచ్చిన విశేషాలు మనవి చేస్తాను. కర్మనేన మహారాజు యుద్ధానికి బయలుదేరి రాగానే శశాంకవతిదేవి తల్లిదగ్గర సెలవు తీసుకుని అంతఃపురము విడిచి నగరములో ఉన్న గౌరీ దేవాలయానికి వెళ్లి తండ్రికి జయము కలగవలెనని అమ్మవారిని ఆరాధిస్తూ ఉన్నది. ఆమె చెలికత్తై చతురిక చాలా తెలివి కలది. నీవు యుద్ధములో గెలిస్తే తనను తండ్రి తప్పకండా నీకిచ్చి పెళ్ళి చేస్తాడని శశాంకవతికి భయం. జయించినవాడు సుందరుడా కాడా అని ఓడిన రాజు చూడక కూతురు నిచ్చివేస్తాడు. అందుచేత నీవు సుందరాకారుడవో కావో ఉపాయముగా చూచి రమ్మని శశాంకవతి చతురికను పంపించింది. ఆచెలికత్తై నీకు తెలియకుండా నిన్ను చూచి పెళ్ళి రాజకుమారితో రకరకాలుగా వర్ణించింది. ఆమీద శశాంకవతి అనురాగము తలకెక్కడముచేత తనతండ్రికి నీకూ శుభము కలగవలెనని అమ్మవారిని ప్రార్థిస్తున్నది. ఆవిడ విరహాబాధ చెప్ప తరముకాదు. మనము ఉపాయంగా అక్కడికి వెళ్ళగలిగితే ఆమె వెంటనే నీవెంట పస్తుంది. ఆ దేవాలయంలో కావలివా రెవరూ లేరు. ఆమెను అపహరించి నీవు మాయావటుని నివాసానికి వెళ్లు. నేను ఈరాజు లందరితోపము తీర్చి యుద్ధము ఆపి అక్కడికి వస్తాను. నీ మామగారికి నీకూ అపాయము ఉండదు. ప్రాణాలకు తెగించి యుద్ధం చెయ్యడం గతి లేనప్పుడు కదా ఇప్పుడు మనం ఛతురోపాయం ఉపయోగింతాం.”

అందరూ అంగీకరించారు. మృగాంకదత్తుడు కొంతమంది మిత్రులతో రహస్యముగా రాత్రివేళ బయలుదేరి నిద్రమత్తుతో ఉన్న కావలివానిని తప్పించుకొని శ్రుతధిచెప్పిన గుర్తులను బట్టి పుష్పకగఢోద్ధ్యానములో ప్రవేశించి గారీదేవాలయము కనిపెట్టి అప్పుడే చంద్రోదయం కావడం చేత వెన్నెలలో కనపడుతున్న గారీఆశ్రమంలోకి వెళ్ళినాడు. శశాంక వతి చెలికత్తెలు నిద్రపోతున్నారు. ఆమెమాత్రం మేలుకొని మృగాంక దత్తుని గురించి మనస్సులో బహువిధాల భావనచేస్తూ లేచింది. నిరాశ కలిగింది కాబోలు -- ఆత్మహత్యకు ప్రయత్నం చేసింది. మంత్రి విమల బుద్ధి ముందు నడవడంచేత ఆసంగతి కనిపెట్టి మృగాంకునితో “దేవా! ఎవరో కన్య ఉరిపోసుకోబోతున్నది” అన్నాడు. రాజకుమారుడు ఆమెను నివారించబోయేలోగా శశాంకవతి గారీదేనికి నమస్కరించి “భగవతీ, ఈజన్మలో మృగాంకదత్తదేవుడు భర్త కాకపోతే వైజన్మలో నైనా నాకు పతి అయ్యేటట్టు అనుగ్రహించు” అని కంఠానికి ఉరి తగిలించుకున్నది. ఇంతలో చెలికత్తెలు అదృష్టవశాత్తు అక్కడికి వచ్చి ఉరి తొలగించారు.

మృగాంకుడు ఒక్కడుగులో ఆమెను సమీపించి “భద్రురాలా! రాజకుమారీ! నీకు నామీద అనురాగమూ విశ్వాసమూ ఉంటే నావెంట రమ్మని ప్రార్థన. ఉభయరాజవంశములకూ వైరముపోయి బాంధవ్యము ఏర్పడుతుంది. పెద్దల ఆశీర్వచనంతో మనజన్మకృతార్థమవుతుంది” అని చల్లనిమాటలు చెప్పాడు.

శశాంకవతి అంగీకరించినవెంటనే ఆమెను చెలికత్తెలతో మృగాంకుడు బయలుదేర దీసినాడు. నగరరక్షకులు రాజకుమారిని చూచి ఆటంక పరచడానికి జంకినారు. వా రందరూ గుర్రా లెక్కి మాయాపటుని నివాసము చేరినారు.

రాజకుమారిని ఎవరో అపహరించుకొని పోయినా రనే వార్త వట్టపు

దేవికి తెలిసింది. ఆమె యద్ధభూమిలో ఉన్న మహారాజుకు విన్నవించుచు సగరాధ్యక్షుని పంపింది. ఈలోగా గూఢచారులనాయకుడు మహారాజు దర్శనము చేసి “దేవా! చీకటి పడగానే మృగాంకదత్తుడు అను చరులతో ఉజ్జయినిలో ప్రకాశించినాడట. గౌరీమందిరములో ఉన్న రాజకుమారిని అపహరించటమే ఆయన ఉద్దేశమట. ఈసంగతి తెలియగా తమకు విన్నవించడానికి వచ్చాను.” అని పలికినాడు.

కర్మనేనమహారాజు సేనానాయకుని పిలిపించి “నీవు అయిదువందల మంది ఆశ్వికులతో రహస్యముగా తక్షణమే ఉజ్జయినికి వెళ్ళి, ఆ దుర్మార్గుని బంధించు, వీలుతప్పితే ఖండించు. నేనుకూడా సైన్యముతో త్వరలోనే వస్తాను.” అన్నాడు.

సేనానాయకుడు ఆప్రకారముగానే బయలుదేరి కొంతదూరము వెళ్ళేసరికి మార్గచుర్యములో సగరాధ్యక్షు డెదురుపడి ఎవరో సాహసికులు రాజకుమారిని అపహరించి ఏమార్గాన వెళ్ళినారో తెలియదు” అని చెప్పినాడు. సేనానాయకుడు ప్రభువువద్దకు తిరిగివచ్చి ఈసంగతి నివేదించినాడు. కర్మనేనమహారాజు ఆలోచించి మృగాంకదత్తుని పట్టుకోవడం వట్టిదని భావించి అంతటిలో విరమించినాడు.

మృగాంకదత్తుని శిబిరములో మాయావటువు మొదలైన ప్రభువులు రాత్రి జాగ్రత్తమీదనే ఉన్నారు. ప్రాతఃకాలము కర్మనేనుడు మృగాంకదత్తుని మిత్రులవద్దకు రాయబారిని పంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు చాతుర్యముతో మా శత్రువువతిని అపహరించుకొని పోయినాడు. ఐన దేమో అయినది. అతడు నాకు అల్లుడు కాతగ్గవాడు. ఇక అతడు మీఅందరితోనూ మామందిరానికి రావలెను. నాకుమార్తెనతని కిచ్చి యధావిధిగా వివాహము చేస్తాను.” అని దూత చెప్పినాడు. రాజు లందరూ శ్రుతధితో సంప్రతించి రాయబారము విశ్వసించి ఘాతతో “ఆర్యా, అపక్షములో మీమహారాజు నిజనివాసానికి వెళ్ళ

వలెను. మేము వెళ్ళి మృగాంకదత్త ప్రభువును తీసుకుని వస్తాము” అని దూతకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినారు. కర్మనేషుడు ఉజ్జయిని నగరములోకి వెళ్ళినాడు. మాయావటువు మొదలైనవారు మృగాంకదత్తుని పిలుచు కొని రావడానికి వెళ్ళినారు.

ఈలోపుగా మృగాంకుడు శశాంకవతితో మాయావటుని కాంచనపురము చేరినాడు. అక్కడ వారికి సమస్త ఉపచారములు జరిగినవి. మర్నాడు కర్మనేషుని సందేశం అతనికి చేరింది. అప్పుడు అందరూ సమావేశమై వివాహార్థము ఉజ్జయినికి వెళ్ళడము ఉచితమూ, గాదా, అని ఆలోచించినారు. మంచివాడు కాదు. విశ్వసించడానికి పీలులేదు. అక్కడికి వెళ్ళడం ఎందుకు? శశాంకవతి ఇక్కడే ఉన్నది కదా - అన్నారు అందరూ - ఒక్కశ్రుతధి తప్ప. ‘బ్రాహ్మణోత్తమా, నీవేమీ మాటాడవు. ఈపద్ధతి ఇష్టం లేదా నీకు?’ అని అడిగినాడు మృగాంకుడు. ‘కర్మనేషుడు కపటముతో సందేశము పంపి నట్లు కనపడదు. నిజముగా అతనిమనస్సులో కపటమే ఉంటే తన పుత్రికను అపహరించినవానితో యుద్ధము మానుకొని ఎందుకు ఇంటికి వెళ్ళిపోతాడు? నీవు బలసమేతముగా అక్కడికి వెడితే ఆయన నీకు ఏమి అపకారము చేయగలడు? నీవు ఉజ్జయిని వెడితే నీమీద ఆయనకు ప్రీతి కలుగుతుంది. పుత్రికమీద వుండే ప్రీతివల్ల ఆయన నీకు ముందు ముందు సహాయంకూడా చేస్తాడు, వెళ్ళడమే ఉచితము’ అన్నాడు శ్రుతధి. అందరూ బాగున్న దన్నారు.

‘సరే, కాని మానాయనగారూ అమ్మగారూ లేకుండా నేను వివాహము ఎలా చేసుకుంటాను? వారి అభిప్రాయము తెలుసుకున్నతరువాత తగినట్లు ప్రవర్తిస్తాను. వారిని తీసుకురావడానికి ఎవరేనా అయోధ్యకు వెళ్ళాలి’ అని ‘మృగాంకుడు మిత్రులతో ఆలోచించి భీమవరాక్ర ముని అయోధ్యకు పంపినాడు.

అయోధ్యలో అమరదత్తమహారాజును లోకులవల్ల కుమారుని నిజవిషయం తెలిసింది. మంత్ర విసేకముతి చూచనచేసినట్లు రాజు గ్రహించి అతనిని సకుటుంబముగా దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టి రాజనగరు విచారమువల్ల విడిచిపెట్టి నందిగ్రామ మనే ప్రదేశములో భార్యతోకూడా తపస్సు చెయ్యడం ప్రారంభించాడు. భీమపరాక్రమునిరాక చారులు రాజుకు తెలిసినారు. అనంతరం అతడు రాజదర్శనము చేసి 'దేవా, మృగాంకదత్తకుమారుడు బాహుబలంవల్ల కర్మనేనప్రభువు కుమార్తె శశాంకవతిదేవిని సాధించినాడు. తమరూ, అమ్మగారూ సమక్షములో లేనిది, యువరాజుగారు పెళ్ళి ఆడనంటున్నారు. ఈవిషయం తమకు విన్నవించవలసిందని చెప్పినారు. ప్రస్తుతం ఆయన మాయాపటు డనే శబరనాయకుని కాంచనపురములో విడిది చేసి ఉన్నారు. తమతోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. అని విన్నవించి, మృగాంకదత్తుడు అయోధ్యలో బయలుదేరింది మొదలు నాటివరకూ జరిగిన సంఘటన లన్నీ వివరించినాడు. అమరదత్తమహారాజు సంతోషించినాడు.

ఆయన రాణితోకూడా ఏనుగెక్కి పరివారసమేతముగా బయలుదేరి కాంచనపురం సమీపించేటప్పటికి మృగాంకదత్తుడు మిత్రులతో ఎదురువచ్చి తండ్రికి ప్రణామము చేసినాడు. చిరకాలానికి కుమారుని చూచి తల్లిదండ్రులు చాలా ఆనందించినారు.

అమరదత్తుడు ఆతరవాత తనరాణితో సహా మాయాపటుని నగరు ప్రవేశించి శశాంకవతిని చూచి కానుక లందుకొని శిబిరానికి వచ్చి కుమారునితోను మిగిలిన రాజులతోను కలిసి విందారగించి గీత వాద్య నృత్యాది వినోదాలతో ఆరోజు గడిపినాడు. కర్మనేనమహారాజు బాగా ఆలోచించి మళ్ళీ ఇంకో రాయబారిని పంపించి 'మృగాంకదత్తా, నీవు ఉజ్జయినికి రాలేవు. నాకుమారుడు సుషేణుని నీవద్దకు పంపుతాను. ఛత్తైలు శశాంకవతిని నీకు సక్రమంగా కన్యాదానం చేస్తాను. మా విష

యంగో నీకు ప్రీతి ఉన్నట్టైతే తొందరపడి విధి విహీనముగా వివాహ మూడవద్దు' అని సందేశము పంపినాడు. దానికి బదులుగా అమర దత్తుడు 'రాయబారీ, కర్మనేనుడు కాక మరి ఎవరు ఇంత మంచి సందేశము పంపించగలరు? ఆయనకు మామీద చాలాప్రీతి. మంచిది. నుషేణకుమారుని ఇక్కడికి పంపవచ్చును. ఆయన కోరిక ప్రకారము యథావిధిగా వివాహము జరుగుతుంది' అని దూతను సత్కరించి పంపి కొడుకును, శ్రుతధిని చూచి 'మన మిప్పుడే అయోధ్యకు వెళదాము. అక్కడ వివాహమహోత్సవము బాగా జరపవచ్చును. మాయావటు మహీపతి ఇక్కడే ఉండి నుషేణుని ఎగుర్కొని అయోధ్యకు తీసుకొని రావచ్చును. మనము ముందుగా వెళ్ళి వివాహసన్నాహము చేతాము' అన్నాడు. అందరూ అంగీకరించినారు.

మాయావటువును అక్కడ నిలిపి మరునాడు తండ్రికొడుకులు, శతాంశవతి ప్రభృతులతో, తక్కినరాజులతో బయలుదేరి శక్తిరక్షితుని ఇంట్లో సవర్యులు గ్రహించి, కానుకలు స్వీకరించి, ఒకరోజు అక్కడ విశ్రమించి మరునాడు బయలుదేరి క్రమేణా అయోధ్యానగరముచేరినారు.

కాస్తూతికులను పిలిపించి లగ్నము పెట్టించి మహారాజు అన్నిసంభారాలూ సమకూర్చవలసిందని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. అనంతరము మాయావటుని వద్దనుంచి దూతవచ్చి రాజదర్శనము చేసి 'దేవా, నుషేణకుమారుడు వచ్చినాడు. ఆయన, మాయావటువూ అయోధ్య సరిహద్దులో ఆగినారు' అని విన్నపము చేసినాడు. అమరదత్తుడు నేనా నాయకుని ఎదురు పంపినాడు. మృగాంశదత్తుడు మిత్రప్రీతివల్ల స్వయముగానే ఎదురు వెళ్ళినాడు. కొంతసేపటికి అందరూ కలిసి అమరదత్తుని సన్నిధికి వచ్చినారు. నుషేణుడు చెల్లెలిని చూచి అభినందించినాడు.

రెండువేల బారువుల బంగారము, రత్నాభరణములు ఒక బోరువ, ఐదులొట్టిపిట్టలమోత ధనము, కొంతమవర్ణము రాజసన్నిధానానికి

తెప్పించి సుషేణుడు ప్రభూ, ఇది అంతా నాచెల్లెలి సొంతధనము. వివాహవేదికమీద కట్నము చదివించడానికి మానాయనగారు పంపిన ధనము వేరే ఉన్నది' అని వివరించినాడు. ఆరోజు విందుతో పానగోష్ఠిలో సుఖముగా గడిచింది.

మర్నాడు వివాహాలగ్నము. మృగాంకుడు మంగళస్నానాదులు చేసినాడు. శశాంకవతిని ముత్తైదువులు అలంకరించినారు. అలంకారగృహములోనుంచి వచ్చి వధూవరులు వివాహవేదికమీద కూర్చున్నారు. యథావిధిగా పరిణయం జరిగింది. ఐదువేల గుర్రాలు, నూరువనుగులు, రెండువందల బారువుల బంగారము, తొంభై వనుగులమీద ముత్యాలరత్నాల ఆభరణాలు, మేలివస్త్రాలు, తెప్పించి సుషేణుడు వివాహసమయములో ఇచ్చినాడు.

ఆరోజు విందులతో, పానగోష్ఠులతో వినోదాలతో గడిచిపోయింది. వచ్చినవారికి అందరకీ ఉచితరీతిని సత్కారాలు జరిగినవి.

అమరదత్తమహారాజు మృగాంకదత్తుని బావమరది సుషేణుని! పట్టము కట్టి ఉచిత మైనరాష్ట్ర మిచ్చినాడు. శబరకిరాత రాజులకు, మాతంగమహీపతికి, మృగాంకదత్తునిమంత్రులకు, శ్రుతధికి సముచిత సత్కారములు జరిగినవి. అందరూ తమతమనివాసాలకు వెడలి పోయినారు.

కొన్నాళ్ళకు అమరదత్తమహారాజు మంచిరోజున కుమారునకు పట్టము కట్టి భార్యతోసహా కాశికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ త్రిసంధ్యలలో గంగాస్నానము చేస్తూ శివార్చన చేస్తూ కందమూలఫలాలు తింటూ మునివృత్తిలో ఉన్నాడు.

మృగాంకదత్తుడు బహుకాలము జనరంజకంగా రాజ్యముచేస్తూ సమస్తభోగములు అనుభవించినాడు.

ఉచితముగా పితంగటమహాముని నరవాహనదత్తునికి కథ చెప్పి.

‘వత్సా, మృగాంశదత్తుడు కష్టాలకు ఓచ్చి చివరకు శశాంకవతిని పొంది నట్టు సీవుకూడా మదనమందుకను పొందగలవు’ అని చల్లనిమాటలు చెప్పినాడు. సరవాహననత్తుడు ధైర్యము తెచ్చుకొని మహామునివద్ద సెలవు తీసుకొని లలితలోచనను మలయసానువులమీద వెతకడానికి బయలుదేరినాడు.

మ ది రా వ తీ ల ం బ క ము

త ర ం గ ము : ౧౦౪

స వో విఘ్నేశ్వరః పాయా

న్నమితోన్నమితేవ యమ్

అనునృత్యతి నృత్యస్తం

సంధ్యాను భువనావలీ!

శారీఘనాధనాలగ్న

చరణాలక్తక శ్రియః

సఖి సుఖాయ భూయా ద్వ్యః

శమ్భో రాభిలేక్షణప్రభా.

కవీంద్రమానసామోభజ

నివాసభ్రమరీం నుమః

దేవీం సహృదయానస్త

శబ్దమూర్తి సరస్వతీమ్.

సందేవేళల నృత్యంబు నలుపు నెవడు

నమిత మున్నమితమ్మునై నర్తనమ్ము

తోడుగా జేయుచున్నట్లు తోచు భువన

పాళి, యావిఘ్నరాజా మి మ్మేలు గాక!

గౌరీప్రసాదన కాలమ్మునందు
 లగ్న మా పాదాల లత్తుక సిరికి
 నెచ్చెలి యా శంభు నిటలేక్షణంబు —
 ప్రభ యొసంగును గాక శుభములు మీకు!
 కవిరాజ మానసకమల నివాస
 చంచరీక మునకు, సహృదయానంద
 శబ్దమూర్తికి, సరస్వతికి వందనము!

సరవాహనదత్తుడు మదనమంచుకా విరహమువల్ల విచారగ్రస్తుడై
 మలయాచల ప్రాంతములో గుట్టలలోనూ, అరణ్యాలలోనూ తిరుగుతూ
 దేవతల సౌమనస్యమువల్ల గంగానదీమార్గాన కొలనుదగ్గిరికి చేరినాడు.
 అక్కడ వృక్షముకింద ఇద్దరు వివ్రకుమారులు ఏకాంతముగా కూర్చుండి
 కథ చెప్పుకొంటున్నారు. వాళ్లు అతన్ని చూచి మన్నధుడని భ్రమ
 పడి 'భగవన్' కుసుమాయుధా, నమస్కారమా! పుష్పధనుస్సు విడిచి
 సహచరి రతీదేవిలేకుండా ఒంటరిగా సంచరిస్తున్నావేమి! అన్నారు.
 'నేను మన్నధుడను కాను, మానవుడను. నారతీదేవిమాత్రము పోయింది'
 అన్నాడు సరవాహనుడు. - అని తనసంగతి చెప్పి వారికథ ఏమిటి అని
 అడిగినాడు.

అందులో ఒకడు వినయముతో 'ప్రభూ, మీవంటి రాజుల సమక్ష
 ములో రహస్యము చెప్పడం ఎలాగు? అయినా ఆజ్ఞ అయింది కాబట్టి
 మనవి చేస్తాను :

మ ది రా వ తి క థ

కలింగదేశములో శోభావతీనగరములో యశస్కురుడు మానాయన.
 అయన విద్వాంసుడు, చాలా యజ్ఞములు చేసినవాడు. నాజనని మేఖల
 మహాసాధ్వీ - వారి మధ్యవయస్సులో నేను జన్మించాను. ఉపవయన

మయినతర్వాత నేను వేదాధ్యయనము ప్రారంభించాను. ఇంతలో చాలా గొప్పకరువు వచ్చింది. అప్పు, నాయన, వీరూ పన్నునాదానాలతో ఉజ్జాయినికి వెళ్ళినాము. మానాయన స్నేహితుడు శివానొకవర్తకుడు మాకు నివాసమూచూపినాడు.

నేను ఒకానొక గురువువద్ద విద్యాభ్యాసము ప్రారంభించాను. కొంత మంది సహాధ్యాయులు ఉన్నారు. వాటిలో విజయనేనుడు క్షత్రియ పుత్రుడు. చాలాధనవంతుడు, యోగ్యుడు. ఒకనాడు అతనితోకూడా అతనిచెల్లెలు మదిరావతి గురువుగారి యింటికి వచ్చింది. ఆమె నామధేయాదులు మిత్రునివల్ల తెలుసుకొని ఆమెను వలసినాను. మదిరావతి కూడా నామీద అనురాగము కలిగినట్టు గ్రహించాను. ఆమె వెళ్ళుతూ నామీద అనురాగ వీక్షణము విసిరి ఇంటికి వెళ్ళింది. నేను ఇంటికి వెళ్ళిపోయి నేలమీద దొర్లుతూ ఏమీ తోచక అనన్ధపడుతూ ఆమెను ధ్యానిస్తూ ఆపగలూరాత్రీగడిపి, మర్నాడుగురువుగారియింటికి వెళ్ళినాను.

విజయనేనుడు ఉత్సాహముతో నన్నుచూచి 'మిత్రమా, మామది రావతివల్ల నీసంగతి విని మాఅమ్మగారు నిన్ను చూడాలని అన్నది. నామీద నీకు అనురాగము ఉంటే మాయింటికిరా. నీపాదపద్మాల స్పర్శ వల్ల మాగృహము పవిత్రము చెయ్యి' అని వేషినాడు చాలాఆనందించి నేను అతనియింటికి వెళ్ళినాను. అతనితల్లి నన్ను ఆదరించింది. నాప్రియురాలి దర్శనముకూడా అయింది. ఇంతలో తండ్రివద్దనుంచి వార్త వచ్చేసరికి విజయనేనుడు వెళ్ళిపోయినాడు. అప్పుడు మదిరావతిదాది నావద్దకు వచ్చి నమస్కారము చేసి 'ఆర్యా, మాఅమ్మాయిగారు ఉన్యాయములో మాలతీలతను పెంచింది. దానిమొగ్గలు ఈ ఒంటిపేట మాలికగా గుచ్చి మీకు బహుమానముగా పంపింది. నూతనవస్తువును మొదట ప్రియతమునికి గదా ఇవ్వవలసింది' అన్నది; అని పంచఫలకర్పూరములతో తాంబూలములోపెట్టి ఇచ్చింది. నాప్రియురాలి చేతులతో సిద్ధమైనపుష్పమాలిక మెడలో వేసుకొని ఆమెను ఆలింగనము చేసినట్టే ఆనందించాను. తాంబూలము వేసుకొనిదాదితో 'కల్యాణీ, ఏమిచెప్పను! నీసఖికోసము

నేను ప్రాణాలు వదిలగలిగితే నాజన్మ సార్థకము!' అని దానిని పంపివేసి అప్పుడే మరణించుచున్న విజయసేనునితో గురువుగారి యింటికి వెళ్ళినాను.

విజయసేనుడు ముగ్ధుడు మదిరావతిని మాయొంటికి తీసుకు వచ్చినాడు. నాతల్లిదండ్రులు వారు వచ్చినందుకు ఎంతో సంతోషించారు. ఇలా తరుచుగా మేము కలుస్తూ ఉండడముచేత మా అనురాగము వృద్ధి పొందింది. ఒకనాడు మదిరావతి దాసి నాదగ్గిరికి వచ్చి రహస్యంగా 'మహాశయా, గురువుగారియింట్లో మిమ్మలిని చూడగానే నూ మదిరావతికి మీమీద అనురాగము కలిగింది. ఇప్పుడామె విరహవస్థలో ఉన్నది. భోజనము సరిగా చెయ్యదు. అలంకారము చేసుకోదు. సంగీతము పాడదు. లీలాశుకముతోనైనా క్రీడించదు. ఆరోజుకు ఆరోజు క్షీణిస్తుంది. మీప్రస్తావన చేస్తుంటే కాస్త తేటగా ఉంటుంది. నేను ఆమెను స్వయంగా అడిగాను. మీమీద ప్రేమ అని ఆమె స్పష్టంగా చెప్పింది. కాబట్టి మీరు ఆమెకోరిక నెరవేరేమార్గము చూడాలి' అని బోధ చేసింది. నేను సంతోషించి "ఈఫని నీచేతులో ఉన్నది. నేను మీకు స్వాధీనుణ్ణి' అని ఆ సందర్భమువల్ల ఆశపొంది ఇంటికి వెళ్ళినాను.

ఆమర్నాడు ఉజ్జయినినుంచి వచ్చిన గొప్ప క్షత్రియుకుమారుడు మదిరావతిని తన కిచ్చి వివాహము చెయ్యమని కోరితే ఆమెతండ్రి అంగీకరించినట్లు నాప్రియురాలి చెలికత్తెవల్ల తెలిసింది. నేను మూర్ఖ పోయి క్రమేణా తెప్పిరిల్లి విచారపడి లాభము లేదనీ, చివరకు ఏమవుతుందో చూతూ నునీ ధైర్యము తెచ్చుకొన్నాను. ఆమె చెలికత్తెలు తరచుగా వచ్చి చెప్పే మాటలవల్ల ప్రాణాలు నిలుపుకొంటున్నాను. ఇంతలోకే వివాహలగ్నము నిశ్చయమయింది. ముహూర్తసమయము కూడా సమీపించింది. మదిరావతికి మంగళస్నానము చేయించారు, మేళాలు వినిపించినవి. ఆమె పూర్వమువలె ఇవతలకు వచ్చేందుకు వీలు లేదు. ఆశ విడిచి నేను ఆత్మహత్యావ్రయత్నముమీద బయలుదేరి నగరముపెలుపలి ఆలయమువద్ద మర్రిచెట్టుకు ఉరిపోసి గొంతుకు తగిలించుకొని కిందికి దూకాను. తెలివి వచ్చి చూచేసరికి ఆత్మాడు తెలి

పోయింది. నేను ఒకానొకయువకునిబడినో ఉన్నాను. అతడే నన్ను రక్షించినాడని భావించి 'మహానుభావా, నీవు నన్ను రక్షించినావు. కాని ప్రియానియోగబాధలో ఉన్న నాకు మరణమే ఇష్టము' అని నేను పలికేసరికి అతడు నాసంగతి అడిగినాడు. మదిరావతికథ చెప్పినాను. అతడు నాతో 'మహాశయా, ప్రాజ్ఞుడవు. ఎందుకు ఆజ్ఞానములో పడిపోతావు? సమస్తమూ ఆత్మకోసమేకదా! అటువంటిఆత్మను త్యజించడానికి యత్నించావే, ఏమిలాభము? నాసంగతి విను' అని ఇలాచెప్పినాడు:

విప్రకుమారుని వృత్తాంతము

హిమవంతమువద్ద నిషధప్రదేశము నానివాసము. మానాయన శ్రుతశీలసంపన్నుడయినవిప్రుడు. నేను ఇంటివద్ద బయలుదేరి దేశాటనము చేస్తూ గురువులను దర్శిస్తూ ఇక్కడికి సమీపములో ఉన్న శంఖపురము వెళ్ళినాను. నగరసమీపములో శంఖప్రద మనే నాగరాజసరోవరము ఉన్నది. నగరములో నేను గురుకులవాసము చేస్తూ ఒకనాడు యాత్రోత్సవముజరుగుతుంటే శంఖప్రదము చూడబోయినాను. ఆసరస్సుకు దక్షిణదిక్కు ఉద్యానములో మాధవీలతా మంటపములో ఎవరో కన్యకామణి పూలు కోస్తున్నది. ఒకరి నొకరము చూచుకొన్నాము. నాకు వెంటనే వలపు కలిగింది. ఆమెకూడా మధ్యమధ్య నన్నుచూస్తూ పువ్వులు కోయ్యడము మానింది. నామీద ఆమె ప్రయోగించిన కటాక్షవీక్షణాలనుబట్టి ఆమెకుకూడా వలపు కలిగిందని తెలిసింది. ఇంతలో హాహాకారాలు చేస్తూ జనము లొక్కుకుంటూ వచ్చారు. అడవియేనుగు వాపన తగలడముచేత మదపుటెనుగు చెలరేగి గొలును తెంపుకొని మావటివానిని పడదోసి చెవికి తగిలించి ఉన్న అంకుశము కిందికి వాల్చి పరుగెత్తుకు వస్తున్నది. భయపడిన నాప్రియురాలిని ఎత్తుకొని జనసమూహములోకి తీసుకు వెళ్ళాను. ఇంతలోకే ఆమె పరివారజనము అక్కడికి వచ్చారు. ఏనుగు మావైచి వస్తూ ఉంటే ఆమెను పరివారము ఒక ఒక్కరు త్వరత్వరగా తీసుకు వెళ్లిపోయినారు. నేను మరోవైపు వెళ్ళినాను.

ఏనుగునందడి తగ్గిపోయిన తర్వాత ఆమెకోసము అన్ని పక్కలా చూచాను. ఆమె కనబడలేదు. శూన్యహృదయముతో గురువుగారి యింటికి వెళ్ళాను. ఆరోజు నేనుపడిన బాధ వర్ణనాతీతము. రాత్రివేళ చాలా అవస్థపడుతున్న నన్ను చూచి మిత్రుడు 'ఏమి సఖా, ఇలా ఉన్నావు? చూస్తే నీకు ఒట్లో జబ్బులేదు. అర్థకామాలకోసము కలిగిన మనోవ్యధ అయితే ఇలా విన. లోభముచేత అన్యవంచనచేసి అపహరించిన ధనము నిలవదు. ఇక స్వర్థమైన కామము ప్రాణాలను తీస్తుంది. దానికి అధర్మము తోడయితే నరకానికి దోహదం తీస్తుంది. మిత్రమా, నీవు పేదగుండె నాడవు. వృధా ఆలోచనలు చెయ్యక ధైర్యము వహించి ఇష్టసాధన కోసము మాత్రము ప్రయత్నించు' అని హితబోధ చేసినాడు.

నే నీతని కేమీ బదులు చెప్పక రహస్యము బయట పెట్టుకోక ధైర్యము వహించి ఆ కలగడముచేత ఆమె ఇక్కడ ఉంటుండేమో అని ఇటు వచ్చాను. ఉరి పోసుకొన్న నిన్ను తప్పించాను. నీసంగతి చెప్పవు నాసంగతి చెప్పదు. మిత్రమా ఉభయులమూ అన్య పడు తున్నాము. ఊరూ పేరూ తెలియని యువతికోసము నేను ప్రయత్నము చేస్తున్నాను. మదిరావతి నీకు కనిపిస్తూ ఉన్నా ఆమె లభించే ప్రయత్నము చెయ్యవే! పైగా దిగులు పడతావు. యక్ష్మణీదేవిని గురించిన పురాణగథ వినలేవా! చేదిరాజుకు ఆమెను తండ్రి ఇచ్చినప్పటికీ కృష్ణుడు ఆమెను దక్కించుకో లేదా!

అతడు ఇలా చెబుతూఉండగా మంగళవాద్యములతో పరిజనముతో మదిరావతి అక్కడికే వచ్చింది. అప్పుడు నేను ఆమెశ్రోనితో విచారానికి ముందు కులకన్యలు ఈ అమ్మవారి గుడికివచ్చి కామదేవపూజ చేస్తారు. తనకోసము ప్రాణాలు విడిచిన నన్ను మదిరావతి వచ్చి కృష్ణుడు చూడనైనా చూస్తుంది అనేభావముతో ఈ గుడియెడటి మర్రికి ఉరిపోసుకున్నాను" అన్నాను. అధీరుడు క్షణమూలోచించి "అయితే మిత్రమా, వెంటనే ఈ ఆలయములోకి వెళ్ళి గర్భగుడిలో ప్రవేశించి

మాతృదేవతల వెనకాల దాగి ఉండు. తర్వాత ఏమవుతుందో చూచి కర్తవ్యము నిర్ణయించుకోవచ్చు” అని ప్రబోధించినాడు. ఇద్దరమూ లేచి ఆ ప్రకారమే చేసినాము. మంగళగీతాలతో మదిరావతి లోపలికి వచ్చింది. ఔలిక తైలను అవతలికి పంపివేసి ఒంటరిగా గర్భగుడిలోకి వచ్చి ‘కామదేవా, నీవు మనస్సులో వుట్టినవాడ వయసప్పటికీ నామనస్సులో ఉన్నావ్వియుని సంగతి గ్రహించావు కావు. ఈజన్మలో నీవు నాకు పరము అనుగ్రహించకపోతే జన్మాంతరములోనైనా ఆ విప్రకుమారుడు భర్త అయ్యేలాగున అనుగ్రహించు దేవా! అని తన ఉత్తరీయము తీసి అక్కడి చిలకకొయ్యకు కట్టి మెడకు ఉరి వేసుకోబోతుంటే మిత్రుని ప్రబోధమువల్ల నేను లేచివెళ్ళి ‘ప్రాణేశ్వరీ! ఏమి టీ సాహసము? ఇదిగో నేను వచ్చినాను’ అని పాశము తొలగించినాను. మదిరావతి నన్ను గుర్తించి భయము ఆశ్చర్యము ఆనందమూ పొందింది. నామిత్రుడు దగ్గరికివచ్చి ‘సఖా, ఈసందేచీకటిలో నేను మదిరావతీ వేషము ధరించి పరిజనముతో కలిసి వెళ్ళుతాను. మనఉభయల ఉత్తరీయాలు ఈమెకు కట్టు, తర్వాత మీరు రెండోద్వారాన వెంటనే దేశాంతరము వెళ్ళి పెళ్ళిచేసుకోండి’ అని బోధించినాడు. ఆ ప్రకారమే జరిగింది. ఆరాత్రివేళ నేనూ మదిరావతీ ఒక యాచుముదూరము వెళ్ళినాము. క్రమేణ అచల పురమువెళ్ళి ఒక బ్రాహ్మణియిట్లో దిగి వివాహము చేసుకొన్నాము.

నన్ను సర్వవిధాలా రక్షించిన మిత్రుడిసంగతి ఏమయిందో అని తరుచుగా అనుకోనేవాణ్ణి. ఉత్తరాయణకాలములో గంగాస్నానము చేతామని ఇక్కడికి వచ్చాను. ఈలకారణబంధువు ఇక్కడ మళ్ళీ లభించినాడు. మేమిద్దరమూ సంభాషిస్తూ ఉండగా ఎలినవారు ఇక్కడికి దయచేశారు. ఈమనీ నా ప్రాణదాత, భార్యప్రదాతమిత్ర, ధర్మము.

ఈవృత్తాంతము విని నరనాహన దత్తుడు రెండవ వానితో ‘విప్రకుమారా, మిత్రుని కోసము ప్రాణాలు కూడా లెక్కచెయ్యని మీ వంటి వాళ్ళు లోకములో చాలా అరుదు. నీవు పడిన విషమస్థితిలో నుండి ఎలా తప్పించుకొన్నావో చెప్పితే సంతోషిస్తాను’ అన్నాడు.

విప్రకుమారుని కథ

అతడు తన కథ ఇలా చెప్పినాడు. మదిరావతి వేషములో ఉన్న నన్ను పరిజనులు తీసుకుపోయి పల్లకిలో కూర్చోబెట్టినారు. ఎవ్వరూ మోసము గుర్తించలేదు. మేళతాళములతో నన్ను సోమదత్తుని యింటికి తీసుకు వెళ్ళినారు. మంగళప్రయత్నాలతో పెళ్ళియిల్లు కోలాహలంగా ఉన్నది. ఆసవము తాగిన పరిచారికలు మేలిమునుగువేసి నన్ను చిన్న యింట్లో కూర్చోబెట్టినారు. నాచుట్టూ ఆడవాళ్ళు చేరినారు.

ఇంతలో వాకిట్లో నూపురధ్వని కాంచీనినాదమూ వినిపించినవి. చాలి కత్తెలతో ఒకకన్యామణి నాగదిలో ప్రవేశించి నాదగ్గికి వచ్చి కూర్చున్నది. ఏమి ఆశ్చర్యము! ఆనాడు శంఖహ్రాదములో స్నానము చేయడానికి నేను వెళ్ళినప్పుడు తోటలో కనిపించిన నాస్రియురాలే ఆమె. ఇది స్వప్నమా, సత్యమా, కాకతాళీయమా అని నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఆమె దిగులుగా ఉండడము చూచి 'ఏమి ఇలా ఉన్నావు. రాజపుత్రీ?' అని మదిరావతి చాలికత్తెలు అడిగినారు. ఆమె రహస్యము బయటపెట్టక 'మదిరావతి నేను ఎటువంటి నేస్తాలమో మీకు తెలిసిన విషయమే ఇప్పుడీమెకు పెళ్ళికాబోతున్నది. ఈవిడ భర్తయింటికి వెళ్ళిన తర్వాత ఎడబాటు ఎలాసహిస్తానా! అని దిగులుగా ఉంది. మీరంతా బయటికి వెళ్ళండి. మే.మిద్దరమూ కాస్త నేవు రహస్యముగా మాటాడుకోవాలి, అని వాళ్ళను పంపివేసి తలుపు గడియవేసి వచ్చి నాదగ్గిరిగా కూచుని ఇలా చెప్పింది.

'మదిరావతీ, నీది గొప్పమనోవ్యధ. నీవు వరించినవా డొకడు, తండ్రి నిన్ను ఇస్తున్నది ఇంకొకనికి. అయినప్పటికీ నీ ప్రథమప్రియుణ్ణి అప్పుడప్పుడు చూడడానికి అవకాశ మున్నది. నాసంగతి ఎటువంటిదో తెలుసునా! ప్రత్యాశ లేనిదుఃఖము నాది. ఇదివరలో నీకు చెప్పలేదు. నీ యెడబాటువల్ల కలిగేదుఃఖాన్ని భావించి శంఖహ్రాదములో స్నానము చెయ్యడానికి వెళ్ళాను. అక్కడి ఉద్యానవనములో సుందరవిక్రమ కుమారుడు కనిపించినాడు. పరస్పర పిలోకనము అయినతర్వాత అక్క-

డికి మదవులేనుగు పరుగెత్తుకు గావడం చూచి నాపరిజనులు పరుగెత్తి పోయినారు. నేను భయభ్రాతురాలి నయినాను. ఆవిప్రకుమారుడు నన్ను ఎత్తుకుని జనులమధ్యకు తీసుకుపోయినాడు. ఆయన నన్ను ఎత్తుకొన్నప్పుడు ఆనందపారవశ్యముతో నాకు ఏమీ తెలియలేదు. తర్వాత నా పరిజనులు నన్ను బహు త్వరగా తీసుకు వెళ్ళారు. ఆ విప్రకుమారుడు ఎటు వెళ్ళినాడో ఏమయినాడో ఆయన నామధేయ మేనుటో ఎక్కడివాడో ఏమీ తెలియదు. నేనులప్పటినుంచీ విరహము పాలై చాలా బాధపడుతున్నాను. ఆయన నాకు లభిస్తాడనే ఆశ కూడా లేదు. నిన్ను చూస్తూ మనశ్శాంతి పొందుదా మనుకొంటే నీవు భర్తయింటికి వెళ్లిపోతున్నావు. ఇక నాకు మరణమే శరణము! ఉన్నంతసేపూ నిన్ను చూతా మని వచ్చాను.

ఆమె ఈ ప్రకారముగా చెప్పి మేలిముసుగు తొలగించి నన్ను చూచి ఉలికిపడి తెప్పిరిల్లి గుర్తించి ఆశ్చర్యపడ్డది అంతట నేను 'ప్రియా, అదృష్టవశాన ఆనుకోనివికూడా సంభవిస్తవి. నీకోసము నేను ఎంతటివస్త్ర పడ్డానో తర్వాత సవిస్తరంగా చెవుతాను. మనము వెంటనే అవతల పడే ఉపాయము చూసు!' అన్నాను. 'వెనుకదారి ఉన్నది. ఎవరికి తెలియకుండా మనము బయలుదేరుదాము. దీనికి అవతల మానాయనగారి ఉద్యాన మున్నది. అందులోకి వెళ్ళేమార్గాన నడిచి తర్వాత మన యిష్టము వచ్చినచోటికి పోదాము' అని ఆమె తక్షణమే పలికింది.

ఆవిడ ఆభరణాలన్నీ మూట కట్టి, ఆమె చూపినమార్గాన బయలుదేరి ఆరాత్రి చాలాదూరము ప్రయాణము చేశాము. తెల్లవారేసరికి మహారణ్యము వచ్చింది. అన్యోన్య వృత్తాంతాలు చెప్పుకుంటూ వెళుతూ ఉంటే మధ్యాహ్న మయింది. ఆమె దాహముకావలె నంటే చెట్టునీడకు చేర్చి, ఉత్తరీయముతో విసురుతున్నాను. హఠాత్తుగా అడివిదున్న గాయముతో అక్కడికి పరుగెత్తుకువచ్చింది. వెంటనే బలిష్ఠుడు అశ్వముమీద వచ్చి బల్లెముతో అడవిదున్నను పొడిచి చంపి, మావద్దకు వచ్చినాడు. నన్ను చూచి అతడు 'ఏమీ సాధూ'

ఎవరు మీరు? ఈమె యెవరు? ఈమార్గాని ఎక్కడికి వెళ్ళుతున్నాడు? అని అడిగినాడు. నాయజ్ఞోపవీతము చూపి, 'బాబూ, నేను బ్రాహ్మణుడను. ఈమె నాభార్య. ఒకబిడారుతో కలిసి వెళ్ళుతూ ఉన్నాము. దొంగలు వచ్చిపడ్డారు. ఎవరిదోవ వారి దయింది. మేము ఇటు వచ్చాము. నిన్ను అదృష్టవశాన చూచాము. మాకష్టాలు గట్టెక్కినవి అని సత్యాసత్యములు కలిపి చెప్పినాను.

'నేను అడివిదొరను. వేటకోసము ఇటు వచ్చాను. బ్రాహ్మణోత్తములు నాకు అతిథులుగా లభించారు. సమీపంలోనే నాఉనికిపట్టు. అక్కడికి వచ్చి విశ్రాంతి తీసుకోండి' అని ఆటవిక నాయకుడు సాగరముగా ఆహ్వానించి అలిసిపోయిన నాప్రియురాలిని తన గుర్రముమీద ఎక్కించి తాను నాతోబాటు సడిచినాడు. అతని యింటికి వెళ్ళిన తర్వాత మాకు సమస్త సదుపాయాలూ సమకూర్చినాడు. దౌర్భాగ్య ప్రదేశాలలో కూడా అక్కడక్కడ యోగ్యులుంటారు.

నాయకుడు మాకు తో డిచ్చి పంపినాడు ఒక అగ్రహారము చేగాము. అక్కడ మంచిరోజున మాకు వివాహము జరిగింది. నాభార్యతోకూడా దేశాలు తిరుగుతూ గంగాస్నానము చేసే కతూహలముతో ఒక బిడారుతోపాటు బయలు దేటి ఇక్కడకు చేరాను. ఇక్కడనే నామిత్రుడు లభించినాడు. దేవరవారి దర్శనము అదృష్టవశాన సమకూడింది. ఇది నావృత్తాంతము.

ఈవిధముగా విప్రకుమారుడు చెప్పగా నరవాహనదత్తుడు అతనిని అభినందించినాడు. సత్య సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణుడు కావడముచేత అతనికి తగిన ఫలితము లభించిందని పొగడినాడు.

ఇంతలో వెతుకుకొంటూ గోమఖాదులు అక్కడికి వచ్చినారు. నరవాహన దత్తుడు ఆవిప్రకుమారులను ఉభయులనూ వెంటబెట్టుకొని లలిత ~~సమీపంలో~~ తన నగరిలోనికి వెళ్ళినాడు.

భాగ్యత్యాగము, అజానాభాగము.

విషయముల క్రమణిక.

విషయము.	పుట.	విషయము.	పుట.
మహానామో లంబకము	170	గురతమంజరికథ	1859
రత్నస్థి కథ, త్రిశ్చంద్రము	1805	తారాశలోమని కథ	1863
లిక్ష్మణుని ముద్రా	1807	నరనామానదత్తుని కాననము	1873
యశము	1711	పద్మావతీ లంబకము	1874
నరనామానదత్తునికి ఉత్తర		బ్రహ్మదత్తవృత్తి కథ	1875
శత్రువుల కథ	1815	శ్రీదేయించకవ కథ	1876
నరనామానదత్తుని మేధుని		నామో లంబకము	1888
జయము గడుగుట	1817		
మందలచేది	1818	నామో లంబకము	1972
శంకరదత్తము	1821	విక్రమాదిత్యుని కథ	1978
నరనామానదత్తుని పట్టాభిషేకము	1822	మదనమంజరి కథ	1986
రత్నకాండ రాజించుట	1825	దాశనేయని కథ	1989
రత్నకాండ నిజంగరి కేసులు	1829	తిలకరామని కథ	1992
నామో లంబకము	1832	కులయజ్ఞ (చిత్ర పట) కథ	2015
వనంతోన్నవము	1763	కలింగసేనకథ	2025, 2037
మహానామము	1834	కాల్పవృక్షని కథ	2025
ఉదయని నిర్మాణము	1837	విశాఖకేసు కథ	2028
ఇక్ష్వాకుని గురతమంజరిని		గజనాకరకావ్యము	2033
చారించుట	1842	గుణవతి కథ	2035
అంగారకానుచరిత్రము	1845	ధనదత్తునికథ	2038
అంబికామలము మాలవీలగు		శ్రీమతునికథ	2040
పుట	1848	కందర్పునికథ	2045
నామో లంబకము		కుసుమాయాధుని కథ	2049
పుట	1851	చంద్రస్వామి కథ	2059
పుట		కృష్ణకథ కథ	2064
	1853	దేవస్వామికథ	2068
	1855	అగ్నిశర్మ కథ	2069
	1856	మూలదేవునికథ	2072

మ హాభిషేక లంబకము.

౧-వ తరంగము.

క. బోధోన్ములఁ దాండవమున
రాతిరియెం దెవఁడు వెంచు రహి నుక్షిప్తా
త్యాతత శుండా వమధు
వ్రాతంబుల నతఁడు విఘ్న రా జేలు మిముక.

అట్లు గోవిందకూటమందు నరవాహనదత్తుఁ డుండఁగా
నొకనాఁ డతనిని ఆస్థానస్థితుని ఆకాశమార్గమున వచ్చి సంద
ర్శించి అమృతప్రభుఁ డను విద్యాధరేశ్వరుఁడు ము న్నితని నగ్ని
పర్వతమునుండి రక్షించిన వాఁడు తన్నుం దెలుపుకొని మ్రొక్కి
చక్రవర్తివలనం బ్రీతిపూర్వకం బయినయతిథిసత్కారంబు వడసి
యిట్లు విన్నవించెను.— 'మహాప్రభూ, దక్షిణదిక్కున మలయ
మని మహాపర్వతము గలదు. అందు ఆశ్రమంబున వామదేవుఁ
డని మహాముని కలఁడు. ఆయన ని న్నేమో పనిమీఁద నచ
టికిఁ జుంటరిగా రమ్మని కోరుచున్నాఁడు. పిలువ నన్నుం బంపి
నాఁడు. నేను పూర్వమే నిన్ను నాదొరనుగా సుసాదించు
కొనియుంటిని గదా, కాన నిపుడు వచ్చితిని, మఱి రమ్మ శీఘ్ర
ముగా ఆ మునికడకు సిద్ధికై పోవుదము.

అంతట వల్లె యని నరవాహనదత్తుడు భార్యలను నేన
 లను అచటనే యుంచి తరలి నభోమార్గంబున నప్పుడ మలయా
 చలంబున కరిగి అందు వామదేవమహామునిని ముదిమిచే
 సాండురత్న మొంది ఉన్నతమూర్తియై మాంసహీనంపుఁ గను
 గుహలలో మెఱయుచున్న కనుపాపమణులు గలిగి విద్యాధరేం
 ద్రరత్నములకు కావలమై వేల్చజ్జటాలలితుండై సాహాయ్యార్థ
 మేతెంచిన హేమాచలంబుంజోనివానిని దర్శించి యడుగులకు
 నమస్కరించెను. మునియు కాజాన కాతిభ్య మొసంగి యిట్లు
 వాక్రచ్చెను:—“నీవు కామండవు, పూర్వము దగ్ధుడ వయ్యును
 రతిమీడితుష్టి చేశంభునిచే సర్వవిద్యాధరులకును చక్రవర్తివిగా
 నిర్మించబడినాడవు! ఈనాయాశ్రమంబున కడులోతయినగుహ
 లోపల రత్నము లున్నవి, వానిని నేను చెప్పెదను, నీవు
 సాధింపుము. సిద్ధరత్నునికి నీకు మందరదేవుడు జయ్యుం
 డగును. ఇందులకే ముక్కంటియాజ్ఞచే నేను నిన్నిటకు
 రావించితిని.” ఇట్లు తెలిపి యాముని నరవాహనదత్తునికి రత్న
 సాధనవిధానము నుపదేశించెను.

అతే చక్రవర్తి సంతోషంబున గుహం జొచ్చెను. అం
 దుప్పతిల్లిన నానావిఘ్నములను జయించి యాతం డరుగుచుండ
 ననర్గళగళగర్జనంబునయుచు మత్తవారణేంద్రంబు ఆతనిమీదికి
 వచ్చెను. అంత నాతండు దానిని మొగంబున పిడికిటం బొడిచి
 ఇరుగోటల రెండడుగు లుంచి లగువు మెఱసి యెక్కి కూర్చుం

దేను. 'బలి! మహాగజరత్నము చక్రవర్తికి నీకు సిద్ధించినది' అని తత్కాలంబున గుహామధ్యంబున నశరీరవాణి వినబడెను. అనంతరము అతడు నాగేంద్రసదృశ మయిన కత్తి నొకటిం గాంచి చక్రవర్తిత్వలక్ష్మీకీర్ణంబుతో దానిని కేలం గొనియెను. 'బలి! నీకు ఖడ్గరత్నము సిద్ధించినది' అని యప్పుడు గుహలో అశరీరవాణి వినంబడియెను. అనంతర మాతఃకు ఆగుహలో చంద్రికారత్నమును, కామినీరత్నమును, విధ్వంసీని యనువేరి విద్యారత్నంబును, సాధించెను. ఇట్లుంగిని కొలను గందపు మ్రాను అని ముక్కుపేర్కొన్న యారెండురత్నంబులతోఁ గూడ ఏడు రత్నములను పనివేళ తోడ్పడువానిని మాహాత్మ్య మొసంగువానిని నరవాహనదత్తుఁడు సాధించెను. అంత నతఁడు గుహవెలుపడి వామదేవమహర్షిం గాంచి సర్వము సిద్ధించిన దని తెలిపెను. అంతట ముని ప్రీతిమెయి చక్రవర్తితో 'వత్సా, మహాచక్రవర్తిరత్నము లెల్ల నీకు సిద్ధించినవి. ఇఁక పొమ్ము, కైలాసము నుత్తరపార్శ్వమందున్న యా మందర దేవుని గెలుపుము. ఇరుపజ్జలమహాచక్రవర్తిలక్ష్మిని అనుభవిం పుము.' అని పలికెను.

అంత నాతనికి నమస్కరించి చక్రవర్తి అమృతప్రభు నితో మింటిదారిం దరలినవాఁడై గోవిందకూటమందు తన యత్త మహాప్రభావురాలు ధనవతి కాచుచున్న తనవిశిదలం జేరెను. అందు తనరాశివాసంబులును మంత్రులును విద్యా

ధరేంద్రులును తనదారి నే ఎదురుసూచుచుండి తనరాకకు
కరము సంతోషంబునం చేలిరి. అంతటఁ గూర్పుండినవాఁడై
చక్రవర్తి వారడుగగా వామదేవమహర్షి దర్శనంబును గుహా
ప్రవేశంబును రత్నసిద్ధియు వర్జించెను. అంత దివ్యతూర్య
వాదన విద్యాధరీనర్తన పానగోష్ఠి భూయిష్ఠంబుగా మహా
త్సవం బాయెను.

మఱునాఁడు క్రూరగ్రహములు శత్రుస్థానమందును
సౌమ్యగ్రహంబులు కంటకస్థానంబులందును గలిగి పర్యావృత్తసంప
త్సంపన్నంబయి తనకు ఋద్ధిప్రదంబైన శుభలగ్నంబున కృత
మంగళుండయి చక్రవర్తి శంభుదత్తం బయిన యాబ్రహ్మనిర్మిత
పద్మవిమానం బెక్కి మందర దేవజమూర్ధయు పనై న్యుండై
అంతఃపురంబులతో నభోమార్గంబున బయలుదేఱెను. ఇతని
చుట్టును దళవాయి హరిశిఖుని యానతిబడి భక్తులు భీతులు
గంధర్వరాజు విద్యాధరాధిపులు నడచిరి. జ్ఞానిని యగు తల్లి
ధనవతితోఁగూడ చండసింహుండును, వీరుఁడు పింగళగాంధా
రుఁడును, అట్లే బలాధ్యుఁడ వాయువధుఁడును, విద్యుత్పుంజుఁ
డును, అమితగతియు, కాలకూటపతియు, మహాదంష్ట్రునితోఁ
గూడ మందరుండును, రాజుమిత్రుఁడు అమృత ప్రభుండును,
సాగరదత్తునితోఁగూడ వీరుఁడు చిత్రాంగదుండును, పీరును
ఇంక గౌరిముండుని యాశ్రితు లయిన యితరవిద్యాధరేశ్వరు
లును ఎల్లవారును తమతమబలంబులతోడ ఆవిజగీషునితోఁ

గూడ నడచిరి. ఆసమయంబున ఆకసమెల్ల నితనినేనచే చాటు పడఁగా ప్రాద్దు ఇతని తేజంబునకు తనతేజము దీల్చడినంజ్జ చేతనుంబోలె ఎటనో దాఁగిపోయెను. నేవర్ని సమయసంసే వితంబయిన మానససరోవరమును దాటి నాకస్త్రీ లీలొద్వ్యా నం బయిన గండశైలంబును దాటి చక్రవర్తి తనకీర్తిప్రోవో యన స్ఫుటికధవళం బయిన కైలాసపహీధంబుకడ నిలిచెను.

అచట వేలుపుటేటిదరిని కూర్పున్న సరవాహనదత్తు నితో మందరుండు ప్రణయబంధురంబుగా నిట్లనియె:—‘దేవా, ఇచటనే మందాకినిగట్టున నిలువవలయును. ఈకైలాసమును ఉల్లంఘించుట శుభముకాదు. హనుని నివాసమును దీనిని వై దాఁటినయెడల తత్తుణమె విద్యలు నశించును. దీని యుత్తర పార్శ్వమునకు త్రిశీర్ష గుహదాఁగిని తివలయును. దానిని దేవ మాయుఁ డనురాజు కాచుచున్నాఁడు. అతఁడు కడు దీమస గాఁడు. ఆతని నోర్వక పోవఁగరము కాదు.’ ఇట్లు మందరుండు పలుకఁగా ధవళియు ననుమోదింపఁగా సరవాహనదత్తుండు ఆదిన మచ్చటనే నిలిచెను. దేవమాయునికి సామపూర్వకంబుగా దూతగ బంపెను. అతఁడు మంచిమాటల సరకుగొనక ఇతని శాసనమును తిరస్కరించెను. మఱునాఁడు చక్రవర్తి తన రాజులు యుద్ధసన్నాహంబున తమతమఖిలంబులతో సిద్ధపడి వెంటరా నాదేవమాయునిమీఁదికి బాడివెడలెను. దానినెఱింగి దేవమాయుండును వరాహ వజ్రముష్టి ప్రభృతి బహురాజసము

న్యతుడై నేనాసనాకుండై లేచి వచ్చి చక్రవర్తి నెదుర్కొ-
 నెను. అంతట నిరువాగుం దలపడఁగా నావెండికొండయందు
 సురసంఘాతవిమానఘటలు నింగిం గ్రవ్వు, త్రెచ్చినతలకాయ
 మొత్తంపువడగండ్లజడు లడ లిడ, వీరగర్జారవంబులు పెల్లు
 మీఱి, ఘోరతరం బయిన కలనివాన కాలు ప్రవర్తిల్లెను. దేవ
 మాయునిదళవాయి సగ్రయోధుని వరాహుని చండసింహుడు
 కూల్పుట యబ్రము గాదు, మఱి దేవమాయునే యమాయుడు
 నరవాహనదత్తుడు పోర మోందుల సోలించి కట్టి తెచ్చుట
 చిత్రము. వాడు కట్టుబడఁగానే వాని మొన వజ్రముష్టి మహా
 బాహు తీక్షణదంష్ట్రాది మహారథులతోఁగూడ విడిగిపాఠెను.
 అంత వేల్పులు బలిబలి యన ఎల్ల వారును విజయోర్జితుని చక్ర
 వర్తిం గొనియాడిరి. అనంతరము ఆరుహప్రభువు కట్టుతోనే
 తేబడి యెదుట నిల్పంబడినయదేవమాయుని ఓపార్చి కనికరం
 బున కట్లు విడిపించెను. బాహుజితుఁడు దేవమాయుండును వజ్ర
 ముష్ట్యాదినిజానుచరులతోఁగూడం బ్రణతుడై చక్రవర్తి శాస
 నమును శిరమున గ్రహించెను. అంతట బోరు ముగిసి
 యాదినము కడవఁగా మలువాడు ప్రాతఃకాలమున ఓలగంబున
 చక్రవర్తి త్రిశీర్షగుహప్రవేశేచ్ఛచేత నడుగఁగా పార్శ్వంబునం
 గొలుచుచున్న దేవమాయుడు తచ్చరిత్రంబు నిట్లు వక్కా-
 ణించెను.

దేవా, పూర్వము కైలాసంబు నుత్తరదక్షిణ పార్శ్వములు రెండును వెప్పేటుగా నిద్దలుచక్రవర్తులక్రింద విద్యాధరాశ్రితంబులై యుండినవి. ఇట్లుండ ఋషభుఁ డను నాతఁడు తపంబున శివుని మెప్పించి రెండు పార్శ్వంబులకును తా నొక్కండ చక్రవర్తిగా వర మొందెను. అతఁ డొకప్పుడు ఉత్తరపార్శ్వమునకుఁ జనుటకై కైలాసమును వైగా దాటబోయినవాఁడై క్రిందివారుని శ్రోధంబునంజేసి విద్యలు పోయి నేలంగూలెను. అంతట ఋషభుండు వెండియు మూరతపంబు సల్పి హరునికరుణ వడసి మునుపటివలెనే యిరుపజ్జలకుం జక్రవర్తిగా వర మొంది యిట్లని విన్నవించుకొనెను. — 'దేవదేవా, మాకు కైలాసోల్లంఘన మేమో లే దాయెను, మఱి యేదారిని వే నిరుపార్శ్వంబులకును చక్రవర్తిని కాఁగలను.' అంతట పినాకపాణి ఋషభుని కుత్తరదిగ్గమసార్థము కైలాసంబు నడుగుదొలిచి గొప్పగుహపథం జేర్పఱిచెను. అట్లు రంధ్రపడి కైలాసుండు దుఃఖితుడై పరమేశ్వరునితో నిట్లు విన్నవించి కొనియెను. — 'స్వామీ, ఈనాయుత్తరభాగము మనుష్యుల కగమ్య మయ్యుండినది. ఇపు డీగుహచేత వారికి సయితము గమ్యమైనది. దేవా, నామర్యాద యెప్పటియట్లే భంగపడకుండునట్లుగా కావింపుము.' కైలాసుం డిట్లు మొఱి యిడుకొనఁగా మహేశ్వరుండు గుహలో కావలిగా దిగ్గజములను చూపువినంపుఁబాఁపఱిండ్లను, గుహ్యకులను ఉంచెను. దాని

దక్షిణద్వారమున మహామాయుఁ డను విద్యాధరేశ్వరుని
 ఉత్తరద్వారమున చండిక నపరాజితను కాళ్యాత్రిని కావలి
 యుండెను. ఇట్లు గుహను రక్షించి శంకరుఁడు మహారత్న
 ములను పృజించి యీ వ్యవస్థ యేర్పఱిచెను.—‘సిద్ధరత్నుఁ
 డైన చక్రవర్తి ఈయిరుపజ్జలకుం జన నేర్పును. వేల్పులకును
 వారిభార్యలకును తద్దూతలకును ఈదారి గమ్యమగును. ఆచక్ర
 వర్తియనుమతి గల యుత్తరపార్శ్వంపు రాజులకును ఈదారి
 గమ్య మగును, తక్కింబులకుం గాదు.’ ఇట్లు శంభుఁ డానతీ
 యుఁగా ఋషభకుఁడు చక్రవర్తిపద మనుభవించుచుండి గర్వాతి
 రేకంబున దేవతలతో పోగువెట్టుకొని ఇంద్రునివజ్రాయుధంపు
 వ్రేటున మడిసెను. ప్రభూ, ఇద యీత్రిశీర్ష గుహామూయము
 మిముబోలట్లకుం గాని ఊరులకు ఈగుహ చొరరానిది. కాల
 క్రమంబున గుహాద్వారరక్షకుఁ డగునామహామాయుని వంగ
 సంబున దేవచూయుడను నేను జన్మించితిని. ‘విద్యాధరులలో
 వీఁడు పుట్టినాఁడు, పోర నరులకు గెలువ నలవి గాఁడు. వీని
 ‘గెలుచువాఁడు ఇట చక్రవర్తి కాఁగలడు. ఆతఁడు వీనికి దొర
 యగును, ఆప్రభువును వీఁడు కొలువవలసినవాఁడు.’ ఇట్లని
 నాపుట్టినతఱిని దివ్యపాణి పలికెను. అట్టినన్ను నీవు జయించి
 తివి, నీవు సిద్ధరత్నుఁడవు ప్రభావసంపన్నుఁడవు, కైలాసంబు
 నిరుపార్శ్వములకుం జక్రవర్తివి, మాదొరవు, కాన ఈత్రిశీర్ష
 గుహను కడచి కడమశత్రువుల జయింపుము.—

అంతట చక్రవర్తి 'మంచిది, పోవుదము, ఈదినము గుహవంటి నుండము, తెల్లవాటిసంత సంవిధానము సంత రించుకొని గుహంబొత్తము,' అని పలికి రాజు లండఱతోనుం దరలి వెంటనే త్రిశీర్ష గుహద్వారంబున విడిసెను. సూర్య చంద్రులు లేక వెలుంగులేని లోతుంగడుపుతో నాగుహ ప్రళయకాలంపుఁ బెట్టికటుల పుట్టినట్లో యనం దోఁతెంచెను. మఱువాఁడు ఆగుహను వూరించి నరవాహనదత్తుఁడు విమాన గతుఁడై తలంచినమాత్రాన వచ్చినయాసద్రత్నంబులు తోడుగా సవరివారుఁడై ప్రవేశించెను. బీకటులను చంద్రికారత్నముల చేతను, పాములచూపువిషంబును చందనంబుచేతను, దిగ్గజ ములను హస్తీరత్నము చేతను, గుహ్యకులను ఖడ్గరత్నము చేతను, ఇతరవిఘ్నముల నితరరత్నములచేతను, తొలంగం ద్రోసి కళంబులతోఁ గూడ గుహం గడచి యుత్తరద్వారం బున వెలువడియెను. అట్లు గుహగర్భమునుండి వెలువడి మహా రాజు వెండి పుట్టువులేని జీవుల లోకాంతరంబుంబోని యా కైలాసోత్తరపార్శ్వంబుం గాంచెను. బళిబళి ! రత్నప్రభావ ప్రాప్తమాహాత్మ్యంబున చక్రవర్తీ, నీవు గుహం గడచితివి' అని యాసమయంబున నింట వాక్కు వినంబడియెను.

అంతట ధనవతీదేవమాయులు ప్రభువులతో నిట్లు విన్న వించిరి:—'దేవా ఇట ద్వారమం దెప్పుడును కాళరాత్రి సన్నిహిత యై యుండును. ఈమెను పూర్వము అమృతమథనావ

సరంబున అమృతహరణోద్ధృక్తుల దానదేంద్రులం జీల్పుటకై
 విష్ణుదేవుడు పుట్టించినాడు. యథోక్తులు మిముబోంట్లు దక్క
 దక్కోరుఁ జెప్పఁజును ఈగుహం గదనకుండునట్లు ఈమె నిచట
 శంభుదేవుడు కావలి యుంచినాడు. నీవు చక్రవర్తివి సిద్ధ
 రత్నుఁడవు వీనిం గడచితివి. కాన నీవు డీమెం బూజింపుము.
 పూజించిన నీమె విజయ మిచ్చును. ఇట్లు ధనవతీదేవమా
 యుని నరవాహనదత్తునితో నెప్పించు త్తటిలి పగలు తుది
 ముట్టెను అంగం గైలాసోత్తరసానువులు సంధ్యాభాగరంజితం
 బులై వెంటనే కానున్న పారివెత్తుటివల్లులాటఁబడు సూచిం
 చునట్లొప్పెను. గుహగర్భంబున తన్ను సరకునేయనితడిపగ
 చేతనో యన జాతనిబలమును చీకటిమొత్తము రెక్కొని
 పొదివికొనెను. తన్నుం బూజింపమిం గలిగిన కాళరాత్రి పగ
 మొలకలలో యన భూత పేల-ళ చాకినీ ఫేరుకంబులు వేరు
 లాడం దొడంగిరివి. యజ్ఞములో నాదళ మెల్ల నిదురపోయినట్లు
 అంతట నిశ్చేష్టం బొయెను. నరవాహనదత్తుఁ దొక్కరుండు
 మాత్రము ఆమోహంబుపాలు గొలేడు. అంత నాతఁ డాయ
 డుమ పూజింపమికిం గినిసిన కాళరాత్రివిజృంభితం బని యూ
 హించి నుడిపుష్పంబుల నిట్లు పూజింపం దొడంగెను. 'శిరశ్చ
 క్రమదాళ సంచరించు నేర్పరివి, ప్రణవస్వరూపపు, నీవు ప్రాణ
 శక్తివి, జంతువుల బ్రదికింపదానపు, నీకు ననుస్కారము! ఎను
 సోతు గొంతు నెత్తుటియొడికఁబోడుచున్న ముఘైసవాలు మొన

లచే ముల్లోకముల నూరించిన దుర్గాదేవీ, నీకు నమస్కారము. కేల రుదురుధిరంబు నించిన పురుషుని ద్రిష్టచు నర్తించు నీవు త్రిజగద్రక్షాపాత్రంబుతోడనుంబోలె వెలుంగుదువు. కాళరాత్రి వయ్యును భవప్రియా నీవు పై కంటివెలుంగు దివ్యోతోడి కపాలంబునంజేసి చేతికపాలంబునంజేసియు సూర్యచంద్రసనాథ వుంబోలె నగపడుదువు. ఇట్లు నుతించినను కాళరాత్రి తుష్టిఁ జెందఁబున్నంతట చక్రవర్తి తనతలయే బలిగా నామె నర్పించ దొరంకొనియె. అంత నామె యాతఁడు మాసికొన్న కత్తిం గేలఁ బట్టి 'పుత్రా, సాహసము నేయకు. వీరునికి నీకు నేను సిద్ధించితిని, నీస్కంధావారము ఎప్పటియట్లు తెలివిం బొందును, జయ మొందుము.' అని నివారించెను. తత్క్షణమే నిదుర మే ల్కొంచినవైవడి నాడఁగ మెల్ల ప్రకృతిం బొరసెను. అంతట భార్యలు, మిత్రులును విద్యాధరేశ్వరులును ఎల్లవారును చక్రవర్తి ప్రభావముం బొగడిరి.

అనంతరము చక్రవర్తి ఆహారపానాద్యావశ్యక క్రియల నిర్వర్తించి యాత్రియామను శతయామంబోలెఁ గడవెను. తెల్లవాఁజినంతట కాళరాత్రిం బూజించి ఆటనుండి తరలి అగ్ర భాగంబున తమదారి నరికట్టియున్న విద్యాధరుని ధూమశిఖుని గూర్చి నడచెను మందరదేవుని ప్రధానుఁ డయిన యాధూమ శిఖునితో నటఁగల్గిన పోరి నేమని వర్ణింపవచ్చును. చద తెల్ల కత్తు లాయెను, నేలయెల్ల గూరులతలకాయ లాయెను, శబ్ద

మెల్ల కొట్టుకొట్టుమను నట కామెను. అందు బలాత్కారంబున
ధూచుశిఖుడు కట్టబడి తేబడఁగా చక్రవర్తి యాతని సమ్మా
నించి తన శాసనము గ్రహింపఁజేసి శాంతధూమశిఖోద్రేకం
బయి యగ్నిదగ్ధేంద్రనంబుక్రియ నున్న యాతనిపట్టణమునందు
ఆదినము విడిసెను.

మఱునాఁడు చక్రవర్తి తనరాకను విని మందరదేవుడు
తనతోఁ బోరవచ్చుచున్నాఁడని వేగులవలన నెఱింగినవాఁడై
ఆయావిద్యాధరేశ్వరులతోఁ జూడ నాతనిమీఁదికి తాను
విజయార్థము కృతనిశ్చయుడై నడతెంచెను. ఇంచుక నడవఁ
గానే మోగి మందరదేవుని దళము బహురాజగణపూర్ణం బై
పూహంబు తీరియండం గని చక్రవర్తి తానును తనదండును
ప్రతిపూహంబు రదియించి యాతని బలముమీఁదికి నడపు
కొని పోయెను. అంత ప్రళయంబున నుట్టుమీఁటి లేచిన కడలి
వెల్లికలంబోని యయ్యిరుబలంబులకును పెనకువ దొరం
కొనెను. చండసీంహాదిమహారథు లీప్రక్కను కాంచనదంష్ట్ర
దిరాజు లాప్రక్కను పోరం దొండగిరి. అంతట ముల్లోకములుం
గ్రక్కదల కులాచలంబు లూటాడ సంగ్రామంబు ప్రళయకాల
మారుతంబో యనం జెలరేగుచుండెను. అపుడు కైలాసము
శూరశోణితకుంకుమలచే నొకపజ్జ నెఱ్ఱవై రెండవపజ్జ భూతి
శ్వేతంబై గౌరీకుని చందంబున నందగించుచుండెను. ఖడ్గపట్టం
బుల నుదయించిన పెక్కు సూర్యబింబంబుల వెలుంగులు

ఘోరంబులుగాఁగ నిక్కువంబుగా నాకలను శూరులసాలిటికి ప్రశంసకాలంబు యాయెను. అయిదధ మెట్టిదో దీన నూహింప వచ్చును. ఎట్లన దేవాసురయుద్ధములు సూచిన నాకవాదులు సయితము వానిం గని యబ్బుర పోయినారు. ఇట్లు విజృంభించిన యాఘోరరణంబున కాంచనదంష్ట్రుండు చెట్టిదం బయిన గడతో చండసింహుని శిరంబున నడిచెను. ఆవ్రేటునకు తన సుతుండు చండసింహుండు పడిపోఁగా గని భవవతి విబ్యాబలంబున ఇరుబలంబులను శసించి నిశ్చేతనంబులం గావించినది. ఈవలన చక్రవర్తి నరవాహనదత్తుండును ఆవలన మందరదేవుండును మాత్రము సజీవములుగా నులిచిరి. అప్పుడు లోకసంహార దక్ష నాధనవతిని కుపితం గాంచి వేల్పులు సయితము భయపడి దిక్కామొగము లైరి. అప్పుడు ఓటిగానిని చక్రవర్తిని నరవాహనదత్తుం గాంచి మందరదేవుండు కైదు వెత్తుకొని యాతని మీఁదికిం బఱిశెంచెను. నరవాహనదత్తుండును విమానము డిగ్గి ఖడ్గరత్నంబు డూసికొని వేగంబున వాని నెదుర్కొని యొను. మాయాబలంబున జయింప నెంచి మందరదేవుండు తన విద్యాప్రభావంబున మకపుటేరుంకురూపు గైకొనెను. దానిం గని నరవాహనదత్తుండు తన విద్యాతిశయంబు నెరపి ఘోర రూప మయిన మహాసింహం బాయెను. తటాలున మందరదేవుండు ఏరుంకురూపు మానఁగా నరవాహనదత్తుండు సింగంపురూపమును విడిచెను. నిజరూపంబుననే ఇరువురకును పోయఘోరం

బుగ నేచెను. ఇరువురును నానావిచిత్రకరణులు అంగహారక్రియా
యుతులు మండలాగ్రధరులునై నాట్య మాడుచున్న భంగిం
జెలంగిరి అంతలో నరవాహనదత్తుడు కరణయుక్తిచే మందర
దేవుని చేతికత్తిని సాక్షాజ్ఞయగుబును బోలె నొడిసి హరించెను.
కత్తిం గోలుపోయి మందరదేవుడు సురియం గొని వైకౌనఁగా
జక్రవర్తి దానిని సయితము తటాలున హరించెను. అంతట
తైదువులేక బాహువులతోనే పోరుచున్న మందరదేవుని చక్ర
వర్తి ఓడుపున మడమలం దన్ని నేలం గూల్చెను. చక్రవర్తి పగ
తుని తొమ్మనం గాలుంచి, జుట్టుపట్టి తల నటుక నుంకించునంత
లో మందరదేవి యనువేరిట కన్య మందరదేవునిచెల్లెలు వచ్చి
'రాజా, నిన్ను తపోవనములోఁ గాంచి నాభర్తనుగా కల్పించు
కొంటిని, కావున నాయన్నను నీబావమఱిదిని చెంపకుము.
అని వేడి నివారించెను. ఇట్లాసుందరి పల్కుఁగా ధీరుడు
మహారాజు జితలజ్జితు నమందరదేవుని వదలి యిట్లనియె:—
'నిన్ను నే వదలినాడను, విద్యాధరేశ్వరా, నీకు దీన లజ్జ వల
వదు, బవరంబున శూరులకు జయపరాజయంబులు చపలంబులు
గదా.' మందరదేవుఁ డిట్లుత్తరము పల్కెను:—'యుద్ధమున
ఇంతిచే రక్షితుడ నైన నాజీవిత మేమి జీవితము! నేను
అటవిలో నున్న నాతండ్రికడఁ కేగి తపస్సుచేసికొనియెద, నీవే
యిట నుభయవేద్యర్థచక్రవర్తివిగా నిర్దింపఁబడితివి. ఈవిష
యమును నాకు మున్నే మాతండ్రి సూచించియుండెను.' ఇట్లు

పల్కి మానవంతుడు మందర దేవుడు తండ్రికడకు తపోవన
మున కేగెను.

అప్పుడు మింటసంకి వేల్పులు 'బలి బలి! మహాచక్రవర్తి
శత్రువుల నెల్లర గెలిదిలివి. సామ్రాజ్య ములవరింపొంటివి'
అని కొనియాడిరి. మందరదేవుడు పోగానే ధనవతి తనతన
యునికి చండసింహునికి ఇరునేలకును వెండి చైతన్యం బొసంగి
నది. అంతట నిదుర మేల్కొందినట్టు లేచి శత్రువు పరాజితుఁ
డాయె నని యెఱింగి యందఱును సచివప్రభృతులు నరవాహన
దత్తు నభినందించిరి. కాంచనపంక్తుఁడు అశోకకుఁడు రక్తా
క్షుఁడు కాలజిహ్వాఁడును లోనుగాఁగల రాజులు మందర దేవుని
పక్షమువారు నరవాహనదత్తుని శాసనము నందుకొనిరి. కాంచన
పంక్తుఁ గన్నంతనే మున్ను తా నాతనివలనం దిన్నగదవ్రేటు
జ్ఞప్తియై చండసింహుఁడు కోపంబున కత్తి బిడికిటం బట్టి జలి
పింపసాగెను. 'వత్సా, పోరయిపోయినది; పోర నిను గెలువఁ
గలవాఁడెవఁడు కలఁడు? నే నపుడు ఉభయబలక్షయమును
తప్పించుటకై యుక్తిచేసి మాయపన్నితిని.' అని పలికి ధనవతి
తన కుమారుని కోపమును శాంతపఱిచి తనసిద్ధిచేత నరవాహన
దత్తుచక్రవర్తిసమేతముగా నకల బలమును సంతోషవెట్టెను.
ఇవ్వడుపున తనమూర్తివర్గమున కపాయము లేక తనకు జితనత
పలాయితవైరివీరం బగు సంగ్రామనృతికరంబునలన శర్వాచలౌ
త్తరపార్శ్వరాజ్యము లభింపఁగా నరవాహనదత్తుఁడు పరమా

నందభరితుఁడై విజయదుందుభులు మోగించుచుండ విద్యాధర
సుందరుల యాటపాటలు మించుచుండ ప్రియాసచివసంగతుండై
రాజేంద్రబృందసమన్వితుండు వైరుల ప్రతాపంబుం బోలె
మధువుం ద్రావుచు నాదినము కడపెను.

2-వ తరంగము.

ఆమటునాఁడు చక్రవర్తి నరవాహనదత్తుఁడు కైలాసం
పుణజీయనుండి రాణువతో తరలి, కాంచనదంష్ట్రుఁడు ముందు
నడచుచు దారి సూప, మందరదేవుని రాజధాని విమలపురము
నకుం బోయెను. పొడవైన బంగారు స్తాకారంపుఁ బెంపునంజేసి
కైలాసంబును గౌరవింప వచ్చిన మేరువోయన నున్న యప్పు
రంబుం గని అతిగంభీరంబున ఆచ్యుత శ్రీరాజమానంబును అనం
తరత్ననిలయంబునై నిస్తోయసాగరంబు పగిది నున్న యద్దా
నం బొచ్చి యాస్థానంబున విద్యాధర రాజపరివృతుఁడై చక్ర
వర్తి కూర్చుండెను. అంత శాతనికడకు అంతిపురి ముదునల్లు
వచ్చి 'దేవా, మందరదేవుఁడు నీకు నోడి యటవి కేఁగుటం
జేసి యాతని దేవేరులు అగ్ని ప్రవేశము నేయ నున్నారు. పని
పైన దొరకే యెఱుక.' అని విన్నవించిరి. అంతట చక్రవర్తి
ఆరాణివాసములను మరణమునుండి వారించి వారికి నివాసాదు
లొసంగి చెల్లెండ్రనుం బోలె కాపాడెను. అట్లు చేతచేత నాచక్ర

నరవాహనదత్తుడు మేరువును జయించు గడంగుట. 1817

వర్తి మావిద్యాధరాధీశవర్ణము నెల్ల ప్రేముడిసంకెల వైచెను.
కృతజ్ఞుండై యమితగతికి మున్నే యుద్ధేశించియున్నప్రకారము
మందర దేవునిరాజ్యమునకు ప్రభువుగా పట్టాభిషేక మొనర్చెను.
తనయందు భక్తుండై జనవాటుని యాయమితగతికి మందర
దేవునిపక్షపురాజుల నిచ్చినెను. ఏడువింశతి అచ్చట మహా
ద్ధికామండితంబు లయిన యుక్తానంబులయందు క్రొత్తపెండ్లి
కూతురగు కైలాసోత్తరపార్వలక్ష్మీకవుంగిటం గడవెను.

ఇట్లు నరవాహనదత్తుడు ఉభయవేద్యర్థ చక్రవర్తిత్వముం
బొందియు, తనివొం జెందక అధికేచ్ఛువై మంత్రులు వలదని
వారిందినను వినక ఆవిష్కృత సున్నయలంఘనీయమేరుభూము
లను దేవతాశ్రయంబులను జయించు గోరి పోన సమకట్టెను.
కడుంబెరిగినవారై వెలుంగుచు లేజస్వులు దావానలంబులు
వోలె విశేషముం బొందక యూరకుండరు. అంత నారదుండు
నరవాహనదత్తునికడ కేటించి యాతని కిట్లు బోధించెను.—
'రాజా, నీతిజ్ఞునికి నీకేలు యిట్టియస్థానోద్యమము కలిగినది?
గర్వాతిరేకంబున ససాధ్యమందు బ్రవర్తిల్లువాడు కైలాసముం
బెకలింపం గడంగిన దళాసునికై వడి పరాభవము నొందును.
మేరువు సూర్యచంద్రులకేలయు వాటురాదు గదా. నీకు శం
భుడు విద్యాధరేంద్రత నొసగె గాని సురేంద్రత నొసంగ లేదు
గదా. విద్యాధరులభూమి హిమవంతము, దానిని నీవు జయింపనే
జయించితిని దేవభూమి యగు మేరువునందు నీకేలుపని? కావున

ఈచెడుపట్టుదల మానుము. మఱి మందరదేవునితండ్రి యకంపన నామధేయుడు అడవిలోతపంబు నేయుచున్నాడు గదా, పోయి యాతని దర్శింపుము. నీకు మే లగును.' నారదమహాముని యిట్లు పలుకఁగా నరవాహనదత్తుఁడంగీకరించెను. అంత నాతని వీడ్కొని ముని నిజేచ్ఛం జనియెను.

మం ద ర దే వి.

చక్రవర్తియు కార్యజ్ఞుడై నారదునిచే నివారితుండై దేవమాయునివలన విన్న ఋషభుని నాశమును స్మరించుకొని ఆయువ్యమము వదలినవాడై రాజుని అకంపను గనువాడై పద్మాసనోపవిష్టులై యోగసిద్ధులైన బ్రహ్మర్షులచే బరివృతమై బ్రహ్మలోకంబుం బురణించుచున్న యాతని తపోవనమునకుం జనియెను. అందు మహావృక్షంబుబోలె పృథ్వు సారాజును జటావల్కలధారి నకంపనుని మునిజశాశ్రితుని దర్శించి సమీపించి యమగుల కెరఁగెను రాజునియు నాతని నాతిభక్తంబున సత్కరించి ఇట్లు హెచ్చరించెను. — 'రాజా, నీ వీమాశ్రమంబునకు వచ్చుట మంచిపని, ఉల్లంఘించి పోయి యుండువేని నిన్ను మహర్షులు శపించియుండును.' ఇట్లా రాజు చక్రవర్తితోఁ బలుకుచున్న యవసరంబున నచటనే తపోవనంబున ముని ప్రత మవలంబించియున్న మందరదేవుడు చెల్లెలు మందార వతితోఁగూడ తండ్రికడకేటించెను. అతని నరవాహనదత్తుడు కంఠాలింగనంబు నేసి గారవించెను జితశాంతు లగు పగతుర

యందు ధీరులకు నెయ్యిమే శోభిల్లును అట్లు అన్నతోఁగూడ వచ్చినమందరదేవిం గాంచి అకంపనరాజుర్నిచక్రవర్తితో నిట్లు నియె:—‘రాజా ఈకన్య రాకొమాంత, వేరు మందరదేవి, చక్రవర్తికి దేవి యగు నని దివ్యవాణి చెప్పియున్నది కావున నిక్కుమూరిని నీకు నే నిచ్చితిని, పెండ్లికన్ము’ రాజుర్ని యిట్లు పలుకఁగా కూఁతు రిట్లు వాక్రుచ్చెను:—“ఇట నాచెలులు వరకన్యకలు నలువురు కలరు, కాంచనదంష్ట్రునికొమారిత కనకవతి యొకతె, కాళిదాసునికూఁతురు కలావతి రెండవది, మూడవది దీర్ఘదంష్ట్రునికూఁతురు శ్రుత యనువేరిది, నాలవది పోత్రరాజు నాత్మజ యంబరప్రభ, వీరు విద్యాధరేంద్రకన్యలు. వీరితో నే నేనవదానను. మే మేవ్రగమును ద్రిమ్మరును మున్ను తపోసనంబున నార్యపుత్రు నీతనిం గని బాలిగొని ఓండొరులతో నిట్లు సమయము కావించితిమి, ‘ఈయనను మన మెల్ల నొక్కుమ్మడినే భర్తం జేసికొనవలయును, మనలో నెవ్వత యేని యీతని వేటుగా వివాహ మగునేని దానిని కూర్చి కడమవారము తత్తణము ప్రాణత్యాగము చేయవలసినది.’ అని, కావున ఆసఖులతోఁగాక వేటుగా నాకు వివాహము యుక్తముగాదు. మము బోంట్లు సత్యము నెట్లుల్లొఱుతురు.” ఇట్లాప్రాడ పలుకఁగా ఆమెతండ్రి యకంపనుఁడు ఆకన్యలతండ్రులకు విద్యాధరేంద్రుల నల్వరను రావించి వృత్తాంతము తెలిపెను. వారును ధన్యుల మైతి మని సంతసించి తత్తణంబ తమకూతుల నచటికి రావిం

చిరి. అంత మందరదేవిందొట్టి యాయేపురను విద్యాధరకన్య కలసు క్రమంబుగా నరవాహనదత్తుడు వివాహమాడెను. వారితోఁగూడ పెక్కుదినము లచ్చటన విభవోత్తరంబుగా నుత్సవ మనుభవించుచు మాఁడుసంజలయందును ఋషుల దర్శించి మ్రొక్కుచుం గడపెను.

అంత నకలపనుఁ డాతనితో 'రాజా, మహాభిషేకము కొఱకు ఇపుడు ఋషభాద్రికి పొమ్ము' అని హెచ్చరింపఁగా దేవ మాయుండ ను 'దేవా, నీనల్లే చేయవలయును, ఋషభకాది పూర్వచక్రవర్తు లెల్ల నటనే యభిషేక మొందిరి.' అని విన్న వించెను ఆమాట విని సమీపంబుననున్న మంధరాద్రినే యభిషేకము మే లని హరిశ్చంద్రుడు పలుకఁగా, ఆకాశము నుండి యిట్లు వాక్కు విసంబడియెను:—'పూర్వచక్రవర్తు లెల్ల మహాభిషేకమును ఋషభపర్వతమందే కావించికొనిరి, నీవును అందులకై యటకే పొమ్ము, ఏలన నది సిద్ధపదము సుమా?' దివ్యవాణి యిట్లు పలుకఁగా విని నరవాహన దత్తుడు అకంప నాదిమహర్షులకు నమస్కరించి మంచిదినంబున నటనుండి తరలి యమితగతిప్రముఖ నిఖిల విద్యాధరేశ్వరమర్రితుండై యాత్రిశీర్షగుహ యుత్తరద్వారంబు చేరి, అట కాళ రాత్రిని పూజించి యాద్వారంబునం బొచ్చి దక్షిణ ద్వారం బున వెలువడెను. అనంతరము సేనలతోఁగూడ దేవమాయుని వేడికోలు కున్నించి యాతనియింట నాదినము విశ్రమించెను.

అటనుండి ఆకైలాసంబున సన్నిహితుని హరుని స్తరించినవాడై చర్చింపఁగోరి గోమఘని దోడ్కొని వెడలెను. శంకరునియాశ్రమము చేరి కామధేనువును వృషభమును గాంచి నమస్కరించి ద్వారగతుని నందిని దఱిసి ప్రదక్షిణము గావించెను. తుష్టుండై నంది దారి యాయఁగా ప్రవేశించి దేవీసహితుని వృషభధ్వజుని కాంచెను. గౌరినెమ్మాము కాంతికి నోడుటంబోలె నిటునటుం జెదరుచున్న చూడాచంద్రనికరణోత్కరంబులచే దూరమునుండియే ఆహ్లాదం బొసంగుచు, స్వకార్యములందు దత్తస్వాతంత్ర్యములయ్యును లోలంబులయ్యు వశగతంబుల యైయున్న యక్షంబుతో నక్షంబులతోనుం బోలె ప్రియతో నర్థిం గ్రీడించుచునున్న శంకరుం గాంచి సరవాహనదత్తుడు ఆవరదునికిని దేవికిని పాదప్రణామంబు లాచరించి ముమ్మాటు ప్రదక్షిణంబు గావించెను. 'నీ విచటికి వచ్చుట సరి, రావేని అపరాధి వగుదువు. ఇందున నీవిద్యలు ఎప్పటికిని భంగ మెఱుంగనివిగా నుండును. వత్సా, ఇపుడు నీవు సిద్ధక్షేత్రమున కావృషభాచలమునకుం బొమ్ము, అచట సమయంబున మహాభిషేకముం బొందుము.' అని శంకరుడు ఆనతిచ్చెను. చక్రవర్తి వల్లె యని గౌరీశంకరులకు మ్రొక్కి యటనుండి దేవమాయుని యింటికి వచ్చెను. 'ఆర్యపుత్రా, ఎటకేగితివి? నీ మొగంబున సంతోష మగపడుచున్నది, ఇటఁగూడ నీకు మఱియేవురు కన్యలు దొరకినారా యేమి?' అని మదన

మంచుకాదేవి సర్వగర్భంబుగా సదుగ వాస్తవము తెల్పి
సంతోషాంబుధి దేల్చి నుభముండెను.

సరవాహనదత్తుని పట్టాభిషేకము

మఱునాఁడు చక్రవర్తి సర్వగంధర్వవిద్యాధరబలంబు
లతోఁ గూడకొన్నవాఁడై తేజస్వియైన తనసలనను సూర్యుని
వలనను ఆకాశంబును ద్విభాస్కరంబు నాబరంగజేయుచు,
అవరోధమంత్రిసమేతంబుగా విమానోత్తమంబెక్కి ఋషభాచ
లంబునకుం బయనంబు సాగించెను. అదివ్యభూధరంబుం జేరి
తాపసులవలనంజోలె వాతధూతజటాలతంబులగు పాదపంబుల
వలనం బుష్పార్ఘ్యంబులు పొందెను. అట నాదొర కాయాయి
విద్యాధరాధిపతులు ప్రభావసదృశంబులగు మహాభిషేక సం
భారంబులను సమకూర్చిరి. అమృతభిషేకంబునకు నానాది
క్కులనుండు కానుకలు చేతనెడుకొని భక్తభీతజితాదృతులైన
విద్యాధరులెల్ల నరుదెంచిరి. ఆసమయంబున 'దేవా, నీతోఁగూడ
పట్టపుదేవిగా నెవరి కభిషేకము సేయవలసినదో సెలవిమ్ము'
అని చక్రవర్తిని విద్యాధరాధిపు లడిగిరి. 'నాతోఁ గూడ మదన
మంచుక కభిషేకము సేయవలయును' అని సరవాహనదత్తుఁడు
పలుకఁగా నావిద్యాధరులెల్ల నాలోచనపాలై మొగమొగం
బులు సూచుకొన సాగిరి. అంత దివ్యవాణి యిట్లు పలికినది.
'ఓహో విద్యాధరులారా, ఈమదనమంచుక మానుషిగాదు.
మీప్రభువు సరవాహనదత్తుఁడు కాముఁడు, ఈమె రతీదేవి,

యాతనిభార్య మదనమంచుకగా నవతరించినది. ఈమె కళింగసేన యందు మదనవేగునికి జనించినదిగాదు. ఈమె అయోనిసంభవ. కళింగసేన ప్రసవించిగక్షజంబుననే దేవతలు మాయచేత ఆశిశువును పుచ్చుకొని ఆచోట నీమె నుంచినారు. కళింగసేనకడుపునంబుట్టినశిశువు ఇత్యకుండనువాయ బ్రహ్మచే మదనవేగునిపార్శ్వమం దుంపబడి యట నున్నాడు. కాన నీమదనమంచుక షుగనియర్థాసనమున కధి కారిణి. పూర్వ మామెకు శంకరుండు ప్రీతుడై యట్లు వరమొసంగినాడు. ఇట్లు పలికి దివ్యవాణి విరమించెను. విద్యాధరులును సంతోషించి దేవేరిని మదనమంచుకం గొనియాడిరి.

అసంతరము మంచిదనంబున పురోహితుండు కాంతి సోముండు ఏకచిత్తుడై యుండ, మంగళవాద్యఘోషంబులును విద్యాధరాంగనలగీతంబులును, బ్రాహ్మణులవేదఘోషంబులును దశదిక్కులం జెపుడుపటుప, మహర్షులు నరవాహనదత్తుని సింహాసనంబునం గూర్చుండఁ జేసి యాతనితో నెడమప్రక్కను మదనమంచుకం గూర్చుండఁబెట్టి ఇడవురను నానాపుణ్యతీర్థములనుండి బంగారుగిండియలం దెచ్చినజలంబులతో నభిషేకించిరి. నరవాహనదత్తునియొడల నాజలంబులు పడుచుండ, చిత్రము, శత్రువులమనంబుల కూఢముగా నంటుకొనియున్న వైరమలము కడిగివేయఁబడినది. అతనియభిషేకముకై తెచ్చిన సముద్రజలముతోఁగూడ బంధున్నహంబున వచ్చినదో యన

లక్ష్మీ యాజులంబుతోఁగూడ నాతనియంగంబులనెల్ల సాక్షాత్తుగా
 నావరించెను. దేవాంగన లతనిపై వైచిన పూలచండలపరంపర
 స్వయముగా పడుచు బహుస్రోత యగు గంగవోలే నాతని
 యొడల నొప్పాతెను అనంతర మాభాస్వతుండు ఏఱ్ఱనిమైపూత
 ప్రతాపముతోఁ గై నేయంబడి ఉదయస్థుడై అంబుధిజలస్నా
 తుండై వెలుంగుచుండెను. మందారమాల్యంబులు చుట్టి మంచి
 వలువలును తొడవులుందాల్చి దివ్యకీరీటంబు పెట్టిన చక్రవర్తి
 సీరి శక్రశ్రీని విడంబించెను. అభిషేకం బొంది దేవిమదనమూచు
 కయు దివ్యాలంకారంబులు దాల్చి చక్రవర్తిపజ్జను వేల్పుతేని
 ప్రక్కను శచియుంబోలే తేజరిల్లెను. దుండుభిమేఘంబులు
 మొరయ నింగినుండి పువ్వువానలు గురియ, పేల్పుటింటిమెఱుం
 గులు తుఱంగలింక, చిత్ర మాసుదినంబు దుర్దినం బాయెను!
 ఆకొండలమిన్నవీట విద్యాధరపరాంగనలుమాత్రమకాదు గాలి
 రేచిన తీవలసయితము శృత్యములు నేసినవి. అష్టహాత్స
 వంబున చారణులు మద్దెళలు వాయించుగా ప్రతిధ్వనిమంతంబు
 లయినగుహలను ఆకొండ వాయించుబోలును. దివ్యాసవంబులు
 నేవించి మత్తాగొని సోఁబిద్యాధరగణంబు లావరింప నక్కొం
 డయే పానమదంబున ఘూర్ణిల్లుచున్నట్లు తోచెను. ఆతని
 యభిషేకశోభకు ఇదియే పర్ణన, వీ మన విమానగుండయి
 యింద్రుడుసయితము దానింగాంచి తనయభిషేకశోభవై యభి
 మానము మానెను.

ఇప్పుడువున తాఁ గోరిచక్రవర్త్యభిషేకముం పొంది
నరవాహనదత్తుఁడు గొండ్రిని సముత్సుకుండై తలంచుకొని
గోమూఖాదిమంత్రులతో కలియఁబలికికొని వాయుపథుని పిలిచి
యిట్లానతిచ్చెను:—“నరవాహనదత్తుఁడు నిన్ను కర ముత్కం
తితుండై తలంచుకొనుచున్నాఁడు.” అని చెప్పి వృత్తాంతముం
దెలిపి మానాయన నిటకుం దోడ్కొని రమ్ము. దేవేరులను,
మంత్రులను, అట్లే చెప్పి తోడ్కొనిరమ్ము.” ఆయాన శిరంబు
నం గొని వాయుపథుఁడు ఏడుకోటుల విద్యాధరుల వెంటఁ
గొని మింటివారిం జని సముసంబులో కాళాంచి చేరెను. ఈరా
కను భయాశ్చ్యంతంబులతో పౌరులు కనుచుండ వాయుపథుండు
వత్సరాజు చుదముఠని మంత్రిసమేతుని దేవీయుతునిఁ దగినట్లు
ఆదరము నెఱపుచు దర్శించెను. కూర్చుండి కుశల మడిగి విద్యా
ధరపతి యెల్లవారును తన్ను కుతుకంబునం జూచుచుండఁగా
వత్సరాజుతో నిట్లు వత్సరాజుఁడనించెను:— ‘రాజేంద్రా, నీతన
యుఁడు నరవాహనదత్తుఁడు శుకరు నుపాసించి ప్రత్యక్షము
చేసికొని ఆదేవునివరంబున నరదుర్జయంబుల సకలవిద్యలం బడసి
దక్కినంబున మానసనేక గౌరిముందులను పరిమార్చి ఉత్తరం
బున వేగ్యర్థపతిని మందరదేవు నోడించి ఉభయవేద్యర్థముల
విద్యాధరరాజుల నెత్తిని తనశాసనము మోపి ఇరుసగములకును
చక్రవర్తియై ఇప్పుడు ఋషభపర్వతంబున మహాభిషేకము పొంది
యున్నాఁడు. మిక్కిలి గోరికతో నిన్ను దేవీసచివాదిసహితుని

తలంచుకొనుచున్నాడు. మిమ్ము దేర నన్ను బంపిశాడు, మీరు త్వరగా రావలయును. పుణ్యవంతులు గదా వంశము నుద్ధరించు సంతానమును గెందురు.' ఇట్లు వాయుపథుడు పలు కఁగా విని వత్సరాజు ఎంతయు నుత్కంఠితుఁడై మేఘధ్వనికి హర్షించుచున్న నెమలిదశ ననుభవించెను.

అతనిమాట నంగీకరించి అతనితో తత్క్షణమే వత్సరాజు కలింగసేనం దోడ్కొని భార్యాసచివసమన్వితుఁడై వాయుపథ విద్యాప్రభావకల్పితమై దివ్య మయినపల్లకి యొక్కి వోయిమూర్ధంబున దివ్యమయిన యాఋషభపర్వతమున కేగెను. అచ్చట వత్సరాజు దివ్యసింహాసనస్థితుని విద్యాధరేంద్ర మధ్యస్థుని బహు భార్యాసమన్వితుని నిజ తనయుని పొడుపుగుబ్బలి నెత్తమ్మనం గూర్చుండి గ్రహమండలముచే పరివృతుఁడై బహుతారావళి సంయుతుఁడైన సిండుచందురు విడంబించుచున్నవానిని కను లారం గాంచి యాతని చూపుటమృతంబునఁ దొప్పదోగి ప్రాల్లాసితావయవుఁడై అనిర్వచనీయ మైన యొక చంద్రోద యాంభోధిభంగిం బొందెను. అట్లు చిరకాలమునకు తండ్రిని గాంచి నరవాహనదత్తుఁడును లేచి కర మర్థి సంభ్రమంబు మీఱ మంత్రిప్రభృతిపరివారముతోఁ గూడ నెదు రేగెను. తండ్రి యాతనిం గవ్రంగిటఁ బొదివి తొడవైఁ గూర్చుండఁ బెట్టు కొని ఆనందపుఁ గన్నీళ్లతో వెండి యభిషేక మొనర్చెను. వాసవ దత్తాదేవియు తనయుని పెద్దయుం బ్రొద్దు కవ్రంగిలించుకొని

తదీయశైశవస్సరణస్సుతం బయిన స్తన్యంబున నాతనిం దడి
పెను. పద్మావతీదేవియు తండ్రిమంత్రులు యాగంధరాయణాదు
లును మామ గోపాలకుండును తమ్ము యథార్థముగా సమ్మా
నించిన యాచక్రవర్తియొడలిని అమృతమయమును చకోర
ములు నెన్నెలంబోలె కడుఁడడవు కనులఁ ద్రావుచుండిరి. ఆ
సమయంబున కళింగసేన అల్లుని నరవాహనదత్తుని కూతును
మదనమంచుకను గాంచి ముల్లోకంబులను ఇముడ దాయెను,
తన యొడల నిముడనిమాట చెప్పవలయునా. యాగంధరాయ
ణాదులు ప్రభుప్రసాదప్రభావంబున దివ్యత్వ మొందిన నిజతన
యుల మరుధూత్యాదులం గని యానందించిరి. దివ్యాభరణములు
ధరించి మదనమంచుకాదేవి రత్నప్రభ అలంకారవతి లలితలో
చన కర్పూరిక శక్తియశ భగీరథయశ రుచిరదేవుని చెల్లెలు
దివ్యరూపయు వేగవత్కజినావతులు అట్లే గంధర్వదత్తయు
ప్రభావతి ఆత్మనిక వాయువేగయశ అట్లే ఆమె సకియలు కాళి
కాదులు నలువురు సులోచనయు మందరదేవ్యాదులు ఏవురును
నరవాహనదత్తచక్రవర్తిదేవేరులు మామకు వత్సరాజునకును
అత్తకు వాసవదత్తకును అత్తకు పద్మావతికిని అడుగుల కెరఁగిరి.
వారును కోడండ్రును హర్షోత్కర్షమున యథార్థంబుగా
నాశీర్వాదించి వెంవెసఁగంతేసిరి. వత్సరాజును సాంతఃపురుని
యథోచితాసనానీనుం గావించి నరవాహనదత్తుఁడు తాను

మహాసనమునం గూర్చుండెను. వానపదత్తాదేవి ఆమాయి
క్రాత్త్యోండేంద్రం గాంచుచు వారివారిసహామము లగుచు
మోదమున మునింగియుండెను. నత్సేస్వరాదులు నరవాహన
దత్తుని యాదినన్యవిభూతిం గాంచి తమ జన్మము స్మితార్థ మాయె
నని తలంచిరి.

అంత నచటనే బంధుసంగమహాత్మనము జరుగుచుం
డఁగా ధీరుడు ప్రతీహరుడగు రుచిదేవుడు వచ్చి 'ఆపాన
భూమి సిద్ధమై యున్నది, అచటికి విజయము, సేయవలయును.'
అని నివేదించెను. అంత సందఱును మంగళ మయిన గూ యా
పానభూమికిం జనిరి. వింతవీంత రతనంపుఁ గోరలు వలువగల
తామరలు గాఁగ పర్విన పువ్వుమొత్తంబులు నెత్తావులు చల్ల
నాయాపానభూమి ఉద్యానపుఁ చామరకొలని విడంబించుచుం
డెను. అండు సుర నిండిన గిండియలతోడి చెలువలు సుధం
గ్రోలియున్న రాహువుతోడి మోహినీదేవతలో యన నొప్పు
చుండిరి. అందు అంతిపురి చెల్వలనాన సంకెలం బగుల్చుదాని
మరుని ప్రాణంపుఁ బ్రాణమును విలాస ములమూర్తినీ మద్యమును
వా రాస్వాదించిరి. మధువుచేత వికాస మొంది యెఱ్ఱబాటిన
వారి ముఖములు లేయొండకుఁ గెంపెక్కిన కొలఁకుల నెత్తా
మరలవలె శోభిల్లినవి. దేవేగుల కెమ్మోవికినోడి దాని కూటమికి
వెఱచినవియుంబోలె తామర కెంపుఁగోరలు తమకాంతిని శీఘ
వున దాచివేసినవి. నరవాహనదత్తుని దేవేరులు అపుడు కోప

సమయము గానన్నను మదవశంబున బొగువిలుపులును ఎట్లు
చూపులును వహించిరి. అనంతర మందఱును భోజనభూమి
కరిగిరి. భోజనభూమి విద్యావిభవరంపన్న వివిధాహారహారి
ణియు ఆస్తీర్ణవస్త్రము సాత్రాధ్యయు తిస్కరిణీపటసనాథయు
నానావిధాన్యాస్థిరసయు నైసిరుల నాట్యశాలయుంబోలె విరా
జిల్లుచుండెను. అందఱు నచట నారగించి సుధ్యాచేదితోఁ
గూడ సూర్యుండు క్రుంకుమెట్టలో విశ్రామ ముండఁగా తామును
శయనగృహంబుల విశ్రమించిరి. సరవాహననత్తుండు విద్యా
ప్రభావంబున పెక్కు మేనులు చేసికొని విభజించుకొని ఎల్ల
దేవేకుల యిండ్లను తానుండెను. ఇందువదనయు సమదనయు
లోలతారకయు నై నీశంబోలన మదనమంచుకతో మూత్రము
తన సత్యదేహంబుతోనే క్రీడించుచుండెను. వత్సేశ్వరుండును
అనుచరులతోఁగూడ నారాత్రిని బొందితోనే జన్మాంతర మొం
దినవాఁడుంబోలె దివ్యభోగంబులం గడపెను. తెల్లవాఁఁగానే
మేలుకాంచి అందఱును వెండియు నట్లే విద్యాప్రభావ సంప
న్నంబు లయినమంపరోద్యానాదికంబుల భోగంబు లనుభవిం
చుచు క్రీడించుచుండిరి.

ఇట్లు నానావిహారంబుల వారి కచ్చట బహుదినములు
గడచినయంతట వత్సరాజు తనపురమునకుం బోవఁ దలచిన
వాఁడై నిఖిలవిద్యాధరేశ్వరుని నమ్ముని తనయునిం గాంచి
యిట్లనియె:—‘పుత్రా, చేతరావంతుఁ డెవఁడు ఈదివ్యభోగ

ములఁ గోరఁడు ! అయినను, జన్మభూమినివాసాభిలాష మను
 వ్యులను లాగును. కావున మేము మాపురికిం జనియెదము.
 నీవు ఈవిద్యాధరైశ్వర్యము ననుభవించుచు నుండుము. నీవు
 దివ్యమానుషుడవు. గాన ఈభూములు నీకుఁ దగినవి. మరల
 నవసరంబున, పుత్రా, మముం బిలువవలసినది. లోచనపేయ
 సుధారసమయమును కాంతమును నీజాబిల్లిమోమును కను
 లారఁ గాంచుటయు, నీదివ్యలక్ష్మిని కని ఆనందించుటయు—
 ఇదియే గదా మాకు ఈజన్మమునందు ఫలము.’ తండ్రి యిట్లు
 మనఃపూర్వకముగాఁ బల్కిన యీమాటను విని నరవాహన
 దత్త చక్రవర్తి వెంటనే విద్యాధరాధిపతిని దేవమాయుం
 బిలిపించి కన్నీటియడ్డంకిచే నెలుంగు దొట్రిలాచుండ నిట్లాన
 తిచ్చెను. ‘మానాయన మా యష్టగార్లతోఁ గూడ తన
 మంత్రులతోఁగూడను తనరాజధానికి పయన మగుచున్నాఁడు,
 ముందుగా నీవు వేయిమంది పెట్టి విద్యాధరులచే వైడియు
 రతనంబులును వేయిబారువలు నడపింపుము.’ ఇట్లు ప్రభువు
 ప్రీతిపూర్వకంబుగా నానతీయఁగా దేవమాయుఁడు వినన్ముడై
 ‘మానప్రదుఁడా, కౌళాంబివఱకు ఆపనినెరవేర్చ సానుచుండ
 నై నేనేపోయెద, అట్లు అనుగ్రహింపవలయును.’ అని వేఁడెను.
 చక్రవర్తి సంతసించి తండ్రిని వస్త్రాలంకారంబుల సత్కరించి
 వాయుపథ దేవమాయులను సపరివారులను తోడు పంపెను.
 వత్సరాజు సపరివారంబుగా దివ్యవిమాన మెక్కి దూరాను

గతుని పుత్రుని వెనుకకు మరలించి నిజనగరికిం జనియెను, వాసవదత్తాదేవియు ఆనరుచుమున నూతంత లుత్కంఠితురాలై ప్రణతుని తనయుని మరలించి ఏడ్చుచు కనుచు ఎట్లా వీడ్కొని యెను. నరవాహనదత్తుడు సచివసమేతుడై తలిదండ్రుల సాగ నంపి కన్నీటియుబ్బులు నెమ్మొమున చీకటులు గొలుపుచుండ ఋషభకపర్వతమునకు మరలివచ్చెను. అట చక్రవర్తి గోము ఖాది బాలసచివులతోను విద్యాధరరాజులతోను సాంతఃపురు డై మదనమంచుకాసమేతుం డై ఆయాదివ్యభోగంబులం దనివి తీరక యుండెను.

మహాభిషేకలంబకము సమాప్తము.



సురతమంజరీలంబకము.

౧-వ తరంగము.

ఆ. తాండవంబునందు దట్టంబుగా రేగుఁ
జెందిరంబు వేనిచెప్పునుండి
త్రాగి గ్రక్కునంతకాయ ప్రతాపంబు
కరణి, నాతఁ డేలు గణనిభుండు.

అట్లు ఋషభపర్వతములో నరవాహనదత్తుఁడు భార్యల
తోను సచివులతోను ఉత్కృష్టమైన విద్యధనాధీశచక్రవర్తి
సిరిని అనుభవించుచుండఁగా నాతనిభోగములకు పెంపుబొన
రింప వసంతము వీలెంచెను. తడవునకు చంద్రునివెన్నెల తేరెను,
క్రొత్తపచ్చిక కవుఁగిలింతచే భూమి క్రొంజెమరొందెను, వన
శ్రేణులు దక్షిణగంధవహునిచే మాటిమాటికిఁ గొంగిటఁబొదు
వంబడినవై కంపాకులలు కంటకితలు సరసలు నైనవి. మదనుని
ప్రతీహారుఁడు కోకిల మావికొమ్మ గాంచుచు మానవతీమాన
నిషేధనంబో యన నులియుచుండెను. వూడిగలనుండి తేటి
బారులు మోతతో మాసటిఁడు మారుఁడు వింటినుండి
యేసిన నారసముల బారులో యన నెగయుచుచుండెను.

ఇట్లెఱుంగిన పుత్రులు విజృంభించుచుంటుం బరికించి గోముఖాది మంత్రులు నరవాహనదత్తులతో నిర వింవిరి:—‘దేవా విలోకింపుము, ఈముషభాద్రి విభవపువలన దట్టంబుగా విరిసిన కాననశ్రేణిచే పుష్పమయమై మురుసుబొండ్ గాక ఏదో వేఱయినది చూడుము ఈతీవల వీక్షింపుము, పుష్పాదులచే వలీపము దాల్చినవై, వసుతులకు కూర్చిన ముహనోలగంబున ఒండొంటిం దాంకెడుపువ్వులచే కంచుతాళంబులు వాయించుచు న్నవి, తేటివెలందులయులీవుచే పాటలు పాడుచున్నవి, గాలిచే ఆడుచున్నవి. తేటిపొరుటలైవ్రేల ఈమావిపూరెమ్మకూరుండు ముల్లోకములను గెలిచి విశ్రమించుచు ఎక్కువించి యుంచిన విలువడిగ కాదోటు? కావున, దొరా, ఈమకోహరోద్యానాబున మందాకినీదరిని వసంతోత్సవ మూచరింతయు రమ్ము.’

ఇట్లు మంత్రులు హెచ్చరింపఁగా అంతఃపురసభాజన సభాభుం దై నరవాహనదత్తుండు ఆమం వాకినీతటమున కరు దెంచెను. ఏలావంకనతుళాశోకమంచారమండితం బై లెక్క లేని పులుఁగుందుటు ముల యులీవులచే ఘూర్ణిల్లుచున్న యా యుద్యానమందు నరవాహనదత్తుండు విహరించెను. ఒకచో విశాల మయిన చంద్రకాంతశిలాతలాంబునం గూర్చుండి మదన మంచుకాదేవి నెడమప్రక్కఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని కడమ యంతిపురిశొమ్మలను కూడఁబెట్టుకొని చండసింహ ప్రముఖ విద్యాధరేశ్వరులసంగడిని పానగోష్ఠి యనుభవించుచు నానా

సకసప్రస్తావంబులు గావించుచు ఆయుతువిభవంబు గాంచి
చక్రవర్తి మంత్రులతో నిట్లనియె:—‘దక్షిణవాయువు దేహము
నకు సుఖము కావీచుచున్నది, దిక్కులు తెలివివొందినవి, ఎటుఁ
జూచినను కానలు వూచి పరిమళించుచున్నవి, కోయిలలు తీయఁ
గాఁ బలుకుచున్నవి, పానగోష్ఠి సుఖ మొసంగు చున్నది, వసంత
ర్తువునందు ప్రియము గాని దేమున్నది? భరింపరానిది ప్రియజన
విరహ మొక్కండు దక్క. కట్టా, ఇతరులమాట చెప్పవల
యునా, తిర్యగ్జంతువులకు సంతము విరహము కష్టము. ఇదె
చూడుండు; ఈకోయిల ప్రియునిఁ బాసి పెద్దతడవు వెదకుచు
పిలుచుచుండి కానక మృతయుఁబోలే మావిలో సద్దులేక
అణగిపడి యున్నది.’

చక్రవర్తి యట్లు పలుకఁగా గోముఖమంత్రి యిట్లు
వచించెను:—సత్యము దేవా, సత్యము. ఈకాలమున ఎల్లప్రా
ణులకును విరహము దుస్సహము, ఇందులకుం బ్రమాణముగా
శ్రావస్త్రీలో ఏమి జరిగినదో చెప్పెదను వినుము.—శ్రావ
స్త్రీలో శూరనేనుఁ డని యొకరాకొమరుఁడు ఒకగ్రామము
జీతముగా రాజును కొలుచుచుండెను. ఆతనికి ప్రాణాధికప్రియ
సుమేణ యనునది మాశవదేశపుయువతి తగినభార్య యుం
డెను. ఒకప్పు డతఁడు రాజాజ్ఞచే రాజధానికి పోనుండఁగా
అనురాగవతి భార్య యిట్లు వచించెను. ‘ఆర్యపుత్రా, నన్నొంటి
విడరాది నీవు పోనూడదు. నీవు లేక నేను క్షణమేనియు నిట

నుండఁజాలను.' ప్రియ యిట్లు నిష్పంధింపఁగా శూరసేనుఁ డిట్లు
(నియె:—'ప్రాజేశ్వరీ, రాజు పిలిపించిన నే నెట్లు పోకుండనేర్తు!
నీ వేమి యెఱుంగవా? రాకొమరుడను పరాధీనజీవితుండను
కొలుపుడుగాఁడను.' అమాట కా మెకన్నుల నీరు నించి వెండియు
నిట్లనియె:—'నీవు పోక తప్పదేని, వసంతర్తువులో ఒకదినమేని
దాఁకుక వచ్చినవేని ఇపు డెట్లో ఓర్చెదను.' అంత 'ప్రాజ
ప్రియా, చివర కిట్లు నిశ్చయించుకొంటిని, పనిమానియైనను
చైత్రమున తొలినాఁడే వచ్చెదను.' అని పలికి యెట్టకేలకు
ప్రియను సమాధానపఱచి శూరసేనుఁడు రాజుకడకుఁబోయెను.
భార్యయు ఆశచే దినములు లెక్కించుచు అతనిరాకకు గడువ
యిన వసంత ప్రథమదినము నెదురుసూచుచుండెను. ఇట్లు దినము
లు గడవఁగా వసంతోత్సవదినము సంప్రాప్తమాయెను. మదనా
హ్వనమంత్రమువోలె కోకిలకూత వినఁబడెను. పూవులనెత్తావికి
మత్తిల్లిన తేటికూటువలయుంకారంబులు మారుఁ డాస్ఫాలించు
వింటిటంకారంబులువోలె విననాయెను. 'ఇదె వసంతోత్సవము
వచ్చినది, నిక్కముగా ప్రాజేశ్వరుఁడు నేఁ డేఁగుదెంచును.' అని
నాఁడు శూరసేనుని కాంతామణి సుమేజ జలకమాడి మరునిఁ
గొలిచి కై నేసీకొని ప్రియునిదారి నెదురుసూచుచుండెను. పగ
లెల్ల దయితుఁడు రాఁ డాయెను. అంత నామెరేయి ఆస యు
డిగి బెగ్గిలి యిట్లు తలపోసెను. 'మృత్యుకాల మిది వచ్చినది,
నాకాంతుఁడు రాఁ డాయెను, పరసేవనే తగులుకొన్నవారికి

తమవారిపై నెయ్య మెక్కడికి? చెలువులపై మది నిలిపి యిట్లు
చింతించుచుండ నామెప్రాణములు ముదనబాహునలదండవృద్ధ
మానంబులునోలె మేలనుండి వెడలిపోయినవి. అంతలో
నెట్టులో రాజువలన నెల వలనలుచుకొని శూరసేనుడు నెచ్చె
లికై యువ్విళ్ళారుచు దినము బాటుక మంచియొంటె నెక్కి
దూరమెల్ల త్వరిత గడచి రేతువిజామున వచ్చి యిలుసేరెను.
ఇంట గతప్రాణయై కై నేతలు చెక్కుచెరక గాలికి పెల్లగిల్లిన
పూడిగవలె పడియున్న ప్రాణశాయిన గొంచెను. కన్నమా
త్రాన బెగ్గడిల్లి ఆమె నాతఁ డొడి నిడుకొనునంత పలవరింత
లతోఁగూడ . అవియోగాతురుని ప్రాణంబులును తరలిపోయి
నవి. అట్లు విచన్ను లయిన యాదంపులు గొంచి కనికరించి
కులదేవత వరద చొడి బ్రదికించినది. అట్లు మరల ప్రాణ మొం
దినవారై యాదంపులు అప్పటినుండి బింబప్రేముని నొక
రెఱిగి బింబారులు బాచుక సుఖ ముండిరి. ఈ ప్రకారముగా
వసంతసమయమందు దక్షిణానిలవీజితం బగు విరహాపావకము
ఏప్రాణికి దుస్సహము కేదు!

ఇట్లు గోముఖుడు చెప్పిన విషయంబును భావించు
చున్న సరవాహనపిత్తునికి ఉన్న ట్లుండి మనంబేమియు వల్లగాక
జోయెను. మహాత్ములకుఁ గాఁగఁము లేకయే సుస్థితింబును దుఃస్థి
తింబునునై యంత రాత్తయే రాఁగలశుభాశుభాంబులను సూ
చించును. ఆపవలు ముగియఁగా చక్రవర్తి సుజను గొలిచి

పడుకటింట నెజ్జం బనలించెను తనతండ్రిని ఎనలేయో నల్లని
వెలది దక్కఁజంపుదిక్కునకు ఈడ్చుకొనిపోవుచున్నట్లు రే
తుడిని కలగని, మేలుకొంచి తండ్రి కేమోకీడు కలగె నని భయ
మందినవాడై ప్రజ్ఞప్తిచిద్యను తలంచెను. తలంపునకే వీద్య
సవిగ్రహయై తోఁతొండెను. 'మానాయనవత్సరాజు వృత్తాంత
ము చెప్పుము, ఆయనంగూర్చి చెడుకలం గని శంకావ్యాకులుడ
నైయున్నాడను,' అని నా జడిగెను.

వీద్య పల్కినది:— నీతండ్రి వత్సరాజు వృత్తాంతము
వినుము. ఒకనాఁడు ఉజ్జయినినుండి కౌశాంబికి నీతండ్రికడకు
దూత వచ్చి చండమహాసేనుఁడు స్వర్గస్థుఁ డాయె ననియు అతని
దేవేరి అంగారవతి సహగమనము చేసిన దనియు తెలిపెను,
ఆమాట విని నీతండ్రి మూర్ఛిలీ నేలఁబడియెను. తడవునకు
తెలివి వచ్చి తానును వాసనదత్తయు పరిజనులును స్వర్గతు
లను అత్తమామలను పనవుచుండెను. అంతట మంత్రులు
'మహారాజా, భంగురం బగునీసంసారమున నిలకడ యొక్కడిది?
నీవంటియల్లుడును, గోపాలునివంటికుమారుఁడును, నరవా
హనదత్తునివంటిదాహిత్రుఁడును గలిగినయాతేనీకై వగ వేల!' అని
బోధించి లేకుండా మీనాయన అత్తమామలకు జలాం
జలి యిడెను. అనంతరము మీతండ్రి స్నేహవశంబున తన
ప్రక్క నున్న బావమఱిదిని గోపాలునిఁ గాంచి బాష్పరుద్ధ
కంతుడై 'లేలేమ్ము' ఉజ్జయినిఁ బొమ్ము, వైత్యకం బగు

నీరాజ్యము నేలుకొమ్ము, ప్రజలు నిన్నెదురుసూచుచున్నా
రనియు దూత చెప్పినాడు.' అని మందలించెను. అంతట
నేడ్చుచు గోపాలకుడు వత్సరాజుతో నిట్లనియె:—'దేవా,
నిన్నును చెల్లెలిని వాసవదత్తను విడిచి నేఁ బోఁజాలను.
నాయనలేని యానగరిని నేను చూడనేని యొల్లను. కావున
నాయనుమతిని నాతమ్ముడు పాలకుఁ డచట రా జగుఁగాక.'
ఇట్లు పలికి గోపాలకుడు ఎంత చెప్పినను వినకయుండగా వత్స
రాజు నేనాపతిని రుమన్జింతుని ఉజ్జయినికిం బంపి చిన్న భావ
మఱిదికి పాలకునికి అన్న యనుమతిని పట్టము గట్టించెను.
సకలము సస్థిర మని తలపోసి విషయములందు విరక్తి నొంది
మీతండ్రియకాగంధరాయణాది మంత్రిపుంగవులతో నిట్లనియె:
'అసార మగునీసంసారమందు భావములెల్ల తుదిని విరసతగొలు
పునవి. మేమును రాజ్య మేలితిమి, భోగము లనుభవించితిమి,
పగతుర నోర్చితిమి, విద్యాధరాధిపత్యప్రాప్తుని పుత్రునిం
గంటిమి, ఇపుడు బంధువులతోఁగూడ మావయస్సు అతీతమయి
నది, మృత్యువున కర్పించునదై ముదిమి మమ్ము జొట్టుపట్టుకొన్నది.
పందరాజ్యమువోలె మాశరీరము బలులచే నాక్రాంత మైనది.
కావున కాలంజరగిరి కేఁగి యాయస్థిరదేహమును త్యజించి
యథోక్తశాశ్వతపదమును సాధించెదము.' రాజిట్లు వచింపఁగా
మంత్రులందఱును వాసవదత్తాదేవియు ఆలోచించుకొని ఆయ
నతో నేకాభిప్రాయులై యిట్లనిరి. 'దేవా, తమచిత్తము సరి.

తమయనుగ్రహముచేత మేమును కూడ వచ్చి పరమందు నుత్త
మగతిం బొందెదము.' ఇట్లు తనకుఁ దుల్యై లై వారు వలు
కఁగా రాజు నీశ్వరుము చేసికొని బావకుఁడని సమర్థుని
గోపాలకునిం గని యిట్లానతిచ్చెను. 'నరవాహనదత్తుఁడును
నీవును ఇరువురును నాకు సమానులు, ఇరువురు సుతులు, కాన
ఈకౌశాంబీరాజ్యమును నీకు నే నొసంగితిని, దీని నీ వేలుము.'
అందులకు గోపాలకుఁ డిట్లు లనియె:— 'మీ కేగతియో,
నాకును ఆగతియే, నేను విష్ణు విడిచియుండ నొల్లను.' చెల్లెలి
మీఁదిప్రేమతో ఆతఁడు ఇదే మాటగా నుండఁగా వత్సరాజు
మిథ్యాకోప మభినయించి యిట్లనియె :— 'నీవు నన్ను అను
సరించుట పొల్లు, ఇపుడే చెప్పినమాట వినవైతివి ! పదవి యొడ
లు నెవనియాజ్ఞ నెవఁడు మన్నించును!' ఇట్లు రాజు కటువుగాఁ
బల్కి గోపాలుఁడు తలవాంచి బిట్టు శోకించుచు మనస్సులో
వనంబున కేగ కృతనిశ్చయుండై అప్పటికి వారి ననుగమింపక
నిలిచెను. అంతట రాజు వాసవదత్తాపద్మావతులతోఁగూడ
ఏనుంగు నెక్కి మంత్రులతోఁగూడ పయనం బొయెను. ఆయన
కౌశాంబిని వదలఁగానే పురజనులు ఆంధ్రును బిడ్డలను వృద్ధుల
నుం దోడ్కొని యేడ్చుచు కన్నీటిజడులచే నద్దినంబు దుద్దినంబు
నేయుచు, వెంటఁదరలిరి. 'గోపాలకుఁడు మీకు రక్షకుఁడు'
అని చెప్పి యెట్లొ వారిని మరలించి వత్సరాజు కాలంజరగిరి
చేరెను. అనంతరము మీనాయన కొండ యెక్కి ముక్కంటికి

మొక్కి ఎల్లకాలములందును వల్లభ యగువీణను ఘోషపఱచి
చేట్టివవాడై, దేవుడు తిరువ్రయను తనయిచ్చ ప్రక్కల నుండ,
యాగంధరాయణాః మహామంత్రులతోఁగూడ తొండపఱచు
నుండి దుమికెను. ఇడుచుండఁగానే దేవీవ్యమాన మయిన
విమానము కాఁగా దారవదినమ్యుతంబుగా భావ నెక్క
వెలుగుచు స్వర్గమున కరిగెను.

విద్య యిట్లు పలుకఁగా నిని నరవాహనగత్తుడు 'హా
నాయనా!' అని మొరసి సొమ్మలేల్లి వేలం బడియెను. తెలివి వచ్చి
ప్రమీతజనకులగు నివామాత్ములుం గానునె తల్లిని తండ్రిని
తండ్రిమంత్రులకు చగవుచుండెను. విద్యాధరాధీశులును ధన
వతియు 'మహారాజ, ఇంద్రజాలమువంటిదై క్షణభంగురంబగు
నీసంసారము స్వరూపమును ఎఱింగియు నీ వేల యిట్లు మోహ
మునం బడెదవు? శోకింపఁ బసి లేనివారికి, ఎవరికి విద్యాధరేం
ద్రైకచక్రవర్తివి నీవు కమారుణివుగా జనించితివో, అట్టి
ధన్యులకు తలిదండ్రులకు శోకింపదవేమి?' అని యాతార్పణగా
తెప్పరిలి చక్రవర్తి తలిదండ్రులకు జలాంజలి యొసంగి, మరల
విద్యను, 'మూమామ గోపాలుఁ డెక్కడ నున్నాడు? ఏమి
చేసినాడు?' అని యడిగెను.

విద్య యిట్లనియె:— 'వత్సరాజ! మహాపథయాత్ర
పోవుడు గోపాలకుడు ఆతనికి వగచి చెల్లెలిం బనని, సర్వము
అస్థిర మని యెంచి, తా నూరిబయటన యుండి, ఉజ్జయినినుండి

తమ్ముని పాలకుని రావించి కొశాంబీరాజ్యము కూడ నతనికి
యిచ్చి రెండురాజ్యములందు నతనిని బ్రతిష్ఠించి, వైరాగ్యంబు
నండేసి తాను తపంబుకై అనీరగిరిలో కశ్యపాశ్రమమునకుం
బోయెను. అట నివుడొ, దేవా, నీమూమ గోపాలకుండు నార
చీరలు దాల్చి మునివధ్యగతుండై తపంబొనర్చుచున్నాడు.'

ఇట్లు విద్య చెప్పగా విని పరవాహనదత్తుండు వెంటనే
మామం గన నుత్కంఠితుండై సపరివారంబుగ విమాన మెక్కి
అయ్యసీతగిరి కరిగెను. అట విమానము డిగ్గి విద్యాధరేశ్వరపరి
వృతుండై కశ్యపమునియాశ్రమముం గాంచెను. కృష్ణసార
మృగములసంచారంబులు తమ్ముఁ జూచుచూపులఁ బోల, పక్షుల
యులివులు తమ్ముఁగూర్చి పల్కుస్వాగతంబువోల, నయ్యా
శ్రమంబు తమకు అతిథిసత్కారము నేయునదివోలె నెసలారెను.
అందుండి హోమధూమము మింటి కెగయుచు వేలిమిసల్పు
తాపసులకు స్వర్గ మెక్క దారిసూపుచున్నదోయనునట్లుండెను.
మఱియు నయ్యాశ్రమము బహుభూధరసాగేంద్రంబును కపిలో
త్కర నేవితంబును వితామసంబు నై యూర్ధ్వస్థ మయిన యపూ
ర్వపాతాళంబో యన నొప్పియొండెను. దాని నడుచు జడలు
గలిగి చెట్లసారఁ దాల్చి మునిజనపరివృతుండై యున్నమామను
మూర్తిభవించి ప్రశమంబునుంబోలె చక్రవర్తి పొడగాంచెను.
మామ గోపాలకుండును తనుఁ గాన వచ్చినమేనల్లుని లేచికవుం
గిలించికొని కన్నీళ్లు తనకన్నుల ముంప నొడిలో కూర్చుండఁచెట్లు

కొనెను. అంత నయ్యిరువురును క్రొత్తపడినదుఃఖమున బంధువులకై వగచిరి. బంధుదర్శనసమీరసంజీవితం బయి దుఃఖాగ్ని ఎవరి నేర్పదు? వారిదుఃఖముంగాంచి తిర్మగ్జంత్రువులు సయితము దుఃఖార్తంబులు కాఁగా నంత కశ్యపాదిమును లరుదెంచి వారి నిరువురను ఓదార్చిరి. ఆదిన మఱు గడపి నరవాహనదత్తచక్రవర్తి మఱునాఁడు మామను తనతోఁగూడ తనయైశ్వర్య మనుభవింప రమ్మని పిలిచెను. గోపాలకుఁ డిట్లనియె:—‘నాకు నీదర్శనము చాలదా, ఇంకేమి వలయును? నాయందు నీ కను రాగ మేని ఈవచ్చివపర్వాకాలము నాయీయాశ్రమమందు ఉండుము.’ మామ యిట్లు కోరఁగా నరవాహనదత్తుఁడు పరివార సహితుడై అయ్యసీతగిరిలో కశ్యపాశ్రమంబున నుండెను.

౨-వ తరంగము.

ఇత్యుక్తుఁడు సురతమంజరిని హరించుట.

అసీతగిరియందు నరవాహనదత్తు డొకనాఁడు కొలువై యుండఁగా సేనాపతి హరిశ్చంద్రుఁడు వచ్చి విన్నవించెను.—‘దేవా, ఈరాత్రి నేను సేనలం బరికించుచు మేడలో నుంటిని. దివ్యుఁ డెవఁడో బలాత్కారంబున నొకయింటిని హరించి యెత్తుకొని ఆకాశంబున బాలులెంచుచుండెను. ఆమె ‘అయ్యో! ఆర్యపుత్రా!’ అని యేడ్చుచుండెను. ఆతఁ డామెను హరించుట

చంద్రుడు తన కాంతినెల్ల హరించిన దని సమయము వేచి యిప్పుడు తాత్కాలికబలమహిమంబున హరించికొని పోవుచు న్నాడో యనునట్లుండెను. 'ఎవడవురా నీవు పాపాత్ముడా, నరవాహనదత్తుడు. గతుకుడైన యీరాజ్యమందు పరదారగు హరించి యెట కేగెదవు ? అటువదివేలయోజ్జనముల యీ విద్యాధరభూమియందు తిర్యగ్జంతువులుకూడ గధర్మ మాచరింపవు, ఓరులమాట చెప్పవలయునా!' అని బెదరించుచు వెంటఁ దఱిమి పట్టి పరికించునంత నాతడు నీమహాదేవితమ్ముడు, నీబావమఱిది ఇత్యకాఖ్యనభశ్చరుడు, కలింగసేనాదేవియందు మదనవేగునికిం గలిగినవాడు. 'ఈమె యెవతె ? ఏల ఈమెను హరించెదవు?' అని మే మడుగఁగా 'ఈయువిద మతంగదేవుఁడను విద్యాధరపతికూతురు, అశోకమంజరియందుఁ బుట్టినది, వేరు సురతమంజరి. ఈచెలువను మున్నుగా తల్లి నాకు వాద్దానంబు సేసియుండఁగా తండ్రి యిప్పుడు ఓరునికి మానుషనికి ఇచ్చినాడు. కావున ఇట్లు నాభార్యను నేను కొనిపోవుచున్నాడనయేని నాయం దేమి దోషము?' అని యిత్యేకండు వచించినాడు. 'ఆర్యా, నిన్నెవడు పెండ్లియైనాడు ? ఇతని కెట్లు దొరకితివి?' అని యామెను మే మడుగఁగా 'ఉజ్జయినిలో శ్రీమంతుడు పాలకమహారాజు కలడు, అవంతివర్ధనుఁ డని యాయనకు సుగృహీతనామధేయుడు కుమారుడు కలడు, ఆయన నన్ను వివాహ మైనాడు, ఆయనతోఁగూడ నేను మేడమీఁద

శయించి ఆయన నిద్రితుడై నేనును నిద్రితనై యుండఁగా ఈపాపాత్ముడు నన్ను హరించితిచ్చినాడు.' అని సురతమంజరి యుత్తర మిచ్చినది. ఆతనిని నేను కట్టియున్నాఁడ, ఇరువురను నావశంబునం గాచియున్నాఁడ. విని యిపుడు మహాప్రభువు ప్రమాణము.

ఈప్రకారము నేనాపతి హరిశిఖుఁడు చెప్పఁగా చక్రవర్తి సంశయము చెంది గోపాలకుండకుం జని యీవృత్తాంతము నివేదించెను. గోపాలకుండును 'వత్సా, ఈవృత్తాంతము నే నెఱింగినదికాదు. ఈమెను పాలకసుతుఁడు ఇటీవల పరిణయమై యుండవలయును. ఉజ్జయిని నుండి కుమారుని భరతశోహక మంత్రితోఁగూడ రావింపుము, నిక్కువం బెఱుంగుదము.' అని వచించెను మామ చెప్పినమాటబడి నంతట నరవాహన దత్తుఁడు ధూమశిఖివిద్యాధరుం బిలిచి చినమామ పాలకుని కడకుం బంపి యాతనికొమరుని ఆమంత్రిని రప్పించెను. వచ్చి నమస్కరించినయారువురను గోపాలకసనాథుడై నెయ్యంబు మీఱ నాదరంబుతోఁచ సమ్మానించి ప్రకృతముంకూర్చి ప్రశ్న చేసెను. అంతట రాత్రిం బాసినచంద్రునివలె నవంతివర్ధనుఁ డటనుండ, అట్లే సురతమంజరితండ్రియు నిత్యకుండును ఉండ, వాయుపథాది విద్యాధరాధీశ్వరులు నుండ, కశ్యపమునియు సన్నిధి నేసియుండ, ఇతరులు నుండ, మంత్రి భరతశోహకుఁ డిట్లు చెప్పసాగెను.

దేవా, ఈవృత్తాంతము నామూలముగా నవధరింపవలయును. ఓకనాడు ఉజ్జయినిలో నెల్లవారును పాలకభూపతిని దర్శించి యిట్లు విన్నవించిరి.—ప్రభూ, ఈదిన మీపురమున నుదకదాన మనుమహోత్సవము ప్రవర్తిల్లును. అందులకారణ మెఱుంగ వేసి చెప్పెదము వినుము. మున్ను మీనాయనచండ మహాసేనమహారాజు ఖడ్గోత్తమంబును భార్యారత్నంబును గోరి చండిక మెచ్చ తపంబుసేసెను. దేవి ప్రసన్నురాలై తన కత్తియై యాయన కిచ్చి భార్యార్థమై 'అంగారకాసురునిఁ గొట్టి వాని తనయను కల్యాణిని అంగారకాసురి త్వరలోనే వివాహ మవుదువు. అని యానతిచ్చెను. రాజు ఆకాల మెదురుసూచు చుండెను. ఇట్లుండఁగా నుజ్జయినిలో నెవ్వఁడు నగరాధిపతి యైనను వానిని రాత్రిరాత్రియు ఏదో సత్త్వము భక్షించు చుండెను. దానిని వెదకి కనిపట్టువాఁడై చండమహాసేనుఁడు స్వయముగా నొకరాత్రి ఓటరిగా పురిం దిరుగుచు పారదారికు నొకపురుషుం గాంచి చఱాయన కత్తి డూసి సాధరణమును వాని తలకాయం దునిమెరు. అయ్యంతలో నెవఁడో రక్కసుఁడు వచ్చి యామొండెముం దైగొనియెరు. అంతట రాజు 'ఆహా! వీఁడె పురాధిపులను తినివేయుచున్నవాఁడు' అని పలికి వాని జుట్టు పట్టి తలగొట్టు నుంకించెను. అంత నారాక్షసుఁడు 'మహారాజ, నన్నేల వృథా చంపెదవు, నీపురాధిపులకు తిను రాక్షసుఁడు ఇం కొఁడఁడు, నేను గాను.' అని మొఱియిడెను.

వాఁ డెవఁడో తెల్పుమని రాజడుగ నారక్కసుఁ డిట్లనియె. —
 'దేవా, అంగారకుఁ డని పాతాళనివాసి యసురుఁ డొకఁ
 డున్నాఁడు, వాఁడు రాత్రుల నీపురాధిపులను తినుచున్నాఁడు.
 ఓయి పరంతపుఁడా, వాఁడు ఇంతయగాక ఎల్లెడలనుండి రాజ
 కన్యలను బలాత్కారంబున హరించును. వారిని తనకూతు
 రంగారవతికి పరివారముగా నేర్పఱుచును. వానిని అడవిం
 ద్రిమ్మరుచుండఁ గాంచి కూల్చి నీవు కృతార్థుడవు గమ్ము. అ
 తట రాజు ఆరక్కసుని పదలి తనయింటికిఁ బోయెను

పిమ్మట నొకనాఁ డారాజు వేటకై అడవికిఁ బోయి
 యచట గొప్ప కాయంబును కనలున మంటలు గ్రక్కుకన్నులుం
 గలిగి దరీఖండంబులతోడి యంజుచాద్రియో యన నొప్పుచున్న
 యొక యెంటిగానిం గాంచి, 'ఇదేమో పంది కాదు, మాయావి
 యాయంగారకుడై యుండునా?' అని తలపోయుచు దాని
 పై నారసంబులు నిగిడించెను. అది వానిని సరుకుగొనక యాతని
 యరదమును గూలద్రొబ్బి చని భూమిలో నొక మహావివరం
 బుం జొచ్చెను. రాజు బీరంబుమీఱి దాని వెనువెంటనే చని
 గుహ సొచ్చి చూడ అందు దివ్యపురం బొందు గానఁబడియెను,
 సూకరంబు గానరాదాయెను. అం దొక డిగ్గియదరిం గూర్చుండి
 కన్యాశతఃపరివారను యాపుదాల్చిన రతియో యన నొప్పులు
 గుప్పుదాని నొకవరకన్యం గాంచెను. ఆకన్నీయ యీయనం
 దఱిసి రాకకుం గారణ మడిగి విని బాష్పాయమాణులోచన

యుగళయై ప్రేమ దొలకు బిత్తరి చూపులం గాంచుచు నిట్ల నియె. 'అయ్యో! ఇట కేల వచ్చితివి? నీవు కన్నయావరా హము అంగార కాసురుడు వజ్రకాయుడు మహాబలుడు. ఇప్పుడు పండిరూపు విడిచి లోపల నిద్రించుచున్నాడు, మేలు కొని భోజనసమయంబున నీకు అత్యాహిత మాచరించును. టయి సొబగుఁడా, నే నాతని కొమరితను అంగారవతిని. నీకు గాఁగల యనిష్టంబుం దలంప ప్రాణంబులు నాకుం గంతగతంబులై నవి.' ఆమె యిట్లు పలుకఁగా చండబుహానేనుఁడు దేవి యిచ్చిన వరము జ్ఞప్తియై తనకు కార్యసిద్ధికలదని నమ్ముకొని యాకస్మతో నిట్లనియె:—“నాయందు నీకు కూరిమి కలదేని నామాట చేయుము. మీనాయన మేలుకొఁగా ఆయనప్రక్క నిలిచి యేడుపుము. ఆతఁడు కారణ మడుగును. 'నాయనా, నీవు పరా కుగా నున్నప్పుడు ఎవఁడైన నిన్ను చంపివేసినయెడల ఆనంత రము నాగతియేమి?' అని యుత్తర మిప్పు ఇట్లు నేయుదువేని నిక్కముగా నాకు మేలు కలదు. నీకును గలదు.” ఆకస్య మారమోహితయై రాజు చెప్పినట్లే తండ్రి మేలుకొనుసమయ మున ప్రక్కనుండి యేడువసాగెను. కారణ మడుగఁగా అతని వధవలని భయముం జెప్పెను. అంతట దైత్యుఁ డిట్లు పలికెను. 'నేను వజ్రకాయుఁడను, నన్నెవఁడు కొట్టఁగలఁడు నాయాయు పుష్కటు నా యెడమచేత నున్నది. దానిని నావిట్లు కాచుచుం డును.' ఈమాటను రాజు చాటుననుండి వినెను. దైత్యుఁడు

స్నానమయి శివార్చనకుం గడంగెను. పూజాసమయంబున రాజు
 భృతకార్త్యకుడై ఎదుటికిఁ జని వానిని పోలికి పిలిచెను. దైత్యుం
 డు మానమూనిన సమయ మది. అంతట దైత్యుండు టుడి
 చేయి పనిలో నున్నందున ఎడమచే యెత్తి 'ఇంచుక తడవు జా
 భుము' అని సన్న చేసెను. గుటికాండు రాజు తత్తుణమే ఆచేతి
 లోని మర్తస్థానమును కోల నేసెను. దైత్యుండు నేలం బడి
 యెను. 'డప్పిగొనియున్న నన్ను ఎడండు చంపిరాడో' అతండు
 ప్రతిసంవత్సరము నీళ్లతో తప్పింపజేసి అతని మంత్రులు నీవురు
 మృతి నొందుదురు. అని పట్కుచు దైత్యుండు ప్రాణములు
 విడిచెను. అంతట చండమహాసేనుండు తత్పుత్రిని అంగారవతిని
 గైకొని ఉజ్జయినికిం జనియెను. అట నామెను యథావిధి
 వివాహమై మీతండ్రి ఏట నేట అంగారకునికి జలదానము
 నేయించుచుండెను. అది మొదలు ఎల్ల నాడును ఈనగరంబున
 నుదకదాన మహోత్సవము చేయుదురు. ఇది ఆదితము. మీ
 నాయన ఏమి చేయుచుండెనో బానిని నీవునుం జేయుము'

అపంతివర్ధనుండు మాలపిల్లను పలచుట.

ప్రజ లిట్లు విన్నవింపఁగా పాలకమహారాజు నగరంబున
 నుదకదాన మహోత్సవమును ప్రవర్తిల్లఁజేసెను. అయ్యుత్స
 వంబున జనులు కోలాహలమగున్నలయియుండ ఆకస్తికంబుగా
 నేనుఁ గొకటి మదమెక్కి కట్టుకంబము నూడఁబెటికొని
 యటకు పఱిలెంచెను. ఆయేనుఁగు అంకుసమును రాల్చి

మావటీనిఁ ద్రోచి ఊరిలోపల తిరుగుచు ఉజాములో పలువురు జనులనుచంపి వేసినది. మావటీఁడును మహామాత్రులును పరువున వచ్చినను ఊరి వారిలో నెవ్వరేనియు దానిని పట్టలేరైరి గజము క్రమంబుగా మూలకూడెమునకుఁ బోఁగా అందుండి మూలపిల్ల యొకతె వెలువడి వచ్చెను. ఆకన్య, ఈమెముఖముచే నావైరి చంద్రుఁడు జితుఁ డాయెను అని శృంగజ్జిత చేతఁ దనకుఁ బాదలగ్నయయిన కమలశ్రీచే భూమిని వెలిగించుచుండెను. ఆమెయందు నిద్రయందుంబోలె లోకులెల్లరయు మనస్సు లితర భావములనుండి మరలి, స్థితి యస్తమించి, కిన్నులు విశ్రాంతిం బొందినవి. ఆకన్య తన కెదుర వచ్చిన యావారణేంద్రమును కరము తనకరమున నడచి తన క్రేంగంటి వంకర చూపులం గొట్టెను. ఏనుంగు ఆకేలుసోకినంత మోహమొంది మోము వాంది ఆచూపువ్రేటుఁ బడి ఆమెనే కాంచుచు అడుగైనను అవలికి జరుగక నిలిచినదాయెను. అంత నావరకన్య తనయుత్త రీయమును దాని దంతముల నొకయుయ్యెలఁగాఁ గట్టి ఎగిరి దానం గూర్చుండి యూఁగుచుండెను. ఇంచుక తడవునకు ఆమె డప్పిగొనఁగా ఏనుంగు చెట్టునీడకు ఆమెం గొనిపోయెను. ఈ మహాచిత్రముం గని 'అహ! ఈమె యెవరో దివ్యకన్య, స్వాతి శాయి యగు రూపంబునన గాక ప్రభావముచేత సముతము తిర్యగ్దంతువులను సముతము వసపఱచుకొన్నది,' అని పౌరులు పల్కుచుండిరి. ఊరిలో ఈనృత్తాంతము విని కుమారుఁ డవంతి

వర్ధనుడు ఆవింత చూడవచ్చి ఆవరకన్యం గాంచెను. చూచిన
 మాత్రాన రాజసుతుని మనోహరిణము మదనవ్యాధునివల
 యగు నాకన్నీయయందు తగులుకొనిపోయెను. ఆమెయు
 రాజసూనుం గాంచి తన హృదయము నాతని రూపుపాలు
 చేసికొని ఉయ్యెల దిగి ఏచుఁగుదంతములనుండి తనయుత్తరీ
 యముం దివిచికొన్నదై, ఇంతలో మావటీఁడు గజము నెక్కఁ
 గా, తాను రాజకుమారుని అనురాగంబు లొలుకుచూపులం
 గాంచుచు నిజగృహంబున కేఁగెను. అవంతివర్ధనుండును ఏనుఁగు
 గందరగోళము ఆఁగఁగా తన హృదయమును ఆమెకుం గోలు
 పోయి, ఉత్తవాఁడే ఇంటికేఁగెను. అట నాతఁ డావరకన్య
 లేమిం దపించుచు ఆరంభించిన జలవానోత్సవమును మఱచి
 'ఏఱుఁగుదురా ఆకన్య ఎవరికూఁతురో! పేరేమో?' అని
 చెలికాండ్ర నడిగెను. అంతట వారు రాజపుత్రునితో నిట్లు
 నిరి.—'ఇట మాలకూడెములో ఉత్పలహస్తుఁ డని మాల
 యొక్క డున్నాడు. ఆకన్య వాని కూఁతురు సురతమంజరి యని
 పేరు. అయ్యందగ త్తియనెఱ్ఱేచు చిత్తరువువోలె దర్శనమాత్ర
 ఫలము గాని ఉపభోగార్హము గాదు' వా రట్లుచెప్పఁగా రా
 కుమారుఁ డిట్లనియె:—'ఆకన్య మాలకూఁతురు గాదు, నిక్క
 ముగా ఎవతెయో దివ్య యని నేను తలఁచెద. మాలపిల్ల
 యెక్కడ? ఆమాకృతి యెక్కడ? ఆరూపవతి నాకు భార్య
 గాదేని, నా కీడివిత మేల?' ఇట్లు పలుకు నారాకొమరుని మన

స్వను మంత్రులు మఱియు నేరరైరి. అతఁడును ఆవినహానలంబునం గడుంగడుం గ్రాఁగుచుండెను. అంత నతనితటిదండ్రులు అవంతిమఱి దేవియు పాలకన్యపతియు ఆతని యావృత్తాంత మెఱింగి చాలనేపు వ్యాకులపడిరి. 'ఇదేమి నాకుమారుడు రాజ వంశ్యుఁడు అంత్యజాతిని కోరుచున్నాఁడు!' అని దేవి ఆశ్చర్య పడఁగా రాజు ఇట్లు వాక్రుచ్చెను.

ఈ విధమున మనకుమారుని చిత్తము ఆకన్నీయమందు తగులుటంబట్టి నిక్కముగా ఆకుమారి కారణమాతంగి గాని వాస్తవమాతంగి గాదు, ఎవతెయో లాఱియే. సజ్జనుల మనస్సే అనురక్తము విరక్తమును అయి కార్యమును ఆకార్యమును సూచించును. అందులకు నిదర్శనంబుగా ఈ కథ విను.

మాల కుమారుడు రాచకన్యను వలచుట.

సుప్రతిష్ఠిత మను నగరంబున మున్ను ప్రసేపనజిత్రను రాజునకు కురంగి యని అతి సుందరి కొమారి త యుండెను. ఒకప్పు డాకన్నీయ విహారార్థము ఉద్యానమునకుం బోవుచుం డఁగా మత్తగజం బొకటి కట్టు దప్పి విడఁబడి వచ్చి పల్లకితోఁ గూడ నామెను ఇరుదంతంబుల నెత్తికొని పఱలెంచుచుండెను. పరివారము ఏడ్చుచు పలాయితము కాఁగా, నచటికి కేలఁ గత్తి బూని మాలయువ యొకఁడు వీరుఁడు వచ్చి తొండము నఱికి వేసి ఏనుంగుం గూల్చి యాకన్యామణిని రక్షించెను. ఇంతలో పరిజనము వచ్చి కలయ నాకన్నీయ యాతని సౌందర్యపరాక్ర

మములు తనహృదయమును లాగికొనఁగా శూన్యమై యింటికిం జనియెను. ఇంట తనకు ఏమిఁగడునుండ కాచిన యావీరుఁడు మగఁ డగుటయో మఁజనమో అని చింతించుచు విరహాగ్నిచే దండహృదయమై యుండెను ఆమెరూపము తనచిత్తమును హరింపఁగా నామూలకొమరుండును అల్లన నింటి కరిగి ఆమెనే ధ్యానించుచు మరుకాడపాలై యుండెను. అంత్యజన్మండను, నేనేడ రాజకన్యయేడ కాకిని రాయంచవెలదికిని సమాగమ మెట్టిది! కలుగురా! ఇది నగుఁబాటుగా నున్నది. చేప్పఁజాలను బిష్పరికింపఁబం జూను. కావున నీ యెడఁగున నాకు మర జమే శరణము. — అని యిట్లాలోచించి యాచండాలకుమారుఁడు రాత్రి వల్లకాటి కేగి స్నానముచేసి సోదపేర్చుకొని నిప్పంటించి మంటఁజెట్టి యగ్నిదేవుని 'దేవా, పాపకుఁడా, విశ్వాత్తుఁడా నన్ను నీకు ఆహుతిగా వేల్చుకొనెదను నాకు వైపుట్టువునందేని ఆ రాకుమారి భార్యయగునట్లు నర మిష్టు.' అని పేఁడుకొని చిచ్చున నుఱుక నుంకించునంత అగ్నిదేవుఁడు ప్రసాదంబునం బ్రత్యక్షుండై యిట్లు ఆరతిచ్చెను. — 'వృథా సాహసము నేయకు. ఆకన్య నీకే భార్యయగును. నీవు మున్ను చండాలుడవు గావు, ఎవఁడవో చెప్పెన వినుము. ఈ పురమున కపిలశర్మ యని బ్రాహ్మణోత్తముఁడు కలఁడు. అతని యగ్నిగృహంబున నేను ప్రత్యక్షుండ నై సాకాయండ నై వసితును. అం దొకప్పుడు అతని కూతురు కన్య నాసమీప

మునకు రాగా రూపలోభంబున నక్కన్నియను భార్యుండేసి కొంటిని, దోషము పొరయనట్లు పరమిచ్చితిని. అప్పుడే ఆకోమలియందు నాతేజంబున నీవు పుట్టితివి. లజ్జచే నాపిల్ల నిన్ను తత్తణంబ రచ్చమొకంబునం బాటవైచెను. నిన్ను మాలలు గొనిపోయి మేడపాలు పోసి పెంచినారు. ఇట్లు నీవు నా కుమారుడవు, బ్రాహ్మణి కడవునఁ బుట్టిన వాడవు. కాన నా తేజస్సునఁ బుట్టిన నీకు మైల లేదు. తప్పక యీ రాజకన్యకను కురంగిని నీవు భార్యఁగాఁ బొందుదువు.' ఇట్లు చెప్పి వేడి వేల్పు తిరోపాతుం డాయెను. మూలనిపెంపుడు కొమారుడును ఆస్థ గొని యింటి కరిగెను; అంతరము ప్రసేనజన్మహారాజు కలలో అగ్ని దేవునివలన ఆజ్ఞ పొంది తత్త్వము విచారించి ఆపాదకపుత్రునికి తనకొమారిత నిచ్చి వినాహము చేసెను. ఇవ్విధంబున సదా దివ్యులు భూమియందు ప్రచ్ఛన్నులై యుందురు. అట్లే ఈ సురశమంజరియు ఎవతెయో దివ్యయే గాని లాఠిది గాదు, అరత్నమేమో వేట ఆమె నిశ్చయముగా నానుతునికి తొలిపుట్టువున భార్య, అందులకు ఈచతురా రాగమే ప్రమాణము.

కాలరీతుమారుడు రాచకన్యను వలచుట.

అంతట నేను వాక్రుచ్చితిని.—రాజగృహంబున మల యసింహుఁ డని రాజుండెను. ఆయనకు సాటిలేని రూపవతి మాయావతి యని కూతురుండెను. ఒకప్పుడు ఆమె యుధ్వా

నంబున విహరించుచుండఁగా రూపయశావనశాలి జాలరికుమారుఁ డొకఁడు సుప్రహరనాముఁడు ఆమెను గాంచి స్వరాతురుఁ డాయెను భవితవ్యత సాధ్యాసాధ్యవిచార మొల్లుదు గదా. వాఁ డింటికిఁ బోయి చేపలుపట్టుట మాని తిండి మాని ఆమెనే తలంచుచు నెఱ్ఱం బడెను. తల్లి రక్షితకాసామధేయ ఇబ్బందిగా నడుగఁగా నక్కుమారుఁడు ఆమెతో వాస్తవము చెప్పెను. అంత నాజాలారిది 'పుత్రా, దిగులుపడకు, అన్నము తిను, లే; ఇ దెంతపని నాయుక్తిచేత నేను నీశోరికను సాధించెదను చూడు.' అని యోదార్చెను. పుత్రుఁడు నూఱిల్లి ఆస్థ గలిగి అన్నము తినెను. తల్లి మంచిమంచి చేపలను కానిక కొని రా కుమారియింటి కేగెను. కొలువుకై వచ్చినట్లు చేటికలవలనం దెలుపుకొని దొరకూఁతును దర్శించి జాలరిది ఆచేపలు కానుక వెట్టెను. ఆవరుసను దినదినంబును అట్లే కానిక యిడుచు మాట కెదురుసూచుచు రాజసుతను నేవించుచుండెను. రాజ కన్య సంతోషించి 'నీశోరికం దెలుపుము, దుష్కర మయినను నేను నెఱవేర్చెదను.' అని పలికెను. దాని ఏకాంతంబున ముందుగా నభయంబు వేడి రాజకన్యతో నిట్లు విన్నవించెను:—'దేవీ, ఉద్యానగతకు నిన్నుం గాంచి నా కొమారుఁడు నీవు లేమి స్రుక్కుచున్నాఁడు, నే నాసగోలిపి ప్రాణ త్యాగమునుండి వారించి నిలిపియున్నాను, కావున నాయందు దయగలవేని నాసుతుని కాఁకి బ్రదికింపుము.'

చెంబడిది యిట్లు చెప్పుకొనిగా నృపాత్మజ లజ్జితయై మోమోటపడియు ఆహోపించుకొని యారాత్రి గుప్తముగా ఆకొమరుని తనమందిరమునకుం దెచ్చుని యానతిచ్చెను చెంబడి డియు హర్షంబున నేగి రాత్రి కుమారుని యథాశక్తి అలంకరించి రాజకన్యాంతఃపురమునకుం దెచ్చెను. రాజపుత్రియు చిరోత్సుకుని సుప్రహరుని చేపట్టి ప్రీతిపూర్వకంబుగా నెజ్జఁ జేర్చి విరహానలక్రాంతగాత్తు నాతని గండపుఁజలువలు వెదచల్లు తనకేలం దాఁకి తీర్చెను. ఆదాశీసుతుఁడు అమృతంబున స్నాన మైనయట్లు లై ధన్యమృత్యుఁడై విశ్రాంతుఁడై నిద్రలో మునింగెను. కాసుత యట్లు ధీవరహమాయని రంజించియు తన శీలంబు కాచుకొనియు తాఁబోయి నేత్రం బవ్వలించెను. ఆమె కేలి తాఁకుడు ఎడలినంతట సుప్రహరుఁడు మేల్కొని కై దప్పి పోయిన యా మోహనాంగిం గానక చేతికబ్బినలిబ్బిం గోలుపోయిన నిటువేడవోలె తల్లడిల్లి నిరాశుఁడై ప్రాణములు వదలెను. దానిం గని రాజకన్య తన్ను తాదూటుకొనుచు తెల్లవాఱఁగానే వానితో సహగమనమున కుద్యుక్తురా లాయెను.

ఆవృత్తాంతము నామెతండ్రి విని వచ్చి ఎంత నివారింది నను ఆమె వినకున్నంత ఆచమన మొనరించి యిట్లు పలికెను:— 'నేనే సత్యముగా దేవదేవుఁడు త్రిలోచనునియందే భక్తుఁడనేని ఓలోకపాలురారా, నే నిపు డిందుల కేమి నేయఁ దగునో నాకు బోధింపుఁడు' అంతట దివ్యవాణి యిట్లు పలికెను.—

‘రాజా, నీకూతురు ఈచెంబడి కుమారునికి జన్మాంతర భార్య. నాగస్థల మను గ్రామమున పరిపీఠరుని కుమారుడు బలభరుడని గుణవంతుడు బ్రాహ్మణుడొకడందెను. ఆతడు తండ్రి స్వర్గస్థుడయినంతట దాయాదులు తన ధనము హరింపఁగా విరక్తుడై భార్యతోఁగూడ గంగాతీరమున కేగి అచట ప్రాణము విడువ నెంచి ప్రాయోపవేశం బుండి నిరాహారండు తాను అచట చెంబడులు చేడలు తినుచుండఁగా ఆడటివెంపున ఆసతోఁ గాంచెను. ఆతం దట్లు తత్సంకల్పదోషకళంకితుడై మృతిచెందెను. భార్య శుద్ధసంకల్పయై తప మాచరించి యాతని ననుగమించెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు వీడె, సంకల్పదోషంబున జాలగికులమునం బుట్టినాడు. మంచి తఃస్సుచేసినది యాతని భార్య నీకుం గూతు రైనది. ఇప్పుడు నీకూతురు నిర్దోష, తన యాయుస్సుతో సగ మిచ్చి భర్త వీతని బ్రదికించుకొనునుగాక. ఈమె తపోమహిమచేతను ఆఘ్ర్యాతీర్థమున మరణించినందునను పవిత్రుడీతఁడు నీయల్లుడై రా జగును.’ అంతట రాజు కూతు చేత సర్థాయు విప్పించి ఆచెంబడి కుమారుని బ్రదికించి వానికి ఆమె నిచ్చి వివాహము చేసెను. ఈతీరున పూర్వజన్మ సంబంధము ప్రాయీకముగా ప్రాణులకు ప్రీతి పుట్టించును.

దొంగకథ.

ఇవిషయంబున ఈదొంగ కథంగూడ వినవచ్చును. ఆయోధ్యలో వీరబాహుడని ప్రఖ్యాతుడు రా జుండెను.

అతడు సదా ప్రజలను తన సుతానంబుగా పాలించుచుండెను. ఒకప్పుడు పాదలు రాజును దర్శించి 'దేవా, దొంగలు ప్రతి రాత్రియు ఊరెల్ల దోచుకొనుచున్నారు. మేము మేలుకొనియే యుండియు వారిం గనిపట్టలేకున్నారము' అని మొఱియిడిరి. అంతట రాజు దొంగలను గనిపట్ట రాత్రి వేగులను నియమించెను. వారుం గనిపట్ట నేరరైరి ఉపద్రవము మాన దాయెను అనంతరము రాజు స్వయంబుగానే దొంగలం బట్ట సమకట్టి ఖడ్గకాణియై ఊర నేకాకిగా తిరుగుచుండెను. తిరుగు చుండఁగా నాతనికి ఒకచో ప్రాకారముమీఁద నొకపూరుషుఁడు భయంబున తేలికగా అడుగు లిడుచు, కాకివలె చంచలలోచ నుండై, సింహమువలె మెడ త్రిప్పి వెనుకఁ గాంచుచు చేతి విచ్చుక త్తి తళతళలతో నక్షత్రరత్నములను హరింప విసరెడి యుచ్చదారములతోనుంజోలె నగపడియెను. వానిం గని రాజు నిక్కంబుగా వాడే ఏకచరుఁడు ఊరెల్ల నిత్యము దోచుచు న్నాఁడని తలంచి చదురు మెఱసి వానికడ కేఁగెను. చోరుఁ డును శంకగొని నీవెవరవని యడిగెను. రాజు 'నేను బహువ్య సనంబులచే బ్రదుకలేక సాహసికవృత్తి నవలంబించినదొంగను. నీవెవరవో చెప్పుము.' అని యడిగెను. చోరుఁ డిట్లనియె:— 'నే నేకచరుఁడను దొంగను, మహాధనుఁడను. కావున నా యింటికిరమ్ము, నీధనేర్పును పూరించెదను.' రాజు సరియే యని వానితోఁ గూడ ఊరివెలుపల అడవిలో వానినేల మారె

కుం బోయెను. వరాంగనాధిష్ఠితంబును భూరిరత్న ప్రకాశితంబును సదానవోపభోగంబును నై యానేలమాలిక భుజంగ నగరంబు భాతి నుండెను. దొంగ లోనిగృహంబున కేగెను. రాజు మోసలం గూర్చుండెను. అంత నాతని చెంతకు దాసి యొర్తు వచ్చి జాలిగొని 'అయ్యో ఎటకు వచ్చితివి! తత్తణమే పొమ్ము! ఈయొంటరి దొంగ విశ్వాఘాతకుడు, తన రహస్యము బయలగు నను వెఱపున తప్పక నిన్నుం బొరిగొనును.' అని మందలించెను. ఆమాట విని వెంటనే రాజు వెలువడి తన యిలు సేరి సేనాపతిం బిలువనంపి దండు దోడ్కొని మరల వచ్చి ఓంటరి దొంగయిలు ముట్టడించి మాసటీలను లోని కంపి వాని ధనరాసు లెల్ల చూటగొని దానిం గట్టి తెచ్చెను. తెల్ల వాఱఁగానే రాజు వానిం గొలుతవేయ నాజ్ఞ చేసెను. ఆరె కులు బజాటుదారిని వానిని వధ్యభూమికిం గొనిపోవుచుండఁగా వానిం గని మరు లూని వణిక్కుమారి యొర్తుతటాబున తండ్రి కడ కేగి 'నాయనా, ఇదె డప్పుగొట్టి చాటించి వధ్యభూమికిం గొనిపోవు చున్నారే ఆతఁడు నాకు మగఁడు గావేరఁడేని చచ్చితి నని యెఱుంగుము' అని పలికెను. ఎంతకు ఆమె యాకట్టు వదలకుండఁగా, గత్యంతరము లేక ఆమె తండ్రి రాజు కడ కేగినవాడై దేవా, కోటిధనమైన నిచ్చెదను, ఆదొంగను మన్నింపవలయును. అని వేడెను. రాజు వర్తకునివైఁ గోపిం చెనేగాని దొంగను వదలఁదాయెను, మిఁదుమిక్కిలి వానిని

వెంటనే కొలుత వేయించెను. అంతట వామదత్తయను వేరిది ఆవణిక్కన్య ఆదొంగదేహముం బుచ్చుకొని అనురాగాతిరేకం బున దానితో నగ్నిప్రవేశము చేసెను. ఇవ్వడువున పూర్వ జన్మసంబంధవశంబున జంతువులు ప్రవర్తిల్లుచుండ కావలసిన దేది కాకమానున! ఎవడు ఎవనిని ఎందు వారించును! కావున మహారాజా, నీకుమారునికి అవంతివర్ధనునికి ఈసురత మంజరి యెవలెయో పూర్వసంబంధముచేత భార్యగా నిర్మిత యైనది. ఓండేని సద్వంశ్యునికి రాజపుత్రునికి నీతనయునికి మాతంగకన్యయందు ఇట్టి యత్యాసక్తి మొట్లు కలుగును?

నే నట్లు పలుకఁగా విని పాలకమహారాజు వెంటనే కన్య నడుగ నుత్పలహస్తునికడకు దూతలం బంపెను. వారు పోయి యడుగఁగా మాతంగుడు 'ఇది నా కిష్టమే, కాని నాఁ యింట నెవడు ఈయూరిపారికి పదునెనిమిదివేల బ్రాహ్మణులకు భోజన సంతర్పణ చేయించునో అతనికి నాసుత నీసురతమంజరి నిచ్చెద.' అని యుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటను దూతలు వెంటనే వచ్చి రాజున కెఱుకపఱిచిరి. ఇందుల కేమో కారణ ముండు నని తలంచి రాజు ఊరిలోని బ్రాహ్మణులనెల్ల సమకూర్చి యా వృత్తాంతము తెలిపి 'ఓ బ్రాహ్మణులారా, మీరు మాలవాడు ఉత్పలహస్తుడు కలఁడే. వానియింట పదునెనిమిదివేల మంది భుజింపుడు, అటు నేమరేని క్షేమ ముండదు.' అని ఆనతి చెప్పెను. అంత బ్రాహ్మణులు రాజాజ్ఞ కొకప్రక్కను చండాలా

న్నమున కొక ప్రక్కను భయపడుచు ఏమి చేయునుం దోపక
మహాకాళు నాశ్రయించి తపం బొరంభించిరి. 'ఉత్పలహస్తుని
యింట నిశ్చంకముగా అన్నము భుజింపుడు, ఆతఁడు సకుటుం
బుఁడు విద్యాధరుఁడుగాని చండాలుఁడు గాఁడు,' అని శంభుఁడు
కలలోఁ దెల్పుఁగా బ్రాహ్మణులు లేచిపోయి ఆవృత్తాంతము
రాజున కెఱింగించి వెండియు నిట్లఁగిరి:—'మాలగూడెములోఁ
గాక యొండెడ నీయుత్పలహస్తుఁడు శుద్ధాన్నమును వండించు
గాక. మేము భుజించెదము.' అంతట రాజు ఉత్పలహస్తునికై
వేఱులోఁగిలి కట్టించి అందు ఆతని యన్నమును వండించెను.
ఉత్పలహస్తుఁడు స్నాతుడై మడికట్టుకొని ఎదుట చూచు
చుండఁగా అగ్రజన్ముల పడు నెనిమిదివేల మందియు భుజించిరి.
వారు భుజించి లేచినతర్వాత ఉత్పలహస్తుఁడు వచ్చి రాజుతో
ప్రకృతులయెదుట ప్రణామపూర్వకంబుగా నిట్లు విన్నవించెను.

దేవా, గౌరిముండుడని మహాప్రబలుఁడు విద్యాధరేశ్వ
రుఁడుండెను. నేను ఆతని యాశ్రితుఁడను, మతంగదేవుఁడు
నాపేరు. నాకు ఈకూతురు సురతమంజరి పుట్టినప్పుడు గౌరి
ముండుఁడు నన్ను 'ఈవత్సేశ్వరుని కుమారుఁడు కలఁడే నర
వాహనదత్తుఁడు, ఆతఁడు మన కెల్ల చక్రవర్తి కాఁగలఁ డని
దేవతలు చెప్పుచున్నారు. కాన చక్రవర్తి పదముం బొందు
వఱకు నతఁడు మనకు తుద్రశత్రువు గావున నీవు పోయి నీ
మాయచే నాతనిం గూల్చుము, లెమ్ము.' అని త్వరపెట్టెను.

ఆపాపాత్ముఁ డిట్లు నన్నుం జ్రేరింపఁగా అందుకై నేను ఆకాశ
మూర్ఖమునం దరలఁగానే మోల మహేశ్వరుం డగపడి కోపం
బున హంకారము గావించి న న్నిట్లు శపించెను. — 'ఓరి
పాపాత్ముడా, మహాపురుషునికి ఎగ్గునేయఁ గడంగితివేలరా!
కాన ఓరి దుర్బలతీ నీవు ఈ యెడలితోనే భార్యాపుత్రీ
సమేతముగా పోయి ఉజ్జయినిలో చండాలురలోఁ గలయుము.
నీకూతు నిచ్చుటకు శుక్కుముగా ఎవఁడేని నీయింట పడునెని
మిదివేల బ్రాహ్మణులను ఎపుడు భోజనము చేయించునో అపుడు
నీశాపము తీటును, వానికి నీతనయ నీయవలసినది.' ఇట్లు పలికి
శంభుఁ డంతర్హితుఁ డాయెను. నేనును ఇట చండాలురలోఁ
బడితిని, వారిలో నాకు ఉత్పలహస్తుఁ డని పేరయినది. నాకు
వారితో సాంకర్యము లేదు. ఇపుడు నీ తనయునికరుణచే నా
శాపము తీటిపోయినది. కాన నిదె నే నాతనికి నాకుమారితను
సురతమంజరిని ఇచ్చికాడను. ఇక నరవాహనద త్తచక్రవర్తిం
గొలువ నావై ద్యాధరపదమునకుం బోయెద.

ఇట్లు వచించి కూతు నిచ్చి మింటి కెగసి భార్యతోఁ
గూడ మతంగదేవుఁడు వీఁడుగో నీపాదమూలమునకు వచ్చి
నాడు. పాలక రాజును తత్త్వ మెఱిగి సంతసించి సురతమం
జరిని తనతనయునికి వివాహము చేసిరాఁడు. ఆనిద్యాధరిని భార్య
గాఁ బడసి తత్పుత్రుఁడు అవంతివర్ధనుఁడు తనకోరికల కెక్కు
డగు సిద్ధిచే కృతార్థుం డాయెను. ఒకనాఁడు ఆక్కుమారుఁడు

ఆమెతోఁగూడ మేడలో శయనించి నాలవజామున మేల్కొని
యామెం గానఁ దాయెను. వెదకి కానక యేడ్చుచు తపింప
సాగెను. ఆవృత్తాంతము విని రాజు వచ్చి కని తానును దుఃఖా
ర్ణవమగున్గుఁ దాయెను. 'ఈయూరికి కావలి యున్నది, రాత్రి
ఎవఁడు నిందుఁ బ్రవేశింపఁజాలఁడు, నిక్కముగా ఎవఁడో పాపా
త్తుఁడు నింగిదిమృతి ఆమెను హరింపఁబోలును.' అని ఆ
సమయమున వచ్చికూడిన మేము పల్కుచుండఁగా మీపంపున
వచ్చి ధూమశిఖుఁడు పాలకపతికి వృత్తాంత నూవేదించి కుమూ
రుని నన్నును దెచ్చిఁగాఁడు. ఇట సురతమంజరియు ఆమె
తండ్రియు నున్నారు. ఆమె వృత్తాంత మిది, అట్లుపై దేవర
ప్రమాణము.

అట్లు చెప్పి పాలకమంత్రి భరతకోహకుఁడు విరమింపఁ
గానే నరవాహనదత్తునిమ్మోల సభాసదులు మతంగదేవుని
'ఎవరికయ్యా నీవు సురతమంజరి నిచ్చితివి? చెప్పుము' అని
యడిగిరి. నే నవంతివర్ధనుని కిచ్చితి నని మతంగదేవుఁ డుత్తర
మిచ్చెను. 'నీ వేల యోయి ఈమెను హరించెదవు?' అని వారు
ఇత్యకు నడుగఁగా 'నాకు తొలుత తల్లి ఈకన్యను వాద్దానము
చేసినది,' అని ఇత్యకుఁడు పలికెను. 'తండ్రి యుండఁగా కన్య
నిచ్చుటకు తల్లి కేమి యధికారము? అందులకు నీకు సాక్షి
యెవరు? కావున నోరిపాపీ, నీ కీమె ఘరభార్య,' అని సభ్యులు
ఇత్యకునిం బల్కిరి. ఇత్యకుఁ డట్లు నిరుత్తరుఁడు కాఁగా, నర

వాహనదత్తచక్రవర్తి వానిదుర్విసయమునకుం గనలి వానివధ నాజ్ఞాపించెను. అంత కశ్యపాదిమునులు 'రాజా, వీనియాయొక యపరాధమును తీమింపుము, వీడు నీబావమఱిగదా, మదన వేగుని కుమారుడు కదా.' అని యనునయింపఁగా చక్రవర్తి వానిని బుద్ధిచెప్పి విడిచినెట్టెను. మామకుమారునికి తప్పి యను సురతమంజరి నర్పించి వాయుపథుని తోడిచ్చి భరత రోహకునితోఁగూడ ఉజ్జయినికిం బంపివేసెను.

3-వ త రం గ ము.

తారావలోకుని కథ.

ఇన్విధంబున నయ్యసీతగిరియందు ఆపతివ్రతను సురత మంజరిని రక్షించి మునిజనమధ్యంబున నాసీనుడై యున్న నరవాహనదత్తుని కశ్యపముని యిట్లభిసందించెను. — రాజా, నీబోఁటి చక్రవర్తి ఇతకు ముందు లేడు, ఇంకను నుండఁడు. వీలన ధర్మాసరముందు నీమతి రాగాదివశము గాకున్నది. సుకృతిని నిన్ను నదా కనువారు ధర్మములు సుమా. ఇట్టి సామ్రాజ్యం బుండియు నీయందు దోష మించుకేనియు లేదు. పూర్వము ఋషభకాదులు చక్రవర్తులుండిరి. నానావిధదోష ములచే వారు సిరి తొలఁగి చెడిరి. ఋషభుడు, సర్వద మునుడు, మూడనవాడు బంధుజీరకుడు, వీరందఱును అతి

దర్పముమూలముగా ఇంద్రునివలన నిగ్రహ మొందిరి. జీమూత
వాహనుడు చక్రవర్తిపదప్రాప్తికారణమును నారదముని
యడుగఁగా కల్పవృక్షనిజదేహదానములు కారణమని చెప్పి
నిజసుకృతకథనదోషంబున చక్రవర్తిపదముం గోలుపోయెను,
విశ్వాంతరుఁడని యుండెను గదా చక్రవర్తి, ఆతఁడుచు తన
తనయుని ఇందివరాత్ముని చేదిరాజు వసంతతిలకుఁడు తన
రాణిని చెటిపిన ద్వేషముచేతఁ బొరిగొనఁగా ఆదుష్టపుత్రునికై
వగపు పట్టలేక తాను మృతుఁడాయెను. తారావలోకుఁ
డొక్కడుమాత్రము మనుష్యుడ యయ్యుచు సుకృతప్రభా
వంబున విద్యాధరచక్రవర్తిపదముం బొంది దోష మేమియు
నెఱుంగక చిరకాలము సామ్రాజ్య మనుభవించి, తుదను
వైరాగ్య మొంది తపంబుకై రాజ్యము వీడి వనమున కరిగెను.
ఈరీతిని ప్రాయఃకంబుగా విద్యాధరులు పరవి గలిగినప్పుడు మఱి
పుఁ జెంది రాగాద్యంధులయి యుచితమార్గమున నిలువక పడి
పోదురు. కావున నీవు 'న్యాయ్యమార్గమునన యుండి తప్పులం
దప్పించుకొనుచు ధర్మము దాటకుండునట్లు నీప్రజలను విద్యా
ధరులనుం గాపాడుకొనుచు నుండవలయును.

కశ్యపుఁ డిట్లు పలుకఁగా చక్రవర్తి ఆయనమాటను
శ్రద్ధాపూర్వకంబుగా గ్రహించి యాయనను 'ఎక్కరణిని
తారావలోకుఁడు మనుష్యుడ యయ్యుచు మున్ను విద్యాధర

కదముం బొందినాడో స్వామీ నాకు వర్ణింపుడు' అని వేడెను. కశ్యపముని యిట్లు చెప్పబొడంగెను:—

పూర్వము శిబిదేశంబున చంద్రావలోకుం డని రాజుకండుండెను. ఈశ్వరుని కాతనికి మూర్ధన్య దుగ్ధాబ్ధినిర్మలకుల గంగా సమస్థితి శుద్ధచంద్రలేఖ యని ప్రియ యుండెను. మఱియు నాతనికి పరనేనావిరుద్ధము భూలోకంబున కువలయాపీడ మను పేరఁ బ్రఖ్యాత మయినది యేనుం గొకటి యుండెను. దాని ప్రభావంబునంజేసి యారాజు తనరాజ్యము పౌరస్వామికంబయినను ఎట్టిబలాధ్యుని చేతఁ గాని మార్పునిచే నో టెఱుంగకుండెను. ఆరాజునకు జన్మన మెడలినంతట చంద్రలేఖాదేవి యందు విక్రందే కుమారుడు శుభలక్షణుడు కలిగెను. తారావలోకుం డనుపేర నాబాలుడు తోఁబుట్టువు లయిన తన దానధర్మవివేకాదిసుగుణంబులతో పెరుగుచుండెను అమృతమతి వాఙ్మయ మెల్ల నేర్పియు నశబ్దార్థముమాత్రము నేర్వనివాడై యర్థికల్పద్రుమంబై యుండెను. ఆతఁడు వయస్సుచేయువ యయ్యును పనులచే వృద్ధయి తేజస్సుచే శూర్యవిభుడైనను దిగ్భంజన సౌమ్యుడై, నిండుపున్నమి చందమామ వోలె సకలకలాసంబోహసుందరుడై, కందర్పునివలె ఎల్లలోకమునకు బొత్తుకృ మిడువాడై, పితృశుశ్రూషయందు జీమాతవాహనుని మించి స్ఫుటంబుగ మహాచక్రవర్తిలక్షణలాంఛితుండై యుండెను. ఆకుమారునికి తండ్రి చంద్రావలోకుడను

మద్రరాజుకూతును మాది యనుదానిం దెచ్చి వివాహము చేసి గుఱోక్కర్షహృష్టుడై యపుడే యువరాజుంగా పట్టాభిషేకముచేసెను.

ఇట్లు తండ్రిచే సభిషిక్తుడై తారావలోకుండు తదాజ్ఞచే అర్వాదివానసత్తములు పెట్టించెను; పడకనుండి లేచుచునే పాత్రుల వెదకి తెచ్చుటకు కువలయాపీడము నెక్కి తరుగుచుడును. ఎవఁ దేమి కోరిన వాని కది యిచ్చును, ప్రాణమైనను సరియే, దానంజేసి యెల్లడిక్కులయందును యువరాజుకీర్తి పర్వచుండెను. ఇట్లుండ ఆమనకు మాదియందు ఇరువురు కుమారులు కవలవాండ్రు జనించిరి. వారికి రామలక్ష్మణులని యాతఁడు పేరీడెను. అక్కుమారులు తల్లిదండ్రులన్నేహనందంబుతోయన వర్ధిల్లుచు తాతకును అవ్వకునుంకూడ ప్రాణాధికప్రియులుగా నుండిరి. తనవిండ్లవలె ఆరోపితగుణులై వినతులైన యక్కుమారులం గనుచు తారావలోకుండును మాదియు తనివినొందరైరి. అంతట కువలయాపీడగజంబును, దాతృకీర్తిని, సుతులనుం, గని తారావలోకునిశత్రువులు తమబ్రాహ్మణులం బిలిచి యిట్లనిరి. 'మీరు పోయి తారావలోకుని కువలయాపీడగజమును యాచింపుడు. అతఁడు జానిని మీకిచ్చునేని అది లేమి దుర్బలుఁ డగునతని రాజ్యమును మేము హరించెదము. ఈయనిచో దాతృకీర్తి నశించును.' ఆబ్రాహ్మణులు వల్లె యని పోయి దాననీరుని తారావలోకుని ఆగజ

మును యాచించిరి. “ఏనుఁగును యాచించి పుచ్చుకొని బ్రాహ్మ
 లేమి చేసికొందురు! కావున నిశ్చయముగా వీరి నెవరో ప్రయో
 గించిరాదు. ఏ మయినం గానిష్టు, నే నీయేనుఁగును ఇయ్యవలసి
 నదే, నాబొందిని ప్రాణము బుండఁగా యాచకుఁడు విఫల
 మనోరథుఁడై యేగుట యిట్టిది!’ ఇట్లు తఁచి తారావలోకుఁడు
 ఇంచుకేనియుం గలంగక అవ్వారణేంద్రము .. బ్రాహ్మణుల
 కిచ్చెను. ఏనుంగును బ్రాహ్మణులు కొనిపోవుచుండఁగాఁ గాంచి
 పౌరులు కలంగి కోపంబున చంద్రావలోకనృపతికడ కేగుదొచి
 యిట్లనిరి.—‘దేవా, నీకు చూచుడు నీరాజ్యమును వదలివేసి
 సర్వసన్న్యాసముచేసి మునిధర్మంబునం బ్రవర్తిల్లుచున్నాఁడు.
 ఎట్లన, నీకికి మూలంబయి తనమదగంధము సోకినమాత్రాన
 నన్యగజములు పలాయితంబులగు కువలయాపీకవారణేంద్రంబు
 నీతఁడు యాచకుల కిచ్చినాఁడు చూడు. ఈనీతనయుని తపస్సు
 కై అడవికేని పంపుము, ఏనుంగు నైనం దెమ్ము; అట్లు నేను
 వేని మేము వే తొకని రాజుం జేసికొందుము.’ చంద్రావలో
 కుఁడు పౌరుల యీ విన్నపమును ప్రతీహారముఖంబున పుత్రు
 నికి తారావలోకునికి వినిపించెను. తారావలోకుఁడు విని యిట్ల
 నియె:—‘ఏనుఁగు నేమో నే నర్థుల కిచ్చితిని, నాకు ఏదియు
 అర్థుల కియ్యరానిది గాదు. పౌరాయత్త మయిన యిట్టి యీ
 రాజ్యము నాకేల! మెఱపునలె చంచలమయి హింస కుపయోగ
 పడనియీసిరియు నాకేల! కావున. వేనిఫలశ్రీ సర్వభోజ్యమో

అట్టి మ్రాకులతోఁగూడ నడవిలో నుండుట మేలుగాని, ఇట్టి పశువులనడుమ నుండుట సరి గాదు.'

ఇట్లు పనికి తారావలోకుండు సమసంకల్పధీర యగు భార్యను దోడ్కొని తలిద్రండులపాదములం దలంచి ధన మెల్ల నర్థుల కిచ్చి నారచలువలు గట్టి, పుత్రులతోఁగూడ నగరువెలు వడెను. ఏడ్చుచు వెంట వచ్చిన ద్విజులను ఓదార్చి మరల్చెను. అట్లు తరలినచూతనిం గని యేడ్చినపశుపక్షుల యశ్రుధారలచే భూమి తడిసిపోయినది. శిశువులకై యొక బండిమాత్రము గ్రహించి యాతడు పయనము నడచుచుండఁగా దారిలో బ్రాహ్మణులు బండిగుఱ్ఱములను యాచించిరి. అంత నాతఁడు గుఱ్ఱములను విప్పి యిచ్చివేసి బాలుర బండిని తానును భార్యయు తపోవనమునకు ఈడ్చుకొనిపోవుచుండిరి. అడవి నడుమ అలయికచే నిలిచినయారావలోకుని బ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడు గుఱ్ఱములులేని యావట్టియరదమును యాచించెను. తారావలోకుండు కలఁతఁ చెందక ఆబ్రాహ్మణునికి ఆతేసి నిచ్చి వేసి భార్యయు తానును ఎట్లా పిల్లకాయలతో తపోవనము చేరెను. అవట భార్య చూర్చి కొఱఁతలేకుండం బరిచరించు చుండ చెట్టుక్రిందు ఇల్లుగా మృగములే పరివారముగా వసించు చుండెను. వైరాగ్యరాజ్యస్థు నవ్వీపుని గాలి కాపపూరెమ్మలు వింకామరలుగా, వెనపెద్దనమేరుతరువులు ఆతపత్రంబుగా, ఆకులు పఱపుగా, రాతిన్నెలు ఆసనంబులుగా, తేటి కోమ

లుల యులివులు పాటలుగా, నానాఫలరసంబు రాసవంబులుగా, వనాంతంబులు గొలుచుచుండినవి

ఇట్లుండ నొకనాఁడు భార్య అతనికై స్వయముగా ఫల పుష్పంబులు తేర నాశ్రమమునుండి బయటఁబోయియుండఁగా వృద్ధ బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు వచ్చి ఆకుటింట తారావలోకుం గని సుతులను రామలక్ష్మణులను తన కిచ్చుని యాచించెను. 'నిసువుల నయినను వీరిం గొనిపోయిన సహింపఁగలను గాని ఆనచెడి యాచకుఁడు మరలిపోయిన నేను సహింపఁజాలను. శత్రుఁడు విధి నాదై ర్యధ్వంసముం గనవేడుచున్నాఁడు!' అని తలపోసి తారావలోకుఁడు ఆబ్రాహ్మణునికి తనశిశువుల నిచ్చి వేసెను. వారు కూడఁబోనిచ్చగింపక యుండఁగా నాబ్రాహ్మణుఁడు ఇరువురను తీఁగలతో చేతులు కట్టి కొట్టి తఱుమసాగెను. తల్లిం జీరుచు వెనుకకు మరలి మరలి తండ్రిం జూచుచు కన్నీళ్లతో నేడ్చునానిసువులను ఆపాటుఁడు కనికరింపక తోలు కొనిపోయెను. దానినెల్లం గనుచునే యుండియు తారావలోకుఁడు దెందంబునం గలంగఁ దాయెను. అతనిదైర్యమునకు చరాచరాత్మక మయిన భూతగ్రామం బెల్ల కలగుండివడియెను. ఇంతలో నాతనిభార్య మార్ది వనాంతమునుండి పుష్పఫల మూలాదికములం గొని యలసి మగనియాశ్రమమునకు వచ్చెను. తలవాంచియున్న మగనిం గని సుతులం గానక ఇటువటు వైవఁ బడియున్నవానిని గుఱ్ఱములు అరదములు లోనగు మట్టి

బొమ్మలను గాంచి యుల్లంబున నాశాభయమ్ములు మల్లడిగొన
 'అయ్యో చెడితిని, నాశిశువు లేరీ?' అని దిగులుతో నతని
 డిగెను. 'ఓరీ పుణ్యశీలా, నీతనయులను యాచకునికి దరిదుని
 కొక బ్రాహ్మణునికి ఇచ్చివేసితిని.' అని యాతఁడు మెల్లన వచిం
 చెను. అంత నాసాధ్వీ మోహముతీటి పతితో 'అట్లేని మంచి
 పనియే చేశితివి, యాచకుఁడు పరాజ్ఞుఁడు డగ్గుట తగునా?'
 అని పల్కెను. ఇట్లు మె కల్కుఁగా ఆదంపతుల తుల్యసత్త్వ
 తకు లోకము క్రొక్కదలెను, ఇంద్రునిసింహాసనము చలించెను.

అంత నింద్రుఁడు మాద్రీతారావలోకుల దానసత్త్వ
 ప్రభావంబునకు జగత్తు ఆట్లు కంపిల్లె నని యోగదృష్టివలన
 నెఱింగి పరిత్యాగము తాను బ్రాహ్మణరూపంబున తారావలోకుని
 యాశ్రమంబునకుం జని అతనియెకఁబ్బిని మాద్రీ చేరిని తన
 కిమ్మని యాచించెను. తారావలోకుండును వికల్పంబు నేయక
 ధారోదకిముతో నామె నిచ్చివేయఁ గడంగెను. 'ఓయిరాజర్షి,
 ఇట్టిభార్యను సయితము ఇచ్చివేరీ పిమ్మట ఏమి సాధింతువు?'
 అని బ్రాహ్మణరూపంబున నున్నయింద్రుం డడుగఁగా తారావ
 లోకుఁడు 'నాకు సాధింపవలసిన చేమియు లేదు, ఇది
 యొకటియే నాకొరిక, ఏమనఁగా బ్రాహ్మణులకై నాప్రాణము
 నయినను ఇచ్చివేయుదును గాక యని.' అని యుత్తరము
 చెప్పెను. అంత నింద్రుఁడు నిజరూపము దాల్చి 'అయ్యో
 నీవు భార్యను ఈయవలదు, మహాసత్త్వుఁడా, నీవు త్వరలోనే

విద్యాధరులకు చక్రవర్తి వపుడువు.' అని చెప్పి యంతర్ధానమాయెను.

ఈలోపల ఆముసలి బ్రాహ్మణుడు తారావలోకునివలన తాను యాచించి కైకొన్న యాశీశువుల నిర్దేశం దోడ్కొని దారి తప్పి దైవవశంబున తారావలోకుని తండ్రి చంద్రావలోకుని పురంబునకే పోయి అచట బజారులో ఆరాసుతులను విక్రయింపఁ గడంగెను. పౌరు లాకుమారుల నానవాలుకట్టి పోయి తేని కెటుకవడిచి బ్రాహ్మణసహితముగా నాతనికిడకుం గొనిపోయిరి. రాజు అట్లు చేరిన తనమనుమలం గాంచి యుద శ్రుండై బ్రాహ్మణు నడిగి వృత్తాంతము విని పెద్దయుఁబ్రోద్దు సుఖదుఃఖములుఁ దాయెను. అంత వారాజు తనకొమరుని సత్వృత్తిశయమును తలపోసి తానును రాజ్యముపై విరక్తి చెందినవాడై పౌరులవేడుకోలు, సాటిసేయక బ్రాహ్మణునికి ధన మిచ్చి యామనుషుల నిరువురం గొని భార్యతోఁగూడ తన కొమారుని యాశ్రమమునకుం పోయి అందు మహావృక్షంబుం పోలే బద్ధజటుని వల్కులధారిని ఆశాగతవ్విజభుక్తశ్రీని కుమారుని తారావలోకుం గనులఁగాంచెను. దూరమున నుండఁగానే లేచి పడవున వచ్చిన తనయడుగుల వ్రాలినయాపుత్రుని తారావ లోకుని తండ్రి చంద్రావలోకుఁడు బాష్పధారల నభిషేకించి యొడిం గూర్చుండఁ బెట్టుకొనుట, విద్యాధ రాధి రాజ్యాభిషేక సింహాసనారోహణంబుల కారంభమో యనం జెల్లెను.

అంతట చంద్రావలోకుండు తారావలోకునికి ఆతనికుమారుల నిరువురను బ్రాహ్మణునివలన ధన మిచ్చికొనుట తెలిపి యప్పు గించెను

వా రచట నింక అన్యోన్యవృత్తాంతములం జెప్పుకొను చుండఁగానే చౌదంతయు లచ్చియు దివినుండి అచటికి దిగి వచ్చిరి. ఇంక విద్యాధరఁడు లనేకులును దివినుండి దిగిరాఁగా, పద్మహస్త లక్ష్మీ తారావలోకునితో ' ఈ యేనుఁగు నెక్కి విద్యాధరనిలయమునకు రమ్ము, దానప్రభావంబున సాధించిన తచ్చక్రవర్తిశ్రీని అనభవింపుము.' అని యానలిచ్చెను. అంతట తారావలోకుండు భార్యాపుత్రసమన్వితుడై తలిదండ్రులచరణ ములకు మ్రొక్కినవాడై ఆశ్రమవాసులెల్ల వింతపడి చూచు చుండ లక్ష్మీతోఁగూడి ఆదివ్యగజేంద్రము నెక్కి విద్యాధరేశ పరివృతుడై ఆకాశమార్గమున వైద్యాధరపదమునకుం బో యెను. చిరకాలము సామ్రాజ్య మనుభవించి కాలక్రమంబున వైరాగ్యము పొంది తపస్సుకై వనంబు నాశ్రయించెను ఇట్లు తారావలోకుండు మానుషుడ యయ్యును పూర్వము తన సుకృతములచేత సర్వ విద్యాధరేంద్రపదవిం బొందెను. ఇతరు లాపదవిని బొందియు దోషవశంబున భ్రష్టు లయిరి. కావున నీవు నీవలనఁగాని పురుషులవలనఁగాని అపచారము లేకుండ జాగరూ కుడవై మెలంగుము. —

ఇట్లు కశ్యపముని కథ చెప్పి అనుశాసించగా నరవాహనదత్తుడు భక్తితో సంగీకరించెను. మఱియు 'ఓ విద్యాధరులారా వినుడు. ఇది మొదలు నాప్రజలలో ఎవ్వడేని ధర్మము నుల్లంఘించెనేని నిక్కముగా వాడు నాకు వధ్యుడు. అని కైలాసముచుట్టును చాటింపించెను. ఇట్లు సురతమంజరీ మోచనంబున కీర్తివహించి నరవాహనదత్తచక్రవర్తి సకల విద్యాధరులయు నెడలం దనశాసనము నీలిపి మునిబృందమధ్యంబున తనమామచెంత శావర్దాకాలంబుం గడపుచు నాకశ్యపాశ్రమమందె యుండెను.

సురతమంజరీలంబకము సమాప్తము.



పద్మావతీ లంబకము.

౧-వ తరంగము.

క. సగమేనఁ గాంతఁ దాల్చియు

మిగిలెడు నెవ్వండుజగతి మేటితపసిగా

నగుణుం డయ్యును నెవ్వఁడు

జగన్నుతుఁడు వానిఁ గొల్తు శంకరు నెపుడు.

క. చెవితుదలకదలికల నలి

నివహంబుల నంతరాయనివహంబుల నా

నెవయం దోలెడునావి

ఘ్న విశాళకుఁ గుంజరాస్యుఁ గడు నుతియింతు.

ఆ తీరున నయ్యసితగిరిలో కశ్యపాశ్రమమందు తపము
సేయుచున్న మామచెంత వర్షాకాలమును గడపుచు మంత్రుల
సంగతిని స్వవిద్యాధరేంద్రైకచక్రవర్తి సరవాహనదత్తుఁడు
ఆయావిద్యాధరాధిపులచే నుపాసితుండగుచు తన యిరువది యే
పురు భార్యలతోఁగూడుకొని కథలు చెప్పుచుండఁగా మహాము
నులును వారి భార్యలును 'రాజా, మానసవేగుఁడు నీదేవేరిని
మదనమంచుకను మాయచే వారించి కొనిపోయినప్పుడు విరహ
విహ్వలుని నిన్ను ఎవరు ఎట్లు వినోదపఱిచిరో ఆవృత్తాంతమును

మాకు సవిస్తరముగాఁ జెప్పుము.' అని యడిగిరి. నరవ-హన
దత్తుఁ డిట్లు చెప్పందొడంగెను — ఆ పాపాత్ముఁడు పగతుఁడు
మానసవేగుఁడు నాదేవిని మదనమంచుకను హరించినప్పుడు
నేను పడినదుఃఖమున నిపు డేపాలు వర్జింపఁగలను? నే నార్తుఁ
డనై యీమెను వెదకుచు తిరుగనిది ఊరుగాని యిల్లుగాని
తోటగాని లేదు. నామంత్రులందఱును అట్లే వెదకిరి. అంతట
నేను పిచ్చియై త్రినవానివలె నొకచెట్టుక్రింద కూర్చుండఁగా
సమయమొంది న నోదార్పుచు ఈ గోముఖుం డిట్లు చెప్పి
నాఁడు:— 'దేవా దీనతఁ బొందకు, త్వరలోనే దేవిం గలనె
దవు. ఆమెతోఁగూడ నీవు విద్యాధరైశ్వర్య మనుభవింపవలసి
నట్లు గదా దేవతలు ఆదేశించియున్నారు. అది తప్పక యట్లే
జరుగును, వారిమాట పొల్లుగాదు. ధీరులు విరహము నోర్చి
ప్రియసంగముం బొందుదురు. శ్రీరామభద్రుఁడు నలమహా
రాజును నీతాతలును విరహము నోర్చి ప్రాణప్రియలం గూడు
కొనలేదా? దేవిని పద్మావతి నెడఁబాసిన యావిద్యాధరచక్ర
వర్తి ముక్తాఫలకేతుఁడు మరల నామెను గలయ లేదా? నే
నాకథను వర్ణించెదను వినుము.' — ఇట్లు పలికి యీగోముఖుఁడు
ఆ కథను నా కిట్లు చెప్పినాఁడు. —

బ్రహ్మదత్తనృపతి కథ.

కాంభవమూర్తియొయన నాకథనిభూషిత మోక్షదా
యిని వారాణసి యని లోక ప్రసిద్ధ నగరి కలదు. ఆనగరి గాలికి

లేచుచుం గ్రుంగుచుండు దేవాలయధ్వజపటంబులచేత 'నిటకు
రండు మోక్షముం బొందుడు' అని నిరంతరము జనులం
బిలుచుచున్నదోయన నొప్పుచుండును అనగరి తెల్లని ప్రాసాద
శిఖరము లొప్పు చంద్రచూడుని నివాసభూమియై కైవగణం
బులు ఎల్లెడలం బర్వ కైలాసాచలస్థలి నాఁ జెలువొందును.
అందు బ్రహ్మదత్తుడను రాజు శివైకభక్తుడు శూరుడు,
దాత, క్షమాపరాయణుడు ఏలుచుండెను. ఆరాజునాజ్ఞ లోక
మునం దిరుగుచు దుర్గములందు తొట్టుపడదు, ద్వీపాంతరము
లను దాటనిది గాదు, సంద్రములందయినను మునుంగదు,
ఆరాజునకు ఆహ్లాదమొసంగునది కనులతో జుట్టిత్రాగఁదగినది
చకోరమునకుంబోలె సోమప్రభ వల్లభగా నుండెను. ఆతనికి
శివభూతి యని బ్రాహ్మణుడు బుద్ధిలో బృహస్పతియంతవాఁడు
సర్వశాస్త్రార్థవిశారదుఁడు మంత్రి.

ఒకనాఁ డారాజు చంద్రప్రాసాదమున సెజ్జలోనుండి
నిగి నేలేంచిన యంచకవం గనియెను. ఆయంచలు మెఱుగు
గల కుందనంబుగా నుండెను. వానిచుట్టును రాయంచ లనేక
ములు ఉండినవి. ఆరెండును మిన్నేటితరగలు ఎగఁద్రోయఁగా
క్రిందికి రాలుచున్న బంగారుతామరజంటయో యన నుండెను.
అవి చూపుమేర దాఁటి పోయినంతట నారాజు అచ్చెరువడి
మరల వానిం గన నుత్కంఠితుడై కానక దురపిల్లసాగెను.
ఈడమను నిద్రింపకయే పుచ్చి తెల్లవాఱగానే, మంత్రి శివ

భూతితో రాత్రి తాఁ గన్నవితం జెప్పి 'మంత్రివరా, ఆయం చలను తనివితీరి నిరంతరము చూచుచుండనేని, నాకు ఈ రాజ్యమేల ఈజీవితంబు నేల?' అని వదించెను. శివభూతి యిట్లనియె:—దేవా, ఇందులకు చింతిలనేల! ఉపాయము నేయవచ్చును, వినుము. విచిత్రకర్తసంబంధంబునం జేసి యీ సంసారముతో ప్రజాపతి నేయు భూతసృష్టి విచిత్రముగా నుండును. దానిలోఁతు మనము గనఁజాలము. దుఃఖముయ మయిన యీ సంసారమందు అజ్ఞానవశంబునం జేసి సుఖభ్రమం జెంది జంతువులు నివాసాహారపానాదిరసముచేత రక్తి నొంది యుండును. వానివానికి వానివానిజాతికి తగినట్లు బ్రహ్మదేవుఁడు భోజనపానాదికములను నివాసములను వేటు వేటుగా చేసి యున్నాఁడు కావున దేవా, ఇట అంచలకు నెలవుగా నొక తటాకముం ద్రవ్వించి తామరలతోను కలువలతోను నింపి పక్షుల కెవరివలనను ఏమియు బాధ కలుగకుండ కావలి యుంపుము. సదా దాని దరిని పక్షులకు ఇష్టమయినమేతను వేయుంపుము. అట్లు చేసిన త్వరలో సాఠాదిక్కులనుండి నీటి పులుఁగులు అటకు వచ్చును. వాని నడుమ త్వరలోనే ఆపైడియంచలు గూడ రాఁగలవు. అంతట నీవు వానిని నిరంతరము చూచుచుండవచ్చును, కావున చింతల్లకుము. మహామంత్రి యిట్లు చెప్పఁగా రాజు వెంటనే అట్టి తటాక మొకటి త్రవ్వించెను.

అంతట కాలక్రమమున నందు అంచలు చెగ్గురులు జక్కవలు వచ్చి చేరినవి ఆయంచకవయు వచ్చి తామరగుబురులో చేరినది. ఆవృత్తాంతమును కావలివారు నివేదింపఁగా బ్రహ్మదత్తుఁడు తనకోరిక నెఱవేఱినందులకు ఆనందసామ్రాజ్యమునం దేలుచు కొలనిదరి కేఠించి దూరమునుండియే యావైఁడియంచలం జూచుచు పూజించుచు పాలు వడ్లు బియ్యంబును ఎదుట నుంచి మచ్చికపడునట్లు పిలుచుచు, కడానియొడలు ముత్తైపుఁగన్నులు షగడపుముక్కు పవడపుటడుగులు గరుడఁబడి తొక్కుకొనలుం గలిగి మచ్చికగా చెంఱకు వచ్చుచుండు నాయంచలను సదా ధ్యానించుచు సంతోషంబున నా కొలనిదరినే వాసము చేసెను.

ఓకనాఁడు రాజు కొలనిగట్టున నొకచో తిరుగుచు పూవులింక వాడని పూజను కాంచి కావలివారిని 'ఈపూజ యెవరు చేసినారు?' అని యడిగెను. 'మహాప్రభూ, మూఁడు సంజలయందును ఈబంగారు హంసలు రెండును ఈకొలనన్నానమాడి ఇట ప్రతిదినము పూజచేసి ధ్యానమాచరించును. ఈయద్భుతమేమో మహారాజా, మేమెటుంగ నేరకున్నారము.' అని కొలని కాపరులు విన్నవించిరి. అంతట అంచ లేమి, ఈయాచార మేమి? నిక్కముగా నిం దేమో కారణ మున్నది.' అని తలపోసి రాజు ఆయంచలతత్త్వ మెటుంగ వేడి తపస్సుచేయ సమకట్టెను. భార్యతోను మంత్రితోను నిరాహారంబై వారధ్యాన పరుడై

తపమాచరించెను. ఇట్లారాజు పండ్రెండుదినము బువవసించి నంతట ఆదివ్య హంసలు ఆతనికి కలలో అగపడి స్ఫుటవాక్కున 'రాజా, లేవ్వు, సభాభ్యునికి సమంత్రికి నీకు రేపు ప్రాతఃకాల మున విజనమందు పారణ కాఁగానే మావృత్తాంతము తెప్పె దము.' అని చెప్పి యంతర్ధాన మైనవి. రాజు మేల్కొని భార్యమంత్రిసమన్వితముగా పారణ కావించెను. భోజనానంతరము నీటి నడిమి విలాసగృహమందు భార్యమంత్రులతోఁ గూడ కూర్చున్న రాజు కడకు ఆయంచలు వచ్చినవి. రాజు వానిని పూజించి 'మీరెవ్వరో చెప్పుడు' అని యడుగఁగా నవి క్రమముగా నిజవృత్తాంతము నిట్లు వక్కాణించినవి.

లోకప్రఖ్యాతము మందరమని సురవిహారవిరాజమాన రత్న కాననము పర్వతరాజము కలదు గదా; పాలకడలిం ద్రచ్చినపుడు అమృతంబునం దడియుటంజేసి దానిచలులందు పూవులు కాయలు వేరులును ముదిమిని చావును హరించు ప్రభావముం బొందియున్నవి. కైలాసమును మించి మనోహరంబగు నా కొండకొమ్మలు నానాసద్రత్నమయములు నీలలో హితునికి క్రీడాప్రదేశము లయి యొప్పుచున్నవి అట నొక పూడు మహాదేవుడు విహరించి పార్వతిని దిగ విడిచి ఓకా నొక దేవకార్యమును సాధించుటకై యంతర్హితుఁ డాయెను. అంతట హరుని వియోగమును భరింపఁ జాలక పార్వతి అందు హరుని క్రీడాస్థానములనెల్ల వెదకుచు తిరుగుచుండెను.

అమెను ఇతర దేవతలు ఓదార్చిరి. ఇట్లుండ వసంతము రాగా నామె బెగ్గడిల్లి గణపరివేష్టితయై యొక బెట్టుక్రింద స్త్రీయుం దల పోయుచు కూర్చుండెను. అంత నచ్చట జయకూతును దేవికి వింజామర వీచుచున్న దానిని చంద్రలేఖ యను పేరికన్యకను సాభిలాషుంబుగా తన్ను తిలకించుచున్న దానిని చక్కదనంబునను జవ్వనంబునను సరియైనవాడు మణిపుష్పేశ్వరుఁ డను గణోత్తముఁడు చెంతనుండి సాభిలాషముగాఁ గన్గొనియెను. దానింజూచి పింగేశ్వరగుహేశ్వరు లను మఱియిరువురు ప్రమథులు మొగమొగంబులు సూచి నవ్వుకొనిరి. వారి చిటునగవుం గాంచి దేవి 'ఆపదంబున నెందులకై వీరు నవ్వుచున్నారు?' అని కినుకతో ఇటు నటు సరయఁగా చంద్రలేఖయు మణిపుష్పేశ్వరుండును నగుఁజూపు లొండొరుల మొగంబుపై నిగిడించుచు కన నైరి. విరహంబుచేతం జీకాకువడియున్న దేవి కోపగించి 'మంచిది, వీ రిరువురును ప్రభువు ఎదుట లేనపుడు మంచి స్మర ప్రేక్షణక మాడిరి, హాసశీలు రియ్యిరువురును దానిం గని చక్కంగ హసించిరి. కావున నియ్యవినయమునకు కామాంధు లియ్యిరువురు మనుష్యజాతిలోఁబడి స్త్రీపురుషులుగా జనించి భార్యాభర్త లగుదురుగాక. నవ్వెడు దురభ్యాసముకిల ఈయిరువురును పుడమిలో క్లేశము లొందుదురు. ముందుగా దుఃఖితులు బ్రహ్మజులు, ఆనంతరము బ్రహ్మరాక్షసులు, తర్వాత వరుసగా పిశాచములు చోరులు తోఁక లెగినకుక్కలు, ఆనంతరము నానా

విధాతులును అగుదురు. వీ రిరువురు స్వస్థులై యుండియు ఈయపరాధము చేసినారు!” అని శపించెను అంతట ధూర్జటు డను ప్రసుభుడు దేనితో “దేవీ ఇది, కేవల మయుక్తము, అలరితప్పిదమునకు ఈగణోత్తములను ఇంత శపించుట న్యాయము గాదు” అని లలికెను. అంత కోపంబున దేవి ఆతనిం గూడ మర్త్యయోనిం బడు మని శపించెను. అంతట ప్రతీహారి జను చంద్రలేఖతల్లి దేవిపాదముల వ్రాలి ‘తల్లీ, కరుణింపుము, నాకూతునకు శాపాంత మనుగ్రహింపుము, తెలియక తప్పు చేసిన యీ నీకింకరులను అనుగ్రహింపుము.’ అని ప్రార్థించెను. గట్టురాపట్టి యిట్లుచెప్పి:—‘జ్ఞానప్రాప్తివశంబున క్రమముగా వీరందఱు నెపుడో క్కెడ కలసికొందురో బ్రహ్మాదుల తపఃక్షేత్ర మందు సిద్ధిశ్వరుని దర్శించి యపుడు శాపము తీటి మరల నా కడకువత్తురు. మనుష్యత్వమందు ఈచంద్రలేఖయు, దీనికాంతుండును, ఈధూర్జటుండును, ఈమువ్వరును సుఖ మనుభవించుదురు. ఈయిరువురూత్రము దుఃఖమే యనుభవించుదురు.’

ఇట్లు చల్కి దేవి విరమించునంతలో అనురుఁ డొకఁడు అంధకుఁ డనువాఁడు హరునియసాన్నిధ్యం బెఱింగి దేవిని కోరి వచ్చి తత్పరివారముచే దెబ్బలు తిని పోయినవాఁడు ప్రభావ జ్ఞాతవృత్తాంతుఁడైన శంభునిచేత నిహతుఁ డాయెను. పోయిన కార్యము తీటి హరుఁడు రాగా అంభిక సంతోషించి ప్రసంగ వశంబున అంధకాసురునిరాకం దెలుపగా శంభుండు గిరిజతో

‘దేవీ, వాడు పూర్వము నీకుం గలిగిన మానసపుత్రుడు, వానిని నే నిపుడు సంహరించితిని, ఇతను వాడు తోలు నెమ్ములు మాత్రము మిగిలి భృంగి యనుపేరం బరంగుచుండును.’ అని చెప్పెను. గౌరీశంకరు లిట్లకొండలో విహరించుచుండిరి. మణి పుష్పేశ్వరాదులు ఏవురును భూలోకమునం బడిరి. రాజా, అందు పింగ శేశ్వరునియు గుహేశ్వరునియు దీర్ఘ చిత్రచరిత్రమును ముందుగా చెప్పెదము వినుము.

ఈ భూమండలమునందు యజ్ఞస్థల మని యగ్రహారము కలదు. అందు ధనవంతుడు యజ్ఞసోముడని బ్రాహ్మణుడుం డెను. ఆతనికి నడివయస్సులో ఇరువురు కుమారులు పుట్టిరి. పెద్దవాడు హరిసోముడు, చిన్నవాడు దేవసోముడు వారికి బాల్యము తీటి యుపనయనము అయిన తర్వాత ముందు ఆ బ్రాహ్మణునికి ధనము పోయినది, తర్వాత భార్య పోయినది, అనంతర మతఁడే కాలధర్మము నొందినాడు. అంత నక్కుమారు లిరువురును తల్లిదండ్రులు లేక దీనులై యుండఁగా దాయాదులు వీరియగ్రహారము నపహరించిసారు. కుమారు లిరువురు నిట్లు కలయఁబలికికొనిరి. ‘మనకు భిక్ష యొక్కటియే గతి యైనది, అదియు నెచటను దొరకుట లేదు కాన దూర మయినను మూతామహానియింటికి పోదము; చెడి చేరినమనల నచట నెవ రును సరకునేయరు, అయినను పోదము, ఏమి చేయఁగలము, మన కొండు గతి లేదు’ ఇట్లు కూడఁబలుకుకొని యక్కుమా

కులు తరలి దారిలో భైక్షజీవసులై క్రమంబుగా తాతగారి యాయగ్రహారమునకు పోయిరి. ఇలునేకముందే జనులవలన తాత సోమదేవుడు భార్యతోఁగూడ కాలము చేసిసాఁడని విని మంద భాగ్యులు యజ్ఞదేవ క్రతుదేవులనెడు తమ మేనమామల యింటికి దారిమిప్పుటొడల్లతో చనిరి. ఆ సుజనులు మామలు ఈ చిన్ననాండ్ర నాదరించి అన్నవస్త్రము లిచ్చి అధ్యయనము నేయించుచుండిరి. వీరు అట నుండఁగా క్రమముగా నా మామలకు దారిద్ర్యము వచ్చి, నేవకులు ఎడల, ఈ యల్లుండ్రతో మామలు ప్రీతిపూర్వకంబుగా 'ఓరి, బిడ్డలారా, మనకు వేదజీకము కలిగినది. పసులకాపరిని వెట్టుకొన లేకున్నాము, కాన మీరే మన పశువులను కావుడు' అని నియమించిరి. మామ లిట్లు కలుకఁగా అల్లుండ్రు కన్నీరు నిండిన కంఠంబులతో వల్లెయని యంగీకరించి దినదినము పసులను అడవికి తోలుకొని పోయి మేసి అలసి సాయంకాలము ఇంటికి తోలుకొనివచ్చుచుండిరి. వారిట్లు పసులఁ గాచుచుండఁగా దేవీశాపప్రభావంబున ఒక నొడ్డును పులి యెత్తుకొనిపోవుచు, ఒకచానిని దొంగలు హరింతురు. మామలు దిగులుపడసాగిరి.

ఇట్లుండ నొక పాడియావును యజ్ఞమునకు ఉంచుకొన్న యొక మేకయు రెండును పాటిపోయినవి, అంత నాయల్లుండ్రు ఆభయంబునంజేసి కడమపసులను ఆకాలమున నింటికి దోలుకొని వచ్చి పలాయుతులై ఆరెంటిని వెదకుచు అడవిలో కడు

లోతునకుం జోయిరి. అందు పులి సగము తిని విడువఁగా ఆ
 మేకసామేనుమాత్రము దొరకినది. దానిం గని యేడ్చి మొత్తు
 కొని యిట్లాక రొకరితో చెప్పుకొనిరి. 'ఈమేకను మనమా
 మలు యజ్ఞమునకై పెట్టుకొనియుండిరి, వారికి ఇది పోయిన
 కోపము పట్టరాకుండును. కనుక దీనిమాంసమును వండుకొని
 తిని ఆకలితిర్చుకొని మిగత కైకొని యెటకేనియు నేఁగి భిక్షాట
 నము చే జీవితము.' ఇట్లాలోచించుకొని వారు అగ్నిలో మేకను
 కాల్చుకొనునంతలో షరుగుషరుగున వెనుక ప్రక్క చూచుగార్లు
 వచ్చి అల్లుం ద్రిరువురు మేకను వండుచుంటుం గాంచిరి. వారిం
 గనినంత నల్లుండు అడలి లేచి దూరముగా నెటకో పలాయితు
 లైరి. మామలు కోపావిష్టులై 'హా! మీరు మాంసాశచేత
 రాక్షసులపని చేసితిరి, కాన బ్రహ్మరాక్షసులరై పచ్చిమాంసము
 తినుడు' అని ఆయల్లుండ్రను శపించిరి. వెంటనే యాబ్రాహ్మణ
 కుమారులు బ్రహ్మరాక్షసులై కోఆలు నిండిన నోరులును వెలిం
 గెడు తలవెండ్రుకలును గలిగి ఆకటం దల్లడిల్లుచు జంతువులపై
 బడి మెసపుచు నడవిలోఁ ద్రిమ్మరుచుండిరి.

ఒకనాఁడు యోగనిష్ఠుడైన యొకతాపసుని భక్షింపఁ
 జోయిరి. తాపసుడు ప్రతిహతిసేసి వారిని పిశాచములుగా
 శపించెను. పిశాచత్వ మొంది వా రొకప్పు డొకబ్రాహ్మణుని
 గోవును హరింపఁజోయి యాతనిచే చండాలు రగునట్లు శాప
 మొందిరి. చండాలురై విలు దాల్చి తిరుగుచు ఆకట దస్సి

అన్నార్థులై యొకదొంగపల్లి కరిగిరి. అట ద్వారమునఁ గావలి
దొంగలు వీరిం గని దొంగ లని యెంచి కట్టి కొట్టి ముక్కుం
జెవులుం దఱిగి వైచిరి. అనంతర మాదొంగలు వీరిని దుడ్డు
గుదియలతో మోదుచు దొంగలరాయనికడకుం దోలుకొని
పోయిరి. దొంగలరాయఁ డడుగఁగా వారు ఆకటిచే తమఁడ
యాసాట్లతోఁగూడ తమ వృత్తాంతమును వర్ణించిరి. అంతట
దొంగలు కనికరించి కట్లు విప్పివేసి, 'మీ రిటు నుండుఁడు భయ
పడకుండు యథేచ్ఛముగా భుజింపుఁడు, నేఁడు అప్తమి, కొమర
సామిజాతర, మీరు అతిథులు వచ్చితిరి, కావున మీకు మేము
అన్నము పెట్టవలసివది.' అని వారి నోదార్చి, తాము సామిం
బూజించి, ఆయిరువురను అగ్రభోక్తలం జేసిరి. భోజనమైన
పిమ్మట వారిని పోసీయక వారియందు కరము స్త్రీతి వహించి
తమతోఁగూడ నిలుపుకొనిరి. పిమ్మట వీరును ఆదొంగలతోఁ
గూడ చక్కగా దొంగతనము నేయుచు క్రమముగా తమకౌర్య
ప్రభావంబున షారికెల్ల పెద్దదళవాయు లైరి. ఆదళవాయులు
దొంగవేగులవలన ఒకగొప్పపట్టణమును శివజ్ఞేత్రమును విని
దానిని దోచుకొనుటకు ఒకరాత్రి యిరువురును దొంగల దళ
ములతోడ వెడలిరి. అభశకునములను సరకు నేయరైరి. దేవ
ళములతోఁగూడ ఊరెల్లం గొల్లగొనిరి. అంత నూరివారు
మహేశ్వరుని శరణుఁ జొచ్చి యాక్రందించిరి. అంత నీశ్వరుండు
కోపగించి యాదొంగలను వికలులఁగాను గ్రుడ్డివారినిగాను

చేసెను. దొంగలకు ఆకస్తికంబుగాఁ గలిగిన యాపాటుం గాంచి లోపలు శివాన గ్రహంబుగా గ్రహించి అందఱుంగూడి యా దొంగలను దుడ్డుగుదియుల మోది తొలఁగొట్టిరి. కన్నులకుం గానరాక ప్రమథులు దొంగలను కొందఱును గోతులలో వైచిరి, కొందఱును దంచి నుగ్గుచేసిరి. ఆసేనాపతుల నిరువురను కని పట్టి జనులు చంప నుంకింపఁగా నయ్యిరువురును తత్త్వజంబ తోడలు త్రెప్పిన కుక్క లయిరి. ఆ ప్లయి యయ్యిరువురును పూర్వజన్మజ్ఞానము కలవారై నిర్భయంబుగా శంకరుని సన్నిధి నృత్యముచేయుచు ఆదేవునే శరణుఁజొచ్చిరి దానింగని బ్రాహ్మణ వైశ్యాదిజనులెల్ల అచ్చెరువాంచి దొంగలభయముతీఱి, నవ్వుచు ఇండ్ల కేగిరి. అజ్ఞాన ముడిగి తెలివి గలిగి ఆకుక్కలు రెండును శాపశాంతికై తిండి మాని శివుఁఁబూర్చి తపఁబు సల్పుచుండినవి. తెల్లవాఱఁగానే పొరులెల్ల వచ్చి పండువుగావించి యీశ్వరుం బూజించినవారై యాకుక్కలకు అన్నమిడినను తినక ధ్యానం బున నున్నవానిని కని యీశ్వర్యపడిరి. ఆకుక్క లట్లే వెక్కు దినములు నిరాహారంబులయి తపించుచుంటం గని ప్రమథులు అద్దేవదేవునితో నిట్లు విన్నవించిరి: 'దేవా, ఈయిరువురును ప్రమథులు పింగళేశ్వర గుహేశ్వరులు, దేవీశాపంబున బహుకాల ము క్లేశ మనుభవించినారు, వీరియందు కరుణింపఁ గర్తవ్య.' శంభుం డానతిచ్చెను. 'ఇప్పుడు కుక్కజన్మముపోయి వీరు కాకు లగుదురు గాక.' అంత నాయిరువురును కాకులై బల్యన్నముచే

పారణ నేనీ జన్మాంతరజ్ఞానము కలిగి ఏకాగ్రత మీఱ శివుని
ధ్యానమునేయుచుండిరి. కాలక్రమమున భక్తవత్సలడైన శం
కరునిని దేశంబున వారిరువురును మొదలు భాసములై తర్వాత
నెమల్లయిరి. అటు తర్వాత హంసలై మఱియు భక్తి దీపింప
తీర్థస్నానవ్రతధ్యానపూజనంబులచే హరి నారాధించి హేమ
రత్నమయంబు లగుహంసలై జ్ఞానులైరి పార్వతీశాపవశంబున
నానాక్షేపము లనుభవించి తుదిని హంసలయిన యాపింగ శేశ్వర
గుహేశ్వరలము మేమే సుమా.

నయకూతు నభిలషించి దేవవలని శాప మొందిన యా
మణిపుష్పేశ్వరుడవు నీవే బ్రహ్మదత్తస్మృతవి. జయకూతురే
ఈసీభార్య సోమప్రభ, ఆధూర్జటుడే నీమంత్రి శివభూతికుడు.
కాపుననే మేము జ్ఞానము కలవారమై అంబిక యాదేశించిన
శాపాంతప్రకారమును స్మరించి నీకు రాత్రి దర్శన మిచ్చితిమి.
ఇట్లు ఉపాయక్రమంబున మన మెల్ల నిటం గలసికొంటిమి. మఱి
మే మిరువురము మీకు ఆత్మజ్ఞానము నుపదేశించెదము.
కాన రండు మేరుమహీధరమందలి యా శివక్షేత్రమునకు సిద్ధి
శ్వర మనుదానికిం బోవుదము, అచటఁ గదా మున్ను విద్యు
ద్ధ్వజనినాశార్థము దేవతలు తపస్సు లొనర్చిరి దేవత లాతప
స్సునకు మెచ్చిన శివునియనుగ్రహమున ముక్తాఫలకేతుని విద్యా
ధరచక్రవర్తిని సహాయునిఁగాఁ బడసి విద్యుద్ధ్వజునిం గూల్చిరి.
ఆముక్తాఫలకేతుచక్రవర్తి శాపముపలనిమానిసీతనమును దాటి

హరుని యనుగ్రహంబున వెండియుం బద్మావళిఁ గలసికొనెను. అట్టి యాత్రేత్రంబున కరిగి హరునికి మ్రొక్కి మనగతిని పోవు దము. ఇట్లేగదా దేవి మనకు శాపాంతము ననుగ్రహించినది.

అద్దివ్యమరాళంబు లిట్లు వాక్రువ్వఁగా బ్రహ్మదత్తపహీ పతి ముక్తాఫలకేతుకథను వినుటకై మిగులం గుతూహలపడెను.

౨ - వ తరంగము.

బ్రహ్మదత్తుఁ డా దివ్య మరాళంబులను 'విద్యుద్ధ్వజుని ముక్తాఫలకేతుఁ డెట్లు కూల్చెను, శాపమువలని మానిసితనమును దాటి యెట్లు పద్మావళిం బొందెను? ఈవృత్తాంతము ముందుగా చెప్పుము, ప్రకృతమును తర్వాత చేసెదను.' అని యడిగెను. అంత నయ్యంచలు ఈకథం జెప్పినవి.

ముక్తాఫలకేతుని కథ.

విద్యుత్ప్రభుడని దైత్యేంద్రుండు దేవదుర్జయుఁ డుండెను. అతఁడు పుత్రార్థియై భార్యతోఁగూడ జాహ్నువీతీరమందు బ్రహ్మను సూతేంద్రతపంబుచే తనియించి తద్వరంబున దేవతలచే మడియనివానిని విద్యుద్ధ్వజశాముని తనయునిం బడసెను. దైత్యరాజ కుమారుఁ డాతఁడు బాలుఁ డయ్యును మహాబలుఁడై ఒక నాఁడు తన పురము నలుప్రక్కలను దళంబులు కావలి కాచుచుంటుం గన్గొని చెలికాని నొకని 'మిత్రమా, ఇటు నెవనివలన

భయము? ఏల యీనగరము నిట్లు వీరభటులచే కావలి కాపించున్నారు?' అని యడిగెను. వయస్యుఁ డిట్లనియె:—కలఁడు మనకు శత్రువు చేపేంద్రుఁడు. అతనికై యీపురరక్షణసంవిధానము. పదిలక్షలు ఏనుంగులు పదునాలుగులక్షలు అరదంబులు, ముప్పదిలక్షలు గొట్టములు కదికోటులు కాలుబట్టును జాము జామునకును వరుసలప్రకారము ఈపురిని కాచుచుందురు. వంతు జాము ఒకమాటు వచ్చిన యేడేండ్లకు మరల వచ్చును.' విద్యుద్భ్రంశి డిట్లనియె:—'ఇసీ! ఇదేమి రాజ్యము, తన బాహువు చేతఁ గాక యన్యులబాహువులచే రక్షింపఁబడుచున్నది! కావున నేను తీవ్రతపం బాచరించి శత్రువుల నెల్ల బాహుబలంబున గెలిచి యీవెక్కిరింత లేకుండఁ జేసెదను.' ఇట్లు పలికి దైత్యకుమారుఁడు వల దని వారించుచున్న యావయస్యుని నిషేధించి తలిదండ్రులకుం దెల్పకయే తపస్సు సేయ వనంబున కరిగెను. వృత్తాంత మెఱింగి తలిదండ్రులు స్నేహంబున వెంట వచ్చి 'పట్టి, బాలుండవు నీ వేడ, తపఃకష్ట మేడ, సాహసము చేయకు. శత్రువు లెల్ల జితులైనారు, కాన మనరాజ్యమునకు శత్రుభయములేదు. ఈమూఁడులోకములందును ఇంతకన్న నెక్కుడు ఏమి కోరెదవు? వృథా నిన్ను ఇగురఁజేయుచు మమ్ము నేల నెవులుపాలు సేసెదవు?' అని నివారింపసాగిరి. 'బాల్యమండే తపోబలంబున దివ్యాస్త్రములు సాధించెదను. నిత్యము సన్నద్ధులు నైనికులు మననగరమునే కాపాడుచున్నారు, దీనసే

తెలియదా మన రాజ్యమునకు శత్రువులు లేరని' అని నిశ్చయముం బలికి తలవండ్లుల మరలించి విద్యుద్ధవృజాడు బ్రహ్మను గూర్చి తన మాచరించెను.

పండ్లు తిని మున్నూలు వర్షంబులు, నీరు భోజనముగా మున్నూలు, గాలియోగిరముగా మున్నూలు, నిరాహారంబుగా మున్నూలు, విద్యుద్ధవృజాడు తపంబుసేయఁగా నలువ జగత్తో భణదక్షు బగు నత్తఁగం బాలోకించి వచ్చి యాతనికి బ్రహ్మద్యస్తంబు లిచ్చెను. 'ఇది బ్రహ్మస్త్రము, చూకలవడని వగు రుద్రుని పాశుపతాస్త్రంబునం దక్కఁ దక్కింట నడంగదు. జయము కోరుదువేని నీవు దీనిని అకాలమునం బ్రయోగింపఁదగదు.' ఇట్లు చెప్పి బ్రహ్మ పోయెను. దైత్యుండను ఇంటికి వచ్చెను. అయ్యుత్సవమునకు వచ్చిన నిజబలంబుల నెల్లను దోడ్కొని తండ్రితోఁగూడ విద్యుజ్జిహ్వఁడు ఇంద్రునిమీఁదికి దాడివెడలెను. ఇతని రాక విని యింద్రుఁడు అమరావతికి తగినకాపు వెట్టి, తన మిత్రుని విద్యాధరేంద్రుని చంద్రకేతుని, అట్లే గంధర్వాధీశ్వరుని పద్మశేఖరుని, లోకపాలకులను దేవతలనుం, దోడ్కొని యుద్ధమునకు వెడలి వచ్చెను. విద్యుద్ధవృజాండును దళములచే మింటిని చాటుసేయుచు వచ్చి యింద్రునిఁ దాఁకెను. ఆయాలంబుం జూడ బ్రహ్మరుద్రాదులు సయితము వచ్చిరి. ఇరునేనలకును పోరాఁడనయ్యెను. అస్త్రములు మింటం బర్చి ప్రాధును మఱుగుచేసి జగమెల్ల సంధకార మొనరించినవి.

కినుకగాలిచే కలగుం డగుచు వాహినీశత నిర్భరమై, గునుకు చున్నవాణి గజగ్రాహంబులతో పోరుగడలి యుప్పొంగు చుం డెను. దేవాసురులకు ద్వంద్వయుద్ధము పొసంగగా ఇంద్రుని మీదికి విద్యుద్ధ్వజానితండ్రి విద్యుత్ప్రభుఁడు వచ్చెను. అయ్యిరు వురకును అస్త్రప్రత్యస్తయుద్ధమై అందు ఇంద్రుఁడు అసురుని యుద్రేకంబునకుం దాళజాలక వానిపై మగరాక్షసువు విస రెను. దానివ్రేటునకు దైత్యుఁడు ఉసురెడలి కూలెను. అంతట విద్యుద్ధ్వజుఁడు కినుకరెట్టించి యింద్రుని మీదికి వచ్చి ప్రాణ సంశయము లేని తఱినే యాతనిమీఁద బ్రహ్మాస్త్రముం బ్రయో గించెను. లాతులును అసురోత్తములు లాతియస్త్రంబులు ప్రయోగించిరి. అంత నింద్రుఁడు ఈశ్వర దత్తమయిన పాశు పతాస్త్రమును ధ్యానించెను. అస్త్రంబు వచ్చి యెదుట నిలు వఁగా ఇంద్రుఁడు పూజించి పగతురపై వైచెను. అయ్యస్త్ర కాలాగ్ని చేత నయ్యాసురపై న్యమెల్ల తులములో కాలిపోయె ను. విద్యుద్ధ్వజుఁడు మాత్రము బాలుఁడగుటచే వానిని అస్త్రము కొట్టవాయెను. దాని వేడిమికి ఆతఁడు సొప్పుసిల్లి పడిపోయెను. ఏలన అయ్యస్త్రము బాలుని, వెన్నుచూపిన వానిని, తాఁకదు గదా. అంతట పేల్పులు జయ మొంది యంద టును తమయిక్కల కరిగిరి.

విద్యుద్ధ్వజుండు చాలనేపటికి మూర్ఛ తేరి కుందుచుం బలాయితు లై కలసికొన్న మిగతనైనికులతో నిట్లనియె:—

‘మనము జయించియు ఓడితిమి, బ్రహ్మాస్త్రమును సాధించియు ఓడితిమి కావున మరల పోయి ఇంద్రునిం జీరి పోరి ప్రాణము లిచ్చివేసెదను, మానాయన నిహతుడయి యుండఁగా నా యూరికి నేను పోసిచ్చగింపను.’ ఇట్లు పలికిన విద్యుద్ధ్వజునిని తండ్రి మంత్రి ముసలియూతఁడు ఇట్లు మందలించెను ‘నీబ్రహ్మాస్త్రము అకాలప్రయుక్తమై శత్రుప్రయుక్తాన్యస్త్రములచే మందగించినది, ఇతరాస్త్రము నొల్లని శాంభవమహాస్త్రముచే నడంగిపోయినది. జయమొంది యున్న శత్రువును అకాలమందు ఆక్షేపించుట సరిగాదు. అట్లు చేసిన అతనికి వృద్ధియును తనకు నాశంబును గలుగును. ధీరుడు తన్ను కాచుకొని కాలమున బలముఁజేంది, వైరిమీఁద పగతీర్చుకొని లోకశ్లాఘనీయమైన యశమొందును.’ అందులకు విద్యుద్ధ్వజుఁడు ‘అట్లేని రాజ్యరక్షార్థము మీరు పొండు, నేను పోయి విశ్వేశ్వరుని సాంబమూర్తినిగూర్చి తపస్సుచేసెదను.’ అని చెప్పి అనుచరులను బలాత్కారంబున నివర్తించి, అయిదుగురనుమాత్రము మిత్రులను వైత్యపుత్రులను వెంటఁగొని కైలాసమూలమున గంగాతీరమున నెలకొని తపస్సుచేసెను. వేసవిలో పంచాగ్నిమధ్యంబునను, సీతున నీళ్లలోను, శివుని ధ్యానించుచు వేయియేండ్లు ఫలాహారుండు, వేయి మూలాశనుండు, మూడవవేయి వారిభక్షుండు, నాలవవేయి నిరాహారుండు నై, తపముసేసెను. వరమిచ్చుటకై మరల బ్రహ్మరాఁగా, ‘నీవరప్రభావము నేనెఱుం

గుడును, చాలు, వెళ్లుము.' అని పంపివేసి మరల సంతటి కాలము నిరాహారముడై తపస్సుచేయఁగా నవిద్యుద్ధ్వజుని శిరమునుండి గొప్పపొగ వెడలసాగెను. అంతట శంభుండు వచ్చి అతనిని వర మడుగు మనియె. 'ప్రభూ, నీప్రసాదంబున నేను పోర నిందుని చంపవలయును.' అని యసురుఁడు వేఁడెను. 'లే, చచ్చినవానికిని ఓడినవానికిని భేదము లేదు, కాన నిందుని పోర నీవోడించెదవు, అతనిబదంబున నుండెదవు.' అని యానతిచ్చి మహేశ్వరుఁడు అంతర్ధానమొందెను. దైత్యుఁడును తనకోరిక నెఱవేఱిన దని తలచి పారణచేసి యింటికి పోయెను.

అచ్చట పౌరులును వైత్యకుండయిన యా మంత్రియు సంతోషంబున నెదురుపచ్చి విద్యుద్ధ్వజుని గౌరవించి యాతనికై మహోత్సవము నేసెరి. అమలకై యసురులెల్ల రాఁగా విద్యుద్ధ్వజుఁడు ఆసురసైన్యము నెల్ల యుద్ధసన్నద్ధము చేసి పోర సిద్ధపడు మని యిందునికి దూతలు పంపి తానును సేనాధ్యక్షునిగానుగలచే చీలిక లయిన యాకాశమును టెక్కియంబులచే కప్పుచు స్వర్వాసులకు నడలిడుచు తరలెను. ఇంద్రుఁడును వరమొందిన యయ్యసురునిరాకకు నడలి, మరువుతో నాలోచించి, వేల్పుమొరలను రప్పించెను. అంతలో విద్యుద్ధ్వజుండుచు వచ్చి చేర, నిరునేలకును తనవారు పగవారను భేదము తెలియని సుకులయుద్ధము సమకొనెను. సుఖ

హువు లోనగునసురులు వాయువులతోను, పింగాక్షాదులు
కుభేరులతోను, మహామాయాదులు అగ్నులతోను, అయః
కాయాదులు సూర్యులతోను, ఆకంపనాదులు సిద్ధులతోను,
కొండలు దైత్యేంద్రులు విద్యాధరులతోను, మఱికొండలు
గంధర్వాదులతోను ద్వంద్వయుద్ధ మారంభించిరి. ఇట్లు ఇరు
వదిదినములు మహారణము జరిగినది. ఇరువదియొక్కటవదిన
మున పోర నసురులు సురలను పగులఁగొట్టిరి. అంతట సురలు
విడిగి పాటి స్వర్గముం జొచ్చిరి. అంత వాసవుఁడు విరావతము
నెక్కి స్వయముగా పోరం దరలెను. అతనిచుట్టును దేవనై న్య
ములు నడచినవి, చంద్రకేతుప్రభృతి విద్యాధరేశ్వరులును
ఇంద్రునిబలంబున నడచిరి. అంతట సురాసురసంఘయకారి
యగు మహారణము పొసంగఁగా విద్యుద్ధవృజుఁడు తనతండ్రిని
చంపిన పగచే నింద్రుని మార్కొనెను. ఇంద్రుఁడు తనయస్త్ర
ములను ప్రత్యస్తములచే నడంచుచున్న విద్యుద్ధవృజుని ధను
స్సును పల్తాలు బాణములతో తెగఁగొట్టెను. అంతట నసుర
మహేశ్వరవరముచే దుర్భరుడై ఇనుపగుడియం గేలఁ గొని
పరువున నింద్రునిమీఁదికి వచ్చి విరావణముకోరికలపై కా
ట్లించి కుంభముమీఁదికి నుటికి మావటిని త్రచ్చి, ఆగుడియ
తో నింద్రునిఁ గొట్టెను, ఇంద్రుఁడు రోకటితో దాని నడి
చెను. విద్యుద్ధవృజుఁడు పెడియు గుడియతో వ్రేసెను. ఆ
వ్రేటున కింద్రుండు సొమ్మసిల్లి 'వాయుదేవుని రథమునం బడి

యెను వాయు వాతని మనోవేగమున యారథంబున నొం
డెడకుం గొనిపోయెను. విద్యుద్ధ్వజాడు వెనుకకు దుమికెను.
'ఇది కాలము గాదు, పోరినుండి యింద్రుని త్వరగా కొని
పొందు,' అని ఆక్షణంబున నాశాశవాణి పలికెను. అట్లే
వాయువు రథవేగంబున నింద్రుని కొనిపోవుచుండగా, విద్యు
ద్ధ్వజాడు రథమెక్కి యాతనిం దఱుముకొనినచ్చెను. అంతట
నైరావణము కోవగించి నిరంకుశముగా నడ్డము వచ్చి నేనల
నెల్ల త్రొక్కి త్రచ్చి తఱిమి యింద్రునికడ కేగెను. అంతట
వేల్పులదండు పోరుజ్వలించి యింద్రునితోఁ బోరాగా భయా
తురను శచీదేవిని బృహస్పతి కొనిపోయి బ్రహ్మయింట నుం
చెను అంతట విద్యుద్ధ్వజాడు జయ మొందినవాడై పాదుగా
విడువబడిన యమరావతిని నిజనైన్యంబులతో సింహనాదం
బులు నేయించుచు జయభేరులు మ్రోగించుచుం బ్రవేశించెను.

ఇంద్రుడు మూర్ఛ తేరి తనకు కాలము గామి నెఱింగి
వేల్పు లందఱితోను ఆబ్రహ్మయింటికే చనియెను. 'ఇపు డిది
హరునివరప్రభావము, శోకింపకు, మెడియు నీపదవిని నీవు
పొందుదువు,' అని యింద్రుని నలు మొగంబులదేవర ఓదార్చి
బ్రహ్మలోకైక దేశంబున సమాధిస్థుల మనుషేర నొప్పు నొక్క
తావును సర్వసౌఖ్యావహం బగుదానిని నివాసమునకై యొసం
గెను. అందు దేవేంద్రుడు శచ్యైరావణసంగతుడై నివసించు
చెను. అతనియానతిని విద్యాధిరేశ్వరులెల్ల వాయులోకమున

కును, గంధర్వపతులు ఆప్రధృష్టం బగుసోమలోకమునకును, ఇతరులు తమతమనెలవులు వీడి హిండులోకములకును, చనిరి. విద్యుద్ధర్మజుండును స్వర్గములో దేవతలభూమినెల్ల తముకు కొట్టించి ఆక్రమించి నిర్తర్యాదంబుగ రాజ్యము ననుభవించుచుండెను.

ఈలోపల కథాసంధిలో వాయులోకములో చిరకాలముండి విసిగి విద్యాధరేశ్వరుడు చంద్రకేతుఁ డిట్లు చింతించెను—‘నాపదవిం గోలుపోయి ఎంతకాలము ఇటు నిట్లుండును! మాదాయకు విద్యుద్ధర్మజుని కిప్పటికిని తపఃక్షయము లేదు, నాచెలికాడు గంధర్వరాజు పద్మశేఖరుడు సోమలోకమునుండి తపస్సుకై శివపురమునకుం జనియె నని వింటిని. అతనికి పరమేశ్వరుఁ డింకను ప్రసాదము చేసినాఁడో లేదో తెలియదు. దానిని ముం దెఱింగెద, అనంతరము నే నేమి నేయ నగునో యూహించెద.’ ఇట్లని తలపోయుచుండఁగా నాతనికడకు మిత్రుడు ఆగంధర్వరాజు శివునివలన వరంబులు పడసి వచ్చెను. చంద్రకేతుడు చెలికానిని కవుంగలించి స్వాగతము నేసి వృత్తాంత మడుగ, గంధర్వరా జిట్లు వక్కాణించెను:—‘నే నరిగి శివపురంబున తపస్సుచే శంకరుని మెప్పించితిని. అద్దేవుడు వత్సా, నీకు ఉత్తముండు కొమారుండు కలుగును, మరల నీరాజ్యము వచ్చును, విద్యుద్ధర్మజాంతకునికి వీరపత్నియగు కన్యయు సర్వోత్తమురాలు కలుగును.’ అని నాకు

వరంబు లిచ్చెను. ఈవృత్తాంతము నీకుఁ జెప్ప నే నిటు కేటెంచి తిని." గంధర్వరా జిట్లు వచింపఁగా చంద్రకేతువు పలికెను.— 'నేనును ఈదుఃఖమున కంతముగా మహేశ్వరు సారాధిపఁ జోయెద, ఆయన సారాధిపక కోరికలు సిద్ధింపవు గదా.' చంద్రకేతుఁ డిట్లు నిశ్చయించుకొని భార్యను ముక్తావలిం దోడ్కొని తపస్సుకై శంభునియాదివ్యక్షేత్రమునకుం జోయెను. పద్మశేఖరుండును తన వరవృత్తాంతమును ఇంద్రునికి చెప్పి శత్రునాశమున నమ్మకము కలిగి సోమలోకమున కేగెను. అల్లసమాధిస్థలంబున సుకపతియు శత్రునాశమందు నమ్మకము కలవాడై బృహస్పతిని తలంచెను. బృహస్పతియు వచ్చెను. ఇంద్రుఁ డాయనకు మ్రొక్కి సత్కరించి యిట్లు విన్నవించెను. 'గురూత్తామా, పద్మశేఖరునితపస్సునకు మెచ్చి శివుఁడు విద్యుద్ధ్వజునిం గూల్చువా డెల్లుఁ డగునట్లు వరమిచ్చిరాఁడు. కాన మనకెల్ల నీకష్టము తీఱెడును. కాని నేను ఇంత కాలము నిజ పదవింగోలుపోయి కరము నిర్విణ్ణుఁడనై యున్నాఁడను. కావున స్వామీ, శ్రీఘ్రుకారి యగు నుపాయమును తలపోయుఁడు.' బృహస్పతి యిట్లనియె.— 'ఆశత్రునికి తన చెడు చేతలచేతనే తపఃక్షయము సంప్రాప్తమైనది. కావున నిదే మనము జత నడపవలసినయదను. కాన, పోయి బ్రహ్మదేవుని అడుగుదము, ఆయన యుపాయము చెప్పును.' అంత నింద్రుఁడు గురుసహాయుడై బ్రహ్మను దర్శించి ప్రణమిల్లి తనరాకకు కారణ మెఱింగెను.

గించెను. నలువ యట్లానతిచ్చెను. 'ఈచింత నాకుమాత్రము లేదా? మఱి యేమన, శంభుకృతముం దప్పింప శంభుడే దంట అదేవునిం బడయఁ దడ వగును : కాన ఆయనకన్న నన్యుఁడు గాని హరికడ కేగువము ర్లండు. ఆయన యుపాయము నెప్పుడు.

ఇట్లు కలయఁబలికికొని బ్రహ్మయు నిందుండును సురగురుండును మువ్వరును అంచ నెక్కి శ్వేతద్వీపంబున కరిగిరి. అందు జనులెల్ల చతుర్భుజులై శంఖచక్రపద్మగఢాధరులై మూర్తులందే గాక చిత్తంబులందును భగవంతులై యుందురు. అచట నమ్మువ్వరును గొప్పరతనాలలోఁగటిలో నీరి యడుగు లొత్తుచుండ పాపతేరిపై పవళించియున్న హరిని దర్శించి ప్రణతులై ఆయనవలన యథార్హసత్కారంబు లంది, అచటి దేవర్షులచే వందితులై యథోచితంబుగఁ గూర్చుండిరి. భగవంతుఁడు కుశలం బడుగ నవ్వేల్పులు 'దేవా, విద్యుద్ధ్వజుఁ డుండఁగా మాకు కుశల మెక్కిపిడి? వాఁడు మాకొనర్చెడియెద్దులెల్ల దేవర కెఱుకయే, అందులకే యీమారాక, అటువై దేవర ప్రమాణము,' అని చెప్పుకొనిరి. జచార్థముం డిట్లు నియె.—'ఎఱుంగ కేమి! అయ్యసుర. నాస్థితిని సయితము భంగపఱిదినాఁడు. కాని, త్రిపురాంతకుఁడు స్వయముగా చేసిన దానిని మార్పుటకు నావలనఁగాదు, ఆయనవలననే పాపాత్ముని కాదైత్యునికి విశాళము కలుగును. మీరు త్వరపడియెద

రేని ఉపాయల బొందు చెప్పెద వినుడు. సిద్ధిశ్వర మనువేర శివక్షేత్రము దివ్య మొందు కలదు. అందు హరుడు సదా వెలసి సుగముడై యుండును. ఆవిభుడు మున్ను శాకును అప్పటి బ్రహ్మకును జ్వాలాలింగరూపము జూపి ఈరహస్యము ననుగ్రహించెను. కావున రండు పోయి యాదేవునే తపస్సు చేసి వేడుదము, అతడే యీజగదుపద్రవము నడంచివేయును.'

హరి యిట్లు చెప్పఁగా నందఱును హంసగరుడాది యా నంబుల సిద్ధిశ్వరంబునకుం బోయిరి. అందు జరాసురణికోగం బులు లేవు, సుఖముల కెల్ల నదియే యిట్లు, అచట వృగములు పులుఁగులు చెట్టులు సయితము సుకర్ణతన్మయములు; అట్టి యాక్షేత్రమున వారు తూతూమునకును ఒక్కొక్కనికిని వెవ్వేలు రూపంబుల నగపడుచున్న శూలిని వేటువేటురతనాల లింగంబులం గొలిచి తదేకచిత్తులై హరిబ్రహ్మాండ బ్రహ్మ స్పృతులు నల్వరును కడిందితపం బొనరించిరి. ఈ బోపల హరుడు విద్యాధరేశునికి చంద్రకేతునికి తీవ్రతపస్తుష్టుడై 'రాజా, లే లేమ్ము, నీకు మహావీరుడు కుమారుడు జనించు ను, మీమార్తుని విద్యుద్ధిద్వజుని మడియించును; శాపవశంబున మర్త్యత్వ మొంది అందు దేవహితము సాధించి గంధర్వరాజు కూతు రగు పద్మావతి తపోబలంబున వెండియు నిజసనమును బొంది ఆమెచే భార్య గాఁగా తత్సహితుడై విద్యాధర సామ్రాజ్యమును పదికల్పము లనుభవించును.' అని వరం బొసం

గెను. అంత చంద్రకేతుడు సభార్యుడై వెండియు వాయు లోకమున కరిగెను. అనంతర మప్పరమేశ్వరుఁ డానలువురకును తపస్తుష్టుఁడై లింగములో నగపడి యిట్లనుగ్రహించెను:—
 'లెండు, క్లేశము మానుఁడు, మీవాఁడు విద్యాధరేంద్రుఁడు చంద్రకేతువు నన్ను తపంబునం దనియించిరాఁడు. శాయంశమున శాతనికి వీరుఁడు కుమారుఁడు జనించును, ఆకుమారుఁడు త్వర లోనే విద్యుద్ధవ్విజుని పోరం బరిమార్చును. అనంతరము వేల్పుల పనియే మఱియొకటి చక్కఁబెట్టు శాపవశంబున మనుష్యత్వ మొంది యుండు నావీరుని పద్మశేఖరగంధర్వునికూఁతురు పద్మా వతి యుద్ధరించును. ఆతఁడు గౌర్యంశంబునఁ బుట్టినదైన యప్ప ద్మావతిం బెండ్లియై విద్యాధరసామ్రాజ్య మేలి నన్నుం గల యును. కావున ఇంచుక యోరిమి గలుగుఁడు, మీశోరికి తీటి నట్టిదే.' ఇట్లు ఆచ్యుతాదులకుఁ బలికి శివుఁ డంతర్ధానమాయె ను. అంతట వ్యాఘ్రులై వారియు బ్రహ్మయు ఇంద్రుఁడును బృహ స్పతియు తమతమ కావుల కరిగిరి.

ఇట్లుండ చంద్రకేతువిద్యాధరేంద్రునిభార్య ముక్తావలి గర్భిణియై కాలమున పుత్రునిం గనియెను. ఆశిశువు దురాధర్షం బగు నిజ తేజంబున దిక్కులెల్ల వెలిగించుచు తామసోపద్రవశాం త్యర్థ ముదయించిన బాలాయుక్తం డన శోభిల్లుచుండెను. ఆతఁడు పుట్టఁగానే 'ఓయి చంద్రకేతుఁడా, నీసుతుఁ డితఁడు విద్యుద్ధ వాసునిని సంహరించును, మార్తరగొంగ యగు నీనివేరు

ముక్తాఫలకేతువు.' అని యాకాశవాణి సోత్సవుని చంద్రకేతుం బలికి విరమించెను. దివిచుండి పూలవాన గురిసినది. వృత్తాంత మెఱిగి బద్ధశేఖరుడు నింద్రుండును ఇంక దాగియున్న కడమ సురులును అటకు వచ్చి హరునికరుణ నొందోరులతోఁ గొని యాడికొనుచు ఉత్సవ మనుభవించి తమ తావుల కరిగిరి. ముక్తాఫలకేతుండును క్రమముగా నెల్లసంస్కారంబులం బొంది వేల్పుల యానందముతోఁ గూడ వర్ధిల్లు చుండెను. ఇట్లుండ, పద్ధశేఖరునికి పుత్రోత్పత్త్యంతరము, కొమారిత పుట్టెను. ఆ సమయమున నశరీరవాణి యిట్లు యలికెను — 'గంధర్వ రాజా, నీకూతు రీకన్య పద్మావతీ నామధేయ, విద్యుద్ధ్వజాంత కునికి విద్యాధరచక్రవర్తికి భార్యయగును.' పద్మావతీయు క్రమముగా పెరుగుచుండెను. చంద్రలోకంబునం జనించుటంజేసి యంటుకొని తరంగలెగయుచున్న యమృతమోయన లావణ్య రస మామెమేన నిగ్గులువాటుచుండెను అముక్తాఫలకేతుండు బాటుడ యయ్యును మహాత్ముడై సదాశివమయుండై వ్రతో పవాసాదికములం దపంబు నేయుచుండెను.

ఓకప్పుడు అకుమారుండు థ్యానైకనిష్ఠుడై పండ్రెండు దినము లుపవసించగా గిరిజావల్లభుండు ప్రత్యక్షమై యిట్లు వర మిచ్చెను:— 'వత్సా, నీభక్తికి మెచ్చితిని, నాప్రసాదంబున నీకు సకలాస్త్రంబులును, సకల విద్యలును సకల కళలును ఆవిర్భవించును. ఇదిగో ఆపరాజిత మనువేరి యీకత్తిం బుచ్చుకొమ్ము,

దీనను శత్రువులవలన నోటమి యెటుంగక సామ్రాజ్యముం బొందుదువు.' ఇట్లు పనికి దేవుఁ డాతనికి కత్తి యిచ్చి యదృశ్యుఁడాయెను. వెంటనే ఆరాసుతుఁడు మహాస్త్రబలవిక్రాంతుం డాయెను.

ఆనడుమ నొకనాఁడు ఆవిద్యుద్ధ్వజమహాదైత్యుఁడు వేల్పులతావలంబున మిన్నేటిసీట జలవిహారము సల్పుచుండెను. అంతలో వల బుప్పతిల్లినవి, నీరు పుప్పొడిచే పసుపై వీనుఁగు మదము వాసన కొట్టసాగినది. దానిం గని దైత్యుఁడు భుజబల మదంబున నుప్పొంగుచు లెంకలం జీరి 'నాకంటె పై నెవఁడు రా నీటఁ గ్రీడించు వాఁడు? పోయి కని రండి.' అని ముదల వెట్టెను. వారు ఎగువకుం బోయి కనునంత నచ్చట ముక్కంటి బసవఁడును ఇంద్రుని యేనుంగును ఈడు లాడుచుండినవి. కని మరలి ఆసురభటులు హరవృషభంబును ఇంద్రేభంబును కలసి ఎగువను జలక్రీడం దేలుచున్నవనియు, బసవని పూదండలచేతను వీనుఁగుమదముచేతను నీ రట్లయినదనియుం, దెప్పిరి. అంత నసురుఁడు మదంబునంజేసి శంకరునిసైతము సరకు గొనక కోపంబు దీపింప దుష్కృతపరిపాకము మూఁడఁగా బంట్లకు ఆయెద్దును వీనుఁగును గట్టి తెప్పని యాజ్ఞాపించెను. వారు పట్టరాఁగా నారెండును పరువులు వాటి సమయించినవి. చావఁగా మిగిలినవారు పోయి ఆవృత్తాంతము దొర తెలింగించిరి. అంత నాదైత్యుఁడు మఱియుం గనలి వానిమీఁదికి

గొప్పయసురసైన్యముం బంపెను. ఆసైన్యమెల్ల పాకరీపాకంబునం జేసి యారెంటివలన నుగ్గునూచమాయెను. ఎద్దు హరుని కడకు, విరావణ మింద్రునికడకును పోయినవి. ఇంద్రుడు ఆదైత్యుని దుర్లయమును విరావణముకాపదులవలన విని, గౌరీతిని తిరస్కరించినందున వానికి క్షయకాలము వచ్చినదని నిశ్చయించుకొని, బ్రహ్మశం దెలిపి విద్యాధరాధిపముఖులను దేవసైన్యములను తోడఁగొని విరావణము నెక్కి శచీరజిత మంగళుడై శత్రువిజయార్థము తరలెను.

3-వ త ర ం గ ము.

హరాసుగ్రహంబున నుత్సాహవంతంబులై బలంబులు కాలబలంబు నొంది తోడ్పడఁగా సింద్రుడు స్వర్గమునకు ముట్టడి వేసెను. అంతట విద్యుద్ధర్మజుఁడు సౌజలం దీర్చుకొని వెడలెను. దుర్నిమిత్తము లుప్పతెల్లినవి. వానిని సరకునేయక యసుర చిహ్నకు నడచెను. వాని లుక్కియంబుపై మెఱపులు పడినవి, వైని గద్దలు సుడియఁ దొడంగినవి. గొప్పగొడుగులు చినిగిపోయినవి. నక్కలు అమంగళముగా ఊళవెట్టినవి. 'ఏమి ముక్తాఫలకేతువు ఇంకను రాఁడు?' అని యింద్రుఁ డడుగఁగా చంద్రకేతుఁడు 'దేవేంద్ర, నేను త్వరపడి వచ్చుచు నాతని తోఁ చెప్ప వుఱచితిని, అతఁడు తెలిసికొని త్వరగా వచ్చును,

సంశయించుచు లేదు' అని యుత్తరము చెప్పెను. అంతట నిం
ద్రుఁడు ముక్తాఫలకేతుం దోడితేర వాయుసారథి కమయిన
మేటియరదముం బంపెను. తండ్రి చంద్రకేతుఁడు తన కుమా
రం దెచ్చని తన ప్రతీహారుని సనైన్యుని ఆయరదము వెంటఁ
బంపెను. ఈలోపల ముక్తాఫలకేతుఁడు తనతండ్రి దైత్యుని
తో యుద్ధమాడఁ బోయిన వృత్తాంతము విని తాను ననుచర
సహితుడై పోయి తండ్రిం గలసికొనం గడంగి జయగజంబు
నెక్కి జననీరచితమంగళం దై ఈశ్వరదత్తమయిన యాఖిద్ధము
నపరాజితమును వైకొని, తనపై దివినుండి పువ్వులవానలు
గురియ, దేవదుండభులు మ్రోగ, గాలి మంగళకరముగా
వీవ, వాయులోకమునుండి తరలెను. విద్యుద్ధ్వజనివలన భీతిల్లి
అటనట వేల్పుమొన లెల్ల దాఁగియుండిన మేఘవన మనువేరి
గొప్పగౌరేనిలయమును దారిలో కాంచి దానిని పైనుండి దాఁ
టక భక్తిమెయి వేసుంగును దిగి దివ్యకసుమంబులు కోసి దేవీని
పూజింపఁ దొడంగెను.

ఈలోపల గంధర్వపతిపద్మశేఖరుని కూతురు పద్మా
వతియు ఎలజవ్వన మొలయ సకియంగూడ కొని చని తనతల్లిని
యుద్ధగతుఁ దైన భర్తమేలుకై తపస్సుచేయు చున్నదానిని
వేడుకొని యనుష్ఠా నొంది విమానంబున చంద్రలోకంబునుండి
లేచి తండ్రికిని తాఁ గోరిన వరునికిని బవరంబున జయము గలుగు
నట్లు తపస్సుచేయునదై ఆగౌరదేవళమునకే వచ్చెను. 'సఖి,

నీ కింక వరుడు నిశ్చితుడు కాలేదు. అట్లుండ నతనికి యర్థము లో జయ మన నేమి? మీనాయనమేలకై మీయప్పు తన్ను చేయుచునే యున్నది. కన్యపు నీవేల తపస్సు చేసెదవు? అని దారిలో సఖ యడుగఁగా, పద్మావతి ఇట్లనియె:—‘కులకన్యలకు తండ్రియే సకలసిద్ధు లొసంగు దైవతము. మఱి, అనన్య సామాన్యగుణోత్తరఁడు వరుడును నాకు నిశ్చితుడే. విద్యుద్ధ్వజానిం బరిమార్పుటకు పుట్టియున్నాడే ముక్తాఫలకేతువు విద్యాధరకుమారుడు అతఁడు నాపతి యని శంకఁడు అను గ్రహించియున్నాడు. ఈవృత్తాంతమును మాయమ్మ యడుగఁగా మానాయన చెప్పఁగా నేను వింటిని. ఆనావరుడు సం గ్రామమునకుం బోయెనో పోవునో నిశ్చయము. కావున నేను ఆయనకును నాయనకును జయమగునట్లుగా గౌరినికూర్చి తప ము నేసెదను’ పద్మావతి యిట్లు వచింపఁగా చెలి ‘మంచిది, తప్పక జరుగనున్నదాన నైనను ఈయర్థంబున నీకడంక కొని యాడఁదగినదే. కావున నీకోరిక నెఱవేటునుగాత.’ అని యను మోదించెను.

జూలై 1901

శ్రీమద్రామాయణము
151

అంతఁ బద్మావతి గౌర్యాలయముచెంగటి గొప్పకొలని కడ కేఁగెను. ఆమెనెమ్మోముఁదామరనుండి పర్యవేక్షక మెఱుంగు వలనఁ బూతగొన్నదియుఁ బోలే నక్కొలనెల్ల తామరలు కాంచనమయంబులు నిండి యుండినది. అట విమానమునుండి డిగి కొలనినుండి యమ్మవారిపూజకై తామరలం గోసి స్నానా

ర్థము దిగునంతలో, పాలిండిపోతులు రక్కసులు దేవాసుర
 రణంబుఁగూర్చి యాదారిని పాటులెంచుచుండిరి. వారిలోనుండి
 యిరువురు రక్కసులు కడిందికోటనోటినుండి వెలువడునగ్గి
 మంటలచే చందుర కావివన్నియం దొరసి మెఱయునిలువు తల
 వెండ్రుకలతో పొగనలుపు టాడల్లతో ప్రేలాడుచనుగడుపుల
 తోను వచ్చి యప్పద్ధావతిని గని పట్టుకొని మింటి కెగసిరి. విఘ్నా
 నాధిదేవుఁడు వారి నడ్డగించునంతలో, ఆమె పరిజనము మొఱ
 యిడునంతలో, దేవళమున ముక్తాఫలకేతుఁడు పూజ ముగించు
 కొని వెలువడినవాఁడు ఆమెఱ విని ఆచక్కటి కేలెంచెను.
 అట ముక్తాఫలకేతుఁడు కాటుమబ్బునడిమి మెఱుపుఁడిగవోలె
 రక్కెసలనడుమ దీపించుచున్న యా లోకోత్తరలావణ్యవతిని
 గని మహావీరుఁ డుద్ధవిడి నెగసి రక్కెస లిరువురను చేతి
 ప్రేటున నొక్కటనే చేతన యెడలించి నేలం గూల్చి పద్మా
 వతిని విడిపించెను. త్రివళితరంగంబులతోడినడు మొప్పు లావ
 ణ్యవాహిని నప్పద్ధావతిని, బ్రహ్మదేవుఁడు అమరవధూటులం
 కేసి యలవరించుకొన్న నేర్పున నిండుచక్కఁడనంబుల సారం
 బులం కేసెనో యన నున్నదానిని, గన్గొనినంత, ముక్తాఫల
 కేతుండు మరుచారసములకు గుఱి యై ధీరుడయ్యును శుభము
 చిత్రరువో యన చలన మేది చూచుచుండెను. రక్కెసలవల
 నియలజడి శమించినంత పద్మావతియు లోకులకనులపండు
 వును వనితాజనమునకు వెట్టి యిడువానిని ఇందుకందర్పులం

గలపి బ్రహ్మ యొక్కనిగాఁ జేసిన ట్లున్న వానిని ముక్తాఫలకేతునిం గనుఁగ గాంచి లజ్జానమ్రవదనయై చెలితో 'ఈయనకు మేలు గలుగునుగావుత, పరపురుషుని సమీపమునుండి పోయెదను' అనియెను. ముక్తాఫలకేతుఁడు ఆమెచెలిని 'మీసఖయేమన్నది?' అని యడిగెను. 'ఈమె సత్కన్య, ప్రాణము గాచిన యతనికి నీకు దీవన లిచ్చి పరపురుషుని సమీపమునుండి పోదము రమ్మని నన్ను పిలిచింది' అని సఖ పలికినది. ముక్తాఫలకేతుఁడు వేగిరపాటు దోరి 'ఈమోహనాంగి ఎవరు? ఎవరి కూతురు? ఏపుణ్యముంతుని కీబడినది?' అని సఖ నడిగెను. 'సొబగుఁదా; ఈమాచెలిపేరు పద్మావతి, ఈకన్య గంధర్వరాజు పద్మకేళియని కూతురు, ఈమెకు విద్యాధరేంద్రుఁడు చంద్రకేతుని తనయుఁడు జగదేశవల్లభుఁడు వెల్పుతేఁతోడు విద్యార్థవిజవినాశకుఁడు ముక్తాఫలకేతుఁడు మగఁడగు నని శంకరునాదేశము. ఈమె యుద్ధములో భర్త కాలెనికిని తఱుడికిని జయము వేడి ఇట గౌరదేశమునం దక్షమునేయ వచ్చినది.' అని సఖ యుత్తరము చెప్పినది అంతట ముక్తాఫలకేతుని యనుచరులు రాజకుమారిని 'ఆహా, దేవీ, ఆతఁడే యీయన సీభర్త,' అని చెప్పి ప్రమోదాంబుధిం దేలింపిరి. అంత నక్కన్యవరులు ఒండొరుల నెఱింగిన వార్షము సిండిన తమ యొడల్లయందు తాము ఇముడ లేమి వింతగాదు గదా.

అట్లయ్యిరువురును ప్రేమ దొరలు సగసగంపుటోర
 చూపుల నొందోరులం జూచుచు నయ్యెపాలుపునకు వెఱుగు
 పడుచుండునంతలో, వాద్యములమోత వినసామెను; వెంటన
 సైన్యము కానవచ్చెను; వాయుసాధికంబు అరసం బటుతర్వాత
 కాననయ్యెను; దాని వెంబడి చంద్రకేతు ప్రతీహరుండు నగ
 పడెను. అంత వాయుప్రతీహరు లిరువురును వినయంబున వాహ
 నంబులు దిగ్గ నుటికి ముక్తాఫలకేతుం డటిసి 'మహావీర, నిన్ను
 దేవేంద్రుడు పిలుచుచున్నాడు, మీనాయనయు కోల్తలనుండి
 ఎదురు సూచుచున్నాడు, ఈయరదంబు నెక్కి త్వరగా నీవు
 రావలయును.' అని పిల్చిరి. అంతట పద్మావతి నెయ్యపుఁ
 ద్రాటఁ గట్టువడియు, ముక్తాఫలకేతుండు కార్యగౌరవంబునం
 జేసి అయ్యిరువురతోఁగూడ నయ్యరద మెక్కినా. ఇంద్రుఁ
 డంపిన దివ్యకవచము దొడిగి పద్మావతిని తిరిగి తిరిగి చూచుచు
 తరలెను. పద్మావతియు చేతియొకవ్రేటున నిరువురు రక్తేసలం
 గూల్చిన యావీరుని ప్రాణవల్లభుని కంటి కగపడునంతవఱకుం
 జూచి అతనినే ధ్యానించుచు కొలన జలకమాడి అంబికాహరు
 లను పూజించి అప్పటినుండి తంద్రికిని వరునికిని జయంబుగా
 తపస్సు చేయుచుండెను.

ముక్తాఫలకేతుండును మంగళకరమై విజయము చెప్పిన
 యప్పద్మావతీ దర్శనమును తలపోయుచు ఆదేవాసుర సంగ్రా
 మంబునకు చనియెను. చక్కగా సన్నద్ధుడై దండుతో వచ్చిన

యావీరుం గని అసురవీరులెల్ల నొక్కుమ్మడి నాతని మీఁదికి వచ్చిరి. ముక్తాఫలకేతుఁడు వారితలకాయలను అలుఁగులవానచే దునిది యుద్ధోత్సవారంభంబున దిగ్దేవతలకు బలిచల్లెను. బలంబునెల్ల శాతఁడు సమయించుచుండం గని కోపావేశతరళితుండై విద్యుద్ధన్వజుఁడు తాను స్వయముగా నతనిని మార్కొనెను. చంద్రకేతు తనయుఁడు ఆదైత్యుని మునుమున్నె బాణంబులం గొట్టి నకతమున అసురసేనయెల్లనాయొక్కనినే చుట్టవేసికొనెను. దానిం గని వేల్పుతేఁడు సిద్ధగంధర్వ విద్యాధర సుర సమన్వితుండై అయ్యాసురనైశ్యము మీఁదికి నడిచెను. అంతట బాణములు ఈఁటెలు ఇసుపగుదియలు అడ్డకత్తియు నివియ కానిపింప సంకుల సమరమాయెను. లెక్కలేక వీరభటులు మడిసిరి. గజహయంబుల కాయంబులె మొసళ్లుగా, ఏనుఁగు ముత్రియంబులె యిసుముగా, వీరుల తలకాయలే గండశిలలు గాఁగ, నెత్తురుపేటలు ప్రవహించినవి. నల్లసుర ద్రావి మత్తిలి పాల యాఁగించి యట్టలతోఁ గలసి నట్టువ లాడుచున్న భూత ములకు ఆపోరు వెరుఁబండువాయెను. ఆయుద్ధసముద్రములో మహోర్ధ్వచపలయై జయలక్ష్మీ క్షణ మిటు క్షణ మటు నొకగు చుండెను.

సురాసురుల నడుమ ఇవ్వడువున ఇరువదినాలుగు దినములు పోరు నెగడెను. చదల విమానంబులనుండి హరిహర బ్రహ్మలు పరికించుచుండిరి. ఇరువదియేనవ నాఁడు ఇరునైశ్యం

బులును పలచఁబడినవి. అంతట ప్రథానులకు ద్వంద్వయుద్ధము సమకొన, ముక్తాఫలకేతునికిని విద్యుద్ధ్వజునికిని ఆతఁ డరదంబు నను ఈతఁడు ఏనుఁగుమీఁదనుంగా ఉద్దిపఁడెను. ముక్తాఫలకే తుఁడు చీఱటియస్త్రమును ప్రాధునస్త్రముతోను, చలియ స్త్రమును వేసవియస్త్రముతోను, కొండలయస్త్రమును మగ రాయస్త్రముతోను, పామునస్త్రమును గరుడియస్త్రముతోను, నివారించి, దైత్యేంద్రునిమావటీని ఒక యలుఁగునను ఏనుఁగు నొక్కయల్లునను గూల్చెను. అసురుఁడు అరదమెక్కఁగా రాజ కుమారుఁ డతనిసారథిని గుఱ్ఱములను చక్కాడెను. అసుర మాయ యవలంబించి కంటికి కానరాక మింట నీలిచి దేవసేన మీఁద తాబును నానాస్త్రంబులను గురియసాగెను. ముక్తాఫల కేతుఁడు దేవసేనచుట్టును 'అభేద్యమయిన శరపఃజరము కట్టెను. దానిని దైత్యుఁడు నిప్పుకవానచే నేర్చెను. అంత ముక్తాఫల కేతుఁడు సర్వలోకక్షయదక్షంబయిన బ్రహ్మస్త్రమును స్మరించి దాయవైఁ బ్రయోగించెను. దాన 'సనైస్య' దావిద్యుద్ధ్వజ మహాసురుఁడు ప్రాణము లెడలి చదలినుండి క్రిందఁబడియెను. వాని సుతులు వస్త్రదంష్ట్రా పలతోఁ గలసి భయపలాయితులై పాతాళంబు బొచ్చిరి.

దేవతలు నాందీవాద నానంతరము బలిబలి యని పొగ డుచు ముక్తాఫలకేతునిపై పుష్పవర్షంబులు గురిసిరి. ఇట్లు క్రతువు మడియఁగా ఇంద్రుఁడు మరల స్వర్గరాజ్యముం బొంది

నవాడై యమరావతిని బ్రవేశించెను. ముల్లోకములందును నహీనోత్సవమాయెను. శచిం దోడ్కొని ప్రజాపతి స్వయముగా వచ్చి ముక్తాఫలకేతునికి చూడారత్నోత్తమమును కట్టెను. దేవేంద్రుడు తనమెడ నున్న హారమును తీసి తనకు రాజ్యప్రదాయి యగ్నుఃష్కచూడుని మెడను వై చెను; తనవీఠమునకు సరి యైన పీఠంబున నాతనిం గూర్చుండఁ బెట్టెను. వేల్పులెల్ల ఆనందపరిపూర్ణులై యగ్నుఃష్కచూడునికి నానావిధా శీర్వాదంబు లొసంగిరి. ఇంద్రుడు విమృశ్యద్వజాసురుని వీటికి ప్రతీహారునిఁ బంపి తన్ముఖంబుగా దానిని స్వాధీనపఱచుకొనెను. అంత నారాకొమరునికి తనతనయను పద్మావతి నీడలంచి పద్మశేఖరుడు సాభిప్రాయంబుగా బ్రహ్మదేవుని ముఖంబుం బరికించెను. బ్రహ్మయు నాతని తలం పెట్టి 'కొంచెము తాభుము, ఇంక పని కడచు యున్నది,' అని చెప్పి నివారించెను. అనంతరము హాహాహహాహువుల పాటలతో రంభాదులయాటలతో నచట నింద్రుని విజయోత్సవము ప్రవర్తిల్లెను. అయ్యుత్సవ ప్రమోదముం గాంచి నలువ పోయిన తర్వాత ఇంద్రుడు లోకపాలప్రభృతులను సత్కరించి వారి వారి కావలమునకుం బంపి పేసెను; గంధర్వరాజును పద్మశేఖరుని సమ్మానించి గంధర్వనగరమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యిచ్చెను; ఆముక్తాఫలకేతుని చంద్రకేతుని సత్కరించి విశ్వాధరపురమునకు ఉత్సవ ముచుభవింపఁ బంపెను.

ఇట్లు లోకకంటకుని సహరించి ముక్తాఫలకేతుడు పెక్కురు వెంటగొలువ తండ్రితోఁగూడ విద్యాధరరాజధాని కేఁగెను. తండ్రితోఁగూడ గెలుపుగొని రాజకుమారుడు చిర కాలమున కీట్లు రాఁగా నన్నగరి వరరత్నభూషణయు ధ్వజ పట్టాంశుకమాలినియు నై చెలువొందెను. అతని తండ్రి చంద్ర కేతుడు బంధు భృత్యవర్గములం దనియించి మేఘుడు నీరు గురిసినట్లు తాను బంగారము గురిసి పుత్రుని విజయోత్సవమును పెంపొందించెను. విద్యుద్ధ్వజ దమనకీర్తిని బొందియు ముక్తాఫలకేతువు పద్మావతి లేమి నిజభోగంబులం బ్రీతి వహింపఁ దామెను. సుయతకుఁ డను చెలికాఁడు సారెసారెకు శంభువర ప్రసాదమును జ్ఞప్తి నేయుచు ఓదార్పుచుండ ముక్తాఫలకేతుఁ డెట్లో ఆసినములను గడవెను.

౪-వ త ర ం గ ము.

గంధర్వరాజు పద్మశేఖరుడును నిజనగరము చేరి మహోత్సవము కావించెను. తనకు జయము కోరినదై గౌర్యాశ్రమమందు పద్మావతి తపస్సుచేసిన దన్తి భార్యవలన విని కూతును రావించెను. తపంబునను విరహంబునను కృశించి నదైవచ్చి పాదముల వ్రాలిన కొమారితను దీవించి తండ్రి యిట్లనియె:—‘పట్టి, నాకై కడుం దబ్బకేళ మనుభవించితివి,

కాన విద్యాధరరాజేంద్రతనయుని విద్యార్థ్యజ్ఞాంతకుని, లోక శరణుని విజయుని శంభుదేవుడు నీకు భర్తగాఁ బ్రసాదించిన వానిని శ్రీముక్తాఫలకేతుని త్వరలోనే వివాహముగఱ్ఱు, ఇట్లు తండ్రి చెప్పఁగా పద్మావతి తలవంచి యుండ, తల్లి ముక్తాఫల రాజుతో 'ఆర్యపుత్ర, ఎవిధమున నట్టి యా యసురుఁడు త్రిలోకాభయదాయి యగు నారాజపుత్రునిచేత నివాతుఁ డాయెనో చెప్పుము' అని యడిగెను. రాజు ఆదేవాసుర సు గ్రామమున నారాజసుతుని క రాక్రమమును వర్ణించెను. పద్మా వతిసఖ మనోహరిక యాతఁడు రాక్షసియుగళమును చేతియొక వ్రేటునం జపిసినకథను వర్ణించెను. అంత నాతనికిని పద్మావతి కిని గలిగిన ఒకరొకరిదర్శనంబును ప్రీతిని విని రాజును రాణియు కరంబు సంతసిల్లిరి. అగస్త్యుఁడు మున్నీటివెల్లింబోలె ఎవఁడు అసురసేనలమొత్తమును త్రాగివేసెనో అతనికి ఇరువురు రక్క స లేపాటి! ఆ బరవసంపుఁ బొగడ్తగాలికి పద్మావతి విరహ నలము మఱియు మంట లెగయపాగెను.

అంత నారాజకన్యక యుత్కంఠితయై తలిదండ్రులకడ నుండి అంతిపురిలోని రతనాలమేడ కెక్కెను; రతనాలకంబం బులు, ముత్యాలకిటికీలు, మణిశుట్టిమంబున నిండిన మహార్హ శయ్యాసనంబులు, తలంచినమాత్రాన వచ్చు నానాదినృభోగం బులును, గలయామేడలో నామెకు ప్రియతమవిరహనలము మఱియు తాపము సేయఁ దొడంగెను. మేడపయినుండి చూ

డేగా బంగారపుఁజెట్లు బంగారపుఁ దీగలునిండి, రతనాలడ్గి
 యలు నూర్లకొలఁది కనువిందునీయుచున్న దివ్యోద్యాన మగ
 పడెను. చూచి పద్మావతి 'ఆహా, ఈమానగరవతంసువుసంపద
 చెప్ప నలవిగాక యున్నది. నాపుట్టినతావయిన యిందులోకము
 కన్నను నందముగా నున్నది. సందకమును మించిన యిట్టి
 యుద్యానము గల యీహిమోచలచూడామణిని నే నింతకు
 మున్ను కని యెఱుంగను. కావున నిందుఁబోయి చల్లనినీడలో
 ఓంటిపాటున ఈవిరహతాపము నించుక చల్లార్చుకొనియేదను.
 అని యాలోచించి యల్లన నొంటిగా మేడ దిగి ఆయుద్యాన
 మునకు తరలెను. కాలినడకను పోవ వలెతి గాక యామె
 చింతింపఁగా తన విభూతిప్రభావంబున పటులు వచ్చి వాహన
 ములై ఆమెను ఎక్కిచుకొని ఆయుద్యానమునకుం గొని
 పోయినవి. అం దామె అరఁటిగుబురుననుమి పూబజపువై దివ్య
 గానాదినాదంబులు వినఁబడుచుండల గూర్చుండెను. దాన
 నామె కచట మనసు సరిపడదామెను, మరుకాక ఆటవాయెను,
 ప్రియుఁడు సరసను లేమింజేసి మఱియు వర్ధిల్లసాగెను. అంత
 నామె చిత్తరువునందేనియు నాతనిం గాంచఁ దివిరి, సిద్ధిప్రభా
 వోన్ఘోషములను చిత్తరుబలకను రంగులను వర్తులను కేలఁ
 గొని, 'బ్రహ్మమేనియు ఎవనిసాక్షి నేమేని నింకొకటిని సృజింప
 వలెతిగాఁడో, అట్టి యాకనిని ఉత్కంఠాగ్రస్తనై చేయి తేలి
 పోవుచున్న నేనెట్లు వ్రాయనేర్తును! అగుఁగాక నాకు వినోద

ముగా ఎట్లా? ఒకవిధముగా వ్రాసెదను.' అని తలపోసి, పలక
మీఁద సాతని వ్రాసెను.

అంతలో నామెను గానక బెగ్గిలి వెదకుకొని వచ్చి సఖ
మనోహరిక తీవపాదరింట. నొంటిగా చిత్తరుజులక కేలఁ గొని
యుత్కంఠితయై యున్న చెలిని వెనుకన యుండి కాంచెను.
'ఇచట నొంటి నీమె యేమి నేయునో చూచెదఁగాక యని
మనోహరిక పొంచియుండెను. అంతట పద్మావతి చిత్తరువు
నందలి ప్రియును ద్వేశించి కనుఁగలువలనుండి కన్నీటిబొట్టు లురల
'దుర్జయుల నసురులను గొట్టి యింద్రుని రక్షించిన వీరుడవు
నీవు, మాటకూత్రాన నైన నన్ను రక్షింపవేమి? అల్పపుణ్య
లయెడ ఈవిమ్రాను సయితము పిసిండి యగును, సుగతుఁడు
నైతము కట్టిండి యగును, బంగారము సయితము తా యగును,
మదనజ్వర మెటుఁగవు గాన నావెత నెటుఁగవు, అసురులు
నొంపలేని నిన్ను పూవిలుకాఁడు ఏమి నేయనేప్పును? నిన్నన
నేల, విధి నాయెడం గుటిలుఁడు, కన్నీళ్లతో నాకనులం గప్పి
చిత్తరువున నేనియు నిన్నుఁ గన నీయకున్నాఁడు.' అని త్రె
స్సినపేరునుండి ముత్రైములు వోలె కనుఁగవనుండి యశ్రు
బిందువులు రాల, నేడునసాగెను. తత్క్షణము సకే మనోహరిక
ఆమె సమీపమునకుఁ బోయెను. ఆమె చిత్తరువును దాచి
మనోహరికిను 'సఖ, ఇంతనేపు నీవు కావ గాకుంటివి, ఎటు నుం
టివే?' అని యడిగెను. అందులకు నవ్వుచు మనోహరిక 'సఖ,

నిన్నే వెదకుచుఁ గడుఁదడవు తిరుగుచుంటిని. మఱి నీవేల యీచిత్రమును మాసివేయుచున్నావు? నేను చిత్రమును కన నుం గంటిని వినను వింటిని.' అని పలికెను. అంతట పద్మావతి యచ్చెలిని కేలఁగొని సిగ్గునం దలవాంచి బాష్పగద్గదకఁజియై యిట్లనియె:—'సఖి, ముందే నీకు సకలము తెలిసియేయున్నది, నీవలన నాకుఁ దాఁడఱికమేల? ఆరాజపుత్రుఁడు నన్నిపుడు గౌర్యాశ్రమములో రక్కసయైరగలినుండి యెత్తియు వారక మంటలు పర్చు నీవిషమనారాచునియైరగలిం బడవైచినాఁడు. ఎట కేగుదును? ఎవరితోఁ జెప్పుదును? ఏమి నేయుదును? అందనిదానిం గోరితిని, ఏ ముసాయము కలదు?' ఇట్లు పల్కు చున్న రాజతనయతో చెలి యిట్లనియె:—'సఖి, నీహృద యము తగినచోటనే తగిలివది; మీయిరువురకూటమి బాల చంద్రకళా హరజటాముకుటంబుల కూటమి వోలె అన్యోన్య శోభావహంబుగదా నీవు అదైర్యపడవలదు, నిక్కముగా నాతఁడు నీవు లేక క్షణముండఁడు. ఏమి? ఆతనిచిత్తము నపుడు నీవు కనియుండలేవా? ఎవ తెరూపుచు వలచి చెయవలును పురుషతను గోరుకొందురో, ఆనిన్ను ఎవఁడు కోరఁడు, తుల్య రూపుఁ దాతని కూట చెప్పవలయునా! మీరిరువురును దంప తులగుదు రని పలికిన శంకరుఁడును మిథ్యావాదియ యగునా? ఇహార్థము సమీపమునన యున్నచు సంతుష్టి చెందవేల? కాన; ఊరడిల్లుము, నీ కతఁడే త్వరతోనే పతియగును నీకు దుర్లభుఁడు లేఁడు, నీవే ఎవరికిని దుర్లభవు.'

చెలి యిట్లు చెప్పగా రాజకన్య వెండియు నిట్లనియె:—
 'సఖి' ఎటుంగుదునుగాని, ఏమి చేయఁగలను ? ఈనామనస్సు
 ఆయనం దగుల్కొని యున్నది, ప్రాణేశుఁ డతఁడు సరసను లేక
 త్కణమయినను ససిపడకున్నది. మన్తభుండు ఓర్వకున్నాఁడు.
 ఆయననే తలపోయునామనము నిమఃసమేనియు నెగు లెడల కు
 న్నది. అంగములు సఁజ్జరమునం గ్రాఁగుచున్నవి. అసువులు
 ఎగసిపోవున ట్లున్నవి.' ఇట్లు పలుకుచు మోహంపుఁ బెంపున
 మునింగి శిరీషసుకుమారాంగి యారాజకుమారి చెలియొడిం
 బడియెను. నెచ్చెలితనకన్నుల నెక్కులు గ్రమ్ముచేర తత్తఱుడి నీటి
 చల్లుల లేయరటాకువీపనలను తేర్చి తామఁతూండ్లం తేరులు
 కడియంబులుం జేసి యిడి, చలువ గ్రమ్ము గంబురాగందంబు
 పూసి, తామరాకునెజ్జం బరుండఁబెట్టెను. అవి యెల్లను ఆమె
 యొడలికాఁక సోఁకి సమదఃఖత నోయన నిగిరిపోయినవి అం
 తట వద్దావతి సఖితో 'చెలి, ఏల యిట్లు వృథాప్రయాసపడె
 దవు ? నావెత యీవెరపులకుం దీఱు, దేవం దీటునో దానిం
 జేయుదు వేని మే లగును,' అని వల్కెను. వయస్య యిట్లు
 నియె:—'సఖి, నీకొఱకు నే నేమి నేయను, ఏమి నేయవలయు
 నో చెప్పుము.' ఆమాటకు రాజపుత్రి నాన వోప నిట్లనియె.—
 'సఖి, పోయి శీఘ్రముగా నాకాంతుని ఇటకుం దెమ్ము, ఇంత
 కన్న నుపశమోపాయము లేదు. నాయన కోపింపఁడు సరిగదా,
 ఇట కరుదెంచిన యామహాపురుషునికి తప్పక నన్నిచ్చి వివా

హము నేయను ' రాజపుత్రి యిట్లు పలుకఁగా మనోహరిక
సోత్సాహంబుగా నిట్లనియె:—'అట్లేని నీవు ధైర్యంబుగా నుం
డుము, ఈవని యేపాటి? ఇదె నీప్రియం దేర నాతనితండ్రి
చంద్రకేతునిపురము చంద్రపురమునకు పోవుచున్నాను, వగ
వకు, సుమాలంబున నుండుము.' ఇట్లు సఖ యూఱిపింప రా
జోమరిత యిట్లనియె:—'నుజీ తెమ్ము, నీదారి శుభ మగుఁగాక,
త్వంగా పోమ్ము. నాప్రాణేశ్వరు నావీరుని త్రైలోక్యరక్షకుని
నామముకుల నీట్లు పల్కుచు; 'అపు డట్లు గౌరవేశంబున
రాక్షసీభయంబునం బాపియు, ఇపుడు ఈస్త్రీహంత యగు నీ
హంతకారికంతుని వ్రేటులనుండి నన్నుఁ గావ వేమి? లోక
ములం గావ నంబు లగుచుముఖోంట్లకు, నాథా, ఇది యేటిధర్మ
ము, పూర్వము రక్షించినజనమును అనునృత్తమునే మరల
అవనం బడినప్పుడు రక్షింపమి!' ఓకల్యాణీ ఆయనతో ఈవిధం
బునం బల్కము, పిండె, నీయిచ్చ పచ్చినట్లు పల్కుదువుగాక.'
ఇట్లు కఱిపి వద్దానతి చెలిని పంపెను. చెలియు తనసిద్ధివలన
వచ్చిన పక్షివాహన మెక్కి విద్యాపుంబునకుం జనియెను.

వద్దావతియు సొంకుక యూఱిల్లి చిత్రఫలకము కై
కొని తండ్రిలోఁగఱికిం జనియెను. అచట డోషిగంపుఁ జెలువలు
చుట్టుంగొలువ తనయిల్లు సొచ్చి జలకమాడి గౌరీదయతుని
భక్తి మీఱఁ బూజించి విన్నవించెను. 'స్వామీ, నీయను
గ్రహంబు లేక ముల్లోకములందును, ఎవరికిఁగాని కొంచెముగాని,

గొప్పగాని కోరిక సిద్ధింపదు. కావున, విద్యాధరచక్రవర్తి
 వ్రత్రుని మడభీష్టుని నాకు కలిం జేయవేని నీమోల సాప్రాణ
 ములు వదలెను.' అవిన్నపము విని వగ చెంది యచ్చెరువడియు
 పరివారజనము 'దేవీ, ఏమి యిట్లు ప్రాణముల సయితము అపేక్ష
 నేయక పలుకుచున్నావు? ఈమూడు లోకములలో నీకును
 దొరకని దొకటి యుండునా! నీవు కోరినయెడల సుగతదేవుడు
 సయితము సంయమము నుజ్జగించును. ఎవనిని నీనిట్లు కోరు
 చున్నావో ఆతఁ దొకఁడే పున్నెము చేసికొన్నవాడు.' అని
 యామెతో వచించిరి. అతఁలు గుణబుద్ధురజకన్య 'శక్రాది
 దేవతల కెల్ల నెక్కడో దొక్కరుఁడే శరణ్యుడో, సూర్యుఁడో
 రుద్రుఁడే చీఁటి నెల్ల విరియించుఁట్లు ఏవాఁ దొక్కరుఁడే ఆసుర
 బలంబునెల్ల రూపుమాయించెనో, మనకు ప్రాణము నిచ్చిన
 వాడు, ఆతఁడు ప్రార్థసియుండు గాఁదోటు?' అని యిట్టిమాట
 లాడుచు ఆతని ప్రశంసయే నేయుచు ఆప్తదాసీజనంబుతోఁ
 గూడ నుండెను.

ఈలోపల మనోహారిక విద్యాధరేంద్రనగరము చంద్ర
 పురమునకుం బోయెను. వేల్పులవీటిం జేసి పద్మసంభవుడు
 దృష్టిఁ జెందక ఆచంద్రపురాద్భుతమును అసామాన్యవిభూతు
 లతో నిర్మింపఁబోయెను. ఆట ముక్తాఫలకేతుని వెదికి కానక
 ఆపక్షివాహనంబు మీఁదనే ఆనీటి యుద్యానమున కేగెను.
 ఊహ కందని సిద్ధివిభవంబులు, దేవీద్యమానము లగు మణిమయ

పాదపంబులు, ఎల్లజాతుల పువ్వులను పూచెడుచెట్లు, దివ్యగానముల నాదములతోఁ గేరుపులుగులయులివులు, రతనంపురాతిన్నియలును, గలిగిన యయ్యుద్యానంపు సొంపుం గాంచుచు మనోహరిక అచ్చెరువడుచుండఁగా, పక్షిరూపముల నున్న వారు ఉద్యానపాలకులు ఆమెను సమీపించి వేడుకొని వ్యక్తవచనంబులం బ్రీయంబు పలికి పారిజాతతరుమూలంబున గరుడ పచ్చతిన్ని యమీదం గూర్చుండఁచెట్టి తగినభోగంబులఁ బూజించిరి. ఆసత్కారమున కానందించి మనోహరిక 'హాహా! విద్యాధరేంద్రుల సిద్ధిభూతులు ఏమి చిత్రములు? వారల యుద్యానంబుననే ఊహ కందనిభోగంబులు దేవాంగనాగీతంబులు పరిచారకపతులు వింత గొల్పుచున్నవి! ఇంక మందిరంబుల కథ యెట్లుండునో!' అని తలంచి ఆయుద్యానపాలకులనే అడిగి తెలిసికొని వెదకుచు ఒకచోట పారిజాతాది వృక్షముల గుబురునకు వచ్చెను. దాని నడుమ గండఘనీటం దోగినవ్రాఁబాన్పున పవళించియున్న యాముక్తాఫలకేతుని మనోహరిక కల్పకంబుఁబోలెఁ గాంచి, మున్ను గౌరిదేవళంబుకడం గని యుంటంజేసి ఆనవాలుఁజెట్టి, అతని యస్వాస్థ్య మెందులకో చాటునన యుండి యెఱుంగునదై యట్లే నిలిచెను.

ఆసమయంబున మంచుతోను గండముతోను వీవనలతోను తన్ను పచరించుచున్న సంయతక నామకమిత్రునితో ముక్తాఫలకేతుఁ డిట్లనియె;—'విరహార్తునికి నాకు సంకాప-

మును పూర్తిసేయ నిశ్చయముగా మరునిజేత ఈ మంచులో నిప్పుకలు గ్రుక్కబడినవి, గండములో నుముకకుమ్ము కలుపబడినది, గాలిలో నెరగలి పోయబడినది. కాన నేల చెలికాఁడా వృథా నిన్నుం బ్రయాసపాలు నేసికొనియెదవు? ఏలన, నంద నమును మించు య్యద్యానంబున నాయుల్లము గీర్వాణతరుణి గీతాది వినోదంబులచేతను నెగులే పొందుచున్నది. పద్మశేఖర తనయ యృద్ధానన పద్మావతివలనఁగాక యీ విరహజ్వరము తక్కింటఁ దీఱదు ఈమాట యెవ్వరితోను చెప్ప నిచ్చుగింప ను, నాకు నెమిది కేగు, తత్ప్రాప్తికి నాకు ఒకటియే యుపాయ మున్నది. ఎడఁగి క్రేగంటిచూడ్కుటలుఁగులతో త్రవ్వ నాహృదయమును ప్రియ కొనిపోయినదో ఆగౌర్యాయతనము నకుం బోయి ఆట గిరిజాసంగతుని శంకరుని గూర్చి తపస్సు చేసెన. ఆదేవుడే నాకు ప్రియాప్రాప్త్యపాపము నొన రించును.'

ఇట్లు పలికి రాజపుత్రుడు లేక నుండిచునంతలో మనోహరిక పోమానందభరితయై యాతనియెదురు సొచ్చెను. 'చెలికాఁడా, నీకు మేలు కలిగినది, నీకోరిక నెఱవేఱినది. ఇదె చూడుము నీప్రియతమచెలి నీకడ కేఠించితిది. నీతో వచ్చి అంబికాశ్రమములో నేను ఈమెను చూచియుంటిని.' అని హర్షంబున రాజకుమారునితో సంయతకుండు పల్కెను. అంతట ముక్తాఫలకేతుడు ప్రియాసఖం గని ఆనందాశ్చర్య

త్సుక్ష్మంబులు పెనంగొన చెప్పనలవికాని యొకానొకయవస్థంబొందెను. కనుల కమృతంపుచానగా నేతెంచినయచ్చెలిని చెంతం గూర్చుండఁజేసి కాంతయొడలిసేమ మడిగెను. మనోహారిక యిట్లనియె:—“ప్రభూ, నీవు నాకుండ వయినపిమ్మట నాచెలికి కుశలమేగాని, యిపుడుమాత్రము దుఃఖమే. ఎపుడు ఆమె నిన్నుచూచినమాత్రాన నీవు ఆమెమనస్సును హరించితివో, అప్పటినుండియు నాచెలి విమనయైనది, వినదు, కనదు. ఆహారము నుజ్జగించి మృణాళహారముం దాల్చినది, నెజ్జ మాని రామరాకులవైదొరలును. ‘వరునికథ నేని సిగ్గుచే మును పొల్లని యీమె యిపుడు ప్రియతముఁడు ద వ్యగుట నిట్టియవస్థపాలైనది,’ అని ఆమెను పరిహసించుచున్నవో యన ఆమెయంగంబులు మరుకాక కిగిరినగందంపుమైపూతలకెలిసిగ్గుల నొప్పుచున్నవి. సుకృతివతంసా, ఆమె నీతోనిట్లు చెప్పుమన్నది.” అని మనోహారిక ఆమె కఱపినమాటలు వాక్రుచ్చెను. అది యెల్ల విని ముక్తాఫలకేతుఁడు వెత దీటి హర్షాతిరేకంబున మనోహారికను మెచ్చి యిట్లనియె:—‘అమృతముచేతనుం బోలె నీనుడువుచే నాయుల్లము తడిసినది, ఊట గలిగినది, ధైర్యము వచ్చినది, బడలిక తీసినది. ఆహా! నామీఁద నివ్వడువున అల్లయాగంధర్వరాజ తనయ తానే పక్షపాతము వహించుటఁజేసి నాపూర్వసుకృతంబులు ఫలించినవి. కాని నే నెటులేని ఈ వియోగభారమును ఓర్తునుగాక, శిరీషకోమలగాత్రి యెట్లు

సహించును ! కావున, నేను ఆగౌరిదేవళముకడకే వచ్చెదను. అటకు నీవు నీసఖం దెమ్ము. అచట మాకు సమాగమ మగును గాక. ఓ కల్యాణీ, త్వరగా పోయి ఆసఖని ఊటడింపుము. ఇది గో ఈచూడామణి బ్రహ్మదేవుడు నాయందు సంతృప్తుడై నా కిచ్చినాడు. ఇది సర్వదుఃఖహరము దీనిని నాప్రాణేశ్వరి కిమ్ము. ఈహారమును నాకు వేల్పుతేడు ఇచ్చినాడు, ఇది నీకుం తారితోషికము.' ఇట్లు వక్కాణించి రాజకుమారుడు శిరము నుండి చూడామణిని తీసి మనోహరికచేతి కిచ్చి మెడనుండి హారమును తీసి ఆమెమెడం గయి నేసెను. మనోహరిక సంతోషించి రాజొమారుని కెరంగి వీడుకొలు వడసి పక్షియైక్కిరింత పై పద్మావతినెలవునకుం జనియెను. ముక్తాఫలకేతుండును హర్షంబున బడలిక డీటి సంయతతునితోఁగూడ వేగిరముగా తన నగరి కేగెను.

మనోహరికయు పద్మావతి పార్శ్వంబునేరి ఆమెయిచ్చు మెచ్చు ప్రియతముని మరుకాఁగను వర్ణించి ప్రణయవేశలంబుల నాతనిమాటల విన్నయట్లే చెప్పి ఆతఁడు నియమించిన సంగమ సంకేతంబుగా నాగిరిజాత్రమంబును తెలియఁజెప్పి, ఆతఁడంపిన యా సిగమానికలబు నిచ్చి, తన కిచ్చిన యా పసదనంపు హారంబును చూపించెను. ఇట్లు పోయినపని నెఱవేర్చుకొని వచ్చిన సఖని పద్మావతి కౌగిటం గ్రుచ్చి సత్కరించి మదనజ్వరభాధను

మఱచెను, ఆనందబునుంబోలె నీగయం దామానికముం గట్టెను, గౌరీకాననమున కరుగ సన్నాహము నేసెను.

ఈలోపల దైవవశంబున నల్ల యా గౌరీ వనంబునకు తపోధనుఁ డని యన్వర్థనాముఁడు ముని యొక్కఁడు దృఢవ్రతుఁ డను శిష్యునిఁ దోడ్కొని వచ్చెను. ఆచట శిష్యునితో మహాముని 'ఈదివ్యోద్యానంబుననే నొక్కంతతడవు సమాధి గావించెద, నీ విట ద్వారముననుండి ఎవరిని లోనికి రానీయకుము, సమాధి ముగించినతర్వాత పార్వతిని బూజించెదను.' అని చెప్పి శిష్యుని ద్వారమం దుంచి తాను లోనికిం జని యొకపారిజాత వృక్షముక్రింద సమాధి శాస్త్రయించెను. సమాధి ముగించుకొనిలేచి పార్వతిని బూజింపఁబోయెను. ఆపొకను శిష్యుని కెఱింగింపలేదు. ఇంతలో నచటికి దివ్యకలభంబు నెక్కి సంయతకుఁడు తోడుగా ముక్తాఫలకేతుఁడు కై నేతలు దీపింప నరుదెంచెను. ఉద్యానంబునం బ్రవేశింపఁబోగా నాతని మునిశిష్యుఁడు 'రాకు రాకు, మాగురు విచట సమాధి నున్నాఁడు' అని నివారించెను. 'ఇందు ముని ఓకమూలనేగదా యుండును, నాప్రియ మహావిశాల మగునీతోటలో నెట నేనియు నున్న నుండును.' అని తలంచి ముక్తాఫలకేతుఁడు తక్కుతావశంబునం జేసి యా మునికుమారుని కిగవడనిప్రక్కకుం బోయి చెలికానితోఁగూడ మింటిదారిని ఆయుద్యానంబుం జొచ్చెను. అపుడే గురుసమాధి నిష్పత్తిం గాంచువాఁడై మునికుమారుఁడును లోనికి వచ్చెను.

అతఁడు గురువును గానక సవయస్యుని రాజకుమారునిఁ గని తన్నుఁ గనుఁ బ్రామి తప్పుదారిం బ్రవేశించినకోపంబున రాజొ మరుని 'సమాధిని భంగించి నాగురుని తఱిమినయ్యాయవినయ మునకు నీవు వయస్యునితోఁగూడ మానిసివి గమ్ము,' అని శపించి తాను గురువుకడ కేఁగెను. మనోరథము ఫలింపనున్న యా సమయంబున నట్లు పడిన యా తిట్టుచిడుగునకు ముక్తాఫల కేతుఁడు చెప్పరాని దుఃఖముపా లాయెను.

ఇంతలో పద్మావతి ప్రియతమసంగమోత్కంఠిత యై పక్షివాహనముమీఁద మనోహరికాచి సహాయ యై వచ్చెను. స్వయంవరాగత యయు్య శాసాంతరిత యైనయప్రేయసిం గని రాజతనయుఁడు సుఖంబు నై దుఖంబు నైన కష్టదశావిశేషముం బొందెను. పద్మావతికి ఆసమయంబున నదక్షిణంబయై దక్షిణాక్షి అదరెను, ఉల్లము తల్లడిల్లెను. అంత నారాజకుమారి దిగుల్పడియున్నకాంతునిం గాంచి తాను మున్ను రానందులకు ఖిన్నుఁడై యుక్వాడో యని తలంచెను. వినయపూర్వకంబుగా నామెచెంతకు రాఁగా రాజసుతుఁడు 'ప్రేయసీ, మనమనోరథము సిద్ధమయ ముక్యును విధిచే భంగింపఁబడినది,' అని వక్కాణించెను 'అయ్యో! ఎట్లుభంగ మయినది?' అని యామె తత్తఱపడుచు నడుగఁగా రాజకుమారుఁడు తనశాపముం దెలిపెను. అంతట వారెల్ల శాసాంతము వేడ నాగురువుకడకే దేవళంబునకు వీగిరి. ఇట్లు వారు వచ్చి తనపాదములం ద్రెళ్లఁగా ముని

ముక్తాఫలకేతునితో ప్రీతిపూర్వకంబుగా నిట్లనియె:—‘రాజ
కుమార, మూర్ఖుడు వీడు నాచట్టు అరయక నిన్ను శపించి
నాడు, నాకు నీవేమియు చెఱుపు చేయలేదు. నేను చక్కగా
నే సమాధి ముగించుకొని స్వయముగానే లేచి వచ్చితిని. ఇది
నీకు భవితవ్యము, ఈతడు హేతుమాత్రుడు, నీవు మాను
షుడవై చేయవలసిన దేవకార్యము గొప్పదియున్నది, నీవు దైవ
యోగంబున నీపద్మావతినే చూచి స్తరసంకాపముచే మర్త్యశరీ
రము వదిలి త్వరగా ఈశాపమునుండి విముక్తి బడయుదువు.
ఈదేహముతోనే మరల ఈ ప్రాణేశ్వరిని రక్షింతువు. విశ్వరక్ష
కునికి నీకు తడవుగ శాపము తగదుగదా. నీ బ్రహ్మాస్త్రంబున
దైత్యులు బాలవృద్ధాదులు సయితము నిహతులయిన వోష
లేశమే యీ శాపమునకుం గారణము.’ ఇట్లు వాక్రుచ్చిన
తపోధనునికి పద్మావతి సాశ్రునయనయై విన్నవించెను:—
‘స్వామీ, ఆర్యపుత్రునికి ఏగతియో, నాకును అదే గతిగా
ననుగ్రహింపుము. ఈయనను వదిలి నేను క్షణమేనియు నుండ
నేరను.’ ఇట్లు వేడుకొన్న పద్మావతితో ముని యిట్లనియె. ‘అట్లు
జరుగదు, నీ విచటనే తపస్సుచేయుచుండుము, దాన నీతడు
త్వరగా శాపోత్తీర్ణుడై నిన్నుం బెండ్లియాడుచు. అంత నీ వీ
ముక్తాఫలకేతునితోఁ గూడ పదికల్పంబులు భేదరాసుర సా
మ్రాజ్యము నేలెదవు. ఈయన యిచ్చినయీసిగమానికము నీ
తపస్సున నిన్నుం గాచును, ఇది బ్రహ్మకమండలువునుండి పుట్టి

నది, మహాప్రభావము గలది సుమా.' పద్మావతి కిట్లు వచించిన యాత్రికాలజ్ఞుని మహామునిని ప్రణతుడై ముక్తాఫలకేతుండు 'స్వామీ, మానిసిపుట్టువునందు నాకు శంకరునియందు నిశ్చల భక్తి యుండుగాక, పద్మావతి దక్క మఱియొకతెనై నామ సంబు తగులకుండుం గావుత,' అని ప్రార్థించెను. అట్లే యగు నని ముని ప్రసాదించెను. అంతట పద్మావతి అలిదుఃఖంబు పట్ట లేక అపరాధిని ఆశిష్యుని 'నీవు మోఱకుండసంబున సార్వభృత్తుని శపించినకతన మానిసిపుట్టువున నాతనికి కామరూపంబును కామచరంబునగు వాహనమవు గన్ము.' అని శపించెను. ఆశాపమునకు విషణ్ణుడైన నిజశిష్యునితో నమ్మహాముని యం తర్థాన మొందెను.

అంతట ముక్తాఫలకేతుండు పద్మావతితో 'ప్రియా, నేను నాపురమునకుం బోయితి, అట నా కేమగునో కనియెద.' అని పలుకఁగా నామె విరహగ్రస్తయై గాలిత్రోసినతీవవోలె పుష్పా భరణంబులు చెడర నేలం గూలెను. ఏడ్చుచున్న యా ప్రియ తమ నెట్లో 'తేర్చి ముక్తాఫలకేతుండు మాచిమాటికి తిరిగి చూచుచు మిత్రసమేతుడై వెడలిపోయెను. పోఁగా శోకంబున మునింగినదై పద్మావతి త న్నోదార్పుచున్న మనోహరికతో నిట్లు నియె:—“చెలీ, నాకు ఈదినము కలలో పార్వతి యగపడి కలువదండ యొకటి నామెడలో వేయవచ్చి, 'ఇప్పు డేలలే, తర్వాత ఇచ్చెదను.' అని మానివేసినది. దాన నద్దేని యీ

ప్రియావాప్తివిఘ్నమును నాకు సూచించినది.” ఇట్లు పలికి వందురుడున్న నెచ్చెలిని మనోహరిక ‘అట్లయిన దేవి ని నోన్ దార్ప నాకలం గలిగించినది. మునియు నట్లే చెప్పెను, శంకరుని యాదేశంబు నట్లే గదా. కావున నూతిడిలి యుండుము; త్వరలో నీకు ప్రియతమసమాగమము కలుగును.’ అని యోదార్చెను. సఖివచనంబులచేతను చూడామణి ప్రభావంబునను పద్మావతి ధైర్య మొంది గౌర్యాశ్రమమందే యుండెను. మూడు సంజలను గిరిజాసంగతుని శంకరుని పూజించుచు, ప్రియునిచిత్త రుప్తం దెప్పించికొని దేవతాబుద్ధిగా దానిం గొలుసుచు, తపస్సు చేయుచుండెను. తల్లిదండ్రులు వృత్తాంతము విని వచ్చి సామ్రుతై ‘పట్టి, తప్పుక జరుగఁగలయట్టి నీమనోరథప్రాప్తికై వృథాగా నీవు తపంబుల నలసెన వేల!’ అని నివారించుగా నూతనుడు భర్త దేవనిర్మితుడు ఆ స్త్రీకంబుగా నిట్లు శాపదుఃఖ మొందఁగా నే నెట్లు ఇచట సుఖముగా నుండును? కులాంగనలకు పటయే గదా సరమదైవతము. ఈపాపము తపస్సుచే దొలఁగుదు, శంభుడు తుష్టి నొందుడు, త్వరలోనే నాకు ప్రియసంగమము కలుగును, తపస్సున కసాధ్యమే మున్నది,’ అని పద్మావతి యుత్తరము చెప్పెను.

అంత నామెతల్లి కువలయావళి యామెతండ్రితో నిట్లు నియె:—“దేవా, ఈకుమారి కష్టతపం బొచరించుఁగాక, వైగామనము నేల యీమెను భేదపెట్టుట! ఇది యీమెకు భవిత

వ్యము. ఇందులకుం గారణము గలదు, చెప్పెదను వినుము. —
మున్ను దేవప్రభ యని సిద్ధరాజకన్య, తన కిష్టుఁడైనభర్తం గోరి
మహత్తర మైనతపం బొనరించుచు శివపురంబున నుండెను.
అటు దేవునిం గన నాతోఁగూడ నిప్పద్మావతి వచ్చి యక్కు
మూరిం గని 'పతికొఱ కిట్లు తపస్సు చేసెదవు, నీకు సిగ్గులేదా?'
అని పరిహసించినది. అంత సిద్ధకన్యక కోపంబున 'మూఢు
రాలా, పసితనంబున నవ్వెదవు, నీవు పతికై కష్టమయిన తపం
బొనరించెదవులే అని పద్మావతిని శపించినది. అసిద్ధకన్యా శాప
మును పద్మావతి యవశ్య మనుభవింపవలసి యున్నది గదా.
కావున దీనిని మాన్ప నెవ్వరితరము! కాన ఇచ్చ వచ్చినట్లు
ఇక్కుమూరి తపమునేయునుగాక." ఇట్లు రాణి చెప్పఁగా పద్మ
శేఖరుడు భార్యం దోడ్కొని చరణానతను కూతును ఎటో
వీడ్కొని నిజనగరంబునకుం జనియెను. పద్మావతియు గౌర్యా
శ్రమంబునకలలో హరుండు తెలుపఁగా సిద్ధిశ్వరక్షేత్రమునకు
కదులసంభవాదిని మేలితంబునకు గగనమార్గంబునం జని నియమ
జప్యపరాయణయై యనుదినంబును హరుం గొలుచుచుండెను.

౫-వ త ర ం గ ము.

ఇట్లు తన్నుం బడయ నప్పద్మావతి తపస్సు చేయుచుండఁ
గా ముక్తాఫలకేతుడు తననగరము చేరి బ్రాహ్మణుని శాపంబు

నం జేసి రానున్న మానిసిపుట్టువకు వెఱచి శివుని శరణుఁ జొచ్చెను. ఆదేవుని పూజించు నవసరంబున ముక్తాఫలకేతునికి గర్భగృహమునుండి యావాణి వినఁబడెను:—‘భద్రా, ముక్తాఫలకేతూ, భయపడకు, నీకు గర్భవాసక్లేశము కలుగదు. మానిసి పుట్టువునందు నీకు దుఃఖమేమియుం గలుగదు, అందు చిరకాలము నుండవు. రాజతనయుడవుగా జన్మించి మహాబలపరాక్రమసంపన్నుడవై తపోధనమునివలన సన్త్రసారాయణంబందుదువు. నాప్రమథుఁడు కింకరుఁ డనువాఁడు నీకు తమ్ముఁడుగా జనించును. వాని తోడ్పాటున శత్రువుల జయించి దేవతలకార్యం బొందు సాధించి వెండి పద్మావతితోఁ గూడి విద్యాధరైశ్వర్యము ననుభవింతువు.’ ఆవాణిని విని లెగువగొని రాజసుతుఁడు శాపఫలమురాక నెదురుసూచువాఁడువోలెనుండెను.

ఈలోపల కథాసంధిలో, తూర్పుదిక్కున, సరిలో దేవసభను గెలిచినది దేవసభమని నగరమొకటి యుండెను. దానిని దేవాసురరణంబులందు దేవరాజునకుఁ దోడ్పడువాఁడు మేరుధ్వజుఁ డనుసార్వభౌముఁ డేలుచుండెను. ఆమహాత్మునికి ‘కీర్తియందు లోభముగాని పరధనమందుఁ గాదు, శీఘ్రత కత్తియందుఁ గాని దండనయందుఁ గాదు, సాపమువలన భయముగాని శత్రువులవలనఁ గాదు, కుటిలత శోషముచే కను బొమలందుఁ గాని హృదయంబునం గాదు, అల్లెత్రాటికాయలచే భుజంబున

పాదుష్యంబుగాని మాటలోఁ గాదు. ఆరాజు దీనారాతిరక్షణంబు దురమునం జేయునుగాని కోశంబునం జేయఁడు, ధర్మచర్యలయందు సక్తిం జెందునుగాని యంగనలందుఁ జెందఁడు. ఆరాజునకు ఉల్లంబున రెండుచింతలు నాటుకొన్నవి. ఒకటి యేమన, ఆతని కొక్కఁడేనియు పుత్తుఁడు కలుగఁదాయెను. రెండవది యేమన,—పూర్వము దేవాసురమహాసంగ్రామమునకు ముందు తనచేత వాతశేషులైన యసురులు పాతాళమునకుం బోయి దాగినవారు ఇప్పుడు అటనుండి మాటిమాటికి ఫలముగా వెలువడి తనకు దూరమందుండువానిని తీర్థములను ఆశ్రమములను నాశముచేసి మరల పాతాళముం జొచ్చుచుండురు. పాతాళంబునను ఆకాశంబునను చరించు నయ్యసురులను ఆరాజు పట్టఁజాల కుండెను. దానంచేసి యాతఁడు లేజు మెఱసినవాడు భూలోకంబున శత్రుహీనుఁ డయ్యును నిరంతరము చింతించుచుండెను.

ఈచింతలు మనస్సును బాధించుచుండఁగా నష్టేరుధ్వజుఁడు చైత్రశుక్లప్రథమతిథియందు ఇంద్రుఁ డంపినమంచియరదమెక్కి దేవసభకుం జనియెను. ఇంద్రుని సంవత్సరాదీనాఁడు ఎల్లవేల్పులు నాతనియోగంబునకు వత్తురు. మేరుధ్వజమహారాజు ఇంద్రుని రథంబుననే అందుల కేలేంచుట వాడుక. అందు దివ్యతరుణీసృత్రగానంబులచే నెల్ల వారు నుల్లంబులఁబెల్లుల్లసిల్లుచుండఁగా, ఇంద్రుఁడు కొఱలేక సమ్మానించినను మేరుధ్వ

జుడు నిట్టూర్పులు నిగిడించుచుండెను. దానిం గని హృదయ మెరింగి యింద్రుడు రాజుతో నిట్లనియె:— 'రాజా, నీమనస్సులోని వగను నే నెఱుంగుదును. ఇక వగవవలదు. నీకు ముక్తాఫలధ్వజుఁ డని శివాంశమున నొకండును, మలయధ్వజుఁ డని ప్రభుభావతార మొకండును, ఇరువురు కొమరులు కలుగుదురు ముక్తాఫలధ్వజుడు సహాయజుడై తపోధనమునివలన విద్యలను కాదుయాపమగు వాహనంబును అస్త్రములనుం బడయును, మహాపాశుపతాస్త్రంబునునైతము పొంది యాతఁడు దుర్జయుడై భూమి నెల్ల వసముచేసికొనును, అసురులం గెడపి పాతాళమును వశపఱుచుకొనును, నీవు ఆకాశచరములను మహాస్త్రసమర్థితములను కాంచనగిరి కాంచనశేఖరము అను నీరెండు వీనుంగులను నావలనం గయికొమ్ము?' అట్లు వచించి యయ్యస్త్రగజంబుల నిచ్చి వత్రి పంపఁగా సంతృప్తుడై మేరుధ్వజుండు భూలోకమున నిజనగరమునకు వచ్చెను.

అయ్యేనుఁగులవలన రాజు భేదరత్న మొందినను ఛలాభియోగులు అప్పాకాళాసురులు అతనికి దొరకరైరి. అంత పుత్రకామ్యమెఱు నారాజు ఇంద్రోష్ఠుఁ డైనయత్తపోధనమునియాశ్రమమునకు దివ్యేభంబు నెక్కి పోవుదెంచెను. అందు ఋషిని దర్శించి వింద్రాదేశమును తెల్పి ఆవిషయంబున శీఘ్రకారి యగు నుపాయము నెప్పుమని యడిగెను. త్వరితంబుగ నభీష్టము నెఱవేఱునుపాయంబుగా నమ్మని సమర్థుఁకునికి మేరు

ధ్వజునికి శివారాధనప్రతము నుపదేశించెను. ఆప్రతంబున మేరు ధ్వజుండు ఈశ్వరు నారాధించెను. కుష్టుడై భగవంతుండు కలలో రాజుతో 'రాజా, లేమ్ము, త్వరగానే కడమయసురుల రూపుమాపం గ్రమముగా విరువురు తనయుల ఓటెఱుంగనివారిని బొందుదువు,' అని యానతిచ్చెను. ఆమాట విని మేల్కొని తెల్లవాఁజగనే మునితోఁజెప్పి యారాజు భార్యయుం దానును పారణ గావించి తనవీటి కరిగెను.

అనంతరము కొన్ని దినములకు మహాదేవి లక్షణవంతు రాలు ఋతువందెను. ముక్తాఫలకేతుండును తనవైద్యాధర దేహమును చంద్రపునంబున విడిచి దానికి బంధువులం గాపు పెట్టి తా వచ్చి యతర్కితంబుగ నష్టేరుధ్వజునిమహాదేవిగర్భంబునం బ్రవేశించెను. విద్యాప్రభావంబున నతనితోటియొడలు చెడకయుండెను. మేరుధ్వజుని యిల్లాలును చూలాలై మగనికి పరమానందము కలిగించెను. గర్భభారంపుఁబెంపున నామెకు ఆయాసము హెచ్చిన కొలందియు రాజున కుత్సాహ మెచ్చుచుండెను. కాలంబున నద్దేవి కొమరుసామిని సార్వతివోలె బాలుఁడయినను సూర్యునివలె నుగ్రతేజంబు మెఱయువానిని కొమరునిం గనియెను. మహాత్మవము భూలోకమునం దంతటనుమాత్రమగాక దేవదుందుభులమోతతో దివియందును ప్రవర్తిల్లెను. వృత్తాంతము దివ్యదృష్టిచేత నెఱింగి తపోధన మునియు స్వయముగా రాజును వర్ధిలంజేయ నరుదెంచెను. రాజు

మహాత్మవహ్వార్యకంబుగా నామునివరుని సాహాయ్యంబున
పుత్రునికి దేవేంద్రుండు మున్ను చెప్పినయట్లు ముక్తాఫలధ్వజుం
డని వేరిడెను. మునియు శాశ్రమంబున కరిగెను

మఱుసటియేట నద్దేవియందు రాజునకు రెండవకుమారుండు జనించెను. ఆతనికిని మునుపటియట్లే హర్షాగతుడైన
తపోధనముని సాహాయ్యంబున మేరుధ్వజుండు మలయధ్వజుం
డని నామ మేర్పరించెను. తదనంతరము సంయతకుండు శాప
వశంబున మేరుధ్వజునిమంత్రికి కుమారుడుగా జనించెను!
మంత్రి యాపుత్రునికి మహాబుద్ధి యని వేరిడెను. నృపకుమారు
లిరువురును సింగంపుఁగోడమఱవోలె క్రమంబుగా తేజుతోను
మంత్రితనయునితోను ఎదుగుచుండిరి. ఎనిమిదేండ్లయినంతట
నమ్ముని వచ్చి యారాకొమరుల కిరువురకు నుపనయనంబు గా
వించెను. మఱి యెనిమిది యేండ్లు ఆతఁడే వారికి విద్యలు
కళలు సకలమహాస్త్రంబులును నేర్పెను. సకలశస్త్రాస్త్రయోధుల
సాయెలజవ్వనంపుఁ గొమరులం జూచుకొని మేరుధ్వజుండు
కృతార్థమాని యై యుండెను.

తపోధనుండు నిజాశ్రమంబునకుం టోవ సమకట్టుగా
మహారాజుతని నిష్ఠమైన దక్షిణ గ్రహింపు మని వేడెను.
'రాజా, నాజన్మపుగొంగల నసురులను నీవు సపుత్రుండవై
చనుదెంచి పిలుకుమార్తు వేని అదియ నా కిష్టదక్షిణ.' అని
తపోధనుండు పలికెను. 'స్వామీ, ఆకారణంబుననే నీవు

పోయి జన్మ మునకుం గడంగుము, విఘ్న మునేయ నసురులు వత్తురు, ఆకాలంబునకు నేనును సపుత్రకుండనై వచ్చెదను. మునీంద్రా, ఇటుకు మున్నాదైత్యులు ఛలంబున మీ కెగులు నేసి చడలి కెగసి కడలి నుటికి పాతాళము చొచ్చుచుండిరి. ఇపుడు ఇంద్రుఁ డిచ్చిన యేనుఁగులు ఆకాశచరములు రెండు నా కున్నవి, వానివలనను పుత్రసాహాయ్యంబునను మింటనే నియు నయ్యసురులం బట్టెదను.' అని రాజేంద్రుఁడు చెప్పెను. ముని సంతసించి 'అటులైన, రాజేంద్రా, తగినట్లు నాజన్మ మునకు సంభారంబులు నేయింపుము. దిక్కులకెల్ల పెల్లడిగా నేను నాయాశ్రమంబున యాగ మారంభించెదను. మిముఁ బిలువ శిష్యుని దృఢవ్రతునిం బంపెదను. ఇతఁడు కామగ మనంబు మహాబలంబు నగుపక్షి యై మీకడ కేలేంచును. ముక్తాఫలధ్వజుని కితఁడే వాహన మగును.' అని చెప్పి నితాశ్ర మంబున కరిగెను.

ఆతని వెంటనే రాజు సకలసంభారములును పంపెను. జన్మము నుపక్రమించుడు దేవర్షిపరిషత్తు వచ్చి కూడుడు, వృత్తాంత మెఱుకవడి పాతాళవాసిదానవులు కలగుం డైరి. ఆ వృత్తాంత మెఱింగి తపోధనుఁడు శిష్యుని దృఢవ్రతుని శాప వశంబున పక్షింద్రరూప మొందినవానిని దేవసభనగరమునకుం బంపెను. అట్లు వచ్చిన యాశిష్యుం గని రాజు మునిమాట తలంచి తన దివ్యగజముల రెంటిని సన్నాహము నేయించి,

ప్రథానం బయిన కాంచనగిరిపై తా నెక్కి చిన్న కొమరునికిఁ గాంచనశేఖరంబు నిచ్చెను. ముక్తాఫలధ్వజుఁడు దివ్యాస్త్రంబు లం జేకొని ఆదృఢవ్రతఖగేంద్రమును వందిబృందముల పొగ డ్దలతోఁగూడ నెక్కిెను. మువ్వరు వీరులును పుడమివేల్పుల వలన నాశీర్వచనంబు లొంది, నైస్యములను ముందు పంపి, నింగి నేఁగునవ్వాహనములపై తరలిరి. ఆశ్రమంబునేరఁగానే వారిం గాంచి సఃతసించి ముని 'ఏల్లకైపుదులకును నొవ్వని వార లగుడు,' అని వర మిచ్చెను.

అంతలో జన్మమును భంగపెట్టుటకు దానవనైస్యము వచ్చెను. దానిని మేరుధ్వజునిదండు గొప్పది మార్కొనెను. నరాసురులకు దురము సమకొనెను. అసురులు మింటనుండి నేలనున్న వారిని నరుల బాధించిరి. అంతట పక్షింద్రవాహ నుఁడు ముక్తాఫలధ్వజుఁడు చదలెక్కి అంపవానచే అసురబలం బులం జక్కునేసి తరువఁదొడంగెను. అట్లు పక్షిరాజుపై వెలుంగుచున్న యక్కుమారుం గని నారాయణుఁ డని శంకించి హత శేషు లసురులు పలాయితులై పాతాళంబు సొచ్చి యావృత్తాంత మును త్రైలోక్యమాలి కెఱింగించిరి. ఆతఁడు వేగులం బంపి ఆవీరుఁడు మనుష్యుఁడు ముక్తాఫలధ్వజుఁడని వారివలనం దెలిసి కొని మానిసివలన నోటమి నోర్వక పాతాళమందలి దానవుల నెల్ల నొక్కమొన గూర్చి దుశ్శకునంబులకు వెనుదివియక యయ్యాశ్రమంబునకు పోరం జనియెను. అక్కడనే హెచ్చ

రికగా నున్న ముక్తాఫలధ్వజాదులు సబలంబుగ వచ్చినయద్దాన
వేంద్రుని డీకొనిరి. వెండియు మర్త్యాసురులకు పెనుఁబోరు
దొరఁగొనియెను. రుద్రేంద్రాదిదేవతలు విమానంబు లెక్కి కన
వచ్చిరి. ముక్తాఫలధ్వజానిమోల నాక్షణంబున నలంఘనీయ
తేజంబగు మహాపాశుపతాస్త్రము వచ్చి నిలిచెను. కొలదికి
మీటి అగ్గిమంటలు గ్రక్కుచు మూడుకన్నులు కాలుగుమో
ములు ఓంటికాలు ఎనిమిది చేతులుం గలిగి కల్పాంతపాపక
సన్నిభం బయ్యున్రంబు ముక్తాఫలధ్వజానితో శంకరాదేశంబున
నాతనివిజయముకై తా వచ్చినట్లు తెలియజేసెను. అంతట
రాకొమారుడు దానిం బూజించి కైకొనియెను. ఈ లోపల
నేల నున్న మేకధ్వజాదులను అయ్యసురులు అలుగువాన
లతో తద్దయుం బీదించిరి. దానిం గావ చిత్రయోధి ముక్తాఫ
లధ్వజాడు దానిచుట్టును అంశపంజరము కట్టుచునే అసురులతో
పోరుచుండెను. పితృభ్రాతృసమేతుని భేదరవాహనుని ఆ
ముక్తాఫలధ్వజాని గూర్చి త్రైలోక్యమాలి నాగాస్త్రముం
బ్రయోగించెను. దానిచుండి లెక్కలేక వెలువడి విమాన్ములు
గ్రక్కుచు బలంబుల నెల్ల మల్లడించిన పెనుఁబాములను మల
యధ్వజాడు గరుడాస్త్రోద్ధతంబులగు గరుడులచే కండతుండె
ములు నేయించెను. అంతట దైత్యేంద్రుడు నాతని సుతులు
నేయేయన్రంబు వైచినను దానిదాని ముక్తాఫలధ్వజాడు అవ
లీలగా ప్రత్యస్తంబున నిరాకరించుచుండెను. కినుక రెట్టించి

దేవారియు తత్పుత్రులును తక్కుంగల యసురులును ఓక్కు
 మ్మడి నాగ్నేయాద్యస్త్రసంతతి నెల్ల నక్కుమారువై గదియిం
 చిరి, శ్రీశంఖున ఆయ్యస్త్రంబులెల్ల నాతనిముందట మండుచు
 సన్నిధి నేసీయున్న యప్పాశుపతాస్త్రముం గాంచి భీతిల్లి వెడ
 మొగంబై పలాయనమందినది. అంతట వెటవటచి దైత్యులు
 పలాయనము కా నుంకింపఁగా వారిహృదయం బెరింగి వీరుఁడు
 ముక్తాఫలధ్వజుఁడు వారిచుట్టును మింట నలుదిక్కులను వజ్ర
 పంజరమువోలె అభేద్యంబగు సంపపంజరము కట్టి లోనన నుడి
 వడుచున్న యద్దానపులను పులుఁగులంబోలె తండ్రియు తమ్ము
 ఁడునుం దానును వాడియలుఁగుల చెందాడెను. చేతులు కాళ్ళు
 మొండియంబులు తలకాయలును దైత్యులవి కుప్పకూలెను.
 నెత్తురుకీటులు వెల్లిపాటినవి. చేవతలు పువులవాన గురిసి సాధు
 వాదము వచింపఁగా, ముక్తాఫలధ్వజుఁడు అప్పగతురమీఁద
 మోహనాస్త్రముం బ్రయోగించెను. దానం బెనుమూర్ఛను
 మునింగి యసురులెల్ల తమ దొరతోఁగూడ చాపకట్టుగా నేలం
 గూల రాకొమరుఁ డెల్లరను వారుణాస్త్రముచే పాశబద్ధులం
 గావించెను.

తపోధనుఁడు మేరుధ్వజనృపతితో నిట్లనియె:— 'హత
 శేషము గాన ఇయ్యసురనైన్యమును వధింపఁ జనదు. దీనినే
 వెనుగొని దీనితోనే మీరు రసాతలముం బ్రవేశింతురు. ఈ
 దైత్యుండు, వీని పుత్రులను, వీని మంత్రులను, మహాసురు

లను, దుష్టనాగములను, ఇంక ప్రధానరాక్షసులను, కూడ కట్టి కొనిపోయి దేవసభపురముచెంగటి శ్వేతశైలగుహయందు వేయవలసినది.' నా విని మేరుధ్వజుడు, సోకుజోదులతో నిట్లనియె:—'వెఱవకుడు, మిమ్ము మేము చంపము, సభ్రాత్మకుడు ముక్తాఫలధ్వజుడు నేయు శాసనమున వర్తిల్లుడు?' దానవులు ఆయానతి కలరి యట్లుగడ నంగీకరించిరి. మేరుధ్వజుడు దైత్యేంద్రుని త్రైలోక్యమాలిని పుత్రాదిరంయుతుని కట్టి శ్వేతశైలగుహను ద్రోయించి పెద్దమావటీల దండుతో ప్రధానమంత్రిని కాపు పెట్టెను. కలను ముగిసి, ఈగిమ్రానిపూవుజడి వెలిసి, విమానచారులు పోయి, జగదుత్సవము ప్రవర్తిల్లుచుండగా విజయి మేరుధ్వజుడు పుత్రులతో నిట్లనియె:—'యజ్ఞరక్షకై నే నిటన యుండెద. మీ నేనలను దైత్యవిమానారూఢులం జేసి తోడ్కొని ఈ హత శేషసురబలముతో పాతాళమునకుం జని పాతాళవాసులను ఓదార్చి వశపఱచుకొని వారిపై ప్రధానలను నియమించి మీయేలుబడిలోనికిం దెచ్చుకొని యిట కరుదెండు.'

ఆమాటకు వారు వల్లె యని కామచరంబు లగునాదివ్యవాహనంబు లెక్కి తమ నైన్యంబు కూడరా, దానన నైన్యము ప్రణతమై ముందు దారిచూచ, అన్నదమ్ములు ముక్తాఫలధ్వజమలయధ్వజు లిరువురును, అక్కడక్కడ దారిలో నెదుర్కొను పాతాళపుఁ గావలి దైత్యవీరులను సమయించుచుం జని పాతా

శంబున కేషజనుల కశేషులకును అభయమని తముకు సఱ
పించి చాటింపించిరి. అందఱిజను లెల్ల విశ్వాసము వహించి
ప్రణతులు కాఁగా నక్కుమారులు నాచారత్నమయంబు లగు
పురశతంబులతోడి మయ్యేడు రసాతలములను స్వాధీనపఱచు
కొనిరి. దివ్యాసరములతో నిండిన రతనాలతాపలభావులు గలిగి
ఎల్లకోర్కల నొసంగుచున్న యచటి రమణీయోద్యానములను
వారిరువురు ననుభవించిరి. మాయాబలంబున మ్రానితోట
లందు డాఁగి కానరాకయ యుండి దానవాంగనలును వారి
కన్యలును అద్భుతరూపుల నక్కుమారులం గల్గొనిరి. బండియై
యున్న భర్తకు మేలుకలుగు నిమిత్తము త్రైలోక్యమాలిభార్య
స్వయంప్రభ తపం బొరంభించెను. ఆమెకూతులు త్రైలోక్య
ప్రభ త్రిభువనప్రభ అనునరువురు కన్నయలు తండ్రినేమముకై
తపం బొరంభించిరి. అల్లరు లడఁగి శాంతిలీ స్వస్థంబుగ నున్న
యప్పాతాళవాసి జనుల నెల్ల సారాకొమరు లిరువురును నానా
విధప్రియంబుల సత్కరించి, సంగ్రామసింహాదులను వారిపై
పాలకులనుగా నియమించి, తపోధనాశ్రమపదమంకలి తండ్రి
కడకుం జనిరి.

అప్పటి కచట నమ్మనిజన్మము సమాప్తి నొందినది.
వేల్పులును ఋషులును తమ తమ యిక్కలకుం బయనమైరి.
అంత మేరుధ్వజాఁడు పరితుష్టుని దేవేంద్రుని 'దేవా, నాయందు
తుష్టుడవేని నానగరమునకు విచ్చేయుము' అని వేడుకొనెను.

వాసవుఁడును ముని నామంత్రించి రాజుతోఁగూడ తత్పుత్ర సమేతుఁడై వారి దేవసభపురమునకు విజయంచేసెను. ఇరులోకముల కీశ్వరుఁడైన యామేరుధ్వజమహారాజు దేవేంద్రుని తాఁజేసిన యాదివ్యోపచారముల పెంపునఁజేసి నిజస్వర్గసుఖమును మఱపించెను ఇంద్రుఁడును తుష్టుఁడై సపుత్రుని మేరుధ్వజుని వారి వారి దివ్యవాహనాధులగు తన దివికిం దోడ్కొని పోయెను. అందు నారదరంభాదుల సంగీతంబులు ఘోషిల్ల నమ్మువ్వరను నలయిక దీర్చి పారిజాతసుమనో మాల్యంబులును దివ్యకిరీటుంబులును ఇచ్చి సమ్మానించి యింటికి పంపెను. వారును మరల చనుదెంచి భూలోకపాతాళలోకంబులకు రాక పోకలు నేయుచు రెండు లోకములను నేలుచుండిరి.

మేరుధ్వజుఁడు ముక్తాఫలధ్వజునితో నిట్లనియె:—
‘పుత్రా, వాయులనెల్ల నోర్చితిమి. మీరు అన్నదమ్ములు ఇరువురును జన్మన మొందితిరి. రాజకన్యలు స్వాధీనులై యున్నారు. మీరై విశేషించి నేనుచు వెరకి యున్నాఁడ, వివాహమునకు తగిన కాలమిది, కావున వివాహము చేసికొనవలసినది.’ తండ్రి యిట్లు పలుకఁగా ముక్తాఫలధ్వజుఁడు ‘నాయనా, నాకు వివాహముపై బుద్ధి పుట్టలేదు, నేను ఇపుడు శివునిఁ గూర్చి తపస్సు చేయ నరిగెదను నాతమ్ముఁ డితండు మలయధ్వజుఁడు వివాహము చేసికొనుచుగాక.’ అని యుత్తరము చెప్పెను. అంత మలయధ్వజుఁడు ‘అన్నా, నీవు పెండ్లి చేసికొనకుండఁగా నాకు పెండ్లి

తగునా? నీవు రాజ్యములేక యుండ నాకు రాజ్యంబు తగునా? నేను నీదారిని నీవెంటఁ జనువాడనుగదా' అని వాక్రుచ్చెను. అంతట రాజు ముక్తాఫలధ్వజునితో నిట్లునియె:—‘పుత్రా, నీ తమ్ముడు పక్కినమాట సరిగా నున్నది. నీ మాట సరిగాదు. ఈయెలప్రాయము తపస్సునకుఁ గాలమా, ఇది భోగకాలము గాని? నాయనా, కాలహీనమైన యీచెడుపట్టును మానుము.’ ఇవిధమున నెంత చెప్పినను ముక్తాఫలధ్వజుఁడు అపట్టు వదల నందున రాజు కాల మెదురు సూచుచు సూరకుండెను.

ఈలోపల నాపాతాళంబున త్రైలోక్యమాలి భార్య స్వయంప్రభతో నామె కొమారితలు తపస్సున నున్నవారలు ఇట్టు లనిరి.—‘అత్తూ, మేము ఏదెనిమిది యేడ్లవారముగా నున్నప్పుడు మానాయన బంది యాయెను, రాజ్యంబును పోయినది. ఎనిమిదేడ్లనుండి తపించుచున్నాము, ఇప్పటికిని ఈమందభాగ్యలమీఁద శంకరుఁడు కనికరింపఁడాయెను. ఇప్పటికిని నాయనకు కారావిమోచనము కలుగదాయెను. కావున శత్రువువలన మాకు పరాభవము కలుగకమున్నే, ఈనిర్లక్షణ దేహమును అగ్నిలో హోమము చేసెదము.’ కూతు లిట్లు పలుకఁగా తల్లి యిట్లునియె:—“నాబిడ్డలారా, ఇంచుక తడవు వేపుడు. మనకు మరల మంచికాలమున్నది నేను తపస్సున నుండ కలలో శివుఁ డానతిచ్చెను. ‘పిల్లా, ధైర్యము గొనుము. నీపతి మరల రాజ్యము నొందును. ముక్తాఫలధ్వజుఁడును మల

యధ్వజుడును, నీకొమరితలకు పతులగుదురు. వీరు మానుషులని తెలంపకుము. అన్న విద్యాధరుడు, తమ్ముడు మదీయుడు ప్రచుఁడు' అని. వేగుతటి నిట్లు కలగని మేలుకొంటిని. ఈ యాసచేతనే ఇంత మహాక్షేమమును నేను ఓర్చితిని. కావున మీవార్త నేను మీనాయనకుం దెలిపి ఆయన యిచ్చ వడసి మీపెండిలికై యత్నించెదను" కొమరితల నిట్లోవార్చి యారాణి ఇందుమతి యను వేరి ముసలని యంతిపుగపరిచారికను బిలిచి యిట్లు ఆజ్ఞాపించెను.—“ఇపుడు నీవు శ్వేతశైలగుహలో నున్న యార్యపుత్రుని కడకుఁ బోము. ఆయన యడుగులవ్రాలి నామాటగా నిట్లు విన్నవించుము. ‘ఆర్యపుత్రా, కఠినురాలిని నన్ను బ్రహ్మ వేతోకఁడు సృజించివాఁడు, నీవియోగాగ్నిమంటలకు నే నిప్పటికిని కాలకుంటయే యందులకు నిదర్శనము. వెండి నినుం గాంచెన ననుకాశచే నేను ప్రాణములను వదల నైతిని’ ఇట్లు చెప్పి నాకు కలలో శంకరుఁడు చేసిన యనుగ్రహముం జెప్పుము. పిల్లల వివాహముంకూర్చి ఆయన నడిగి ఆయన యాజ్ఞను నాకుం గొని రమ్ము, నేను వానిని నెఱవేర్చెదను.” ఇట్లు కఱపి స్వయంప్రభ యందుమతిం బంపెను.

ఇందుమతి పాతాళంబునుండి లేచి ఆకొండగుహవాకిటికి వచ్చెను. అచట దిట్టంపుఁగావలి యుంటఁ గాంచి కాపరుల వేడి లోని కరిగి అందు సుకలలంబడియున్న త్రైలోక్యమాలిం గాంచి కన్నీళ్లు గురియుదు పాదములకు మ్రొక్కెను. ఆతఁ

డడుగఁగా కుశలము చెప్పి యిందుమతి యల్లన నాస్వయంప్రభా సందేశము నందించెను. అసురేంద్రుఁడు 'మాకు రాజ్యము వచ్చు నని కలలో శివుఁడు చెప్పినమాట అది యల్లె యగును గాక. మేరుధ్వజుని కొడుకులకు నాయాత్మజాతల నిచ్చుట యన నిది యేటిమాట! నేను ఇటునే యిట్లు చిచ్చియేని పోవు దునుగాని, నాశత్రువులకు మనుష్యులకు బందినై నాతనయలను కానుక యియ్యను.' అని యుత్తరము చెప్పి యిందుమతిని పంపివేసెను. ఆవృద్ధ వచ్చి యాతనిరాణికి స్వయంప్రభకు ఆ వృత్తాంతమును నివేదించినది. విని దైత్యేంద్రుని కూతులు త్రైలోక్యప్రభయు త్రిభువనప్రభయు తల్లితో 'అమ్మా, మాకు యావనభయంబుచందేసి యగ్నియే గతి, కాన ఈచతుర్దశి నాఁడు మేము అగ్నిప్రవేశము చేసెదము.' అని తమ నిశ్చయముం దెలిపిరి. అంతట తల్లియు సపరిజనముగా మరణమునకు నిశ్చయించుకొనెను. చతుర్దశినాఁడు అందఱును పాపరిపు వను వేరితీర్థములో హాటకేశ్వరుం గొలిచి సొదలు వేర్చుకొనిరి. ఆ సమయంబున మేరుధ్వజుండును భార్యాపుత్రసమేతుఁడై ఆ తిథియందు హాటకేశ్వరుని దర్శింప వచ్చి అనుచరసమేతుఁడై స్నానార్థము పాపరిపు తీర్థమునకు పోవుచు దూరమునుండి యాతీర్థమున అడవిలోపల పొగ లేచుచుంటుం గాంచి 'ఏల యిక్కడ పొగ లేచుచున్నది?' అని యచటివారి నడిగెను. అంతట పాతాళాధిపతులు అతనివారు సంగ్రామసింహాదు

లిట్లు చెప్పిరి. 'మహారాజ, త్రైలోక్యమాలి భార్య స్వయం ప్రభ కొమరితలతోఁగూడ నిట తపస్సు చేయుచున్నది. ఇపు డామె యిట నగ్ని కార్యము ఏమో చేయుచున్నది. హిందె, అతితపఃక్షేశంబున నగ్ని ప్రవేశము చేయుచున్నదో!'

ఆమాట విని మేరుధ్వజుఁడు ఇతరపరివారమును నిమే ధించి భార్యతోను కొమారులతోను ఆయధికారులతోను ఆతావునకుం జోయి యచట చాటుననుండి తల్లిని ఆదైత్య కన్యలను ముడుచున్న చితాగ్నిని పూజించుచున్నట్టి వారిని కనుంగొనియెను. అక్కన్నియలు నెమ్మొముమెటుంగు మొత్త ముల ప్రవాహంబులచే రసాతలంబున జాబిల్లివండల సృజించు రీతిని, చలాచలహారోదకపూరంబులతో నిండిన చనుబంగరు గిండులతో హృదయస్థునికి మదనునికి ముల్లోకములఁగెల్పున అభిషేకము నేయుకరణిని, చెలువారి, నక్షత్రమాలాలంకృతం బగు మరునేనుఁగుకుంభస్థలంబుం జోలె మొలనూలు దాల్చిన జఘనాభోగము ఏపుమీఱి, వారియందు తానుంచిన లానణ్య సర్వస్వనిక్షేపమును రక్షించుటకొఱకు బ్రహ్మ కాపువెట్టిరసాఁప దొరలో యన నొప్పు కేశకలాపంబులు గలిగి, యుండిరి. అట్టి యాకన్నియలం గని రాజు ఆసోముగంబునకు వెఱుగుపడి 'అహో, విశ్వకర్తనిర్మాణము నవనవాద్యుతము ! ఎట్లున, చక్కఁదనంబున నీయసురేంద్రకన్యలకు రంభయు సాటి గాదు. తిలోత్తమయు ఈడు గాదు!' అని తలపోయుచుండఁగా, ఆదైత్య

కన్యలలో అక్క త్రైలోక్యప్రభ అగ్ని దేవుని కిట్లు విన్నవిం
చెను. 'దేవా, మాయమ్మ కలలోనిహరునాదేశమును నాకుం
జెప్పిన యప్పటినుండి నే నాగుణనిధి ముక్తాఫలధ్వజనియందు
పతిబుద్ధి యుంచితిని. కావున, స్వామీ, నాకు బిండు పుట్టువున
నతడే పతిగా ననుగ్రహింపుము. ఈజన్మంబున నాయన సంకెలల
నున్న వాడు మానకాలి, అమ్మ ఆకొమారునికి నన్నిచ్చినను,
తా నీయ నంగీకరింపడు.' దానిని విని చెల్లెలు త్రిభువనప్రభ
యట్లే హుతాశనునివలన మలయధ్వజుని జన్మాంతరంబునం
బతినగా వేడుకొనెను. అంతట మేరుధ్వజమహారాజును ఆతని
రాణీయు ఆనిన్నపములు విని పట్టరానియానందము పొంది
యిట్లు పలికికొనిరి. మన కొమరు లిక్కన్నియలను భార్య
లనుగాఁ బడసినం గదా లోకద్వయజయఫలము ననుభవించిన
వారగుట! కావున అగ్నిలో పడకముందే పోయి వీరిని తల్లిని
వారితముగాక.' ఇట్లు దేవితో అలోచించుకొని రాజు వారి
కడకుం జని 'సాహసము నేయకుడు, మీమఃఖయును నే తీర్చె
దను.' అని వాక్రుచ్చెను. వీనుల కమృతపువాన యైన యారా
కేంద్రువచనమును విని ఆతనిం గనుంగొని అయ్యనురాంగనలు
మువ్వరును ఆతనికి నమస్కరించిరి. స్వయంప్రభ యిట్టుల
నియె:—'మున్ను మేము లోకద్వయేశ్వరుం గాంచుచుండియు
మాయాచ్ఛన్నుల మగుటం గానరామైతిమి, ఇప్పుడు నీ కగపడి
తిమి. నీకగపడినమాత్రాననే మాకు త్వరలో దుఃఖాంతమగును.

స్వయముగా దేవర కోరినవరంబు లొసంగగా నిడ చెప్పవలయునా! కావున నాసన మలంకరించి యర్ఘ్యపాద్యాదుల గ్రహింపుడు. మీరుజగత్పూజ్యులరు, ఇది మాయాశ్రమము.' అంతట రాజు నవ్వుచు 'నియల్లుర కీయిరువురకు నీవు పాద్యార్ఘ్యమిమ్ము? అని హెచ్చరించెను. 'వీరికి శ్రీవృషభధ్వజుండు పాద్యాదిక మిప్పించును ఇప్పుడు మీరు గ్రహింపుడు.' అని స్వయంప్రభ వాకొనెను. 'సర్వమును పుచ్చుకొంటిని, మీరు ఈమరణ ప్రయత్నము మానుడు. మీదేశములో సర్వకామ దంబగు నొక పురంబు చేరి యుండుడు, అనంతరము మీకు కుశల మగు నుపాయము నేన చెనెదను.' అని రాజు వారిని మందలించెను. స్వయంప్రభ వెండియు నిట్లనియె:—'దేవరమాటచే దేహత్యాగోద్యమము మానితిమి. మాప్రభువు చెఱసాలలోఁ బడియుండఁగా మేము ఇంట నెట్లుందుము? కావున దేవర స్వయముగా మా కిచ్చినవరమును పాలించువఱకు, పుత్రా మాత్యసమేతుని మాప్రభువును విడిపించువఱకును మే మిటనే యుండెదము. విడుదల పొంది యాతఁడు నీయధికారిగా ఈ రాజ్యము నేలును, నీకిచ్చయేని రాజ్యమును నీ కే అర్పించును. అట్లతఁడు నీతో నొడంబడిక గావించుకొనును, ఇందులకు మేమును పాతాళ వాసులును పూట కాపులము. పాతాళమునుండి మారత్నములం గయికొమ్ము.' నా విని 'నేనే యిది తెలిసికొని యెదను, మీరును మీమాటను మఱవకుండు' అని పలికి యా

రాజు స్నానముచేసి హాటకేశ్వరుని పూజించెను. దైత్యరాజు కన్యలు ఇట్లు తమ కగపడిన యారాకుమారులం గూర్చి యే కాగచిత్తలైరి.

అంతట ప్రణామపూర్వకంబుగా రసాతలవాసు లెల్లర చేతను త్రైలోక్యమాలి విడుదలం బ్రార్థింపఁబడుచు ధన్యుఁ డామేరుధ్వజుండు తనకీర్తివలె తెల్లని వయిన గొడుగులతో దిక్కులం గప్పుచు భార్యాపుత్రసమన్వితుఁడై యసురలోకము నుండి వెలువడి తన రాజధాని కేగెను. అచట నాతని చిన్న కుమారుడు మలయధ్వజుండు ఆదైత్యకన్యలలో చిన్నదానిని ధ్యానించుచు నిదుర గూరక కనులు మూసి తేసియమ్ములవాని కాకకు పాలై రాత్రి వేగించెను. ధైర్యసాగరుఁ డాముక్తాఫల ధ్వజుండు అసురరాజకన్యను పెద్దదానిని తనయందు బద్ధాభిలాషను మునీంద్రులమానసంబున నేనియు మూరవికారమును గూర్చు సోబగుకలైను తలపోసియు ఎలవవ్వనమువాఁ డయ్యు మునివలనం బొందిన వరంబునంజేసి దెందంబునం గలంగఁడా యెను. పెద్దకొమారుఁ డిట్లు వెండ్లి నొల్లమియు చిన్నవాఁ డిట్లు మదనాతురుఁ డగుటయు, మహాసురుండు కన్యాప్రదాన విముఖుఁ డగుటయుం, దలపోసి మేరుధ్వజుండు ఉపాయం బరయుచుండెను.



అనంతరము మేరుధ్వజుడు మదనజ్వరాక్రాంతుని కుమారుని మలయధ్వజునిఁ గాంచి భార్యతో నిట్లనియె;—‘పాతాళ మందు మనము చూచిన యా త్రైలోక్యమాలి తనయులు మనకుమారులకు భార్యలు గారేని నే నేమి చేసినట్లు? వారిలో చిన్నదానిం గోరి నాకట్టి మలయధ్వజుడు జ్ఞచేత కామాగ్నిని లోపల దాచికొని పుటపాకంబునంబోలె నెరియుచున్నాఁడు. కాననే మున్ను స్వయంప్రభకు వాద్దానము చేసియు నే నిపుడు త్రైలోక్యమాలిని విడుదల నేయ కున్నాఁడను. బంధవిముక్తుఁ డాయె నేని యాతఁడు అసురత్వాభిమానంబునంజేసి తనకొమారి తలసు మానుషులకు మన కుమారులకు ఈయఁడొండె కావున ఈవిషయము సాతనితో మనము సాంత్యపూర్వకంబుగా ప్రస్తావించుట మేలు.’ భార్యతో నిట్లాలోచించి మేరుధ్వజమహి పాలుఁడు ప్రతీహారుని రావించి యిట్లా దేశించెను. “నీవు శ్వేతశైలగుహ కరిగి యట కట్టునం బడియున్న దైత్యేంద్రుని త్రైలోక్యమాలిని ప్రీతితో నామాటగా ‘దైత్యరాయకా, దైవ యోగంబున నీ విట చిరము క్లేశపడుచున్నావు. కావున నిపుడు నామాట నెఱవేర్చి క్లేశమును బాపుకొనుము. నాకుమారులకు తద్దగ్గునాసుర క్తును నీకొమారితల నిష్ఠు. ఇటునుండి విడు పొంది శపథము గావించి పోయి నీరాజ్యము నేలుకొమ్ము. అని

“హెచ్చరింపుము.” అంతం బ్రతీహారుడు పోయి రాజవచనమును
దైత్యేంద్రునికి తెలిపెను. మానుషులకు నేను కన్యల నీయను,
ఆని యసురేంద్రుడు తరమిడెను. ప్రతీహారి మరలి వచ్చి యా
వార్తను రాజున కెఱింగించెను.

అనంతరము మేరుధ్వజుడు ఉపాయ మిరయుచుండెను.
దినములు గడచినవి. అంత నావృత్తాంత మెఱింగి స్వయంప్రభ
పాతాళమునుండి మరల పండుగా ఇందుమతి యను నావృద్ధ
దూతి వచ్చి ప్రతీహారిముఖంబుగా దన్నుం దెలియఁబఱచికొని
మహాదేవిచేత కేగి అదరంబు వడసి తెలచి యిట్లనియె;—
“దేవీ స్వయంప్రభాదేవి నీకు విన్నపించుచున్నది. ‘మీమా
టను మాఱిచితిరా? సముద్రములును కులగిరులును ప్రళయ
మున మాఱిపోవుచుగాని మిముబోంట్లమాటమాత్రము అపు
డును మాఱదు గదా. మాప్రభువు కన్యల నీయ నంగీకరింప
కేమి? కారాగృహస్థుఁ డాతఁడు కన్యలను కానుక యెట్లి
చ్చును? మీరు ఔచిత్య మారని ఉపకారార్థ మాతని విడుతు
రేని కృతజ్ఞతావశంవదఁడై యాతఁడు తప్పక కన్యాదానము
చేత మీకు ప్రత్యుపకారము చేయును. ఓండువగ స్వయం
ప్రభ కన్యలతోఁగూడ ప్రాణత్యాగము నేయును. దాన మీకు
మానుతలును దొరకరు. మీ సత్యమును పాలితము గాదు.
కావున ఓదేవీ, ఎల్లరకును హితముగా రాజు ఒడంబడికలు
శపథంబులు జేయించి మాదొరను విడుచునట్లుగాఁ గావిం

పుము.' అని. స్వయంప్రభ పంపినదానిని భేదరత్నాదిదాయ కంబు లగు దివ్యరత్నములు పొదిగియున్న యీతొడవును, కై కొమ్ము." అంత నిందుమతితో రాణి 'వనట నున్న యామెవలన నే నెట్లు కైకొందును?' అనియెను. 'దేవీ, దీనిని నీవు గైకొవేని, నిక్కముగా మాకు అసంతుష్టి కలుగును. గైకొందు వేని మా దుఃఖము శమించునట్లు మేము తలంచెదము.' అని యిందుమతి కడకమీఱి మనవి నేసి బోధింపఁగా స్వయంప్రభకు ఊటడింపుగా రాణి దానిని గ్రహించి, ఇందుమతిని రాజు వచ్చునం దాఁక నచటన యుండు మని నిలుపుకొనెను.

ఇంతలో రాజును ఆరుదొంచెను. ఇందుమతి లేచి, తన్ను రాణి యొంటింగింపఁగా, రాజునకు మ్రొక్కెను. రాజు ఆదరించెను. విషరత్తోజరారోగహరంబగు చూడామణిని స్వయంప్రభ పంపినకానికను ఇందుమతి రాజున కర్పించెను. 'నాసత్యము నెఱపి అనంతరము దీనిం బుచ్చుకొనియెదను.' అని రాజు వచింపఁగా నాప్రాద యిందుమతి 'చేవా, నీవు అంటివేని నెఱవేఱినదే, దీనిం బుచ్చుకొన్నచో మాకు మితిలేని యూటట గల్గును.' అని మనవి చేసికొనెను. ఆమాటవై రాణి 'చక్కఁగా చెప్పితివి.' అని నుడిసి రాజుచేతనుండి యాసిగమానికంబుం గయికొని యాదలం దాల్చెను. అంత నిందుమతి స్వయంప్రభా వాక్యమును రాణికి నివేదించినట్లే రాజునకును నివేదించెను. రాణియు నట్లే యని పలుకఁగా రాజు 'ఇటనే యీదిన ముండు

ము, తేపు చెప్పెదను.' అనెను. మఱువాడు తెల్లవాఁడగా మేరుధ్వజమహారాజు తన మంత్రిలను రావించి యిందుమతితో నిట్లు వక్కాణించెను. 'ఈమదీయమంత్రిలతోఁగూడ నేఁగి మీదొరకు త్రైలోక్యమాలికి తెలిపి, పాతాళంబునుండి స్వయం ప్రభాద్యసురవనితలను, పాతాళవాసులలోని ప్రముఖులనెల్లను హఠకేశ్వరసంబంధిని ముద్రాసహితం బగు వారిశోశంబును, తెమ్ము. త్రైలోక్యమాలి భృత్యబంధుసహితముగా నెప్పుడును మావశంబున నుండవలయును. నాగములు వైరులను పాడు గావింపకుండవలయును. ఈవిషయంబున స్వయంప్రభాదులు నా మంత్రిలయెదుట భర్తపాదములు తాఁకి శపథములుచేసి పూటకాపులు గావలయు. పాతాళవాసు లెల్లరును రాజులతోఁగూడ పూటకాపులు గావలయును, అందఱును తమ యపత్యములను మా కప్పగింపవలయును. అందఱును రాజులతోఁగూడ వ్రాత వ్రాసి యిచ్చి హఠకేశ్వరుని సర్వాంగ వారి శోశమును ద్రావవలయును. అట్లు చేసినయనంతరము నేను చెఱపాలనుండి త్రైలోక్యమాలిని విడుదలచేసెదను.' ఇట్లు వచించి రాజు ఇందుమతిని మంత్రిలను వీడ్కొనియెను. ఇందుమతి మంత్రిలతోఁగూడ నేఁగి యా వృత్తాంతమును త్రైలోక్యమాలికి నివేదించెను, అతఁడు సంగీకరించెను. అంత నిందుమతి పాతాళలోకమున కరిగి స్వయం ప్రభాదులను శోశజలమునుం గొనివచ్చి రాజుమోల నతని.

మంత్రుల మోల అంగఅచేతను రాజోక్తపథము నెల్ల
చేయించెను. అంతట మేరుధ్వజుడు కృతప్రత్యయుని త్రైలోక్య
మాలిని కారాగృహమునుండి వెలువరించి తన యింటికి
రావించి సపరిగ్రహు సాతని చక్కగ సత్కరించి అసురరత్న
సంచయము చాగైకొని యాతని నతని రాజ్యమునకుం
బంపెను. త్రైలోక్యమాలియు పాతాళమున కరిగి వెండియు
రాజ్య మొంది భృత్యబాంధవులం గూడుకొని సంతసించెను.
మేరుధ్వజుడు పాతాళోద్భవములైన యాధనరాసులతో
భూలోకమునెల్ల వర్షాకాలపు చేఘమును నిశ్లేతోనుంబోలె నిం
డించెను.

ఆసంతరము త్రైలోక్యమాలి భార్యతోఁ గలయుఁబలికి
కొని కృతజ్ఞతావశంవదుడై మేరుధ్వజుని కుమారులకు తన
యింట తన కన్యారత్నద్వయము నిచ్చువాడై, తనర్థమై మేరు
ధ్వజుని సప్రత్యబాంధవుని తోడితేర బృదులుగాఁ బాతాళ
మునుండి వెళలి మేరుధ్వజునికడ కేగి ఆతిథ్య మొంది యిట్లు
విన్నవించెను 'దేవా, ఇప్పుడు పాతాళము గని కరము తనిసి
యూడవు, ఇప్పుడు విజయంచేరి మాచేయు పరిచర్యలను
గ్రహించుచు కనుగొనుము, నాకన్యారత్నముల నిరువురను
నీతనయులకై గ్రహింపుము.' అంత మేరుధ్వజుడు భార్యను
కొమరులను రావించి వారికి అసురేంద్రవచనమును కన్య
జానాంతము వాక్రుచ్చెను. అంత పెద్దకుమారుడు ముక్తా

ఫలధ్వజుఁ డిట్లనియె:—శంకరుంకూర్చి తపంబు సలుపక నేను పెండ్లి చేసికొనను, ఈవిషయమును నేను మున్నే తమకు చెప్పి యుంటిని, ఈయపరాధమును శమరు మన్నింపవలయును, నేను తపోర్థము వెడలిసంత తప్పుఁడు మలయధ్వజుఁడు వివాహమా డునుగాక, ఆపాతాళకన్యక లేక యితనికి సుఖము లేదుగదా,' ఆమాటకు చిన్నవాడు 'అన్నా, నీవు లేక అకీర్తికరము అధర్మము నగునీట్టికృత్యము నే నెట్లు సేయుదును?' అనియెను, మేరుధ్వజుఁడు ఎంత బోధించినను ముక్తాఫలధ్వజుఁడు వివాహమునకు హింపకొనఁ దాయెను. దాన వగం కూరియున్న మేరుధ్వజు నామఁత్రించి త్రైలోక్యమాలి అనుచరసమేతముగా పాతాళమునకు మరలిపోయెను.

త్రైలోక్యమాలి యచట భార్యతోను కొమరునితోను ఆవృత్తాంతము చెప్పి “కనుఁడు, మనకు అనమానమే చేయ సమకట్టినవాఁడై విధి యేరునేయుచున్నాఁడో! తొలి నన్నడిగిన నే నియ్యని నాతమాజలను ఇప్పుడు నేనే పోయి ప్రార్థించి నను మానుషకుమారులు గ్రహింపరఁట!” అందులకు వారిరువురును ‘విధి తలం పిదియ యని యెట్లు తెలియును! శంకర వచనము తప్పునా!’ అని పలుకుచుండఁగా కన్యలు త్రైలోక్య ప్రభాత్రిభువనప్రభలు వృత్తాంత మెఱిగి ‘మేము పండ్రెండు దినములు నిరాహారవ్రతమున నుండెదము, అప్పటికి పరమేశ్వరుఁడు మాకు వివాహసంపదను అనుగ్రహింపఁడేని మే మిరు

పురమును కలసియే యగ్నిప్రవేశము చేసెదము. అవమానమునకేని జీవనార్థమేని ఈపాడుదేహములను ధరింపము.' అని నియమ మేర్పరించుకొని యిరువురను ఉమాపతిమ్మోల నెలకొని నిరాహారలై జపఘ్నానపరలై యుండిరి. ఆవృత్తాంత మెఱిగి వారితల్లిదండ్రులును సుకావాత్సల్యంబునంజేసి తామును వారితోఁగూడ నట నిరాహారవ్రతులై యుండిరి. అప్పుడు వెండియు స్వయంప్రభ ఆకన్యలతల్లి ఇందుమతిని పిలిచి దానిముఖమున మేరుధ్వజమహారాజుపట్టపుదేవికి ఆ వృత్తాంతమును పంపెను ఇందురుతియుం బోయి తనదొర యింటి యాసంకటమును ఆదేవికి విన్నవించెను. ఆమెవలన 'మేరుధ్వజుఁ డెఱిగెను. వారు అదంతయును అనుసరించి తామును నిరాహారవ్రత మవలంబించిరి, వారిపుత్రు లిరువురును పితృభక్తిపరాయణులు తామును ఆహారము మానివేసిరి.

ఇట్లు రెండులోకములందును ఏలికలయిండ్ల నిట్టిసంకటము సుభవించి యుండఁగా ముక్తాఫలధ్వజుఁడు భోజనము మాని ధ్యానంబున శివుని శరణు వేఁడెను. ఈవిధమున ఆటుడినములు కడచినయనంతరము ముక్తాఫలధ్వజుఁడు వేకువనుమేల్కొని తన పూర్వమిత్రుఁ డగుసంయతకుని యవతారమైన మహాబుద్ధితో నిట్లు వక్కాణించెను:—“మిత్రమా, నే నిపుడు కలలో నాకు మున్ను తపోధనముని యిచ్చిన నావాహనమును కౌమరూపమును మనోగతిని విమానరూపము దాల్చినదానిని

ఎక్కి చిత్తనిర్వృత్తికై మేరుతటగతమునకు గౌరీశాలయము నకుం బోయితిని. అట నొక దివ్యకన్యకను తపఃకృతను గంటిని. ఆకన్నీయంగూర్చి నాతో జటాధరుఁడు ఒకానొక పురుషుఁడు నవ్వుచు ‘ఓయి ఒకకన్నీయనుండి నీవు పలాయితుఁడవై యిటు కేలేంచితివి, ఇటు నీకు ద్వితీయ ఈమె యొక తె సంభవించియున్నది, చూడుము.’ అనియెను. ఆమాట విని ఆకన్యరూపుం గాంచి తనియకయే లెల్లవాలుతటిని మేల్కొంటిని. కావున ఆదివ్యకన్యకం బొందుటకై ఆతావునకే తరలెద, అట నాచెలువం బొందనయేని చిహ్నుం జొచ్చెద. ఆ తీరున నాకు లభించిన యాదైత్యకన్యను విడిచి నాయుల్లంబు స్వప్నదృష్టయందు మరులుకొని యున్నది ! ఈవిధి కేమిసేయ నగును ! అట కేగిన నిక్కముగా నాకు శుభము గలదని తలంచుచున్నాను.” ఇట్లు పలికి ముక్తాఫలధ్వజుఁడు తనకు తపోధనముని యిచ్చిన యానిజవాహనమును తలంచుకొనెను. అదియు కామరూపము కోరికతావునకుం గొని పోవునది, విమానరూపమున చెంతకు రాఁగా దానిని మిత్తునితోఁగూడ నెక్కి యాదివ్యప్రదేశమునకు గౌరీపత్యాలయమునకు వెడలెను. అటఁ జని కలలోఁ గన్నట్లుగానే సర్వము అట నుండంగని హర్షించెను. అట ముక్తాఫలధ్వజుఁడు ఆపఖుఁ డొక్కఁడే ఓంటిపరిచారకుఁడుగా సిద్ధోదక ము వేరి తీర్థమందు స్నానాదికములు సేయ నారంభించెను.

ఇంతలో ఎటకో యాతఁడు పోయెనని యెఱింగి యతని కండ్రి మేరుధ్వజుఁడు భార్యాసుతసమన్వితుఁడై యుపవాస కృతుఁడయ్యుం బడినట్తోభము అలోకసామాన్యమై పాతాళ మందు సయితము ప్రకటమాయెను. అంతట త్రైలోక్య మాలియు ఉపవాసకృతుఁడు భార్యాసుతాసమన్వితుఁడై తానును మేరుధ్వజునినగరమున కరుదెంచి 'నేడు చతుర్దశి యగుట నాతఁడు హరు నర్పించుటకై యెటకో పోయినాఁడు, కాన నీదిన మిటనే వేచియుండము, జేపు తెల్లవాఱునంత రా దేని, అతఁ డెట నున్నాఁడో అటకు మనమే వేగుదము, అనంతరము ఏమి కానున్నదో అట్లగుఁ గాక.' అని ఆయందఱ తోను నిశ్చయము సేసికొనెను.

ఈలోపల మేఘవనమున నాగౌర్యాశ్రమమున నున్న యాపద్ధావతియు ఆదినము తనచెలులతో నిట్లనియె:—“చెలు లారా, ఈరాత్రి కలలో నేను సిద్ధిశ్వరమునకుం జనియుండ నట దేవళమునుండి జటాధరుఁడొకపురుషుఁడు వెలువడి వచ్చి నన్ను ‘పుత్రీ, నీదుఃఖము తీసినది, నీకు పతితోడ సమా గమము ఇప్పుడే కానున్నది.’ అని పలికి పోయెను; వెంటనే మేల్కొంటని, తెల్లవాఱినది రండు, అటకే పోవుదము.” ఇట్లు పలికి యాచెలులతోఁగూడ మేరువుపార్శ్వమున నున్న గౌరీశ్వరాలయమునకు పద్ధావతి యరిగి యచట సిద్ధోదక తీర్థంబున స్నానమాడుచున్న ముక్తాఫలధ్వజుని దవృదవృత్తం

గాంచి యచ్చెరుపడి 'చెలులారా, కనుడు ఈపురుషుడు నా
ప్రియనివలెనే యున్నాడు. ఆశ్చర్యము! అతడే యీతడ
డగునా? కాదు ఇతడు మనుష్యుడు గదా.' అని పలికెను.
ఆమాట విని యీతనిం గని చెలు లిట్లనిరి. 'దేవి, ఈతడు
కేవల నీస్త్రాయజదయితునిపోల్కి నుంటయగాక యీతనిచెలి
కాఁ డీతడును ఆతని చెలికాఁ డయిన యాసంయతకునిం బోలి
యున్నాడు. నీవు వర్ణించిన యీస్వప్నముంబట్టి మే మిట్లు
తలంచుచున్నాము! వాస్తవముగా వీరు శాపముచేత మనుష్య
త్వముం బొందిన యాయీరువురే, దైవముచే స్వయంక్రిచే
నిటకుం దేబడినారు, కాదేని యీదేవభూమియందు మనుష్యు
లకు ప్రవేశ మెక్కడిది?' చెలు లిట్లు పలుకగా పద్మావతి
యీశ్వరుం గొలిచి తత్సమీక్షముననే ఆపురుషుఁ డెవఁడో
యెఱుంగునదియై దాఁగియుండెను.

ఇంతలో ముక్తాఫలభ్యజాఁడునున్ననమై శివుని పూజించు
టకై యాలయమునకువచ్చి సర్యమును పరికించి మహాబుద్ధితో
నిట్లనియె:—'వయస్యా, కలలో నాకు కనబడిన యీదేవళము
లింగాంతర్దృశ్యగౌరీశమూర్తిరత్నమయము ఇదే. దివ్యవిహంగ
ములును మెఱయురతనంబుల వెలుంగుతోడి మ్రాఁకులుం గలిగిన
యాదివ్యభూములు కలలోఁగన్నవియివే, అపుడు గాంచినకన్యను
మాత్రము ఇపు డిటం గాన, అవ్వెలది నాకు దొరకడయేని
తప్పక స్త్రాణము లుజ్జగించెద' ఇట్లు పలికి ముక్తాఫలభ్యజాఁడు ఆ

తరుణు లచట డాఁగి యుండఁగా తాను లోనం జొచ్చి శివు
సారాధించి వెలువడి మువ్వాటు ప్రదక్షిణించినంత సాతండును
చెలికాఁడును తమతోంటిపుట్టువును స్మరించిరి. ఆహర్షంబున
వా రొండొరువులకు పూర్వవృత్తాంతమును చెప్పుకొనుచుం
డఁగా, పద్మావతి యత్తఱిని వారి కనులమోలం దోఁచెను.
ముక్తాఫలధ్వజుఁడు పూర్వజన్మవృత్తాంతమును స్మరించి పట్టరాని
హర్షంబున ఆమెను గని వయస్కునితో నిట్లనియె:—‘రాత్రి
కలలో నేనుగన్నది నాదేవి పద్మావతీయే, ఇపుడు దైవవశ
మున వాస్తవముగానే దొరకినది. కాన ప్రాణవల్లభను అవిలం
బితముగా గౌరవించెదను.’ ఇట్లు పలికి కన్నుల నానందబాష్ప
ములు రాల ఆమెం దఱిసి ‘దేవీ, పోకుము, నే నీముక్తాఫల
కేతుఁడను, నీవల్లభుఁడను, దృఢవ్రతునిశాపముచే మానుషుండ
నైతిని, ఇపుడు పూర్వజన్మమును స్మరించితిని.’ అని పట్టరాని
తమకంబున నామెం గవుంగిలింపఁజొయ్యెను. ఆమె కలగుండు
వడి యంతర్ధానమై బాష్పాయమాణాక్షయై యటనే యుం
డెను. అంతట నతనిచెలికాఁడు నెవ్వగమిఱి యాకాశముం
గూర్చి యిట్లు మొఱి యిడెను! ‘దేవీ పద్మావతీ, ఎవనికై
యట్టి మహాతపఃశ్లేశమును నీవును పూనితివో అతని నెదుట
వచ్చియున్న వానిని పలుకరింపవేమి? నీప్రియవస్యుఁ డుండనే
సంయతకుండు వాడనే నేను. మీకై శాప మొందిన నన్ను
ప్రియము పల్కవేమి?’ ఇట్లు పలికి యాతఁడు రాకొమరుని

డ్లాఱిడిలం జేసి యిట్లనియె:—అనురాగము మీటి నీకై
 వచ్చిన యాదైత్యరాజకన్య నొప్పరికించితివే ఆపాపమున కిది
 ఫలమునుమా ఆమాట విని పద్మావతి చెలులతో 'వినుడు,
 ఇతడు అసురకన్యలయందు ప్రవర్తిల్లఁడట.' అనెను. అంత
 సకియ లిట్లనిరి. 'దేవి, సర్వము తార్కాణపడుచున్నది. నీవు
 స్వరింపవా, శాసమయమున నీప్రియుఁడు మనుష్యజన్మంబున
 తనమనస్సు పద్మావతిని వీడి మఱియొక్క చెలువమీఁదికి పో
 కుండుఁగావుత మని తపోధనమనిని జేడి వర మొందుటను ?
 దానిప్రభావంబున నితఁడు హిందువెలదులయందు అనురాగ
 మూనఁడు.' ఆమాటలువిని పద్మావతి సంశయాకుల యాయెను.
 ముక్తాఫలధ్వజండును కనులకగపడిన ప్రేయసీని అట్లు తత్తణమే
 కోలుపోయినవాడై 'హ! ప్రేయసీ, పద్మావతీ, ఏమి దీనిం
 గనవా, విద్యాధరత్వమందు నీకై శాప మొందిననేను ఇప్పుడు
 నీకై నిక్కముగా మృత్యువునే పొందుచున్నాను!' అని యిట్లు
 పలుదెఱంగుల నాక్రందింపసాగెను. పద్మావతి యతని యా
 యాక్రందనమును విని సఖులతో నిట్లనియె:—'గుర్తులన్నియు
 సరిపడుచునే యున్నవి, అయినను, ఇవి యెట్లు పరంపరావశ
 మున నీయిరువురును విని యెఱింగినవేమో యని నామనస్సు
 నిశ్చయముం బొందక యున్నది కావున నితనియార్త వచన
 మును నేను వినఁజాలను, కాన నాగౌర్యాయతనమునకే
 పోయెదను, నాకిపు డచట వ్రాజకాలముగదా' ఇట్లు పలికి.

పద్మావతి చెలితోఁగూడ అంబికాశ్రమమునకుం బోయి దేవిని పూజించి 'దేవీ, సిద్ధిశ్వరమందు నేను చూచిన యాతఁడే నా పూర్వప్రియుఁడేని, అతనితో నాకు కూటమి వెంటనే కలుగు నట్లుగా ననుగ్రహింపుము.' అని వేడుకొనెను. ఇట్లు కోరుకొని పద్మావతి ఎదురు సూచుచున్నంతలో ముక్తాఫలధ్వజుఁడును సిద్ధిశ్వరమం దున్నవాఁడు తన పూర్వమిత్రుఁ డగు సంయతకుని యవతారమైన మహాబుద్ధితో 'మిత్రమా, పద్మావతి తనతావున కాగౌరవ్యతనమున కేగిన దని నేఁ దలంచెద అటకే పోద మురమ్ము.' అని చెప్పి మనోగామి యగునావిమాన మెక్కి సవ యస్యుడై తానును అయ్యుంబికాశ్రమమునకే వచ్చెను చద లినుండి విమానంబును దిగుచున్న యాతని దూరముననే కంచి చెలులు పద్మావతితో 'దేవీ, ఈయద్భుతమును గనుము, ఈతఁడు దివ్యవిమానంబున నిటకును వచ్చినాఁడు, మానుషుఁ డయిన యాతనికి ఈదివ్యప్రభావ మెట్లుకలిగిది!' అనిరి. పద్మావతి యిట్లనియె:—'చెలురారా, జ్ఞప్తిచేసికొనుఁడు, అపుడు ఇతనికి కాప మిడిన దృఢవ్రతుని నేనును శపించి యుంటినిగదా, మనుష్యుఁడుగా నవతరించు నాప్రాణవల్లభునికి నీవు ఇచ్చానుగతము కామరూపంబు నగు వాహనమ వగుచు వని. అట్లే తనకు వాహన మయి విమానరూపముం గయికొన్న యా మునిశిష్యు నెక్కి యితఁడు నిక్కముగా న్వేచ్ఛముగా నెల్లయెడలను చరించుచున్నాఁడు.' అట్లామె

పలుకఁగా చెలులు 'దేవి, అట్లుగా నేటుంగుదువేని ఏల యీ తని గారవింపవు, ఏమి యాలోచించుచున్నావు?' అని యడిగిరి. సఖులాడిన యీమాట విని పద్మావతి వెండియు నిట్లనియె:— 'నేను వచించినట్లుండవచ్చును, కాని ఇప్పటికిని నాకు నిశ్చయము కలుగలేదు. ఇతఁడు సత్యముగా నా మనోవల్లభుడే అగునేనియు, అన్యదేహమం దున్న యీతని, నిజదేహముం బాల్చనివానిని, నే నెట్లు గూడఁదగును? కావున మనము డాఁగి యుండి యితని చేష్టితము నిచట కనుదము.' రాజపుత్రి యిట్లు పలికి చెలులతోఁ గూడ నదృశ్యురాలై యటనే కనుపెట్టుచుండెను. అంతలో ముక్తాఫలధ్వజుఁడు విమానము దిగి యుత్కంఠమెయి వయస్కునితో నిట్టులనియె; ఇచట రక్కసల కయింబడి బెగ్గడిల్లినప్రియను నేఁ గాంచితిని, ఇట మరల నుద్యానంబున స్వయముగా నన్ను వెదకికొనివచ్చిన ప్రియను నేఁ గంటిని, ఇచట శాపహతుని నన్ను అనుసరించునదై ప్రియ పద్మావతి యొట్టకేలకు తపోధనమునిచేత మరలింపఁబడినది. అట్టియాప్రేయసీ, ఇపుడు, చూడుము మిత్రమా, నాచూపు నుండి పలాయమాన యగుచున్నది!' అతఁడు పలికిన యీ మాటను విని చెలులతో పద్మావతి 'చెలులారా, నిక్కముగా నతఁడే యితఁడు అయినను తొంటిదేహముం గయికొనని యీతని నేనెట్లు కూడుదును? ఈ విషయంబున నాకు ఆసీద్ధి శ్వరుడే గతి. ఆదేవుడే నాకు స్వప్న మొసంగినాఁడు, అతఁడే

యిందుల కుపాయము నేయువాడు.' అని వాక్రుచ్చి ఆసిద్ధి శ్వరక్షేత్రమునకు ససఖిజన యై పోవుచెంచెను. అచట ఈశ్వరుని పూజించి యద్దేవునిమోల 'పూర్వదేహగతుని నావల్ల భుని నాకు నిష్ఠు, ఓండె మృత్యువునేని యిష్ఠు మూడవగతి నాకు లేదు.' అని వేడుకొని యటనే దేవశముముంగిటనే చెలులతోఁగూడ నుండెను. ఇంతలో ముక్తాఫలధ్వజుడు గౌర్యాశ్రమమునం బద్మావతిని వెదకి వెదకి కానక బెగ్గలి వయస్యునితో 'మిత్రమా, చలి యిట దొరకదాయెఁగదా, కాన ఆశంభుక్షేత్రమున కేఁగుదము ; అటను దొరకదయేని నేను తప్పక చిచ్చుం జొచ్చెద.' అని వచించెను. సఖుఁ డిట్లనియె; 'నీకు నిశ్చయముగా మేలు కలుగనున్నది. మునివా క్యంబును శంకరుని స్వప్నాదేశంబును రిత్తగావు గదా.' ఇట్లో దార్పుచున్న యాచెలికానితోఁగూడ ముక్తాఫలధ్వజుడు ఆ విమాన మెక్కి సిద్ధిశ్వరమునకుం జనియె. అట్లువచ్చిన యాతనిం బద్మావతి కనియు అదృశ్యురాలయై యుండి సఖులను 'ఇతఁ డిటకును వచ్చినాఁడు కనుఁడు.' అని హెచ్చరించెను. ముక్తాఫల ధ్వజుడును దేవుని మోలంజొచ్చి అప్పుడే పూజనొందియున్న యాదేవుం గాంచిన వయస్యునితో 'సఖుఁడా, చూడు, ఎవరో ఇప్పుడే ఈదేవుని పూజించినారు. నిశ్చయముగా నాప్రియ యిటనే యెటనో ఉన్నది, ఇది ఆచెలువ యొనర్చిన పూజయే.' అని వాక్రుచ్చి ఆమెను అచట వెదకి వెదకి కానక

విరహాతిరేకంబు భరింపలేక మాటిమాటికి 'హా! ప్రేయసీ, పద్మావతీ!' అని మొఱ యిడసాగెను. కోకిలాంగసాకూటితములను ఆమెఁబడుకులు గాను నెఱుఁపింపుములను ఆమె కేశపాశములు గాను నెత్తామరను ఆమె నెమ్మొము గాను బ్రహ్మయుచు మదనజ్వరము సోఁకి ఒడ లెఱుంగక యిటునటు పరువులిడుచుండెను. అంతట మిత్రుఁడు ఎట్టకేలకు ఓదార్చి రాజపుత్రుని ఇట్లు మందలించెను. ఉపవాసములు పెక్కింటిచే డస్సింపవాడవు, ఏమి యిట్లారంభించితివి? భూలోక పాతాళములను జయించిన నిన్ను నీ విట్లువేడుచేసెదవేమి? నీవు చెంతకు రావేని మీతండ్రి మేరుధ్వజమహారాజును మీమామ దానవేంద్రుఁడా త్రైలోక్యమాలియు, నిన్ను గోరి నట్టిది యాతని కూతురు రాత్రైలోక్యప్రభయు, మీతల్లి వినయవతియు నీ తమ్ము డామలయధ్వజుఁడను, చెఱుపు కలిగె నని తలంచి యందఱు నుపవాసకృతులు ప్రాణములను విడుతురు. కావున రమ్ము, పోయి వారినిరక్షింతము, పగలు ముగిసినదగదా. ఇట్లు పలుకుచున్న మిత్రునితో ముక్తాఫలధ్వజుఁడు నావిమానమెక్కి నీవే పోయి వారి నోదార్పుము.' అనెను. సఖుఁ డిట్లనియె. 'నీ విమానము సాకెట్లు సిద్ధించును. అది కాపముచే నీ వాహన మయిన మునిశిష్యుఁడు గదా' అందులకు 'అట్లేని, మిత్రమా, నీవును ఇటనే యుండము, ఇట నేమి జరుగునో చూతముగాక.' అని రాజపుత్రుఁడు మందలించెను. వీరి యా

లాపమును విని పద్మావతి సఖులతో 'చెలులారా, ఆనవాళ్లు సరిపోవుటచే నితఁడు నాపూర్వవల్లభుఁడే అని యెఱుంగుదును, ముచుష్కదేహగతుఁడై యిట్లు శాపముచే నెగులొందుచున్నాఁడు. నాకును నిది సిద్ధకన్యను పరిహసించినందునం గలిగిన శాపమునకు ఫలము.' అని చెప్పుచున్నంతలో వియోగివనమునకు దావాగ్ని యగుమృగలాంఛనుఁడు ఎఱ్ఱనితేజు మెఱయుచు నుదయించెను. లోకమెల్ల వెన్నెలతో నిండెను, మదనదహనజ్వాలతో ముక్తాఫలధ్వజుఁడు నిండెను. అంత నాసమయంపు జక్కనయువయువజోలె రాజపుత్రుఁడు ఏకపుచుండ, దిగులొది పద్మావతి అవృశ్యయ్యై యిట్లు హేచ్చించెను. 'రాకుమార, నీవు ఆనాపూర్వవల్లభుఁడవయేనియు అన్యదేహస్థుఁడవు నాకు పరపురుషుఁడవుగదా, నేనును నీకు పరభార్యులుగదా; కావున ఏల మాటిమాటికిని క్రందిచెవవు! ఆమునిమాట తథ్యమయేని యిందు తప్పక యుపాయము కలుగును.' పద్మావతి పలికిన యీమాటను విని పద్మావతిం గానక నృపాత్మజుఁడు హర్షవిపాదవిషమం బగు దశావిశేషమున కగ్రమై యామె కిట్లుత్తర మొసంగెను. 'నీవు పల్కినది సరియే; దేవీ, నేను తొంటిపుట్టువును స్మరించినవాఁడనై అప్పటి యానిజదేహమందే యున్నానిన్ను ఆనవాలు పట్టితిని. నీవు మున్ను నన్ను వైద్యాధరదేహమం దున్నవానిం గాంచినవానవు, ఇప్పుడు ముచుష్కదేహగతుని నన్ను ఎఱ్ఱెఱుంగనేర్తువు! కావున అవశ్య

ముగా నేను ఈ పాడుదేహమును త్యజింపవలసినది.' ఇట్లు
 వక్కాణించి యాతం దూరకుండెను. 'అమెయును అగపడ
 కయే అటనే యుండెను. అనంతరము రాత్రి అధికభాగము
 గడచిన తర్వాత పూర్వసంయతకుండు మహాబుద్ధి నిద్ర
 పోయిన తర్వాత ఆదేహము పద్మావతి పొందరాని దని
 తెలిసికొని ముక్తాఫలధ్వజుండు కొయ్యలు వేర్చి నిప్పంటించి
 'స్వామీ, నీ దయచే నేను శీఘ్రముగా నాయాతొలిదేహ
 మును పొంది నా ప్రేయసీని పద్మావతిని గూడెదఁగాక.' యని
 లింగమూర్తికి శంకరునికి ప్రణమిల్లి మండుచున్న యగ్నికి
 దేహము నాహుతి యొసంగెను. అప్పటికి మేల్కొని సఖుండు
 మహాబుద్ధి వెదకి ముక్తాఫలధ్వజునిఁ గానక మండుచున్నయగ్నిని
 కాంచి అందు విరహము నోర్వలేమిం దనమిత్తుండు కూలి
 మడిసె నని తలంచి ఆదుఃఖమున కాసును ఆ యగ్నిలోనే
 కూలెను. దానిం గని పద్మావతియు దుఃఖాకులయై చెలులతో
 'చీ! స్త్రీలహృదయము వజ్రాయుధముకన్నను కఠినము. ఈ
 దుఃఖమును కాంచుచున్న సాప్రాణములు ఎగిరి పోమియే
 యిందులకు నిదర్శనము. నేను మాత్ర మెంతకాల మీపాడు
 దేహమును ధరింతును. నాకు ఇప్పటికిని దుఃఖము తుదముట్టి
 నది గాదు, సాపాపమునం జేసి యామునివచనము నైతము
 దబ్బితి యయినది. కావున నాకు మరణమే మేలు. ఇట
 పరభ్రువుల నడుమ నగ్నిలో నులుకుట నాకుఁ దగవు గాదు.

కావున అనాయాస మగు నురిత్రాడే నాకు గతి.' అని పనికి శంకరుని మ్రోల నశోకవృక్షమున తీవతో నురి కట్టుకొనం దొడంగెను. ఆసలుగొలుపు మాటలతో నామెను సఖులు నివారించుచుండగా, అంతలో, నచటికి తపోధనమునియే వచ్చి 'పుత్రీ, సాహసము సేయకు, నావచన మన్వతముగాదు, దైర్యమవలంబింపుము, ఇప్పుడే నీ కాంతుడు ఇచటకు వచ్చును, నీవు చూతువు. నీతపంబుననే ఆతనికి త్వరలో శాపక్షయ మైనది. అట్టి నీతపంబుననే నీకు ఈయనాస్థ యెట్లు కలిగినది ! వివాహము సమీపించియుండగా నీకు ఈ వివాహమేల ? ఇది యెల్ల థ్యానదృష్టిచే నెఱింగి నేను నీకడకు వచ్చితిని' అని వాక్రచ్చెను. ఆమునికి నమస్కరించి పద్మావతి యీ కాలము వోలారాధనలె నుండెను.

అంతట మర్త్యదేహము కాలిపోగా వైద్యాధర దేహముం దాల్చి సవయస్యుడు ముక్తాఫలకేతుడు ఆమె కాంతుడు ఆతావున కేలెందెను. అంతట క్రొత్త మొయిలు గన్న చాత కాంగనవోలె ఉదయించిన రాగేందుని గన్న తెల్ల గలువతీవవోలె, విద్యాధరేంద్రతనయుని ఆకాశమున వచ్చిన వాని నాతనిం గని పద్మావతి మాటల కందనిసంతోషమును పొందిన దామెను. ముక్తాఫలకేతుడును చిరకాలము నిర్జల దేశములో సంచరించి బడలిన బాటసారి యేటినింబోలె ఆమెను గాంచి చూపులచేతనే త్రాగివేయుచు మోదం బొందెను. ఆ

యిరువురును శాపరాత్రి నశించినంతట జక్కవలుంబోలే కూడిన వారై తపన తేజసుడగు మునియొక్క పాదములం ద్రెల్లి తృప్తి నొందినవారైరి. మహామునియు వారిని 'మీరు శాపము తీటి సంతసంబున మరల నొండొరుల నిటం గూడినందులకు నేను కరము సంతసించుచున్నాడను.' అని యభినందించెను. తెల్ల వాటునప్పటికి భార్య కనిష్ఠపుత్రసమేతుఁడై మేరుధ్వజ మహారాజును పెద్దకుమారుని వెదకుకొని యచటికి వచ్చెను. అట్లే వానవాధిపుఁడు త్రైలోక్యమాలియు తనతనయును త్రై లోక్యప్రభం దోడ్కొని సాంతఃపురుఁడు సానుచరుఁడునై విమా నంబున నటకే వచ్చెను. అంత ముని ఆయ్యిరువురకును ముక్తా ఫలకేతుని చూపి, ఎట్లు ఆతనికి శాపవశంబున దేవకార్యార్థమై మర్త్యత్వము వచ్చినదో, ఎట్లు తద్విముక్తి యాయెనో, ఆ వృత్తాంతమును వర్ణించెను. ఆవృత్తాంత మెఱిగి అగ్నిపతన మునకు సమకట్టి మేరుధ్వజాదు లందఱు వెండియు మునియుప దేశంబుబడి సిద్ధోపకన్నానము హరార్చనము ఇట్టిసుకృతంబులు సలిపి క్షణములో శోకరహితు లైరి. త్రైలోక్యప్రభయు తటా లున పూర్వజన్మమును స్మరించి 'ఆహా! నేను సిద్ధరాజు కొమారి తను, దేవప్రభనుగదా; విద్యాధరాధికాఁడు నాకుం బతి గావ్రత ముని నేను తపంబు సల్పుచుండి పద్మావతిచే పరిహా సించబడినదాననై నాకోరిక నెఱవేఱుటకై చిచ్చుం జొచ్చిన దానగదా. అనంతరము ఈదైతేయకులంబున జనించి ఎవని

యందు వలపుగొంటినో యాతఁ డీరాజకుమారుఁడు తనతొల్లిటి
వైద్యాధరదేహును పొందినాఁడు ; అన్యరూపుఁ డయిన
యీతని నీదేహముతోఁ గూడుట సరిగాదు. కావున నీతనిం
బొరయ నీయాసురశరీరమును పెండియు చచ్చిలో వేల్చెదను.
అని తలపోసికొని యాశిశ్చయమును తల్లిపండ్లుల కెఱింగించి
ముక్తాఫలధ్వజుని వెంబడి నీగ్నిలోఁ జొచ్చెను. అంత నామెను
పూర్వదేహము నర్పించినదానిని కమాచే నగ్నిదేవుఁడు చేతఁ
గొని ఆవిర్భవించి, స్వయముగ నిట్లనియె:—‘ఓయి ముక్తాఫల
కేతు, ఈమె నిర్ముఁగూర్చి నాయుడు దేహము వదలినది,
కాన నీమెను సిద్ధరాజకన్యకు దేవప్రభును భార్యఁగాగైకొమ్ము.’
ఇంతమాత్రము నలికి అగ్నిదేవుఁడు విచ్చుమొగంబు కాఁగా
ఇంద్రాదిదేవతలతోఁ గూడ నటకు బ్రహ్మదేవుఁడు వచ్చెను,
విద్యాధరేంద్రుఁడు చంద్రకేతువును, గంధర్వరాజు పద్మశేఖరుఁ
డును వచ్చిరి. అంత నెల్లవారును సభించింప, విశ్రుఁ డయిన
యాముక్తాఫలకేతునికి గంధర్వరాజు హర్షవ్యగ్రయను నిజభా
మినియుం బానును యథావిధిగా విభవోత్తరంబుగా నిజసుతను
పద్మావతి నిచ్చెను. ఆవిద్యాధర రాజపుత్రుఁడు సువిరోత్సుకను
డయితను బడసి జన్మతరుఫలము సిద్ధించినట్లు తలంచెను, ఆసిద్ధ
కన్యనుంగూడ వివాహ మాయెను. మలయధ్వజుఁడును యథా
విధిగా తండ్రి యిచ్చిన దైత్యకన్యను త్రిభువనప్రభును బొంది
కృతార్థుఁ డాయెను. అనంతరము కృతార్థుఁ డామెనుధ్వజునిహ

రాజు ద్వీపసహితమైన యీ భూలోకమునకెల్ల ద్వితీయపుత్రుని రాజుగా నభిషేకించి తాను భార్యతోఁగూడ తపోవన మూశ్రయించెను. దైత్యాధినాథుఁడు త్రైలోక్యమాలి సభార్యుడై తన స్థానమునకుం బోయెను. ఇంద్రుఁడు ముక్తాఫలకేతునికి విద్యుద్ధ్వజునిరాజ్యలక్ష్మి నొసఁగెను. 'ఈ ముక్తాఫలకేతుఁడు విద్యాధరాసురైశ్వర్యము ననుభవించుఁగాక, దేవతలు తమ తమ నెలవుల కేఁగుదురు గాక.' అని యాసమయమున ఆకసము నుండి వాక్కువినసాగెను. దానిని విని సంతోషులై బ్రహ్మాంధ్రాదులు యథాస్థానములకుం జనిరి. శాపవిముక్తుఁడైన నిజ శిష్యుం దోడ్కొని తపోధనమునియు నేఁగెను. ఇరువురు పెండ్లములతో వెలుఁగొందుచున్న తనయుని ముక్తాఫలకేతునిం దోడ్కొని చంద్రకేతుఁడును వైద్యాధర పదమునకుం బోయెను. చంద్రకేతుఁడు చిరకాలము కొమారునితోఁ గూడ విద్యాధర రాజ్యలక్ష్మిని అనుభవించి అనంతరము అతనిమీఁద తన రాజ్యభారమును మోపి తాను భార్యాద్వితీయుఁడై తపోవనమున కేఁగెను. ముక్తాఫలకేతుఁడును మున్నే దేవేంద్రుని వలన అసురరాజ్యమును పొందియున్నవాఁడు ఇపుడు తండ్రి వలన విద్యాధరచక్రవర్తిత్వమును బొంది మూర్తిభవించిన నిర్వృతితోనుంబోలి పద్మావతితోఁ గూడ పదికల్పములు ఉభయసామ్రాజ్య మహైశ్వర్యమును అనుభవించెను. అనంతరము భావము లెల్ల తుడిచి నీరసముల యని యాలోచించు

కొని అంతమున మునీంద్రజనము నాశ్రయించి తపంబు సలిపి పరబ్రహ్మతని సాక్షాత్కరించుకొని పరమేశ్వర సాయుజ్యముం బొందెను.

ఇట్లని యాదివ్యహంసయుగ్మమువలన బ్రహ్మదత్త నృపతి యీసరసాద్భుతకథచుని, తద్బాహుననే జ్ఞానోపదేశం బునుం బొంది, దివ్యగతిం బొందెను. ఆతండును అతని భార్యా సచివులును ఆపకులు రెండును నీధీశ్వరమునకుం బోయి యట నాశాపదేహములను వదిలి యథాపూర్వము అందఱును శివా నుచరత్వముం బడసిరి.

ఓ మునులాడా, ఇట్లని మదనమంచుకావరహంబున నేను గోముఖునివలన కథను విని యీగూర్తము మనస్సును శ్రైర్యము గొల్పుకొంటిని.

ఇట్లు కశ్యపాశ్రమములో మునులెల్ల గోపాలకసహితులై నరవాహనదత్త చక్రవర్తి చెప్పిన యీకథను విని పరితోషము నొందిరి.

పద్మావతీలంబకము సమాప్తము.



విషమశీలలంబకము.

౧-వ తరంగము.

క. చంద్రాననార్థదేహుని
జంద్రాంశుశ్వేతభూతిః జంద్రసితాంశుః
జంద్రాంశునలలోచనుః
జంద్రార్థకిరీటుః గోలుతు సతతము భక్తిః.

ఆ. సిద్ధు లిడెడు నాఁగఁ జెలువారు నెవ్వని
కరము కుంచితాగ్రకంబుఁ గేలి
కోన్నమితము నాతఁ డొప్పుగా మిముఁ గాచు
గజములుండు విందుకరణ మెఱసి.

అనంతరము అసీతగిరియందు కశ్యపాశ్రమమున సరవా
హనదత్తుఁడు ఆయునులతో నెల్ల నిట్లు వక్కాణించెను.—
నన్ను దేవీవిరహంబున వేగవతి కొనిపోయి రక్షణార్థము
విద్యాహస్తంబున నిడిపోయినప్పుడు నేను విరహకాతరుండను
పరదేశగుండను ప్రాణము లుజ్జగింప సమకట్టి వనమున తిరుగుచు
కణ్వుమహామునిం గాంచి సమస్కరించితిని. ఆయన నన్నుఁ
గాంచి యోగదృష్టి చే నావృత్తాంతము నెఱింగి దుఃఖితుని నన్ను

తన యాశ్రమమునకుం గొనిపోయి కనికరమున నిట్లనియె,
సోమవంశోద్భవుడవు వీరుడవు నయ్యును ఇట్లు మోహమునం
బడెదేమి? దేవాదిప్తమై తప్పని దైన భార్యారంగమందు నీకు
ఈయనాస్థ తగునా? సంభవింఁ దగని సంగములు సయితము
ఈలోకమున నరులకు సంభవింపఁచుండును. అందులకు విక్రమా
దిత్యునికథను వర్ణించెదను వినుము.

యుగాదిలో విశ్వకర్మ సృష్టించినది అవంతిలో ఉజ్జయిని
యని విఖ్యాత మయిన నగరి శంకరునినివాసము కలదు. ఆపురి
పతీవ్రతవోలె పరాధృష్ట్య, పద్మినివోలె సీరికాటపట్టు, సజ్జనుల
బుద్ధివోలె ధర్మాధ్యక్ష, భూమివోలె బహుకౌతుక, ఆనగరమున
మహేంద్రాదిత్యుఁ డని జగజ్జేత అమరావతియందు మహేం
ద్రుఁడువోలె విపక్షబలసూరనుఁడు రాజుండెను. ఆ రాజు
శౌర్యమున నానాశస్త్రాయుధుం డయ్యురూపమున కుసుమా
యుధుండై, ఈవియందు ముక్తకరుడయ్యును కత్తియందు
బద్ధముష్టికరుం డై యొప్పుచుండెను. ఇంద్రునికి శచివోలె,
శంకరునికి గౌరివోలె హరికి లక్ష్మీవోలె ఆరాజునకు సౌమ్య
దర్శన యను వేరిది భార్య యుండెను. ఆయనకు సుమతి యను
వాడు మహామంత్రి, వజ్రాయుధుఁ డనువాడు కులక్రమా
గతుఁడు ప్రతీహరుఁడు. వారితోఁ గూడ నావీరుఁడు పుడమిని
పాలించుచు పుత్రార్థము శంకరుం గొలుచుచు నానావ్రతములు
సలుపుచుండెను.

ఈలోపల దేవతాగణసేవితకందరంబై అన్యదిక్కులం
 గెలిచినకుజేరదిక్కు నవ్వునవ్వి యన నొప్పుచున్న కైలాస-
 నగేంద్రుడు పార్వతీసమేతముగా నెలకొనియున్న పురారిని
 ఇంద్రాదిదేవతలుష్టేచ్ఛోపద్రవదుఃఖతులు దర్శించి నమస్కారా-
 నంతరము స్తోత్రము సలిపి కూర్చుండిరి. ఆగమనకారణమును
 దేవదేవుం డడుగఁగా నిట్లు మొఱియిడిరి.—‘దేవా, నీవును
 విష్ణువును ఏయసురులను సంహరించితిలో వా రిపుడు పెండియు
 భూలోకంబున ఘోరముగా నుద్భవించినారు, బ్రాహ్మణులను
 చంపుదురు, యజ్ఞాదిక్రియలను భేదఁగొట్టుదురు, మునికన్య
 లను హరింతురు; ఈసాపాత్తులు ఇంక నే మేమి నేయరు!
 ప్రభూ, సారెసారెకు భూలోకముచేత దేవలోకము సుఖమొం-
 దును, బ్రాహ్మణులు అగ్నిలోఁ జేయుహోమము దివోకసుల
 తృప్తికే గదా! భూలోకమునెల్ల ఘోరము లాక్రమించుటం
 జేసి పశుత్కారమంగళములు సమసినందున యజ్ఞభాగాది
 విచ్ఛేదంబు కలుగ దేవలోకము క్షయించుచున్నది. కావున
 నిందుల కేదే నొకయుపాయ మాలోచింపుము. ఆష్టేచ్ఛులను
 యాపుమావఁగల వీరు నొకని భూలోకమునకుం బంపుము.’
 ఇట్లు వారు మొఱియిడఁగా ముక్కంటివారిని, పొండి మీరు,
 ఈవిషయమున మీరు చింతింపవలదు, సుఖ ముండుఁడు.
 ఇందుల కుపాయము నేను త్వరగానే చేసెదను.’ అని పల్కి-
 వారిథామంబులకుం బంపెను.

వా రేగినయనంతరము పార్వతీసహితుడు పరమేశ్వరుడు మాల్యవంతుడు డను వేరి గణోత్తమునిం బిలిచి యిట్లా జ్ఞాపించెను. “పుత్రా, భూలోకములో మనుష్యజాతిలో ఉజ్జయినీపురములో మహేంద్రాదిత్యభూపతికి పుత్రుడవు శూరుడవుగా జనింపుము. ఆరాజు నాయంశమునం బుట్టినవాడు, అతనిరాణి అంబికాంశమునం బుట్టినది. వారియింటఁ బుట్టి దేవకార్యమును నిర్వహింపుము. నాప్రసాదంబున సప్తద్వీపేశ్వరుడవై భూలోకము నేలుదువు. యక్షరాక్షసభేతాళురు సయితము నీవశమం దుందురు. మనుష్యభోగముల ననుభవించి యనంతరము మరల మాకడకు వత్తువు.” పురారి యిట్లుపదేశింపఁగా మాల్యవంతుడు ‘దేవా, నీయాజ్ఞను నేను దాట నేరనుగాని, మానుష్యకమందుఁ భోగము లెక్కడివి! అందు బంధుమిత్రభృత్యవియోగములు ఓర్వరానివి గదా; ధననాశము, ముదిమి, రోగము, వీనివలనివెత తప్పదుగదా.’ అని విన్నవించుకొనెను. ‘పోరా పో, ఇట్టిదుఃఖములు నీకు నిర్దోషునికి సంభవింపవు, నాప్రసాదంబున సర్వకాలము సుఖతుడవుగా నుందువు.’ అని ధూర్జటి యనుగ్రహించెను.

అంతట మాల్యవంతుడు అదృశ్యుండై మహేంద్రాదిత్యుని యుజ్జయిని కరిగి ఆసమయమందే ఋతు వొందియున్న పట్టపుదేవి గర్భంబునం జేరెను. ఆసమయంబున చంద్రకళాగరుడు మహేంద్రాదిత్యనృపతికి స్వప్నమందు ‘ఓ రాజా,

నీభక్తి మెచ్చితని, నీకు సత్త్వద్వీపము వసుంధరను పరాక్రమముచే నాక్రమించునట్టి పుత్రుడ జనించును. ఆవీరుడు పాతాళాకాశములలోని యక్షరక్షః పితౄచాదులను సయితము వశపఱచుకొనును. మ్లేచ్ఛసంఘములను సంహరించును. దానంజేసి యాతనికి విక్రమాదిత్యుఁ డని నామము కలుగును. శత్రువులయందు ఆతఁ డొప్పు వైషమ్యంబునంజేసి విషమకీలుఁ డనియు నామాంతరము కలుగును.' అని యనుగ్రహించి దిచ్చుమొగం బాయెను. అంత నారాజు మేల్కొని తెల్లవాటి సంతతన మంత్రులకు ఆస్వస్థమును సంతోషముతో తెలియఁ జేసెను. మంత్రులు సంతసించి స్వప్నమందలి హఠాదేశంబునకు పుత్రప్రాప్తి ఫల మని పల్కిరి అంతలో అంతఃపురము నుండి చేటిక పం దొకటి కొనివచ్చి 'స్వప్నములో దేవేరికి పాంబమూర్తి యీపండు ఇచ్చినాడు' అని చూపించెను. మంత్రులు రాజును అభినందించిరి. రాజు నిక్కముగా తనకు శంకనుడు పుత్రు నొసంగె నని పలుమాటలు ప్రశంసించుచు హర్షంబున నుండెను. అనంతరము అతనిరాణి గర్భిణియై ఉదయింప నున్న సహస్రకరునిమండలంబుచే ప్రాతఃకాలంబునం బ్రాగ్దిక్కు వోలె చేదిప్యనూన యాయెను. అంత నామెకు గర్భస్థుఁ డయిన పుత్రునికొఱకుఁ జేయఁబడిన స్తన్యరక్షణ ముద్రలో యన కుచాగ్రములు నలు పొందెను. ఆమె కలలో యక్షరాక్షసతాళురచే నెల్ల వినతు లొందుచు ఏడుసంద్రము

లను దాటుచుండెను. కాలమున నామె తనయునిఁ గనియెను. సూర్యునిచేత నాకాశమువోలె ఆశిశువుచే సూతికాగృహము చాల ప్రకాశించు చుండెను. అతని పుట్టువునకు కురియుచున్న పువ్వువానయే నగవుగా, దేవదుండుభిధ్వాసములే నాదములు గా, దివి తనహర్షముం దెల్లము నేనెను. ఆకాలపు టుత్సవానందమున ఆనగర మెల్ల మత్తాగొన్నదివోలె, గాలి సోఁకినది వోలె, వాతక్షోభము నొందినదివోలె, నాయెను. ఆసమయంబున నారాజు అనవరతము బంగారము కురియుచుండఁగా సౌగతులు దక్క అనీశ్వరులు వేఱులేరైరి శివునియానతిబడి మహేంద్రాదిత్యభూపతి యాకుమారునికి విక్రమాదిత్యుఁ డనియు విషమశీలుఁ డనియు నామము లిడెను.

అనంతరము కొలఁదిదినములకు మహేంద్రాదిత్యభూపతి మంత్రికి సుమతికి పుత్రుఁడు జనించెను. అతనికి మహామతియని పే రిడిరి. ప్రతీహరుఁడు వజ్రాయుధునికి భద్రాయుధుఁడు పుత్రుఁడు జనించెను పౌరోహితునికి విహీధరునికి శ్రీధరుఁడు సుకుఁడు జనించెను. ఆ మువ్వరతోను విక్రమాదిత్యుఁడు తేజోవీర్యబలముతోనుం బోలె వర్ధిల్లుచుండెను. ఉపనయన మయినంతట నా విక్రమాదిత్యునికి గురువులు హేతుమాత్రభూతులు గాని విద్యలెల్ల స్వయముగానే ప్రాదుర్భవించినవి. అతఁ డేయేవిద్యను ఏయేకళను ప్రయోగించెనో అందం దెల్ల. అతని యుత్కర్ష సాటిలేని దని ఆయావిద్యను ఆయాకళను

ఎఱిగిన వా రెఱుంగుచుండిరి. దివ్యాస్త్రములతో ఆరాజు
 సుతుఁడు పోరుచుండఁగా కాంచిన జనులు రామాదిధనుర్ధర-
 కథలందును ఆదరము సడలించిరి. ఓడి శరణుఁజొచ్చిన రాజు
 లర్పించిన కన్నీయలను రూపవతులను ఆయాఁయితరుల సీరులనుం
 బోలె నతనితండ్రి గైకొనుచుండెను జనప్రియుని విక్రమాధికుని
 తనయుని యాననస్థుని రాజ్యాభిషిక్తునిఁ జేసి తండ్రి మహేం
 ద్రాదిత్యనృపతి వృద్ధుఁడు భార్యాసచివసమేతుడై కాశికిం
 బోయి మహేశ్వరుని శరణుఁజొచ్చెను. విక్రమాదిత్యుఁడును
 తండ్రివలననుండి వచ్చిన యారాజ్యమును పొంది ఆకసమును
 పొందిన సూర్యునివలె ప్రకాశము నెఱపఁజొచ్చెను. వంగిన
 యాతని కోదండంబున గుణారోప మవుటం గాంచి యాశిక్ష
 చేతనుంబోలె రాజులెల్ల ఉచ్చిరసు లయ్యును వంగినవారైరి.
 దివ్యప్రభావుఁ డారాజు చెడునడతగలవారిని బేతాళరాక్షస
 ప్రభృతులను సంఘము సాధించి చక్కఁగ నేలుచుండెను. ఆ
 దిత్తుని వెఱుంగులు వోలె విక్రమాదిత్యుని సేనలు దిక్కులను
 ప్రసాధించుచు భూలోకమునం గ్రుమ్మరుచుండినవి. ఆరాజు
 మహావీరుఁ డయ్యును పరలోకమువలన భీరువై, శూరుఁడయ్యు
 ను అచండకరుడై, కుభర్త యయ్యు నంగనాప్రియుం డై
 యొప్పుచుండెను. ప్రజలలో తండ్రి లేనివారికి అతఁడు తండ్రి,
 బంధువు లేనివారి కాతఁడు బంధువు, అనాథుల కతఁడు నా
 థుఁడు, ఏవారి కతఁ డేమి గాఁడో చెప్పఁజాలము. శ్వేతద్వీప

మును, పాలసముద్రమును, కైలాసమును, హిమాలయమును, నిర్మించుటయందు బ్రహ్మకు సక్కుముగా ఆతేనికీర్తి యుపమానముగా నొప్పెను.

ఒకనాఁ డారాజు కొలువుదీరి యుండఁగా ప్రతీహరుఁడు భద్రాయుధుఁడు ప్రవేశించి యిట్లు నివేదించెను, 'దేవా, దక్షిణాక్షమును జయించుటకై ససైన్యముగా బోయియున్న విక్రమశక్తి కడకు వలినవారు పంపినదూత అనంగదేవుఁడు సద్వితీయుఁడుగా వచ్చి ద్వారమున నున్నాఁడు. హర్షవంత మాతని ముఖము శుభమును దెలుపుచున్నది.' 'రమ్మనుము' అని రాజు పలికెను. అంతట ప్రతీహరుఁడు సగౌరవముగా ననంగదేవుని ఆ రెండవవానితోఁగూడ రాజసన్నిధికిం దోడితెచ్చెను. వచ్చి సప్రణామంబుగ జయశబ్దము పలికి మోలఁ గూర్చున్న యాదూతను ప్రభు విట్లు ప్రశ్నచేసెను 'నేనాపతి రాజు విక్రమశక్తి కుశలి గదా? వ్యాఘ్రబలాదిరాజులును సేమంబున నున్నారగదా? ఆదండులోని కడమరాజపుత్రులకును ప్రధానులకును సేమము గదా? ఏనుఁగులకు గుఱ్ఱములకు అరదంపుదళములకు కాల్యంట్లకును సేమము గదా?' ఇట్లు రాజుడుగఁగా అనంగదేవుఁడు వక్కాణించెను 'విక్రమశక్తికి భద్రము, సకల సైన్యమునకును కుశలమే. పడమటిదిక్కుతోఁగూడ దక్షిణదిక్కు సెల్ల యేలినవారు జయించినారు, సౌరాష్ట్రముతో సయితము మధ్యదేశంబును, అంగవంగసమేతముగా తూర్పు

దిక్కును, కశ్మీరదేశముతోఁగూడ నుత్తరదిక్కును, వీలిన వారికి కప్పము కట్టునట్లు చేయఁబడినవి. మైచ్చసంఘములు, రూపుమాసినవి, ఇతరులెల్ల లోఁబడినారు, వారు వారందఱు విక్రమశక్తికటకములో ప్రవేశించినారు ప్రభూ, రాజులతో నెల్ల విక్రమశక్తియు వచ్చి యిటకు రెండుమూఁడు మజిలీలలో నున్నాఁడు.' ఇట్లు మేలు వచించిన యాదూతను విక్రమా దిక్కుఁడు వస్త్రాలంకారగ్రామములతో నిండించెను. వెండియు మహారాజు దూతను 'అనంగదేవ, నీవు ఇటనుండి పోయి యేయేదేశములు విలోకించితివి, ఎక్కడెక్కడ నేమేమి వినోద ములం గంటివి, చెప్పుము భద్రా.' అని యడిగెను. అనంగదేవుఁ డిట్లు పలికెను.

దేవా, నేను వీలినవారియజ్ఞచే నిటనుండి తరలి క్రమ ముగా విక్రమశక్తికడకు ఆసేనాసముదయమునకుం బోయితిని. శిబిరము మిలితానంతనాగేంద్రసశ్రీకహరిశోభితంబును సపక్ష త్వాభ్యుదాశ్రితంబును విస్తీర్ణంబునై సముద్రముం గ్రేణినేయు చుండెను. నేను పోగానే ప్రభువుకడనుండి వచ్చితిని గదా యని నన్ను విక్రమశక్తి ప్రణామపూర్వకంబుగా నత్యంతము సత్కరించెను. ఆవిజయస్వరూపమును విచారించుకొనుచు నే నున్నంత నటకు సీంహశేష్వరునికడనుండి దూత వచ్చి యిట్లు తెలిపెను. "అయ్యా, మారాజు మీ కిట్లు విన్నవించు చున్నాఁడు:—'రాజునకు హృదయభూతుఁ డనంగదేవుఁడు

వచ్చియున్నాఁ డని నీకడకు వచ్చి మరలి యేలేంచిన నా మాతలు నాకుం దెచ్చినారు. కావున ననంగచేవుని త్వరగా నాకడకుం బంపుము, ఆతనితో కల్యాణ మగు నొక రాజకార్యమును తెలియఁజేసెదను.' ఇదె మాప్రభువు విన్నపము" ఇట్లని యాసిహళేశ్వరునిదూత, నామెదుట విక్రమశక్తితో విన్నవించుగానే, విక్రమశక్తియు నన్ను సింహళేశ్వరునికడకుం బోయి నాతో నాతఁడు చెప్పఁగల యావృత్తాంతము నెఱుంగుమని వెంటనే పయనముచేసెను.

నే నామాతతోఁ గూడ సమద్రమార్గమున ఓడలో సింహళేశ్వరుని కేఁగి యందు రాజధానిని విచిత్రరత్నస్రాసాదయు హేమమయయు నై యమరావతివోలె వెలుఁగొందుచున్నదానిం బ్రవేశించి అందు క్రమముగా సురలచే పరివేష్టితుఁడయిన యింద్రునిబోలె వినీతులగు సచివులచే పరివృత్తుఁడయినవానిని సింహళేశ్వరుని వీరనేనుని దర్శించితిని. అతఁడు నన్నాదరించి ప్రభుజ్ఞు మహిమి అధికసత్కారముతో నన్ను విశ్రమింపఁజేసెను. మఱురాఁ దారాజు ఆస్థానమునకు నన్ను రావించి మీయందు భక్తిం దెలుపుచు తన మంత్రులసన్నిధిని నాతో నిట్లనియె. 'ఆర్యా, నాకు మర్త్యలోకైకసుందరి కూతురొకతె కలదు. దానివేరు మదనలేఖ, మీరాజునకు దానినిచ్చెద, ఆయనకు అది తగినభార్య, ఆయన దానికి తగినపతి. ఇట్లు మీస్వామికై దానిని గ్రహించుటకై నిన్నిచటికి రావించి

తని. ఇక నీవు నాదూతం దోడ్కొనిపోయి యీవృత్తాంతమును స్వామి కెఱింగింపుము. నేను మీరు పోయిన యనంతరము త్వరలోనే సాతనయం బంపెదను.' ఇట్లు వచించి యారాజు ఆస్థానికి నిజతనయను రూపరావణ్యయశావనములచే ఆభరణాభోగము నలంకరించుచున్నదానిని రావించి యొడింగూర్చుండఁబెట్టుకొని చూపి సాతో 'నీదొరకై యీమె నిచ్చి తని కైకొమ్ము' అనియెను. నే నారాకొమరితం గాంచి యారూపమున కాశ్చర్యపడి మోదంబున 'ఈమెను మారాజుకై గ్రహించితిని.' అని వచించితిని. ఇట్లు తలపోసితిని. 'అహో! వింతలు సృజించుటయందు బ్రహ్మ తనియెడు గదా. వలన తిలోత్తమను సృజించియు నుత్తమను ఈమెను సృజించినాడు.'

అనంతరము నే నారాజువలన సత్కారము లొందిన వాడనై యాతఁడు పంపిన దూత ధవళసేనునితో ఆదీవినుండి తరలి ఓడ యొక్కి కడలిని వచ్చుచుండఁగా అంతలో ఆకస్తికముగా మాకు కడలినడుమ ఇసుకతిన్నె యొకటి గొప్పది యగపడెను. దాని నడుమ నద్భుతరూపలు ఇరువురు కన్యకలుండిరి; ఒకఁడే ప్రియంగుశ్యామూంగి, రెండవది చంద్రామలద్యుతి వారిరువురం దనతనవర్ణమునకుం దగిన వస్త్రాభరణములం దాల్చి యొప్పుచు రత్నకంకణముల మోతతోఁగూడ హస్తతాళములు చఱచుచు ఒక యాటలేటిపిల్లను మోల

అడించుచుండిరి. అది రత్నచిత్రితమై జాంబూనదమయ మయ్యును సజీవమై యుండెను. దానిం గని మేము ఆశ్చర్యమున నొందొరులతో 'ఏమి యాయాశ్చర్యము! ఇ దేమి కలయో? మాయయో? లేక దుర్విప్రమయో? సముద్రములో ఆకస్మికముగా ఇసుకతన్నై బడుబడుపడు యెట్టిది, అది దిట్టి యాకస్మిక లేమి? వీరికి రత్నచిత్రాంగము సజీవము ఈ లేడిపిల్ల యేమి?' అని పలికి కొనుచున్నంతలో గాలి రేచి సముద్రమును తలక్రిందు సేయఁపాగెను. దాని మామోడ కంపిలుచున్న యల నెత్తికెక్కి పగిలెను. అందలి జనులు మునిగి మొసళ్లకు మేతయైరి. మమ్ము ఆకస్మిక లిరువురును వచ్చి తాహువులం బట్టికొని యెత్తి మొసళ్ల వాతం బడసియక యిసుకతన్నైం జేర్చిరి. ఆ యొడ్డును అలలు ముంచుచుండఁగా బెగ్గడిల్లిన మమ్ము ఓవార్చి నారు ఒక గుహగర్భమునకు గావలయుఁ గొనిపోయిరి. అందు మేము నల్లడలుం బరికించునంతట సముద్రమును లేదు. గట్టును లేదు, లేడిపిల్లయు లేదు, ఆకస్మికమును లేదు, మఱి యేమన నారాద్రుమశోభిత మొక దివ్య కాననము కానఁబడియెను. 'ఏమి యాయాశ్చర్యము! ఇది నిక్కముగా ఏదో మాయ,' అని పలికికొనుచు మేము సుచరించుచుండ కొక దుహఃసరోవరము గాననాయెను. ఆసరోవరము మహాత్పుల యాశయము వోలె స్వచ్ఛగంభీర విస్తీర్ణంబై మూర్తిదాల్చిన నిర్వాణమోయన తృష్ణాసంతాపశమనం బై యొప్పుచుండెను. అచట

సాక్షాద్వసలక్ష్మీయో యన స్నానార్థము వచ్చిన యొకవరాంగ
 నను సరివారం గాంచితిమి, ఆమెయు పల్లకి దిగి కమలములు
 కోసి సరస్సున జలకమాడి పువారిని స్మరించెను. అంతట మా
 యబ్బుకముతోఁగూడ సరస్సుచుండి యాగ్ధ్యనించి లింగాకృతి
 శివుఁడు సాహాయ్యగా ఆమె చెంగటి కనుదొంచెను. దివ్యరత్న
 మయు నాశివుని ఆమె తం విభవమునకుం దగిన యాయాభోగ
 ములతో నర్పించి వీణానేవ నేయం దొడంగెను! దక్షిణమార్గ
 ము నవలంబించి స్వరతాళపదములతో నాసుందరి అవధాన
 ముతో చక్కఁగా పాడుచు వాయిచుచుండెను. ఆగానమును
 విని దానిచే నాకర్షింపబడి చదలిదారిని అట కేటించిన సిద్ధా
 దులు పురుతము నిశ్చేష్టులై చిత్తరుబొమ్మలు వోలె నొప్పు
 చుండిరి. ఆమె సంగీతము నిలిపి శంకరుని ఉద్వాసించెను. దేవు
 డును అటనే కొలనిలో మునింగెను. అంత నాలేడికంటి తానును
 లేచి పల్లకి యెక్కి పరివారముతోఁ గూడ చనసాగెను. ఈమె
 యొక రని పలుమాలు సనిర్బంధముగా మే మడుగుచు వెంటఁ
 జరుచున్నను తత్పరిజను లెవ్వరును మాకు ఉత్తర మొసంగ
 రైరి. అంతట నేను సింహశేష్వరదూత కితనికి నీప్రభావమును
 ఎఱుకపఱుచువాడనై యామె నిట్లు బిగ్గరగా పలుకరించితిని.
 'ఓ కల్యాణీ, నీ వెనలేవో నాకుం దెలుపకయే పోయెదవేని
 నిన్ను శ్రీనికృమాదిత్య పాదసరోజమును తాఁకి శపించెద.'
 అమాట విన్నమాత్రాన నామె పరివారమును తొలగించి

పల్లకి దిగి నాకడకు నడిచి వచ్చి మధురవాక్కున నిట్లు
 లనియె. 'ఆర్యా, శ్రీవిక్రమాదిత్యుడేవునికి కుశలముగదా, నిన్న
 డుగ నేల యనంగదేవా, స్వము నాకే విదితము; ఆతేనికార్య
 మునకై నిన్ను ఈనూయపన్ని యిటకుం దెచ్చితిని. ఆయన
 నాకు పూజ్యుడు, నన్ను మహాభయమునుండి కాపనవాడు.
 కావున నాయునికి గమ్ము, నే నెగతేనో, నా కాగాజు ఏల
 పూజ్యుడో, ఆతనికార్య మదేనో, పర్యముచు అట నీకు వదిం
 చెదను!' ఇట్లు పలికి యామె స్వగోష్ఠున పల్లకి మాని పాద
 చారిణియై మమ్ము కన వీక్షించి గొనిపోయెను. నానారత్న విచి
 త్రమై హేమరచితమై ద్వారములందు నానారూపధనులు నానా
 యుధులు వీరపురుషులు కాచుచుండ నావీడు స్వర్గోపమమై
 విరాజిల్లుచుండెను. అచట నామె మమ్ము మూర్తిభవించిన దివ్య
 సిద్ధిలో యన నద్భుతరూపలై యున్న వరాంగనలచే స్నానాను
 లేపన సద్వస్త్రభూషణములతో సమ్మానింపించి విశ్రామ
 మొందించెను.



౨-వ తరంగము.



ఇట్లు వక్కాణించి యనంగదేవుడు వెండియు నాస్థాన
 గతునికి విక్రమాదిత్యునికి వాక్రుచ్చుచున్నాడు. భోజన

మైనతర్వాత యామె చెలుల నడుచునుండి నాతో నిట్లునియె.—
 అంగదేవా, నీ కిప్పుడు సర్వముల దెలిచెద వినుము. నేను
 కుఠేరుని తమ్మునికి మణిభద్రునికి భార్యను. యక్షరాజునకు
 దండుభికి శోమారితను, నావేరు మదనకుంజరి. నేను నా
 భర్తతోఁగూడ నదీతీరములందును కొండలందును ఉద్యాన
 వనములందును యథాసుఖము విహరించుచుండి, ఒకనాడు
 వల్లభసమేతనై యుజ్జయినియందలి మకరందాభోష్ణిద్యానము
 నకు విహారార్థము పోయియుంటిని. అట దైవవశంబున వేకు
 వను ఖండకాపాలికాధముఁ డొకఁడు విహారభేదసుప్తోత్థితను
 నన్నుం గాంచి కామవశంచదుండై పాపాత్ముఁడు నన్ను భార్య
 నుగా సాధించుటకు మంత్రపూర్వముగా హోమకర్త
 మారంభించెను. ఆ వృత్తాంతమును నేను నాప్రభావంబున
 నెఱింగి నాభర్తకుం దెలిపితిని. ఆయన తనయన్నకు కుఠేరుని
 కెఱింగించెను. కుఠేరుఁడు పోయి బ్రహ్మతో చెప్పుకొనెను.
 బ్రహ్మదేవుఁడు ధ్యానదృష్టిచే నెఱింగి ఇట్లు వెరపు చెప్పెను.
 ‘నిక్కము, నీతమ్ముని భార్యను ఆ కాపాలికుఁడు హరింప
 నున్నాడు. యక్షసాధనమంత్రముల శక్తి యట్టిదిగదా.
 మంత్రప్రభావము ఈడ్చుకొని పోవుచున్నప్పుడు ఆమె విక్రమా
 దిత్యమహారాజును ఆక్రందింపవలసినది, అడఁ దామెను రక్షి
 చును.’ బ్రహ్మ చెప్పిన యాయుపాయమును ధనదుఁడు తత్తు
 నితో చెప్పెను, అతఁడు నా కెఱింగించెను. ఇంతలో క్రమ

సిద్ధ మయిన మంత్రంబున నాఖండ కాపాలికుండు శ్వశానంబున హోమము గావించి మంత్రముచే న న్నాకర్షించెను. నేను మంత్రాకృష్ట నై భయ మొంది నెమ్ములుం బునుకలు నిండి భూతగణసేవితమై భైరవాభంబైన యాశ్వశానముం జొచ్చి తిని. అచట మండలమందు శవమును వెదకిలవేసి, అగ్నియందు హోమము చేసియున్న యాపాపాత్ముని కాపాలికుని నేఁ గంటిని. కాపాలికుండు తనకృత్య సిద్ధించి యట్లువచ్చిన నన్నుం గని గర్వాంధుడై దైవవశంబున చెగటియేట నీరుద్రావ నరి గెను. అంతలో నేను బ్రహ్మవచనమును స్మరించి 'ఆహా, ఆ మహారాజును విక్రమాదిత్యుని ఏల నే నాక్రందింపఁగూడదు, ఓకవేళ నాతఁ డిటు రాత్రి తిరుగుచుండునేమో!' అని తల పోసి బిగ్గరగా 'హా! మహారాజ, విక్రమాదిత్య నన్నుఁ గావుము; ఓజగద్రక్షామణీ, ఇదె చూడుము, నీరాజ్యములో ఈకాపాలికుండు బలాత్కరించి సాధ్విని కులవధువును ధనాధ్యక్షుని తమ్ముఁడగు మణిభద్రుని యిల్లాలిని దుందుభిహుంతును యక్షాంగనను మదనమంజరీనామధేయను నన్ను ధ్వంసంప జతనపడియున్నాఁడు.' ఇట్లు నే నాక్రందించినంతనే దీప్తిమంతుండు జ్వలించుచున్నాఁడో యన నొప్పుచున్నవాఁడు కృపాణ పాణి యావిక్రమాదిత్యమహారాజు నాకడకువచ్చి యిట్లనియె 'కల్యాణీ, భయపడకు, స్వస్థముగా నుండుము, నిన్ను నే నీ - కాపాలికునివలననుండి రక్షించెదను. నారాజ్యములో ఇట్టి

యథర్థము సలుప నెవ్వఁడు దంటి? ఇట్లు భయము దీర్చి
 యామహారాజు అగ్ని శిఖనాము నొక వేతాళుని పిలిచెను.
 వాఁడును కన్నుల నిప్పులురల నున్న తుండు ధౌర్ధ్వశిరోరుహుండు
 వచ్చి 'ఇదె వచ్చితిని, నే నేమి చేయవలయునో చెప్పుము.'
 అని రాజు నడిగెను. అంతట రాజు వేతాళునితో 'ఇదె యీ
 కాపాలికుని పరదారాపహరణోద్యక్తుని పాపాత్తుని నీవు చంపి
 భక్షింపుము.' అని యాజ్ఞాపించెను. అంత నావేతాళుండు
 పూజామండలమందున్న యాశవములో ప్రవేశించి లేచి చేతులు
 సాచి నోరుదెఱచుకొని కాపాలికుని నీరు ద్రాగి వచ్చిన వానిని
 తన్నుం గని పలాయనపరాయణుఁ డయినవానిని వెంటఁ దఱిమి
 పిక్కలం బట్టుకొని మింట గిఱగిఱం ద్రిప్పి తటాలున నేలం
 గొట్టి పిక్కటన వాని దేహమును మనోరథమును రెంటిని
 చూర్ణీకరించెను. కాపాలికుండు చావఁగా మాంసగృధ్నువులగు
 భూతములు వచ్చి కూడినవి. వానిలో యమశిఖుఁ డనువేతా
 ళుండు పొగరుజోతు వచ్చి తటాలున ఆకాపాలికః శేఖరమును
 పుచ్చుకొనియెను. అంత నగ్నిశిఖుండు తొలివేతాళుండు వాని
 తో 'ఓరీ, శ్రీవిక్రమాదిత్యదేవుని యాజ్ఞ చే ఈకాపాలికుని నేఁ
 జంపితిని, దురాచారుడా, వీని కశేఖరమునకు నీవెవ్వఁడవురా?'
 అనెను. అంతట యమశిఖుండు 'అ ఘ్లేని, ఆ రాజుప్రభావ
 మెట్టిదో చెప్పుము.' అనెను. అంత నగ్నిశిఖుఁ డిట్లు చెప్ప
 పాగెను.

ఆయన ప్రభావము నెఱుంగవేని యిదె వినుము. ఈ నగరములో డాకినేయుడుని దిట్టఁడు జూదగాఁ దొకఁడుండెను. ఒకప్పుడు జూదరులు మాయజూదముచే వాని సకలధనమును వారించి ఎక్కువ యోడించి యా యెక్కువకై వానిని కట్టిరి. లేమిచే వాఁ డీ మునందున వానిని దుడ్డుగుదియలు లోనగు సాధనములతో మోడి, రాతివలె నిశ్చేష్టుఁడై చచ్చినట్లు పడి పోయినంతట, ద్యూతకారకునితోఁ గూడ జూదరు లెల్లను పాపాత్ములు వానిని ఒకవేళ వాఁడు బ్రతికెనా తమకు ప్రత్యేక కారము నేయు నని వెఱచి మోచికొనిపోయి యొక కటికిచీడటి నూతిలో పాఱవైచిరి. కడులోఁలైన యానూతిలో పడి ఆ జూదరి డాకినేయుఁడు అందు భయంకరమూర్తుల నిరువురను పురుషులను గాంచెను. అట్లుపడి భయపడుచున్న డాకినేయుని వారు కని మంచిమాటల 'ఏవరవు నీవు, ఏల ఈనూతిలోఁ బడితివి, చెప్పుము.' అని యడిగిరి. అంత మాటడిల్లి జూదరి తన నృత్యంతముచెప్పి వారిని 'మీరెవరు, మీరేల యిటుచున్నారు?' అని యడిగెను, అందులకు గోతిలోని యాపురుషులు చెప్పం దొడంగిరి. "మంచివాఁడా, మేము ఈనగరమున శ్వశానములో బ్రహ్మరాక్షసులము. మేము ఈనగరములోనే ముఖ్యమంత్రి కూఁతును, ముఖ్యపణిజునికూఁతును కన్యలను పట్టుకొంటిమి. ఈలోకములో ఎంతటిమాంత్రికుఁడును ఆకన్యలను మావలన నుండి విడిసింపనేరఁదామోను. తగుద్రులమైతిమిట్టి మాకన్య

లిరువురును కలసి యొకచోటనే యుండిరి. విక్రమాదిత్యమహా
రాజు ఆతండ్రిలమీఁది యనురక్తిచే ఆకన్యలకడకు రక్షకుడుగా
వచ్చెను. ఆతనిం గని యాకన్యలను వదలి మేము పలాయన
యొనరింప జతనపడియు అతని ప్రభావంబునంచేసి అవలికి పోనేర
మైతిమి. ఆయన తేజస్సుచే చిక్కులెల్ల వెలుంగుచుండుటను
గాంచితిమి. అంత నారాజు మమ్ము గని తన ప్రభావంబున
కట్టివేసెను కావునకు వెఱచి దీసులమై యున్న మమ్ముం గని
యాప్రభువు 'ఓరి పాపులారా, ఓకసంవత్సరము చీకటి
నూతిలో నుండుండు. అనంతరము విడుదల నొంది మీరు మఱి
యిట్టికృత్యములు నేయఁగూడదు, చేయుదురేని నేను మిమ్ము
దండింతును.' అని యాజ్ఞాపించి మమ్ము ఈచీకటినూతిలోఁ
ద్రోచెను, కనికరము గలవాడై చంపక వదలెను. ఇంక నెని
మిదిదినములు మాకు ఈనూతివాసము. అంతటితో సంవత్స
రము నిండును, మాకు విడుదల కలుగును. కావున ఈదినము
లకు మా కే మేని భోజన మిడ నొడంబడుదువేని, ఈనూతి
నుండి యెత్తి నిన్ను బయల వదలెదము. ఒప్పుకొని వెలువడి
భోజనము ఇయ్యక పోదువేని, మేము ఇందునుండి వెలువడి
వచ్చినప్పుడు నిక్కముగా నిన్ను భక్షింతుము." అట్లు బ్రహ్మ
రాక్షసులు పల్కుఁగా డాకినేయుఁ డొడంబడెను, వారును
వానిని నూతినుండి వెలువరించిరి. వాఁడు వెలువడి వారి
కోర్కిం దీర్చుటకు ఉపాయాంతరము కానక మహామాంసము.

విక్రయించుటకు రాత్రి శ్శకానమున కరుదెంచి 'ఇదిగో
- మహామాంసమును విక్రయించెదను, ఎవ్వడేని కొనుగ్గాక,'
అని యిఱచుచుండెను. ఆసమయమున నే నటనుండి విని కని,
'ఇదె నే గొనియో, ఏమి వెల యడిగెదవు?' అని యడిగితిని.
'నీరూపప్రభావములను నా కిప్పు,' అని వాఁ డడిగెను. 'ఏరు
దా, వానితో నీ వేమిచేయుదువు?' 'నీరూపప్రభావములచే
నాశత్రువులను ఆజాదరులను సభికునితోఁ గూడ ఆకర్షించి
నూతిలోనియాబ్రహ్మరాక్షసులకు ఆహారముగా, నిచ్చెదను.'
ఆమాట విని వానిదైర్యమునకు సంతసించి వానికి ఏడుదినము
లకు నారూపప్రభావముల నొసంగితిని. వానిచేత నాతఁడు
ఆయుషకారుల నాకర్షించి వరుసగా ఏడుదినములును నూతి
లోనికిఁ ద్రోవి బ్రహ్మరాక్షసులకు ఆహారము నేసెను. అనంత
రము నేను నారూపప్రభావములను కైకొనఁగా భయాకు
లుండై దాకినేయుఁ డిట్లనియె. 'ఈయెనిమిదవనాఁడు ఆబ్రహ్మ
రాక్షసులకు నేను భోజన మొసంగనైతిని, కాన వారు వెలు
వడి వచ్చి నన్ను భక్షింతురు. ఈయక్కట్టునకు నే నేమి నేయ
నగునో చెప్పుము, నీవు కాకు మిత్రునివు గదా,' అంత నేను
పరిచయప్రీతిచే నతనిఁ కిట్లు చెప్పితిని. 'ఓయీ, ఆ ట్లయ్యయెడల
నీవు ఆరాక్షసులచే ఆజాదరులను తినిపించితివి గదా, నేను
నీకై ఆరక్కసుల నిరువురను తినివేసెదను, వారిని నాకుం
జాపుము మిత్రునా' అ ట్లనఁగానే దాకినేయుఁడు నన్ను తత్తు

జము ఆరాక్షసు బున్న నూతికడకుం దోడ్కొనిపోయెను. అట నేను నిశ్చంకముగా తల వంచి నూతిలోఁ బరికించునంత నా జూదరి డాకినేయుండు నన్ను అర్థచంద్రప్రయోగముతో నూతి లోనికి త్రోసివేసినాఁడు. నేను బావిలోఁ బడఁగానే భక్ష్యమ నని తలంచి యారక్కసు లిరువురును నన్నుం బట్టుకొనిరి. అంతట వారికిని నాకును బాహుయుద్ధ మారంభమైనది. నా దెబ్బలను మీఱలేక వారు పోరాటము మాని నీ వెవర వని నన్నడగిరి. నేను డాకినేయునివృత్తాంతమును వర్ణించితని, అంతట వారు నాతో చెలిమిచేసి యిట్లనిరి:—ఆహాహా! నీకును మాకును ఆద్యాయత కారణమును ఆపాపాత్ముండు జూదగాఁడు ఇట్టి యవస్థకు కలిగించినాఁడు! ఎవ్వరికి చెలిమిగాని, కనికరముగాని, ఉపకారస్వరణగాని యుండదో, వంచనయే విద్యగాఁగల యా జూదరులయందు నమృత మన నెట్టిది? సాహసమును నిరపేక్ష తయు జూదరులకు నైస్సర్గికములు. ఇందులకు తింతాకరాళుని కథను వినుము.

ఈయుజ్జయినీ నగరమందే పూర్వము తింతాకరాళుఁ డని జూదమాడించువాఁడొకఁడు నిషముండు అన్వర్థనాముండు ఉండెను. వాఁడు నిత్యము జూదమున ఓడునట్లు కొండఱు గెలుచునట్లు కొండఱు చేయుచుండెను. అందు గెలిచిన వారు వానికి ప్రతిదినము నూలుగవ్వలు ఇచ్చుచుండిరి. వానికి వాఁడు బాణాటున సాయంకాలమున గోదుమపిండి కొని ఎటు

నేని కుండ పెంకులో నీళ్లతో మెరిసి రొట్టెలు చేసికొని వల్ల
 కాట సొదనిప్పులో కాల్చికొని మహాకాళదేవుని సన్నిధికి వచ్చి
 యతని దీపంపునేయి చమురుకొని భక్షించి యటనే మహా
 కాళుని దేవళంబున ముంగిట ఎడమచేయి తలగడగా పెట్టు
 కొని నేలను రాత్రి నిద్రపోవుచుండును. ఒకరాత్రి యా దేవ
 శంబున వాడు కనుమండగా మంత్రసాన్నిధ్య ప్రభావంబున
 నూత్నమండలయక్షాదిప్రతిమలు కదులసాగినవి. వాసిం గన
 తింతాక రాళుని కీతలంపు వొడమెను. 'ఇక్కడ ధనలాభార్థము
 ఏమేని యుపాయము వల చేయరాదు? సిద్ధి కలిగెనేని మేలే
 గదా, గలుగదేని, నాకు దీనం జెటు పేమి?' ఇట్లాలోచించు
 కొని వాడు ఆదేవతలను 'ఓదేవతలారా, రండి, మీతో
 నేను జూద మాడెదను. ఇట ఆడించువాడను నేనే, ఆడు
 వాడను నేనే, గెలిచినధనమును వెంటనే యిచ్చునట్లు సమ
 యము' అని జూదమునకు పిలిచెను. ఆ పిలుపు వినియు
 దేవతల బదులు పల్కక ఊరకయుండగా తింతాక రాళుడు
 పందె మేర్పరించి చిత్రవర్ణములగవ్వలను వైచెను. పాచికలను
 వేయునపుడు పల దని నిషేధింపని జూదగాడు ఆజూదమునకు
 ఒప్పుకొన్నట్లుగా జూదరులనుర్యాద ; చానంజేశీ తింతాక రా
 లుడు ఆదేవతలవలన విస్తారము బంగారము గెలిచి వారిని
 ఒడంబడిక ప్రకారము 'నాకు గెలిచిన ధనమును ఇండు.' అని
 యడిగెను. ఇట్లు కలుమా అడిగినను వారు పలుకక యవార

కుంటం గని తింతాకరాభుండు కోపగించి యిట్లనియె. 'మంచిది, మాట లేక యూరకుందురేని యుండుడు. ఓడినపం దెమియ్యక - రాతివలె నుండు జూదగాండ్రకు ఏమి నేయుదురో అదే మీకు చేసెద; అనఁగా జరునికోరికొనలవలె వాఁడియగు అంపముతో ఒడలిం గోనెద. నా కేమియు శంక లేదు.' ఇట్లు పలికి వాఁడు అంపమును గొని పరువున రాఁగా దేవతలు వానికి వాఁడు గెలిచిన యాధన మెల్ల నొసంగిరి. ప్రాతఃకాలమున ఆ ధనమును కోలుచోయి వెండియు నట్లే రాత్రి హతద్యూతం బున వాఁడు మాతృగణమువలన ధనము గెలిచి కైకొనుచుండును. ఈతరున వాఁడు ప్రతిదినము నేయుచుండఁగా ఒకనాఁడు చాముండాదేవి భిన్నమానసలై యున్న మాతలతో నిట్లనియె. 'ఓమాతృదేవతలారా, జూదమునకు పిలిచినపుడు ఈజూదము నుండి నేను వెలువడితిని అని ఎవఁడు పలుకురో వానిని వదలి వేయవలసినది' అని జూదంపు మర్యాద. కావున ఈ మాటు వాఁడు జూదమునకు పిలువఁగానే అట్లు పలికి వానిని తొలఁగించుకొనుండు' చాముండ యిట్లు పలుకఁగా ఆదేవత లందఱు అట్లే చేయ నిశ్చయించుకొనిరి. రాత్రి వాఁడు వచ్చి జూదము నకు పిలువఁగా దేవత లందఱును 'ఈజూదమునుండి మేము వెలువడితిమి.' అని పత్కిరి వారిచే నిట్లు నిరాకృతుడై తింతాకరాభుండు వారిప్రభువును మహాకాళునే జూదమునకుపిలిచెను. హతద్యూతమున వానిని లభ్యావకాశునిఁగా నెఱింగి ఆదేవుండు

‘ఈజాదమునుండి నేను తొలంగితిని’ అని పల్కెను. అక్షిణి
 చోషండును విషముండును నిష్ఠాన్నిభయ రహితుండును
 నగు దుర్జనునికి దేవతలు సయితము అశక్తులవోలే భయపడు
 దురు. ఇట్లు ద్యూతమర్యాద చేత జిక్కు చెడి తి.తాకరాళుండు
 మనస్సున తలపోసెను. ‘అహో, ఈదేవతలు ద్యూత
 మర్యాదను నేర్చి నన్ను నిరాకరించిరారు; కావున నీదేవదేవునే
 యిపుడు శరణుజొచ్చెదను.’ ఇట్లా గోచించుకొని మహాకాళుని
 పాదములు గట్టిగా పట్టుకొని తి.తాకరాళుండు స్తోత్రపూర్వక
 ముగా నిట్లు విన్నవించుకొనెను. ‘ఓస్వామీ, దేవి జాదమున
 ఇందు వృషభకుంజరదర్శములను గెలుచుకొనగా మోఃకాళ్ల
 మీఁద చెక్కిళ్లు మోపుకొని దిగంబరముగా నీవు కూర్చున్న
 విధమును నమస్కరించెదను. ఎవనియిచ్చామాత్రమున దేవ
 తలు ఆయావిభూతుల నొందుదురో, ఎవడు స్వయము ఆశ
 లేనివాడై జటాభస్మకపాలైకపరిగ్రహుఁ డై యున్నాడో,
 అసీవు ఇపుడు మందపుష్పిండ నగు నా విషయమున నిట్లు
 లోభివై నాడవు, ఎట్లనగా రవంతథనమును కోలుపోన ప్రాలు
 మాలి న నిట్లు వంచింపం గడంగితివి. నిక్కముగా అధమ్యుల
 కోరికను కల్పవృక్షము సయితము తీర్పదు. విశ్వమునెల్ల భరించు
 నీవు, ఓరాథా, ధైరవా, నన్నుమాత్రము భరింపవు. ఓ
 స్వామీ, నేను నిన్ను శరణుజొచ్చితిని, కష్టవ్యధనాపన్నుండను
 నేను జేసిన యపరాధములను తుమింపగ ర్తవు. నీవు త్ర్యంభుఁ

డవు, నేను అట్టిడనే; నీకు నొడల బూడిద కలదు, నీవు పునుక
యందు భుజింతువు, నేనును అట్లే; నాయందు కనికరింపుము.
మితో మాటలాడి నేను వెండియు నెట్లు జూదరులతో పలుకఁ
గలను, కావున నాపన్నుని నన్నుద్ధరింపుము' ఈవిధమున
నాజూదరి ధైరవునికి కనికరము గలుగువఱకును స్తోత్రము
చేసెను. అంతట ధైరవుఁడు 'ఓరి తింతాక రాళుఁడా, నీయందు
తుష్టి నొందితిని, భయపడకు, నీకు భోగము లొసంగెదను,
నీవు ఇచటనే నాకడనే యుండుము' అనెను ధైరవాజ్ఞ చే
తత్ప్రసాదలబ్ధము లయినభోగముల ననుభవించుచు నాజూదరి
అటనే యుండెను.

ఒకనాఁడు మహాకాళతీర్థంబున రాత్రి దేవాంగనలు
వచ్చి స్నానము సేయుచుండఁగా గాంచి ధైరవుఁడు తింతా
కరాళుని కిట్లాజ్ఞ యిచ్చెను. 'ఓరి, స్నానార్థము ఈయచ్చరలు
గట్టున విడిచిపెట్టుకొనిపోయిన వస్త్రముల తటాలున కొని
రమ్ము. వీరు నీకు ఈకళావతిని అచ్చరకన్నయను ఇచ్చువఱకు
వీరివస్త్రములను ఈయకుము.' ఆప్రకారమే తింతాకరాళుఁడు
జలక మాడుచున్న యామృగాడుల వస్త్రములనెల్ల నపహరిం
చెను. 'మావస్త్రములను వదలు, మమ్ము దిగంబరలంజేయకు.'
అని వారుపలుకఁగా నాతఁడు హరప్రభావంబున వారితో 'ఈ
కన్యను కళావతిని, నా కొసంగెదరేని మీ వస్త్రములను మీ
కిచ్చెదను, ఓండువగ నీయను.' అని పలికెను. వానిమాట

విని, వాడు దురాధర్షుడని తెలిసికొని, కళావతికి అట్టిశాపము ఇంద్రదత్తము ఉంటుం దలంచుకొని, వారు అట్లు అంగీకరించిరి; యథావిధిగా కళావతిని అలంబుమాతనయ సతని కొసంగిరి. వస్త్రముల నిచ్చి తింతాకరాళుడు అచ్చరలు పోయిన యనంతరము, భైరవేచ్ఛావినిర్మిత మయిన మందిరమున కళావతితోఁగూడ సుఖముండెను. కళావతి పగలు దేవేంద్రుని గొలువఁబోవుచుండును, రాత్రి భూలోకమునకు వచ్చి తనపతిని తింతాకరాళుని కూడియుండును. ఒకనాఁడు కళావతి తింతాకరాళునితో 'ప్రాజ్ఞేశ్వరా, ఇంద్రశాపము నిన్ను చాకుంబితిం చేయుటచేత నాకు వరమే గదా అయినది. అని ప్రీతితో నుడివెను. అంతట తింతాకరాళుడు ఆశాపమునకుఁ గారణమడుగఁగా, "ఉద్యానమందు దేవతలుండఁగాఁ గాంచి మర్త్యభోగములను స్తుతించితిని, కన్నులకు మాత్రము పండువు నేయున వైనదేవభోగములను నిందించితిని; దాని నెఱిగి యింద్రుడు 'పో, మర్త్యునికి భార్యవై మర్త్యభోగములను అనుభవింపుము.' అని శపించెను. దానంతేనీ మనకు అన్యోన్య సమ్మతమయిన యీసంయోగము కలిగినది. తేవు. స్వర్గమునుండి నేను వచ్చుటకు విలంబ మగును, నీవు దిగులు పడనలదు. ఇంద్రునిమోల రంభ యొకఁడై త్రయాట యాడనున్నది. వల్లభా, అది ముగియునఱు మే మటనుండవలయును." అని బదులు పలికెను. అంతట తింతాకరాళుడు, అనురక్తి పెంపున దుండ

గీచై 'నేనును అన్యత్యయుం గాంచెదను, నన్ను గుప్తముగా నటకుం గొనిపోవు. అని యడిగెను. 'ఈపని నే నెట్లు నేయ నగును, ఇందుఁ దెఱింగె నేని కోపగించును,' అని కళావతి నిషేధించెను. ఆతఁడు వినక బలవంత పెట్టఁగా స్నేహవశం వదయై కళావతి యాతని కొనిపో నంగీకరించెను.

తెల్లవాఱఁగానే కళావతి యాతనిని తనప్రభావము వలన తన చెవికలువలో దాచి మహేంద్రభవనంబునకుం గొనిపోయెను. ద్వారముకడ నైరావణంబును చెంత నందనో ద్యానంబును వెలుగొందుచున్న యాదేవేంద్రమందిరంబుం గని తింతాకరాళుఁడు తాను నొక దేవత యని తలంచుకొని కరము సంతోషించెను. లోపల నానాదేవతలతోడం గొలువు తీరియున్న యింద్రుని యాస్థానంబున అచ్చరల సంగీతముతోడి రంభానృత్యోత్సవాద్భుతమును తింతాకరాళుఁడు గాంచెను, సారదాదులు వాయించిన నానావాద్యములను వినెను పర మేశ్వరప్రసాద ముండఁగా దొరకని దేమున్నది! ప్రేక్షణకము ముగియఁగా మేఁకరూపున నున్న దివ్యభండుఁడు దివ్యభంగుల నర్తింపం దొడంగెను. తింతాక రాళుఁడుకని అనవాలుపట్టి 'అహ! ఉజ్జయినిలో ఈ పశువును నేను కనుచుందును. ఇట నింద్రుని మోగిల నిది యీరీతిని భండన ర్తనము నేయుచున్నది, ఇ దేవో యాహ కందనిది విచిత్ర మయిన దివ్యమాయ.' అని మనం బునం దలపోయుచుండ భాగభండునినృత్యము ముగిసి యిం

ద్రునియోగము నివర్తించెను. అంతట కళావతి సంతోషించి తన దైవికలువయం దున్న యాతితాకరాళుని భూలోకమున వానికాపునకు నట్లే కొనిపోయెను. తింతాకరాళుడు మఱు నాడు ఉజ్జయినియందు మేకయాపున ఆదేవభండుఁ డగపడఁగా గర్వము మెయి నిట్లు పలుకరించెను. 'ఓరీ, ఇంద్రునిమోల నెట్లు నృత్యమాడుదువో అట్లు నాయెదుట నృత్యము సేయుము, చేయవేని నిన్ను నేను తమియింపను, కావున ఓరీ భండా, ఆనృత్యమును ఇపుడు చూపుము.' ఆమాట విని యాశ్చర్య పడి మేక యూరకయ యుండెను; 'ఏమి యిది, వీడు మనుష్యుడు న న్నెఱుంగును!' అని తలపోసెను. ఎంత బలవంత పెట్టినను మేక ఆడకుండఁగా తింతాకరాళుడు దానిని దుడ్డుకుదియతో తలం గొట్టెను. అంతట నామేక నెత్తు రోడుచున్న శిలకాయతో నింద్రునికడ కేగి యావృత్తాంత మంతయు మొఱ వెట్టుకొనెను. ఇంద్రుడు యోగదృష్టిచేత కలావతి రంభానృత్యమునకు తింతాకరాళుని గొనివచ్చుటయు, అట్లు వాడు అపరాధి ఛాగనృత్యమును కనుటయు నెఱింగినవాడై కళావతినే రావించి యిట్లు శపించెను. 'నృత్యము చూడఁగోరి ఎవఁడు ఛాగభండునికి ఈయవస్థను కలిగించెనో వానిని మానుషుని రాగంబున ఇటకుం దెచ్చితివి గాన, ఆయపరాధమునకు నీవు నాగపురంబున నరసింహరాజు కట్టించిన దేవళంపుస్తంభంబున పాలభంజికపు గవ్వు.' ఇంద్రుఁ డిట్లు శపింపఁగా కళావతియు

తన్నాత యలంబుపయు నింద్రునిపాదముల వ్రాలి త్నమవేడిరి. ఎట్టకేలకు జాలిగొని యింద్రుడు 'అదేవళము కట్టుటకు వెక్కువర్షములు కట్టింది, ఎప్పుడు శిథిలమై నేలతో సమముగా నాశమై పోవునో ఆస్పటికి ఈశాపము తీటును.' అని శాపాంత మనుగ్రహించెను. కళావతి భూలోకమునకు వచ్చి తీర్థాకరాళునితో ఆయింద్రశాపమును తదంతమును వక్కాణించి వానిదోషమునుం దెలిపి, వానికి తననూభరణము లిచ్చి యంతర్ధానమై పోయి నాగపురమున దేవళములోని స్తంభముతుది నున్న బొమ్మలో ప్రవేశించెను. తీర్థాకరాళుడు ఆవియోగవిషము సోకి కనడు వినడు, కేవలము నేలబడి దొరలును మూర్ఖులును, తెలివి వచ్చినప్పుడు 'అయ్యో! ఎఱిగేయు మూఢుడనై నేను రహస్యము బయలుపుచ్చితిని. ప్రకృతిచపలు లగునాబోంట్లకు వాఙ్మిగ్రహ మెక్కడిది! కాన నిపుడు ఈదుస్సహ వియోగము నాకుం బ్రాప్తించినది.' ఇట్టిరీతుల పనవుచు త్తణములో నిశ్చయము నొందెను. 'ఇది నాకు దిగులుపడుటకు కాలము గాదు, ధైర్యమాని కళావతికి శాపము ముగియునట్లు చేయ వల యత్నింపరాదు.'

ఇట్లలోచించుకొని ఆమోసగాడు అక్షమాలికయు అజినంబును జడలును దాల్చి సన్నాస్యసివేషం బలవరించుకొని నాగపురమునకుం బోయెను. అట అడవిలో ఊరివెలుపల నాలుగుదిక్కులందును భూమిలో కళావతీధూషణకలశములను

నాలుగింటిని పాతి, మహారత్నములతో నిండియున్న యేనవ
జ్ఞానిని రాత్రి వేళ ఊరిలోనే దేవునియెదుటిబజారులోపాఠెను.
ఇట్లు కావించి యాతఁడు ఏటియొద్దన పర్ణశాల వేయించుకొని
అందు మాయతపస్సు చరించుచు, మాయయధ్యయనము
మాయజపము నేయుచు, దినమునకు మాఁడుమాటలు
స్నానమునేయుచు, భిక్షాన్నమును తాతిమీఁద నీళ్లతోఁ గడిగి
భుజించుచు, ఉండి, మహాతాపసుఁ డని ప్రసిద్ధి పొందెను.
క్రమక్రమముగా రాజు ఆతనివృత్తాంతము విని పిలిపింపఁగా
నతఁడు పోఁదాయెను. అంతట రాజు కానే యాతనికడకు
వచ్చి చాలనేపు మాటలాడుచుండి సాయంకాలమున ఇంటికి
లేచునప్పుడు ఆకస్తికముగా దూరమున నక్క కూసెను. దానిని
విని తాపస వేషుఁడు జూడగాఁడు నవ్వసాగెను. ఇదేమని రాజుడు
గఁగా, నీకేమి పని దీనితో, అని కితవుఁడు బదులు పల్కెను.
రాజు నిర్బంధమునేయఁగా, ఆమాయకుఁడు “ రాజా, ‘ఈ
యూరికి తూర్పున అడవిలో రత్నాభరణపూర్ణము కలశము
ఉన్నది, వచ్చి దానిం గయికొమ్ము’ అని నన్నుఁ గూర్చి నక్క
కూసినది. దానిభాష యెఱుఁగుదును గాన నాకు తెలిసినది.”
అని వచించెను. అంతట రాజు ఆవంతం గనఁ గుతూహల
పడఁగా, మాయకుఁడు రాజుం దోడ్కొని పోయి నేలను
త్రవ్వి కలశము నెత్తి యిచ్చెను. రాజు ఆభరణములంగైకొని
నమ్మకము కుదిరినవాఁడై ఆతాపసుని జ్ఞానినిగాను నిఃస్పృహఁ

గాను సత్యవచనునిగాను తలంచెను. రాజు తాపసుని ఆశ్రమము చేర్చి మరల పాదములకు మ్రొక్కి తాను మంత్రిసమేతుడై యాతనిగుణములం బ్రశంసించుచు నిజమందిరమున కేగెను. ఈవిధమున దినదినము రాజు వచ్చుచుండ నాధూర్తుడు రుత మిషంబున కడమ మూడుదిక్కుల నున్న యా మూడుకలశ ములను అతని కందఁజేసెను. దానంజేసి యారాజును అతని మంత్రులును రాణులును పౌరులును ఆతాపసునియందు కేవల భక్తులై తన్నయ్యులైయుండిరి. ఒకనాడు రాజు వానిని దేవళము చూడం దోడ్కొనిపోవుచుండఁగా దేవళము మోల బాళాటలో వాడు కాకికూత విని రాజుతో “దేవా, వింటివా ఈ కాకివాక్కును? ‘ఇటనే బాళాటలో దేవునియెదుట మంచి రత్నములు నిండినకలశ మొకటి పాతఁబడియున్నది, దానిని గూడనేల కైకొనవు!’ అని యిది కూయుచున్నది, అని వచించి రాజును ఆకలశ మున్న తావునకుం గొనిపోయి నేలనుండి త్రవ్వి యెత్తి యాకలశమును అతని కిచ్చెను, అంత సత్యంత పరితోషంబున రాజు ఆకపటజ్ఞానిచేయి తనచేతం బట్టుకొని దేవళము సొచ్చెను అచట నాధూర్తసన్న్యాసి స్తంభంబున కళావతి ప్రవేశించియున్న సాలభండికను గాంచెను. అట్లు బొమ్మరూపున నున్నకళావతి తనపతిని తింతాకరాధుని గాంచి దుఃఖితయై యేడువఁ దొడంగెను. దానిం గని రాజు ఆశ్చర్యపడి నెవు లొంది ‘హూ! ఇ దేమి? అని యాజ్ఞానాభాసుని అడి

గెను. అంతట దిగులును భ్రమయుం జెందినవానివలె నాధూర్వుడు నటించి 'రా, నీమందిరమునకు, చెప్పఁగూడని దైనను ఈవిషయము అచ్చట చెప్పెదను.' అని వదించి రాజును రాచనగరికి తరలించి యచట నిట్లు వక్కాణించెను. 'రాజా, కాని తావున కానిముహూర్తంబున ఈదేవళమును నీవు కట్టించితిని, కావున నిన్నుం గని కంటములోనిబొమ్మ యేడువసాగినది. కావున, రాజా, నీప్రాణము నీకు వలయునేని ఇపుడే యీదేవళమును పడఁగొట్టి నేలమట్టమునకు సమము చేయుము. మంచి తావున, మంచిముహూర్తమున మఱియొకచోట దేవళము కట్టుము, దాన ఈయవశకునము తొలఁగును గాక, నీకును నీప్రజలకును క్షేమ మగునుగాక.' ఇట్లు వాడు పలుకఁగా రాజు భయపడి ప్రజలను ఆజ్ఞాపించి ఒకదినములోనే ఆదేవళమును నేలకు సమముగా రూపుమాపించెను, మఱియొకచోట పెండియు దేవళముం గట్ట నారంభించెను. ఆహా! ధూర్తులు మాయలచే ఈశ్వరులను నమ్మించి వంచుతురుగదా! ఇట్లు తన కార్యము నెఱవేఱఁగానే తింతాక రాఘండు సత్కార్యశీలేషమును మాని అటునుండి పలాయించుటై యుజ్జయినికిం బోయెను. కళావతియు నాన్పత్తాంత మెఱింగి శాపము క్తయై వచ్చి వానిని దారిలోనే కలసికొని యూఱడించి యింద్రుని గాన స్వర్గము న్నకుం బోయెను. ఇంద్రుడును ఆశ్చర్యపడి కలావతివలన తత్పరి

జూదగాడు తింతాకరాళుడు చేసిన మాయాప్రతియోగమును
విని నవ్వి సంతోషించెను

అప్పుడు చెంగటనున్న బృహస్పతి ఇంద్రునితో నిట్లనియె.
అయ్యా విచిత్రమాయలు జూదరులు ఎప్పుడును ఇట్టివారే,
అందుల కీ కథ విను. కడచినకల్పమందు ఒకనగరంబున కుట్టిసీ
కపటుఁ డను పేర మాయాద్యూతకోవిదుఁడు జూదరి యొక్క
దుండెను, వానిని పరలోకగతుని ధర్మరాజు 'ఓరీ జూదరీ, నీకు
నీపాపములవలన ఒకకల్పము నరకవాసము వర్పడియున్నది.
దానవశంబునంజేసి ఒకదినముకూత్రము నీకు ఇంద్రత్వము
కలుగును, ఒకప్పుడు నీవు ఒక బ్రహ్మవేత్తకు ఒకవరహా ఇచ్చి
యుంటివి, కావున వచింపుము, ముందుగా నరకము ననుభవించె
దవా, ఇంద్రత్వము ననుభవించెదవా?' అని యడిగెను. 'ముం
దుగా ఇంద్రత్వమునే అనుభవించెదను.' అని జూదరి పల్కెను.
అంతట వానిని ధర్మరాజు స్వర్గమునకుం బంపఁగా దేవతలు
ఇంద్రునితోలగించి ఒకదినము వానికి పట్టాభిషేకము చేసిరి.
ఇట్లు ఇంద్రాధికారము రాఁగానే ఆజూదరి భూలోకమునుండి
తనచెలికాండ్రను జూదరులను తనవేశ్యలను ఇంద్రలోకమునకు
రప్పించి యాధిపత్యముచే దేవతల నిట్లాజ్ఞాపించెను. 'ఇప్పుడే,
మమ్మెల్ల ఊణములోఁ గొనిపోయి సప్తద్వీపగతము లయిన దివ్య
భౌమతీర్థము లన్నిటం జేర్చుఁడు, ఇప్పుడే భూలోకమునందలి
రాజు లందఱియందును చొచ్చి మానిమిత్తముగా నిరంతరము

మహాదానము లిండు.' ఇట్లు వానిచేత ముదలవొంది దేవతలు సకలమును ఆళ్లే నిర్వర్తించిరి. అంత నాతఁడు ఆపుణ్యకర్మలచే నిష్పాపుడై కాశ్యతముగా నింద్రత్వ మనుభవించెను స్వర్గము నకు వాఁడు రావించిన యాచెలికాండ్రును వేశ్యలును నిష్పాపులై దేవత్వము నొందిరి. మఱునాఁడు చిత్రగుప్తుఁడు ధర్మ రాజుతో ఆజూదరి తనమతివిభవంబున దేవరాజ్యము తనకు స్థిరము చేసికొనియెనని విన్నవించెను. అంతట ఆసుచరితమును ఎఱింగి ధర్మరాజు 'ఆహా! జూదరి మనలను మోసము చేసె గదా!' అని పలుకుచు ఆశ్చర్యపడుచుండెను. జూదరు లిట్టి ప్రజ్ఞావంతులు సుమా.

ఇట్లు కథ చెప్పి బృహస్పతి విరమింపఁగా, ఇంద్రుఁడు కలావతిచేత తీర్థాకరాళుని దివికి తెప్పించి, వానిబుద్ధిదైర్యములకు మెచ్చి వానికి కలావతి నిచ్చివేసి వానిని తనకు పార్శ్వస్థునిగాఁ జేసికొనెను. వాఁడును ధీరుఁడు అమరుఁడుంబోలే కలావతిం గూడి శంకరానుగ్రహంబున స్వర్గమున సుఖముండెను.—ఇట్టిది సుమా జూదగాండ్ర మాయాసాహసముల ప్రకారము కనుక, ఓయి అగ్ని శిఖితాళుండా, ఆజూదరి డాకి నేయుండు నిన్ను మాయ చే నూతం ద్రోచుట యేమి వింత ! ఇక ఇందునుండి నీవు బయలు వెడలుము. మిత్రమా మేమును వెడలివచ్చెదము.

ఇట్లు బ్రహ్మరాక్షసులు పలుకఁగా నేను ఆగోతినుండి వెలువడి రాత్రి ఈనగరంబున ఆకటఁ గ్రాగుచు బాపనబాట పారి నొకనిం బరువునం బోయి పట్టుకొని భక్షింప దొరం కొంటిని. అంతట నాబాపఁడు శ్రీవిక్రమార్కమహారాజును పేర్కొని మొఱియిడెను. ఆమొఱి విని విక్రమాదిత్యమహారాజు అగ్నివోలె లేజిల్లుచు వెలువడి వచ్చి 'ఓరిపాపాత్ముడా, బ్రాహ్మణుని చంపకురా' అని నన్ను దూరమునకు త్రోసివైచి నాప్రతిమను వ్రాసి ఆప్రతిమతలకాయును ఛేదింపసాగెను. దాన నాకంఠమున గాయమై నెత్తురులు కురియసాగెను. అంతట నేను బ్రాహ్మణుని విడిచి మహారాజుపాదముల వ్రాలఁగా నాతఁడే నన్ను చంపక రక్షించెను. విక్రమాదిత్యమహారాజునఁగా నిట్టి ప్రభావవంతుఁడునుమా. ఆతనియూనచే నే నీఖండ కాపాలికాభముని చంపితిని. కావున ఓయి యమశిఖితేతా భుండా, నాభక్ష్యమును వీనిని నీవు విడిచివెట్టుము. — ఇట్లు అగ్నిశిఖుండు చెప్పినను గర్వాతిరేకంబున యమశిఖితేతాభుండు ఆకాపాలికకళేబరమును చేత నొడిసి హరించెను. అంతట విక్రమాదిత్యుడు అచట వారి కగపడి నేలను పురుషప్రతిమను గీచి దానిచేతిని కత్తితో నఱికి వేసెను. దాన యమశిఖునిచేయి తెలి నేలవ్రాలెను. అంతట వాఁడు ఆశవమును బడవైచి భయంబునం బలాయుతుఁ డామెను. అంతట అగ్నిశిఖుండు

ఆకాశాలికకళేబరమును భజించెను. నేను రాజప్రభావంబునం జేసి భయమెడలి దాని నెల్లం గంటిని.

ఇట్లు నీప్రభావమును వర్ణించి యక్షాంగన మదనమంజరి వెండియు నాతో నిట్లనియె. అనంగ దేవుడా, అనంతరము నన్ను ఆమహారాజు మధురవాక్కుల 'యక్షీ, కాశాలికునివలననుండి విడుదల నొందితివి గదా, ఇక నీభర్త యింటికిం బొమ్ము.' అని హెచ్చరించెను. అంత నే నామహారాజునకు నమస్కరించి, ఆతనియాయుషకారమున కేమి బదులునేయుదునా యని చింతించుచు ఇటకు నాయుంటికి వచ్చితిని, ఈతీరున నీప్రభువు నా ప్రాణములను కులమును భర్తను నాకిచ్చినాడు. ఈకథను నీ వాయనతో చెప్పినచో అపుడు ఇదే మని ఆయనవలన నీకుం దెలియును. ఇపుడు ఆప్రభువునకు సింహళరాజు తనకూతుని త్రైలోక్యసుందరిని స్వయంవరను ఇచ్చినాడనియు, ఆమెను హరింప రాజులెల్ల కలయఁబలికికొని తద్రక్షకుని సామంతుని విక్రమశక్తిని గూల్చి నంజలుచు కలసికొనియున్నారనియు నాకు తెలియవచ్చినది, కావున నీవు ఈవృత్తాంతమును పోయి విక్రమశక్తికి తెలియఁజెప్పుము. దాన నతఁడు జాగరూకుడై వారికి ప్రతీకార మొనర్ప సిద్ధపడియుండుచుగాక, నేనును విక్రమాదిత్యదేవుఁడు ఆశక్తులను కూల్చి జయమొందునట్లుగా ప్రయత్నము చేసెదను. నిన్ను నాయూచుచే నిటకు నే నేల తోడితెచ్చితి ననగా. ఈకాశాక్షిపత హెచ్చరికను రాజునకు

ససామంతునికి చెప్పుదువుగాక యని. నీప్రభువు నాకు చేసిన మహోపకారమున లేశమునకు ప్రత్యుపకారముగా నొక కానికం బంపెదను.—ఇట్లని యామెపలికినంతలో లేడితోడి యాయువురుకన్యలును తొలుత మేము సముద్రమునం గన్న వారు, ఒకతె చంద్రునివలె తెల్లనియొడలిది, రెండవది ప్రియం గులతవలె శ్యామలవర్ణముదియు, సముద్రమును సేవింపవచ్చిన గంగాయమునలువోలె వచ్చిరి. వారు కూర్చుండఁగానే నేను ఆయఁడిని 'దేవీ, ఈకన్యలెవ్వరు? ఈబంగారులేడి యేమి?,' అని యడిగితిని. ఆమె యిట్లుత్తరము చెప్పెను. "అనంగ దేవుఁడా, నీకు కుతూహలమేని చెప్పెదను వినుము. పూర్వము బ్రహ్మ సృష్టి కావించుచుండఁగా ఇరువురు దానవులు దేవ దుర్జయులు ఘంటనిఘంటాఘ్నులు విఘ్నము సేయ వచ్చిరి. వారిని నాశముచేయువాడై బ్రహ్మదేవుఁడు లోలోన్తాదనో ధ్వామరూపశోభలనీయిరువురం గన్యకల సృజిం చెను ఈయద్భుత రూపలం గాంచినమాత్రాన నామహాసురులు హరింప సమ కట్టి ఓండొరులతో పోరి యిరువురును లయమొందిరి. అంతట బ్రహ్మదేవుఁడు తగినవరుని కిమ్మని ముదలవెట్టి యీకన్యలను కుటేరుని కప్పగించెను. కుటేరుఁడు తనతమ్మునికి నాభర్తకు ఆవరకారణముతోనే వీరి నిచ్చెను. అట్లే నాభర్తయు నా కిచ్చె ను. నేను దేవావతారుని శ్రీ విక్రమాదిత్యుని వీరికి తగినవరు నిగా నిశ్చయించుకొంటిని. ఈకన్యలవృత్తాంత మిది. ఇక నీలేడి

కథను వినుము ఇంద్రునికి జయంతుఁ డని ప్రియపుత్రుఁ
 డున్నాఁడు. ఒకనాఁ డాతఁడు పసిబాలుఁడు సురాంగనలతో
 ఆకసమున సంచరించుచు క్రింద భూలోకమున రాజకుమారులు
 లేడిపిల్లలతో ఆడుకొనుచుండఁ గాంచెను. అంత సాతఁడు
 బాలభావంబునంజేసి దుకరుడనంబున స్వర్గమున కేగి తండ్రి
 మ్రోల ఆటలేడిపిల్లలకై యేడ్వసాగెను. అంతట సాతనిగొఱకు
 ఇంద్రుఁడు విశ్వకర్తచే హేమరత్నమయమును మృగమును
 చేయించి అమృతము సల్లి ప్రాణము గలిగించెను. దానితో
 నాడుకొనుచు జయంతుఁడు సంతోషించియుండెను. ఆహరిణ
 పోతము స్వర్గమున సంచరించుచుండెను. కాలక్రమమున రావణ
 పుత్రుఁడు ఇంద్రుఁడై సార్థకనాముఁడు అమృగమును దివి
 నుండి హరించి తనలంకాపురికిం గొనిపోయెను. అనంతరము
 సీతాహరణక్రొధంబున రామలక్ష్మణులు రావణేంద్రులను
 కూల్పుగా, లంకారాజ్యమునకు పట్టాభిషేక మొందిన విభీషణుని
 యింట నాహేమరత్నమృగము ఉండెను. ఒకప్పుడు పండువు
 నందు విభీషణుఁడు పతిపాంథవ్యంబున నేను చూడఁబోగా
 నామృగమును సమూహపూర్వకముగా నా కొసంగెను. ఇట్లు
 ఈదివ్య మృగశిశువు ఇపుడు నా యింట నున్నది. నేను నీ
 ప్రభువునకే దీనిని కానికయిడెదను.” ఇట్లు యక్ష పలుకుచుం
 డఁగా సూర్యాస్తమయ మాయెను. అంతట ఆమె యేర్పటచిన

యింట సంధ్యావిధ్యనంతరము సింహళరాజుదూత యీతండును నేనును ఇరువురము శయనించితిమి.

సూర్యోదయసమయమున మేము మేలుకొని చూచుకొనునప్పటికి, మహారాజ, నీసామంతుడు విక్రమశక్తి నడపుచున్న యాదండుకడ నుంటిమి, ఆశ్చర్యపడితిమి, ఆతడు మమ్ముం జూచుచునే సమ్మానించి కుశల మడిసి, సింహళేశ్వరుని సందేశము నడుగఁ దలంచుచుండఁగా, అంతలో యక్షిణి వర్ణించినయాదివ్యకన్య లిరువురును ఆదివ్యమృగంబుతో యక్ష సేనావరివృత్తలై వచ్చిరి. వారిం గని దుష్టభూతాదికములలో యని శంకించి సంశయంబున విక్రమశక్తి ఇదే మని నన్నడిగెను. అంత నేను విక్రమశక్తితో సింహళరాజుకార్యంబులు యక్షిణి, న్యాయుగళమృగవృత్తాంతంబులు చెప్పినవాడ నై యక్షిణి హెచ్చరించినవిధంబున శత్రువులెల్ల వైకమత్యంబున మహారాజునకు అహిత మొనర్చునున్నవృత్తాంతమును వచించితిని. అంత నాతడు మమ్ములు ఆదివ్యకన్యలను సమ్మానించి సంతసంబున తనసేనలెల్ల యుద్ధమునకు సన్నద్ధముగాఁ జేసికొనెను. ఆక్షణంబుననే, మహారాజ, నైవ్యవాద్యమహాధ్వని వినఁబడెను, పైక్షణంబుననే మైచ్చసంయుతము విరోధిరాజుల మహానైవ్యము కనఁబడెను. మననైవ్యంబును శత్రునైవ్యంబును ఒకటి నొకటి గాంచి క్రోధావేశంబున నెదురుఁజూచి ఘోరం జొడఁగెను. అంతట యక్షి పంకినయక్షులును వారి

మిత్రులగు యక్షులును మనసైనికుల నావేశించి యందఱును శత్రుబలమును నాశముచేసిరి. సైన్యరేణుగణాకీర్ణంబును ఖడ్గ ధారానిరంతరంబును సహూరగర్జితంబునై సమరదుర్దినము మూరముగా నేచుచుండెను. తెగి యెగురుచు క్రిందఁబడుచు నున్న తలకాయలచేత జయశ్రీ బంతిమాట యాడుచున్న ట్లాప్పారెను, ఊములలో భగ్నసైనికులయి హతశేషులయిన రాజులెల్ల నీసామంతుని శిబిరమున నాతని నమస్కరించి శరణుఁ జొచ్చిరి. ఇచ్చకువున, సార్వభౌమా, నీవు ద్వీపములతోఁగూడ నాలుగు దిక్కులను గెలిచి మైదులను మాల్పఁగా, తనభర్తతో గూడ యక్షిణి మాకన్నుల కగపడి విక్రమశక్తితోను నాతోను ఇట్లు పల్కినది. “నేను మీవారకు చేసిన యీసేవా మాత్రమును ఆయనకు మీరు సేవేషింపవలయును, వైగా నామాటగా ఆనుహారాజుతో ‘దేవనిర్మితల నీకన్యలను నీవు వివాహమాడవలయును, వీరిని ప్రభువు దయావూర్వకముగా నేలవలయును, ఈలేడిపిల్లను ప్రభువు లాలింపవలయును.’ అని మీరు విన్నవింపవలయును.” ఇట్లు చెప్పి యక్షాంగన ఇదిగో నాకానిక యని రత్నరాశి నిచ్చి భర్తతోను అనుచరులతోను అంతర్ధాన మాయెను. మఱునాడు గొప్పపరివారముతోను మహావిభవముతోను సింహళ రాజుకూతురు మదనలేఖ వచ్చి కలసికొనెను. ఆమెను విక్రమశక్తి యెదురుపోయి నమస్కరించి మహాహర్షముతో స్కంధావారంబునం బ్రవేశ

వెట్టెను. రెండవనాడు విక్రమశక్తి మదనలేఖను ఆదివ్య కన్యలను త్రిజగన్నేత్రకౌతుకం బయిన యాహేమరత్నమృగ మునుం దోడ్కొని యేలినవారి పాదములం గన రాజులతోఁ గూడ తరలెను. దేవా, ఆతఁడు సమీపముననే వచ్చి యు న్నాడు. వృత్తాంతము వలినవారికిఁ దెలుపుటకుఁగాను ముం దుగా మమ్ము బంపినాఁడు, కావున, ఓమహారాజ, సింహళేం ద్రునిమీఁదను ఆయత్తీమీఁదనుగల యాదరంబునం జేసి, అకన్యలను ఆలేడిని, రాజులను వలినవారు ఎదురుకోలు గావించుట యుచితము.

ఇట్లు అనంగదేవుడు పలుకఁగా విక్రమాదిత్యమహారాజు యత్తీణి తనకు చేసిన యుపకారముముందఱి తాను పూర్వము యత్తీణికి చేసిన యుపకారమును దుస్సాధ్యమునే తృణప్రాయముగానేని సరకుగొనఁదామెను మహానుభావులు తామునేసిన యుపకృతి యెంతగొప్పదైనను స్వల్పముగానే తలంతురు. ఈశుభవార్తకు సంతసించి విక్రమాదిత్యమహారాజు వెండియు నాయనంగదేవుని సింహళరాజమాతను హస్త్యశ్వ గ్రామరత్నములతో నిండించెను. ఆదినము గడపి మఱునాడు ఉజ్జయినినుండి పైన్యగజాశ్వవాహనసమేతముగా మహారాజు సింహళ రాజతనూజకును ఆ బ్రహ్మనిర్మితకన్యలకును ఎదురుసనం దరలెను. జయవర్ధనునికి మంచియేనుఁగు అంజనగిరియు, రణభటునికి మదపుటేనుఁగు కాలమేఘుంబును, సింహపరాక్రము

నికి ఏనుగు సంగ్రామసిద్ధియు, వీరునికి విక్రమనిధికి కుంజరము రిపురాక్షసమును, జయకేతునికి ఏనుగు పవనజవంబును, వల్లభ శక్తికి సముద్రకల్లోలంబును, బాహుసుబాహువులకు గుట్టములు శరవేగగరుడవేగములును, కీర్తివర్షకు కొంక్కుణదేశముది గోడిగ కువలయమాలయు, సమరసింహునికి మేలిగోడిగ తెల్లనిది గంగాలహరియు, అని విక్రమాదిత్యునితోఁ గూడఁ దరలు రాజులకై ఏనుగులను గుట్టములను విభజించు దండాధికారులవాక్కులు మ్రోగుచుండినవి. ఆమహారాజు సకలదీప్తిపాధినాథుఁడు పయనము నడచుచుండఁగా, భూమి యెల్ల నైనై న్యమయిగాను, దిక్కులెల్ల సేనాకలకలముగాను, మిన్నెల్ల నడఁతెంచుచున్న రాణువదుమూరముగాను, సంభాషణలెల్ల తదీయాద్భుతప్రభావ మహిమ కథన మయముగాను విప్పారెను.

3-వ తరంగము.

అనంతరము విక్రమాదిత్యుఁడు తనసేనానాయకుఁ డా విక్రమశక్తి నడపుచున్న యాజయసైన్యమును సమీపించెను. అంతట విక్రమశక్తి రాజసమూహముతోఁగూడ బౌత్సుక్యంబున ఎదురువచ్చి నమస్కరింపఁగా వారితోఁగూడ మహారాజు తనదండునం బ్రవేశించెను. అట ఓలగంబున ప్రతీహరుఁడు వరుసుగా 'మహాప్రభూ, ఇతఁడు గొడుఁడు శక్తికుమారుఁడు,

ఇతఁడు కర్ణాటుఁడు జయధ్వజుఁడు, ఇతఁడు లాటుఁడు విజయ
వర్మ, ఇతఁడు కాశ్మీరుఁడు సుగందనుఁడు, ఇతఁడు సింధురాజు
గోపాలుఁడు, ఇతఁడు భిల్లుఁడు వింధ్యబలుఁడు, ఇతఁడు పారసీ
కుఁడు నిర్మాకుఁడు, మీకు వసుస్కరించుచున్నారు, అని
నివేదింపఁగా ఆయా యిరాజులను సామంతులను నైనికులనుం
గూడ విక్రమాదిత్యుఁడు సమ్మానించెను. ఆళ్ల విక్రమశక్తిని
సింహశేష్వరకన్యను ఆదివ్యకన్యలను ఆదివ్యహరిణమును యథా
ర్హముగా మహాప్రభువు సమ్మానించెను. అనంతరము ఆదం
దంతయుం గూడ రా విక్రమాదిత్యుఁడు కృతార్థుఁడు తనరాజ
ధాని కుజ్జయినికిం బోయి చేరెను. అచట రాజులనెల్ల సమ్మా
నించి తమతమ దేశంబులకు పంపివేసెను.

ఇట్లుండ లోకానందనము వసంతసమయోత్సవము
వచ్చెను. ఆసమయంబున తీవ్రియలు పూదొడవులతో కై నేసి
కొనుచున్న ట్లుండెను, తేటిబోటులు ఝంకారములచే సంగీ
తము నేయున ట్లుండెను, అడవివరుసలు గాలిం గవుంగిలించిన
వై నృత్యము నల్పుచున్న ట్లుండెను, కోకిలలు కలనాదంబుల
మంగళములు పాడుచున్న ట్లుండెను. అట్టియాపేరటామనిలో
విక్రమాదిత్యుఁడు శుభదినంబున ఆసింహశేంద్రకన్యను ఆదివ్య
కన్యాయుగళమును వివాహమాయెను. సింహశేషకన్యకు ఆమె
యన్న సింహవర్మ ఆమెతోఁగూడ వచ్చి వివాహవేదికయందు
గొప్పరత్నరాశి నొసంగెను. ఆసమయంబున యక్షిణి మదన

మంజరియు వచ్చి ఆదివ్యకన్య లిరువురకు లెక్కలేనిరత్నరాసు లిచ్చెను. 'ప్రభూ, నీవు చేసిన మహాపకారపుబుజుము తీర్పుకొనుటకు నేను సమర్థురాలనా ! మఱి నాభక్తిని చూపు టకు కొంచెమును ఏమియుం గానిదానిని చేసితిని. ఈకన్య లందును ఈహరిణమందును ప్రభువు దయయుంపవలయును.' అని యిట్లు పలికి మదనమంజరి రాజుచే సత్కృతుల వడసి యంతర్ధానమాయెను. ఇవ్వడువున ఆభార్యులను సద్వీరను భూమినిం బడసి విక్రమాదిత్యుండు నిష్క్రమింపకముగా రాజ్య మేలుచుండెను. వసంతంబున నుద్యానభూములయందును, వేసవిని సరోవరజలంబులందును కేళాకూభులయందును, వర్షా కాలంబున మృదంగనాదమనోహరంబు లగు నగతిపురంబుల యందును, శరత్సమయంబున చంద్రోద యాపానరమ్యంబు లయినహర్ష్యతలంబులయందును, హేమంతంబున రాణివా సంబులతో మేలిపాన్పులు వెలుగ కాలాగురుపరిమళంబులు గదంబించుచున్న పడుకటిండ్లయందును విక్రమాదిత్యమహా రాజు విహరించుచుండెను.

ఇట్లున్న యారాజునకు నగరస్వామి యనుపేరిచిత్రకరుఁ డొకఁడు విశ్వేశ్వరస్థుని మీఱినవాఁడు నూలుగ్రామముల సంఖ యమువాఁడు రెండేసిదినముల కొకప్రతిమను వేటువేటుయాప భంగుల వ్రాసికెచ్చి కానికయిచ్చుచుండెను. ఓకప్పుడు వాఁడు ఉత్సవశంబున ప్రతిమను వ్రాయుమఱచి కానికదినము వచ్చి

నంతట జ్ఞప్తియై 'అయ్యో, నేడు ప్రభువునకు ఏమియుపాయన
మిత్తును!' అని దిగులుపడసాగెను. అంతలో దూరాగతుఁ
డొకబాటసారి ఆకస్మికముగా వచ్చి యీతనిచేత నొకచందుగ
నుండి వెంటనే యెటకో పోయెను. చిత్రకరుఁడు కూతూహ
లంబున దానిం దెఱచినంతట అందు పటమందు చిత్రించిన కన్యా
మణి యొకటి యుండెను. అంతట ఆద్భుతరూప సాప్రతిమను
గాంచి యాతఁడు దిగులుతీటి వైగా ఆసినము తనకు అంత
మంచి ప్రతిమ దొరకినందులకు పట్టరానిహర్ష మొందినవాడై
దానిం గొనిపోయి ప్రభువునకుం గానిక యిడెను. రాజు
దానిం గన్నమాత్రాన ఆశ్చర్యమగుచుండై చిత్రకరునితో 'ఓయి,
ఇది నీవ్రాత గాదు, ఇది విశ్వకర్త వ్రాత, ఇట్టి యారూప
మును వ్రాయ మనుష్యుని కెట్లు లభవి యగును!' అనియెను.
ఆమాట విని చిత్రకరుఁడు వాస్తవవృత్తాంతమును రాజునకు
నివేదించెను. అది మొదలు రాజు అన్యమును కనక సర్వదా
ఆప్రతిమనే కాంచుచుండెను. రాత్రి కలలో ఆరూపమేగల కన్య
నొకరెను ద్వీపాంతరమునం గనియెను. ఉత్కంఠితుఁ డాతఁడు
ఉత్కంఠిత యగు నామెతో సంగమము పొంద నుండి వేకువను
గ స్తివానికేక చే మేలుకొనెను. అట్లు ఆవరకన్యతోడి సమాగమ
సుఖము భగ్నము కాఁగా రాజు కోపంబున ఆగ స్తివానిని పట్ట
ణమునుండి తఱిమివై చెను. 'బాటసారి యేమి! అందు కన్నియ
చిత్తరు వేమి! సతీవను ఆకన్నియను కలలోఁ గాంచుటయేమి!

కాన ఆకస్య వాస్తవముగా కల దని ఈదైవభుటన తెలుపుచున్నది. కాని, ఆక్షిప మేవో నే నెఱుంగను, అసుందరి నెట్లు పొందుచును!' అని తలపోయుచు నారాజు ఎల్లవిషయంబులందును అరతి వొడమినవాడై పరివారము విగులుపడునట్లుగా మదనజ్వరముచే వేగసాగెను. అతనిని కాకలకుం గారణమును ప్రతీహారుడు భద్రాయుధుడు ఏకాంతమున నడిగెను. మహిపాలుడు ఇట్లు ఉత్తర మొసంగెను.—

వినుము చెలికాండా, నాకు చిత్రకరుడు నగరస్వామి ఆకస్య ప్రతిమ నిచ్చిన వృత్తాంతమును నీ వెఱుంగుదువుగదా. ఆచిత్రకన్యను ధ్యానించుచు నేను నిద్రించి కలలో సముద్రమును దాటి అతెసుందరము నొకనగరము జొచ్చితిని. అందు పలువురు కన్యలు ఆయుధహస్త బుండిరి. వారు నన్ను మ్రోలంగన్న మాత్రాన కొట్టు కొట్టు డని బిగ్గరగా కోలాహలము చేసిరి. అంతట తొట్టుకాటుతో నొకతాపసి వచ్చి నన్ను తన యింటిలోనికిం గొనిపోయి సంక్షేపముగా నిట్టులనియె. 'పుత్రా, ఇదె రాజపుత్రి మలయవతి పురుషద్వేషిణి యిచ్చునచ్చినట్లు తిరుగుచు ఇటకు వచ్చియున్నది. కంటి కగపడినమాత్రాన పురుషునెల్ల నామె యీకన్నియలచే చంపించును. నిన్నుం గాచుటకై నే నిటం బ్రవేశపెట్టితిని.' ఇట్లు పలికి ఆరాపసి తత్క్షణమే నాకు స్త్రీవేషము వైచెను. కన్యకలను పరిమార్చుట తగవుగా డని నేనును ఆవేషమున కంగీకరించితిని. అంతలో నారాజకన్య

కన్యకాపరివృతయై యటకే వచ్చినది. ఆసుందరి చిత్తరువున నే గాంచిన యావరకన్యయే, అందులకు నే నాశ్చర్యపడి 'ఆహా! నేను కృతార్థుడను, చిత్తరువున నీప్రాజ్ఞేశ్వరిం గాంచి యిట్లు వేండియు సాక్షాత్తుగాఁ గనుచున్నాను!' అని తల పోయుచుంటిని. ఆరాజపుత్రి కన్యకాసమేత ఆతాపసితో 'ఇట నిపు డెవ్వఁడో పురుషుఁడు ప్రవేశింపఁగా మేము కంటిమి?' అని పల్కిను. 'పురుషుఁ డెక్కడ? నాచేల్లెలిహుంతు రిదే యిపుడే నన్ను జూడ వచ్చినది.' అని తాపసి నన్నుం గాని పించెను. అంత నారాజకన్య నన్ను స్త్రీరూపునైనను కాంచి పురుషద్వేషము ధరించి మదనపరవశయై గగుర్కొని ఏమో ఆలోచించుచున్నదియుంబోలే నిశ్చలయై లభ్యావకాశుఁ డైన మదనునిచేత ఒక్కట నెల్లయమ్మలతోను కీలితయుంబోలే చూప జ్జెను. ఈణములో తెలివి తెచ్చుకొని రాజకన్య తాపసితో 'అవ్వా, అట్లైన నీకు చుట్టమైనది నాకుమాత్రము చుట్టము గదా! ఈమెను మూయింటికిం గొనిపోయి, సత్కరించి పంపె దను.' అని పలికి నన్ను చేయిపట్టుకొని తన మందిరమునకుం దోడ్కొనిపోయెను. నేను ఆకన్నీయచిత్తము వడిసి వల్లెయని కూడఁబోయితిని. ముదితాపసియు విదగ్ధురాలు నాపోక కంగీక రించెను. అట రాజకన్య నన్నుం గూడ నుంచుకొని కన్యకలతో నన్యోన్యవివాహాదినినోదంబులం గ్రీడింపసాగెను. రాజొమరిత నన్ను ఈణమేనియు తనపజ్జనుండి విడువదాయెను, నామీఁదనే

సవా కన్నులు గ్రుచ్చివైచెను, నేను లేనిది ఏదియు ఆసుందరికి రుచింపదాయెను, అంత నాకన్యలు రాజకన్యను పెండ్లికొను రితం జేసి నన్ను పెండ్లికుమారునిం జేసి మాకు క్రీడార్థము వివాహము గావించిరి; వివాహానంతరము గాత్ర మమ్ము పడుకగదిలోఁ బ్రవేశ పెట్టిరి. అంత నట రాజకన్య నిర్భయముగా నన్ను మెడం గవుంగిలించెను, ఆసమయమున నేను నన్నుం బ్రకటించికొని రాసుతం గవుంగిలించితిని. తనకోరిక నెఱవేటి నందులకు సంతుష్టయై నాకోరుత నన్నుం గని ఊణము లజ్ఞావనతవదనయై యుండెను. ఆమోహశాంగిని నాన యెడ లించి నేను కామక్రీడకుం దార్చునకుయంబున నిట గ స్తివాఁడు పాపాత్ముఁడు అఱిది నాకలకు భంగ మొనఁబెను. కావున భద్రాయధుఁ డాచిత్రరువులోను కలలోను కన్నయమలయవతి లేక యిరుదు నేను జీవితము నొల్లను.—

ఇట్లు రాజు పలుకఁగా ప్రతీహారుఁడు భద్రాయధుఁడు ఆకల సత్య మైనదిగదా యని యెఱింగి యాతని నోదార్చుచు నిట్లు లనియె.—‘దేవా, సకలము నీకు స్పృతియందుం గలదేని ఆనగరమునెల్ల పటములో వ్రాసియుమ్ము. అటుపయి నే నుపాయ మారనెదను.’ అని హెచ్చరించెను. అంతట రాజు ఊణ ములో ఆనగరమును ఆవృత్తాంతమును సర్వమును పటమున వ్రాసి యిచ్చెను, ఆచిత్రరువుం గొనిపోయి ప్రతీహారుఁడు అపుడే క్రొత్తగా నొకరుకము కట్టించి అందు దాని ప్రేలఁ

గట్టించెను. ఆమృతంబున సత్రమున దూరదేశమునుండి వచ్చిన వందుల కెల్ల షడ్రసాహారంబును దోవతులజోడును బంగా రంబును ఓసంగునట్లు కట్టడ చేసెను. 'ఈచిత్తరువులోని పట్టణము నెఱిగినవాడు ఎవడేని వచ్చినచో వానిని నాకుం దెలుపుడు.' అని సత్తాధిపతుల కాజ్ఞ చేసెను.

ఈలోపల మల్లెలనెత్తావిబుగులుకొనుమారుతంబును, నీడల సేవదేటుబాటసారులును, పూచినపాటలంబులును, గలిగిన వేసవికాననమునకు అంబురశ్యామము గంభీరగర్జితము కేతకోద్ధామదశనంబు వర్షాకాలమత్తగజము ఏతెంచెను. ఆ సమయంబున విక్రమాదిత్యమహీరాథుని విరహావావానలము ఆతూరుపుగాలికింజోలె వృద్ధినించెను. అంత నాతనియూడి గంపువారాంగనలలో 'ఓరీ, హారలతా, మంచు చల్లవే, చిత్రాంగీ, ఓడల చందనం బలందవే, పత్రలేఖా, తామరాకు సెజ్జు చలువగొలుపవే.' అని వాక్కులు విననాయెను. కొంతవడికి మెఱపులచే విషమం బయిన యామొగిలుకారు శమిల్లెను గాని విరహాజ్వాలతోడి తేనిమదనజ్వరముమాత్రము శమిల్లదాయెను. 'పాంథులారా, దారి పట్టుడు, దయితలు దయితులకు వార్తలు పంపుదురుగాక, వారికిని సమాగమము లగునుగాక.' అని కలహంసరుతమిషంబున ఆజ్ఞాపించుచు విరిసిన తమ్మినెమ్మొముది తెల్లుబువ్వనవ్వది శరత్తు వచ్చెను. ఆసమయంబున దూరదేశమునుండి వచ్చిన యొకవంది ప్రతీహారకృత

మైన యామతమునకు తత్ఫ్యాతి విని భోజనమునకు వచ్చెను. ఆతనిపేరు శంఖరసిద్ధి ఆతఁడు మతములో భుజించి దోషతుల జోడు పుచ్చుకొని గోడయందు ఆచిత్రపటమునుగాంచి అందలి యానగరముం బరికించి యాశ్చర్యపడి 'అయ్యా, ఈపురమును ఎవరు వ్రాసినారు! దీనిని కన్నవాడను నే నొకడను, దీని నెవఁడు వ్రాసినాఁడో ఆతఁడు రెండవవాడు, మఱి మూడవ వాడు దీనిం గని యెఱుంగఁడు?' అని యడిగెను. ఆమాటను గొనిపోయి మతజనులు భద్రాయుధునికి నివేదించిరి. అంత నాతఁడు స్వయముగా వచ్చి యానందిని రాజుకడకుం గొనిపో యెను. 'నీవు వాస్తవముగా ఆనగరమును కంటివా?' అని రా జడుగఁగా శంఖరసిద్ధి "దేవా చూచినాడను, నేను భూమింద్రిష్ట రుచు మలయపుర మను పేరి యామహానగరమును సముద్రము నకు అవతల దీవి నడుమ, ఆనగరమున మలయసింహుఁ డని రాజు వలుచున్నాఁడు. ఆయనకు సాటిలేని సౌందర్యవతి మలయవతి యని కూతురున్నది. ఆమె పురుష ద్వేషిణిగా నుండి హింసపడు కలలో విహారార్థము వెలువడినదై యొకానొకమహాపురుషుం గాంచెను. ఆతనిం గన్నమాత్రాన భయముగొన్నదియుఁబోలే ఆ పురుషద్వేషదురాగ్రహము ఆమె మనస్సునుండి యెటుకో పలాయనమాయెను. అంత నాతనిని కలలోనే తనయింటికిం గొనిపోయి వివాహమాడి యామె తనపడుకంటింట నతనితోఁ బ్రవేశించినది. అట నాతనితో నామె మదనక్రీడోత్సవము

పొందనున్నంత పడుకట్టింట నున్నదాని. వేకువను ఆమెను మేలు కొలిపెను. అంత నామె కోపంబున ఆదాసిని వెడల నడిచి, కలలో తాఁ గాంచిన యాప్రియతముని తలంచుకొనుచు విరహాగ్నిచేఁ గ్రాగుచు మదనుని బారి కగ్గమై ఉపాయమేమియుఁ గానక లేచిలేచి మరల నెజ్జయందే ఆడంగుచుండెను. మూఁగవలె, గాలి సోకినదానివలె, చీకటిలో భ్రమం జెందినదానివలె నుండెను. అడిగినజనమునకు ఏమియు బదులు పల్కుదాయెను. అంత నావృత్తాంత మెఱింగి తల్లియుం దండ్రీయు కడు నిర్బంధంబుగ నడుగఁగా ఆక్షుసఖిచే వారికి తన స్వప్న వృత్తాంతము నామె చెప్పించెను. అంతట తండ్రీయోదార్పగాఁ నాకన్య 'ఆటవమాసములలోఁ గనుక నాతనిం బొందనేని నేను చిచ్చుం జొచ్చెద.' అని ప్రతిజ్ఞ చేసినది. ఇప్పటికి అయిదునెలలు గడచినవి, ఇత నామెకు ఏమి కాఁగలదో ఎవ రెఱుంగుదురు ? ఇది యాపురమున నేనెఱింగిన వృత్తాంతము." అని యుత్తరము చెప్పెను. ఇట్లు శంఖరసిద్ధి తార్కాణగా చెప్పఁగా రాజు నిక్క మెఱింగి సంతోషించెను. భద్రాయుధుం డిట్లనియె. 'దేవా, కార్యము నెఱవేఱినది. ఆదేశము దానిరాజుతోఁ గూడ నీవశములోనిది. కావున ఆటవమాసము ముగియక ముందే ఆచటికి పోవలసినది ?

ఇట్లు ప్రతీహారుడు పలుకఁగా శంఖరసిద్ధిని మహాధనములతో సత్కరించి విషయము దెలిపి ముందుంచుకొని విక్ర

మాదిత్య మహారాజు తన సుతాపమును సూర్యకిరణముల యం దును, పాండిమను మేఘములందును, కార్మ్యమును ఏటి నీళ్లయందును, విసరివై చెనో యన నై తత్త్వము నిరాతంకుం డై, ప్రాణవల్లభంగూర్చు అలంకరణలతో దరలెను. సముద్ర మును దాటి యానగరముం జేరఁగానే ఆయన గోలాహ లాకుల మయిన మహాజనసంఘమునుచు ఎదుటం గని కత మడిగి 'ఇదే రాజపుత్రి మలయనతి మాణ్డారీకావధి నిండిపోగా దయితుండు రామింజేసి అగ్ని ప్రవేశము నేయుచున్నది.' అని యుత్తరము విని, అతివేగంబున ఆసాద యున్నతావునకుం జని యెను. అతనిం గాంచి యట జనసంఘము దారి తొలగఁగా నట రాజకన్యక నేత్రముల కకాలామృతవర్షంబు నా మహా రాజుం గాంచెను. అంత నామె 'ఇతఁడె కలలో నన్ను పెండ్లి యాడిన ప్రాణేశ్వరుఁడు వచ్చినాఁడు, ఇటనే ఈక్షణమే మా నాయనతోఁ జెప్పుడు.' అని సకులను ఆజ్ఞాపించెను. వారునుం బోయి వెంటనే ఆవృత్తాంత మామెతండ్రి కెఱింగింపగా ఆ రాజు వెతదీటి పట్టరానిహర్షంబున వినయంబున విక్రమా దిత్యునికడ కేఱించెను. ఆసమయంబునందు శంఖరసిద్ధి యవ సరజ్జుఁడు బాహువెత్తి బిగ్గరగా నిట్లు పఠించెను:—'నిజలేజ స్వాధితభూతగణుఁడా, ఘోరార్ణవావాగ్నిజయ సప్తసాగర నీరుమహిమానినీనాథా, దేవా, జయ. విజయసకలరాజ వినయ

శిరోధారితశాసనా, విక్రమవారినిధీ, విషమశీల మహీపతి
 విక్రమాదిత్యుఁడా, జయ.' ఇట్లని వంది పఠింపఁగా మలయ
 సింహమహీపతి, ఆవచ్చిన యెల్లని విక్రమాదిత్యునిగాఁ నెఱింగి
 యాతని పాదములం బట్టికొని అతిధిసత్కారములు గావించి
 తన మందిరమునకు మృత్యుముక్త యయిన కూతురు మలయ
 వతితోఁ గూడఁ దోడ్కొనిపోయెను. అట నారాజు తాను
 కృతార్థుఁ డని సంతసించి విక్రమాదిత్యమహారాజునకు ఆకన్యను
 యథావిధిగా నిచ్చి వివాహముచేసెను. విక్రమాదిత్యమహా
 రాజు, చిత్తరువున నెట్లొకలలోను అట్లే, కలలో నెట్లొక
 యొడిలో అట్లే సాక్షాత్తుగానున్న యాప్రియంగాంచి, ఆయద్భు
 తము ఉమాపతి ప్రసాదంపుఁ గల్పవృక్షంపుఫల మని తలంచెను.
 అనంతరము రూపుదాల్చిన నిర్వృతింబోని యా మలయవతిం
 దోడ్కొని సుదీర్ఘ విరహంబుంబోలె సోత్కలికం బయిన వారి
 నిధిని దాటి దారి పొడవునను నానోపాయనహస్తు లగురాజుల
 మ్రొక్కులందుచు విక్రమాదిత్యమహారాజు తన నగరికి ఉజ్జయి
 నికిం బోయెను. చిత్తరువునం గన్నదానిని తన యిచ్చవచ్చినట్లు
 నిజముచేసిన యారాజు ప్రభావమునకు అచట రాజధానియందు
 ఆశ్చర్యపడని వా రెవరు, సంతసించనివా రెవరు, మహాత్మ
 వము చేయనివా రెవరు !

అనంతరము విక్రమాదిత్యునిరాణులలో నొకతె కలింగ
 నేన యను నామె సవతులతో నొకప్పుడు మాటలవరుసను
 ఇట్లు వచించెను. — ఇతఁడు నారూఘగల ప్రతిమను చూచి
 మదనపరతంత్రుండై బలాత్కారంబునం బట్టి తెచ్చి నన్ను
 వివాహమాడలేదా ! దీసివిషయ మయిన కథను దేవసేనుఁ
 డను కార్పటికుఁడు నాతో వక్కాణించినాఁడు, మీకు చెప్పె
 దను వినుండు. నన్ను అవిధిగా రాజు వివాహమాడె నేమి
 యని దుఃఖితురాలనై యున్న నన్ను ఆకార్పటికుఁడు ఓవార్చి
 'దేవీ, వండురకుము, నిన్ను మహారాజు అతిశ్రద్ధతో మహా
 సంరంభంబున వివాహమాడెను. ఆకథను ఆమూలముగా
 వినుము,' అని యిట్లు చెప్పెను — నేను కార్పటికుఁడనుగా
 నీసామిని కొలుచుచు ఓకప్పుడు అడవిలో దవ్వవండు కొఱలు
 నిండిననోరు గలిగి చీకటిమ్రాఁగువలె నల్లనైన యొక గొప్ప
 వరాహమును రూపుదాల్చి చంద్రకళను భజించుచున్న
 కృష్ణరక్షమో యన నొప్పుదానిని గాంచి వచ్చి, దేవీ, మహా
 రాజున కెఱింగించితిని. అంతట రాజు కుకూహలంబున వేటుకు
 దరలెను. మృగములకానకుం బోయి పులులను లేళ్లను
 క్షయ మొందించుచు మహారాజు నేఁ దెల్పిన వరాహమును
 దవ్వలం గాంచెను. కని యచ్చెరువొంది, ఏదో కారణసూక్
 రము గాని, సామాన్య సూకరము గా దని తలంచి, ఉచ్చైశ్ర

వము పిల్లను రక్షాకర మగువేరిగట్టము నెక్కిను. నడి పగ
 లింట ప్రతిదినము సూర్యుడు ఒకసూర్యార్తము మింట నిలిచి
 యుండును. ఆసమయమున అమారుడు సూర్యాశ్వములను
 స్నాన పానములకై వదలును. ఒకప్పుడు ఉచ్చైశ్రవమును వద
 లగా, సూర్యరథమునుండి అది వచ్చి అడవిలో తిరుగుచున్న
 విక్రమాదిత్యునిగోడిగం గాంచి దానింకూడి యీరత్నాకరా
 శ్వమును పుట్టించితిని ఆవాతాశ్వము నెక్కి తేడు వరాహ
 మును వేగము మెయి నతిదూగ ప్రదేశమునకుం దలుముకొని
 పోయెను. అట నాశూకరము రాజుకంటి కగపడక యెటకో
 పోయెను. ఉచ్చైశ్రవము కొడుకయిన యాగుట్టము వేగమున
 కంటెను అపందివేగము ఎక్కువ యాయెను. దానిం గనిపట్టు
 నేరక రాజు తనపరివారము ఎక్కడనో వెనుకఁ జిక్కఁగా,
 వెంట వచ్చుచున్న నన్నుం గాంచి 'మనము ఎంతదూరము
 వచ్చితిమో ఎరుగుదువా?' అని యడిగెను. ఆమాటకు దేవీ,
 నేను 'మహారాజా, మనము మున్నూట ఆమడలు వచ్చినా
 రము.' అని బదులు జల్కితిని. 'అట్లయిన నీవు కాలినడ నెట్లు
 వచ్చితివి?' అని ప్రభువు అచ్చెరువడి యడిగెను. నేనిట్లుత్తరము
 చెప్పితిని. 'దేవా, నాకడ పాదలేపమున్నది. అవృత్తాంతమును
 చెప్పెదను వినుము పూర్వము భార్యావియోగముచేత నేను
 తీర్థయాత్రకై తరలి దారిలో సాయంకాలమున ఉద్యాన
 సహితము నొక దేవళమును చేరితిని. అచట ఆరాత్రి గడువ

గోరి లోనఁ జొరఁగా అం దొక స్త్రీ యుండి నా కతిథ్య మొసంగెను. రాత్రి యామె ఒక పెదవి మింటను రెండవ పెదవి నేలనుగా నోరు దెఱచి ఇట్టికోటిని నీవెందేని కంటివాయని న న్నడిగెను. అంత నేను కత్తి మాసి బొమ్మముడిచి కొంకు లేక 'నీ వెందేని యిట్టిపురుషుని గంటివా?' అని యడిగితిని. అంత నామె సామ్యరూపము దాల్చి నాతో 'ఓయి, నేను చండి యనువేరి యఱిసి, నీధైర్యమునకు మెచ్చితిని. కావున నిపుడు చెప్పుము నీకేమిప్రియ మొనర్తును?' అని పలికెను. అందులకు నేను 'వాస్తవముగా నీవు నాయందు సంతుష్టి వహించితివేని, ఏయుపాయమున నేను సకల తీర్థములను క్షేణము లేకుండ నేవించునో ఆయుపాయము కావింపుము.' అని యఱిసి అడిగితిని. అంతట నాయఱి నాకు పాదలేప మొసంగినది. దాన నేను సకల తీర్థములను నేవించితిని, ఇపుడు నీవెంట వచ్చితిని; దాని ప్రభావంబుననే నేను ప్రతిదినము ఈ కానన ప్రదేశమునకు వచ్చి పండ్ల యోగిరము భుజించి వెండియు నుజ్జయినికి వచ్చి నిన్నుం గొలుచుచుందును.' ఇట్లని, దేవీ, నేను ప్రభువునకు విన్నవించితిని. తేని ప్రసన్నదృష్టులచేత న న్నాతఁడు యోగ్యతగల యనుచుఁగునిఁగాఁ దలచిన ట్లగపడినది. నేను వెండియు ప్రభువుతో 'దేవా వలినవారు భుజింతురేని మంచి రుచిగల పండ్లం దెచ్చెద.' అని విన్నవించితిని. ప్రభు విట్లనియె 'నేను భుజింపను, నా కిప్పుడు అక్కఱలేదు. నీవు

బడలియున్నాడవు, కాన నీవు ఏమేని భుజిపుము.' అంత నేనట నొక డోసకాయను బడసి భక్షించితిని, భక్షించిన మాత్రాన నజగరమ నయితిని. దేవీ, అట్లాకస్తికంబుగా నజగరమ నయిన నన్నుం గాంచి విషమశీలమహారాజు విషాదాశ్చర్యముల పాలయి, ఓంటరియై, భూతకేతు నామధేయని వేతాళుని తలంచుకొనెను; మున్నాతనిని మహారాజు తాఁగంటం జూచినమాత్రాన నేత్రరోగమును కుదిర్చి వశముచుకొనెను. ఇప్పుడు తలచిన మాత్రాన నావేతాళుఁడు వచ్చి సనినయంబుగ 'మహాప్రభూ, నన్నుం దలచితివే, ఏమి నేయవలయునో ఆనతిమ్ము.' అని విన్నవించెను. ఓయిమంచివాఁడా, నాకొర్పటికుఁ డీతఁడు ఆకస్తికముగా అజగర మయినాఁడు, ఇతనిని తొంటిస్థితిం బొందింపుము.' అని రాజు ఆజ్ఞాపించెను. అంతట వేతాళుఁడు 'దేవా, నాకట్టి శక్తి లేదు. శక్తులు నియతములు, నీరు మేఘంపుడిమ్ము నార్పునా?' అని విన్నవించెను. 'అటయిన మిత్రమూ, ఈ పల్లెకుం బోవుదము, అట నొక వేళ బోయలవలస నిందుల కేదే నుసాయము అలవడవచ్చును.' అని పలికి మహారాజు వేతాళునితో పల్లెకుం బోయెను.

అట ఆభరణవంతుని రాజుం గాంచి దొంగలు చుట్టవేసికొని అంపవానం గురియసాగిరి. వారిని అయిదువందల మందిని వేతాళుఁడు భూతకేతుఁడు రాజాజ్ఞ చే భక్షించెను. మిగిలినవారు పలాయితులై తమ నేనాపతికి ఏకాకికీసరి యను పేరివానికి ఆవృత్తాంతము నివేదించిరి. వాఁడును కోపంబు

దీసింప దండుం దోడ్కొనినచ్చెను. వానిభృత్యులలో నొకఁడు రాజును ఆనవాలుపట్టి వానికిం దెలుపఁగా వాఁడు వచ్చి రాజునకుం బాదానతుండై తన్నుం దెల్పుకొనెను రాజు వానిని బుజ్జగించి, కుశల మడిగి యిట్లనియె. 'నాకార్పటికుఁడు అడవిలో దోసకాయ తిని అజగర మైసాఁడు, అతనిని ప్రకృతిస్థుం జేయుటకు ఉపాయ మేమేని చేయుము?' ఈమాటవిని సేనాపతి 'దేవా, తమ యనుచరుఁ డీతఁడు నాకొమరునికి ఆ యజగరమును చూపునుగాక.' అని విన్నపించెను. అంతట నాతనికొమారుఁడు జేతాభునితోఁ గూడ నాకడకు వచ్చి ఏదో ఒక యోషధిఁదనరు నాముక్కునం బిడిచి నన్ను యథాప్రకారము మానుషుని గావించెను. అంత మేము మువ్వరము సంతోషంబున రాజుకడ కేగితిమి. రాజు పాదానతునికి నాకు ఆ వృత్తాంతము నానతిచ్చెను.

అంతట సేనాపతి ఏకాకికేసరి రాజును వేఁడుకొని ఆయనను ఆయనతో ముమ్మురు తనయింటికిం గొనిపోయెను, అచట వానియింట బోయతలు నిండి కొలుచుచుండిరి. గోడలు ఏనుఁగు దంతములతో నిర్మింపఁబడినవి. ఉన్నతములు, ఇంటికప్పు పులితోలు; అచట స్త్రీలకు వస్త్రములు నెమలిపురులు, పేరు గురివెండగింజల దండలు, ఏనుఁగు మదము నోడికలు మైపుఁతలు. అచట సేనాపతి పెండ్లాము కస్తూరిగదంబించువలువలు దాల్చినది ముక్తాద్యలంకారవతి రాజునకు స్వయముగా పరి

చర్య లొనర్చెను. అందు జలకంబులాడి యారగించి యారాజు
సేనాపతి పడుచువాడగు అతనికొమరులు ముదుసల్లుగాను
ఉంటం గాంచి ప్రశ్న చేసెను: 'సేనాపతీ, నా కీయాశ్చర్యమును
తీర్పుము, నీవు పడుచువాడవు, ఈనీపుత్రులు ముసలివాండ్లు,
ఇది యెట్లు? ఇట్లు రా జడుగఁగా శబరనాయకుఁడు చెప్పం
దొడంగెను.

దేవా, ఇది యొక గొప్పకథ, వినవలయునేని వినుము,
నేను బ్రాహ్మణుడను, నాపేరు చంద్రస్వామి. జేను మున్ను
మాయాపురియందు కాపుర ముంటిని అట నొకకోతి నాదారి
కడ్డము నిలిచి నన్నేమియు బాధింపక దీనదృష్టుల నాకు పే
టొకదారిం జూపుచుండెను. 'ఇది నన్ను కఱవలేదు, కావున ఇది
చూపినమార్గాననే పోదునుగాక, దీని యభిప్రాయ మేమో
కనియెడఁగాక.' అని యాలోచించుకొని నేను ఆరెండవదారినే
నడచితిని. ఆక్రోతియు నాకు ముందుముందుగా వెనుకకు తిరిగి
తిరిగి నన్ను చూచుచు పోవుచుండెను. కొంతదూర మి త్లేగి
యాక్రోతి యొక నేరెడుఁజెట్టు నెక్కెను. ఆ చెట్టుపైవైపు
అంతటను దట్టముగా తీగలఱిబుగా నుండెను. అందు ఆడుఁ
గ్రోతి తీవచుట్టలలో ఇటుకుకొని యుంటం గని అందులకుఁ
గదా ఆవాసరము న న్నటకుం దెచ్చిన దని యెఱిగితిని. అంత
నేను చెట్టెక్కి నాగొడ్డటితో ఆతీవచుట్టలను నఱికివైచితిని.
అంత చెట్టునుండి వాసరియు వాసరమును దిగి నేనును దిగఁగా,

రెండును నాపాదములు పట్టుకొన్నవి. అనంతరము, మగక్రోతి అడుక్రోతిని నాపాదములకడనే యుంచి పోయి క్షణములో నొకదిన్యఫలము తేచ్చి నాకిచ్చినది. దానిం బుచ్చుకొని వంట చెఱుకుం గొని నేను ఇంటికి పోయి ఆపండు కొంత నేను భక్షించితిని, శేషము భార్య కిచ్చితిని, దానిని భార్య భక్షించినది. దానిం దిన్నందున మాకు ఇరువురకును ముదిమియు రోగములును తొలంగినవి. అనంతరము మాదేశములో కాటకము సంభవించినది. దానివీడచే నందలిజరులు ఎక్కడెక్కడికో దేశాంతరములకు చెదరిపోయిరి. నేనును క్రమక్రమంబుగా సభార్యుడను ఈదేశమునకు వచ్చితిని. ఇవట కాంచనదంష్ట్రుండని బోయదొర యుండెను. నేను కత్తికట్టి యతనిగొలువునం గుదురుకొంటిని వచ్చినదురములయం దెల్ల ముందుపోవువానిని నన్నుం గాంచి కాంచనదంష్ట్రుడు మెచ్చి నేహపతినిగా నభిషేకించినాడు. నేనును ఆప్రభువును ఏకభక్తితో గొలుచుచుంటిని. అపుత్రకుఁ డాయన తనయరసానకాలమున తనరాజ్యమును నాకే యిచ్చెను ఇట నిప్పటికి నేను రెండువేల యేడు వందల సొవత్సరము లున్నాను. ఆపండు తిన్న కారణంబున నాకు ఇప్పటికిని ముదిమి రాలేదు.

ఇట్లు తనవృత్తాంతము చెప్పి భిల్లరాజు ఏకాకికేసరి యాశ్చర్యపడుచున్న విక్రమాదిత్యదుహారాజుతో వెండియు విట్లు విన్నవించెను. 'ఆవానరఫలంబుచే నాకు గలిగిన చిరకే

వితమునకు ఇప్పుడు పూర్ణఫలము నీపాదములం గొలుచుటయే. కాన, ఓదేవా, మాయింటికి వచ్చుటచే నాయందు ఏయను గ్రహమును చూపితివో ఆయను గ్రహమునకు ఇప్పుడు పరి తోషముం జేర్చుము. నాకు క్షత్రియభార్యయందు జనించినది కన్యక యొక తె రూపమున సాటిలేనిది మననసుందరి యనువేరిది కలదు. ఆకన్యారత్నము, దేవా, నీకడఁగాక ఓండుచో రాజి ల్లదు. కావున దానిని నీ కిచ్చెక, యథావిధిగా పెండ్లికమ్ము, నేను నీదాసుఁడను, రెండులక్షలవిలుకాండ్రు నన్నుం గొలుచు చున్నారు.' ఇట్లాతఁడు వేడుకొనఁగా రాజు అంగీకరించి శుభ లగ్నంబున ఆకన్నియం బరిణయంబాయెను. ఏకాకికేసరి నూలు లొట్టియలపై ముత్రైములు కస్తూరియు నిండుమోతగా నరణ మొసంగెను. రాజు అచట ఏడుదినములు నిలిచి అనంతరము బోయదండు వెంట రా మదనసుందరిం దోడ్కొని యటనుండి తరలెను.

ఈలోపల రాజును గుఱ్ఱము ఎగవేసికొని పోఁగా దిగు లొందియున్నమాదండుతో ప్రతీహరుఁడు భద్రాయుధుఁ డిట్లనియె. 'ఏల బెగ్గిలెదరు? మీదొర త్వరగానే వచ్చును. దివ్య ప్రభావుని కాయనకు ఏమియు చెట్ట గలుగదు. ఏమి! మఱచి తిరా? ఆయన యొంటరిగా పాతాళమునకుం బోయి సురూప యను నాగకన్యను వివాహమై మరలి వచ్చుటను? ఆనీరుఁడు గంధర్వలోకమున కరిగి గంధర్వరాజుకూతును తారావళిని

కొనిరాలేదా! భద్రాయుధుండు చల్లినయామాటలకు వారందఱును ఊరడిల్లి అదివిమోగంబున రాజుదారిం గను వెట్టుచు విడిసియుండిరి. స్పష్ట మయిన దారిని బోయడండుతోఁ గూడ మధ్యసుందరి పోవుచుండఁగా, గుఱ్ఱ మెక్కి రాజు యథేచ్ఛముగా తేతాభుండును నేనును వెంటరా మున్ను గన్న యాయెంటిగానిం గన వేడుక మెయి ఆమునుపటియడవినే ప్రవేశించెను. ప్రవేశింపఁగానే ఆవరాహము ఎరుట నగపడెను. దానిం జూచి నంతనే రాజు అయిదుబాణములం బరిమార్చెను. తేతాభుండు పరువునంబోయి దానిదేహమును చింపఁగా అందునుండి సొబగుఁ దొకపురుషుండు వెలువడెను. రాజాశ్చర్యపడి ఎవరవు నీ వని యడుగునంతలో నచటికి నడగొండవంటి దొక మదపుటేరుఁగు వచ్చెను. ఆవన్యగజమును రాజు ఒక్కఁగోలనే ఆయువు పట్టునం గొట్టి నేలం గూర్చెను. తేతాభుండు దానిఁ శేఖరమును చింపఁగా అందునుండి దివ్యుఁ దొకపురుషుండును స్వాంగ సుందరి యొక స్త్రీయు వెలువడిరి. వృత్తాంత మడుగనుండిన రాజుతో ఓంటిగాని దేహమునుండి వెలువడిన పురుషుండు తన వృత్తాంతము నిట్లని చెప్పందొడంగెను — 'రాజా, మావృత్తాంతము చెప్పెనను వినుము. మే మిరువురమును దేవకుమారులము, ఇతనిపేరు భద్రుండు, నాపేరు శుభుండు. మే మిరువురము త్రిమృతులు నొకప్పుడు భ్రాతృస్థుని కన్యాయామునిం గాంచి, శ్రీ దార్థము గజసూకరరూపములం గైకొని తెలిసిలేక ఆమునిని

భయపెట్టితిమి అంత నామహర్షి అడవియందు అట్లే గజసూః
రములముగా సంచరించుచుండునట్లు శపించి, విక్రమాదిత్య
భూపాలునిచే మడియునట్లు శాపాంతము నియమించెను. ఇవి
ధమున మేము మునిశాపమున గజసూరకముల మైతిమి, ఇపుడు
నీచే శాపము క్షీనొందితిమి, మాకథ యిది. ఈచెలువ తన కథను
తానే చెప్పుకొనునుగాక. నీవు ఈపందిని మెడయందును, ఏనుఁ
గును వీపునను తాఁకుము, ఇవి నీకు కత్తియు కేడెంబును దివ్య
మయినవి యగును.' ఇట్లు పలికి రెండవవానితోఁగూడ నాతఁడు
దిచ్చుమొగంబాయెను. రాజు చేతితో తాఁకఁగా పందియు
నేనుంగును కత్తియు కేడెంబు నయినవి.

అనంతర మాస్త్రీని రాజు అడుగఁగా ఆమె తనవృత్తాం
తము నిట్లుచెప్పెను. నేను ఉజ్జయినిలో ధనదత్తుడనువడికృతికి
భార్యను; నేను మేడమీఁద నిద్రించి యుండఁగా 'ఈయేనుఁగు
వచ్చి నన్ను మ్రింగి యిటకుం దెచ్చినది. అపుడు దీనియందు
పురుషుఁడు లేఁడు, ఇపుడు దీనికడుపుం జీల్చుఁగా అందునుండ
నాతోఁగూడ వెలువడినాఁడు.' ఇట్లు విన్నపించుకొన్న యాదీను
రాలిని మహారాజు, 'భయపడకు, నిన్ను నీయింట నీభర్తతో
నేను చేర్చెదను, భయము లేకుండ నారాణివాసముతోఁగూడఁ
జనుము.' అని యోదార్చి, వేటుమార్గమునం జనుచున్న తన
రాణివాసముకడకు వేతాళునిచేత ఆమెను చేర్పించెను. వేతా
ళుఁడు మరలవచ్చినంతట నూకు ఆకస్మికముగా ఆయడవిలో

గొప్పపరివారముతో నిరువురు రాజకన్య లగపడిరి. నన్ను పంపి రాజు వారిమహత్తరులను రావించి 'ఏవ రీకన్యలు, ఎటనుండి ఎట కేగుచున్నారు?' అని యడిగెను.

మహత్తరు లిట్లనిరి. సకలసంపదలనును ఆటపట్టు కటాహ మని ద్వీపము కలదు. అందు గుణసాగరుఁ డని యన్వర్తరాముఁడు రాజు కలఁడు. ఆయనకు పట్టపుదేవియందు గుణవతి యనుపేరి తనయ జనించెను. ఆకన్య సృజించిన బ్రహ్మదేవునికి తనరూప ముచే వెఱుగు గొల్పునది. ఆకన్యకు సప్తద్వీపేశ్వరుఁడు పతి యగు నని సిద్ధులు ఆదేశించిరి అంత తండ్రి మంత్రులతో ఆలోచించి 'విక్రమాదిత్యదేవుఁడే నాకన్యకు తగినవరుఁడు అతనిం బెండ్లియాడునట్లుగా ఈకన్యను అతనికిడకే పంపెదను.' అని నిశ్చయించుకొని ఆమెను పరివారముతోను ధనముతోను సముద్రమందు ఓడయొక్కించి తరలించెను. సువర్ణద్వీపముకడకు రాగా ఆయోధను దైవవశంబున రాజకన్యాతత్పరివారసమే తముగా మత్స్య మొకటి మ్రింగెను. విధిగతియుంజోలె పోటు వచ్చి ఆ పెనుమీనును ఆస్వీపంపుగట్టునకుం గొనివచ్చి యటం ద్రోచెను. అట నిటుకుకొని మహామత్స్యము వశము తప్పి పడి యుండెను. దానిం గన్నమాత్రాన జులులు నానాయుధములు కైకొని పటకైచి వచ్చి చంపి దానికడుఘం జల్పిరి. అందు నుండి జనపూర్ణ మయినయాగొప్పయోధ వెలువడియెను. ఆయాశ్చర్యమును విని అచటిరాజు చూడవచ్చెను. చంద్రకేళి

రుఁడనువేరివాఁడారాజు గుణసాగరభూపతికి బావమఱిది ఓడ
లోనిజనులవలన వృత్తాంత మెఱిగి గుణవతిని తనమేనఁగోడలి
సిగా గ్రహించి తనయింటికిని గొనిపోయి పండువు గావించెను.
మఱునాఁడు ఆరాజు తనకూతును చంద్రవతిని మున్ను తాను
విక్రమాదిత్యమహారాజున కీయ సంకల్పించుకొన్నదానిని గుణ
వతితోఁబాడ మహావిభవసమేతముగా ఓక యెక్కించి మంచి
ముహూర్తంబునం బంపెను. వారే ఈకన్య లిరువురును సము
ద్రమును దాటి యిటకు వచ్చిరి, మేము వారి పరిజనులము.
ఇక్కడికి వచ్చినంత మమ్ము గొప్పసూరవారణములు రెండు అడ్డ
గించినవి. అంతట మేమిట్లు మోఱవెట్టితిమి. 'ఈకన్య లిరువురును
విక్రమాదిత్యదేవుని స్వయముగా వరించి వచ్చి యున్నారు క్క
కావున నోలోకపాలకులారా, ఆతనిధర్మముచే మీరు వీరిని
రక్షింపుడు.' ఆమోఱ విని యా క్రోడకుంజరములు స్పష్ట
వాక్కున మాతో 'భయపడకుండు, ఆరాజును వేర్కొన్న
పిమ్మట మీకు భయ మెక్కడిది? ఇచటకే వచ్చియున్న యా
రాజును మీరు ఇప్పుడే కాంచెదరు.' అని పలికి ఇటనుండి
ఎటకో పోయినవి. ఇది మావృత్తాంతము

ఇట్లని మహత్తరులు పలుకఁగా, నేను, దేవీ, ఆరాజు
ఈతఁడే యని వచించితిని. అంతట వారు మహారాజునకు
పాదపతితులై ఆకన్యలను గుణవతీచంద్రవతులను సమర్పించిరి.
రాజు వేతాభునిచేత ఆకన్యల నిరువురను మదనసంపదరికడకు

అమెతోఁ గూడఁ జనుదెంచునట్లుగా పంపెను. యజ్ఞములో
 వేతాళుఁడు ఆపని నెఱవేర్చి కాఁగా, మా యిరువుర
 తోను, ప్రభువు వైచారిని పోవుచుండెను. మాకు అడవిలో
 సూర్యుఁడ స్త్రులంచెను. మృదంగవాదము వినుటయెను. 'ఈ
 మృదంగవాద మెక్కడిది?' అని రా జడుగఁగా 'దేవా, ఇట
 నొక దేవత మున్నది, దివ్యము, వింతయైనది, విశ్వకర్త నీర్తించినది.
 అచటిది యీమృదంగధ్వని, సంధ్యావేక్షణకముది.' అని వేతా
 లుఁడు చెప్పెను. అంత రాజును నేనును వేతాళుఁడును కాయ
 కంబున అట కేగి గుఱ్ఱమును వెలిం గట్టి లోనికిం బోయితిమి.
 అందు గరుడరత్నముంజెక్కి చేసినలింగము అప్పుడే పూజనొంది
 నది యుండెను. దానిమోల దేవీప్రకాశ దీపసమూహముతో
 వేక్షణీయకము జరుగుచుండెను. అట దివ్యరూపలు వరాంగ
 నలు గానగాంధర్వయుక్తము లగునాల్గునిధములవాద్యములతో
 చాలనేపు నృత్యము సల్పిరి. వేక్ష్యము సమాప్తి కాఁగా నట
 మే మొకయాశ్చర్యముం గంటిమి; ఏమఁగా ఆనర్తకీగణమెల్ల
 స్తంభములలోని బొమ్మలయందు ప్రవేశించి మాయమైనది.
 గాయకులును వాదకాదులును, చిత్తరపులందలి ప్రతిమలలో
 లయ మొందిరి. దానిం గని రాజు ఆశ్చర్యపడుచుండఁగా వేతా
 లుఁడు 'ప్రభూ, ఇది విశ్వకర్త చేసిన యక్షయదీప్యమాను,
 నదా ఇరుసంజలయందును ఇది జరుగుచుండును.' అని విన్న
 వించెను. అంత మేము అటనే లోనలిగుచు విశ్లేష సమీక్ష

రూపకాలినిని ఒకకంబపుబొమ్మను గంటిమి. దానిం గన్న మాత్రాన రాజు దానిలావణ్యమునకు మోహ మొంది శూన్యండు స్తబ్ధుండు నై ఊజము తానును కంబబునం జెక్కిన వానిపోల్కి నుండెను. 'ఈ రూపముతోడి యంగనామణిని సజీవను కాననేని, నా కీరాజ్య మేల, ఈజీవిత మేల?' అని రాజు పల్కెను. 'ప్రభూ, నీకు దుర్లభముకాదు, కళింగ రాజునకు కళింగ సేన యని కూతురు కలదు. ఆమెం గని రూపకారుండు వర్ధమానపురమువాఁడు ఆరూపమును ఘటించు తలంపున ఈబొమ్మను చేసినాఁడు. కాన, ప్రభూ, ఉజ్జయినికిం బోయి కళింగ రాజును అడుగ నంపి గాని విక్రమముచేతఁ గాని ఆకన్యం గైకొమ్ము. అని వేతాళుండు చెప్పెను. రాజు అందుల కంగీకరించెను.

అంతట మేము ఆరాత్రి యటం గడపి తలువార తరలి నడుచుచు, ఒక యశోకవృక్షముక్రింద నిరువురు పురుషులను గంటిమి. వారు భవ్యాకృతులు రాజుం గని లేచి ప్రణమిల్లిరి. 'మీ రెవరు? ఏల యరణ్యమున నున్నారు?' అని రాజుడు గంగా, 'దేవా, వినుము నేఁ జెప్పెదను.' అని వారిలో నొకఁడు ఇట్లనియె. నేను ఉజ్జయినిలో ధనవత్తుఁడనువేరివణివృత్తుఁడను. ఒకప్పుడు నేను మేడమీఁద భార్యతోఁగూడ నిద్రించితిని. వేకువను మేల్కొని చూచినంత నాభార్య లేదు, మేడలోను లేదు, తోడులలోను లేదు. దానిదిత్తము నావిషయమై

మాటను లేదు. అందులకు అది చేసిన శపథ మొకటి యున్నది. ఏ మన, 'నేను వతివ్రతనుగానే యుంటినేని, ఇది వాడదు.' అని అది నాకు పూదండ నిచ్చియున్నది. అది వాడకయ యున్నది. కాన ప్రాదేశ్యరి ఎటకేగినదో, భూతాదికము లేవేని హరించినవో యెటుంగను, ఇట్లు తలపోయుచు, వెదకుచు, ఏడ్చుచు, బిగ్గరగా పేర్కొనుచు, మొఱవెట్టుచు, విరహాగ్నికి మండుచు నేను భోజనము మాని యుంటిని. బంధువులు ఓదార్పగా, కొంచెము భుజించి అప్పటినుండి బ్రాహ్మణభోజనములు సేయించుచు దేవాలయంబున నెలకొని యుంటిని. ఒకప్పుడు అటకు బడలినవాడు ఈ బ్రాహ్మణుడు నాకడకు వచ్చినాడు. నేను ఈయనను స్నానభోజనములచే నుపచరించి నేరదేర్పితిని. భోజనానంతరము ఎక్కడివాడవు నీ వని నే నడుగఁగా, ఈయన కాను కాళికడ నొకపల్లెటూరి వాడ ననిచెప్పెను. ఈయనతో నాభృత్యులు నాదుఃఖమును చెప్పిరి; అంత నీయన నాతో 'మిత్రుడా, ఏమి నీవు ప్రయత్నము మాని యిట్లు ఊడంచుచున్నావు? దుష్ప్రాస మయినను ఉద్యోగికి సులువుగా దొరకును; కావున మిత్రుడా, లేలేము, నేను నీకు చెలికాడనుజామా, నీభార్యను వెదకుదమురా?' అనియెను. 'ఎట్లు వెదకుదుము? ఏ దిక్కునఁ బోయినదో, అదియేని తెలియదే' అని నేను బదులాడఁగా, నాతో చెందియున్న వ్రీతితో నీయన పలికినాడు, — అట్లు చెప్పకు,

పూర్వము కేసటుఁ డనువాఁడు భార్యను రూపవతి యనుదానిం గోలుపోయి మరలం గలయు నుపాయము లేక యుండియు కలసెను. ఆకథను వినుము.

పూర్వము పాటలీపురమందు ధనవంతుఁ డగు నొక బ్రాహ్మణునికి కేసటుఁ డని కొమరుఁడు కామునిమితిన యాపు వాఁడు యౌవనవంతుఁడు డిండెను. ఆతఁడు తనకుం దగిన భార్యను సంపాదించుకొనఁగోరి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పక తీర్థ సేవావిషమున నానాదేశములు ద్రిష్టుచుండెను. ఒకప్పుడు సర్వదాతీరమునం బోవుచు నాతఁడు ఆచారిని వెండ్లికి తరలి పోవుచున్నవారి గొప్పగుంపును గాంచెను. ఆగుంపులో ముసలి బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు దూరమునుండి కేసటునిఁ గని చీలివచ్చి పలుకరించి ఏకాంతమున ప్రణయపూర్వకముగా నిట్లు చెప్పు కొనెను. 'అయ్యా, నీవలన నే నొక కార్యము వేడఁచున్నాను. అది నీకు లీలామాత్రము నాకుకూత్రము దానను మహాప కారముపూర్ణమగును, చేసెదవేని చెప్పెదను,' కేసటుఁ డనియి; 'అయ్యా, నాకు శక్యమే', తప్పక చేసెదను, నీకు ఉపకార మగుఁగాక' అంతట ముసలి బ్రాహ్మణుఁడు 'పుత్రా, వియము, నా కుమారుఁ డొకఁడున్నాఁడు, సురూపులలో నీవెట్లు అగ్రగణ్యుఁ డవో అట్లు వాఁడు కురూపులలో అగ్రగణ్యుఁడు, నల్లనివాఁడు నోటినిండ పండ్లు, చప్పిముక్కు, కాచరలోచనములు, పెద్ద కడుపు, దొడ్డికాళ్లు, చేతుచెవులు. అట్టి నాతనయనికై నేను

న్నేహవశంబున సుందరుఁ డని వర్ణించి రత్నదత్తుఁ డనుబ్రాహ్మణుని కొమారిత్వముని యడిగితిని. ఆపిల్ల రూపమున అద్వితీయ, దానికి రూపవతి యని వేరు స్థానము, ఈ యిరువురకును ఈదినమే వివాహమువహారము. ఇందునిమిత్తమై మేముతరలి వచ్చిరము. నాకుమారునిం గన్నచో వియ్యంకుఁడు పిల్ల నియ్యఁడు, మాయాప్రయత్నము వృథా యగును. ఇందులకు నే నుపాయ మరయచుండఁగా నీవు దొరకివాడవు. కావున నీవు నోట నొప్పుకొన్న నావాఁచితమును శీఘ్రముగా నెఱవేటు పుము; మాతోఁ గూడ వచ్చి ఆపిల్లలు పెండ్లి చేసికొని, నా కొమరుని కిచ్చివేయుము. ఆనన్యకు రూపమున నీవు తగినవాడవు.' అని ప్రార్థించెను. కేసటుఁ డంగీకరించెను.

అంత నాతనిం దోడ్కొని పడవ లెక్కి నర్జునను దాటి వృద్ధ బ్రాహ్మణుఁడు పయనము నడచెను. ఒకయూరిం దటసి యాతఁడు అనుచులతోఁ గూడ వెలుపలనే విడిసెను. అప్పుడే మింటిలెరువరి సూర్యుఁడును అస్తవ్యవమున విడిసెను. అనంతరము చీకటి పర్వంగా కేసటుఁడు నీరుద్రాగుటకు నీళ్ళ కడకుం బోయెను. అంత నట ఘోరరూపుఁడు రాక్షసుఁ డొకఁడు లేచి 'కేసటుడా, తప్పించుకొని యెటకుం బోయెదవు, నిన్ను భక్షించెదను.' అని పల్కెను. నన్ను భక్షింపకుము, నేను బ్రాహ్మణునికి ప్రతిజ్ఞ చేసిన కార్యమును నెఱవేర్చి తప్పుకుండ నీకడకు వచ్చెదను.' అని కేసటుఁడు విన్నవించెను.

రాక్షసుఁ డంగీకరించి కేసటుని శపథము చేయించి వదలెను
అతఁడును పెండ్లికొడుకువారిగుంపుం గలసిగొనెను

అంతట ముసలి బ్రాహ్మణుఁడు కేసటుని వస్త్రభరణాంగ
రాగంబులతోఁ బెండ్లికొడుకుం జేసి తోడ్కొని ఆనగరము
ప్రవేశించెను. అచట నానావాద్యములు మ్రోగించుచు కేస
టుని రత్నదస్తునియింటికి కొనిపోయి పెండ్లియరంగుపై
కూర్చుండఁబెట్టెను. కేసటుఁడు తండ్రిచే మహాధనసమేతముగా
నీయఁబడిన వరాననను రూపవతిని యథావిధిగా పెండ్లి యా
డెను. హిందూరులకుం దుల్యు లయిన యావధూవరులం గాంచి
స్త్రీలెల్ల కరము ఆనందించిరి. రూపవతియు తనకు లభించిన
యావరుని అంతసుందరుని వీక్షించి సంతోషించెను. ఆమె చెలు
లును ఆతనింగాంచి మారవికార మొందినవారైరి. అది యెల్లం
గాంచి కేసటుఁడు, వగలోను వంతలోను మునింగి యుండెను.
ప్రియుఁడాతఁడు రాత్రి పాన్పున చింతాకులుండై పెడమొగంబు
వెట్టి యుంటం గని రూపవతి తాను అసత్యనిద్ర నభినయించి
యుండెను. అర్ధరాత్రంబున నాతఁడు ఆమె నిద్రించిన దని
తలంచి వెలువడి తనసత్యముం గాచుటకై రాక్షసునికడకుం
బోయెను. పతివ్రతారత్నము రూపవతియు ఆవింత యేమా
కనంగోరి ఆతనికిం దెలియనీకయే తానును వెంబడి నేగెను.
కేసటుఁడు రాగాంచి రక్కసుఁడు బలిబలీ, కేసటా, నీవు మహా
సత్త్వుడ వయ్యా, నీసత్యము పాలించితివి. నీయూరిని పాటలీ

పుత్రమును, నీతండ్రిని దేసటుని, నీవు పవిత్రత నొందించితివి. కావున రా రమ్మ నిన్ను భజించెదను' అని హెచ్చరించెను. ఆమాట విని తత్క్షణము సమీపించి రూపవతి 'రక్కసుడా, నన్ను భజింపుము, ఇతనిని నాపతిని భజింతువేని నాగతి యేమి కాను?' అని యడ్డపడెను. 'నీగతి భిక్షాటనము.' అని రక్కసుడు పలికెను. 'మహాసత్త్వదా, స్త్రీకి నాకు ఎవరు భిక్ష యిత్తును?' అని రూపవతి యడిగెను. నీ వడుగుదువేని నీకు భిక్ష ఎవఁ డీయఁడో వానితల నూటవ్రయ్యలుగా నెగిరి పోవును.' అని రాక్షసుడు పలికెను. 'అటయిన నీవే నా కిప్పుడు భర్తృభిక్ష నొసంగుము.' అని యామె యాచించెను. ఇయ్యక రాక్షసుడు తల పగిలి కాలధర్మము నొందెను. అంతట రూప వతి తనచర్యకు ఆశ్చర్యపడుచున్న కేటటుం దోడ్కొని యింటి కేగెను. అంతలో రాత్రియు తుదముట్టెను.

మఱునాడు త్వరగా భోజనము గావించి ఆ పెండ్లి వారు వధూవరులం దోడ్కొని తరలి నర్మదాతీరమునకుం బోయిరి అట నావృద్ధని ప్రాచు పెండ్లికొమారతను రూపవతిని అనుచరసమేతముగా ఓడ యెక్కించి తాను ముఖ్యులతోఁ గూడ వేటోకనావ యెక్కెను. ఓడవాండ్రను వశపఱుచుకొని ద్రోహచిత్తుఁడు ముసలి బ్రాహ్మణుఁడు కేటటుని ఆభరణాదిక ములు నైకొని వేటోకనావ నెక్కించెను. అట్లు వృద్ధ బ్రాహ్మ ణుఁడు వధువుతోను పెండ్లివారితోను ఏటుదాఁటి పోయెను.

నావికులు ముసలి బ్రాహ్మణునివలన ధనము పుచ్చుకొన్నవారు, కేసటుని నడియేట కడుదవ్వు కొనిపోయి అచట మహాప్రవాహంబున ఓడను ఆతనిని విడిచివైచి ఏటిని అడ్డు ఈడి తమ తావునకుం జోయిరి. ఏటిప్రవాహము తరంగలెగయుచు కేసటుని నావతోఁ గూడం గొనిపోయి వాయువశంబున సముద్రముకొడ్డున వైచెను. అట ఆయుశ్శేష ముండుటంజేసి కేసటుండు డొఱడిల్లి యిట్లు తలపోసెను. 'అహో ఆ బ్రాహ్మణుండు నాకుం జేసిన ప్రత్యురకారము ఇది! ఆతండు నిర్భర మూర్ఖుఁ డని ఆతనివృత్తమే నాకుం జెప్పలేదా, తనకుమారుని భార్యను జిరునిచే వెండ్లియాడించి తనకుమారునితోఁ గూర్చు వాడుగదా ఆతండు.' ఇట్లుతలపోయుచు బెగ్గడిల్లి యాతండు నున్నంతలో యోగినీచక్రములసంచారముతోఁగూడ రాత్రి వచ్చెను. ఆరేయి నాతండు నాలవజామున నిద్ర తెలిసి మింట కోలాహలము విని చూడఁగా నొకపురుషుండు సుందరాకారుండు మింటనుండి జాటి యతనియెదుటం బడియెను. పడిన యాతండు ప్రకృతిం బొందినతత్వాత కేసటుండు దాతనిని నీవెవరయ్యా యని యడిగెను. 'నీవెవరవో ముందు నాకుంజెప్పుము అనంతరము, నే నెవరనో నీకుం జెప్పెద.' అని నవీనుండు పల్కెను. అంతట కేసటుండు దాతనికి తనవృత్తాంతమునువర్ణించెను. అంత నాపురుషుండు 'అటులేని, నీవు నాకు సమానావస్థుడవు,

కాపున నావృత్తాంతమును చెప్పెదను, మిత్రమా, వినుము.' అని యిట్లు వక్కాడెంచెను.

వేణానదీతీరమున రత్నపుర మని నగరము కలదు. అచటి వాడను నేను, ధనికపుత్రుడను, బ్రాహ్మణుడను, గృహస్థుడను, నావేరు కందర్పుడు. నేను ఒక రాత్రి నీళ్లకై వేణలో అడుగుపెట్టి బాటి వడిలోఁ బడి ఆరాత్రియెల్ల కడుదవ్యకొట్టుకొనిపోయి తెల్లవాట గానే ఆముళ్ళేషణంబున నీటిదరిని చెట్లగుబురులో నిలుకుకొంటిని. కొద్దులు పట్టుకొని గట్టునకి డోటడిల్లి ఆసమీపమున మాతృదేవతల గొప్పదేశంబుం గాంచి పోయి అందుం జొచ్చితిని. అందులోపల స్ఫురించుచున్న మాతృదేవతలం గాంచి నేను భయము లేటి నమస్కరించి స్తుతించి యిట్లు విన్నవించితిని. 'ఓదేవతలారా, ఈకీనుని మీరు రక్షింపుడు, నే నిపుడు మిమ్ము శరణుజొచ్చినాడను.' ఇట్లు వేడుకొని నదీవేగంపుదెబ్బకుం గలిగిన యలసతచే మెలమెల్లన విశ్రమించితిని. ఆసమీపముననే పగలును తుదముక్త్యును. అంత నక్షత్రంపుటస్థిమాలలు వైచికొని, వెన్నెలభూతి దాల్చి, తెల్లని నెలపునుకం గేలఁ బూని, రౌద్ర రాత్రి కాపసి ఏగుడెంచెను. అంతట ఆమాతృదేవతాగణమధ్యంబునుండి యోగినీసమూహము వెలువడి ఒండొయలతో నిట్లు పల్కెను. ఇపుడు మనము చక్రమేళనార్థము చక్రపురమునకుం బోవలయును భూకుఃఖంతువులు నిండినయిచ్చోట ఈబ్రాహ్మణునికి రక్షణ యెట్లు! కాపున

ఇతనిం గొనిపోయి ఇతనికి మేలుకలుగునట్టియొకచోట నుంపు
దము, మరల మనము వచ్చునప్పుడు ఇతనిం దెత్తము, ఇతఁడు
మనలను శరణుఁజొచ్చివాఁడుగదా.' ఇట్లు కూడఁ బలికికొని
యోగినులు నన్నుం గొనిపోయి అలంకరించి ఒక యూర నొక
భనిక బ్రాహ్మణునియింట నుంచి యెటకో పోయిరి. అటనేను పరి
కింపగాఁ కన్యవివాహమునకై పెండ్లియరఁగు సిద్ధమై యుం
డెను, లగ్నమాసన్నమాయెను, పెండ్లికొడుకువారుమాత్రము
రాలేదు. అంత నవట దివ్యయౌనవరవేషముతోనున్న నన్నుం
గాంచి 'వీఁడుగో పెండ్లికుమారుఁడు వచ్చినాఁడు.' అని అవటి
వారెల్లం బలికిరి. అంతట నన్ను వేడికిం గొనిపోయి కన్యకు
అలంకృతం దోడితెచ్చి గృహస్థుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు ఆకన్యను
నాకు యథావిధిగా నొసంగెను. 'ఏమి పుణ్యము! మన సురు
నకు తగినవరుఁడు దొరకినాఁడు, దాని సౌందర్యము సఫలమై
నది.' అని స్త్రీలు ఓంహోదలతో ననుకొనిరి. అట్లవ్వుట వివా
హమై ఆసురునతోఁ గూడ మహోపచారంబులచే సుఖకుం
డనై మేడయందు నేను నిద్రించితిని. అనంతరము నాలవజా
మున యోగినులు చక్రమేళమునుండి వచ్చి తమయుక్తిచేత
నన్ను ఎత్తుకొని మింటి కెగసిరి. మింటివారిని వారు పోవుచుం
డఁగా మఱియొక యోగినీబృందము తారసిల్లి నన్ను హరింపఁ
జొచ్చెను. అంత నారెండుగుములకును నానిమిత్తమై పెనుఁ
బోరు వాటిల్లెను ఆయల్లకల్లోలమున నేను తొలియోగినుల

చేతినుండి బాటి యిటం గూలితిని. నాసుమనను ఎక్కడ పెండ్లి
యైతిను? ఆనగరము నెఱుంగను. ఇంక నాగతి యిపు డేమి
కానున్నదో ఎఱుంగను. ఇత్రైతంగున నాకు విధి యిడినదుఃఖ
పరంపర యిపుడు నీసమాగంబునంజేసి సుఖపర్యవసాయి యే
యయినది.

ఇట్లు పరిసనకందర్పుని కేసటుడు 'మిత్రా, భయపడకు,
ఇంక యోగినులు నిన్నేమియుం చేయఁజాలరు. నాకడ నట్టి
యప్రతిహతశక్తి యున్నది. మన మిరువురముం గలసి తిరుగు
చుండము, విధి మనకు మేలునేయును.' అని యూటడించెను.
ఇట్లు వా రొండొరులతో పట్కికొనుచుండఁగా రాత్రి తుద
ముట్టెను. తెల్లవాటఁగానే వారు సముద్రమును దాటి తరలి
రత్ననదిచెంత భీమపురమునకుం బోయిరి. అట వా రానదీతీర
మున అలబలము విసి పోయి రెండుగట్లనడుమ నిలుకుకొని
యున్న మహామత్స్యముం గాంచిరి. అది పోటులో వచ్చి యెడలి
పెంపునంజేసి పాటులో నిటికికొనినది. దాని నానాయుధము
లతో జనులు మాంసార్థము చీల్చుచుండిరి. అట్లు పాటితమైన
దానికడుపునుండి యొకయంగన వెలువడినది. ఆమెను ఎల్లవారు
వంతపడి చూచుచుండఁగా నామె భయంబున ఓడ్డునం జేరినది.
ఆమెం గాంచి కందర్పుడు పరమానందభరితుడై కేసటు
నితో 'మిత్రమా, ఇదె నేను బెండ్లియాడిన యాసుమన, ఈసుం
దరికి ఈచేపకడుపుకావుర మెట్లు కలిగినో నే నెఱుంగను. విష

యము బయలుపడువఱకు ఇటనే యూరక యుండము.' అని వచించెను. కేసుటుడును అందులకు వల్లె యన, నిరువురు సట్లే యుండ, అచటిజను లామెను, 'ఎవరవు నీవు? ఇ దేమి?' అని యడిగిరి ఆమె యెట్టకేలకు ఇట్లు లనియె. 'నేను రత్నాకరపురమున జయదత్తుఁ డను బ్రాహ్మణోత్తముని తనయను, నాపేరు సుమన, రాత్రి న న్నొకభవ్యమూర్తి బ్రాహ్మణకుమారుఁడు అనురూపుఁడు పెండ్లియాడినాఁడు. ఆరాత్రియే నే నిద్రితనై యుండఁగా నాకతి యతఁ డెటఁగో పోయెను. మానాయనయెంత వెదకించినను ఆయన ఎటును దొరకఁడాయెను. అంత నేను తక్షిర హాగ్ని శాంతికై ఈయేటం బడితిని, ఈమీను నన్ను మ్రింగినది, విధివశంబున నీట నున్నాను.' ఇట్లామె పలుకఁగా విని జనసంఘమునుండి యజ్ఞస్వామి యను బ్రాహ్మణుఁడు ముందటికి వచ్చి ఆమెను కవుంగిలించుకొని 'రమ్ము, నాకట్టి, నీవు నామేఁగోడలవు మీయిమ్మకు యజ్ఞస్వామి యని తోఁబుట్టువు కలఁడు.' అనెను. ఆమాట విని సుమన మోమెత్తి అతనిం గాంచి మాయ యని యెఱింగి కన్నీళ్లు గురియుచు పాదముల వ్రాలెను. క్షణములో వీడ్చు మాని 'మామా, నాకు సోద పేర్పుము, ఆశ్చర్యత్రయం బొసిన నాకు వేలు గతి లేదు' అని వేడుకొనెను, వలదని యెంత చెప్పినను వినదాయెను. ఆమె చిత్తము నట్లు పరిక్షించి నిశ్చయ మెఱింగినవాఁడై కంఠర్యుఁడు ఆమె యెనుటికి వచ్చెను. అతనిం గాంచి యాధీమతి సుమన ఆనవాలుపట్టి అడుగులం

దైల్లి యేడ్వం దొడంగెను. లోకులును మామయు అడుగంగా,
అతడే తన భర్త యని మనస్సిని యుత్తర మిచ్చెను. అంత
నెల్ల వారును సంతసం బండ యజ్ఞస్వామి యామెను ఆమెపతిని
కందర్పుని తన్నిత్తుని కేసటుని మువ్వరను తనయింటికిం గొని
పోయెను. అట నామువ్వరును తమతరు వృత్తాంతములం
జెప్పగా విని యజ్ఞస్వామి వారిని ప్రీతితో చక్కగా నుపచరిం
చెను. కొన్ని దినములు గడచినయనంతరము కేసటుడు కంద
ర్పునితో 'వయస్యా, నీ ప్రియభార్య నీకు దొరకినందున నీవు
కృతార్థుడ వైతివి. కాన నీవుడు నీవు భార్యతోఁజూడ నీరత్న
పురమునకుం బొమ్ము. నేను అకృతార్థుడను, కాన నాస్వదేశ
మునకు మరలను, తీర్థయాత్ర లే నేయుచు ఈదేహమును ఉడి
గించెద.' అని వచించెను, ఆమాటకు చెంత నున్న యజ్ఞస్వామి
యిట్లనియె.

దిగులుగొని యేల యిట్లు పలికెదవు ? జీవించియున్న
సర్వమును పొందవచ్చును. ఇందులకు నిరర్థకముగా కుసుమా
యుధుని వృత్తాంతమును చెప్పెదను వినుము. చండపుర మను
నగరమున దేవస్వామి యని బ్రాహ్మణుఁ డుండెను. ఆయనకు
కమలలోచన యను పేర సాటిలేనిరూపనతి యొకకూతురును,
కుసుమాయుధుఁ డను పేరి శిష్యుఁడు బ్రాహ్మణకుమారుఁడు
ఓకఁడును ఉండిరి, ఆశిష్యుఁడును ఆనన్యము అనోన్యశ్శాసురక్తు
లైరి. ఓకనాడు తండ్రి యానన్యను మఱియొకవరుని కీయ

నిశ్చయముచేసికొనిగా, ఆమె సఖియభిక్షుని వెంటనే యాతనికి
 'మాశాయన నన్ను మఱియొకని కీయ నంగీకరించినాడు,
 నీవు నాకు పూర్వసంకల్పితభర్తవు కావున నీవు నన్ను ఇంట
 నుండి యుక్తిగా హరింపుము.' అని వార్త పంపెను. అట్లే
 కుసుమాయుధుడు ఆమెను హరించికొనిపోవుటకై సంకేత
 మేర్పరించి యట నొక వడితే త్రడిని నేవకుని ఉంచెను. ఆమె
 తనయిచ్చప్రకారము వచ్చి ఆకుఱ్ఱము వెక్కెను. భృత్యుఁ
 డామెను కుసుమాయుధునికడకుం గొనిపోక తాను హరించు
 టకై మఱి యెటకో కొనిపోయెను. ఆరాత్రియే కడుదూరము
 హరింపబడి కమలలోచన వేకువ నొకనగరముం దటిసి
 భృత్యుని 'నీదొర నాభర్త యేడి! నన్నాతనికడకుం గొనిపో
 వేమి!' అని యడిగెను. అందుల కాశతుడు విదేశగతను
 ఏకాకిని నామెను 'నిన్ను నేను పెండ్లి చేసికొనియెదను, ఆత
 నితో నీ కేమి పని? ఆతఁ డింక నెక్కడ?' అనియెను. అంత
 నా ప్రజ్ఞావంతురాలు 'నీవు నాకు అత్యంతము ప్రియుడవు నీ
 వేల యిప్పుడే వివాహోపకరణములు దెచ్చి నన్నుం పెండ్లి
 యాడవు?' అని పల్కెను. అందుల కాదుర్తతి యామెను ఊరి
 యుద్యానవనంబున నుండి పెండ్లిసంభారములు తెచ్చుటకు
 బాబాటునకుం పోయెను. ఇంతలో నాకన్య ఆతట్టువుపై
 పలాయితయై ఒకముసలిమూలాకారునియిల్లు సొచ్చి యాతనికి
 తనవృత్తాంతమును దెలుపుకొనెను. ఆతఁ డామెను సత్కరిం

చెను. ఇంతలో ఆదుష్టభృత్యుడు వచ్చి యామె నుద్యాన
మునం గానక విముఖుడై పోయి, తనదొరను కుసుమా
యుధునిం గని యాతఁ డడుగఁగా 'అయ్యా, నీవు కవు డెటుం
గనివాడవు, కుటిల స్త్రీలచేతలను నీవు కనలే వయితివి. ఆమె
తరలి రానే లేదు, నన్ను జనులు గాంచిరి, కొందఱు నన్ను
పట్టుకొని గుఱ్ఱమును హరించిరి, నేను ఎట్లో దైవవశంబున
తప్పించుకొని పలాయితుండ నై యిట కేతెంచితిని.' అని
వచించెను. అట్లే యుండును గావలయు నని తలంచి కుసుమా
యుధుఁ డూఱకుండెను. ఓకప్పుడు కుసుమాయుధుఁడు తండ్రి
పంపున వెండిలి కేగుచు దారిలో ఆకమలలోచన యున్న
పట్టణమునకు వచ్చెను. అట ఆయుద్యానమందే వెండి వా
రందఱతోను విడిసి యొంటిం జరించుచున్న కుసుమాయుధుని
కమలలోచన కాంచి పోయి తాను ఎవనియింట నుండునో ఆ
మాలాకారునితో చెప్పినది. ఆతఁడు వచ్చి కాంచి వృత్తాం
తముం దెలిపి కుసుమాయుధుని తనయింటికిం దోడ్కొని
పోయెను. ఆముసలిమాలాకారుడే వివాహోపకరణములం
దేగా ఆవధూవరులకు చిరకాంక్షితమైన వివాహము ఆక్షణమే
నెఱవేఱెను అంతం కుసుమాయుధుఁడు ఆదుష్టభృత్యుని
దండించి, తనకు వివాహమైనను ఏకన్యను వివాహమాదుటకై
తాను తరలి వచ్చినాఁడో కమలలోచనాప్రాప్తికారణ మయిన
యా రెండవకన్యనుం గూడ వివాహమై ఇద్దఱు వెండిగొమారి

తలతోను సంతోషంబున తనదేశమునకుం బోయెను. ఇతై
 ఊగున శుభాత్ములకు ఊహ కందని దైనను సమాగమము
 కలుగును. అట్లే కేసటుండా, నీవును నీప్రియను త్వరలోనే
 పొందుదువు.

ఇట్లు యజ్ఞస్వామి పలుకఁగా అతనియింటనే కందర్ప
 సుమనఃకేసటులు కొంతకాల ముండిరి అనంతరము వారు స్వదే
 శమునకుం దరలి ఒక కాటడవింజొచ్చి అందు అడవియేనుఁగు
 వైకొనఁగా ఆగందరగోళములో హిందోరుల నెడఁబాసి చెదరి
 పోయిరి. వారిలో కేసటుండు దుఃఖితుడై హింటరిగా పోవుచు
 క్రమక్రమముగా కాశి చేరి అట కందర్పుంగలనెను అంత నత
 నిం దోడ్కొని కేసటుండు తనతావునకు పాటలీపురమునకుం
 బోయెను. ఇతనిరాకకు తల్లిదండ్రులు కరము సంతోషించిరి.
 అట మిత్రు లిరువురును కొంతకాల ముండిరి. కేసటుండు
 తల్లిదండ్రులకు కందర్పునివృత్తాంతమువఱకును తనరూపవతీ
 వివాహవృత్తాంతమును వర్ణించెను.

ఈలోపల సుమన ఏనుఁగునకు వెఱచి పరాయితయై
 అడవిలో లోతునకుం బోయెను. అంత నామెకు సూర్యాస్త
 మయ మాయెను. 'హా! హా! ఆర్యపుత్రా, ఆయ్యో నాయనా,
 ఆయ్యో అమ్మా,' అని చీకటి పడినకొలఁదియు ఆమె
 యేడ్చుచు నొకచో దావాగ్ని గని అందు పడం గడంగెను.
 ఇంతలో కందర్పుని వభిమానించిన యాయోగినులు ఆరెండవ

యోగీసీచక్రమును జయించి తమకావునకు దేవళమునకుంబోయి
 అట తమజ్ఞానప్రభావంబున కందర్పునివృత్తాంతంబును ఆతని
 భార్య అడవిలో చెరిచి యేకాకిరి యై యుండటయు నెఱింగి
 యిట్లు ఆలోచించుకొనిరి, 'కందర్పుడు మగవాడు, ధీమండు,
 కావున ఎటులేనియు తనమనోరథమును సాధించుకొనును.
 ఆతనిభార్య అడవిలో నొంటరి యైవది. నిక్కముగా బెగ్గడిల్లి
 స్త్రాణములం గోలుపోవును. కావున నామెను గొనిపోయి రత్న
 పురంబున కందర్పుని శండ్రికడ వదలుదము. అవట నామె తన
 సవతితోఁగూడ నుండును' ఇట్లాలోచించుకొని ఆయోగినులు
 ఆకాన కేగి సుమనంగొనిపోయి రత్నపురంబున వదలిరి. రాత్రి
 పేరఁగానే సుమన ఆపురంబునం గ్రుమ్ముచున్నదై జనులు
 పరువుపరువునం పోవుచు 'అదే కందర్పు డనుబ్రాహ్మణుని
 భార్య పతివ్రత యనంగవతి, పతి యొకఁగో పోఁగా, వచ్చు నను
 నాశచేత కొంతకాలము నిరీక్షించిరదై, అతఁడు రానందున
 ఆశయెడలి అగ్నిప్రవేశము నేయుపదియై వచ్చియున్నది. అత్త
 యు మామయు దుఃఖితులు కూడ వచ్చి యున్నారు.' అని
 చెప్పుకొనుచు నుండఁగా విన్నదై తానును ఆసాదకడకుఁ జని
 అనంగవతిని 'ఆర్యా, సాహసమునేయకు, నీపతి బ్రతికియున్నాఁ
 డు.' అని నివారించి ఆతనివృత్తాంతమును ఆమూలముగా
 చెప్పెను. కందర్పుడు తన కిచ్చినయుంగరమును చూపెను.
 అంత నందఱును ఆమెనూట సత్య మని యంగీకరించి సంతో

పించిరి. అంతట కందర్పునితండ్రి సంతుష్టురాలి ననంగవతిని ఆసుమనను ఇద్దఱును సత్కరించి సంతసంబున నింటికిం గొనిపోయెను. ఇంతలో కందర్పుడు సుమనను వెదకుటకై దేశములు ద్రిష్టురువాడై వలదని వారించుచున్న కేసటునితోఁ జెప్పకయే వెలువడెను. అతఁడు పోయినయనంతరము కేసటుడును రూపవతి లేమిచే దుఃఖితుడై తల్లిదండ్రులకెఱిగింపకయే యిలువెడలి ఆమెనువెదకుచు దేశములు ద్రిష్టురుచుండెను కందర్పుడు దేశములు తిరుగుచు వైవవశంబున రూపవతిని కేసటుఁడు వెండ్లియాడిన యానగరమునకు వచ్చెను. అచట జనుల కోలాహలమును విని ఓకని నడిగెను. వాఁడు 'అయ్యా, రూపవతి భర్తను కేసటుని గానమిచే దుఃఖితురాలై ప్రాణత్యాగమునకు సమకట్టినది. అందుల కలకల మిది; ఆవృత్తాంతమును వినుము.' అని రూపవతికి సంబంధించినంతవఱకు కేస టోద్వాహమును రాక్షసభంగమును వర్ణించి వెండియు నిట్లనియె.

అయ్యా అనంతరము కేసటుని వంచించి ముసలి బ్రాహ్మణుఁడు రూపవతిని తనకొడుకువై హరించి యనమాయెను ఆమెను వెండ్లియాడిన కేసటుఁ డే మాయెనో తెలియరాదు. దారిలో కేసటుని గానక రూపవతి వృద్ధబ్రాహ్మణుని 'ఏమి యిది! యెల్లవారును నడచుచున్నారు, ఆర్యపుత్రుఁడు మాత్ర మగపడఁ డేమి?' అని యడిగెను. అందుల కాతఁడు

తనకుమారునిం గానిపించి 'పుత్రీ, వీడుగో నాకుమారుడు నీభర్త, చూచుకొమ్ము, అనెను. అంతట రూపవతి కోపంబు దీపింప నచటి వృద్ధులను 'ఈకురూపుఁ డెట్లు నాభర్త? నన్ను నిన్ను వెండ్లియాడిన నాపతిం గాననేని నిక్కముగా ప్రాణములు వీడెక.' అని పలికి అన్నపానములు మానివేసెను. అంత వృద్ధవిప్రుడు రాజభయంబునంతేని ఆమెను కొనిపోయి పుట్టినింటికి తండ్రికడకు పంపినాఁడు. అచట నామె వృద్ధవిప్రుని మాయాప్రయోగమును తెలుపఁగా తండ్రి భేదపడి 'అమ్మా, నిన్ను వెండ్లియాడినవాఁడు ఎవఁడో ఎట్లు ఎటుంగ నగును?' అని యడిగెను. 'నామనా, నాపతి పాటలీపురమువాఁడు, దేసటుఁ. డనుబ్రాహ్మణుని కుమారుఁడు, తనవేరు కేసటుఁడు. ఇట్లని నేను రాక్షసుని మాటవలన నెఱింగితిని.' అని పల్కి యామె తనపతికిని రాక్షసునికిని జరిగినవృత్తాంతమును సంపూర్ణముగా వర్ణించెను. అంత నామెతండ్రి పోయి చచ్చిపడియున్నరక్కసుని గాంచి వచ్చి నమ్మకమై ఆదంపతుల సత్వమునకు సంకోషించెను. పతి మరల దొరకు నని ఆశ చెప్పి కొమారి తను ఓదార్చి తండ్రి కేసటుని తండ్రికడకు పాటలీపురమునకు వెదక మనుష్యులను బంపెను. వారు పోయి చిరకాలమునకు వచ్చి యిట్లనిరి "మేము పోయి పాటలీపురంబున దేసటునిం గంటిమి. నీకుమారుఁడు కేసటుఁ డేడి అని యడిగితిమి. అంత దేసటుఁడు ఏడ్చుచు, 'అమ్మా, నాకుమారుఁడు కేసటుఁ

డిక్కడ లేడు, వాడు వచ్చి తనతోఁగూడ వచ్చిన కందర్పుఁడును చెలికాఁడు వెడలిపోఁగా తానును రూపవతీవిరహ కారణంబున మాతోఁ జెప్పకయే పోయిరాఁడు.' అని యుత్తర మిచ్చెను విని మేము మరలి యిటు కేలేంచితిమి." ఇట్లు వెదకఁబోయినవారు వచ్చి తెల్పుఁగా రూపవతి తండ్రితో నాయనా, ఆర్యభక్తుఁడు నాకు దొరకఁడు, కావున నేను అగ్నిప్రవేశము చేసెదను. భర్తను బాసి, నాయనా, నేను ఎంతకాలముందును !' అని వాక్రుచ్చెను. ఆమె నిశ్చయమును మార్చును తండ్రివలనం గాకపోయెను. ఆమె యిపుడు వెకలి వచ్చి అగ్నినుటుక జతనపడి యున్నది. ఈమె చెలికత్తె లిరువురు తామును అగ్నిప్రవేశము నేయ వచ్చియున్నారు. ఒకతెవేరు శృంగారవతి, రెండవది అనురాగవతి. పూర్వము రూపవతీ వివాహంబున ఈ యిరువురును కేసటునిసొబగుం గాంచి కాముబారింబడి కేసటుని తమకుం బతినిగా సంకల్పించుకొనియుండిరిగదా. ఇందుల కయ్యా యీజనకోలాహలము, —

ఇట్లు ఆపురుషుఁడు తెలుపఁగా కందర్పుఁడు వారిసొదల కడకుం బరువునం బోయి దూరమునుండియే కలకలమును నివారించి వడివడిం దఱిసినవాడై అటు నగ్ని నర్పించుచున్న రూపవతితో 'అమ్మా, ఏల సాహసము చేసెదవు? నీవతి కేసటుఁడు బ్రతికియున్నాఁడు, ఆతఁడు నామిత్రుఁడు, నావేరు కందర్పుఁడు.' అని వచించి ముసలిబ్రాహ్మణుఁడు మాయచేసి

ఓడలలో నెక్కించి కొనిపోవుట మొదలుగా కేటవృత్తాంత మెల్లను వర్ణించెను. దాన నమ్మకము కుదిరి రూపవతి తానును ఆచెలులును సంతోషించి తండ్రియింటికిఁ బోయెను. కందర్పుఁ డును రూపవతీజనకుని వేఁకొలున సురక్షితుడై సూపచరి తుడై యాతని యింట నిలిచెను. ఇంతలో కేటటుఁడు దేశ ములు ద్రిష్టరుచు రత్నపురము చేరెను. అటఁగదా కందార్పుని యింట దదృష్ట్య లిరువురు నున్నారు ఇతఁడు వీధి నేఁగుచుం డగా మేడనుండి కందర్పభార్య సుమన చూచి హర్షంబున నత్తచూపులలో 'ఆర్యపుత్రుని మిత్రుఁడు కేటటుఁడు వీఁడుగో వచ్చిరాఁడు, ఈయనవలన నొకవేళ ఆర్యపుత్రునివార్త తెలి యును, ఈయనను ఈక్షణమే పోయి తెచ్చి సత్కరింపుఁడు.' అని విన్నవించెను. అట్లే మామ లోనగువారు పోయి వృత్తాంత మావేదించి కేటటునిం దెప్పిరి. కేటటుఁడును వచ్చి సుమ నను గాంచి సంతోషించెను. విశ్రాంతిఁదై కేటటుఁడు వారడు గఁగా ఆడవి యేనుఁగు కలగుండువెట్టుట మొదలుగా కంద ర్పునియు తనయు చరిత్రమును వక్కాణించెను. అట సత్కృ తుండై యతఁడు కొలఁదిదినము లుండఁగా పురుషుఁ డొకఁడు కందర్పునివలననుండి బాబు కొనివచ్చెను. 'కందర్పుని చెలి కాఁడు కేటటుఁ డను నాతఁడు ఎచట రూపవతి యను నామెను పెండ్లియాడెనో అచట నిపుడు కందర్పుఁ డున్నాఁడు, రూప వతియు నున్నది.' అని యాబాబు తెచ్చినవాఁడు చెప్పెను.

జాబులోఁ గూడ నట్లే యుండెను. అంతట కందర్పుని తండ్రికి
 కేసటుండు తన రూపవతీ వివాహవృత్తాంతమును వర్ణించెను.
 అంత నాతండ్రి పండువుచేసి మఱునాఁడు కందర్పునిం వోడి
 తెచ్చుటకు దూతను, ప్రియం గలసికొనుటకు కేసటుని పం
 పెను, కేసటుండును లేఖహరునితోఁగూడఁ దరలి తన భార్య
 రూపవతి తండ్రియింట నున్న తావునకుం బోయెను అట కేస
 టుండు సోత్సవను రూపవతిని సంతాప మెడలించు మేఘుండు
 చాతకాంగనంబోలె సంభావించెను. చెలికానిం గందర్పునిం
 గలసికొని కరము హర్షించెను, రూపవతి ప్రేరేపింపఁగా కేస
 టుండు ఆపూర్వోక్తకన్యలను ఆమెచెలికత్తెల నిరువురను వివా
 హమాడెను. అనంతరము రూపవతిని, ఆయనురాగవతీ శృం
 గారవతులను తోడ్కొని కందర్పు నామంత్రించి కేసటుండు
 తన దేశమునకుం బోయెను. కందర్పుండును దూతతోఁగూడ
 రత్నపురంబునకుం బోయి సుమనోనంగవతులను బంధువులను
 కలసికొనెను. ఇట్లు తమకాంతలను రూపవతీసుమనలను బొంది
 తమతమ దేశములకుం బోయి కేసట కందర్పులు భోగము లను
 భవించుచు సుఖముండిరి.

ఇవ్వడువున విరోధి యగువిధి యెడఁబాపిన ధీరసత్త్వ
 లు మరల ప్రియలతో సమాగమ మొంది అవధి తెలియని
 విషమదుఃఖములను వాటి నేమ మొందుదురు. కావున చెలి
 కాఁడా, త్వరగా లేలెప్పు, పోయి వెదకుదము, నీభార్యయు

నాకవేళ నీకు దొరకును, దైవగతి యెవని తెలుక ? నేనే మృతిఁజెందినభార్యను మరల సజీవనుగాఁ బొందితిని.—ఇట్లే మిత్తుఁడు ఈకథ చెప్పి నన్ను, ప్రోత్సాహపెట్టి నాతోఁగూడ రాఁగా, నేను తిరుగుచు ఈచోటికి వచ్చి యిట గ్రోడగజేంద్రములం గాంచితిని. అందు గజేంద్రము నాప్రియను, అదేమి వింతయో, వెలిఁ గ్రక్కి వెండియు మ్రొగివేయం గాంచితిని. అది మొదలు, ఆయేనుంగును వెదకుచుంటిని, అది గనఁబడ లేదు, నాసుకృతఃశంబున వలినవారిపాదము లగపడినవి.

ఇట్లావణిక్ష్మత్తుఁడు చెప్పుకొనఁగా విక్రమాదిత్యమహారాజు గజసంహారలబ్ధులు ఆతనిభార్యను సుందరాంగిని తెప్పించి యాతని కిచ్చెను. ఈవిచిత్రసమాగమమునకు వా రిరువురు సంతోషాశ్చర్యంబులపాలై ఒకరివృత్తాంతము నొకరితో చెప్పుకొని శ్రీవిషమశీలసార్యభామకీర్తిస్తుతిముఖరితవదను లైరి.

౫వ తరంగము.

అంతట విక్రమాదిత్యమహారాజు ఆవణిక్ష్మత్తునితోఁ గూడ నున్నమిత్తుని బ్రాహ్మణుని 'ఆర్యా, నీవు మృతి నొందిన భార్యను మరల సజీవనుగాఁ బొందినట్లు వచించితివే, ఆకథ యెట్లో వివరముగాఁ జెప్పుము.' అని యడిగెను. అతఁడు తాను కమేని విను మని యిట్లు చెప్పబోడంగెను.—నేను బ్రహ్మస్థుల మనునగ్రహారమువాడను, బ్రాహ్మణుడను, నాపేరు చంద్ర

స్వామి, నాకు ఇంట రూపవంతురాలు భార్య యున్నది ఒక
 పూడు నేను మాతండ్రి పంపున పనిమీద గ్రామాంతరము పోయి-
 యుండఁగా భిక్షార్థము కాపాలికుఁ డోకఁడువచ్చి నాభార్యం
 గాంచెను. వాఁడు గాంచినమాత్రాన నాప్రేయసి జ్వరము
 వచ్చి మృతి నొందెను. అంతట బంధువులు రాత్రివేళ శ్మశా-
 నమునకుం గొనిపోయి సోదయం దుంచి నిప్పుంటించిరి. సోద
 ఇంక మండుచుండఁగానే గ్రామమునుండి నేను వచ్చితిని బంధు-
 వులు ఏడ్చుచు జరిగినవృత్తాంతమును నాకుం దెల్పిరి. అంత
 నేను సోదకడకుం పోయితిని. ఆసమయంబున బుజముపై
 మంచపుంగోటిని నర్తింపించుచు, డమరుకవాద్యమును మ్రోగిం-
 చుచు నటకు కాపాలికుఁడు వచ్చి సోదపై బూడిద రవంత
 చల్లెను. దాన నామంట చల్లాఁజే అందుచుండి అక్షతశరీర
 నాభార్య లేచెను కాపాలికుఁడు తనసిద్ధిప్రభావంబునంజేసి
 తనవెంట వచ్చుచున్న నాభార్యను దోడ్కొని త్వరత్వరగా
 నడచెను. నేనును వెంటనే పోవుచుంటిని. వాఁడు గంగయొడ్డున
 నొకగుహ. కేగి అందు మంచపుంగోడు నేలనుంచి సంతోషం
 బున ఆలొనికన్యక లిరువురతో 'తెచ్చుకొనియు మిమ్ము ఎవతె
 లేనందున నేను కవయలేదో ఆసుందరి యిదే నాకు వాస్త-
 వగత యైనది, నాప్రతిజ్ఞ యిప్పుటికి నెఱవేఱినది.' అని పలికి
 నాభార్యను వారికిం గానిపించుచుండఁగా నేను వానిమంచపుం
 గోటిని గంగలోఁబాఱవైచితి, 'ఓరి కాపాలికుఁడా, నాభార్యను

హరింప నుద్యుక్తుడవు నీవు ఇంక నుండవు.' అని మంచపుఁ
గోటిసిద్ధియొడలిస యా కాపాలికుని ఆక్షేపించితిని వాడును
మంచపుఁగోటిని వెనకి కానక శత్రుఁడు పరాయనపరాయణుఁ
డాయెను. నేను వింట విసము పూసినకోలం గూర్చి యేసి
వానిం బరిమార్చితిని. పాపసిద్ధిసంతోషమునకై శివాగమము
నభినయించుపాపాదులు మున్నె పతితు లయ్యును వెండియు
నిట్లు పడుదురు. అంతట నేను నాభార్యను ఆకడమకన్నీయల
నిరువురను తోడ్కొని ఇల్లునేరితిని. బంధువులెల్ల నాశ్చర్య
పడిరి. అచట నాకన్యలు నే నడుగ తమవృత్తాంతము నిట్లు
పల్కిరి. 'ఆర్యా, మేము కాశీపురిలో రాజునకును సాధవా
హునికిని తనయలము. నీభార్యను హరించిన సిద్ధియు క్తిచేతనే
ఈకాపాలికుఁడు మమ్ము హరించినాడు. అదూషితలము
మేము ఇప్పుడు నీప్రసాదంబున ఈపాపాత్మునివలననుండి విడు
దల నొందితిమి!' ఆవృత్తాంతము విని నేను ఆమఱునాడు
వారిని కాశీకిం గొనిపోయి బంధువుల కప్పగించి వృత్తాం
తముం దెల్పితిని. అటనుండి మరలి వచ్చుచు దారిలో నితని
భార్యవియోగిని వణిక్కుమారుని కలసి యిచటికి వచ్చితిని.
కాపాలికునిగుహలో దొరకిన మైవూతవలన నాదేహమున
ఎంతకడిగినను పోక యీనెత్తావి గమగమ వచ్చుచున్నది.
ఈతీరున మృత్యువైచి బ్రతికివచ్చిన నాకాంతను నేను మరల
బొందితిని.—

ఇట్లు బ్రాహ్మణుడు చెప్పగా విని విక్రమాదిత్యమహారాజు అతనిని ఆవణిక్కుమారుని ఇరువురను సత్కరించి పంపెను, అనంతరము విక్రమాదిత్యుడు గుణవతీచంద్రవతీమదనమంజరులను రప్పించి వారితోఁగూడ తనదండుం గలసికొని ఉజ్జయినీగరమునకుం బోయెను, అచట గుణవతీచంద్రవతులను వివాహమామెను. విశ్వేశ్వరదేవాలయమందు తాను స్తంభమందుఁ గాంచినప్రతిమను స్మరించి ఆప్రతిమయైవలెదో ఆకన్నీయను బడయువాడై తిజ్జనకుఁ డగుకళింగనేనరాజుకడకు దూతను పంపుమని ప్రతీహరుని కానతి వచ్చెను. ప్రతీహారుడు సువిగ్రహుఁ డనుపేరిదూతను రాజుమోలనేసూదేశము కఱిపి పంపెను. దూతయు కళింగదేశమునకుం జని కళింగనేనుని సందర్శించి యథోచిత మిట్లు వక్కాణించెను:—“భూపాలా, నీకు శ్రీవిక్రమాదిత్యమహారాజిట్లు ఆనతిచ్చుచున్నాడు; ‘నీ వెటుగుదువుగదా, భూమిలో రత్న మేదో అది మమ్ముంజెందవలసినదని, నీకడ కన్యారత్న మున్నది. దానిని మాకు సమర్పింపుము, మాప్రసాదంబున నిష్క్రమింపముగా చిరకాలము రాజ్య మేలుకొమ్ము.’ అని.” అంత నా రాజిట్లు బదులు పత్కెను. ‘ఎవ రీవిక్రమాదిత్యుడు మ మ్మిట్లాజ్ఞాపింపను ? మదాంధుడు మావలన కన్యను కానిక గోరుచున్నాడు, చెడును జామా వీడు ?’ అందులకు దూత వెండియు ‘ఓయి కళింగరాజా, నీవు నేనకుడ వయ్యను నీదొరవిషయంబున నిట్లు చీర

ములు పల్కుచున్నాము! ఓరి మూఢుడా, ఆతని ప్రతాపాగ్నికి మిడుతవుగాఁ గోరెదవా?' అని మాతాఁడి యటనుండి మరలి వచ్చి విక్రమాదిత్యమహారాజునకు ఆవృత్తాంతమును నివేదించెను. అంతట విషమశీలుఁడు సనైన్యుడై సభూతకీతుండునై కాలింగునిమీఁదికి దాడివెడలెను. తదీయసేనానాథప్రతిభాని తంబులై దిక్కులు 'కన్యను తత్తుణ మిచ్చివేయుము' అని కాలింగునికి చెప్పుచున్నట్లుండెను. ఇట్లు విక్రమాదిత్యుఁడు కలింగంబుచేరి యుద్ధసన్నద్ధుని దుర్గస్థుని కలింగసేనుని ముట్టడించి తన మనంబున 'ఇతనికొమారిత లేక నాకు సుఖము లేదు, మామను ఈతని నెట్లు పరిమార్తును! కాన నిందుల కే మేని యుపాయము చేసెదఁగాక,' అని తలపోసి వేతాళుండుఁడొని ఆతనిసిద్ధిచే నలక్షితుడై రాత్రి కలింగసేనుఁడు నిద్రించుచున్నపడుకటిల్లు సొచ్చెను. వేతాళుఁడు కలింగసేనుని నిద్రలేపి భీతు నాతని 'ఓరి, విషమశీలునితో పోరాటము పెట్టుకొని నిద్రించెద వేమిరా?' అని నవ్వుచు బొబ్బరించెను. కలింగరాజు లేచి యవ్వధమున సాహసము నెఱపినవానిని శ్రీ విక్రమాదిత్యమహారాజును ఘోరవేతాళసంయుతుని గని ఆన వాలుపట్టి 'ప్రభూ, ఇప్పుడు నేను నీకు వశ మయితిని, ఏమి చేయవలయునో ఆజ్ఞ యిమ్ము,' అని భీతుడై పాదానతుడై వేడుకొనెను. 'ప్రభూవ నయిన నావలన నీకు సేమము వలయు నేని నీకొమారితను కలింగసేను నా కిమ్ము,' అని విక్ర

మాదిత్యుడు ఆనతిచ్చెను. కలింగరాజు జంగీకరించెను రాజు
కృతార్థుడై తేతాళునితోఁగూడ తనశిబిరమున కేఁగెను. మఱు
నాడు, దేవీ, మీరాయన కలింగరాజు విషయశీలమహారాజు
నకు యథావిధిగా విభవోత్తరంబుగా నిన్ను సమర్పించెను!
ఈవిధముగా గాఢానురాగముచే ప్రాణము నొగ్గి నిన్ను మహా
రాజు విధ్యుక్తముగా వివాహమాడెనే గాని శత్రుజిగీషచేతఁ
గాదు.—ఇట్లని, ఓసకీయలారా, తీర్థసేవి దేవసేనుడు చెప్పు
గా విని నేను వనట మానితిని. ఇట్లు, మహారాజు కంబంఘం
బ్రతిమం గాంచి నన్ను వివాహమాడెను. ఈమలయవతిని
చిత్తరువుం గని వివాహమాడెను. ఈ ప్రకారము విక్రమాది
త్యవల్లభ కలింగనేన భర్తృప్రభావమును వర్ణించి సకతులనెల్ల
సంతోషపెట్టెను. అట్టి యావిక్రమాదిత్యుడు ఆభార్యలెల్లరను
ఆమలయవతిని కూడి సుఖముండెను.

ఇట్లుండ నొకప్పుడు కృష్ణశక్తి యనువేరి రాజపుత్రుఁ
డొకఁడు జ్ఞాతిపరిభూతుడు ఏచూర్గురు రాజపుత్రులతోఁగూడ
దక్షిణాపథమునుండి వచ్చి విక్రమాదిత్యదేవుని సింహద్వార
మున కార్పటికవ్రత మవలంబించి సేవించుచుండెను. రాజు
వారించినను నిరక పండ్రెండు సంవత్సరములు తా నా విధమున
రాజుం గొలువవలసివట్లుగా ప్రతిజ్ఞ చేసెను. అసశ్చయంబున
అనుచరసమేతముగా కృష్ణశక్తి సింహద్వాంబునకుం గొలుచు
చుండఁగా పదునొకండు సంవత్సరములు గడచినవి. పండ్రెండవ

సంవత్సరము రాఁగా ఆతనిభార్య దీర్ఘ విరహకాతరయై దేశాంతరమునుండి ఆతనికి జాబు పంపినది వీరచర్యార్థకుడై రాజాచాటుననుండి వినుచుండఁగా కృష్ణశక్తి దీపముకడ జాబులోని యీవాక్యమును చదివెను. 'నాథ, నీవు లేనితఱిని, కఠినహృదయురాలవైన నావేడినిడుదయూర్పులు నిరంతరము వెలువడుచున్నవి గాని ప్రాణములుమాత్రము వెలువడవు.' ఇట్లు మాటిమాటికి కార్పటికుడు చదువుకొనుచుండ మహారాజు విని నగరు సొచ్చి యిట్లు తలపోసెను. 'ఇతనిభార్య బెగ్గడిల్లియున్నది. ఇతఁడును కార్పటికవ్రతంబునంజేసి కడుంగ్లేశ మొందినాఁడు, ఈపండ్రెండవయేడు ముగిసినంత తనకార్యము నెఱవేఱనిచో ప్రాణములు విడుచును, కావున ఇతనివిషయమున నిక నేను విలంబము నేయఁగూడదు' ఇట్లాలోచించుకొని రాజు ఆక్షణమే దాసిని పంపి కార్పటికుని రావించి శాసనము వ్రాయించి యిట్లాదేశించెను. 'కల్యాణుడా, ఓంకారపీఠమార్గంబున నుత్తరదిశకుం బొమ్ము. అట ఈశాసనంబున నే నిచ్చిన గ్రామము ననుభవింపుము. దానివేరు ఖండవటకము, అడుగుచుం బోయి దానిం జేరుదువు.' విక్రమాదిత్యుడు ఇట్లు ఆదేశించి శాసన మతని కిచ్చెను. కార్పటికుండును తనయనుచు రులకుం దెల్పక యారాత్రియే వెడలిపోయెను. 'లజ్జాకరమయినయొక గ్రామము చే నా కిం కేటిబిగిష? అయినను దొరయజ్జను జరుపవలసినది.' అని తలపోయుచు సుతుష్టి లేకయే న

చుచు కృష్ణశక్తి ఓంకారవీరమార్గంబునం బోయి యరణ్యము
 సొచ్చి అందు పలువురు కన్నియలు అడుకొనుచుండఁగాఁ గాంచి
 'ఓకన్యలారా, ఇట నెక్కడ నేని ఖండవటక మని గ్రామ మున్న
 దేమో ఎఱుఁగుదురా?' అని యడిగెను. 'మే మెఱుఁగము,
 ఇంక ముందటికిం బొమ్ము, ఇచటికి పదియామడలదూరమున
 మానాయన యున్నాఁడు, ఆయన నడుగుము, ఒకవేళ ఆగ్రా
 మమును ఆయన యెఱింగియున్న నుండవచ్చును.' ఇట్లు వారు
 పలుకఁగా కార్పటికుఁడు అట్లే పోయి వారితండ్రిని రాక్షసుని
 భీషణాకారునిం గాంచి 'ఓయి కల్యాణుఁడా, ఇట ఖండవటక
 మెచటనో చెప్పుము.' అని యడిగెను. రక్కసుఁడు కార్పటికుని
 ధైర్యముచే మోహితుఁడై యిట్లనియె. 'అయ్యా, నీ కక్కడ
 ఏమి పని? అది చిరకాలమునుండి పాడుపడియున్నది. అయిననుం
 బోయెద వేని, విను, ఈదారి ముందు రెండుగాఁ జీలును, అందు
 నీవు ఎడమదారిని పోదువేని ఖండవటకమున ఉన్నత ప్రాకార
 రమణీయ యగురాజవీధి కేగుదువు.' రక్కసుఁ డిట్లు పలుకఁగా
 కృష్ణశక్తి యారాజవీధిం జొచ్చి పాడుపడి భయంకరంబైయున్న
 యాదివ్యహృద్యనగరముం బ్రవేశించెను. అందు ఏడుప్రాకార
 ములలోపల నున్న రాజమందిరముం బ్రవేశించి, అందు మణి
 కాంచనమయ మయిన మేలిమేడ నెక్కి, అట రత్నసింహాస
 నముం గాంచి దానిం గూర్చుండెను. అంతలో బెత్తము కేలం
 బూని రక్కసుఁడు వచ్చి యాతనిని 'ఓయి మనుష్యుఁడా, ఇట

రాజాసనమున నీవు కూర్చున్నా వేమి?' అని యదలించెను. అమాట విని కృష్ణశక్తి తెగువతో 'నేను ఇచట దొరను, మీరు నాకు పన్నుగట్టుకావులు. మిమ్ము విక్రమాదిత్యదేవుడు నాకు శాసనపూర్వకముగా నిచ్చినాడు,' అని బదులాడెను. ఉత్తరము విని శాసనమును గని ఆరక్కసుడు ఆతని పాదములకు మ్రొక్కి 'నీవు ఇచట రాజవు, నేను నీ ప్రతీహారుడను. విక్రమాదిత్యదేవునియాజ్ఞకు ఎచటను తిరుగులేదు.' అని పనికి ప్రకృతుల నెల్లను రప్పించెను అంతట మంత్రులు వచ్చిరి, రాజపరివారము వచ్చినది. చతురంగబలముతో ఆనగరము నిండినది. ఎల్లవారివలనను మ్రొక్కు లంది కార్పటికుడు రాజోపచారములతో స్నానాదిక్రియలు నెఱవేర్చెను. అట్లతఁ డట రాజై 'అహో, విక్రమాదిత్యమహిపాలునిప్రభావ మేమో అవాజ్ఞససగోచరముగా నున్నది, ఆ ప్రభునిగాంభీర్యమహిమ అపూర్వముగా నున్నది, ఇట్టియారాజ్యము నిచ్చి గ్రామ మని వేర్కొనియెఁ గదా!' అని అబ్బురపడి తలపోయుచు రాజ్యమేలుచుండెను. అతనిచెలికాండ్రును విక్రమాదిత్యుడు ఉజ్జయినిలో పోషించుచుండెను. కొన్నిదినముల కనంతరము కార్పటిక రాజు ఉత్కుంతితుండై నేనాథరంబున భూమి గ్రక్కదల విక్రమాదిత్యమహారాజు పాదములకు ప్రణామంబు నేయఁ దరలివచ్చెను. వచ్చి పాదాసతుఁడైన యాకార్పటికరాజుతో విక్రమాదిత్యుడు 'నీకు జాబు వ్రాసినభార్యనిశ్వాసములను

పోయి వారింపుము.' అని హెచ్చరించెను. ఇట్లు రాజు హెచ్చరించి పంపగా నాతఁ డాశ్చర్యపడి సఖులతోఁ గూడ నిజదేశంబు నకుం బోయి దాయాదులం దఱిమి చిరోత్కఁతితను భార్యను ఆనందాంబుధి నోలరార్చి ఉత్కృష్ట మయినరాచసిరి ననుభవించు చుండెను.

ఇట్టి యద్భుతచరిత్రమువాఁడు ఆ విక్రమాదిత్యమహారాజు ఓకనాఁడు వైకి నీక్కఁబొడుచుకొనియున్న పెండ్రుకల తోడి యొకబ్రాహ్మణునిం గాంచి 'ఓబ్రాహ్మణుడా, నీ వేలయి ట్లయితివి?' అని యడిగెను. అంత నాబ్రాహ్మణుడు మహారాజుతో తనవృత్తాంతము నిట్లు వర్ణించెను.— పాటలీపురంబున మహాగ్నిహోత్రి అగ్నిస్వామి యని బ్రాహ్మణుఁడుండెను, నేను ఆయనపుత్రుఁడను దేవస్వామిని. నేను దూరదేశమున నొకబ్రాహ్మణకన్యను పెండ్లి యాడి చిన్నపిల్ల యయినందున తండ్రియింటనే యుంచితిని. జవ్వని యైనంతట దానిం దెచ్చుటకు ఓకసేవకునిం దోడ్కొని గుఱ్ఱ మెక్కి మామయింటికిం బోయితిని. మామ నన్ను సత్కరించి నాభార్యను గోడగ నెక్కించి ఓకచేటికను తోడిచ్చి నాతోఁగూడ పంపెను. మేము సగముదారి వచ్చినంతట నాభార్య గోడగను దిగి నీరుద్రాగుట కని చెప్పి ఏటియోరకుం బోయెను ఎంతనేపటి కని మరలి రానందున, చూచి రమ్మని నాసేవకునిం బంపితిని. వాఁడును ఎంతనేపటికిని రాకపోగా, దానిచేటికను గోడగ

గావ నిలిపి నేను స్వయముగానే పోయితిని. నేను పోయి చూడఁగా నాభార్య నానేవకుని భక్తించి అస్థిమాత్రావశిష్టుని జేసి రక్తమున దొప్పఁదోగుచున్నమోముతో భయంకరముగా నుండెను. దానిం గని నేను భయపలాయితకుండనై గోడిగకడకుం బోఁగా చేతిక గోడిగను భక్తించియుండెను. అంతట నేను పలాయితకుండ నైతిని. ఆభయంబునజేసి నాకు ఈయూర్ధ్వరోమకేశత్వము కలిగినది, భయంబును హృదయము నుండి మాయలేదు. ఇవిషయంబున ఏలినవారే నాకు గతి.— ఇట్లాబ్రాహ్మణుఁడు చెప్పుకొనఁగా విక్రమాదిత్యదేవుఁడు తన యానచే నాతనిభయముం బోఁగొట్టెను. ‘అహా, సాహసీకు రాండ్రకు స్త్రీలకు విశ్వాసము లేదు గదా!’ అని రాజు పలుకఁగా నచట నొకమంత్రి యిట్లనియె.—దేవా, దుర్జాతలయిన స్త్రీలు అట్టివారే; అందుల కీ నిదర్శనమును అగ్నిశర్మ యనుబ్రాహ్మణునికథను ఏలినవారు వినలేదా!

ఈనగరమందే సోమశర్మ యనుబ్రాహ్మణునికి అగ్నిశర్మ యని కుమారుఁడు కలఁడు, ఆతఁడు తల్లిదండ్రులకుఁ బ్రాణముండు, మూర్ఖుఁడు, ఏవిద్యయు తెలియనివాఁడు. వర్ధమాన పురమున నొక బ్రాహ్మణకన్య నాతఁడు వివాహమాయెను. చిన్న పిల్ల యని దానిని తండ్రి ధనవంతుఁడు పంపక ఇంటనే యుంచుకొనెను. ఆబాలకు యావనము వచ్చినంతట అగ్నిశర్మను తల్లిదండ్రులు, ‘పుత్రా, ఇంకను నీభార్యను కొనిరా వేమి!’ అని

హెచ్చరించిరి. ఆమాట విని వారితో చెప్పకయే యా మా
 ధ్ధుడు అగ్నిశర్మ హింటరిగా భార్యకడకు బయలుపెడలెను.
 ఇట్లు తరలఁగానే వానికి కపింజలము కుడి కేఁగెను, దక్షిణమై
 నక్క వామమే కూయుచుండెను. ఆమూర్ఖుడు అందులకు
 చల్లగా బ్రదుకుము చల్లగా బ్రదుకు మని దీవించెను. ఆమూర్ఖ
 తకు శకునదేవత అదృశ్యగా నుండి నవ్వెను. వాడు మామ
 యింటికి పోయి ప్రవేశించుచుండఁగా కపింజల మెడమ కేఁగెను.
 శివయు అశివంబు పల్కుచు వామ యాయెను. వెండియు
 నాతఁడు చల్లగా బ్రదుకు మని దీవించెను అంతట శకున
 దేవత 'అయ్యో! వీఁడెంతమూర్ఖుడు! ఆశుభమును శుభ
 మని సంతసించుచున్నాఁడు! ఆయశుభము సూచించువానిని
 దీవించుచున్నాఁడు! పాపము, వీనిస్త్రాణమును వేను గాచెదఁ
 గాక.' అని తలపోయుచుండఁగా వాడు ఇట్లు సొచ్చెను.
 మామ సంతోషించెను. 'ఏమి, హింటరిగా వచ్చితివి!' అని
 మామయు నితరులును అడుగఁగా 'ఇంట నెవ్వరికిం జెప్పక
 వచ్చితి' నని యాతఁడు తర మిచ్చెను అనంతరము ఆతనికి
 యథోచితముగా స్నానభోజనాదికములు గావించిరి, రాత్రి
 పడుకంటింట నాతనికిడకు అలంకరించి భార్యను బంపిరి. దారి
 నడకబడలికచే నాతఁడు మైదుఱచి నిద్రపోయెను. అంతట
 భార్య తనయుపపతిని దొంగను కొలుత నున్నవానిం గనఁ
 జోయెను. అది వానిదేహముం గవుంగిలంపగానే అందుఁ

బ్రవేశించియున్న భూతము దానిముక్కును తెగఁగొట్టికెను. అంత నది భయంబున నింటికిం బఱలెంచి నిద్రితుఁ డగుభర్త. చెంత ఓటనుండి వెటికినకత్తియొకటి పెట్టి బంధువుల కందఱకు వినంబడునట్లుగా 'అయ్యో అయ్యో! చచ్చితిని చచ్చితిని! ఇతఁడు నామగఁడు లేచి నిష్కారణముగా నాముక్కుఁ గోసివైచివాఁడు.' అని యేడ్వసాగెను. అంత బంధువులు వచ్చి దానిముక్కు తెగియుండుటం గాంచి అగ్నిశర్మను దుడ్డుగుదియలతో మోఁదసాగిరి. తెల్లవాఱఁగానే రాజుకడం జెప్పుకొని రాజుజ్ఞచేత నాతని వధింపుఁ డని నిర్దోషభార్యాద్రోహి యని చెప్పి తలారుల కప్పగించిరి. తలవరులు వానిని వధ్యభూమికిం గొనిపోయిరి. అంతట వానిభార్య చేసినరాత్రిచర్యకు సాక్షి జేగా నుండినది శకునదేవత యిట్లు తలపోసెను, 'పాపము, అవశకునఫలము వీని కిది ప్రాప్తించినది, మఱి వీఁడు జీవ జీవ యని పలికినందులకు వీనిని నేను చావునుండి తప్పించెద.' ఇట్లాలోచించుకొని ఆదేవత మింటనుండి 'ఇతఁడు నిర్దోషుఁడు బ్రాహ్మణకుమారుఁడు, తలవరు లారా ఇతనిం జంపఁ దగదు. కొఱుత నున్న దొంగపండ్ల నడుమ ముక్కు ఇటుకుకొని యున్నది పోయి చూడుడు.' అని పలికి ఆతనిభార్య రాత్రిచర్యను వెల్లడించెను. అంత తలవరులు పోయి అట్లే యుండఁ గాంచి ఆరాక్కాణచే ప్రతీహారముఖంబున ఆవృత్తాంతమును తేని తెలింగించిరి. తేఁడు అగ్నిశర్మను విడిపించి యింటికిం

బంపి, ఆచెడిపను దానిబంధువులను దండించెను. స్త్రీలు ఇట్టివారు
 సుమా మహారాజు. — ఇట్లని మంత్రి వచింపగా విక్రమా
 దిత్యమహారాజు అది యట్లే యని యంగీకరించెను.

అంతట నట తేని చెంత నున్నమూలదేవుడు ధూర్త
 శిఖామణి యిట్లు లనియె. దేవా, కొందఱు చెడిప లున్నారని
 లోకములో పతివ్రతలే లేరన వచ్చుచు! విషవల్లు లున్నవేని
 మావిరీగ లుండవా? నేనే అశుభవించిన యీకథను వినుడు.
 పూర్వము నేను శశితోగూడ నాగరకస్థాన మయిన పాటలీ
 పుత్రమునకు అందలి నెఱజూతనముం గనవేడి పోయియుం
 టిని. అట డొరివెలుపల కొలన నొకముసలిది వస్త్రము లుడుకు
 కొనుచుండఁగాఁ గాంచి 'ఇచ్చట పాంథు లెట బసచేయుదురు?'
 అని యడిగితిని. "ఇట జక్కనలు పిడ్డవందును, మీలునీటను,
 తుమ్మెదలు తామరలందును, బసచేయును, పాంథులబస నిందు
 నేఁ గని యెఱుంగను." అని ముసలిది వక్రోక్తిగా నాకు ఉత్త
 రము చెప్పెను. నేను వెలవెలఁబోయి శశితోగూడ నగ
 రములోనికిం బ్రవేశించితిని. అందు పిక్కుబాలుఁడు గడపకడ
 గిన్నెలో వేడిపరమాన్నము బెట్టుకొని యేడ్పుచుండం గాంచి
 శశి 'ఎంతమూర్ఖుఁ డీపిల్లవాఁడు, ఎమట పెట్టియున్న పర
 మాన్నమును భుజింపక వృథాగా ఏడ్పుచు శ్రమపడుచున్నాఁ
 డు!' అనియెను. ఆమాట విని ఆబాలుఁడు కన్నులు తుడుచు
 కొని నవ్వుచు 'మూర్ఖులు మీరు, ఏడ్పువలన నాకు నేమి గుఱు

ములు కలవొ ఎటుంగరు. పరమాన్నము క్రమముగా చల్లఁ
బడి తీవెక్కును, నాకు శ్లేష్ఠ యుంచును. ఏద్యుచలన నాకు
ఇవి గుణములు, నేను మాధ్యముచేత ఏమవలేదు, మీరు
గ్రాములు మూర్ఖులు, అభిప్రాయము నెటుంగ రైతిరి,' అని
బదులు పల్కెను. బాలుఁ డిట్లు వచింపఁగా మాతెలియమికి
మేము లజ్జపడి వింతపడి అటనుండి తొలఁగి ఆవలి కేగితిమి.

అట నొకవరకన్య తన పరివారము నేల నుండఁగా
తాను మామిడిచెట్టుపలన మీఁదం గూర్చుండి మామిడిపండ్లు
కోయుచుండం గాంచి 'ఓకల్యాణీ, మాకును ఒకకొన్ని మామి
డిపం డ్లిమ్ము' అని యడిగితిమి. 'మామిడిపండ్లను మీరు వేడి
వానిని తినెకరా చల్లనివానిని తినెకరా? అని యాకన్య మమ్ము
నడిగెను. ఆయాశ్చర్యము నెటుంగఁ గోరి నేను 'ముందుగా
వేడిపండ్లను భుజికుము, అనంతరము చల్లనిపండ్లను' అని
యుత్తర మిచ్చితిని. అంత నాకన్నియు నేలను దుమ్ముతో మా
మిడిపండ్లను పడవైచెను. వానిని మేము నోటిగాలితో ఊడి
దుమ్మెదలించి భక్షించితిమి. అంత నాకన్య పరివారసమేతము
గా నవ్వి మాతో 'మొదట మీకు ఆవేడిపండ్ల నిచ్చితిని, అవి
వేడివి గనుకనే మీరు నోటిగాలితో ఊడి భక్షించితిరి.
ఇప్పుడు చల్లనిపండ్ల నిచ్చెదను, వీనిని మీరు ఊడరు, వస్త్ర
ము పట్టుడు.' అని పలికి మావస్త్రములందు చురల కొన్ని
పండ్లను వైచినది వానిం బుచ్చుకొని వెలచెలం. ఇప్పుడు ఆతా

వ్రనుండి మే మవలి కేగితిమి. అట శశిని కడమ సహచరులను
 ఉద్దేశించి నే నిట్లంటిని. 'ఈపిల్ల నెఱవాణ. దీనిని నేను అవ
 శ్యము పెండ్లియాడవలయును. ఇది చేసిన యపహాసమునకు ఈ
 ప్రతీకారము చేయనేని నాధూర్తత యింక నే మున్నది!' ఇట్లు
 నేను పలుకఁగా వారు దాని తండ్రియిల్లు కనిపట్టిరి. మేము
 మఱునాఁడు మాఱువేషమున ఎఱుకవడక అతనియింటికిం బో
 యితిమి. అట నాకన్నీయతండ్రి బ్రాహ్మణుఁడు వేదము పఠిం
 చుచుం బోయిన మమ్ముం బిలిచి మీ రెవ రని యడిగెను.
 'మేము మాయాపురినుండి విద్యకై యిట కేఠించితిని.' అని
 యుత్తర మొసంగితిమి. ఆబ్రాహ్మణుఁడు ధనికుఁడు మాతో
 'అటులేని, ఇటనే ఈనాలుగు మాసములు మాయంట నుం
 డుఁడు, మీరు దూరదేశకాగతులు, నాయం దనుగ్రహము
 నేయుఁడు.' అని వేఁడెను. బ్రాహ్మణోత్తమా, నాలుగుమాస
 ములకడపట మాకోర్కీ నెఱవేర్చెనవేని, నీకోరిక నిపుడు
 మేము నెఱవేర్చెదము.' అని వచించితిమి. 'నాకు వశ్యమయిన
 వస్తువు నడుగుదురేని, నేను తప్పక యిచ్చెన.' నని యజ్ఞ
 స్వామి యుత్తర మిచ్చెను. అంతట మేము అతనియింటనే నెల
 కొంటిమి. నాలుగు మాసములు నిండఁగానే 'అయ్యా, మేము
 పోయెదము, మున్ను మాకు నీవు ఇచ్చెద నని ప్రతిజ్ఞ చేసిన
 ప్రకారము యిపుడు మే మడుగుదాని నిమ్ము.' యనియడిగితిమి.
 'ఏ మడిగెద రని యాతఁ డడుగఁగా 'మాలో ప్రధానునికి ఈ

కన్యను నీ వీయవలసినది' అని యడిగితిమి. అంత నాబ్రాహ్మ
ణుడు తనమాటచే కట్టుపడ్డవాడై 'వీరు నన్ను మోసముచేసి
నారు, అయినను ఇందు దోష మేమి? ఈతడు గుణవంతుడు,'
అని తలపోసి నాకు తనకన్యను మథావిధిగా దానముచేసెను.
రాత్రి నేను పడుకొంటిలోనవ్వుచు వెండ్లికొమారితతో ఆవేడి
మామిడిపండ్లు చల్లమామిడిపండ్లు నేమయిన జ్ఞప్తిచున్నవా?'
అని యడిగితిని. ఆమాట విని ఆనవాలుపట్టి యాసుందరి
నాతో నవ్వుచు 'ఇట్లు గ్రామ్యులు సాగరకులచే మోసపోవు
చుందురు' అనెను. అంతట నేను 'ఓసినాగరకురాలా, నుఖ
ముండుము, గ్రామ్యుడను నేను ఇదే ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా
నిన్ను త్యజించి దూర దేశమున కేగెదను.' అని బెదరించితిని.
అందులకు నాభార్యయు 'నిక్కముగా నీకుపుట్టిన నాకొమరుని
చేత నిన్ను కట్టించి యిటుకుం దెప్పితును.' అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.
ఇట్లు మే మొందొరులతో ప్రతిజ్ఞలు పట్టితిమి నాభార్య పెడ
మొగంబుగం బరుండినది. అది నిద్రించినతఱి దానివ్రేల నా
యుంగరమిడి వెలువడి నాసహచరులతోఁ గలసికొని దాని జాణ
తనమును పరీక్షించువాడనై నానివాసమయిన యాయుజ్ఞయానీ
నగరమున కేఠించిరిని.

ఆ బ్రాహ్మణకుమారియు వేకువ మేల్కొంచి నన్నుం
గానక నాపేరు చెక్కిన యుంగరమును తనవ్రేలం గాందీ ఆత
డు నన్ను త్యజించిపోయినాడు, ఇంతవఱకు ఆతని ప్రతి

నతఁడు నెఱవేర్చుకొన్నాఁడు ; నేనును చింత మాని నాప్రతి
జ్ఞును పాలించుకొనవలయును. ఈయుంగరమున మూలదేవుఁ
డని పేరగపడుచున్నది. కావున నిశ్చయముగా మూలదేవుఁ
డని ప్రఖ్యాతుఁడైనధూర్తుఁడితఁడే. అతఁడు ఉజ్జయినిలో
నివసించు నని చెప్పుదురు. కాన యుక్తిగా అచటి కేగి నా
కొరిక నెఱవేర్చుకొనియెదను.' అని సంకల్పించి, తండ్రితో
'నాయనా నాభర్త నన్ను ఆకస్మికముగా త్యజించి పోయి
నాఁడు, అతనిం బాసి నే నెట్లు సుఖముండును ! నేను తీర్థ
యాత్రలచే ఈపాడుదేహమును అలయించెదను.' అని టక్కు
చేసి అతఁ డొప్పుకున్నను కడఁగమెయి నొప్పించి అటనుండి
భనపరివార సమేతంబుగా బయలువెడలెను. లోకైకసుందరి
యామె క్రమముగాఁబోయి మహావిభవోత్తరం బగుబోగము
దానివేషము దాల్చి ఉజ్జయినీనగరము సొచ్చెను. చేయ
వలసిన విషయంబుంకూర్చి పరివారమునకు గుట్టుగా వీర్పాటు
చేసి తనకు సుమంగల యని పేరు కైకొనెను. అచట 'కామ
రూపదేశముచుండి గణిక సుమంగల నచ్చియున్నది, ఎక్కువ
యీవికి భోగింప నలవడునది,' అని భృత్యులచే ప్రసీధి నేయిం
చెను. దేవదత్త యను వేరి గణికామతల్లి ఉజ్జయినీపురముది
ఎదురువచ్చి సుమంగలకు రాజార్హచుయిన తనమందిర మొకటి
ప్రత్యేకముగా బసకై యిచ్చినది. అం దున్న యాసుమంగలకు
ముందుగా నామిత్రము శశి ఖ్యాతి విని తనవలన ఓకరాత్రికి

బాడిగ గొనవలసిన దని భృత్యముఖంబునం దెలిపెను. 'మా మాటచొప్పున ఏకాముకుండు నడచుకొనునో ఆకాముకుండు మాకడకు వచ్చును, మాకు బాడిగ అక్కఱలేదు, పశుప్రాయు లయిన యితర పురుషులతోనుం బనిలేదు' అని ఆభృత్యుని వలననే సుమంగల బదులువార్త పంపఁగా అంగీకరించి శశి రేమొగంబుననే దానియింటికిం బోయెను, అట తొలిద్వారము చేరి తన్నుం దెలుపుకొనెను. ద్వారపాలకుండు 'మంచిది మా స్వామిని మాటబడి నడచుకొనుము, నీవు స్నానముచేసియే వచ్చియున్నను, ఇట మరల స్నానము నేయుము, ఓండువగ నీ కిటం బ్రవేశము లేదు. అనెను. శశి స్నానమున కొప్పు కొనెను, అంతట దాసీజనము వచ్చి యాతనికి నూనె యంటి నలుంగులు పెట్టి చక్కఁగా స్నానమాడించిరి. దానం దొలి జాము గడచిపోయెను. ఇట్లు స్నానమై యాతఁడు రెండవ వాకిటికడ కేగఁగా, అట ద్వారపాలకుండు 'స్నాన మాడితివి సరియే, మఱి అలంకరించుకొమ్ము.' అనియెను. వల్లె యని శశి పల్కఁగా దాసీజనము వచ్చి రెండవజాము సయితము గడచి పోవువఱకు కై నేత లొనర్చుచుండిరి. శశి మూడవద్వారము నకుం బోఁగా ద్వారపాలకులు 'ఆర్యా, భోజనము గావించి లోనికిం బోమ్ము.' అని పల్కిరి. మంచి దని శశి పల్కఁగా, దాసీజనులు నానావిధాహారంబు లతని కొసంగుచు మూడవ జాము గడచువఱకు విలంబము గావించిరి. అంతఁ నతఁ డెట్లు

కేలకు నాలవవాకిటికడకుఁ బోఁగా అట ద్వారపాలకుఁడు
'గ్రామ్యకాముకుఁడా, మరలిపో, ఇట చీవాట్లు తినెదవు, గణి
కావసంగమమునకు నాలవజాముఁటోయి కాలము?' అని బెడ
రించెను. మానిసిరూపెత్తినకాలముచేతనుం బోలె వాకిటి
కావలివానిచే నిట్లు తిరస్కారము నొందినవాఁడై విగళితచ్ఛా
యుఁడై శశి వచ్చినదారినే యింటి కేగెను.

ఇట్లు సుమంగలానామధారిణియై గణికావేషంబున
నుండి యాబ్రాహ్మణపుత్రి ఇతరులను పెక్కురను తన్ను
వలచి వచ్చిన కాముకుల నెల్ల మోసపుచ్చెను. ఆ ప్రతీతి
విని, మహారాజా, కుతూహలంబున నేను దూతం బంపి ఉత్త
రము తెప్పించుకొని రాత్రి చక్కఁగఁ గై నేతలు నేసికొని
దానిమందిరమున కేగితిని. ద్వారద్వారముకడ నున్నవారిని
ధన మిచ్చి వశపఱచుకొని త్వరగానే దానిపడుకటింటికడ కేగి
తిని. కాలమునకు వచ్చితినిగాన నన్ను అచటి ద్వారపాలకులు
లోనికిం బోనిచ్చిరి నేను లోని కేగి నాప్రియం గంటినిగాని,
వేశ్యావేషముచే ఆనవాలు పట్టనేర నైతిని. ఆధూర్త నన్ను
ఆనవాలుపట్టి వేశ్యయ వోలె ఎదురు వచ్చి కొనిపోయి
మంచంబునం గూర్చుండఁ జేసి యుపచరించెను. ఆ లోకైక
సుందరితో ఆరాత్రి గడపి దానియందు నా యశురాగమును
నాటి దానియింటినుండి వెడలనేర నైతిని. అదియు నాయందు
తన యసురత్తిం గట్టి యపుడు నాపజ్జం బాయదాయెను.

అట్లు అచటనే నే నుండ కొన్ని దినంబులకు సుమంగల గర్భిణి యాయెను, చనుమొనలు సల్లఁబాతెను. అంత నాజ్ఞాన ఒక మాయజాబుం గల్పించి నాచేతి కిచ్చి 'నాదొర యగు రాజు దీనిని నాకు వ్రాసినాఁడు, చదువుము' అనెను. నేను విప్పి యిట్లు చదివితని. 'శ్రీకామరూపదేశమునుండి శ్రీమంతుఁడు మానసింహమహీపతి సుమంగల నిట్లు ఆజ్ఞాపించుట. ఏమి అట నింతదీర్ఘ కాల ముంటివి? దేశాంతరకుతూహలము మాని శీఘ్రముగా రావలసినది.' నే నిట్లు కష్ట చదువఁగా సుమంగల నెవులునంబోలే 'నేను పోయెదను, నాపై కినియఁదగదు, పరవతని గదా.' అని మిషపెట్టి తన పాటలీపుత్రమునకుం బోయెను. అనురక్తుడ నయ్యును పరాయత్త యని తలంచి నేను దాని ననుగమింప నైతిని.

ప్రియయు పాటలీపుత్రము చేరి కాలంబున పుత్రునిం గనియెను. ఆశిశువు క్రమముగా నెదిగి సకల కలలను, నేర్చెను, పండ్రెం దేండ్లప్పుడు ఆ బాలుఁడు ఒకనాఁడు బాల్యచాపల్యంబునంజేసి తన యీడువానిని దాసీపుత్రుని తీరగతో కొట్టెను. దెబ్బ తిని ఏడ్చుచు దాసేరకుఁడు కోపంబున 'నీయబ్బ యెవరో తెలియరాదు, నీవు నన్నుఁ గొట్టుచున్నావు, అప్పు పరదేశముల సంచరింపఁగా ఎట్లో పుట్టినవాఁడవు.' అని దూరెను. అంత నాబాలుఁడు లజ్జితుఁడై యింటి కేగి తల్లిని 'అమ్మా, మానాయన యెవరు? ఎక్కడ నున్నాఁడు?' చెప్పు

మనెను. అంత తన్నాత యాబ్రాహ్మణపుత్రి యీమము చూచి
'నాకట్టి, నీతండ్రి మూలదేవుడనువాడు. నన్ను వదలి ఉజ్జ
యినికిం బోయినాడు.' అని చెప్పి బాలునికి తనవృత్తాంత మెల్ల
వివరించెను. అంతట బాలుఁ డిట్లనియె:—'అమ్మా, అట్లయిన
నేను పోయి ఆతనిం గట్టి తెచ్చెదను. నీప్రతిజ్ఞను తుడ ముట్టిం
చెదను.' బాలుఁ డిట్లు పల్కి తల్లివలన నా గుర్తులు తెలిసికొని
ఈయజ్ఞయినికి వచ్చెను.

ఇట నాతీతకు వచ్చినవాడై అందు జూదమాడుచున్న
నన్ను తల్లిచెప్పిన గుర్తులవలనం గనిపట్టి నేన యని నిశ్చయము
చేసికొని, తింతలోనివారి నెల్ల జూదమాడి గెలువసాగెను. పసి
బాలుడయ్యును మహాధూర్తుఁ డయి ఎల్లవారిని అబ్బుర
పుచ్చుచు జూదమున గెలిచినధన మెల్ల యాచకుల కిచ్చివేసెను.
ఆబాలుఁడు రాత్రి వచ్చి తనయుక్తిచే నన్ను ఎత్తి దూదిరాశి
మీఁద యీమములో పరుండఁబెట్టి నాక్రింద నుండినమంచమును
హరించెను. అనంతరము నేను మేల్కొంచి దూదిరాశిపై నే
నుంటం జూచికొని నాక్రిందిమంచముం గానక లజ్జాహాసాశ్చ
ర్యములపా లయితిని. అనంతరము, మహారాజా, నేను మెల్లగా
బాబాలునకుం బోయి అటనిటం దిరుగుచు ఆబాలునే ఆమంచ
మునే అమృజాపుచుండఁగాఁ గాంచితిని. వానిచెంత కరిగి 'ఈ
మంచము నెంతవెల కిచ్చెదవు?' అని పేర కూడితిని. బాలుఁ డి
ట్లనియె. "పియిధూర్తకిరోముడీ, ఈమంచము వెలకు ర్దాదు,

అపూర్వాద్భుతవృత్తాంతవర్ణనకు వచ్చును.' అమాట విని నే నిట్లంటిని.—'అటులైన నేను నీకు అద్భుతముం జెప్పెద. నీవు దాని తత్త్వ మెఱింగి సత్యమని యొప్పుకొనవలయును. తత్త్వ మెఱుంగ నేరక నసత్యమని పట్కుదువేని నీవుజారజాతుడవుగా నొప్పుకొనవలసినది. మంచమును నాకియ్యవలసినది. ఈనిబంధన కొప్పెదవేని నీకు విచిత్రమొకటి చెప్పెదను వినుము పూర్వము జికానొకభూనాథుని రాష్ట్రమున కాటకము రాగా, అతడు నాగములవాహనముల తుంపురుల పెంపులతో పంది పెండ్లామువీచున నేద్యము నేయించెను, దానం బండినధాన్యములతో సమృద్ధుడై యారాజు జనులకు కలిగినకష్టపును తీర్చి లోకపూజితుఁ డాయెను.' ఇట్లు నేను చెప్పెగానే బాలుఁడు పకపక నవ్వుచు నిట్లనియె:—'నాగములకు వాహనములు మేఘములు, పంది పెండ్లాము భూమి, వరాహముగా నవతరించిన విష్ణువునకు ఆమె ప్రియతమగదా. భూమిలో మేమోదకముచే ధాన్యము పండినేని వింతయేమి?' ఇట్లు పలికి ఆబాలధూర్తుఁడు విస్తయానిష్టుని నన్ను వెండియు 'నీకు నేను జికయపూర్వ వృత్తముం జెప్పెద, దానితత్త్వ మెఱింగి సత్యమని యొప్పుకొనియెదవేని, ఈమంచమును నీకిచ్చెదను, తప్పుదువేని నాకు నీవు దాసుడవు గావలయు,' ననియెను. అందులకు నే నంగీకరించితిని. అంతట బాలధూర్తుఁడు 'ఓయి ధూర్త

పతి, ఇందు పూర్వము ఒక బాలుడు పుట్టెను, పుట్టినప్పుడే వాడు పాదములబరువుచే భూమిని గ్రక్కడలఁజేసెను. అప్పుడే నృద్ధుడై లోకాంతరమున పదముంచెను.' అని వాక్రుచ్చెను. బాలుఁ డిట్లు కలుకఁగా అందులతత్త్వ మెఱుంగనేరక 'ఇది యసత్యము, ఇందు కొంచెమేనియు నిజము లేదు' అని నేనుపరి హసించితిని. అంతట వెండియు నాబాలుఁడు 'ఏమి హరి వామన మూర్తిగా పుట్టినమాత్రాన చరణాక్రాంతయై భూమి యెల్లఁ గ్రక్కడలలేదా! అప్పుడే అతఁడు పెరిగి స్వర్లోకమున పద ముంపలేదా! మఱి యోడితివి గదా, ఇక నీవు నాకు దాసుఁడవు. మన పందెమునకు ఈబాబాఁడులో నున్న వా రెల్లరు సాక్షులు. మఱి నే నెటుఁ బోదనో అటుకు నాతోఁగూడ రమ్ము.' అని వదించి ధీరతమెఱయి చేతితో నాబుజముం బట్టుకొనియెను. అచ్చటివా రెల్ల వానిపక్షముగానే సాక్ష్యము చెప్పిరి. అంత నాతఁడు పందెముప్రకారము నన్ను కట్టివేసి తనయనుచరులతో గూడ పాటలీపురమునకు తల్లికడకుం గొనిపోయెను. వాని తల్లియు అట్లువచ్చిన పుత్రుంగని నాతో 'ఆర్యపుత్రా, నేనును నాప్రతిజ్ఞను నెఱవేర్చితిని, నీకు జనించిన నాకుమారునిచే నిన్ను కట్టించి తెప్పించితిని.' అని పల్కి ఎల్లరయెదుట సాక్ష్యముడే వృత్తాంతమును వివరించెను. అట్లు తనప్రతిజ్ఞచే కోరిక నెఱవేర్చుకొన్న యాసుంధరిని పుత్రునిచే లోకనింద తప్పించు

కొన్న వానిని అభినందించి బంధువు లెల్ల పండువుం గావించిరి. ఇట్లు నేను కృతార్థుండనై భార్యతోను ఆకుమారునితోను అచ్చట చిరకాలముండి అనంతర మీయుజ్జయినికి వచ్చితిని. — మహారాజా, ఇట్లు భర్తృభక్తలు కులాంగనలు ఈలోకమునం గలరు, ఎల్లస్త్రీలును దురాచారలే అని చెప్పఁగూడదు. ఇట్లు మూలదేవుని యీకథ విని విక్రమాదిత్యుఁడు మంత్రులతోఁ గూడ సంతోషించెను.

ఇట్లా మహారాజు ఆశ్చర్యములను చూచుచు వినుచు సదీపను సకలమహిని జయించి యేలుచుండెను.

ఇట్లని సంయోగవియోగముల మాటిమాటియున్న విషమశీలునికథను వర్ణించి కణ్వముని నుదనమంచుకావరహ సమయంబున నాతో వెండియు నిట్లనియె. — “ఇవిధంబున ఊహించరానివై వియోగంబులును సమాగంబులును ప్రాణి కోటికి కలుగుచుండును. కావున నీకును, నరవాహనదత్తుఁ డా, త్వరలోనే ప్రియతోడ సమాగమము కలుగును. ధైర్యము దాల్చుము, చిరకాలము భార్యాసచివసమన్వితుండవై విద్యాధరచక్రవర్తిపదము ననుభవించువు.” కణ్వమహాముని చేసిన యాయుషదేశంబున ఊడిల్లి నేను ఆవిరహకాలమును గడపి క్రమముగా భార్యలను విద్యలను విద్యాధరసామ్రాజ్యమునుం బొందితిని. అది యెల్ల వరమం డయిన శంఖుని యను గ్రహంబున నాకెట్లు లభించెనో, ముందే మీకు వర్ణితముగదా.

ఇట్లు కశ్యపాశ్రమమున నరవాహనదత్తుడు తనకథను చెప్పి మునిజనులను మామను హర్షింపజేసెను. వర్షాకాలము నచట పుచ్చి తపోవనగతులను మామను మహర్షులను వీడ్కొని భార్యమంత్రిసమేతుఁడై విమానమెక్కి విద్యాధరనైన్యములతో ఆకాశమును గప్పి వైచుచు తరలి ఊణములో తన నివాసమునకు ఆయుషభాద్రికింబోయి విద్యాధరేంద్రులనడుమ సామ్రాజ్యభోగ మనుభవించుచు మదనమంచుకాదేవితోడను రత్నప్రభాదిదేవులతోడను ఓకకల్పకాల సుఖముండెను.

ఇట్లు పూర్వము కైలాసంబున పార్వతీదేవికి తత్పార్థితుఁడై పరమేశ్వరుఁడు చెప్పిన యీబృహత్కథను శాపవశంబున భూలోకమున కాత్యాయనాదిరూపంబుల నవతరించిన పుష్పదంతాదులు భూలోకంబునం బ్రకటికరించినారు. 'నా నోట వెలువడిన యీకథను ఎవరు చదువుదురో ఆదరంబున విందురో జ్ఞప్తి నుంచుకొందురో, వారు పాపములం ద్రోచి కృతార్థులై మేటి విద్యాధరులై నాలోకమున వసింతురు.' అని ఈకథకు పరమేశ్వరుఁ డాసమయంబున వర మొసంగెను.

విషమశీలలంబకము సమాప్తము.

కథాసరిత్సాగరము సమాప్తము.

